ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Ο ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1940-1941

Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ

(28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ ΜΕΧΡΙ 13 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1940)

Ανατύπωση 1986

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΩΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 1960

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ
ΜΕΤΑΣΧΟΝΤΑΣ

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΝ
ΠΡΟΣ: ΔΙΣ/ΓΕΣ
ΚΟΙΝ: 3ον ΕΓ/V/ΓΕΣ
4ον ΕΓ/ΓΕΣ
Στρατ. Τυπογραφεῖον
1η Στρατιὰ Α'–Β'–Γ' Σ.Σ.
ΑΣΔΑΝ–ΚΦ

ΘΕΜΑ: Κύρωσις Ἱστορικοῦ Συγγράμματος «Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ».

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ
ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΟΥ
3ον Ἐπιτελ. Γραφ./V
Τηλ. 520
Ἀριθ. Φ. 337/47/236456
ΒΣΤ 902 τῇ 4 Νοεμβρίου 1959
Συν. εἰς (1) τόμος.

Σχετικά: Φ. 105/31/ ΕΠ. 254017/20–10–59/ΔΙΣ.

1. Τὸ ὑπὸ τῆς ΔΙΣ ὑποβληθὲν Ἱστορικὸν Σύγγραμμα «Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ».

ΚΥΡΟΥΜΕΝ

καὶ ἐντελλόμεθα τὴν ὑπὸ τοῦ Στρατ. Τυπογραφείου ἐκτύπωσίν του εἰς 9.000 ἀντίτυπα ἐξ ὧν 496 πανόδετα καὶ 4 δερματόδετα.

2. Τὸ 2ον ΕΓ/ΓΕΣ νὰ μεριμνήσῃ διὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς σχετικῆς ἐντολῆς πρὸς ΓΥΣ διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν σχεδιαγραμμάτων.

3. Ἡ μέριμνα διὰ τὴν ὀρθὴν ἐκτύπωσιν ἀνατίθεται εἰς ΔΙΣ/ΓΕΣ.

Ο
ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΗΣ
Γ. ΘΕΜΕΛΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Ἀντιστράτηγος Κωνσταντῖνος Κανελλόπουλος

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΤΜΗΜΑΤΩΝ: Ὑποστράτηγος Μιλ. Παπακωνσταντίνου

ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ: Ταξίαρχος Κων/νος Εὐαγγελίου μέχρι 30-6-57
Ὑποστράτηγος Κολλιόπουλος Ἀντ. μέχρι 22-2-58
Ταξίαρχος Κ. Α. Ἀναγνωστόπουλος

ΣΥΝΤΑΚΤΑΙ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΤΟΜΟΥ: Ταξίαρχος Κων/νος Εὐαγγελίου
Ταξίαρχος Κ. Α. Ἀναγνωστόπουλος

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΗΣ ΣΕΙΡΑΣ
Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Αἴτια καὶ ἀφορμαὶ τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου.
Ἡ ἰταλλικὴ ἐπίθεσις (28 Ὀκτωβρίου — 13 Νοεμβρίου 1940).
Ἡ ἑλληνικὴ ἀντεπίθεσις (14 Νοεμβρίου 1940 — 6 Ἰανουαρίου 1941).
Χειμεριναὶ ἐπιχειρήσεις — Ἰταλικὴ ἐπίθεσις τοῦ Μαρτίου (7 Ἰανουαρίου — 26 Μαρτίου 1941).
Ἀγῶνες εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ Δυτικὴν Θράκην (6 - 10 Ἀπριλίου 1941).
Τὸ τέλος μιᾶς ἐποποιΐας (27 Μαρτίου — 30 Ἀπριλίου 1941).
Ἡ μάχη τῆς Κρήτης (20 — 30 Μαΐου 1941).
Τὸ τρίπτυχον τῶν δυνάμεων Μέσης Ἀνατολῆς: Ἐλ Ἀλαμέϊν — Ρίμινι — Ἱερὸς Λόχος).
Ἡ διοικητικὴ μέριμνα κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον.

Σχετικὰ πρὸς τὴν ἄνω σειράν.

Ἡ πρὸς πόλεμον προπαρασκευὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ (1924-1940).
Ἡ ὀχύρωσις τῆς παραμεθορίου ζώνης 1936—1940 (Ἀπόρρητον).

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ Τόμος οὗτος ἀποτελεῖ μέρος τῆς σειρᾶς Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ καὶ εἶναι ὁ δεύτερος τόμος τῆς ἱστορικῆς συγγραφῆς «Ο ΕΛΛΗΝΟ-ΙΤΑΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1940—41» ὑπὸ τὸν τίτλον «Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ».

Ἡ Ἑλλάς, χάρις εἰς τὰ ἔστω καὶ περιωρισμένα μέτρα τὰ ὁποῖα ἔλαβεν ἡ Κυβέρνησις αὐτῆς ὡς καὶ τὰ Γενικὰ Ἐπιτελεῖα τῶν ἐνόπλων αὐτῆς δυνάμεων, ἠδυνήθη, παρὰ τὴν αἰφνιδιαστικὴν ἐν χρόνῳ ἐκτόξευσιν τῆς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως, νὰ ἰσορροπήσῃ τὴν κατάστασιν κατὰ τὴν πρώτην περίοδον καὶ εἶτα νὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν ἐνεργείας.

Τρεῖς κύριοι παράγοντες συνέβαλλον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων :

Τὸ ὑψηλὸν ἠθικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀμυνομένου κατὰ μιᾶς ἀδίκου ἐπιθέσεως. Τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἐπίπεδον τοῦ ἠθικοῦ, ἀνεφάνη μετὰ τὰς πρώτας ἐπιτυχίας τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων. Μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, τὸ ἠθικὸν τοῦ Ἕλληνος πολεμιστοῦ εὑρίσκετο ὑπὸ τὴν καταθλιπτικὴν σκιὰν ἀντιπάλου Στρατοῦ ἀνήκοντος εἰς Μεγάλην Εὐρωπαϊκὴν Δύναμιν, ἐφωδιασμένου πλουσίως μὲ ἅπαντα τὰ σύγχρονα πολεμικὰ μέσα, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν εἶχε ν' ἀντιτάξῃ ἅρματα ὡς εἶχεν ὁ ἐπιτιθέμενος καὶ εἶχε ν' ἀντιτάξῃ ἐλάχιστα ἀεροπλάνα κατὰ τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας, θεωρουμένης ὡς μιᾶς ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων Ἀεροποριῶν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Δεύτερον, ἡ τελεία ἐπιτελικὴ προπαρασκευὴ μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν τῶν πάσης φύσεως σχεδίων ἐνεργείας, ἐπιστρατεύσεως καὶ μεταφορῶν. Πᾶσαι αἱ καταστάσεις εἶχον ἀντιμετωπισθῆ. Οὐδὲν εἶχεν ἀφεθῆ εἰς τὴν τύχην. Μία ἁπλῆ διαταγὴ ὀλίγων λέξεων ἔθεσεν ἐπὶ ποδὸς πολέμου ὁλόκληρον τὴν ἑλληνικὴν πολεμικὴν μηχανήν. Ἕκαστος ἐγνώριζε τὴν ἀποστολήν του καὶ τὸ ἔργον του.

Τρίτον, ἡ ὑποτίμησις παρὰ τῆς ἰταλικῆς ἡγεσίας τοῦ βαθμοῦ προπαρασκευῆς, τῆς ἑτοιμότητος πρὸς πόλεμον, τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἐνόπλων ἑλληνικῶν δυνάμεων καὶ τῆς ἀξίας τῶν ἑλληνικῶν στελεχῶν.

Διὰ τοὺς γνωρίζοντας τ' ἀνωτέρω, ὡς καὶ τὸν ἀέναον μόχθον τῶν ἐνόπλων ἑλληνικῶν δυνάμεων κατὰ τὴν τετραετίαν τὴν προηγηθεῖσαν τοῦ πολέμου τούτου, ἡ ἀνατροπὴ παρὰ τούτων τῶν ἰταλικῶν δυνάμεων εἰσβολῆς δὲν ὑπῆρξεν ἀπροσδόκητος, καίτοι ἡ παντελὴς ἔλλειψις τεθωρακισμένων δυνάμεων, ἐπαρκῶν ἀντιαρματικῶν ὅπλων καὶ ἐπαρκοῦς Ἀεροπορίας, ἔθετε τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν εἰς πολὺ μειονεκτικὴν θέσιν ἔναντι τοῦ εἰσβολέως.

Κ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
Ἀντιστράτηγος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Παρὼν Τόμος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ δεύτερον μέρος τῆς σειρᾶς «Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ κατὰ τὸν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον», ἀναφέρεται εἰς τὴν ἰταλικὴν κατὰ τὸ ἔτος 1940 ἐν Ἑλλάδι εἰσβολήν, ἤτοι εἰς τὴν περίοδον ἐκείνην τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου 1940—41 καθ' ἣν τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα, ὑποστάντα αἰφνιδιαστικὴν ἐπὶ 17 ἡμέρας ἐπίθεσιν ὑπὸ ὑπερτέρων ἰταλικῶν δυνάμεων, ἐπέτυχον νὰ διακόψωσι τὰς ἐπιθετικὰς τῶν Ἰταλῶν ἐνεργείας, καὶ ἕτοιμα ν' ἀναλάβωσιν ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς ἀπόρριψιν τοῦ εἰσβολέως ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ αὐτοῦ ἐδάφους καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν ἐπίθεσιν ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους ἐξ οὗ οὗτος ὡρμήθη.

Ἡ ἐξιστόρησις τῆς δράσεως τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων ἐβασίσθη εἰς τὰ παρὰ τῇ Δ.Ι.Σ. ὑπάρχοντα Ἱστορικὰ ἀρχεῖα τῆς περιόδου ταύτης, τὰ ὁποῖα ὅμως ἦσαν ἐλλειπῆ καὶ τοῦτο διότι, αἱ ἐπίσημοι ἐκθέσεις πλείστων μονάδων ἀπωλεσθεῖσαι ἢ καταστραφεῖσαι ὑπὸ τῶν κατακτητῶν τῆς χώρας, τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Γερμανῶν, ἀνεπληρώθησαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατοχῆς δι' ἑτέρων τοιούτων, συνταχθεισῶν ὑπὸ τῶν διοικητῶν τῶν μονάδων καὶ ἐπιτελαρχῶν ἀπὸ μνήμης ἄνευ σχεδιαγραμμάτων καὶ ἄνευ πολλῶν ἐπισήμων ἐγγράφων. Κατέστη ἀναγκαία ἡ διασταύρωσις τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ἡ ἐξακρίβωσις πολλῶν, ἡ συμπλήρωσις ἐνίων διὰ αὐτοπροσώπων ἱστορικῶν συνεντεύξεων μετὰ τῶν πρωταγωνιστῶν καὶ μαχητῶν τοῦ πολέμου τῆς περιόδου ταύτης. Ἡ λεπτομερὴς παραβολὴ καὶ ἡ αὐστηρὰ βάσανος ἁπάντων τῶν ὑπαρχόντων καὶ συλλεγέντων ἱστορικῶν στοιχείων, διηυκόλυνον διὰ τὴν ὅσον ἔνεστι ἀντικειμενικὴν καὶ ἀδιάβλητον συγγραφὴν τῆς ἱστορικῆς ἀληθείας.

Ἡ ἐξιστόρησις τῶν γεγονότων τῆς περιόδου ταύτης, ὑπεβοήθησαν ἀρκούντως, διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ἰταλικῶν στοιχείων ληφθέντων ἐκ τῶν ἐκδοθέντων βιβλίων ὑπὸ τῶν πρωταγωνιστῶν Ἰταλῶν Στρατηγῶν τοῦ πολέμου τούτου, ἅτινα διασταυρούμενα πρὸς τὰ ἑλληνικὰ ἱστορικὰ στοιχεῖα συμπληροῦσι τὴν ὅλην εἰκόνα τῶν διαδραματισθεισῶν πολεμικῶν ἐνεργειῶν καὶ ἐμφανίζουσι πλέον ἀντικειμενικὴν τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν.

Εἰς τὴν παροῦσαν Ἱστορίαν, λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ διεξαχθέντος ἀγῶνος, καὶ τοῦ λίαν ἀνωμάλου καὶ ὀρεινοῦ του ἐδάφους, ἡ ἐξιστόρησις κατέρχεται εἰς τὴν περιγραφὴν δράσεως κυρίως μικτῶν ἀποσπασμάτων, ταγμάτων καὶ λόχων ἀκόμη, διὰ τῶν ὁποίων συνήθως διεξήχθη ὁ κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ πολέμου ἐξιστορούμενος ἐνταῦθα ἀγών.

Εἰς τὰ παραρτήματα περιλαμβάνονται τὰ σπουδαιότερα ἱστορικὰ ἔγγραφα τὰ σχετικὰ μὲ τὸ κείμενον. Διὰ τὰ λοιπὰ μικροτέρου ἐνδιαφέροντος παραπέμπεται ὁ ἀναγνώστης ἐν ὑποσημειώσει εἰς τὸν σχετικὸν φάκελλον τοῦ ἀρχείου τῆς Δ.Ι.Σ. ἐν ᾧ εὑρίσκονται ταῦτα.

ΚΩΝ/ΝΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ
Ταξίαρχος
ΚΩΝ. Α. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ
Ταξίαρχος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

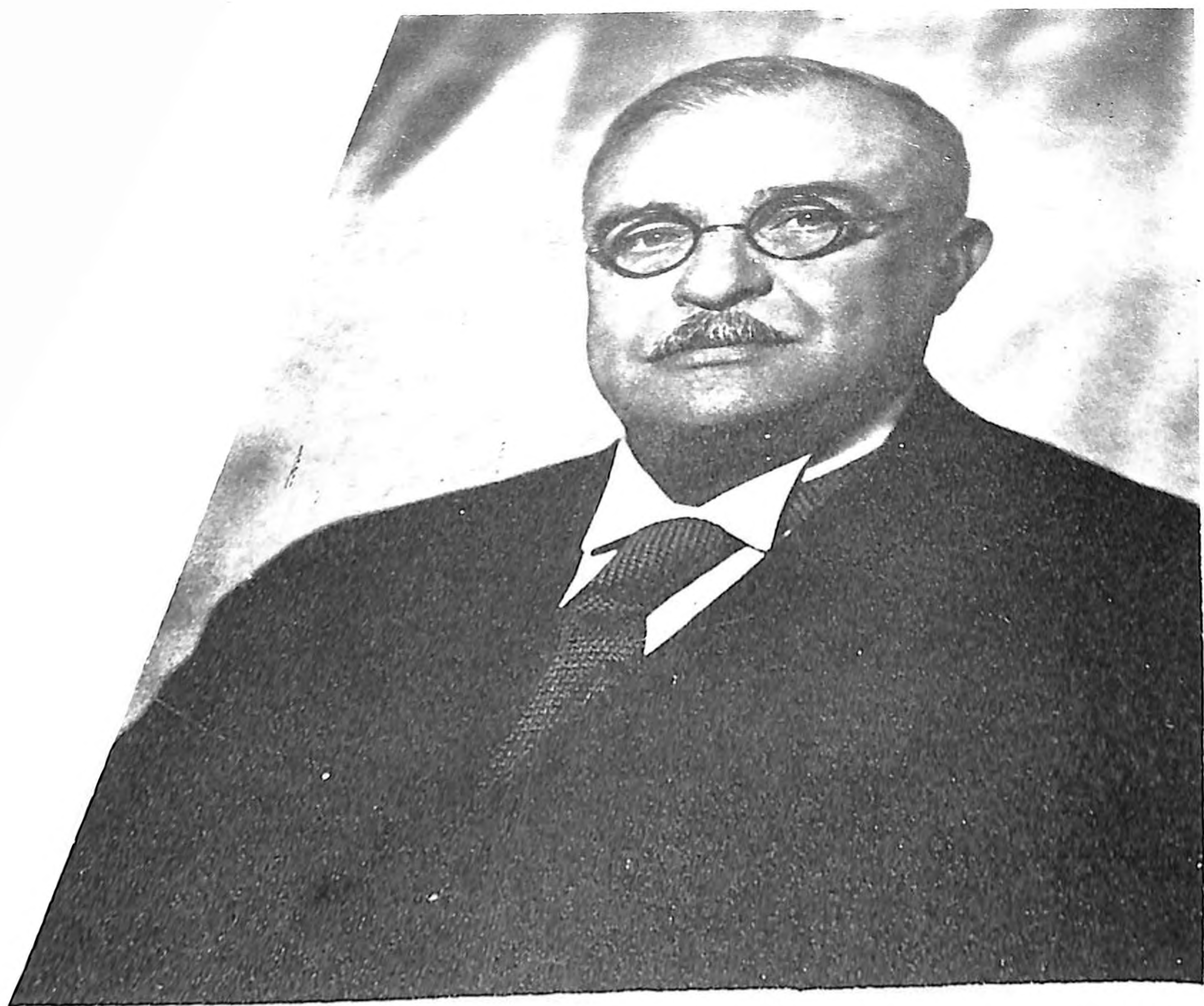
ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Κειμένου:

Ἐκτὸς κειμένου:

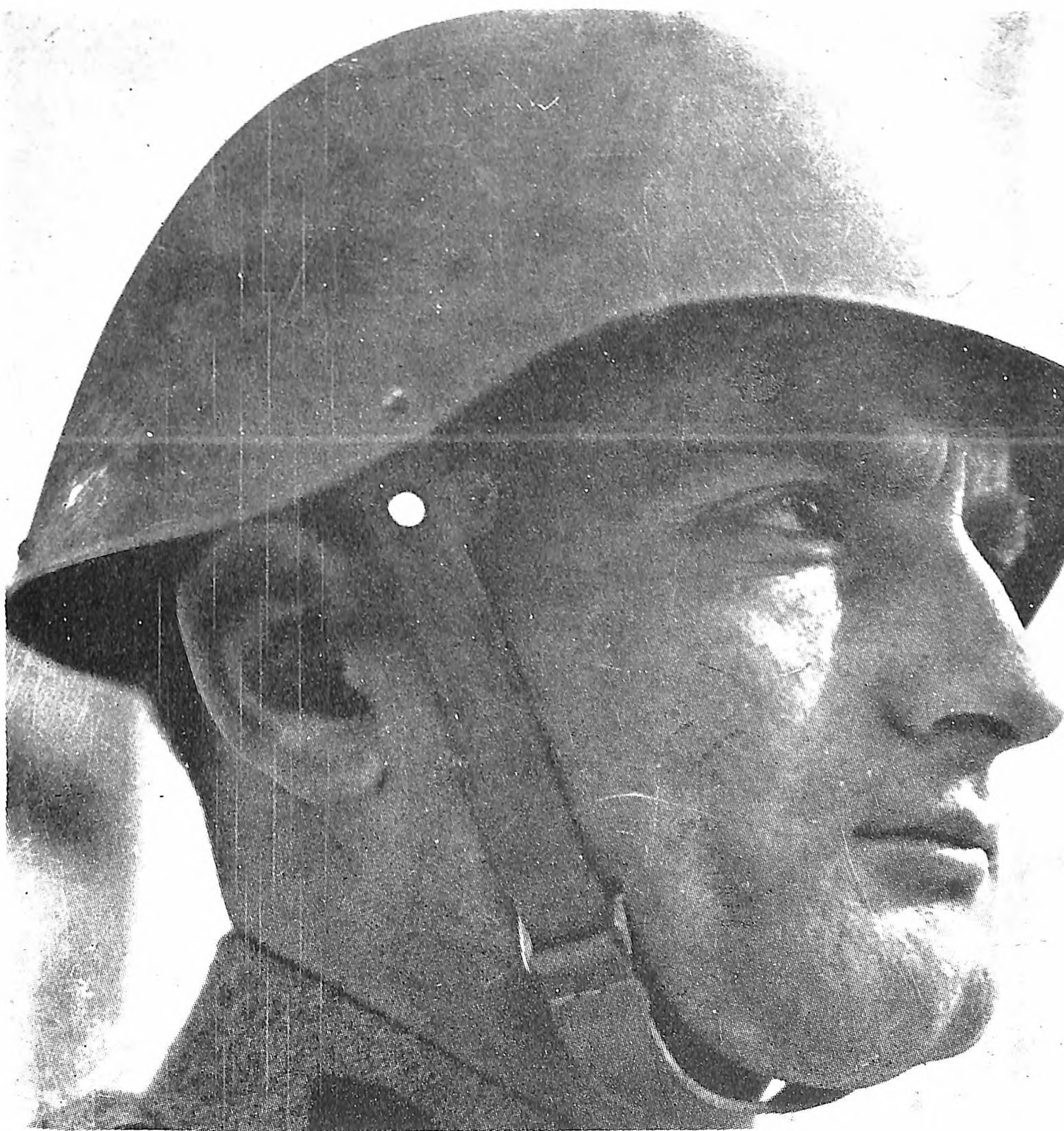
1. Ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β'

2. Ὁ Πρωθυπουργὸς ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΕΤΑΞΑΣ

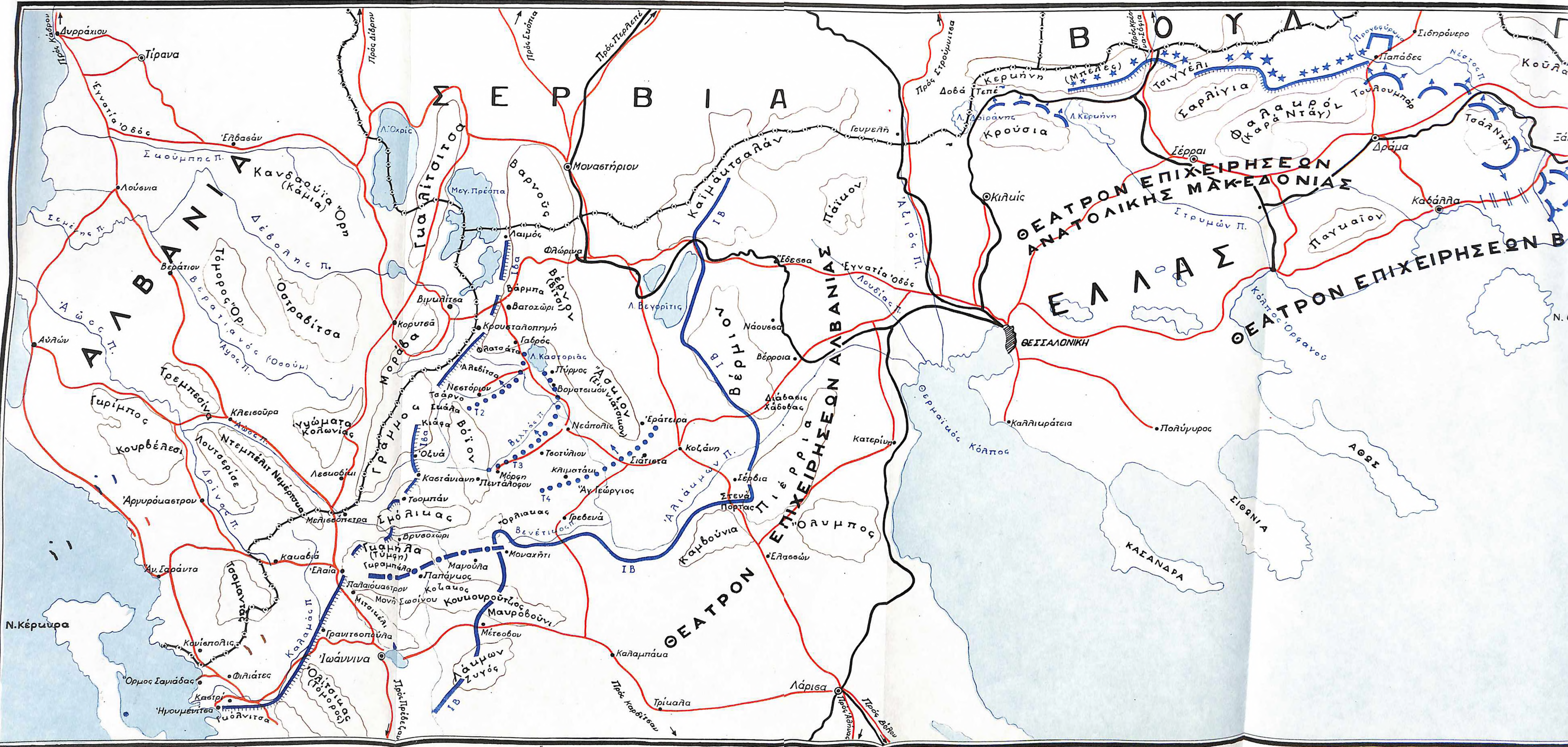

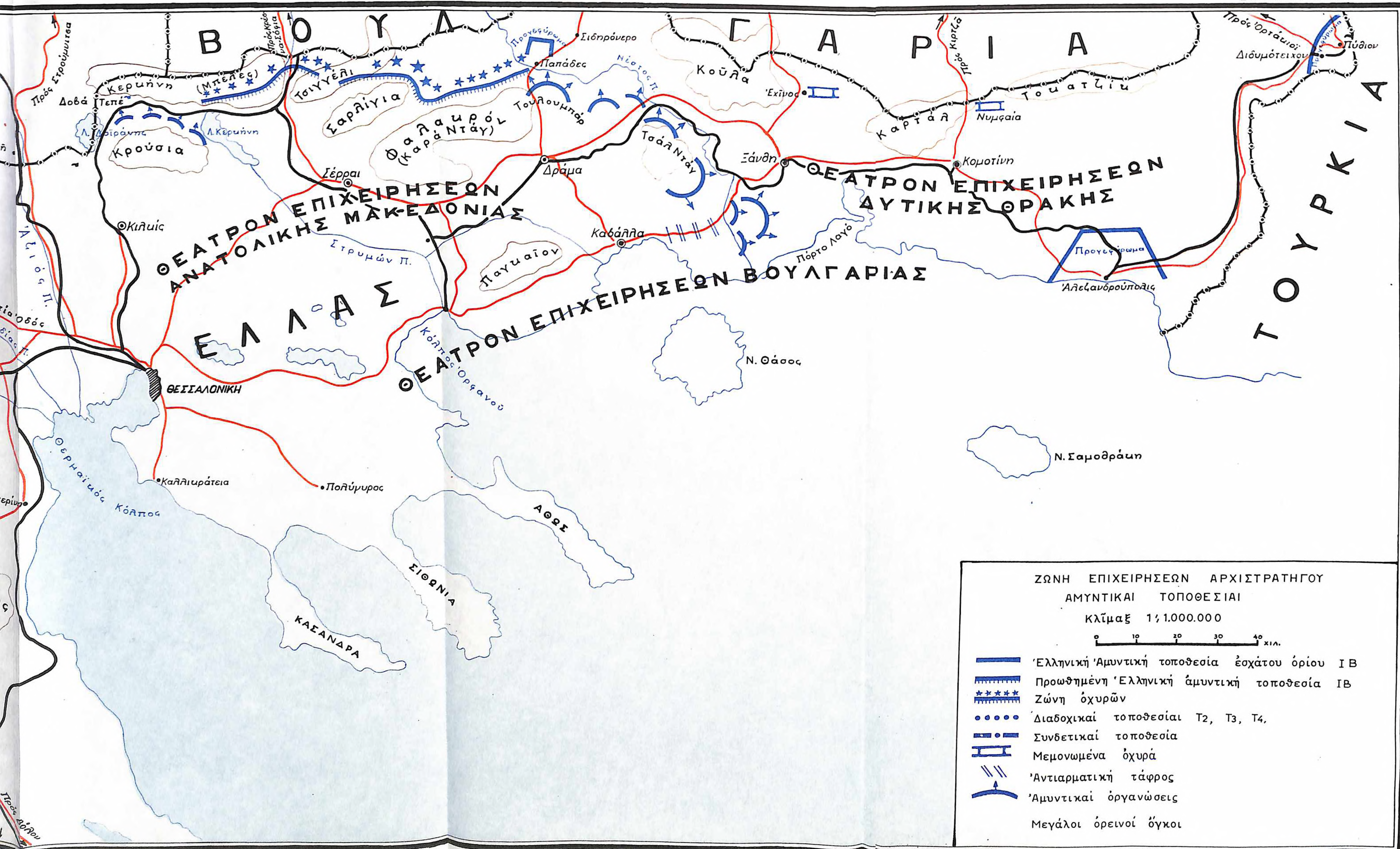
3. Ὁ Ἀρχιστράτηγος Α.Ι. ΠΑΠΑΓΟΣ
Ἀντιστράτηγος

4. Ὁ Ἕλλην Μαχητὴς

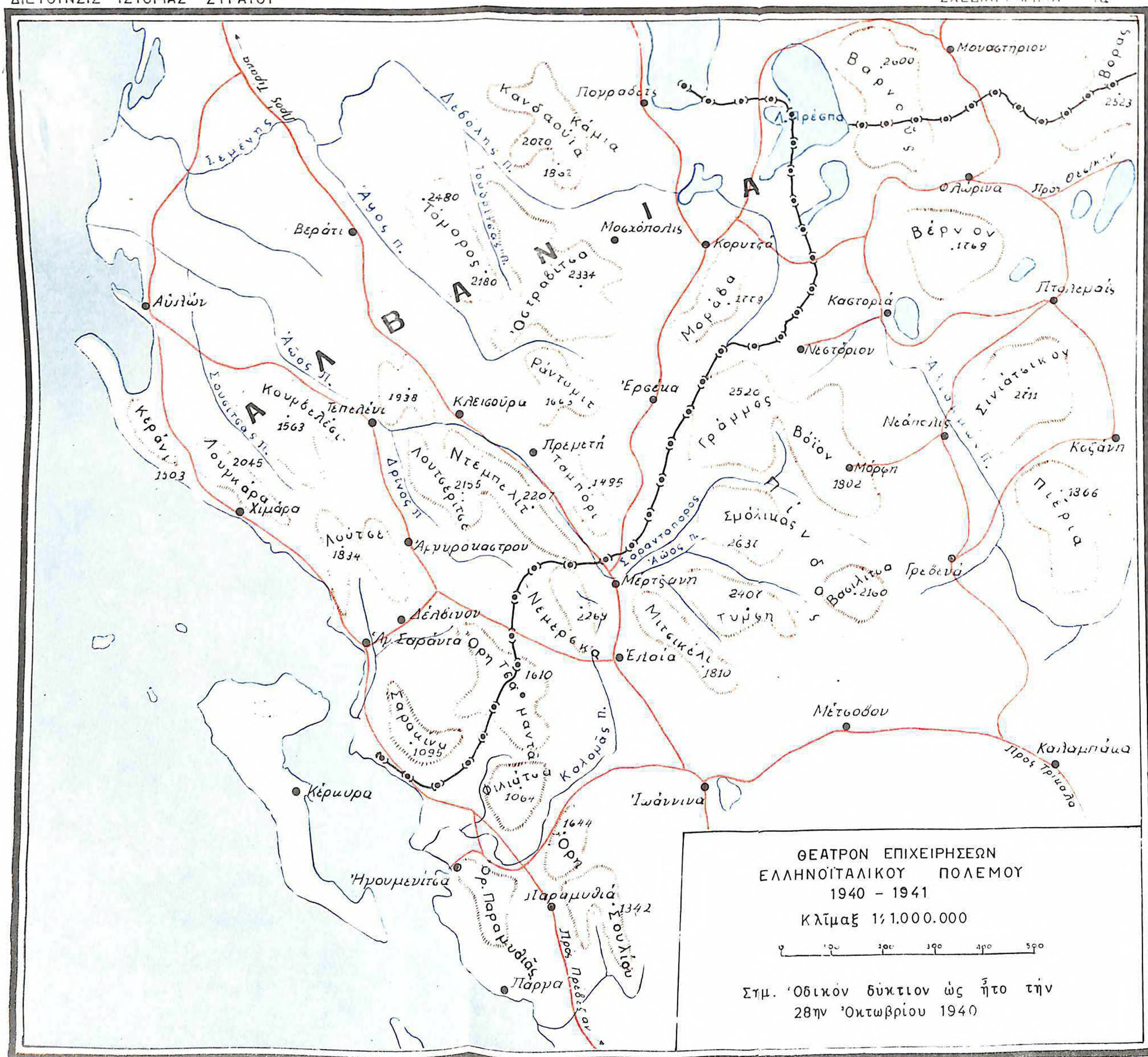
ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
ΤΟΥΡΚΙΑ
ΕΛΛΑΣ
ΘΕΑΤΡΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΘΕΑΤΡΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΔΥΤΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ
ΘΕΑΤΡΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ
Πρὸς Στρούμνιτσα
Δοβά Τεπέ
Κερκίνη
(Μπέλες)
Τσιγγέλι
Σαρλίγια
Φαλακρόν (Καρὰ Ντάγ)
Τουλουμπάρ
Παπάδες
Σιδηρόνερο
Κοῦλα
Έχῖνος
Νυμφαία
Τουατζία
Καρτάλ
Πρὸς Κιρτζαλί
Πρὸς Όρτάκιοϊ
Διδυμότειχον
Πύθιον
Λ. Δοϊράνης
Λ. Κερκίνη
Κρούσια
Σέρραι
Δράμα
Τσάλ Ντάγ
Ξάνθη
Κομοτίνη
Κιλκίς
Στρυμὼν Π.
Παγγαῖον
Καβάλλα
Πόρτο Λαγό
Προγεφύρωμα
Ἀλεξανδρούπολις
Ἀξιὸς Π.
Κόλπος Ὀρφανοῦ
Ν. Θάσος
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Ν. Σαμοθράκη
Θερμαϊκός Κόλπος
Καλλικράτεια
Πολύγυρος
ΑΘΩΣ
ΣΙΘΩΝΙΑ
ΚΑΣΑΝΔΡΑ
ΖΩΝΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΑΡΧΙΣΤΡΑΤΗΓΟΥ
ΑΜΥΝΤΙΚΑΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΙ
Κλῖμαξ 1:1.000.000
0 10 20 30 40 χιλ.
Ἑλληνικὴ Ἀμυντικὴ τοποθεσία ἐσχάτου ὁρίου ΙΒ
Προωθημένη Ἑλληνικὴ ἀμυντικὴ τοποθεσία ΙΒ
Ζώνη ὀχυρῶν
Διαδοχικαὶ τοποθεσίαι Τ2, Τ3, Τ4.
Συνδετικαὶ τοποθεσία
Μεμονωμένα ὀχυρά
Ἀντιαρματικὴ τάφρος
Ἀμυντικαὶ ὀργανώσεις
Μεγάλοι ὀρεινοὶ ὄγκοι

ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1α

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΕΙΚΟΝΕΣ

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ πεσόντων ἀξιωματικῶν κατὰ τὴν περίοδον 28 Ὀκτωβρίου—13 Νοεμβρίου 1940.

Α)Α	Βαθμὸς	Ὅπλον ἢ Σῶμα	Ὀνοματεπώνυμον	Μονὰς εἰς ἣν ὑπηρέτει	Μάχη ἢ τόπος ἔνθα ἐφονεύθη	Χρονολογία θανάτου
1	Ἀντ/ρχης	Ἔφεδρος Πεζικοῦ	Κιρμιζάκης Δημοσθένης	Γεωγρ. Υ.Σ.	Χανιὰ	1-11-40
2	Ταγ/ρχης	Πεζικοῦ	Ἀλιβιζάτος Τζανῆς	VIII Μερ.	Δολιανὰ	20-11-40
3	»	Ἔφεδρος Ἱππικοῦ	Φράγκος Χρῆστος		Ἀλβανία	-40
4	Λοχαγὸς	Πεζικοῦ	Παπαευσταθίου Εὐστάθ.	65 Σ.Π.	Θεσ)νίκη	1-11-40
5	»	Ἔφεδρος Πεζικοῦ	Χολιόπουλος Ἀθανάσιος	14 Σ.Π.	Χανιὰ	1-11-40
6	Ὑπολοχ.	Πεζικοῦ	Διάκος Ἀλέξανδρος	4 Σ.Π.	Φούρκα—Τσούκας	1-11-40
7	»	Μηχαν.	Κοντόπουλος Σταῦρος	VIII Μερ.	Ἰωάννινα	3-11-40
8	Ἀνθ/γὸς	Ἔφεδρος Πεζικοῦ	Βλάχος Ἀπόστολος	33 Σ.Π.	Βερνὶκ	1-11-40
9	»	Ἱππικοῦ	Καραθανάσης Γρηγ.	Ι Σ. Ἱπ.	Ἀρμ. Πίνδου	8-11-40
10	»	Ἔφεδρος Πεζικοῦ	Μεντζίλας Χρῆστος	4 Σ. Π.	Ἀλβανία	11-11-40
11	»	»	Παπαδάκης Κωνστ/νος	Γ' Σ. Σ.	Νεστόριον	4-11-40
12	»	Πεζικοῦ	Παπαλεκᾶκος Γ.	36 Σ. Π.	Μπένσια	6-11-40
13	»	Ἔφεδρος Πυρ/κοῦ	Παπασταμου Κ.	ΙΙΙ Σ.Β.Π.	Λάρισα	7-11-40
14	»	Ἔφεδρος Πεζικοῦ	Παυλίδης Παῦλος	4 Σ.Π.	Ἐλεύθερον	11-11-40
15	»	»	Ρηγόπουλος Παναγ.	12 Σ.Π.	Πάτραι	28-10-40
16	»	»	Σκουρολιάκος Λ.	52 Σ.Π.	Πρ. Ἠλίας	2-11-40
17	»	Πεζικοῦ	Χατζόπουλος Ν.	15 Σ.Π.	Γκραμπάλα	8-11-40
18	»	Ἔφεδρος Πεζικοῦ	Καστρίτης Ἠλίας	4 Σ.Π.	Λάρισα	1-11-40
19	»	Ἔφεδρος Ἱππικοῦ	Ὀρφανουδάκης Κ.	3 Σ. Ἱπ.	Σουσουνίτσα	11-11-40
20	»	Πεζικοῦ	Χαγιάννης Κων.	VIII Μερ.	Ἰωάννινα	2-11-40
21	»	Ἔφεδρος Μηχαν.	Χατζηπαρασκευᾶς Π.		Θεσ/νίκη	3-11-40

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ

Πολιτικοστρατιωτική κατάστασις τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1940.

1. Κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1940, ἡ Γαλλία, τὸ Βέλγιον, τὸ Λουξεμβοῦργον ἡ Ὁλλανδία, ἡ Δανία, ἡ Νορβηγία καὶ ἡ Πολωνία εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τῶν δυνάμεων τοῦ Ἄξονος. Αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Δυτικαὶ χῶραι καὶ αἱ ἀκταὶ αὐτῶν παρεῖχον εἰς τοὺς Γερμανούς, ἐκτὸς τῶν πολλῶν ἄλλων πλεονεκτημάτων, καταλληλοτάτας καὶ ἰσχυροτάτας βάσεις ἐξορμήσεως, δι' ἀεροπορικὰς καὶ ὑποβρυχιακὰς ἐνεργείας κατὰ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας.

Ἡ Μ. Βρεττανία, ἥτις εἶχε κατορθώσει νὰ περισώσῃ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Δουγκέρκης τὸ ἔμψυχον μόνον ὑλικὸν τοῦ ἐν Γαλλίᾳ ἐκστρατευτικοῦ της σώματος, εἶχεν ἐναπομείνει μόνη καὶ ὁ κίνδυνος εἰσβολῆς εἰς τὰς νήσους της, παρ' ὅλην τὴν ἀντίστασιν καὶ τὰς νίκας τῆς Βρεττανικῆς Ἀεροπορίας, δὲν εἶχε πλήρως ἀποσοβηθῆ.

Εἰς τὴν Ἀφρικὴν οἱ Ἰταλοὶ ἐπίεζον τοὺς Βρεττανούς. Ἡ Βρεττανικὴ Σομαλία εἶχε καταληφθῆ καὶ εἰς τὰ σύνορα τῆς Ἀβησσυνίας καὶ τοῦ Ἀγγλοαιγυπτιακοῦ Σουδὰν οἱ Ἰταλοὶ εἶχον ἐπιτυχίας.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον, αἱ ἰταλικαὶ δυνάμεις, αἱ διαβᾶσαι τὴν μεθόριον τῆς Λιβύης τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1940, εἶχον προελάσει εἰς βάθος ἑκατὸν περίπου χιλιομέτρων ἐπὶ τῆς παραλιακῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ τῆς μεθορίου ταύτης μέχρις Ἀλεξανδρείας, καὶ καταλαβοῦσαι τὸ Σολοὺμ καὶ τὸ Σίντι–Ἐλ–Μπαράνι, εἶχον ἀπωθήσει τοὺς Βρεταννοὺς καὶ εἶχον ἀναγκάσει τούτους νὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς τὰς περὶ τὴν Μάρσα Ματροὺχ θέσεις.

Ἡ εἴσοδος ἐξ ἄλλου τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἡ συνθηκολόγησις τῆς Γαλλίας, εἶχον καταστήσει τὰς ἐν τῇ Μεσογείῳ συγκοινωνίας τῶν Συμμάχων δυσχερεῖς καὶ ἐπισφαλεῖς.

Ἡ Ρωσία καὶ ἡ Ἀμερική, δὲν εἶχον ἀναμιχθῆ εἰς τὴν σύρραξιν. Ὁ Πρόεδρος Ρούσβελτ εἶχε καθορίσῃ τὴν 12ην Ὀκτωβρίου 1940 τὰς δύο βασικὰς ἀρχὰς τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Αὗται ἦσαν, ἀφ' ἑνὸς ἡ προάσπισις διὰ τῶν ἀμερικανικῶν δυνάμεων ὁλοκλήρου τοῦ Δυτικοῦ Ἡμισφαιρίου, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ συνέχισις τῆς παροχῆς παντὸς εἴδους βοηθείας πρὸς τὴν Μ. Βρεττανίαν, πλὴν τῆς ἀποστολῆς στρατευμάτων.

Ἡ εἴσοδος τῆς Ἀμερικῆς εἰς τὸν πόλεμον θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ἀπὸ 27ης Σεπτεμβρίου 1940 συναφθείσης Ἰταλο–Γερμανο–Ἰαπωνικῆς Συμμαχίας, καὶ τὴν γενίκευσιν τῆς συρράξεως εἰς ὅλην σχεδὸν τὴν ὑδρόγειον.

Εἰς τὰ Βαλκάνια ἡ πολιτικὴ τῆς Γιουγκοσλαυΐας ἦτο τότε μᾶλλον φιλοαξονική.

Ἡ Ρουμανία εἶχε παραιτηθῆ ἀπὸ τοῦ θέρους τοῦ 1940 τῆς ἀγγλικῆς ἐγγυήσεως καὶ εἶχεν ἐκδηλώσει τὴν πρόθεσίν της ὅπως συνεργασθῆ πολιτικῶς μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γερμανίας.

Ἡ Βουλγαρία ἤσκει πολιτικὴν ἐφεκτικὴν καὶ καιροσκοπικήν.

Τὸ Βαλκανικὸν Σύμφωνον δὲν εἶχεν ἐφαρμογὴν εἰς τὴν περίπτωσιν ἰταλοελληνικῆς συρράξεως, καὶ ἓν μέλος τῆς Βαλκανικῆς Συνεννοήσεως, ἡ Ρουμανία, συνειργάζετο πολιτικῶς μετὰ τοῦ Ἄξονος. Εἰς τὴν χώραν ταύτην τὰ γερμανικὰ στρατεύματα εἶχον εἰσέλθει ἀπὸ τῆς 7ης Ὀκτωβρίου 1940.

Τὰ διμερῆ 'Ελληνο-Τουρκικὰ Σύμφωνα καὶ ἰδίως τὸ τοιοῦτον 'Εγκαρδίου Συνεννοήσεως τῆς 14ης Σεπτεμβρίου 1933 εἶχον, κατὰ τὰς ἑλληνικὰς ἀντιλήψεις, πλήρη τὴν ἐφαρμογήν των ἐν περιπτώσει ἐπεμβάσεως τῆς Βουλγαρίας. Ἄγνωστος ὅμως ἦτο ἡ ἑρμηνεία ἥτις θὰ ἐδίδετο κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὑπὸ τῶν Τούρκων ὅσον ἀφορᾷ τὰς ὑποχρεώσεις των τὰς ἀπορρεούσας ἐκ τοῦ 1ου ἄρθρου τοῦ Συμφώνου 'Εγκαρδίας Συνεννοήσεως περὶ ἀμοιβαίας ἐγγυήσεως τοῦ ἀπαραβιάστου τῶν κοινῶν συνόρων 'Ελλάδος καὶ Τουρκίας.

'Η συνδρομὴ τῆς Μ. Βρεττανίας, κατόπιν τῶν ἐγγυήσεων τῆς 13ης 'Απριλίου 1939, ἐθεωρεῖτο βεβαία, ἦτο ὅμως ἄγνωστος ὁ βαθμὸς τῆς βοηθείας ταύτης, καὶ ὁ χρόνος καθ' ὃν θὰ παρείχετο αὕτη καὶ τοῦτο διότι, παρὰ τὰς ὑπὸ τῆς 'Ελλάδος καταβληθείσας προσπαθείας πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς βοηθείας ταύτης, οὐδεμία συνεννόησις ἐπετεύχθη. Πάντως, δὲν ἀνεμένετο σοβαρὰ συνδρομὴ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, διότι ἡ Μ. Βρεττανία ἀντεμετώπιζε κίνδυνον εἰσβολῆς εἰς τὰς νήσους της, ὡς καὶ ἰταλικὴν πίεσιν ἐν 'Αφρικῇ.

Αἱ ὑποχρεώσεις παροχῆς βοηθείας ὑπὸ τῆς Τουρκίας πρὸς τὴν Μ. Βρεττανίαν καὶ ἐμμέσως πρὸς τὴν 'Ελλάδα, ἐθεωρεῖτο βέβαιον ὅτι δὲν θὰ ἐξεπληροῦντο, παρὰ τὰς συμφωνίας τῆς 19ης 'Οκτωβρίου 1940, ὡς συνέβη καὶ κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ὑπὸ τῆς 'Ιταλίας κατὰ τῶν Συμμάχων.

Τοιαύτη παρουσιάζετο ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἡ πολιτικοστρατιωτικὴ κατάστασις τῆς Εὐρώπης κατὰ τὴν 28ην 'Οκτωβρίου 1940, ἡμέραν καθ' ἣν ἡ 'Ελλάς, ἀπορρίψασα τὸ ἰταλικὸν τελεσίγραφον, ἀπεδύθη εἰς τὸν τίμιον ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς της ἀνεξαρτησίας καὶ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ἡ 'Ελλάς, συνεπὴς πρὸς τὴν 'Ιστορίαν της, κατῆλθε μετὰ πίστεως, βασιζομένη εἰς τὰς ἰδίας της δυνάμεις καὶ ἐν ἐπιγνώσει ὅτι ἡ δοκιμασία τῆς χώρας θὰ ἦτο μακρά, καὶ αἱ θυσίαι μεγάλαι.

Αἱ ἐν 'Αλβανίᾳ ἰταλικαὶ δυνάμεις.

2. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἰταλικῆς κατὰ τῆς 'Ελλάδος ἐπιθέσεως, αἱ ἐν 'Αλβανίᾳ ἰταλικαὶ δυνάμεις περιελάμβανον μίαν 'Ανωτάτην Στρατιωτικὴν Διοίκησιν, ἔχουσαν ὑπὸ τὰς διαταγάς της δύο Σώματα Στρατοῦ, τὸ XXV Σῶμα Στρατοῦ Τσαμουριᾶς ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Carlo Rossi (Κάρλο Ρόσσι) καὶ τὸ XXVI Σῶμα Στρατοῦ Κορυτσᾶς ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Gabrielle Nasci (Γαβριὴλ Νάσσι) (1).

'Η ἀνωτάτη Στρατιωτικὴ Διοίκησις ἔφερε τὸν τίτλον «'Ανωτάτη Διοίκησις τῶν ἐν 'Αλβανίᾳ ἰταλικῶν δυνάμεων» μὲ ἕδραν τὰ Τίρανα, προΐστατο δὲ αὐτῆς ὁ 'Αντιστράτηγος Βισκόντι Πράσκα. Οὗτος εὑρίσκετο εἰς τὴν 'Αλβανίαν ἀπὸ τῆς 8ης 'Ιουνίου 1940, αἱ αἰσιόδοξοι δὲ αὐτοῦ προβλέψεις συνετέλεσαν μεγάλως εἰς τὴν λῆψιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Μουσολίνι διὰ τὴν ἐναντίον τῆς 'Ελλάδος ἐπίθεσιν. 'Ο Στρατηγὸς Πράσκα ἐθεωρεῖτο ὡς εἷς ἐκ τῶν ἀρίστων ἀξιωματικῶν τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ, εἶχεν ὑπηρετήσει ὡς ἀρχηγὸς τοῦ 'Επιτελείου τοῦ Στρατηγοῦ Μπαντόλιο, αἱ δὲ θεωρητικαὶ ἐπὶ τῆς στρατηγικῆς μελέται του εἶχον καταστήσει τὸ ὄνομά του γνωστὸν καὶ πέραν τῶν ὁρίων τῆς 'Ιταλίας. 'Εκτὸς τῆς μεγάλης αἰσιοδοξίας, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἐνεφορεῖτο, ἡ μεγάλη φιλοδοξία του, ὁ ἐγωϊσμός του, δεῖγμα τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου του «'Εγὼ ἐπετέθην κατὰ τῆς 'Ελλάδος», καὶ ἡ ὑποτίμησις τοῦ ἀντιπάλου του, ἀποτελοῦσι χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἡγήθη τῆς κατὰ τῆς 'Ελλάδος

(1) Παράρτημα 1.

ἐπιθέσεως καὶ οὗτινος αἱ εἰσηγήσεις ἐπετάχυνον ταύτην. Ὁ Στρατηγὸς Πράσκα παρέσυρε τὴν Ἀνωτάτην Ἰταλικὴν Πολιτικὴν Ἡγεσίαν εἰς ἕνα πόλεμον μὴ ἐνδεικνυόμενον, τοὐλάχιστον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, διὰ τὴν γενικὴν στρατηγικὴν τοῦ Ἄξονος καὶ ὅστις, ἀνεξαρτήτως τῶν συνεπειῶν ἃς εἶχεν διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐπέφερε πραγματικὴν καταβαράθρωσιν τοῦ γοήτρου τῆς Ἰταλίας ὡς στρατιωτικῆς δυνάμεως.

3. Τὸ XXV Σῶμα Στρατοῦ Τσαμουριᾶς ἦτο προσηνατολισμένον πρὸς τὸ Θέατρον Ἐπιχειρήσεων Ἠπείρου, καὶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰς κάτωθι Μεγάλας Μονάδας : (1) (2).

Τὴν 23ην Μεραρχίαν Φερράρα, ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Zannini (Τζαννίνι) δυνάμεως ἐννέα ταγμάτων πεζικοῦ, εἴκοσι ἐννέα πυροβολαρχιῶν (ὧν δώδεκα βαρεῖαι), ἑνὸς τάγματος ὅλμων ἐκ 48 ὅλμων, μιᾶς ἐπιλαρχίας καὶ πεντήκοντα ἁρμάτων μάχης. Σύνολον 21.000 ἄνδρες. Αὕτη εὑρίσκετο ἀνεπτυγμένη εἰς τὰς περιοχὰς Μέρτζανη—Πρεμετὴ καὶ Γεωργουτσάδες—Ἀργυρόκαστρον.

Τὴν 51ην Μεραρχίαν Σιέννα, ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Gabutti (Γκαμποῦτι) δυνάμεως ὀκτὼ ταγμάτων πεζικοῦ, εἴκοσι πυροβολαρχιῶν (ὧν ἓξ βαρεῖαι), ἑνὸς τάγματος ὅλμων καὶ ἑνὸς Συντάγματος Ἱππικοῦ. Σύνολον 12.500 ἄνδρες. Αὕτη εὑρίσκετο ἀνεπτυγμένη εἰς τὰς περιοχὰς Κονίσπολις, Δέλβινον, Ἅγιοι Σαράντα.

Τὴν 131ην Τεθωρακισμένην Μεραρχίαν Κενταύρων, ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Magli (Μάλλι), μεταφερθεῖσαν εἰς Ἀλβανίαν τμηματικῶς ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου 1939, διαθέτουσαν ἓν τάγμα Βερσαλλιέρων, ἓξ πεδινὰς πυροβολαρχίας καὶ τεσσαράκοντα ἅρματα μάχης τῶν 3½ τόννων, συνολικῆς δυνάμεως 2.200 ἀνδρῶν, ἀνεπτυγμένην εἰς τὰς περιοχὰς Τεπελένι, Ἀργυρόκαστρον. Δύο τάγματα ἁρμάτων τῆς μεραρχίας ταύτης εἶχον διατεθῆ ὡς ἐφεδρεία τοῦ XXVI Σ. Στρατοῦ.

Τὴν Μεραρχίαν Ἱππικοῦ, ἐνισχυμένην μὲ μονάδας πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Rivolta (Ριβόλτα) ἐκ τεσσάρων ταγμάτων πεζικοῦ, ἓξ ἐλαφρῶν πυροβολαρχιῶν καὶ δύο συνταγμάτων ἱππικοῦ, συνολικῆς δυνάμεως 5.500 ἀνδρῶν. Αὕτη εὑρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν Κονισπόλεως καὶ δυτικῶς ταύτης μέχρι τῆς θαλάσσης.

Τὸ σύνολον τῶν δυνάμεων τοῦ XXV Σώματος Στρατοῦ ἀνήρχετο εἰς 42.000 περίπου ἄνδρας καὶ περιελάμβανεν εἴκοσι δύο τάγματα πεζικοῦ, ἑξήκοντα μίαν πυροβολαρχίας (ἐξ ὧν δέκα ὀκτὼ βαρεῖαι), τρία συντάγματα ἱππικοῦ καὶ μίαν εἰσέτι ἐπιλαρχίαν, ὡς καὶ δύο τάγματα ὅλμων.

4. Τὸ XXVI Σῶμα Στρατοῦ, περιλαμβάνον τέσσαρας μεραρχίας πεζικοῦ, ἦτο προσηνατολισμένον πρὸς τὸ Θέατρον Ἐπιχειρήσεων Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας καὶ ἔναντι τῆς Γιουγκοσλαυϊκῆς μεθορίου ὡς ἀκολούθως :

Ἡ 49η Μεραρχία Πάρμας, ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Grattorola (Γκραττορόλα) περιελάμβανε δέκα τάγματα πεζικοῦ, δέκα ἓξ πυροβολαρχίας ἐξ ὧν πέντε βαρεῖαι, δέκα ἅρματα μάχης, μίαν ἴλην ἱππικοῦ, ἓν τάγμα ὅλμων καὶ ἓν τάγμα πολυβόλων ἐπ᾿ αὐτοκινήτων, συνολικῆς δυνάμεως 12.500 ἀνδρῶν. Αὕτη ἦτο ἀνεπτυγμένη ἀνατολικῶς τοῦ κόμβου Κορυτσᾶς.

Ἡ 29η Μεραρχία Πιεμόντε, ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Naldi (Νάλντι), περιελάμβανεν ἑπτὰ τάγματα, ὀκτὼ πυροβολαρχίας καὶ ἓν τάγμα ὅλμων, συνολικῆς δυνάμεως 9.300 ἀνδρῶν καὶ εὑρίσκετο εἰς τὴν δυτικῶς Κορυτσᾶς περιοχήν.

(1) Σχεδιάγραμμα 1.
(2) Παράρτημα 6.

Ἡ 19η Μεραρχία Βενέτσια, ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Bonini (Μπονίνι), ἀνεπτυγμένη ἀπὸ τῆς λίμνης Πρέσπας μέχρι τοῦ Ἐλβασάν, ἀπετελεῖτο ἐξ ἑπτὰ ταγμάτων, δώδεκα πυροβολαρχιῶν, ἑνὸς συντάγματος ἱππικοῦ καὶ ἑνὸς τάγματος ὅλμων, συνολικῆς δυνάμεως 10.000 ἀνδρῶν.

Βορειότερον, εἰς τὴν περιοχὴν Σκόδρας, εὑρίσκετο ἡ 53η Μεραρχία Ἀρέτζιο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Στρατηγοῦ Ferone (Φερόνε), ἐξ ἑπτὰ ταγμάτων, ἕνδεκα πυροβολαρχιῶν καὶ ἑνὸς τάγματος ὅλμων, συνολικῆς δυνάμεως 12.000 ἀνδρῶν.

Ὡς ἐφεδρεία τοῦ XXVI Σώματος Στρατοῦ εὑρίσκοντο εἰς τὴν περιοχὴν Ἐρσέκας πεντήκοντα ἅρματα μάχης καὶ τάγμα Βερσαλλιέρων τῆς 131ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας.

Τὸ σύνολον τῶν δυνάμεων τοῦ XXVI Σώματος Στρατοῦ ἀνήρχετο εἰς 44.000 ἄνδρας, ἤτοι τριάκοντα δύο τάγματα, τεσσαράκοντα ἑπτὰ πυροβολαρχίας ἐξ ὧν πέντε βαρεῖαι, ἑξήκοντα ἅρματα μάχης, ἓν σύνταγμα ἱππικοῦ, μίαν ἴλην καὶ τέσσαρα τάγματα ὅλμων.

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων Σωμάτων Στρατοῦ εἰς τὰς περιοχὰς Ἐρσέκας καὶ Λεσκοβίκι, ἔναντι τοῦ Τομέως Πίνδου, εὑρίσκετο συγκεντρωμένη ἡ 3η Μεραρχία Ἀλπινιστῶν Τζούλια ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Στρατηγοῦ Girotti (Τζιρότι) ἐκ πέντε ταγμάτων, ἐξ ὀρειβατικῶν πυροβολαρχιῶν καὶ ἴλης ἱππικοῦ, συνολικῆς δυνάμεως 10.800 ἀνδρῶν.

Εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικῶν δυνάμεων (Α.Δ.Α.Ι.Δ.) εὑρίσκοντο εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τρία τάγματα Τελωνοφυλάκων, εἴκοσι μία πυροβολαρχίαι καὶ ὁ 26ος Λόχος Χημικοῦ Πολέμου.

Τὸ γενικὸν σύνολον τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικῶν δυνάμεων, ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα, ἀνήρχετο εἰς :

59 τάγματα πεζικοῦ
135 πυροβολαρχίαι ἐξ ὧν 23 βαρεῖαι
150 ἅρματα μάχης
18 ἴλαι ἱππικοῦ
6 τάγματα ὅλμων καὶ
1 τάγμα πολυβόλων.

Γενικὸν σύνολον τῶν Ἰταλικῶν ἐν Ἀλβανίᾳ δυνάμεων τὴν 27ην Ὀκτωβρίου 1940.

Μεγάλαι Μονάδες	Μεραρχίαι	Τάγματα	Πυροβολαρχίαι διαφόρων διαμετρημάτων	Ἅρματα μάχης	Ἱππικὸν	Ἴλαι Ἱππικοῦ ἀνεξάρτ.	Τάγματα Ὄλμων	Τάγματα Πολυβόλων
XXV Σῶμα Στρατοῦ μετὰ παραλιακῶν δυνάμεων	23η Μεραρχία Φερράρα	9	29 ἐξ ὧν 12 βαρεῖαι	50	1 ἐπ/ρχία 1 σύν/μα (μεῖον ἐπ/ρχία)		1	
	51η Μεραρχία Σιέννα	8	20 ἐξ ὧν 6 βαρεῖαι				1	
	131η Μεραρ. Κενταύρων	1	6	40				
	Μεραρχία Ἱππικοῦ ἐνισχυμένη	4	6		2 συν/τα			
Ἀριθμητικὴ δύναμις περὶ τὰς 42.000		22	61 ἐξ ὧν 18 βαρεῖαι	90	3 συν/τα		2	
Τομεὺς Πίνδου Ἀριθμητικὴ δύναμις περὶ τὰς 11.000	3η Μεραρχία Ἀλπιν.	5	6			1		
XXVI Σῶμα Στρατοῦ	49η Μεραρχία Πάρμας	10	16 ἐξ ὧν 5 βαρεῖαι	10		1	1	1
	29η » Πιεμόντε	7	8		1 σύν/μα		1	
	19η » Βενέτσια	7	12				1	
	53η » Ἀρέτσο	7	11				1	
	Ἐφεδρεία Σωμάτων Στρατοῦ	1		50				
Ἀριθμητικὴ δύναμις περὶ τὰς 44.000		32	47 ἐξ ὧν 5 βαρεῖαι	60		1	4	1
	Διάθεσιν Στρατιᾶς		21					
Σύνολον δυνάμεων ἀριθμητικῶς περὶ τὰς 100.000	Γενικὸν Σύνολον	59(1)	135(2) ἐξ ὧν 23 βαρεῖαι	150	4 συν/τα	2	6	1

(1) Δὲν συμπεριλαμβάνονται 3 τάγματα Τελωνοφυλάκων τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως τῶν ἐν Ἰταλίᾳ στρατευμάτων.
(2) Δὲν συμπεριλαμβάνονται 25 πυροβολαρχίαι ἀντιαρματικαὶ καὶ ἀντιαεροπορικαὶ καὶ τὰ 4 πυροβόλα τῶν 47 ἅτινα διέθετεν ἑκάστη Μεραρχία Πεζικοῦ. Συμπεριλαμβάνονται αἱ πυρ/χίαι Συνοδείας τὰς ὁποίας διέθετεν ἕκαστον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἢ Γρεναδιέρων.

Τὸ ἰταλικὸν Σχέδιον Πολέμου κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

5. Τὸ Ἰταλικὸν Σχέδιον Πολέμου κατὰ τῆς Ἑλλάδος (1) ἀπέβλεπε κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον εἰς τὴν δι' αἰφνιδιαστικῆς ἰσχυρᾶς ἐπιθέσεως κατάληψιν τῆς Ἠπείρου καὶ τὴν ἐκμηδένισιν τῶν ἐκεῖ ἑλληνικῶν δυνάμεων, μετὰ συγχρόνου καταλήψεως τῆς Κερκύρας καὶ τῶν ἄλλων Ἰονίων νήσων. Εἰς δεύτερον στάδιον, ἀπέβλεπεν εἰς ἐπίθεσιν διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας.

Μεταγενεστέρως, ἀπέβλεπεν εἰς ταχεῖαν προέλασιν πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ πρὸς τὰς Ἀθήνας διὰ νέων δυνάμεων, ἀποβιβαζομένων εἰς τὰ Ἠπειρωτικὰ παράλια καὶ τὰς νήσους καὶ τὴν κατάληψιν ὁλοκλήρου τῆς Χώρας.

Τὸ Ἰταλικὸν Σχέδιον Ἐπιχειρήσεων, ἀπορρέον ἐκ τοῦ ἀνωτέρω σχεδίου πολέμου, προέβλεπε κατὰ τὸ πρῶτον στάδιον εἰς τὴν τήρησιν ἀμυντικῆς στάσεως εἰς τὴν περιοχὴν ἀνατολικῶς Κορυτσᾶς, καὶ τὴν ἐπίθεσιν ἐπὶ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως Καλπάκι—Ἰωάννινα—Πρέβεζα διὰ συγχρόνου καλύψεως καὶ ὑποβοηθήσεως τῆς κυρίας ταύτης ἐνεργείας, τόσον ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Λεσκοβίκι—Σαμαρίνα—Μέτσοβον, ὅσον καὶ κατὰ μῆκος τῆς Ἠπειρωτικῆς παραλιακῆς ζώνης, καὶ διὰ τῆς καταλήψεως ἐν ταὐτῷ τῆς νήσου Κερκύρας. Κατὰ τὴν δευτέραν περίοδον προεβλέπετο ἐπίθεσις ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Κορυτσᾶ—κοιλὰς Ἀλιάκμονος ποταμοῦ—Θεσσαλονίκη καὶ συνέχισις τῆς προσπαθείας ἀπὸ Ἄρτης πρὸς Ἀθήνας, καὶ δευτερευόντως ἀπὸ Μετσόβου πρὸς τὴν Θεσσαλικὴν πεδιάδα.

Εἰδικώτερον, τὸ Σχέδιον Ἐπιχειρήσεων, καταρτισθὲν παρὰ τοῦ Στρατηγοῦ Πράσκα καὶ ἐγκριθὲν παρὰ τοῦ Ἰταλικοῦ Ἐπιτελείου, προέβλεπε κατὰ τὰς τέσσαρας πρώτας ἡμέρας τῆς πρώτης περιόδου (2) τὴν κατάληψιν τοῦ ὠχυρωμένου ὁδικοῦ κόμβου Καλπάκι, διὰ συγκλινούσης μετωπικῆς ἐπιθέσεως παρὰ τῶν μεραρχιῶν κυρίας προσπαθείας, Φερράρας καὶ Τεθωρακισμένης, ὑποβοηθουμένην ὑπὸ τῆς Μεραρχίας Σιέννα, ἐνεργούσης ἐπὶ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως Δέλβινον—Φιλιάτες καὶ στρεφομένης εἶτα πρὸς Ἀνατολὰς πρὸς τὴν περιοχὴν Ἰωαννίνων.

Ἑκατέρωθεν τῆς κυρίας προσπαθείας, θὰ ἐνήργουν ἐν εἴδει λαβίδος ἀφ' ἑνὸς κατὰ μῆκος τῆς παραλιακῆς Ἠπειρωτικῆς ζώνης ἡ Ἰταλικὴ Μεραρχία Ἱππικοῦ, καλύπτουσα τὴν ὅλην κυρίαν ἐνέργειαν ἀπὸ Νοτιοδυσμῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ 3η Μεραρχία Ἀλπινιστῶν Τζούλια διὰ τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς τῆς Πίνδου θὰ ἐκάλυπτεν ἀπὸ Βορρᾶ τὴν κυρίαν προσπάθειαν, καὶ ἐνεργοῦσα ἑκατέρωθεν τοῦ Σμόλικα θὰ ἐγίνετο κυρία τῆς περιοχῆς Μετσόβου, παρεμβαλλομένη οὕτω μεταξὺ τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων τῶν εὑρισκομένων εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἀφ' ἑνός, καὶ εἰς τὴν Ἤπειρον ἀφ' ἑτέρου.

Τὸ πλευρὸν τῆς ὅλης ἐπιθετικῆς πρὸς Ἤπειρον προσπαθείας τῶν Ἰταλικῶν δυνάμεων θὰ ἐκαλύπτετο πρὸς Βορρᾶν παρὰ τῶν περὶ τὴν Κορυτσὰν δυνάμεων, αἵτινες θὰ ἐτήρουν ἐνεργητικὴν ἀμυντικὴν στάσιν ἔναντι ἐνδεχομένων ἀποπειρῶν τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων ὅπως ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ πλευροῦ τῶν δυνάμεων τῆς κυρίας Ἰταλικῆς προσπαθείας. Ἡ προβλεπομένη κατάληψις τῆς Κερκύρας θὰ ἐξησφάλιζεν εὐρέως ἀπὸ Δυσμῶν τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῶν ἐπιχειρουσῶν πρὸς Παραμυθιὰν καὶ νοτιώτερον ταύτης Ἰταλικῶν δυνάμεων.

Ἐν ταὐτῷ, ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία θὰ ὑπεστήριζεν εὐρέως ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου, δι' ἀναγνωρίσεων καὶ διὰ βομβαρδισμῶν στόχων ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, καὶ εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ὅλον ἑλιγμὸν τῶν δυνάμεων τῆς ξηρᾶς.

---

(1) Παραρτήματα 2, 3.
(2) Στρατηγοῦ Πράσκα «Io ho aggredito la Grecia». Σελὶς 98.

Αἱ ἀποστολαὶ τῶν μεραρχιῶν εἰς τὰς περιοχὰς Ἠπείρου καὶ Πίνδου ἦσαν αἱ κάτωθι: (1)

Ἡ 23η Μεραρχία Φερράρα μετὰ τμήματος τῆς 131ης Τεθωρακισμένη Μεραρχίας, θὰ ἐνήργουν ἀπὸ Βορρᾶ καὶ ἀπὸ Δυσμῶν διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου Καλπακίου, μεθ' ὃ θὰ προήλαυνον πρὸς τὰ Ἰωάννινα, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Μεραρχίας Σιέννα προελαυνούσης ἐκ Νοτιοδυσμῶν ἐπίσης πρὸς Ἰωάννινα.

Ἡ 51η Μεραρχία Σιέννα, διερχομένη τὴν συνοριακὴν γραμμὴν μεταξὺ τοῦ ὄγκου Στουγκάρα καὶ τῆς Σαρακινῆς, θὰ ἤγετο εἰς τὸν κάτω ροῦν τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ μεταξὺ τῆς Βάρφανης καὶ τῆς συμβολῆς τούτου μετὰ τοῦ χειμάρρου Λαγκαβίτσα. Γενομένη κυρία τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ, τῆς κειμένης ἐπὶ τῆς νοτίας ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ, θὰ προωθεῖτο ἐν συνεχείᾳ δι' ὅλων τῶν δυνάμεων αὐτῆς πρὸς Ἰωάννινα.

Ἡ Ἰταλικὴ μεραρχία Ἱππικοῦ προελαύνουσα ἐπὶ τοῦ παραλιακοῦ ἄξονος Κονίσπολις—Ἡγουμενίτσα—Πρέβεζα, θὰ ἐκάλυπτεν εὐρέως ἀπὸ Δυσμῶν τὴν κυρίαν κατὰ τῶν Ἰωαννίνων ἐνέργειαν.

Ἡ Μεραρχία Ἀλπινιστῶν Τζούλια ἐξορμῶσα ἐκ τῶν περιοχῶν Ἐρσέκας καὶ Λεσκοβίκι πρὸς τὴν περιοχὴν Μετσόβου, θὰ εἶχε διπλῆν ἀποστολήν, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ παρεμποδίσῃ τὰς ἐν Ἠπείρῳ ἑλληνικὰς δυνάμεις νὰ διαφύγωσι πρὸς Ἀνατολάς, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν κίνησιν, ἐνδεχομένως, ἑλληνικῶν ἐνισχύσεων κινηθησομένων ἐκ Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας πρὸς Ἤπειρον.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ Ἰταλικοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐστηρίζετο εἰς τὴν αἰφνιδιαστικὴν εἰσβολὴν διὰ ταχυκινήτων μέσων, πρὶν ἢ περατωθῇ ἡ ἐπιστράτευσις τοῦ ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ ἡ συγκέντρωσις τούτου. Οἱ Ἰταλοὶ εἰσήρχοντο εἰς τὸν πόλεμον μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ ἐσημείωνον μίαν ἀπὸ τὰς χαρακτηριστικὰς ἐκείνας ταχείας ἐπιτυχίας μὲ τὰς ὁποίας εἶχον συνηθίσει τὸν κόσμον αἱ γερμανικαὶ πολεμικαὶ ἐνέργειαι. Ὁ Στρατηγὸς Σοντοῦ, ὅστις κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ πολέμου ἦτο Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, εἶχε διαβεβαιώσει τὸν Μουσολίνι ὅτι θὰ ἐχρειάζετο μία μόνον ἑβδομὰς διὰ νὰ φθάσῃ ὁ Ἰταλικὸς Στρατὸς εἰς Ἰωάννινα καὶ δεκαπέντε ἕως εἴκοσι ἡμέραι κατ' ἀνώτατον ὅριον, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς Πρέβεζαν, ἵνα ἀρχίσῃ εἶτα ἀμέσως ἡ δευτέρα φάσις τοῦ Σχεδίου τῶν Ἐπιχειρήσεων, ἡ προέλασις δηλαδὴ πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ Ἀθήνας.

Ἡ ἐπιτυχία τοῦ σχεδίου ἐστηρίζετο ἐπίσης καὶ εἰς τὸν ἀνηλεῆ βομβαρδισμὸν παρὰ τῆς Ἀεροπορίας τῶν σημαντικωτέρων πόλεων τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τῶν κόμβων συγκοινωνιῶν ἵνα παραλύσῃ οὕτω τὸ Σχέδιον Ἐπιστρατεύσεως καὶ Συγκεντρώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Πρὸς τοῦτο εἶχε προβλεφθῆ ἡ χρησιμοποίησις καὶ ἡ διάθεσις 400 περίπου Ἰταλικῶν ἀεροσκαφῶν ἔναντι 140 περίπου ἑλληνικῶν τοιούτων. Ἡ Ἰταλικὴ αὕτη ἀεροπορικὴ δύναμις ἀπετέλει τὴν 4ην Ἀεροπορικὴν Δύναμιν ἑδρεύουσαν εἰς Μπάρι. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀεροσκαφῶν τῆς μονάδος ταύτης ἀνήρχετο εἰς 196 ἀεροπλάνα βομβαρδισμοῦ, 171 διώξεως καὶ 25 ἀναγνωρίσεως, ἐξορμοῦντα ἀπὸ τὰ ἐν Ἀλβανίᾳ ἀεροδρόμια Ἀργυροκάστρου, Αὐλῶνος, Τιράνων, Βερατίου, Κορυτσᾶς, Ντράνοβας, Δυρραχίου καὶ Δεβόλη καθώς, καὶ ἀπὸ τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τοιαῦτα τοῦ Μπάρι, Τάραντος καὶ ἀλλαχοῦ (2).

Ἐκ τῶν ἐννέα ἐν Ἀλβανίᾳ ὑπαρχουσῶν Ἰταλικῶν μεραρχιῶν, διετίθεντο σύμφωνα μὲ τὰ ἀνωτέρω γενικὰ καὶ εἰδικὰ σχέδια ἀνεργείας, δύο μεραρχίαι διὰ

(1) Στρατηγοῦ Visconti Prasca «Io ho aggredito la Grecia». Σελίδες 98, 103, 119, 133.
(2) Πτεράρχου C. Santoro «L' aeranautica Italiana nella II guerra montiale». Σελὶς 156

τὴν πρὸς τὴν Γιουγκοσλαυΐαν προκάλυψιν, καὶ δύο τοιαῦται εἰς τὴν περιοχὴν Κορυτσᾶς δι' ἐνεργητικὴν ἄμυναν ἔναντι τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων τῆς περιοχῆς Καστοριᾶς—Φλωρίνης. Τὸ τρίτον τοῦ συνόλου τῶν ἐν 'Αλβανίᾳ ἰταλικῶν δυνάμεων, ἤτοι τρεῖς μεραρχίαι, διετίθεντο εἰς τὴν κυρίαν ἐνέργειαν κατὰ τῆς 'Ηπείρου καὶ δύο ἕτεραι διὰ τὴν κατ' ἀμφότερα τὰ πλευρὰ κάλυψιν ταύτης. Αἱ καλυπτικαὶ δυνάμεις τῆς κυρίας ἐνεργείας, ἦσαν διπλάσιαι τῶν ἔναντι αὐτῶν κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου ἑλληνικῶν δυνάμεων. Αἱ δυνάμεις τῆς κυρίας προσπαθείας ἦσαν ἰσχυρότεραι εἰς πυροβολικὸν τῶν ἔναντι αὐτῶν ἑλληνικῶν, ἰδίᾳ εἰς βαρὺ τοιοῦτον, εἰς πεζικὸν ὅμως, ὅπερ εἰς τὸ ὀρεινὸν ἔδαφος τῆς 'Ηπείρου θὰ διεδραμάτιζε πρωτεύοντα ρόλον, εἶχον ἐλαφρὰν μόνον ὑπεροχὴν ἔναντι τοῦ ἑλληνικοῦ. 'Επὶ πλέον ὑπῆρχον ἐννενήκοντα ἅρματα τῆς 131ης Τεθωρακισμένης Μεραρχίας ἅτινα θὰ ἔδρων πρὸς τὴν Ἤπειρον, πλὴν ταῦτα θὰ ἦσαν ὑποχρεωμένα νὰ δράσωσι ἐναντίον ὠχυρωμένης τοποθεσίας καὶ ἐπὶ στενῶν λωρίδων κατὰ μῆκος τῶν ἁμαξιτῶν ὁδῶν. 'Υπῆρχεν ἐπίσης καὶ ἡ μεγάλη ὑπεροχὴ τῆς ἰταλικῆς 'Αεροπορίας.

Οὕτω, ἐνῷ αἱ κατευθύνσεις ἐνεργείας καλῶς ἐπελέγησαν παρὰ τῆς Ἰταλικῆς 'Ηγεσίας, ἡ προικοδότησις τούτων ἰδίᾳ τῆς κυρίας προσπαθείας πρὸς Ἤπειρον, δὲν ἦτο ἐπαρκής. 'Εκ τῶν ἐννέα ἐν 'Αλβανίᾳ ἰταλικῶν μεραρχιῶν τὸ ἥμισυ σχεδὸν διετέθη διὰ τὴν κάλυψιν τῆς Βορείου καὶ τῆς Κεντρικῆς 'Αλβανίας, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἥμισυ διετέθη διὰ τὴν κυρίαν προσπάθειαν. Δύο παράγοντες ἐβάρυνον πιθανὸν ἐξ ἴσου εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην : ἡ ὑποτίμησις τοῦ ἀντιπάλου ἀπὸ ἀπόψεως ὑλικῆς ἰσχύος καὶ ἠθικοῦ ἀφ' ἑνός, καὶ ἡ ὑπερτίμησις τῆς ἱκανότητος τῶν ἁρμάτων καὶ τῆς 'Αεροπορίας ἀφ' ἑτέρου.

Αἱ 'Ελληνικαὶ δυνάμεις.

6. Κατὰ τὴν περίοδον ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου 1939 μέχρι τοῦ 'Οκτωβρίου 1940, τὸ ΓΕΣ, διὰ διαταγῶν καὶ ὁδηγιῶν ἐπεδίωκε κυρίως τὴν ἐξασφάλισιν τῆς περιοχῆς τοῦ Καλαμᾶ ἐν 'Ηπείρῳ καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Φλατσάτας ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ, αἵτινες εὑρίσκοντο εἰς τὴν τοποθεσίαν ΙΒα(1). Τὸ ΓΕΣ ὑπελόγιζεν ὅτι ὑπῆρχε πιθανότης ἐγκαίρου συγκεντρώσεως ἐπαρκῶν δυνάμεων ἐπὶ τῶν τοποθεσιῶν τούτων αἵτινες ἐκάλυπτον σχεδὸν ὁλόκληρον τὸ ἐθνικὸν ἔδαφος.

'Η ἀπὸ τοῦ μηνὸς Αὐγούστου 1940, νέα ἔντασις τῶν σχέσεων μεταξὺ τῆς 'Ιταλίας καὶ τῆς 'Ελλάδος καὶ ἡ προοδευτικὴ λῆψις ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων ἐν 'Αλβανίᾳ μέτρων, στρεφομένων κατὰ τῆς 'Ελλάδος, προὐκάλεσαν τὴν λῆψιν ἀντιστοίχων μέτρων ἀμύνης τόσον ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ, ὅσον καὶ ἐν 'Ηπείρῳ ἐκ μέρους τῆς ἑλληνικῆς 'Ηγεσίας(2).

Κατὰ τοὺς μῆνας Σεπτέμβριον καὶ 'Οκτώβριον 1940, λόγῳ τῆς συγκεντρώσεως πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐν 'Ηπείρῳ μεθορίου τριῶν ἰταλικῶν μεραρχιῶν, ἤτοι τῶν 51, 23 καὶ μηχανοκινήτου μετὰ βαρέος πυροβολικοῦ(1), τὸ ΓΕΣ ἐξήγαγε τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ κυρία προσπάθεια τῶν 'Ιταλῶν εἰς περίπτωσιν εἰσβολῆς εἰς τὴν 'Ελλάδα δὲν θὰ ἐξεδηλοῦτο πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Κορυτσᾶ—Φλώρινα—Θεσσαλονίκη, ἀλλὰ πρὸς τὴν Ἤπειρον. 'Η συγκέντρωσις τῆς 3ης Μεραρχίας 'Αλπινιστῶν εἰς τὰς περιοχὰς Λεσκοβίκι καὶ 'Ερσέκα μὲ τὸν ὄγκον αὐτῆς εἰς τὴν περιοχὴν Λεσκοβίκι, καθίστα πιθανὴν τὴν συμμετοχὴν ταύτης εἰς τὰς κατὰ τῆς 'Ηπείρου ἐπιχειρήσεις, εἴτε πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν δυνάμεων τῆς κυρίας προσπαθείας, εἴτε διὰ τὴν ἐπέκτασιν τοῦ μετώπου πρὸς τὴν ὀρεινὴν περι-

---

(1) Σχεδιάγραμμα 1.
(2) Ὅρα Τόμον «Αἴτια καὶ ἀφορμαὶ τοῦ πολέμου». Ἔκδοσις ΔΙΣ.

σχὴν τοῦ Γράμμου, ἢ τέλος πρὸς κάλυψιν τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶς—Λεσκοβίκι κατὰ ἐνδεχομένης ἐπιθέσεως.

Ἡ συγκέντρωσις εἰς τὴν περιοχὴν Κορυτσᾶς τῶν δύο μεραρχιῶν 49 καὶ 29 ἄνευ μηχανοκινήτων μέσων, χωρὶς νὰ ἀποκλείῃ τὴν δυνατότητα περαιτέρω ἐνισχύσεώς της, δεδομένου ὅτι εἰς τὰς περιοχὰς Ἐλβασὰν καὶ Τίρανα, διετίθετο μία εἰσέτι μεραρχία πεζικοῦ, ἡ 19η, καθίστα πιθανὴν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ἐκεῖ θὰ ἐξεδηλοῦντο μόνον ἐνέργειαι ἀντιπερισπασμοῦ ἢ ἀμυντικαὶ τοιαῦται.

Τὸ ΓΕΣ, ἵνα ἀντιδράσῃ κατὰ τῶν ἰταλικῶν προθέσεων καὶ ἰδίᾳ κατὰ τῆς πιθανῆς κυρίας προσπαθείας τοῦ ἐχθροῦ ἐκδηλουμένης εἰς τὴν Ἤπειρον, εἶχεν ἐνισχύσει διὰ τῶν ληφθέντων προεπιστρατευτικῶν μέτρων ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1940, τὸ Θέατρον Ἐπιχειρήσεων Ἠπείρου, διὰ δυνάμεων ἃς διέθεσεν ἐκ τῶν ἐφεδρειῶν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, καθ' ὑπέρβασιν τῶν ὑπὸ τοῦ σχεδίου ΙΒα προβλεπομένων τοιούτων. Ἐπίσης προέβλεψε τὴν ἀνάληψιν δυνάμεων ἐκ τῶν προοριζομένων διὰ τὸ βουλγαρικὸν Θέατρον Ἐπιχειρήσεων καὶ τὴν διάθεσιν αὐτῶν εἰς τὸ ἀλβανικὸν τοιοῦτον, ἐφ' ὅσον ἡ Βουλγαρία θὰ παρέμενεν οὐδετέρα. Αἱ δυνάμεις αὗται εὐθὺς ἅμα τῇ περατώσει τῆς ἐπιστρατεύσεώς των, θὰ ἐκινοῦντο πρὸς τοὺς νέους ἐν τῷ ἀλβανικῷ Θεάτρῳ Ἐπιχειρήσεων καθοριζομένους χώρους στρατηγικῆς συγκεντρώσεως.

Παρὰ ταῦτα, ἡ ἀνάγκη τῆς μείζονος ἔτι ἐνισχύσεως τοῦ θεάτρου Ἠπείρου ἀπησχόλει συνεχῶς τὸ ΓΕΣ, πλὴν ὅμως εἰς τὴν ἐνίσχυσιν ταύτην ἀντετίθετο, ἐκτὸς τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητος καὶ ἡ στρατιωτικὴ ἄποψις καθ' ἣν ὑπῆρχε σοβαρὸς κίνδυνος νὰ ἀπομονωθῇ τὸ θέατρον τοῦτο, αἱ δὲ ἐν αὐτῷ συσσωρευμέναι δυνάμεις νὰ στερηθῶσι τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ των καθ'ὅσον αἱ πρὸς Ἤπειρον συγοινωνίαι ἦσαν ἐξαιρετικῶς εὐπαθεῖς εἰς προσβολὰς ἀπὸ ἀέρος.

Τὸ θέατρον Δυτικῆς Μακεδονίας, εἰς τὴν ἔναντι Κορυτσᾶς περιοχήν, εἶχεν ἐπίσης ἐνισχυθῇ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐπιθετικοῦ ἐλιγμοῦ, ὅστις ὑπὸ εὐνοϊκὰς συνθήκας προεβλέπετο νὰ ἐκτοξευθῇ ἐκεῖθεν. Ἡ ἐνίσχυσις αὐτὴ συνέβαλλεν ἐπίσης καὶ εἰς τὴν ἀσφαλεστέραν ἄμυναν τῆς περιοχῆς, διότι δὲν ἀπεκλείετο τὸ ἐνδεχόμενον νὰ ἐνισχυθῇ ὁ ἐχθρὸς ταχέως εἰς τὴν περιοχὴν Κορυτσᾶς καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ἐκεῖθεν κατὰ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας πρὸς Θεσσαλονίκην πρὶν ἢ καταστῇ δυνατὴ ἡ συγκέντρωσις ἐπαρκῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων.

7. Τὸ ἑσπέρας τῆς 27ης Ὀκτωβρίου 1940, ἡ δύναμις καὶ ἡ γενικὴ διάταξις τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων ἐν Ἠπείρῳ καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν ἦσαν τοιαῦται, ὥστε ὑπῆρχεν ἐπὶ τόπου ἓν ἐπαρκῶς ἰσχυρὸν κλιμάκιον προκαλύψεως, ὅπερ ὑπὸ εὐνοϊκὰς συνθήκας θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ προβάλῃ μίαν πρώτην ἀντίστασιν καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ κερδίσῃ χρόνον, ἑλισσόμενον ὑποχωρητικῶς πρὸς τὰς ὀπίσω διαδοχικὰς τοποθεσίας, μέχρις ἀφίξεως τοῦ ὄγκου τοῦ ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Εἰς τὴν Ἤπειρον (1), ἡ VIII εραρχία εἶχε πλήρως προεπιστρατευθῇ καὶ εἶχεν ἐνισχυθῇ διὰ τοῦ στρατηγείου τῆς ΙΙΙ Ταξιαρχίας Πεζικοῦ, καί τινων μονάδων πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ. Αἱ δυνάμεις αὗται ὑπήγοντο ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον καὶ κατεῖχον εὐρεῖαν ζώνην ἐνεργείας ἀπὸ τοῦ Ἰονίου Πελάγους μέχρι τοῦ ὄρους Σμόλικα συμπεριλαμβανομένου, ἀναπτύγματος ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ 100 χιλιομέτρων. Αὗται περιελάμβανον τέσσαρας διοικήσεις συνταγμάτων πεζικοῦ μὲ δεκαπέντε τάγματα, ἐννέα ὀρειβατικάς, τρεῖς πεδινὰς καὶ δύο βαρείας πυροβολαρχίας, πέντε οὐλαμοὺς συνοδείας πεζικοῦ, δύο τάγματα πολυβόλων κινήσεως, μίαν πολυβολαρχίαν βαρέων πολυβόλων καὶ μίαν μεραρχιακὴν ὁμάδα ἀναγνωρίσεως. Αἱ δυνάμεις αὗται ἦσαν κατανεμημέναι εἰς δύο κλιμάκια.

(1) Σχεδιάγραμμα 11.

Τὸ πρῶτον κλιμάκιον δυνάμεως πέντε ταγμάτων, δύο ὀρειβατικῶν πυροβολαρχιῶν καὶ τριῶν οὐλαμῶν πυροβολικοῦ συνοδείας 65, κατεῖχε τὴν τοποθεσίαν προκαλύψεως κατὰ μῆκος τῶν συνόρων. Τὸ δεύτερον κλιμάκιον εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἀμύνης ΙΒα διηκούσης κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ, καὶ καταληγούσης ἐπὶ τοῦ Σμόλικα ὄρους, καλυπτόμενον εἰς τὸ δεξιὸν ὑπὸ τοῦ τάγματος προκαλύψεως Κονίτσης. Ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἀμύνης εὑρίσκοντο ἀνεπτυγμένα ἐννέα τάγματα, ἑπτὰ ὀρειβατικαί, δύο πεδιναὶ καὶ δύο βαρεῖαι πυροβολαρχίαι, δύο τάγματα πολυβόλων κινήσεως (μεῖον πολυβολαρχία), μία βαρεῖα πολυβολαρχία καὶ μία ὁμὰς ἀναγνωρίσεως. Εἰς τὴν περιοχὴν Πρεβέζης, διὰ τὴν φρούρησιν τῶν ἀκτῶν αὐτῆς καὶ τοῦ στομίου τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, εἶχον διατεθῆ ἓν τάγμα πεζικοῦ, μία πεδινὴ πυροβολαρχία καὶ εἷς λόχος πολυβόλων.

Τὸ κλιμάκιον τῆς τοποθεσίας προκαλύψεως εἶχεν ἐντολὴν νὰ ἑλιχθῇ εἰς περίπτωσιν ἰταλικῆς ἐπιθέσεως μέχρι τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως, ἣν καὶ θὰ ἀπεκάλυπτε συγκεντρούμενον τελικῶς ὀπίσω ταύτης.

Ὁ ὄγκος εἶχε γενικὴν ἀποστολὴν νὰ καλύψῃ ἀπὸ Νότου τὸ Θέατρον Ἐπιχειρήσεων τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας μὲ κυρίαν προσπάθειαν τὴν ἀπόφραξιν τῶν ἐξ Ἠπείρου πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν ἀγουσῶν ὁδεύσεων. Ἡ προέλασις τοῦ ἀντιπάλου ἔδει νὰ ἀναχαιτισθῇ, εἴτε ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ἐλαία–Καλαμᾶς, εἴτε καὶ νοτιώτερον ταύτης, ἀναλόγως τῶν τότε συνθηκῶν, πάντως οὐχὶ ἀνατολικώτερον τῆς γραμμῆς Ἀμφιλοχία–Ἄραχθος ποταμὸς—Ζυγὸς Μετσόβου, ἣν τὸ ΓΕΣ εἶχεν ὁρίσει ὡς τὸ ἔσχατον ὅριον ὑποχωρήσεως.

Ἓν σύνταγμα πεζικοῦ, τὸ 39ον Εὐζώνων, προεπιστρατευθέν, εὑρίσκετο κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ἐν κινήσει ἐκ τῆς Αἰτωλοακαρνανίας πρὸς τὴν Ἤπειρον, εἰς δὲ τὴν Κέρκυραν ὑπῆρχε τὸν 10ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, προεπιστρατευθὲν ἐπίσης, δυνάμεως τριῶν ταγμάτων καὶ διμοιρίας ὅλμων, καὶ ἐνισχυθὲν διὰ μιᾶς πυροβολαρχίας Σκόντα τῶν 105 (3 πυροβόλα) καὶ ἑνὸς οὐλαμοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ τῶν 105/19. Ἐπὶ πλέον ὑπῆρχεν ἡ Σχολὴ Ἐφέδρων Ἀξιωματικῶν καὶ ἡ Σχολὴ Ἀστυνομίας Πόλεων. Ἡ ὅλη δύναμις τῆς Κερκύρας, ὑπαγομένη ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τὸ ΓΕΣ, εἶχεν ὡς ἀποστολὴν νὰ ἀμυνθῇ τῆς νήσου κατὰ ἐνδεχομένης ἰταλικῆς ἀποβάσεως (1).

8. Ἡ ἀπὸ τοῦ ὄρους Σμόλικα (ὄχι), μέχρι τῆς λίμνης Μεγάλης Πρέσπας περιοχή, ἀπετέλει τὴν ζώνην εὐθύνης τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας, ὅπερ εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του τὰ Β' καὶ Γ' Σώματα Στρατοῦ καὶ τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου, μὲ Σταθμὸν Διοικήσεως εἰς Κοζάνην.

Αἱ δυνάμεις τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ, μέρος τῶν ὁποίων εἶχε προεπιστρατευθῆ, ἦσαν βαθέως κλιμακωμέναι ἀπὸ τῶν συνόρων μέχρι τοῦ Βερμίου ὄρους καὶ τῆς Θεσσαλίας, μὲ ἰσχυρὰ κλιμάκια μεταξὺ τῶν τοποθεσιῶν ΙΒα καὶ ΙΒ. Τὰ πλέον προωθημένα κλιμάκια αὐτῶν εὑρίσκοντο ἐπὶ τῆς ἐγγύτατα τῶν συνόρων ὠργανωμένης τοποθεσίας ΙΒα, ἥτις διερχομένη βορείως Σμόλικα, συνεχίζετο διὰ Καστάνιανης, Βούρμπιανης, Σταυροῦ Σκάλας, Κομνηνάδων, Ἱεροπηγῆς καὶ Κρυσταλλοπηγῆς καὶ ἐτερματίζετο ἐπὶ τῆς λίμνης Πρέσπας.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἑδρεῦον εἰς Λάρισαν, ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν Ι καὶ ΙΧ μεραρχιῶν, τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ καὶ τοῦ ΙΧα Συνοριακοῦ Τομέως. Ἐκ τῶν δυνάμεων τούτων ἡ ΙΧ Μεραρχία, μὲ Σταθμὸν Διοικήσεως εἰς Καστοριὰν καὶ ὁ ΙΧα

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 711/Β/172.

Συνοριακὸς Τομεὺς ὑπαγόμενος εἰς τὴν Μεραρχίαν ἀπετέλει τὸ πρῶτον κλιμάκιον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἡ δὲ Ι Μεραρχία μετὰ τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ τὸ δεύτερον κλιμάκιον. Ὁ ΙΧα Συνοριακὸς Τομεύς, δυνάμεως Τάγματος, κατεῖχε δι' ἐλαφρῶν δυνάμεων τὰ συνοριακὰ φυλάκια ἀπὸ τοῦ ὑψώματος Σκάλα μέχρις Ἱεροπηγῆς.

Ἡ μεγάλη αὕτη μονὰς εἶχε προεπιστρατευθῆ διαδοχικῶς ἀπὸ τῆς 23ης Αὐγούστου 1940 καὶ εἶχεν ἐνισχυθῆ διὰ τριῶν πεδινῶν πυροβολαρχιῶν καὶ τεσσάρων βαρειῶν τοιούτων. Μετὰ τῶν τριῶν οὐλαμῶν συνοδείας τῶν 65, διέθετε δεκατέσσαρας καὶ ἥμισυ πυροβολαρχίας καὶ κατεῖχε διὰ τῶν δέκα ταγμάτων αὐτῆς τὴν τοποθεσίαν ΙΒα ἀπὸ τοῦ ὑψώματος Σκάλα τοῦ Γράμμου ὄρους διὰ Διποταμιᾶς, μέχρις Ἱεροπηγῆς.

Ἡ V Ταξιαρχία Πεζικοῦ, ἔφεδρος μονὰς προεπιστρατευθεῖσα καὶ αὐτὴ διαδοχικῶς ἀπὸ τῆς 29ης Αὐγούστου 1940, εἶχε τὸν σταθμὸν Διοικήσεώς της εἰς Λάρισαν. Ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν 2ου καὶ 52ου συνταγμάτων πεζικοῦ, ἅτινα κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτῶν μέρος εὑρίσκοντο εἰς τὰς περιοχὰς Σερβίων καὶ Ἀμυνταίου ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒ (1).

Ἡ Ι Μεραρχία, ἐνεργὸς μονάς, μὴ ἐπιστρατευθεῖσα, ἐξαιρέσει τμημάτων τινῶν πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ ἀνηκόντων εἰς τὴν V Ταξιαρχίαν Πεζικοῦ καὶ εἰς τὸ προεπιστρατευθὲν 51ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, εὑρίσκετο εἰς τὰς ἕδρας εἰρήνης αὐτῆς εἰς Λάρισαν, Τρίκκαλα καὶ Καρδίτσαν, ἀποτελοῦσα μετὰ τῆς V Ταξιαρχίας τὸ δεύτερον κλιμάκιον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἑδρεῦον εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν Χ καὶ ΧΙ Μεραρχιῶν, ἐκ τῆς IV Ταξιαρχίας Πεζικοῦ καὶ ἐκ τῶν ΙΧ, Χ καὶ ΧΙ Συνοριακῶν Τομέων. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω μονάδων οἱ συνοριακοὶ τομεῖς ἀπετέλουν τὸ πρῶτον κλιμάκιον τοῦ Σώματος Στρατοῦ, δυνάμεως τριῶν περίπου ταγμάτων. Ἐπὶ πλέον, ἐν πρώτῳ κλιμακίῳ ἀπὸ Ἱεροπηγῆς μέχρι Πρέσπας, εἶχε προωθηθῆ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒα ἡ IV Ταξιαρχία, ἔφεδρος μονὰς προεπιστρατευθεῖσα διαδοχικῶς ἀπὸ τῆς 23ης Αὐγούστου 1940. Αὕτη μὲ ἕδραν τὴν Φλώριναν, εἶχεν, ἐκτὸς τῶν δύο ὀργανικῶν αὐτῆς Συνταγμάτων τῶν 33ου καὶ 28ου, ἐνισχυθῆ καὶ διὰ ἓξ ἑτέρων μειωμένης δυνάμεως ταγμάτων πεζικοῦ, ἀνηκόντων εἰς τὰ 16ον, 30όν, 65ον, 50όν, 66ον καὶ 68ον Συντάγματα Πεζικοῦ τῶν Χ καὶ ΧΙ Μεραρχιῶν. Τακτικῶς, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς IV Ταξιαρχίας ὑπήγετο καὶ ὁ ΙΧ Συνοριακὸς Τομεύς, ἡ δὲ ὁλικὴ δύναμις αὐτῆς ἀνήρχετο εἰς δώδεκα τάγματα πεζικοῦ καὶ ὀκτὼ πυροβολαρχίας, ἐξ ὧν δύο καὶ ἡμίσεια ὀρειβατικαί, μία καὶ ἡμίσεια πεδιναί, τρεῖς βαρεῖαι καὶ δύο οὐλαμοὶ συνοδείας τῶν 65.

Ἐκ τῶν ὑπολοίπων δυνάμεων τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἡ Χ Μεραρχία μὲ ἕδραν τὴν Βέρροιαν διέθετε τὸ πλεῖστον τῶν δυνάμεων αὐτῆς εἰς τὰς ἕδρας εἰρήνης Βέρροιαν, Ἔδεσσαν καὶ Γιαννιτσά, ἡ δὲ ΧΙ Μεραρχία μὲ ἕδραν τὴν Θεσσαλονίκην, εἶχε τὸν ὄγκον τῶν δυνάμεών της εἰς τὴν περιοχὴν Θεσσαλονίκης.

Μεταξὺ τοῦ δεξιοῦ τῆς VIII Μεραρχίας ἐπὶ τοῦ Σμόλικα ὄρους καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ΙΧ Μεραρχίας ἐπὶ τοῦ Βορείου Γράμμου, εὑρίσκετο τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου μὲ ἕδραν τὸ Ἑπταχῶρι. Ἦτο ἔφεδρος μονάς, προεπιστρατευθεῖσα ἀπὸ 29ης Αὐγούστου 1940 καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ 51ου Συντάγματος Πεζικοῦ (μεῖον τάγμα), μιᾶς ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας τῶν 75, ἑνὸς οὐλαμοῦ συνοδείας τῶν 65 καὶ ἑνὸς οὐλαμοῦ ἱππικοῦ. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο εἶχε προωθηθῆ καὶ εἶχε καταλάβει τὸ ἀναλογοῦν εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τμῆμα τῆς τοποθεσίας ΙΒα, ἀναπτύγματος ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ τριάκοντα ἑπτὰ χιλιομέτρων. Τὸ ΙΙΙ/51 Τάγμα,

(1) Σχεδιάγραμμα 1.

ἐπιστρατευθὲν καὶ τοῦτο, εὑρίσκετο ἐν κινήσει κατὰ τὴν 27ην Ὀκτωβρίου πρὸς Ἑπταχῶρι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, ὅπερ διὰ τῶν μικρῶν σχετικῶς δυνάμεών του κατεῖχε μὲν εὐρύτατον ὀρεινὸν μέτωπον, φυσικῶς ὅμως ἰσχυρότατον ἀπὸ ἀμυντικῆς ἀπόψεως (1).

Τὸ ΤΣΔΜ εἶχεν ὡς ἀποστολὴν τὴν ἐξασφάλισιν τῆς παραμεθορίου τοποθεσίας καὶ τὴν ἐπιδίωξιν τῆς διὰ τοπικῶν ἐγχειρημάτων καταλήψεως τῶν ἔναντι τῆς τοποθεσίας καὶ ἐπὶ ἀλβανικοῦ ἐδάφους ὑψωμάτων, δεσποζόντων τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Δεβόλη ποταμοῦ, καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ὁδικῆς ἀρτηρίας Ἐρσέκα–Λεσκοβίκι. Μεταγενεστέρως καὶ μετὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἀπαιτουμένων μέσων, προεβλέπετο ἡ ἀνάληψις ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τῆς Μοράβας καὶ τοῦ κόμβου συγκοινωνιῶν Κορυτσᾶς (2).

9. Τὴν παραμονὴν τῆς κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἰταλικῆς ἐπιθέσεως, αἱ ἐπιστρατευθεῖσαι δυνάμεις τοῦ ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, αἵτινες ἦσαν ἀνεπτυγμέναι ἔναντι τῶν ἀλβανικῶν συνόρων, ἀπετελοῦντο :

Ἐκ τῆς VIII Μεραρχίας καλυπτούσης τὴν Ἤπειρον, δυνάμεως δεκαπέντε ταγμάτων πεζικοῦ καὶ δέκα ἓξ πυροβολαρχιῶν.

Ἐκ τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, δυνάμεως δύο ταγμάτων καὶ μιᾶς καὶ ἡμισείας πυροβολαρχιῶν.

Ἐκ τῆς IX Μεραρχίας, δυνάμεως δέκα ταγμάτων πεζικοῦ καὶ δεκατεσσάρων καὶ ἡμισείας πυροβολαρχιῶν.

Ἐκ τῆς ἐνισχυμένης IV Ταξιαρχίας Πεζικοῦ, δυνάμεως δώδεκα ταγμάτων πεζικοῦ καὶ ὀκτὼ πυροβολαρχιῶν.

Συνολικῶς ἡ δύναμις αὕτη ἀνήρχετο εἰς 39 τάγματα Πεζικοῦ καὶ 40 καὶ ἡμισείας πυροβολαρχίας διαφόρων διαμετρημάτων, δυνάμεως 35.000 περίπου ἀνδρῶν (3).

Εἰς τὴν Κέρκυραν ὑπῆρχον τρία τάγματα καὶ μία καὶ ἡμίσεια πυροβολαρχία μεθ' ἑνὸς οὐλαμοῦ συνοδείας τῶν 65. Εἰς τὴν περιοχὴν Πρεβέζης εὑρίσκετο ἓν τάγμα πεζικοῦ μετὰ μιᾶς πεδινῆς πυροβολαρχίας καὶ λόχου πολυβόλων.

Ἐπὶ πλέον τούτων, τὸ 39ον Σύνταγμα Εὐζώνων ἐκινεῖτο ἐξ Αἰτωλοακαρνανίας πρὸς τὴν Ἤπειρον ὁδικῶς, καὶ τὸ III/51 Τάγμα ἐπίσης ὁδικῶς, πρὸς τὸν Τομέα Πίνδου προσεγγίζον τὸ Ἑπταχώριον.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω δυνάμεων εἶχον ληφθῆ παρὰ τοῦ ΓΕΣ διὰ τὴν ἰσχυροτέραν πλαισίωσιν τῆς παραμεθορίου τοποθεσίας ΙΒα καὶ σειρὰ ἄλλων μέτρων, ἅτινα ἀπέβλεπον εἰς τὴν συγκέντρωσιν ἐπαρκῶν δυνάμεων περὶ τὴν κυρίαν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως κατὰ τὸ σχέδιον ΙΒ, στοιχιζομένην ὑπὸ τῆς γενικῆς γραμμῆς Καϊμακτσαλάν, Βέρμιον, Πιέρρια, ροῦς Βενέτικου ποταμοῦ, Ζυγὸς Μετσόβου. Διὰ τῶν δυνάμεων τούτων ἠδύνατο εἴτε νὰ ὑποδεχθῇ, τὰς τυχὸν συμπτυσσομένας δυνάμεις τοῦ πρώτου κλιμακίου, εἴτε νὰ ἐνισχύσῃ ταύτας. Οὕτω εἰς τὸ νότιον τμῆμα τῆς τοποθεσίας ΙΒ ἀπὸ Μετσόβου μέχρι Σερβίων, εὑρίσκοντο ἡμιεπιστρατευμένα καὶ ἐκτὸς τῶν ἑδρῶν εἰρήνης ἑπτὰ τάγματα πεζικοῦ, μία ἴλη ἱππικοῦ, καὶ τρεῖς καὶ ἡμίσεια πυροβολαρχίαι ἐξ ὧν ἡ μία βαρεῖα, μὲ τὴν κάτωθι διάταξιν :

Τὸ I/2 Τάγμα τῆς V Ταξιαρχίας εἰς τὴν περιοχὴν Σερβίων. Τὸ I/4 Τάγμα μετὰ ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας τοῦ I Συντάγματος Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ καὶ δύο διμοιριῶν πολυβόλων εἰς τὴν περιοχὴν Ἐλευθεροχωρίου, τὸ II/5

(1) Σχεδιάγραμμα 1.
(2) Παράρτημα 4.
(3) Εἰς τὰς πυροβολαρχίας συνυπολογίζονται καὶ οἱ οὐλαμοὶ συνοδείας τῶν 6,5.

Τάγμα μετά οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ καὶ διμοιρίας ὅλμων εἰς Μέτσοβον, τὸ Ι/52 Τάγμα τῆς V Ταξιαρχίας εἰς τὴν περιοχὴν Δίστρατον, Ἴλη τῆς Β'Ο.Α. μετὰ οὐλαμοῦ πολυβόλων εἰς περιοχὴν Καρπεροῦ καὶ τὸ 7ον Σύνταγμα μετὰ μιᾶς ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας καὶ μιᾶς βαρείας τῶν 155, εἰς τὴν περιοχὴν Καλαμπάκας εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου.

Εἰς τὸ βόρειον τμῆμα τῆς τοποθεσίας ΙΒ, ἀπὸ τῆς στενωποῦ Χάδοβας μέχρι τῆς στενωποῦ Ἀρνίσσης, εὑρίσκοντο ἐπίσης ἡμιεπιστρατευμένα καὶ ἐκτὸς τῶν ἑδρῶν εἰρήνης ἕτερα ἑπτὰ τάγματα πεζικοῦ μετὰ ὀκτὼ οὐλαμῶν πυροβολικοῦ, τῶν Χ καὶ ΧΙ Μεραρχιῶν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, καὶ τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ μὲ τὴν κάτωθι διάταξιν :

Τὰ ΙΙ/2 καὶ ΙΙ/52 Τάγματα τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ εἰς τὴν περιοχὴν Ἀμυνταίου, τὸ ΙΙ/68 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Φλωρίνης, τὰ Ι/30, καὶ ΙΙΙ/65 Τάγματα τῆς Χ Μεραρχίας μετὰ δύο οὐλαμῶν συνοδείας τῶν 65 καὶ οὐλαμοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὴν περιοχὴν Ἀρνίσσης. Τὸ Ι/16 Τάγμα μετὰ οὐλαμοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ οὐλαμοῦ συνοδείας τῶν 65 εἰς τὴν διάβασιν Χάδοβας καὶ τὸ Ι/50 Τάγμα μετὰ οὐλαμοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ καὶ δύο οὐλαμῶν συνοδείας τῶν 65 εἰς τὴν διάβασιν Κομνηνῶν ἀνήκοντα εἰς τὴν ΧΙ Μεραρχίαν.

10. Αἱ ἀντιμέτωποι δυνάμεις τοῦ πρώτου κλιμακίου ἑκατέρωθεν καὶ ἐγγὺς τῶν συνόρων ἦσαν :

Ἐν Ἠπείρῳ, ἔναντι τῶν 15 ταγμάτων, 1 ὁμάδος ἀναγνωρίσεως καὶ 16½ πυροβολαρχιῶν ὧν 2 βαρεῖαι τῆς VIII Μεραρχίας, ὑπῆρχον 22 τάγματα, 3 συντάγματα ἱππικοῦ, 61 πυροβολαρχίαι, ὧν 18 βαρεῖαι καὶ 90 ἅρματα μάχης τοῦ XXV Ἰταλικοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ ἔναντι τῶν 22 ταγμάτων, 2 ὁμάδων ἀναγνωρίσεως καὶ 22½ πυροβολαρχιῶν ὧν 7 βαρεῖαι τοῦ ΤΣΔΜ, ὑπῆρχον 17 τάγματα, 1 ἴλη, 24 πυροβολαρχίαι ἐξ ὧν 5 βαρεῖαι καὶ 10 ἅρματα τοῦ XXVI Ἰταλικοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Ἐν τῇ Πίνδῳ ἔναντι 2 ταγμάτων, 1 ἴλης καὶ 1½ πυροβολαρχίας τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, ὑπῆρχον 5 τάγματα, 6 πυροβολαρχίαι καὶ 1 ἴλη ἱππικοῦ τῆς Μεραρχίας Ἀλπινιστῶν.

Αἱ ἀνωτέρω δυνάμεις ἀπετέλουν τὰ πρῶτα κλιμάκια τῶν ἀντιπάλων, δυνάμενα νὰ ἐνισχυθῶσιν ἑκατέρωθεν μετὰ πάροδον ἡμερῶν τινων καὶ τῶν ὁποίων μία ἐπιτυχὴς ἀρχικὴ ἐνέργεια, θὰ ἐπέδρα σοβαρῶς ἐπὶ τῆς περαιτέρω ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, ὡς ἀπέδειξαν βραδύτερον τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα.

Ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν διατιθεμένων ὡς ἀνωτέρω ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων δυνάμεων, προκύπτει ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας, ἀπὸ τοῦ Νεστορίου μέχρι τῆς Κρυσταλοπηγῆς, αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις εἶχον ποιάν τινα ὑπεροχὴν ἔναντι τῶν περὶ τὴν Κορυτσᾶν ἰταλικῶν δυνάμεων. Ἡ κατεύθυνσις Κορυτσᾶ—Φλώρινα—Θεσσαλονίκη ἦτο λίαν ζωτικὴ διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ ἀπαγόρευσις ταύτης ἀπησχόλει σοβαρῶς τὴν Ἑλληνικὴν Ἡγεσίαν. Εἰς περίπτωσιν ἀναλήψεως ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν, ἡ τελευταία ἠδύνατο νὰ μεταφέρῃ ἰσχυρὰς δυνάμεις πρὸς Φλώριναν—Κορυτσᾶν καὶ νὰ ἀπειλήσῃ ἐκεῖθεν τὰς συγκοινωνίας τῶν ἰταλικῶν δυνάμεων τῆς Ἠπείρου. Ἐξ ἀντιθέτου, ἡ Ἰταλικὴ Ἡγεσία ὑπερτιμήσασα τὰς δυνατότητας τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ ἐννέα μεραρχιῶν της, διέθεσεν ἔναντι τῆς Γιουγκοσλαυΐας λίαν ἰσχυρὰς δυνάμεις τοῦ XXVI Ἰταλικοῦ Σώματος Στρατοῦ, αἵτινες ἐπωφελέστερον θὰ ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθῶσιν εἰς τὴν Ἤπειρον πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς κυρίας προσπαθείας. Τὰς ὑπολοίπους δυνάμεις τοῦ XXVI Ἰταλικοῦ Σώματος Στρατοῦ διέθεσεν εἰς τὴν περιο-

χὴν Κορυτσᾶς μὲ ἀποστολὴν ἀμυντικήν, ἔναντι ἐνδεχομένης ἐπιθέσεως τοῦ ἔναντι ταύτης συγκεντρωθέντος ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων εἰς τὸν τομέα τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας ἐπηυξάνετο ἀπὸ τὰ ἐκτελεσθέντα εἰς ταύτην σκυρόδετα ἔργα ὀχυρώσεως μεγάλης ἀντοχῆς.

Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πίνδου, ἡ ὑπεροχὴ τῶν Ἰταλῶν καὶ εἰς πεζικὸν καὶ εἰς πυροβολικὸν ἦτο μεγάλη, μὲ ἀναλογίαν ἕνα πρὸς δύο περίπου εἰς πεζικὸν καὶ ἕνα πρὸς τέσσαρα εἰς τὸ πυροβολικόν.

Εἰς τὴν περιχὴν τῆς Ἠπείρου ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἰταλικῶν δυνάμεων εἰς πεζικὸν ἦτο μικρά, συντριπτικὴ ὅμως εἰς πυροβολικόν. Ἡ παρουσία τῆς τεθωρακισμένης μεραρχίας μὲ 90 ἅρματα, ἐπηύξανε σοβαρῶς τὰς ἐπιθετικὰς δυνατότητας τῶν Ἰταλῶν. Ἡ ὑπεροχὴ αὕτη ἀντιεσταθμίζετο ἐν μέρει διὰ τῶν ἀμυντικῶν ἔργων τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας–Καλαμᾶ καίτοι ταῦτα ἀπετελοῦντο ἐξ ἔργων ἐκστρατείας. Εἰς τὸν τομέα Κονίσπολις, Φιλιάτες, ἡ ἰταλικὴ ὑπεροχὴ ἦτο συντριπτική.

Ἑκάστη ἰταλικὴ μεραρχία περιελάμβανεν ὀργανικῶς δύο συντάγματα πεζικοῦ, ἐνῷ ἡ ἑλληνικὴ μεραρχία περιελάμβανε τρία συντάγματα, πλὴν αἱ πολλαπλαῖ ἐνισχύσεις τῶν ἰταλικῶν μεραρχιῶν διὰ ταγμάτων Ἀλβανῶν, Μελανοχιτώνων καὶ Βερσαλλιέρων, ἀνεβίβαζε τὴν δύναμιν τῆς ἰταλικῆς μεραρχίας εἰς ὀκτὼ καὶ πλέον τάγματα ἔναντι τῶν ἐννέα ταγμάτων τῆς ἑλληνικῆς μεραρχίας.

Τὸ ἰταλικὸν σύνταγμα πεζικοῦ διέθετεν ἕξ ὅλμους τῶν 81 χιλιοστῶν καὶ 54 ὀλμίσκους τῶν 45 χιλιοστῶν, ἐνῷ τὸ ἑλληνικὸν σύνταγμα διέθετε τέσσαρας μόνον ὅλμους τῶν 81 χιλιοστῶν καὶ οὐδένα ὀλμίσκον. Ἡ ἰταλικὴ μεραρχία διέθετε 48 ὅλμους τῶν 81 χιλιοστῶν ὠργανωμένους εἰς τάγμα ὅλμων.

Τὸ ἑλληνικὸν τάγμα ὑπερεῖχεν εἰς πολυβόλα, δεδομένου ὅτι ἦτο ἐφωδιασμένον μὲ δώδεκα τοιαῦτα ἔναντι τῶν ὀκτὼ ἰταλικῶν.

Ἡ ἰταλικὴ μεραρχία διέθετεν ἓν σύνταγμα ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ μὲ ἐννέα πυροβολαρχίας, ἐνῷ ἡ ἑλληνικὴ μεραρχία διέθετεν ἓν τοιοῦτον μὲ ἕξ πυροβολαρχίας (1).

11. Αἱ ἀποτελοῦσαι τὸν ὄγκον τοῦ ἑλληνικοῦ Στρατοῦ δυνάμεις, εὑρίσκοντο εἰς τὰς ἕδρας εἰρήνης, ἀπὸ τοῦ Ἕβρου μέχρι τῆς Κρήτης, πλὴν τῆς XIII Μεραρχίας, ἥτις ἐπιστρατευθεῖσα τὴν 31ην Αὐγούστου 1940 εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀρχιπελάγους, εἶχε μεταφερθῆ ἀπὸ τῆς 24ης Σεπτεμβρίου 1940 εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως.

Ἔναντι τῆς Βουλγαρίας ὑπῆρχον ἐν πρώτῳ κλιμακίῳ αἱ φρουραὶ τῶν Ὀχυρῶν ἡμιεπιστρατευμέναι ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης καὶ αἱ δυνάμεις τῆς προκαλύψεως.

Ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ εὑρίσκετο ἡ VI Μεραρχία τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἐνεργὸς μονὰς μὴ ἐπιστρατευθεῖσα καὶ ἑδρεύουσα εἰς Σέρρας, ἔχουσα ζώνην ἐνεργείας ἀπὸ τοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους Μπέλες Τριεθνοῦς Σημείου μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ Ἀλῆ Μπουτούς. Διέθετεν ἐκτὸς τῶν δύο ἐνισχυμένων δι' Ὀχυρῶν συνοριακῶν Ὑποτομέων VIα καὶ VIβ, δύο συντάγματα πεζικοῦ (19ον, 21ον) καὶ ἓν σύνταγμα ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ.

Ἀνατολικῶς τῆς VI Μεραρχίας εὑρίσκετο τὸ Δ' Σῶμα Στρατοῦ, ἑδρεῦον εἰς Καβάλαν, ἔχον τὰς δύο μεραρχίας του, VII καὶ XIV συμπαρατεταγμένας ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ τῆς VI Μεραρχίας μέχρι τοῦ βορειοδυτικῶς Κομοτινῆς ὄρους Καρτάλ ὄχι. Αἱ δυνάμεις αὗται ἦσαν ἐνεργοῦ στρατοῦ μὴ ἐπιστρατευθεῖσαι.

(1) Παράρτημα 5.

Ἡ VII Μεραρχία, ἑδρεύουσα εἰς Δράμαν, εἶχε ζώνην ἐνεργείας ἀπὸ σημείου τινὸς ἀνατολικῶς τοῦ ὄρους Ἀλῆ Μπουτοὺς μέχρι τῆς Παρανεστίου περιοχῆς, εὐρέως συμπεριλαμβανομένης. Διέθετε τοὺς VII καὶ VIIα Συνοριακοὺς Τομεῖς, εἰς οὓς ὑπήγοντο καὶ τὰ ἐν τῇ ζώνῃ των Ὀχυρά, δύο Συντάγματα Πεζικοῦ, 25, 26 καὶ ἓν σύνταγμα ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ.

Ἡ XIV Μεραρχία, ἑδρεύουσα εἰς τὴν Ξάνθην, εἶχε ζώνην ἐνεργείας τὴν ὑπόλοιπον ζώνην τοῦ Σώματος Στρατοῦ. Διέθετεν ἐπὶ τῶν συνόρων τὸν XIV Συνοριακὸν Τομέα περιλαμβάνοντα καὶ τὸ Ὀχυρὸν Ἐχίνου καὶ ὀπίσω ἓν σύνταγμα Πεζικοῦ, τὸ 37ον ἑδρεῦον εἰς Σταυρούπολιν καὶ ἓν σύνταγμα ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ εἰς Ξάνθην.

Ἐκ τῶν μὴ μεραρχιακῶν μονάδων τοῦ Δ' Σώματος Στρατοῦ, εὑρίσκοντο εἰς Καβάλαν τὸ Δ' Σύνταγμα Ἀντιαεροπορικοῦ Πυροβολικοῦ, τὸ Δ' Τάγμα Μηχανικοῦ καὶ ἡ Δ' Μοῖρα Αὐτοκινήτων, εἰς Ἐλευθερούπολιν τὸ Δ' Σύνταγμα Βαρέος Πυροβολικοῦ καὶ εἰς Τοξότας ὁ Δ' Λόχος Γεφυροποιῶν.

Εἰς τὴν ὑπολειπομένην μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἕβρου περιοχήν, εὑρίσκοντο αἱ δυνάμεις τοῦ Ε' Σώματος Στρατοῦ, ἑδρεύοντος εἰς Ἀλεξανδρούπολιν. Τοῦτο διέθετε τὰς XII καὶ XIII Μεραρχίας. Ἐκ τούτων, ἡ XII Μεραρχία ἐτήρει τὴν προκάλυψιν ἀπὸ τοῦ ὄρους Καρτὰλ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἕβρου ποταμοῦ ἔναντι τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Τουρκίας. Ἡ μεραρχία αὕτη ἑδρεύουσα εἰς Κομοτινήν, εἶχε ὑπὸ τὰς διαταγάς της τὸν XII Συνοριακὸν τομέα μετὰ τοῦ ὀχυροῦ τῆς Νυμφαίας, τοὺς Συνοριακοὺς τομεῖς Σουφλίου καὶ Ἕβρου, δύο συντάγματα πεζικοῦ (29ον, 81ον) καὶ ἓν σύνταγμα ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ.

Αἱ μὴ μεραρχιακαὶ μονάδες τοῦ Ε' Σώματος Στρατοῦ, ἤτοι τὸ Ε' Σύνταγμα Βαρέος Πυροβολικοῦ, ἡ Ε' Ἐπιλαρχία, τὸ Ε' Τάγμα Μηχανικοῦ καὶ ὁ Ε' Λόχος Αὐτοκινήτων ἤδρευον εἰς Ἀλεξανδρούπολιν.

Συνολικῶς αἱ ἔναντι τῆς Βουλγαρίας σταθμεύουσαι μονάδες ἀνήρχοντο τὴν 27ην Ὀκτωβρίου 1940 εἰς δύο στρατηγεῖα Σωμάτων Στρατοῦ μὲ τέσσαρας μεραρχίας συνθέσεως εἰρήνης. Μία ἰσχυρῶς ὠχυρωμένη τοποθεσία ἀπὸ τοῦ Μπέλες μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νέστου. προσέδιδεν εἰς τὰς δυνάμεις ταύτας ἀξιόλογον ἰσχύν. Μία πέμπτη μεραρχία ἐμπολέμου δυνάμεως, ἡ XIII, ἀπετέλει τὴν μόνην ἐφεδρικὴν δύναμιν εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ Μετώπου.

Ἡ ἀποστολὴ τῶν δυνάμεων τούτων, εἰς τὸν ἀντιμετωπιζόμενον διμέτωπον πόλεμον ἦτο κατὰ τὸ σχέδιον ΙΒ, εἰς μὲν τὴν ζωτικὴν περιοχὴν ἀπὸ Θεσσαλονίκης μέχρι Καβάλας ἡ ἐξασφάλισις τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας Μπέλες–Νέστος καὶ ἐν ἀνάγκῃ τῆς τοποθεσίας ὄρος Κρούσια– ἐκβολαὶ Στρυμόνος, εἰς δὲ τὴν Δυτικὴν Θρᾴκην εἰς περίπτωσιν ἰσχυρᾶς βουλγαρικῆς πιέσεως, ὁ ὑποχωρητικὸς ἑλιγμός, καὶ ἡ ἄμυνα τῶν προγεφυρωμάτων Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ Πυθίου. Ἡ ἀποστολὴ τῶν ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ δυνάμεων ἦτο συνεπῶς καθαρῶς ἀμυντική (1).

Αἱ ἔναντι τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων βουλγαρικαὶ δυνάμεις ἀνήρχοντο εἰς τρεῖς μεραρχίας : Τὴν Χ μὲ ἕδραν τὸ Κίρτζαλι, τὴν II μὲ ἕδραν τὴν Φιλιππούπολιν καὶ τὴν VII μὲ ἕδραν τὴν Ντούμπνιτσαν (νοτίως Σόφιας), ἥτις ἦτο μερικῶς προσηνατολισμένη καὶ πρὸς τὰ γιουγκοσλαυϊκὰ σύνορα. Αἱ μεραρχίαι εἶχον ἀπεσπασμένα διὰ τὴν φρούρησιν τῶν συνόρων τμήματα δυνάμεως ἐννέα ταγμάτων.

12. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ἐστάθμευον εἰς τὰς ἕδρας εἰρήνης των καὶ μὲ δύναμιν εἰρήνης πέντε μεραρχίαι πεζικοῦ καὶ μία μεραρχία ἱππικοῦ. Ἐκ τούτων τρεῖς μεραρχίαι, ἡ II Ἀθηνῶν, ἡ III Πατρῶν καὶ IV Ναυπλίου, ἀνῆκον εἰς τὸ ἐν

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 622/Α/1. Σελὶς 7.

'Αθήναις ἑδρεῦον Α' Σῶμα Στρατοῦ. Εἰς τὴν Κρήτην εὑρίσκετο ἡ V Μεραρχία, εἰς τὴν Λάρισαν ἡ I Μεραρχία ἀνήκουσα εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, καὶ εἰς τὴν Θεσσαλονίκην ἡ Μεραρχία 'Ιππικοῦ. Αἱ δυνάμεις αὗται ἠδύναντο νὰ διατεθῶσιν ἐν μέρει ἢ ἐν ὅλῳ διὰ τὴν ἐνίσχυσιν ἀμφοτέρων τῶν ἐνδεχομένων μετώπων, κατὰ τὰς ἀποφάσεις τοῦ 'Αρχιστρατήγου.

'Εκ τῶν δυνάμεων εἰρήνης ἦσαν προσηνατολισμέναι κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, πρὸς μὲν τὴν 'Αλβανίαν μία διοίκησις Τμήματος Στρατιᾶς, δύο διοικήσεις Σωμάτων Στρατοῦ, τέσσαρες μεραρχίαι πεζικοῦ αἱ VIII, IX, X, XI, ὧν ἡ VIII 'Ηπείρου λίαν ἐνισχυμένη καὶ δύο ταξιαρχίαι πεζικοῦ αἱ IV καὶ V, πρὸς δὲ τὴν Βουλγαρίαν δύο διοικήσεις Σωμάτων Στρατοῦ καὶ πέντε μεραρχίαι πεζικοῦ αἱ VI, VII, XIV, XII, XIII. "Ετεραι πέντε μεραρχίαι πεζικοῦ αἱ I, II, III, IV, V καὶ μία μεραρχία ἱππικοῦ, κλιμακωμέναι εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθῶσι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ἐκείνην πρὸς ἣν ἡ στρατηγικὴ κατάστασις θὰ ἀπῄτει τὴν δημιουργίαν τοῦ ἐπιθυμητοῦ κέντρου βάρους (1).

'Η 28η 'Οκτωβρίου εὑρίσκει τὸν ἑλληνικὸν Στρατόν, διοικούμενον ἀπὸ τὸν 'Αρχηγὸν τοῦ Γενικοῦ 'Επιτελείου Στρατοῦ 'Αντιστράτηγον Παπάγον 'Αλέξανδρον μὲ σύνολον μεγάλων μονάδων: πέντε Σώματα Στρατοῦ, δέκα τέσσαρας μεραρχίας πεζικοῦ, μίαν μεραρχίαν ἱππικοῦ καὶ τρεῖς ταξιαρχίας πεζικοῦ.

13. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου, ἡ 'Ελληνικὴ 'Αεροπορία, διέθετεν εἰς καλὴν κατάστασιν τὸν κάτωθι ἀριθμὸν ἀεροσκαφῶν:

38 ἀεροσκάφη διώξεως, 9 ἀεροσκάφη ἐλαφροῦ βομβαρδισμοῦ καὶ ἀναγνωρίσεως.

18 ἀεροσκάφη βομβαρδισμοῦ, 50 ἀεροσκάφη παρατηρήσεως καὶ στρατιωτικῆς συνεργασίας διαφόρων τύπων. 'Επὶ πλέον ὑπῆρχον ὑπὸ ἐπισκευὴν 15 παρατηρήσεως, 6 βομβαρδισμοῦ καὶ 7 ἀεροσκάφη διώξεως.

Συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν σχεδίων ἐκστρατείας, ἡ 'Αεροπορία εἶχεν ὠργανωθῆ εἰς τρία μεγάλα κλιμάκια:

Εἰς τὴν 'Ανωτέραν Διοίκησιν 'Αεροπορίας Στρατοῦ ὑπὸ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον.

Εἰς τὴν 'Ανωτέραν Διοίκησιν 'Αεροπορίας Ναυτικοῦ ὑπὸ τὸν 'Αρχηγὸν τοῦ Στόλου.

Εἰς τὴν 'Αεροπορίαν τὴν ὑπαγομένην ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ 'Υπουργεῖον 'Αεροπορίας.

'Η 'Ανωτέρα Διοίκησις 'Αεροπορίας Στρατοῦ περιελάμβανε:

Τὴν Διοίκησιν 'Αεροπορίας Βομβαρδισμοῦ μὲ τάς, 31, 32, 33 μοίρας.

Τὴν Διοίκησιν 'Αεροπορίας Διώξεως μὲ τὰς 21, 22, 23, 24 μοίρας.

Τὰς Διοικήσεις ἀεροπορίας τῶν Α' Β' Γ' Δ' καὶ Ε' Σωμάτων Στρατοῦ.

Τὰς Μοίρας Στρατιωτικῆς συνεργασίας, ἀνὰ μίαν εἰς τὰ Α', Β' Σώματα Στρατοῦ, ΤΣΔΜ καὶ ΤΣΑΜ καὶ ἓν ἀνεξάρτητον σμῆνος διὰ τὴν VIII Μεραρχίαν.

'Αεροπορικαὶ Βάσεις εἶχον ὀργανωθῆ εἰς Σέδες, Λάρισαν, Δεκέλειαν, Φάληρον, Νέαν 'Αγχίαλον καὶ τὸ παρὰ τὴν 'Ελευσῖνα Θριάσιον Πεδίον.

Βοηθητικὰ ἀεροδρόμια εἶχον ὀργανωθῆ ἐν συνόλῳ 23 καὶ τοιαῦτα ἐμπιστευτικοῦ δικτύου 22.

Πρὶν ἢ ἀκόμη κηρυχθῇ ὁ πόλεμος, τὸ σύνολον τῶν ἀνωτέρω ἀεροσκαφῶν εὑρίσκετο κατανεμημένον εἰς διάφορα ἀεροδρόμια. Διὰ τῆς προβλέψεως ταύτης ἀπεφεύχθη ὁ αἰφνιδιασμός, καὶ ἡ καταστροφὴ τῶν ἀεροσκαφῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους

(1) Σχεδιάγραμμα 1.

ὑπὸ πιθανῶν ἐχθρικῶν ἐπιδρομῶν. Τὸ ἀνωτέρω ὑλικὸν πεπαλαιωμένον καὶ μικρᾶς ἀποδόσεως, εὑρίσκετο εἰς πολὺ κατωτέραν μοῖραν τοῦ ἰταλικοῦ τοιούτου (1).

Ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία (2) διέθετε διὰ τὴν Στρατιὰν Ἀλβανίας 400 καὶ πλέον ἀεροσκάφη πρώτης γραμμῆς καὶ συνεπῶς ἡ ὑπεροχὴ αὐτῆς ἦτο συντριπτική. Τὸ ἑλληνικὸν προσωπικὸν ἀπὸ ἀπόψεως ἐκπαιδεύσεως καὶ ἠθικοῦ εὑρίσκετο εἰς ἀρίστην κατάστασιν. Τὸ ἰταλικὸν ὑστέρει μὲν εἰς ἠθικόν, κατεῖχεν ὅμως τὴν πεῖραν τῶν προηγουμένων πολέμων εἰς Ἀβησσυνίαν, Ἱσπανίαν καὶ Βόρειον Ἀφρικήν.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀεροπορία ἔδρασεν ἐκ περιορισμένου ἀριθμοῦ ἀεροδρομίων, τινὰ τῶν ὁποίων κατὰ τὴν περίοδον τοῦ χειμῶνος καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς μῆνας Δεκέμβριον καὶ Ἰανουάριον κατέστησαν ἀκατάλληλα λόγῳ τῶν βροχῶν καὶ τῶν χιόνων καὶ οὕτω μοῖραι τινὲς καθηλώθησαν εἰς τὰ ἀεροδρόμια μὴ δυνάμεναι νὰ ἐκτελέσωσιν ἀποστολάς. Ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία ἐξ ἀντιθέτου, διέθετε μέγαν ἀριθμὸν συγχρονισμένων ἀεροδρομίων εὑρισκομένων ἐγγύτατα τοῦ μετώπου εἰς Κορυτσᾶν, Ἀργυρόκαστρον, Βεράτιον, Αὐλῶνα καθὼς καὶ τὰ τοιαῦτα ἀπὸ Μπάρι μέχρι Βρινδησίου τῆς Νοτιοανατολικῆς Ἰταλίας. Καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία εὑρίσκετο εἰς πλεονεκτικὴν θέσιν, καθόσον ἠδύνατο πάντοτε νὰ ἀποστέλῃ ἀεροπλάνα εἰς τὸ μέτωπον, ἢ εἰς ἄλλα σημεῖα.

Τὸ ἱπτάμενον ἑλληνικὸν προσωπικὸν ἦτο ἐπαρκὲς διὰ νὰ καλύψῃ τὰς ἀνάγκας τῆς ὑφισταμένης Ἀεροπορίας, πλὴν ὅμως ἡ ἀναπλήρωσις αὐτοῦ παρουσιάζετο λίαν δυσχερὴς λόγῳ ἐλλείψεως ἐπαρκῶν μέσων ἐκπαιδεύσεως νέου τοιούτου, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὴν Ἰταλικὴν Ἀεροπορίαν, ἥτις διέθετε μέγαν ἀριθμὸν ἱπταμένων, καὶ ἠδύνατο νὰ ἀντικαθιστᾷ ἀμέσως τὰς ἀπωλείας της.

14. Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 1936, εἶχε σαφῶς καθορισθῆ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ὁ σκοπὸς τῆς πολεμικῆς προπαρασκευῆς τῆς χώρας δι' ὅλους τοὺς κλάδους τῆς Ἐθνικῆς Ἀμύνης, ὅστις ἦτο, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ἑλληνικῶν ὑποχρεώσεων τῆς Βαλκανικῆς Συνεννοήσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀντιμετώπισις τῆς Βουλγαρίας εἰς μεμονωμένην ἑλληνοβουλγαρικὴν σύρραξιν. Βάσει τοῦ σκοποῦ τούτου κατηρτίσθη τὸ ἐφοδιαστικὸν πρόγραμμα τοῦ Στρατοῦ ἐκστρατείας πρὸς ὁλοκλήρωσιν τοῦ πολεμικοῦ ἐφοδιασμοῦ τῆς Χώρας, ἐν συναρτήσει μὲ τὰς μέχρι τοῦ 1936 πραγματοποιηθείσας παραγγελίας, αἵτινες εἶχον ἔν τινι μέτρῳ προωθηθῆ, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐλαφρὸν καὶ βαρὺ πυροβολικόν.

Ἡ κατάστασις τοῦ πολεμικοῦ ὑλικοῦ εἶχεν ὡς ἑξῆς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1940 :

Τὸ προβλεπόμενον κατὰ τὸ Σχέδιον Ἐπιστρατεύσεως πυροβολικὸν εἶχε συμπληρωθῆ τόσον εἰς ὀρειβατικὸν νέας προμηθείας τῶν ἐτῶν 1925 καὶ 26, ὅσον καὶ εἰς βαρὺ τοιοῦτον νέας προμηθείας τῶν ἐτῶν 1925, 26 καὶ 27. Ἐπίσης εἶχε συμπληρωθῆ καὶ ὁ ἀπαιτούμενος ἀριθμὸς τῶν αὐτομάτων ὅπλων. Πολυβόλα διετίθεντο κατὰ τὸ πλεῖστον Χότσκις συμπληρούμενα διὰ τοιούτων Σαὶντ Ἐτιέν, Μαξὶμ καὶ Σβαρτσλόζε. Ὅλμοι διετίθεντο τέσσαρες τῶν 81 χιλιοστῶν κατὰ σύνταγμα πεζικοῦ. Ἐφεδρικοὶ τοιοῦτοι δὲν ὑπῆρχον. Ἀντιαεροπορικὸν πυροβολικὸν οὐχὶ ἐπαρκές. Ἀντιαρματικὸν τοιοῦτον διετίθετο ἐλάχιστον.

---

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 679/Α/3. Σελ. 2—4.
(2) Πτεράρχου Giuzeppe Santoro «L' aeronautica Italiana nella II. G. Movidiale». Σελ. 156.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ τυφέκια, ἐπὶ Στρατοῦ ἐκστρατείας 450.000, ὑπῆρχον 400.000 τυφέκια.

Ὁ ἀρχικὸς ἐφοδιασμὸς τοῦ Στρατοῦ εἰς πυρομαχικὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1940, εἶχε καθορισθῆ καὶ πραγματοποιηθῆ ὡς ἀκολούθως:

Πυρομαχικὰ ἐπιστρατεύσεως. 2—2½ μονάδες πυρὸς πυροβολικοῦ καὶ 5—6 μονάδες αὐτομάτων ὅπλων.

Πυρομαχικὰ ἐντὸς τῶν Ὀχυρῶν. Δέκα μονάδες πυρὸς πυροβολικοῦ καὶ 25.000 φυσίγγια κατὰ πολυβόλον.

Πυρομαχικὰ ἐφεδρείας. Ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ 7—8 μονάδες πυρός, πεδινοῦ πυροβολικοῦ 8—9 μονάδες καὶ βαρέος πυροβολικοῦ 6—7 μονάδες. Ἡ μονὰς πυροβολικοῦ εἶχεν ὁρισθῆ εἰς 200 βλήματα διὰ τὸ ὀρειβατικὸν καὶ τὸ πεδινὸν πυροβολικὸν καὶ 100—150 διὰ τὸ βαρὺ τοιοῦτον.

Βάσει εἰδικοῦ σχεδίου τοῦ Γ.Ε.Σ., ἡ Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ προστασίας ἐγχωρίου σιτοπαραγωγῆς ἐτήρει εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Στρατοῦ, σῖτον ἐπαρκοῦντα διὰ 50 ἡμέρας. Ὁμοίως διετίθεντο ἀποθέματα καὶ ἄλλων τροφίμων διὰ 15—17 ἡμέρας. Ἀποθέματα νομῆς ὑπῆρχον μόνον διὰ 30 ἡμέρας. Γενικῶς ἀπὸ ἀπόψεως τροφίμων καὶ νομῆς κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, δὲν ὑπῆρχον ἀποθέματα γενικῆς ἐφεδρείας.

Ἐν σχέσει πρὸς τὰ καύσιμα, ἡ Χώρα εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον μὲ ἀπόθεμα γαιανθράκων ἐπαρκοῦν διὰ 45 ἡμέρας, εἰς βενζίνην αὐτοκινήτων μὲ ἀπόθεμα 7—8.000 τόννων ἐπαρκοῦν διὰ 45 ἡμέρας καὶ εἰς βενζίνην ἀεροπλάνων μὲ ἀπόθεμα 1.500 τόννων ἐπαρκείας 25 ἡμερῶν.

Ὁ προβλεπόμενος ἀριθμὸς κτηνῶν καὶ ὀχημάτων ζωϊκῆς ἕλξεως διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Στρατοῦ ἐκστρατείας συνεπληρώθη δι' ἐπιτάξεως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιστρατεύσεως. Αἱ ἀνάγκαι τοῦ Στρατοῦ ἐκστρατείας ἀπήτουν μέγαν ἀριθμὸν αὐτοκινήτων ἀνερχομένων εἰς 7.000 περίπου ἔναντι ὑπαρχόντων 600 τῆς Στρατιωτικῆς Ὑπηρεσίας. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀντιμετωπίσεως τῶν ἀναγκῶν τοῦ Στρατοῦ εἰς αὐτοκίνητα, ἐλύετο ἐν μέρει δι' ἐπιτάξεως φορτηγῶν ἰδιωτικῶν αὐτοκινήτων διαφόρων τύπων (1).

Ἡ ὀχύρωσις.

15. Μακρὰ προσπάθεια ὀχυρώσεως εἶχε καταβληθῆ ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1935 μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου. Καίτοι ἡ κυρία ὀχυρωτικὴ προσπάθεια εἶχε καταβληθῆ ἐπὶ τῶν πρὸς Βουλγαρίαν συνοριακῶν περιοχῶν τῆς χώρας, ἐν τούτοις καὶ εἰς τοὺς ἔναντι τῆς ἰταλοκρατουμένης Ἀλβανίας τομεῖς εἶχε συντελεσθῆ εἰς βραχὺ χρονικὸν διάστημα ἀξιόλογος ἐργασία (2).

Εἰς τὴν Ἤπειρον, ἡ σοβαρωτέρα προσπάθεια εἶχε καταβληθῆ διὰ τὴν ὀχύρωσιν (3) τῆς τοποθεσίας Ἐλαία—Καλαμᾶς, ἥτις ἀπετέλει νευραλγικὴν περιοχὴν καὶ ἐκάλυπτε ἀπὸ Βορρᾶ τὴν ὅλην ἄμυναν τῆς Ἠπείρου. Σημαντικὸς ἀριθμὸς ἔργων ἐκστρατείας, ὧν ἔνια ἐνισχυμένα, συρματοπλεγμάτων, καταφυγίων καὶ ἀποθηκῶν, εἶχον κατασκευασθῆ, τινὰ δὲ εὑρίσκοντο εἰς τὸ στάδιον τῆς ἀποπερατώσεως. Εἶχον διαπλατυνθῆ ἡμιονικαὶ ὁδεύσεις καὶ προπαρασκευασθῆ καταστροφαὶ τεχνικῶν ἔργων. Δυτικώτερον τοῦ Καλπακίου, ἡ ὀργάνωσις τῆς τοποθεσίας ἦτο ἀσθενεστέρα, ἀλλὰ τὸ ἔδαφος καὶ ἡ ἔλλειψις ὁδῶν δὲν καθίστων δυνατὴν τὴν κίνησιν ἰσχυρῶν τμημάτων, πλὴν τῆς περιοχῆς Φιλιατῶν.

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 622/Α. Σελ. 31.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 762/Α1.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 762/Α/2—4.

Πρὸ τῆς τοποθεσίας Ἐλαία—Καλαμᾶ μέχρι τῶν συνόρων, εἶχον ὀργανωθῆ διαδοχικαὶ τοποθεσίαι διὰ τὴν διευκόλυνσιν τοῦ ὑποχωρητικοῦ ἑλιγμοῦ τῶν δυνάμεων προκαλύψεως.

Εἰς τὴν Βορειοδυτικὴν Μακεδονίαν, ἀμέσως ὀπίσω τῆς συνοριακῆς γραμμῆς, ἀπὸ τῆς Πρέσπας μέχρι τοῦ ὄρους Τσάρνο ἐπὶ τοῦ Γράμμου, εἶχεν ὀχυρωθῆ ἡ καλουμένη τοποθεσία ΙΒα, περιλαμβάνουσα (1) σημαντικὸν ἀριθμὸν σκυροδέτων ἁπλῶν καὶ διπλῶν πολυβολείων, ἀντιαρματικῶν τινων πυροβολείων, ὡς καὶ παρατηρητηρίων ἀντοχῆς διὰ μεμονωμένα βλήματα τῶν 220. Ἐπίσης κατεσκευάσθησαν καὶ πολλὰ ἀντίστοιχα ἔργα ἐκ προχείρων ὑλικῶν. Ἀντιαρματικὰ κωλύματα, συρματοπλέγματα καὶ χαρακώματα συνεπλήρουν τὴν ὅλην ὀργάνωσιν. Τρεῖς ἐνδιάμεσοι τοποθεσίαι, αἱ Τ2, Τ3 καὶ Τ4, ἱππαστὶ ἐπὶ τοῦ Ἀλιάκμονος καὶ μικροῦ ἀναπτύγματος, ἔφρασσον τὰς πρὸς Καστοριὰν καὶ Σινιάτσικον διαβάσεις. Τελευταία εἰς βάθος ἡ τοποθεσία ΙΒ, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ Καϊμακτσαλὰν καὶ ἀκολουθοῦσα τὰς δυτικὰς προσβάσεις τοῦ Βερμίου ὄρους, τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ Ἀλιάκμονος νοτίως Σερβίων καὶ τὸν ροῦν τοῦ Βενέτικου ποταμοῦ, ἔφρασσε τὸν κορμὸν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ Δυσμῶν καὶ ἀπὸ Βορρᾶ. Ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ταύτης εἶχον κατασκευασθῆ ἔργα ἐκστρατείας ὑπὸ τῶν Β' καὶ Γ' Σωμάτων Στρατοῦ, ἐν οἷς καὶ ἀριθμὸς σκυροδέτων πολυβολείων καὶ παρατηρητηρίων. Σύστημα καταστροφῶν εἶχεν ἐγκατασταθῆ κατὰ βάθος ἐφ' ὅλων τῶν κυρίων ὁδικῶν ἀρτηριῶν, τμήματα δὲ μηχανικοῦ, προεπιστρατευθέντα, εὑρίσκοντο ἐγγὺς τῶν ὑπονομευθεισῶν γεφυρῶν.

Πρὸς τὰ βουλγαρικὰ σύνορα (2) ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ καὶ Δυτικῇ Θρᾴκῃ εἶχε δημιουργηθῆ μία ἰσχυροτάτη ἀμυντικὴ τοποθεσία, περιλαμβάνουσα μόνιμα ἔργα ἀντοχῆς εἰς μεμονωμένας βολὰς τῶν 220, ἐνδιαμέσως δὲ ἐπὶ τῶν δυσβατοτέρων περιοχῶν, ἔργα ἐκ προχείρων ὑλικῶν. Μεταξὺ τοῦ Μπέλες καὶ τῆς ἐγκαρσίας τοποθεσίας τοῦ Νέστου ποταμοῦ, ἡ κατὰ τὸ ΙΒ ἀμυντικὴ τοποθεσία περιελάμβανε δεκαεννέα συγκροτήματα μονίμων Ὀχυρῶν, ὧν τινα περίκλειστα μετὰ ὑπογείων ἔργων μεγάλης ἀντοχῆς καὶ μετὰ μονίμων φρουρῶν. Ἐπὶ τοῦ κυρίως Μπέλες καὶ ἐπὶ τῶν νοτίων ἀντερεισμάτων καὶ ὅπου ἐπέτρεπον αἱ ἀποτομόταται κλίσεις τῶν ἀντερεισμάτων τούτων, εἶχον κατασκευασθῆ μικρὰ συγκροτήματα μονίμων πολυβολείων καὶ παρατηρητηρίων. Ὀπίσω τούτων καὶ ἐπὶ τῶν βορείων ἀντερεισμάτων τῆς Ὀροσειρᾶς τῶν Κρουσίων εἶχε μελετηθῆ ἡ τοποθεσία ἀνασχέσεως, ἐκτεινομένη ἀπὸ Δοβᾶ Τεπὲ μέχρι τῆς λίμνης Κερκίνης. Μέχρι τῆς 28ης Ὀκτωβρίου δὲν εἶχον γίνει ἐργασίαι ὀχυρώσεως ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ταύτης. Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1941 ἤρξατο ἐντατικὴ ὀργάνωσις τῆς τοποθεσίας, καὶ μέχρι τῆς παραμονῆς τῆς Γερμανικῆς ἐπιθέσεως εἶχον κατασκευασθῆ ἅπαντα τὰ προβλεπόμενα 143 σκυρόδετα πολυβολεῖα καὶ ὁπλοπολυβολεῖα καὶ σημαντικὸς ἀριθμὸς ἔργων ἐκστρατείας (3).

Ἀνατολικῶς τοῦ Νέστου, ἡ ἐν τῇ Δυτικῇ Θρᾴκῃ γενομένη ὀχύρωσις περιελάμβανε τὰ μόνιμα Ὀχυρὰ Ἐχίνου καὶ Νυμφαίας ἅτινα ἔφρασσον τὰς κυρίας ἀρτηρίας Πασμακλῆ—Ξάνθης καὶ Κίτζαλη—Κομοτινῆς, ὡς καὶ ἔργα ἐκστρατείας πρὸς ἀπόφραξιν τῶν κυριωτέρων ὁδεύσεων, δι' ὧν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐνεργηθῇ ἡ ἐχθρικὴ εἰσβολή.

Ἀνατολικώτερον, εἰς τὴν περιοχὴν Ἀλεξανδρουπόλεως, εἶχεν ὀχυρωθῆ δι' ἐνισχυμένων ἔργων ἐκστρατείας σκυροδέτων καὶ ἐκ προχείρων ὑλικῶν, τὸ ἐκεῖ προβλεπόμενον προγεφύρωμα ἀναπτύγματος ἑξήκοντα χιλιομέτρων.

---

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 662/Α1. Σελ. 585, 590, 598, 622.
(2) Σχεδιάγραμμα 1.
(3) Ὅρα Τόμον «Ἀγῶνες εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μακεδονίαν καὶ Δυτικὴν Θρᾴκην». Ἔκδοσις ΔΙΣ.

Ὡσαύτως παρὰ τὸ Πύθιον εἶχεν ὀργανωθῆ δι' ἔργων ἐκστρατείας σκυροδέτων καὶ ἐκ προχείρων ὑλικῶν, τὸ ἐκεῖ προγεφύρωμα ἀναπτύγματος δεκαπέντε χιλιομέτρων, τοῦ ὁποίου σκοπὸς ἦτο, συμφώνως τῇ Στρατιωτικῇ Συμβάσει τοῦ Βαλκανικοῦ Συμφώνου, ἡ κάλυψις τῆς διαπεραιώσεως τουρκικῶν δυνάμεων Δυτικῶς τοῦ Ἕβρου καὶ ἡ διευκόλυνσις τῆς δι' ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἐπιθέσεως τούτων πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Ὀρτάκιοϊ (1).

Ἡ ἐγκαρσία τοποθεσία Νέστου—Καβάλλας, διήκουσα κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Νέστου ποταμοῦ, ἀπεσκόπει τὴν ἀπόφραξιν τῶν ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Θράκης πρὸς Καβάλαν καὶ Θεσσαλονίκην κατευθύνσεων. Τὸ κέντρον βάρους ταύτης εὑρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν Παραδείσου, ἀνατολικῶς Καβάλας, ἥτις κατεύθυνσις ἀπεφράσσετο διὰ τριῶν ἀντιαρματικῶν κατασκευῶν. Ἡ τοποθεσία αὕτη εἶχε πλήρως ὀργανωθῆ, περιλαμβάνουσα μεταξὺ τῶν ἄλλων σημαντικὸν ἀριθμὸν σκυροδέτων πολυβολείων καὶ παρατηρητηρίων. Ἀνατολικῶς τοῦ Νέστου, πλῆρες ἀντιαρματικὸν κώλυμα ἔφρασσε τὸν λαιμὸν τῆς Βιστωνίτιδος λίμνης καὶ μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ Νέστου εἶχον κατασκευασθῆ δύο κατὰ βάθος προγεφυρώματα.

Βορείως Δράμας, εἶχεν ὀργανωθῆ τὸ προγεφύρωμα Παπάδων, ἀναπτύγματος περίπου εἴκοσι χιλιομέτρων, ἵνα χρησιμοποιηθῇ ἐν καιρῷ ὡς βάσις διὰ τὴν ἀνάληψιν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Παπάδες, Σιδηρόνερο, Ἐλατιά. Εἰς τὸ προγεφύρωμα τοῦτο εἶχε κατασκευασθῆ σημαντικὸς ἀριθμὸς πολυβολείων καὶ ὁπλοπολυβολείων ἐκ σκυροδέτων ἔργων καὶ ἐκ προχείρων ὑλικῶν.

Τὸ Ἑλληνικὸν Σχέδιον Πολέμου.

16. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶχε λάβει τὴν στερρὰν ἀπόφασιν νὰ ἀμυνθῇ τῆς ἀκεραιότητος τῆς χώρας ἐναντίον οἱουδήποτε. Ἐν ὄψει τῆς πολιτικοστρατιωτικῆς καταστάσεως εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ τῆς ὑπεροχῆς τῶν πιθανῶν ἀντιπάλων εἰς Ἀεροπορίαν καὶ Τεθωρακισμένα μέσα, τὸ ἐγκριθὲν παρὰ ταύτης σχέδιον πολέμου ἀπέβλεπεν :

—Ἀρχικῶς εἰς τὴν ἄμυναν τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους ἐπὶ τῶν παραμεθορίων ὀχυρωμένων περιοχῶν, διὰ τῶν ἐπὶ τόπου εὑρισκομένων δυνάμεων, εἴτε ἀντεμετωπίζετο σύγχρονος ἐπίθεσις τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Βουλγαρίας, εἴτε τῆς μιᾶς ἐκ τούτων.

—Ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν δυνάμεων προκαλύψεως θὰ ἐνηργεῖτο ἡ ἐπιστράτευσις καὶ ἡ στρατηγικὴ συγκέντρωσις. Ὁ ὄγκος τῶν δυνάμεων θὰ προσηνατολίζετο πρὸς τὸ μᾶλλον ἀπειλούμενον θέατρον, τηρουμένων δυνάμεων ἀσφαλείας εἰς τὸ ἕτερον.

—Εἰς δεύτερον στάδιον, ἀναλόγως τῆς δημιουργηθησομένης καταστάσεως καὶ τῶν συνθηκῶν τοῦ πολέμου, θὰ ἀνελαμβάνοντο ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι.

Ὡς Σχέδια Ἐπιχειρήσεων ἴσχυον τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940 τὰ καταρτισθέντα μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀλβανίας ὑπὸ την Ἰταλῶν, φερόμενα ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν ΙΒ καὶ ΙΒα. Τὸ ΙΒα ἀπετέλει μεταβλητὴν τοῦ βασικοῦ σχεδίου ΙΒ. Ταῦτα προέβλεπον διμέτωπον πόλεμον τόσον κατὰ τῆς Ἰταλίας ὁρμωμένης ἐξ Ἀλβανίας, ὅσον καὶ κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ἐπιτιθεμένων συγχρόνως κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Αὕτη ἦτο ἡ δυσχερεστέρα πρὸς ἀντιμετώπισιν περίπτωσις.

Τὰ σχέδια ταῦτα ἐστηρίζοντο ἐπὶ τῶν κάτωθι βασικῶν προϋποθέσεων :

(1) Σχεδιάγραμμα 1.

Α) Ἡ πρωτοβουλία τοῦ πολέμου ἐπαφίετο εἰς τὴν Ἰταλίαν, οὐδεμία δὲ πρόβλεψις ἠδύνατο νὰ γίνῃ διὰ τὰς Ἰταλικὰς δυνατότητας κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Γνωστὴ ἦτο ἡ σημαντικὴ ὑπεροχὴ τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας, ἥτις ἠδύνατο, ὁρμωμένη ἐκ τῶν βάσεών της εἰς Ἀλβανίαν, Ἰταλίαν καὶ Δωδεκάνησα, νὰ ἐνεργήσῃ ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ἠπειρωτικῆς καὶ νησιωτικῆς Ἑλλάδος καὶ νὰ ἐπιβραδύνῃ τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Β) Ἡ Βουγαρία ἐθεωρεῖτο ὡς ἐνδεχόμενος ἀντίπαλος ὅστις εἴτε συγχρόνως μετὰ τῆς Ἰταλίας, εἴτε μεταγενεστέρως, ἠδύνατο νὰ κάμῃ ἔναρξιν ἐχθροπραξιῶν.

Εἰς τὰς περιπτώσεις τῆς Ἑλληνοϊταλικῆς ἢ Ἑλληνο—Ἰταλο—Βουλγαρικῆς συρράξεως, τὰ Σύμμαχα Κράτη τοῦ Συμφώνου τῆς Βαλκανικῆς Συνεννοήσεως, οὐδεμίαν ὑποχρέωσιν εἶχον νὰ ἀναμιχθῶσιν εἰς τὴν σύρραξιν καὶ νὰ βοηθήσωσι τὴν Ἑλλάδα.

Κατὰ τὰ Σχέδια Ἐπιχειρήσεων ΙΒ τοῦ Μαΐου 1939 καὶ ΙΒα τοῦ Σεπτεμβρίου 1939, ὡς θέατρον πολέμου, ἐθεωρήθη τὸ τμῆμα τῆς Ἑλλάδος τὸ κείμενον βορείως τῆς γραμμῆς Μαλιακὸς Κόλπος—Ἀμβρακικὸς Κόλπος, διεχωρίσθη δὲ τοῦτο νοητῶς διὰ τοῦ Ἀξιοῦ ποταμοῦ εἰς τὰ θέατρα ἐπιχειρήσεων Ἀλβανίας καὶ Βουλγαρίας (1).

Τὸ Ἀλβανικὸν Θέατρον Ἐπιχειρήσεων διεχωρίσθη εἰς τὸν τομέα ἐπιχειρήσεων τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ τὸν τοιοῦτον τῆς Ἠπείρου. Συνδετικὸν τῶν δύο τούτων τομέων ἦτο τὸ μέτωπον τοῦ τομέως Πίνδου.

Τὸ Βουλγαρικὸν Θέατρον Ἐπιχειρήσεων, διεχωρίσθη εἰς τὸ τῆς Δυτικῆς Θρᾴκης ἀπὸ τῶν Τουρκικῶν συνόρων μέχρι τῆς γραμμῆς Πόρτο Λάγο—ὄρος Καρτὰλ καὶ εἰς τὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ιακεδονίας ἀπὸ τοῦ ὄρους Καρτὰλ μέχρι τοῦ Ἀξιοῦ. Ἡ Βουλγαρία ὑπὸ κανονικὰς συνθήκας κηρύξεως τοῦ πολέμου εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ προηγηθῇ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ τὴν συγκέντρωσιν τῶν δυνάμεών της καὶ νὰ ἐνεργήσῃ κάθοδον πρὸς τὸ Αἰγαῖον, ἀποκόπτουσα τὴν Δυτικὴν Θρᾴκην ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν.

Τὰ καταρτισθέντα σχέδια ἐπιχειρήσεων ἦσαν κατὰ βάσιν ἀμυντικά.

Ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, ἔδει νὰ ἐπιβραδυνθῇ ἡ προέλασις τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ τῶν συνόρων μέχρι τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας Μπέλες ὄρος—Τσιγγέλιον ὄρος—Καρᾶ ὄρος—ὀρεινὸς ὄγκος Ἁγίου Πνεύματος—Βῶλαξ—Νέστος ποταμός, ὅπου καὶ θὰ ἐδίδετο ἡ ἀποφασιστικὴ μάχη.

Ἐν τῇ Δυτικῇ Θρᾴκῃ, ἔπρεπε νὰ ἐπιβραδυνθῇ ἡ προέλασις τοῦ ἐχθροῦ καὶ τελικῶς νὰ ἐξασφαλισθῶσι τὰ προγεφυρώματα Ἀλεξανδρουπόλεως καὶ Πυθίου.

Ἡ δύναμις τοῦ Βουλγαρικοῦ Στρατοῦ ὑπελογίζετο εἰς 15 μεραρχίας πεζικοῦ, ἑκάστης τῶν 4 συνταγμάτων, 2 μεραρχίας ἱππικοῦ, 225 πυροβολαρχίας ἐξ ὧν 35 βαρεῖαι, 300 περίπου ἀεροπλάνα καὶ 70 ἕως 80 ἅρματα μάχης. Ἐκ τῶν δυνάμεων τούτων ὑπελογίζετο ὅτι 8 ἕως 9 μεραρχίαι θὰ διετίθεντο πιθανῶς ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ αἱ ὑπόλοιποι ἐναντίον τῆς Τουρκίας. Ἐν περιπτώσει μὴ ἀναμίξεως τῆς Βουλγαρίας εἰς τὴν ἑλληνοϊταλικὴν σύρραξιν, προεβλέπετο ἡ ἀνάληψις δυνάμεων ἐκ τῶν διὰ τὸ Βουλγαρικὸν Θέατρον Ἐπιχειρήσεων προβλεπομένων, πρὸ ὄφελος τοῦ Ἀλβανικοῦ Θεάτρου Ἐπιχειρήσεων.

Εἰς τὸ Ἀλβανικὸν Μέτωπον προεβλέπετο καὶ ἡ ἀνάληψις ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τῆς Ἀλβανίας εἰς τὸν Τομέα Κορυτσᾶς, ἐφ' ὅσον θὰ ἐδημιουρ-

(1) Σχεδιάγραμμα 1.

γοῦντο αἱ κατάλληλοι εὐνοϊκαὶ συνθῆκαι, ὁπότε τὸ Σχέδιον Ἐπιχειρήσεων θὰ προσηρμόζετο πρὸς τὴν νέαν κατάστασιν.

Ὡς πρώτη τοποθεσία (1) ἐν περιπτώσει Ἰταλικῆς εἰσβολῆς, εἶχε καθορισθῆ ἡ τοποθεσία ΙΒα, ἐξασφαλίζουσα ἅπαν σχεδὸν τὸ ἐθνικὸν ἔδαφος καὶ ἥτις θὰ κατελαμβάνετο ὑπὸ τοῦ ὄγκου τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων, ἐφ' ὅσον θὰ ἐπέτρεπον τοῦτο αἱ γενικαὶ συνθῆκαι.

17. Δευτέρα τοποθεσία ἀντιστάσεως ἦτο ἡ τοποθεσία ΙΒ (1), ὡς τοποθεσία ἐσχάτου ὁρίου ἀμύνης, ἥτις θὰ κατελαμβάνετο ὑπὸ τῶν ἐπιστρατευομένων ἑλληνικῶν δυνάμεων ἐν ὄψει αἰφνιδιαστικῆς Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως, καὶ εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ τήρησις τῆς ΙΒα.

Ἐνδιάμεσοι τοποθεσίαι μεταξὺ τῆς τοποθεσίας ΙΒα καὶ ΙΒ, ἐφ' ὧν αἱ δυνάμεις προκαλύψεως ἐπιστρατευόμεναι θὰ εἰλίσσοντο, ἀμυνόμεναι ὑποχωρητικῶς, ἦσαν αἱ τοποθεσίαι Τ2, Τ3 καὶ Τ4 (1).

Ἡ ἐπιστράτευσις καὶ αἱ μεταφοραὶ συγκεντρώσεως τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων θὰ ἐπερατοῦντο ἐντὸς εἰκοσιδύο ἡμερῶν διὰ τὸ Ἀλβανικὸν Θέατρον Ἐπιχειρήσεων καὶ ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν διὰ τὸ Βουλγαρικὸν τοιοῦτον, ἐφ' ὅσον αὗται δὲν θὰ παρεκωλύοντο ὑπὸ τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας.

18. Ἐν τῇ ἀναμενομένῃ Ἰταλοελληνικῇ συρράξει, ὁ σπουδαιότερος κίνδυνος τὸν ὁποῖον ὑπελόγιζε τὸ Ἑλληνικὸν ΓΕΣ, ἦτο ἡ δρᾶσις τῆς πολυαρίθμου Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας, τόσον κατὰ τοῦ μετώπου, ὅσον καὶ κατὰ τῶν κέντρων τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τῶν συγκοινωνιῶν. Μία τοιαύτη ἰσχυρὰ ἐνέργεια θὰ ἐπέδρα ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν μαχητῶν τοῦ μετώπου καὶ ἐπὶ τῆς προόδου τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ συγκεντρώσεως, κατὰ χρόνον καὶ βαθμὸν ἄγνωστον. Ἐπίσης ἡ ἐνέργεια τῶν τεθωρακισμένων μέσων θὰ ἐπέφερε τὰ ἀνάλογα ἠθικὰ καὶ ὑλικὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα πιθανῶς θὰ ἐπέδρων ἐπὶ τῶν προβλέψεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ λαβοῦσα χώραν ἐνίσχυσις τῶν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μεσογείῳ βρεττανικῶν δυνάμεων, ἀπέκλειε πάντα κίνδυνον Ἰταλικῆς ἀποβάσεως εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπηλευθέρωνεν οὕτω ὅλας τὰς δυνάμεις, αἵτινες κατὰ τὴν μεταβλητὴν ΙΒβ, διετίθεντο διὰ τὴν ἐπάκτιον ἄμυναν. Ἡ παρουσία τῶν ναυτικῶν βρεττανικῶν δυνάμεων ἐξησφάλιζε τὰς θαλασσίας συγκοινωνίας καὶ διηυκόλυνε τὰς θαλασσίας μεταφορὰς ἐπιστρατεύσεως καὶ συγκεντρώσεως, ὡς καὶ τὰς ἀνεφοδιαστικὰς τοιαύτας.

19. Τὴν 28ην Ὀκτωβρίου, ἴσχυε τὸ σχέδιον ἐπιστρατεύσεως τοῦ ἔτους 1940 διὰ τοῦ ὁποίου προεβλέπετο ἡ συγκρότησις ἑνὸς Γενικοῦ Στρατηγείου, τῶν Τμημάτων Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ μιᾶς Ὁμάδος Μεραρχιῶν. Ἐπὶ πλέον θὰ ἐπεστρατεύοντο 5 Σώματα Στρατοῦ, 15 μεραρχίαι πεζικοῦ, 4 ταξιαρχίαι πεζικοῦ, 1 μεραρχία ἱππικοῦ, ἓν σύνταγμα βαρέος πυροβολικοῦ γενικῆς ἐφεδρείας ἐξ 9 πυροβολαρχιῶν καὶ 1 μοῖρα Σκόντα τῶν 150 ἐκ 3 πυροβολαρχιῶν.

Ἐκ τῶν μονάδων πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, ἐπεστρατεύοντο 56 συντάγματα πεζικοῦ μὲ 169 τάγματα καὶ 15 τάγματα προκαλύψεως, ἤτοι ἐν συνόλῳ 184 τάγματα, 15 συντάγματα ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ μὲ 88 πυροβολαρχίας καὶ μὲ σύνολον 352 πυροβόλων, 41 πεδιναὶ πυροβολαρχίαι μὲ σύνολον 164 πυροβόλων, 42 βαρεῖαι πυροβολαρχίαι μὲ σύνολον 168 πυροβόλων, πυροβο-

(1) Σχεδιάγραμμα 1.

λικὸν θέσεως 'Οχυρῶν μὲ 88 πυροβόλα καὶ πυροβολικὸν συνοδείας μὲ 56 πυροβόλα. Γενικὸν σύνολον πυροβόλων 828.

20. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 1939 καὶ τοῦ 1940, εἶχον προβλεφθῆ ἐκτὸς τῆς πραγματοποιηθείσης προεπιστρατεύσεως τῶν VIII καὶ IX μεραρχιῶν καὶ τῆς IV Ταξιαρχίας Πεζικοῦ, τριάκοντα καὶ ἓν εἰδικὰ μερικὰ σχέδια, ἅτινα ἐξησφάλιζον τὴν ἐπὶ μέρους ἐφαρμογὴν διαφόρων ἀντικειμένων τοῦ Γενικοῦ Σχεδίου 'Επιστρατεύσεως, τῶν ὁποίων ἡ μυστικὴ ἐφαρμογὴ εἶχε προπαρασκευασθῆ καθ' ὅλας τὰς λεπτομερείας, κατόπιν μακρᾶς καὶ λεπτολόγου ἐργασίας. 'Εξ αὐτῶν εἶχον ἐφαρμοσθῆ ἐν μυστικότητι, πρὸ τῆς 28ης 'Οκτωβρίου, ἐξ ὁλοκλήρου μὲν τὰ εἴκοσι ἓν ἀντικείμενα, μερικῶς δὲ ἄλλα ἐννέα τοιαῦτα. Εἰς τοὺς τόπους ἔνθα ἔπρεπε κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν νὰ συγκροτηθῶσι νέαι μονάδες, ἦσαν ἤδη ἐγκατεστημέναι διοικήσεις, μὲ ἀποσπάσματα ὡς πυρῆνας ἕτοιμα διὰ τὸ ἔργον τοῦτο. Αἱ μονάδες αἵτινες διὰ διαφόρους λόγους θὰ ἐπεστρατεύοντο εἰς τόπον διάφορον τῆς ἕδρας εἰρήνης, εἶχον μετασταθμεύσει εἰς τοὺς τόπους ἐπιστρατεύσεώς των.

Τὸ Σχέδιον 'Ενεργείας τοῦ Στόλου.

21. Τὸ Ναυτικὸν πρόγραμμα τῆς 'Ελλάδος δὲν ἐπέτρεπε, λόγῳ οἰκονομικῶν δυνατοτήτων, σημαντικὴν αὔξησιν τῶν ναυτικῶν δυνάμεών της, δι' ὃ καὶ ἡ ὅλη προσπάθεια περιεστράφη εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ συντήρησιν ἐλαφροῦ Στόλου, ἱκανοῦ ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὰς θαλασσίας συγκοινωνίας εἰς τὰς κλειστὰς ἑλληνικὰς θαλάσσας καὶ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐλαφρῶν σκαφῶν.

Τὸ πρόγραμμα βάσει τοῦ ὁποίου διεξήχθη ἡ Ναυτικὴ προπαρασκευὴ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ 1936—1940 τετραετίαν, εἶχεν ὡς βάσιν τὴν μετὰ τοῦ βρεττανικοῦ Στόλου συνεργασίαν τῶν ἑλληνικῶν ναυτικῶν δυνάμεων. Διὰ τὴν προστασίαν τῆς χώρας ἀπὸ ἀποπείρας καταλήψεώς της διὰ σοβαρῶν ἀποβατικῶν δυνάμεων, θὰ ἐπήρκει ἡ κάλυψις τοῦ ἐγγὺς εὑρισκομένου βρεττανικοῦ Στόλου τῆς Μεσογείου, ὅστις ὁμοίως θὰ ἐπροστάτευε καὶ τὰς ἐξωτερικὰς ἐπικοινωνίας πρὸς ἐφοδιασμὸν τῆς 'Ελλάδος. Διὰ τὴν προστασίαν τῶν ἑλληνικῶν ἀκτῶν ἀπὸ αἰφνιδιαστικῶν ἐγχειρημάτων, εἴτε ἀπὸ τοὺς ἰταλικοὺς λιμένας τῆς 'Αδριατικῆς, εἴτε ἐκ Δωδεκανήσων, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιζητηθῆ ἡ μόνιμος παραμονὴ βρεττανικῶν ναυτικῶν δυνάμεων εἰς τὰ ἑλληνικὰ ὕδατα, ἀλλ' οὔτε καὶ ὁ ἑλληνικὸς Στόλος ἦτο ἐπαρκὴς διὰ τὴν ἄμεσον προστασίαν τῶν τεραστίου ἀναπτύγματος παραλίων τῆς χώρας. Ἔδει πρὸς τούτοις νὰ ληφθῇ πρόνοια ὀχυρώσεως τῶν ζωτικωτέρων σημείων τῶν ἑλληνικῶν ἀκτῶν, ὥστε διὰ ταύτης νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ κρατηθῶσιν αἱ ἐπιτιθέμεναι ἐχθρικαὶ δυνάμεις μέχρις ἀφίξεως τοῦ καλύπτοντος ἐξ ἀποστάσεως βρεττανικοῦ Στόλου. Δι' ὅλους τοὺς ἀνωτέρω λόγους, κατεβλήθη ἰδιαιτέρα προσπάθεια διὰ τὴν παράκτιον ἄμυναν (1). Τὸ ὄργανον εἰς τὸ ὁποῖον ἀνετέθη ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ διοίκησις τῆς παρακτίου ἀμύνης ἦτο ἡ 'Ανωτέρα Διοίκησις Παρακτίου 'Αμύνης.

'Η 28η 'Οκτωβρίου εὗρε τὰς ἀκτὰς τῆς 'Ελλάδος ὠχυρωμένας ὡς κάτωθι:

'Οχυρὸν 'Αράξου, 'Οχυρὸν Ρίου, Βόρειον καὶ Νότιον 'Οχυρὸν Αἰγίνης, 'Οχυρὸν Φλεβῶν, πυροβολεῖα Πούντας καὶ Κεράμου, 'Οχυρὸν Βορείου καὶ Νοτίου Εὐβοϊκοῦ, 'Οχυρὸν Μεγάλου ἐμβόλου (Θερμαϊκός), ἅτινα 'Οχυρὰ ἦσαν ἐξωπλισμένα μὲ πυροβόλα ἐλαφρὰ καὶ βαρέα παλαιῶν πλοίων. Τὰ ἐπάκτια 'Οχυρὰ συνεδυάζοντο μὲ ναρκοπέδια καὶ ἀνθυποβρυχιακὰ φράγματα

(1) 'Αντιναυάρχου Φωκᾶ: «Δρᾶσις τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ κατὰ τὸν Πόλεμον 1940—41». Σελ. 9—18.

διὰ τὴν προστασίαν τῶν σπουδαιοτέρων ναυτικῶν βάσεων καὶ λιμένων ἐναντίον ὑποβρυχίων καὶ πλοίων ἐπιφανείας.

Τοιαῦτα ναρκοπέδια ἐποντίσθησαν εἰς τὸν Νότιον Εὐβοϊκὸν μήκους δύο μιλλίων, εἰς τὸν Βόρειον Εὐβοϊκὸν μήκους τεσσάρων μιλλίων, εἰς Ἄραξον μήκους πέντε μιλίων, εἰς Πρέβεζαν μήκους τριῶν τετάρτων τοῦ μιλλίου καὶ εἰς Φλέβας μήκους ὀκτὼ μιλλίων. Ἀνθυποβρυχιακὰ δὲ φράγματα ἐγκατεστάθησαν εἰς Νότιον καὶ Βόρειον Εὐβοϊκόν, εἰς τὸν Κορινθιακὸν μεταξὺ Ρίου καὶ Ἀντιρρίου, καὶ εἰς τὸν Σαρωνικὸν μεταξὺ Πειραιῶς—Νήσου Ψυτταλείας καὶ Κυνόσουρας, τῆς νήσου Σαλαμῖνος.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω Ὀχυρῶν καὶ φραγμάτων, τὰ Ὀχυρὰ Αἰγίνης καὶ Φλεβῶν, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ ναρκοπέδια καὶ ἀνθυποβρυχιακοῦ δικτύου, ἐξησφάλιζον εἰς τὸν Σαρωνικὸν τὴν περιοχὴν τοῦ λιμένος Πειραιῶς καὶ τοῦ Ναυστάθμου Σαλαμῖνος, ἀπὸ πάσης ἐπιθέσεως βαρέων ἢ ἐλαφρῶν σκαφῶν ἢ ὑποβρυχίων τοῦ ἀντιπάλου. Πρὸς τούτοις, τὸ Νότιον Ὀχυρὸν Αἰγίνης, ἐκάλυπτε τὰς προσβάσεις τοῦ Σαρωνικοῦ ἀπὸ Νότου, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ μεταξὺ Αἰγίνης καὶ Μεθάνων ναρκοπέδιον.

Τὸ Ὀχυρὸν Ἄραξος, ἐπὶ τῆς ἄκρας Πάπας τῆς δυτικῆς εἰσόδου τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ἐξησφάλιζεν, ἐν συνδυασμῷ μὲ πυροβολεῖον εἰς τὰ ἔναντι ἀβαθῆ τοῦ Μεσολογγίου, τὸν Πατραϊκὸν κόλπον καὶ τὰς προσβάσεις τοῦ Κορινθιακοῦ τοιούτου.

Τὰ Βόρειον καὶ Νότιον Ὀχυρὰ Εὐβοϊκοῦ ἐπροστάτευον, τὸ μὲν πρῶτον τὰς βορείας προσβάσεις τοῦ διαύλου τῶν Ὠρεῶν καὶ τὴν περὶ τὰς βορείας Σποράδας περιοχήν, ἐν συνδυασμῷ μὲ ναρκοπέδιον, τὸ δὲ νότιον, ἐν συνδυασμῷ καὶ τοῦτο μὲ ναρκοπέδιον, ἀπέκλειε τὸν ἀπὸ Νότου εἴσπλουν εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον.

Τὰ Ὀχυρὰ τοῦ μεγάλου Ἐμβόλου (Καραμπουρνοῦ) ἐξησφάλιζον τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον καὶ τὴν περιοχὴν τῆς Θεσσαλονίκης.

Συμφώνως πρὸς τὸ ἀπὸ 1939 συνταχθὲν σχέδιον ἐνεργείας, ὁ Στόλος ἅμα τῇ κηρύξει τοῦ πολέμου θὰ κατενέμετο εἰς τρεῖς ὁμάδας: (1)

1) Τὰ δέκα ἀντιτορπιλλικὰ θὰ ἐτέλουν ὑπὸ τὴν ἄμεσον διοίκησιν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στόλου Ὑποναυάρχου Ἐπ. Καβαδία, ὅστις θὰ εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του καὶ τὸ εὔδρομον *«Ἀβέρωφ»*.

2) Τὰ δεκατρία τορπιλλοβόλα, αἱ τορπιλλάκατοι καὶ τὰ ἁλιευτικὰ θὰ διετίθεντο εἰς τὴν παράκτιον ἄμυναν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ὑποναυάρχου Οἰκονόμου.

3) Τὰ ἓξ ὑποβρύχια ὑπὸ τὸν Πλοίαρχον Ἀλ. Ξηρὸν καὶ ἡ Ναυτικὴ Ἀεροπορία, θὰ ὑπήγοντο ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Ναυτικοῦ, δι' ἐπιχειρήσεις αἵτινες θὰ διεξήγοντο ἀπ' εὐθείας παρ' αὐτοῦ.

Λεπτομερὲς σχέδιον Θαλασσίων Στρατιωτικῶν Μεταφορῶν καὶ Συγκεντρώσεων, εἶχε καταρτισθῆ πρὸ τοῦ πολέμου. Κατὰ τὸ σχέδιον τοῦτο δὲν προεβλέπετο ἡ χρησιμοποίησις τοῦ λιμένος Πειραιῶς διὰ τὴν ἐπιβίβασιν στρατευμάτων. Ἀνεμένετο μετὰ βεβαιότητος, ὅτι οἱ Ἰταλοὶ θὰ προέβαινον καὶ μάλιστα κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ πολέμου, εἰς ἐπιθέσεις διὰ τῆς ἰσχυρᾶς των ἀεροπορίας κατὰ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου λιμένος, δι' ὃ ἀντὶ τοῦ λιμένος Πειραιῶς εἶχε προκριθῆ διὰ τὰς ἐξ Ἀττικῆς στρατιωτικὰς μεταφορὰς ἡ χρησιμοποίησις τῆς Χαλκίδος καὶ τοῦ Ὠρωποῦ.

Ἡ κήρυξις τοῦ πολέμου εὗρεν ὁλόκληρον τὸν Στόλον εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ναυστάθμου. Οὗτος ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ παλαιμάχου εὐδρόμου τῶν Βαλκα-

(1) Ἀντιναυάρχου Φωκᾶ Δ. «Δρᾶσις τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ κατὰ τὸν πόλεμον 1940–41». Σελ. 63.

νικῶν Πολέμων «*Ἀβέρωφ*», ἡ μαχητικὴ ἀξία τοῦ ὁποίου, λόγῳ τῆς μικρᾶς του ταχύτητος, εἶχε σοβαρῶς ἐλαττωθῆ, ἐκ 2 ἀντιτορπιλλικῶν τῶν 1335 τόννων, 4 τοιούτων ἰταλικῆς κατασκευῆς καὶ 4 παλαιῶν. Ὁ ὑποβρυχιακὸς Στόλος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 6 ὑποβρύχια μᾶλλον πεπαλαιωμένα, ἀλλὰ δυνάμενα νὰ ἀποδώσωσιν ἀκόμη ἱκανοποιητικῶς.

Ὑπῆρχον εἰσέτι 13 πεπαλαιωμένα τορπιλλοβόλα, 2 τορπιλλάκατοι καὶ 30 μικρὰ καὶ μέτρια βοηθητικὰ σκάφη, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ προσετίθεντο εἰς περίπτωσιν πολέμου ἰσάριθμα ἐμπορικά, προκαθορισθέντα καὶ ἐξοπλισθέντα διά τινων πυροβόλων. Τὰ τελευταῖα ταῦτα θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο δι' ἁλιείαν ναρκῶν, ἀνθυποβρυχιακὰς ἐρεύνας καὶ περιπολίας.

Ἡ Ναυτικὴ Ἀεροπορία εἶχεν ὑπαχθῆ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἀεροπορίας κατὰ τὸ ἀγγλικὸν σύστημα καὶ καθιερώθη ὅτι θὰ διετίθεντο ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ Ναυτικοῦ ἰδιαίτερα ἀεροπλάνα καὶ ὑδροπλάνα δι' ἀναγνωρίσεις, ἀνθυποβρυχιακὰς περιπολίας καὶ προστασίαν τῶν νηοπομπῶν. Διὰ τὴν δίωξιν καὶ διὰ τὰς μεγάλας ἐπιθετικὰς ἀπὸ ἀέρος ἐνεργείας, θὰ διετίθεντο ἀεροσκάφη ἐκ τῶν διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ Στρατοῦ σμηνῶν. Ἡ συνδρομὴ ὅμως αὕτη διὰ τὸν Στόλον, λόγῳ τῆς ἀνεπαρκείας τῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων καὶ τῶν μεγάλων ἀναγκῶν διὰ τὰς κατὰ ξηρὰν ἐπιχειρήσεις, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι ἀποτελεσματική, τὰ δὲ διὰ τὸ Ναυτικὸν προοριζόμενα ἀεροπλάνα ἦσαν πεπαλαιωμένα καὶ μικρᾶς ἀποδόσεως, ἀγορασθέντα ἀρχικῶς ὡς ἐκπαιδευτικὰ τῆς Ἀεροπορίας. Παρὰ ταῦτα, ἀνταπεκρίθησαν ἱκανοποιητικῶς.

Ὑπῆρχεν ἐπὶ πλέον ἓν σμῆνος ὑδροπλάνων Ντορνιέ, γερμανικῆς κατασκευῆς, τὰ ὁποῖα ἦσαν νεώτατα καὶ λίαν κατάλληλα, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τούτων ἀμέσως μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν μετεσκευάσθησαν εἰς ἀεροπλάνα καὶ παρεδόθησαν εἰς τὸν Στρατόν.

Ἡ Ἀεροπορία Ναυτικῆς συνεργασίας ἦτο συγκεκροτημένη εἰς τρεῖς μοίρας : τὴν 11ην Μοῖραν ἐξ ὀκτὼ ἀεροσκαφῶν εἰς τὸ ἀεροδρόμιον Βαλτοῦδι (Παγασητικοῦ), τὴν 12ην Μοῖραν ἐκ δέκα ἀεροσκαφῶν εἰς Σαλαμῖνα, καὶ τὴν 13ην Μοῖραν ἐκ δέκα ἀεροσκαφῶν εἰς Τατόϊον.

Ἡ ἐδαφικὴ διαμόρφωσις τῆς Ἠπειρο - Μακεδονικῆς περιοχῆς.

22. Ἡ ὅλη ἔκτασις τῶν ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων ἔχει ἀνάπτυγμα περὶ τὰ 240 χιλιόμετρα, ἐξ ὧν τὰ 80 χιλιόμετρα περίπου ἀποτελοῦσι λίαν ὀρεινὴν καὶ ἐστερημένην συγκοινωνιῶν περιοχήν. Τὸ ὅλον ἔδαφος ἑκατέρωθεν τῶν συνόρων εἶναι γενικῶς λίαν ὀρεινόν, ἰδίως τὸ ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ὁποίου τὰ ὄρη εἶναι ὑψηλότερα, αἱ κλιτύες ἀποτομώτεραι καὶ αἱ κοιλάδες στενώτεραι.

Τὰ κυριαρχοῦντα ὀρεινὰ συγκροτήματα εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην καθίστανται συνεχῶς ἐπιβλητικώτερα, ἐφ' ὅσον βαίνει τις ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολάς. Παρὰ τὴν Ἰόνιον παραλιακὴν ζώνην καὶ ἀνατολικῶς ταύτης, ἀνυψοῦνται αἱ ὀροσειραὶ τοῦ Κορβελεσίου καὶ τοῦ Τσαμαντᾶ, κατερχόμεναι πρὸς τὰς στενὰς κοιλάδας τοῦ μέσου Ἀώου, τοῦ Δρίνου καὶ τοῦ Καλαμᾶ, τῶν ὁποίων οἱ ὄγκοι εἶναι δυσπρόσιτοι καὶ εἰς ἡμιονικοὺς σχηματισμούς. Ἑκατέρωθεν ὅμως τούτων κατέρχονται ἀνὰ μία ἁμαξιτὴ ὁδὸς ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Αὐλῶνος πρὸς Φιλιάτες καὶ πρὸς Ἰωάννινα. Ἀνατολικώτερον τῆς στενῆς κοιλάδος τοῦ Δρίνου ὑψοῦνται, εἰς δυσπρόσιτα ὕψη, τὰ ὀρεινὰ συγκροτήματα τῆς Νεμέρσκας, τῆς Τύμφης (Γκαμήλα) καὶ τοῦ Μιτσικέλλι. Τῶν δύο πρώτων, τὰ βορειοανατολικὰ καὶ βόρεια ἀντερείσματα κατέρχονται μὲ ἀποτομωτάτας κλίσεις, πρὸς τὴν στενὴν μέσην κοιλάδα τοῦ Ἀώου ποταμοῦ, ἣν διασχίζει τρίτη ἁμαξιτὴ ὁδός, ἔχουσα δύο ἀφετηρίας, μίαν εἰς Αὐλῶνα καὶ ἑτέραν εἰς Βεράτιον, εἰς τὴν

Βορειοηπειρωτικὴν Κλεισούραν, αἱ δύο ὁδοὶ συνενοῦνται εἰς μίαν, ἥτις διὰ Πρεμετῆς καὶ Μέρτζανης, βαίνει πρὸς Ἰωάννινα. Αὕτη βορειοδυτικῶς Ἰωαννίνων εἰς Ἐλαίαν, ἑνοῦται μετὰ τῆς ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Δρίνου εἰσδυούσης διὰ Κακαβιᾶς εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος ἑτέρας ἁμαξιτῆς. Τὰ βορειοδυτικὰ ἀντερείσματα τοῦ ὄρους Μιτσικέλλι καὶ τὰ βόρεια τοιαῦτα τοῦ ὀρεινοῦ συμπλέγματος τῶν ὀρέων τοῦ Ὀλίτσικα καὶ τῶν ὀρέων τῆς Παραμυθιᾶς, κατέρχονται πρὸς τὴν στενὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ, κατὰ μῆκος τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ μόνη ἐν Ἠπείρῳ ἐγκαρσία ἁμαξιτὴ ὁδὸς Ἰωαννίνων—Ἡγουμενίτσης.

Βορειοανατολικῶς τοῦ μέσου Ἀώου, ἐκτείνεται ἡ περιοχὴ τῆς Κολώνιας, ἔχουσα σχῆμα τριγώνου, λοφώδης, ἀνώμαλος, μὲ πολλὰς καταπτώσεις, διασχιζομένη ὑπὸ ἡμιονικῶν μόνον ὁδεύσεων καὶ περιλαμβανομένη μεταξὺ τοῦ Ἀώου, τοῦ Βερατιανοῦ καὶ τοῦ ὄρους Γράμμου. Κατὰ τὸ ἓν σκέλος τοῦ τριγώνου τούτου, τοῦ προσκειμένου πρὸς τὸν Γράμμον, βαίνει ἡ ἁμαξιτὴ ὁδὸς ἐκ Κορυτσᾶς διὰ Ἐρσέκας καὶ Λεσκοβικίου πρὸς τὰ Ἰωάννινα, ἥτις συνενοῦται εἰς Μέρτζανην παρὰ τὰ ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα, μετὰ τῆς ἐκ τῆς Βορειοηπειρωτικῆς Κλεισούρας κατερχομένης τοιαύτης. Οὕτω, ἐκ τῶν τεσσάρων ἁμαξιτῶν ὁδῶν τῶν κατερχομένων ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀλβανίας πρὸς Νότον, τελικῶς εἰσδύουσιν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος ἡ παραλιακὴ τοιαύτη ἐξ Αὐλῶνος πρὸς Φιλιάτες καὶ δύο ἐσωτερικαὶ ἀπὸ τῆς στενωποῦ τῆς Κακαβιᾶς καὶ τῆς Μέρτζανης, αἵτινες ὅμως ἀπὸ τῆς Ἐλαίας συνενοῦνται εἰς μίαν καὶ μόνην, ἥτις ἄγει πρὸς τὰ Ἰωάννινα. Ἐξ Ἰωαννίνων ἄγει πρὸς ἀνατολὰς σκυρόστρωτος ἁμαξιτὴ διὰ Μετσόβου πρὸς Θεσσαλίαν, πρὸς Νότον δὲ διὰ Φιλιππιάδος ἑτέρα τοιαύτη, διακλαδουμένη πρὸς Πρέβεζαν καὶ πρὸς Ἄρταν—Αἰτωλοακαρνανίαν.

Εἰς τὴν εὐρεῖαν ταύτην Ἠπειρωτικὴν περιοχὴν ἰσχυρῶς καὶ πολυσχιδῶς διακεκομμένην καὶ ἧς τὸ εὖρος ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολὰς ἀνέρχεται ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ εἰς 100 χιλιόμετρα περίπου, μέχρι μὲν τοῦ μέσου ὕψους τῶν 1200 μέτρων ἡ βλάστησις εἶναι συνήθως χαμηλὴ καὶ σπανιώτερον ὑψίκορμος, ἐκεῖθεν δὲ πολυάριθμοι ὄγκοι ὑψοῦνται γυμνοί, βραχώδεις καὶ ἐξαιρετικῶς δύσβατοι. Ἡ φύσις εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην παρεμβάλλει πλεῖστα ἐμπόδια εἰς τὸν ἐπιτιθέμενον, ἡ δὲ τεχνικὴ ἐλάχιστα ἠδυνήθη νὰ βελτιώσῃ ὑπὲρ τούτου τὴν κατάστασιν. Τοὐναντίον ἡ θέσις τοῦ ἀμυνομένου εἶναι φυσικῶς κατὰ πολὺ ἰσχυροτέρα. Οἱ καθοριζόμενοι παρὰ τῶν σχετικῶς καλῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῶν εὐβατοτέρων ἐδαφικῶν βυθισμάτων ἄξονες ἐπιθέσεως πρὸς τὴν Ἠπειρωτικὴν περιοχὴν εἶναι ὡς ἐκ τούτου κυρίως δύο, ἀπέχοντες μεταξύ των κατὰ πεντήκοντα χιλιόμετρα περίπου ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ. Ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι ἐφαρμοζόμεναι ἐπὶ τούτων, ἔχουσι βραδεῖαν ἀλληλοεπίδρασιν, διότι αἱ χωρίζουσαι τούτους ὀροσειραὶ εἶναι ἀλλεπάλληλοι καὶ δυσπρόσιτοι.

Ἀνατολικῶς τῆς περιοχῆς Κολώνιας, ὑψοῦται ἡ ὀρεινὴ περιοχή, ἡ περιλαμβάνουσα τὸν ὀρεινὸν ὄγκον τοῦ Γράμμου καὶ τῶν πολυαρίθμων αὐτοῦ παραφυάδων. Ἡ ἑλληνοαλβανικὴ μεθόριος εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἀκολουθεῖ τὴν κυρίαν κορυφογραμμὴν τοῦ Γράμμου, ἧς ἡ βορειοτέρα προέκτασις, ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Μόροβα, εἰσέρχεται εἰς τὸ Ἀλβανικὸν ἔδαφος καὶ φράσσει τὰς ἐκ Φλωρίνης καὶ Καστοριᾶς κατευθύνσεις ἐπιθέσεως πρὸς τὸ ὑψίπεδον τῆς Κορυτσᾶς. Αἱ πρὸς Νότον καταπτώσεις τοῦ Γράμμου κατέρχονται ἀποτόμως πρὸς τὴν βαθεῖαν στενὴν καὶ μαιανδροειδῆ λεκάνην τοῦ Σαρανταπόρου, νοτίως τῆς ὁποίας ὑψοῦται ὁ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δασώδης καὶ δυσπρόσιτος ὄγκος τοῦ ὄρους Σμόλικα, ὅστις μετὰ τοῦ ὄρους Τύμφη (Γκαμήλα) καὶ τῶν πρὸς Νοτιοανατολὰς καὶ Ἀνατολὰς ἐκσπωμένων παραφυάδων των, κατέρχονται μέχρι τῶν πηγῶν τοῦ Ἀράχθου καὶ τοῦ Ζυγοῦ τοῦ Μετσόβου.

Ὀλίγαι καὶ δύσβατοι ἡμιονικαὶ ὁδεύσεις διασχίζουσι τὴν περιοχὴν Γράμμου καὶ Σμόλικα, γνωστὴν ὡς Βορείαν Πίνδον. Ταύτης τὴν νοτίαν περίμετρον πλαισιώνει ἡ ἁμαξιτὴ ὁδὸς Καλαμπάκας–Μετσόβου–Ἰωαννίνων, ἧς τὸ πλησιέστερον σημεῖον ἀπέχει ἐκ τοῦ κέντρου τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς περὶ τὰ πεντήκοντα χιλιόμετρα ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ, ἥτις εἰς τὴν πραγματικότητα ἐπὶ τοῦ συντομωτέρου διὰ Σαμαρίνας δρομολογίου, ἔχει ἀνάπτυγμα ἄνω τῶν 100 χιλιομέτρων.

Ἀπὸ Ἀνατολῶν, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Γράμμου, εἰσδύουσι μέχρι μὲν τοῦ χωρίου Μόρφη ἀπὸ Καστοριᾶς καὶ Τσοτυλίου μία κακὴ σκυρόστρωτος ἁμαξιτὴ ὁδός, μία ἑτέρα δὲ τοιαύτη μέχρι τῆς κωμοπόλεως Νεστορίου ἀρχομένη ἐπίσης ἐκ Καστοριᾶς. Τὸ χωρίον Μόρφη κεῖται πεντήκοντα χιλιόμετρα περίπου ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ ἀπὸ τοῦ πλησιεστέρου σημείου τῆς ἑλληνοαλβανικῆς μεθορίου, ἡ δὲ κωμόπολις τοῦ Νεστορίου εἴκοσι πέντε χιλιόμετρα περίπου ἀπὸ τὴν κυρίαν κορυφογραμμὴν τοῦ Γράμμου. Πυκνὰ δάση καλύπτουσι τὰ μέχρι 1200 μέτρων ὕψη, ἐκεῖθεν δὲ ὀρθοῦνται γυμναὶ αἱ κορυφογραμμαὶ τοῦ Γράμμου, τοῦ Σμόλικα, τῆς Τύμφης, τοῦ Κουκουρούντζου καὶ τοῦ Μαυροβούνου. Βαθύτατοι χαραδρώσεις, διαρρεόμεναι ὑπὸ χειμάρρων, κατέρχονται πρὸς τὸν ἄνω Ἀῶον καὶ τὸν Σαραντάπορον.

Βορειοανατολικῶς τοῦ ὀρεινοῦ συγκροτήματος τῆς Βορείας Πίνδου ὑψοῦνται τὰ ὄρη τοῦ Βίτσι, ὧν ὁ δαιδαλώδης ὀρεινὸς σκελετός, ὀλιγότερον δασωμένος καὶ ὀλιγότερον ὑψηλὸς ἢ τὰ ὄρη τῆς Βορείας Πίνδου, παρεμβάλλεται μεταξὺ τῶν ὑψιπέδων Φλωρίνης, Κοζάνης καὶ Καστοριᾶς ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς μικρᾶς κοιλάδος τοῦ Ἄνω Δεβόλη ἀφ' ἑτέρου. Ἀπὸ Βορρᾶ, ὁ ὀρεινὸς ὄγκος τοῦ Βίτσι πλαισιοῦται ὑπὸ τῆς ἁμαξιτῆς Φλωρίνης–Κρυσταλλοπηγῆς–Κορυτσᾶς, διερχομένης διὰ τοῦ λίαν ὑψηλοῦ αὐχένος τοῦ Πισοδερίου. Ἐκ Καστοριᾶς ἑτέρα ἁμαξιτὴ σκυρόστρωτος ὁδὸς εἰσδύει ἐκ Νότου εἰς τὸ Ἀνατολικὸν Βίτσι, ἥτις παρὰ τὸ Βατοχῶρι συναντᾶ τὴν ὁδὸν Φλωρίνης–Κορυτσᾶς.

Γενικῶς εἰς τὴν παραμεθόριον περιοχήν, ἐκτεινομένην ἀπὸ τῆς λίμνης Πρέσπας μέχρι τοῦ Ἰονίου Πελάγους, παρουσιάζονται δύο κύριαι κατευθύνσεις εἰσβολῆς, ἐπιτρέπουσαι τὴν κίνησιν βαρέων καὶ τεθωρακισμένων μέσων, μία ἐκ τῶν περιοχῶν Αὐλῶνος καὶ Βερατίου πρὸς τὰ Ἰωάννινα καὶ ἑτέρα ἐκ τῆς περιοχῆς Κορυτσᾶς πρὸς τὰ ὑψίπεδα Φλωρίνης καὶ Κοζάνης καὶ ἀντιστρόφως. Αἱ δύο αὗται κατευθύνσεις κυρίας ἐνεργείας χωρίζονται εὐρύτατα ὑπὸ τοῦ ὀρεινοῦ συγκροτήματος τῆς Βορείας Πίνδου. Ἡ συνδέουσα ὅμως ταύτας ἐγκαρσία ἁμαξιτὴ ὁδὸς Κορυτσᾶς–Λεσκοβικίου, εὑρισκομένη ἐξ ὁλοκλήρου ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους, παρεῖχε εἰς τὴν Ἰταλικὴν Ἡγεσίαν τὴν εὐχέρειαν νὰ μεταφέρῃ ταχέως τὸ κέντρον βάρους τῶν δυνάμεών της, εἴτε ἔναντι τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, εἴτε ἔναντι τῆς Ἠπείρου. Ἡ ὁδὸς ὅμως αὐτή, ἑλισσομένη ἐγγὺς καὶ παραλλήλως πρὸς τὴν μεθοριακὴν γραμμήν, προσβαλλομένη ἐξ Ἀνατολῶν, ὑπέκειτο εἰς αἰφνιδιασμοὺς καὶ εἰς διακοπὰς ἄνευ τῆς ὁλοκληρώσεως τῆς κορυφογραμμῆς τοῦ Γράμμου.

Μεταξὺ τῶν δύο κυρίων κατευθύνσεων εἰσβολῆς, καὶ εἰς τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τῆς Βορείας Πίνδου, μόνον κίνησις πεζοπόρων τμημάτων ἦτο δυνατή, ἅτινα ὅμως ὑπέκειντο εἰς τὸν κίνδυνον ἀποκοπῆς ἀπὸ τῶν βάσεων καὶ τῶν συγκοινωνιῶν των, ἐφ' ὅσον δὲν ἐκάλυπτον τὰ πλευρά των ἐπαρκῶς καὶ δὲν ἐξησφάλιζον ρεῦμα ἀνεφοδιασμοῦ δι' ἡμιονικῶν σχηματισμῶν ἢ καὶ ἀπὸ ἀέρος.

Ἀντιστοίχως, ἡ στρατηγικὴ διαμερισματοποίησις τῆς ἐξετασθείσης περιοχῆς παρουσίαζε διὰ τὴν ἑλληνικὴν Ἡγεσίαν ἐξαιρετικὰς δυσχερείας διὰ τὴν μεταφορὰν δυνάμεων ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μετώπου εἰς τὸ ἕτερον, καθ' ὅσον διέθετε πρὸς τοῦτο μόνον τὴν μεγάλου ἀναπτύγματος σκυρόστρωτον ἁμαξιτὴν ὁδὸν Φλωρίνης–Κοζάνης–Λαρίσης–Ἰωαννίνων μήκους 450 χιλιομέτρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΙ

Η ΕΝΑΡΞΙΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

'Επίδοσις τοῦ τελεσιγράφου.

23.—Περὶ τὴν 3ην πρωϊνὴν ὥραν τῆς 28ης 'Οκτωβρίου, ὁ ἐν 'Αθήναις Πρεσβευτὴς τῆς 'Ιταλίας Γκράτσι, ἐπεσκέφθη εἰς τὴν ἐν Κηφισσίᾳ οἰκίαν του τὸν Πρωθυπουργὸν 'Ιωάννην Μεταξᾶν, ὅπως ἐπιδώσῃ εἰς τοῦτον τὸ Ιταλικὸν τελεσίγραφον.

Τὰ τῆς ἐπιδόσεως τοῦ τελεσιγράφου, ὁ Πρεσβευτὴς Γκράτσι, περιγράφει ὡς κάτωθι: (1).

«'Εν τῷ μεταξὺ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν γραμματέων καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀκολούθων ἐλήφθησαν ὅλα τὰ ἀναγκαῖα μέτρα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ θλιβεροῦ καθήκοντος ποὺ εἶχεν ἀνατεθῇ εἰς τὴν πρεσβείαν, καθὼς καὶ διὰ τὴν προστασίαν τῶν συμφερόντων τῆς ἰταλικῆς παροικίας τῶν 'Αθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς. 'Απεδώσαμεν ἰδιαιτέραν προσοχὴν εἰς τὸ νὰ ληφθοῦν ὅλαι αἱ προφυλάξεις.

Εἶναι πάντως εὔκολον νὰ φαντασθῇ τις, τί ἐπερίμενε τὴν πρεσβείαν ἂν παρεῖχεν ἔστω καὶ τὴν μικροτέραν λαβὴν νὰ κατηγορηθῇ ὅτι εἶχεν ἀφήσει νὰ διαφύγῃ τὸ μυστικόν.

Δεδομένου ὅτι ὁ Στρατηγὸς Μεταξᾶς διέμενεν εἰς τὴν Κηφισσίαν, ἐν προάστειον παραθερισμοῦ εἰς ἀπόστασιν δεκαπέντε περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τοῦ κέντρου τῶν 'Αθηνῶν, ἀπεφασίσαμεν, διὰ νὰ ἀποφύγωμεν νὰ κινήσωμεν τὴν προσοχήν, πρᾶγμα ὅπερ θὰ συνέβαινεν ἴσως ἂν ἐθεᾶτο εἰς τοιαύτην ὥραν τὸ αὐτοκίνητον τῆς πρεσβείας, νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν διαδρομὴν μὲ τὸ ὀλιγότερον θεαματικὸν αὐκτοκίνητον τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκολούθου, ὁ ὁποῖος μάλιστα θὰ τὸ διηύθυνεν ὁ ἴδιος. Συμπαρελάβομεν μόνον τὸν διερμηνέα διὰ νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὸν σκοπόν.

Τὴν ὡρισμένην ὥραν, εἰς τὰς τρεῖς παρὰ δέκα, εὑρισκόμεθα ἔξω ἀπὸ τὴν εἴσοδον τῆς μικρᾶς ἐπαύλεως εἰς τὴν ὁποίαν διέμενεν ὁ Μεταξᾶς. 'Ο διερμηνεὺς ἀνέφερεν εἰς τὸν σκοπὸν ὅτι ὁ Πρεσβευτὴς τῆς 'Ιταλίας ἤθελε νὰ κάμῃ εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως ἐπείγουσαν ἀνακοίνωσιν. 'Ο χωροφύλαξ ἤρχισε νὰ κτυπᾷ ἕνα ἠλεκτρικὸ κουδοῦνι. Οὐδεὶς ὅμως ἤκουε. 'Επεριμέναμεν καὶ οἱ τρεῖς μας ὀλίγα λεπτὰ τῆς ὥρας, ἅτινα μᾶς ἐφαίνοντο ἀτελείωτα, μὲ τὴν καρδιὰν σφιγμένην εἰς τὴν σκέψιν, ὅτι τὸ καθῆκον μᾶς καθίστα συνενόχους μιᾶς τοιαύτης ἀτιμίας.

Εἰς τὸ τέλος ὁ ἴδιος ὁ Μεταξᾶς ἐνεφανίσθη εἰς μίαν μικρὰν θύραν τῆς ὑπηρεσίας, μὲ ἀνεγνώρισε καὶ διέταξε νὰ μοῦ ἐπιτραπῇ ἡ εἴσοδος. Οἱ δύο σύνοδοί μου παρέμειναν εἰς τὸν δρόμον.

'Ο Μεταξᾶς ἦτο ἐνδεδυμένος διὰ νυκτερινοῦ ἐπενδύτου μέσα ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐφαίνετο τὸ κολλάρο ἑνὸς βαμβακεροῦ νυκτικοῦ. Μοῦ ἔσφιξε τὴν χεῖρα καὶ μὲ ὡδήγησεν εἰς μικρὰν αἴθουσαν ὑποδοχῆς, ἥτις θὰ ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν οἰκίαν οἱασδήποτε οἰκογενείας μικροαστοῦ. Μόλις ἐκαθήσαμεν τοῦ εἶπον ὅτι ἡ κυβέρνησίς μου μὲ εἶχεν ἐπιφορτίσει νὰ τῷ ἐπι-

---

(1) Em. Grazzi ('Ιταλοῦ Πρεσβευτοῦ) «Il Principio della fine». Σελ. 241—245.

δώσω μίαν ἐπείγουσαν ἀνακοίνωσιν, χωρὶς νὰ προσθέσω τίποτε ἄλλο, καὶ τοῦ ἔδωσα τὸ ἔγγραφον.

Ὁ Μεταξᾶς ἤρχισε νὰ τὸ ἀναγιγνώσκῃ. Αἱ χεῖρες του κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ κειμένου ἔτρεμον ἐλαφρὰ καὶ διὰ μέσου τῶν διοπτρῶν του εἶδα τοὺς ὀφθαλμούς του δακρύζοντας, ὅπως συνέβαινεν ὅταν εὑρίσκετο ὑπὸ τὸ κράτος συγκινήσεως.

Ὁ Ἕλλην Πρωθυπουργὸς ὅταν ἐτελείωσε τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ κειμένου, μὲ προσέβλεψε καὶ μὲ φωνὴν συγκεκινημένην, ἀλλὰ σταθερὰν μοῦ εἶπεν :

—Ὥστε ἔχομεν πόλεμον ;

Ἐδόθη ἡ ἀπάντησις ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο ἀπαραίτητον καὶ ὅτι ἡ ἰταλικὴ Κυβέρνησις ἤλπιζεν, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ θὰ ἐδέχετο τὴν ἀξίωσίν της καὶ θὰ ἄφινε τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα νὰ διέλθουν διὰ νὰ καταλάβουν τὰ στρατηγικὰ σημεῖα τῆς χώρας.

—Καὶ ποῦ εἶναι τὰ στρατηγικὰ σημεῖα, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ἡ διακοίνωσις ; ἠρώτησεν ὁ Ἕλλην Πρωθυπουργός.

—Δὲν δύναμαι νὰ σᾶς εἴπω, Ἐξοχώτατε. Ἡ Κυβέρνησίς μου δὲν μὲ ἐπληροφόρησε. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον γνωρίζω εἶναι ὅτι τὸ τελεσίγραφον ἐκπνέει τὴν 6ην ὥραν.

—Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ διακοίνωσις αὕτη ἀποτελεῖ κήρυξιν πολέμου τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

—Ὄχι ἐξοχώτατε, εἶναι τελεσίγραφον.

—Εἶναι ἰσοδύναμον πρὸς κήρυξιν πολέμου.

—Ἀλλὰ θὰ παράσχετε βέβαια τὰς εὐκολίας τὰς ὁποίας ζητεῖ ἡ κυβέρνησίς μου.

—«ΟΧΙ» ἀπήντησεν ὁ Ἕλλην Πρωθυπουργός. Δὲν δύναται οὐδὲ λόγος κἂν νὰ γίνῃ περὶ ἐλευθέρας διελεύσεως. Ἀκόμη ὅμως, ἐξηκολούθησεν, καὶ ἂν ὑπετίθετο ὅτι ἔδιδα μίαν τοιαύτην διαταγὴν (διαταγὴν τὴν ὁποίαν δὲν εἶμαι διατεθειμένος νὰ δώσω) εἶναι τώρα τρεῖς τὸ πρωΐ. Πρέπει νὰ ἑτοιμασθῶ νὰ κατέβω εἰς τὰς Ἀθήνας, νὰ ἐξυπνήσω τὸν Βασιλέα, νὰ καλέσω τὸν Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν καὶ τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου, νὰ θέσω εἰς κίνησιν ὅλας τὰς στρατιωτικὰς τηλεγραφικὰς ὑπηρεσίας, οὕτως ὥστε μία τοιαύτη ἀπόφασις νὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ γίνῃ γνωστὴ εἰς τὰ πλέον προκεχωρημένα τμήματά μας εἰς τὰ σύνορα.

Ὅλα αὐτὰ εἶναι πρακτικῶς ἀδύνατα.

«Ἡ Ἰταλία ἡ ὁποία δὲν μᾶς παρέχει κἂν τὴν δυνατότητα νὰ ἐκλέξωμεν μεταξὺ πολέμου καὶ εἰρήνης, κηρύσσει οὐσιαστικῶς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος». Ἔπειτα, ἐγειρόμενος καὶ ὑποδεικνύων εἰς τὸν Ἰταλὸν Πρεσβευτὴν ὅτι ἡ συνομιλία των εἶχε τελειώσει, προσέθεσεν «Πολὺ καλὰ λοιπὸν ἔχομεν πόλεμον».

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐμίσησα τὸ ἐπάγγελμά μου, τὸ ὁποῖον μοὶ ἐπέβαλε ἕνα τόσον θλιβερὸν καὶ ταπεινωτικὸν καθῆκον. Ὑπεκλίθην μὲ βαθύτατον σεβασμὸν πρὸ τοῦ ὑπερηφάνου γέροντος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐδίστασεν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ ἐκλέξῃ διὰ τὴν Πατρίδα του τὴν ὁδὸν τῆς θυσίας ἀντὶ τῆς ἀτιμώσεως καὶ ἀπεχώρησα.

Τὸ ἰταλικὸν τελεσίγραφον (1) διελάμβανε τὰ ἑξῆς :

»Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις ἠναγκάσθη ἐπανειλημμένως νὰ διαπιστώσῃ ὅτι, κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς παρούσης συρράξεως ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις

(1) «Ἑλληνικὴ Λευκὴ Βίβλος 1940». Σελ. 145.

ἔλαβε καὶ ἐτήρησε στάσιν ἡ ὁποία ἀντίκειται ὄχι μόνον πρὸς τὰς ὁμαλὰς σχέσεις εἰρήνης καὶ καλῆς γειτονίας μεταξὺ δύο χωρῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ καθωρισμένα καθήκοντα τὰ ἀπορρέοντα διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἐκ τῆς ἰδιότητος αὐτῆς ὡς οὐδετέρου κράτους.

Κατ' ἐπανάλειψιν εὑρέθη ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ καλέση τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων της καὶ νὰ διαμαρτυρηθῇ ἐναντίον τῆς συστηματικῆς παραβιάσεώς των, παραβιάσεως ἡ ὁποία εἶναι ἐξαιρετικῶς σοβαρά, δεδομένου ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐδέχθη ὅπως ὁ ἀγγλικὸς Στόλος χρησιμοποιήση κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν πολεμικῶν του ἐπιχειρήσεων τὰ χωρικά της ὕδατα, τὰ παράλιά της καὶ τοὺς λιμένας της, ηὐνόησε τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν ἐναερίων βρεττανικῶν δυνάμεων καὶ ἐπέτρεψε τὴν ὀργάνωσιν εἰς τὸ ἑλληνικὸν Ἀρχιπέλαγος μιᾶς ὑπηρεσίας στρατιωτικῶν πληροφοριῶν ἐναντίον τῆς Ἰταλίας. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις εἶναι πλήρως ἐν γνώσει τῶν γεγονότων τούτων, τὰ ὁποῖα ὑπῆρξαν ἀντικείμενον, ἀπὸ μέρους τῆς Ἰταλίας διπλωματικῶν διαβημάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, ἥτις ἐν τούτοις θὰ ὤφειλε νὰ εἶχεν ἀντίληψιν τῶν σοβαρῶν συνεπειῶν τῆς στάσεώς της, δὲν ἀπήντησε διὰ τῆς λήψεως οὐδενὸς μέτρου πρὸς προστασίαν τῆς οὐδετερότητός της, ἀλλὰ τουναντίον διὰ τῆς ἐντάσεως τῆς δράσεώς της πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐνόπλων βρεττανικῶν δυνάμεων καὶ τῆς συνεργασίας αὐτῆς μετὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ἰταλίας.

Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις κατέχει ἀποδείξεις ὅτι ἡ συνεργασία αὕτη εἶχε προβλεφθῇ καὶ κανονισθῇ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀκόμη καὶ διὰ συνεννόησιν στρατιωτικῆς, ναυτικῆς καὶ ἀεροπορικῆς φύσεως.

Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις δὲν ἀναφέρεται μόνον εἰς τὴν βρεττανικὴν ἐγγύησιν, τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς εἶχε δεχθῇ ὡς τμῆμα ἐνεργείας κατευθυνομένης ἐναντίον τῆς ἀσφαλείας τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ρητὰς καὶ καθωρισμένας ὑποχρεώσεις, τὰς ἀναληφθείσας ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὅπως θέση εἰς τὴν διάθεσιν τῶν δυνάμεων τῶν εὑρισκομένων εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Ἰταλίαν, σπουδαίας στρατηγικὰς θέσεις ἐντὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους, συμπεριλαμβανομένων ἀεροπορικῶν βάσεων ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ προοριζομένων δι' ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους.

Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις δέον σχετικῶς νὰ ὑπενθυμίση εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὰς προκλητικὰς ἐνεργείας τὰς διεξαχθείσας κατὰ τοῦ ἀλβανικοῦ ἔθνους διὰ τῆς τρομοκρατικῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν υἱοθέτησεν ἔναντι τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Τσαμουριᾶς, καὶ διὰ τῶν ἐμμόνων προσπαθειῶν πρὸς δημιουργίαν ἀνωμαλιῶν ἐκεῖθεν τῶν συνόρων της. Καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονὸς εὑρέθη ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις, πλὴν ματαίως, εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπενθυμίση εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν τὰς ἀναποφεύκτους συνεπείας ἃς παρομοία πολιτικὴ θὰ εἶχεν ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἰταλίαν.

Ἡ Ἰταλία δὲν δύναται νὰ ἀνεχθῇ ἐφεξῆς πάντα ταῦτα. Ἡ οὐδετερότης τῆς Ἑλλάδος ἀπέβη ὁλονὲν καὶ περισσότερον ἁπλῶς καὶ καθαρῶς φαινομενική.

Ἡ εὐθύνη διὰ τὴν κατάστασιν ταύτην ἐπιπίπτει πρωτίστως ἐπὶ τῆς Ἀγγλίας καὶ ἐπὶ τῆς προθέσεώς της ὅπως περιπλέκη πάντοτε ἄλλας χώρας εἰς τὸν πόλεμον.

Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις θεωρεῖ ἔκδηλον ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἔτεινε καὶ τείνει νὰ μεταβάλη τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος ἢ του-

λάχιστον νὰ ἐπιτρέψη ὅπως τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος μεταβληθῇ εἰς βάσιν πολεμικῆς δράσεως, ἐναντίον τῆς Ἰταλίας.

Τοῦτο δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ὁδηγήση, ἢ εἰς μίαν ἔνοπλον ρῆξιν μεταξὺ τῆς Ἰταλία καὶ τῆς Ἑλλάδος, ρῆξιν τὴν ὁποίαν ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις ἔχει πᾶσαν πρόθεσιν νὰ ἀποφύγη.

Ὅθεν, ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις κατέληξεν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ζητήση ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὡς ἐγγύησιν διὰ τὴν οὐδετερότητα τῆς Ἑλλάδος καὶ ὡς ἐγγύησιν διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Ἰταλίας, τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβη διὰ τῶν ἐνόπλων αὐτῆς δυνάμεων, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς σημερινῆς πρὸς τὴν Ἀγγλίαν ρήξεως, ὡρισμένα στρατηγικὰ σημεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις ζητεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὅπως μὴ ἐναντιωθῇ εἰς τὴν κατάληψιν τούτων καὶ ὅπως μὴ παρεμποδίση τὴν ἐλευθέραν διέλευσιν τῶν στρατευμάτων τῶν προοριζομένων νὰ τὴν πραγματοποιήσωσι.

Τὰ στρατεύματα ταῦτα δὲν παρουσιάζονται ὡς ἐχθροὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις δὲν προτίθεται ποσῶς διὰ τῆς προσωρινῆς κατοχῆς στρατηγικῶν τινων σημείων, ἐπιβαλλομένης ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῶν περιστάσεων καὶ ἐχούσης καθαρῶς ἀμυντικὸν χαρακτῆρα, νὰ θίξη ὁπωσδήποτε τὴν κυριαρχίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις ζητεῖ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὅπως δώση αὐθωρεὶ εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἀρχὰς τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας ἵνα ἡ κατοχὴ δυνηθῇ νὰ πραγματοποιηθῇ κατὰ εἰρηνικὸν τρόπον.

Ἐὰν τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα ἤθελον συναντήσει ἀντίστασιν, ἡ ἀντίδρασις αὕτη θὰ καμφθῇ διὰ τῶν ὅπλων καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ ἔφερε τὰς εὐθύνας, αἱ ὁποῖαι ἤθελον προκύψει ἐκ τούτου».

Σχετικῶς μὲ τὴν ἀσύστατον κατηγορίαν τὴν διατυπουμένην εἰς τὸ τελεσίγραφον ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶχε μεταβληθῇ εἰς βάσιν εὐνοοῦσαν τὰς Ἀγγλογαλλικὰς ἐπιχειρήσεις, ὁ ἐν Ἀθήναις Ἰταλὸς Πρεσβευτὴς Γκράτσι γράφει τὰ ἑξῆς: (1)

«........ Παρ' ὅλα ὅσα ἐβεβαίωσαν ἀναρμόδιαι καὶ κακόπιστοι πληροφορίαι, ἡ Ἑλλὰς ἐτήρησεν ἀπέναντί μας κατὰ γράμμα καὶ αὐστηρῶς τὴν οὐδετερότητα. Τὸ μόνον ὅπερ δύναμαι ἐδῶ νὰ εἴπω εἶναι νὰ παρακαλέσω τὸν ἀναγνώστην νὰ δεχθῇ μὲ ἐμπιστοσύνην τὴν διαβεβαίωσίν μου, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ πλήρη συναίσθησιν τῆς εὐθύνης μου προέβην κατ' ἐπανάληψιν εἰς ἐπισήμους ἀνακοινώσεις καὶ εἰς προσωπικὰς ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς ἰθύνοντας τὴν ἰταλικὴν πολιτικὴν τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι, πρὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 δὲν ὑφίστατο εἰς τὴν Ἑλλάδα καμμία εἴτε ναυτικὴ εἴτε ἀεροπορικὴ ἀγγλικὴ βάσις».

Εἰς τὸ αὐτὸ βιβλίον του γράφει σχετικῶς μὲ τὴν ἐπίδοσιν τοῦ Ἰταλικοῦ τελεσιγράφου:

«Τὰ πάντα εἶχον ὑπολογισθῇ κατὰ τρόπον ὥστε ὁ κόμης Τσιάνο νὰ ἦτο βέβαιος ὅτι θὰ εἶχε «τὸν πόλεμόν του» καὶ εἰς τὴν ἀπίθανον ἀκόμη περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐδέχετο τοὺς ὅρους του, διότι δὲν τῆς ἀφίσαμεν, παρὰ τριῶν μόνον ὡρῶν προθεσμίαν καὶ αὐτὴν μέσα εἰς τὴν νύκτα».

(1) Πρεσβευτοῦ Em. Grazzi. «Il Principio della fine». Σελ. 235.

Τὰ πρῶτα μέτρα.

24. Κατόπιν τῆς ἀπροκλήτου ταύτης Ιταλικῆς ἐπιθέσεως, ἡ Ἑλλάς, καίτοι εἶχεν ἐπιδείξει την μεγαλυτέραν δυνατὴν ὑποχωρητικότητα καὶ μετριοπάθειαν ὅπως ἀποφύγῃ τὴν ρῆξιν, εἰσέρχεται εἰς τὴν δίνην τοῦ πολέμου, ὑπεραμυνομένη τῆς τιμῆς της, τῆς ἀκεραιότητος καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας της. Ἐτάχθη ἀνεπιφυλάκτως παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Συμμάχων καθ' ὃν χρόνον οὐδεμία πρόβλεψις ἠδύνατο νὰ γίνῃ διὰ τὴν τελικὴν ἔκβασιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου.

Ἡ πολιτική της ὑπῆρξεν εἰλικρινής, εὐθεῖα καὶ ἔντιμος. Ὁ Ἕλλην Πρωθυπουργὸς ἠγωνίσθη ἵνα ἀποφύγῃ τὸν πόλεμον τοῦτον παρὰ τὰς διαρκεῖς τῆς Ἰταλίας προκλήσεις καὶ παρὰ τὰς γερμανικὰς παροτρύνσεις ὅπως προβῇ εἰς θυσίας διὰ τῆς παραχωρήσεως εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁλοκλήρου τῆς Ἠπείρου μέχρι Πρεβέζης, καὶ εἰς τὴν Βουλγαρίαν τῆς Δυτικῆς Θρᾴκης μέχρι Ἀλεξανδρουπόλεως. Παρὰ τὰς πιέσεις καὶ ὑποδείξεις τοῦ Γ.Ε.Σ. δὲν ἐνέκρινεν εὐρεῖαν προληπτικὴν ἐπιστράτευσιν τῆς χώρας, ἵνα μὴ δοθῇ ἀφορμὴ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὅπως δικαιολογήσῃ τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος εἰσβολήν.

Ὁ Ἕλλην Πρωθυπουργός, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Πρεσβευτοῦ τῆς Ἰταλίας Γκράτσι, ἐπεκοινώνησε διὰ τοῦ τηλεφώνου μετὰ τοῦ Βασιλέως, τῶν Ἀρχηγῶν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ καὶ Ναυτικοῦ Στρατηγὸν Παπάγον καὶ Ναύαρχον Σακελλαρίου, ὡς καὶ μετὰ τοῦ Ἄγγλου Πρεσβευτοῦ. Ἐν συνεχείᾳ συνεκάλεσε τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ κατὰ τὴν 0345 συνεδέθη μετὰ τῶν Πρεσβευτῶν Ἀγκύρας καὶ Βελιγραδίου.

Κατὰ τὸ συνελθὸν τὴν 0530 Ὑπουργικὸν Συμβούλιον εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν, παρουσίᾳ τοῦ Βασιλέως Γεωργίου καὶ τοῦ Διαδόχου Παύλου, οἵτινες εἶχον φθάσει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο ἀπὸ τῆς 0430, ὁ Ἕλλην Πρωθυπουργὸς λαβὼν πρῶτος τὸν λόγον εἶπε μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὰ ἑξῆς: (1).

«Αὕτη εἶναι Κύριοι ἡ ἐξέλιξις τῆς καταστάσεως. Τώρα, ἐφ' ὅσον πρόκειται νὰ σᾶς ζητήσω ὅπως θέσητε τὴν ὑπογραφήν σας εἰς τὸ διάταγμα ἐπιστρατεύσεως, δηλῶ ἀπεριφράστως ὅτι, οἱοσδήποτε ἔχει ἀντίρρησιν ἢ ἐπιφύλαξιν, ἠμπορεῖ νὰ τὴν διατυπώσῃ ἐλευθέρως ὅπως καὶ νὰ ἀναπτύξῃ τὰς ἀπόψεις του. Ἂν διαφωνῇ πρὸς τὴν πορείαν ποὺ ἀκολουθοῦμεν, ἀπὸ τὴν στιγμὴν ταύτην δύναται νὰ ὑποβάλῃ τὴν παραίτησίν του.......».

Ἅπαντες οἱ Ὑπουργοὶ ὑπέγραψαν τὰ διατάγματα τῆς ἐπιστρατεύσεως τῶν ἐνόπλων δυνάμεων. Τὴν Ἀρχηγίαν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων, ἤτοι τοῦ κατὰ Ξηράν, Θάλασσαν καὶ Ἀέρα Στρατοῦ, ἀνέλαβε, συμφώνως πρὸς τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, ὁ Βασιλεύς, ἡ δὲ Ἀρχηγία τοῦ κατὰ Ξηρὰν Στρατοῦ ἀνετέθη εἰς τὸν Ἀντιστράτηγον Παπάγον Ἀλέξανδρον, καὶ ἐκηρύσσετο ἡ Ἐπικράτεια εἰς κατάστασιν πολιορκίας.

Μετὰ ταῦτα ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν Μεταξᾶ πρὸς ἁπάσας τὰς Β. Πρεσβείας ἡ κάτωθι ἐγκύκλιος : (2).

«Τὴν τρίτην πρωϊνὴν ὁ Πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας μοὶ ἐπέδωκε προσωπικῶς διακοίνωσιν, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ἰταλικὴ Κυβέρνησις κατηγορεῖ τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ὡς ἀνεχθεῖσαν τὴν ὑπὸ τοῦ ἀγγλικοῦ Στόλου χρησιμοποίησιν, κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, τῶν χωρικῶν αὐτῆς ὑδάτων, τῶν παραλίων της καὶ τῶν λιμένων της, ὡς εὐνοήσασαν τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν ἐναερίων βρεττανικῶν δυνάμεων καὶ ὡς ἐπι-

(1) Διονυσίου Κοκκίνου. «Οἱ δύο πόλεμοι 1940—41». Σελ. 176.
(2) «Ἑλληνικὴ Λευκὴ Βίβλος 1940». Σελ. 147.

τρέψασαν τὴν ὀργάνωσιν εἰς τὸ ἑλληνικὸν 'Αρχιπέλαγος μιᾶς ὑπηρεσίας στρατιωτικῶν πληροφοριῶν ἐναντίον τῆς 'Ιταλίας. 'Η 'Ιταλικὴ Κυβέρνησις, λέγει ὀφείλει νὰ ὑπενθυμίσῃ εἰς τὴν 'Ελληνικὴν Κυβέρνησιν τὴν προκλητικὴν δρᾶσιν τὴν διεξαγομένην ἔναντι τοῦ ἀλβανικοῦ ἔθνους διὰ τῆς τρομοκρατικῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν υἱοθέτησεν ἔναντι τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Τσαμουριᾶς καὶ διὰ τῶν ἐμμόνων προσπαθειῶν πρὸς δημιουργίαν ἀνωμαλιῶν ἐκεῖθεν τῶν συνόρων της.

Προσθέτει ὅτι ἡ 'Ιταλία δὲν δύναται νὰ ἀνεχθῇ πάντα ταῦτα. 'Η οὐδετερότης τῆς 'Ελλάδος ἀπέβη ὁλονὲν καὶ περισσότερον ἁπλῶς καὶ καθαρῶς φαινομενική. 'Η 'Ιταλικὴ Κυβέρνησις κατέληξεν ὡς ἐκ τούτου εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὴν 'Ελληνικὴν Κυβέρνησιν ὡς ἐγγύησιν τῆς οὐδετερότητος τῆς 'Ελλάδος καὶ ὡς ἐγγύησιν τῆς ἀσφαλείας τῆς 'Ιταλίας, τὸ δικαίωμα νὰ καταλάβῃ διὰ τῶν ἐνόπλων δυνάμεών της καὶ διὰ τὴν διάρκειαν τῆς σημερινῆς συρράξεως μετὰ τῆς 'Αγγλίας, ὡρισμένα στρατηγικὰ σημεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ ἐδάφους. 'Η 'Ιταλικὴ Κυβέρνησις ζητεῖ ἀπὸ τὴν 'Ελληνικὴν Κυβέρνησιν ὅπως μὴ ἐναντιωθῇ εἰς τὴν κατάληψιν ταύτην καὶ μὴ παρεμποδίσῃ τὴν ἐλευθέραν διέλευσιν τῶν στρατευμάτων τῶν προοριζομένων νὰ τὴν πραγματοποιήσουν. 'Η 'Ιταλικὴ Κυβέρνησις ζητεῖ ἀπὸ τὴν 'Ελληνικὴν Κυβέρνησιν ὅπως δώσῃ αὐθωρεὶ εἰς τὰς Στρατιωτικὰς 'Αρχὰς τὰς ἀναγκαίας διαταγὰς ἵνα ἡ κατοχὴ αὕτη δυνηθῇ νὰ πραγματοποιηθῇ κατὰ εἰρηνικὸν τρόπον. 'Εὰν τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα ἤθελον συναντήσει ἀντίστασιν, ἡ ἀντίστασις αὕτη θὰ ἐκάμπτετο διὰ τῶν ὅπλων καὶ ἡ 'Ελληνικὴ Κυβέρνησις θὰ ἔφερε τὰς εὐθύνας αἱ ὁποῖαι ἤθελον προκύψει ἐκ τούτου. 'Επιδίδων τὴν διακοίνωσιν ταύτην ὁ Πρεσβευτὴς τῆς 'Ιταλίας, μοὶ προσέθηκε προφορικῶς ὅτι αἱ κινήσεις τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων πρὸς εἴσοδον εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος θὰ ἀρχίσωσι τὴν 6ην πρωϊνὴν ὥραν.

'Απήντησα εἰς τὸν Πρεσβευτὴν τῆς 'Ιταλίας ὅτι ἐθεώρουν τὸ περιεχόμενον τῆς διακοινώσεως ταύτης καὶ τὸν τελεσιγραφικὸν αὐτῆς χαρακτῆρα ὡς κήρυξιν τοῦ πολέμου τῆς 'Ιταλίας κατὰ τῆς 'Ελλάδος.

Προσθέτω πρὸς πληροφορίαν σας, ὅτι ἡ 'Ελλὰς θὰ ἀμυνθῇ μὲ ὅλας της τὰς δυνάμεις κατὰ τῆς ἰταλικῆς εἰσβολῆς».

'Επὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ πολέμου, ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐξέδωκαν τὰ κάτωθι διαγγέλματα πρὸς τὸν 'Ελληνικὸν Λαόν:

Διάγγελμα τοῦ Πρωθυπουργοῦ (1).

«'Η στιγμὴ ἐπέστη ποὺ θὰ ἀγωνισθῶμεν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς 'Ελλάδος, τὴν ἀκεραιότητα καὶ τὴν τιμήν της.

Μολονότι ἐτηρήσαμεν τὴν πλέον αὐστηρὰν οὐδετερότητα καὶ ἴσην πρὸς ὅλους, ἡ 'Ιταλία μὴ ἀναγνωρίζουσα εἰς ἡμᾶς νὰ ζήσωμεν ὡς ἐλεύθεροι ῞Ελληνες, μοῦ ἐζήτησε σήμερον τὴν 3ην πρωϊνὴν ὥραν τὴν παράδοσιν τμημάτων τοῦ 'Εθνικοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς βούλησιν καὶ ὅτι πρὸς κατάληψιν αὐτῶν ἡ κίνησις τῶν στρατευμάτων της θὰ ἤρχιζε τὴν 6ην πρωϊνήν. 'Απήντησα εἰς τὸν 'Ιταλὸν Πρεσβευτὴν ὅτι θεωρῶ καὶ τὸ αἴτημα αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καὶ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον γίνεται τοῦτο ὡς κήρυξιν πολέμου τῆς 'Ιταλίας κατὰ τῆς 'Ελλάδος.

῞Ε λ λ η ν ε ς

τώρα θὰ ἀποδείξωμεν ἐὰν πράγματι εἴμεθα ἄξιοι τῶν προγόνων μας καὶ τῆς ἐλευθερίας τὴν ὁποίαν μᾶς ἐξησφάλισαν οἱ προπάτορές μας. ῞Ολον τὸ

(1) «'Ελληνικὴ Λευκὴ Βίβλος 1940». Σελ. 149.

Ἔθνος θὰ ἐγερθῇ σύσσωμον. Ἀγωνισθῆτε διὰ τὴν Πατρίδα, τὰς γυναῖκας, τὰ παιδιά μας, καὶ τὰς ἱεράς μας παραδόσεις. Νῦν ὑπὲρ πάντων ὁ ἀγών».

Διάγγελμα τοῦ Βασιλέως (1).

Ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως σᾶς ἀνήγγειλε πρὸ ὀλίγου ὑπὸ ποίους ὅρους ἠναγκάσθημεν νὰ κατέλθωμεν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Ἰταλίας, ἐπιβουλευθείσης τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος.

Κατὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν στιγμὴν εἶμαι βέβαιος ὅτι κάθε Ἕλλην, κάθε Ἑλληνίς, θὰ ἐκτελέσωσι τὸ καθῆκον των καὶ θὰ φανῶμεν ἀντάξιοι τῆς ἐνδόξου ἡμῶν Ἱστορίας.

Μὲ πίστην εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς, τὸ Ἔθνος σύσσωμον καὶ πειθαρχοῦν ὡς εἷς ἄνθρωπος, θὰ ἀγωνισθῇ ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν μέχρι τῆς τελικῆς Νίκης.

Γεώργιος Β'.

Ὁ Ἕλλην Ἀρχιστράτηγος Παπάγος ἐξέδωκε καὶ οὗτος τὴν κάτωθι διαταγήν:

«Ἀναλαμβάνων τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Στρατοῦ καλῶ τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὑψίστου πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκοντος μὲ τὴν μεγαλυτέραν αὐταπάρνησιν καὶ σταθερότητα. Οὐδεὶς πρέπει νὰ ὑστερήσῃ. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἀγῶνος τὸν ὁποῖον μᾶς ἐπέβαλεν ὁ ἀχαλίνωτος Ἰμπεριαλισμὸς μιᾶς Μεγάλης Δυνάμεως, ἡ ὁποία οὐδὲν εἶχε ποτὲ νὰ φοβηθῇ ἀπὸ ἡμᾶς, εἶναι ἡ δικαιοτέρα ὑπόθεσις τὴν ὁποίαν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπερασπισθῇ ἕνας Στρατός. Πρόκειται περὶ ἀγῶνος ὑπάρξεως. Θὰ πολεμήσωμεν μὲ πεῖσμα, μὲ ἀδάμαστον ἐγκαρτέρησιν, μὲ ἀμείωτον μέχρι τελευταίας πνοῆς ἐνεργητικότητα.

Ἔχω ἀκράδαντον τὴν πεποίθησιν ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς θὰ γράψῃ νέας λαμπρὰς σελίδας εἰς τὴν ἔνδοξον ἱστορίαν τοῦ Ἔθνους.

Μὴ ἀμφιβάλλετε ὅτι τελικῶς θὰ ἐπικρατήσωμεν μὲ τὴν βοήθειαν καὶ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὰς εὐχὰς τοῦ Ἔθνους. Ἕλληνες Ἀξιωματικοὶ καὶ ὁπλῖται φανῆτε ἥρωες».

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, συμπαραστάτις καὶ αὐτὴ εἰς τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα τῆς Χώρας, ἐξέδωκε διὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Χρυσάνθου τὸ κάτωθι διάγγελμα πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν:

«Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά.

Ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐθνικῆς ἡμῶν Κυβερνήσεως καλοῦν ἡμᾶς πάντας ἵνα ἀποδυθῶμεν εἰς Ἅγιον ὑπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος ἀμυντικὸν ἀγῶνα.

Ἡ Ἐκκλησία εὐλογεῖ τὰ ὅπλα τὰ ἱερά, καὶ πέποιθεν ὅτι τὰ τέκνα τῆς Πατρίδος εὐπειθῆ εἰς τὸ κέλευσμα Αὐτῆς καὶ τοῦ Θεοῦ, θὰ σπεύσουν ἐν μιᾷ ψυχῇ καὶ καρδίᾳ νὰ ἀγωνισθοῦν ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστιῶν καὶ τῆς Ἐλευθερίας καὶ τιμῆς, καὶ θὰ συνεχίσουν οὕτω τὴν ἀπ' αἰώνων πολλῶν ἀδιάκοπον σειρὰν τῶν τιμίων καὶ ἐνδόξων ἀγώνων καὶ θὰ προτιμήσουν τὸν ὡραῖον θάνατον ἀπὸ τὴν ἄσχημον ζωὴν τῆς δουλείας. Καὶ μὴ φοβούμεθα ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι, ἃς φοβούμεθα δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπωλέσαι.

---

(1) «Ἑλληνικὴ Λευκὴ Βίβλος 1940». Σελ. 149.

'Επιρρίψωμεν ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμναν ἡμῶν καὶ αὐτὸς θὰ εἶναι βοηθὸς καὶ ἀντιλήπτωρ ἐν τῇ ἀμύνῃ κατὰ τῆς ἀδίκου ἐπιθέσεως τῶν ἐχθρῶν. Οὗτοι ἐν ἅρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν τῇ γενναιότητι καὶ ἀνδρείᾳ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα.

Χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν 'Ιησοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἴη μετὰ πάντων ἡμῶν.

'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνῶν καὶ πάσης 'Ελλάδος

Χ ρ ύ σ α ν θ ο ς

25. 'Ο 'Αρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ εὐθὺς μετὰ τὸ τηλεφώνημα τοῦ Πρωθυπουργοῦ, δι' οὗ ἀνήγγειλεν εἰς τοῦτον τὰ τοῦ διαβήματος τοῦ Γκράτσι, ἐκάλεσε ἀπὸ τηλεφώνου διὰ τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Γραφείου του, διαδοχικῶς ἀπὸ τῆς 0400 ὥρας, τοὺς Διοικητὰς VIII Μεραρχίας, ΤΣΔΜ, Β' Γ' Δ' καὶ Ε' Σωμάτων Στρατοῦ καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἀπὸ τῆς 0600 ὥρας ἡ 'Ελλὰς εἰσέρχεται εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μὲ τὴν 'Ιταλίαν, καὶ διέτασσε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Σχεδίου ΙΒα.

'Εν συνεχείᾳ τῆς ἀπὸ τηλεφώνου ἀναγγελίας, τὸ ΓΕΣ, ἀπὸ τῆς 0500 ὥρας τῆς 28ης 'Οκτωβρίου, ἐξέδωκε σειρὰν διαταγῶν, ὧν ἡ λακωνικὴ συντομία μαρτυρεῖ τὴν ἀρίστην ἐπιτελικὴν προπαρασκευὴν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀρξαμένου πολέμου.

'Η πρώτη τηλεφωνικὴ διαταγὴ (1) ἐξ εἴκοσι μιᾶς λέξεων ἔλεγε: «'Από ἕκτης πρωϊνῆς σήμερον περιερχόμεθα εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν πρὸς 'Ιταλίαν. Ἄμυνα 'Εθνικοῦ ἐδάφους διεξαχθῇ βάσει διαταγῶν ἃς ἔχετε. 'Εφαρμόσατε σχέδιον ἐπιστρατεύσεως. Παπάγος».

'Υπὸ τῆς 'Ανωτάτης 'Ελληνικῆς 'Ηγεσίας ἐλήφθη, ἄνευ δισταγμοῦ, μία βαρυσήμαντος ἀπόφασις, συνισταμένη εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Σχεδίου 'Επιχειρήσεων ΙΒα, ἤτοι τῆς ἀμύνης εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁλοκλήρου τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους ἐπὶ τῶν κατὰ μῆκος καὶ ἐγγὺς τῶν συνόρων ὀργανωθεισῶν ἀμυντικῶν τοποθεσιῶν, πλὴν τῆς περιοχῆς τῆς 'Ηπείρου εἰς ἣν ἐπαφίετο πρωτοβουλία ἐνεργείας εἰς τὸν ἐκεῖ διοικητὴν τῶν δυνάμεων τῆς VIII Μεραρχίας, ὑφ' ὃν ὑπήγοντο καὶ αἱ λοιπαὶ μονάδες ἐνισχύσεως τῆς περιοχῆς ταύτης.

'Ο Γενικὸς 'Επιθεωρητὴς τοῦ Στρατοῦ 'Αντιστράτηγος Δράκος Μᾶρκος ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς Καβάλας, ὁ δὲ 'Αντιστράτηγος Δέδες Παναγιώτης ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῆς 'Ομάδος Μεραρχιῶν, συμφώνως τῷ σχεδίῳ ΙΒα (2). 'Ο 'Αντιστράτηγος Δρᾶκος ἐγκατεστάθη εἰς Σέρρας, ὁ δὲ 'Αντιστράτηγος Δέδες εἰς τὸ Σιδηρόκαστρον.

Τὸ Τμῆμα Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας ὑπὸ τὸν 'Αντιστράτηγον Πιτσίκαν 'Ιωάννην, οὗτινος τὸ Στρατηγεῖον εἶχε συγκροτηθῆ εἰς Κοζάνην ἀπὸ τοῦ μηνὸς Αὐγούστου 1940 καὶ ὑφ' ὃ ὑπήγοντο τὰ Β' καὶ Γ' Σώματα Στρατοῦ, προσηνατολισμένα πρὸς τὴν ἔναντι τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας ἀλβανικὴν περιοχήν, ἤρξατο θέτον εἰς ἐφαρμογὴν τὰς ἀπὸ 16ης Σεπτεμβρίου 1940 ὁδηγίας τοῦ ΓΕΣ, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς κατὰ τὸ ΙΒα ἀμυντικῆς τοποθεσίας ἀπὸ Πρέσπας μέχρι Σμόλικα (ὄχι) (3). 'Η Ι Μεραρχία Λαρίσης τεθεῖσα ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ 'Αρχιστρατήγου ὡς ἐφεδρεία τούτου, διετάχθη νὰ συγκεντρωθῇ εἰς τὴν περιοχὴν Καλαμπάκας.

Αἱ πρὸς τὸ Βουλγαρικὸν μέτωπον προσηνατολισμέναι ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἤτοι τὸ Ε' Σῶμα Στρατοῦ καὶ τὸ Τμῆμα Στρατιᾶς Καβάλας (4) εἰς ὃ ὑπήγετο

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/3.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 622/Σ/1 καὶ Φ. 623/Α/5.
(3) Παράρτημα 1.
(4) Μετωνομάσθη ἀπὸ 4ης Νοεμβρίου 1940 εἰς Τμῆμα Στρατιᾶς 'Ανατολικῆς Μακεδονίας (ΤΣΑΜ).

καὶ ἡ 'Ομὰς Μεραρχιῶν, ἤρξαντο ἐπίσης ἐπιστρατευόμενα καὶ προωθοῦντα τὰς δυνάμεις των εἰς τοὺς χώρους ἀναμονῆς τῆς στρατηγικῆς συγκεντρώσεως βάσει τοῦ αὐτοῦ Σχεδίου ΙΒα. 'Η Μεραρχία 'Ιππικοῦ μετὰ τὴν ἐπιστράτευσίν της θὰ συνεκεντροῦτο δυτικῶς 'Αξιοῦ.

Τὴν 0530 τῆς 28ης 'Οκτωβρίου, ἡμίσειαν ὥραν πρὸ τῆς ἐκπνοῆς τῆς προθεσμίας, ἐκδηλοῦται ἡ Ιταλικὴ ἐπίθεσις ἐφ' ὅλου τοῦ ἀλβανικοῦ μετώπου. Δώδεκα Ιταλικαὶ φάλαγγες κινοῦνται ἐπιθετικῶς κατὰ τῶν ἐλαφρῶν τμημάτων τῆς προκαλύψεως. Ἔνια Ιταλικὰ τμήματα ἐκινήθησαν καὶ ἀπὸ τῆς 0500. Ταυτοχρόνως ἐξεδηλώθη καὶ σφοδρὰ δρᾶσις τῆς Ἰταλικῆς 'Αεροπορίας τόσον κατὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ μετώπου, ὅσον καὶ κατὰ τῶν κέντρων ἐπιστρατεύσεως, κόμβων συγκοινωνιῶν, τεχνικῶν ἔργων καὶ τῶν ἀεροπορικῶν βάσεων.

Αἱ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἀφικνούμεναι εἰς τὸ ΓΕΣ πληροφορίαι, παρουσίαζον τὴν κατάστασιν ἐξελισσομένην μᾶλλον ὁμαλῶς εἰς τὴν Ἤπειρον, ἔνθα αἱ δυνάμεις προκαλύψεως συνεπτύσσοντο βάσει τοῦ Σχεδίου καὶ εἰς τὴν Βορειοδυτικὴν Μακεδονίαν, ἔνθα ἐλάμβανον χώραν μεθοριακαὶ μόνον συμπλοκαί. Τοὐναντίον, εἰς τὸν τομέα τῆς Πίνδου ἡ κατάστασις παρουσιάζετο ἀνησυχητική, διότι αἱ ἐκεῖ ἑλληνικαὶ δυνάμεις δὲν ἐπέτυχον τὴν ἐπιβράδυνσιν τοῦ ἀντιπάλου πρὸ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως, ἀλλ' ἠναγκάσθησαν συμπτυσσόμεναι νὰ ἀποσυρθῶσιν ἀπὸ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς τοποθεσίας ταύτης ἐντὸς τῆς ἡμέρας. 'Η ταχεῖα αὕτη ἐχθρικὴ ἐνέργεια καὶ ἡ κατάληψις φύσει ὀχυρῶν θέσεων ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, κινηθέντος διὰ δυσβάτων δρομολογίων, ἐδημιούργησεν εἰς τὸ ΓΕΣ ἀνησυχητικὰς ἐντυπώσεις.

'Ενώπιον τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως ἐτέθησαν ὑπὸ τοῦ ΓΕΣ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ΤΣΔΜ τὸ Τάγμα καὶ ἡ Πυροβολαρχία 'Ελευθεροχωρίου καὶ τὸ 'Απόσπασμα Μετσόβου, ὅπερ ἀντικατεστάθη ἐκεῖσε διὰ τάγματος τοῦ 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ. 'Εν συνεχείᾳ τὸ ΓΕΣ διέθεσεν εἰς τὸ ΤΣΔΜ καὶ τὴν Ι Μεραρχίαν Πεζικοῦ, μετὰ τοῦ 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ (μεῖον Τάγμα), διὰ τὸν Τομέα Πίνδου, πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ μετὰ τῆς VIII Μεραρχίας συνδέσμου. Καθωρίζετο ἐπίσης ὅτι μία πυροβολαρχία τοῦ Ι Συντάγματος 'Ορειβατικοῦ Πυροβολικοῦ καὶ τὸ 4ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (μεῖον τάγμα), θὰ συνεκεντροῦτο εἰς τὴν περιοχὴν Καλαμπάκας εἰς τὴν διάθεσν τοῦ 'Αρχιστρατήγου(1).

26. Τὴν 0920 τῆς 28ης 'Οκτωβρίου ἠκούσθη εἰς 'Αθήνας βόμβος ἀεροπλάνων, ἐνῷ ταυτοχρόνως αἱ σειρῆνες ἔδιδον τὸ σῆμα τοῦ συναγερμοῦ. Τὰ Ιταλικὰ βομβαρδιστικὰ μετ' ὀλίγον ἔρριπτον βόμβας εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ εἰς τὸ Τατόϊ ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματός τινος.

Ταυτοχρόνως τὴν 0920 ἐβομβαρδίσθησαν σκληρῶς ὑπὸ τῶν Ιταλικῶν ἀεροπλάνων αἱ Πάτραι, εἰς τὰς ὁποίας αἱ βόμβαι ἐρρίπτοντο ἀπὸ ὕψους 200 μόλις μέτρων ἐναντίον τοῦ συγκεντρωμένου εἰς τὰς πλατείας καὶ τὰς ὁδοὺς πλήθους. Τὰ ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ τούτου θύματα ἀνῆλθον εἰς 50 περίπου νεκροὺς καὶ 100 τραυματίας. 'Ο μέγας ἀριθμὸς τῶν ἀπωλειῶν ὠφείλετο εἰς τὴν ἐπιμονὴν τοῦ πλήθους νὰ παρακολουθῇ ἀκάλυπτον τὰ Ιπτάμενα ἀεροπλάνα. 'Η ἀπὸ τοῦ ἀέρος κατὰ τῶν Πατρῶν ἐπιδρομὴ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν εἶχε προφανῶς νὰ πλήξῃ τὴν γραμμὴν συγκοινωνιῶν Πατρῶν—Κρυονερίου, διὰ τῆς ὁποίας ἐνηργοῦντο αἱ μεταφοραὶ στρατευμάτων καὶ ὑλικοῦ εἰς τὴν Αἰτωλοακαρνανίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν Ἤπειρον. 'Η ἐπιδρομὴ αὕτη περιωρίσθη εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ ἐπίθεσιν πρὸς τρομοκράτησιν καὶ πτῶσιν τοῦ ἠθικοῦ του.

(1) Παράρτημα 7.

Ἡ τηρηθεῖσα στάσις ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς παροικίας Πατρῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ βομβαρδισμοῦ ὑπῆρξε τελείως ἀνθελληνική. Εἰδοποιημένοι ἀπὸ τῆς νυκτὸς τῆς προηγουμένης εἶχον ἀλλάξει κατοικίαν καὶ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ βομβαρδισμοῦ ἐξεδήλωνον παντὶ τρόπῳ καὶ θορυβωδῶς τὴν χαράν των. Βέβαιοι ὄντες διὰ τὴν ἐντὸς ὀλίγου κάμψιν τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως, εἶχον ὀργανώσει τὴν ὥραν τοῦ βομβαρδισμοῦ σαμποτὰζ καὶ ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ κέντρου παρουσιάσεως τῶν στρατευσίμων, διὰ νὰ ἐπιταθῇ ἡ σύγχυσις καὶ παραλύσῃ οὕτω ἡ ἐπιστράτευσις.

Ἡ ἀπάνθρωπος σκληρότης τοῦ βομβαρδισμοῦ τούτου, ἐν συνδυασμῷ μὲ ἀνεξέλεγκτον πληροφορίαν ἥτις διεβιβάσθη εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας ὑπὸ τῶν Ἀρχῶν Χωροφυλακῆς Ἠλείας, περὶ δῆθεν ἐνάρξεως ἀποβατικῶν ἐνεργειῶν εἰς τὰς βορειοδυτικὰς ἀκτὰς Πελοποννήσου, ἐκλόνισαν τὴν ψυχραιμίαν τῶν Διοικητῶν τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας καὶ τοῦ 12ου Συντάγματος Πεζικοῦ, παρ' ὅλον ὅτι ἀμφότεροι ἦσαν ἐκ τῶν πλέον δεδοκιμασμένων καὶ ἱκανῶν Ἀξιωματικῶν

Τὸ Γ Σ μετὰ τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ἀνακριβείας τῆς πληροφορίας, προέβη εἰς τὴν ἀντικατάστασιν ἀμφοτέρων τῶν διοικήσεων τούτων, καὶ ἡ ἐπιστράτευσις τῆς μεραρχίας συνεχίσθη κανονικῶς

Ὁ Διοικητὴς τοῦ 12ου Συντάγματος Συνταγματάρχης Διαμαντόπουλος Νικόλαος ὑποστὰς ψυχικὸν κλονισμὸν ηὐτοκτόνησε.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὰ Ἰταλικὰ ἀεροπλάνα ἐβομβάρδισαν ἐγκαταστάσεις κατὰ μῆκος τῆς διώρυγος τῆς Κορίνθου, τὴν Ναυτικὴν βάσιν Πρεβέζης, τὰ ἔργα ὑδρεύσεως εἰς Φασίδερι παρὰ τὴν Κηφισιάν, τὴν Κινέτα παρὰ τὰ Μέγαρα, τὴν περιοχὴν τῆς Ἱστιαίας, ὡς καὶ τὸν λιμένα καὶ προλιμένα Πειραιῶς καὶ τὸ ἀεροδρόμιον τοῦ Τατοΐου.

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, ἐκυκλοφόρησε δι' ἐκτάκτου ἐκδόσεω , τὸ πρῶτον πολεμικὸν ἀνακοινωθέν, ἀγγέλλον ἁπλῶς τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου, ἔχον ὡς ἑξῆς :

«Αἱ ἰταλικαὶ στρατιωτικαὶ δυνάμεις προσβάλλουσιν ἀπὸ τῆς ***0530*** *ὥρας τῆς σήμερον τὰ ἡμέτερα τμήματα προκαλύψεως τῆς ἑλληνοαλβανικῆς Μεθορίου. Αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις ἀμύνονται τοῦ πατρίου ἐδάφους».*

Κατὰ τὴν ἑσπέραν ἐξεδόθη τὸ δεύτερον ἀνακοινωθὲν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἔχον ὡς ἑξῆς :

«Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἰταλικαὶ δυνάμεις ποικίλης ἰσχύος, ἐξηκολούθησαν προσβάλλουσαι ἡμετέρας δυνάμεις ἀμυνομένας σταθερῶς. Ἀγὼν ἐνετοπίσθη εἰς μεθόριον. Παρὰ τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας ἐβλήθησαν στρατιωτικοί τινες στόχοι ἄνευ ζημιῶν. Βόμβαι ριφθεῖσαι ἐπὶ τῆς πόλεως Πατρῶν εἶχον θύματα ἐκ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ».

Ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἀγωνιώδους ἀναμονῆς τῶν πρώτων εἰδήσεων ἔκλεισε μὲ τὸ ἀκόλουθον διάγγελμα τοῦ Ἕλληνος Πρωθυπουργοῦ πρὸς τὸν Στρατόν, τὸ Ναυτικὸν καὶ τὴν Ἀεροπορίαν:

«Εἰς τὸ τέλος τῆς πρώτης ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν μὲ τὰ χαλύβδινα στήθη σας προησπίσατε τὸ ἱερὸν ἔδαφος καὶ τὴν τιμὴν τῆς Πατρίδος, σᾶς ἀπευθύνω τὸν θερμότερόν μου χαιρετισμόν.

Ὁλόκληρον τὸ Ἔθνος ἀπὸ τοῦ Ἀνωτάτου Ἄρχοντος μέχρι τοῦ τελευταίου πολίτου, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά, σᾶς σκέπτονται μὲ στοργὴν καὶ μὲ ὑπερηφάνειαν καὶ αἱ εὐχαί των μαζὶ μὲ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ σᾶς παρακολουθοῦν.

Σκεφθῆτε ὅτι σᾶς ἔλαχεν ὁ ἔνδοξος κλῆρος νὰ γράψητε τὸ ὄνομά σας εἰς τὰς χρυσᾶς δέλτους τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας κοντὰ εἰς τὰ ὀνόματα τῶν Μαραθωνομάχων, τῶν μεσαιωνικῶν μας ἀκριτῶν, τῶν ἡρώων τοῦ 1821, καὶ τῶν ἄλλων νικηφόρων πολέμων μας. Ἀπὸ τὰ ἰδικά σας χέρια σφυρηλατεῖται σήμερον μία Ἑλλὰς ἀκόμη ὡραιοτέρα, ἀκόμη λαμπροτέρα ἀπὸ τὴν σημερινήν, ποὺ θὰ θαμβώσῃ καὶ πάλιν ὁλόκληρον τὸν κόσμον. Ὁλόκληρος ὁ πολιτισμένος κόσμος ἀτενίζει πρὸς σᾶς καὶ εἶμαι εἰς θέσιν νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι εἰς τὸν ἀγῶνα δὲν θὰ μείνῃ ἡ Ἑλλὰς μόνη.

Ἐμπρός, στρατιῶται τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὸ ἴδιον πάντοτε θάρρος, μὲ τὴν ἰδίαν καὶ ἀδάμαστον θέλησιν συντρίψατε τὸν ἐχθρόν, ὁ ὁποῖος ἐτόλμησε νὰ θίξῃ τὴν τιμὴν τῆς χώρας μας. Ἡ νίκη εἶναι μαζί σας, ἡ δόξα σᾶς περιμένει».

Συγκρότησις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

27 Κατόπιν τῆς ἀναθέσεως τῆς Ἀρχηγίας τοῦ κατὰ Ξηρὰν στρατοῦ εἰς τὸν Ἀντιστράτηγον Παπάγον, συνεκροτήθη τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, ἡ λειτουργία τοῦ ὁποίου ἤρξατο ἀπὸ τῆς 2400 τῆς 28ης Ὀκτωβρίου εἰς Ἀθήνας μὲ τὴν κάτωθι σύνθεσιν :

Ἀρχιστράτηγος Ἀντιστράτηγος Παπάγος Ἀλέξανδρος.
Ἀρχηγὸς Ἐπιτελ. Γεν. Στρατηγείου Ὑποστράτηγος Μελισσηνὸς Παράσχ.
Α' Ὑπαρχηγὸς Γενικοῦ Στρατηγείου Ὑποστράτηγος Στρίμπερ Ἰωάννης.
Β' Ὑπαρχηγὸς Γενικοῦ Στρατηγείου Ὑποστράτηγος Καράσσος Χρῆστος μέχρις 11 Φεβρουαρίου 1941.
Διευθυντὴς Ι Γραφείου Συνταγματάρχης Πυροβολικοῦ Φίλιππας Νικόλαος μέχρις 7–1–41 καὶ ἀπὸ 7–1–41. Ἀντισυνταγματάρχης Ἱππικοῦ Κορόζης Ἀθανάσιος.
Διευθυντὴς ΙΙ Γραφείου Συνταγματάρχης Πεζικοῦ Περιβολιώτης Ἀπόστολος.
Διευθυντὴς ΙΙΙ Γραφείου Συνταγματάρχης Πυροβολικοῦ Κιτριλάκης Στυλιανὸς μὲ βοηθὸν τὸν Συνταγματάρχην τοῦ Μηχανικοῦ Κανελλόπουλον Κωνσταντῖνον.
Τμῆμα Ἐπιχειρήσεων ΙΙΙ Γραφείου Ἀντισυνταματάρχης Πεζικοῦ Δόβας Κωνσταντῖνος καὶ Ἀντισυνταγματάρχης Ἱππικοῦ Κορόζης Ἀθανάσιο·, μέχρι τῆς 6–1–41.
Διευθυντὴς IV Γραφείου Συνταγματάρχης Πυροβολικοῦ Βίμπλης Μιλτιάδης.

Σχεδὸν τὸ σύνολον τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ ΓΕΣ ἐπήνδρωσε τὰ Ἐπιτελικὰ Γραφεῖα καὶ τὰς Διευθύνσεις τοῦ ΓΣ. Τὸ διατηρηθὲν ΓΕΣ ἐξηκολούθει κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου νὰ λειτουργῇ ὡς ἔμπεδον Ἐπιτελεῖον μὲ νέον προσωπικόν, κυρίως ἐξ ἀξιωματικῶν ἐφέδρων ἐκ μονίμων. Ἀρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ ἀνέλαβεν ὁ ἔφεδρος ἐκ μονίμων Ἀντιστράτηγος Πάλλης Κωνσταντῖνος.

Τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ, μέχρι τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν ἀπεβιβάσθησαν εἰς Ἀλβανίαν αἱ πρῶται ἰταλικαὶ δυνάμεις, εἶχε προβλέψει βάσει τῶν Σχεδίων Ἐπιχειρήσεων Β3 καὶ ΣΜ ὅπως εἰς περίπτωσιν ἐφαρμογῆς ἑνὸς ἐκ τῶν ἀνωτέρω σχεδίων πολέμου, ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου λειτουργήσῃ παρὰ τὴν Θεσσαλονίκην. Ἡ θέσις αὕτη ἦτο ἡ ἐνδεδειγμένη, διότι ὁ ὄγκος τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ θὰ ἔδρα κυρίως εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ Μπέλες καὶ τοῦ Νέστου περιοχήν. Πρὸς Ἀλβανίαν θὰ ἔδρων μικραὶ σχετικῶς δυνάμεις.

Κατόπιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐμελετήθησαν αἱ κατασκευαὶ ἑνὸς μεγάλου σταθμοῦ διοικήσεως παρὰ τὸ Ἀσβεστοχώρι Θεσσαλονίκης, διὰ τὰς ἀνάγκας

τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, καὶ μικροτέρων διὰ Στρατηγεῖα μεγάλων μονάδων εἰς Ἰωάννινα, Καστοριάν, Καβάλαν καὶ Ἀλεξανδρούπολιν. Οἱ σταθμοὶ οὗτοι θὰ ἦσαν μεγάλης ἀντοχῆς κατὰ ἐναερίων βομβαρδισμῶν καὶ θὰ διέθετον καταλλήλους χώρους διὰ γραφεῖα καὶ κοιτῶνας, ὡς καὶ ἰδίας ἐγκαταστάσεις ἠλεκτροφωτισμοῦ, ὑδρεύσεως καὶ ἀερισμοῦ. Ὁμοίως διέθετον πλῆρες δίκτυον διαβιβάσεων.

Οἱ ὑπόγειοι οὗτοι σταθμοὶ διοικήσεως κατεσκευάσθησαν ὑπὸ τῆς Διοικήσεως Φρουρίου Θεσσαλονίκης καὶ ἦσαν ἕτοιμοι πρὸς λειτουργίαν κατὰ τὴν ἔκρηξιν τοῦ πολέμου.

Ὅτε ὅμως κατὰ μῆνα Μάϊον τοῦ 1939 ἐτέθη ἐν ἰσχύϊ τὸ Σχέδιον ΙΒ (σύγχρονος ἀντιμετώπισις Ἰταλῶν καὶ Βουλγάρων ἐπὶ δύο μετώπων) καὶ ἀμέσως κατόπιν ἡ μεταβλητὴ ΙΒα, εἰς τὴν περὶ ὀργανώσεως διοικήσεως παράγραφον (1) ὡρίσθη ὡς Σταθμὸς Διοικήσεως τοῦ Ἀρχιστρατήγου ἀρχικῶς μὲν αἱ Ἀθῆναι, μεταγενεστέρως δὲ ἡ Λάρισα. Ὁ παρὰ τὸ Ἀσβεστοχώρι ὑπόγειος σταθμὸς διοικήσεως ὡρίσθη ὡς τοιοῦτος τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας καὶ ἐχρησιμοποιήθη παρὰ τούτου μέχρι τέλους τοῦ πολέμου.

Τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940 ὁ Ἀρχιστράτηγος μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου του, ὡς καὶ ἅπασαι αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις ξενοδοχεῖον τῆς «Μεγάλης Βρεττανίας». Εἰς τὸ αὐτὸ ξενοδοχεῖον ἐγκατεστάθησαν καὶ ὡρισμένα γραφεῖα τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Κυβερνήσεως. Τὸ ξενοδοχεῖον τοῦτο προεκρίθη λόγῳ τῶν πολλῶν καὶ εὐρέων χώρων οὓς διέθετε, τῶν εὐκολιῶν διὰ τὴν ἐργασίαν πολλῶν ἑκατοντάδων ἀξιωματικῶν, καὶ διότι διέθετε τὸ ἀσφαλέστερον ἀντιαεροπορικὸν καταφύγιον. Εἰς τὸν χῶρον τοῦτον παρέμεινε τὸ Γ Σ μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πολέμου.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἐπεδίωξε τὴν ἐγκατάστασιν ἑνὸς προκεχωρημένου σταθμοῦ διοικήσεως εἴτε εἰς Ἰωάννινα, εἴτε εἰς Κοζάνην, εἴτε εἰς Τύρναβον, εἴτε παρὰ τοὺς Δελφούς· καὶ κατόπιν ἐντολῶν του τὸ Ἐπιτελεῖον του προέβαινε ἑκάστοτε εἰς τὴν ὀργάνωσιν τούτων. Κατὰ τὸν μῆνα Δεκέμβριον 1940, διέταξε τὴν ὀργάνωσιν ἑνὸς μονίμου σταθμοῦ διοικήσεως ἐγγὺς τῶν βραχωδῶν κλιτύων παρὰ τὸ χωρίον Κριτῆρι Τυρνάβου καὶ αἱ ἐργασίαι ἤρξαντο ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1941 διακοπεῖσαι κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς χώρας ὑπὸ τῶν γερμανικῶν στρατευμάτων.

Ἡ ἐπιθυμία τῆς κυβερνήσεως, ἡ ἀνάγκη συνεχῶν ἐπαφῶν μετὰ τῶν Βρεττανῶν, οἵτινες ἐγκατέστησαν τὰ στρατιωτικά των κλιμάκια, τὸ ἓν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Χέϊγκουντ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον τῆς Μεγάλης Βρεττανίας καὶ τὸ ἕτερον ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Οὐΐλσων εἰς τὸ ξενοδοχεῖον «Ἀκροπόλ» καὶ ἡ μὴ ὕπαρξις Ἀνωτάτης Διοικήσεως Ἐνόπλων Δυνάμεων διαθετούσης ἴδιον Ἐπιτελεῖον, ὅπερ θὰ συνετόνιζε τὴν δρᾶσιν Στρατοῦ, Στόλου καὶ Ἀεροπορίας, ἐκράτουν τὸν Ἀρχιστράτηγον εἰς τὰς Ἀθήνας, παρὰ τὴν ζωηρὰν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Ἐπιτελείου του ὅπως εὑρίσκωνται ἐγγὺς πρὸς τὸν μαχόμενον Ἑλληνικὸν Στρατόν.

Ἄλλωστε ἀπὸ ἀπόψεως ἐνασκήσεως τῆς διοικήσεως, ἡ ἐν Ἀθήναις παραμονὴ τοῦ ΓΣ ἀπεδείχθη λυσιτελής.

Λόγῳ τοῦ τεραστίου ἀναπτύγματος τοῦ μετώπου, αἱ Ἀθῆναι ἦσαν τὸ μόνον κέντρον τῆς χώρας ἐκ τοῦ ὁποίου τὰ δίκτυα διαβιβάσεων ἐξεπορεύοντο πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις.

Εὑρισκόμενος εἰς Ἀθήνας ὁ Ἀρχιστράτηγος, εὑρίσκετο ἐν ἀνέτῳ τηλεφωνικῇ ἐπικοινωνίᾳ μεθ' ὅλων τῶν Διοικήσεων τῶν Μεγάλων Μονάδων του ἀπὸ τοῦ Ἰονίου Πελάγους μέχρις Ἀλεξανδρουπόλεως.

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 752/Α/3. Σελ. 3.

Αἱ ἐνσύρματοι καὶ ἀσύρματοι διαβιβάσεις ἐλειτούργησαν κατὰ τρόπον ἄριστον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου.

Ἐκ τῶν 170 ἡμερῶν, καθ' ἃς διήρκεσεν ὁ ἑλληνοϊταλικὸς καὶ ἑλληνογερμανικὸς πόλεμος, ὁ Ἀρχιστράτηγος εὑρέθη ἐπὶ 49 ἡμέρας μακρὰν τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὴν προσωπικήν του ἐπαφὴν μετὰ τῶν διοικητῶν καὶ τῶν στρατευμάτων.

Αἱ ἐπαφαὶ αὗται ὑπῆρξαν αἱ κάτωθι :

1. Μετάβασις τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς τὸ μέτωπον, ἀπὸ 2-10 Δεκεμβρίου 1940. Δρομολόγιον Ἀθῆναι-Ἰωάννινα-Ζίτσα-Ἐλαία-Κόνιτσα-Κορυτσά.

α) Εἰς Ζίτσα : συνάντησις μὲ τὸν διοικητὴν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

β) Εἰς Ἐλαίαν : συνάντησις μὲ τοὺς διοικητὰς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ τῆς VIII Μεραρχίας.

γ) Εἰς Κόνιτσαν : συνάντησις μὲ τὸν διοικητὴν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

δ) Εἰς Κορυτσάν : συνάντησις μὲ τοὺς Διοικητὰς τοῦ ΤΣΔΜ, τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ καὶ τοῦ Συγκροτήματος Κ.

2. Προώθησις τοῦ Σταθμοῦ Διοικήσεως τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς Ἰωάννινα μετὰ περιωρισμένου κλιμακίου τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου. Ἀπὸ 16ης Δεκεμβρίου 1940 μέχρι 14ης Φεβρουαρίου 1941.

3. Μετάβασις τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς Δερβίτσανην, ὅπου ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ πρὸς συνάντησιν μετὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ τὴν 20ὴν Ἰανουαρίου 1941.

4. Μετάβασις τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς Μπαντιλόγια, ὅπου ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ πρὸς συνάντησιν μετὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, τὴν 25ην Ἰανουαρίου 1941.

5. Μετάβασις τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς Δερβίτσανη, πρὸς συνάντησιν μὲ τοὺς Διοικητὰς τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ καὶ τῶν II καὶ VI Μεραρχιῶν Πεζικοῦ, τὴν 5ην Φεβρουαρίου 1941.

6. Μετάβασις τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς Κέναλι (Γιουγκοσλαυΐας), πρὸς συνάντησιν μετὰ τοῦ Γιογκοσλαύου Στρατηγοῦ Γιάνκοβιτς, τὴν 3ην Ἀπριλίου 1941.

7. Μετάβασις τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς Φάρσαλα, πρὸς συνάντησιν μὲ τὸν Ἀντιστράτηγον Οὐΐλσων, τὴν 11ην Ἀπριλίου 1941.

8. Μετάβασις τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἰς Λαμίαν, πρὸς συνάντησιν μὲ τὸν Ἀντιστράτηγον Οὐΐλσων, τὴν 16ην Ἀπριλίου 1941.

Ἡ ἀπήχησις εἰς τὸ Ἐξωτερικόν.

28. Τὴν πρωΐαν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ὁ ἐλεύθερος κόσμος ἐπληροφορήθη ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἀπορρίψει τὸ ἰταμὸν Ἰταλικὸν τελεσίγραφον καὶ εἶχεν ἀποδυθῆ μὲ ἐνθουσιασμὸν εἰς τὸν ἄνισον ἀγῶνα. Ἡ θαρραλέα αὕτη ἐνέργεια τῆς Ἑλλάδος προεκάλεσε μέγιστον θαυμασμὸν πρὸς τὸ μικρὸν Ἔθνος, τὸ ὁποῖον εἰς μίαν Εὐρώπην κατεπτοημένην καὶ πανικόβλητον πρὸ τῆς μηχανοκινήτου καὶ τεθωρακισμένης βίας τοῦ Ἄξονος καὶ πρόθυμον εἰς κάθε εἶδους συνθηκολόγησιν, ἐτόλμα νὰ ὑψώσῃ τὸ ἀνάστημά του κατὰ τῆς βίας καὶ νὰ βροντοφωνήσῃ τὸ ἱστορικὸν «ΟΧΙ».

Τηλεγραφήματα τῶν ἀρχηγῶν τῶν κρατῶν πρὸς τὸν Βασιλέα καὶ τὸν Πρωθυπουργὸν τῆς Ἑλλάδος, δηλώσεις καὶ λόγοι τῶν πολιτικῶν ἡγετῶν, ἐνθουσιώδη ἄρθρα τῶν σοβαρωτέρων ἐφημερίδων, ἐτόνιζον τὴν σημασίαν τὴν ὁποίαν εἶχε

τὸ παράδειγμα ἑνὸς μικροῦ ἔθνους, ἀντιμετωπίζοντος θαρραλέως καὶ ἀποφασιστικῶς μίαν ἰσχυρὰν τότε θεωρουμένην Ἰταλίαν διὰ νὰ μεταδώσῃ καὶ πάλιν εἰς τὸν τρομοκρατημένον κόσμον, τὸ πνεῦμα τοῦ θάρρους καὶ τῆς γενναιότητος.

Ὁ Βασιλεὺς τῆς Μ. Βρεττανίας Γεώργιος ὁ ΣΤ΄ ἀποστέλλει τηλεγραφικῶς τὸ μήνυμα:

«Κατὰ τὰς ὥρας αὐτὰς τῆς μεγίστης ἀνάγκης ἐπιθυμῶ νὰ ἀπευθυνθῶ πρὸς τὸν ἡρωϊκὸν Λαὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν ἐξάδελφόν μου Βασιλέα του.

Εἴμεθα μαζί σας. Ἡ ὑπόθεσίς σας εἶναι καὶ ἰδική μας ὑπόθεσις. Θὰ πολεμήσωμεν κατὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ. Θὰ διέλθωμεν ἀπὸ μεγάλας δοκιμασίας, ἀλλ' ἡ τελικὴ νίκη εἶναι ἐξησφαλισμένη χάρις εἰς τὴν συνδρομὴν ὅλων τῶν ἐλευθέρων λαῶν.

Εὑρισκόμεθα εἰς τὴν καμπὴν ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ ἀρχίζει νὰ καταπίπτῃ».

Ὁ Πρωθυπουργὸς Οὐΐνστων Τσῶρτσιλ ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Ἕλληνα Πρωθυπουργὸν ἔλεγε:

«Ἡ Ἰταλία εὗρε τὰς ἀπειλὰς τοῦ ἐκφοβισμοῦ ἀνωφελεῖς ἔναντι τοῦ ἠρέμου θάρρους σας.

Κατέφυγεν ἑπομένως εἰς ἀπρόκλητον ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Πατρίδος σας, ἀναζητοῦσα εἰς ἀστηρίκτους κατηγορίας δικαιολογίαν τῆς αἰσχρᾶς της ἐπιθέσεως. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ὑπὸ τὴν ἀξίαν ἐμπιστοσύνης ἡγεσίαν σας ἀντεμετώπισε τοὺς κινδύνους καὶ τὰς προκλήσεις τῶν τελευταίων μηνῶν, κατέκτησε τὸν θαυμασμὸν τοῦ βρεττανικοῦ Λαοῦ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Αἱ ἀρεταὶ αὗται θὰ ἐνισχύσουν τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν τῆς δοκιμασίας. Θὰ σᾶς παράσχωμεν ὅλην τὴν δυνατὴν βοήθειαν μαχόμενοι ἐναντίον κοινοῦ ἐχθροῦ καὶ θὰ μοιρασθῶμεν τὴν κοινὴν νίκην.

Ἐπίσης ὁ Πρωθυπουργὸς τοῦ Καναδᾶ Μακένζυ Κίνγκ πρὸς τὸν Ἕλληνα Πρωθυπουργόν:

«Καθ' ἣν στιγμὴν ἡ κοιτὶς τοῦ εὐγενεστέρου πολιτισμοῦ ποὺ ἐγνώρισεν ἡ ἀνθρωπότης, ἡ χώρα εἰς τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν ὅ,τι καθιστᾷ τὴν ζωὴν ἀνωτέραν καὶ ὡραιοτέραν, ὑφίσταται τοιαύτην ἐπίθεσιν, ὅλων τῶν ἀληθινῶν ἀνθρώπων ἡ θέσις εἶναι παρὰ τὸ πλευρόν της καὶ ὑποχρέωσίς των εἶναι νὰ τῆς παράσχουν κάθε βοήθειαν».

Εἰς τὸ τηλεγράφημα τοῦ Βασιλέως τῆς Μ. Βρεττανίας, ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἀπήντησε διὰ τοῦ Ἄγγλου Πρεσβευτοῦ ὡς ἑξῆς:

«Εὐχαριστῶ τὴν Ὑμετέραν Μεγαλειότητα ἐξ ὀνόματος τοῦ λαοῦ Μου καὶ ἐμοῦ διὰ τοὺς θερμοὺς καὶ ἐμπνευσμένους λόγους της. Δύναμαι νὰ τὴν διαβεβαιώσω ὅτι θὰ προχωρήσωμεν ὁ εἷς παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ἄλλου μέχρι τέλους. Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Παντοδυνάμου καὶ μὲ τὴν ἰσχὺν τοῦ Ἔθνους μας, θὰ ἐξουθενώσωμεν τὴν κτηνώδη ἐνέργειαν τοῦ ἐπιδρομέως παρὰ πᾶσαν δυσχέρειαν καὶ θὰ ἀποκαταστήσωμεν διὰ παντὸς τὴν βασιλείαν τῆς ἠθικῆς τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Ζήτωσαν οἱ ἡρωϊκοὶ λαοὶ τῆς ἑνώσεως τοῦ Βρεττανικοῦ Ἔθνους.

Ζήτω ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεύς».

Πρὸς τὸν Βρεττανὸν Πρωθυπουργὸν ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς:

«Οἱ λόγοι σας μὲ συνεκίνησαν βαθέως καὶ ἡ ἐμψυχώτρια ἠχώ των εἶχε τὴν ἀπήχησίν της ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Μὲ τὴν ἰδίαν

γαλήνην, μὲ τὴν ἰδίαν ἀποφασιστικότητα ποὺ μᾶς ὡδήγησαν ἔναντι τῶν ἀδικωτέρων προκλήσεων ἑνὸς δολίου ἀντιπάλου, θὰ προχωρήσωμεν ἤδη πρὸς τὸν τελικὸν θρίαμβον. Μὲ πᾶσαν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὴν μεγάλην καὶ ἡρωϊκὴν σύμμαχόν μας τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν, θὰ βασίσωμεν τὴν κοινὴν καὶ ἀσφαλῆ νίκην μας ἐπὶ τῶν αἰωνίων ἀρχῶν τῆς ἠθικῆς, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας αἱ ὁποῖαι ἐγεννήθησαν πρὸ 3000 ἐτῶν ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους ποὺ προασπίζομεν. Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς βοηθήσῃ εἰς τὰς προσπαθείας σας. Ὁ ἐπικὸς ἀγών, τὸν ὁποῖον διεξάγει ἡ Μεγάλη Βρεττανία δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ εὕρῃ ἡγέτην ἀξιώτερον ἀπὸ ὑμᾶς».

Αἱ πρῶται βρεττανικαὶ ἐνισχύσεις.

29. Ὁ Ἕλλην Πρωθυπουργός, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Ἰταλοῦ Πρεσβευτοῦ Γκράτσι τοῦ ἐπιδόσαντος τὸ Ἰταλικὸν τελεσίγραφον, ἐδέχθη ἀμέσως ἐν Κηφισσίᾳ τὴν 0400 καὶ πρὶν ἢ κατέλθῃ εἰς Ἀθήνας τὸν Πρεσβευτὴν τῆς Μεγάλης Βρεττανίας Palleret (Πάλλερετ) εἰς τὸν ὁποῖον ἀφοῦ ἀνεκοίνωσε τὰ τῆς ἐπιδόσεως τοῦ τελεσιγράφου ὑπὸ τῆς Ἰταλίας καὶ τὴν ἀπόρριψιν τῶν Ἰταλικῶν ἀξιώσεων, ἐπεκαλέσθη τὴν ἐνίσχυσιν τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸν ἄνισον ἀγῶνα τὸν ὁποῖον ἡ Ἑλλὰς ἀνελάμβανε.

Ὁ Βρεττανὸς Πρεσβευτὴς διεβεβαίωσε τὸν Ἕλληνα Πρωθυπουργὸν ὅτι ἡ Ἑλλὰς δύναται νὰ ὑπολογίζῃ εἰς τὴν ἐγγύησιν ἥτις ἐδόθη ὑπὸ τῆς Μεγάλης Βρεττανίας τὴν 13ην Ἀπριλίου 1939 καὶ ἀπηύθυνε τελεγράφημα πρὸς τὴν κυβέρνησίν του ἐκθέτων τὰ γεγονότα καὶ τὰ λεχθέντα παρὰ τοῦ Ἕλληνος Πρωθυπουργοῦ.

Ἡ βρεττανικὴ Κυβέρνησις, μόλις ἔλαβε γνῶσιν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου ὑπὸ τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐξέδωκε περὶ τὴν 1400 τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ἡμιεπίσημον ἀνακοινωθέν, ἔχον ὡς ἑξῆς: (1)

«Ἡ ὑπόθεσις τῆς παροχῆς βοηθείας πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἀνάγεται εἰς τὴν βρεττανικὴν δήλωσιν περὶ ἐγγυήσεως ἡ ὁποία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ κ. Νέβιλ Τσάμπερλαιν πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Κοινοτήτων τὴν 13ην Ἀπριλίου 1939. Δεδομένου δὲ ὅτι αἱ πληροφορίαι αἱ ὁποῖαι ἐλήφθησαν εἰς τοὺς ἐνταῦθα ἐπισήμους κύκλους βεβαιοῦν τὰ τῆς πολεμικῆς ἐνεργείας τῆς Ἰταλίας, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀμεταβλήτως ὑφισταμένη, καὶ ὡς ἰσχύουσα πλέον αὐτομάτως, ἡ ὑποχρέωσις τῆς πρὸς τὴν Ἑλλάδα ἐνισχύσεως. Τὸ Βρεττανικὸν Πολεμικὸν Συμβούλιον ἐξετάζει κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν τὴν ὑπόθεσιν παροχῆς βοηθείας εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς βέβαιον ὅτι ἡ ἀπόφασις θὰ ληφθῇ χωρὶς καμμίαν χρονοτριβήν».

Μετὰ 24 ὥρας, ἤτοι τὴν 1500 τῆς 29ης Ὀκτωβρίου, ἀπὸ τοῦ ραδιοφωνικοῦ σταθμοῦ τοῦ Λονδίνου ἐδίδετο ἡ ἀκόλουθος ἐπίσημος ἀνακοίνωσις τῆς βρεττανικῆς Κυβερνήσεως:

«Ἡ Βρεττανικὴ Κυβέρνησις παρέχει ἤδη εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀμυνομένην ἐναντίον τῆς ἀδικαιολογήτου Ἰταλικῆς ἐπιδρομῆς, κάθε δυνατὴν βοήθειαν. Λόγοι στρατιωτικῆς φύσεως δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ ἀνακοινωθῶσιν αἱ λεπτομέρειαι τῆς παρεχομένης βοηθείας» (2).

---

(1) Ἀχιλλέως Κύρου. «Ἡ Ἑλλὰς ἔδωσε τὴν νίκην». Σελ. 19.
(2) Ἀχιλλέως Κύρου. «Ἡ Ἑλλὰς ἔδωσε τὴν νίκην». Σελ. 20.

Ἡ Βρεττανικὴ Ἐπιτροπὴ Ἀμύνης, μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ὑπὸ τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος, συνελθοῦσα τὴν πρωΐαν τῆς 28ης, ἀπεφάσισε μεταξὺ τῶν ἄλλων, τὴν ἐνέργειαν προπαρασκευῶν διὰ τὴν ἀεροπορικὴν προσβολὴν στόχων ἐν τῇ Κεντρικῇ καὶ Νοτίῳ Ἰταλίᾳ ἐκ Μάλτας, ὡς καὶ τὴν προσβολὴν πόλεων τῆς Βορείου Ἰταλίας δι' ἐπιδρομῶν ἐκ τοῦ Ἡνωμένου Βασιλείου. Ταυτοχρόνως τὸ Στρατηγεῖον Μέσης Ἀνατολῆς διέταξε τὴν 28ην ἐνέργειαν ἀεροπορικῶν ἀναγνωρίσεων εἰς τὸ Ἰόνιον ἐκ τῶν Αἰγυπτιακῶν βάσεων.

Ὁ ἐν Ἀθήναις Πρεσβευτὴς τῆς Μεγάλης Βρεττανίας, καθὼς καὶ τὸ Στρατηγεῖον Μέσης Ἀνατολῆς συνέστησαν εἰς τὴν Βρεττανικὴν Κυβέρνησιν τὴν παροχὴν ἀμέσου ἀεροπορικῆς βοηθείας πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Κατόπιν τούτου διετάχθη ὅπως ἡ 30ὴ Μοῖρα Μπλένχαϊμ μὲ ἐξοπλισμὸν κατὰ τὸ ἥμισυ διώξεως καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ βομβαρδισμοῦ, μεταβῇ εἰς Ἑλλάδα, μόλις ἑτοιμασθῇ. Τὴν μοῖραν ταύτην θὰ ἠκολούθουν ἐν συνεχείᾳ καὶ ἄλλαι. Ὁ Ὑποπτέραρχος Ντ' Ἀλμπιάκ ὡρίσθη ὡς Ἀρχηγὸς τῶν ἐν Ἑλλάδι βρεττανικῶν ἀεροπορικῶν δυναμεων, ἀφιχθεὶς εἰς Ἀθήνας τὴν 6ην Νοεμβρίου.

Ἡ 30ὴ Μοῖρα Μπλένχαϊμ ἤρξατο καταφθάνουσα ἀπὸ τῆς 3ης Νοεμβρίου. Τὴν ἄφιξιν τῆς μοίρας ταύτης, ἠκολούθησαν αἱ ἀφίξεις τῆς 211ης Μοίρας Μπλένχαϊμ, τῆς 84ης Μοίρας Μπλένχαϊμ καὶ τῆς 80ης Γκλαντιέϊτορ (1). Τὸ πρῶτον ἐπίγειον προσωπικόν, τὰ ὑλικά, αἱ βόμβαι καὶ πυρομαχικὰ ἀφίκοντο διὰ καταδρομικοῦ τὴν 6ην Νοεμβρίου. Αἱ ὑπόλοιποι μοῖραι ἀφίκοντο περὶ τὰ μέσα τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου.

Τὰ ὑπὸ τῆς ἀεροπορικῆς ταύτης δυνάμεως χρησιμοποιούμενα ἀεροδρόμια ἦσαν τὰ τοῦ Τατοΐου καὶ τῆς Ἐλευσῖνος, τῆς δὲ 80ῆς Μοίρας τὰ ἀεροδρόμια Τρικκάλων καὶ Ἰωαννίνων. Ἐπίσης διετέθη καὶ ἡ 70ὴ Μοῖρα Οὐέλλικτων, ἥτις ὡρμᾶτο ἀπὸ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ ἀεροδρόμια, χρησιμοποιοῦσα ὡς βοηθητικὸν τὸ ἀεροδρόμιον τῆς Ἐλευσῖνος (2).

Τὴν 16ην Νοεμβρίου διὰ νηοπομπῆς ἐκ πέντε καταδρομικῶν, πέντε μεταγωγικῶν καὶ ἑνὸς πετρελαιοφόρου, ἀφίκοντο εἰς Πειραιᾶ, ἐν συνόλῳ 310 αὐτοκίνητα τῆς Ἀεροπορίας, μετὰ ἀεροπορικοῦ προσωπικοῦ 2.200 ἀνδρῶν καὶ ἀποσπάσματα μηχανικοῦ, διαβιβάσεων καὶ ἀντιαεροπορικῆς ἀμύνης ἐκ 2.000 ἀνδρῶν μετὰ 400 αὐτοκινήτων.

Ἡ πρώτη ἐνέργεια τῆς Βρεττανικῆς Ἀεροπορίας ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐπραγματοποιήθη τὴν 5ην Νοεμβρίου διὰ τριῶν Μπλένχαϊμ.

29. Τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου, ὁ Ἕλλην Πρωθυπουργὸς Ι. Μεταξᾶς, καλέσας τοὺς ἰδιοκτήτας καὶ ἀρχισυντάκτας τοῦ Ἀθηναϊκοῦ Τύπου προέβη εἰς σπουδαιοτάτας ἀνακοινώσεις ἐπὶ τῆς καταστάσεως (3).

Ἐκ τῶν ἀνακοινώσεων τούτων ἀπεδεικνύετο ἡ ὕπουλος στάσις τῆς Ἰταλίας ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ὑπομονὴ καὶ ἀνεκτικότης τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὴν περίοδον 1939–1940.

Ἡ ἀνεκτικότης αὕτη ἔφθασε μέχρι σημείου ὥστε ὁ Πρωθυπουργὸς Μεταξᾶς νὰ μὴ ἐγκρίνῃ λῆψιν προταθέντων προεπιστρατευτικῶν μέτρων ὑπὸ τοῦ ΓΕΣ μὲ σοβαρὸν κίνδυνον τῆς Ἐθνικῆς Ἀσφαλείας, καὶ τοῦτο ὅπως μὴ δώσῃ τὴν ἐπιζητουμένην διὰ παντὸς τρόπου παρὰ τῶν Ἰταλῶν ἀφορμὴν κατασυκοφαντήσεως τῆς χώρας, διὰ μὴ τήρησιν εἰλικρινοῦς οὐδετερότητος.

---

(1) C. Bukley. «Greece and Crete». (Ἑλλὰς καὶ Κρήτη). Σελ. 13.
(2) Ἐπίσημος Βρεττανικὴ Ἱστορία. «Mediterranean and middle east». Τόμ. Ι. Σελ. 123.
(3) Παράρτημα 8ον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ III

Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟΝ

(28 'Οκτωβρίου).

Αἱ ἐν Ἠπείρῳ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις καὶ ἡ ἀποστολή των.

30. Αἱ κατὰ τὸ ἑσπέρας τῆς 27ης 'Οκτωβρίου 1940 ἐν 'Ηπείρῳ ἑλληνικαὶ δυνάμεις, ἀπετελοῦντο ἀπὸ τὴν προεπιστρατευθεῖσαν VIII Μεραρχίαν, ἐνισχυμένην διὰ μονάδων πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, μὲ ἔδραν τὰ 'Ιωάννινα καὶ διοικητὴν τὸν 'Υποστράτηγον Κατσιμήτρον Χαράλαμπον.

'Η ἀνατεθεῖσα εἰς τὴν μεραρχίαν ἀποστολὴ ἀπέρρεεν ἀρχικῶς ἐκ τοῦ Σχεδίου 'Επιχειρήσεων ΙΒ καὶ κατόπιν ἐκ τῶν μεταβλητῶν τούτου ΙΒα καὶ ΙΒβ.

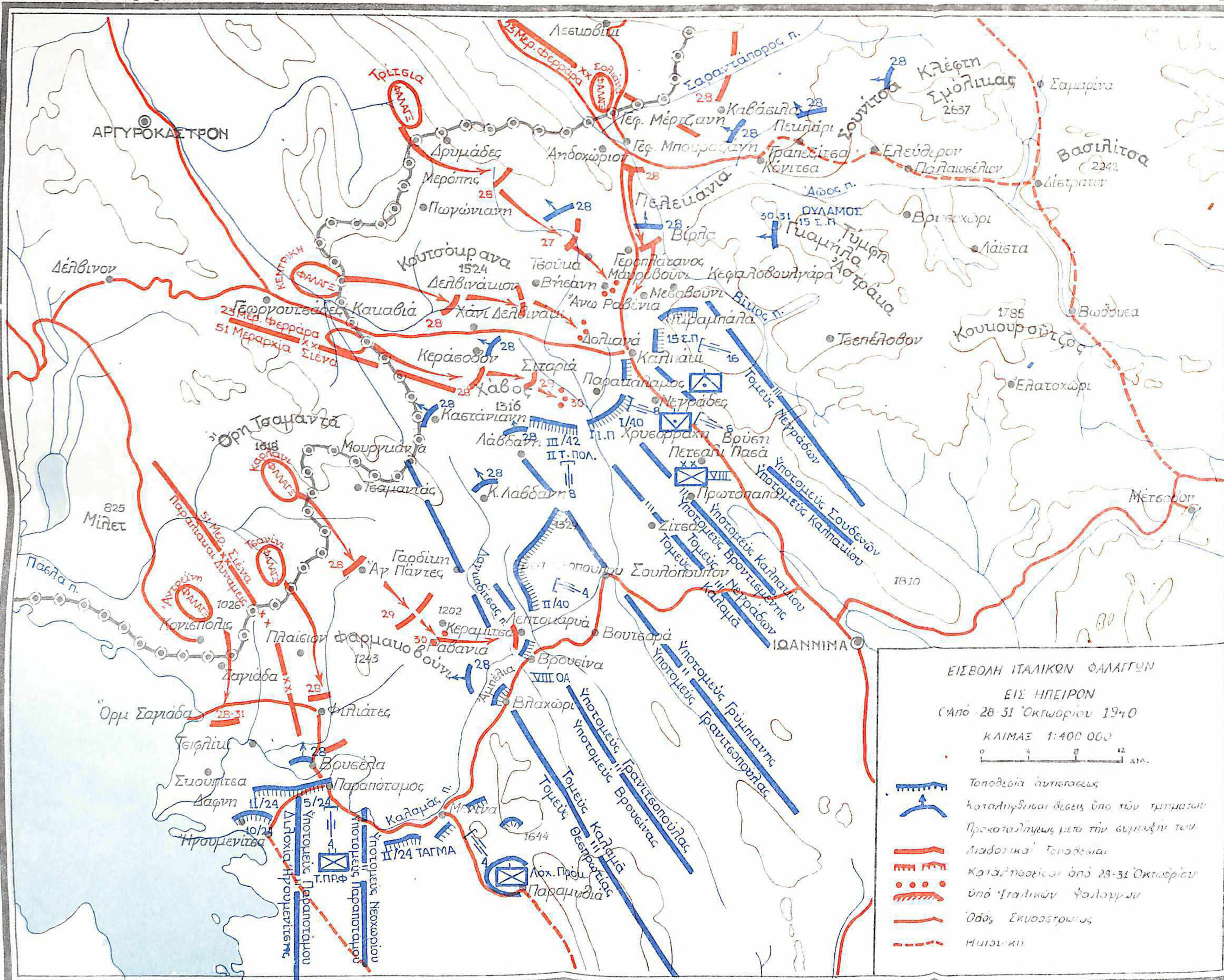
Διὰ τοῦ σχεδίου ΙΒ, συνταχθέντος τὸ 1939, κατόπιν τῆς Ιταλικῆς εἰς τὴν 'Αλβανίαν εἰσβολῆς, ἀνετίθετο εἰς τὴν μεραρχίαν ἡ ἑξῆς ἀποστολή:

Κάλυψις τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ θεάτρου Δυτικῆς Μακεδονίας ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως 'Ιωάννινα–Ζυγὸς Μετσόβου(1). 'Απόφραξις (κυρία προσπάθεια) τῶν πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν ἐξ 'Ηπείρου ἀγουσῶν ὁδεύσεων. Πρὸς τοῦτο, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἡ VIII Μεραρχία εἴτε θὰ ἐπεβράδυνε τὸν ἀντίπαλον δι' ἐλαφρῶν δυνάμεων, διαθέτουσα εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὸν ὄγκον της ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ τοῦ κάτω ροῦ τοῦ 'Αράχθου ποταμοῦ (κυρία προσπάθεια), ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως 'Ιωάννινα-Ζυγὸς καὶ ἐπιτηροῦσα τὰς ἐνδιαμέσους ὁδεύσεις (ἐλάχιστον ὅριον), εἴτε θὰ προώθει διαδοχικῶς τὸν ὄγκον της Βορειοδυτικώτερον καὶ μέχρι τοῦ ὕψους 'Ελαίας ἵνα, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἢ νὰ ἀμυνθῇ Βορειοδυτικώτερον τοῦ ἐλαχίστου ὁρίου ἢ νὰ ἐπιβραδύνῃ τὴν μέχρι τούτου προχώρησιν τοῦ ἀντιπάλου. Κατὰ τὴν ἐνέργειαν ἀπὸ 'Ελαίας μέχρι τοῦ κάτω ροῦ τοῦ 'Αράχθου ποταμοῦ, ἡ μεραρχία ἔδει νὰ μὴ ἐμπλακῇ εἰς ἀποφασιστικὸν ἀγῶνα καὶ φθείρῃ τὰς δυνάμεις της, καθιστῶσα οὕτω προβληματικὴν τὴν ἄμυναν τοῦ κάτω ροῦ τοῦ 'Αράχθου ποταμοῦ (2).

'Η ἀποστολὴ αὕτη ἦτο ἀπόρροια τῶν ἐνεργειῶν τῶν 'Ιταλῶν, οἵτινες, ἀποβιβασθέντες εἰς τὴν 'Αλβανίαν κατ' 'Απρίλιον τοῦ 1939, εἶχον ὠθήσει ἰσχυρὰς δυνάμεις πρὸς τὰ σύνορα τῆς 'Ηπείρου, αἱ δὲ δυνάμεις τῆς VIII Μεραρχίας, ἦσαν ἀσθενεῖς ὡς δυνάμεις εἰρήνης καὶ ἀπετελοῦντο ἀπὸ τὰς ὀργανικὰς αὐτῆς μόνον μονάδας. Οὐδεμία ὀχύρωσις ὑπῆρχε τότε.

Βραδύτερον, δημιουργηθεισῶν νέων εὐνοϊκῶν συνθηκῶν, τὸ ΓΕΣ διὰ τῆς ἀπὸ 1ης Σεπτεμβρίου 1939 διαταγῆς του κοινοποιεῖ τὸ Σχέδιον ΙΒα, διὰ τοῦ ὁποίου τροποποιεῖ τὴν ἀποστολὴν τῆς μεραρχίας, διότι καὶ αἱ ἐργασίαι ὀχυρώσεως εἶχον προαχθῆ, καὶ ἡ VIII Μεραρχία εἶχεν ἐνισχυθῆ. 'Ορίζει πλέον ὡς ἀποστολὴν αὐτῆς τὴν εὐρεῖαν κάλυψιν τῶν 'Ιωαννίνων, διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς γραμμῆς 'Ελαία—Καλαμᾶς καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν κατὰ τὸ δυνατὸν τῆς ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου ὁλοκληρώσεως τῆς 'Ηπειρωτικῆς ἀκτῆς καὶ τῶν στενῶν τῆς Κερκύρας νοτίως τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ. Πρὸς τοῦτο καθορίζει τὴν ἐξασφάλισιν ὁπωσδήποτε τῆς γενικῆς γραμμῆς βορείως Τσεπέλοβο–Σουρεμάδια ('Ελαφότοπος) – 'Ελαία–Καλαμᾶς

(1) Σχεδιάγραμμα ΙΙ.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/1. Σελ. 1.

ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ
Λεσκοβίκι
Σαραντάπορος π.
Κλέφτη
Σμόλικας
2637
Σαμαρίνα
Βασιλίτσα
2242
Τρισία ΦΑΛΑΓΞ
Σολιανη ΦΑΛΑΓΞ
23 Μερ. Φερράρα
Γεφ. Μέρτζανη
Καβάσιλα
Πευκάρι
Σουνίτσα
Ελεύθερον
Παλαιοσέλιον
Δίστρατον
Δρυμάδες
Αηδονοχώριον
Γεφ. Μπουραζάνη
Τραπεζίτσα
Κόνιτσα
Αώος π.
Μερόπης
Πωγώνιανη
Πελεκάνια
Βίρλα
ΟΥΛΑΜΟΣ
15 Σ.Π
Τύμφη
Γκαμήλα
Αστράκα
Βρυσοχώρι
Λάϊστα
Δέλβινον
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΦΑΛΑΓΞ
Κουτσούρανα
1524
Τσούκα
Γεροπλάτανος
Μαυροβούνι
Κεφαλοβουνάρα
Δελβινάκιον
Βήσανη
Άνω Ραβένια
Μεσοβούνι
Γεωργουτσάδες
Καλιβιά
Χάνι Δελβινακίου
23 Μερ. Φερράρα
51 Μεραρχία Σιένα
Βοϊδομάτης π.
Δολιανά
Κεράσοβον
Καλπάκι
Τσεπέλοβον
Κουκουρούτζος
1785
Βωβούσα
Σιταριά
Χάβος
Παρακάλαμος
Νεγράδες
Ελατοχώρι
Καστάνιανη
1316
Λάβδανη
ΙΙΙ/42
ΙΙ Τ. ΠΟΛ.
Ι/40
Χρυσόρραχη
Βρύση
Πεστά
Πασά
Όρη Τσαμαντά
1618
Καρδίκι ΦΑΛΑΓΞ
Μουργκάνα
Τσαμαντάς
Κ. Λαβδάνη
Πρωτόπαπας
Τομεύς Νεγράδων
Υποτομεύς Σουδενών
Υποτομεύς Καλπακίου
825
Μίλιετ
5/Μερ. Σιένα
Παράλιαι Δυνάμεις
Τσανίνι ΦΑΛΑΓΞ
Γαρδίκι
Άγ. Πάντες
Ζίτσα
Υποτομεύς Καλπακίου
Υποτομεύς Βροντισμένης
Τομεύς Καλαμά
Τομεύς Νεγράδων
Σουλόπουλον
1810
Πάβλα π.
Ανατολική ΦΑΛΑΓΞ
Κονισπολις
1026
Πλαίσιον
Φαρμακοβούνι
1243
1202
Κεραμίτσα
Γαβάνια
Λεπτοκαρυά
Βουτσαρά
ΙΩΑΝΝΙΝΑ
Μέτσοβον
ΙΙ/40
Βρουσίνα
VIII ΟΑ
Αμπέλια
Βλαχώρι
Σαγιάδα
Ορμ. Σαγιάδα
Φιλιάτες
Τσιφλίκι
Βρυσέλλα
Σκουπίτσα
Δάφνη
Παραπόταμος
Καλαμάς π.
Μενίνα
1644
Ηγουμενίτσα
Υποτομεύς Γρύμπιανης
Υποτομεύς Γρανιτσοπούλας
Υποτομεύς Γρανιτσοπούλας
Υποτομεύς Βρουσίνας
Τομεύς Καλαμά
Τομεύς Θεσπρωτίας
Υποτομεύς Παραποτάμου
Υποτομεύς Νεοχωρίου
Τ.ΠΡ.Φ
ΙΙ/24 ΤΑΓΜΑ
Λοχ. Πρού.
Παραμυθιά
ΕΙΣΒΟΛΗ ΙΤΑΛΙΚΩΝ ΦΑΛΑΓΓΩΝ
ΕΙΣ ΗΠΕΙΡΟΝ
(Από 28-31 Οκτωβρίου 1940)
ΚΛΙΜΑΞ 1:400.000
0 4 8 12 χιλ.
Τοποθεσία αντιστάσεως
Καταληφθείσαι θέσεις υπό των τμημάτων
Προκαταλήψεις μετά την συμπλοκήν των
Διαδοχικαί Τοποθεσίαι
Καταληφθείσαι από 28-31 Οκτωβρίου
υπό Ιταλικών Φαλάγγων
Οδός Σκυροστρωμένη
Ημιονική

ποταμός, διὰ τῆς διαθέσεως ἐπὶ ταύτης εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοῦ ὄγκου τῆς μεραρχίας ὑπὸ τὴν κάλυψιν τμημάτων προκαλύψεως ἐνεργούντων ἐπιβραδυντικῶς. Κατὰ τὸ ἀριστερόν, κάτω ροῦς Καλαμᾶ ποταμοῦ, τὴν κάλυψιν καὶ ἀπόφραξιν τῶν πρὸς Πρέβεζαν ὁδεύσεων. Βορειότερον δὲ τοῦ Τσεπελόβου τὴν ἀπόφραξιν τῶν ὀρεινῶν διαβάσεων εἰς τὸ ὕψος Βρυσοχώρι–Ἐλεύθερον–Γαναδιό– Σαραντάπορος ποταμός (1).

Ἡ καθορισθεῖσα διὰ τοῦ Σχεδίου ΙΒα ἀμυντικὴ ἀποστολὴ τῆς μεραρχίας ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας–Καλαμᾶ, εἶχεν ὡς προϋπόθεσιν τὴν ἔγκαιρον ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω τοποθεσίας ἀμυντικὴν ἐγκατάστασιν τοῦ ὄγκου τῆς μεραρχίας, προεβλέπετο δὲ καὶ ἡ ἐνίσχυσις τῆς VIII Μεραρχίας διὰ μιᾶς εἰσέτι μεραρχίας ἐκ Καλαμπάκας ἐκ τῶν ἐφεδρειῶν τοῦ Ἀρχιστρατήγου.

Τὴν 20ὴν Ἀπριλίου 1940, τὸ ΓΕΣ, ἀνησυχοῦν διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν Ἠπειρωτικῶν ἀκτῶν, καθώρισε καὶ νέαν ἀποστολὴν διὰ τοῦ Σχεδίου ΙΒβ, καθ' ἣν ἡ VIII Μεραρχία διὰ τὴν περίπτωσιν ἀποπείρας ἀποβάσεως τῶν Ἰταλῶν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἠπείρου, θὰ ἐμερίμνα διὰ τὴν κάλυψιν τῆς ἐπιστρατεύσεώς της, μετὰ τοῦτο δέ, ἀναλόγως τῆς ὅλης καταστάσεως θὰ ἐξησφάλιζε τὴν κατὰ τὸ ΙΒ ἢ ΙΒα ἀποστολήν της, ὡς καὶ εἰδικαὶ τότε διαταγαὶ θὰ καθώριζον. Ὁπωσδήποτε ὅμως μέχρι λήψεως τῶν διαταγῶν τούτων, αἱ ἐνέργειαι τῆς μεραρχίας διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῆς διατάξεώς της θὰ ἐστηρίζοντο εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς ΙΒ. Ἐν συνεχείᾳ, ἡ διαταγὴ αὐτὴ καθώριζεν ὅτι ἡ μεραρχία θὰ ἐξασφαλίσῃ ἀρχικῶς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου πρὸς κάλυψιν τῆς ἐπιστρατεύσεως τῶν ἐν Πρεβέζῃ μονάδων της καὶ ἐν ἀδυναμίᾳ ἔδει νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ στενὸν τῆς Πρεβέζης καὶ νὰ καταλάβῃ τὰς βορείας καὶ ἀνατολικὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀμβρακικοῦ Κόλπου μέχρις Ἀμφιλοχίας.

Τὴν 9ην Αὐγούστου 1940, τὸ ΓΕΣ ἀνακεφαλαιὸν τὰς ὁδηγίας του πρὸς τὴν VIII Μεραρχίαν διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου ΙΒβ, τῆς Ἰταλίας κυριαρχούσης ἀπολύτως ἔναντι τῆς Ἑλλάδος κατὰ θάλασσαν καὶ ἀέρα, καθώριζεν ὡς ἀποστολὴν ταύτης: (2)

«Τὴν κάλυψιν τῆς ἐπιστρατεύσεώς της καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὑπὸ οἱασδήποτε συνθήκας ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως τῶν κόμβων Ἐλαίας, Ἰωαννίνων, Φιλιππιάδος καὶ τῆς ἀντιστοίχου ὁδικῆς ἀρτηρίας, ἐπὶ τὸν ἀπαιτούμενον δι' ἕκαστον κόμβον καὶ ἕκαστον τμῆμα χρόνον, εἰ δυνατὸν δὲ τὴν ἀπόφραξιν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Τὴν πραγματοποίησιν μιᾶς ἀρχικῆς διατάξεως περιλαμβανούσης ἀφ' ἑνὸς μὲ τὴν ἀναγκαιοῦσαν προκάλυψιν εἰς τὸ βόρειον μέτωπον, ὅσον καὶ εἰς τὸ νότιον τοιοῦτον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἰσχυρὰς ἐφεδρείας κλιμακωμένας κατὰ μῆκος τῆς ἀρτηρίας Ἐλαία—Ἰωάννινα—Φιλιππιάς, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως κατόπιν τῆς τοιαύτης διατάξεως ρυθμίσῃ ἡ μεραρχία τὸν ἀγῶνα, εἴτε διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν ἐφεδρειῶν της, εἴτε διὰ τῆς ἐκχωρήσεως ἐδάφους εἰς τὸν ἀντίπαλον (ὑποχωρητικὸς ἑλιγμὸς δυνάμεων τοῦ βορείου μετώπου). Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ διαμφισβήτησιν τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τὸν ἀντίπαλον, αὕτη δὲν πρέπει νὰ ἀγάγῃ εἰς διασπορὰν ἢ σημαντικὴν φθορὰν τῶν δυνάμεών της καὶ πρὸ παντὸς χωρὶς τοῦτο νὰ ἀγάγῃ εἰς διακύβευσιν τῆς ἀποστολῆς της.

Ὡς βασικὴ ἐντολὴ τῆς μεραρχίας παραμένει ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ κάλυψις τοῦ Θεάτρου Δυτικῆς Μακεδονίας ἀπὸ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως Ἰωάν-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/1. Σελ. 2.
(2) Παράρτημα 9.

νινα—Ζυγός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀπόφραξις τῶν πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν ἐξ Ἠπείρου ἀγουσῶν ὁδεύσεων (κυρία προσπάθεια).

Ἐν περιπτώσει ἀποβάσεως ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ καταλήψεως τοῦ κόμβου Φιλιππιάδος—Λούρου, ἐναπόκειται εἰς τὴν μεραρχίαν ἡ ἐκτίμησις τῆς τότε καταστάσεως, βάσει τῆς ὁποίας θὰ ἀπεφάσιζεν αὕτη εἴτε ἀντεπίθεσιν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ καταληφθέντος κόμβου Φιλιππιάδος καὶ συνέχισιν τῆς συμπτύξεως πρὸς Ἄρταν, εἴτε παραίτησιν ἀπὸ πάσης πλέον συμπτύξεως πρὸς Ἄρταν καὶ ἑπομένως σύμπτυξιν ἐξ Ἰωαννίνων πρὸς Μέτσοβον, ὁπότε ἐν τῇ τελευταία ταύτη περιπτώσει θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἐξησφαλισμένος ὁ κόμβος Ἰωαννίνων διὰ τὴν διοχέτευσιν δυνάμεων τοῦ νοτίου μετώπου (Φιλιππιάδος) πρὸς Μέτσοβον. Ἡ αὐτὴ ἐνέργεια (σύμπτυξις πρὸς Μέτσοβον) δύναται νὰ προβλεφθῇ καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ ἀντίπαλος, παραβιάσας ἐνωρὶς τὸν Ἀμβρακικόν, ἀπειλεῖ ἢ διακόπτει κατὰ τρόπον ἀνεπανόρθωτον τὰς πρὸς τὴν Αἰτωλοακαρνανίαν παραθαλασσίας συγκοινωνίας ἐξ Ἄρτης, ὁπότε αἱ ἐν Ἄρτῃ καὶ νοτίως ταύτης δυνάμεις τῆς μεραρχίας, θὰ συμπτυχθῶσι πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν.

Ἀφ' ἧς δὲ ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπιτευχθῇ συγκέντρωσις τοῦ ὄγκου τῆς μεραρχίας ἐν τῷ κάτω Ἀράχθῳ, ὁ δὲ ἀντίπαλος ἐπὶ πλέον τῆς ἀπὸ ξηρᾶς (ἐκ περιοχῆς Φιλιππιάδος—Λούρου) ἐνεργείας του, παραβιάσας τὸν Ἀμβρακικόν, ἀπειλεῖ ἀμέσως τὰς πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν συγκοινωνίας, πιθανὸν νὰ κριθῇ τότε ὡς περιττὴ πλέον ἡ παραμονὴ τῆς μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν Κάτω Ἀράχθου, ὅτε αἱ δυνάμεις τῆς Μεραρχίας θὰ συμπτυχθῶσι πρὸς τὴν Αἰτωλοακαρνανίαν, ἐν ἀνάγκῃ διὰ τῶν ὀρεινῶν ὁδεύσεων».

Εἰς τὰς διαβιβασθείσας διὰ τοῦ Ταγματάρχου τοῦ Πεζικοῦ Γρίβα Γεωργίου τὴν 24ην Αὐγούστου 1940 προφορικὰς ὁδηγίας (1) τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ ΓΕΣ πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς VIII Μεραρχίας, ἡ τελευταία παράγραφος τούτων εἶχεν ὡς ἑξῆς:

«...ἀναγνωρίζεται ἡ δυσχερὴς θέσις, εἰς ἣν εὑρίσκεται ἡ μεραρχία. Ἡ κυβέρνησις δὲν ἀναμένει βεβαίως ἐκ τῆς μεραρχίας νίκας, δεδομένης τῆς ἀριθμητικῆς ὑπεροχῆς τοῦ ἀντιπάλου, ἀναμένει ὅμως ἐκ ταύτης, νὰ σώσῃ τὴν τιμὴν τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων καὶ πρὸς τοῦτο ὁ διοικητὴς τῆς Μεραρχίας δύναται νὰ διαθέσῃ τὰς δυνάμεις του ὅπως νομίζῃ καλύτερον».

Τὴν 3ην Σεπτεμβρίου, παρέχονται εἰς τὴν μεραρχίαν ὡρισμέναι πληροφορίαι ἢ ἐπεξηγήσεις, τῶν ὁποίων τὰ κύρια σημεῖα ἔχουσιν ὡς ἑξῆς: (2).

1) ὅτι ἡ μεραρχία δέον νὰ ἐξετάσῃ τὸ σύνολον τῶν μέχρι τοῦδε ληφθέντων μέτρων διὰ τὴν ἀπόφραξιν καὶ ἄμυναν τοῦ στενοῦ Πρεβέζης.

2) ὅτι σχετικῶς μὲ τὴν ἀπόκρουσιν ἰσχυρῶν ἀποβατικῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὰς Ἠπειρωτικὰς ἀκτὰς ἀπὸ Πρεβέζης μέχρι Καστροσυκιᾶς, αἱ ἀπὸ θαλάσσης δυνατότητές μας εἶναι μηδαμιναί, αἱ δὲ ἀπὸ ἀέρος ἐνέργειαι περιωρισμέναι.

3) ὅτι ἑλιγμὸς τῆς μεραρχίας διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς γενικῆς ἀποστολῆς της δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄκαμπτος καὶ ὁ αὐτὸς διὰ πάσας τὰς περιπτώσεις, ἀλλὰ τοὐναντίον θὰ πρέπει προοδευτικῶς νὰ προσαρμοσθῇ, ἐφ' ὅσον τὰ μέσα αὐξάνονται.

4) ὅτι τὰ μέχρι τοῦδε σχέδια ἐνεργείας ἔχουσι περιωρισμένην ἀξίαν καὶ θὰ πρέπει νὰ προσαρμοσθῶσι πρὸς τὰ πραγματικὰ δεδομένα (ἀντίπαλος—ἡμέτερα μέσα), αἱ δὲ μέχρι τοῦδε κοινοποιηθεῖσαι εἰς τὴν μεραρχίαν ὁδηγίαι ἐπὶ τῆς

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/1. Σελ. 4.
(2) Παράρτημα 10.

ἐφαρμογῆς τῶν διαφόρων σχεδίων ἀμύνης τῆς Ἠπείρου, ἀφήνουσιν εὐρεῖαν πρωτοβουλίαν ἐν τῷ καθορισμῷ ἑκάστοτε τοῦ μᾶλλον προσφερομένου καὶ ἁρμόζοντος ἐλιγμοῦ.

Τὴν 16ην Σεπτεμβρίου, ἡ μεραρχία λαμβάνει τὰς κάτωθι συγκεφαλαιωτικὰς ἀντιλήψεις τοῦ ΓΕΣ σχετικῶς μὲ τὸν τρόπον ἀντιμετωπίσεως τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἐχθροῦ (1).

—Ἄμυνα ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Ἠπείρου καὶ προσπάθεια ἀναχαιτίσεως τοῦ ἀντιπάλου, ὅπου εἶναι δυνατόν.

— Διατήρησις ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ τῆς τοποθεσίας ΙΒα, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, εἰ δυνατὸν ἐκτέλεσις ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ σκοπῷ βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν ἀμύνης καὶ ἐξάσκησις πιέσεως ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου πρὸς ἀνακούφισιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος τῆς VIII Μεραρχίας.

—Ἰσχυρὰ κάλυψις τοῦ θεάτρου τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Ἰωάννινα–Μέτσοβον. Πρὸς τοῦτο ἡ μεραρχία ἔχει ἐλευθερίαν νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν κάλυψιν τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, εἴτε ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἐλαία–Καλαμᾶς ποταμός, μὲ τὸ δεξιόν της στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ ὄρους Σμόλικα (γραμμὴ ΙΒα), εἴτε ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ Ἀράχθου ποταμοῦ (γραμμὴ ΙΒ) μὲ τὸ δεξιόν της πρὸς Ζυγὸν Μετσόβου ἢ ἐπὶ γραμμῆς ἀκόμη νοτιανατολικώτερον τοῦ Ἀράχθου ἐν Ἀκαρνανίᾳ, εἴτε ἐπὶ ἐνδιαμέσου τινὸς μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω ὁρίων γραμμῆς, τοῦ δεξιοῦ της στηριζομένου ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὡς ἄνω περιοχῶν (Σμόλικα ὄρος, Ζυγὸς Μετσόβου ἢ ἐπὶ περιοχῆς μεταξὺ τούτων).

Αἱ πολλαπλαῖ ἀποστολαὶ τῆς μεραρχίας πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν Σχεδίων ΙΒ, ΙΒα καὶ ΙΒβ διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς ἑκάστοτε δημιουργουμένης καταστάσεως διείποντο ὑπὸ ἐλαστικότητος ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἐλιγμὸν τῆς μεραρχίας καὶ ἄφινον εἰς αὐτὴν τὴν ἐκλογὴν τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως. Γενικώτερον, ὅσον ἀφορᾷ τὰς δυνάμεις τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐνεῖχον καὶ ἐπιθετικὸν πνεῦμα παρὰ τὴν ἐχθρικὴν ὑπεροχὴν εἰς πυροβολικόν, ἅρματα καὶ ἀεροπορίαν.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας κατόπιν τῶν διαταγῶν τοῦ ΓΕΣ ἀποφασίζει νὰ ἀγωνισθῇ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας—Καλαμᾶ, καὶ βάσει τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐκδίδει τὴν ἀπὸ 23ης Σεπτεμβρίου διαταγήν του (2), διὰ τῆς ὁποίας ἀφ' οὗ καθώριζεν «ὅτι ἡ Μεραρχία ἔχει τὴν ἀπόφασιν νὰ παρασύρῃ τὸν ἀντίπαλον ἐπὶ τῆς ὠργανωμένης κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον τοποθεσίας Ἐλαίας καὶ ἀφ' οὗ ἐπιφέρῃ εἰς τοῦτον φθοράν, διὰ γενικῆς ἀντεπιθέσεως θὰ ἐπιδιώξῃ νὰ τὸν ἀπορρίψῃ πέραν τῶν συνόρων, ἀποκόπτουσα τοῦτον ἀπὸ τὰς γραμμὰς συγκοινωνιῶν καὶ ἀνεφοδιασμοῦ του», διέτασσεν ὅπως ἅπαντες, μνήμονες τῆς ἱστορίας καὶ τῶν παραδόσεων, δείξωσιν εἰς τοὺς πιθανοὺς ἀντιπάλους ὅτι οὔτε τὸ πλῆθος, οὔτε ἡ ὑλικὴ ἰσχὺς φέρουν τὴν νίκην, ἀλλ' αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις, ἡ σταθερὰ πεποίθησις ἐπὶ ταύτην καὶ τὸ δίκαιον τοῦ ἀγῶνος μας.

Τὴν 27ην Σεπτεμβρίου ἐξεδόθησαν πρὸς τὴν VIII Μεραρχίαν νέαι ὁδηγίαι, τὸ μὲν κατόπιν τῆς διαθέσεως εἰς τὸ θέατρον Ἠπείρου ἐνισχυτικῶν δυνάμεων ἐπὶ πλέον τῶν διὰ σχεδίων ΙΒ, ΙΒα καὶ ΙΒβ προβλεπομένων, τὸ δὲ ἵνα προσανατολισθῇ ἡ μεραρχία ἐπὶ ἐνδεχομένων τινῶν ἐντολῶν, αἵτινες ἐδόθησαν εἰς τὸ ΤΣΔΜ, ἐνδιαφερουσῶν τὸ θέατρον Ἠπείρου καὶ διὰ τῶν ὁποίων καθωρίζετο (3):

> *«....ὅτι καὶ μὲ τὰς ὁδηγίας ταύτας οὐδεὶς περιορισμὸς ἐτίθετο εἰς τὴν VIII Μεραρχίαν ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς της, διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς δοθείσης ἀποστολῆς, τοποθεσίας ἀντιστάσεως, ἐκλογῆς νοουμένης πάντοτε μεταξὺ*

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 622/Β. Σελ. 80–82.
(2) Ἀντιστρατήγου ἐ.ἀ. Κατσιμήτρου Χαρ. «Ἡ Ἤπειρος Προμαχοῦσα». Σελ. 26.
(3) Παράρτημα 11.

τῶν τεθέντων ὁρίων (πρόσω, ὀπίσω). Ἐν τούτοις ὅμως, καὶ κατὰ τοῦτο τροποποιοῦνται αἱ ἐπιβληθεῖσαι εἰς τὴν μεραρχίαν δουλεῖαι, διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ μεραρχία ἤθελεν ἐγκαταλείψει τὴν περιοχὴν Ἰωαννίνων καὶ ἑπομένως ἀποκαλύψῃ τοιουτοτρόπως τὴν κατεύθυνσιν Ἰωαννίνων—Ζυγὸς—Μετσόβου, θὰ ἔδει νὰ καλύψῃ τὴν τελευταίαν ταύτην κατεύθυνσιν διὰ δυνάμεων τουλάχιστον συντάγματος πεζικοῦ μετὰ δύο μοιρῶν πυροβολικοῦ, αἵτινες τότε θὰ ὑπήγοντο ὑπὸ τὸ ΤΣΔΜ, τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζον νῦν περιωρισμένας δυνατότητας τοῦ ἀντιπάλου, εἶχε λάβει ἐπὶ τοῦ παρόντος ὡς πρώτην ἀποστολὴν τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τοποθεσίας ΙΒα. Ἐπειδὴ δέ, ἐν περιπτώσει συμπτύξεως τῆς Μεραρχίας νοτίως Ἐλαίας, θὰ ἐδημιουργεῖτο κενὸν μεταξὺ τοῦ δεξιοῦ τῆς Μεραρχίας καὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ Σμόλικα ὄρους ἀριστεροῦ τοῦ ΤΣΔΜ, τὸ κενὸν τοῦτο θὰ τὸ ἐκάλυπτε τὸ ΤΣΔΜ διὰ δυνάμεών του.

Τὸ ΤΣΔΜ ἔλαβεν ὡς ἐνδεχομένην ἀποστολὴν τὴν ἀνάληψιν εἰ δυνατὸν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπὶ σκοπῷ ἀνακουφίσεως καὶ ἐνισχύσεως τοῦ ἀγῶνος τῆς VIII Μεραρχίας».

Ἡ διαταγὴ ἐν συνεχείᾳ ἔλεγεν : *«Τονίζω καὶ τοῦτο παρακαλῶ ὅπως ἔχητε σταθερῶς ἐν νῷ ἵνα μὴ δημιουργηθῶσι πεπλανημέναι ἐντυπώσεις, ὅτι οὔτε ἡ ἀνάληψις τῶν ἐπιθετικῶν τούτων ἐνεργειῶν εἶναι βεβαία, ἡ δὲ ἐκδήλωσις τοῦ ἀποτελέσματος τούτων δὲν δύναται νὰ εἶναι εἰ μὴ βραδυτάτη* (1).

Τὴν 5ην Ὀκτωβρίου, νέαι συμπληρωματικαὶ ὁδηγίαι τοῦ ΓΕΣ πρὸς τὴν μεραρχίαν, αἵτινες ἦσαν καὶ αἱ τελευταῖαι σχετικῶς μὲ τὴν ἀποστολήν της, καθώριζον (2).

«Ἀγὼν Προκαλύψεως. Ἡ πραγματοποιουμένη ἤδη ἐπιστράτευσις καὶ συγκέντρωσις τῶν μαχίμων στοιχείων τῆς μεραρχίας πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀπαλλάσσει τὴν προκάλυψιν οὐσιώδους ἀποστολῆς, τουτέστι τῆς καλύψεως τῆς συγκεντρώσεως καὶ τῆς παροχῆς τοῦ ἀναγκαιοῦντος πρὸς τοῦτο χώρου. Ἡ ἀποστολὴ συνεπῶς τῆς προκαλύψεως περιορίζεται εἰς τὸ νὰ δώσῃ τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον συναγερμοῦ καὶ καταλήψεως τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως, καὶ εἰς τὸ νὰ κερδίσῃ τὸν δυνατὸν χρόνον διὰ τῆς ἐπιβραδύνσεως τοῦ ἀντιπάλου ἄνευ ὅμως φθορᾶς τῶν μέσων της. Τὸ τελευταῖον τοῦτο (μὴ φθορὰ τῶν μέσων της) εἶναι οὐσιῶδες, διότι αἱ νῦν διατιθέμεναι διὰ τὸν προκαλυπτικὸν ἀγῶνα δυνάμεις τῆς μεραρχίας ἀποτελοῦσι τὸ σημαντικώτερον μέρος τῶν ἐφεδρειῶν της διὰ τὴν περαιτέρω διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος.

Ἀγὼν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας. Τὸ δυτικῶς Καλαμᾶ ποταμοῦ τμῆμα τῆς τοποθεσίας (Ρεπέτιστα—Μονὴ Σωσσίνου) θὰ περιληφθῇ ἀπὸ τοῦδε εἰς τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως μόνον ἐφ' ὅσον ἔχει ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐν αὐτῷ ἀποτελεσματικὴ ἀντιαρματικὴ παθητικὴ καὶ ἐνεργητικὴ ἄμυνα. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει ἡ τοποθεσία αὕτη θὰ εἶναι ἐπιβραδύνσεως, ἡ δὲ τοποθεσία ἀντιστάσεως θὰ εἶναι ἐπὶ τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ.

Δέον νὰ καταβληθῇ ἐξαιρετικὴ προσοχὴ διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τῆς καταστάσεως, βάσει τῆς ὁποίας θὰ διαταχθῇ ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐκ τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας πρὸς Κεφαλοβουλγάραν καὶ πρὸς Χάνι Δελβινάκι ὑπὸ τῆς μεραρχίας προβλεπομένων γενικῶν ἀντεπιθέσεων, αἵτινες ὅμως, ὑπὸ τὰς

(1) Ἀντιστρατήγου Καταιμήτρου Χαρ. «Ἡ Ἤπειρος Προμαχοῦσα». Σελ. 23.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 760/ΙΑ/2.

σημερινὰς συνθήκας, ἰδιαιτέρως δὲ ἡ τοῦ ἀριστεροῦ, φαίνονται λίαν ἀμφιβόλου ἀποτελέσματος».

Ἡ μεραρχία καὶ μετὰ τὰς συμπληρωματικὰς ταύτας νέας ὁδηγίας τοῦ ΓΕΣ σχετικῶς μὲ τὴν ἀποστολήν της δὲν μετέβαλλε τὴν ἀπόφασίν της ὅπως ἀμυνθῇ δι' ὅλων τῶν δυνάμεών της ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας—Καλαμᾶ.

Ἡ διάταξις τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων.

31. Κατὰ τὸ μεσολαβῆσαν χρονικὸν διάστημα τῶν δεκαεννέα μηνῶν ἀπὸ τῆς Ιταλικῆς εἰς Ἀλβανίαν ἀποβάσεως, μέχρι τῆς 27ης Ὀκτωβρίου, παραμονῆς ἐξαπολύσεως τῆς Ιταλικῆς ἐπιθέσεως, ἡ VIII Μεραρχία εἶχεν ἐπιστρατευθῇ καὶ σημαντικῶς ἐνισχυθῆ. Διέθετε δέκα πέντε τάγματα πεζικοῦ καὶ δέκα τέσσαρας πυροβολαρχίας διαφόρων διαμετρημάτων, ἐπὶ πλέον δὲ τούτων σημαντικαὶ ἐνισχύσεις ἐκινοῦντο πρὸς τὴν Ἤπειρον. Ὡς ζώνην ἐνεργείας εἶχεν ἀπὸ τοῦ ὄρους Σμόλικα μέχρι τοῦ Ἰονίου Πελάγους, συμπεριλαμβανομένου. Ἡ ἀμυντικὴ ἰσχὺς τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας—Καλαμᾶ εἶχε σημαντικώτατα προωθηθῆ.

Ἡ κυρία γραμμὴ ἀντιστάσεως τῆς τοποθεσίας ταύτης, ἥτις ἐστήριζε τὸ δεξιόν της ἐπὶ τοῦ Σμόλικα καὶ τὸ ἀριστερόν της εἰς τὸ Ἰόνιον Πέλαγος παρὰ τὴν Ἡγουμενίτσαν, ἐστοιχίζετο ὑπὸ τῆς γενικῆς γραμμῆς ὕψωμα Κλέφτης (βορείως Κονίτσης), Γκραμπάλα, Ἐλαία, Βροντισμένη, Μονὴ Σωσίνου, Ἀετόπετρα, Γρανιτσοπούλα, Γρίμποβον, Νεοχώριον, ὑψώματα Παραποτάμου (1).

Ἡ γραμμὴ ἀνασχέσεως ἐστοιχίζετο ὑπὸ τῆς γενικῆς γραμμῆς: Σουρεμάδια (Ἐλαφότοπος), Βουρτόπια, Παντελόνι, Κουτουρλάδες, Σουλόπουλο, Γρίμποβον, αὐχὴν Νεοχωρίου, αὐχὴν Δραμίτσας. Πρὸ τῆς τοποθεσίας εἶχον ὀργανωθῆ καὶ ἕτεραι τοποθεσίαι, ὧν ἡ διατήρησις θὰ ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῆς καταστάσεως.

Αἱ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας δυνάμεις εἶχον διαιρεθῆ εἰς τρεῖς τομεῖς, τὸν Τομέα τῆς Θεσπρωτίας ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Λιούμπαν Νικόλαον μὲ Σταθμὸν Διοικήσεως τὸ Κεφαλόβρυσον (τρία χιλιόμετρα νοτιοανατολικῶς Νεοχωρίου) καὶ μὲ ζώνην ἐνεργείας ἀπὸ τοῦ Ἰονίου Πελάγους μέχρι τῶν ὑψωμάτων Μεσοβοῦνι (ἐπὶ τῆς μεθορίου) καὶ χωρίου Ραβένη παρὰ τὸν Καλαμᾶν ποταμόν, τὸν Τομέα Καλαμᾶ ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Πεζικοῦ Γιατζῆν Δημήτριον Διοικητὴν τῆς III Ταξιαρχίας Πεζικοῦ μὲ Σταθμὸν Διοικήσεως τὸ χωρίον Ζίτσα καὶ μὲ δεξιὸν ὅριον ἐνεργείας μέχρι τῶν ὑψωμάτων Πλαγιά—Βροντισμένη καὶ τὸν Τομέα Νεγράδων ὑπὸ τὸν Διοικητὴν Πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας Συνταγματάρχην Πεζικοῦ Ντρὲν Γεώργιον μὲ σταθμὸν Διοικήσεως Νεγράδες καὶ μὲ δεξιὸν ὅριον ἐνεργείας τὸν Βοϊδομάτην ποταμόν (2).

32. Ὁ Τομεὺς Θεσπρωτίας μὲ Σταθμὸν Διοικήσεως εἰς Παραμυθιάν, εἶχεν ὑποδιαιρεθῆ εἰς δύο ὑποτομεῖς: τὸν Ὑποτομέα Παραποτάμου ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Πεζικοῦ Ραυτόπουλον Παναγιώτην (Διοικητὴν τοῦ VIII Συνοριακοῦ Τομέως κατόπιν 85ου Σ. Πεζ.), μὲ ζώνην ἐνεργείας ἀπὸ θαλάσσης μέχρι Δράμεσι, ὅστις διέθετε τὸ Τάγμα προκαλύψεως Φιλιατῶν, μεῖον λόχος, δύο λόχους μετὰ δύο διμοιριῶν πολυβόλων τοῦ 24ου Συντάγματος Πεζικοῦ (5ος καὶ 11ος Λόχοι) καὶ μίαν ὀρειβατικὴν πυροβολαρχίαν τῶν 75. (Δύο Λόχοι τοῦ Τάγματος προκαλύψεως Φιλιατῶν) θὰ ἐνεσωματοῦντο εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ Ὑποτομέως τούτου μετὰ τὴν σύμπτυξίν των εἰς τὴν περιοχὴν Βάρφανης,

(1) Σχεδιάγραμμα ΙΙ
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/1 Σελ. 10

Τὸν ὑποτομέα Νεοχωρίου ὑπὸ τὸν 'Αντισυνταγματάρχην Πεζικοῦ Εὐαγγελίου Κωνσταντῖνον, ὅστις διέθετε τὸ ΙΙ/24 Τάγμα, λόχον ὅλμων τοῦ 24ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ μίαν ὀρειβατικὴν πυροβολαρχίαν τῶν 75. 'Ο Λόχος Πόβλας τοῦ Τάγματος Προκαλύψεως Φιλιατῶν προεβλέπετο νὰ ἐνσωματωθῇ εἰς τὸ Κέντρον ἀντιστάσεως Νεοχωρίου μετὰ τὴν σύμπτυξίν του νοτίως Καλαμᾶ ποταμοῦ.

Τὸ Τάγμα Προκαλύψεως Φιλιατῶν, μὲ ζώνην ἐνεργείας ὁλόκληρον τὴν ζώνην τοῦ Τομέως, εἶχεν ὡς ἀποστολὴν τὴν ἐπιβράδυνσιν τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τοὺς ἄξονας Παράβρυσος—Φιλιάτες—Παραπόταμος, καὶ Πόβλα—Κερамίτσα —Μενίνα μέχρι τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ καὶ ἐνσωμάτωσιν εἶτα τῶν λόχων αὐτοῦ εἰς τοὺς 'Υποτομεῖς Παραποτάμου καὶ Νεοχωρίου.

'Ως πυροβολικὸν ὁ τομεὺς διέθετε τὴν διοίκησιν τοῦ 21ου Συντάγματος 'Ορειβατικοῦ Πυροβολικοῦ μετὰ Μοίρας τῶν 75. 'Εκ τῶν δύο πυροβολαρχιῶν τῆς μοίρας ταύτης, ἡ μὲν μία εἶχε διατεθῇ εἰς τὸν 'Υποτομέα Παραποτάμου, ἡ δὲ ἑτέρα εἰς τὸν ὑποτομέα Νεοχωρίου.

'Ως ἐφεδρείαν, ὁ τομεὺς διέθετε τὴν διοίκησιν τοῦ ΙΙΙ/24 Τάγματος μετὰ τοῦ 10ου Λόχου αὐτοῦ καὶ δύο διμοιριῶν πολυβόλων τοῦ αὐτοῦ τάγματος. εἰς τὴν περιοχὴν Κεφαλόβρυσον ἔνθα καὶ ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τοῦ Τομέως. 'Επίσης διέθετε τὸν VIII Λόχον Σκαπανέων μὲ ἐντολὴν τὴν ἐκτέλεσιν καταστροφῶν ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ 'Ιωαννίνων—'Ηγουμενίτσης καὶ τὸ VIIIβ ὀρεινὸν χειρουργεῖον εἰς Παραμυθιάν (1).

33. 'Ο Τομεὺς Καλαμᾶ, μὲ Σταθμὸν Διοικήσεως τὴν Ζίτσαν, εἶχεν ὑποδιαιρεθῇ εἰς τρεῖς ὑποτομεῖς: (2) τὸν ὑποτομέα Βρουσίνας, ὑπὸ τὸν 'Επίλαρχον Λαλαούνην Βασίλειον μὲ ζώνην ἐνεργείας ἀπὸ τοῦ χωρίου 'Αμπέλια μέχρι Παναγιὰ καὶ μὲ δύναμιν τὴν VIII 'Ομάδα 'Αναγνωρίσεως.

Τὸν 'Υποτομέα Γρανιτσοπούλας, ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Πεζικοῦ Τσακαλῶτον Θρασύβουλον μὲ ζώνην ἐνεργείας ἀπὸ Παναγιὰ μέχρις 'Αετόπετρας, καὶ μὲ δυνάμεις τὸ 40ὸν Σύνταγμα Εὐζώνων (μεῖον Ι/40 καὶ ΙΙΙ/40 Τάγματα), λόχον μετὰ διμοιρίας πολυβόλων τοῦ Τάγματος προκαλύψεως Δελβινακίου, μετὰ τὴν σύμπτυξίν του ἐκ τῆς περιοχῆς Καστάνιανης καὶ πυροβολαρχίαν 75 Σκόντα. 'Ο οὐλαμὸς συνοδείας τοῦ συντάγματος εἶχε διατεθῇ εἰς τὴν περιοχὴν Προκαλύψεως Δελβινακίου.

Τὸν ὑποτομέα Γρίμπιανης ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Πεζικοῦ Παπαδημητρόπουλον 'Ιπποκράτην, μὲ ζώνην ἐνεργείας ἀπὸ Χάβος μέχρις ὑψώματος Βροντισμένη (ὄχι) καὶ μὲ δυνάμεις τὸ 42ον Σύνταγμα Εὐζώνων (μεῖον Ι/42 καὶ ΙΙ/42 Τάγματα). Τὸ ΙΙ/42 Τάγμα θὰ εἰσήρχετο εἰς τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως ἐκ τῆς περιοχῆς Χάνι Δελβινάκι μετὰ τὴν σύμπτυξιν τῆς προκαλύψεως. 'Επίσης διέθετε τὸ 2ον Τάγμα Πολυβόλων κινήσεως, μεῖον λόχος, ἀφεθέντος εἰς τὴν περιοχὴν Φιλιππιάδος διὰ τὴν φρούρησιν τοῦ ἐκεῖσε κόμβου συγκοινωνιῶν, καὶ τὴν μεικτὴν μοῖραν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ (πυροβολαρχία Σκόντα 75 καὶ πυροβολαρχία 105/19). 'Η πυροβολαρχία Σκόντα θὰ εἰσήρχετο εἰς τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως ἐκ τῆς περιοχῆς προκαλύψεως Χάνι Δελβινάκι, μετὰ τὴν σύμπτυξιν τῆς προκαλύψεως. 'Ο 42ος οὐλαμὸς συνοδείας τοῦ Συντάγματος εἶχε διατεθῇ εἰς τὴν προκάλυψιν περιοχῆς Δελβινακίου.

'Ο τομεὺς διέθετε ὡς ἐφεδρείαν τὸ ΙΙ/42 Τάγμα μετὰ τὴν εἴσοδόν του εἰς τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως ἐκ τῆς περιοχῆς προκαλύψεως.

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α)1 Σελ. 12.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/1 Σελ. 11.

34. Ὁ Τομεὺς Νεγράδων, μὲ Σταθμὸν Διοικήσεως τοὺς Νεγράδες, εἶχεν ἐπίσης ὑποδιαιρεθῆ εἰς τρεῖς ὑποτομεῖς : (1) τὸν ὑποτομέα Βροντισμένης, ὑπὸ τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Πεζικοῦ Τριβυζᾶν Σπυρίδωνα, μὲ ζώνην ἐνεργείας μεταξὺ Βροντισμένης καὶ Παλαιοκάστρου καὶ μὲ δυνάμεις τὸ I Τάγμα πολυβόλων κινήσεως (μεῖον λόχος) καὶ λόχον βαρέων πολυβόλων (4 πολυβόλα τῶν 13 χιλιοστῶν).

Τὸν Ὑποτομέα Καλπακίου, ὑπὸ τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Πεζικοῦ Μωραΐτην Ἰωάννην, διὰ τὴν ἄμυναν τῆς τοποθεσίας μεταξὺ Παλαιοκάστρου καὶ Βουρτόπια, μὲ δυνάμεις τὸ I/40 Τάγμα, λόχον πολυβόλων τοῦ I Τάγματος Πολυβόλων Κινήσεως καὶ VIII Ἀντιαρματικὴν Πυροβολαρχίαν (4 πυροβόλα τῶν 37) καὶ ἓν πολυβόλον τῶν 132.

Τὸν Ὑποτομέα Σουδενῶν ὑπὸ τὸν ὑποδιοικητὴν τοῦ 15ου Συντάγματος Πεζικοῦ Ἀντισυνταγματάρχην Πεζικοῦ Κυριαζῆν Γεώργιον, μὲ ζώνην ἐνεργείας ἀπὸ Βουρτόπια μέχρι Βοϊδομάτη ποταμοῦ καὶ μὲ δυνάμεις τὸ 15ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (μεῖον I/15 Τάγμα).

Ὁ Τομεὺς διέθετεν ὡς ἐφεδρείαν τὸ I/15 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν βορειοδυτικῶς Νεγράδων μετὰ τὴν εἴσοδόν του εἰς τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως ἐκ τῆς προκαλύψεως περιοχῆς Ἀηδονοχωρίου καὶ ὡς πυροβολικὸν ἀμέσου ὑποστηρίξεως ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Πυροβολικοῦ Ἀσημακόπουλον Ἀλέξανδρον διὰ μὲν τὸν ὑποτομέα Καλπακίου μοῖραν πεδινοῦ πυροβολικοῦ ἐκ δύο πυροβολαρχιῶν καὶ πυροβολαρχίαν Σκόντα τῶν 105 ἐζευγμένην, διὰ δὲ τὸν ὑποτομέα Σουδενῶν δύο πυροβολαρχίας ὀρειβατικὰς τῶν 75 Σκόντα, ἐξ ὧν ἡ μία θὰ προήρχετο ἐκ τῆς περιοχῆς Προκαλύψεως Ἀηδονοχωρίου, πυροβολαρχίαν τῶν 105/19 καὶ οὐλαμὸν πυροβολικοῦ συνοδείας τῶν 65, τοῦ 15ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

Ὡς γενικὴ ἀποστολὴ τῶν τομέων εἶχε δοθῆ ἡ ἄμυνα τῆς τοποθεσίας μέχρις ἐσχάτων ἄνευ ἰδέας ὑποχωρήσεως.

35. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀμβρακικοῦ εἶχεν ὀργανωθῆ ἕτερος Τομεύς, ὁ Πρεβέζης—Φιλιππιάδος, ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ 24ου Συν/τος Συνταγματάρχην Πεζικοῦ Παπαδόπουλον Κωνσταντῖνον, μὲ ἀποστολὴν τὴν φρούρησιν τῶν ἀκτῶν ἀπὸ Πρεβέζης μέχρι Κάστρου Συκιᾶς καὶ μὲ δυνάμεις τὸ I/24 Τάγμα (μεῖον λόχος), τὸν 24ον Οὐλαμὸν συνοδείας εἰς τὴν βορειοδυτικὴν παραλίαν Πρεβέζης, καὶ τὸν 39ον Οὐλαμὸν συνοδείας εἰς Ἄκτιον. Ἐπὶ πλέον διέθετε μίαν πεδινὴν πυροβολαρχίαν εἰς τὴν περιοχὴν χωρίου Λούρου νοτίως Φιλιππιάδος, λόχον πολυβόλων τοῦ 2ου Τάγματος πολυβόλων, ὡς κινητὴν ἐφεδρείαν διὰ τὴν φρούρησιν τοῦ ἐκεῖ κόμβου συγκοινωνιῶν καὶ ἐνδεχομένως διὰ τὴν χρησιμοποίησίν του ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Πρέβεζα—Φιλιππιάς (2).

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καταστροφῶν τῶν γεφυρῶν τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ καὶ τῶν δημοσίων ὁδῶν Ἰωάννινα—Ἐλαία—Κακαβιᾶ καὶ Ἐλαία—Μέρτζανη εἶχε διατεθῆ ὁ IIος Λόχος Σκαπανέων (ἐνισχύσεως) (3).

36. Τὸ πρὸς δυσμὰς κλιμάκιον προκαλύψεως τῆς μεραρχίας διὰ τοὺς τομεῖς Καλαμᾶ καὶ Νεγράδων (4) πρὸς τὴν περιοχὴν Κακαβιᾶ—Δελβινάκι, εἶχε ζώνην ἐνεργείας ἀπὸ Καστάνιανης μέχρι Δρυμάδων. Αἱ δυνάμεις τούτου, ὑπὸ τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Φριζῆν Μαρδοχαῖον, ἀπετελοῦντο ἀπὸ τὸ Τάγμα Προκαλύψεως Δελβινακίου, ἀπὸ τὸ II/42 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν νοτιοανατολικῶς

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/1 Σελ. 10—11.
(2) Σχεδιάγραμμα I.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/1 Σελ. 13.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/1 Σελ. 9.

τῆς λίμνης Τζεραβίνης, ἀπὸ τὸν 42ον οὐλαμὸν συνοδείας μὲ ἀντιαρματικὴν ἀποστολὴν εἰς Χάνι Δελβινάκι, τὸν 40ὸν οὐλαμὸν συνοδείας εἰς Κουτσόκρονον καὶ μίαν πυροβολαρχίαν τῶν 75 Σκόντα εἰς τὴν περιοχὴν Χάνι Δελβινάκι. Τὸ Τάγμα προκαλύψεως Δελβινακίου διέθετε τὸν 1ον λόχον εἰς Δρυμάδες, τὸν 2ον εἰς Ποντικάτες καὶ τὸν 3ον εἰς Καστάνιανην.

Τὸ πρὸς Βορρᾶν κλιμάκιον προκαλύψεως εἰς τὴν περιοχὴν Μέρτζανης—Κόνιτσα, εἶχε ζώνην ἐνεργείας ἀπὸ Δρυμάδων μέχρι Στράτσανης. Ὑπήγετο ὑπὸ τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Πεζικοῦ Παπαδημητρίου Πασχάλην καὶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸ I/15 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Ἀηδονοχωρίου, Μελισσόπετρας, τὸν 15ον οὐλαμὸν συνοδείας εἰς περιοχὴν Χάνι Μπουραζάνη μὲ ἀντιαρματικὴν ἀποστολήν, μίαν πυροβολαρχίαν τῶν 75 Σκόντα εἰς τὴν περιοχὴν Ἀηδονοχωρίου, καὶ τὸ Τάγμα Προκαλύψεως Κονίτσης (μεῖον λόχος) καὶ διμοιρία πολυβόλων Βούρμπιανης τεθέντων ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Τομέως Πίνδου, ὅπερ διὰ τῶν δύο λόχων αὐτοῦ εἰς Καβάσιλα καὶ Νικάνωρα κατεῖχε τὴν ζώνην ἀπὸ Ἡλιορράχη μέχρι Στράτσανης μὲ μίαν διμοιρίαν μεθ' ὁμάδος πολυβόλων εἰς τὸ ὕψωμα Κλέφτης τοῦ Σμόλικα ὄρους, διὰ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Τομέως Πίνδου. Τὸ τάγμα τοῦτο, κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, θὰ ὑπήγετο ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τὴν μεραρχίαν καὶ θὰ ἀπετέλει τὸν Ὑποτομέα Ἀώου.

Αἱ δυνάμεις τῶν δύο ἀνωτέρω περιοχῶν προκαλύψεως ὑπήγοντο ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ 15ου Συντάγματος Πεζικοῦ Συνταγματάρχην Ρήγαν Βασίλειον. Αἱ ἀποστολαὶ τῶν δυνάμεων προκαλύψεως συνίσταντο εἰς τὴν ἐπιβράδυνσιν τῆς προελάσεως τοῦ ἀντιπάλου μέχρι τῆς τοποθεσίας Καλαμᾶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως, διὰ τῆς καταλήψεως ἀρχικῶς τῆς γραμμῆς Μελισσόπετρα—Ἀηδονοχῶρι—Γερακοφωληά—Ποντικάτες—Ζάβρανον—Κτίσματα—Καστάνιανη, παράσχωσι τὸν ἀναγκαιοῦντα χρόνον εἰς τὴν μεραρχίαν διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐπιστρατεύσεως αὐτῆς, τὴν συγκέντρωσιν καὶ κατάληψιν διὰ τοῦ ὄγκου της τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας—Καλαμᾶ, ἀπαγορεύουσαι εἰς τὸν ἐχθρὸν τὰς πρὸς Ἐλαίαν κατευθύνσεις. Ἐν ἀδυναμίᾳ τηρήσεως τῆς ὡς ἄνω γραμμῆς, ἐκτέλεσις τῶν καταστροφῶν καὶ ἐπιβράδυνσις τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τοὺς ἄξονας Μέρτζανη—Γκραμπάλα—Ἐλαία, Δρυμάδες—Λαχανόκαστρον—Ἐλαία, Κακαβιά—Χάνι Δελβινάκι—Ἐλαία καὶ Καστάνιανη—Σουλόπουλο.

Ὡς πυροβολικὸν ἐνεργείας συνόλου ἡ μεραρχία διέθετεν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν Τομέων Καλαμᾶ καὶ Νεγράδων τὴν VIII Μοῖραν Βαρέος Πυροβολικοῦ, ἐξ ἧς τὴν πυροβολαρχίαν τῶν 85 εἰς τὴν περιοχὴν Σουδενῶν καὶ τὴν τῶν 105 Μ. εἰς τὴν περιοχὴν Καλπακίου.

Ὡς ἐφεδρεῖαι τῆς μεραρχίας διετίθεντο τὸ I/42 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Δραγουμή, τὸ III/40 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Βουτσαρᾶ, τὸ I/15 Τάγμα μετὰ τὴν σύμπτυξίν του ἐκ τῆς προκαλύψεως εἰς τὴν περιοχὴν Σουδενῶν, τὸ Τάγμα Προκαλύψεως Δελιβινακίου (μεῖον λόχος καὶ διμοιρία πυλοβόλων Καστάνιανης) μετὰ τὴν σύμπτυξίν του ἐκ τῆς προκαλύψεως εἰς τὴν περιοχὴν Νεγράδων, καὶ τὸ Τάγμα Ἐμπέδου Ἰωαννίνων, περιωρισμένης δυνάμεως, εἰς τὴν περιοχὴν Μεγάλο Μπισδοῦνι.

37. Διὰ τὴν ἀντιαρματικὴν ἄμυναν διετέθησαν ὑπὸ τῆς μεραρχίας ἀνὰ εἷς οὐλαμὸς συνοδείας εἰς ἑκάστην τῶν κατευθύνσεων τῶν στενωπῶν Δελβινακίου καὶ Μέρτζανης. Εἰς τὴν τοποθεσίαν ἀμύνης διετέθησαν, σὺν τῇ ἀποστολῇ τοῦ πυροβολικοῦ ἀμέσου ὑποστηρίξεως πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς στενωποῦ Καλπακίου, δύο πεδιναὶ πυροβολαρχίαι, μία πυροβολαρχία Σκόντα καὶ ἓν ἀντιαρματικὸν πυροβόλον τῶν 37, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Ρεπέτιστας δύο οὐλαμοὶ συνοδείας ἐν συνδυασμῷ μὲ τέσσαρα βαρέα πολυβόλα τῶν 13.2 καὶ τὰ πυρὰ δύο

ὀρειβατικῶν πυροβολαρχιῶν, καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Καλυβίων—Ἐλαφοτόπου εἷς οὐλαμὸς τῶν 65 ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰ πυρὰ τῶν πυροβολαρχιῶν τοῦ ὑποτομέως Σουδενῶν. Ἡ ἀντιαρματικὴ αὕτη ἀποστολὴ τῶν πυροβολαρχιῶν ἦτο ἐπὶ πλέον τῆς κυρίας ἀποστολῆς των, ἥτις ἦτο ἡ ἄμεσος ὑποστήριξις τῶν ὑποτομέων των.

Ὡς ἀντιαεροπορικὸν πυροβολικὸν διετίθετο: (1).

1 Πυροβολαρχία τῶν 88 εἰς Ἰωάννινα.
1 Οὐλαμὸς τῶν 37 εἰς Γέφυραν Ἄρτης.
1 Οὐλαμὸς τῶν 37 εἰς ἀεροδρόμιον Μπισδοῦνι—Γέφυρα Λυκοστόμου.
2 Οὐλαμοὶ τῶν 20 εἰς Καλπάκι.
1 Οὐλαμὸς τῶν 20 εἰς Καρυὲς (20 χιλιόμετρα Βορειοδυτικῶς Ἰωαννίνων).
1 Οὐλαμὸς τῶν 20 εἰς Ἀεροδρόμιον Κατσικά.

Ἡ ἀμυντικὴ ὀργάνωσις τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας—Καλαμᾶ.

38. Τὸ ἐκτεταμένον τοῦ μετώπου τῆς μεραρχίας καὶ ἡ ἀνεπάρκεια τῶν διατιθεμένων δυνάμεων καὶ μέσων ἐπέβαλον τὴν κατάλληλον ἐκλογὴν καὶ χάραξιν τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως, καὶ τὴν ἰσχυρὰν ἀμυντικὴν ὀργάνωσίν της.

Διὰ τῶν ἐκδοθεισῶν διαταγῶν τοῦ ΓΕΣ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1939, καθωρίζετο ἡ κατασκευὴ ἔργων ὀχυρώσεως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἠπείρου κατὰ σειρὰν ἐπείγοντος:

— Εἰς τὴν ζώνην τοῦ ὑποχωρητικοῦ ἑλιγμοῦ τῶν μονάδων προκαλύψεως ἀπὸ τῶν συνόρων μέχρι τῆς κυρίας τοποθεσίας ἀντιστάσεως.
— Εἰς τὴν κυρίαν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς Ἐλαίας—Καλαμᾶ.
— Εἰς τὴν δευτέραν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως μεταξὺ πρώτης τοιαύτης καὶ τῆς πόλεως Ἰωαννίνων, ἤτοι εἰς τὴν τοποθεσίαν Λαψίστης.

Αἱ ἐργασίαι ὀργανώσεως τοῦ ἐδάφους ἐν Ἠπείρῳ, ἀρχίσασαι κατὰ τὸ 1939, ἐξηκολούθησαν μέχρι τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, ἐγένοντο δὲ κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τὴν τοποθεσίαν Ἐλαία—Καλαμᾶς καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ἐπὶ τῶν ἀξόνων ἑλιγμοῦ ἀπὸ τῶν συνόρων μέχρι τῆς κυρίας τοποθεσίας ἀντιστάσεως, περιορισθεῖσαι ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν κατασκευὴν ἔργων ἐκστρατείας ἐκ προχείρων ὑλικῶν. Ἡ προβλεφθεῖσα καὶ μελετηθεῖσα κατασκευὴ σκυροδέτων ἔργων, ἐλλείψει μέσων, καὶ χρόνου, δὲν κατέστη δυνατή.

Ἐξετελέσθησαν ἔργα ἐκστρατείας:

α) Εἰς τὰ ὑψώματα Β. Ἀηδονοχώρι, βορειοανατολικῶς καὶ βορείως Κονίτσης.

β) Εἰς τὴν τοποθεσίαν Δρυμάδων.

γ) Εἰς τὸ ὕψωμα Τάτσι, εἰς στενωπὸν Δελβινακίου καὶ εἰς τὰ ἀντερείσματα Ρονίτσης ἱππαστὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ πρὸς Κακαβιάν.

δ) Εἰς τὴν τοποθεσίαν Ἐλαίας—Καλαμᾶ.

Ἡ ὀργάνωσις τῆς τελευταίας ταύτης τοποθεσίας εἶχεν ἰδιαιτέρως προαχθῆ κυρίως εἰς τὰ ἑκατέρωθεν τῆς στενωποῦ Ἐλαίας ὑψώματα, διότι αὕτη ἦτο ἡ μοναδικὴ καὶ ὑποχρεωτικὴ διάβασις εἰς τοὺς πεδινοὺς σχηματισμοὺς τοῦ ἀντιπάλου, δευτερευόντως δὲ εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας, ἤτοι εἰς τὰς περιοχὰς Βροντισμένη, Λεπροβοῦνι, Ρεπέτιστα καὶ Μονὴ Σωσίνου καὶ κατὰ τρί-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 695/Α/2.

τον λόγον εἰς τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας εἰς τὰς περιοχὰς Νεοχωρίου καὶ Παραποτάμου.

Τὰ κατασκευασθέντα ἔργα περιελάμβανον χαρακώματα ὀρθίως βάλλοντος, εἰς δύο ἢ τρεῖς διαδοχικὰς γραμμὰς διὰ δύναμιν διμοιρίας καὶ λόχου, κατὰ τὸ πλεῖστον συνεχῆ, μὲ ὀρύγματα συγκοινωνίας προστατευόμενα ὑπὸ δύο καὶ εἰς τὰς σπουδαιοτέρας διαβάσεις ὑπὸ τριῶν σειρῶν συρματοπλεγμάτων. Εἰς βραχώδη τινὰ ὑψώματα κατεσκευάσθησαν διπλᾶ πολυβολεῖα, ἐσκαμμένα ἐντὸς τῶν βράχων, παρουσιάζοντα ἀφάνειαν καὶ μεγάλην ἀντοχήν.

Εἰδικώτερον εἶχον κατασκευασθῆ:

1) Χαρακώματα καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς τοποθεσίας 'Ελαίας—Καλαμᾶ, βάθους ὀρθίως βάλλοντος, εἰς διπλῆν σειράν.

2) Συρματοπλέγματα εἰς τὴν τοποθεσίαν 'Ελαία ἀπὸ τοῦ ὕψους Καλύβια 'Ελαφοτόπου—Καλπάκι μέχρι τῆς Μονῆς Βελλᾶς. 'Εκεῖθεν πρὸ τοῦ χωρίου Βροντισμένη, ἐν τῇ περιοχῇ Ρεπέτιστας καὶ Μονῆς Σωσίνου. 'Ομοίως καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Παραποτάμου καὶ Νεοχωρίου. 'Εν συνόλῳ, μέχρι τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου, εἶχον κατασκευασθῆ:

66.000 τρέχοντα μέτρα χαρακώματα καὶ ὀρύγματα κατὰ τὸ πλεῖστον βάθους 1μ.30.

15 πυροβολεῖα ἐκ προχείρων ὑλικῶν ἀντοχῆς εἰς βολὴν τῶν 105.

269 πολυβολεῖα ἐκ προχείρων ὑλικῶν ἀντοχῆς εἰς βολὴν τῶν 75.

22 ἀντιαρματικαὶ ἀκάλυπτοι θέσεις τῶν 37 καὶ 13,2.

5700 τρέχοντα μέτρα συρματοπλεγμάτων 3—5 σειρῶν πασσάλων.

'Επὶ δὲ τῆς κυρίας ἀμυντικῆς τοποθεσίας 'Ελαίας εἶχον κατασκευασθῆ τελικῶς, ἐκτὸς τῶν χαρακωμάτων καὶ τῶν ἐκ προχείρων ὑλικῶν πυροβολείων:

20 διπλᾶ πολυβολεῖα ἐντὸς βράχων

16 πυροβολεῖα ἐνισχυμένα μετὰ 2—3 ὑπογείων ἀποθηκῶν πυρομαχικῶν

30 σκέπαστρα διὰ τοὺς ἄνδρας τοῦ πυροβολικοῦ

110 σκέπαστρα χωρητικότητος τριάκοντα ἀνδρῶν ἕκαστον διὰ τοὺς ἄνδρας τοῦ πεζικοῦ

10 ἐνισχυμένα παρατηρητήρια πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ.

Διὰ τὴν ἄμυναν ἐναντίον τῶν ἁρμάτων μάχης κατεσκευάσθησαν βαθεῖαι καὶ εὐρεῖαι ἀντιαρματικαὶ τάφροι τόσον ἐν τῇ ζώνῃ τῆς προκαλύψεως τῶν φυλακίων Πανταζῆ, Μεσογέφυρα, 'Αηδονοχώρι—Μελισσόπετρα καὶ Δάσος Μπούνας, ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως πρὸ καὶ ἐντὸς τῆς στενωποῦ 'Ελαίας, πρὸ τοῦ ὑψώματος Μονῆς Σωσσίνου καὶ εἰς Ρεπέτισταν. Κωλύματα ἐκ σιδηροτροχιῶν ἐδημιουργήθησαν εἰς διάφορα σημεῖα τῶν εἰσδυουσῶν πρὸς τὰ 'Ιωάννινα ἁμαξιτῶν ὁδῶν.

Οὕτω ἐπὶ τοῦ ἄξονος Μέρτζανη — Καλπάκι κατεσκευάσθησαν (1) ἀντιαρματικὴ τάφρος μήκους 100 μ. βάθους 5μ. καὶ πλάτους 4μ. πλησίον τῶν συνόρων μεταξὺ τῶν αὐχένων τῶν λόφων δυτικῶς τοῦ ποταμοῦ Σαρανταπόρου καὶ Βορείως φυλακίου Πανταζῆ.

'Αντιαρματικὴ τάφρος μήκους 200μ. βάθους 4μ. καὶ πλάτους 4μ. ἀπὸ Μεσογεφύρας πρὸς τὰ ἀπρόσιτα ὑψώματα τοῦ χωρίου 'Αηδονοχώρι.

'Αντιαρματικὴ τάφρος μήκους 200μ. καὶ πλάτους 4μ. ἐντεῦθεν καὶ ἐκεῖθεν τῆς ὁδοῦ πλησίον τῆς γεφύρας Μέρτζανης.

'Επὶ τοῦ "Αξονος Κακαβιά—'Ελαία κατεσκευάσθησαν 5 ἀντιαρματικὰ φράγματα ἐκ σιδηροτροχιῶν καὶ ἐγένετο ὑπονόμευσις διὰ βλημάτων ἀντιαρματικῶν εἰς τὴν περιοχὴν Χάνι Δελβινάκι.

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 761/ΒΒ/1.

'Επὶ τοῦ ἄξονος Δάσος Μπούνα—Χάνι Δελβινάκι, κατεσκευάσθη ἀντιαρματικὴ τάφρος ἐντὸς τοῦ δάσους, ὡς καὶ δύο ἀντιαρματικὰ φράγματα ἐκ κορμῶν δένδρων μήκους 60μ. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τούτων ἐτοποθετήθησαν βλήματα ἀντιαρματικὰ ὡς παγίδες.

'Επὶ τῆς τοποθεσίας 'Ελαίας κατεσκευάσθησαν : ἀντιαρματικὴ τάφρος ἐξωτερικῶς τοῦ λόφου Καλπακίου μήκους 550μ. βάθους 4μ. καὶ πλάτους 4 μέτρων, ἀντιαρματικαὶ τάφροι ἐσωτερικῶς ὀκτὼ τὸν ἀριθμόν, μεταξὺ τοῦ λόφου Κρίματα καὶ τῶν ὑψωμάτων Σουδενῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία 700μ., ἡ ἄλλη 150μ. καὶ αἱ ἕτεραι ἓξ συνολικοῦ μήκους 200 μέτρων.

'Επίσης κατεσκευάσθησαν καὶ δώδεκα ἀντιαρματικὰ φράγματα ἐκ σιδηροτροχιῶν ἐπὶ τῶν ὁδῶν, καὶ ἐτοποθετήθησαν ἐν συνόλῳ περὶ τὰς 1200 ἀντιαρματικαὶ νάρκαι εἰς ὅλην τὴν ἐσωτερικὴν ἔκτασιν μεταξὺ τοῦ λόφου Καλπακίου, πρὸ τῆς μονῆς Βελλᾶς, τοῦ λόφου Κουμάτα καὶ πρὸ τῶν ὑψωμάτων Σουδενῶν.

Εἰς τὴν περιοχὴν Μονῆς Σωσσίνου καὶ χωρίου Ρεπέτιστα κατεσκευάσθη ἀντιαρματικὸν φράγμα μήκους 2000 μ. ἀρχόμενον ἀπὸ τὰς ἀντιρίδας τῆς Μονῆς Σωσσίνου μέχρι τοῦ χωρίου καὶ λόφου Ρεπέτιστα πλάτους 4μ. καὶ ὕψους 3 1/2 μ. καὶ τέσσαρα ἀντιαρματικὰ φράγματα ἐκ σιδηροτροχιῶν.

Πρὸς τούτοις ὑπενομεύθησαν αἱ γέφυραι Μεσογέφυρα, Μπουραζάνη καὶ οἱ τοιαῦται ἐπὶ τοῦ Γόρμου ποταμοῦ καὶ ἐπὶ κλάδου τοῦ Δρίνου παρὰ τὰ Κτίσματα. 'Επίσης ὑπενομεύθησαν ἡ ὁδὸς Μέρτζανη—Καλπάκι εἰς πέντε σημεῖα, ἡ ὁδὸς Κακαβιᾶ-Καλπάκι εἰς ὀκτὼ σημεῖα καὶ ἡ ἁμαξιτὴ ὁδὸς 'Ιωάννινα—'Ηγουμενίτσα εἰς τὴν περιοχὴν Μενίνας εἰς πέντε σημεῖα (1).

'Ο ἐχθρός.

39. 'Ο ἐχθρός, προωθῶν ἀπὸ τοῦ τελευταίου δεκαημέρου τοῦ μηνὸς Αὐγούστου τὰς δυνάμεις αὐτοῦ πρὸς τὴν μεθόριον, εἶχε περατώσει μέχρι τῆς 27ης 'Οκτωβρίου τὴν ἐπιθετικήν του διάταξιν ἔναντι τῶν ἑλληνικῶν ἐν 'Ηπείρῳ δυνάμεων (2).

Εἰς τὸ μέτωπον 'Ηπείρου εὑρίσκετο τὸ XXV Σῶμα Στρατοῦ Τσαμουριᾶς ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Κάρλο Ρόσσι (3) μὲ δύναμιν τὴν Μεραρχίαν 'Ιππικοῦ μετὰ τῶν παραλιακῶν δυνάμεων, τὴν 51ην Μεραρχίαν Πεζικοῦ «Σιέννα», τὴν 23ην Μεραρχίαν Πεζικοῦ «Φερράρα» καὶ τὴν Τεθωρακισμένην Μεραρχίαν Κενταύρων.

Εἰδικώτερον, ἐκ τῶν ἀνωτέρω δυνάμεων ἔναντι τοῦ δεξιοῦ τῆς ἑλληνικῆς διατάξεως κατὰ μῆκος τῶν συνόρων, εὑρίσκετο ἀνεπτυγμένη ἡ ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Τζανίνι 23η Μεραρχία Φερράρας, μεταφερθεῖσα εἰς 'Αλβανίαν τὸν 'Απρίλιον τοῦ 1939, μονὰς κυρίας ἐνεργείας τῶν δυνάμεων τοῦ Στρατηγοῦ Πράσκα κατὰ τῶν ἐν 'Ηπείρῳ ἑλληνικῶν δυνάμεων. Αἱ δυνάμεις τῆς μεραρχίας ταύτης εἶχον κατατμηθῆ εἰς τέσσαρας φάλαγγας. 'Η νοτιωτέρα ἐκ τούτων ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Σαπιέντζα ἐκ δύο ταγμάτων καὶ δύο πυροβολαρχιῶν θὰ ἐκάλυπτε τὸ δεξιὸν τῆς μεραρχίας, κινουμένη ἀπὸ τῆς νοτίως Κακαβιᾶς περιοχῆς πρὸς Κρυονέρι—Παλαιόκαστρον. 'Η κεντρικὴ φάλαγξ ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Μεράρχου ἐκ τριῶν ταγμάτων πεζικοῦ, ἐπιλαρχίας, λόχου ὅλμων, λόχου μοτοσυκλεττιστῶν, δέκα ἐννέα πυροβολαρχιῶν, ἐξ ὧν δέκα βαρεῖαι, καὶ τμήματος γεφυροσκευῆς, θὰ ἐκινεῖτο ἐκ τῆς περιοχῆς Κακαβιᾶς πρὸς Δελβινάκι—Καλπάκι.

'Η τρίτη φάλαγξ, ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Τρίτσιο, ἐκ δύο ταγμάτων μετὰ δύο λόχων ὅλμων καὶ τριῶν πυροβολαρχιῶν, θὰ ἐκινεῖτο ἐκ τῆς περιοχῆς

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 695/Β/1 Σελ. 1—2.
(2) Σχεδιάγραμμα II.
(3) Παράρτημα 12.

Δρυμάδες πρὸς Λαχανόκαστρον—Γεροπλάτανον—Μεσοβοῦνι συμμετέχουσα εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῆς κεντρικῆς φάλαγγος κατὰ τῆς τοποθεσίας τοῦ Καλαμᾶ. Ἔτι ἀνατολικώτερον, ἡ τετάρτη φάλαγξ ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Σολίνα ἐκ δύο ταγμάτων, τάγματος ἁρμάτων μάχης τῆς Μεραρχίας Κενταύρων, λόχου μοτοσυκλεττιστῶν καὶ πέντε πυροβολαρχιῶν, ἐξ ὧν δύο βαρεῖαι, θὰ ἐκινεῖτο ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀώου διὰ τῆς γεφύρας Μέρτζανης πρὸς Καλπάκι.

Δυτικῶς ταύτης εὑρίσκετο ἀνεπτυγμένη ἡ 51η Μεραρχία Σιέννα ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Γραμοῦτι, ἥτις εἶχε ἀφιχθῆ εἰς Ἀλβανίαν μεταξὺ 18—19 Σεπτεμβρίου. Ἡ μεραρχία αὕτη ἦτο διῃρημένη εἰς δύο φάλαγγας: μία ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Τζανίνι μὲ κατεύθυνσιν ἐπιθέσεως ἀπὸ Κότσικα πρὸς Φιλιάτες-Βρυσέλα, δυνάμεως ἑνὸς συντάγματος πεζικοῦ, τάγματος Ἀλβανῶν, συντάγματος ἱππικοῦ (μεῖον ἐπιλαρχία), λόχου ὅλμων, τεσσάρων ἐλαφρῶν πυροβολαρχιῶν καὶ τμήματος γεφυροσκευῆς. Μετὰ τῆς φάλαγγος ταύτης εὑρίσκετο καὶ ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας. Ἡ ἑτέρα φάλαγξ ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Καρλόνι, εἶχεν ὡς κατεύθυνσιν ἐπιθέσεως ἀπὸ Πόβλα πρὸς τὴν περιοχὴν Κεραμίτσα καὶ Βρουσίνα καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ συντάγματος πεζικοῦ, λόχου ὅλμων καὶ τεσσάρων πυροβολαρχιῶν. Ὀλίγον ὀπίσω τῶν ἐν πρώτῳ κλιμακίῳ φαλάγγων τῆς Μεραρχίας Σιέννα καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Κονισπόλεως εὑρίσκοντο τὸ 141 Τάγμα Μελανοχιτώνων καὶ δώδεκα πυροβολαρχίαι ὡς μονάδες ἑλιγμοῦ τῆς μεραρχίας καὶ ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐπισκευῆς τῆς ὁδοῦ Κονισπόλεως—Σαγιάδας. Ἐξ ἐκ τῶν πυροβολαρχιῶν τούτων ἦσαν βαρεῖαι. Ἡ Μεραρχία Σιέννα μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Καλαμᾶ, εἶχεν ἀποστολὴν νὰ στραφῇ πρὸς Ἀνατολὰς καὶ νὰ ἐπιτεθῇ πρὸς Ἰωάννινα. Ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν παραλιακὸν τομέα εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ, ἐνισχυμένη διὰ μονάδων πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Στρατηγοῦ Ριβόλτα. Αἱ δυνάμεις Ριβόλτα ἦσαν κατανεμημέναι εἰς τρεῖς φάλαγγας: ἡ μία ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Ἀντρεΐνι μὲ ἓν σύνταγμα Γρεναδιέρων, ἓν τάγμα Ἀλβανῶν καὶ τέσσαρας ἐλαφρὰς πυροβολαρχίας, εἶχεν ὡς ἀποστολὴν τὴν διάβασιν τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ ἐν τῇ κατευθύνσει Ἡγουμενίτσα—Πάργα—Λοῦρος. Αἱ δύο ἕτεραι φάλαγγες ὑπὸ τοὺς Συνταγματάρχας Μορίτζι καὶ Ἰμπεριάλι, δυνάμεως ἑκάστης ἐξ ἑνὸς Συντάγματος Ἱππικοῦ καὶ μιᾶς ἐλαφρᾶς Πυροβολαρχίας, θὰ ἐκινοῦντο ἡ μὲν φάλαγξ Μορίτζι πρὸς Μαζαρακιά—Μαργαρίτη—Ἄρτα, ἡ δὲ τοιαύτη τοῦ Ἰμπεριάλι κατὰ μῆκος τῆς παραλίας πρὸς Πρέβεζαν, μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ ὑπὸ τῆς φάλλαγγος Ἀντρεΐνι.

Εἰς τὴν περιοχὴν Τεπελένι εὑρίσκετο ἡ Τεθωρακισμένη Μεραρχία Κενταύρων συγκειμένη ἐξ ἑνὸς τάγματος Βερσαλλιέρων, ἐξ πεδινῶν πυροβολαρχιῶν καὶ ἑνὸς τάγματος ἁρμάτων μάχης τῶν 3,5 τόννων ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Τζιοβάνι Μάγκλι.

Τὸ σύνολον τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἑτοίμων πρὸς ἐπίθεσιν ἰταλικῶν δυνάμεων ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ διοικητοῦ τοῦ XXV Σώματος Στρατοῦ Στρατηγοῦ Κάρλο Ρόσσι, μὴ ὑπολογιζομένης τῆς Μεραρχίας Κενταύρων, ἀνήρχετο εἰς εἰκοσιένα τάγματα, πεντήκοντα ἐννέα πυροβολαρχίας, ἐξ ὧν δέκα ὀκτὼ βαρεῖαι, τρία συντάγματα ἱππικοῦ, δύο τάγματα ὅλμων καὶ πεντήκοντα ἅρματα μάχης.

40. Ἐκ τῆς γενικῆς διατάξεως τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ θέατρον ἐπιχειρήσεων τῆς Ἠπείρου, καταφαίνεται ὅτι οὗτος εἶχε διαθέσει τὸν κύριον ὄγκον τῶν δυνάμεών του, ἐπὶ δύο κατευθύνσεων, ἀπὸ Δυσμῶν ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Κακαβιά—Ἐλαία καὶ ἀπὸ Βορρᾶ ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Λεσκοβίκι—Ἐλαία, ἐπιδιώκων, ἀφοῦ συντρίψῃ ταχέως τὰς εἰς τὴν περιοχὴν Καλπακίου εὑρισκομένας ἑλληνικὰς δυνάμεις, νὰ κινηθῇ πρὸς Ἰωάννινα. Αἱ ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων Κονίσπολις—Φιλιάτες καὶ Ἐρσέκας—Μετσόβου ἐνεργοῦσαι καλυπτικαὶ ἰταλικαὶ δυνάμεις θὰ συνέκλινον ἐν εἴδει

λαβίδος μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πρώτου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ πρὸς τὰ Ἰωάννινα, ὑποβοηθοῦσαι τὴν κυρίαν κατεύθυνσιν ἐνεργείας καὶ καλύπτουσαι πρὸς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀμβρακικοῦ.

Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ Ἡμερησία Διαταγὴ τῆς 26ης Ὀκτωβρίου τοῦ διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας Φερράρα πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτόν, ἐκδοθεῖσα δύο ἡμέρας πρὶς ἢ ἐπιδοθῇ τὸ Ἰταλικὸν πρὸς τὴν Ἑλλάδα τελεσίγραφον:

«Ἀπὸ δέκα ἐννέα μηνῶν εἰς τὴν ὀχυρὰν καὶ τραχεῖαν ταύτην γῆν τῆς Ἀλβανίας χαλυβδοῦμεν ὅπλα καὶ καρδίας, προσηλωμένοι πρὸς ἕνα σκοπὸν ὅστις εἶναι ἐγγύς. Συνεσφιγμένοι εἰς μίαν μόνην δέσμην ἐνεργειῶν καὶ θελήσεων, πεζοί, μελανοχίτωνες, μηχανικοί, ὅλοι, Ἰταλοὶ καὶ Ἀλβανοί, προσηλοῦμεν τὸ βλέμμα πρὸς τὴν Ἤπειρον. Θὰ κάμωμεν νὰ ἀναθάλλῃ ἡ δάφνη τῆς «Φερράρα». Ἐν τῇ πεποιθήσει ταύτῃ σᾶς κραυγάζω τὴν ἰαχὴν τοῦ ἀγῶνος, ὁ ὁποῖος θὰ καταστῇ Νίκη. Ἐπέστη ἡ ἡμέρα μας καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ νικήσωμεν».

Παρομοία εἶναι καὶ ἡ διαταγὴ τῆς Μεραρχίας Σιέννα τῆς 27ης Ὀκτωβρίου, χαρακτηριστικὴ τῆς πεποιθήσεως τῶν Ἰταλῶν ἐπὶ τὴν νίκην:

«Ἀξιωματικοί, ὑπαξιωματικοί, στρατιῶται τοῦ Σώματος Στρατοῦ «Τσαμουριᾶς», ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν θὰ κληθῆτε νὰ διέλθητε τὴν ἑλληνικὴν μεθόριον. Εἶναι ὑψηλὴ ἡ τιμὴ αὕτη ἥτις ἐπιφυλάσσεται, τὸ νὰ κάμῃτε δηλαδὴ νὰ λάμψῃ ἅπαξ ἔτι εἰς τὴν γῆν ἐκεῖθεν τῆς θαλάσσης ἡ ἀνδρεία τοῦ Ἰταλοῦ στρατιώτου. Θὰ δυνηθῆτε βεβαίως νὰ γίνητε ἀντάξιοι ἐκείνων οἵτινες προηγήθησαν ὑμῶν εἰς τὰς τάξεις τῶν θαυμασίων σας συνταγμάτων ὅλων τῶν ὅπλων, ἀπὸ τοῦ μεγάλου πολέμου μέχρι τῶν ἐκστρατειῶν τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἱσπανίας. Εἴσθε πάντες πλήρως παρεσκευασμένοι κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα διὰ τὰς ἀνάγκας, ἃς ὁ πόλεμος ἐπιβάλλει. Θραύσατε τὴν ἐχθρικὴν ἄμυναν ὡς ἡ χιονοστιβὰς ἥτις κατερχομένη ἐκ τῶν ὀρέων συμπαρασύρει τὸ πᾶν κατὰ τὴν διάβασίν της. Ὁ ἐχθρὸς δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἀντιστῇ εἰς τὴν ἀνδρείαν σας, εἰς τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων σας καὶ τοῦ πυρός σας. Αἱ ἔνδοξοι σημαῖαι σας, τὰ λάβαρά σας, τὰ ὁποῖα ἡ νίκη ἔχει φιλήσει, θὰ ἀνεμίσωσιν συντόμως εἰς τὰ μέρη εἰς τὰ ὁποῖα θὰ φθάσῃ ἡ σφοδρὰ καὶ ἀκάθεκτος προχώρησίς σας. Τὰ συνθήματα, δι' ὅλους συγκεντροῦνται εἰς τὴν λέξιν ἣν ὁ Ντοῦτσε προέφερε κατὰ τὴν εἰς τὸν πόλεμον εἴσοδον τῆς Ἰταλίας.

«Θὰ Νικήσωμεν. Ἡ Ἰταλία θὰ εἶναι ὑπερήφανος διὰ σᾶς»

Αἱ ἐνέργειαι τῶν προκαλυπτικῶν κλιμακίων
(28 καὶ 29 Ὀκτωβρίου)

41. Τὴν 0400 τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ὁ Διοικητὴς τῆς VIII Μεραρχίας Ὑποστράτηγος Κατσιμῆτρος, κληθεὶς εἰς τὸ τηλέφωνον παρ' Ἀξιωματικοῦ Ἐπιτελοῦς τοῦ ΓΕΣ, ἔλαβε γνῶσιν, ἐντολῇ τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ ΓΕΣ, τῆς ἑξῆς ἀνακοινώσεως:

«Ὁ Ἰταλὸς Πρεσβευτὴς τὴν 0300 διὰ διακοινώσεώς του πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ἐζήτησε νὰ εἰσέλθωσι σήμερον τὴν 6ην πρωϊνὴν τὰ ἰταλικὰ στρατεύματα εἰς τὸ ἡμέτερον ἔδαφος καὶ ὅτι ἐν περιπτώσει ἀρνήσεως θὰ εἰσέλθωσι διὰ τῆς βίας. Ἡ κυβέρνησις ἀπέρριψε τὴν αἴτησιν ταύτην τοῦ Ἰταλοῦ Πρέσβεως καὶ διατάσσει ἀντίστασιν μέχρις ἐσχάτων».

Ὁ διοικητὴς τῆς VIII Μεραρχίας, καλέσας ἀμέσως εἰς τὸ τηλέφωνον τοὺς διοικητὰς τῶν τομέων τῆς μεραρχίας, ἀφοῦ ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτοὺς τὰ ἀνωτέρω, διέταξε τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου ἐνεργείας καὶ τὴν ἄμεσον λῆψιν μέτρων πρὸς ἀποφυγὴν ὑφαρπαγῆς τῶν φυλακίων προκαλύψεως ἐκ μέρους τοῦ ἀντιπάλου.

Τὴν 0700 ἐλήφθη τηλεγραφικῶς διαταγὴ τοῦ ΓΕΣ, διὰ τῆς ὁποίας καθίστατο γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τῆς 0600 ἡ Ἑλλὰς εὑρίσκεται εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μετὰ τῆς Ἰταλίας καὶ διετάσσετο ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ Σχεδίου Ἐπιστρατεύσεως.

Ἡμίσειαν ὥραν πρὸ τῆς ἐκπνοῆς τοῦ τελεσιγράφου, ἤτοι τὴν 0530 τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, ἤρξατο ἡ προέλασις τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ μέτωπον Ἠπείρου δι᾽ ἑπτὰ φαλάγγων ταὐτοχρόνως.

Τὸ ἰταλικὸν πυροβολικὸν ἤρχισε νὰ βάλλῃ κατὰ τῶν φυλακίων τῆς προκαλύψεως, ἰδίως δὲ κατὰ τῶν κόμβων συγκοινωνιῶν, τῆς στενωποῦ Χάνι Δελβινάκι καὶ ἐναντίον τῶν Φιλιατῶν. Αἱ ἐχθρικαὶ φάλαγγες κινηθεῖσαι διέβησαν τὴν μεθόριον ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων Μέρτζανη—Μελισσόπετρα—Χάνι Μπουραζάνι, Δρυμάδες—Πωγώνιον—Δελβινάκι, Κακαβιά—Χάνι Δελβινάκι καὶ Κονίσπολις—Φιλιάτες—Παραπόταμος.

Ἡ ἰταλικὴ Ἀεροπορία, ἱπταμένη συνεχῶς ὑπεράνω τῆς ζώνης προκαλύψεως, παρηνώχλει τὴν κίνησιν τῶν συμπτυσσομένων τμημάτων καὶ κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας ἐβομβάρδισε τὸ χωρίον Δολιανὰ ἄνευ ἀποτελέσματος, τὸ Χάνι Δελβινάκι ὅπου ἐβλήθησαν τὰ συμπτυσσόμενα ἐκεῖ τμήματα προκαλύψεως, ὡς καὶ τὴν εἴσοδον τῆς στενωποῦ Καλπάκι. Οὐδεμία κίνησις τῶν Ἰταλῶν παρετηρήθη ἐπὶ τῆς στενῆς κοιλάδος τοῦ Βοϊδομάτη ποταμοῦ, ἐπικινδύνου διὰ τὴν τοποθεσίαν κατευθύνσεως καὶ ἰδίᾳ διὰ τὴν περιοχὴν Γκραμπάλας.

Ὁ ὅλος ἀγὼν τῆς προκαλύψεως τῆς περιοχῆς Ἐλαίας—Καλαμᾶ ἀνετέθη ὑπὸ τῆς μεραρχίας εἰς τὸν Ἀρχηγὸν Πυροβολικοῦ της, διότι ὁ Ἀρχηγὸς Πεζικοῦ ἀφιχθεὶς καὶ ἀναλαβὼν ὑπηρεσίαν τὴν 27ην Ὀκτωβρίου, δὲν ἦτο προσηνατολισμένος πρὸς τὴν διάταξιν τῆς μεραρχίας.

Τὰ μάχιμα τμήματα τῆς κυρίας γραμμῆς ἀντιστάσεως, κινηθέντα ἀπὸ τῆς πρωΐας, εἶχον καταλάβει περὶ τὴν 0900 τὰς κεκανονισμένας θέσεις, αἱ δὲ πυροβολαρχίαι εἶχον καὶ αὗται ταχθῆ τὴν αὐτὴν ὥραν.

Ἡ VIII Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως ἐκινήθη ἀπὸ τῆς πρωΐας, τῇ ἐντολῇ τῆς μεραρχίας, εἰς Γαρδίκι παρὰ τὸ χωρίον Γλοῦστα, ἔνθα παρέμεινε μέχρι νυκτὸς ἐκπέμπουσα ἐκεῖθεν κατοπτεύσεις πρὸς Πόβλα, Τσαμαντᾶ καὶ Καστάνιανην. Κατὰ τὴν νύκτα διετάχθη ὑπὸ τοῦ Τομέως Καλαμᾶ ὅπως συμπτυχθῇ νοτίως Καλαμᾶ ποταμοῦ.

42. Ἡ μεραρχία, μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν δυνάμεών της ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως, διέταξε (1) τὴν σύμπτυξιν τοῦ προκαλυπτικοῦ κλιμακίου διὰ νὰ μὴ φθαρῶσι τὰ ὑποχωροῦντα τμήματά του. Τὰ τμήματα προκαλύψεως τοῦ τομέως Θεσπρωτίας θὰ συνεπτύσσοντο νοτίως τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, τὰ δὲ τοιαῦτα τοῦ τομέως Καλαμᾶ καὶ Νεγράδων ἐπὶ τῆς γραμμῆς Πέτρα Χάϊδως—Σιταριά—ποταμὸς Γόρμος—Τσούκα (δυτικῶς Μαυροβοῦνι) (2) Βίγλα, μὲ ἐπιτήρησιν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Προφήτης Ἠλίας (639). Διέταξεν ἐπίσης τὴν σύμπτυξιν τοῦ Τάγματος Προκαλύψεως Κονίτσης ἐπὶ τῆς γραμμῆς διάβασις Πεκλάρι—Τραπεζίτσα—Παναγιὰ Στομότισα, μὲ τμῆμα ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Κλέφτης. Τὴν λωρίδα προκαλύψεως Καστά-

---

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/Ι Σελ. 5.
(2) Σχεδιάγραμμα 2.

νιανης, καίτοι δὲν εἶχε προσβληθῆ, συνέπτυξεν ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἄνω καὶ Κάτω Λάβδανη πρὸς ἀποφυγὴν ἐνδεχομένης ἀποκοπῆς της, ὑπὸ τῶν ἐνεργούντων ἑκατέρωθεν ταύτης ἐχθρικῶν δυνάμεων.

Εἰς τὴν μεραρχίαν εἶχεν ἀνακοινωθῆ ὑπὸ τοῦ ΓΕΣ ἀπὸ τῆς πρωΐας ἡ πληροφορία ὅτι ἀπὸ τῆς 0600 τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ἡ Μ. Βρεττανία δέον νὰ θεωρῆται σύμμαχος τῆς Ἑλλάδος καὶ συνεπῶς αἱ πιθανότητες ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ θαλάσσιον μέτωπον—Ἠπειρωτικαὶ ἀκταὶ ἀπὸ Πρεβέζης καὶ βορείως—ἦσαν ἐλάχισται. Κατόπιν τῆς πληροφορίας ταύτης, ἡ μεραρχία ἔκρινεν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποσύρῃ τὰς εἰς τὴν περιοχὴν Φιλιππιάδος—Πρεβέζης δυνάμεις ἐκ τάγματος πεζικοῦ, λόχου βαρέων πολυβόλων καὶ πεδινῆς πυροβολαρχίας, ἵνα ἐνισχύσῃ δι' αὐτῶν τὸν Τομέα Θεσπρωτίας, ὅστις εἶχεν ἀνεπαρκεῖς δυνάμεις. Πρὸς τοῦτο διετάχθη ὁ ἐν Πρεβέζῃ διοικητὴς τοῦ 24ου Συντάγματος Πεζικοῦ, ὅπως διαθέσῃ εἰς τὸν Τομέα Θεσπρωτίας τὸν εἰς Καναλλάκιον εὑρισκόμενον λόχον τοῦ I/24 Τάγματος καὶ τὸν εἰς Φιλιππιάδα λόχον πολυβόλων τοῦ 2ου Τάγματος Πολυβόλων κινήσεως, μεταφερθησομένων δι' αὐτοκινήτων μέχρι Παραμυθιᾶς. Εἰς τὸν αὐτὸν Τομέα διετέθη ὑπὸ τῆς μεραρχίας καὶ ὁ VIIIγ Λόχος Διαβιβάσεων, μεταφερθεὶς δι' αὐτοκινήτων. Ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς μεραρχίας ἐγκατεστάθη ἀπὸ τῆς 1200 εἰς Βρύση Πασᾶ, 22 χιλιόμετρα βορειοδυτικῶς Ἰωαννίνων ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Ἰωαννίνων—Ἐλαίας (1).

43. Εἰς τὸν Τομέα Θεσπρωτίας, οἱ Ἰταλοὶ ἤρχισαν ἀπὸ τῆς 0700 νὰ βομβαρδίζωσι διὰ τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ των, τεταγμένου εἰς τὴν περιοχὴν Κονισπόλεως, τοὺς Φιλιάτες καὶ νὰ ἐπιτίθενται συγχρόνως κατὰ τῶν φυλακίων. Ἡ προκάλυψις, ἥτις εἶχε τεθῆ ὁλόκληρος ἀπὸ θαλάσσης μέχρι Τσαμαντᾶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Τάγματος Προκαλύψεως Φιλιατῶν, συμπτύσσεται πρὸς τὸν ποταμὸν Καλαμᾶ. Τὰ ἀγωνιζόμενα ἐπὶ τοῦ ἄξονος Παράβρυσον—Φιλιάτες, τμήματα τῆς προκαλύψεως συγκείμενα ἐκ δύο λόχων πεζικοῦ, μαχόμενα ἐπιβραδυντικῶς κατὰ τὸν ἄξονα συμπτύξεώς των, φθάνουσι τὴν νύκτα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου νοτίως τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ, διαπεραιωθέντα διὰ τοῦ πορθμείου Βρυσέλας καὶ ἐνσωματοῦνται εἰς τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως τῆς περιοχῆς Παραποτάμου.

Τὰ τμήματα τῆς περιοχῆς Παραποτάμου, ἐκ τῶν 1ου καὶ 3ου Λόχων Προκαλύψεως καὶ τοῦ 5/24 Λόχου, κατεῖχον τὸ ἑσπέρας τῆς 28ης Ὀκτωβρίου τὰ σημεῖα στηρίγματος Βάρφανης καὶ βορειοανατολικῶς Παραποτάμου. Ἡ ὑποστηρίζουσα ταῦτα πυροβολαρχία ἦτο τεταγμένη παρὰ τὴν Δραμίτσαν ὅπου καὶ ὁ σταθμὸς διοικήσεως τοῦ ὑποτομέως.

Ὁ ἀγωνιζόμενος ἕτερος λόχος προκαλύψεως ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Πόβλα—Κεραμίτσα—Μενίνα, συμπτυσσόμενος ἀπὸ τῆς μεσημβρίας, κατηυθύνετο μὲ τὸ μεγαλύτερον μέρος του διὰ Κεραμίτσας εἰς Βρουσίναν, μέρος δὲ τούτου κατὰ μικρὰς ὁμάδας πρὸς Μενίναν. Ὁ διοικητὴς τοῦ II/24 Τάγματος, ὅστις συμφώνως τῷ σχεδίῳ ἐνεργείας τῆς προκαλύψεως ἔδει νὰ κινηθῇ ἀμέσως εἰς Κεραμίτσαν μετὰ δύο διμοιριῶν πεζικοῦ καὶ διμοιρίας πολυβόλων ἐκ τοῦ ὑποτομέως Νεοχωρίου, ἵνα καταλάβῃ τὴν διάβασιν Κεραμίτσας καὶ ἐξασφαλίσῃ οὕτω τὴν σύμπτυξιν τῶν τμημάτων προκαλύψεως τῆς περιοχῆς Πόβλα—Τσαμαντᾶς, κινηθεὶς ἀπὸ τῆς πρωΐας ἀφίκετο εἰς Κεραμίτσαν μόλις τὸ ἑσπέρας τῆς 28ης Ὀκτωβρίου. Τοῦτο δὲ διότι, μὴ ὑπαρχούσης γεφύρας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ παρὰ τὴν Μενίναν, διεπεραιώθη διὰ τῆς μοναδικῆς λέμβου, χρονοτριβήσας ἀναγκαστικῶς, ἐνῷ ἡ πολυβολαρχία, ἠναγκάσθη νὰ κινηθῇ

(1) Σχεδιάγραμμα 2.

ὁδικῶς διὰ τῆς δημοσίας ὁδοῦ μέσῳ Βλαχώρι. Ὅταν ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος εἶχε φθάσει εἰς Κεραμίτσαν, τὰ συμπτυσσόμενα τμήματα προκαλύψεως τῆς περιοχῆς Πόβλα εἶχον διέλθει τὴν Κεραμίτσαν, κατευθυνόμενα πρὸς Βλαχῶρι ἀντὶ πρὸς Νεοχώριον, ἄνευ ἐχθρικῆς πιέσεως. Τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν, κατόπιν τούτου, ἠκολούθησε καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ ΙΙ/24 Τάγματος μετὰ τῆς δυνάμεώς του, διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν τοποθεσίαν τοῦ ὑποτομέως Νεοχωρίου τὴν πρωΐαν τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου, κατόπιν ἐπιπόνου πορείας (1).

Ὁ συμπτυχθεὶς λόχος προκαλύψεως τῆς περιοχῆς Πόβλας, διετέθη ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου, ἀφ' ἧς εἰσῆλθεν εἰς τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως, ὡς ἐφεδρεία τοῦ τομέως παρὰ τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως αὐτοῦ. Ὁ τομεύς, ἵνα παρεμποδίσῃ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ διάβασιν τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ εἰς τὰς περιοχὰς Τσιφλίκι καὶ Σκουπίτσαν καὶ ἵνα διατηρήσῃ ἐπὶ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον χρόνον τὸν λιμένα τῆς Ἡγουμενίτσης, ἀπεφάσισε τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀμύνης εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην. Ἡ διατήρησις τοῦ λιμένος τούτου κατέστη ἐπιτακτικωτέρα, διότι ἡ πρόωρος καταστροφὴ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Ἰωάννινα — Βρουσίνα, γενομένη τὴν 28ην Ὀκτωβρίου, κατόπιν διαταγῆς τῆς μεραρχίας, κατέστησεν ἀδύνατον πλέον τὸν ἐφοδιασμὸν τοῦ Τομέως ἐξ Ἰωαννίνων (2). Δι' ὃ ἀπέστειλε τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας εἰς τὴν περιοχὴν Ἡγουμενίτσης τὴν ἐφεδρείαν τοῦ Τομέως, ἀποτελουμένην ἀπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ΙΙΙ/24 Τάγματος μετὰ λόχου πεζικοῦ καὶ δύο διμοιριῶν πολυβόλων. Αἱ συγκεντρωθεῖσαι παρὰ τὸ Τσιφλίκι δυνάμεις συνεκρότησαν τὴν διλοχίαν Ἡγουμενίτσης ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ ΙΙΙ/24 Τάγματος, δρῶσαν ἤδη ἀνεξαρτήτως τοῦ ὑποτομέως Παραποτάμου, λόγῳ τῆς εὐρύτητος τοῦ μετώπου, ἐξικνουμένου μέχρι θαλάσσης (3).

Μετὰ τὴν διάθεσιν τοῦ ΙΙΙ/24 Τάγματος, ὁ τομεὺς παρέμεινεν ἄνευ ἐφεδρείας.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, ἡ διλοχία Ἡγουμενίτσης κατεῖχε διὰ τῶν δύο λόχων πεζικοῦ καὶ τῶν τριῶν διμοιριῶν πολυβόλων τὰ βορειοδυτικῶς Ἡγουμενίτσης ὑψώματα, ὡς καὶ τοῦ Ἁγίου Βλασίου μὲ ἐντολὴν τὴν ἐπιτήρησιν τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς διαβάσεως τούτου ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. Ἐν περιπτώσει ἰσχυρᾶς ἐχθρικῆς πιέσεως, θὰ ἐνήργει ἐπιβραδυντικῶς πρὸς τὴν στενωπὸν τῆς Ἁγίας Μαρίνης, τὴν ὁποίαν ὤφειλε νὰ διατηρήσῃ πάσῃ θυσίᾳ καὶ συγχρόνως νὰ καλύψῃ τὰς διαβάσεις Ἀμπελίων καὶ Σάλιστα πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν νώτων τοῦ ὑποτομέως Παραποτάμου.

Εἰς τὴν διλοχίαν διετέθη ὑπὸ τοῦ Τομέως καὶ ἓν στοιχεῖον πυροβολικοῦ ἐκ τῆς πυροβολαρχίας Νεοχωρίου (4).

Εἰς τὸν Τομέα Ἐλαίας, τὰ φυλάκια προκαλύψεως, πρὸ τῶν δραστικῶν ἰταλικῶν πυρῶν καὶ τῆς συγχρόνου κινήσεως ἰσχυρῶν ἐχθρικῶν τμημάτων, ἤρχισαν νὰ συμπτύσσωνται, καί τινα ἐκ τούτων, μᾶλλον ἐσπευσμένως. Τὸ ἀπόσπασμα καταστροφῶν τῆς μεραρχίας, παρὰ τὸ πῦρ τοῦ ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ, ἐξετέλεσε τὰς ἀνατεθείσας αὐτῷ ἀποστολάς, ἀνατινάξαν τὰς γεφύρας τοῦ Δρίνου παρὰ τὰ Κτίσματα, ἐπὶ τοῦ Γόρμου ποταμοῦ καὶ τὴν Μεσογέφυραν ἐπὶ τοῦ Ἀώου ποταμοῦ. Ἡ γέφυρα Χάνι Μπουραζάνι, ἐπὶ τοῦ Ἀώου ποταμοῦ, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ καταστραφῇ λόγῳ κακῆς πυροδοτήσεως (5).

Εἰς τὴν περιοχὴν Χάνι Μπουραζάνι καὶ γεφύρας Μπουραζάνι, ἡ ἐχθρικὴ κίνησις ἤρξατο εἰς τὰς 0530 κατόπιν προπαρασκευῆς πυροβολικοῦ κατὰ τῶν

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 684/Δ Σελ. 6—7.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 671/Α Σελ. 9.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 671/Α Σελ. 9.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 671/Α Σελ. 9.
(5) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/1 Σελ. 14.

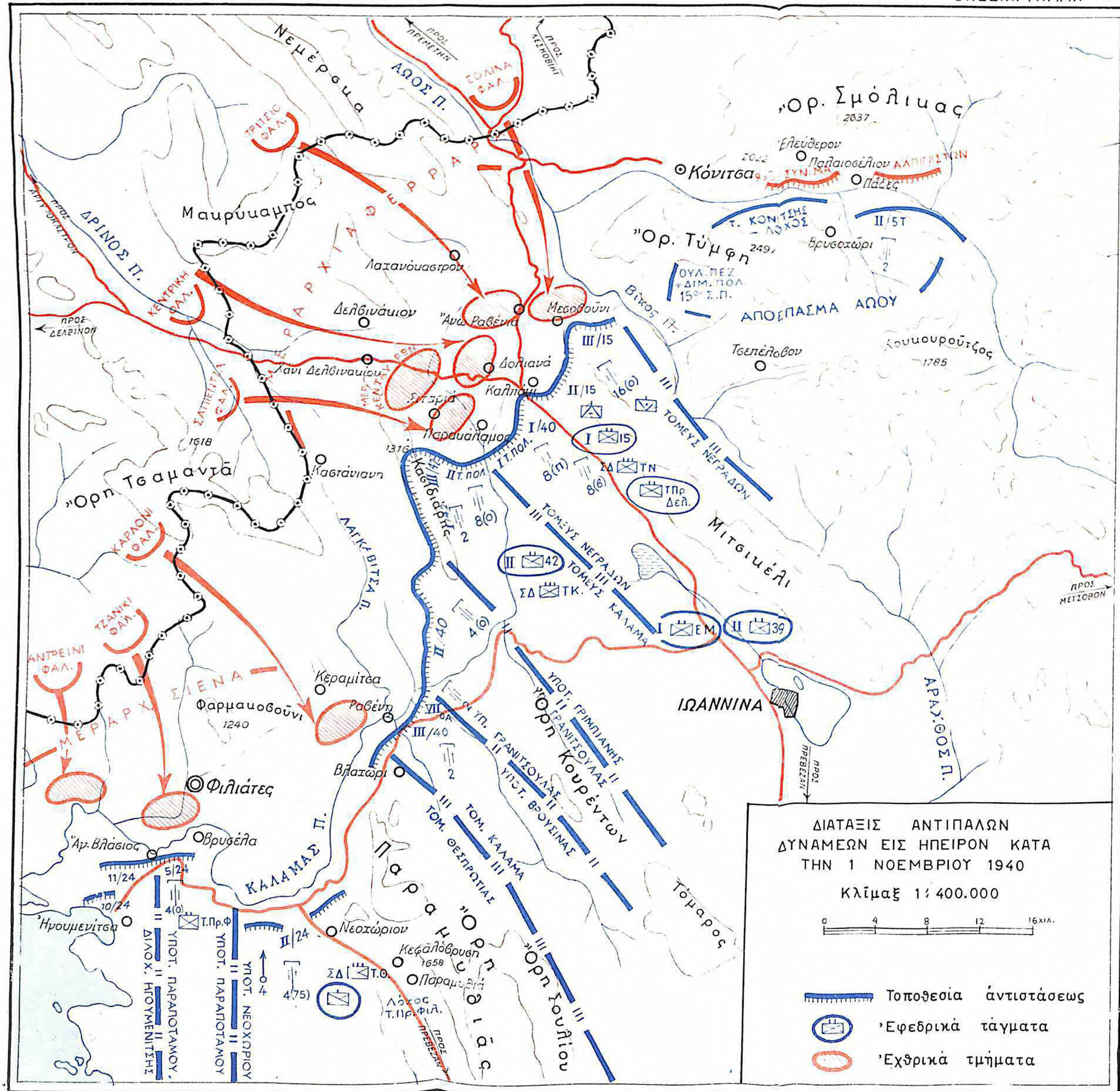
5. Ἡ Α.Β.Υ. ἡ Πριγκήπισσα Φρειδερίκη ἐπισκέπτεται μόνη τραυματίας τοῦ Μετώπου

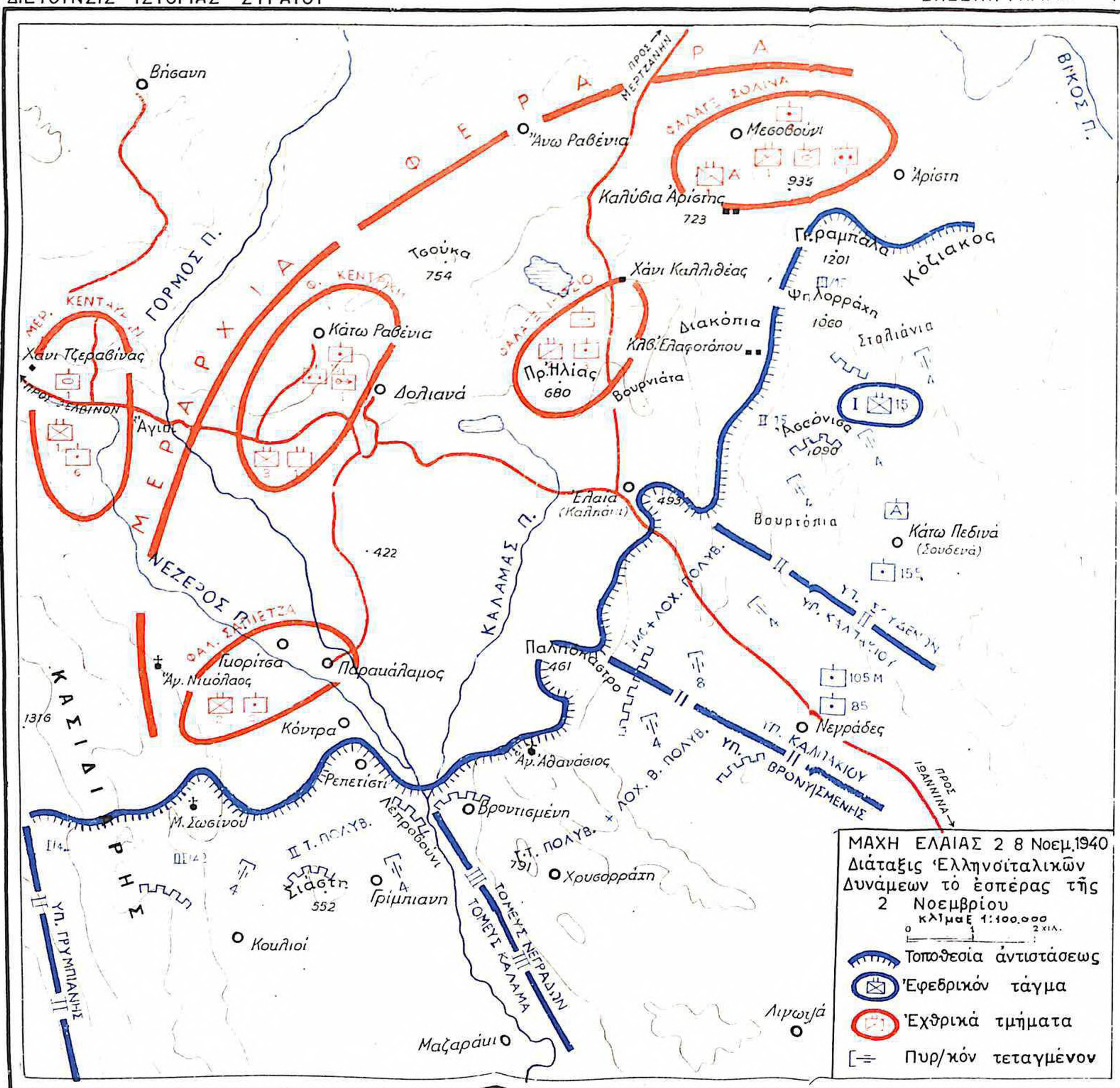

6. Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος ἐξερχόμενος τοῦ Γεν. Στρατηγείου (29/10/1940)

7. Ἡ Α.Β.Υ. ὁ Διάδοχος Παῦλος εἰς τὸ Μέτωπον

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ
ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΕΙΣ ΗΠΕΙΡΟΝ ΚΑΤΑ
ΤΗΝ 1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1940
Κλῖμαξ 1: 400.000
Τοποθεσία ἀντιστάσεως
Ἐφεδρικά τάγματα
Ἐχθρικά τμήματα
Ὄρ. Σμόλικας
Κόνιτσα
Ὄρ. Τύμφη
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΩΟΥ
ΑΩΟΣ Π.
Νεμέρσκα
Μαυρόκαμπος
ΔΡΙΝΟΣ Π.
Δελβινάκιον
Καλπάκι
Ὄρ. Τσαμαντᾶ
Μιτσικέλι
ΙΩΑΝΝΙΝΑ
Φιλιάτες
ΚΑΛΑΜΑΣ Π.
Ὄρ. Κουρέντων
Ὄρ. Παραμυθιάς
Ὄρ. Σουλίου
Τόμαρος
ΑΡΑΧΘΟΣ Π.

ΜΑΧΗ ΕΛΑΙΑΣ 2 8 Νοεμ.1940
Διάταξις Ἑλληνοϊταλικῶν Δυνάμεων τὸ ἑσπέρας τῆς 2 Νοεμβρίου
ΚΛΙΜΑΞ 1:100.000
Τοποθεσία ἀντιστάσεως
Ἐφεδρικὸν τάγμα
Ἐχθρικὰ τμήματα
Πυρ/κὸν τεταγμένον
Βήσανη
Ἄνω Ραβένια
Μεσοβούνι
Ἀρίστη
Καλύβια Ἀρίστης
723
935
Τσούκα
754
Χάνι Καλλιθέας
Γρ. Γράμπαλα
1201
Κόζιακος
Ψηλ. Λορράχη
1060
Στολιάνια
Διακόπια
Κλβ. Ἐλαφοτόπου
Πρ. Ἠλίας
680
Βουρνιάτα
Κάτω Ραβένια
Δολιανά
Χάνι Τζεραβίνας
Ἅγιος
Ἀσσόνισα
1090
Ἐλαία
(Καλπάκι)
493
Βουρτόπια
Κάτω Πεδινά
(Σουδενά)
ΓΟΡΜΟΣ Π.
ΚΑΛΑΜΑΣ Π.
ΒΙΚΟΣ Π.
ΝΕΖΕΡΟΣ Π.
ΚΑΣΙΔΙΑΡΗΣ
ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΦΕΡΡΑΡΑ
ΦΑΛΑΓΞ ΣΟΛΙΝΑ
ΦΑΛ. ΣΑΛΙΕΤΖΑ
422
Γκορίτσα
Παρακάλαμος
Ἅγ. Νικόλαος
1316
Κόντρα
Παληόκαστρο
461
Ἅγ. Ἀθανάσιος
Ρεπετίστη
Νεγράδες
ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΑ
ΠΡΟΣ ΜΕΡΤΖΑΝΗΝ
ΥΠ. ΚΑΛΠΑΚΙΟΥ
ΥΠ. ΒΡΟΝΤΙΣΜΕΝΗΣ
ΥΠ. ΓΡΥΜΠΙΑΝΗΣ
ΤΟΜΕΥΣ ΝΕΓΡΑΔΩΝ
ΤΟΜΕΥΣ ΚΑΛΑΜΑ
Βροντισμένη
Λεπροβούνι
Μ. Ζωσίνου
Σιάστη
552
Γρίμπιανη
791
Χρυσόρράπη
Κουλιοί
Λιμωτζά
Μαζαράκι
105 Μ
85
155

ὑψωμάτων Μελισσόπετρας καὶ Χάνι Μπουραζάνι. Ὁ λόχος Ἀηδονοχωρίου κατώρθωσε νὰ ἀντιστῇ ἐρρωμένως καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν εἰς τὰ ὑψώματα Ἀηδονοχωρίου. Ἡ ἐκεῖ πυροβολαρχία καὶ ὁ οὐλαμὸς συνοδείας τῶν 65 καθήλωσαν τὰ ἐχθρικὰ τμήματα. Τὰ τμήματα τοῦ ὑψώματος Μελισσόπετρας συνεπτύχθησαν πρὸς Νότον ἐντὸς τῆς πρωΐας καὶ οὕτω ἀπεκόπη ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τῶν τμημάτων τῆς περιοχῆς Μπουραζάνι καὶ τοῦ Τάγματος Κονίτσης. Ἰταλικὴ φάλαγξ ἐκ πέντε ἕως ἓξ ἁρμάτων, ἐπιχειρήσασα νὰ κινηθῇ διὰ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Πρεμετῆς–Μέρτζανη καὶ βληθεῖσα ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ, ἐσταμάτησε πρὸ τῆς καταστραφείσης ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ γεφύρας Μεσογεφύρας καὶ τῆς ἐκεῖ ἀντιαρματικῆς τάφρου εἰς ἣν κατέπεσαν δύο ἐξ αὐτῶν. Ἕτερα δύο ἅρματα πεσόντα εἰς ναρκοπέδιον ἀνετινάχθησαν. Τμήματα ἰταλικοῦ πεζικοῦ, ἅτινα εἶχον προελάσει κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀώου ποταμοῦ, καθηλοῦνται πρὸ τοῦ σφοδροῦ πυρὸς τοῦ πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, ἕτερα ὅμως, ἐκμεταλλευόμενα τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἁρμάτων, κατορθώνουν νὰ προχωρήσωσιν ἀθέατα πρὸς Μπουραζάνι καὶ νὰ καταλάβωσι τὸ ὕψωμα Καβάσιλα (1).

Εἰς τὴν περιοχὴν Δρυμάδων, ὁ ἐκεῖ λόχος πεζικοῦ μετὰ διμοιρίας πολυβόλων, δεχθεὶς ἰσχυρὰν ἐπίθεσιν, ἀνθίσταται κατ' ἀρχὰς σθεναρῶς ἐπὶ τῆς πρώτης τοποθεσίας, πιεσθεὶς ὅμως ἐν συνεχείᾳ ἰσχυρότερον, συμπτύσσεται πρὸς τὴν κυρίαν τοποθεσίαν. Ὁ Ὑποτομεὺς Σουδενῶν ἀποστέλλει τὸ ἑσπέρας τὸν 7ον Λόχον τούτου εἰς τὰ ὑψώματα Τσοῦκα–Ρούψια πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ συμπτυσσομένου τμήματος τῆς περιοχῆς Δρυμάδων.

Εἰς τὴν περιοχὴν Δελβινακίου, ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεσις ἤρξατο τὴν 0600 ταὐτοχρόνως ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου, μὲ ἰσχυροτέραν προσπάθειαν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Κτίσματα. Τὰ τμήματα τοῦ II/42 Τάγματος καὶ ἰδίᾳ ὁ 6ος λόχος, λόγῳ τοῦ σφοδροῦ βομβαρδισμοῦ ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῆς Ἀεροπορίας, συμπτύσσονται μετὰ τοῦ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ τῶν 65 καὶ τῶν τμημάτων προκαλύψεως, νοτίως Χάνι Δελβινάκι. Καταδίωξις τῶν Ἰταλῶν δὲν ἐπηκολούθησε.

Ἅπαντα τὰ φυλάκια τοῦ Τάγματος Κονίτσης εἶχον συμπτυχθῆ μέχρι τῆς 1300 λόγῳ τῆς ἰταλικῆς πιέσεως, ἐπὶ τῆς ἐνδιαμέσου γραμμῆς Μάζη–Ἡλιορράχη-χωρίον Καβάσιλα–Ἐξοχή (2). Τὸ φυλάκιον τῆς γεφύρας Μέρτζανη, ὑποστὰν ἐχθρικὴν προσβολήν, συμπτύσσεται καὶ τοῦτο εἰς Κόνιτσαν τὴν ἰδίαν ὥραν. Ὁ ἐχθρὸς δὲν ὑπερέβη τὴν ὁροθετικὴν γραμμήν. Ἀπὸ τῆς 1400 οὐδεὶς τηλεφωνικὸς σύνδεσμος ὑπῆρχε μεταξὺ τοῦ Τάγματος Κονίτσης καὶ τῆς VIII Μεραρχίας. Ὁ διοικητὴς τοῦ Τάγματος Κονίτσης, ἐπειδὴ παρετήρησε περὶ τὴν 1400 ἰταλικὴν φάλαγγα δυνάμεως τάγματος μετὰ πυροβολικοῦ κινουμένην ἐκ τοῦ χωρίου Στράτσανη πρὸς τὸν ποταμὸν Σαραντάπορον, εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου, διέταξε τὴν σύμπτυξιν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 28ης πρὸς 29ην Ὀκτωβρίου πρὸς τὴν διάβασιν Πεκλάρι πρὸς ἀποφυγὴν κυκλώσεως (3).

44. Τὸ ἑσπέρας τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, οἱ Ἰταλοὶ εἶχον καταλάβει (4) διὰ μὲν τῆς Μεραρχίας Φερράρα τὴν γραμμὴν ὑψώματα Κερασόβου δυτικῶς Δελβινακίου–Χάνι Δελβινακίου–Κοκολάκη–ὑψώματα Μερόπης – γέφυρα Μπουραζάνη καὶ χωρίον Καβάσιλα (Νοτίως φυλακίου Σκορδίλη), διὰ δὲ τῆς Μεραρχίας Σιέννα τὸ χωρίον Ἅγιοι Πάντες καὶ τὰ ὑψώματα ἀμέσως βορείως Φιλιατῶν (5).

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 694/Α/Σελ. 4.
(2) Σχεδιάγραμμα ΙΙ.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 694/Β/1/Σελ. 8.
(4) Σχεδιάγραμμα 2.
(5) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Β/Ι/Σελ. 15.

Ὁ καιρὸς ἦτο κατὰ διαλείμματα συννεφώδης, περὶ δὲ τὸ ἑσπέρας ἔπεσε βροχή.

45. Οἱ Ἰταλοί, κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεώς των–29 Ὀκτωβρίου–καίτοι ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς προηγουμένης εἶχον χάσει τὴν ἐπαφὴν μὲ τὰ συμπτυσσόμενα ἑλληνικὰ τμήματα προκαλύψεως δὲν κινοῦνται δραστηρίως. Μόλις τὴν 1000 ἀρχίζουν νὰ παρατηρῶνται κινήσεις μικρῶν φαλάγγων εἰς τὰς περιοχὰς Γεροπλάτανος, Βύσσανη καὶ Χάνι Δελβινάκι πρὸ τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας. Τὴν 1600, μηχανοκίνητος φάλαγξ, κινηθεῖσα ἀπὸ τὸ Χάνι Τζεραβίνης καὶ βληθεῖσα ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, ἐκαλύφθη πρὸς Χάνι Δελβινάκι. Οὐδεμία κίνησις ἐπὶ τῆς κοιλάδος τοῦ Βοϊδομάτη καὶ τῶν δυτικῶς ταύτης κλιτύων τῶν ὑψωμάτων Πελεκάνια, Βίγλα καὶ Τζουφαράχη. Ἤρξατο ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἡ ἐπισκευὴ τοῦ τμήματος τῆς ὁδοῦ μεταξὺ Κονισπόλεως καὶ ὅρμου Σαγιάδος ἵνα καταστῇ αὕτη βατὴ εἰς τροχόν.

46. Εἰς τὸν Τομέα Νεγράδων, τὰ τμήματα προκαλύψεως Δελβινακίου καὶ Δρυμάδων ἰσχυρῶς πιεζόμενα, ἀλλὰ ἐν ταυτῷ προβάλλοντα καὶ ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, συνεπτύσσοντο ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 29ης Ὀκτωβρίου πρὸς τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως.

Τὰ ἐπὶ τοῦ ἄξονος Μέρτζανη—Ἐλαία τμήματα προκαλύψεως, κατόπιν διαταγῆς τῆς VIII Μεραρχίας, τὴν νύκτα τῆς 28—29 Ὀκτωβρίου συνεπτύχθησαν (1) καὶ κατέλαβον τὴν γραμμὴν Πελεκάνια–Βίγλα–Γεροπλάτανος, συνδεθέντα μετὰ τοῦ 7ου Λόχου τοῦ II/15 Τάγματος, κατέχοντος τὰ ὑψώματα Τσούκα καὶ Ρούψια πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως μὴ ἀποκοπῶσιν ὑπὸ τῶν προελαυνόντων ἐκ Δρυμάδων πρὸς Λαχανόκαστρον ἐχθρικῶν τμημάτων καὶ καλύψωσι τὸ πλευρὸν τοῦ I/15 Τάγματος.

Ὁ ἐν τῇ περιοχῇ Δρυμάδων Λόχος Παπακώστα, συμπτύσσεται κατατετμημένος ἐπὶ μεγάλου μετώπου πρὸς τὰς θέσεις τοῦ 7ου Λόχου. Κατὰ τὴν 1400 τὰ ἐκ Δρυμάδων προελαύνοντα ἰταλικὰ τμήματα λαβόντα τὴν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ 7ου λόχου, ἐπετέθησαν περὶ τὴν 1500 (2). Ὁ Λόχος, ἀμυνόμενος τῶν θέσεών του, κατορθώνει, κατόπιν μεγάλης προσπαθείας, νὰ διατηρήσῃ ταύτας μέχρι τῆς ἑσπέρας καὶ νὰ ἀποκρούσῃ ἁπάσας τὰς ἐχθρικὰς ἐπιθέσεις. Ὁ εἰς Πλαγιὰ 3ος Λόχος τοῦ I/40 Τάγματος, ἀντιληφθεὶς δύο ἰταλικοὺς λόχους κινουμένους τὴν 0900 ἀπὸ λίμνης Τζεραβίνης πρὸς Ἁγίους, ἔβαλεν ἐναντίον αὐτῶν καὶ τοὺς ἀνεχαίτισε· πλὴν ἀργότερον ἀναγκάζεται λόγῳ ἰσχυρᾶς πιέσεως νὰ συμπτυχθῇ, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Τομέως Νεγράδων, εἰς τὸ ὕψωμα Προφήτης Ἠλίας Δολιανῶν διὰ νὰ εἰσέλθῃ τελικῶς τὸ ἑσπέρας εἰς τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως (3).

Τὸ II/42 Τάγμα, ἑλισσόμενον ὑποχωρητικῶς ἐν τῇ κατευθύνσει Σιταριά—Γρίμπιανη καὶ βαλλόμενον σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ, συμπτύσσεται πρὸς τὴν λίμνην Τζεραβίνης ἀποσυρθὲν ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς στενωποῦ Χάνι Δελβινάκι θέσεών του. Ἡ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Χαβὸς (ὑψ. 1315,59) διμοιρία τοῦ τάγματος τούτου, ἥτις ἀπετέλει προωθημένον σημεῖον στηρίγματος τοῦ ὑποτομέως Γρίμπιανης, ἀποσύρεται ἀπὸ τὸ ὕψωμα τοῦτο. Οὕτω ὁ ἐχθρός, ἐπωφεληθεὶς τῆς ἀποκαλυφθείσης κατευθύνσεως ἐπετέθη κατὰ τῶν νώτων τῶν συμπτυσσομένων τμημάτων τοῦ II/42 Τάγματος μὲ ἀποτέλεσμα τὴν αἰχμα-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 694/Α/Ι Σελ. 4.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 694/Α/Ι Σελ. 4.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 694/Α/Ι Σελ. 5.

λωσίαν ὁπλιτῶν τινῶν. Κατόπιν ἐπεμβάσεως τοῦ διοικητοῦ τοῦ Τομέως Καλαμᾶ, ἐπετεύχθη ἡ ἀναπροώθησις τῆς διμοιρίας εἰς τὴν θέσιν της (1).

Ἡ μεραρχία, περὶ τὴν μεσημβρίαν, ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ τομέως Καλαμᾶ τὸ 1/42 Τάγμα ὡς ἐφεδρείαν τοῦ Τομέως, καὶ διέταξε τοῦτο νὰ ἀχθῇ εἰς Ζίτσαν, ᾐτήσατο δὲ παρὰ τοῦ ΓΣ τὴν διάθεσιν συντάγματος πεζικοῦ μετὰ μοίρας πυροβολικοῦ, καθ' ὅσον αἱ ἀπομένουσαι ἐφεδρεῖαι τῆς μεραρχίας ἦσαν ἐλάχισται. Τὸ Ι/42 ἐτίθετο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ τομέως Καλαμᾶ ὑπὸ τὸν περιορισμὸν ὅτι δὲν θὰ διετίθετο ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα ἄνευ ἐγκρίσεως τῆς μεραρχίας (2). Ἡ VIII Ὁμας Ἀναγνωρίσεως καταλαμβάνει ἀπὸ τῆς πρωΐας μέρος τῆς τοποθεσίας ἐπὶ τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ, καθὼς καὶ ὁ Λόχος Προκαλύψεως Καστάνιανης, ὅστις κατόπιν διαταγῆς τοῦ Τομέως εἶχε συμπτυχθῆ πρὸς τὴν τοποθεσίαν. Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἀνατινάσσεται καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ παρὰ τὴν Βρουσίναν γέφυρα.

47. Πρὸ τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας, οἱ Ἰταλοὶ κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 29ης κατώρθωσαν διὰ μικρῶν τμημάτων ἱππικοῦ καὶ πεζικοῦ νὰ διαβῶσι τὸν ποταμὸν Καλαμᾶν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τούτου καὶ νὰ κινηθῶσι πρὸς Δάφνην. Τὰ ἑλληνικὰ τμήματα ἀντεπιτεθέντα τοὺς ἀπέρριψαν βορείως τοῦ ποταμοῦ. Τὸ ἑσπέρας ὁ τομεὺς εἶχε πραγματοποιήσει τὴν ὑπὸ τοῦ σχεδίου ἐνεργείας προβλεπομένην διάταξιν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως.

Τὸ Τάγμα Προκαλύψεως Κονίτσης κατὰ τὴν 29ην Ὀκτωβρίου τηρεῖ τὰς θέσεις του εἰς τὸ ὑψώματα Κλέφτης—διάβασις Πεκλάρι μὴ δεχθὲν πίεσιν (3).

Εἰς τὰ ἄλλα σημεῖα τοῦ μετώπου τῆς μεραρχίας οἱ Ἰταλοὶ οὐδὲν σημαντικὸν ἐνήργησαν, ἀρκεσθέντες εἰς τὴν προώθησιν τῆς διατάξεώς των. Ἡ ἰταλικὴ Ἀεροπορία ὑπῆρξεν ὀλιγώτερον δραστηρία ἀπὸ τὴν προηγουμένην ἡμέραν, λόγῳ πυκνᾶς νεφώσεως, πλὴν ἐβομβαρδίσθησαν τὰ ὑψώματα Γκραμπάλας, τὰ Σουδενὰ καὶ ἡ εἴσοδος τῆς στενωποῦ Καλπακίου. Ἐπίσης ἐβομβαρδίσθησαν τὰ Ἰωάννινα καὶ τὸ Μέτσοβον μὲ θύματα τέσσαρας νεκροὺς καὶ τρεῖς τραυματίας.

48. Κατόπιν τῶν ἐπιτευχθέντων κατὰ τὴν 29ην Ὀκτωβρίου ἀποτελεσμάτων ἡ μεραρχία κρίνουσα ὅτι ἡ πρὸ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως παραμονὴ καὶ φθορὰ τῶν τμημάτων της, ἦτο ἄσκοπος, ἀπεφάσισεν ὅπως κατὰ τὴν νύκτα τῆς 29ης πρὸς τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου, ἅπασαι αἱ δυνάμεις τοῦ προκαλυπτικοῦ κλιμακίου συμπτυχθῶσιν ἐντὸς τῆς τοποθεσίας εἰς τὰς προκαθωρισμένας θέσεις. Τὰ τμήματα τοῦ κλιμακίου προκαλύψεως θὰ διετίθεντο ὡς ἐφεδρεία τῆς μεραρχίας ἀνασυγκροτούμενα, ἰδίᾳ τὸ ΙΙ/42 Τάγμα, λόγῳ τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ κλονισμοῦ τὸν ὁποῖον ὑπέστη ἐκ τοῦ διημέρου ἀγῶνος.

Ἀπὸ τῆς νυκτὸς τῆς 29ης Ὀκτωβρίου εἶχε λήξει πλέον ὁ ἀγὼν τῆς προκαλύψεως καὶ τὰ τμήματα ταύτης ἤρχισαν νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως. Τὸ ΙΙ/42 παρέμεινεν εἰς περιοχὴν Λιγωψᾶ—Δερβένι ὡς ἐφεδρεία τῆς μεραρχίας. Τὸ Ι/15 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Σουδενῶν μὲ ἐλαχίστας ἀπωλείας. Τὸ Τάγμα Προκαλύψεως Δελβινακίου μὲ τοὺς λόχους Ποντικάτες καὶ Δρυμάδων, ἐστάθμευσεν εἰς τὴν περιοχὴν Νεγράδων, μὲ ἀπωλείας ἑβδομήκοντα ὁπλίτας ἀγνοουμένους καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ ὑλικοῦ του. Ὁ Λόχος Καστάνιανης τοῦ Τάγματος Δελβινακίου εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ὑποτομέως Γρανιτσοπούλας (4).

Ὁ καιρὸς ἦτο βροχερός, ἐπιδρῶν δυσμενῶς ἐπὶ τῶν ἐν καταυλισμῷ τμη-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/2 Σελ. 16.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/1. Σελ. 17.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 694/Β/Σελ. 9.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/Ι Σελ. 17.

μάτων καὶ ἐπὶ τῶν κτηνῶν, τῶν ὁποίων ἡ τροφὴ εἶχεν ἐλαττωθῆ εἰς ἡμίσειαν περίπου μερίδα κριθῆς.

Διὰ τὴν ταχυτέραν ἐνίσχυσιν τοῦ Θεάτρου Ἠπείρου, τὸ ΓΣ ἐπέσπευσε (1) κατὰ τὴν 29ην Ὀκτωβρίου τὴν κίνησιν τοῦ εἰς Ἀγρίνιον εὑρισκομένου 39ου Συντάγματος Εὐζώνων πρὸς τὴν Ἄρταν. Τοῦτο, ἀπὸ τῆς ἐκεῖ ἀφίξεώς του, ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς VIII Μεραρχίας. Τὸ ὡς ἄνω Σύνταγμα (ἐνεργὸν Μεσολογγίου) ἀνῆκον εἰς τὴν III Μεραρχίαν, εἶχε διαταχθῆ ὑπὸ τοῦ ΓΕΣ ἀπὸ τῆς 19ης Ὀκτωβρίου ὅπως ἅμα τῇ ἀποπερατώσει τῆς ἐπιστρατεύσεώς του προωθηθῇ εἰς Ἤπειρον.

Ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς VIII Μεραρχίας μετεφέρθη ἀπὸ τῆς πρωΐας ἐκ τῆς θέσεως Βρύση Πασᾶ εἰς τὸ χωρίον Πέτσαλη, δέκα χιλιόμετρα νοτιοανατολικῶς Καλπακίου, λόγῳ βομβαρδισμοῦ ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας τῆς πρώτης θέσεώς του.

49. Ἡ ἑσπέρα τῆς 29ης Ὀκτωβρίου εὑρίσκει ὡς ἑξῆς τὴν κατάστασιν τῶν Ἰταλικῶν φαλάγγων εἰσβολῆς (2).

Ὑπὸ τῆς φάλαγγος Σολίνα τῆς Μεραρχίας Φερράρα καταβάλλεται συνεχὴς προσπάθεια πρὸς γεφύρωσιν τοῦ Ἀώου ποταμοῦ παρὰ τὴν Μεσογέφυραν, ἀποτυχοῦσα λόγῳ τῆς ταχύτητος τοῦ ρεύματος. Δύο τάγματα τῆς φάλαγγος ταύτης ἀφίκοντο εἰς τὴν περιοχὴν βορείως Γεροπλατάνου. Ἡ φάλαγξ Τρίτσιο, διὰ τοῦ ὄγκου της, ἤχθη εἰς τὴν περιοχὴν Παληοπύργου, προωθημένα δὲ τμήματά της μέχρι Ρούψια. Ἐκ τῆς κεντρικῆς φάλαγγος καὶ τῆς τοιαύτης Σαπιέντζα, τμήματα εἶχον φθάσει μέχρι τῆς γραμμῆς διάβασις Δελβινακίου—Σιταριᾶ.

Τμήματα τῆς Μεραρχίας Σιέννα εἶχον φθάσει ἐπὶ τῆς γραμμῆς τρία χιλιόμετρα βορειοδυτικῶς Κεραμίτσας καὶ νοτίως Φιλιατῶν μέχρι τῆς βορείας ὄχθης τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ καὶ τῶν ὑψωμάτων Βρυσέλας (3).

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/15.
(2) Στρατηγοῦ Πράσχα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 104.
(3) Σχεδιάγραμμα 2.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IV

Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ ΕΛΑΙΑΣ—ΚΑΛΑΜΑ

Ἡ προπαρασκευὴ τῆς ἐπιθέσεως
(30—31 Ὀκτωβρίου καὶ 1 Νοεμβρίου).

50. Κατὰ τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου, οἱ Ἰταλοὶ περιωρίσθησαν εἰς τὴν προώθησιν τοῦ ὄγκου των πρὸς τὴν ἀμυντικὴν τοποθεσίαν καὶ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἐπιγείων καὶ ἐναερίων ἀναγνωρίσεων, ἰδίᾳ πρὸ τῶν Τομέων Νεγράδων καὶ Καλαμᾶ καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ πρὸ τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας (1). Ἀπὸ τῆς 1000 προωθοῦσι τὴν διάταξίν των, ἵνα λάβωσι τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως εἰς τὰς περιοχὰς Δολιανά, Ἄνω Ραβένια καὶ Γεροπλάτανος, κατὰ δὲ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας ἐλαφρὰ τμήματα αὐτῶν προερχόμενα ἐκ τῶν κατευθύνσεων Κεφαλοβουλγάρας καὶ Δολιανῶν, ἐπλησίασαν τὴν τοποθεσίαν. Ταῦτα, βληθέντα ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, διεσκορπίσθησαν. Αἱ ἰταλικαὶ πυροβολαρχίαι ἔβαλον δραστικῶς κατὰ τῶν ὑψωμάτων Γκραμπάλας, Καλπάκι καὶ Ἀσόνιτσα ἰδιαιτέρως δὲ κατὰ τοῦ ὑψώματος Γκραμπάλας, πλὴν αἱ βολαί των ἦσαν ἀσύνδετοι καὶ ἄστοχοι. Τὸ 48ον Σύνταγμα Πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας Φερράρα, κατευθυνόμενον πρὸς τὸν Καλαμᾶν ποταμὸν τὸ ἀπόγευμα τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου, ἐμπίπτει εἰς δραστικὸν πῦρ τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ καὶ ὑφίσταται ἀπωλείας (2).

Τὸ πεζικὸν τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως τῆς περιοχῆς Καλπακίου οὐδεμίαν ἐπαφὴν εἶχε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας μετὰ τῶν Ἰταλῶν, οἵτινες οὐδόλως προσήγγισαν τὴν ἑλληνικὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως. Τὸ πυροβολικόν, μελετῆσαν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων ἁπάσας τὰς δυνατότητας τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ καὶ τοὺς πιθανοὺς χώρους ἀναπτύξεώς του, ἐπέτυχε νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ εἰς τοῦτο νὰ ἀναπτυχθῇ. Προσπάθειαι ὅπως ταχθῇ εἰς τὰς περιοχὰς Δολιανῶν καὶ Προφήτης Ἠλίας, ἐματαιώθησαν ὑπὸ τοῦ εὐστόχου πυρὸς τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ (3).

Εἰς τὸν Τομέα Καλαμᾶ ἰταλικαὶ περίπολοι, καλύπτουσαι συγκεντρώσεις, προσεπάθουν νὰ λάβουν τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων εἰς Σιταριὰν καὶ Παρακάλαμον καὶ νὰ ζεύξουν τὸν ποταμὸν εἰς θέσιν βορειοδυτικῶς Βρουσίνας διὰ προχείρων μέσων.

Εἰς τὸν Τομέα Θεσπρωτίας οἱ Ἰταλοὶ ἐπεζήτησαν διὰ περιπόλων νὰ λάβωσι τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως, διαβαίνοντες τὸν ποταμὸν Καλαμᾶν κατὰ τὸν κάτω ροῦν αὐτοῦ εἰς τὰς περιοχὰς Σκουπίτσα καὶ Τσιφλίκι, ἀνεπιτυχῶς ὅμως. Συνεχίσθη ὑπ' αὐτῶν ἡ κατασκευὴ τμήματος τῆς ὁδοῦ μεταξὺ Κονιτσπόλεως καὶ ὅρμου Σαγιάδος, περατωθεῖσα τὴν 2αν Νοεμβρίου καὶ ἤρξατο ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Δελβινάκι–Βήσανη διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ ἡ μετακίνησις τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ.

---

(1) Σχεδιάγραμμα 2.
(2) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 105.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/Ι. Σελ. 18.

Τὸ πυροβολικὸν τοῦ τομέως, βάλλον κατ' οὐλαμούς, παρενοχλεῖ τὰς ἐντὸς τοῦ βεληνεκοῦς του κινουμένας Ἰταλικὰς φάλαγγας, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐργαζόμενα συνεργεῖα τούτων. Ἀπὸ βλῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ φονεύεται ὁ διοικητὴς τοῦ 32ου Ἰταλικοῦ Συντάγματος Πεζικοῦ Συνταγματάρχης Τζανίνι, εὑρισκόμενος εἰς τὸ παρατηρητήριον τοῦ πυροβολικοῦ παρὰ τοὺς Φιλιάτες.

Τὸ Τάγμα Κονίτσης διατηρεῖ τὰς θέσεις του ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Κλέφτης καὶ εἰς τὸν αὐχένα Σουσνίτσης μὴ δεχθὲν πίεσιν τινά.

51. Ἡ διοίκησις τῆς VIII Μεραρχίας, ἀποφασισμένη νὰ δώσῃ τὴν ἀποφασιστικὴν μάχην ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ἐλαία–Καλαμᾶ, προώθησεν (1) ἐκ Πρεβέζης εἰς Παραμυθιὰν τὴν Διοίκησιν τοῦ 24ου Συντάγματος Πεζικοῦ μετὰ τοῦ I/24 τάγματος (μεῖον οὐλαμοῦ καὶ διμοιρίας πολυβόλων) καὶ τῶν οὐλαμῶν συνοδείας 39 καὶ 24 Συνταγμάτων, εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας, ἐκλιπόντος τοῦ λόγου δι' ὃν ταῦτα παρέμενον ἐν Πρεβέζῃ διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀκτῶν. Τὰ τμήματα ταῦτα κινηθέντα τὴν 2αν Νοεμβρίου, ἤρχισαν ἀφικνούμενα διαδοχικῶς εἰς Παραμυθιὰν ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 4ης Νοεμβρίου. Διὰ τὸν αὐτὸν ὡς ἄνω λόγον καὶ ἡ παρὰ τὸ χωρίον Λοῦρος (νοτίως Φιλιππιάδος) εὑρισκομένη πεδινὴ πυροβολαρχία ἤχθη καὶ αὕτη εἰς Γρίμποβον εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τομέως Καλαμᾶ. Παρὰ τῆς μεραρχίας διετάχθη ὅπως τὸ μὲν 15ον Σύνταγμα πεζικοῦ διαθέσῃ ἕνα οὐλαμὸν πεζικοῦ μετὰ διμοιρίας πολυβόλων ἐπὶ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Γκαμήλα διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ὀρεινῶν διαβάσεων Παπίγκου καὶ Ἄστρακα, ὁ δὲ Τομεὺς Καλαμᾶ νὰ μεριμνήσῃ διὰ τὴν ἰσχυρὰν κατοχὴν τῶν ὑψωμάτων 1300–Γκόρτσες καὶ Καναβοτόπια ἀποτελούντων τὸ ἀριστερὸν τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας (1). Τὸ I/42 Τάγμα διετέθη εἰς τὸν Τομέα Καλαμᾶ ὅστις κατόπιν τούτου, διετάχθη νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς τοποθεσίας Γρύμπιανης ἐπὶ τῆς γραμμῆς 1300—Γκορίτσες—Καναβοτόπια.

Τὸ II/42 Τάγμα ἤχθη εἰς τὴν περιοχὴν Ζίτσης, τὸ I/15 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Ἄνω καὶ Κάτω Σουδενᾶ καὶ τὸ Τάγμα Προκαλύψεως Δελβινακίου εἰς περιοχὴν Νεγράδων πρὸς ἀνασυγκρότησιν.

Ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία ἐβομβάρδισε ἀπὸ τῆς 1000 λίαν ἐντατικῶς τὰ ὑψώματα Γκραμπάλα, Καλπάκι, ὑψοδείκτην 819 καὶ Κάτω Σουδενὰ μὲ ἔντασιν ἐπὶ τῆς Γκραμπάλας, ἀνεπιτυχῶς ὅμως ἂν καὶ ὁ βομβαρδισμὸς ἐγένετο ἀπὸ μικροῦ ὕψους.

Ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου, ὁ ἐχθρὸς εἶχε φθάσει εἰς τὴν γραμμὴν Μεσοβοῦνι—Μαυροβοῦνι—Δολιανά—δυτικῶς Παρακαλάμου–νοτιοανατολικῶς Κεραμίτσας—βορεία ὄχθη ποταμοῦ Καλαμᾶ (2).

52. Κατὰ τὸ διήμερον 28—29 Ὀκτωβρίου, εἰς τὸν πρὸς Βορρᾶν τῆς Ἠπείρου Τομέα τῆς Πίνδου ἐδημιουργήθη κατάστασις σοβαρά. Οἱ Ἰταλοὶ ἐπιτεθέντες ἰσχυρῶς διὰ τῆς Ὀρεινῆς Μεραρχίας Τζούλια, ἐδημιούργησαν ρῆγμα καὶ αἱ ἐλαφραὶ δυνάμεις τοῦ τομέως τούτου, κατανεμημέναι ἐπὶ εὐρέος μετώπου, ἠναγκάσθησαν νὰ συμπτυχθῶσιν εἰς ἀρκετὸν βάθος.

Ἡ Ιταλικὴ προέλασις ἑκατέρωθεν τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Σμόλικα καὶ δὴ εἰς τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Ἀώου, ἀπεκάλυπτε τὸ δεξιὸν πλευρὸν (βόρειον) τοῦ Θεάτρου Ἐπιχειρήσεων Ἠπείρου, καὶ διεγράφετο ὁ κίνδυνος τῆς ἀποκοπῆς τῶν δυνάμεων τῆς Ἠπείρου ἀπὸ τῶν τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας.

Τὸ ΓΣ συνεχιζομένης εἰσέτι τῆς ἐπιστρατεύσεως τῶν μονάδων, ὠθεῖ ταχέως τὰς μονάδας ἱππικοῦ, καὶ τὰ ἐγγύτερα τμήματα πεζικοῦ, πρὸς τὸν Τομέα τῆς

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/Ι. Σελ. 19.
(2) Σχεδιάγραμμα 2.

Πίνδου, διὰ τὴν ἀπόφραξιν τοῦ δημιουργηθέντος ρήγματος. Τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου, ὑπομιμνήσκει εἰς τὴν VIII Μεραρχίαν τὴν ἀποστολήν της, ἥτις συνίσταται εἰς τὴν κάλυψιν τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως Ἰωάννινα—Ζυγὸς Μετσόβου (κυρία προσπάθεια), καὶ δευτερευόντως, εἰς τὴν ἀπόφραξιν τῶν ἐξ Ἠπείρου πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν ὁδεύσεων, αἵτινες, θὰ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ τμημάτων τοῦ κάτω Ἀράχθου, καὶ ὑπὸ τοιούτων τῆς III Μεραρχίας, ἅτινα εὑρίσκοντο ἢ ἐκινοῦντο ἐκ τῆς περιοχῆς Ἀγρινίου—Ἄρτης. Τὸ ΓΣ ἐπὶ πλέον ἐτόνισεν ὅτι αἱ προσπάθειαι τῆς Μεραρχίας διὰ τὴν διεκδίκησιν τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους τῆς Ἠπείρου, δὲν πρέπει νὰ ἀγάγωσιν εἰς τὴν φθορὰν τῶν μέσων της. καθιστῶσαν προβληματικὴν τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀνωτέρω ἀποστολῆς (1).

Ἡ ὑπὸ τοῦ ΓΣ μετατόπισις τῆς κυρίας προσπαθείας τῆς VIII Μεραρχίας πρὸς Βορρᾶν, ὠφείλετο εἰς τὰς δημιουργηθείσας ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν εἰς Πίνδον ἐπιχειρήσεων δυσμενεῖς συνθήκας. Ἡ κάλυψις τῶν ἐξ Ἠπείρου πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν ὁδεύσεων ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῶν δυνάμεων τῆς III Μεραρχίας προσανατολισθείσης πρὸς τὸ Θέατρον Ἐπιχειρήσεων Ἠπείρου, καὶ ἧς τὸ 39ον Σύνταγμα Εὐζώνων ἐκινεῖτο ἤδη πρὸς Ἄρταν (2).

Τὴν ἀπόφασίν του ταύτην, ὁ Ἕλλην Ἀρχιστράτηγος, δικαιολογεῖ ὡς ἑξῆς: (3).

«Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἤπειρον, ἀναλόγως τῆς τροπῆς ἣν θὰ ἐλάμβανον αἱ εἰς τὸν Τομέα Πίνδου ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν ἀναχαίτισιν τοῦ ἀντιπάλου, ὡς εἶχε καθορισθῆ διὰ τῶν ὑπ' ἀριθμ. Α.Π. 101287)16-9-1940 ὁδηγιῶν, εἴτε ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ἐλαία—Καλαμᾶς ποταμός, εἴτε ἐπὶ τῶν νοτιώτερον διαδοχικῶς τοιούτων, ὥστε νὰ μὴ διακυβευθῇ ἡ καθορισθεῖσα βασικὴ ἀποστολὴ τῶν δυνάμεων Ἠπείρου, ἥτις συνίστατο εἰς τὴν κάλυψιν τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως Ἰωάννινα—Ζυγὸς Μετσόβου καὶ εἰς τὴν ἀπόφραξιν τῶν ἐξ Ἠπείρου πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν ὁδεύσεων. Ἐκ τῶν δύο τούτων ἐντολῶν προέχουσαν σημασίαν ἐνεῖχεν ἡ ἐξασφάλισις τῆς καλύψεως τῆς κατευθύνσεως Ἰωάννινα—Ζυγός—Καλαμπάκα. Ἡ ἀποστολὴ ὅθεν τῶν δυνάμεων Ἠπείρου, ἐφ' ὅσον δὲν ὑπῆρχον δυνατότητες ταχείας ἐνισχύσεως τούτων, διότι εὑρισκόμεθα εἰσέτι εἰς τὴν περίοδον τῆς ἐπιστρατεύσεως, ἀφέθη ἐλαστικὴ μέχρι τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς ἐν τῷ Τομεῖ Πίνδου καταστάσεως, καὶ τοῦτο ἵνα μὴ αἱ προσπάθειαι τούτων διὰ τὴν ἀναχαίτισιν τοῦ ἀντιπάλου ἐπὶ τῆς προωθημένης τοποθεσίας Ἐλαίας—Καλαμᾶ, ἀγάγωσιν ταύτας εἰς φθορὰν μέσων τοιαύτην ὥστε νὰ καθίσταται προβληματικὴ ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ἀνωτέρω βασικῶν ἀποστολῶν των. Ἐν τῇ προκειμένῃ περιπτώσει, ἡ ἀπώλεια ἐθνικοῦ ἐδάφους δὲν θὰ εἶχε τόσην σημασίαν ὅσην θὰ εἶχεν ἡ ἀποκοπὴ τῶν δυνάμεων τῆς Ἠπείρου ἀπὸ τῶν πρὸς Θεσσαλίαν συγκοινωνιῶν των καὶ ἡ διάνοιξις τῶν πυλῶν τοῦ κορμοῦ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν εἰσβολέα».

Ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας, καὶ μετὰ τὴν λῆψιν τῆς διαταγῆς ταύτης, συνεπὴς πρὸς τὴν ἀρχικὴν ἀπόφασίν του, ἐμμένει εἰς ταύτην καὶ ἵνα καταστήσῃ κοινωνοὺς τῶν σκέψεων καὶ ἀποφάσεών του τοὺς διοικητὰς τῶν Τομέων Νεγράδων καὶ Καλαμᾶ, ἐκάλεσε τούτους εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεώς του καὶ ἀνεκοίνωσε τὴν λῆψιν τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς τοῦ ΓΣ. Ἐν συνεχείᾳ, τοῖς κατέστησε γνωστόν, ὅτι ἐξακολουθεῖ νὰ ἐμμένῃ εἰς τὴν ἀπόφασιν ὅπως μὴ ἐγκαταλείψῃ τὴν

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 622/Α/Ι 22.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 683/Β/2. Σελ. 9.
(3) Α. Παπάγου «Ὁ πόλεμος τῆς Ἑλλάδος 1940—41». Σελ. 219.

τοποθεσίαν 'Ελαίας–Καλαμᾶ, ἀλλὰ νὰ ἀγωνισθῇ ἐπ' αὐτῆς μὲ πλήρη βεβαιότητα διὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκβασιν τοῦ ἀγῶνος. 'Η περίπτωσις συμπτύξεως τῆς μεραρχίας θὰ παρουσιάζετο μόνον ἐὰν ὁ ἐχθρὸς ἐσημείου σοβαρὰν ἐπιτυχίαν εἰς ἄλλο τμῆμα τοῦ Θεάτρου 'Επιχειρήσεων, ὁπότε θὰ ἦτο ἠναγκασμένη καὶ αὕτη νὰ συμπτυχθῇ, ἀλλὰ καὶ τότε μόνον κατόπιν διαταγῆς τῆς προϊσταμένης διοικήσεως. Καθώρισεν ἐν συνεχείᾳ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς καὶ ὑπὸ τύπον ὁδηγιῶν τοὺς ἄξονας καθ' οὓς θὰ ἐκινοῦντο αἱ διάφοροι φάλαγγες, ὡς καὶ τὰς διαδοχικὰς καταληπτέας τοποθεσίας.

Αἱ ἀνωτέρω ἀπόψεις τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας διετυπώθησαν εἰς ἀπόρρητον διαταγὴν πρὸς τοὺς διοικητὰς τῶν Τομέων (1).

'Η παρατηρηθεῖσα κατὰ τὰς πρώτας συγκρούσεις εἰς μικράς τινας μονάδας, ἔλλειψις πνεύματος σταθερότητος καὶ αὐτοθυσίας, προεκάλεσεν αὐστηρὰν διαταγὴν τοῦ ΓΣ ὅπως πᾶσα ἀδικαιολόγητος ὑποχώρησις ἐπισύρῃ αὐστηρὰ μέτρα κατὰ τῶν ὑπολόγων (2).

Κατόπιν τῆς συμπτύξεως τοῦ Τομέως Πίνδου, συνεπείᾳ τῆς ὁποίας ἀπεκαλύφθη τὸ δεξιὸν τῆς VIII Μεραρχίας καὶ τῆς ἀπειλουμένης κυκλώσεως τοῦ ὑποτομέως 'Αώου διὰ τῶν ὀρεινῶν διαβάσεων τοῦ Σμόλικα, ἡ VIII Μεραρχία συνέπτυξε τὸν ὑποτομέα 'Αώου τὴν νύκτα τῆς 31ης 'Οκτωβρίου νοτίως τοῦ ποταμοῦ 'Αώου εἰς τὴν περιοχὴν βορείως Βρυσοχώρι μὲ ἀποστολὴν νὰ ἀποφράξῃ τὰς πρὸς Νότον διαβάσεις τοῦ ποταμοῦ καὶ νὰ ἐπιζητήσῃ τὸν σύνδεσμον εἰς τὴν περιοχὴν Λαΐστης μετὰ τοῦ ἐκεῖ ἀποσπάσματος Μετσόβου, ὅπερ κατόπιν τῆς ἀπὸ 31ης 'Οκτωβρίου διαταγῆς τοῦ ΓΣ ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς μεραρχίας.

Τὸ 'Απόσπασμα Μετσόβου ἐκ τοῦ II/5 Τάγματος, οὐλαμοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ ὁμάδος ὅλμων, εἶχε διατεθῆ εἰς τὴν περιοχὴν Μετσόβου ἀπὸ τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1940 μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ καλύπτῃ τὴν διάβασιν Ζυγοῦ–Κατάρας πρὸς Καλαμπάκαν–Τρίκκαλα καὶ Τζὰ Χορταρά–Σιαλόγια πρὸς Γρεβενὰ ἀπὸ ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν ἐκ τῆς κατευθύνσεως 'Ιωαννίνων καὶ νὰ ὀργανώσῃ τὴν γραμμὴν ταύτην. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο κατόπιν διαταγῆς τοῦ ΓΣ ἐκινήθη ἀπὸ 0700 τῆς 29ης 'Οκτωβρίου διὰ τοῦ δρομολογίου Μέτσοβον–Βωβοῦσα–Λάϊστα–Βρυσοχώρι πρὸς Κεράσοβον ἔνθα θὰ ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ΤΣΔΜ. Τὸ ἑσπέρας τῆς 30ῆς 'Οκτωβρίου φθάνει εἰς περιοχὴν δυτικῶς Βωβούσης. Τὴν 31ην 'Οκτωβρίου ἡ VIII Μεραρχία εἰδοποιεῖ τὸ ἄνω ἀπόσπασμα ὅπως ἀχθῇ εἰς Βρυσοχώρι, τιθέμενον ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ 'Αντισυνταγματάρχου Πεζικοῦ Φριτζῆ Μαρδοχαίου. Τοῦτο κατὰ τὴν πρὸς Βρυσοχώρι κίνησίν του κατέστρεψε τὴν εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Ἅρματα γέφυραν τοῦ 'Αώου ποταμοῦ.

53. Τὸ σχέδιον ἐνεργείας τῶν 'Ιταλῶν διὰ τὴν 31ην 'Οκτωβρίου, συνίστατο εἰς τὴν προπαρασκευὴν ἐπιθετικῆς ἐνεργείας ὑπὸ τῆς Μεραρχίας Φερράρα κατὰ τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας Καλπακίου, ἥτις θὰ ἐξεδηλοῦτο ἀπὸ Βορρᾶ διὰ κυκλωτικοῦ ἑλιγμοῦ τῶν φαλάγγων Σολίνα καὶ Τρίτσιο, μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν Μεσοβοῦνι–Γκραμπάλα–1090, ἀπὸ Δυσμῶν διὰ τῆς κεντρικῆς φάλαγγος, ἥτις θὰ ἐκινεῖτο ἀπὸ τῆς περιοχῆς Δολιανῶν καὶ βορείως ταύτης, καὶ ἀπὸ Νότου διὰ τῆς φάλαγγος Σαπιέντζα, ἥτις θὰ ἐκινεῖτο πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Παληοκάστρου. Κατὰ τὴν προηγουμένην ἡμέραν αἱ φάλαγγες Σολίνα καὶ Τρίτσιο εἶχον πραγματοποιήσει τὸν σύνδεσμόν των (3). Οἱ 'Ιταλοὶ ἐπεδίωξαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας νὰ προωθήσωσι τὴν διάταξίν των ἔναντι τοῦ Τομέως Νεγράδων.

(1) 'Αντιστρατήγου Κατσιμήτρου Χρ. «'Η Ἤπειρος προμαχοῦσα». Σελ. 94.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/19.
(3) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 106.

χωρὶς ὅμως καὶ νὰ τὸ ἐπιτύχωσι, λόγῳ τοῦ δραστικοῦ πυρὸς τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν ἐπέτρεψεν εἰς τούτους νὰ προχωρήσωσι πέραν τῆς γραμμῆς Γόρμος ποταμός-Προφήτης Ἠλίας (639)-Χάνι Καλλιθέας δι' ὃ καὶ περιωρίσθησαν εἰς τὴν ἐκπομπὴν ἐπιθετικῶν ἀναγνωρίσεων ἐνῷ οὐδεμίαν δραστηριότητα ἐπεδείξαντο εἰς τὸν τομέα Καλαμᾶ. Ἰταλικὸν Τάγμα, συγκεντρούμενον τὴν 1500 εἰς τὴν περιοχὴν δυτικῶς Χάνι Καλλιθέας, ὑπεχρεώθη νὰ συμπτυχθῇ ἐν ἀταξίᾳ, βληθὲν ὑπὸ τριῶν πυροβολαρχιῶν (1).

Ἡ ἐπιθετικὴ διάταξις τῶν Ἰταλῶν ἔναντι τοῦ Τομέως Νεγράδων ἐνισχύθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας καὶ διὰ τῆς Μεραρχίας Κενταύρων, ἥτις ἀφίκετο εἰς τὴν περιοχὴν ἀνατολικῶς Χάνι Τζεραβίνης ἵνα συμβάλῃ εἰς τὴν διάσπασιν τῆς τοποθεσίας. Τὴν διάθεσιν τῆς μεραχίας ταύτης ἐπέβαλεν ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ ἐπίμονος δρᾶσις τῶν τμημάτων τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας τοῦ Καλπακίου, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ ἀνάγκη τῆς διευρύνσεως τοῦ μετώπου ἐπιθέσεως καὶ τῆς ἀκτῖνος τοῦ κυκλωτικοῦ ἑλιγμοῦ (2). Κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας, ἐσημειώθη περιωρισμένη κίνησις ἰταλικῶν ἁρμάτων εἰς τὴν περιοχὴν Ἅγιοι καὶ Δολιανά. Ταῦτα, βληθέντα ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ, ἀπεχώρησαν καλυφθέντα ὄπισθεν ὑψωμάτων.

Ἡ φάλαγξ Καρλόνι τῆς Μεραρχίας Σιέννα ἔφθασεν εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ καὶ τοῦ ρεύματος Λαγκαβίτσα καὶ κατέλαβε τὰ χωρία Ραβένι καὶ Λεπτοκαρυά, ἡ δὲ τοιαύτη τοῦ Τζανίνι ἠρκέσθη εἰς ἀναγνωρίσεις ἐπὶ τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ. Ἀπόπειραι τῆς φάλαγγος Τζανίνι διαβάσεως τοῦ ποταμοῦ τούτου διὰ μικρῶν τμημάτων ἀπεκρούσθησαν. Τὸ Σύνταγμα Ἱππικοῦ Γκουλίντε ἀποκατέστησε τὸν σύνδεσμον μεταξὺ τῶν δύο φαλάγγων τῆς Μεραρχίας Σιέννα (3).

Τὸ ἑσπέρας τῆς 31ης Ὀκτωβρίου, οἱ Ἰταλοὶ εἶχον φθάσει ἐπὶ τῆς γραμμῆς νοτίως καὶ νοτιοδυτικῶς Μεσοβοῦνι, Δολιανά, δυτικῶς Παληοκάστρου, συμβολὴ Λαγκαβίτσα καὶ Καλαμᾶ ποταμοῦ—ὑψώματα Βρυσέλας καὶ Τσιφλίκι βορείως Καλαμᾶ (3).

Διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς 31ης Ὀκτωβρίου ἀναφέρονται τὰ κάτωθι ἀπὸ ἰταλικῆς πηγῆς στοιχεῖα (4).

«Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 31ης Ὀκτωβρίου, αἱ φάλαγγες προήλαυνον σταθερῶς ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, τὸ ὁποῖον ἦτο ὄχι πολὺ πυκνὸν ἀλλ' ἐπαρκῶς εὔστοχον καὶ ἀπεδείχθη ἐξαιρετικῶς ἀποτελεσματικόν.

Πυροβολαρχίαι ἐντὸς σπηλαίων, τὰς ὁποίας δὲν κατώρθωσε νὰ ἀνακαλύψῃ οὔτε ἡ ἐπίγειος οὔτε ἡ ἐναέριος παρατήρησις, ἔπληττον τὰ τμήματα εἰς τὰ σημεῖα τῆς ἀναγκαστικῆς διαβάσεώς των ἢ ἐπὶ τῶν ἀκαλύπτων σημείων τὰ ὁποῖα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παρακαμφθοῦν καὶ προεκάλουν πολλὰς ἀπωλείας, βάλλουσαι πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις κατὰ τοῦ μετώπου καὶ κατὰ τῶν πλευρῶν τῶν στρατευμάτων μας.

Μεταξὺ τῶν ἐχθρικῶν πυροβολαρχιῶν ὑπῆρχον καὶ μερικαὶ μακροῦ βεληνεκοῦς, αἱ ὁποῖαι, κείμεναι μακρὰν τῆς ἀκτῖνος δράσεως τοῦ ἰδικοῦ μας πυροβολικοῦ, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ βληθῶσιν».

Ὑπὸ τοῦ Τομέως Καλαμᾶ ἐμελετήθη κατόπιν ἐντολῆς τῆς μεραρχίας ὁ τρόπος ἐνδεχομένης καταλήψεως νέας τοποθεσίας ἀνατολικῶς Καλαμᾶ ποταμοῦ ἀπὸ Χρυσορράχης διὰ Σουλοπούλου πρὸς Ἀμπέλια διὰ συμπτύξεως τῶν Ὑπο-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/Ι. Σελ. 19.
(2) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 106.
(3) Σχεδιάγραμμα 2.
(4) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 115.

τομέων Γρίμπιανης καὶ Γρανιτσοπούλας. Παρὰ τὰς γεφύρας Γρίμπιανης, Μαζαράκι καὶ Σουλόπουλο, ἐγκατεστάθησαν ἀντιαεροπορικὰ πυροβόλα.

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ κινδύνου ἐκ τῆς περιοχῆς Σουλόπουλο, ἐξ ἧς ὁ ἐχθρός, γενόμενος κύριος ταύτης, θὰ ἠδύνατο νὰ ἀπειλήσῃ σοβαρῶς τὰ νῶτα ὁλοκλήρου τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας Ἐλαία–Καλαμᾶς, καὶ κατόπιν τῆς ἀποπείρας τοῦ ἐχθροῦ ὅπως ἐπιτεθῇ εἰς τὴν περιοχὴν Βρουσίνας, ἡ μεραρχία διέθεσεν εἰς τὸν Τομέα Καλαμᾶ τὸ ΙΙΙ/40 Τάγμα ἵνα συγκροτήσῃ ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν ὑποδιοικητὴν τοῦ 40οῦ Συντάγματος Εὐζώνων ἐκ τοῦ Τάγματος τούτου καὶ τῆς VIII Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως, ἀνακαλουμένης ἐκ τοῦ Ὑποτομέως Βρουσίνας. Τὸ ἀπόσπασμα ἐνισχυθὲν καὶ δι' οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ, θὰ ὑπήγετο εἰς τὸν Ὑποτομέα Γρανιτσοπούλας μὲ ἀποστολὴν τὴν ἰσχυρὰν κατοχὴν τοῦ συγκροτήματος Ἀμπέλια–Βρουσίνα–Βουτσάρα.

Ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία, βοηθούσης καὶ τῆς αἰθρίας, εἶναι λίαν δραστηρία. Βομβαρδίζει κατ' ἐπανάληψιν καὶ ἀνενοχλήτως, ἐλλείψει ἀντιπάλου Ἀεροπορίας, ὅλην τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως τῶν Τομέων Νεγράδων καὶ Καλαμᾶ καὶ κυρίως τὰ ὑψώματα Γκραμπάλας καὶ Σουδενῶν, ὡς ἐπίσης καὶ τὸν ἀσύρματον Πρεβέζης ἀνεπιτυχῶς.

Εἰς τὰ ἐν Ἠπείρῳ μαχόμενα ἑλληνικὰ τμήματα ἤρχισαν νὰ παρατηροῦνται δυσχέρειαι ἀνεφοδιασμοῦ εἰς τρόφιμα καὶ πυρομαχικά.

Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας, κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, αἱ ἰταλικαὶ δυνάμεις, τηρήσασαι ἀμυντικὴν στάσιν, περιωρίσθησαν εἰς τὴν κατάληψιν μόνον μεθοριακῶν τινων ἑλληνικῶν φυλακίων ἐκ τῶν ὁποίων ὅμως ἐξεδιώχθησαν.

Τὴν 31ην Ὀκτωβρίου, τὸ Ἑλληνικὸν Ναυτικὸν ὑπεβοήθησε τὸν ἀμυντικὸν ἀγῶνα τῆς μεραρχίας. Ἀπὸ τῆς 0635–0730 τὰ Ἀντιτορπιλλικὰ «*Ψαρὰ*» καὶ «*Σπέτσαι*» ἐβομβάρδισαν τὴν διάταξιν τοῦ ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὰς περιοχὰς Κονισπόλεως, Ἄνω καὶ Κάτω Σαγιάδα, Σμέρτο καὶ Φιλιάτες, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀνατίναξιν πυρομαχικῶν εἰς Κονίσπολιν καὶ Σαγιάδες. Ἡ ναυτικὴ αὐτὴ ἐπιχείρησις ἐγένετο κατόπιν ἐπιμονῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου καὶ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦτο διότι τόσον τὸ ΓΕΝ ὅσον καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις Βρεττανὸς σύνδεσμος Ἀντιναύαρχος Τὲρλ διεφώνουν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ταύτης ὡς ἄκρως ἐπικινδύνου (1).

Ἐκ τῆς δράσεως ταύτης τοῦ Ἑλληνικοῦ Ναυτικοῦ, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὰ ὄμματα σχεδὸν τοῦ ἰσχυροτάτου πολεμικοῦ Ναυτικοῦ τοῦ ἀντιπάλου, κυριαρχοῦντος ἀπολύτως τοῦ Ἀδριατικοῦ Πελάγους, ἐβομβάρδισε τὰς κατὰ ξηρὰν δυνάμεις αὐτοῦ, ὁ ἐνθουσιασμὸς τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων τῶν δρώντων εἰς τὸν παραλιακὸν τομέα τῆς Ἡγουμενίτσης, καθὼς καὶ ἡ τόνωσις τοῦ ἠθικοῦ τούτων ὑπῆρξε μεγίστη.

54. Τὴν 1ην Νοεμβρίου, οἱ Ἰταλοὶ προώθησαν τὰ τεθωρακισμένα μέσα καὶ τὸ πυροβολικὸν τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἅτινα εἶχον παραμένει ὀπίσω λόγῳ τῶν ὁδικῶν διακοπῶν. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν προσεπάθησαν νὰ λάβωσι τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως τοῦ τομέως Νεγράδων χωρὶς ὅμως καὶ νὰ κατορθώσωσι τοῦτο παρὰ τὸν σφοδρὸν βομβαρδισμὸν ἀπὸ τῆς 1000 μέχρι 1200 ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῆς Ἀεροπορίας αὐτῶν. Τὸ πυροβολικὸν τοῦ τομέως διὰ τῆς εὐστόχου βολῆς ἀντιπυροβολικοῦ κατώρθωσε νὰ ἐπιφέρῃ ἐξάρθρωσιν εἰς τὴν διάταξιν τοῦ ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν ἁρμάτων μάχης. Αἱ φάλαγγες

---

(1) Ἀντιναυάρχου Κώνστα. «Ἡ Ἑλλὰς δεκαετία 1940–50». Σελ. 64.

Σολίνα καὶ Τρίτσιο λόγῳ διακοπῶν τῶν ὁδῶν, μετὰ μεγάλης δυσκολίας φθάνουσι μέχρις Ἄνω Ραβένια (1).

Εἰς τὴν περιοχὴν Ἡγουμενίτσης, τὴν πρωΐαν τῆς 1ης Νοεμβρίου, λέμβος ἧς ἐπέβαινον δώδεκα Ἰταλοὶ ὁπλῖται, βληθεῖσα διὰ χειροβομβίδων ἐνεδρεύοντος ἑλληνικοῦ τμήματος παρὰ τὸν Ἅγιον Βλάσιον ἀνετράπη ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ, πνιγέντων τῶν ἐπιβαινόντων ταύτης.

Γενικῶς, αἱ Ἰταλικαὶ συγκεντρώσεις πρὸ τῆς τοποθεσίας Καλαμᾶ παρουσιάζονται κατὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου ἰσχυρότεραι εἰς τὰς περιοχὰς Μεσοβοῦνι, Ραβένια, Δολιανά, Παρακάλαμος, Σιταριά, βορείως Βρουσίνας καὶ Βρυσέλας.

Ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία, ἐπωφελουμένη τῆς καιρικῆς καταστάσεως, ὑπῆρξε δραστηριοτάτη. Ἐβομβάρδισεν ἀνεπιτυχῶς καὶ μὲ ἐλαχίστας ἀπωλείας τὰς Ἑλληνικὰς θέσεις ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ἀσονίτσης καὶ Γκραμπάλας, ὡς καὶ τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ 15ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

Ὁ Στρατηγὸς Πράσκα, ἀφηγεῖται ὡς ἑξῆς τὴν δρᾶσιν τῶν Μεραρχιῶν αὐτοῦ εἰς τὸ Θέατρον Ἐπιχειρήσεων Ἠπείρου κατὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου (2).

«Ἡ συνοχὴ τῆς ἀμυντικῆς ὀργανώσεως τοῦ ἐχθροῦ ἐπέβαλε τὴν ἐπέκτασιν τοῦ μετώπου ἐπιθέσεως καὶ τῆς ἀκτῖνος τῆς κυκλωτικῆς κινήσεως. Πρὸς τοῦτο ἀνετέθη εἰς τὴν Μεραρχίαν «Κενταύρων» τὸ καθῆκον νὰ διασπάσῃ τὸν κλοιὸν τῶν ἀμυντικῶν ἔργων, ἅτινα περιβάλλουν τὸ Καλπάκι καὶ νὰ φθάσῃ εἰς Λιγώψα, ὁρμωμένη ἀπὸ Χάνι Τζεραβίνης, κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Γκορίτσης — Ρεπέτιστα—Ζαγόριανη, δεξιὰ τῆς ὁδοῦ ἡ ὁποία ἄγει πρὸς Καλπάκι.

Τὴν 1ην Νοεμβρίου προωθήθησαν τὰ τεθωρακισμένα μέσα καὶ τὸ πυροβολικὸν τοῦ Σώματος Στρατοῦ. Πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς προσβολῆς τῶν ἐχθρικῶν πυροβολαρχιῶν μεγάλου βεληνεκοῦς, προωθήθη μία πυροβολαρχία θέσεως τῶν 145,13.

Ἡ κίνησις διὰ τῶν κατεστραμμένων ὁδῶν καθίσταται δύσκολος καὶ βραδεῖα, λόγῳ δράσεως τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας, ἡ ὁποία ἠμπόδιζε τὰς ἐργασίας ἀποκαταστάσεως τούτων.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἡ φάλαγξ Τρίτσιο-Σολίνα, προωθήθη μετὰ κόπου καὶ κατὰ τρόπον ἐλάχιστα ἱκανοποιητικὸν λόγῳ διακοπῆς τῆς ὁδοῦ εἰς Ἄνω Ραβένια, βαλλομένης ἀπὸ τὸ ἐχθρικὸν πυροβολικόν, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐγκατεστημένον ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων 1060, 1090.

Ἡ Μεραρχία Σιέννα, ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων, ἐκινήθη ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ Δελβινον—Κονίσπολις, ὥστε νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ φθάσῃ μὲ τὸ πρῶτον ἅλμα εἰς τὰς θέσεις της ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν συνόρων, μεταξὺ Στουγγάρας καὶ Σαρακινοῦ. Ἡ Μεραρχία ὀφείλει νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν κυρίαν προσπάθειαν κατὰ τῶν Ἰωαννίνων, ἐνεργουμένην ἀπὸ ἄλλας Μ. Μονάδας, εὑρισκομένας εἰς τὸ ἀριστερόν της, κατὰ μῆκος τῆς γραμμῆς Κακαβιᾶς—Ἰωαννίνων, ἐνῷ εἰς τὸ δεξιόν της πρέπει νὰ δράσῃ τὸ παραλιακὸν συγκρότημα μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν Ἄρταν. Ὁ τομεὺς τῆς μεραρχίας εἶναι ἀπολύτως ὀρεινὸς καὶ στερεῖται ἁμαξιτῆς ὁδοῦ».

Ἡ ἔκθεσις τοῦ διοικητοῦ τοῦ XXV Ἰταλικοῦ Σώματος Στρατοῦ Τσαμουριᾶς, ἀναγράφει τὰ κάτωθι σχετικῶς μὲ τὴν δρᾶσιν τῶν μονάδων της εἰς τὸν Τομέα τοῦ Κάτω Καλαμᾶ (3).

---

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/Ι Σελ. 21.
(2) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 114—115.
(3) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 118.

«Εἰς τὸν τομέα τοῦτον, ἡ ἀντίστασις τὴν ὁποίαν προέβαλεν ὁ ἐχθρός, καίτοι ἐντονωτάτη καὶ ἀποτελεσματική, δὲν εἶχε τὴν ὀργανικότητα καὶ τὴν συνοχὴν τῆς συγκεντρουμένης πέριξ τοῦ ὠχυρωμένου στρατοπέδου τοῦ Καλπακίου. Ἡ πλήρης ἔλλειψις ἁμαξιτῶν ὁδῶν, ἡ ὕπαρξις ἐλαχίστων ἡμιονικῶν καὶ ἡ κακὴ κατάστασις τούτων, ἐπεβράδυνον τὴν κίνησιν τῆς Σιέννα.

Θεωρουμένης ἀναγκαίας τῆς κατασκευῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ, συνδεούσης τὴν Κονίσπολιν μὲ Φιλιάτες, ἀρκεταὶ ἑκατοντάδες ἐργατῶν ἠσχολήθησαν μὲ τὸ ἄνοιγμα ταύτης.

Ἡ ἐργασία ἦτο σκληροτάτη ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι αὕτη ἐγένετο ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς θέσεως Βρυσέλα καὶ Βάρφανη, ἐκεῖθεν τοῦ Καλαμᾶ, προεκάλει σύγχυσιν. Παρὰ ταῦτα, τὴν ἡμέραν τῆς 31ης Ὀκτωβρίου, ὑπὸ ἀδιάκοπον βροχήν, ἡ βορεία ὁμὰς ἔφθασεν εἰς τὴν συμβολὴν τοῦ Καλαμᾶ μὲ τὸν χείμαρρον Λαγκαβίτσα, καὶ κατέλαβε τὸ χωρίον Ραβένι.

Ἡ νοτία ὁμάς, συνέχισε τὰς ἀναγνωρίσεις κατὰ μῆκος τοῦ Καλαμᾶ, ἐπιβεβαιοῦσα τὸ ἀδιάβατον τούτου, εἰς τὸν κάτω ροῦν του, τὴν καταστροφὴν ὅλων τῶν γεφυρῶν, τὴν ὕπαρξιν ἐχθρικῶν δυνάμεων ἀμυντικῶς ἐγκατεστημένων καὶ τὴν ὕπαρξιν πυροβολαρχιῶν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς ἀπέναντι ὄχθης».

55. Τὰ Ἰταλικὰ τμήματα, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς 1ης Νοεμβρίου, δὲν ἔλαβον τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν τμημάτων τῶν κατεχόντων τὴν τοποθεσίαν Καλαμᾶ, λόγῳ ἀντιδράσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, ὅπερ ἔβαλλε καὶ τὴν παραμικροτέραν κίνησιν τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων.

Τὸ Ἀπόσπασμα Μετσόβου, ἀφιχθὲν τὴν 1ην Νοεμβρίου εἰς Βρυσοχώρι, ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ διοικητοῦ τοῦ Τάγματος Κονίτσης, συγκεντρωθέντος οὕτω τοῦ Ἀποσπάσματος Ἀώου ὅπερ ἐτέθη ὁριστικῶς ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς 2ας Νομεμβρίου ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Πεζικοῦ Φριτζῆ Μαρδοχαίου μὲ ἀποστολήν : (1).

—Τὴν κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῆς μεραρχίας ἐκ τῆς κατευθύνσεως Ἐλεύθερον—Βρυσοχώρι πρὸς Τσεπέλοβον καὶ Ἐλατοχώρι, διὰ τῆς καταλήψεως τῶν ὑψωμάτων τῶν νοτίως τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Ἀώου, καὶ τὴν ἀπόφραξιν τῶν μεταξὺ Γκαμήλα καὶ ὑψώματα Κουκουροῦντζος (ὕψ. 1885, 35) ὀρεινῶν διαβάσεων.

—Τὴν ἐπιβράδυνσιν τοῦ ἐχθροῦ ἐν περιπτώσει ἰσχυρᾶς πιέσεως αὐτοῦ πρὸς Νότον, καὶ τὴν ἀπόφραξιν τῶν ὀρεινῶν διαβάσεων πρὸς Τσεπέλοβον καὶ Ἐλατοχώρι, εἰς τὸ ὕψος τῆς γραμμῆς Γκαμήλα—Κουκουροῦντζος, ἣν γραμμὴν ὤφειλε νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ ἄνευ διαταγῆς τῆς μεραρχίας.

Ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἀποσπάσματος τούτου ἐτίθετο καὶ ὁ οὐλαμὸς πεζικοῦ μετα τῆς ὁμάδος πολυβόλων Τσεπελόβου, διὰ τὴν ἀπόφραξιν τῶν ὀρεινῶν διαβάσεων Παπίγγου καὶ Ἄστρακα.

Τὴν 1630, ἰταλικὸν σύνταγμα Ἀλπινιστῶν ἔφθασεν εἰς τὴν περιοχὴν Παλαιοσέλιον (Βορείως Βρυσοχώρι).

Ἡ μεραρχία, κατόπιν τῆς διαθέσεως αὐτῇ τοῦ 39ου Συντάγματος Εὐζώνων, κινουμένου καὶ συγκεντρουμένου εἰς τὰς περιοχὰς Ἄρτης καὶ Ἀμφιλοχίας, ἐπεβίβασεν αὐτοκινήτων τὸ εἰς Ἄρταν εὑρισκόμενον ΙΙ Τάγμα τοῦ συντάγματος

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/Ι. Σελ. 20.

τούτου καὶ μετέφερεν τὸ εἰς τὴν περιοχὴν Μεγάλο Μπισδοῦνι τὴν 1ην Νοεμβρίου ὡς ἐφεδρείαν τῆς μεραρχίας. Ἡ VIII Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ III/40 Τάγματος ἐκ τοῦ ὑποτομέως Βρουσίνας.

Λήξαντος τοῦ ἀγῶνος τῶν τμημάτων τοῦ κλιμακίου προκαλύψεως, ἅτινα εἶχον πλέον εἰσέλθει ἐντὸς τῆς κυρίας τοποθεσίας, ἡ μεραρχία εἶναι ἑτοίμη ἀπὸ τῆς 1ης Νοεμβρίου νὰ δεχθῇ τὸν ἀγῶνα ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ταύτης, ἥτις εἶχεν ἐνισχυθῇ δι' ἐπαρκῶν μέσων καὶ μὲ διάταξιν ἐπιτρέπουσαν τὴν ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων (1).

Ἐπειδὴ παρετηρήθησαν σημαντικαὶ Ἰταλικαὶ συγκεντρώσεις πρὸ διαφόρων σημείων τοῦ μετώπου τῆς μεραρχίας, ἰδίᾳ δὲ μηχανοκινήτων μέσων εἰς τὴν περιοχὴν μεταξὺ Δολιανῶν καὶ Ραβενίων, ἡ μεραρχία ᾐτήσατο παρὰ τοῦ ΓΣ τὸν βομβαρδισμὸν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀεροπορίας τῶν χώρων τῶν ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων παρὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Καλπακιώτικου μετὰ τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ καὶ παρὰ τὴν περιοχὴν Σκουπίτσης εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ, ὅπου παρετηρήθησαν ἐργασίαι ζεύξεως τοῦ ποταμοῦ τούτου.

Ἡ Μάχη τῆς Ἐλαίας
(2 καὶ 3 Νοεμβρίου).

56. Ἡ 2α Νοεμβρίου εὑρίσκει τὸν Ἰταλικὸν Στρατὸν συμπληρώσαντα τὰς προετοιμασίας του διὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς τοποθεσίας τοῦ Τομέως Νεγράδων. Ἡ τοποθεσία αὕτη ἔφρασε τὴν διασχίζουσαν τὴν Ἤπειρον κυρίαν ὁδευσιν, ἥτις ἦγεν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον καὶ ἐστηρίζετο κατὰ μὲν τὸ δεξιὸν ταύτης ἐπὶ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Γκραμπάλα (ὑψοδ. 1205), κατὰ δὲ τὸ ἀριστερὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Κασιδιάρη (ὕψ. 1316). Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὀρεινῶν συγκροτημάτων ρέει ὁ Καλαμᾶς ποταμὸς μέσῳ στενῆς κοιλάδος, μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νοτιοδυσμάς. Τὸ ἀνάπτυγμα τῆς τοποθεσίας ταύτης ἀνέρχεται εἰς τριάκοντα χιλιόμετρα περίπου.

Ἡ Μεραρχία «Κενταύρων» εἶναι ἑτοίμη πρὸς ἐπίθεσιν διὰ δύο φαλάγγων, διὰ τῆς δεξιᾶς μὲν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Γορίτσα—Ρεπετίστι—Βροντισμένη—Χρυσορράχη, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς ἀπὸ Χάνι Τζεραβίνης πρὸς Καλπάκι. Ἡ Μεραρχία «Φερράρα», διὰ τῶν φαλάγγων της Σολίνα καὶ Τρίτσιο, θὰ ἐκάλυπτεν ἀπὸ Βορρᾶ τὴν κυρίαν ἐπίθεσιν τῆς μεραρχίας Κενταύρων καὶ θὰ ὑπεβοήθει ταύτην κατὰ τὴν ἐπιθετικήν της ἐνέργειαν (2).

Τὴν 0800, ὑπεκλάπη ὑπὸ τῆς μεραρχίας τὸ κάτωθι σῆμα τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ἰταλικοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀπευθυνόμενον πρὸς τὴν Ἀεροπορίαν:

«Ἐπωφεληθῆτε τῆς καλῆς ἡμέρας καὶ πλήξατε ἰσχυρῶς τὸν ἐχθρόν».

Πράγματι ἀπὸ τῆς 0900, σμήνη Ἰταλικῶν ἀεροπλάνων κατ' ἀλεπάλληλα κύματα, ἐβομβάρδιζον τὸν Τομέα Νεγράδων καὶ κυρίως τὴν Γκραμπάλαν, τὸ Καλπάκι, τὴν Μονὴν Βελλᾶς, τὸ ἀεροδρόμιον Ἰωαννίνων καὶ τὴν γέφυραν Μαζαράκι ἄνευ σοβαρῶν ὅμως ἀποτελεσμάτων. Ἐβομβαρδίσθησαν ἐπίσης καὶ τὰ Ἰωάννινα μὲ ἀρκετὰς ζημίας καὶ θύματα μεταξὺ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ.

Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς Ἀεροπορίας ἤρξατο σφοδρὸς βομβαρδισμὸς ἀπὸ 1200 ὑπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ, ἐλαφροῦ καὶ βαρέος, κατὰ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως μὲ μεγαλυτέραν πυκνότητα πυρῶν κατὰ τοῦ ὑποτομέως Σουδενῶν καὶ τῶν ὑψωμάτων Καλπακίου, μὲ ἀποτελέσματα ὅμως ἀσήμαντα,

(1) Σχεδιάγραμμα 3.
(2) Σχεδιάγραμμα 4.

καίτοι ἐρρίφθησαν κατὰ τῆς τοποθεσίας Γκραμπάλα—Καλπάκι πλέον τῶν 2.000 βλημάτων.

Ἐν τῷ μεταξύ, φάλαγγες ἰταλικοῦ πεζικοῦ ἐκινοῦντο κατὰ τοῦ Τομέως Νεγράδων, διὰ νὰ ἐκδηλωθῇ ἐν συνεχείᾳ τὴν 1500 ἐπίθεσις τούτων κατὰ τῶν ὑψωμάτων Γκραμπάλας καὶ Ψηλορράχης, ἀποκρουσθεῖσα μὲ ἀρκετὰς διὰ τοὺς Ἰταλοὺς ἀπωλείας. Ἡ ἰταλικὴ αὕτη ἐπίθεσις ἐξηκολούθησεν εἰς ἔντονον ρυθμὸν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, ἰδίως κατὰ τοῦ ὑψώματος Γκραμπάλας (1).

Τὸ ἑλληνικὸν πυροβολικὸν κατὰ τὴν ἐνεργηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐπίθεσιν εἰς τὸν τομέα Νεγράδων, παρὰ τὸν κίνδυνον νὰ ἀποκαλυφθῇ ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας, ἡ ὁποία συνεχῶς ὑπερίπτατο τῶν χώρων ἀναπτύξεώς του, ἔβαλλε καταιγιστικῶς κατὰ τῶν τμημάτων ἐπιθέσεως. Ἡ εὔστοχος καὶ δραστικὴ βολὴ τοῦ πυροβολικοῦ καθὼς καὶ ὁ φραγμὸς τῶν πυρῶν πεζικοῦ, ἐπέφερον σοβαρὰς ἀπωλείας εἰς τοὺς ἐπιτιθεμένους καὶ ἐπεβράδυνον σημαντικῶς τὴν προχώρησίν των.

Κατόπιν παρατηρηθεισῶν ἰταλικῶν συγκεντρώσεων εἰς χαράδρας τινὰς τῆς Ψηλορράχης, συγκέντρωσις βολῆς πυροβολικοῦ ἐκτοξευθεῖσα κατὰ τὴν 1340 διέλυσε τὰ ἰταλικὰ ταῦτα τμήματα, ἅτινα ὀλίγα λεπτὰ μετὰ τὴν ἔναρξιν βολῆς ἐθεάθησαν φεύγοντα ἀτάκτως κατὰ πυκνὰς ὁμάδας πρὸς Χάνι Καλλιθέας. Οἱ φυγάδες οὗτοι ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄνευ ὅπλων, ἅπαν δὲ τὸ ὑλικὸν ἐγκατελείφθη ἐπὶ τόπου, συλλεγὲν ὑπὸ τμήματος πεζικοῦ ἀποσταλέντος πρὸς τοῦτο. Ἡ ἐξουδετερωθεῖσα ἰταλικὴ δύναμις ὑπελογίσθη εἰς δύο τάγματα περίπου. Πληροφορίαι, ληφθεῖσαι μεταγενεστέρως ἐκ συλληφθέντων αἰχμαλώτων διεπίστωσαν ὅτι τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ σύγχυσις τῶν αἰφνιδιασθέντων ἰταλικῶν τμημάτων ὥστε ταῦτα ἔφθασαν τὴν νύκτα πανικόβλητα εἰς Ποντικάτες, περὶ τὰ εἴκοσι χιλιόμετρα μακρὰν τοῦ μετώπου.

Ἐπελθούσης τῆς νυκτός, ἡ Μεραρχία Κενταύρων μόλις εἶχε προχωρήσει ὀλίγον εἰς τὸ δεξιόν, καὶ εἶχε φθάσει μέχρι τοῦ ὕψους τοῦ Ἁγίου Νικολάου, δυτικῶς Γορίτσας, αἱ δὲ φάλαγγες Σολίνα καὶ Τρίτσιο εἶχον φθάσει βορείως Καλπακίου. Ἡ τοποθεσία Ἐλαία οὐδαμοῦ διεσπάσθη.

Περὶ τὴν 2000, Ἰταλικὸν τμῆμα δυνάμεως λόχου μετὰ Ἀλβανῶν στρατιωτῶν, προχωρήσαν διὰ μιᾶς βαθείας χαράδρας ἐπὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ὑψώματος Γκραμπάλας, ἥτις ἦτο ἡ πλέον ἀπότομος καὶ ἀπόκρημνος, κατώρθωσε ἀναρριχηθὲν ἀθέατον, νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Γκραμπάλα καὶ νὰ καταλάβῃ διὰ μιᾶς ἀποφασιστικῆς τοπικῆς αἰφνιδιαστικῆς ἐπιθέσεως τὴν νοτίαν ἐκ τῶν δύο κορυφῶν τοῦ ὑψώματος τούτου (1060). Ἡ ὑπερασπίζουσα ταύτην διμοιρία τοῦ 10/15 Λόχου, αἰφνιδιασθεῖσα πλήρως, ἠναγκάσθη νὰ συμπτυχθῇ κατόπιν ὀλιγολέπτου ἀγῶνος πρὸς Βορρᾶν, ἔνθα καὶ ὁ ὑπόλοιπος λόχος, καὶ ἐν μέρει πρὸς Νότον ἔνθα τὸ δεξιὸν τοῦ 9ου Λόχου τοῦ 15ου Συντάγματος Πεζικοῦ. Τὴν αὐτὴν ὥραν ἕτερον ἰταλικὸν τμῆμα δυνάμεως λόχου, ἐπετέθη αἰφνιδιαστικῶς ἐκ τῆς βορειοανατολικῆς δασώδους πλευρᾶς τοῦ ὑψώματος Γκραμπάλας ἐξαναγκάσαν τὸ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τούτου τμῆμα τοῦ 10/15 Λόχου νὰ συμπτυχθῇ πρὸς Κόζακον. Ἡ διοίκησις τοῦ III/15 Τάγματος εἰς ὃ ἀνῆκε τὸ ὕψωμα Γκραμπάλα μὴ διαθέτουσα οὐδεμίαν ἐφεδρείαν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐνεργήσῃ ἄμεσον ἀντεπίθεσιν. Ἐπὶ πλέον, τὰς πρώτας ἑσπερινὰς ὥρας ἐνέσκηψε σφοδρὰ χιονοθύελλα.

Ἐπειδὴ ἡ κατάληψις τοῦ ὑψώματος Γκαμπάλα ἐνεῖχε διὰ τὴν ὅλην τοποθεσίαν ἰδιάζουσαν σημασίαν, ἡ μεραρχία διέταξεν ὅπως τηρηθῇ πάσῃ θυσίᾳ ἡ γραμμὴ Κόζακος—Στυλιάνια—Ψηλορράχη καὶ νὰ ἐπιζητηθῇ τὸ ταχύτερον ἡ ἀνακατάληψις τῆς Γκραμπάλας διὰ νυκτερινῆς ἀντεπιθέσεως, πρὶν ἢ ὁ ἐχθρὸς

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/Ι Σελ. 23.

ἑδραιωθῇ ἰσχυρῶς ἐπ' αὐτῆς. Ἡ νυκτερινὴ αὕτη ἐπίθεσις θὰ ὑπεστηρίζετο ὑφ' ὁλοκλήρου τοῦ πυροβολικοῦ τῆς τοποθεσίας καὶ ὑπὸ τοῦ διατεθέντος ἐφεδρικοῦ I/15 Τάγματος. Ἐπίσης διετάχθη ὅπως προωθηθῇ ἀμέσως εἰς Σουδενὰ ἡ διλοχία τοῦ Ἐμπέδου Ἰωαννίνων.

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς ταύτης τὸ 15ον Σύνταγμα Πεζικοῦ διέθεσε δύο λόχους του, οἵτινες, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Κυριαζῆ Γεωργίου, θὰ ἐνήργουν τὴν νυκτερινὴν ἀντεπίθεσιν. Λόγῳ ὅμως τῆς ἐνσκηψάσης σφοδρᾶς θυέλλης μετὰ ραγδαίας βροχῆς καὶ χαλάζης, ἀνεστάλη ἡ ἐκτόξευσις τῆς ἀντεπιθέσεως μέχρι τῆς βελτιώσεως τῶν καιρικῶν συνθηκῶν (1). Αἱ ἀπώλειαι ἐκ τοῦ ἀγῶνος Γκραμπάλας ἀνῆλθον εἰς 5 νεκροὺς καὶ 15 τραυματίας.

Εἰς τὸν τομέα Καλαμᾶ παρετηρήθη ἐλαφρὰ δρᾶσις μικρῶν Ἰταλικῶν τμημάτων καὶ συγκέντρωσις ἁρμάτων μάχης εἰς Παρακάλαμον καὶ Σιταριά.

57. Εἰς τὸ Ἀπόσπασμα Ἀώου, οἱ Ἰταλοί, οἵτινες κατεῖχον διὰ συντάγματος πεζικοῦ τὸ Παλαιοσέλιον καὶ Πάδες, ἐπωφελούμενοι τῆς πυκνῆς ὁμίχλης ἐνήργησαν ἀπὸ τῆς πρωΐας ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ II/15 τάγματος, προσπαθοῦντες νὰ διαβῶσι τὸν ποταμὸν διὰ τῆς καταστραφείσης γεφύρας νοτίως Ἅρματα (2).

Εἰς τὴν προσπάθειάν των ὅμως ταύτην ἀπέτυχον μὲ ἀπωλείας ἕνα ἀξιωματικόν, τέσσαρας ὁπλίτας νεκροὺς καὶ εἴκοσι τέσσαρας αἰχμαλώτους. Τὴν 2300, οἱ Ἰταλοὶ ἀπεπειράθησαν νὰ διαβῶσι καὶ πάλιν τὸν ποταμὸν νοτίως Ἅρματα καὶ Πάδες διὰ συνεργείων ἐκ χωρικῶν καὶ ξυλείας ριφθείσης δι' ἀεροπλάνων, ἀπέτυχον ὅμως καὶ εἰς τὴν νέαν ταύτην προσπάθειαν (3).

Τὸ I/39 Τάγμα μετεκινήθη ὑπὸ τῆς μεραρχίας ἐπ' αὐτοκινήτων εἰς Ἄνω Λαψίσταν Ἰωαννίνων καὶ ἡ VIII Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως συνεκεντρώθη εἰς Μάζια ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Πεζικοῦ Μπίμπη.

Τὴν νύκτα τῆς 2–3 Νοεμβρίου, ὁ σταθμὸς Διοικήσεως τῆς μεραρχίας μετεκινήθη ἐκ τῆς περιοχῆς Πετσάλη εἰς τὸ χωρίον Πρωτοπαπᾶ, λόγῳ τοῦ ὑπὸ τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας σφοδροῦ βομβαρδισμοῦ τῆς ὡς ἄνω περιοχῆς.

58. Ὁ Στρατηγὸς Πράσκα ἐκθέτει εἰς τὴν σελίδα 115 τοῦ συγγράμματός του τὴν δρᾶσιν τῶν μονάδων αὐτοῦ κατὰ τὴν 2αν Νοεμβρίου ὡς ἑξῆς:

«Τὴν πρωΐαν τῆς 2ας Νοεμβρίου, αἱ προετοιμασίαι ἔχουν συμπληρωθῇ. Ὁ καιρὸς εἶναι σχετικῶς καλός. Ἡ μεραρχία Κενταύρων, συμφώνως πρὸς τὰ διαταχθέντα, ἐπιτίθεται διὰ δύο φαλάγγων. Ἡ ἀριστερὰ μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Νεγράδες ἵνα καταλάβῃ τὴν γραμμὴν Γκορίτσα—Ρεπέτιστα—Βροντισμένη—Ζαγόριανη. Ἡ δεξιὰ ἀπὸ Χάνι Τσεραβίνης δι' Ἁγίου Νικολάου, κατευθύνεται εἰς Λιγύψαν.

Ἡ Μεραρχία Φερράρα συντονίζει τὴν δρᾶσιν της μὲ τὴν Μεραρχίαν Κενταύρων ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Βορειοανατολικῶς Καλπακίου πρὸς ὕψ. 1090.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 2 Νοεμβρίου, ἡ κατάστασις ἐμφανίζεται περίπου ἀμετάβλητος.

Μερικὰ προκεχωρημένα ἐχθρικὰ τμήματα ἀπωθήθησαν.

Αἱ φάλαγγες τῆς Μεραρχίας Κενταύρων ἔφθασαν εἰς Γκορίτσα εἰς τὸ κέντρον, καὶ εἰς τὸν Ἅγιον Νικόλαον εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ μετώπου ἐπιθέσεως.

Αἱ φάλαγγες Τρίτσιο—Σολίνα (Μεραρχίας Φερράρα) ἔφθασαν εἰς τὸ ὕψος τῆς γραμμῆς Καλύβια—Τσερβάρι εἰς τὰ βόρεια τοῦ Καλπακίου.

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 694/Α. Σελ. 7.
(2) Σχεδιάγραμμα 4.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 694/Β.

Τὸ 9ον Σύνταγμα 'Αλπινιστῶν τῆς Μεραρχίας Τζούλια, ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὸν 'Αῶον ποταμόν, εἰς τὴν ζώνην Πάδες—Παληοσέλι, δὲν κατώρθωσε νὰ τὸν ὑπερβῇ λόγῳ τοῦ εὐστόχου πυρὸς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν πολυβόλων, ἅτινα ἦσαν ἐγκατεστημένα εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καθηλώθη».

59. Διὰ τὴν 3ην Νοεμβρίου, ἡ 'Ιταλικὴ Διοίκησις ἀπεφάσισε τὴν συνέχισιν τῆς ἐπιθέσεως, πρὸς διάσπασιν τῆς τοποθεσίας Καλπακίου διὰ τῆς ἀναθέσεως τῆς διεξαγωγῆς τῆς διασπάσεως εἰς μίαν ἰσχυρὰν φάλαγγα κατὰ μέγα μέρος μηχανοκίνητον. Κατόπιν τῆς ἀποφάσεώς της ταύτης, ἡ 'Ιταλικὴ Διοίκησις ἀνέθεσε τὴν ἐνέργειαν τῆς διασπάσεως εἰς τὴν Μεραρχίαν Κενταύρων, ἡ ὁποία θὰ ἐνήργει κατὰ μῆκος τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Καλπάκι μὲ βάσιν ἐξορμήσεως τὴν θέσιν Ἅγιοι, προστατευομένην κατὰ τὰ πλευρά της διὰ τῶν φαλάγγων τῆς Μεραρχίας Φερράρα καὶ ἰδίως διὰ τῆς φάλαγγος Σολίνα μὲ κατεύθυνσιν τὸ ὕψωμα 1090—Βουρτόπια. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς ταύτης ἡ Μεραρχία Κενταύρων θὰ ἐκινεῖτο διὰ δύο φαλάγγων. 'Η νοτία (δεξιὰ) φάλαγξ θὰ ἐνήργει μὲ κατεύθυνσιν Ἅγιος 'Αθανάσιος—Βροντισμένη καὶ ἡ βορεία (ἀριστερὰ) θὰ ἐνήργει κατὰ μῆκος τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Καλπάκι (1).

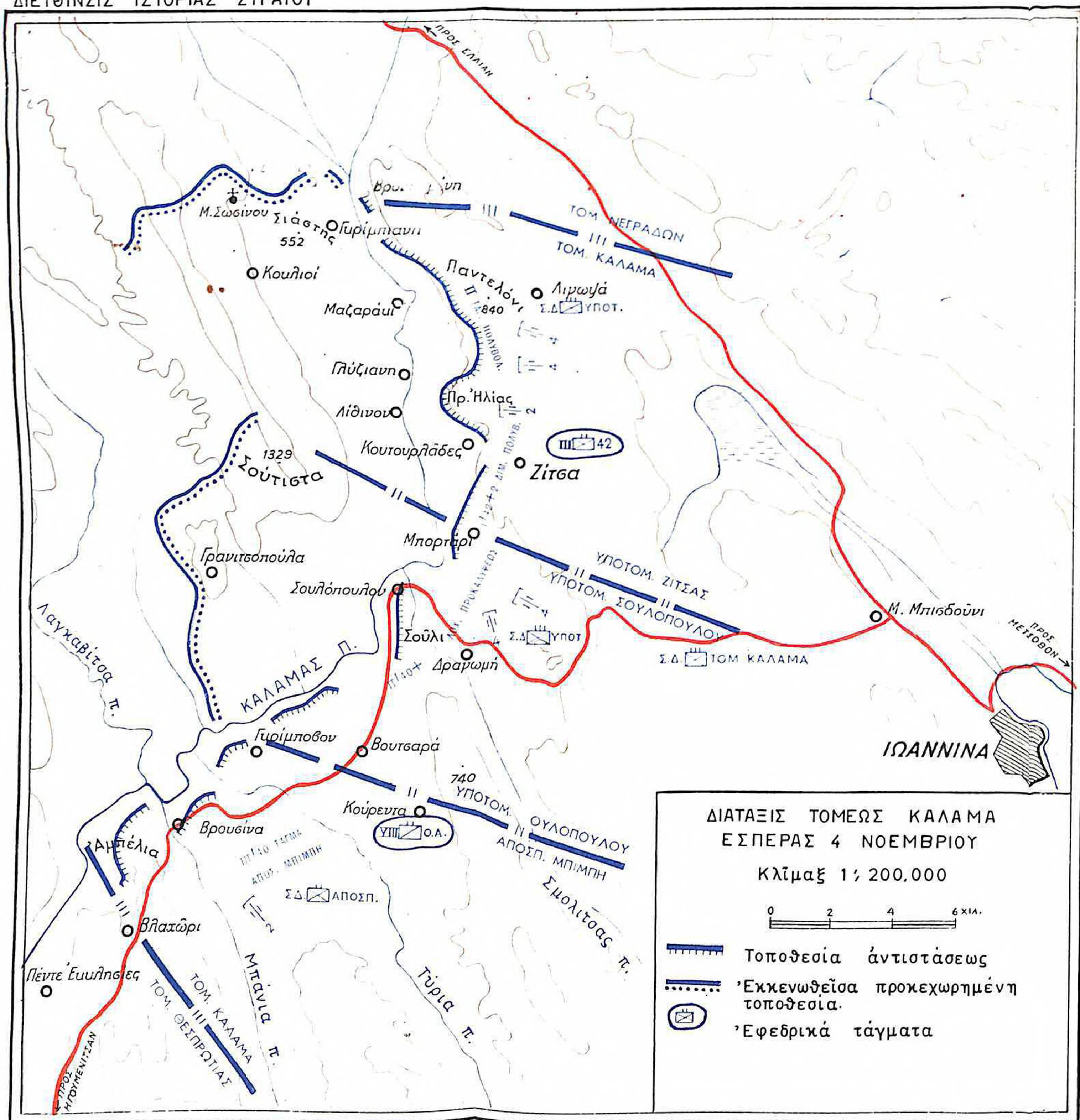
60. Εἰς τὸν Τομέα Νεγράδων, τὴν 0500 τῆς 3ης Νοεμβρίου, ὅτε ἐκόπασεν ἡ καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐπικρατήσασα σφοδροτάτη θύελλα, τὰ τμήματα τῆς ἑλληνικῆς ἀντεπιθέσεως, οἱ 1ος καὶ 7ος Λόχοι τοῦ 15ου Συντάγματος Πεζικοῦ, ἤρχισαν νὰ ἀνέρχωνται ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Γκραμπάλα. Τὸ Τάγμα 'Αλβανῶν, μὴ δυνηθὲν κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς 2ας Νοεμβρίου νὰ διανυκτερεύσῃ λόγῳ τῆς θυέλλης ἐπὶ τῆς Γκραμπάλα, ἄφησεν ἐπ' αὐτῆς μικρὰν δύναμιν, τοῦ ὑπολοίπου συμπτυχθέντος εἰς τὸ χωρίον 'Αρίστη πρὸς ἀνάπαυσιν, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ ἐπανέλθῃ ἅμα τῇ ἕω εἰς τὴν θέσιν του.

Τὰ τμήματα τῆς ἑλληνικῆς ἀντεπιθέσεως, καθ' ὃν χρόνον ἀνήρχοντο ἐπὶ τῆς Γκραμπάλας, συνήντησαν τὸ ἐχθρικὸν τοῦτο τάγμα ἀνερχόμενον ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὑψώματος. Δι' αἰφνιδιαστικῆς ἐνεργείας τὰ ἑλληνικὰ τμήματα ἀνατρέπουσι καὶ διαλύουσι τὸ 'Αλβανικὸν Τάγμα, ὅπερ ἐγκατέλειψεν ἐπὶ τόπου 20 νεκρούς, 6 αἰχμαλώτους καὶ αὐτόματά τινα ὅπλα. Αἱ ἀπώλειαι κατὰ τὴν ἀντεπίθεσιν ἦσαν: τραυματίαι ὁ διοικητὴς τοῦ 10ου Λόχου καὶ 3 ὁπλῖται, καὶ 3 ὁπλῖται νεκροί.

Εἰς τὴν χαράδρωσιν Καλύβια 'Αρίστης ἦτο συγκεντρωμένον ὁλόκληρον τὸ 47ον 'Ιταλικὸν Σύνταγμα Πεζικοῦ ἕτοιμον ὅπως ἀνέλθῃ καὶ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Γκραμπάλα διὰ νὰ συνεχίσῃ ἐκεῖθεν τὴν ἐπίθεσίν του πρὸς 1060—1090. 'Η συγκέντρωσις αὕτη ἐγένετο ἀντιληπτὴ περὶ τὴν 0600 ἀπὸ τὰ ἅμα τῇ ἀνακαταλήψει τοῦ ὑψώματος Γκραμπάλα ἀποκατασταθέντα ἐκεῖ παρατηρητήρια, διὰ νὰ ἐπακολουθήσῃ ἀμέσως βολὴ τεσσάρων πυροβολαρχιῶν κατὰ τοῦ ὡς ἄνω συντάγματος, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν διάλυσίν του καὶ τὴν ματαίωσιν τῆς Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως (2).

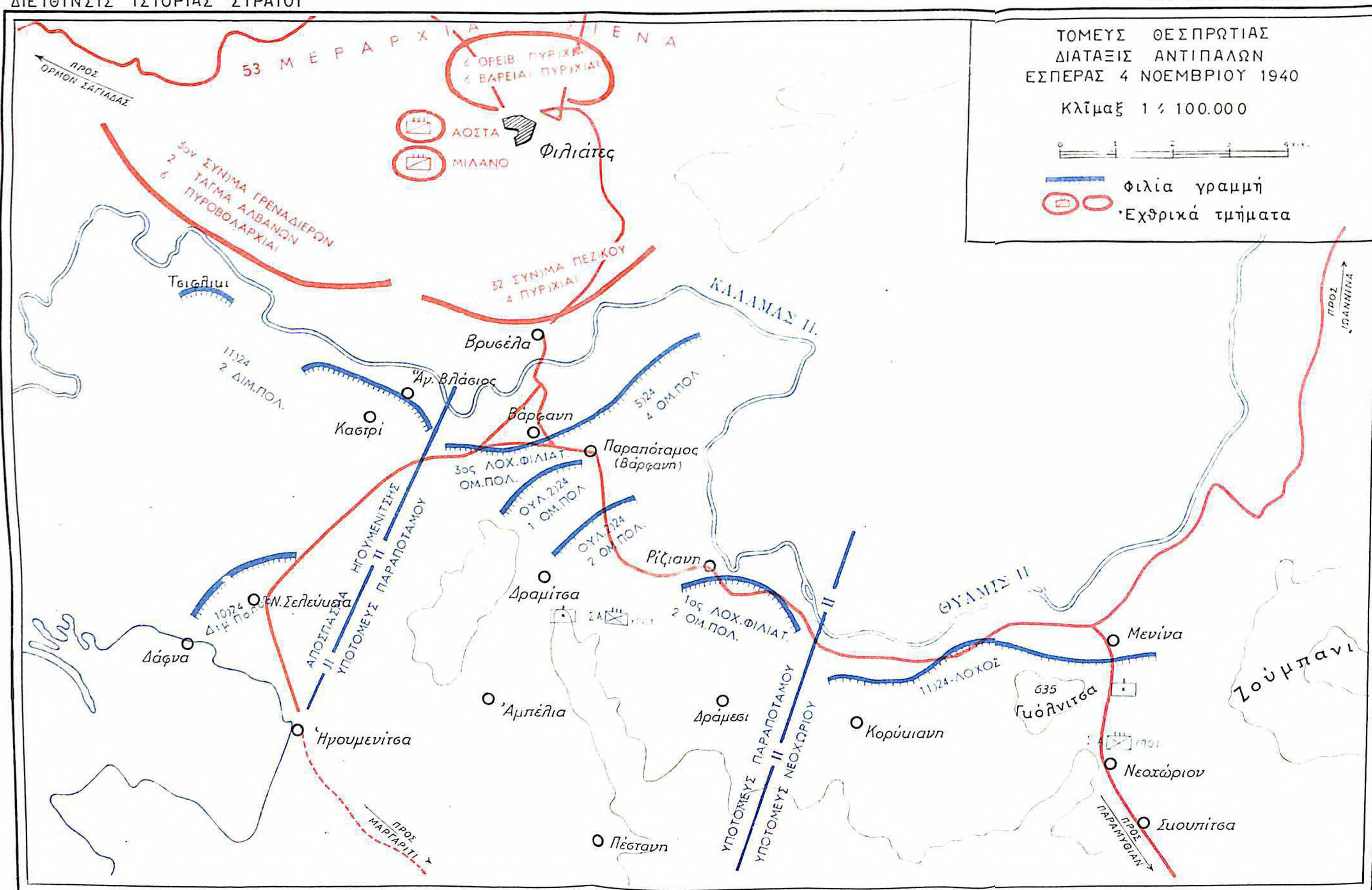
'Απὸ τῆς πρωΐας ἤρξατο σφοδρὸς βομβαρδισμὸς τοῦ τομέως Νεγράδων καὶ ἰδίᾳ τοῦ Λόφου Καλπακίου, τῶν ὑψωμάτων Ψηλορράχης καὶ τῶν τοιούτων Σιάστης, Μονῆς Σωνίνου καὶ περιοχῆς Ρεπέτιστης, τοῦ τομέως Καλαμᾶ. 'Απὸ τῆς 1000 εἰσέρχεται εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἡ 'Ιταλικὴ 'Αεροπορία, ἥτις ἐβομβάρδισε τοὺς ὑποτομεῖς Σουδενῶν καὶ Καλπακίου καθ' ὃν χρόνον παρετηροῦντο συγκεντρώσεις ἰταλικοῦ πεζικοῦ πρὸ τοῦ ὑποτομέως Σουδενῶν.

(1) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 116.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 594/Α. Σελ. 7.

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΤΟΜΕΩΣ ΚΑΛΑΜΑ
ΕΣΠΕΡΑΣ 4 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ
Κλῖμαξ 1 : 200.000
0 2 4 6 ΧΙΛ.
Τοποθεσία ἀντιστάσεως
Ἐκκενωθεῖσα προκεχωρημένη τοποθεσία.
Ἐφεδρικά τάγματα
ΠΡΟΣ ΕΛΑΙΑΝ
ΠΡΟΣ ΜΕΤΣΟΒΟΝ
ΠΡΟΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑΝ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ
ΤΟΜ. ΝΕΓΡΑΔΩΝ
ΤΟΜ. ΚΑΛΑΜΑ
ΥΠΟΤΟΜ. ΖΙΤΣΑΣ
ΥΠΟΤΟΜ. ΣΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ
ΑΠΟΣΠ. ΜΠΙΜΠΗ
ΤΟΜ. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ
Σ.Δ. ΥΠΟΤ.
Σ.Δ. ΤΟΜ. ΚΑΛΑΜΑ
ΣΔ ΑΠΟΣΠ.
VIII Ο.Α.
III 42
Μ. Σωσίνου
Σιάστης
552
Γυρίμπιανη
Κουλιοί
Μαζαράκι
Παντελόνι
840
Λιρωψά
Γλύζιανη
Λίθινον
Πρ. Ἡλίας
Κουτουρλάδες
Ζίτσα
1329
Σούτιστα
Μπορτάρι
Γρανιτσοπούλα
Σουλόπουλου
Σούλι
Δραγωμή
Μ. Μπισδοῦνι
Λαγκαβίτσα π.
ΚΑΛΑΜΑΣ Π.
Γυρίμποβον
Βουτσαρά
740
Κούρεντα
Βρουσίνα
Ἀμπέλια
Βλαχῶρι
Πέντε Εὐυλησίες
Μπάνια π.
Σμολίτσας π.
Τύρια π.

ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6

Ὁ ἐχθρὸς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς κατώρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ εἰς κεκαλυμμένους χώρους παρὰ τὴν διχάλωσιν τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Μέρτζανη καὶ Χάνι Δελβινάκι, 50—60 ἅρματα μάχης καὶ 80 περίπου μοτοσυκλέττας, κατόπιν δὲ σφοδροῦ βομβαρδισμοῦ τῆς περιοχῆς Καλπακίου ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ Ἀεροπορίας ἐπετέθη τὴν 1600 διὰ τῶν ἁρμάτων κατὰ τοῦ λόφου Καλπακίου.

Ἡ ἐπίθεσις αὕτη ἐθραύσθη πρὸ τῆς ἀντιαρματικῆς ἀμύνης καὶ τοῦ λίαν εὐστόχου πυρὸς τοῦ πυροβολικοῦ τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας.

Ἐννέα ἅρματα καὶ 30 περίπου μοτοσυκλέτται κατεστράφησαν πρὸ τοῦ ἀντιαρματικοῦ κωλύματος, τὰ δὲ ὑπόλοιπα ἅρματα ὑποστάντα σοβαρὰς ζημίας, ἀναστραφέντα, ὑπεχώρησαν. Ἐπίσης πολλὰς ἀπωλείας ὑπέστη καὶ τὸ ἰταλικὸν πεζικόν, βληθὲν εἰς τοὺς χώρους συγκεντρώσεώς του καὶ μὴ δυνηθὲν νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν κίνησίν του.

Ἡ ἀποτυχία αὕτη τοῦ ἐχθροῦ ἀνεπτέρωσε μεγάλως τὸ φρόνημα τῶν ὁπλιτῶν τῆς VIII Μεραρχίας, τὸ πρῶτον ἀντικρυζόντων ἅρματα καὶ ἡδραίωσε τὴν πεποίθησιν ἐπὶ τῆς ἀποτελεσματικότητος τῆς ἀντιαρματικῆς ἀμύνης (1).

Ἡ νοτία (δεξιὰ) φάλαγξ τῆς Μεραρχίας Κενταύρων καθηλοῦται παρὰ τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον, ἡ δὲ βορεία (ἀριστερὰ) τοιαύτη, μετὰ τὴν ἀνωτέρω πανωλεθρίαν, δὲν ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ πέραν τῆς Γορίτσης. Ἡ Μεραρχία Φερράρα ἐπίσης ἐλαχίστην πρόοδον ἐσημείωσε.

Αἱ ἑλληνικαὶ ἀπώλειαι τῆς ἡμέρας ταύτης ἀνῆλθον εἰς δύο τραυματίας ἀξιωματικούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ I/40 Τάγματος Εὐζώνων καὶ δέκα πέντε ὁπλίτας.

61. Ἡ ἀναφορὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς ἐπιτεθείσης τεθωρακισμένης ἰταλικῆς φάλαγγος, ὑποβληθεῖσα πρὸς τὴν προϊσταμένην αὐτοῦ διοίκησιν δι' ἀνοικτοῦ ραδιοτηλεγραφήματος, καταδεικνύει τὴν συντριπτικὴν ἧτταν τὴν ὁποίαν ὑπέστη ἡ τεθωρακισμένη αὕτη φάλαγξ (2).

«Φθάσας εἰς τὸν Λόχον Καλπακίου βάλλομαι πανταχόθεν ὑπὸ σφοδροῦ πυρὸς τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἐλαφροῦ καὶ μέσου, τὸ ὁποῖον οἱ προνοητικοὶ καὶ πονηροὶ Ἕλληνες ἔχουσι τάξει καταλλήλως καὶ εἶναι ἄθικτον. Τὸ πῦρ τοῦ πυροβολικοῦ τούτου προκαλεῖ φοβερὰν σύγχυσιν καὶ δέος διὰ τῆς εὐστόχου καὶ συντριπτικῆς βολῆς του κατὰ τῶν ἁρμάτων».

Διὰ τὴν ἐπίθεσιν ταύτην ἡ ἔκθεσις τοῦ Στρατηγοῦ Κάρλο Ρόσσι ἀναγράφει: (3).

«Ἡ πρωΐα τῆς 31ης Νοεμβρίου παρῆλθε χωρὶς ἡ ἐπίθεσις νὰ σημειώσῃ αἰσθητὰς προόδους, ἐλλείψει συνδρομῆς τῆς Ἀεροπορίας βομβαρδισμοῦ, τὴν ὁποίαν μᾶς ὑπέσχοντο καὶ μᾶς ἀνήγγειλαν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ὡς ἰσχυρὰν καὶ συντριπτικήν, ἀλλὰ ἡ ὁποία δὲν ἐσημειώθη ποτέ.

Καὶ ἡ ἔλλειψις αὐτὴ ἦτο τόσον περισσότερον αἰσθητὴ ὅσον ἡ ἐχθρικὴ Ἀεροπορία μὲ τὴν ἀποτελεσματικὴν παρουσίαν της ἐπεδείνωνε τὴν κατάστασιν τῆς ἐπιθετικῆς μας διατάξεως.

Τὸ ἀπόγευμα ἐπανελήφθη ἡ ἐπίθεσις τῆς ἀριστερᾶς φάλαγγος κατὰ τοῦ Καλπακίου, ἐνῷ ἡ δεξιὰ ἐπετέθη πρὸς Παλαιόκαστρον. Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς διὰ τὰς δύο φάλαγγας ἦτο ὁ ὁδικὸς κόμβος ἓν χιλόμετρον περίπου νοτιοδυτικῶς Καλπακίου. Μὲ θαυμασίαν ὁρμητικότητα, παρὰ τὸ σφοδρὸν πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, ἡ δρῶσα ἐπὶ τῆς ὁδοῦ φάλαγξ ἐξαπελύθη

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/Ι Σελ. 23—24.
(2) Ἀντιστρατήγου Κατσιμήτρου Χαρ. «Ἡ Ἤπειρος προμαχοῦσα».
(3) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 116—117.

πρὸς ἐπίθεσιν. Ἡ ἐπίθεσις ἐγένετο μὲ ὁρμητικότητα ἀνταξίαν τῶν Βερσαλλιέρων. Ἀπὸ τὴν διασταύρωσιν τῆς ὁδοῦ Δολιανῶν, οἱ μοτοσυκλεττισταὶ καὶ τὰ ἅρματα μάχης τῶν Κενταύρων ἐξώρμησαν πρὸς τὰ ἐμπρὸς μὲ τὴν ταχύτητα ἣν ἐπέτρεπεν ἡ κατάστασις τῆς ὁδοῦ καὶ ἡ ἐχθρικὴ ἀντίστασις. Ἡ ἐχθρικὴ ἀντίστασις ἐκδηλοῦται ἐναντίον τῆς φάλαγγος μὲ πῦρ πυροβολικοῦ, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὸ ὕψωμα Γρίμπιανης ἔπληττε συνεχῶς τὴν ὁδὸν μὲ τὰ θανατηφόρα βλήματά του. Μερικὰ ἅρματα ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φάλαγγος πλήττονται ἀμέσως καὶ σταματῶσι, φράσσοντα τὴν ὁδόν. Οἱ ἄνδρες τῶν ἑπομένων ἁρμάτων κατέρχονται καὶ ἀνατρέπουσιν ἐκτὸς τῆς ὁδοῦ τὰ ἀχρηστευθέντα ἅρματα ἵνα ἐλευθερώσωσι ταύτην. Οἱ μοτοσυκλεττισταὶ διέρχονται διὰ μέσου τῶν ἁρμάτων καὶ προχωροῦν καθ' ἅλματα, ἐγκαθίστανται ὄπισθεν δένδρων ἢ ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους καὶ κατευθύνουν τὸ πῦρ των ἐναντίον τῶν ἐχθρικῶν θέσεων. Οὕτω κατὰ διαδοχικὰ κύματα, μοτοσυκλεττισταὶ καὶ ἅρματα μάχης προχωροῦν ὁρμητικῶς καὶ φθάνουν εἰς τὸ ὕψος τῆς διχαλώσεως τῆς ὁδοῦ παρὰ τὸ Καλπάκι. Ἐκεῖ ἡ ἐχθρικὴ ἀντίστασις αὐξάνει εἰς ἔντασιν καὶ τὸ πῦρ τῶν πολυβόλων κατακλύζει τὴν ὁδόν. Ἰδιαιτέρως ἐπικίνδυνον εἶναι τὸ πῦρ τῶν πυροβολαρχιῶν Γρίμπιανης. Ἀλλ' ἐπιμένομεν. Τὰ ἅρματα ὁρμοῦν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς Ἰωάννινα. Μόλις ὅμως ἐπροχώρησαν ὀλίγας ἑκατοντάδας μέτρων, φράγματα συρματοπλεγμάτων καὶ σιδηροδοκῶν τὰ σταματοῦν. Τὰ πρῶτα συρματοπλέγματα διασπῶνται, μερικοὶ δὲ ματοσυκλεττισταὶ κατέρχονται ἵνα διευκολύνωσι τὴν προχώρησιν τῶν ἁρμάτων, τὰ ὁποῖα κινοῦνται παραπλεύρως τῆς ὁδοῦ πρὸς ἀναζήτησιν διόδου. Τὸ ἔδαφος ὅμως εἶναι ὑπονομευμένον καὶ μερικαὶ νάρκαι ἐκρήγνυνται ἀνατινάσσουσαι τὰ προπορευόμενα ἅρματα. Δὲν δύνανται πλέον νὰ προχωρήσουν, ἀλλὰ δὲν πρέπει καὶ νὰ ἀποσυρθοῦν. Οἱ ἄνδρες κατέρχονται ἀπὸ τὰ μηχανήματά των μὲ τὰ ὅπλα ἀνὰ χεῖρας, ἵνα ὑπερασπίσωσι τὰς θέσεις τὰς ὁποίας κατέλαβον. Ἐπέρχεται ἡ νὺξ καὶ ὁ ἀγὼν συνεχίζεται.

Ἡ ἄλλη φάλαγξ τῶν Κενταύρων δὲν ἠδυνήθη νὰ προχωρήσῃ πέραν τῆς Γκορίτσης, διότι τὸ πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἐμποδίζει τὴν προχώρησιν πρὸς τὴν γέφυραν Ἁγίου Ἀθανασίου. Ἀνάλογος ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσις τῆς «Φερράρα», ἡ ὁποία προσέκρουσεν εἰς τὰ χαρακώματα καὶ συρματοπλέγματα καὶ ἐπέτυχε τὴν 3ην Νοεμβρίου ἐλάχιστα ἀποτελέσματα».

62. Εἰς τὸν τομέα Καλαμᾶ, διαρκούσης τῆς ἡμέρας, παρατηρήθη ἰσχυρὰ συγκέντρωσις Ἰταλικῶν ἁρμάτων μάχης εἰς τὴν περιοχὴν Παρακαλάμου καὶ Μονῆς Σωσσίνου. Ἡ μεραρχία, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὴν διὰ τῶν ἁρμάτων γενομένην ἐπίθεσιν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ λόφου Καλπακίου καὶ τὴν ἀσθενῆ ἀντιαρματικὴν ἐνεργόν τε καὶ παθητικὴν ἄμυναν τοῦ Ὑποτομέως Γρύμπιανης τοῦ Τομέως Καλαμᾶ, ἀπεφάσισε τὴν σύμπτυξιν τῶν Ὑποτομέων Γρύμπιανης καὶ Γρανιτσοπούλας ἐπὶ νέας τοποθεσίας ἀνατολικῶς τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ. Ὁ ποταμὸς οὗτος, ὡς κώλυμα πρὸ τοῦ τομέως τούτου, καθίστα ἀπρόσβλητον τὴν τοποθεσίαν κατὰ τῶν ἐπιθέσεων ἁρμάτων, καὶ ἐπέτρεπε τὴν ἐξοικονόμησιν ἐφεδρείας ἧς ἡ μεραρχία εἶχε μεγίστην ἀνάγκην. Ἡ ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ τοποθεσία εἶχε μελετηθῆ καὶ ὀργανωθῆ καὶ προεβλέπετο ὑπὸ τοῦ σχεδίου ἐνεργείας τῆς μεραρχίας. Ἡ ἐνέργεια αὕτη ἦτο σύμφωνος πρὸς τὴν ἀπὸ 5ης Ὀκτωβρίου 1940 διαταγὴν τοῦ ΓΕΣ, διὰ τῆς ὁποίας ἐφιστᾶτο ἡ προσοχὴ τῆς μεραρχίας ἐπὶ τῶν ὅρων, ὑφ' οὓς ἔδει νὰ διεξαχθῇ ἡ ἐν τῷ προωθημένῳ τούτῳ τμήματι τῆς τοποθεσίας ἄμυνα, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνδεχομένου τῆς ἐκκενώσεως τούτου καὶ τῆς διεξαγωγῆς τῆς ἀντιστάσεως ἐπὶ τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ.

Ἡ μεραρχία διέταξε (1) τὴν μεσημβρίαν τῆς 3ης Νοεμβρίου τὸν Τομέα Καλαμᾶ ὅπως συμπτυχθῇ εἰς τὴν νέαν τοποθεσίαν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 3–4 Νοεμβρίου. Ἡ VIII Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως θὰ ἀπεσύρετο ἐκ τῆς πρώτης γραμμῆς καὶ θὰ συνεκεντροῦτο εἰς τὴν περιοχὴν Μάζια-Κουρέντα ὡς ἐφεδρεία τῆς μεραρχίας, τὸ δὲ 42ον Σύνταγμα Εὐζώνων θὰ διέθετε τάγμα ἐφεδρικὸν εἰς τὴν περιοχὴν Βατατάδες—Βλαχότοβο. Ὁ VIII Λόχος Σκαπανέων θὰ κατέστρεφε μετὰ τὴν διέλευσιν τῶν τμημάτων ἁπάσας τὰς ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ γεφύρας.

Διὰ τῆς ἐκδοθείσης διαταγῆς συμπτύξεως ὡς καταληπτέα γραμμὴ ὡρίζετο ἡ γραμμὴ τῶν ὑψωμάτων Βροντισμένη, Παντελόνι, Ἅγιος Ἠλίας, Ζίτσα, Σουλόπουλο, Βρουσίνα καὶ Ἀμπέλια ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Τομεὺς Καλαμᾶ (2).

Ὁ Τομεὺς οὗτος θὰ κατενέμετο εἰς δύο ὑποτομεῖς.

1) Τὸν Ὑποτομέα Ζίτσης ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ 42ου Συντάγματος μὲ δυνάμεις τὸ 42ον Σύνταγμα Εὐζώνων (μεῖον ΙΙ/4 Τάγμα), τὸ 2ον Τάγμα Πολυβόλων Κινήσεως (μεῖον λόχος), μοῖρα σὺν οὐλαμὸς ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ.

2) Τὸν Ὑποτομέα Σουλόπουλο, ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ 40οῦ Συντάγματος, μὲ δυνάμεις τὸ 40ὸν Σύνταγμα Εὐζώνων (μεῖον Ι/40 Τάγμα), Λόχος Προκαλύψεως Καστάνιανης, ὀρειβατικὴν πυροβολαρχίαν τῶν 75 καὶ πεδινὴν τοιαύτην.

3) Ἀποστολή: Ἄμυνα ἐπὶ τῆς καθορισθείσης τοποθεσίας μὲ ἰδιαιτέραν σημασίαν διὰ μὲν τὸν ὑποτομέα Ζίτσης τὰ ὑψώματα Βροντισμένη καὶ Παντελόνι, διὰ δὲ τὸν ὑποτομέα Σουλόπουλο αἱ περιοχαὶ Σουλόπουλο καὶ Βρουσίνας.

Ἡ ἐκτέλεσις τῆς συμπτύξεως ἐντὸς τῆς νυκτὸς τῆς 3ης Νοεμβρίου ὑπῆρξε λίαν ἐπιτυχὴς ἐνέργεια. Ἐντὸς ὀλίγων ὡρῶν, ἐκ μὲν τοῦ ὑποτομέως Γρύμπιανης διῆλθον διὰ δύο γεφυριδίων τὸ 42ον Σύνταγμα Εὐζώνων, μεῖον τάγμα, ἓν τάγμα πολυβόλων κινήσεως, τὸ πυροβολικὸν τοῦ τομέως, μεταγωγικὰ καὶ ἄλλα κλιμάκια, ἐκ δὲ τοῦ ὑποτομέως Γρανιτσοπούλας διὰ μιᾶς γεφύρας τὸ 40ὸν Σύνταγμα Εὐζώνων, μεῖον δύο τάγματα, ὁ Λόχος Προκαλύψεως Καστάνιανης, μία πυροβολαρχία, μεταγωγικὰ καὶ λοιπὰ κλιμάκια. Ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω τμήματα, ὧν τὰ πλεῖστα ἐν ἐπαφῇ μὲ τὸν ἐχθρόν, ἀπαγκιστρώθησαν ἐκ θέσεων λίαν προωθημένων καὶ ἀνεπτυγμένων ἐπὶ ζώνης πλάτους ἄνω τῶν τριάκοντα χιλιομέτρων καὶ συνεπτύχθησαν διὰ τριῶν ἡμιονικῶν δρομολογίων πρὸς τὰς τρεῖς ἀνωτέρω γεφύρας (3).

Ἡ ἀπαγκίστρωσις τῶν τμημάτων τοῦ Τομέως Καλαμᾶ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 3-4 Νοεμβρίου καὶ ἡ κατάληψις τῆς νέας τοποθεσίας ἐγένοντο χωρὶς νὰ γίνωσ.ν ἀντιληπταὶ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. Ἡ λῆψις ὅμως τῆς διατάξεως τῶν τμημάτων τοῦ τέως ὑποτομέως Γρύμπιανης ἐβράδυνε μέχρι τῶν ἀπογευματινῶν ὡρῶν τῆς 4ης Νοεμβρίου.

Εἰς τὸν Ὑποτομέα Γρανιτσοπούλας διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ ὑλικοῦ ἐγένοντο δύο διαδρομαὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός. Παρέμειναν ὅμως βορείως τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ πολλὰ ὑλικά, ἄλλα μὲν λόγῳ κακῆς ἐνεργείας ἐνίων μικρῶν ἡγητόρων, ἄλλα δὲ ἐλλείψει μέσων μεταφορᾶς. Ὁ διοικητὴς τοῦ ὑποτομέως τούτου πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἐγκαταλειφθέντος ὑλικοῦ καὶ πρὸς τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν ὁπλιτῶν διέταξε δύο ἐπιδρομὰς ἐπικινδύνους λόγῳ τοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ αἵτινες καὶ ἐπέτυχον τοῦ σκοποῦ των (4).

Ἀνατολικώτερον, κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς τὸν Τομέα τοῦ Ἀώου ποταμοῦ, οἱ Ἰταλοὶ ἐπεχείρησαν νὰ διαβῶσι τὸν ποταμὸν εἰς τὴν περιοχὴν Ἁγίας Τριάδος (τέσσαρα χιλιόμετρα δυτικῶς Βρυσοχώρι) καὶ μάλιστα ἐπέ-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/Ι. Σελ. 25.
(2) Σχεδιάγραμμα 5.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 665/Α/2β. Σελ. 12.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 684/Ε/1. Σελ. 4.

τυχον πρὸς στιγμὴν νὰ διέλθουν τοῦτον διὰ μικρῶν τμημάτων, πλὴν δι' ἀμέσου ἀντεπιθέσεως τῶν ἐκεῖ τμημάτων τοῦ 'Αποσπάσματος 'Αώου ἀπερρίφθησαν βορείως τοῦ ποταμοῦ ὑποστάντες ἀπωλείας.

63. Εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας, αἱ παραλιακαὶ Ἰταλικαὶ δυνάμεις εἶναι ἕτοιμαι νὰ διαβοῦν τὸν ποταμὸν Καλαμᾶν εἰς τὴν περιοχὴν Βρυσέλα καὶ Τσιφλίκι ἐν ἀναμονῇ τῆς ἀφίξεως τῶν ὑλικῶν γεφυροσκευῆς. Ἡ ὁδὸς Σαγιάδες—Κονίσπολις ἔχει ἤδη διανοιγῇ καὶ ἤρχισεν ἡ κυκλοφορία αὐτοκινήτων ἐπ' αὐτῆς. Οἱ Ἰταλοὶ προώθησαν τρεῖς βαρείας πυροβολαρχίας εἰς τὴν παρυφὴν τῶν Φιλιατῶν καὶ ἤρχισαν δι' αὐτῶν νὰ βάλλουν ἐναντίον τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν Ὑποτομέων Παραποτάμου καὶ Νεοχωρίου. Ἀπόπειραι τῶν Ἰταλῶν ὅπως διαβῶσι τὸν ποταμὸν Καλαμᾶν εἰς τὴν περιοχὴν μεταξὺ Παραποτάμου καὶ Τσιφλίκι ἀντεμετωπίσθησαν ὑπὸ τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας διὰ τῆς διαθέσεως ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 4ης Νοεμβρίου εἰς τὸν ὑποτομέα Παραποτάμου λόχου πεζικοῦ, δύο διμοιριῶν πολυβόλων καὶ μιᾶς ὁμάδος ὅλμων.

64. Τὸ ἀπόγευμα τῆς 3ης Νοεμβρίου, ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας ἀποστέλλει δι' ἀεροπλάνου τὰς ὑπ' ἀριθμ. 39 ὁδηγίας του πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας διὰ τῶν ὁποίων πληροφορεῖ τοῦτον : (1).

'Αποστολὴ τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας εἶναι ἡ κάλυψις τοῦ κυρίου θεάτρου ἐπιχειρήσεων ἀπὸ Δυσμῶν. Ὁ ἐχθρὸς διαθέτει ἰσχυρὰς δυνάμεις, μηχανοκίνητα μέσα καὶ ἰσχυρὰν 'Αεροπορίαν καὶ δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἐπὶ πολλῶν κατευθύνσεων εἰς τὸ Θέατρον 'Επιχειρήσεων 'Ηπείρου. Ἡ μεραρχία, ἔχουσα ἀποστολὴν νὰ καλύψῃ τὰς πρὸς Θεσσαλίαν καὶ Αἰτωλοακαρνίαν διαβάσεις, τονίζει καὶ πάλιν τὴν ἀπόφασίν της νὰ ἀμυνθῇ τῆς τοποθεσίας 'Ελαίας—Καλαμᾶ, πλὴν εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν διὰ τῶν διαθεσίμων δυνάμεων δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν κυρίαν ἀποστολήν της καὶ συγχρόνως νὰ διατηρήσῃ τὴν Ἤπειρον, θὰ συνεπτύσσετο ἐπὶ τοῦ ἄξονος 'Ιωάννινα—Ζυγός. Ὁ Τομεὺς εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα ἀποφράξεως τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Κάτω 'Αράχθου πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν διαβάσεων καὶ νὰ ἀποφύγῃ τὴν φθορὰν τῶν δυνάμεών του διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολήν του. Διὰ τῆς αὐτῆς διαταγῆς ἐξουσιοδοτεῖτο ὁ διοικητὴς τοῦ Τομέως νὰ συμπτυχθῇ, ὅταν ὁ ἴδιος θὰ ἔκρινε τοῦτο ἐνδεδειγμένον, κατὰ τὸν ἄξονα Παραμυθιά—Γλυκὺ—Φιλιππιάς—Ἄρτα, διαθέτων ἀπόσπασμα δυνάμεως διλοχίας διὰ τὴν κάλυψιν τῶν 'Ιωαννίνων ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως 'Ελευθεροχωρίου—Ἁγίας Κυριακῆς—Κουμαριές—Κοσμηρά—Πεδινή—'Ιωάννινα ὅπερ ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς του εἰς Κοσμηρὰ θὰ ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς μεραρχίας.

Ὁ τομεὺς ἔδει νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὴν μεραρχίαν ἐγκαίρως καὶ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκτελέσεως τῆς συμπτύξεως, ἐφ' ὅσον θὰ ἐλάμβανε τοιαύτην ἀπόφασιν. Εἰς τὴν διάθεσιν τούτου ἐτίθετο εἰς Φιλιππιάδα ἀπὸ τῆς ἐκεῖ ἀφίξεώς του τὸ 39ον Σύνταγμα Εὐζώνων μετὰ δύο οὐλαμῶν συνοδείας τῶν 65.

Ἡ μεραρχία κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην μετεκίνησε τὸ ΙΙΙ/39 Τάγμα εἰς 'Ασπράγγελον καὶ ἐξέδωκε διαταγὴν πρὸς τὸ Μικτὸν 'Απόσπασμα Φριτζῆ ἵνα συνδεθῇ εἰς Κουκουροῦντζον μετὰ τῶν τμημάτων τῆς ἀφικνουμένης ἐκεῖσε Μεραρχίας 'Ιππικοῦ, νὰ ἐπιδείξῃ ἄκραν δραστηριότητα κατὰ τοῦ πλευροῦ καὶ τῶν νώτων τοῦ διεισδύσαντος εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ 'Αώου ἐχθροῦ καὶ νὰ ἐπιτηρῇ τὰς εἰς τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς μεραρχίας ἀγούσας ὁδεύσεις (2).

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Α. Σελ. 11, 12.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/Ι. Σελ. 28.

Αἱ Ἰταλικαὶ προπαρασκευαὶ διὰ νέαν προσπάθειαν (4, 5 καὶ 6 Νοεμβρίου).

65. Κατὰ τὴν 4ην Νοεμβρίου, ἡ Ἀνωτάτη Ἰταλικὴ Διοίκησις προπαρασκευάζεται ἵνα ἐπαναλάβῃ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς τοποθεσίας Ἐλαία—Καλαμᾶς.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς 3 πρὸς 4 Νοεμβρίου, οἱ Ἰταλοὶ ἐνήργησαν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Ὑποτομέως Βροντισμένης καὶ κατώρθωσαν διὰ μικρῶν δυνάμεων Πεζικοῦ νὰ διέλθουν τὸν ποταμὸν Καλαμᾶν διὰ τῆς περιοχῆς Ἁγίου Ἀθανασίου, ἐπισκευάσαντες προχείρως τὴν καταστραφεῖσαν γέφυραν. Κατόπιν ὅμως ἀντεπιθέσεως τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων ἀπωθήθησαν καὶ πάλιν ἐκεῖθεν τοῦ ποταμοῦ.

Τὸ ἰταλικὸν πυροβολικὸν ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 4ης Νοεμβρίου ἤρξατο νὰ βομβαρδίζῃ τὰς θέσεις τοῦ τομέως Νεγράδων (1) καὶ ἰδιαιτέρως τὰ ὑψώματα Γκραμπάλα (1201), Ψηλορράχη (1060) καὶ Ἀσσόνιτσα (109). Συγχρόνως ἐπεχειρήθη καὶ αὖθις ἡ κατάληψις τοῦ ὑψώματος Γκραμπάλας διὰ μικροῦ τμήματος πεζικοῦ, κινουμένου ἐκ τῆς κατευθύνσεως Ἀρίστης. Τοῦτο, ἀποτυχὸν εἰς τὴν προσπάθειάν του, ὑπεχώρησε τὴν 1630 εἰς τὴν βάσιν ἐξορμήσεώς του.

Ἀπὸ τῆς 1000 εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία, βομβαρδίσασα ἀπὸ χαμηλοῦ ὕψους τὰς ἑλληνικὰς θέσεις καὶ καταπονήσασα ἀρκούντως τὸ ἑλληνικὸν πεζικόν, ὅπερ ἦτο ἠναγκασμένον καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν νὰ καλύπτεται εἰς τὰ ὀρύγματα πρὸς ἀποφυγὴν ἀπωλειῶν. Ἡ δραστηρία ἐνέργεια τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας ὑπῆρξεν ἐξαιρετικῶς ἐκνευριστικὴ διὰ τοὺς ἀμυνομένους. Ἡ συνεχὴς παραμονὴ ταύτης εἰς τὸν ἀέρα, ἐδυσχέραινε τὴν βολὴν τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, ὅπερ ἠναγκάζετο πολλάκις νὰ σιγᾷ διὰ νὰ μὴ ἀποκαλυφθῇ, παρ' ὅλον ὅτι τὸ πεζικὸν εἶχε ἀπόλυτον ἀνάγκην τῶν βολῶν του.

Τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας οἱ Ἰταλοὶ ἔβαλον διὰ τοῦ πυροβολικοῦ των τὴν ἐγκαταλειφθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων προωθημένην δυτικῶς τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ τοποθεσίαν, περιλαμβάνουσαν τοὺς Ὑποτομεῖς Γρύμπιανης καὶ Γρανιτσοπούλας, ὅτε καὶ ἐγένετο παρ' αὐτῶν ἀντιληπτὴ ἡ ἐκκένωσις ταύτης. Κατὰ τὰς αὐτὰς ὥρας ἐπετέθησαν διὰ μικροῦ ἀριθμοῦ ἁρμάτων κατὰ τῆς περιοχῆς Βροντισμένης ἀποτυχόντες καὶ πάλιν λόγῳ τῆς βολῆς τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ. Ἐπὶ τόπου ἐγκατελείφθησαν μερικὰ ἀχρηστευθέντα ἅρματα (2). Φάλαγξ τεσσαράκοντα μοτοσυκλεττιστῶν, βαδίζουσα ἀπὸ Χάνι Δελβινάκι πρὸς Καλπάκι, ἐβλήθη ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ καὶ διεσκορπίσθη ἐγκαταλείψασα ἀρκετὰς μοτοσυκλέττας.

Οἱ Ἰταλοὶ ἵνα ἐνισχύσουν τὰ τμήματα τὰ ἐνεργοῦντα εἰς τὸν τομέα Φιλιατῶν εἰς ἃ εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ διάβασις τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ καὶ ἡ προχώρησις εἶτα πρὸς Πρέβεζαν, μετεκίνησαν τὰς δυνάμεις τῆς Φάλαγγος Καρλόνι ἐκ τῆς περιοχῆς Κεραμίτσας, εἰς τὸν τομέα Φιλιατῶν, ἀφήσαντες εἰς τὴν περιοχὴν Ραβένι, Λεπτοκαρυὰ ἓν τάγμα τοῦ 31ου Συντάγματος Πεζικοῦ, μετὰ τοῦ ΙΙΙ τάγματος Ἀλβανῶν Ἐθελοντῶν καὶ μίαν πυροβολαρχίαν. Ἐπίσης ἐνίσχυσαν τὴν παραλιακὴν φάλαγγα Ἀντρεΐνι διὰ δύο ταγμάτων ἐθελοντῶν Ἀλβανῶν, μετὰ δύο πυροβολαρχιῶν.

66. Ὁ διεξαχθεὶς κατὰ τὴν 4ην Νοεμβρίου ἀγὼν ὑπὸ τῶν ἰταλικῶν τμημάτων περιγράφεται ὡς ἑξῆς εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ XXV Ἰταλικοῦ Σώματος Στρατοῦ Κάρλο Ρόσι (3).

(1) Σχεδιάγραμμα 4.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/Ι Σελ. 25.
(3) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 117.

Ἡ συνέχισις τῆς ἐπιθέσεως, ἡ ὁποία προεβλέπετο διὰ τὴν 4ην Νοεμβρίου, ἀνεβλήθη διὰ τὴν 5ην, διὰ διαταγῆς τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως, ὥστε νὰ ὀργανωθῇ καλλίτερον καὶ νὰ ἐξασφαλισθῇ ὁ ἀνεφοδιασμός της. Διὰ τοῦτο ἡ ἡμέρα τῆς 4ης κατηναλώθη εἰς πληρεστέραν προετοιμασίαν τῆς ἐπιθέσεως, ἡ ὁποία ἠλπίζετο ἀποφασιστική.

Εἰς τὴν Μεραρχίαν Κενταύρων ἀνετέθη νὰ διασπάσῃ τὸ κέντρον τῆς ἑλληνικῆς ἀντιστάσεως μεταξὺ Παληοκάστρου καὶ Καλπακίου, καὶ νὰ προχωρήσῃ ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ πρὸς Ἰωάννινα, εἰς δὲ τὴν Μεραρχίαν Φερράρα ἀνετέθη ἡ ἐντολὴ νὰ συμβάλῃ ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Νότου εἰς τὴν διασπαστικὴν προσπάθειαν τῆς Μεραρχίας Κενταύρων καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ πλευρὰ τῆς μεραρχίας ταύτης.

Ἡ φάλαγξ Σολίνα θὰ ἔμενε ἐφεδρεία τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 4ης, ἐνῷ ἐγένοντο αἱ προετοιμασίαι, οἱ Βερσαλλιέροι οἱ ὁποῖοι ἐκράτουν τὰς θέσεις ἐπὶ τῆς διχαλώσεως τῶν ὁδῶν τοῦ Καλπακίου, ὑπέστησαν ἀπροσδοκήτως ἐπίθεσιν ἀπὸ συντριπτικῶς ὑπερτέρας δυνάμεις. Ὑπεχρεώθησαν νὰ συμπτυχθοῦν, ἀλλὰ κατώρθωσαν μὲ βιαίαν ἀντεπίθεσιν ἀργὰ τὴν ἑσπέραν, νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν κατάστασιν. Ἀργὰ τὴν νύκτα ἔφθασεν ἡ πληροφορία ὅτι εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἑλληνικὰ τμήματα ἐπετίθεντο εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ Ἀώου ποταμοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Κονίτσης.

Εἶναι ἀνάγκη νὰ σταλῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ταγματάρχου Ντε Λαουράντις καὶ ἄλλος λόχος ἁρμάτων τῆς φάλαγγος Σολίνα, ὅπως ἀπασχοληθῇ μὲ τὴν ἄμυναν τῆς γραμμῆς συγκοινωνιῶν τῆς γεφύρας Μέρτζανης.

Γενικῶς ἐπιβεβαιοῦται, ἀναφέρει ἐν συνεχείᾳ ὁ Πράσκα, ποῖαι ἦσαν αἱ προθέσεις τῶν δύο ἀντιπάλων, αἱ ἰδικαί μας—ἐπίθεσις εἰς Ἤπειρον καὶ ἄμυνα εἰς τὸν τομέα Κορυτσᾶς καὶ τῶν Ἑλλήνων ἀντιστρόφως.

67. Ἡ Ἀνωτέρα Διοίκησις τῶν Ἰταλικῶν στρατευμάτων Ἀλβανίας ἐκδίδει κατὰ τὴν 4ην Νοεμβρίου τὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεών της, διὰ τῆς ὁποίας ὁρίζεται ὅτι ἀπὸ τῆς 1000 τῆς 5ης Νοεμβρίου, τὰ στρατεύματα τοῦ Τομέως Ἠπείρου, θὰ ἀναλάβουν τὴν πρὸς τὰ πρόσω κίνησίν των μὲ τὸ Σῶμα Στρατοῦ Τσαμουριᾶς ἐξορμοῦν διὰ μὲν τῶν Μεραρχιῶν Κενταύρων καὶ Φερράρα ἀπὸ τῆς ζώνης Δελβινάκι—Καλπάκι πρὸς Ἰωάννινα, διὰ δὲ τῆς Μεραρχίας Σιέννα πρὸς τὸν Καλαμᾶν ποταμὸν τὸν ὁποῖον θὰ διέλθῃ παρὰ τὴν Βρυσέλαν. Πρὸς τούτοις ἡ παραλιακὴ ὁμὰς θὰ διέλθῃ τὸν Καλαμᾶν ποταμὸν ἐν τῇ ζώνῃ μεταξὺ Βρυσέλα (ὄχι) καὶ θαλάσσης, κατευθυνομένη πρὸς τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τοὺς καθορισθέντας εἰς τὰς ἀρχικὰς διαταγάς (1).

68. Εἰς τὸν Τομέα Νεγράδων διὰ πρώτην φορὰν ἐξεπέμφθησαν ἑλληνικαὶ περίπολοι κατὰ τὴν νύκτα ἐκτὸς τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως, αἵτινες ἔφθασαν μέχρι Βουρλιόζας χωρὶς νὰ συναντήσουν τὰς ἀντιπάλους δυνάμεις.

Ἡ ἐπίδρασις τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας, δρώσης τελείως ἀνενοχλήτως, καὶ ὁ συνεχὴς βομβαρδισμὸς τῶν ἑλληνικῶν θέσεων ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ εἶχον ἔν τινι μέτρῳ προκαλέσει ἐκνευρισμὸν εἰς τὸ ἑλληνικὸν πεζικὸν τῆς γραμμῆς μάχης, ὅπερ δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐθισθῇ εἰς τοιαύτην σφοδρὰν ἐχθρικὴν ἐνέργειαν.

Διὰ τὴν τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ, ὁ διοικητὴς τῆς VIII Μεραρχίας ἐξέδωκε προσωπικὴν διαταγὴν πρὸς τοὺς διοικητὰς τῶν μονάδων, συνιστῶν ὅπως

---

(1) Παράρτημα 13.

οὗτοι εὑρίσκωνται εἰς διαρκῆ ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἀνδρῶν των, ὅπως ἐκπέμπωνται ἀναγνωρίσεις καὶ ἐγκαθιστῶνται ἐνέδραι ἔξω τῆς γραμμῆς μάχης καὶ ὅπως ἀναπτυχθῇ τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα τῶν ἀνδρῶν (1).

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 4/5 Νοεμβρίου ἐξεπέμφθησαν ἐκτὸς τῆς τοποθεσίας ἀμύνης ἀναγνωρίσεις καὶ ἀποσπάσματα πρὸς τὴν γέφυραν Καλαμᾶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἐλαία—Χάνι Δελβινάκι, ὅπου περισυνελέγησαν αἱ ἐγκαταλειφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ μοτοσυκλέτται καὶ ἠχρηστεύθησαν τὰ ἀκινητήσαντα κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 3ης Νοεμβρίου ἅρματα τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπίσης ἐξεπέμφθησαν ἀποσπάσματα πρὸς Ἐκκλησοχώρι πέραν τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ, ὅπου περισυνελέγη ἐγκαταλειφθὲν κατὰ τὴν σύμπτυξιν ὑλικὸν καὶ πρὸς τὴν γέφυραν βορείως Ἁγίου Ἀθανασίου βορειοανατολικῶς Βροντισμένης (2).

Τὸ εἰς Λαψίσταν τάγμα εὐζώνων μετεστάθμευσεν εἰς Ἀραχοβίτσαν ὡς ἐφεδρεία τῆς μεραρχίας, τὸ ἑσπέρας δὲ ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς μία πυροβολαρχία τῶν 85 τοῦ Γ' Συντάγματος Βαρέος Πυροβολικοῦ.

Τὴν νύκτα τῆς 4ης πρὸς 5ην Νοεμβρίου, ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς VIII Μεραρχίας μετακινεῖται ἀπὸ Πρωτοπαπᾶ εἰς Ἰωάννινα ἐντὸς τῶν παρὰ τὸ Φρούριον τῶν Ἰωαννίνων ἀποθηκῶν, λόγῳ σφοδροῦ βομβαρδισμοῦ τῆς περιοχῆς Πρωτοπαπᾶ ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας.

Τὴν 4ην Νοεμβρίου, ὁ Ἀρχιστράτηγος Πράσκα εἰς ἀναφοράν του (3) πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατάρχην Μπαντόλιο, ἐκθέτων τὰς διεξαχθείσας ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐπιχειρήσεις ἀπὸ 31ης Ὀκτωβρίου μέχρι 5ης Νοεμβρίου, ἀναφέρει ὅτι αἱ προθέσεις αὐτοῦ συνίστανται εἰς τὸ νὰ ἐξασφαλίσῃ σταθερὰν ἀμυντικὴν κάλυψιν τοῦ τομέως Κορυτσᾶς διὰ νὰ κινηθῇ ἐπιθετικῶς εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ ὅτι ἡ γενικὴ ἐπιστράτευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐπιβάλλει τὴν ταχεῖαν ἀποστολὴν νέων δυνάμεων ἐξ Ἰταλίας.

Ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρει:

—Τὴν ἰσχυρὰν ἀντίστασιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν ζώνην Καλπακίου.

—Τὰς δυσχερείας τῆς Μεραρχίας Σιέννα διὰ τὴν διάβασιν τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ λόγῳ μὴ ἐγκαίρου ἀφίξεως τοῦ γεφυρωτικοῦ ὑλικοῦ, μὴ συντονισμοῦ τῶν ἐνεργειῶν μὲ τὰς εἰς τὴν παραλιακὴν ζώνην δυνάμεις, καὶ λόγῳ τοῦ ἀεροπορικοῦ βομβαρδισμοῦ καὶ τῆς δράσεως τοῦ Ναυτικοῦ.

Καὶ συνεχίζει ἡ ἔκθεσις:

«Ἐν συμπεράσματι, κατὰ τὴν περίοδον 31 Ὀκτωβρίου μέχρι 5 Νοεμβρίου, αἱ δυνάμεις ἐπιθέσεως ὑπερενίκησαν τὴν ἀντίστασιν τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων τῶν καθορισθεισῶν εἰς τὰς φάλαγγας καὶ τὸ πέριξ ἔδαφος.

Συνετρίβησαν οἱ ἐχθρικοὶ πυρῆνες πρὸ τῆς γραμμῆς ἀντιστάσεως. Ἀπεκαλύφθη ἡ ὕπαρξις ἰσχυροῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, ἀπεδείχθη ἡ ἀνάγκη περιορισμοῦ τοῦ μετώπου ἐπιθέσεως καὶ συγκεντρώσεως τῶν δυνάμεων εἰς μίαν μόνην κατεύθυνσιν, διατιθεμένου ἐκεῖ τοῦ ὄγκου τοῦ πυροβολικοῦ, ἁρμάτων μάχης καὶ Πεζικοῦ.

Δὲν δυνάμεθα νὰ παραιτηθῶμεν τῆς ἐπιθέσεως.

Πρέπει νὰ τὴν συνεχίσωμεν διὰ νὰ δρέψωμεν τοὺς καρποὺς τῶν προηγουμένων ἐνεργειῶν.

Νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ μίαν κατάστασιν ἡ ὁποία τείνει νὰ γίνῃ δυσχερεστέρα μετὰ τὴν ἄφιξιν νέων ἐχθρικῶν δυνάμεων.

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/1 Σελ. 26.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/3 Σελ. 26.
(3) Ἀντιστρατήγου Κατσιμήτρου Χαρ. «Ἡ Ἤπειρος προμαχοῦσα». Σελ. 110.

69. Εἰς τὸν Τομέα τῆς Πίνδου, αἱ Ἰταλικαὶ δυνάμεις, ἀπωθήσασαι τὴν 1ην Νοεμβρίου τὰ ἐπὶ τοῦ Βουζίου ὄρους τμήματα τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, καταλαμβάνουσι τὸ χωρίον Σαμαρίνα καὶ συνεχίσασαι τὴν πρὸς Νοτιοανατολὰς προχώρησίν των, φθάνουσι τὴν 3ην ἰδίου μηνὸς εἰς τὸ χωρίον Βωβοῦσα. Διὰ τῶν προωθηθεισῶν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ συγκεντρωθεισῶν εἰς τὸν τομέα τοῦτον ἑλληνικῶν δυνάμεων ἐπιτυγχάνεται, κατόπιν ἀντεπιθετικῆς ἐνεργείας τῆς I Μεραρχίας κατὰ τῆς βορειοανατολικῆς πλευρᾶς τοῦ θύλακος ἡ κατὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου ἀνακατάληψις τῆς περιοχῆς Λυκορράχη–Προφήτης Ἠλίας Φούρκας. Ἀμέσως κατόπιν, ὑπὸ τῶν διαδοχικῶς συγκεντρουμένων δυνάμεων τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ καὶ τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ, ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀνακατάληψις τῶν χωρίων Σαμαρίνας καὶ Βωβούσης, εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ὁποίων εὑρίσκετο συγκεντρωμένη ἡ δημιουργήσασα τὸν θύλακα 3η Ἰταλικὴ Μεραρχία.

Εἰς τὸν Τομέα τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας, αἱ ἐκεῖ ἑλληνικαὶ δυνάμεις κατέλαβον μεθοριακὰ ὑψώματα ἐπὶ τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους, δεσπόζοντα ἀπὸ Ἀνατολῶν τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Δεβόλη ποταμοῦ.

70. Διὰ τὴν 5ην Νοεμβρίου, τὸ Σῶμα Στρατοῦ Τσαμουριᾶς εἶχεν ἀναθέσει εἰς μὲν τὴν Μεραρχίαν Κενταύρων τὴν διάσπασιν τῆς ἑλληνικῆς τοποθεσίας μεταξὺ Παλαιοκάστρου καὶ Καλπακίου, μὲ ἀρχικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ ὕψωμα 620 ἐπὶ τῆς ἁμαξιτῆς Ἰωαννίνων, εἰς δὲ τὴν Μεραρχίαν Φερράρα τὴν ἀποστολὴν συμπράξεως ἀπὸ Βορρᾶ καὶ ἀπὸ Νότου εἰς τὴν ἀνωτέρω ἐνέργειαν. Ἡ φάλαγξ Σολίνα εἶχεν ὁρισθῆ ὡς ἐφεδρεία τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 5ης Νοεμβρίου, οἱ Ἰταλοὶ ἐβομβάρδισαν σφοδρῶς τὰς περιοχὰς Γκραμπάλας καὶ Βροντισμένης, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς ἀπὸ διημέρου ἐγκαταλειφθείσας ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων θέσεις Σιάστης, Μονῆς Σωσσίνου καὶ Ρεπετίστης, τὰς ὁποίας καὶ κατέλαβον κατὰ τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας, ἐγκαταστήσαντες ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Λεπροβοῦνι βάσιν πυρός.

Ἀπὸ τῆς 1430, οἱ Ἰταλοί, κατόπιν σφοδρᾶς προπαρασκευῆς τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῆς Ἀεροπορίας, ἤρχισαν τὰς ἐπιθέσεις των διὰ τμημάτων πεζικοῦ κατὰ τοῦ τομέως Νεγράδων, ἐνῷ συγχρόνως ἅρματα μάχης ἐκινοῦντο ἐπιθετικῶς ἐκ τῆς περιοχῆς Παρακαλάμου πρὸς Βροντισμένην. Τὰ ἅρματα ταῦτα βληθέντα εὐστόχως διὰ συγκεντρωτικῶν πυρῶν τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ ἀνεστράφησαν καὶ καταδιωκόμενα ὑπὸ τῶν πυρῶν τοῦ πυροβολικοῦ διεσκορπίσθησαν καὶ καθηλώθησαν εἰς τὰς ἑλώδεις ἐκτάσεις τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ. Τὸ ἰταλικὸν πεζικόν, ἐξορμῆσαν ἐκ τῆς κατευθύνσεως Μονῆς Ἁγίου Ἰακώβου καὶ γεφύρας Ἁγίου Ἀθανασίου πρὸς Βροντισμένην, κατώρθωσε νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν Καλαμᾶν, ἠναγκάσθη ὅμως ὑπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ νὰ ἀποσυρθῇ ἐπὶ τῆς βορείας ὄχθης ὑποστὰν σαβαρωτάτας ἀπωλείας. Ἐπὶ τοῦ ὑπολοίπου τμήματος τῆς ζώνης τοῦ Τομέως Νεγράδων, ἀπὸ Μονῆς Βελλᾶς μέχρι Γκραμπάλας, οἱ Ἰταλοὶ ἐπετέθησαν διὰ σοβαρῶν δυνάμεων, ὑποστηριζομένων ὑπὸ ἀφθόνου πυροβολικοῦ καὶ τῆς Ἀεροπορίας των, πλὴν οὐδεμίαν ἐπιτυχίαν ἔσχον, τῶν τμημάτων των καθηλωθέντων ὑπὸ τῶν πυρῶν τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως (1).

Εἰς τὸν Τομέα Καλαμᾶ οὐδεμία Ἰταλικὴ δρᾶσις ἐσημειώθη, ἐξαιρέσει τῆς καταλήψεως ὑπ' αὐτῶν τῶν ἐκκενωθεισῶν ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων προωθημένων θέσεων τῶν Ὑποτομέων Γρανιτσοπούλας καὶ Γρίμπιανης. Τὴν νύκτα τῆς 4 πρὸς 5 Νοεμβρίου, ἐπεχείρησαν ἀνεπιτυχῶς νὰ διαβῶσι τὸν ποταμὸν Καλαμᾶν μεταξὺ Βλαχώρι καὶ Ἀμπελίων.

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 692/Α/Ι Σελ. 27.

Εἰς τὸν Ὑποτομέα τοῦ Ἀώου ποταμοῦ οὐδεμία ἐσημειώθη μεταβολή. Τὰ ἐκεῖ τμήματα ἐβάλλοντο ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν δι' ὅλμων καὶ πολυβόλων ἐκ τῆς περιοχῆς Παλαιοσέλιον–Πάδες. Ὁ ὑποτομεὺς οὗτος ἀπὸ τῆς 6ης Νοεμβρίου ὑπήχθη εἰς τὴν Μεραρχίαν Ἱππικοῦ.

71. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀγῶνος κατὰ τὴν 5ην Νοεμβρίου ἀπὸ ἰταλικῆς πλευρᾶς δὲν ἦσαν ἀξιόλογα. Ἡ δρᾶσις τῶν Μεραρχιῶν Φερράρας καὶ Κενταύρων κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐμφαίνεται εἰς τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ Τσαμουριᾶς (1).

«Τὴν πρωΐαν τῆς 5ης Νοεμβρίου, ἤρχισαν ὑπὸ τῶν Μεραρχιῶν Φερράρα καὶ Κενταύρων αἱ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν κατάληψιν τῶν θέσεων τῶν ὑψωμάτων 1201, 1090, αὐχὴν Βουρτόπια, Παληόκαστρον, γέφυραν καὶ περιοχὴν Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ Λυγωψά.

Ὡς ἐφεδρείαν εἰς τὴν διάθεσίν μου ἐκράτησα τὴν φάλαγγα Σολίνα, τὸ μηχανοκίνητον Τάγμα Βερσαλλιέρων, τὸν 3ον Λόχον μοτοσυκλεττιστῶν, ἓν τάγμα ἐλαφρῶν ἁρμάτων καὶ μίαν πυροβολαρχίαν εἰς τὴν ζώνην νοτίως Γεροπλατάνου. Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν τοῦ ἐπιθετικοῦ σκοποῦ τῶν ἐπιχειρήσεων, τὸ πυροβολικὸν τοῦ Σώματος Στρατοῦ προωθήθη κατά τι. Πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐπιχειρήσεως ἔδει νὰ ἐπέμβῃ ἡ Ἀεροπορία μὲ βομβαρδιστικὴν δρᾶσιν ἐναντίον τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τοῦ πεζικοῦ.

Αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν μεραρχιῶν Φερράρα καὶ Κενταύρων ἤρχισαν τὴν 10ην πρωϊνὴν ὥραν τῆς 5ης Νοεμβρίου, ἀλλ' ἡ προβλεπομένη μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἐπέμβασις τῆς Ἀεροπορίας δὲν ἐσημειώθη.

Μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης ἀπὸ ὁλόκληρον τὸ Πυροβολικόν, ἐλαφρὸν καὶ βαρύ, ἐνηργήθησαν συγκεντρωτικοὶ βομβαρδισμοὶ πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῶν διαφόρων στόχων οἵτινες εἶχον καθορισθῆ ἐκ τῶν προτέρων. Τὴν 1000, αἱ φάλαγγες τῶν μεραρχιῶν ἤρχισαν κινούμεναι. Ἡ ἐχθρικὴ ἀντίδρασις κυρίως τοῦ πυροβολικοῦ, ἐξεδηλώθη καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐντονωτάτη καὶ ἀποτελεσματική.

Τὴν ἑσπέραν ἡ κατάστασις τῶν φαλάγγων ἦτο ἡ ἑξῆς : Μεραρχία Φερράρα. Ἡ ἀριστερὰ φάλαγξ ἐκινεῖτο πρὸς τὸν αὐχένα μεταξὺ τῶν ὑψωμάτων 1060 καὶ 1090, ἡ τοῦ κέντρου εἰς τὰς νοτίας κλιτεῖς τοῦ ὑψώματος 454, καὶ ἡ δεξιὰ εἰς Ρεπέτισταν, ἀναχαιτισθεῖσα ἀπὸ τὸ πῦρ αὐτομάτων ὅπλων (2).

Μεραρχία Κενταύρων.

Ἡ δεξιὰ φάλαγξ ἀνεχαιτίσθη ἀπὸ τὸ ἔντονον πῦρ τῶν πολυβόλων ἀνατολικῶς τῆς Κόντρα, ἡ ἀριστερὰ φάλαγξ ἀνεχαιτίσθη εἰς τὴν ζώνην διχαλώσεως τοῦ Καλπακίου ἀπὸ ἀντιαρματικὰ κωλύματα.

Ἐπειδὴ ἀρχὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς 5ης ἡ ἐχθρικὴ ἀντίδρασις ἐνεφανίζετο ὀλιγώτερον ἔντονος ἐξ οὗ αἱ φάλαγγες τοῦ δεξιοῦ τῶν δύο μεραρχιῶν ἠδυνήθησαν νὰ προχωρήσωσιν εὐκόλως μέχρι τῶν προαναφερομένων θέσεων, ἐθεώρησα σκόπιμον νὰ ἐκδώσω τὴν ἰδίαν ἑσπέραν πρὸς τοὺς διοικητὰς τῶν μεραρχιῶν διαταγὰς διὰ τὴν ἑπομένην σχετικῶς μὲ τὴν συνέχισιν τῆς δράσεως ἐναντίον προκαθωρισμένων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν».

Τὸ ἑσπέρας τῆς ἡμέρας ταύτης, μετὰ τὴν νέαν ἀποτυχίαν τῆς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως πρὸς διάσπασιν τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας, ὑπεκλάπη παρὰ τῶν ἐν ἀκροάσει ἀσυρμάτων τῆς VIII Μεραρχίας τὸ κάτωθι ραδιοτηλεγράφημα ἰταλικῆς μονάδος :

(1) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 129-130.
(2) Σχεδιάγραμμα 4.

«Εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ἐν ἀναμονῇ ἐνισχύσεων νὰ ἀναστείλωμεν προσωρινῶς τὴν ἐπίθεσίν μας. Οἱ Ἕλληνες, οἵτινες εἶναι γνωστοὶ διὰ τὸ πεῖσμα καὶ τὴν ἐπιμονήν των, ὠργάνωσαν ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης, τὸ φύσει τραχὺ καὶ ἀνώμαλον ἔδαφος τῆς Ἠπείρου, μετὰ τοιαύτης μεθοδικότητος καὶ ἐπιμελείας, ὥστε κάθε βράχος ἀποτελεῖ μίαν φωλεὰν πολυβόλων καὶ κάθε σπήλαιον μίαν θέσιν ἀμύνης, καὶ παρουσιάζουσι τόσην λύσσαν εἰς τὸν ἀγῶνα ὥστε χρειάζονται περισσότερα καὶ ἰσχυρότερα μέσα διὰ νὰ τοὺς ἐκδιώξωμεν.».

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἀπωλείας τῶν Ἰταλικῶν στρατευμάτων, ὁ Ἀρχιστράτηγος Πράσκα ἀναβιβάζει ταύτας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι τῆς 5ης Νοεμβρίου ὡς ἑξῆς:

Ἀξιωματικοὶ	νεκροὶ 17,	τραυματίαι 65,	ἀγνοούμενοι 10,	ὅλον 92
Ὁπλῖται	νεκροὶ 354,	τραυματίαι 1134,	ἀγνοούμενοι 648,	ὅλον 2136
Σύνολον	νεκροὶ 371,	τραυματίαι 1199,	ἀγνοούμενοι 658,	ὅλον 2228

Αἱ ἐπίμονοι προσπάθειαι τῶν Ἰταλῶν ὅπως καταλάβωσι τὸ βόρειον συγκρότημα τοῦ Ὑποτομέως Σουδενῶν ὑπεχρέωσαν τὴν μεραρχίαν νὰ ὀργανώσῃ ὑπὸ ἰδίαν διοίκησιν τὸ συγκρότημα τοῦτο ὑπὸ τὸν ὑποδιοικητὴν τοῦ 15ου Συντάγματος Πεζικοῦ. Τοῦτο περιελάμβανε τὸ κέντρον ἀντιστάσεως Γκραμπάλας καὶ τὰ σημεῖα στηρίγματος Ψηλορράχης—Κόζακος μὲ ἐπιτήρησιν πρὸς τὰς διαβάσεις τὰς ἀγούσας πρὸς τὸν Βίκον ποταμὸν μέχρι Βίτσικον καὶ Μονοδένδρι (1).

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 5ης Νοεμβρίου, ἐβομβαρδίσθησαν ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας τὰ Ἰωάννινα μὲ ἀρκετὰ θύματα τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ.

72. Τὴν ἑσπέραν τῆς 5ης Νοεμβρίου, ὁ ἐπιτελάρχης τῆς VIII Μεραρχίας ἀνέφερε τηλεφωνικῶς εἰς τὸ ΓΣ τὴν κατάστασιν τῆς ἡμέρας, ἥτις συνωψίζετο ὡς κατωτέρω (2).

Ὁ ἐχθρὸς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἐπετέθη εἰς τὸν Τομέα Ἐλαίας. Ἐπέτυχε νὰ διαβῇ τὸν Καλαμᾶν ποταμὸν εἰς τὴν περιοχὴν Βροντισμένης, πλὴν ὅμως ἀπεκρούσθη ἀπορριφθεὶς πέραν τοῦ ποταμοῦ. Ἐπιτεθεὶς ἐπίσης εἰς τὸν τομέα Φιλιατῶν κατώρθωσε νὰ διαβῇ τὸν Καλαμᾶν ποταμόν. Ὁ ἐχθρὸς ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἐπαναλάβῃ ἰσχυρῶς καὶ συντόμως τὴν ἐπιθετικήν του προσπάθειαν ἐν τῷ Τομεῖ Ἐλαίας. Αἱ ἐφεδρεῖαι τῆς μεραρχίας εἶναι περιωρισμέναι. Ἐπίσης ἀνέφερε τὴν δυσμενῆ ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως ἐν τῷ Τομεῖ Θεσπρωτίας καὶ τὸν κίνδυνον ὅν διέτρεχεν ἡ μεραρχία νὰ ὑπερκερασθῇ ἀπὸ Βορρᾶ ἐκ τῆς Πίνδου καὶ ὅτι ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ λάβῃ αὕτη τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀποσύρῃ τὰς δυνάμεις της ἐκ τῆς τοποθεσίας τοῦ Καλαμᾶ.

Ἡ ἐντύπωσις τοῦ ΓΣ κατόπιν τῆς τηλεφωνικῆς ταύτης ἀναφορᾶς τῆς μεραρχίας ἦτο ὅτι (3) ὁ ἐν τῷ Τομεῖ Ἐλαίας ἀγὼν ἐξελίσσεται ὁμαλῶς καὶ εὐνοϊκῶς, ὅτι πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τοῦ ἐχθροῦ ἀπεκρούσθησαν χωρὶς νὰ σημειώσῃ οὗτος ἐπιτυχίαν τινά, ὅτι αἱ ἀπώλειαι τῶν τμημάτων ἦσαν μικραί, αἱ δὲ ἐφεδρεῖαι τῆς μεραρχίας ἐνισχύθησαν διὰ σημαντικοῦ τμήματος τοῦ 39ου Συντάγματος Εὐζώνων. Ἐπίσης ὅτι ἡ κατάστασις εἰς τὸν Τομέα Θεσπρωτίας ἐξειλίσσετο δυσμενῶς, οὐχὶ ὅμως εἰς βαθμὸν τοιοῦτον ὥστε νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς ὅλης καταστάσεως τοῦ Θεάτρου Ἐπιχειρήσεων τῆς Ἠπείρου. Ἐπίσης εἶχε τὴν

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 694/Α/1 Σελ. 9.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 693/Β/2 Σελ. 9.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 693/Β/2 Σελ. 10.

ἐντύπωσιν ὅτι ἡ σύμπτυξις αὕτη μέχρι τῶν ἑλῶν τοῦ Ἀχέροντος δὲν ἦτο ἀπρόβλεπτος καὶ ἡ μεραρχία ἐὰν ἐνόμιζε ὅτι δὲν ἠδύναντο τὰ τμήματα νὰ συγκρατηθῶσιν, ἠδύνατο νὰ διακόψῃ τὴν ἐπαφὴν ἐν τῷ τομεῖ τούτῳ καὶ νὰ ἀγάγῃ ταῦτα εὐθέως καὶ ταχέως εἰς τὴν τοποθεσίαν Ὄρη Σουλίου—Ἕλη Ἀχέροντος ὥστε νὰ κερδίσῃ χρόνον καὶ νὰ δυνηθῶσι τὰ τμήματα νὰ ἀνασυνταχθῶσι καὶ νὰ ὀργανώσωσιν ἀντίστασιν. Ἡ μεραρχία ἠδύνατο νὰ ἐνισχύσῃ τὴν τοποθεσίαν Ἀχέροντος διὰ δυνάμεων ἐκ Πρεβέζης, ὅπως προεβλέπετο καὶ ὅτι τὸ ΓΣ ἐμερίμνα διὰ τὴν ἐκεῖ ἀποστολὴν ἐνισχύσεων δι' αὐτοκινήτων εἰ δυνατὸν ἐκ τῶν δυνάμεων τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας.

Τὸ ΓΣ ἐγνώρισεν εἰς τὴν VIII Μεραρχίαν ὅτι ἡ κατάστασις εἰς τὴν Πίνδον ἐξελίσσεται εὐνοϊκῶς καὶ ὅτι πάντως, καὶ ἂν ἐξειλίσσετο δυσμενῶς, ἡ ἐκτίμησις τοῦ κατὰ πόσον καὶ πότε ἡ ἐξέλιξις αὕτη θὰ ἐπέδρα ἐπὶ τοῦ θεάτρου Ἐπιχειρήσεων Ἠπείρου ἀνήκει εἰς τὴν ἁρμοδιότητα τοῦ ΓΣ καὶ οὐχὶ τῆς μεραρχίας (1).

Ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας μόλις ἔλαβε γνῶσιν τῶν ἀπόψεων καὶ τῶν ὁδηγιῶν τούτων τοῦ ΓΣ, ἐπειδὴ δι' αὐτῶν περιωρίζετο ἡ ἐλευθερία ἐνεργείας του, ἐζήτησε τὴν ἐπιβεβαίωσιν τῶν ἀνωτέρω διὰ διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου.

Πράγματι τὴν νύκτα τῆς 5ης Νοεμβρίου, ἐκοινοποιήθη πρὸς τὴν μεραρχίαν ἡ ἑξῆς διαταγὴ τοῦ ΓΣ περιελθοῦσα αὐτῇ 6ην ἰδίου μηνός (2).

> *«Κατόπιν εὐνοϊκῆς τροπῆς Πίνδου, προσπάθεια μεραρχίας ἔσεται ἡ διατήρησις τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας—Καλαμᾶ. Εἰδικῶς Τομεὺς Θεσπρωτίας δύναται ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ εἰς περίπτωσιν ἀνάγκης διατηρήσῃ κατὰ κρίσιν σας ἀποστολὴν ἐλαστικῆς ἀμύνης μὲ τελικὸν ὅριον ἕλη Ἀχέροντος ποταμοῦ, ὑπὸ ὅρον ἡ σύμπτυξις αὕτη μὴ ἐκθέσῃ λοιπὴν διάταξιν μεραρχίας. Λαμβάνομεν σύντονα μέτρα ἀμέσου ἢ ἐμμέσου ἐνισχύσεώς σας».*

Ἡ μεραρχία, ἵνα ἐνισχύσῃ τὸν τομέα Θεσπρωτίας τοῦ ὁποίου τὰ τμήματα ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 5ης Νοεμβρίου ἤρχισαν νὰ συμπτύσσωνται, ἐκίνησεν ἀπὸ τῆς 2200 τὴν VIII Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως εὑρισκομένην ὡς ἐφεδρείαν εἰς τὴν περιοχὴν Σουλόπουλο πρὸς Κεφαλόβρυσον ἔνθα ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τοῦ Ἀποσπάσματος Θεσπρωτίας εἰς οὗ τὴν διάθεσιν ἐτίθετο.

73. Κατὰ τὴν 6ην Νοεμβρίου, συνεχίζονται ἀπὸ τῆς πρωΐας αἱ ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι τῶν ἰταλικῶν φαλάγγων εἰς τὸν Τομέα Νεγράδων. Ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία ἐβομβάρδισε διάφορα σημεῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν ὁδὸν Ἰωαννίνων—Μετσόβου. Τὸ ἰταλικὸν πεζικὸν ἀναχαιτίζεται καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῶν αὐτομάτων ὅπλων καὶ τῶν τυφεκίων τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων.

Τὸ πυροβολικὸν τῆς ἀμύνης ἔβαλεν ἐναντίον ἰταλικῶν συγκεντρώσεων καὶ τεταγμένων πυροβολαρχιῶν, εἰς ἃς καὶ ἐπέφερε σημαντικὰς ἀπωλείας. Παρ' αἰχμαλώτων ὡμολογεῖτο βραδύτερον ὅτι κάθε κίνησις τῶν Ἰταλῶν εἶχε τελείως ἀποκλεισθῆ ἐκ τῶν πυρῶν τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ.

Εἰς τὸν τομέα Καλαμᾶ οὐδεμία δρᾶσις ἐσημειώθη.

Ὑπὸ τοῦ ΓΣ ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς VIII Μεραρχίας τὰ ΙΙΙ/12 καὶ Ι/6 Τάγματα τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας, ἥτις συνεκεντροῦτο εἰς τὴν περιοχὴν Ἀμφιλοχίας, ὡς ἐπίσης καὶ μία πυροβολαρχία τῶν 155 ἥτις εὑρίσκετο εἰς Καλαμπάκαν.

Τὰ ἀνωτέρω δύο τάγματα προηγήθησαν τῆς κινήσεως τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας. Ἐκ τούτων, τὸ ΙΙΙ/12 Τάγμα, ἐπιστρατευθὲν εἰς Πάτρας τὴν 28ην Ὀκτωβρίου, μεταφέρεται τὴν 2αν Νοεμβρίου ἀτμοπλοϊκῶς εἰς Μεσολόγγιον. Ἐκεῖθεν, κινηθὲν μέσῳ Ἀγρινίου, φθάνει εἰς Ἄρταν τὴν 7ην Νοεμβρίου.

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 693/Β/2 Σελ. 9-11.
(2) Παράρτημα 14.

Τὸ 1/6 Τάγμα, ἐπιστρατευθὲν ἐν Κορίνθῳ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου καὶ ἐπιβιβασθὲν ἀτμοπλοίων τὴν 5ην Νοεμβρίου, φθάνει εἰς Μεσολόγγιον τὴν 6ην Νοεμβρίου καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀγρίνιον τὴν 8ην Νοεμβρίου. Τὸ ἑσπέρας τῆς ἰδίας ἡμέρας, τὸ Τάγμα τοῦτο, κατόπιν διαταγῆς τοῦ ΓΣ ἐπιβιβασθὲν ὑγειονομικῶν αὐτοκινήτων, φθάνει εἰς Ἄρταν τὴν πρωΐαντῆς 9ης Νοεμβρίου ἄνευ μεταγωγικῶν καὶ πυρομαχικῶν.

74. Ἡ δρᾶσις τοῦ Ἰταλικοῦ Σώματος Στρατοῦ Τσαμουριᾶς κατὰ τὴν 6ην Νοεμβρίου, περιγράφεται ὡς κάτωθι ἀπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ Σώματος Στρατοῦ (1).

«Τὴν πρωΐαν τῆς 6ης Νοεμβρίου, αἱ φάλαγγες συνέχισαν τὴν κίνησιν. Ἡ Ἀεροπορία βομβαρδισμοῦ, τῆς ὁποίας ἡ δρᾶσις ἐζητεῖτο ἐπιμόνως, μετέσχε πράγματι εἰς τὴν μάχην, ὄχι ὅμως ἰσχυρῶς κατὰ τὴν προκαθωρισμένην ὥραν, ἀλλὰ πολὺ ἀργότερα καὶ εἰς διαδοχικὰ κύματα μὲ μεγάλα διαλείμματα.

Τὸ πεζικὸν συνέχισε τὴν δρᾶσιν του προσκροῦον εἰς τὴν πάντοτε ἰσχυρὰν ἀντίδρασιν, ἰδιαιτέρως δὲ τοῦ πυρὸς τῶν αὐτομάτων ὅπλων καὶ τῶν τυφεκίων τοῦ ἐχθροῦ.

Ὡς ἐκ τούτου, τὰ ἀποτελέσματα καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἦσαν μέτρια. Τὴν ἑσπέραν ὅμως, εἴτε λόγω τῆς ἀντιδράσεως τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, τὸ ὁποῖον συνολικῶς ὁλόκληρον τὴν ἡμέραν εἶχεν ἐκδηλώσει δραστηριότητα μικροτέραν τῆς προηγουμένης, εἴτε λόγω ἐξασθενήσεως τοῦ πυρὸς τῶν πολυβόλων καὶ τῶν τυφεκίων, εἴτε λόγῳ τῶν θέσεων εἰς τὰς ὁποίας εἶχον φθάσει αἱ φάλαγγες, αἱ ὁποῖαι εἶχον προελάσει σημαντικῶς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, ἐξεδηλώθη, τόσον εἰς τοὺς διοικητάς, ὅσον καὶ εἰς τὰ στρατεύματα, ἡ ἐπιθυμία νὰ ἐπιμείνουν εἰς τὴν δρᾶσιν διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν.

Κατόπιν τούτου διέταξα ὅπως τὴν πρωΐαν τῆς 7ης ἡ δρᾶσις ἐπαναληφθῇ ἀπὸ τῶν πρώτων ὡρῶν μὲ τὰς ἑξῆς ἐπιδιώξεις : Νὰ ἐπιμείνωμεν εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ 1090.

Μὲ ἄλλα στρατεύματα νὰ προσπαθήσωμεν νὰ παρακάμψωμεν τὸν κόμβον τοῦ Καλπακίου, διὰ νὰ προχωρήσωμεν πρὸς τὰ Ἰωάννινα.

Μὲ ἄλλας φάλαγγας, νὰ ἐπιδιώξωμεν τὴν κατάληψιν τῶν θέσεων τοῦ ὑψώματος 791 (2) τὸ ὁποῖον ἤδη ἔχει πληγῆ ἀπὸ τὴν Ἀεροπορίαν.

Ἡ ἀποτυχία τῆς νέας ἰταλικῆς προσπαθείας.
(7 Νοεμβρίου)

75. Κατόπιν τοῦ ἀγῶνος τῆς Μεραρχίας Φερράρα κατὰ τὴν 6ην Νοεμβρίου, ἡ Ἰταλικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις ἀπεφάσισε τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν της μὲ τὰς ἑξῆς ἐπιδιώξεις : Ἐπιμονὴ διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος 1090, προσπάθεια παρακάμψεως τοῦ κόμβου Καλπακίου, κατάληψις τοῦ ὑψώματος 791 καὶ προέλασις εἶτα πρὸς Ἰωάννινα.

Εἰς τὸν Τομέα Νεγράδων, οἱ Ἰταλοὶ ἤρξαντο ἀπὸ τῆς 1100 νὰ βομβαρδίζωσι τὰ ὑψώματα Ἀσόνιστα καὶ Γκραμπάλα, ἀπὸ δὲ τῆς 1500 ἐκδηλώνουσιν ἐπίθεσιν ἐκ Χάνι Καλλιθέας πρὸς Καλύβια Τσερβάρη (Ἐλαφότοπος) διὰ δυνάμεως δύο περίπου ταγμάτων, ἅτινα βαλλόμενα δραστικῶς ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, ἀφοῦ εἰς μάτην προσεπάθησαν νὰ λάβωσι τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν

(1) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 120.
(2) Ἀμέσως δυτικῶς Χρυσορράχης.

ἑλληνικῶν τμημάτων, ἐκαλύφθησαν τελικῶς τὴν 1630, τὸ μὲν ἓν ἐκ τούτων 800 μέτρα ἀνατολικῶς Καλυβίων 'Αρίστης, τὸ δὲ δεύτερον 500 μέτρα ἀνατολικῶς ὑψοδείκτου 600 (1).

Τὴν 2200, ἰταλικὸν τμῆμα δυνάμεως διλοχίας περίπου, ἐπωφελούμενον τοῦ σκότους, κατώρθωσε νὰ ἀναρριχηθῇ ἐκ τῶν δυτικῶν κλιτύων τοῦ ὑψώματος Γκραμπάλα καὶ νὰ ἐπιτεθῇ αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τῆς πρὸς Νότον κορυφῆς (1060) τοῦ ὑψώματος τούτου νὰ καταλάβῃ ταύτην καὶ νὰ ἀπωθήσῃ τὴν ἐκεῖ ἑλληνικὴν διμοιρίαν. Δι' ἀντεπιθέσεως περὶ τὴν 2400, κατωρθώθη κατόπιν σκληροῦ ἀγῶνος ἐκ τοῦ συστάδην διὰ χειροβομβίδων, νὰ ἀνατραπῇ καὶ ἐκδιωχθῇ ἡ ἰταλικὴ αὕτη δύναμις, ἀφοῦ ἐγκατέλειψεν ἐπὶ τόπου 45 νεκρούς, 7 αἰχμαλώτους, 5 ὅλμους, 3 πολυβόλα καὶ 4 ὁπλοπολυβόλα (2).

Κατὰ τὴν ἀντεπίθεσιν ταύτην διεκρίθησαν οἱ 'Ανθυπολοχαγοὶ Βασιλᾶς Μιχαὴλ καὶ Σαρρῆς Νικόλαος, οἵτινες βραδύτερον εὗρον ἡρωϊκὸν θάνατον. Αἱ ἀπώλειαι τῶν ἀντεπιτεθέντων ἑλληνικῶν λόχων ἦσαν εἷς ἀξιωματικὸς νεκρὸς καὶ εἷς τραυματίας, ὁπλῖται δὲ 11 νεκροὶ καὶ 33 τραυματίαι. 'Η ἰταλικὴ δύναμις, ἥτις ἐπετέθη κατὰ τοῦ ὑψώματος Γκραμπάλα, ἀπετέλει τμῆμα τοῦ τάγματος ὅπερ τὴν 1630 καθηλωθὲν ὑπὸ τῶν πυρῶν τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ ἐκαλύφθη 800 μέτρα ἀνατολικῶς Καλυβίων 'Αρίστης καὶ τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν νύκτα, χρησιμοποιῆσαν ἀνεπιτήρητον χαράδραν, ἀνῆλθεν ἐπὶ τῆς Γκραμπάλας.

Εἰς τὰ στήθη τῶν ὁπλιτῶν τῆς ἰταλικῆς διλοχίας ἥτις ἀνερριχήθη ἐπὶ τῆς Γκραμπάλας, ἀνευρέθησαν ἀνηρτημένα μεταλλικὰ ἐμβλήματα κεκοσμημένα διὰ νεκροκεφαλῆς, ἀναγράφοντα τὰ στοιχεῖα 47 R·Q.T. καὶ φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν FANTI DELLA MORTE ἤτοι ΣΤΡΑΤΙΩΤΑΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ.

Εἰς τὸν τομέα Καλαμᾶ οὐδεμία δρᾶσις ἐσημειώθη ἐκτὸς βολῶν τινων τοῦ ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Παντελόνι, κατὰ δὲ τὴν 1400 ἰταλικὸς λόχος ἀνελθὼν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Λεπροβοῦνι διεσκορπίσθη διὰ πυρῶν πυροβολικοῦ.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 7ης Νοεμβρίου ἀφικνεῖται εἰς 'Ιωάννινα πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς VIII Μεραρχίας τὸ Μηχανοκίνητον Σύνταγμα 'Ιππικοῦ τῆς Μεραρχίας 'Ιππικοῦ, διατεθὲν ὑπὸ τοῦ ΓΣ μετὰ μιᾶς πυροβολαρχίας τῶν 75 Σκόντα ἐπ' αὐτοκινήτων. Κατόπιν προτάσεως τοῦ 'Αρχηγοῦ Πυροβολικοῦ τῆς μεραρχίας τὸ σύνταγμα τοῦτο ἐνισχύθη δι' ἓξ ἀντιαρματικῶν τυφεκίων ἐκ τῶν 14 ἅτινα εἶχον διατεθῆ ἀπό τινων ἡμερῶν εἰς τὴν μεραρχίαν, δι' εἴκοσι μοτοσυκλεττῶν ἰταλικῶν ἐκ λαφύρων, καὶ δι' ἑνὸς ἀντιαεροπορικοῦ οὐλαμοῦ τῶν 20 ἐφοδιασθέντος καὶ διὰ διατρητικῶν βλημάτων. 'Η μεραρχία προώριζε τὸ σύνταγμα διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιτυχίας, δι' ὃ καὶ τὸ ἔθεσε προσωρινῶς εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τομέως Καλαμᾶ πρὸς ἰσχυροποίησιν τῆς τοποθεσίας Βρουσίνα—'Αμπέλια καὶ κάλυψιν ἐξ ἐνδεχομένης ἰταλικῆς ἐπιθέσεως ἀπὸ 'Ηγου-μενίτσης (3).

76. 'Η δρᾶσις τῶν ἰταλικῶν μεραρχιῶν Φερράρα καὶ Κενταύρων κατὰ τὴν 7ην Νοεμβρίου καὶ ἡ σχηματισθεῖσα ἐντύπωσις ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ Τσαμουριᾶς ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος τούτου, ἐμφαίνεται εἰς τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα (4).

«Τὴν αὐγὴν τῆς σήμερον αἱ φάλαγγες τοῦ πεζικοῦ ἐξώρμησαν καὶ ἡ ἐνέργειά των ὑπεστηρίχθη ἰσχυρῶς ἀπὸ τὴν ἔντονον καὶ ὁρμητικὴν δρᾶσιν

(1) Σχεδιάγραμμα 4.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/1 Σελ. 32.
(3) 'Αντιστρατήγου Κατσιμήτρου Χαρ. «'Η 'Ηπειρος προμαχοῦσα». Σελ. 120.
(4) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia» Σελ. 132.

τοῦ πυροβολικοῦ μας. Περὶ τὴν 1100 ἡ δρᾶσις τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπιθέσεως εἶχεν ἀρχίσει νὰ ἀντιδρᾷ ἰσχυρῶς εἰς τὴν κίνησιν τῶν φαλάγγων, ἐξεδηλώθη μὲ ἐξαιρετικὴν βιαιότητα. Ἡ συνολικὴ δρᾶσις τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ ἀπεδείκνυεν ὅτι τοῦτο ἦτο τεταγμένον περισσότερον πρὸς τὰ ὀπίσω ἀπὸ τὰς προηγουμένας ἡμέρας, εἰς θέσεις προφανῶς παρεσκευασμένας μὲ σκοπὸν τὴν ἀντίστασιν κατὰ βάθος.

Τὴν 1200, αἱ θέσεις εἰς τὰς ὁποίας εἶχον φθάσει αἱ διάφοροι φάλαγγες, ἦσαν αἱ ἑξῆς :

Μεραρχια Φερράρα. Ἡ ἀριστερὰ φάλαγξ κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1201 (Γκραμπάλα) καὶ βορείας κλιτεῖς τοῦ 1090, ἡ δεξιὰ φάλαγξ ἦτο πάντοτε ἐπὶ τῶν βορείων κλιτύων τοῦ 791 καὶ εἰς τὴν περιοχὴν "Αγιος Ἀθανάσιος, ἡ δὲ τοῦ κέντρου εἶχεν ἀναχαιτισθῆ εἰς τὰς βορείας κλιτεῖς τοῦ Βουρτόπια.

Ἡ Μεραρχία Κενταύρων, ἐξηκολούθησε νὰ κρατῇ σταθερῶς τὴν γέφυραν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐπὶ τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ.

Ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν τριῶν αὐτῶν ἡμερῶν, ἐπείσθην ὅτι εἶχον ἐμπλακῆ μὲ τὸ Σῶμα Στρατοῦ, εἰς μίαν ζώνην προστατευομένην ἀπὸ ἀμυντικὸν σύστημα ἰσχυρῶς ὠργανωμένον εἰς περιχαρακωμένον στρατόπεδον μὲ διαδοχικὰς ἀμυντικὰς γραμμὰς καὶ πολυαρίθμους θέσεις διὰ τὸ πυροβολικὸν ἡτοιμασμένας ἐκ τῶν προτέρων, ζώνην διὰ τὴν ἐναντίον τῆς ὁποίας ἐπίθεσιν, ἐθεώρουν ἀνεπαρκεῖς τὰς δυνάμεις ἃς εἶχον εἰς τὴν διάθεσίν μου.

Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀγρία ἀντίστασις τὴν ὁπο αν προέβαλεν ὁ ἐχθρὸς ἐπὶ τοῦ ὑψώματος 1090, εἰς τὸ ὁποῖον τὸ πεζικόν μας δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ, διότι παρημποδίζετο ἰσχυρῶς ἀπὸ τὸ πυροβολικὸν καὶ ἐπλήσσετο ἀπὸ τὸ πῦρ τῶν πολυβόλων, δίδει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι οἱ Ἕλληνες προτίθενται νὰ χρησιμοποιήσουν τὰς θέσεις αὐτὰς ὡς στήριγμα τῆς ἰσχυρᾶς ὀργανώσεώς των πρὸς κάλυψιν τῶν στρατευμάτων τὰ ὁποῖα βορειότερον προτίθενται νὰ δράσουν ἐπιθετικῶς πρὸς παρεμπόδισιν τοῦ συνδέσμου τῶν δυνάμεων τῶν δύο ἐν δράσει τμημάτων μας.

Ἡ Ἀεροπορία, καίτοι διὰ διαφόρους λόγους δὲν ἱκανοποίησεν ὅλας τὰς αἰτήσεις, ἐπενέβη δραστηρίως εἰς τὴν μάχην κατὰ τὴν χθεσινὴν ἡμέραν, παρέχουσα ἀξιόλογον βοήθειαν εἰς τὴν ἐξέλειξιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Πρέπει ὅμως ἡ Ἀεροπορία βομβαρδισμοῦ νὰ ἐνεργήσῃ μὲ ὁμαδικὰς ἐπιθέσεις, καὶ οὐχὶ σποραδικῶς, καὶ κατὰ τρόπον συνεχῆ καὶ κεραυνοβόλον ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς δράσεως ἐκ μέρους τῶν στρατευμάτων.

Πρέπει ἐπίσης ὅπως ἡ Ἀεροπορία Ἀναγνωρίσεως ἐπιμείνῃ εἰς τὴν ζώνην μὲ περισσοτέραν προσοχὴν διὰ τὴν μείωσιν τῆς δράσεως τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ καὶ κυρίως νὰ συνεργασθῇ μὲ τὸ πεζικὸν καὶ τὸ πυροβολικόν. Εἰδικῶς εἶναι ἀναγκαία ἡ συνεχὴς ἐπαγρύπνησις διὰ τὴν ἄμεσον ἀναγγελίαν πιθανῆς διόδου ἐχθρικῶν στρατευμάτων ἀπὸ τὸν Καλαμᾶν, κυρίως εἰς τὴν ζώνην ἣ ὁποία περιλαμβάνεται μεταξὺ τῶν θέσεων τῶν μεραρχιῶν Φερράρα καὶ Κενταύρων.

Πρέπει τέλος ὅπως ἡ Ἀεροπορία διώξεως ἐμποδίσῃ διὰ συνεχῶν περιπολιῶν τὴν ἐλευθέραν κίνησιν τῶν ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων, τὰ ὁποῖα ἀκόμη καὶ σήμερον ἵπταντο ἀνενόχλητα ἄνωθεν τῶν προκεχωρημένων θέσεών μας καὶ τῶν μετόπισθεν.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀρχιστράτηγος Πράσκα, μὴ ἱκανοποιημένος ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, γράφει τὰ ἑξῆς: (1).

«Ἡ κατάστασις ἐπεδεινοῦτο ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν εἰς ὁλόκληρον τὸ μέτωπον, λόγῳ τῶν δυσμενῶν συνθηκῶν εἰς ἃς περιῆλθον αἱ ἐν Ἀλβανίᾳ εὑρισκόμεναι μεραρχίαι μας.
Ἡ ἀρχική μας νίκη ἐξητμίζετο, ἐφ' ὅσον ἡ ὑπεροχὴ τῶν Ἰταλικῶν δυνάμεων ἐξηντλεῖτο, χωρὶς νὰ ἔρχωνται αἱ προβλεπόμεναι ἐνισχύσεις.
Καὶ αὐτὸ συνέβαινε ἐνῷ ἦτο καταφανὴς ἡ κανονικὴ ἐνίσχυσις τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων.
Παρὰ ταῦτα, ἐκ τῶν πληροφοριῶν, προκύπτει ὅτι ἡ ἑλληνικὴ παράταξις ἦτο ἀκόμη ἀτελὴς ἀπέναντι τῆς ἄκρας δεξιᾶς πτέρυγός μας ἐπὶ τῆς ἀκτῆς.
Ἐσκέφθην ὅτι ὀφείλομεν νὰ ἐπιμείνωμεν εἰς τὴν κυκλωτικὴν κίνησιν εἰς τὴν δεξιάν μας πτέρυγα καὶ ὅτι ἡ δρᾶσις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἦτο ὁ καλλίτερος τρόπος διὰ νὰ ἀντισταθμίσωμεν τὴν ἀνάλογον ἑλληνικὴν κ νησιν εἰς τὸ ἀριστερόν μας εἰς τὴν Ἤπειρον.
Ἡ Μεραρχία «Φερράρα» καὶ ἡ «Κενταύρων» ἀκινητοποιοῦσι σημαντικὴν δύναμιν ἐχθρικῶν στρατευμάτων.
Ἡ Μεραρχία «Σιέννα» καὶ τὸ παραλιακὸν συγκρότημα, ἀμφότεραι ἄθικτοι καὶ ἔχουσαι ὑπερβῆ τὸν Καλαμᾶν ὁ ὁποῖος ὡς ἐμπόδιον προσεφέρετο δι' ἀποτελεσματικὴν ἄμυναν, ἀντεπροσώπευον δύναμιν στιγμῆς σημαντικὴν ἀκόμη διὰ νὰ πλήξῃ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τοῦ ἐχθροῦ, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν στρατιωτικὴν ἔκφρασιν ἐφαίνετο ἀκόμη κρεμασμένον εἰς τὸν ἀέρα».

Ἡ Ἰταλικὴ ἐπίθεσις εἰς τὸν Τομέα Θεσπρωτίας.
(4 μέχρις 7 Νοεμβρίου)

77. Τὴν 4ην Νοεμβρίου, τὰ πάντα εἶναι ἕτοιμα ἀπὸ ἰταλικῆς πλευρᾶς διὰ τὴν βιαίαν διάβασιν τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ εἰς τὸν Τομέα Θεσπρωτίας. Τὸ ὑλικὸν γεφυροσκευῆς ἤρχισε νὰ καταφθάνῃ καὶ νὰ προωθῆται εἰς τὰ σημεῖα διαβάσεως τοῦ ποταμοῦ παρὰ τὴν Βρυσέλαν καὶ τὸ Τσιφλίκι. Ἡ Μεραρχία Σιέννα εἶχε προπαρασκευάσει διὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τὴν βιαίαν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ ἵνα βοηθήσῃ τὰς παραλιακὰς δυνάμεις, πλὴν αὕτη ἀνεβλήθη διὰ τὴν ἑπομένην ἵνα ἐν τῷ μεταξὺ συγκεντρωθῇ τὸ ὑλικὸν γεφυροσκευῆς. Ἡ μεραρχία αὕτη ἐνισχύθη διὰ τῆς φάλαγγος Καρλόνι ἐκ τῆς περιοχῆς Κεραμίτσας, ἀφεθέντος εἰς τὴν ἐκεῖ περιοχὴν ἑνὸς τάγματος τοῦ 31ου Συντάγματος Πεζικοῦ μετὰ τοῦ III Τάγματος ἐθελοντῶν Ἀλβανῶν καὶ μιᾶς πυροβολαρχίας. Ἡ παραλιακὴ φάλαγξ Ἀντρεΐνι ἐνισχύθη καὶ αὕτη διὰ τῶν ταγμάτων ἐθελοντῶν Ἀλβανῶν Πεσκοσολίντα καὶ Κιαραβάλλε καὶ διὰ δύο πυροβολαρχιῶν. Αἱ διαταγαὶ τοῦ Σώματος Στρατοῦ Τσαμουριᾶς εἶχον ἤδη κοινοποιηθῆ, ὁρίζουσαι τὴν διάβασιν τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ ὑπὸ μὲν τῆς Μεραρχίας Σιέννα παρὰ τὴν Βρυσέλαν, ὑπὸ δὲ τῆς παραλιακῆς ὁμάδος δυτικῶς τῆς πρώτης πρὸς Τσιφλίκι καὶ μέχρι τῆς παραλίας.

Τὰ ἑλληνικὰ τμήματα τοῦ τομέως Θεσπρωτίας ἐν ὄψει τῆς μεγάλης ὑπεροχῆς τοῦ ἐχθροῦ εἰς πεζικόν, πυροβολικὸν καὶ μέσα πυρός, παρέμενον ἐπὶ τῶν θέσεών των ἐν ἀναμονῇ τῆς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως, ἥτις ἀνεμένετο διὰ τὴν ἑπομένην. Εἰς τὴν ζώνην τοῦ τομέως ἐπεκράτει ἠρεμία, ἐξαιρέσει βολῶν τινῶν τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ κατὰ τῆς περιοχῆς καὶ τῆς κωμοπόλεως τῶν Φιλιατῶν. Καθ'

(1) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 155.

ὅλην τὴν ἡμέραν παρετηρεῖτο ζωηρὰ κίνησις Ἰταλικῶν ὀχημάτων μετὰ γεφυροσκευῆς ἀπὸ Φιλιάτες εἰς Βρυσέλαν, παρενοχλουμένη ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου.

Τὴν μεσημβρίαν ἀφικνοῦνται εἰς Γαρδίκι, δεκαπέντε χιλιόμετρα νοτίως Παραμυθιᾶς, πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας, ἡ διοίκησις τοῦ 24ου Συντάγματος Πεζικοῦ, τὸ Ι/24 Τάγμα (μεῖον λόχος καὶ διμοιρία πολυβόλων), πολυβολαρχία τοῦ 2ου Τάγματος πολυβόλων Κινήσεως καὶ οὐλαμὸς πυροβολικοῦ συνοδείας. Ἐκ τούτων, ὁ τομεὺς διέθεσεν ἀμέσως εἰς τὸν Ὑποτομέα Παραποτάμου ἕνα λόχον πεζικοῦ καὶ δύο διμοιρίας τοῦ τάγματος πολυβόλων κινήσεως (1).

Κατόπιν τῶν ἐνισχύσεων τούτων, ὁ Ὑποτομεὺς Παραποτάμου, μὲ Σταθμὸν Διοικήσεως τὴν Δρυμίτσαν, ὠργάνωσεν ἓν κέντρον ἀντιστάσεως καὶ ἓν σημεῖον στηρίγματος (2) ὡς ἑξῆς:

Τὸ κέντρον ἀντιστάσεως Παραποτάμου, δυνάμεως 2 λόχων πεζικοῦ καὶ τεσσάρων διμοιριῶν πολυβόλων.

Τὸ σημεῖον στηρίγματος Ρίζιανης, δυνάμεως ἑνὸς λόχου πεζικοῦ καὶ μιᾶς διμοιρίας πολυβόλων. Ἐφεδρεία ὑποτομέως: Οὐλαμὸς πεζικοῦ καὶ διμοιρία πολυβόλων.

Εἰς τὴν περιοχὴν Ἡγουμενίτσης ὠργανώθη Κέντρον ἀντιστάσεως, δυνάμεως διλοχίας πεζικοῦ καὶ τριῶν διμοιριῶν πολυβόλων.

Ὁ τομεύς, διεβλέπων ὅτι ὁ ἐχθρὸς θὰ συνεκέντρωνε ἰσχυρὰ μέσα καὶ θὰ συνέτριβεν ἴσως τὰς ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Παραποτάμου ἐγκατεστημένας δυνάμεις καὶ θέλων νὰ διατηρήσῃ τὴν δυνατότητα συνεχίσεως τοῦ ἀγῶνος, βάσει τῶν ἀπὸ 3 Νοεμβρίου ὁδηγιῶν τῆς μεραρχίας, ἐκοινοποίησεν εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου ὁδηγίας, διὰ τῶν ὁποίων ἐγνώριζεν εἰς τοῦτον ὅτι εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ ἄμυνα ἐπὶ τῆς τοποθεσίας θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν συντριβὴν τῶν δυνάμεών του, θὰ ἐγίνετο ἐγκαίρως σύμπτυξις πρὸς τὰς διαβάσεις Δρυμίτσας καὶ Δράμεσι καὶ τῆς στενωποῦ Ἁγίας Μαρίνης, αἵτινες ἔδει νὰ ἐξασφαλισθῶσι πάσῃ θυσίᾳ. Τὴν σύμπτυξιν ταύτην θὰ διέτασσεν ὁ τομεύς, μόνον εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ διοικητὴς τοῦ ὑποτομέως θὰ ἔκρινεν ὅτι ἡ διαταγὴ ἐκ μέρους τοῦ τομέως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ δοθῇ ἐγκαίρως, ἐξουσιοδοτεῖτο νὰ διατάξῃ ὁ ἴδιος σύμπτυξιν καὶ νὰ ἀναφέρῃ ἀμέσως εἰς τὸν τομέα (3).

Ὁ τομεὺς ἀνέθεσε κατὰ τὴν νύκτα εἰς τὸν Ὑποτομέα Παραποτάμου τὴν μελέτην ὑποχωρητικοῦ ἑλιγμοῦ τῶν τμημάτων του.

78. Κατὰ τὴν 5ην Νοεμβρίου ἐξεδηλώθη ἡ ἀναμενομένη ἐπίθεσις τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸν Τομέα Θεσπρωτίας. Ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου τῆς 4 πρὸς 5 Νοεμβρίου, τὰ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ φυλάκια τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου ἐσημείωσαν ἔναρξιν κατασκευῆς γεφύρας ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν παρὰ τὸ πορθμεῖον Βρυσέλας καὶ ἤρξαντο νὰ βάλλωσι κατ' αὐτῶν μέχρι πρωΐας. Ἅμα τῇ ἕω, οἱ Ἰταλοὶ ἤρχισαν νὰ βομβαρδίζωσι σφοδρῶς τὴν τοποθεσίαν τοῦ κέντρου ἀντιστάσεως Παραποτάμου διὰ πυρῶν πυροβολικοῦ παντὸς διαμετρήματος καὶ ὅλμων, τῇ συμμετοχῇ τῆς Ἀεροπορίας, ἥτις βομβαρδίζουσα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἅπασαν τὴν περιοχὴν μεταξὺ Τσιφλίκι, Βρυσέλας, Παραπόταμος καὶ Ρίζιανι ἐκάλυπτε τὴν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν κατασκευὴν γεφυρῶν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ εἰς Βρυσέλαν καὶ Τσιφλίκι (4).

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Α/1β Σελ. 12.
(2) Σχεδιάγραμμα 6.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Α Σελ. 11.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Α Σελ. 13.

8. Ἀντιστρ. Παναγιώτης Δεμέστιχας
Διοικητὴς Α' Σώματος Στρατοῦ

9. Ἀντιστρ. Κων. Μπακόπ[illegible]
Διοικητὴς Ε' Σώματος Στ[illegible]

10. Ἀντιστρ. Μάρκος Δράκος
Διοικητὴς ΤΣΑΜ

11. Ἀντιστρ. Δημ. Παπαδ[illegible]
Διοικητὴς Β' Σώματος Στ[illegible]

12. Ὑποστρ. Βασίλειος Βραχνὸς
Διοικητὴς Ι Μεραρχίας

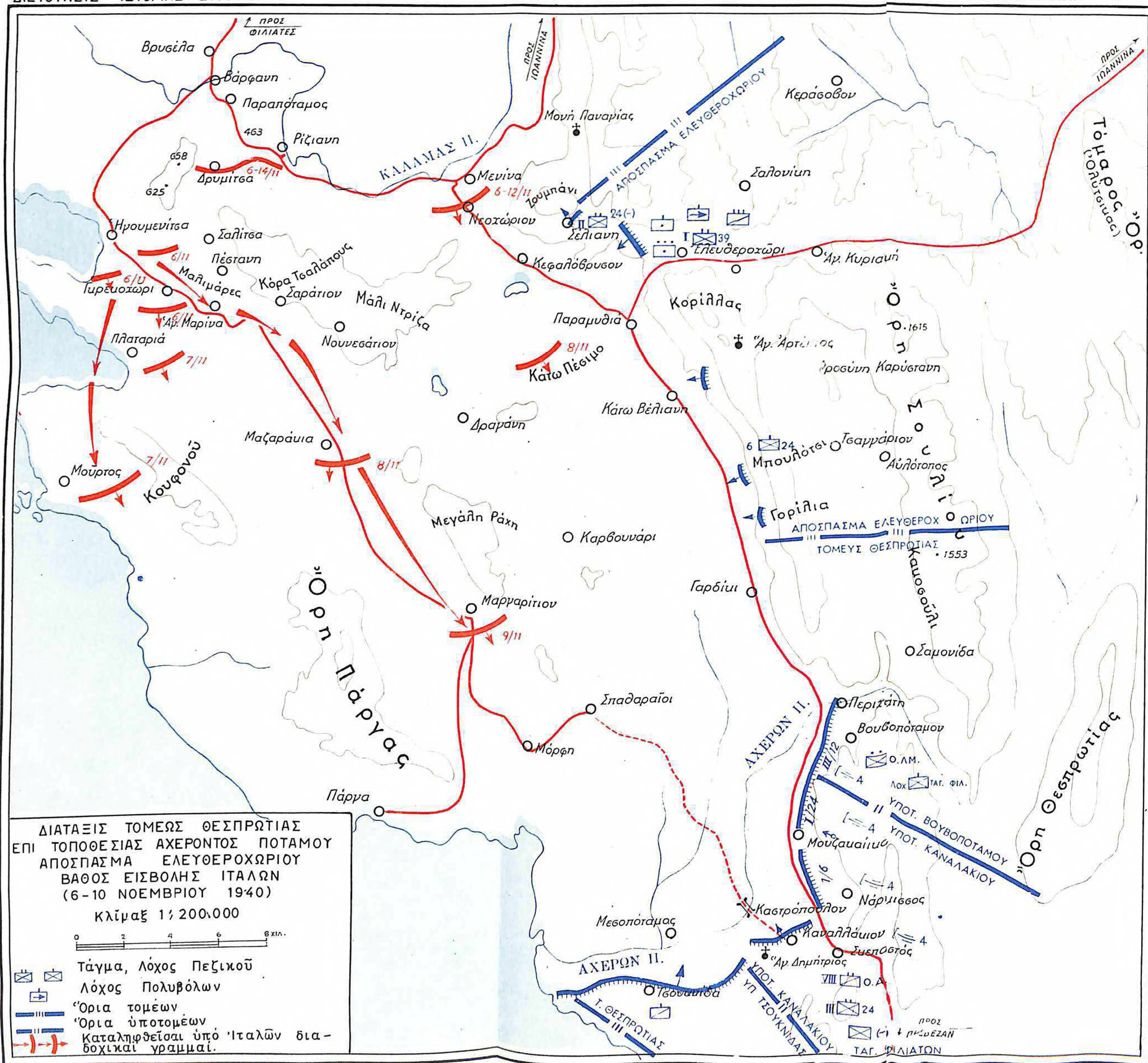
13. Ἀντιστρ. Γεώργιος Κοσμᾶς
Διοικητὴς Δ' Σώματος Στρατοῦ

14. Ὑποστρ. Γεώργιος Στανωτᾶς
Διοικητὴς Μεραρχίας Ἱππικοῦ

15. Ὑποστρ. Χρῆστος Ζυγούρης
Διοικητὴς ΙΧ Μεραρχίας

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΤΟΜΕΩΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ
ΕΠΙ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ ΑΧΕΡΟΝΤΟΣ ΠΟΤΑΜΟΥ
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΧΩΡΙΟΥ
ΒΑΘΟΣ ΕΙΣΒΟΛΗΣ ΙΤΑΛΩΝ
(6-10 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1940)
Κλίμαξ 1:200.000
Τάγμα, Λόχος Πεζικοῦ
Λόχος Πολυβόλων
Ὅρια τομέων
Ὅρια ὑποτομέων
Καταληφθεῖσαι ὑπό Ἰταλῶν διαδοχικαί γραμμαί.
ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΑΤΕΣ
ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΑ
Βρυσέλα
Βάρφανη
Παραπόταμος
Ρίζιανη
Δρυμίτσα
Ηγουμενίτσα
Σαλίτσα
Πέστανη
Γυρευοχώρι
Μαλιμάρες
Κόρα Τσαλάπους
Σαράτιον
Μάλι Ντρίζα
Αγ. Μαρίνα
Πλαταριά
Νουνεσάτιον
Μαζαράκια
Μούρτος
Κουφονού
Δραγάνη
Μεγάλη Ράχη
Καρβουνάρι
Μαργαρίτιον
Ὄρη Πάργας
Σπαδαραῖοι
Μόρφη
Πάργα
Μεσοπόταμος
ΚΑΛΑΜΑΣ Π.
Μενίνα
Νεοχώριον
Ζουμπάνι
Σελιανη
Μονή Παναγίας
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΧΩΡΙΟΥ
Ελευθεροχώρι
Κεφαλόβρυσον
Κεράσοβον
Σαλονίκη
Αγ. Κυριακή
Κορίλλας
Παραμυθιά
Κάτω Πέσιμο
Κάτω Βέλιανη
Αγ. Αρτέμιος
Καρύσταινη
Μπουλότσι
Τσαγγάριον
Αυλότοπος
Γορίλια
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΧΩΡΙΟΥ
ΤΟΜΕΥΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ
Ὄρη Σουλίου
Καμοσούλι
Γαρδίκι
Σαμονίδα
Τόμαρος Ὄρ. (Ὀλύτσικας)
Περιστάτη
Βουβοπόταμον
ΑΧΕΡΩΝ Π.
ΥΠΟΤ. ΒΟΥΒΟΠΟΤΑΜΟΥ
ΥΠΟΤ. ΚΑΝΑΛΑΚΙΟΥ
Ὄρη Θεσπρωτίας
Μουζακαίικα
Νάρκισσος
Καστρόπουλον
Καναλλάκιον
Αγ. Δημήτριος
Σκεπαστός
Τσουκνίδα
Τ. ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ
ΥΠΟΤ. ΚΑΝΑΛΑΚΙΟΥ
ΥΠ ΤΣΟΥΚΝΙΔΑΣ
ΠΡΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΝ
ΤΑΓ. ΦΙΛΙΑΤΩΝ

Εἰς τὴν περιοχὴν Τσιφλίκι, οἱ Ἰταλοί, μὴ συναντήσαντες σοβαρὰν ἀντίστασιν, κατορθώνουσι τὴν 1015 νὰ ζεύξωσι τὸν ποταμόν, νὰ διαβῶσι τοῦτον, καὶ νὰ καταλάβωσι μέχρι τῆς 1700 τὰ ὑψώματα Ἁγίου Βλασίου, Καστρὶ καὶ Κοπρέζας καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Δάφνης καὶ Νέας Σελευκείας τμημάτων τοῦ ΙΙΙ/24 Τάγματος, ἅτινα παρέμειναν ἀγωνιζόμενα ἄνευ συνδέσμου μετὰ τῆς διοικήσεως τοῦ Τάγματος. Τὴν 2000, τὰ τμήματα ταῦτα συνεπτύχθησαν πρὸς Ἡγουμενίτσαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐξεκένωσαν τὸ μεσονύκτιον τῆς 5ης Νοεμβρίου (1).

Εἰς τὴν περιοχὴν Βρυσέλας, λόγῳ ἐπιτυχοῦς ἀντιδράσεως τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων, οἱ Ἰταλοὶ μέχρι τῆς 1500, παρὰ τὰς αἰσθητὰς ἀπωλείας των, δὲν εἶχον κατορθώσει νὰ κατασκευάσωσι τὴν γέφυραν καὶ νὰ διαβῶσι τὸν ποταμόν. Ἡ μοναδικὴ πυροβολαρχία τῶν 75 τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου, βάλλουσα διὰ δύο πυροβόλων (τῶν ἑτέρων δύο παρουσιασάντων ἐλάττωσιν τῆς ταχυβολίας λόγῳ ἀτελοῦς ἐπανατάξεως), ἐπιτυγχάνει διὰ τῆς εὐστόχου βολῆς της νὰ ματαιώσῃ δὶς τὴν κατασκευὴν τῆς γεφύρας. Ἡ πυροβολαρχία καίτοι δραστικώτατα βομβαρδιζομένη ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας καὶ βαλλομένη ὑπὸ τοῦ ἐπισημάναντος αὐτὴν βαρέος ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ μόνον ἐπ' ὀλίγον ἐσίγησεν ἐπαναρχίσασα καὶ πάλιν τὴν βολήν.

Περὶ τὴν 1500, οἱ Ἰταλοὶ ὑπὸ τὴν προστασίαν φραγμοῦ πυρός, κατορθώνουσι νὰ κατασκευάσωσι γέφυραν διὰ μικρῶν λέμβων παρὰ τὸ πορθμεῖον καὶ νὰ διαβῶσι τὸν ποταμόν. Τὰ τμήματα τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου, βληθέντα δραστικῶς ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου πυροβολικοῦ καὶ ἀεροπορίας, συνεπτύχθησαν πλὴν τοῦ Λόχου Ρίζιανης ὅστις δὲν ὑπέστη ἐπίθεσιν. Ὁ διοικητὴς τοῦ Ὑποτομέως, κατόπιν τῆς ὑποχωρήσεως τῶν τμημάτων τοῦ ἀριστεροῦ του, συνέπτυξε τὴν πυροβολαρχίαν εἰς Πέσταινην καὶ ἐν συνεχείᾳ μετεκίνησε τὸν σταθμὸν διοικήσεώς του εἰς Ἀμπέλια (2).

79. Ὁ Ὑποτομεὺς Νεοχωρίου, μὴ ὑποστὰς πίεσίν τινα ἐκ μέρους τῶν Ἰταλῶν, τηρεῖ τὰς θέσεις του, τμῆμα δὲ μόνον τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ ὑποτομέως τούτου ἐκ διμοιρίας Πεζικοῦ καὶ ὁμάδος πολυβόλων ἀναγκάζεται, λόγῳ ἀποκαλύψεως τοῦ ἀριστεροῦ του πλευροῦ, κατόπιν τῆς συμπτύξεως τῶν τμημάτων τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου καὶ τῆς καταλήψεως ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν τῶν ὑψωμάτων Πέσταινης, νὰ δημιουργήσῃ ἐπικαμπὴν διατηροῦν σταθερῶς τὰς θέσεις του. Ἡ πυροβολαρχία τοῦ ὑποτομέως τούτου διὰ βολῶν κατὰ 90° ἀριστερὰ τῶν ἀρχικῶν διευθύνσεων βολῆς ἐπιζητεῖ νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἀριστερὸν τοῦ ὑποτομέως, ἰσχυραὶ δὲ περίπολοι προωθοῦνται ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ μέχρι Ρίζιανι καὶ ἐπὶ τῶν δυτικῶν προσβάσεων τοῦ ὑψώματος 735 Γκολνίτσης.

Ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου ἤρχισαν νὰ καταφθάνουν εἰς Κεφαλόβρυσον καὶ εἰς Παραμυθιὰν κατὰ μικρὰς ὁμάδας τὰ συμπτυχθέντα τμήματα τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου καὶ τῆς διλοχίας Ἡγουμενίτσης.

Αἱ ἀπώλειαι ἐκ τῶν συγκρούσεων Παραποτάμου ἀνῆλθον εἰς ἕνα ἀξιωματικὸν καὶ 9 ὁπλίτας νεκροὺς καὶ 15 ὁπλίτας τραυματίας.

80. Ὁ Τομεὺς Θεσπρωτίας, ἅμα τῇ πληροφορίᾳ τῆς διαβάσεως ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ, διέταξε τὸν μὲν διοικητὴν τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου νὰ συνεχίσῃ τὴν μάχην μέχρι τῆς νυκτὸς μεθ' ὃ νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς ὁδηγίας, αἵτινες καθώριζον σύμπτυξιν εἰς μικρὸν βάθος μέχρι τῶν ὀρεινῶν διαβάσεων Δρυμίτσας

---

(1) Σχεδιάγραμμα 6.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 672/Ζ Σελ. 18.

καὶ Δράμεσι, τὸν δὲ διοικητὴν τῆς διλοχίας Ἡγουμενίτσης ὅπως συμπτυχθῇ καὶ οὗτος κατὰ τὴν νύκτα συμφώνως μὲ τὰς διαταγάς, ἃς εἶχεν, ἐπιζητῶν τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου. Ἡ διαταγὴ ὅμως αὕτη τοῦ Τομέως δὲν ἐξετελέσθη παρὰ τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου λόγῳ τῆς ἀπὸ τῶν ἀπογευματινῶν ὡρῶν διαρροῆς τῶν ὑπ' αὐτὸν τμημάτων. Ἀπὸ τῆς 1730 διεκόπη καὶ ὁ τηλεφωνικὸς σύνδεσμος μεταξὺ Παραποτάμου καὶ τοῦ τομέως (1).

Τὴν 1530 ὁ διοικητὴς τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου κινεῖται ἐκ Δρυμίτσας πρὸς Πέτσανην. Ἀφιχθεὶς ἐκεῖ τὴν 2045 εὑρέθη πρὸ μεγάλου ἀριθμοῦ ὁπλιτῶν καὶ 7–8 ἀξιωματικῶν τοῦ Ὑποτομέως συμπτυσσομένων πρὸς Νότον (2).

Ἐκεῖ συνήντησεν καὶ τὸν διοικητὴν τοῦ 21ου Συντάγματος Ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ μόλις ἀφιχθέντα μετὰ τοῦ πυροβολικοῦ του, ὅπερ εὑρίσκετο ἐν πλήρει συνοχῇ.

Τὴν 2130 ὁ διοικητὴς τοῦ Ὑποτομέως λαμβάνει ἀναφορὰν τοῦ διοικητοῦ τῆς διλοχίας, ἥτις εἶχε λάβει τὴν ἐντολὴν νὰ τηρήσῃ τὴν διάβασιν Δράμεσι, δι' ἧς οὗτος τοῦ ἀνέφερε τὴν δυσχερεστάτην κατάστασιν τῶν τμημάτων του, καὶ τὴν ἀδυναμίαν ἐκπληρώσεως τῆς ἀποστολῆς του (3).

Περὶ τὸ μεσονύκτιον πληροφορεῖται παρὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Κέντρου Ἀντιστάσεως Ἡγουμενίτσης ὅτι εἶχεν ἐκκενώσει τὴν Ἡγουμενίτσαν καὶ ὅτι μὲ μικρὰν δύναμιν θὰ ἐγκαθίστατο εἰς Ἁγίαν Μαρίναν καὶ Σαλίτσαν.

Ὁ διοικητὴς τοῦ Ὑποτομέως, ἐκθέτων τὴν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν πρὸς τὸν Διοικητὴν τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας, ἀναφέρει εἰς τοῦτον τὰ κάτωθι διὰ ραδιοτηλεγραφήματός του (4).

«Ἐχθρὸς κατέλαβεν Ἡγουμενίτσαν καὶ Παραπόταμον. Δρυμίτσαν κατέχω ἀσθενέστατα. Εἰς Ἡγουμενίτσαν καὶ Δράμεσι ἔστειλα σύνδεσμον. Εὑρίσκομαι Πέσταvην μὲ Πυροβολικὸν καὶ ἄνευ Πεζικοῦ. Ἀποστείλατε ἐντὸς τῆς νυκτὸς ἐνισχύσεις πρὸς συνέχισιν ἀγῶνος».

81. Ὁ τομεὺς Θεσπρωτίας, πρὸ τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως ἀπέστειλε νέαν διαταγὴν πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου ἐπαναλαμβάνων τὴν ἀνάγκην ὅπως κρατηθῶσι πάσῃ θυσίᾳ αἱ διαβάσεις Δρυμίτσας καὶ Δράμεσι καὶ πραγματοποιηθῇ ὁ σύνδεσμος μετὰ τῆς διλοχίας Ἡγουμενίτσης, ἐγνώριζε δὲ εἰς τοῦτον ὅτι ἐντὸς τῆς νυκτὸς θὰ ἐνισχύετο διὰ τοῦ εἰς Παραμυθιὰν 2ου Λόχου μετὰ διμοιρίας πολυβόλων τοῦ Τάγματος Προκαλύψεως Φιλιατῶν (5). Ὁ λόχος οὗτος ἀνεχώρησεν ἀπὸ τῆς μεσημβρίας διὰ Δρυμίτσαν, πλήν, μόλις συνήντησε τὰ συμπτυσσόμενα τμήματα τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου, ἠκολούθησε τὴν σύμπτυξιν τούτων.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ μεραρχία, πρὶν ἢ γνωσθῇ εἰς ταύτην ἡ σύμπτυξις τῶν τμημάτων Παραποτάμου καὶ Ἡγουμενίτσης, διέταξε τὸν Τομέα Θεσπρωτίας ὅπως συγκρατήσῃ τὸν ἐχθρὸν ὅπως δήποτε ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων ἀμέσως νοτίως τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ καὶ ἐπὶ τῆς γραμμῆς στοιχιζομένης ὑπὸ τῶν χωρίων (6). Ἀμπέλια, Βορείως Δρυμίτσα, Δράμεσι, Κορύκιανη, Αὐχὴν Νεοχωρίου καὶ διάβασις Ζουμπάνι (τέσσαρα χιλιόμετρα ἀνατολικῶς Νεοχωρίου) καὶ ἐξασφαλίσῃ τὴν διάβασιν Ἡγουμενίτσης πρὸς Μαργαρίτι λαμβανομένων ἐγκαίρως

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Α. Σελ. 15.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Β/Ι. Σελ. 48.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Β. Σελ. 50.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Β. Σελ. 49.
(5) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Α/Ι. Σελ. 15.
(6) Σχεδιάγραμμα 6.

τῶν καταλλήλων μέτρων. Εἰς περίπτωσιν ἀδυναμίας συγκρατήσεως τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω γραμμῆς, διετάσσετο ὅπως συμμορφωθῇ πρὸς τὰς ἀπὸ 1 Νοεμβρίου ὁδηγίας τῆς μεραρχίας, διὰ τῶν ὁποίων καθωρίζετο ὡς ἐλάχιστον ὅριον συμπτύξεώς του ὁ ποταμὸς 'Αχέρων. 'Ετονίζετο πρὸς τούτοις ὅτι, κατὰ τὴν πρὸς Νότον κίνησίν του, ἔδει νὰ καλύψῃ τὴν ἀπὸ 'Ελευθεροχώρι—Κεράσοβον—Κουμπαριὲς πρὸς Κοσμηρᾶ καὶ 'Ιωάννινα κατεύθυνσιν, διαθέτων εἰς τὴν διάβασιν τοῦ 'Ελευθεροχωρίου καὶ εἰς τὰς διαβάσεις Ζουμπάνι ἓν τάγμα τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς μὲν θὰ εἶχεν ὡς ἀποστολὴν τὴν διατήρησιν τῆς περιοχῆς 'Ελευθεροχωρίου καὶ τὴν κάλυψιν τῆς διαβάσεως Ζουμπάνι, εἶτα δὲ θὰ εἰλίσσετο ὑποχωρητικῶς κατὰ τὴν καλυπτέαν κατεύθυνσιν καὶ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ διοικητοῦ τοῦ τάγματος. Τοῦτο, ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς του ἐκεῖσε, θὰ ὑπήγετο ὑπὸ τὴν μεραρχίαν (1).

'Ο διοικητὴς τῆς μεραρχίας ἐπεκοινώνησε καὶ τηλεφωνικῶς μετὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας καὶ διέταξε τοῦτον νὰ ἐξασκήσῃ ἅπασαν τὴν ἐπιρροήν του καὶ νὰ λάβῃ σκληρὰ μέτρα κατὰ τῶν τυχὸν λιποψυχησάτων, νὰ συγκρατηθῇ δὲ ἐπὶ τῆς γραμμῆς Δρυμίτσα—Δράμεσι.

'Η διαταγὴ αὕτη τῆς Μεραρχίας δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῇ καὶ ἡ διαρροὴ τῶν τμημάτων τοῦ 'Υποτομέως Παραποτάμου καὶ τῆς Διλοχίας 'Ηγουμενίτσης συνεχίσθη.

'Ο Τομεὺς Θεσπρωτίας ἐν τῇ προσπαθείᾳ του ὅπως συγκεντρώσῃ τὰ διαρρέοντα τμήματα, διέταξε τὰς ἑσπερινὰς ὥρας τὸν εἰς Καναλλάκιον εὑρισκόμενον διοικητὴν τοῦ 24ου Συντάγματος Πεζικοῦ ὅπως ἀχθῇ εἰς Μαζαρακιὰ διὰ τὴν ἄμεσον ἀναδιοργάνωσιν τῶν παραπλανηθέντων καὶ ἀποδιοργανωθέντων τμημάτων.

82. 'Η ἑσπέρα τῆς 5ης Νοεμβρίου εὑρίσκει τὴν διάταξιν τῶν 'Ιταλικῶν δυνάμεων εἰς τὴν περιοχὴν Θεσπρωτίας μὲ τὴν Μεραρχίαν Σιέννα κατέχουσαν τὴν στενωπὸν Παραποτάμου Βάρφανης, μὲ τὰς παραλιακὰς δὲ δυνάμεις εἰς θέσεις δεσποζούσας τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Παραποτάμου—'Ηγουμενίτσα εἰς ἀπόστασιν δύο χιλιομέτρων βορείως ὑψώματος 'Ηγουμενίτσης.

'Ο διοικητὴς τῆς μεραρχίας Σιέννα περιγράφει λεπτομερῶς τὰ τῶν προσπαθειῶν διὰ τὴν ζεῦξιν γεφύρας καὶ τῆς διαβάσεως διὰ λέμβων τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ ὑπὸ τῶν II καὶ III Ταγμάτων τοῦ 32ου Συντάγματος Πεζικοῦ κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 5ης Νοεμβρίου. 'Ανέφερε τὴν εὔστοχον δρᾶσιν τῶν δύο ἑλληνικῶν πυροβολαρχιῶν, τόσον κατὰ τὴν πῆξιν τῆς γεφύρας, ὅσον καὶ μετὰ ταύτην καὶ τὴν δημιουργίαν τοῦ προγεφυρώματος διὰ τῆς καταλήψεως τῶν ὑψωμάτων Παραποτάμου κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς ἰδίας ἡμέρας. Περατώνει δὲ τὴν περιγραφὴν ὡς ἑξῆς:

«Τὴν νύκτα τὸ προγεφύρωμα ἔχει σχηματισθῇ. Τὸ 32ον Σύνταγμα γράφει τὴν ἡμέραν ταύτην μ αν ὡραίαν σελίδα ἡρωϊσμοῦ καὶ θάρρους.

'Η τοποθεσία ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ ἔχει ἐξουδετερωθῇ. 'Η ἁμαξιτὴ πρὸς Μενίναν εἶναι ἀνοικτὴ (2)».

Διὰ τὴν 6ην Νοεμβρίου, μετὰ τὴν πραγματοποιηθεῖσαν διάβασιν τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ καὶ τὴν δημιουργίαν τοῦ προγεφυρώματος, ἡ 'Ιταλικὴ διοίκησις εἶχε διατάξει τὴν συνέχισιν τῆς ἐπιθέσεως ἐπὶ τῇ σκοπῷ ὅπως αἱ παραλιακαὶ δυνάμεις καταλάβουν τὴν γραμμὴν Πλαταριὰ διὰ τοῦ Συντάγματος 'Ιππικοῦ 'Αόστα, τὸ Γκρεκοχώρι διὰ τοῦ 3ου Συντάγματος Γρεναδιέρων καὶ τὴν

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/Ι Σελ. 28.
(1) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 137.

Πέσταvη διὰ τοῦ Συντάγματος Ἱππικοῦ Μιλάνο (1). Ἡ Μεραρχία Σιέννα διετάχθη ὅπως προωθήσῃ τὴν διάταξιν μάχης αὐτῆς ἐκ τῆς στενωποῦ Βάρφανης πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Μενίνας. Ἡ δραστηριότης τῶν παραλιακῶν δυνάμεων κατὰ τὴν 6ην Νοεμβρίου, περιωρίσθη εἰς τὴν προώθησιν τμημάτων Ἱππικοῦ διὰ Ἡγουμενίτσης πρὸς Μαζαρακιά, διὰ τὴν λῆψιν ἐπαφῆς μετὰ τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων(2). Ἡ ἐπαφὴ δὲν ἐλήφθη καθ' ὅσον τὰ τμήματα τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας, διαρκούσης τῆς νυκτὸς 5 πρὸς 6 Νοεμβρίου, εἶχον διαρρεύσει νοτίως Μαζαρακιᾶς πρὸς τὸν Ἀχέροντα ποταμόν.

Περὶ τὴν 0900, ἡ Ἑλληνικὴ Ἀεροπορία διὰ καθέτου ἐφορμήσεως τριῶν ἀεροπλάνων, βομβαρδίζει καὶ καταστρέφει τὴν κατασκευασθεῖσαν παρὰ τῶν Ἰταλῶν γέφυραν εἰς τὴν περιοχὴν Βάρφανης. Ἐπίσης βομβαρδίζει ἰταλικὰς πυροβολαρχίας εἰς τὴν περιοχὴν Φιλιατῶν. Οἱ Ἰταλοὶ μέχρι τῆς 1200, ἀποκαθιστῶσι τὴν γέφυραν ταύτην, ὁπότε καὶ ἐπιτυγχάνουσι σύνδεσμον μετὰ τῶν ἐπὶ τῆς νοτίας ὄχθης τοῦ ποταμοῦ τμημάτωντων καὶ διαπεραιοῦσι τοὺς ἡμιόνους, τὰ κλιμάκια ἀνεφοδιασμοῦ καὶ τὸ πυροβολικόν των. Ἐκτὸς τῶν στοιχείων τούτων, τὸ ἀπόγευμα διαβαίνει τὸν ποταμὸν καὶ τὸ Σύνταγμα Ἱππικοῦ «Γουΐντε», εἰς τὸ ὁποῖον ἀνετέθη ἡ ἀποστολὴ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ 32ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

Ἡ κατάστασις τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου τῆς 5 πρὸς 6 Νοεμβρίου ἤρχισε νὰ καθίσταται δυσχερής. Τὴν 0100, περιέρχεται εἰς χεῖρας τοῦ διοικητοῦ τοῦ ὑποτομέως νεωτέρα ἀναφορὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς εἰς Δρυμίτσαν διλοχίας, ἐν ᾗ οὗτος περιγράφει τὴν τραγικὴν κατάστασιν εἰς ἣν εἶχον περιέλθει τὰ ὑπ' αὐτὸν τμήματα καὶ ἐκφράζεται μὲ ἀπαισιοδοξίαν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἔκβασιν τοῦ ἐκεῖ ἀγῶνος (3).

Ὁ διοικητὴς τοῦ Ὑποτομέως, ἀφοῦ ματαίως προσεπάθησε νὰ συνδεθῇ ραδιοτηλεγραφικῶς μετὰ τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας, ἐγκατέστησε μικρά τινα τμήματα τοῦ Τάγματος Προκαλύψεως Φιλιατῶν ἐπὶ τῆς μᾶλλον ἐπικινδύνου διαβάσεως τῆς Ἁγίας Μαρίνης—Σαλίτσα πρὸς ἀσφάλειαν τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν μεταγωγικῶν. Εἰς ἐπακολουθήσασαν σύσκεψιν εἰς Πέστανην μετὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ 21ου Συντάγματος πυροβολικοῦ καὶ τῶν ἐκεῖ διοικητῶν λόχων, καθ' ἣν διεπιστώθη ἡ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως κακὴ κατάστασις τῶν τμημάτων τοῦ ὑποτομέως, ἀποφασίζει τὴν 0200 τῆς 6ης Νοεμβρίου τὴν σύμπτυξιν πρὸς Νοτιοδυσμάς. Ἡ σύμπτυξις ἤρξατο ἀμέσως, καὶ διὰ Μαζαρακιᾶς τὰ τμήματα ἄγονται εἰς Δράγανην τὴν 0830 τῆς ἑπομένης (4).

Ὁ διοικητὴς τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φάλαγγος πυροβολικοῦ, φθάνει εἰς Παραμυθιὰν τὴν 1300, ὅπου ἀναφέρει εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας, ὅτι τὰ τμήματά του, πλὴν τοῦ πυροβολικοῦ, εἶχον χάσει τὴν μαχητικήν των ἀξίαν καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ διαταγαὶ τοῦ τομέως περὶ συμπτύξεώς του εἰς τὰς ὀρεινὰς διαβάσεις Δρυμίτσας καὶ Δράμεσι δὲν ἐξετελέσθησαν καὶ ὅτι δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ ἐπίτευξις συνδέσμου μετὰ τῆς διλοχίας Ἡγουμενίτσης (5).

Ὁ διοικητὴς τοῦ τομέως κινεῖ τότε τὴν ἀπὸ τῆς μεσημβρίας ἀφιχθεῖσαν εἰς Κεφαλόβρυσον VIII Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Μαζαρακιά, μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὰς ἀπὸ Βορρᾶ ὁδεύσεις καὶ ἀνασυγκροτήσῃ τὰ ἐκεῖ τμήματα.

(1) Σχεδιάγραμμα 7.
(2) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 140-141.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Β Σελ. 52.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 672/Ζ Σελ. 23.
(5) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Α Σελ. 16.

83. Ὁ τομεὺς ἀπὸ τῆς πρωίας τῆς 6ης Νοεμβρίου, ἐπληροφορεῖτο ὅτι ὁ διοικητὴς τῆς διλοχίας Ἡγουμενίτσης συμπτυσσόμενος μετὰ μικροῦ τμήματος, εἶχε διέλθει ἐκ Μαζαρακιᾶς καὶ κατηυθύνετο πρὸς Νότον, ὅτι τὸ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς διλοχίας στοιχεῖον πυροβόλου εἶχεν ἐγκαταλειφθῇ ἀφοῦ ἔβαλλε μέχρι τῆς νυκτός, ὅτι πολλὰ πολυβόλα ἀπωλέσθησαν καὶ ὅτι ὁ ἐφεδρικὸς λόχος προκαλύψεως ὅστις εἶχεν ἀποσταλῆ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 5 πρὸς 6 Νοεμβρίου πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου ἀποσυνετέθη. Πρὸς τούτοις, ὁ διοικητὴς τοῦ I/24 Τάγματος, ὅστις ἠκολούθει τὸν διοικητὴν τοῦ 24ου Συντάγματος Πεζικοῦ διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἀποστολῆς, τῆς περισυλλογῆς δηλαδὴ τῶν διαρρεόντων, ἀνέφερεν εἰς τὸν τομέα ὅτι ἡ κατάστασις τῶν τμημάτων ἦτο τοιαύτη ὥστε ἡ ἀνασυγκρότησις δὲν καθίστατο δυνατή.

Ὁ τομεύς, κατόπιν τῆς ἀνωτέρω πληροφορίας, καὶ ἐν τῇ προσπαθείᾳ ὅπως ἀποφράξῃ τὴν κατεύθυνσιν ἀπὸ Ἡγουμενίτσης πρὸς Μαζαρακιάν, συνεκρότησε τὴν 1400 ἀπόσπασμα ἐκ τῆς VIII Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως ἥτις ἀπὸ τῆς μεσημβρίας εἶχε κινηθῆ πρὸς Μαζαρακιὰν καὶ ἐκ τοῦ 1ου Λόχου τοῦ I/24 Τάγματος μετὰ 2 πολυβόλων (μεταφερθέντων ἐκ Πρεβέζης εἰς Κεφαλόβρυσον) καὶ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ τῶν 75/19 ἐκ τοῦ συμπτυχθέντος πυροβολικοῦ τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου τὸ ὁποῖον ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ταγματάρχου Καλαρύτη καὶ ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς του εἰς τὴν περιοχὴν Μαζαρακιᾶς, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἐκεῖ εὑρισκομένου διοικητοῦ τοῦ 24ου Συντάγματος Πεζικοῦ. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ἔλαβεν ἐντολὴν ὅπως, κινούμενον ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Κεφαλόβρυσον—Νουνεσάτιον—Ἁγία Μαρίνα, καλύψῃ τὴν κατεύθυνσιν Ἡγουμενίτσης—Μαζαρακιᾶ— Μαργαρίτι προωθούμενον νοτιοανατολικῶς Ἡγουμενίτσης καὶ ἀποφράξῃ τὰς διαβάσεις Ἁγίας Μαρίνης καὶ Νουνεσατίου. Τοῦτο ἐκινήθη διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του ἀπὸ τῆς 1700 (1) (2).

Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 6ης Νοεμβρίου, ἐκ τῶν ἰταλικῶν δυνάμεων τοῦ παραλιακοῦ συγκροτήματος, τὸ μὲν 3ον Σύνταγμα Γρεναδιέρων τὴν 1500 διέρχεται τὴν Ἡγουμενίτσαν καὶ τὴν 1800 καταλαμβάνει τὸ Γκρεκοχώρι, τὰ δὲ Συντάγματα Ἱππικοῦ Μιλάνου καὶ Ἀόστης κινοῦνται πρὸς Νότον.

Τὴν 1600 ἐμφανίζεται ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Ἡγουμενίτσα—Ἰωάννινα καὶ παρὰ τὸ χωρίον Ρίζιανη ἰσχυρὰ ἰταλικὴ φάλαγξ συγκειμένη ἐκ πεζικοῦ καὶ ἐλαφρῶν τεθωρακισμένων αὐτοκινήτων μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Ἀνατολάς. Κατόπιν ἐπιτυχοῦς βολῆς ἀνασχέσεως ὑπὸ τῆς πυροβολαρχίας τοῦ Ὑποτομέως Νεοχωρίου, ἡ φάλαγξ αὕτη ἐσταμάτησέ μὴ συνεχίσασα τὴν προχώρησίν της(3).

Τὴν 1700, ὁ Τομεὺς Θεσπρωτίας ἐλάμβανε τὴν πληροφορίαν ὅτι δύο ἰταλικαὶ φάλαγγες δυνάμεως τάγματος ἑκάστη, ἐκινοῦντο ἐπὶ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Παραποτάμου—Μενίνας, κατευθυνόμεναι πρὸς τὰς διαβάσεις Δράμεσι καὶ Κορύκιανης καὶ ὅτι τὰ κατέχοντα τὴν Κορύκιανην τμήματα τοῦ Ὑποτομέως Νεοχωρίου εἶχον ἀρχίσει νὰ ἐμπλέκωνται εἰς τὸν ἀγῶνα.

Ἡ δημιουργηθεῖσα εἰς τὸν τομέα Θεσπρωτίας κατάστασις παρουσιάζετο ἐξαιρετικῶς σοβαρὰ διότι ἡ κατεύθυνσις Ἡγουμενίτσης—Μαζαρακιᾶς παρέμεινεν ἀκάλυπτος, καὶ δὲν ἦτο βέβαιον ἐὰν τὸ ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως ταύτης διατεθὲν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν Ταγματάρχην Πεζικοῦ Καλαρύτην, θὰ κατελάμβανεν ἐγκαίρως τὰς διαβάσεις τῆς Ἁγίας Μαρίνης καὶ τοῦ Νουνεσατίου.

Ὁ τομεύς, κατόπιν ἐγκρίσεως τῆς μεραρχίας, λαμβάνει τὴν ἀπόφασιν νὰ συμπτυχθῇ πρὸς τὸν Ἀχέροντα ποταμὸν καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν καλύψῃ διὰ δυνάμεως

---

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Α/Ια Σελ. 17.
(2) Σχεδιάγραμμα 7.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 672/Ζ Σελ. 29.

τάγματος τὴν διάβασιν 'Ελευθεροχωρίου πρὸς 'Ιωάννινα, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῶν ὑπολοίπων δυνάμεών του ἀποφράξῃ τὰς πρὸς Πρέβεζαν διαβάσεις τοῦ ποταμοῦ τούτου (1).

84. 'Η ἐκδοθεῖσα διαταγὴ (2) διὰ τὴν σύμπτυξιν τοῦ τομέως καθώριζεν ὅτι τὸ μὲν ἀπόσπασμα Νεοχωρίου (μεῖον πυροβολαρχία τῶν 75 καὶ λόχος 'Ολμων) θὰ ἤγετο καὶ θὰ ἐγκαθίστατο εἰς τὴν διάβασιν 'Ελευθεροχωρίου (3), ἡ δὲ πυροβολαρχία τῶν 75 (μεῖον στοιχεῖον) καὶ ὁ λόχος ὅλμων, μετὰ τοῦ Τάγματος Προκαλύψεως Φιλιατῶν, ὅπερ εἶχε συγκεντρωθῆ εἰς Παραμυθιάν, θὰ συνεπτύσσετο ἐπὶ τοῦ ἄξονος Παραμυθιᾶς–Γλυκύ. Τὸ 'Απόσπασμα Καλαρύτη μετὰ τῆς διοικήσεως τοῦ 21ου Συντάγματος 'Ορειβατικοῦ Πυροβολικοῦ καὶ τῆς VIII 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως θὰ συνεπτύσσετο κατὰ τὸν ἄξονα Δράγανη Καρβουνιάρι–Σπαθαραῖοι–Καστρόπουλο, μία δὲ Ἴλη θὰ συνεπτύσσετο κατὰ τὸν ἄξονα Δράγανη–Μαργαρίτι–Μόρφη συμπεριλαμβάνουσα τοὺς εἰς Μαργαρίτιον συγκεντρωθέντας ὁπλίτας τοῦ τομέως. 'Ως πρώτη καταληπτέα γραμμὴ διὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 7ης Νοεμβρίου ὡρίζετο ἡ γραμμὴ Γαρδίκη–Σπαθαραῖοι–Μόρφη (3), δευτέρα δὲ καὶ τελικὴ τοιαύτη διὰ τὴν πρωΐαν τῆς 8ης Νοεμβρίου ἡ τοποθεσία ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ 'Αχέροντος ποταμοῦ. Διετάσσετο ἐπίσης ἡ ἐκτέλεσις τῶν προπαρασκευασθεισῶν καταστροφῶν ἐπὶ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ 'Ηγουμενίτσα–Μενίνα–'Ιωάννινα.

'Ολίγον μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς διαταγῆς ταύτης, ἀφικνεῖται τὴν 1800 εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ τομέως εἰς Κεφαλόβρυσον ὁ διοικητὴς τοῦ 24ου Συντάγματος Πεζικοῦ, ὅστις καὶ ἀνέφερεν ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν τοῦ τομέως, ἀλλὰ καὶ οὔτε συνήντησε τὸ 'Απόσπασμα Καλαρύτη, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδυνήθη καὶ τοῦτο νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολήν του.

'Απὸ τῆς 2030, ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας μετὰ τῶν παρ' αὐτῷ διαφόρων τμημάτων, συνεπτύσσετο πρὸς Νότον. Κατὰ τὴν σύμπτυξιν ἐγκατελείφθησαν εἰς Κεφαλόβρυσον τὰ εἴδη τροφίμων τοῦ σταθμοῦ ἐφοδιασμοῦ, καὶ ποσότης πυρομαχικῶν (4).

'Ο διοικητὴς τοῦ 21ου Συντάγματος 'Ορειβατικοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὸν ὁποῖον δὲν περιῆλθεν ἡ διαταγὴ τῆς συμπτύξεως,κατόπιν τῆς διαρροῆς τῶν τμημάτων πεζικοῦ τοῦ 'Υποτομέως Παραποτάμου ἐκινήθη μεμονωμένως κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς μετὰ τοῦ ἑνὸς οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ καὶ λοιπῶν τμημάτων τοῦ συντάγματός του διὰ νὰ φθάσῃ τὴν 0600 τῆς 7ης Νοεμβρίου εἰς Παραμυθιὰν ὅπου καὶ πληροφορεῖται παρὰ τῶν διαρρεόντων ὁπλιτῶν ὅτι κατὰ τὴν νύκτα ἐγένετο ἡ σύμπτυξις τοῦ Στρατηγείου τοῦ Τομέως καὶ τῶν τμημάτων τοῦ 'Υποτομέως Νεοχωρίου. Κατόπιν τούτων, συνεχίσας τὴν κίνησίν του φθάνει τὴν 0930 εἰς τὸ χωρίον Κάτω Βέλιανη, ὅπου συναντᾶται μετὰ τῆς φάλαγγος τοῦ Τάγματος Προκαλύψεως (5).

85. Τὸ 'Απόσπασμα Νεοχωρίου μόλις τὴν 2000 πληροφορεῖται τηλεφωνικῶς ἀπὸ τὸν ἐπιτελάρχην τοῦ τομέως περὶ τῆς ἐκδοθείσης διὰ τὴν σύμπτυξίν του διαταγῆς (6). 'Η σύμπτυξις τοῦ ἀποσπάσματος, μεῖον τοῦ εἰς Κορύκιανην 6ου Λόχου, ἤρξατο ἀπὸ τῆς 0300 τῆς 7ης Νοεμβρίου. Τὸ 'Απόσπασμα ἀφίκετο εἰς

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Α/1 Σελ. 18.
(2) 'Η διαταγὴ αὕτη τοῦ Τομέως δὲν περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ 'Υποτομέως Νεοχωρίου.
(3) Σχεδιάγραμμα 7.
(4) 'Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Α Σελ. 19.
(5) Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 672/Ζ Σελ. 27.
(6) 'Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 684/Δ Σελ. 8.

τὴν νέαν τοποθεσίαν ἐν πλήρει τάξει τὴν 0900 τῆς αὐτῆς, χωρὶς νὰ ἐνοχληθῇ ἀπὸ Ἰταλικήν τινα ἐνέργειαν. Ὁ 6ος Λόχος (Κορύκιανης) ἀπέχων τοῦ Νεοχωρίου περὶ τὰς τρεῖς ὥρας, δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκεντρωθῇ ἐντὸς τῆς νυκτός, συμπτυχθεὶς μεμονωμένως. Ἡ πυροβολαρχία τοῦ ὑποτομέως, κινηθεῖσα τὴν 2200, ἐντάσσεται εἰς Παραμυθιὰν εἰς τὴν φάλαγγα τοῦ VIII Συνοριακοῦ τομέως μὲ κατεύθυνσιν τὸν Ἀχέροντα ποταμόν (1).

Ἐκ τῶν προπαρασκευασθεισῶν καταστροφῶν ἐπὶ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Ἡγουμενίτσης—Μενίνα, ἐξετελέσθησαν μόνον αἱ τῆς περιοχῆς τοῦ Ὑποτομέως Νεοχωρίου, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ τοιαῦται τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου (2).

86. Ἡ VIII Μεραρχία πρὸς ἐξακρίβωσιν καὶ παρακολούθησιν τῆς καταστάσεως εἰς τὸν τομέα Θεσπρωτίας, ἀπέστειλεν ἀπὸ τῆς νυκτὸς τῆς 5 πρὸς 6 Νοεμβρίου ἀνὰ ἕνα ἐπιτελῆ ἀξιωματικὸν εἰς Καναλλάκιον καὶ Νεοχώριον καὶ διέταξε τὴν 6ην Νοεμβρίου τὸν Φρούραρχον Πρεβέζης ὅπως προωθήσῃ δι' αὐτοκινήτων εἰς Βαλανιδιὰν καὶ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας τὸν εἰς τὴν περιοχὴν Πρεβέζης ἐναπομείναντα λόχον τοῦ I/24 Τάγματος μετὰ διμοιρίας πολυβόλων, ὡς καὶ τοὺς 39 καὶ 24 οὐλαμοὺς συνοδείας. Διέταξεν ἐπίσης τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὴν διάθεσιν εἰς τὰ Ἀπόσπασμα Ἐλευθεροχωρίου τοῦ I/39 Τάγματος, μιᾶς πυροβολαρχίας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ Σκόντα, ἑνὸς οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ τῶν 75 Δαγκλῆ καὶ ἑνὸς οὐλαμοῦ ἱππικοῦ.

Τὰ ἀνωτέρω τμήματα θὰ ἀπετέλουν (3) μετὰ τῶν τμημάτων τοῦ Ἀποσπάσματος Νεοχωρίου (II/24 Τάγμα) μικτὸν ἀπόσπασμα ὅπερ θὰ ἐξησφάλιζε τὴν διάβασιν Ἐλευθεροχωρίου καὶ τὰς ὀρεινὰς διαβάσεις Ζουμπάνη. Τὸ Ἀπόσπασμα ἔλαβεν ἐπὶ πλέον τὴν ἐντολὴν νὰ καλύψῃ τὰς ὀρεινὰς διαβάσεις πρὸς Φροσύνην καὶ Τσαγγάριον καὶ γενικῶς πρὸς Σοῦλι καὶ νὰ συνδεθῇ ἀριστερὰ μετὰ τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας (4) (5).

87. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 6 πρὸς 7 Νοεμβρίου, τὸ Σῶμα Στρατοῦ Τσαμουριᾶς ἀνέστειλε τὴν περαιτέρω προχώρησιν τῆς Μεραρχίας Σιέννα ἐγκαταστῆσαν διὰ ταύτης ἰσχυρὸν προγεφύρωμα ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς (νοτίας) ὄχθης τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ οὐχὶ πέραν τῆς Ρίζιανης, τὸ δὲ παραλιακὸν συγκρότημα ἐτήρησεν εἰς τὸ ὕψος Πλαταριᾶς (6).

88. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς 7ης Νοεμβρίου, εἰς τὸν Τομέα Θεσπρωτίας ἐπετεύχθη ἐν μέρει ἡ ἀνασύνταξις τῶν πρὸς τὸν Ἀχέροντα ποταμὸν συμπτυσσομένων τμημάτων του.

Τὴν μεσημβρίαν τῆς 7ης Νοεμβρίου, ἔφθασεν εἰς Καναλλάκιον τὸ III/12 Τάγμα τῆς III Μεραρχίας μεταφερθὲν μερίμνῃ τοῦ ΓΣ δι' αὐτοκινήτων. Ὁ τομεὺς ἀνέθεσεν εἰς τὸ τάγμα τοῦτο τὴν ἐξασφάλισιν τῶν γεφυρῶν Γλυκύ, Καστροπούλου καὶ Μεσοποτάμου. Τὴν νύκτα ἀφίκοντο καὶ οἱ ἀναμενόμενοι δύο οὐλαμοὶ συνοδείας τῶν 24 καὶ 39 συνταγμάτων πεζικοῦ. Ἱκανὴ δύναμις τοῦ Ὑποτομέως Παραποτάμου εἶχεν ἤδη συγκεντρωθῇ (7) (5).

Τὴν νύκτα τῆς 7ης Νοεμβρίου,ὁ Σταθμὸς Δ οικήσεως τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας, ἐγκατεστάθη εἰς Καναλλάκιον.

---

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 684/Δ Σελ. 9.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Α Σελ. 20.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/3 Σελ. 30.
(4) Ἡ διαταγὴ αὕτη περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ ἀποσπάσματος Ἐλευθεροχωρίου τὴν 8ην Νοεμβρίου.
(5) Σχεδιάγραμμα 7.
(6) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia» Σελ. 141-142,
(7) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Α Σελ. 20.

89. Ὁ διοικητὴς τοῦ Ἀποσπάσματος Ἐλευθεροχωρίου, ἅμα ὡς ἀφίκετο εἰς τὴν διάβασιν Ἐλευθεροχωρίου, συνδεθεὶς μετὰ τοῦ ἐπιτελάρχου τῆς μεραρχίας ἔλαβεν ἀπὸ τηλεφώνου σαφεῖς ἐντολὰς καὶ τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι ἐντὸς τῆς ἑπομένης ἡμέρας θὰ ἐλάμβανε σοβαρὰς ἐνισχύσεις. Μέχρι τῆς μεσημβρίας εἶχε περατωθῆ ἡ ἀμυντικὴ ἐγκατάστασις τοῦ ἀποσπάσματος (1).

Ἡ μεραρχία, κατόπιν τῆς συμπτύξεως τῶν δυνάμεων τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας, διέταξε (2) τὸν διοικητὴν αὐτοῦ ὅπως ἐκμεταλλευθῇ τὸ κώλυμα τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἑλῶν ἐν συνδέσμῳ μετὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Ἐλευθεροχωρίου.

Παρομοίας ὁδηγίας ἐξέδωκεν ἡ μεραρχία καὶ πρὸς τὸν διοικητὴν τοῦ Ἀποσπάσματος Ἐλευθεροχωρίου, δι᾽ ὧν καθώριζεν ὡς ἀποστολὴν αὐτοῦ τὴν ἀπόφραξιν τῶν διαβάσεων Ἐλευθεροχωρίου (3), τοῦ αὐχένος Ζουμπάνι ὡς καὶ τῶν ὀρεινῶν διαβάσεων ἀμέσως νοτίως Ἁγίου Ἀρσενίου (τέσσαρα χιλιόμετρα νοτίως Ἁγίας Κυριακῆς).

Τὸ ἑσπέρας τῆς 7ης Νοεμβρίου, τὰ ἰταλικὰ τμήματα τοῦ παραλιακοῦ συγκροτήματος κατεῖχον μὲ τὸ 3ον Σύνταγμα Γρεναδιέρων τὴν Πλαταριὰν καὶ μὲ τὸ Σύνταγμα Ἱππικοῦ Ἀόστα, τὸ χωρίον Μοῦρτος. Τὸ Σύνταγμα Ἱππικοῦ Μιλάνο εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Ἡγουμενίτσης–Μαργαρίτι εἰς τὸ ὕψος Μαργαρίτι.

90. Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 7ης Νοεμβρίου, κατὰ γενομένην προφορικὴν τηλεφωνικὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τῆς μεραρχίας καὶ τοῦ ΓΣ, ἡ μεραρχία, ἀνησυχοῦσα διὰ τὴν ἔλλειψιν πληροφοριῶν ἐκ τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας, ἐξέφρασεν ἐνδοιασμοὺς ἐπὶ τῆς δυνατότητος τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς τοποθεσίας Ἐλαία – Καλαμᾶς. Τὸ ΓΣ κατὰ τὴν ἐπικοινωνίαν ταύτην ἐπληροφόρησε τὴν μεραρχίαν ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς Πίνδου ἐξελίσσοντο εὐνοϊκῶς καὶ πᾶς κίνδυνος ἐκ τῆς πλευρᾶς ἐκείνης εἶχεν ἐκλείψει παντελῶς. Ἐφ᾽ ὅσον ἡ τοποθεσία τῆς Ἐλαίας διετηρεῖτο ἀκεραία, τῶν ἐνεργηθεισῶν ἐπιθέσεων τῶν Ἰταλῶν πρὸς διάσπασιν ταύτης ἀποκρουσθεισῶν εὐχερῶς καὶ ἄνευ ἀπωλειῶν, ἡ μεραρχία δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ λόγους ἀνησυχίας. Ἀνεκοινώθη συμπληρωματικῶς εἰς τὴν μεραρχίαν ὅτι εἰς τὸν Τομέα Θεσπρωτίας, ὅπου ἡ κατάστασις ἐνεφανίζετο ρευστή ἀπεστάλησαν ἤδη καὶ θὰ ἀπεστέλλοντο καὶ ἄλλαι ἐνισχύσεις. Θὰ διετίθετο ἐπὶ πλέον εἰς τὴν μεραρχίαν τὸ Μηχανοκίνητον Σύνταγμα Ἱππικοῦ, ἡ δὲ ΙΙΙ Μεραρχία κινουμένη πρὸς Βορρᾶν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπέμβῃ καὶ αὕτη εἰς τὸν ἀγῶνα ἐὰν ἤθελε παραστῇ ἀνάγκη.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ μεραρχία ἐξηκολούθει νὰ εἶναι διστακτικὴ ἐπὶ τῆς ἀποτελεσματικότητος τῶν πρώτων ἐνισχύσεων, ἐκοινοποιήθη εἰς ταύτην ἡ ἀπὸ 7 Νοεμβρίου διαταγὴ τοῦ ΓΣ, διὰ τῆς ὁποίας διετάσσετο ὅπως ἀναφέρῃ ἐγγράφως ἐὰν θεωρῇ ἐξησφαλισμένην τὴν διατήρησιν τῆς τοποθεσίας Ἐλαία–Καλαμᾶς, εἰς ἀπάντησιν τῆς ὁποίας αὕτη ἀνέφερε καταφατικῶς τὴν ἑπομένην (4).

91. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πίνδου κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ 5ης μέχρις 7ης Νοεμβρίου, διεξήχθησαν ὑπὸ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ καὶ τῆς ἀπὸ Βωβούσης πρὸς Βορρᾶν ἐπιτιθεμένης Μεραρχίας Ἱππικοῦ, σφοδροὶ ἀγῶνες εἰς τὴν περιοχὴν Δίστρατον κατὰ τῶν δυνάμεων τῆς 3ης Ἰταλικῆς Μεραρχίας Ἀλπινιστῶν,

---

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 684/Δ Σελ. 10.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/1 Σελ. 32.
(3) Σχεδιάγραμμα 7.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 693/Β/2. Σελ. 17.
Φ. 623/Α/63.

αἵτινες ἐπεχείρουν νὰ διαφύγωσι πρὸς Κόνιτσαν διὰ τῆς μόνης ἐλευθέρας ὁδοῦ. Ἀγῶνες σφοδροὶ διεξήχθησαν ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῆς Ι Μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν Πουρνιᾶ καὶ τὰς διαβάσεις τοῦ Σμόλικα.

Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας, αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις κατέλαβον καὶ ἄλλα σημεῖα ἐπὶ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους, δεσπόζοντα ἀπὸ Ἀνατολῶν τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Δεβόλη ποταμοῦ καὶ ἀποτελοῦντα βάσιν ἐξορμήσεως διὰ μελλούσας ἐπιχειρήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ V

ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ

Ἐπιχειρήσεις 8ης καὶ 9ης Νοεμβρίου.

92. Τὴν 8ην Νοεμβρίου, περιέρχονται εἰς τὸν Στρατηγὸν Πράσκα αἱ κάτωθι διαταγαί (1).

—Τοῦ Γραφείου ἐπιχειρήσεων τοῦ ἐν Ρώμῃ Ἰταλικοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ:

«Κατ' ἀνωτέραν διαταγήν, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς σημερινῆς καταστάσεως, διακόψατε τὴν ἐπιθετικὴν δρᾶσιν εἰς τὴν Ἤπειρον. Ἔχοντες ὑπ' ὄψιν μελλοντικὴν ἀνάληψιν τῆς δράσεως, κρατήσατε τὰς καταληφθείσας θέσεις, ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν εἰς τὴν περιοχὴν Κονίτσης».

—Τοῦ ἀναλαβόντος ἀπὸ 8 Νοεμβρίου τὴν ἀρχιστρατηγίαν τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικῶν δυνάμεων Στρατηγοῦ Σοντοῦ, Ὑφυπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Στρατηγοῦ Πράσκα περιορισθέντος εἰς τὴν διοίκησιν μόνον τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἰταλικῶν στρατευμάτων:

«Εἰς τὸν Τομέα Ἠπείρου ἐνισχυθῆτε ἐπὶ τῶν θέσεων τὰς ὁποίας κατέχετε καὶ βοηθήσατε τὴν συγκέντρωσιν τῆς Μεραρχίας Τζούλια εἰς τὴν περιοχὴν Κονίτσης ἵνα τηρήσῃ τὰς θέσεις της».

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διαταγῶν, διετάχθη τὴν 8ην Νοεμβρίου ἡ ἀναστολὴ τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων μέχρις ἀφίξεως τῶν ἐνισχύσεων, καὶ ἡ λῆψις ἀμυντικῆς διατάξεως.

Ἰταλικὴ συγκέντρωσις δύο περίπου ταγμάτων εἰς τὴν περιοχὴν Καλυβίων Ἀρίστης καὶ Ἐλαφοτόπου, προφανῶς διὰ νὰ ἐνεργήσωσι νέαν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Γκραμπάλας, διελύθη κατόπιν ἐπεμβάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ (2). Ἡ ἀσυνήθης κίνησις ἰταλικῶν μεταγωγικῶν αὐτοκινήτων εἰς τὰ μετόπισθεν καὶ ἰδίως πρὸς Χάνι Δελβινάκι, ἡ ἀλλαγὴ θέσεων τοῦ ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἡ ἀπουσία ἁρμάτων μάχης ἐπὶ τοῦ μετώπου ἔδιδον τὴν ἐντύπωσιν εἰς τὴν μεραρχίαν, ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ἐξεκένουν τὴν τοποθεσίαν ἐκ τῶν βαρέων ὑλικῶν καὶ ὅτι θὰ μετέπιπτον εἰς ἄμυναν. Γίνεται πλέον καταφανές, ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς, ὅτι ἡ ἐπιθετικὴ ἰσχὺς τῶν Ἰταλῶν καὶ τὸ ἠθικὸν αὐτῶν ἔχουσι μειωθῆ.

Κατὰ πληροφορίας αἰχμαλώτων, οἱ Ἰταλοὶ ὑποφέρουσι πολὺ καὶ ἔχουσιν ἐξαντληθῆ ἐκ τῆς βροχῆς καὶ τοῦ ψύχους, δι' ὃ τὰ τμήματα αὐτῶν διετάχθησαν νὰ διανυκτερεύωσιν ἐντὸς τῶν χωρίων.

93. Ὑπὸ τοῦ Τομέως Καλαμᾶ διετάχθη τὴν 8ην Νοεμβρίου λόγῳ τῆς συμπτύξεως τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας ἡ ἐπέκτασις τοῦ μετώπου τοῦ Ὑποτομέως Σουλίου μέχρι τῶν Πέντε Ἐκκλησιῶν, ἤτοι ἐπὶ συνολικοῦ μετώπου εἴκοσι δύο χιλιομέτρων, μὲ τὴν ἐντολὴν τῆς πάσῃ θυσίᾳ ἀμύνης τῆς τοποθεσίας Ἀμπέλια—Βλαχώρι ἀπὸ πάσης ἰταλικῆς ἀποπείρας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον συνεκροτήθη

---

(1) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 159.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 694/Α/Ι Σελ. 11.

ἀπόσπασμα δυνάμεως διλοχίας πεζικοῦ, οὐλαμοῦ πολυβόλων, οὐλαμοῦ ὅλμων καὶ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ, ὅπερ ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ὑποτομέως Σουλίου.

Ὁ διοικητὴς τοῦ Ὑποτομέως Σουλίου περιγράφει ὡς ἑξῆς τὴν δημιουργηθεῖσαν ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπεκτάσεως διὰ τὸν τομέα του κατάστασιν: (1)

«.... Τὸ μέτωπον τοῦ συντάγματος ἐπεξετείνετο πλέον νοτίως τοῦ Καλαμᾶ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου (δύο χιλιόμετρα νοτιοδυτικῶς Ζίτσας) μέχρις Ἀμπέλια (νοτιοδυτικῶς Βρουσίνα) μὲ δύναμιν μόνον δύο ταγμάτων ἐπὶ μετώπου πλέον τῶν εἴκοσι δύο χιλιομέτρων, μὲ ἐντολὴν τὴν πάσῃ θυσίᾳ κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ ἀπὸ πάσης ἐχθρικῆς ἀποπείρας.

Οὕτω ὁ ἀμυντικὸς ἀγὼν διεξήγετο εἰς ἀτμόσφαιραν ἀγωνίας. Ἀεροπορία ἐχθρικὴ ἐντατική. Σφυροκοπήματα πυροβολικοῦ διαρκῆ. Ἔλλειψις τηλεφωνικοῦ ὑλικοῦ χαρακτηριστική. Ἔλλειψις πληροφοριῶν. Διαρκὴς συρροὴ χωρικῶν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ. Ἠναγκάσθην νὰ μετακινῶ διαρκῶς τμήματα ἵνα ἀντεπεξέλθω εἰς τὴν ἀπειλὴν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ, καὶ νὰ δημιουργήσω δίκτυον ἐθελοντῶν ἰδιωτῶν διὰ τὴν ἔγκαιρον μετάδοσιν πληροφοριῶν περὶ τῆς προόδου τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸν Τομέα Φιλιατῶν.

Παρ' ὅλα ταῦτα, χάρις εἰς τὰς ἐντόνους προσπαθείας τῶν διοικητῶν τῶν λόχων καὶ ταγμάτων, οἱ στρατιῶται ἐπειθάρχησαν εἰς ὅλας τὰς μετακινήσεις καὶ παρουσίασαν ὑποδειγματικὴν ἀντοχὴν πορευθέντες ἐπὶ ὁλοκλήρους ἡμέρας συνεχῶς.

Κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον, κατὰ τὸν ὁποῖον διεφαίνετο ἡ ἀναγκαστικὴ περαιτέρω σύμπτυξις, ἐν περιπτώσει ἀπειλητικῆς εἰσβολῆς τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ, εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας ὅτι ἡ κατάστασις ἐσώθη ἐλλείψει σθεναρᾶς πρωτοβουλίας τοῦ ἐχθροῦ, καὶ λόγῳ τῶν ἐκτελουμένων ὑπὸ τοῦ συντάγματος ἐπιθετικῶν ἀναγνωρίσεων διὰ τὴν διατήρησιν ἀκμαίου τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἀνδρῶν».

94. Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 8ης Νοεμβρίου, ὁ Τομεὺς Θεσπρωτίας, ὀργανώσας δύο Ὑποτομεῖς, εἶχε λάβει τὴν κάτωθι διάταξιν (2).

Βόρειος Ὑποτομεὺς (Βουβοποτάμου):

Δυνάμεις: — III/12 Τάγμα.
— Λόχος καὶ Διμοιρία Πολυβόλων σὺν Ὁμὰς Ὅλμου (Ἀνεξαρτήτου Τάγματος Φιλιατῶν).
— Πυροβολαρχία 75/19.

Νότιος Ὑποτομεὺς (Καναλλακίου):
— I/24 Τάγμα.
— Τάγμα Φιλιατῶν (μεῖον Λόχος).
— Ὁμὰς Ὅλμου.
— Πυροβολαρχία 75/19.
— 24ος καὶ 39ος Οὐλαμοὶ Συνοδείας τῶν 65.

Ἐφεδρεία Ὑποτομέως:
— VIII Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως (μεῖον Ἴλη).
— III/24 Τάγμα μειωμένης συνθέσεως λόγῳ ἀπωλειῶν (2).

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 684/Ε/1 Σελ. 4—6.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Ι Σελ. 21.

Ὁ Τομεὺς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας δὲν ἠνωχλήθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ὧν τὰ προκεχωρημένα τμήματα Ἱππικοῦ ἔφθασαν μέχρι τῶν ὑψωμάτων δυτικῶς Παραμυθιᾶς καὶ μέχρι Μαργαριτίου (1).

Εἰς τὸν Τομέα Ἐλευθεροχωρίου οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτον συνέβη.

Κατὰ τὴν σύμπτυξιν τῶν τμημάτων τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας εἶχον ἐγκαταλειφθῆ ὑλικὰ πάσης φύσεως τόσον εἰς Κεφαλόβρυσον ὅσον καὶ εἰς Παραμυθιάν. Τὸ Ἀπόσπασμα Ἐλευθεροχωρίου ἀπέστειλε τὴν 8ην Νοεμβρίου λόχον πεζικοῦ εἰς Παραμυθιὰν καὶ περισυνέλεξεν ἅπαντα τὰ ἐγκαταλειφθέντα ὑλικά, ἅτινα μετεφέρθησαν εἰς Ἐλευθεροχώριον (2). Ἡ κατάληψις τῆς Παραμυθιᾶς ἐπεβλήθη καὶ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς παρασκευῆς τοῦ ἀναγκαιοῦντος διὰ τὸ ἀπόσπασμα ἄρτου, δεδομένου ὅτι ὁ ἐξ Ἰωαννίνων ἀνεφοδιασμὸς παρουσίαζε μεγάλας δυσχερείας.

Κατὰ τὴν 8ην Νοεμβρίου, ἡ VIII μεραρχία ἐπέστησε (3) τὴν προσοχὴν τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν διαβάσεων Γλυκὺ καὶ Σαμωνίδα καὶ τὴν ἐπίτευξιν συνδέσμου μετὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Ἐλευθεροχωρίου. Διέθεσεν εἰς τὸ Ἀπόσπασμα Ἐλευθεροχωρίου λόχον πολυβόλων τοῦ 2ου Τάγματος Πολυβόλων Κινήσεως καὶ ὁμάδα ὅλμων. Προώθησε πρὸς τούτοις τὸ εἰς Ἀσπραγγέλους Τάγμα τοῦ 39ου Συντάγματος Εὐζώνων εἰς Σουδενά, καὶ τὸ εἰς Σουδενὰ τάγμα ἐμπέδου (ἄνευ αὐτομάτων ὅπλων) εἰς Ἀσπραγγέλους, καὶ ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τομέως Νεγράδων τρεῖς ὁμάδας ἀντιαρματικῶν τυφεκίων τῶν 14, ἤτοι συνολικῶς δώδεκα τυφέκια.

Ἡ μεραρχία διὰ τῆς ἀπὸ 8ης Νοεμβρίου ἡμερησίας διαταγῆς της συνέχαιρε τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτας της διὰ τοὺς ἀγῶνας των ἀπὸ 4 μέχρι 8 Νοεμβρίου, καὶ ἰδιαιτέρως τὰ τμήματα τοῦ 15ου Συντάγματος Πεζικοῦ, χάρις εἰς τὴν ἀντοχὴν καὶ τὴν δρᾶσιν τῶν ὁποίων κατέστη δυνατὸν νὰ τηρηθῶσιν αἱ θέσεις τῆς μεραρχίας ἐπὶ τῆς Γκραμπάλας, ἐπὶ τῆς Ψηλορράχης καὶ ἀλλαχοῦ, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ὑπὸ τὸν καταιγισμὸν τοῦ Ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας.

Ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία κατὰ τὴν 8ην Νοεμβρίου δὲν ὑπῆρξε δραστηρία λόγῳ νεφώσεως. Ἐβομβάρδισεν ὅμως τὴν περιοχὴν Γλύτζιανης, Μαζαρακιᾶς, Λιγωψὰ καὶ τὰ χωρία Ἄνω καὶ Κάτω Σουδενά.

Ἐκ πληροφοριῶν χωρικῶν παραμεθορίων χωρίων, καταφυγόντων ἐντὸς τῆς ἑλληνικῆς ζώνης, διεκτραγωδεῖται ἡ δρᾶσις τῶν ἀτάκτων Ἀλβανῶν ἐναντίον τῶν ἑλληνικῶν χωρίων ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τμημάτων τακτικοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἀπὸ διαταγὴν τῆς μεραρχίας Σιέννα εὑρεθεῖσαν ἐπὶ Ἰταλῶν αἰχμαλώτων καὶ διὰ τῆς ὁποίας ὁ διοικητὴς ταύτης διέτασσε τὴν λῆψιν αὐστηρῶν μέτρων διὰ τὴν καταστολὴν τῶν ἐκτρόπων τούτων.

Εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Στρατηγοῦ Πράσκα ἀναγράφονται τὰ ἑξῆς διὰ τὴν 8ην Νοεμβρίου (4).

«Μεραρχία Σιέννα : Τὸ Σύνταγμα Ἱππικοῦ Μιλάνου ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Μορίτσε ἔφθασεν εἰς Μαργαρίτι, ἐνῷ περίπολοι τούτου ἔφθασαν μέχρι τοῦ ποταμοῦ Βωβός.

Τὸ Σύνταγμα Ἱππικοῦ Ἀόστα ἔφθασεν εἰς Παραμυθιὰν πυρπολῆσαν στρατιωτικὰς ἀποθήκας ὑπὸ ἀσθενεστάτην ἐχθρικὴν ἀντίστασιν.

Τὴν ἡμέραν ταύτην ἀφίκετο εἰς Τίρανα ὁ Στρατηγὸς Σοντοῦ Ὑφυπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, ὅστις ἀνέλαβε τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικῶν

(1) Σχεδιάγραμμα 7.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 684/Δ Σελ. 11.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α Σελ. 33.
(4) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 142,

δυνάμεων, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Στρατηγοῦ Βισκόντι Πράσκα, περιορισθέντος εἰς τὴν Διοίκησιν μόνον τῶν ἐν Ἠπείρῳ ἰταλικῶν στρατευμάτων».

Τὴν 8ην Νοεμβρίου, καθ' ἣν οἱ Ἰταλοὶ ἀναγκάζονται νὰ ἀναστείλωσι τὴν ἐπίθεσίν των καὶ μεταπίπτουσιν εἰς τὴν ἄμυναν, περατοῦται ἡ μάχη τοῦ Καλπακίου, ἥτις εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τὴν 2αν ἰδίου μηνός, μὲ πλήρη ἀποτυχίαν τῶν Ἰταλῶν ὅπως διασπάσωσι τὴν τοποθεσίαν Ἐλαίας. Ἡ ἀποτυχία αὐτὴ δικαιολογεῖται ὡς ἑξῆς ἀπὸ τὸν Διοικητὴν τοῦ Σώματος Στρατοῦ Τσαμουριᾶς Στρατηγὸν Κάρλο Ρόσσι (1):

«Τὰ τμήματα τῆς ἐπιθέσεως ἔχουν γνωρίσει κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα τὴν ἀντίστασιν τοῦ ἀντιπάλου, ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων τῶν καθορισθεισῶν εἰς τὰς φάλαγγας ἐπιθέσεως. Ἔχουσιν ἐξουδετερωθῇ οἱ πρὸ τῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας ἐχθρικοὶ πυρῆνες. Ἔχει ἀποκαλυφθῇ ἡ παρουσία ἱκανοῦ ἀριθμοῦ ἐχθρικῶν πυροβολαρχιῶν. Ἔχει ἐπίσης γίνει ἀντιληπτὸν ὅτι τὸ μέτωπον ἐπιθέσεως πρέπει νὰ περιορισθῇ καὶ νὰ συγκεντρωθῇ ἡ προσπάθεια εἰς μίαν μοναδικὴν κατεύθυνσιν διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως ἐκεῖ τοῦ μεγαλυτέρου ὄγκου πυροβολικοῦ, ἁρμάτων καὶ πεζικοῦ».

95. Οἱ Ἰταλοί, κατόπιν τῆς ἀναστολῆς τῶν ἐπιθετικῶν των ἐπιχειρήσεων, ἐπεδόθησαν ἀπὸ τῆς 9ης Νοεμβρίου εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν κατεχομένων θέσεων, διὰ τῆς μεταπτώσεως τῆς διατάξεώς των ἀπὸ ἐπιθετικῆς εἰς ἀμυντικὴν τοιαύτην. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, παρετηροῦντο μετακινήσεις ἰταλικῶν τμημάτων πρὸ τοῦ Τομέως Νεγράδων, αἵτινες βαλλόμεναι ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ διεσκορπίζοντο, ἐνῷ τὸ ἰταλικὸν πυροβολικὸν ἐβομβάρδιζε κατ' ἀραιὰ διαστήματα τὰ ὑψώματα Γκραμπάλας καὶ Μονῆς Βελλᾶς.

Εἰς τὸ Ἀπόσπασμα Ἐλευθεροχωρίου ἀφίκοντο τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 9ης Νοεμβρίου αἱ ὑπὸ τῆς μεραρχίας διατεθεῖσαι τὴν 6ην Νοεμβρίου ἐνισχύσεις, ἤτοι τὸ I/39 Τάγμα Εὐζώνων, λόχος πολυβόλων κινήσεως, πυροβολαρχία τῶν 75 Σκόντα καὶ οὐλαμὸς πυροβολικοῦ τῶν 75 Δαγκλῆ.

Εἰς τὸν Τομέα Θεσπρωτίας καὶ εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ ἀφίκοντο τὴν 9ην Νοεμβρίου τὸ I/6 Τάγμα καὶ μία πυροβολαρχία τῶν 85. Ἐκ τούτων, τὸ μὲν I/6 Τάγμα διετέθη εἰς τὸν Ὑποτομέα Καναλλακίου πρὸς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἀνεξαρτήτου Τάγματος Φιλιατῶν διατεθέντος ὡς ἐφεδρεία τοῦ τομέως, ἡ δὲ πυροβολαρχία τῶν 85 ἐτάχθη ὡς πυροβολικὸν συνόλου τοῦ Τομέως (2).

Τὸ ἑσπέρας τῆς 9ης Νοεμβρίου, ὁ Τομεὺς Θεσπρωτίας καὶ τὸ Ἀπόσπασμα Ἐλευθεροχωρίου κατεῖχον σταθερῶς τὰς ὑπὸ τῆς μεραρχίας διαταχθείσας θέσεις (3).

Ἡ μεραρχία ἐκ τῶν μέχρι τότε ἀγώνων καὶ τῶν τελευταίων ἐνδείξεων ἐσχημάτισε τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι οἱ Ἰταλοὶ μετέπιπτον ἀπὸ τῆς ἐπιθετικῆς διατάξεως εἰς ἀμυντικὴν τοιαύτην. Ἡ πυκνότης τῆς πρὸ τοῦ μετώπου διατάξεώς των εἶχεν ἐλαττωθῆ αἰσθητῶς, τὸ πυροβολικὸν αὐτῶν μετετοπίσθη πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ τὰ ἅρματα εἶχον ἀποσυρθῆ τοῦ μετώπου. Ἐξ ἄλλου, πληροφορίαι αἰχμαλώτων ἀνέφερον ὅτι ἀνεμένοντο νέαι ἐνισχύσεις ἐξ Ἰταλίας, καὶ ὅτι μέχρις ἀφίξεως τούτων ἀνεστάλησαν αἱ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις. Τὰ ἀνωτέρω ἐπεβεβαιώθησαν καὶ ὑπὸ ἀξιοπίστων πρακτόρων διελθόντων τὰς ἰταλικὰς γραμμάς.

Ἐπετεύχθη οὕτω εἰς διάστημα δώδεκα ἡμερῶν νὰ συγκρατηθῶσι πρὸ τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας αἱ ἐπιτεθεῖσαι ἰταλικαὶ δυνάμεις, ἀνερχόμεναι εἰς δύο

---

(1) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 119.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 671/Α Σελ. 22.
(3) Σχεδιάγραμμα 7.

περίπου μεραρχίας, μὲ ἄφθονα μέσα καὶ νὰ ὑποστῶσι φθορὰν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν τοιαύτην, ὥστε ἡ Ἀνωτάτη Διοίκησίς των νὰ ἀποφασίσῃ τὴν ἀναστολὴν τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι τῆς ἀφίξεως ἐνισχύσεων.

96. Κατὰ τὴν 9ην Νοεμβρίου, περιέρχεται εἰς τὴν μεραρχίαν συγχαρητήριος διαταγὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου διὰ τὰς ἐπιτυχεῖς προσπαθείας τῶν τμημάτων, πρὸς ἀπόκρουσιν τοῦ εἰσβολέως ἔχουσα οὕτω :

«Ὅλη ἡ Ἑλλὰς παρακολουθεῖ μὲ ἀπόλυτον ἱκανοποίησιν ἐπιτυχεῖς προσπαθείας τοῦ Στρατοῦ, διὰ τὴν ἀπόκρουσιν τοῦ εἰσβολέως καὶ τὴν διεξαγωγὴν συγχρόνως τῆς ἐπιστρατεύσεως. Αἱ προσπάθειαι αὗται πρέπει νὰ συνεχισθῶσι μετὰ σταθερότητος καὶ αὐξούσης ἐνεργητικότητος. Ἀναμφισβητήτως ὑπάρχουσι δυσχέρειαι ὑλικῆς φύσεως διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν μονάδων, πρέπει ὅμως ὅλοι νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν των, ὅτι καταβάλλεται πᾶσα ἀνθρωπίνη προσπάθεια διὰ τὴν ἄρσιν τῶν δυσχερειῶν τούτων».

Αἱ ἐπιθετικαὶ ἀναγνωρίσεις τῆς VIII Μεραρχίας (10 μέχρι 12 Νοεμβρίου).

97. Ἐκπεμφθεῖσαι κατόπιν διαταγῆς τῆς μεραρχίας ἀπὸ τῶν πρωϊνῶν ὡρῶν τῆς 10ης Νοεμβρίου ἐπιθετικαὶ ἀναγνωρίσεις ὑπὸ τῶν τομέων τῆς VIII μεραρχίας παρέσχον τὰ κάτωθι στοιχεῖα :

Ἡ παρὰ τοῦ Τομέως Νεγράδων ἐκπεμφθεῖσα ἀναγνώρισις ἀπὸ Γκραμπάλας πρὸς τὸ ὕψωμα 935, δυνάμεως οὐλαμοῦ, κατώρθωσε, τῇ ὑποστηρίξει τοῦ πυροβολικοῦ, νὰ καταλάβῃ κατόπιν ἀγῶνος τὸ ὕψωμα τοῦτο καὶ νὰ ἐξαναγκάσῃ τοὺς Ἰταλοὺς νὰ συμπτυχθῶσι πρὸς Χάνι Καλλιθέας. Κατὰ τὴν κίνησιν τῆς ἐν λόγῳ ἀναγνωρίσεως πρὸς τὸ ὕψωμα 935, ἰταλικὸν τάγμα εὑρισκόμενον κεκαλυμμένον εἰς τὴν περιοχὴν 723 παρὰ τὰ Καλύβια Ἀρίστης, αἰφνιδιασθὲν καὶ συμπτυσσόμενον ἐν ἀταξίᾳ, ὑφίσταται βαρυτάτας ἀπωλείας βληθὲν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, καὶ ἐγκαταλείπει παντοειδὲς πολεμικὸν ὑλικόν. Ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τομέως ἐκμπεμφθεῖσα ἑτέρα ἐπιθετικὴ ἀναγνώρισις ἀπὸ Καλπάκι πρὸς ὕψωμα 544 δυνάμεως λόχου πεζικοῦ κατώρθωσε νὰ ἀπωθήσῃ τὸ ἀμέσως νοτίως τοῦ ὑψώματος Βουρλιάζα Ἰταλικὸν τμῆμα καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ ὕψωμα τοῦτο. Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη, ἐπιχειρήσασα νὰ καταλάβῃ ἐν συνεχείᾳ καὶ τὸ ὕψωμα 544 ἀπέτυχεν, εὑρεθεῖσα πρὸ δραστικῶν πυρῶν πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ τοῦ ἀντιπάλου. Ἀμφότεραι αἱ ἀναγνωρίσεις τοῦ Τομέως Νεγράδων παρέμενον ἐπὶ τῶν θέσεών των καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα, προστατευόμεναι ἀπὸ τὰ πυρὰ τοῦ φιλίου πυροβολικοῦ (1).

Ἡ παρὰ τοῦ Τομέως Καλαμᾶ ἐκπεμφθεῖσα ἀναγνώρισις, δυνάμεως λόχου μετὰ διμοιρίας πολυβόλων ἀπὸ Θεογέφυραν πρὸς Κοκλιούς, καταλαμβάνει τὸ χωρίον τοῦτο μὴ κατεχόμενον ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. Τοῦ τμήματος τούτου διετάχθη ἡ παραμονὴ ἐπὶ τῶν καταληφθεισῶν θέσεων διὰ νὰ καλύψῃ τὴν διαταχθησομένην προώθησιν καὶ ἄλλων τμημάτων. Τάγμα πεζικοῦ μετὰ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ, κινηθὲν τὴν 1900, κατέλαβε τὴν περιοχὴν Κοκλιοὺς καὶ τὴν Μονὴν Σωσσίνου (1) (2).

Περὶ τὴν μεσημβρίαν διετάχθη παρὰ τῆς μεραρχίας καὶ τοῦ Τομέως Καλαμᾶ, ὅπως προπαρασκευασθῇ ὑπὸ τοῦ Ὑποτομέως Σουλοπούλου ἡ κατάληψις τῆς τοποθεσίας Γρανιτσοπούλας, διὰ τῆς προωθήσεως ἑνὸς τάγματος βορείως

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/Ι Σελ. 34—35.
(2) Σχεδιάγραμμα 5.

Καλαμᾶ. Αὐτὴ θὰ ἐπραγματοποιεῖτο μετὰ τὴν ζεῦξιν τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ καὶ κατόπιν νεωτέρας διαταγῆς τοῦ Τομέως. Λόγῳ ὅμως τοῦ βάθους τοῦ ποταμοῦ ὑπερβαίνοντος τὸ 1.50 μέτρον εἰς τοὺς πόρους, καὶ τῆς ἐλλείψεως ὑλικοῦ γεφυροσκευῆς διετάχθη ἡ κατασκευὴ προχείρου γεφύρας, ἀναβληθείσης οὕτω τῆς διαβάσεως τοῦ ποταμοῦ μέχρι τῆς 14ης Νοεμβρίου. Οἱ Ἰταλοὶ εἰς τὸ τομέα τούτον δὲν εἶχον προωθηθῆ μέχρι τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ παρὰ εἰς ἐλάχιστα σημεῖα τούτου.

Αἱ ὑπὸ τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας ἐκπεμφθεῖσαι ἀναγνωρίσεις ἱππικοῦ συνήντησαν τμήματα τοῦ ἰταλικοῦ ἱππικοῦ, μόνον εἰς Μαργαρίτι μετὰ τῶν ὁποίων καὶ ἔλαβον ἐπαφήν. Τὸ ἑσπέρας, ἡ ἀναγνώρισις, διενυκτέρευσεν εἰς Μόρφην (1).

Ἡ ὑπὸ τοῦ Ἀποσπάσματος Ἐλευθεροχωρίου ἐκπεμφθεῖσα ἀναγνώρισις λόχου πεζικοῦ πρὸς Νεοχώριον, συνήντησεν ἐλαφρὰ ἰταλικὰ τμήματα τὰ ὁποῖα καὶ κατεδίωξε. Ἡ Παραμυθιὰ κατείχετο ἀπὸ τῆς 8ης Νοεμβρίου ὑπὸ λόχου τοῦ ἀποσπάσματος τούτου.

Οἱ Ἰταλοὶ αἰφνιδιασθέντες ἐκ τῶν ἐπιθετικῶν ἀναγνωρίσεων τῶν Τομέων Καλαμᾶ καὶ Νεγράδων, καὶ ὑποθέσαντες ὅτι ἐπρόκειτο περὶ γενικῆς ἐπιθέσεως ἐβομβάρδισαν τὴν τοποθεσίαν τῶν δύο τούτων τομέων διὰ δραστικῶν πυρῶν πυροβολικοῦ ἐπὶ 90', προξενήσαντες ἐλαχίστας ζημίας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἡ βολὴ τοῦ πυροβολικοῦ συνεχίσθη κατὰ τῶν τομέων Καλαμᾶ καὶ Νεγράδων, καὶ σφοδρότερον κατὰ τῶν θέσεων Ἀμπέλια καὶ Βροσίνα. Κινήσεις ἰταλικῶν αὐτοκινήτων εἰς τὰ μετόπισθεν, καὶ ἰδίως πρὸς Χάνι Δελβινάκι καὶ μετακινήσεις τμημάτων πρὸς τὰ ὄπισθεν ἐβλήθησαν ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ (2).

Ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία ἐβομβάρδισε τὴν περιοχὴν Βελανιδιᾶς νοτίως τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ, καὶ τὴν Πρέβεζαν.

Εἰς τὸν Τομέα τῆς Πίνδου αἱ διεισδύσασαι ἰταλικαὶ δυνάμεις τοῦ 8ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν, τῆς Μεραρχίας Τζούλια, ἐγκλωβισθεῖσαι εἰς τὴν στενὴν κολάδα τοῦ Ἀώου ποταμοῦ παρὰ τὸ χωρίον Ἐλεύθερον νοτιοανατολικῶς τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Σμόλικα, ἀπεκόπησαν, διεσκορπίσθησαν, καὶ μέγα μέρος τούτων ἠχμαλωτίσθη.

98. Ἡ μεραρχία, κατόπιν τοῦ ἀποτελέσματος τῶν ἐπιθετικῶν της ἀναγνωρίσεων, ἀπεφάσισε τὴν 10ην Νοεμβρίου νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ ταχύτερον τὴν τοποθεσίαν, εἰς τοὺς ὑποτομεῖς Γρίμπιανης καὶ Γρανιτσοπούλας δυτικῶς τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ, καὶ νὰ προωθήσῃ τὸν τομέα Θεσπρωτίας ἐπὶ τῆς γραμμῆς Παραπόταμος—Μενίνα ἀμέσως νοτίως τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ. Ἐπὶ πλέον ἀπεφάσισε νὰ προπαρασκευάσῃ ἀνάληψιν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν κατὰ τοὺς ἄξονας Σούτιστα—Χάνι Δελβινάκι καὶ Γκραμπάλα—Βίγλα—Χάνι Δέμα (3), ἀναθέσασα εἰς τοὺς τομεῖς Νεγράδων καὶ Καλαμᾶ, εἰς τὸ Ἀπόσπασμα Ἐλευθεροχωρίου καὶ τὸν Τομέα Θεσπρωτίας τὴν ἐκπομπὴν ἰσχυρῶν ἐπιθετικῶν ἀναγνωρίσεων.

Εἰς τὴν μεραρχίαν παρουσιάζεται παντελὴς ἔλλειψις βλημάτων πυροβολικοῦ τῶν 85. Τὸ πυροβολικὸν τοῦτο μετὰ τῆς πυροβολαρχίας τῶν 105 ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἀντιπυροβολικόν.

Τὸ βαρὺ πυροβολικὸν τῆς μεραρχίας ἐνισχύθη διὰ δύο μοιρῶν τοῦ Α' Συντάγματος Βαρέος Πυροβολικοῦ ὑπὸ τὸν Διοικητὴν τοῦ Συντάγματος Ἀντισυνταγματάρχην πυροβολικοῦ Ἰατροῦ Κωνσταντῖνον. Ἡ μία ἐκ τῶν μοιρῶν

(1) Σχεδιάγραμμα 7.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/Ι Σελ. 35.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/Ι Σελ. 37.

περιελάμβανε δύο πυροβολαρχίας τῶν 105, καὶ ἡ ἑτέρα, δύο πυροβολαρχίας τῶν 85.

Ὁ ἐν τῷ Φρουρίῳ Ἰωαννίνων Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς μεραρχίας, μετεκινήθη ἀπὸ τῆς 10ης εἰς τὸ χωρίον Βελτσίστα (Κληματιά).

99. Τὴν 11ην Νοεμβρίου, ἡ δρᾶσις τοῦ ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ ὑπῆρξε λίαν ἔντονος, ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς 0900 μέχρις τῆς 1100, ὁπότε ἐξαπελύθη δραστικωτάτη βολή, ἐπαναληφθεῖσα περὶ τὴν 1300 καὶ διαρκέσασα ἡμίσειαν ὥραν, μὲ μηδαμινὰ ἀποτελέσματα.

Ἡ δρᾶσις τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας ὑπῆρξεν ἐπίσης ἐντονωτάτη. Ἐβομβάρδισε δραστικῶς τὴν τοποθεσίαν, τὰ μετόπισθεν, τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων (δὶς) καὶ τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τῆς μεραρχίας, τραυματισθέντων ἑνὸς ὑπολοχαγοῦ καὶ ἐννέα ὁπλιτῶν καὶ φονευθέντος ἑνὸς ὁπλίτου (1).

Περὶ τὴν 1400, ἐπιθετικὴ ἀναγνώρισις τοῦ Τομέως Νεγράδων δυνάμεως διλοχίας μετὰ δύο διμοιριῶν πολυβόλων, καταλαμβάνει τὴν Τζουφαρράχην, δεχθεῖσα ὅμως τὴν 1600 ἀντεπίθεσιν ἰταλικοῦ τάγματος ἀναγκάζεται ἅμα τῇ ἐπελεύσει τοῦ σκότους νὰ ἀποσυρθῇ καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως (2).

Τὴν 1400, ἰταλικὸν τμῆμα ἐπετέθη κατὰ τοῦ εἰς τὸ ὕψωμα Προφήτης Ἠλίας (ὑψομ. 680) λόχου τοῦ 15ου Συντάγματος. Ὁ λόχος πιεσθεὶς ἰσχυρῶς ὑποχωρεῖ, καὶ κατὰ τὴν νύκτα εἰσέρχεται ἐντὸς τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως. Ὁμοίως ὁ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Βουρλιόζα οὐλαμὸς πεζικοῦ, δεχθεὶς ἰσχυρὰν ἰταλικὴν πίεσιν, συμπτύσσεται ὀπίσω τῆς τοποθεσίας.

Κατὰ τὴν ἐνέργειαν ταύτην ἐτραυματίσθησαν: 1 Ἀνθυπολοχαγὸς καὶ 15 ὁπλῖται καὶ ἐφονεύθησαν 5 ὁπλῖται (3).

Εἰς τὸν Τομέα Καλαμᾶ τὸ εἰς Κοκλιοὺς Ἀπόσπασμα, κατόπιν διαταγῆς τῆς μεραρχίας συνεπτύχθη κατὰ τὴν νύκτα εἰς τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως.

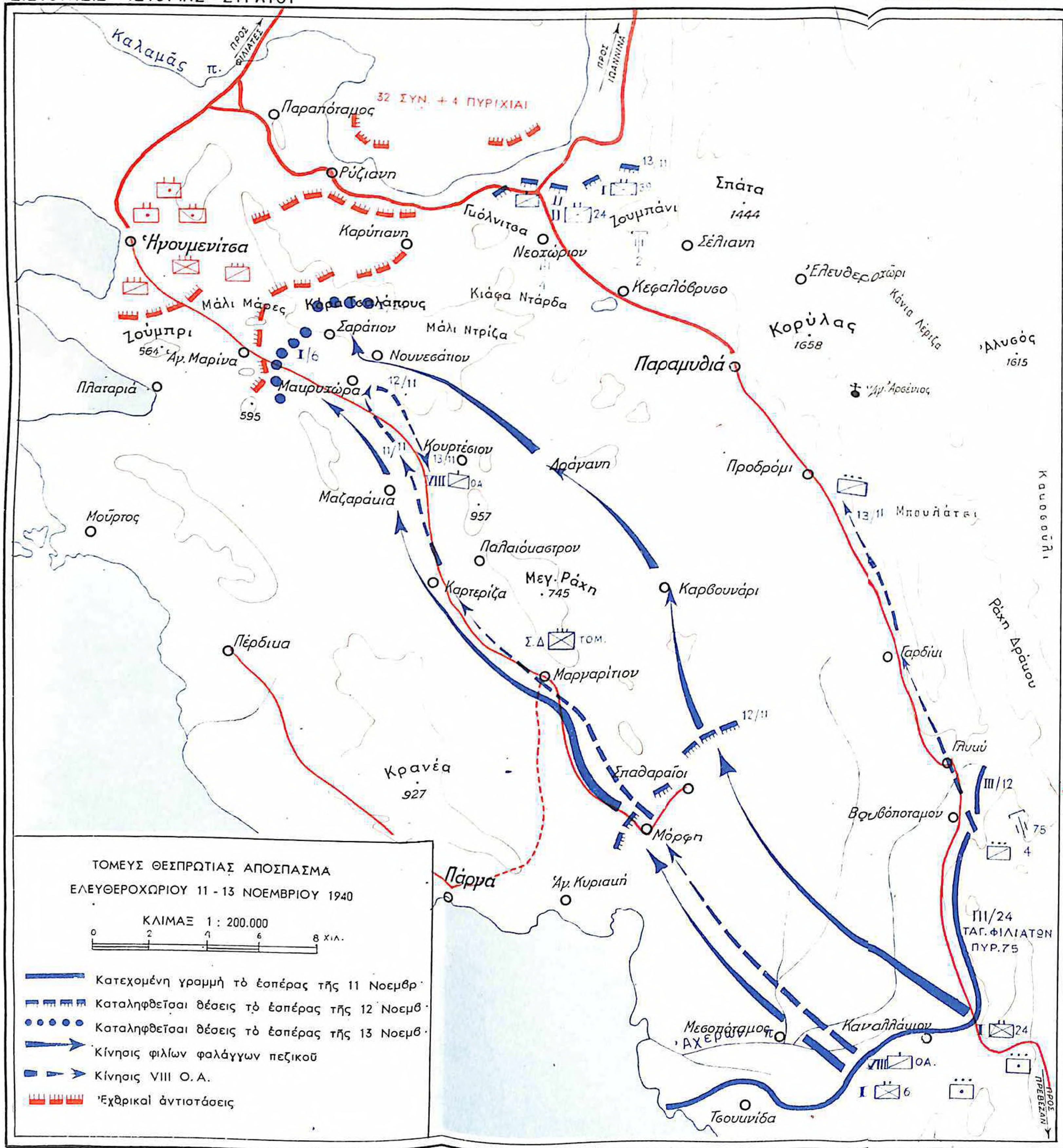
100. Ὁ Τομεὺς Θεσπρωτίας, κατόπιν τῆς ἀπὸ 10ης Νοεμβρίου διαταγῆς τῆς μεραρχίας, συνεκρότησεν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Διοικητοῦ τοῦ 24ου Συντάγματος Πεζικοῦ ἐκ τῆς VIII Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως (μεῖον ἡμιλαρχίας) τῶν Ι/6 καὶ Ι/24 ταγμάτων πεζικοῦ, μιᾶς ὁμάδος ὅλμων καὶ δύο οὐλαμῶν πυροβολικοῦ συνοδείας τῶν 24ου καὶ 39ου Συνταγμάτων Πεζικοῦ, μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως κινήσῃ τὴν Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως, τάγμα καὶ οὐλαμὸν συνοδείας ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Μεσοπόταμος—Μόρφη—Μαζαρακιά—Ἡγουμενίτσα, καὶ ἕτερον τάγμα μετὰ οὐλαμοῦ συνοδείας ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Καστρόπουλο—Σπαθαραῖοι—Καρβουνάρι—Δράγανι—Νουνεσάτιον, ἐπιζητήσῃ τὴν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, συνδεθῇ μετὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Νεοχωρίου εἰς τὰ ὑψώματα Κιάφα—Ντάρδα καὶ καταλάβῃ διαδοχικῶς τὰς γραμμὰς Μόρφη—Σπαθαραῖοι, ὑψώματα νοτίως Μαζαρακιᾶς—Δράγανι, καὶ ὑψώματα Ἁγίας Μαρίνης—αὐχὴν Νουνεσατίου.

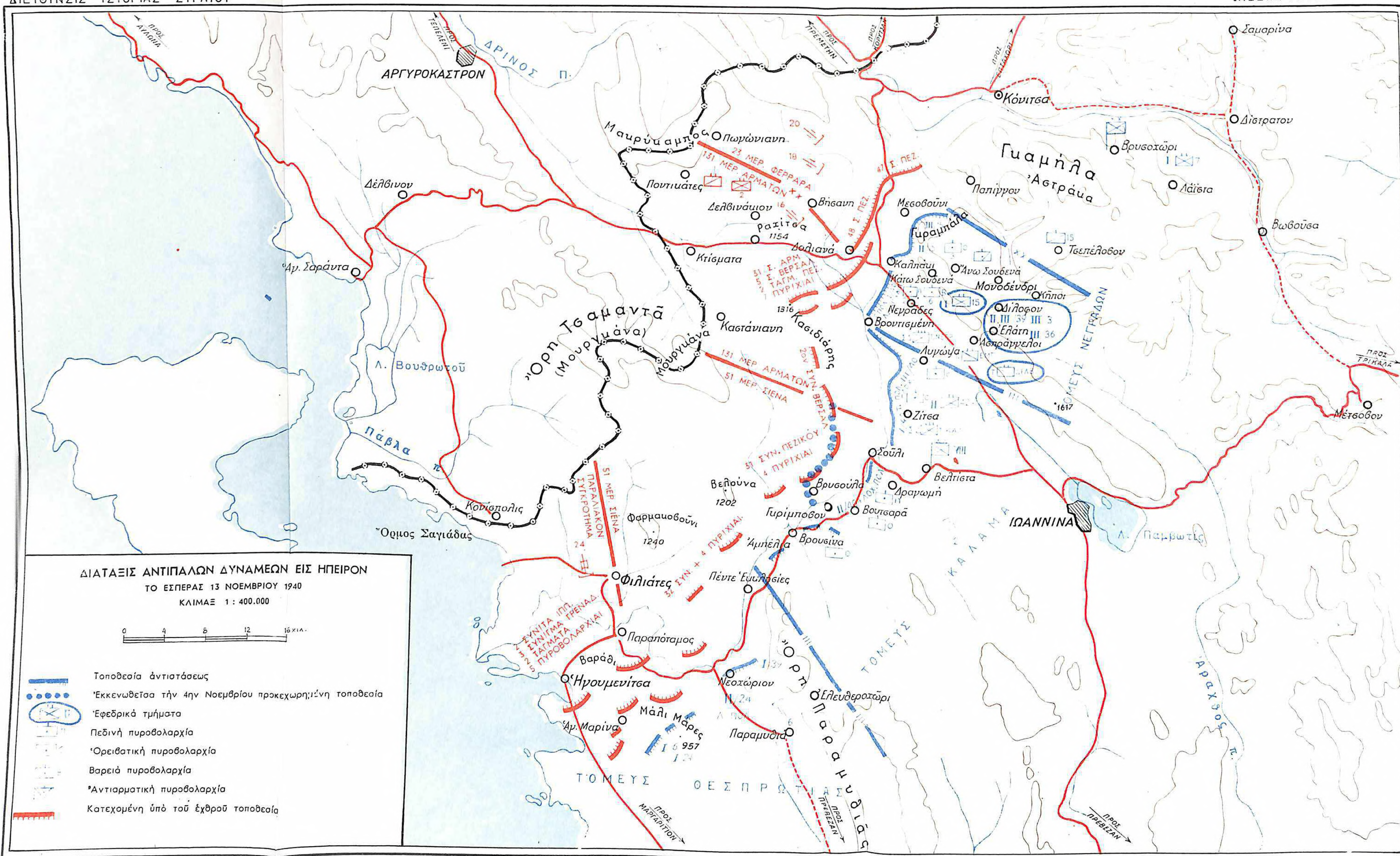
Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Γλυκὺ—Παραμυθιά—Κεφαλόβρυσο, ὁ Τομεὺς διέθετε μίαν ἡμιλαρχίαν μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὸν σύνδεσμον τοῦ Ἀποσπάσματος Ἐλευθεροχωρίου καὶ τοῦ Ἀποσπάσματος τοῦ Διοικητοῦ 24ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

---

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/Ι Σελ. 37
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 694/Α Σελ. 13.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/Ι. Σελ. 36 καὶ Φ. 693/Α/4 Σελ. 35.

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΕΙΣ ΗΠΕΙΡΟΝ
ΤΟ ΕΣΠΕΡΑΣ 13 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1940
ΚΛΙΜΑΞ 1 : 400.000
0 4 8 12 16 χιλ.
Τοποθεσία ἀντιστάσεως
Ἐκκενωθεῖσα τὴν 4ην Νοεμβρίου προκεχωρημένη τοποθεσία
Ἐφεδρικὰ τμήματα
Πεδινὴ πυροβολαρχία
Ὀρειβατικὴ πυροβολαρχία
Βαρειὰ πυροβολαρχία
Ἀντιαρματικὴ πυροβολαρχία
Κατεχομένη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ τοποθεσία
ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ
ΔΡΙΝΟΣ Π.
ΠΡΟΣ ΤΕΠΕΛΕΝΙ
ΠΡΟΣ ΠΡΕΜΕΤΗΝ
ΠΡΟΣ ΚΟΡΥΤΣΑΝ
Κόνιτσα
Σαμαρίνα
Δίστρατον
Βρυσοχώρι
Λάϊστα
Βωβοῦσα
Γυαμήλα
Ἀστράκα
Παπίγγον
Τσεπέλοβον
Μεσοβοῦνι
Μαυρύαμπος
Πωγώνιανη
Πουτιάτες
Δελβινάκιον
Ραχίτσα
1154
Βήσανη
Δολιανά
23 ΜΕΡ. ΦΕΡΡΑΡΑ
131 ΜΕΡ. ΑΡΜΑΤΩΝ
47 Σ. ΠΕΖ.
48 Σ. ΠΕΖ.
Δέλβινον
Ἁγ. Σαράντα
Κτίσματα
Καλπάκι
Ἄνω Σουδενά
Κάτω Σουδενά
Μονοδένδρι
Κῆποι
Νεγράδες
Δίλοφον
Βροντισμένη
Ἐλάτη
Ἀσπράγγελοι
Λυγκιάδες
ΤΟΜΕΥΣ ΝΕΓΚΑΔΩΝ
1617
Ζίτσα
Κασιδιάρης
1316
Καστάνιανη
Ὄρη Τσαμαντᾶ (Μουργκάνα)
Μουργκάνα
Λ. Βουθρωτοῦ
Πάβλα π.
131 ΜΕΡ. ΑΡΜΑΤΩΝ
51 ΜΕΡ. ΣΙΕΝΑ
51 Σ. ΑΡΜ.
51 ΣΥΝ. ΠΕΖΙΚΟΥ 4 ΠΥΡΧΙΑΙ
Σοῦλι
Βελτίστα
Δραγωμή
Βρυσούλα
Βουτσαρά
Γιρίμποβον
Βελοῦνα
1202
Φαρμακοβοῦνι
1240
Κονίσπολις
Ὅρμος Σαγιάδας
51 ΜΕΡ. ΣΙΕΝΑ
ΠΑΡΑΛΙΑΚΟΝ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ
Φιλιάτες
Ἀμπέλια
Βρουσίνα
Πέντε Ἐκκλησίες
ΙΩΑΝΝΙΝΑ
Λ. Παμβώτις
ΚΑΛΑΜΑ
ΤΟΜΕΥΣ
Παραπόταμος
Βαράθι
Ἡγουμενίτσα
Νεοχώριον
Ἐλευθεροχώρι
Μάλι Μάρες
957
Ἁγ. Μαρίνα
Παραμυθιά
Ὄρη Παραμυθιᾶς
ΤΟΜΕΥΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ
ΠΡΟΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΙΟΝ
ΠΡΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΝ
Ἄραχθος π.
ΠΡΟΣ ΤΡΙΚΑΛΑ
Μέτσοβον

Ἡ πρὸς Βορρᾶν κίνησις τοῦ Ἀποσπάσματος, ἤρξατο ἀπὸ τῆς 1900 τῆς 11ης Νοεμβρίου, λόγῳ δυσχερειῶν παρουσιασθεισῶν εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν νεοαφιχθέντων τμημάτων τοῦ I/6 Τάγματος καὶ τῆς VIII Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως. Ἡ VIII Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως(1), κινηθεῖσα μεμονωμένως ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Καναλλάκιον–Μόρφη–Μαργαρίτιον–Μαζαρακιά, φθάνει τὴν μεσημβρίαν εἰς Μαργαρίτι ὅπερ καὶ καταλαμβάνει, τοῦ ἐκεῖ Ἰταλικοῦ συντάγματος ἱππικοῦ συμπτυχθέντος πρὸς Μαζαρακιάν· τὰς ἑσπερινὰς ὥρας, καταδιώκουσα τὰς ἐκ τμημάτων ἱππικοῦ μικρὰς ὀπισθοφυλακὰς τῶν Ἰταλῶν, καταλαμβάνει καὶ τὴν Μαζαρακιὰν ἔνθα διανυκτερεύει, τῶν Ἰταλῶν ὑποστάντων ἀπωλείας ἀνελθούσας εἰς δώδεκα νεκροὺς στρατιώτας (2).

101. Ὑπὸ τοῦ ΓΣ ἀπεστάλη εἰς τὴν VIII Μεραρχίαν διαταγὴ διὰ τῆς ὁποίας ὡρίζετο ὅτι ἡ μεραρχία ἔπαυε νὰ ὑπάγεται ἀπ' εὐθείας εἰς τοῦτο καὶ ὅτι θὰ ὑπήγετο ἀπὸ τῆς 2400 τῆς 11ης Νοεμβρίου ὑπὸ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, οὗτινος ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως εἶχεν ἀφιχθῆ εἰς Βοτονάσι παρὰ τὸ 43ον χιλιόμετρον τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων–Μετσόβου (3).

102. Αἱ ἀπὸ τῆς πρωίας τῆς 12ης Νοεμβρίου ἐκπεμφθεῖσαι ἐπιθετικαὶ ἀναγνωρίσεις παρὰ τῶν διαφόρων τμημάτων τῆς μεραρχίας ἔσχον τὰ κάτωθι ἀποτελέσματα: Αἱ δυνάμεις αἱ ἐνεργοῦσαι ἐν τῇ κατευθύνσει Καλπάκι–Προφήτης Ἠλίας–Δολιανά, ἠδυνήθησαν κατόπιν ἀγῶνος, νὰ καταλάβωσι τὸ ὕψωμα 544. Ἡ ἐν τῇ κατευθύνσει Γκραμπάλα-ὕψωμα 935-Κεφαλοβουλγάρα-Βίγλα ἐνεργοῦσα ἐπιθετικὴ ἀναγνώρισις, ἀχθεῖσα εἰς Τζουφαρράχην παρὰ τὸ ὕψωμα 935, δέχεται ἐκεῖ ἰσχυρὰν ἐπίθεσιν, ὑποστηριζομένην ὑπὸ 3 ἕως 4 πυροβολαρχιῶν ἣν καὶ ἀποκρούει.

Τὸ Ἀπόσπασμα Ἐλευθεροχωρίου, λαβὸν τὴν διαταγὴν τῆς μεραρχίας περὶ ἐκτοξεύσεως ἐπιθετικῆς ἀναγνωρίσεως κατὰ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας τῆς 12ης Νοεμβρίου, ἠρκέσθη εἰς τὴν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκπομπὴν ἰσχυρῶν περιπόλων πρὸς Νεοχώριον καὶ ὑψώματα τέσσαρα χιλιόμετρα δυτικῶς Παραμυθιᾶς

Ἡ VIII Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως προωθηθεῖσα ἀπὸ τῆς πρωίας ἐκ Μαζαρακιᾶς καταλαμβάνει τὸν αὐχένα Λιάζαρι τέσσαρα χιλιόμετρα βορειοδυτικῶς Μαζαρακιᾶς, καθὼς καὶ τὰ ὑψώματα Μακρυχώρας καὶ Νουνεσατίου, τῶν ἐκεῖ μικρῶν Ἰταλικῶν τμημάτων ἀναγκασθέντων νὰ συμπτυχθῶσι πρὸς Βορρᾶν. Τὰ ὄπισθεν τῆς VIII Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως κινηθέντα τάγματα τοῦ ἀποσπάσματος τοῦ Διοικητοῦ 24ου Συντάγματος ἔφθασαν μέχρι τῆς γραμμῆς Μόρφη–Σπαθαραῖοι (4) (5).

Τὸ συμπέρασμα ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναγνωρίσεων ἦτο ὅτι οἱ Ἰταλοὶ πρὸ μὲν τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας εἶχον ἀποσυρθῆ βορείως Μαζαρακιᾶς, τηροῦντες τὰ προγεφυρώματα εἰς τὰ ἀμέσως νοτίως τοῦ ποταμοῦ ὑψώματα, πρὸ δὲ τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας εἶχον ἐγκατασταθῆ ἀμυντικῶς. Ἡ διὰ πυροβολικοῦ καὶ Ἀεροπορίας ἀντίδρασις τούτων κατὰ τὴν 12ην Νοεμβρίου ὑπῆρξεν ἰσχυρὰ πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις.

Ἡ μεραρχία διέταξε τὴν 12ην Νοεμβρίου ὅπως τὸ μὲν Ἀπόσπασμα Ἐλευθεροχωρίου, κατόπιν τῆς ἀφίξεως τῆς VIII Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως εἰς τὴν περιο-

(1) Σχεδιάγραμμα 8.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 671/Α Σελ. 25.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/Ι Σελ. 37
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/Ι Σελ. 37.
(5) Σχεδιάγραμμα 8.

χὴν Παληόκαστρον—Κουρτέσιον—Καρβουνιάρι (1), ὠθήσῃ τὰ ἐφεδρικὰ τμήματά του πρὸς βορειοδυσμὰς διὰ νὰ καταλάβῃ τὸν αὐχένα Νεοχωρίου, τὸ ὕψωμα Γκόλνιτσας, καὶ τὸν αὐχένα Γκόλνιτσας καὶ Κιάφα Ντάρδα, καὶ συνδεθῇ μὲ τὰ ἀριστερὰ αὐτοῦ δρῶντα φίλια τμήματα, ὁ δὲ Τομεὺς Θεσπρωτίας προωθήσῃ τὸν Σταθμὸν Διοικήσεώς του εἰς Μαζαρακιᾶ καὶ λάβῃ ὑπὸ τὰς διαταγάς του καὶ τὸ 'Απόσπασμα 'Ελευθεροχωρίου (2).

Τὸ 39ον Σύνταγμα Εὐζώνων μετὰ τοῦ εἰς 'Αραχοβίτσα ΙΙ/39 τάγματός του καὶ τοῦ εἰς 'Ασπράγγελον ΙΙΙ/39 τοιούτου, μετεκινήθη κατὰ τὴν νύκτα τῆς 12ης πρὸς 13ην Νοεμβρίου εἰς τὴν περιοχὴν 'Ασπραγγέλου-'Ελάτης (3), μία δὲ πυροβολαρχία τῶν 155 τοῦ Α' Συντάγματος Βαρέος Πυροβολικοῦ ἀφίκετο εἰς τὴν περιοχὴν Νεγράδων.

'Η 'Ιταλικὴ 'Αεροπορία ἐβομβάρδισε τὴν περιοχὴν Πρεβέζης—Λοῦρος καὶ τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν Λοῦρος-Φιλιππιάς. 'Η Φιλιππιὰς ὑπέστη σημαντικὰς καταστροφάς.

103. 'Η δραστηριότης τοῦ ἰταλικοῦ πεζικοῦ κατόπιν τοῦ δεκαημέρου ἀγῶνος εἶχε χαλαρωθῆ,εἰς δὲ τὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων ἀντέδρα ἀσθενῶς. Σχετικὴ διαταγὴ τῆς Μεραρχίας Φερράρα τῆς 12ης Νοεμβρίου, εὑρεθεῖσα ἐπὶ αἰχμαλώτου λέγει τὰ ἑξῆς :

«Εἰς αὐτὴν τὴν πρώτην περίοδον τῶν ἐπιχειρήσεων διεπίστωσα ὅτι δὲν ἐλήφθησαν μέτρα ἵνα ἀποφευχθῶσι μετὰ τῆς δεούσης ἐνεργείας καὶ ὡς ὁρίζει ὁ κανονισμὸς τῆς ἐν πολέμῳ ὑπηρεσίας, περιπτώσεις ἐγκαταλείψεως τῆς γραμμῆς πυρὸς καὶ ἀδικαιολογήτου πανικοῦ ἐκ μέρους στρατιωτῶν καὶ ἐξαρτωμένων τμημάτων. Διατάσσω ὅπως αἱ σχετικαὶ ἐντολαὶ τοῦ κανονισμοῦ ἐφαρμοσθοῦν ἐξ ὁλοκλήρου καὶ πάραυτα».

'Ετέρα διαταγὴ τῆς Μεραρχίας Σιέννα τῆς 12ης Νοεμβρίου ἀναγράφει τὰ ἑξῆς :

«'Η Α.Ε. ὁ Διοικητὴς τῆς Στρατιᾶς παρετήρησεν ὅτι κατὰ τὸ πλεῖστον, ὁσάκις πλησιάζουν πρὸς τὰς γραμμάς μας περίπολοι ἢ ὁμάδες ἐχθρικαὶ ἀποδίδεται εἰς τὸ γεγονὸς ὑπερβολικὴ σημασία, ἀναστατώνεται τὸ μέτωπον, ἡ δὲ ἀντίδρασις εἶναι παθητικὴ (παρὰ τοῦ πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ) γεγονὸς τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἔλλειψιν πρωτοβουλίας. Εἶναι ἐπάναγκες νὰ διασαφηνισθῇ ἐν προκειμένῳ ὅτι εἰς δυναμικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐχθροῦ, ὀφείλομεν νὰ ἀντιτάσσωμεν ἐνέργειαν σθεναρωτέραν τῆς ἰδικῆς του. Ἤτοι πρέπει νὰ ἑλισσώμεθα διὰ τὴν σύλληψιν καὶ ἐκμηδένισίν του χωρὶς νὰ ἀναμένωμεν αὐτὸν νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν τοποθεσίαν μας».

Τὸ Α' Σῶμα Σταρτοῦ ἀναλαμβάνει τὸ μέτωπον τῆς 'Ηπείρου.

104. Τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, μὲ διοικητὴν τὸν 'Αντιστράτηγον Δεμέστιχαν Παναγιώτην, εἶχεν ἀποτελεσθῇ μετὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τῆς 28ης 'Οκτωβρίου 1940, ἐκ τῶν κάτωθι Μ. Μονάδων :

ΙΙ Μεραρχίαν (3ον καὶ 36ον Συντάγματα Πεζικοῦ).
ΙΙΙ Μεραρχίαν (6ον καὶ 12ον Συντάγματα Πεζικοῦ) καὶ 39 Σύνταγμα Εὐζώνων.

(1) Σχεδιάγραμμα 8.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 692/Α/Ι Σελ. 38.
(3) 'Αρχειον ΔιΣ/Φ. 692/Α/Ι Σελ. 38.

IV Μεραρχίαν (8ον, 9ον καὶ 11ον Συντάγματα Πεζικοῦ).

Ἐκ τῶν Συνταγμάτων τούτων τὸ 39ον Σύνταγμα Εὐζώνων, προεπιστρατευθέν, εὑρίσκετο τὴν 27ην Ὀκτωβρίου 1940 συγκεντρωμένον εἰς Ἀγρίνιον, κινηθὲν δὲ ἐκεῖθεν ὁδικῶς, εὑρίσκετο τὴν 1ην Νοεμβρίου εἰς τὴν περιοχὴν Ἄρτης εἰς τὴν διάθεσιν τῆς VIII Μεραρχίας.

Κατόπιν διαταγῆς (1) τοῦ ΓΣ, ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τοῦ Α' Σώματος μετὰ τοῦ πρώτου κλιμακίου τοῦ στρατηγείου, προωθήθη ἀπὸ τῆς 5ης Νοεμβρίου εἰς Καλαμπάκαν. Τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ εἶχεν ὡς ἀποστολήν, νὰ ἀναλάβῃ ὑπὸ τὴν διοίκησίν του τὰς ἐπιχειρήσεις ἐν τῷ Θεάτρῳ Ἠπείρου, ἔχον ὑπὸ τὰς διαταγάς του τὴν VIII Μεραρχίαν καὶ τὴν Μεραρχίαν Ἱππικοῦ, καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει Καλαμπάκα–Κόνιτσα, ἵνα συμβάλῃ ἀπὸ Νότου καὶ Νοτιοανατολῶν, εἰς τὴν προοδευτικὴν ἐξάλειψιν τοῦ θύλακος τὸν ὁποῖον ὁ ἐχθρὸς εἶχε δημιουργήσει εἰς τὴν περιοχὴν Πίνδου καὶ Σμόλικα.

Τὴν 10ην Νοεμβρίου, ἀνετέθη εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἡ ἀποστολὴ ὅπως, ἀφοῦ ἀναλάβῃ ἀπὸ τῆς 2400 τῆς 11ης Νοεμβρίου τὴν VIII Μεραρχίαν, μὲ δεξιὸν ὅριον Λεσκοβίκι, Βράνιστα, Κλέφτης, Σμόλικα, Βασιλίτσα καὶ Ὄρλιακος (ἅπαντα εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ), ἐνεργήσῃ πρὸς τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν Ἰωάννινα–Ἀργυρόκαστρον, τηροῦν στενὴν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως τῆς VIII Μεραρχίας, καὶ ἀσκοῦν πίεσιν ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Μελισσόπετρα, πρὸς ἐκμετάλλευσιν τυχὸν δημιουργουμένων εὐνοϊκῶν συνθηκῶν (2).

Τὴν 12ην Νοεμβρίου, ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ εἶχε προωθηθῆ εἰς Βοτονάσι παρὰ τὸ 43ον χιλιόμετρον τῆς ὁδοῦ Ἰωαννίνων Μετσόβου.

Τὴν 1200 τῆς ἰδίας ἡμέρας, ἡ VIII Μεραρχία λαμβάνει ἀπὸ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ τὴν ἐντολὴν (3) ὅπως συγκεντροῦσα ἐπειγόντως ἅπαντα τὰ διαθέσιμα τμήματα πεζικοῦ, ἐκ τῶν ἐφεδρειῶν της καὶ ἐκ τοῦ δεξιοῦ καὶ κεντρικοῦ τομέως, ἐνεργήσῃ δι' αὐτῶν ἐπίθεσιν ἐν τῇ κατευθύνσει Γκραμπάλα–Βίγλα–Βασιλικόν –Ντούσκα, μὲ πρῶτον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ ὕψωμα Βίγλα. Ἡ γραμμὴ μάχης τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως ἔδει νὰ διατηρηθῇ ἰσχυρά.

Τὴν 1800 τῆς 12ης Νοεμβρίου, παρουσιάσθη εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τῆς VIII Μεραρχίας εἰς Βελτσίστα ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ὅστις ἀφοῦ κατετοπίσθη μὲ τὴν κατάστασιν τῆς μεραρχίας μετέδωσεν εἰς αὐτὴν διαταγὴν τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἵνα συνεχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις της ὡς μέχρι τοῦδε, μέχρις ὅτου τὸ Σῶμα Στρατοῦ προσανατολισθῇ μὲ τὴν ἐν γένει κατάστασιν. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος Στρατοῦ προσηνατόλισε τὴν μεραρχίαν ἐπὶ τῶν προθέσεων τοῦ Σώματος Στρατοῦ, αἵτινες συνίσταντο εἰς τὸ ὅτι αὕτη θὰ ἔδει δι' ἰσχυρῶν ἐπιθετικῶν ἀναγνωρίσεων νὰ λάβῃ τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν Ἰταλικῶν δυνάμεων καὶ νὰ τηρήσῃ ταύτην.

Εἰς τὰς περιοχὰς Κῆποι, Δίλοφον καὶ Ἐλάτι, ἤρξατο συγκεντρουμένη ἡ II Μεραρχία Πεζικοῦ, τῆς ὁποίας τὰ πρῶτα τμήματα ἀφίκοντο ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 13ης Νοεμβρίου.

Ὁδηγίαι τοῦ Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὴν VIII Μεραρχίαν καθώριζον τὰς προθέσεις αὐτοῦ, αἵτινες εἶχον ὡς ἑξῆς: (4).

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 642/Α/2 Σελ. 8.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 642/Α/2 Σελ. 17 καὶ Φ. 623/Α/78.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 642/Α/2 Σελ. 17—18.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 642/Α/2 Σελ. 18.

«Ἐν πρώτῃ φάσει νὰ γίνῃ κύριον τοῦ κόμβου συγκοινωνιῶν Μελισσόπετρας, διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ μεταξὺ Γόρμου ποταμοῦ καὶ Σαρανταπόρου ποταμοῦ ἐδάφους, διὰ συνδεδυασμένης ἐνεργείας ἐπαρκῶν τμημάτων τῆς VIII Μεραρχίας, ἐνεργούντων ἐκ τοῦ δεξιοῦ αὐτῆς—ὑψώματα Γκραμπάλας—καὶ διὰ ταυτοχρόνου ἐνεργείας τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ κατὰ τὴν κατεύθυνσιν Πεκλάρι—ὑψώματα Μελισσόπετρας—συμβολὴ ποταμῶν Ἀώου καὶ Σαρανταπόρου. Ἐν δευτέρᾳ φάσει, μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκβασιν τῶν ἀνωτέρω ἐνεργειῶν, ὑποστηριζόμενον ὑπὸ ἰσχυροῦ πυροβολικοῦ συγκεντρωμένου δυτικῶς Ζίτσας καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Ἀμπέλια, νὰ διαβῇ τὸν ποταμὸν εἰς δύο σημεῖα καὶ νὰ θέσῃ πόδα δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων εἰς Σουτίστα (1329) καὶ εἰς Βελούνα (1202,20). Ἐν τρίτῃ δὲ φάσει πλαγιοφυλασσόμενον ἀπὸ Βελούνα, νὰ ἐνεργήσῃ ἰσχυρῶς ἀπὸ Τουσίστα πρὸς κατεύθυνσιν Ἔλατος καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Χάνι Δελβινάκι καὶ Καστάνιανη—Κακαβιᾶ».

105. Τὴν μεσημβρίαν τῆς 12ης Νοεμβρίου, τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ ἐγνώρισεν εἰς τὸν Τομέα Θεσπρωτίας ὅτι ἐφεξῆς θὰ ὑπήγετο ἀπ' εὐθείας ὑπ' αὐτό, μετονομαζόμενον εἰς Ἀπόσπασμα Λιούμπα, καὶ ὅτι ἡ ἀποκατάστασις τῆς τοποθεσίας Νεοχωρίου θὰ ἔδει νὰ συντελεσθῇ τὸ ταχύτερον, τηρουμένης στενῆς ἐπαφῆς μετὰ τῶν ἰταλικῶν τμημάτων εἰς τὸν ἀνωτέρω Τομέα ([1]).

Ἐκ τοῦ Ἀποσπάσματος Λιούμπα τὰ I/6 καὶ I/24 Τάγματα κινοῦνται ἀπὸ τῆς πρωΐας πρὸς Βορρᾶν πρὸς συνάντησιν τῶν ἰταλικῶν τμημάτων, τὴν μετὰ τῶν ὁποίων ἐπαφὴν εἶχε λάβει προηγουμένως ἡ VIII Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως εἰς τὴν γραμμὴν ὕψωμα 595—Ἁγία—Μαρίνα—Μάλι Μάρες ([2]). Ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης ἡ Ἰταλικὴ Διοίκησις ἐκάλυπτε τὴν διάβασιν τῆς Ἁγίας Μαρίνης. Αὕτη ἦτο καλῶς ὠργανωμένη καὶ κατείχετο ὑπὸ ἰταλικῶν καὶ ἀλβανικῶν τμημάτων μετὰ τεσσάρων πυροβολαρχιῶν. Ἡ VIII Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως, ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τοῦ I/6 Τάγματος, μετεκινήθη εἰς Μαζαρακιὰν πρὸς ἀνάπαυσιν.

Τὸ I/6 τάγμα ἀπὸ τῆς 1630 ἐπιτίθεται πρὸς ἐκδίωξιν τῶν Ἰταλῶν ἐκ τῆς ἀνωτέρω τοποθεσίας. Ἀγωνιζόμενον ἡρωϊκῶς καὶ ἐκ τοῦ συστάδην, κατορθώνει νὰ ἐκδιώξῃ τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῶν θέσεών του, πλὴν ὅμως κατόπιν ἰσχυρᾶς ἰταλικῆς ἀντεπιθέσεως ἀναγκάζεται νὰ συμπτυχθῇ εἰς τὰς θέσεις ἐξορμήσεώς του.

Κατὰ τὴν φάσιν ταύτην τοῦ ἀγῶνος φονεύεται εἷς καὶ τραυματίζονται τρεῖς ἀξιωματικοὶ καί τινες ὁπλῖται. Τὸ I/24 Τάγμα καταλαμβάνει κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τὰ ὑψώματα Σαράτιον, Κόρρα καὶ Τσαλάπους ([3]).

Ὁ διοικητὴς τοῦ ἀποσπάσματος ἀναθέσας τὴν πρωΐαν τῆς 13ης Νοεμβρίου τὴν διοίκησιν τῶν ἐπὶ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ τμημάτων του εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ VIII Συνοριακοῦ Τομέως, ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου του ἀπὸ τοῦ Καναλλακίου ἔνθα ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τοῦ ἀποσπάσματος, διὰ Μαργαρίτι, ὅπου ἀφίκετο τὸ μεσονύκτιον. Ἐκεῖ ἐπληροφορεῖτο παρὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ 24ου Συντάγματος ὅτι τὸ ἀπόσπασμα αὐτοῦ ὑπερέβη τὸ χωρίον Μαζαρακιὰ καὶ ἔλαβε τὴν 1600 διὰ τοῦ I/6 Τάγματος τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν Ἰταλῶν κατεχόντων τὰ ὑψώματα 595, Ἁγίας Μαρίνης, ὕψωμα Μάλι Μάρε, τὸ ἀπόγευμα δὲ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὅτι εἶχε καταλάβει διὰ τοῦ I/24 Τάγματος τὰ ὑψώματα Σαράτιον, Κόρρα καὶ Τσαλάπους, καὶ ὅτι ἡ VIII Ὁμὰς

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 671/Α/Ι Σελ. 25.
(2) Σχεδιάγραμμα 8.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 684/Β/3 Σελ. 4—5.

'Αναγνωρίσεως, ἀφοῦ ἠγωνίσθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας εἰς τὰ πρὸ τῆς 'Αγίας Μαρίνης ὑψώματα, ἀντικατεστάθη τὸ ἑσπέρας ὑπὸ τοῦ I/6 Τάγματος, διανυκτερεύσασα εἰς Μαζαρακιάν (1).

'Επίσης ἐπληροφορεῖτο παρὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ VIII Συνοριακοῦ Τομέως ὅτι ἐλήφθη τηλεγραφικὴ διαταγὴ τῆς μεραρχίας περὶ ἀναλήψεως ὑπὸ τοῦ 'Αποσπάσματος ἐπιθετικῆς ἐνεργείας, πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς τοποθεσίας Καλαμᾶ καὶ ταχείας προωθήσεως τῶν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τοῦ 'Αχέροντος ποταμοῦ ὑπολοίπων δυνάμεων, καὶ ὅτι εἰς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς ταύτης τῆς μεραρχίας διέταξε τὴν προώθησιν τῶν δυνάμεων τούτων ἀπὸ τῆς 1900. 'Επιπροσθέτως ἐπληροφορεῖτο παρὰ τῆς VIII 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως, ὅτι ἰσχυραὶ ἰταλικαὶ δυνάμεις κατεῖχον τὰ ὑψώματα τῆς στενωποῦ 'Αγίας Μαρίνης καὶ Πλαταριᾶς (2).

'Ο διοικητὴς τοῦ ἀποσπάσματος κατόπιν τῶν ἀνωτέρω πληροφοριῶν, ἐξέδωκεν εἰς Μαργαρίτιον διαταγὰς ὅπως τὸ ἀνεξάρτητον Τάγμα Φιλιατῶν ἀχθῇ εἰς τὴν περιοχὴν Καρτέριζα, ἡ ὀρειβατικὴ πυροβολαρχία Καναλλακίου ἀχθῇ εἰς Μαζαρακιά, τὰ τμήματα τοῦ 'Υποτομέως Βουβοποτάμου ἤτοι τὸ III/12 Τάγμα, ὁ Λόχος τοῦ 'Ανεξαρτήτου Τάγματος Φιλιατῶν, ἡ ὀρειβατικὴ πυροβολαρχία τῶν 75/19, ὁμὰς ὅλμων καὶ διμοιρία πολυβόλων, κινούμενα διὰ Καρβουνιάρι πρὸς Μαργαρίτιον, νὰ συνεχίσουν τὴν κίνησίν των πρὸς Μαζαρακιάν. Τὸ III/24 Τάγμα διετάχθη νὰ σταθμεύσῃ προσωρινῶς εἰς Μαργαρίτιον, ὁ δὲ λόχος 'Ανεξαρτήτου Τάγματος Φιλιατῶν, ὁ διατεθεὶς εἰς τὸν 'Υποτομέα Βουβοποτάμου, νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ τάγμα του εἰς Καρτέριζαν (3).

106. 'Η κίνησις τῶν ἐφεδρικῶν τμημάτων τοῦ 'Αποσπάσματος 'Ελευθεροχωρίου, ἤτοι τοῦ I/39 Τάγματος, τοῦ λόχου πολυβόλων κινήσεως καὶ τοῦ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ τῶν 75, ἤρξατο ἀπὸ τῶν πρωϊνῶν ὡρῶν τῆς 13ης Νοεμβρίου καὶ τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς εἶχον καταληφθῆ ὑπ' αὐτῶν τὰ ὑψώματα βορειοανατολικῶς καὶ δυτικῶς Νεοχωρίου ἄνευ ἀντιδράσεως τῶν ἰταλικῶν τμημάτων, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐπιτευχθῇ σύνδεσμος μὲ τὰ ἀριστερὰ αὐτοῦ δρῶντα ἑλληνικὰ τμήματα, ἅτινα δὲν εἶχον πλησιάσει ἀκόμη εἰς τὴν περιοχὴν αὐτήν. Τὴν μεσημβρίαν, τὸ 'Απόσπασμα 'Ελευθεροχωρίου λαμβάνει διαταγὴν τῆς μεραρχίας ὅπως καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῆς δυνάμεώς του κινηθῇ πρὸς Νεοχώριον, ὑπαγόμενον ἐφεξῆς ὑπὸ τὸ 'Απόσπασμα Λιούμπα. 'Η μετακίνησις τῶν ὑπολοίπων τούτων τμημάτων ἐξετελέσθη μέχρι τῆς νυκτὸς τῆς 13ης Νοεμβρίου, καθ' ἣν ὁλόκληρον τὸ 'Απόσπασμα εὑρέθη συγκεντρωμένον εἰς τὴν περιοχὴν Νεοχωρίου μὲ Σταθμὸν Διοικήσεώς του τὸ Νεοχώριον (4).

Τὸ ἑσπέρας τῆς 13ης Νοεμβρίου, τὰ μὲν τμήματα τοῦ 'Αποσπάσματος Λιούμπα εὑρίσκοντο παρὰ τὰ ὑψώματα 'Αγίας Μαρίνης καὶ Νεοχωρίου, ἀποκατασταθείσης εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τῆς πρώην ἐπὶ τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ τοποθεσίας, τὰ δὲ τμήματα τῆς τοποθεσίας 'Ελαίας ἦσαν ἕτοιμα ὅπως κινηθῶσιν ἐπιθετικῶς κατὰ τῶν 'Ιταλῶν (5).

Τὴν 13ην Νοεμβρίου, ἡ μεραρχία εἶχε τὴν ἀντίληψιν ὅτι οἱ 'Ιταλοὶ δὲν εἶχον ἀποσύρει τὰς πρὸ τῆς τοποθεσίας Καλαμᾶ ἐν ἐπαφῇ δυνάμεις των.

Πρὸς τὴν μεραρχίαν ἀπεστάλη ἡ κάτωθι διαταγὴ τοῦ 'Αρχιστρατήγου

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 671/Α. Σελ. 26.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 671/Α. Σελ. 26.
(3) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 671/Α. Σελ. 26.
(4) Σχεδιάγραμμα 8.
(5) Σχεδιάγραμμα 9.

διὰ τῆς ὁποίας ἐξεφράζετο ἡ εὐαρέσκεια αὐτοῦ διὰ τὰ μέχρι τοῦδε ἐπιτυχῆ ἀποτελέσματα τῶν ἀγώνων της, ἔχουσα οὕτω:

«Ἐκφράζομεν πλήρη ἱκανοποίησιν δι' ἐπιτυχῆ ἀντιμετώπισιν καταστάσεως ἐπὶ λήξει περιόδου ἐνεργείας σας ὡς ἀνεξαρτήτου μεραρχίας. Τοῦτο ἀφορᾷ διοικητὴν μεραρχίας πρωτίστως καὶ ἐν ἀναλόγῳ βαθμῷ συνεργάτας του».

Αἱ ἀπώλειαι τῆς VIII Μεραρχίας κατὰ τὸν ἀμυντικόν της ἀγῶνα, ἀπὸ 1 μέχρι 5 Νοεμβρίου, ἀνῆλθον εἰς 3 νεκροὺς ἀξιωματικοὺς καὶ 57 ὁπλίτας καὶ εἰς 5 ἀξιωματικοὺς καὶ 203 ὁπλίτας τραυματίας. Τὸ πλεῖστον τῶν ἀπωλειῶν ὠφείλετο εἰς τοὺς βομβαρδισμοὺς τῆς 'Ιταλικῆς 'Αεροπορίας κατὰ τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, ὡς καὶ εἰς τὰς ἐνεργηθείσας τοπικὰς ἀντεπιθέσεις πρὸς ἀνάκτησιν ἀπολεσθεισῶν θέσεων..

Αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἰταλικῶν δυνάμεων κατὰ τὸν 'Αρχιστράτηγον Πράσκα ἀνῆλθον ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι τῆς 5ης Νοεμβρίου, εἰς 17 'Αξιωματικοὺς καὶ 354 ὁπλίτας νεκροὺς καὶ εἰς 65 ἀξιωματικοὺς καὶ 1134 ὁπλίτας τραυματίας. 'Ως ἀγνοούμενοι φέρονται 10 ἀξιωματικοὶ καὶ 648 ὁπλῖται. Ἦτοι ἐν συνόλῳ αἱ Ἰταλικαὶ ἀπώλειαι μέχρι τῆς 5ης Νοεμβρίου ἀνῆλθον εἰς 2228 ἀξιωματικοὺς καὶ ὁπλίτας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VI

Η ΙΤΑΛΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΙΝΔΟΝ

Αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις εἰς τὴν Πίνδον.

107. Καθ' ὃν χρόνον τὸ 'Ιταλικὸν Σῶμα Στρατοῦ Τσαμουριᾶς ἐπετίθετο κατὰ τῶν ἐν 'Ηπείρῳ ἑλληνικῶν δυνάμεων, ἀμέσως βορειότερον, ἄλλαι ἐπίλεκτοι ἰταλικαὶ δυνάμεις ἐπετίθεντο κατὰ τῶν ἐπὶ τῆς Πίνδου ἑλληνικῶν τοιούτων. 'Η κατὰ τῆς Πίνδου ἰταλικὴ ἐπίθεσις, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν κάλυψιν τῆς βορείας πτέρυγος τοῦ Σώματος Στρατοῦ Τσαμουριᾶς καὶ εἰς τὴν ἐν συνεχείᾳ ὑποβοήθησιν τῶν ἰταλικῶν τούτων δυνάμεων διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ κυρίου ἀντικειμενικοῦ των σκοποῦ, ἐξελίχθη μὲ μεγάλην ταχύτητα καὶ ἀποτελεσματικότητα δημιουργήσασα πρὸς στιγμὴν κατάστασιν κρίσιμον. Αἱ εἰς τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν Πίνδου ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἀνῆκον εἰς τὸ 'Απόσπασμα Πίνδου τὸ ὁποῖον τακτικῶς ὑπήγετο ὑπὸ τὸ Τμῆμα Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας (ΤΣΔΜ).

Τὸ ΤΣΔΜ ὡς Μεγάλη Μονάς, εἰσήχθη εἰς τὸ σχέδιον ἐπιστρατεύσεως ΙΒ κατὰ τὴν μερικὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1939, ἔχον ὡς γενικὴν ἀποστολὴν τὴν διεύθυνσιν καὶ τὸν συντονισμὸν τοῦ ἀπὸ τῆς μεθορίου μέχρι τῆς τοποθεσίας ΙΒ ἐπιβραδυντικοῦ ἀγῶνος τῶν Β' καὶ Γ' Σωμάτων Στρατοῦ, καὶ εἶτα τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀμύνης ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ποταμὸς 'Αλιάκμων—Βέρμιον ὄρος.

Τὸ ΤΣΔΜ συνεκροτήθη πέντε περίπου μῆνας πρὸ τῆς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως μὲ Διοικητὴν τὸν 'Αντιστράτηγον Πιτσίκαν 'Ιωάννην καὶ 'Επιτελάρχην τὸν Συνταγματάρχην Πεζικοῦ Γεωργούλην Σπυρίδωνα ἐγκατασταθὲν εἰς Κοζάνην τὴν 26ην Αὐγούστου 1940.

Κατὰ τὸ σχέδιον ΙΒα, τὸ ΤΣΔΜ, ὑπαγόμενον ὑπὸ τὸ ΓΕΣ, εἶχεν ὡς ζώνην ἐνεργείας τὸν τομέα ἀπὸ Σμόλικα (ὄχι) μέχρι τῆς λίμνης Πρέσπας (Λαιμὸς) καὶ περιελάμβανε (1):

Τὸ 'Απόσπασμα Πίνδου.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐκ τῶν Ι, ΙΧ Μεραρχιῶν, V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ καὶ ΙΧα Συνοριακοῦ Τομέως.

Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἐκ τῶν Χ Μεραρχίας, IV Ταξιαρχίας Πεζικοῦ καὶ ΙΧ Συνοριακοῦ Τομέως.

Τὴν ΧΙ Μεραρχίαν καὶ τὴν Ταξιαρχίαν 'Ιππικοῦ ὡς ἐφεδρείας τούτου.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ προσηνατολισμένον πρὸς τὴν Πίνδον καὶ τὴν περιοχὴν Καστοριᾶς, περιελάμβανε τὸ ἑσπέρας τῆς 27ης 'Οκτωβρίου, συμφώνως τῷ σχεδίῳ ΙΒ καὶ ΙΒα, ἐκτὸς τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου τὴν ΙΧ Μεραρχίαν Πεζικοῦ μετὰ τοῦ ΙΧα Συνοριακοῦ Τομέως μονάδας πλήρως προεπιστρατευθείσας, συνολικῆς δυνάμεως δέκα ταγμάτων πεζικοῦ μετὰ δέκα τεσσάρων καὶ ἥμισυ πυροβολαρχιῶν, εἰς τὴν περιοχὴν δυτικῶς Καστοριᾶς καὶ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒα, ὡς καὶ τὴν V Ταξιαρχίαν Πεζικοῦ δυνάμεως τριῶν ταγμάτων.

---

(1) Σχεδιάγραμμα Ι.

Ἡ Ι Μεραρχία Πεζικοῦ, ἀνήκουσα ἐπίσης εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, εἶχε προεπιστρατευθῆ μερικῶς, διαθέσασα τὸ 51ον Σύνταγμα Πεζικοῦ εἰς τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου καὶ τὸ 42ον Σύνταγμα Πεζικοῦ εἰς τὴν VIII Μεραρχίαν, ὡς καὶ μικροτέρας τινὰς μονάδας πυροβολικοῦ εἰς τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου καὶ τὴν IX Μεραρχίαν.

Τὰ ἀνωτέρω τμήματα ὑπήγοντο, μέχρι τῆς εἰσόδου εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς διοικήσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ὑπὸ τὸ ΤΣΔΜ. Ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐπιστρατεύσεως θὰ παρέμενεν εἰς Λάρισαν διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ τὴν προώθησιν τῶν μονάδων του, μεθ' ὃ θὰ ἀνελάμβανε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος ἐν τῷ μετώπῳ τῆς Πίνδου καὶ τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας, προωθουμένου τοῦ Σταθμοῦ Διοικήσεως κατόπιν νεωτέρας διαταγῆς (1).

Τὸ ἑσπέρας τῆς 27ης Ὀκτωβρίου, τὸ ΤΣΔΜ διέθετε προεπιστρατευμένα καὶ ἀπ' εὐθείας ὑπ' αὐτὸ ὑπαγόμενα.

Ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒα ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον:

Εἰς τὸν Τομέα Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας.

Τὴν IV Ταξιαρχίαν Πεζικοῦ ἐνισχυμένην (12 τάγματα) καὶ 8 πυροβολαρχίας διαφόρων διαμετρημάτων.

Τὴν IX Μεραρχίαν Πεζικοῦ μετὰ τοῦ IXα Συνοριακοῦ Τομέως (10 τάγματα πεζικοῦ καὶ 14 καὶ ἥμισυ πυροβολαρχίας διαφόρων διαμετρημάτων).

Εἰς τὸν Τομέα Πίνδου:

Τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου. Δύο τάγματα τοῦ 51ου Συντάγματος καὶ τὸ τρίτον ἐν κινήσει πρὸς Ἑπταχώριον.

Ἐν δευτέρῳ κλιμακίῳ καὶ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒ εὑρίσκοντο διατεταγμένα 11 τάγματα πεζικοῦ μετὰ 9 οὐλαμῶν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ πέντε οὐλαμῶν πυροβολικοῦ συνοδείας (2).

Αἱ δυνάμεις αὗται ἀνῆκον εἰς τὴν V Ταξιαρχίαν, καὶ τὰς Ι, Χ καὶ ΧΙ Μεραρχίας. Εἰς τὴν V Ταξιαρχίαν ἀνῆκον τὸ Ι/2 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Σερβίων, τὸ Ι/52 εἰς τὴν περιοχὴν Σμίξι, καὶ τὰ ΙΙ/2 καὶ ΙΙ/52 εἰς τὴν περιοχὴν Ἀμυνταίου.

Εἰς τὴν Ι Μεραρχίαν ἀνῆκον τὸ Ι/4 Τάγμα μετὰ ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας εἰς τὴν περιοχὴν Ἐλευθεροχώρι (Γρεβενῶν) καὶ τὸ ΙΙ/5 Τάγμα μετὰ διμοιρίας ὅλμων καὶ οὐλαμοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὴν περιοχὴν Μετσόβου.

Εἰς τὴν Χ Μεραρχίαν ὑπήγοντο τὸ ΙΙ/68 Τάγμα μετὰ οὐλαμοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὴν περιοχὴν Φλωρίνης καὶ τὰ Ι/30 καὶ ΙΙΙ/65 Τάγματα μετὰ τῶν 30οῦ καὶ 68ου οὐλαμῶν συνοδείας καὶ οὐλαμοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὴν περιοχὴν Ἀρνίσης.

Εἰς τὴν ΧΙ Μεραρχίαν ἀνῆκον τὸ Ι/16 Τάγμα μετὰ οὐλαμοῦ ὀρειβατκοῦ πυροβολικοῦ καὶ οὐλαμοῦ συνοδείας εἰς διάβασιν Χάδοβας καὶ τὸ Ι/50 Τάγμα μετὰ οὐλαμοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ καὶ δύο οὐλαμῶν συνοδείας εἰς τὴν διάβασιν Κομνηνῶν.

Ἐπὶ πλέον, εἰς τὴν περιοχὴν Καρπεροῦ, εὑρίσκετο Ἴλη τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως μετὰ οὐλαμοῦ πολυβόλων καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Καλαμπάκας εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου τὸ 7ον Σύνταγμα Πεζικοῦ τῆς ΙΙΙ Ταξιαρχίας Πεζικοῦ μετὰ πυροβολαρχίας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ πυροβολαρχίας τῶν 155.

Ἡ ἀποστολὴ (3) τοῦ ΤΣΔΜ, βάσει τῶν ἀπὸ 16ης Σεπτεμβρίου 1940

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2. Σελ. 13.
(2) Σχεδιάγραμμα ΙΙ.
(3) Παράρτημα 1.

ὁδηγιῶν τοῦ ΓΕΣ ἦτο ἡ κάλυψις τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς τοποθεσίας ΙΒα, ἐφ' ἧς καὶ θὰ ἐπραγματοποιεῖτο ἡ συγκέντρωσίς του, καὶ ἡ ἐξασφάλισις τοῦ συνδέσμου μετὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς VIII Μεραρχίας, ὁπουδήποτε καὶ ἂν τοῦτο εὑρίσκετο μεταξὺ τοῦ Σμόλικα ὄρους καὶ τοῦ Ζυγοῦ Μετσόβου. Ἐν συνεχείᾳ, ἡ ἀποστολὴ τοῦ ΤΣΔΜ περιελάμβανε τὴν ἐκμετάλλευσιν πάσης εὐνοϊκῆς εὐκαιρίας διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ ὅλου ἢ μέρους τῆς ἐν τῇ ζώνῃ του μεθοριακῆς περιοχῆς, προωθουμένης ἀναλόγως τῶν ἀποτελεσμάτων, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, καὶ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως. Ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἀπεσκόπει εἰς μὲν τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Δεβόλη ποταμοῦ νὰ ἀποστερήσῃ τὸν ἀντίπαλον εὐνοϊκῶν βάσεων ἐξορμήσεως, νὰ θέσῃ ὑπὸ τὰ ἄμεσα πυρά του αὐτὴν ταύτην τὴν κοιλάδα, καὶ νὰ προπαρασκευάσῃ εὐνοϊκὰς συνθήκας διὰ τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν. Εἰς δὲ τὴν περιοχὴν Ἐρσέκα-Λεσκοβίκι ἀπεσκόπει εἰς τὸ νὰ ἀπαγορεύσῃ καὶ εἰ δυνατὸν νὰ ἀποκόψῃ τὴν διὰ ταύτης διερχομένην ἐγκαρσίαν ὁδικὴν ἀρτηρίαν Κορυτσᾶ—Γέφυρα Μέρτζανης. Αἱ ἀνωτέρω ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι θὰ ἐξεδηλοῦντο μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου ἔναρξιν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ πάντοτε κατόπιν διαταγῆς τοῦ ΓΕΣ. Τὸ ΤΣΔΜ δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναμείνῃ τὴν πλήρη συγκέντρωσιν τῶν δυνάμεών του, ἀλλὰ θὰ ἔδει νὰ ἐνεργήσῃ ἅμα ὡς ἀντελαμβάνετο εὐνοϊκὰς συνθήκας τὰς ὁποίας ἔδει νὰ ἐκμεταλλευθῇ. Αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται ἠδύναντο νὰ εἶναι ἀρχικῶς τοπικοῦ χαρακτῆρος κατὰ κυρίων ἐδαφικῶν σημείων, ἀναλόγως τῶν παρουσιαζομένων τοπικῶν συνθηκῶν, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως διατιθεμένων δυνάμεων, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐχθρικῶν τοιούτων.

Τὸ ΤΣΔΜ ἐνετέλλετο ἐπίσης ὅπως, μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἀνωτέρω ἐπιχειρήσεων καὶ ἐφ' ὅσον αἱ συνθῆκαι ἐξηκολούθουν παραμένουσαι αἱ αὐταί, ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἀνάληψιν ἰσχυρῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπὶ σκοπῷ ὁλοκληρώσεως τοῦ ὄγκου τῆς Μόροβας καὶ τοῦ κόμβου Κορυτσᾶς. Κατὰ τὸ ἀριστερόν, ἡ ἐνέργεια τοῦ ΤΣΔΜ θὰ ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς καταστάσεως εἰς ἣν θὰ εὑρίσκετο ἡ VIII Μεραρχία.

108. Τὸ ἑσπέρας τῆς 27ης Ὀκτωβρίου, τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου (1) μὲ διοικητὴν τὸν ἔφεδρον ἐκ μονίμων Συνταγματάρχην τοῦ Πεζικοῦ Δαβάκην Κωνσταντῖνον, ἀναλαβόντα τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀποσπάσματος ἀπὸ τῆς 28ης Αὐγούστου τοῦ 1940, ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸ 51ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (2), ἀπὸ τὸν 1ον Λόχον προκαλύψεως Βούρμπιανης τοῦ τάγματος προκαλύψεως Κονίτσης μετὰ διμοιρίας πολυβόλων, ἀπὸ μίαν ὀρειβατικὴν πυροβολαρχίαν τοῦ 1ου Συντάγματος Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, ἀπὸ ἕνα οὐλαμὸν Ἱππικοῦ τῆς Ι Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως, καὶ ἀπὸ οὐλαμὸν πυροβολικοῦ τῶν 6,5. Ἐπὶ πλέον, τὸ Ἀπόσπασμα διέθετε δύο σωλῆνας ὅλμων, διμοιρίαν διαβιβάσεων καὶ τὸν Β' Λόχον Ἡμιονηγῶν.

Τὸ 51ον Σύνταγμα πεζικοῦ, προεπιστρατευθέν, συνεκρότησεν ἐξ ἐφέδρων τὴν 29ην Αὐγούστου εἰς Τρίκκαλα τὰ ΙΙ καὶ ΙΙ τάγματα αὐτοῦ ἅτινα καὶ προωθήθησαν εἰς Ἐπταχώριον, ἀπὸ 1 ἕως 10 Σεπτεμβρίου. Τὸ ΙΙΙ/51 Τάγμα, συγκροτηθὲν τὴν 15ην Ὀκτωβρίου, ἤρξατο προωθούμενον εἰς Ἐπταχώριον ἀπὸ 21ης Ὀκτωβρίου, τὴν δὲ 27ην ἐκινεῖτο ἀπὸ Πεντάλοφον πρὸς Ἐπταχώριον.

Ἡ ζώνη ἐνεργείας τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου εἶχεν ὡς δεξιὸν (βόρειον)

(1) Σχεδιάγραμμα 10.
(2) Ἀρχικῶς Διοικητὴς τοῦ 51ου Συντάγματος Πεζικοῦ ἦτο ὁ Συν/ρχης Δαβάκης Κων/νος. Ὅτε δὲ συνεκροτήθη τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἀνωτέρω Συνταγματάρχου, τὴν διοίκησιν τοῦ Συντάγματος ἀνέλαβεν ὁ Ὑποδιοικητής του Ἀντισυνταγματάρχης Μυσίρης Δημήτριος.

μὲν ὅριον τὴν γραμμὴν τῶν ὑψωμάτων χωρίον Πολυκάστανον–Γούπατα–Πῦργος–Προφήτης Ἠλίας–Κόζακας, (ἅπαντα ὄχι), Καταφύκη–Μπαταρός, (ἅπαντα ναί,) ὡς ἀριστερὸν (νότιον) δὲ τὸ χωρίον Ζυγὸς Μετσόβου–Φυλάκιον Χωροφυλακῆς (ὕψωμα 1457), Κουκουροῦντζος (ὕψωμα 1785)–Καραοῦλι–Κουκουρτζῆς (ὕψωμα 1748)—Κιούρα (ὕψωμα 1261)—Σμόλικας (2637)—(ἅπαντα εἰς τὴν VIII Μεραρχίαν)-Τσομπάνη–Στράτσανη (ἅπαντα ναί)—ὕψωμα Καμενίκ (2041) (ὄχι).

Ἡ ζώνη ἐνεργείας εἶχεν ἀνάπτυγμα 35 περίπου χιλιομέτρων ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ καὶ ἐπὶ λίαν ὀρεινοῦ ἐδάφους.

Ἡ κυρία γραμμὴ ἀντιστάσεως τοῦ ἀποσπάσματος ἐστοιχίζετο ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς: ὕψωμα Καταφύκη—Σκάλα–Φαρμάκη –Κιάφα–Σταυρός–Λιόκου–Ὀξυᾶ–ὑψώματα Καστάνιανης καὶ ἀνατολικῶς Πυρσόγιαννης–ὕψωμα Μπολιάνα–χωρίον Μόλιστα–ὕψωμα Τσομπάνη ἐπὶ τοῦ Σμόλικα ὄρους (1).

Τὸ ἀπόσπασμα περιελάμβανε τρεῖς ὑποτομεῖς:

Ὁ δεξιὸς Ὑποτομεύς, ἐκ τοῦ ΙΙ/51 Τάγματος μὲ σταθμὸν διοικήσεως τὸ χωρίον Παληοχώρι, διέθετε τὸν 6/51 Λόχον μετὰ δύο διμοιριῶν πολυβόλων ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒα, τὴν ὁμάδα ἀνιχνευτῶν τοῦ 51ου Συντάγματος Πεζικοῦ ἐγκατεστημένην εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 25 φυλάκιον, τὸν οὐλαμὸν πυροβολικοῦ συνοδείας τῶν 65 τοῦ 51ου Συντάγματος παρὰ τὸ χωρίον Παλαιοχώρι, καὶ μίαν διμοιρίαν πεζικοῦ διατεθεῖσαν ὑπὸ τῆς ΙΧ Μεραρχίας διὰ τὸν σύνδεσμον, μὲ ἀποστολὴν ταύτης τὴν πλαγιοφύλαξιν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Μεραρχίας.

Εἰς τὸν ὑποτομέα ὑπήγοντο τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 25 καὶ 26 φυλάκια τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς. Τὸ ἀριστερὸν ὅριον τούτου ἐξικνεῖτο μέχρι τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Γράμμου μὴ συμπεριλαμβανομένης, ἀπὸ τοῦ ὑψώματος 2522,36 μέχρι τοῦ ὑψώματος 2398 (Κιάφα).

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ὑποτομέως ἦτο ἡ ἄμυνα τῆς ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας του τοποθεσίας ἀντιστάσεως καὶ ἰδίως τῶν ὑψωμάτων Σκάλας καὶ Καταφύκη, ἡ ἀπόφραξις τῶν βορείως καὶ νοτίως Σκάλας ὀρεινῶν διαβάσεων καὶ ὁ σύνδεσμος δεξιὰ μετὰ τῆς ΙΧ Μεραρχίας.

Ὁ Κεντρικὸς Ὑποτομεὺς περιελάμβανε δυνάμεις τοῦ ΙΙ/51 Τάγματος μὲ σταθμὸν διοικήσεως τὸ χωρίον Ὀξυᾶ. Οὗτος εἶχεν ὡς ἀριστερὸν ὅριον τὴν συμβολὴν τοῦ Σαρανταπόρου ποταμοῦ μετὰ τοῦ Βουρμπιανίτικου τοιούτου, καὶ διέθετεν εἰς τὸ δεξιὸν καὶ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒα τὸν 2/51 Λόχον κατανεμημένον μὲ δύο διμοιρίας πεζικοῦ καὶ ὁμάδα πολυβόλων εἰς ὕψωμα Σταυρός, μίαν διμοιρίαν πεζικοῦ μὲ ἓν πολυβόλον εἰς ὕψωμα Κιόκου καὶ μὲ μίαν διμοιρίαν πεζικοῦ μὲ ἓν πολυβόλον εἰς ὕψωμα Κιάφα.

Εἰς τὸ κέντρον, ὁ ὑποτομεὺς διέθετε τὸν 1ον Λόχον Βούρμπιανης τοῦ Τάγματος Προκαλύψεως Κονίτσης, μὲ ζώνην προκαλύψεως ἀπὸ τοῦ ὑψώματος Γκόλιο μέχρι Ροσντόλ ἐπὶ τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς καὶ ἀνὰ μίαν ὁμάδα μάχης εἰς τὰ ὑψώματα Πτέτσιον (22 φυλάκιον), Μπάτρας (23 φυλάκιον) καὶ Κουκούλη (24 φυλάκιον). Μία διμοιρία πεζικοῦ μεθ' ὁμάδος πολυβόλων εἶχε διατεθῇ εἰς τὸ χωρίον Χιονάδες μὲ ἀποστολὴν τὴν παρεμπόδισιν τῆς διεισδύσεως ἐκεῖθεν Ἰταλικῶν τμημάτων. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ λόχου μεθ' ὁμάδος πολυβόλων εὑρίσκετο εἰς Βούρμπιανην ὡς ἐφεδρεία τοῦ ὑποτομέως. Ἡ ἀποστολὴ τοῦ λόχου Βούρμπιανης ἦτο ἡ ἐπιβράδυνσις τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τὸν ἄξονα Μπάτρα–Χιονάδες–Παληομονάστηρο–Προφήτης Ἠλίας (βορείως Ὀξυᾶς).

Εἰς τὸ ἀριστερόν, ὁ ὑποτομεὺς διέθετε τὸν 5/51 Λόχον κατανεμημένον μὲ

(1) Σχεδιάγραμμα 10.

μίαν διμοιρίαν πεζικοῦ εἰς τὸ ὕψωμα Καρδάρι, ἑτέραν διμοιρίαν πεζικοῦ μεθ' ὁμάδος πολυβόλων εἰς τὸ ὕψωμα Γκόλιο, καὶ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ λόχου μεθ' ὁμάδος πολυβόλων εἰς Προφήτην 'Ηλίαν Πυρσόγιαννης, ὡς ἐφεδρεία. Τὸ ὑπ' ἀριθ. 21 φυλάκιον τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς ὑπήγετο εἰς τὸν λόχον τοῦτον. Ὡς ἀποστολὴν ὁ λόχος εἶχεν τὴν ἐπιβράδυνσιν τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τὸν ἄξονα Γκόλιο – Ἅγιος Χαράλαμπος-Σαραντάπορον.

Γενικῶς ἡ ἀποστολὴ τοῦ κεντρικοῦ ὑποτομέως συνίστατο εἰς ἐπιβραδυντικὴν ἐνέργειαν ἀπὸ τῶν συνόρων μέχρι τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως καὶ εἰδικῶς ἐπὶ τοῦ ἄξονος Μπάτρα–Βούρμπιανη, εἰς τὴν ἀπόφραξιν τῶν διαβάσεων Σταυρός, Λιανοῦρι καὶ περιοχῆς 'Οξυᾶς καὶ εἰς τὴν πλαγιοφύλαξιν διὰ πυρῶν πολυβόλων καὶ πυροβολικοῦ τοῦ ἀριστεροῦ ὑποτομέως, ἀπὸ τῶν νοτίων προσβάσεων τῆς 'Οξυᾶς πρὸς Πυρσόγιαννην καὶ κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ Σαρανταπόρου ποταμοῦ. Ὡς ἐφεδρείαν ὁ κεντρικὸς ὑποτομεὺς διέθετε τὸν 7/51 Λόχον, οὗτινος οἱ δύο οὐλαμοὶ εὑρίσκοντο ἐν κινήσει ἀπὸ τῆς νυκτὸς τῆς 27ης 'Οκτωβρίου, ὁ μὲν πρὸς 'Αετομηλίτσαν, ὁ δὲ πρὸς 'Οξυᾶν.

Ὁ ἀριστερὸς ὑποτομεὺς μὲ τὸ 1/51 Τάγμα διέθετε τὸν μὲν 1/51 Λόχον (μεῖον διμοιρία) καὶ διμοιρίαν πολυβόλων εἰς τὸ χωρίον Καστάνιανη, τὸν δὲ 3/51 Λόχον μετὰ διμοιρίας πολυβόλων εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ χωρίου Μόλιστα. Μία διμοιρία τοῦ λόχου τούτου εὑρίσκετο εἰς τὸ ὕψωμα Τσομπάνη, ὡς συνδετικὴ μετὰ τοῦ Τάγματος Προκαλύψεως Κονίτσης τῆς VIII Μεραρχίας, τοῦ ὁποίου τὸ δεξιὸν κατέληγεν εἰς τὸ ὕψωμα Κλέφτης. Μία διμοιρία τοῦ 1/51 Λόχου διετίθετο ὡς ἐφεδρεία τοῦ ὑποτομέως εἰς Κάντζικο, ἔνθα καὶ ὁ σταθμὸς διοικήσεως τοῦ ὑποτομέως.

Ὡς ἐφεδρείαν, τὸ 'Απόσπασμα Πίνδου διέθετε τὸ III/51 τάγμα, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ἐν κινήσει ἐκ Πενταλόφου πρὸς 'Επταχώριον καὶ τοῦ ὁποίου οἱ μὲν 9/51 καὶ 10/51 λόχοι μετὰ μιᾶς ὁμάδος πολυβόλων ἕκαστος ἀφίκοντο εἰς 'Επταχώριον τὴν πρωΐαν τῆς 28ης 'Οκτωβρίου, ὁ δὲ 11/51 Λόχος μετὰ τοῦ λόχου πολυβόλων τοῦ Τάγματος (μεῖον διμοιρίας πολυβόλων) ἀφίκετο εἰς 'Επταχώριον τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 28ης 'Οκτωβρίου.

Ἡ ὀρειβατικὴ πυροβολαρχία τῶν 75, ἥτις εἶχε διατεθῆ εἰς τὸ ἀπόσπασμα, ἀντὶ τῆς ἀρχικῶς προβλεφθείσης μοίρας, ἦτο τεταγμένη νοτίως τοῦ χωρίου Θεοτόκος, μὲ δυνατότητα βολῆς ἀπὸ Γοργοποτάμου μέχρι τοῦ Σαρανταπόρου ποταμοῦ (νοτίως Πυρσόγιαννης), ὁ δὲ οὐλαμὸς ἱππικοῦ εὑρίσκετο εἰς τὸ χωρίον Στράτσανη, μὲ ἐντολὴν νὰ κινηθῇ ἐπιβραδυντικῶς πρὸς Πυρσόγιαννην, ἐξασφαλίζων τὸ ἀριστερὸν τοῦ 5/51 λόχου εἰς 'Αγίους 'Αποστόλους.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου συνίστατο εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τοποθεσίας ΙΒα, τὴν τήρησιν τοῦ συνδέσμου μεταξὺ τῶν IX καὶ VIII Μεραρχιῶν καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν ὀρεινῶν διαβάσεων τῆς Πίνδου εἰς τὸ ὕψος μιᾶς τῶν κάτωθι τοποθεσιῶν (1).

'Επὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒα ἀπὸ Τσομπάνη μέχρι Καταφύκη.

'Επὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς Κόζακας–'Επάνω 'Αρένα–Πέτρα–Μοῦκα–Σουμιολάζαρι–Λειβάδια–Γύφτισσα–Μπιγκιόζ–Νταλιόπολις.

'Επὶ τῆς γραμμῆς Μυροβλήτης–Κάτω 'Αρένα–Βαγγοῦρνος–Γοῦπα–Ταμποῦρι–Λιάγκι–Σμόλικας.

Ἡ ἄμυνα ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶς τῆς ΙΒα τοποθεσιῶν θὰ ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς δημιουργηθησομένης καταστάσεως ἐν περιπτώσει Ἰταλικῆς εἰσβολῆς.

(1) Σχεδιάγραμμα 10.

109. Σχετικῶς μὲ τὴν διάταξιν τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, τὸ ΤΣΔΜ διὰ τῶν ἀπὸ 30 Αὐγούστου 1940 ὁδηγιῶν του (1), καθώριζεν ὅπως λάβῃ τοιαύτην διάταξιν ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξασφάλισις καὶ ἡ ἔγκαιρος κατάληψις τῆς γραμμῆς Σκάλα–Σταυρός–Καστάνιανη. Τὰ τμήματα τοῦ ἀποσπάσματος ἀφίκοντο ἐπὶ τοῦ Γράμμου μεταξὺ 1ης καὶ 10ης Σεπτεμβρίου καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τῆς γραμμῆς ταύτης.

Τὴν 1ην Ὀκτωβρίου, διετάχθη παρὰ τοῦ ΓΕΣ ὅπως ἡ διάταξις τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου προωθηθῇ δυτικώτερον τῆς τοποθεσίας Σταυροῦ (ΙΒα) καὶ λάβῃ μορφὴν ἐπιθετικήν (2).

Ὁ διοικητὴς τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου λαβὼν παρὰ τοῦ ΤΣΔΜ διαταγὴν νὰ μελετήσῃ ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶς–Ἐρσέκας –Λεσκοβίκι ἐν περιπτώσει Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Ἠπείρου καὶ ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ἐνηργεῖτο παρὰ τῶν Ἰταλῶν ἐπίθεσις εἰς Πίνδον, ἐζήτησε παρὰ τοῦ ΤΣΔΜ τέσσαρα τάγματα καὶ δύο μοίρας πυροβολικοῦ διὰ μίαν τοιαύτην ἐνέργειαν. Συμμορφούμενος πάντως πρὸς τὴν ληφθεῖσαν διαταγὴν προωθήσεως δυνάμεων πέραν τῆς πρώτης τοποθεσίας, ἐνήργησε τὴν 25ην Ὀκτωβρίου τὴν προώθησιν ἀνὰ ἑνὸς λόχου εἰς Καστάνιανην καὶ Βούρμπιανην. Τὴν ἑσπέραν τῆς 27ης Ὀκτωβρίου ἔθεσεν εἰς κίνησιν τὸν ἐφεδρικὸν 7ον Λόχον πρὸς Σταυρόν—Ὀξυάν, φοβούμενος σοβαρὰν ἐχθρικὴν ἐνέργειαν πρὸς τὰ ἐκεῖ.

Ἡ ὀχύρωσις τοῦ τομέως τοῦ ἀποσπάσματος συνίστατο εἰς μίαν πρόχειρον ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν εἰς ὡρισμένα σημεῖα τῆς πρώτης τοποθεσίας, ὡς καὶ εἰς πρόχειρον καὶ σποραδικὴν βελτίωσιν τοῦ ὁδικοῦ δικτύου διὰ τῆς διαθέσεως δύο λόχων τοῦ ἀποσπάσματος καὶ τῆς προσωπικῆς ἐργασίας τῶν κατοίκων τῶν χωρίων τῆς Πίνδου. Ἐπὶ πλέον εἶχε προπαρασκευασθῆ καὶ ἡ ὑπονόμευσις τῶν ἐπὶ τοῦ Σαρανταπόρου γεφυρῶν Ἑπταχωρίου, Στράτσανης καὶ Ἁγίου Μηνᾶ.

Τὸ Ἀπόσπασμα εἶχε σοβαρὰς ἐλλείψεις εἰς ὁπλισμόν, ἱματισμόν, ὑπόδησιν καὶ ἐφεδρικὰ πυρομαχικά. Οἱ ὄλμοι ἐστεροῦντο προωθητικῶν φυσιγγίων. Τὰ στελέχη ἦσαν κατὰ τὰ δύο τρίτα ἔφεδρα καὶ ἄπειρα. Αἱ ἐπικοινωνίαι μετὰ τῶν τμημάτων προκαλύψεως καὶ τοῦ Τάγματος Κονίτσης ἐλειτούργουν διὰ τῆς μοναδικῆς γραμμῆς τοῦ πολιτικοῦ δικτύου Ἑπταχωρίου– Φούρκας- Μολίστης- Κονίτσης, ἐξ ἧς διακλαδοῦνται αἱ πρὸς Κάντζικον, Λυκορράχην καὶ πρὸς Πυρσόγιαννην, Βούρμπιανην, Ἀετομηλίτσαν δευτερεύουσαι τηλεφωνικαὶ γραμμαί. Μετὰ τῆς ΙΧ Μεραρχίας τὸ ἀπόσπασμα συνεδέετο διὰ τῆς γραμμῆς Ἑπταχωρίου–Νεστορίου. Διὰ καλωδίου τὸ ἀπόσπασμα συνεδέετο μόνον μετὰ τῆς Ἀετομηλίτσας, Κιάφας καὶ Φαρμάκη (δεξιὸν ὑποτομέα), ὡς ἐπίσης καὶ μετὰ τῆς Λυκορράχης, Ὀξυᾶς, Θεοτόκος ἔνθα καὶ ἡ πυροβολαρχία. Τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ Ἀποσπάσματος διέθετε δύο κατωτέρους ἀξιωματικούς.

Ὁ διοικητὴς τοῦ Ἀποσπάσματος ἀναγράφει τὰ ἑξῆς ἐν τῇ ὑποβληθείσῃ τὴν 15ην Αὐγούστου 1941 ἐκθέσει του (3):

«Ἐκ τῶν ὀκτὼ διοικητῶν λόχων οἱ 2 ἦσαν Ἀνθυπολοχαγοὶ τοῦ 1939 καὶ 2 ἔφεδροι Λοχαγοὶ οἵτινες ἀπεδείχθησαν τελείως ἀνίκανοι. Διμοιρῖται ἦσαν ἐπὶ 32, τρεῖς μόνιμοι. Ὁ ἐκτελῶν χρέη ὑπολοχαγοῦ Πυροβολαρχίας Ἀνθυπολοχαγός, ὢν τῆς τάξεως 1940 δὲν εἶχεν ἐκτελέσει βολήν. Τούτου ἕνεκεν, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ 626/Α/68Α.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Α/1. Σελ. 13.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Α/1. Σελ. 3.

χρησιμοποιηθῇ κατ' οὐλαμοὺς ὡς ἐσκεπτόμην. Παρὰ τὰς ἐπανειλημμένας ἀναφοράς μου δὲν ἐστάλη κατάλληλος ἀξιωματικός, ἐξ οὗ καὶ ἡ κακὴ χρησιμοποίησις τοῦ πυροβολικοῦ» (1).

Αἱ ἰταλικαὶ δυνάμεις.

110. Ἔναντι τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου εὑρίσκετο ἡ 3η Μεραρχία Ἀλπινιστῶν (Τζούλια) ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Girotti (Τζιρότι) μεταφερθεῖσα εἰς Ἀλβανίαν τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1939.

Ἡ διάταξις ταύτης περιελάμβανε δύο συγκροτήματα καὶ ἦτο ἡ κάτωθι (2):

Τὸ Βόρειον Συγκρότημα ἐκ τοῦ 8ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν καὶ τριῶν πυροβολαρχιῶν ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Despino (Δεσπίνο), ὅπερ ἔχον ὡς γενικὴν κατεύθυνσιν ἐπιθέσεως Σταυρός–Φούρκα–Σαμαρίνα–Βωβοῦσα—Μέτσοβον ἦτο κατανεμημένον ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον.

Εἰς τὴν φάλαγγα Τολμέτσο, ἥτις μὲ δύναμιν ἑνὸς τάγματος Ἀλπινιστῶν καὶ μιᾶς πυροβολαρχίας θὰ ἐπετίθετο ἐν τῇ κατευθύνσει ὕψωμα Ροσντόλ–Σταυρός–Ἀετομηλίτσα μὲ ἀποστολὴν τὴν κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς μεραρχίας.

Εἰς τὴν φάλαγγα Τζεμόνα, ἥτις μὲ δύναμιν ἑνὸς τάγματος Ἀλπινιστῶν καὶ μιᾶς πυροβολαρχίας θὰ ἐπετίθετο ἐν τῇ κατευθύνσει ὕψωμα Μπάτρας–ὕψωμα Ὀξυᾶς.

Εἰς τὴν φάλαγγα Τσιβιντάλε, ἥτις μὲ δύναμιν ἑνὸς τάγματος Ἀλπινιστῶν καὶ μιᾶς πυροβολαρχίας θὰ ἐπετίθετο ἐν τῇ κατευθύνσει Πτέτσιc–Βούρμπιανη.

Τὸ Νότιον Συγκρότημα ἐκ τοῦ 9ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν καὶ δύο πυροβολαρχιῶν ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Tavoni (Ταβόνι) καὶ τὸ ὁποῖον ἔχον γενικὴν κατεύθυνσιν ἐπιθέσεως Γκόλιο - δυτικῶς Σμόλικα - Δίστρατον, ἦτο κατανεμημένον :

Εἰς τὴν φάλαγγα Βιτσέντσα, ἥτις μὲ δύναμιν ἑνὸς τάγματος Ἀλπινιστῶν καὶ μιᾶς ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας θὰ ἐπετίθετο ἐν τῇ κατευθύνσει Γκόλιο–Καστάνιανη.

Εἰς τὴν φάλαγγα Ἀκουΐλα, ἥτις καὶ αὕτη μὲ δύναμιν ἑνὸς τάγματος Ἀλπινιστῶν καὶ μιᾶς ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας θὰ ἐπετίθετο ἐν τῇ κατευθύνσει Γκόλιο–Στράτσανη- Μόλιστα.

Μία ὁμὰς ἐκ μιᾶς ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας καὶ ἑνὸς τμήματος πεζικοῦ ἦτο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ διοικητοῦ τῆς μεραρχίας, ὅστις θὰ ἐκινεῖτο μετὰ τοῦ βορείου συγκροτήματος. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω πέντε κυρίων φαλάγγων εἰσβολῆς, μία ἑτέρα δύναμις διλοχίας περίπου πεζικοῦ κατανεμημένη εἰς τέσσαρας μικρὰς φάλαγγας ἦτο προσηνατολισμένη διὰ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ δεξιοῦ ὑποτομέως τοῦ ἀποσπάσματος Πίνδου μεταξὺ τῶν ὑψωμάτων Κιάφας καὶ Καταφύκη.

Εἰς τὴν Μεραρχίαν Τζούλια εἶχε δοθῇ ἀποστολὴ ὅπως ἐκκινοῦσα ἐκ τῆς περιοχῆς Ἐρσέκα καὶ Λεσκοβίκι διὰ τῶν ὀρεινῶν διαβάσεων, ἀχθῇ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μετσόβου διὰ νὰ ἀποκόψῃ τὴν διαφυγὴν πρὸς Ἀνατολὰς τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων τῆς Ἠπείρου. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἐνεργείας θὰ ἐπραγματοποιεῖτο διὰ τῆς κινήσεως τοῦ ὄγκου τῆς μεραρχίας ἑκατέρωθεν τοῦ ὄρους Σμόλικα ἐπὶ τῶν δύο γενικῶν κατευθύνσεων Σταυρός–Φούρκα–Σαμαρίνα - Βωβοῦσα - Μέτσοβον καὶ Γκόλιο–δυτικῶς Σμόλικα–Δίστρατον–Βωβοῦσα–Μέτσοβον καὶ δι' εὐρείας καλύψεως τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς μεραρχίας.

---

(1) Ἐν τῇ ὑποβληθήσῃ τὴν 15ην Ἰανουαρίου 1941 πρὸς τὴν Ιην Μεραρχίαν ἐκθέσει του οὐδὲν τοιοῦτον ἀναγράφεται.

(2) Σχεδιάγραμμα 10.

Διὰ διαταγῆς τῆς Ἀνωτάτης ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατιωτικῆς Διοικήσεως καθίστατο ὑποχρέωσις τιμῆς διὰ τὴν Μεραρχίαν Τζούλια ὅπως ἐξαπολύσῃ τὴν ἐπίθεσίν της μετὰ τῆς μεγίστης ἀποφασιστικότητος καὶ ταχύτητος, δι' ὃ καὶ ἅπαντα τὰ μὴ ἀπαραίτητα εἴδη εἶχον ἀφεθῆ ὄπισθεν, τὰ δὲ τμήματα ἦσαν ἐφωδιασμένα μὲ πέντε ἡμερῶν τροφὰς διὰ τοὺς ἄνδρας, καὶ τεσσάρων ἡμερῶν νομὴν διὰ τὰ κτήνη (1).

Ἡ δραστηριότης τῶν Ἰταλῶν καὶ αἱ προετοιμασίαι αὐτῶν ἤρχισαν νὰ γίνωνται ἀντιληπταὶ ἐκ μέρους τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου ἀπὸ τῆς 20ῆς Ὀκτωβρίου. Κινήσεις καὶ ἐμφανίσεις ἰταλικῶν τμημάτων εἰς χωρία ἐκεῖθεν τῆς μεθορίου, ἀναγνωρίσεις Ἰταλῶν ἀξιωματικῶν ἐπὶ τῆς μεθορίου, προώθησις καὶ ἐγκατάστασις λόχου πεζικοῦ μετὰ πολυβόλων ἔναντι τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 24 φυλακίου (Κουκοῦλι) καὶ ἑτέρα τοιαύτη δυνάμεως λόχου εἰς τὸ ὕψωμα Καζάνι (δυτικῶς Μπάταρος) ἔναντι τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 25 ἑλληνικοῦ φυλακίου, ἔδιδον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ ἰταλικὴ εἰσβολὴ ἐπέκειτο.

Ἡ Ἰταλικὴ εἰσβολή.

111. Ὁ διοικητὴς τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, εὐθὺς ὡς τὴν 0500 τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ἔλαβε τὴν τηλεφωνικὴν διαταγὴν τοῦ διοικητοῦ τοῦ ΤΣΔΜ περὶ τῆς ἐνάρξεως ἐμπολέμου καταστάσεως μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἰταλίας, ἐξέδωσε τὴν κάτωθι διαταγήν:

«Ὁ ὕπουλος γείτων μας αἰφνιδιαστικῶς μᾶς ἐπετέθη. Ἡ Ἑλλὰς ἀναμένει ἀπὸ ἕνα ἕκαστον ἡμῶν νὰ προστατεύσωμεν τὰ σύνορά της καὶ τὴν τιμήν της, καὶ νὰ δώσωμεν ἓν καλὸ μάθημα εἰς τὸν εἰσβολέα. Φανῆτε Ἕλληνες καὶ κρατήσατε γερὰ τὰ ὅπλα μὲ πίστιν εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν σας καὶ τοὺς Διοικητάς σας. Πειθαρχία, καρτερία καὶ θάρρος. Ζήτω ἡ Ἑλλάς».

Ἀπὸ τῆς 0500 τὰ προκεχωρημένα φυλάκια καὶ τμήματα τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου ὑφίστανται τὴν ἰταλικὴν ἐπίθεσιν. Ἅπαντα τὰ τμήματα εἶχον καταλάβει τὰς διατεταγμένας θέσεις εὑρισκόμενα ἐν ἐπιφυλακῇ, καὶ οὕτω δὲν αἰφνιδιάσθησαν.

Οἱ Ἰταλοὶ ἐπετέθησαν διὰ πέντε ἰσχυρῶν φαλάγγων καί τινων μικρῶν τοιούτων δυνάμεως οὐλαμοῦ πεζικοῦ ἢ διμοιρίας.

Ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς μάχης τῆς Πίνδου ἀνέτειλε μὲ καιρὸν βροχερὸν καὶ παγερόν. Αἱ ἰταλικαὶ ὁμάδες ἐφόδου ἐπιτίθενται δι' ἰσχυροῦ πυρὸς πολυβόλων καὶ χειροβομβίδων κατὰ τῶν φυλακίων τοῦ τομέως ἅτινα ἀμυνόμενα προσπαθοῦσι νὰ ἀναχαιτίσωσι τὸν ἀντίπαλον. Δραστηρία προσπάθεια ἐκδηλοῦται ἐναντίον τοῦ κεντρικοῦ ὑποτομέως καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐναντίον τοῦ ἀριστεροῦ τοιούτου, λίαν δὲ ἀσθενὴς κατὰ τοῦ δεξιοῦ ὑποτομέως (2).

Κατὰ τοῦ δεξιοῦ ὑποτομέως, οἱ Ἰταλοὶ κινοῦνται διὰ τριῶν μικρῶν φαλάγγων συνολικῆς δυνάμεως διλοχίας περίπου ἄνευ πυροβολικοῦ καὶ ὅλμων. Κατὰ τὴν κίνησίν των ἐβάλλοντο ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ ὑποτομέως. Τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας καθηλώθησαν πρὸ τῆς κυρίας γραμμῆς ἀντιστάσεως. Ἐκ τῶν φυλακίων τοῦ ὑποτομέως τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 25 τοιοῦτον, δυνάμεως δώδεκα ἀνδρῶν τῆς ὁμάδος ἐφίππων ἀνιχνευτῶν τοῦ Συντάγματος, ἀμυνθὲν μέχρι τῆς μεσημβρίας συνεπτύχθη ἐν συνεχείᾳ διὰ νὰ καταλάβῃ θέσεις εἰς τὴν κυρίαν γραμμὴν ἀντιστάσεως τοῦ ὑποτομέως. Ἡ ἑσπέρα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου εὑρίσκει τὸν ὑποτομέα κατέχοντα σταθερῶς τὴν κυρίαν γραμμὴν ἀντιστάσεως καὶ ἐπικοινωνοῦντα τηλε-

(1) Στρατηγοῦ Πράσκα «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 119–120.
(2) Σχεδιάγραμμα 10.

φωνικῶς μετὰ τοῦ σταθμοῦ διοικήσεως τοῦ κεντρικοῦ ὑποτομέως καὶ μετὰ τῆς IX Μεραρχίας, οὐχὶ ὅμως καὶ μὲ τὰ ἀριστερὰ αὐτοῦ τμήματα τοῦ κεντρικοῦ ὑποτομέως (2ος Λόχος), ἅτινα εἶχον συμπτυχθῆ. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 28–29 'Οκτωβρίου, ὀργανωθεῖσα ὑπὸ τοῦ ὑποτομέως ἐπιδρομὴ κατὰ τοῦ κατεχομένου ὑπὸ τῶν 'Ιταλῶν χωρίου Γράμμος, εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν σύλληψιν ἕνδεκα 'Ιταλῶν ὁπλιτῶν καὶ ἑνὸς ἀξιωματικοῦ βαρέως τραυματίου καὶ τὴν διάσωσιν τοῦ ἀρχείου τοῦ σταθμοῦ χωροφυλακῆς τοῦ χωρίου Γράμμου καὶ ὑλικῶν τινων στρατοπεδείας. Τὴν αὐτὴν νύκτα ὁ ὑποτομεὺς συγκροτήσας τμῆμα δυνάμεως διμοιρίας πεζικοῦ μεθ' ἑνὸς πολυβόλου, ἀπέστειλε ταύτην εἰς θέσιν Γκρόπα Τσάπ ἵνα καλύψῃ τὴν ἐξ 'Αετομηλίτσας πρὸς Μυροβλήτην ὅδευσιν, ἡ ὁποία κατόπιν τῆς συμπτύξεως τοῦ 2ου Λόχου τοῦ κεντρικοῦ ὑποτομέως ἐκ τῆς θέσεως Σταυροῦ παρέμεινεν ἀκάλυπτος (1).

'Η κυρία προσπάθεια τῶν 'Ιταλῶν ἐστράφη ἀπὸ τῆς 0500 κατὰ τοῦ κεντρικοῦ ὑποτομέως. 'Ο εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ ὑποτομέως 5ος Λόχος Πυρσόγιαννης δεχθεὶς τὴν ἐπίθεσιν δυνάμεως τάγματος πεζικοῦ μετὰ πυροβολικοῦ καὶ βαρέων ὅλμων, ἀνθίσταται κατὰ τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῶν προκεχωρημένων του διμοιριῶν εἰς τὰ ὑψώματα Καρδάρι καὶ Στενό. Τελικῶς ὅμως ἀναγκάζεται, λόγῳ ἐλλείψεως πυρομαχικῶν καὶ τῆς διαρκοῦς ἀπειλῆς κυκλώσεώς του, νὰ συμπτυχθῇ πρὸς Πυρσόγιαννην. 'Η διμοιρία τοῦ ὑψώματος Καρδάρι κυκλωθεῖσα ἀγωνίζεται, πλὴν κατόπιν ἰσχυρᾶς πιέσεως συμπτύσσεται πρὸς 'Επταχώριον, ὅπου καὶ ἀνασυγκροτεῖται. 'Ο ὑπόλοιπος λόχος, μαχόμενος μέχρι τῆς 1800 κατὰ τῶν προελαυνόντων 'Ιταλῶν ἐπὶ τῶν βορείων καὶ τῶν βορειανατολικῶν ὑψωμάτων τῆς Πυρσόγιαννης, συμπτύσσεται, κατόπιν διαταγῆς τοῦ ὑποτομέως, εἰς τὴν περιοχὴν Θεοτόκος ὡς ἐφεδρεία τοῦ ὑποτομέως (2).

'Η πυροβολαρχία τῶν 75 ἥτις εἶχεν ἀναλάβει νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν κεντρικὸν ὑποτομέα περιωρίσθη νὰ βάλῃ βολάς τινας πρὸς 'Ασημοχώρι διασκορπίσασα ἰταλικὰ μεταγωγικά, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δυνηθῇ νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν 5ον Λόχον λόγῳ τῆς ὁμίχλης. Τελικῶς συμπτύσσεται εἰς Θεοτόκον. 'Ο οὐλαμὸς ἱππικοῦ ἐκ Στράτσανης συμπτύσσεται πρὸς Πυρσόγιαννην–Θεοτόκον.

Αἱ γέφυραι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Σαρανταπόρου, Στράτσανης καὶ 'Αγίου Μηνᾶ καταστρέφονται κατόπιν διαταγῆς τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου.

Εἰς τὸ κέντρον τοῦ Κεντρικοῦ ὑποτομέως, ἔνθα ὁ 1ος Λόχος Βούρμπιανης, τὰ ἐπὶ τῆς μεθορίου φυλάκια καὶ ἡ διμοιρία Χιονάδων λόγῳ τῆς ἰταλικῆς πιέσεως συμπτύσσονται πρὸς Βούρμπιανην. Εἰς τὴν ζώνην τοῦ λόχου τούτου οὐδεμία μετὰ ταῦτα ἐπιθετικὴ ἐνέργεια τῶν 'Ιταλῶν ἐξεδηλώθη εἰ μὴ μόνον συγκεντρώσεις τμημάτων εἰς τὰ χωρία 'Ασημοχώρι καὶ Γοργοπόταμος, κατὰ τῶν ὁποίων ὁ λόχος ἔβαλλε διὰ μεμακρυσμένων πυρῶν πολυβόλων καὶ διὰ τῶν πυρῶν τῆς πυροβολαρχίας τοῦ ὑποτομέως, ἐπιβραδύνων τὴν προχώρησιν τούτων. Τὴν νύκτα ὁ λόχος, διαταγῇ τοῦ ὑποτομέως, συνεπτύχθη πρὸς Λυκορράχην.

Εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ ὑποτομέως ὁ 2ος Λόχος, δέχεται ἀπὸ τῆς 0900 τὴν ἐπίθεσιν σοβαρῶν ἰταλικῶν δυνάμεων συνοδείᾳ πυροβολικοῦ καὶ ὅλμων κατὰ τῶν ὑψωμάτων Σταυρὸς καὶ Κιάφας. 'Ο λόχος ἠμύνθη τῶν προκεχωρημένων θέσεών του πεισμόνως μέχρι τῆς 1400, ὁπότε λόγῳ τῆς συνεχιζομένης ἰταλικῆς πιέσεως καὶ τῆς πλήρους ἐξαντλήσεως τῶν πυρομαχικῶν, ἀναγκάζεται νὰ συμπτυχθῇ ἐκ τῶν θέσεων τοῦ ὑψώματος Σταυροῦ, ἔνθα εὑρίσκετο τὸ μεῖζον μέρος τῶν δυνάμεών του (δύο διμοιρίαι πεζικοῦ) πρὸς 'Αετομηλίτσαν καὶ ἐκεῖθεν ἐν συνεχείᾳ κατὰ τὴν 1700 πρὸς τὸ ὕψωμα Πέτρα Μοῦκα ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη ἀμυντικῶς.

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 668/Α/8. Σελ. 6.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 668/Γ/1. Σελ. 7 καὶ 19.

Μικρὸν τμῆμα διαρρέει εἰς 'Επταχώρι. Κατὰ τὴν σύμπτυξιν ταύτην, ὁ λόχος συναντᾶται εἰς 'Αετομηλίτσαν μετὰ τοῦ κινουμένου πρὸς τὴν περιοχὴν ταύτην πρὸς ἐνίσχυσίν του, οὐλαμοῦ τοῦ 7ου Λόχου μεθ' ὁμάδος πολυβόλων, τὸν ὁποῖον καὶ παρασύρει εἰς σύμπτυξιν μέχρι τοῦ ὑψώματος Πέτρα Μοῦκα. 'Ο οὐλαμὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ ἐγκαιρότερον ἵνα προλάβῃ τὴν σύμπτυξιν τοῦ 2ου Λόχου.

'Η ἐγκατάλειψις τοῦ ὑψώματος Σταυροῦ ἐδικαιολογεῖτο ἐν μέρει, λόγῳ τοῦ ὅτι οἱ ἀμυνόμενοι ἐστερήθησαν πυρομαχικῶν καὶ ὀλιγάριθμοι ὄντες ἀντεμετώπισαν ὑπερτέρας δυνάμεις, δὲν εἶναι ὅμως δεδικαιολογημένη ἡ μὴ παρ' αὐτῶν κατάληψις τῆς γραμμῆς ἀνασχέσεως, εἰς τὸ χωρίον 'Αετομηλίτσα καὶ τὰ βορείως τούτου ὑψώματα. 'Επίσης δὲν δικαιολογεῖται ἡ βραδύτης ἐπεμβάσεως τῶν ὑπὸ τοῦ 7ου Λόχου ἀποσταλεισῶν ἀπὸ τῆς πρωΐας ἐνισχύσεων (1).

'Η διμοιρία Κιάφας, ἥτις ἐμάχετο ἐπὶ τοῦ αὐχένος Κιάφας, καίτοι πιεζομένη, δὲν ἐγκαταλείπει τὸν ἀγῶνα οὔτε καὶ συμπτύσσεται, ἀλλὰ ἐξακολουθεῖ νὰ μάχεται μέχρι τῆς νυκτός, ὅτε ἀνελθοῦσα εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος Κιάφας (2398) συνεχίζει τὸν ἀγῶνα, ὑπαχθεῖσα, κατόπιν τῆς συμπτύξεως τοῦ 2ου Λόχου, εἰς τὸν δεξιὸν ὑποτομέα.

'Η ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Λιόκου, διμοιρία τοῦ αὐτοῦ λόχου μὴ δεχθεῖσα ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν, παραμένει εἰς τὴν θέσιν της συμπτυχθεῖσα ἐκεῖθεν εἰς Λυκορράχην ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 29ης 'Οκτωβρίου.

Κατὰ τὴν σύμπτυξίν του ὁ 2ος Λόχος διελθὼν ἐξ 'Αετομηλίτσας καταστρέφει τὴν 1700 τὴν δι' αὐτῆς διερχομένην τηλεφωνικὴν γραμμήν. 'Απὸ τῆς στιγμῆς ταύτης διεκόπη ἡ ἐπικοινωνία μεταξὺ τοῦ δεξιοῦ 'Υποτομέως καὶ τῆς διοικήσεως τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου (2).

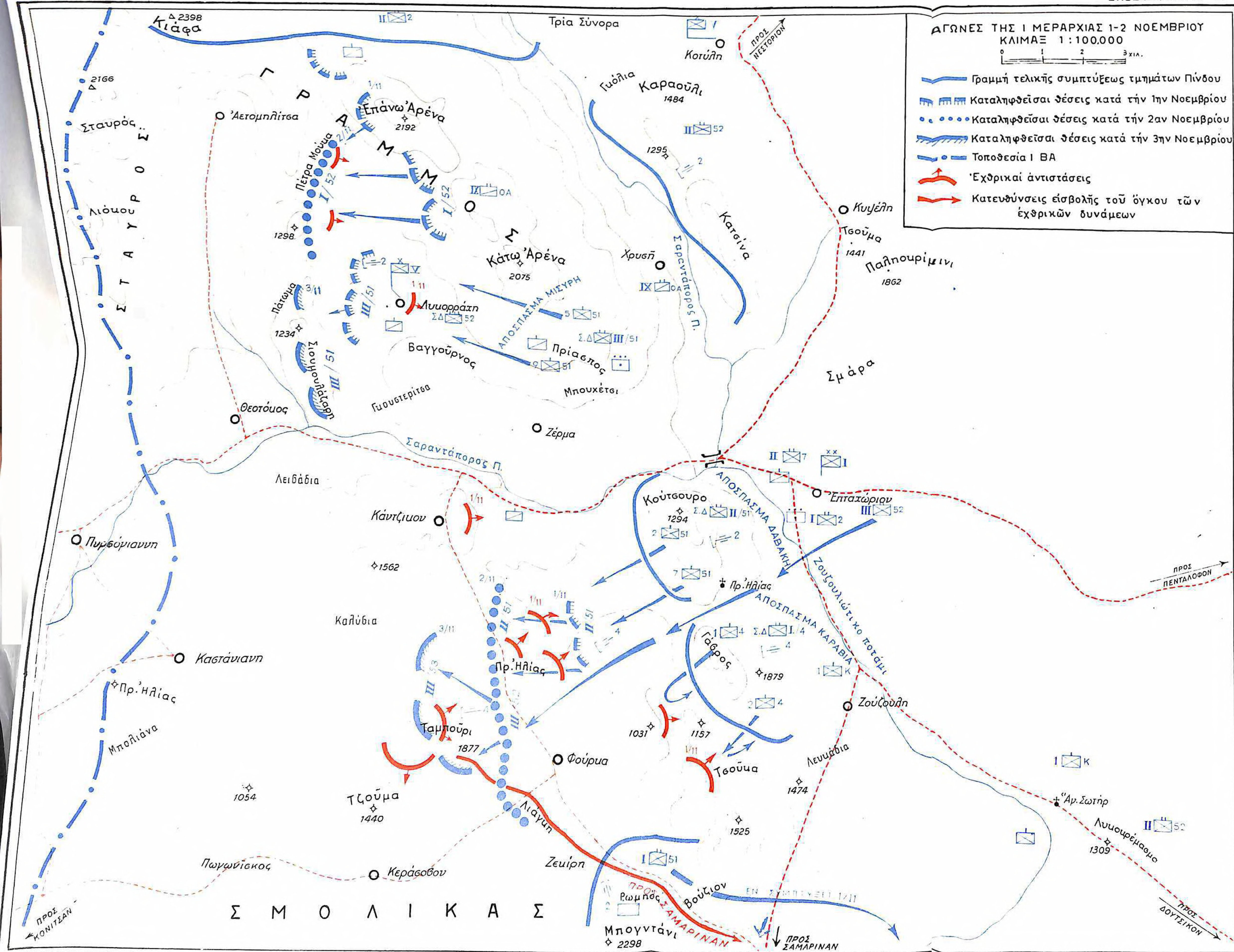
Περὶ τὴν 1800 ἀφικνεῖται εἰς 'Οξυὰν ὁ ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑποτομέως οὐλαμὸς πεζικοῦ τοῦ 7ου Λόχου.

Εἰς τὸν ἀριστερὸν ὑποτομέα, οἱ 'Ιταλοὶ οὐδεμίαν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν ἐξεδήλωσαν μέχρι τῆς 1700. 'Απὸ τῆς 1700 ὅμως προσβάλλονται ταυτοχρόνως ὁ 1ος Λόχος Καστάνιανης καὶ ὁ 3ος Μολίστης διὰ δυνάμεων τάγματος πεζικοῦ ἕκαστος. Καὶ οἱ δύο λόχοι τηροῦν τὰς θέσεις των ἀμυνόμενοι σταθερῶς μέχρι τῆς νυκτός, ὅτε ὁ ἀγὼν καταπαύει ἀφοῦ ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ὕψωμα Γύφτισσα ἐνισχύθη μερίμνῃ τοῦ ὑποτομέως διὰ μιᾶς διμοιρίας πεζικοῦ. Ταυτοχρόνως μὲ τὰς ἐκτοξευθείσας δύο κυρίας ἐπιθέσεις, ἰταλικὸν τμῆμα προσπαθεῖ νὰ διεισδύσῃ πρὸς Κεράσοβον διὰ τοῦ Κερασοβίτικου ρεύματος (3).

112. 'Η ἀντιμετώπισις τῆς καταστάσεως εἰς τὸν Κεντρικὸν 'Υποτομέα τῆς Πίνδου ἦτο πολὺ δυσχερεστέρα. Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Σταυρός, οἱ 'Ιταλοὶ εἶχον τὴν δυνατότητα νὰ προωθηθῶσιν ἀφ' ἑνὸς πρὸς 'Αετομηλίτσαν—Λυκορράχην καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς 'Αετομηλίτσαν—'Οξυὰ καὶ νὰ ἀποκόψουν τοὺς λόχους Βούρμπιανης καὶ Πυρσόγιαννης. 'Επὶ πλέον ἰταλικὴ φάλαγξ ἐβάδιζεν ἐκ Γοργοποτάμου πρὸς Λιανούρι. 'Ο διοικητὴς τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως, εἰσηγήθη εἰς τὸ ΤΣΔΜ τὴν σύμπτυξιν τῶν 5ου καὶ 1ου Λόχων τοῦ Κεντρικοῦ 'Υποτομέως ἐπὶ τῆς γραμμῆς 'Αετομηλίτσα—Πάτωμα—Σουμιολάζαρη (4).

Δοθείσης τηλεφωνικῶς τῆς ἐγκρίσεως, ἤρξατο ἀπὸ τῆς 1800 ἡ σύμπτυξις

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Α. Σελ. 22.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Γ/2. Σελ. 3.
(3) 'Αρχειον ΔΙΣ Φ. 668/Γ/3. Σελ. 1-2.
(4) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Α/1. Σελ. 22.

ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ Ι ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ 1-2 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ
ΚΛΙΜΑΞ 1:100.000
0 1 2 3 χιλ.
Γραμμή τελικής συμπτύξεως τμημάτων Πίνδου
Καταληφθεῖσαι θέσεις κατά τήν 1ην Νοεμβρίου
Καταληφθεῖσαι θέσεις κατά τήν 2αν Νοεμβρίου
Καταληφθεῖσαι θέσεις κατά τήν 3ην Νοεμβρίου
Τοποθεσία Ι ΒΑ
Ἐχθρικαί ἀντιστάσεις
Κατευθύνσεις εἰσβολῆς τοῦ ὄγκου τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων
Κιάφα
2398
Τρία Σύνορα
Κοτύλη
ΠΡΟΣ ΝΕΣΤΟΡΙΟΝ
ΓΡΑΜΜΟΣ
Ἐπάνω Ἀρένα
2192
Ἀετομηλίτσα
Σταυρός
2166
Λιούμου
ΣΤΑΥΡΟΣ
Πέτρα Μούμα
1298
Κάτω Ἀρένα
2075
Γκιόλια
Καραοῦλι
1484
1295
Κατσίνα
Χρυσή
Σαραντάπορος Π.
Κυψέλη
Τσοῦμα
1441
Παληουρίμινι
1862
Πάτωμα
1234
Λυκορράχη
Βαγγοῦρνος
Πρίασπος
Μπουχέτσι
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΜΙΣΥΡΗ
Σιουμπουλίτζαση
Γκουστερίτσα
Θεοτόκος
Ζέρμα
Σμάρα
Λειβάδια
Κάντζικου
Κούτσουρο
1294
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΔΑΒΑΚΗ
Ἐπταχώριον
Πυρσόγιαννη
1562
Πρ. Ἠλίας
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΚΑΡΑΒΙΑ
Ζουζουλιώτικο ποτάμι
ΠΡΟΣ ΠΕΝΤΑΛΟΦΟΝ
Καλύβια
Γάβρος
1879
Καστάνιανη
Πρ. Ἠλίας
Ταμποῦρι
1877
Ζούζουλη
1031
1157
Μπολιάνα
Φούρκα
Τσοῦκα
Λευκάδια
1474
1054
Τζοῦμα
1440
Λιάγκα
Ἁγ. Σωτήρ
Λυκοφρέμασμα
1309
1525
Πωγωνίσκος
Κεράσοβον
Ζευίρη
Ρωμηός
Βούζιον
ΕΝ ΣΥΜΠΤΥΞΕΙ 1/11
ΠΡΟΣ ΣΑΜΑΡΙΝΑΝ
ΣΜΟΛΙΚΑΣ
Μπογντάνι
2298
ΠΡΟΣ ΚΟΝΙΤΣΑΝ
ΠΡΟΣ ΔΟΥΤΣΙΚΟΝ

τοῦ Κεντρικοῦ Ὑποτομέως ἐπὶ τῆς νέας τοποθεσίας. Ἡ σύμπτυξις ἐγένετο ὑπὸ δραματικὰς συνθήκας. Οἱ ἄνδρες ἐβάδιζον κατάκοποι καὶ νήστεις, ὑπὸ ραγδαιοτάτην βροχὴν καὶ βαθὺ σκότος. Κατὰ τὴν διέλευσιν τοῦ Σαρανταπόρου εἰς τὴν συμβουλήν του μετὰ τοῦ χειμάρρου Ἀετομηλίτσας ἐβυθίζοντο ἐντὸς τοῦ ὕδατος μέχρι τῆς ὀσφύος. Τὰ κτήνη ἐξηντλημένα, μὲ δυσκολίαν ἐκινοῦντο ἐπὶ τῆς δυσβάτου ἀτραποῦ, πολλὰ δὲ τούτων ἔμφορτα πυρομαχικῶν καὶ ὑλικῶν πολυβόλων κατέπεσαν εἰς βαθείας χαράδρας (1).

Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 28ης ἤρχισαν νὰ καταφθάνωσιν εἰς Ἑπταχώριον οἱ Λόχοι τοῦ III/51 τάγματος. Ὁ 9ος Λόχος καὶ ὁμὰς πολυβόλων προωθήθησαν ἀμέσως εἰς Πρίασπον καὶ εἶτα εἰς Λυκορράχην μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως καταλάβωσι θέσεις ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῶν εὑρισκομένων μεταξὺ Ἀετομηλίτσας καὶ βορείως ταύτης ἐπὶ τῇ προβλέψει ὅτι ὑπῆρχον ἐνδείξεις ἀνατροπῆς τοῦ εἰς Σταυρὸν 2ου Λόχου.

Ὁ 10ος Λόχος καὶ μία ὁμὰς πολυβόλων, ἀφιχθέντες καὶ οὗτοι τὴν πρωΐαν, ἀφοῦ παρέμειναν προσωρινῶς εἰς Ἑπταχώριον, ἐγκατασταθέντες ἀμυντικῶς εἰς Προφήτην Ἠλίαν Ἑπταχωρίου, διετάχθησαν τὴν 1800 ὅπως κινηθῶσιν ἐντὸς τῆς νυκτὸς πρὸς Κάντζικον εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀριστεροῦ ὑποτομέως. Διὰ τῶν ὡς ἄνω δυνάμεων καὶ τοῦ οὐλαμοῦ ἱππικοῦ ἡ διοίκησις τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου προὐτίθετο νὰ καταλάβῃ τὴν γραμμὴν Μπολιάνα—Γύφτισσα—Λειβάδια εἰς ἣν περίπτωσιν ὁ Λόχος Καστάνιανης ἤθελεν ἀνατραπῇ (2).

Ὁ 11ος Λόχος μετὰ τοῦ λόχου πολυβόλων (μεῖον διμοιρία) καὶ τοῦ λόχου ὅλμων τοῦ 51ου Συντάγματος Πεζικοῦ ἔφθασαν εἰς Ἑπταχώριον τὰς πρώτας ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 28ης Ὀκτωβρίου μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ III/51 Τάγματος. Μετὰ μικρὰν ἀνάπαυσιν τὸ τμῆμα τοῦτο, πλὴν τοῦ λόχου Ὅλμων, προωθήθη πρὸς τὴν γραμμὴν Ἐπάνω Ἀρένα—Μοῦκα—Πάτωμα ἵνα μετὰ τῶν ἐκεῖ εὑρισκομένων τμημάτων τοῦ 9ου Λόχου, Οὐλαμοῦ τοῦ 2ου Λόχου καὶ Οὐλαμοῦ τοῦ 7ου Λόχου, ἐξασφαλίσῃ τὴν τοποθεσίαν ταύτην (3). Τὸ τμῆμα, κινηθὲν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 28—29ην Ὀκτωβρίου, φθάνει εἰς Πρίασπον τὴν πρωΐαν τῆς 29ης Ὀκτωβρίου, καὶ συνεχίζον ὑπὸ ραγδαίαν βροχὴν τὴν κίνησίν του, ἀφίκετο εἰς Λυκορράχην τὴν 0930 τεθὲν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ διοικητοῦ τοῦ Κεντρικοῦ Ὑποτομέως.

Ὁ διοικητὴς τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, λόγῳ μὴ καλῆς λειτουργίας τῶν μέσων διαβιβάσεων, δὲν ἐλάμβανεν ἐπαρκεῖς καὶ συχνὰς πληροφορίας περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ μετώπου. Ἐπληροφορεῖτο περὶ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀγῶνος μόνον διὰ τοὺς τομεῖς Βούρμπιανης καὶ Πυρσόγιαννης. Περὶ τοῦ ἀγῶνος τοῦ Λόχου Ἀετομηλίτσας, μετὰ τοῦ ὁποίου ὁ σύνδεσμος εἶχεν ἀποκοπῇ ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος οὐδὲν ἐγνώριζεν (4). Οὗτος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος τῆς 28ης Ὀκτωβρίου προέβη εἰς τὰς κάτωθι ἐνεργείας:

Ἵνα ἐνισχύσῃ τὰ μαχόμενα τμήματα διὰ πυρομαχικῶν, ὧν παρετηρήθη ἔλλειψις ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, ἰδίᾳ εἰς τὸν Κεντρικὸν Ὑποτομέα, συνέλεξε τὰ πυρομαχικὰ τῶν ἡμιονηγῶν, τῶν κλιβανέων καὶ τῶν γραφέων καὶ τὰ ἀπέστειλε εἰς τοὺς 2ον καὶ 5ον Λόχους. Πρὸς τούτοις διέταξε τὴν εἰς Μόρφην συγκέντρωσιν ὅλων τῶν μεταφορικῶν μέσων τῶν χωρικῶν τῆς Πίνδου πρὸς μεταφορὰν τροφίμων καὶ πυρομαχικῶν. Ἡ ἔκκλησίς του πρὸς τὰ χωρία τῆς Πίνδου ἐγένετο προθύμως καὶ ἐνθουσιωδῶς ἀποδεκτή. Γέροντες, γυναῖκες,

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Γ/β. Σελ. 21.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Β/1. Σελ. 15.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Α/1. Σελ. 21.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Α/1. Σελ. 21.

κοράσια καὶ παῖδες εἰργάσθησαν προθύμως καὶ ἀποτελεσματικῶς ἐπὶ ἡμέρας (1) μεταφέροντες ἀκόμη καὶ διὰ τῶν ὤμων ἐφόδια τοῦ Στρατοῦ ἢ διακομίζοντες τραυματίας μὲ ἡρωϊσμὸν καὶ αὐτοθυσίαν καὶ ὑπὸ δυσμενεστάτας καιρικὰς συνθήκας. Ἡ μεγαλειώδης καὶ συγκινητικὴ εἰσφορὰ τούτων, ἰδίᾳ τῶν γυναικῶν, ἀποτελεῖ δεῖγμα τῆς ἀθανάτου Ἑλληνικῆς ψυχῆς καὶ φιλοπατρίας.

Ὁ διοικητὴς τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου φοβηθεὶς τὴν ἀποκοπὴν τοῦ Τάγματος Προκαλύψεως Κονίτσης, μετὰ τὴν πραγματοποιηθεῖσαν διείσδυσιν τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ δεξιὸν τούτου, διέταξε τὴν 1640 τὸ τάγμα, καίτοι τοῦτο ὑπήγετο εἰς τὴν VIII Μεραρχίαν, ὅπως συμπτυχθῇ πρὸς τὸν Τομέα Πίνδου (2). Τοῦτο ὅμως, λαβὸν ἑτέραν διαταγὴν τῆς μεραρχίας του, συνεπτύχθη εἰς Βρυσοχώρι νοτίως τοῦ Ἀώου τὴν 31ην Ὀκτωβρίου.

Πρὸς τόνωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν μαχομένων τμημάτων καὶ ἵνα παρακινήσῃ εἰς ἀνάπτυξιν μεγαλυτέρας δραστηριότητος, ἀνήγγειλεν εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ Κεντρικοῦ Ὑποτομέως ὅτι ἐντὸς τῆς ἑπομένης ἡμέρας θὰ κατέφθανον πρὸς ἐνίσχυσίν του τέσσαρα τάγματα μετὰ πυροβολικοῦ (3).

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 28ης, ὁ διοικητὴς τοῦ ἀποσπάσματος ἐζήτησε τηλεφωνικῶς ἀπὸ τὸν ἐπιτελάρχην τοῦ ΤΣΔΜ ἔγκρισιν ὅπως τῷ ἐπιτραπῇ νὰ χρησιμοποιήσῃ δυνάμεις τοῦ δεξιοῦ ὑποτομέως ἵνα διὰ τούτων ἐνεργήσῃ ἀντεπίθεσιν πρὸς Ἀετομηλίτσαν κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τοῦ εἰσβολέως, ἀφιεμένων εἰς τὰς θέσεις τοῦ δεξιοῦ ὑποτομέως ἐλαχίστων δυνάμεων, πρὸς διατήρησιν τῆς φυσιογνωμίας τοῦ μετώπου. Ἡ πρότασις αὕτη δὲν ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ ΤΣΔΜ ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι θὰ ἐτίθετο οὕτω ἐν κινδύνῳ ἡ διάβασις χωρίων Γράμμος—Παληοχώρι—Μυροβλήτης καὶ θὰ ἠπειλεῖτο τὸ ἀριστερὸν τῆς παρατάξεως τῆς IX Μεραρχίας (4).

Πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀριστεροῦ ὑποτομέως προώθησεν εἰς τὴν περιοχὴν τούτου κατὰ τὴν 29ην Ὀκτωρίου δύναμιν 75 τυφεκιοφόρων. Ἡ δύναμις αὕτη συνεκροτήθη ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τῶν ὅλμων, ὅπερ εἶχε προωθηθῇ παρὰ τοῦ 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ εἰς Ἑπταχώριον ἄνευ προωθητικῶν φυσιγγίων (5).

Ὁ καιρὸς κατὰ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου ἦτο πολὺ βροχερὸς καὶ δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ δρᾶσις τῶν ἀντιπάλων ἀεροποριῶν. Διὰ τὴν ἑπομένην, ἐζητήθη παρὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου ἡ ἐπέμβασις τῆς Ἀεροπορίας βομβαρδισμοῦ διὰ τὰς περιοχὰς Ἀετομηλίτσα, Πυρσόγιαννη, Στράτσανη, Κόνιτσα, ἥτις ὅμως δὲν ἐγένετο.

Τὴν νύκτα τῆς 28ης πρὸς τὴν 29ην Ὀκτωβρίου, τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου εὑρίσκετο ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς Καταφύκη—Σκάλα Φαρμάκη—Κιάφα καὶ τῆς γραμμῆς τῶν ὑψωμάτων Ἐπάνω Ἀρένα—Μοῦκα—Πάτωμα—ὑψώματα Καστάνιανης καὶ Μόλιστα (6).

113. Τὸ ΤΣΔΜ, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δημιουργηθείσης εἰς τὸν τομέα τῆς Πίνδου καταστάσεως, προώθησε (7) πρὸς τοῦτον ἀπὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου τὰς ἑξῆς μονάδας εὑρισκομένας εἰς τὰ μετόπισθεν. Τὸ εἰς Σμίξι I/52 Τάγμα πρὸς Μυροβλήτην μὲ ἀποστολὴν νὰ καλύψῃ τὸ δεξιὸν τοῦ Τομέως Πίνδου καὶ νὰ ἐξασφα-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 668/Α/1. Σελ. 25.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 668/Β/1. Σελ. 18.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 668/Β/ Σελ. 19.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 668/Α/1. Σελ. 23.
(5) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 668/Α/1. Σελ. 23.
(6) Σχεδιάγραμμα 10.
(7) Ἀρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 626/Α/1. Σελ. 7.
Φ. 643/Α/2. Σελ. 13.

λίση τὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ ὑφ' ἣν καὶ θὰ ὑπήγετο. ('Απόστασις Σμίξι ἀπὸ Μυροβλήτη 37 χιλιόμετρα ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ). Τὸ Ι/2 Τάγμα Σερβίων δι' αὐτοκινήτων πρὸς Μόρφην εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου. ('Απόστασις ἀπὸ Σέρβια πρὸς Μόρφην 66 χιλιόμετρα). Τάγμα τοῦ 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ ἀπὸ Καλαμπάκας ἐπίσης πρὸς Μόρφην. ('Απόστασις ἀπὸ περιοχῆς Καλαμπάκας μέχρι Μόρφης 68 χιλιόμετρα ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ). Τὸ Ι/4 Τάγμα μετὰ πυροβολαρχίας, σταθμεῦον εἰς 'Ελευθεροχώριον ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Γρεβενά—Δούτσικον ἵνα τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου, ὡς καὶ Ἴλη τῆς Β' 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως μετὰ οὐλαμοῦ πολυβόλων ἀπὸ Καρπεροῦ πρὸς Νεάπολιν.

Τὸ 'Απόσπασμα Μετσόβου, ἀποτελούμενον ἀπὸ τὸ ΙΙ/5 Τάγμα, οὐλαμὸν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ διμοιρίαν ὅλμων, προωθήθη διὰ Βωβούσης πρὸς Κεράσοβον. Εἰς Μέτσοβον προωθήθη ἐκ τῆς περιοχῆς Καλαμπάκας τὸ Ι/7 Τάγμα μετὰ οὐλαμοῦ ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ.

Τὰ ΙΙ/50 καὶ Ι/66 Τάγματα τῆς ΧΙ Μεραρχίας, ἅτινα εὑρίσκοντο εἰς τὴν περιοχὴν τῆς IV Ταξιαρχίας Πεζικοῦ, διετάχθησαν ἐπίσης νὰ ἀχθῶσιν εἰς Ἄργος 'Ορεστικόν. 'Η διαταγὴ αὕτη περιῆλθεν εἰς τὴν IV Ταξιαρχίαν τὴν 1400 τῆς 29ης 'Οκτωβρίου.

Διετάχθη ἐπίσης ἡ ἐπίσπευσις τῆς προωθήσεως τῆς διοικήσεως καὶ τοῦ ἐπιτελείου τῆς V Ταξιαρχίας πεζικοῦ εἰς Νεστόριον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὁρισθῆ ὡς σταθμὸς διοικήσεώς της, καθὼς καὶ ἡ προώθησις πρὸς τὴν αὐτὴν περιοχὴν τῶν διοικήσεων τῶν 2ου καὶ 52ου Συνταγμάτων Πεζικοῦ μετὰ τῶν λοιπῶν τμημάτων τοῦ 52ου Συντάγματος Πεζικοῦ (1). Γενικῶς, πᾶν διαθέσιμον τμῆμα προσηνατολίζετο καὶ ἐκινεῖτο διὰ πάντων τῶν μέσων πρὸς τὸν Τομέα Πίνδου, ἡ ἐπέμβασις ὅμως τούτων δὲν θὰ ἦτο δυνατὴ πρὸ τῆς παρελεύσεως τριῶν τοὐλάχιστον ἡμερῶν.

Κατόπιν τῆς ἀπὸ 28ης 'Οκτωβρίου διαταγῆς τοῦ ΓΣ, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Ι Μεραρχία μετὰ τοῦ 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ πυροβολαρχίας τοῦ IV Συντάγματος ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, ἐτίθεντο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ΤΣΔΜ διὰ τὸν Τομέα Πίνδου, καὶ τῶν ὁποίων ἡ προώθησις θὰ ἐγίνετο τῇ διαταγῇ τοῦ ΤΣΔΜ, τοῦτο, διὰ διαταγῆς του, καθώρισεν ὅπως ἡ διοίκησις τῆς Ι Μεραρχίας κινηθῇ ἐντὸς τῆς 29ης 'Οκτωβρίου πρὸς 'Επταχώριον, ἵνα ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ Τομέως Πίνδου, μὲ ἀποστολὴν τὴν ἄμυναν τοῦ τομέως τούτου, τὸ δὲ 7ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (μεῖον τάγμα Μετσόβου) μετὰ τῆς πυροβολαρχίας, νὰ κινηθῇ εἰς Μόρφην (2).

'Η ἔκθεσις τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ ΤΣΔΜ ἀναγράφει τὰ ἑξῆς διὰ τὰ γεγονότα τῆς 28ης 'Οκτωβρίου:

«'Επὶ τοῦ μετώπου τῆς IV Ταξιαρχίας καὶ IX Μεραρχίας ὁ ἐχθρὸς ἐτήρησε στάσιν ἀναμονῆς, ἐνῷ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς Πίνδου ἐνήργησεν ἐπιθετικῶς, ἐξαναγκάσας τὰ τμήματα τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου νὰ ἐνεργήσωσι κατ' ἀρχὰς ἐπιβραδυντικῶς ἐπὶ τῶν φυλακίων τῆς μεθορίου, καὶ εἶτα ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Σταυρός. Αἱ διατιθέμεναι ὅμως ὑπ' αὐτοῦ δυνάμεις ἦσαν ἀνεπαρκεῖς εἰς τρόπον ὥστε ὁ ἐχθρὸς κατώρθωσε νὰ θέσῃ πόδα ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Σταυρός.» (3)

'Εν τῇ ὑποβληθείσῃ ἐκθέσει τοῦ διευθυντοῦ ΙΙΙ Γραφείου ΓΣ τὴν 16—2—42

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 643/Α/2. Σελ. 14.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 643/Α/2. Σελ. 14.
(3) 'Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ. 626/Α/1. Σελ. 7.

(1) ἀναφέρεται σχετικῶς, ὅτι δὲν κρίνεται ἐπαρκὴς ἡ δικαιολογία τῆς ἀνεπαρκείας δυνάμεων διὰ τὴν ἐντὸς τῆς πρώτης ἡμέρας ἀπώλειαν τοῦ Σταυροῦ, καθ' ὅσον αἱ δυνάμεις τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου ἐθεωρήθησαν ἐπαρκεῖς ὑπό τε τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ τοῦ ΤΣΔΜ, κατὰ τὰς ἀναγνωρίσεις τῶν ἐτῶν 1939, 1940, διὰ τὴν ἄμυναν τῆς περιοχῆς Πίνδου, ἥτις ἦτο φύσει ἀμυντικῶς ἰσχυροτάτη καὶ παρουσίαζε πολλὰς δυσχερείας εἰς τὴν κίνησιν τοῦ ἐπιτιθεμένου. Τὴν ταχεῖαν κατάρρευσιν τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως εἰς τὴν περιοχὴν Σταυροῦ, ἀποδίδει εἰς τὴν μειωμένην ἀντίστασιν τῶν ἐκεῖ τμημάτων, ἅτινα θεωρεῖ ὅτι δὲν κατέβαλον τὴν δέουσαν προσπάθειαν καὶ ὅτι συνεπτύχθησαν ἄνευ ἀντιστοίχως ἰσχυρᾶς πιέσεως. Γενικῶς, τὸ 'Απόσπασμα Πίνδου, εὑρεθὲν πρὸ πολὺ ἰσχυροτέρων ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ τῆς ἀμυντικῆς ἀποστολῆς του καὶ νὰ ἑλιχθῇ ὑποχωρητικῶς, καταβάλλον συνεχῆ καὶ πείσμονα προσπάθειαν ἐπιβραδύνσεως τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τὴν πρὸς 'Ανατολὰς καὶ Νοτιοανατολὰς κίνησίν του.

Παρὰ τὸ μέγα ἀνάπτυγμα τοῦ μετώπου, τὸ λίαν ὀρεινὸν τοῦ ἐδάφους καὶ τὴν ἔλλειψιν συγκοινωνιῶν καὶ ἐπικοινωνιῶν, παραγόντων, οἵτινες καθίστων λίαν προβληματικὴν τὴν ἐνάσκησιν τῆς διοικήσεως, τὸ ἀπόσπασμα κατέβαλεν ἀκαταπονήτους καὶ ἡρωϊκὰς προσπαθείας ἵνα κερδηθῇ ὁ ἀπαιτούμενος διὰ τὴν ἐπέμβασιν τῶν ἀνωτέρων κλιμακίων χρόνος.

Τὸ ὅτι, εἴς τινα σημεῖα τοῦ μετώπου, λόγῳ μεγάλης ὑπεροχῆς τοῦ ἐχθροῦ, ἐλλείψεως μέσων καὶ ὑποστηρίξεως βαρέων ὅπλων, καὶ πολλάκις ἀπειρίας μικρῶν βαθμοφόρων, παρετηρήθησαν παραλείψεις, δισταγμοὶ καὶ σπασμωδικαὶ ἐνέργειαι, κατ' οὐδὲν ἀμαυρώνει τὴν συνολικὴν εἰκόνα τῆς μάχης.

'Η διείσδυσις τῆς Μεραρχίας 'Αλπινιστῶν
(29 'Οκτωβρίου).

114. 'Ο δεξιὸς ὑποτομεὺς τοῦ Τομέως Πίνδου δὲν ἐδοκίμασε σοβαρὰν πίεσιν κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἡμέραν τοῦ πολέμου. Εἰς περιωρισμένης μορφῆς ἀγῶνα ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Κιάφα καὶ Φαρμάκη, αἱ ἰταλικαὶ ἐνέργειαι συντρίβονται ὑπὸ τῶν τμημάτων τοῦ ὑποτομέως. Λόγῳ τῆς πιπτούσης χιόνος καὶ τοῦ ἐπικρατοῦντος μεγάλου ψύχους, ἡ παραμονὴ τῶν ἀνδρῶν, καὶ δὴ τῶν κατεχόντων τὸ ὕψωμα Κιάφα, καθίστατο λίαν δυσχερής. Τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας οἱ ἡμίσεις τῶν ἀνδρῶν τοῦ ὑψώματος Κιάφα ἔπαθον ψύξιν, μὴ δυνάμενοι νὰ χειρισθῶσι τὰ ὅπλα των, πλὴν ἅπαντες παραμένουσιν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος. Οὕτω ἐπέρχεται ἡ νὺξ χωρὶς ὁ ἐχθρὸς νὰ δυνηθῇ νὰ παραβιάσῃ τὴν τοποθεσίαν τοῦ ὑποτομέως.

Τὴν νύκτα τῆς 29—30 'Οκτωβρίου, ὁ ὑποτομεὺς λαμβάνει διαταγὰς τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου μέσῳ τοῦ Σταθμοῦ 'Εφοδιασμοῦ τοῦ ὑποτομέως, δεδομένου ὅτι δὲν ὑπῆρχεν ἀπ' εὐθείας τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία, διὰ τῶν ὁποίων ἐπληροφορεῖτο ὅτι τάγμα πεζικοῦ ἐκινεῖτο πρὸς 'Αετομηλίτσαν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ὑποτομέως ἵνα δι' αὐτοῦ ἐνεργηθῇ ἀντεπίθεσις κατὰ τῶν 'Ιταλῶν πρὸς 'Αετομηλίτσαν. 'Επίσης ὅτι δύο ἴλαι ἱππικοῦ ἐκινοῦντο πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ὑποτομέως καὶ ὅτι ἔδει κατόπιν τούτου νὰ τηρήσῃ ὁπωσδήποτε τὰς θέσεις του κατόπιν ἐντολῆς καὶ τοῦ ΤΣΔΜ. (2) (3).

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 626/Δ. Σελ. 9.
(2) Σχεδιάγραμμα 10.
(3) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Α/8. Σελ. 7.

Τὰ τμήματα τοῦ κεντρικοῦ ὑποτομέως συνεπτύχθησαν κανονικῶς κατὰ τὴν νύκτα τῆς 28—29 Ὀκτωβρίου καὶ περὶ τὴν 0300 συνεκεντρώθησαν εἰς Λυκορράχην. Ἡ ἐγκατάστασις τούτων ἐπὶ τῆς τοποθεσίας, συνετελέσθη μέχρι τῆς πρωΐας. Εἷς οὐλαμὸς τοῦ 7ου Λόχου ἐγκατεστάθη εἰς τὸ ὕψωμα Πάτωμα, ὁ ἕτερος οὐλαμὸς τοῦ αὐτοῦ λόχου καὶ οὐλαμὸς τοῦ 2ου Λόχου εἰς τὸ ὕψωμα Μοῦκα. Ὁ 9ος Λόχος νοτίως τοῦ ὑψώματος 1843. Διμοιρία καὶ ὁμὰς πολυβόλων εἰς τὸ ὕψωμα Γκουστερίτσα διὰ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ ὑποτομέως. Ὁ 5ος Λόχος καὶ ὁ 1ος Λόχος Βούρμπιανης ὡς ἐφεδρεῖαι τοῦ ὑποτομέως, ὁ μὲν εἷς εἰς τὰ ὑψώματα ἀνατολικῶς Λυκορράχης, ὁ δὲ ἕτερος ἀνατολικῶς ὑψώματος Γκουστερίτσα. Ἡ πυροβολαρχία ἐτάχθη βορειοανατολικῶς Λυκορράχης, μὲ δυνατότητα βολῆς πρὸ τῆς γραμμῆς Μοῦκα—Πάτωμα πρὸς Ἀετομηλίτσαν καὶ Θεοτόκον, ὁ δὲ οὐλαμὸς ἱππικοῦ διετέθη εἰς τὸν ἀριστερὸν ὑποτομέα (1).

Ὁ διοικητὴς τοῦ ΙΙΙ/51 Τάγματος, ὅστις εἶχε κινηθῆ ἐξ Ἑπταχωρίου μετὰ τοῦ 11ου Λόχου ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, φθάνει εἰς Λυκορράχην τὴν 0930 τῆς ἑπομένης. Ἐκ Λυκορράχης ὁ ἐν λόγῳ Ταγματάρχης προηγήθη τοῦ 11ου Λόχου, συναντηθεὶς τὴν 1030 μετὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ ὑποτομέως καὶ ἐνημερωθεὶς πλήρως ἐπὶ τῆς καταστάσεως.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ 11ος Λόχος, διαταγῇ τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, ἄγεται εἰς Κάντζικον εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἀριστεροῦ ὑποτομέως. Ἐνῷ ὁ Λόχος ἐκινεῖτο πρὸς Κάντζικον, διετάχθη νὰ ἀποστείλῃ εἰς τὴν Λυκορράχην τὸν ἕνα οὐλαμόν του εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ κεντρικοῦ ὑποτομέως. Ὁ οὐλαμὸς οὗτος ἐπανῆλθεν εἰς Λυκορράχην περὶ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας κατάκοπος ἐκ τῆς πολυώρου πορείας καὶ ὡς ἐκ τούτου δὲν ἐχρησιμοποιήθη κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην (2).

Ὁ διοικητὴς τοῦ ΙΙΙ/51 Τάγματος, φθάσας εἰς τὸν ὑποτομέα του τὴν 1300, εὑρέθη πρὸ τῆς ἐν ἐξελίξει ἰταλικῆς ἐπιθέσεως. Αἱ περίπολοι μάχης τῶν ἐπιτιθεμένων ἰταλικῶν μονάδων εἶχον ἔλθει εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῶν τμημάτων τοῦ 2ου καὶ 7ου Λόχων ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Μοῦκα καὶ Πάτωμα. Τὸ ὕψωμα Μοῦκα καλύπτεται ἀπὸ τὰς ἐκρήξεις τῶν ἐχθρικῶν βλημάτων. Ἡ ἐπίθεσις ἀποκρούεται ἄνευ ὑποστηρίξεως πυροβολικοῦ, καθόσον δὲν εἶχε προηγηθῆ κανονισμὸς τῆς βολῆς τούτου. Ὁ διοικητὴς τοῦ Κεντρικοῦ Ὑποτομέως, ἐν τῇ σχετικῇ ἐκθέσει του, χαρακτηρίζει ὡς ἑξῆς τὴν μορφὴν τοῦ ἀγῶνος:

«Ὁ ἀγὼν ἐσυνεχίζετο σκληρὸς ὑπὸ καταρρακτώδη βροχήν. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας οἱ ἄνδρες ἄγρυπνοι ὁλόκληρον τὴν 28ην Ὀκτωβρίου, διάβροχοι. κατάκοποι καὶ νήστεις, ἐξηκολούθουν νὰ μάχωνται. Οἱ Ἰταλοὶ ἐπιτίθενται μὲ σφοδρότητα, ἐνεργοῦν ἐφόδους καὶ τμήματά τινα τῆς τοποθεσίας κάμπονται (3)»

Ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος, περιτρέχων τὴν πρώτην γραμμήν, περισυλλέγει τοὺς ὑποχωροῦντας, ἐνθαρρύνει τοὺς μαχητάς, προτρέπει τοὺς πάντας εἰς ἔφοδον, πλαισιώνει τὸ μέτωπον μέ τινα πολυβόλα καὶ κατορθώνει οὕτω νὰ συγκρατήσῃ τὸν ἀντίπαλον. Κατὰ τὰς τελευταίας ἀπογευματινὰς ὥρας, οἱ Ἰταλοὶ καταλαμβάνουσι τὰ ὑψώματα Μοῦκα καὶ Καζάνι. Τὰ τμήματα ἀντεπιτεθέντα ἀμέσως, ἀνακαταλαμβάνουσι τὰς πρὸς στιγμὴν ἀπολεσθείσας θέσεις. Κατὰ τὴν φάσιν ταύτην τοῦ ἀγῶνος τραυματίζεται ὁ διοικητὴς τοῦ ΙΙΙ/51 Τάγματος, πρῶτος τραυματίας ἀξιωματικὸς τῶν μαχῶν τῆς Πίνδου. Οὗτος δὲν ἀποχωρεῖ τοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ παραμένει ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης μέχρις οὗ οἱ Ἰταλοὶ τελικῶς ἀποκρούονται.

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Γ/2. Σελ. 3.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Γ/2. Σελ. 5.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/δ/β. Σελ. 33.

Ἐνῷ εἰς τὸ τμῆμα τοῦτο τοῦ ὑποτομέως τοῦ III/51 Τάγματος, ἡ ἐπίθεσις τῶν Ἰταλῶν ἀποκρούεται, τὰ τμήματα τοῦ 7ου Λόχου ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Πάτωμα καὶ τὰ τοιαῦτα τοῦ 9ου Λόχου ἐπὶ τοῦ ὑψώματος 1843 ἀναγκάζονται εἰς σύμπτυξιν πρὸ τῆς ἰταλικῆς πιέσεως. Τὰ τμήματα τοῦ 7ου Λόχου συμπτύσσονται κανονικῶς εἰς θέσεις εὑρισκομένας ἀνατολικῶς τῶν πρώτων τοιούτων, τὰ δὲ τοῦ 9ου Λόχου ὑποχωροῦσι μέχρι τῆς περιοχῆς Πρίασπος, ὅπου καὶ ἀνεσυνεκροτήθησαν. Ἄνδρες τινὲς τοῦ λόχου τούτου ἔφθασαν μέχρι τοῦ Ἑπταχωρίου (1).

Τὴν 1400 φθάνει εἰς Λυκορράχην ἡ διμοιρία τοῦ ὑψώματος Λιόκου (μεῖον ὁμὰς μάχης) ἥτις εἶχε θεωρηθῆ ὡς αἰχμαλωτισθεῖσα.

Ἡ δημιουργηθεῖσα κατάστασις εἰς τὸν κεντρικὸν ὑποτομέα ἀνεφέρθη εἰς τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου, ὅπερ διέταξε τὴν σύμπτυξιν τῶν τμημάτων τοῦ ὑποτομέως τούτου πρὸς κατάληψιν τῆς γραμμῆς Κάτω Ἀρένα—Βαγγοῦρνος—Γκουστερίτσα (2).

Ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου ὅμως τῆς 29—30 Ὀκτωβρίου, ἡ σύμπτυξις τῶν τμημάτων τοῦ κεντρικοῦ ὑποτομέως ἔλαβε ραγδαίαν μορφήν. Ὁ λόχος Βούρμπιανης, ὅστις ἦτο ἐφεδρεία τοῦ ὑποτομέως, συμπτύσσεται ἄνευ διαταγῆς πρὸς Ἑπταχώρι. Ὁ λόχος οὗτος ἀνασυνεκροτήθη ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου τὴν πρωΐαν τῆς 30ῆς εἰς Ἑπταχώρι, ταχθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἱππαστὶ ἐπὶ τοῦ Ζουζουλιώτικου ποταμοῦ, πρὸς φρούρησιν τῆς γεφύρας τοῦ Σαρανταπόρου. Ὁμοίως συνεπτύχθη εἰς Ἑπταχώρι καὶ ἡ πυροβολαρχία τοῦ ἀποσπάσματος. Ὁ οὐλαμὸς τοῦ 11ου Λόχου ὅστις ἐκ Κάντζικο εἶχεν ἀποσταλῆ ἐσπευσμένως ὑπὸ τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου εἰς Λυκορράχην, πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἀγωνιζομένων ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Πάτωμα τμημάτων, παρέμεινεν εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Σαρανταπόρου.

Συγχρόνως συμπτύσσονται πρὸς Ἑπταχώριον καὶ τὰ μεταγωγικὰ τῶν μονάδων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συμπτύξεως ἐγένετο ἀνάμιξις τούτων καὶ ὡς ἐκ τούτου προεκλήθη μεγάλη σύγχυσις. Ὁμοίως συνεπτύχθη εἰς Πρίασπον καὶ ὁ λόχος ἐφεδρείας (3).

Ὁ διοικητὴς τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, πληροφορηθεὶς τὴν σύμπτυξιν τῶν τμημάτων τοῦ κεντρικοῦ ὑποτομέως, ἀποστέλλει πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὸν ὑπασπιστήν του διὰ νὰ συγκρατήσῃ καὶ βοηθήσῃ εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τούτων. Τὴν εἰκόνα τῆς καταστάσεως τοῦ Κεντρικοῦ Ὑποτομέως δίδει ἡ κατωτέρω τηλεφωνικὴ ἀναφορά του πρὸς τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου τὴν 2245

«Ἀναφέρω κατάστασις ἀπελπιστική. Συνεκέντρωσα περὶ τοὺς 30 ἐν ἀπεριγράπτῳ καταστάσει. Ἐλλείπουσιν ὅπλα, ὁπλοπολυβόλα, τροφή. Ἀδύνατος ἡ ἀποστολή των εἰς λόχους λόγῳ ἀπωλείας ἠθικοῦ καὶ ἐξαιρετικῆς κοπώσεως. Χρήζουν διημέρου ἀναπαύσεως καὶ τονώσεως ἠθικοῦ. Ἀξιωματικοὶ λόχων δὲν δῆλθον. Πυροβολικὸν ἐτάχθη εἰς διαταχθεῖσαν θέσιν, ἕτοιμον πρὸς δρᾶσιν. Ἐγκληματικὴ ἀδιαφορία ἐνίων βαθμοφόρων. Ἀποτελέσματα καταστάσεως ἀνέφερε 5ος Λόχος. Εὑρίσκομαι ἐπὶ συμβολῆς ποταμοῦ. Ἀναμένω διαταγάς. Ἀποστείλατε ἄρτον (4)».

Εἰς τὸν ἀριστερὸν ὑποτομέα ὁ ἀποσταλεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου καὶ ἀφιχθεὶς εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑποτομέως 10ος Λόχος, κατευθύνεται ἀμέσως πρὸς τὸ ὕψωμα Γύφτισσα ἵνα προπαρασκευάσῃ ἐκεῖθεν τὴν ἀντεπίθεσίν του. Διμοιρία τοῦ ὡς ἄνω λόχου διατάσσεται νὰ καταλάβῃ θέσεις

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Γ/2. Σελ. 37.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Δ/2. Σελ. 36.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Α/1. Σελ. 27 καὶ Φ. 668/Γ/2β Σελ 39—40.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Β/Η. Σελ. 4.

ἀμέσως βορειοανατολικῶς Καλυβίων πρὸς πρόληψιν διεισδύσεως τοῦ ἐχθροῦ διὰ Λαγκάδας. Ἑτέρα διμοιρία του κατευθύνεται πρὸς Κεράσοβον, διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν ἀμέσως βορειοδυτικῶς Κερασόβου τοποθεσίαν ὕψωμα Τσοῦκα—Ἁγία Τριάς, πρὸς ἐπιτήρησιν τοῦ Κερασοβίτικου ποταμοῦ καὶ ἀντίστασιν ἐν περιπτώσει συμπτύξεως φιλίων τμημάτων. Ὁ ἐπίσης ἀφιχθεὶς εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὑποτομέως τούτου οὐλαμὸς ἱππικοῦ διατάσσεται νὰ καταλάβῃ θέσεις ἐπὶ τῆς γραμμῆς Πωγωνίσκος—Ἅγιος Δημήτριος—1330, πρὸς ἀπόφραξιν τῆς διαβάσεως Κερασόβου καὶ διὰ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ εἰς Μόλιστα 3ου Λόχου (1).

Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 29ης Ὀκτωβρίου, ἤρξατο πιεζόμενος σοβαρῶς καὶ ὁ ἀριστερὸς ὑποτομεύς. Ἡ πρόθεσις τῶν Ἰταλῶν ἦτο νὰ γίνωσι κύριοι τῶν ὄγκων Γύφτισσα, Ταμποῦρι καὶ Κάντζικο, πρὸς διάνοιξιν τῆς πρὸς Σαμαρίναν ὁδεύσεως καὶ ὑπερκέρασιν τοῦ εἰς Μόλιστα 3ου Λόχου. Τὴν 1000 ὁ 3ος Λόχος Μολίστης δεχθεὶς ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν τὴν ἀποκρούει. Περὶ τὴν 1500 τὰ ἔναντι τοῦ λόχου τούτου Ἰταλικὰ τμήματα ἀρχίζουσι νὰ κινοῦνται πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Κονίτσης, μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ πλευροκοπήσωσι τὸν λόχον ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ του. Τὴν 1800 ἰταλικὸν τμῆμα καταλαμβάνει τὴν Ἀγροφωλιὰ (2 χιλιόμετρα νοτίως Μολίστης) δεσπόζουσαν τῶν πρὸς Τσομπάνη καὶ Πουρνιὰ ὁδεύσεων. Ἡ δημιουργηθεῖσα διὰ τὸν 3ον Λόχον κατάστασις ἀνησύχησε τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου, τὸ ὁποῖον πρὸς πρόληψιν κυκλώσεως ὑπὸ τῶν ἐκ Καστάνιανης πρὸς Πουρνιὰν κινουμένων ἐχθρικῶν δυνάμεων, διατάσσει τὴν σύμπτυξίν του εἰς τὴν γραμμὴν Τζούμα—Κεράσοβον—Μπιγκόζι. Ἡ σύμπτυξις τοῦ 3ου Λόχου ἤρχισεν ἀπὸ τῆς 0200 τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου ὑπὸ καιρικὰς συνθήκας λίαν δυσμενεῖς, δεδομένου ὅτι ἐπεκράτει σκότος πυκνὸν καὶ ἔπνεεν ἀδιακόπως σφοδρὸς ἄνεμος. Διμοιρία τοῦ λόχου ἀποκοπεῖσα, κατηυθύνθη πρὸς τὸ ὕψωμα Τσομπάνη (2).

Εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ ὑποτομέως ὁ 1ος Λόχος προσβληθεὶς τὴν 1500 ὑπὸ Ἰταλῶν ἀναγκάζεται εἰς σύμπτυξιν ἐκ Καστάνιανης, πρὸς τὸ ὕψωμα Γύφτισσα καὶ εἶτα εἰς Ταμποῦρι, παρὰ τὴν σχετικὴν διαταγὴν τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου ὅπως κρατηθῇ τὸ ὕψωμα Γύφτισσα. Περὶ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας, ὁ Συνταγματάρχης Δαβάκης διατάσσει τὸν διοικητὴν τοῦ ἀριστεροῦ ὑποτομέως ὅπως μὲ τὰς ὑπὸ τὰς διαταγάς του δυνάμεις κρατήσῃ τὴν γραμμὴν Γύφτισσα—Λαγγάδα—Λειβάδια συνδεόμενος μὲ τὰ εἰς Σιουμουλάζαρη τμήματα τοῦ Κεντρικοῦ Ὑποτομέως. Ὁ διοικητὴς ὅμως τοῦ Ἀριστεροῦ Ὑποτομέως μὲ τὰς εἰς τὴν περιοχὴν Γύφτισσα καὶ Κερασόβου δυνάμεις του (10ος Λόχος καὶ οὐλαμὸς ἱππικοῦ), πιεζόμενος συμπτύσσεται εἰς τὸ ὕψωμα Ταμποῦρι, ἐγκαταλείψας τὸ ὕψωμα Γύφτισσα (3).

Ὁ οὐλαμὸς ἱππικοῦ, ὅστις εἶχε ταχθῆ δυτικῶς Κερασόβου ἵνα συνδεθῇ μετὰ τοῦ 3ου Λόχου, ἐγκαταλείπει καὶ οὗτος τὴν νύκτα τῆς 29—30 Ὀκτωβρίου τὸ Κεράσοβον, ἐγκατασταθεὶς πρὸ τῶν διαβάσεων Φούρκας καλύπτων τὴν σύμπτυξιν τοῦ I/51 Τάγματος.

Ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς 29ης, ὁ διοικητὴς τοῦ Ἀριστεροῦ Ὑποτομέως οὐδεμίαν εἶχεν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ 3ου Λόχου Μολίστης, ἀπὸ δὲ τῆς 1730 καὶ οὐδένα σύνδεσμον τηλεφωνικὸν μετὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου. Τὰ τῆς καταστάσεως τοῦ ὑποτομέως τούτου ὁ διοικητὴς τοῦ ἀποσπάσματος ἐπληροφορεῖτο διὰ τοῦ τηλεφωνικοῦ κέντρου Φούρκας, τοῦ ὁποίου ἡ τηλεφωνικὴ γραμμὴ Ἑπταχώρι—

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Γ/γ. Σελ. 2.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Α/2. Σελ. 26.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Α/1. Σελ. 25—26.

Φούρκα—Κεράσοβο ἐλειτούργει ἀκόμη. Ἡ δημιουργηθεῖσα τόσον κρίσιμος διὰ τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου κατάστασις, κατόπιν τῆς καταρρεύσεως μεγάλου τμήματος τῆς κυρίας τοποθεσίας ἀντιστάσεως τοῦ τομέως, τῆς διαλύσεως τμημάτων τινῶν καὶ τῆς διαρροῆς τούτων πρὸς Ἑπταχώρι, ἔφερεν εἰς λίαν δυσχερῆ θέσιν τὸν διοικητὴν τοῦ ἀποσπάσματος, ὅστις οὐδεμίαν πλέον ἐφεδρείαν διέθετε διὰ νὰ περισώσῃ τὴν κατάστασιν.

Κατὰ τὸ ἑσπέρας τῆς 29ης Ὀκτωβρίου, τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου κατεῖχε σταθερῶς δι' ὑποχειρίων τμημάτων τὴν περιοχὴν Ἅγιος Ζαχαρίας, ὑψώματα Σκάλα καὶ Κιάφα. Ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς ὑπολοίπου περιοχῆς τοῦ Τομέως του, καὶ συγκεκριμένως ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ἐπάνω Ἀρένα, Μοῦκα, Πάτωμα, Σιουμουλάζαρη, Ταμποῦρι, Μόλιστα καὶ Τσομπάνη, ἡ κατάστασις ἦτο λίαν συγκεχυμένη (1).

Τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου, δεχθὲν τὴν πίεσιν ὁλοκλήρου τῆς Μεραρχίας Τζούλια, διεξήγαγε ἐπὶ 48ωρον σκληρότατον καὶ ἄνισον ἀγῶνα, καὶ ὡς ἐκ τούτου τὴν νύκτα τῆς 29ης Ὀκτωβρίου εἶχεν ἀποδόσει ὅ,τι ἀνθρωπίνως ἦτο δυνατόν. Ἡ περαιτέρω ἐξέλιξις τῆς καταστάσεως εὑρίσκετο εἰς χεῖρας τῶν ἀνωτέρων κλιμακίων.

Αἱ πρῶται ἀποφάσεις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

115. Τὸ ΓΣ, ἀνησυχοῦν διὰ τὴν δυσμενῆ ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως εἰς τὴν Πίνδον, ἀπεφάσισε κατὰ τὴν 29ην Ὀκτωβρίου ὅπως ὠθηθῇ ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ (μεῖον 3ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ) εἰς Κοζάνην, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ΤΣΔΜ καὶ ἐπισπευσθῇ ἡ προώθησις τῆς διοικήσεως τῆς Ι Μεραρχίας εἰς Ἑπταχώρι, ἵνα ἀναλάβῃ ὑπὸ τὰς διαταγάς της πάσας τὰς ἐν τῇ περιοχῇ Πίνδου ἀγωνιζομένας δυνάμεις. Ἐπὶ πλέον πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τοῦ Τομέως Πίνδου, διέθεσε πρὸς τὰ ἐκεῖ τὴν V Ταξιαρχίαν Πεζικοῦ δυνάμεως τριῶν ταγμάτων πεζικοῦ, μιᾶς μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ μιᾶς ὁμάδος ἀναγνωρίσεως (2).

Τὸ ΤΣΔΜ εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνωτέρω ἀποφάσεως τοῦ ΓΣ, συνεκρότησε (3) διὰ τῆς ΙΧ Μεραρχίας τὴν 29ην Ὀκτωβρίου ἀπόσπασμα, συγκείμενον ἀπὸ τὰ διαθέσιμα τμήματα τῆς V Ταξιαρχίας, ἤτοι τὰ Ι/52 καὶ ΙΙ/52 τάγματα, τὸ προωθηθὲν ἤδη ΙΙ/2 τάγμα, τὴν ΙΧ Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως καὶ μοῖραν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Πεζικοῦ Καλῆν Ἀναστάσιον διοικητὴν τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ. Ἀποστολὴ τοῦ Ἀποσπάσματος Καλῆ ἦτο ἡ ἀπόφραξις τοῦ δημιουργηθέντος ρήγματος μεταξὺ Κάτω Ἀρένας καὶ Σούφλικα καὶ ἡ ἀποκατάστασις τῆς γραμμῆς Σούφλικα—Τσούμα—Ἐπάνω Ἀρένα—Κάτω Ἀρένα.

Τὸ ἐν Λαρίσῃ ἑδρεῦον Β' Σῶμα Στρατοῦ συνεκρότησε τὴν Β' Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως καὶ ἐκίνησε ταύτην πρὸς Κοζάνην εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ΤΣΔΜ. Ἡ Ὁμὰς αὕτη, δυνάμεως ἐπιλαρχίας μετὰ οὐλαμοῦ πολυβόλων, ἀνεχώρησε τὴν 1530 τῆς 29ης Ὀκτωβρίου διὰ Κοζάνην (4).

116. Τὸ ΓΣ, παρὰ τὰ ληφθέντα παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν 29ην μέτρα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἰσορροπίας εἰς τὴν Πίνδον, ἐξηκολούθει νὰ κατέχεται ὑπὸ ἐπιτεινομένης ἀνησυχίας, καὶ τοῦτο, διότι δὲν ἠδύνατο νὰ προΐδῃ τὴν κατεύθυνσιν

(1) Σχεδιάγραμμα 10.
(2) Παράρτημα 15.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 626/Α. Σελ. 8.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2. Σελ. 14—15.

τῆς κυρίας προσπαθείας τῶν Ἰταλῶν, δεδομένου ὅτι ἡ προέλασις τούτων ἐπεξετείνετο ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς περιοχῆς μεταξὺ Σμόλικα καὶ Γράμμου. Ἡ περιελθοῦσα πρὸς στιγμὴν εἰς τὸ ΓΣ πληροφορία περὶ καταλήψεως ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν τῶν διαβάσεων Ἀρένας καὶ τὸ ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἀφικνουμένων πληροφοριῶν ἐξαχθὲν συμπέρασμα ὅτι ἡ προχώρησις τῶν Ἰταλῶν παρουσιάζετο ὠθουμένη πρὸς τὸ δεξιὸν τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, δημιουργεῖ πρὸς στιγμὴν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἐνδεχομένως οἱ Ἰταλοὶ θὰ στρέψωσι τὴν προσπάθειάν των κατὰ τοῦ νοτίου πλευροῦ τοῦ μετώπου Καστοριᾶς. Μετά τινας ὅμως ὥρας, ἡ ἀνωτέρω πληροφορία περὶ καταλήψεως τῶν διαβάσεων Ἀρένας, ἀπεδείχθη ἀνακριβής, τῶν Ἰταλῶν μηδέποτε ἐπιχειρησάντων τοῦτο (1).

Ἡ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Τομέως Πίνδου, διατεθεῖσα Ι Μεραρχία δὲν ἦτο εἰσέτι ἐπιστρατευμένη, μόνον δὲ περιωρισμένας τινὰς ἑτοιμοπολέμους δυνάμεις διέθετε.

Τὸ ΓΣ, πρὸς κέρδος χρόνου ἀπεφάσισεν (2) ὅπως διὰ τῶν κινουμένων πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Τομέως Πίνδου Μονάδων, ἐπιζητήσῃ τὴν κατάληψιν καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς γενικῆς γραμμῆς Σκάλα—ὀρεινὸς ὄγκος Σούφλικας—Πύργος—Γούπατα (Παληοκρίμνη) μὲ στήριξιν ἐπὶ τοῦ ὄρους Σμόλικα ἐφ' ἧς τελικῶς θὰ συνεπτύσσοντο καὶ αἱ δυνάμεις τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου. Εἰς τὴν διοίκησιν τῆς Ι Μεραρχίας θὰ ὑπήγοντο ἅπασαι αἱ δυνάμεις αἱ ἐνεργοῦσαι εἰς τὸν Τομέα Πίνδου, ὡς καὶ ἐκεῖναι αἵτινες θὰ διετίθεντο ἐκεῖ.

Ἐξ ἄλλου, καθ' ὃν χρόνον τὸ ΤΣΔΜ ἐλάμβανε τὰ πρῶτα μέτρα ἐνισχύσεως τοῦ ἀγῶνος Πίνδου διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ ΓΣ διατεθέντων αὐτῷ μέσων, τὸ τελευταῖον ἐμελέτα τὴν τροποποίησιν τῆς διοικητικῆς ἐξαρτήσεως τοῦ Τομέως Πίνδου, ὁ ὁποῖος μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὑπήγετο ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ ΤΣΔΜ. Ἡ ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῆς εἰς Πίνδον καταστάσεως ἐντύπωσις, οὐδεμίαν ἄφηνεν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς ἐκτάσεως τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ὁποίου ἐκρίνετο ὑπὸ τοῦ ΓΣ ὡς ἀναγκαία ἡ ἀνάθεσις τῆς ζώνης ταύτης εἰς Μ. Μονάδα τῆς τάξεως Σώματος Στρατοῦ, δυναμένου νὰ διευθύνῃ, νὰ ἐφοδιάζῃ καὶ νὰ συντηρῇ τὸν ἀγῶνα (3). Τὴν ἀποστολὴν ταύτην ἀνέθεσε (4) τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ μὲ Σταθμὸν Διοικήσεως τὴν Κοζάνην. Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ θὰ εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου, τὴν Ι Μεραρχίαν καὶ τὰς διατεθείσας ἢ διατεθησομένας εἰς τὴν Πίνδον ἑτέρας δυνάμεις. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐξουσιοδοτήθη νὰ διαθέσῃ δυνάμεις ἐκ τῆς ΙΧ Μεραρχίας διὰ τὴν ἐνίσχυσιν καὶ σταθεροποίησιν τοῦ Τομέως Πίνδου, τὸ δὲ ΤΣΔΜ ἔδει νὰ ἐνισχύσῃ ταχέως τὴν ΙΧ Μεραρχίαν διὰ δυνάμεων πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ λαμβανομένων ἐκ τῆς ζώνης τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ.

Ἐν συνεχείᾳ, τὸ ΓΣ ὑπήγαγε τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου τὸν δεξιὸν ὑποτομέα τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου εἰς τὴν ΙΧ Μεραρχίαν κατόπιν τῆς συμπτύξεως τῶν ἀριστερὰ τούτου τμημάτων τοῦ ἀποσπάσματος καὶ διέταξε τὸ ΤΣΔΜ ὅπως κατευθύνῃ τὸ Ἀπόσπασμα Μετσόβου διὰ Βωβούσης πρὸς Κεράσοβον (5).

Συγχρόνως, δι' αὐστηρᾶς διαταγῆς του, ἐνετέλλετο ὅπως ἐμπνευσθῇ εἰς πάντας ἡ ὑποχρέωσις τὴν ὁποίαν ἔχουσι νὰ ἐπιδείξωσι τὸ ὑπὸ τῆς ἀτομικῆς καὶ Ἐθνικῆς τιμῆς ἐπιβαλλόμενον πνεῦμα θυσίας (6), καθόσον παρετηρήθησαν περιπτώσεις καθ' ἃς μικραὶ μονάδες δὲν ἐπέδειξαν κατὰ τὰς πρώτας συγκρούσεις τὸ ἐπιβαλλό-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 622/Α. Σελ. 38.
(2) Παράρτημα 15.
(3) Παράρτημα 16.
(4) Παράρτημα 17.
(5) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/20.
(6) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/19.

μενον πνεῦμα σταθερότητος καὶ θυσίας. Πᾶσα ἀδικαιολόγητος ὑποχώρησις, ἔδει νὰ ἐπισύρῃ αὐστηρὰ μέτρα.

Ὁ διοικητὴς τῆς Ἀεροπορίας Στρατιᾶς διετάχθη ὅπως ἐνεργήσῃ βομβαρδισμὸν τοῦ ἀεροδρομίου Κορυτσᾶς, ἀποφευγομένης κατὰ τὸ δυνατὸν τῆς ρίψεως βομβῶν ἐντὸς τῆς πόλεως.

Ἡ I Μεραρχία εἰς τὴν Πίνδον.

117. Ὁ δεξιὸς ὑποτομεὺς τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου οὐδεμίαν ἐδέχθη κατὰ τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου ἰταλικὴν πίεσιν, καὶ τοῦτο, διότι ἡ προσπάθεια τῶν Ἰταλῶν ἐστράφη τὴν τρίτην ἡμέραν τοῦ ἀγῶνος, κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ ὑποτομέως.

Αἱ κατὰ τοῦ ὑψώματος Κιάφα ἰταλικαὶ ἐπιθέσεις διεκόπησαν ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου λόγῳ ἀδιακόπου πτώσεως χιόνος, τὸ πάχος τῆς ὁποίας εἶχε φθάσει τὰ 0.50 τοῦ μέτρου. Οἱ ἐπὶ Κιάφας ἄνδρες τῆς διμοιρίας ὑπέφερον δεινῶς ἐκ τοῦ ψύχους· οἱ ἡμίσεις ἐκ τούτων καὶ ὁ διμοιρίτης προσεβλήθησαν ἐκ ψύξεως. Κατόπιν τούτου, ὁ ὑποτομεὺς συνέπτυξε τὴν διμοιρίαν πρὸς τὴν ἕδραν τοῦ ὑποτομέως. Ὁ διμοιρίτης καὶ πολλοὶ τῶν ἀνδρῶν μετεφέρθησαν διὰ φορείων (1).

Ἡ ἐκ Πεύκων ἀποσταλεῖσα πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ὑποτομέως τούτου Ἴλη ἱππικοῦ τῆς IX Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως κατέλαβε περὶ τὴν μεσημβρίαν τὸν αὐχένα Ντουρμπάλας, καὶ τὸ ὕψωμα Γκρότα Τσὰπ ἐκταθεῖσα μέχρι Τσιούμας, ἀποσυρθέντων τῶν τμημάτων πεζικοῦ ἅτινα παραμείναντα ἐκεῖ ἐπὶ 36 ὥρας εἶχον δοκιμασθῆ ἐκ τοῦ ψύχους. Ἑτέρα δύναμις ταύτης ἐγκατεστάθη εἰς Προφήτην Ἠλίαν ἄνωθεν τοῦ Μυροβλήτη.

Ὁ ὑποτομεὺς διέταξε τὸ κινούμενον πρὸς Μυροβλήτην ΙΙ/2 Τάγμα ἵνα διὰ διμοιρίας πεζικοῦ καὶ ὁμάδος πολυβόλων ἐξασφαλίσῃ τὴν κατοχὴν τοῦ ὑψώματος Τρία Σύνορα, δι' ἑτέρας δὲ διμοιρίας πεζικοῦ καὶ ὁμάδος πολυβόλων ἐξασφαλίσῃ τὴν κατοχὴν τοῦ ὑψώματος Προφήτου Ἠλία Μυροβλήτη, καὶ διὰ μιᾶς διμοιρίας πεζικοῦ καὶ ὁμάδος πολυβόλων ἐξασφαλίσῃ τὴν κατοχὴν τοῦ ὑψώματος Καραούλι. Ἡ συγκέντρωσις τῆς ὑπολοίπου δυνάμεως θὰ ἐπραγματοποιεῖτο εἰς τὴν περιοχὴν Ντουρμπάλας. Ἡ διαταγὴ αὕτη τοῦ ὑποτομέως ἐξετελέσθη μέχρι τῶν ἀπογευματινῶν ὡρῶν τῆς ἡμέρας ταύτης (2).

Ἀπὸ τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου εἰσέρχεται εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἡ V Ταξιαρχία Πεζικοῦ, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς ὁποίας εἶχε τεθῆ ὁ δεξιὸς Ὑποτομεὺς τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου.

Αἱ δυνάμεις τοῦ ὑποτομέως μετὰ τοῦ ΙΙ/2 Τάγματος, Ἴλης ἱππικοῦ καὶ οὐλαμοῦ Ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ τῶν 75, ἀπετέλεσαν τὸ Ἀπόσπασμα Πεύκων συγκροτηθὲν ὑπὸ τῆς V Ταξιαρχίας, ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Καραποστόλην Ἀριστείδην.

Εἰς τὸν κεντρικὸν ὑποτομέα ὁ διοικητὴς τούτου κατέβαλε ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου, συντόνους προσπαθείας ὅπως συγκεντρώσῃ καὶ ἀναδιοργανώσῃ τὰ τμήματα ἅτινα εἶχον συμπτυχθῆ περὶ τὸ ὕψωμα Πρίασπος, κατορθώσας τελικῶς μέχρι μεσημβρίας νὰ συγκεντρώσῃ σημαντικὸν ἀριθμὸν ἐκ τούτων.

Διὰ τῶν οὕτω συγκεντρωθέντων καὶ ἀναδιοργανωθέντων τμημάτων μετὰ τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Κάτω Ἀρένα εὑρισκομένων τμημάτων τοῦ 5ου Λόχου καὶ οὐλαμοῦ τοῦ 7ου Λόχου, ὁ ὑποτομεὺς διετήρησε τὴν γραμμὴν Κάτω Ἀρένα-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Α/8. Σελ. 10.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Α/8. Σελ. 10.

Πρίασπος—Μπουχέτσι, μὴ δυνηθεὶς νὰ διατηρήσῃ τὴν γραμμὴν Βαγγοῦρνος—Γκουστερίτσα ὡς ὥριζεν ἡ διαταγὴ τοῦ 'Αποσπάσματος.

'Εν τῷ μεταξύ, ὁ εἷς Πάτωμα οὐλαμὸς τοῦ 7ου Λόχου, συμπτυχθεὶς πρὸς Λυκορράχην, φθάνει τὴν 1100 εἰς τὸ ὕψωμα Πρίασπος, ταχθεὶς ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως. Τὰ ὑπόλοιπα ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Μοῦκα τμήματα (2ος καὶ 7ος Λόχοι) ὑποστάντα ἀπὸ τῆς πρωΐας ἐπίθεσιν καὶ ἀπειλούμενα μὲ κύκλωσιν ἐκ τοῦ δημιουργηθέντος κενοῦ, ἤρχισαν νὰ συμπτύσσωνται ἀπὸ τῆς 1000 εἰσελθόντα εἰς τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως τὴν 1500, τῶν 'Ιταλῶν, μὴ ὑπερβάντων τὴν γραμμὴν Μοῦκα—Πάτωμα.

Κατόπιν τῆς δημιουργηθείσης νέας καταστάσεως, ὁ διοικητὴς τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου ἀποφασίζει τὴν σύμπτυξιν τῶν τμημάτων τοῦ κεντρικοῦ ὑποτομέως εἰς 'Επταχώριον (1). Τὰ ὡς ἄνω τμήματα ἀποτελούμενα ἐκ τῶν 2ου Λόχου (πλὴν τῆς διμοιρίας Κιάφας), 5ου Λόχου (μεῖον διμοιρία), τοῦ 7ου Λόχου, τοῦ 9ου Λόχου (μεῖον διμοιρία), οὐλαμοῦ τοῦ 11ου Λόχου, διμοιρίας πολυβόλων καὶ πυροβολαρχίας φθάνουσι τὴν 0030 τῆς 31ης 'Οκτωβρίου εἰς 'Επταχώριον παραμείναντα ἐκτὸς τοῦ χωρίου πρὸς ἀνασυγκρότησιν.

Τὰ τμήματα τοῦ ἀριστεροῦ ὑποτομέως, ἐξαιρέσει τοῦ 3ου Λόχου, παραμένουσι καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 30ῆς 'Οκτωβρίου ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ταμποῦρι, χωρὶς νὰ ἐνοχληθῶσιν ὑπὸ τῶν 'Ιταλῶν. 'Ελήφθησαν ὑπὸ τοῦ ὑποτομέως τὰ ἀναγκαῖα μέτρα ἐξασφαλίσεως τοῦ αὐχένος Φούρκα—Κεράσοβον, διατεθέντων ἐπ' αὐτοῦ τῶν 10ου καὶ 1ου Λόχων, τοῦ οὐλαμοῦ τοῦ 11ου, τοῦ οὐλαμοῦ Γερακίνη καὶ τοῦ οὐλαμοῦ ἱππικοῦ. Τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας ὁ ὑποτομεύς, κατόπιν διαταγῆς τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου, ἤρξατο ἀπὸ τῆς 1600 νὰ συμπτύσσεται πρὸς Προφήτην 'Ηλίαν 'Επταχωρίου, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν γραμμὴν αὐχὴν Ζούζουλη—ὕψωμα Γάβρο—ὕψωμα Προφήτης 'Ηλίας 'Επταχωρίου.

'Ο 3ος Λόχος τούτου ἀρχίσας τὴν σύμπτυξίν του ἀπὸ τῆς 0200 τῆς 30ῆς 'Οκτωβρίου ἐγκαθίσταται ἀπὸ τῆς 1100 τῆς 30ῆς 'Οκτωβρίου ἐπὶ τῆς γραμμῆς Τσούκα—Μπιγκιόζι (δυτικῶς Κερασόβου) ἐφ' ἧς καὶ ὀργανοῦται ἄνευ ἐνοχλήσεως τινός. Δὲν ἠδηνήθη νὰ συνδεθῇ τηλεφωνικῶς μετὰ τοῦ ὄπισθεν αὐτοῦ εὑρισκομένου διοικητοῦ τοῦ ὑποτομέως, ὅστις ἐπίσης δὲν ἐμερίμνησε νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ λόχου τούτου (2).

'Από τῆς μεσημβρίας τῆς 30ῆς 'Οκτωβρίου, ἤρχισαν νὰ καταφθάνωσιν εἰς 'Επταχώριον αἱ διατεθεῖσαι διὰ τὸν Τομέα Πίνδου ἐνισχύσεις. Κατὰ τὰς μεσημβρινὰς ὥρας ἔφθασε τὸ 1/2 Τάγμα ἄνευ μεταγωγικῶν. Τοῦτο διετέθη ἀπὸ τῶν πρώτων μεταμεσημβρινῶν ὡρῶν εἰς τὴν γραμμὴν Τσούκα-Σμάρα-Κούτσουρο, ὑποστηριζόμενον ὑπὸ μιᾶς πυροβολαρχίας τεταγμένης ἀμέσως ἀνατολικῶς 'Επταχωρίου. Τὸ 1/2 Τάγμα ἀνῆκεν εἰς τὴν V Ταξιαρχίαν καὶ ἐξετέλει ὀχυρωματικὰ ἔργα εἰς περιοχὴ Σερβίων, ἐκινήθη δὲ πρὸς Πίνδον τὴν 28ην 'Οκτωβρίου τῇ διαταγῇ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Μετὰ τοῦ τάγματος τούτου ἀφίκετο καὶ ὁ Ταγματάρχης Πεζικοῦ Καραβίας 'Ιωάννης ὡς σύνδεσμος τοῦ ΤΣΔΜ μετὰ τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου.

'Ο διοικητὴς τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου, ἔχων προσωπικὴν ἀντίληψιν τῆς καταστάσεως εἰς ἣν εἶχον περιέλθει οἱ ἄνδρες του μετὰ τὸν διήμερον σκληρότατον ἀγῶνα, ἀπεφάσισε νὰ ἀποσύρῃ τὰ τμήματα τοῦ ἀποσπάσματος ὄπισθεν τῆς καταληφθείσης ὑπὸ τῶν ἀφιχθεισῶν ἐνισχύσεων (1/2 Τάγματος, Διλοχίας 1/4, καὶ τμήματος γραφέων καὶ μεταγωγικῶν ἀποσπάσματος) γραμμῆς Σαμαρίνα -Κούτσουρο-Προφ. 'Ηλίας 'Επταχωρίου-Τσούκα (3).

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Α/1. Σελ. 26—27.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2. Σελ. 6.
(3) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Α/1. Σελ. 26—27.

Τὰς ἑσπερινὰς ὥρας ἔφθασεν εἰς Ἑπταχώριον ἴλη ἱππικοῦ τῆς Β' ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως.

Τὴν αὐτὴν ὥραν ἤρχισαν καταφθάνοντα εἰς Ζούζουλην τμήματα τοῦ I/4 Τάγματος καὶ μία πυροβολαρχία διὰ νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Γάβρος-Ζούζουλη-Προφήτης Ἠλίας Ἑπταχωρίου.

Ἡ ἑσπέρα τῆς 30ης Ὀκτωβρίου εὑρίσκει τοὺς Ἰταλοὺς κατέχοντας τὰ ὑψώματα Ταμποῦρι καὶ Κάντζικο, τὸ δὲ Ἀπόσπασμα Πίνδου τὰ ὑψώματα Σμάρα, Κούτσουρο καὶ τὸ χωρίον Ζούζουλη (1).

118. Τὴν 1600 τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου, ἀφικνεῖται εἰς Ἑπταχώριον ὁ διοικητὴς τῆς I Μεραρχίας Ὑποστράτηγος Βραχνὸς Βασίλειος μετὰ τμήματος τοῦ ἐπιτελείου του. Ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς του ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν δυνάμεων τοῦ Τομέως Πίνδου.

Οὗτος, ἀναχωρήσας ἐκ Λαρίσης, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, τὴν 1700 τῆς 29ης Ὀκτωβρίου μετὰ τοῦ ἐπιτελάρχου του καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ III/Γραφείου, ἀφίκετο εἰς Κοζάνην τὴν 2000. Ἐκεῖ, ἀφοῦ κατετοπίσθη ὑπὸ τοῦ ΤΣΔΜ ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς καταστάσεως, διετάχθη νὰ ἀναχωρήσῃ ἀμέσως εἰς Ἑπταχώριον ἵνα ἀναλάβῃ ὑπὸ τὰς διαταγάς του ἅπαντα τὰ ἐν τῇ περιοχῇ Ἑπταχωρίου δρῶντα τμήματα τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, πλὴν τοῦ Ἀποσπάσματος Καλῆ, ὅπερ ἀπετέλει ἀνεξάρτητον Ἀπόσπασμα μὲ εἰδικὰς ἐντολάς.

Ἅμα τῇ εἰς Ἑπταχώριον ἀφίξει τοῦ διοικητοῦ τῆς I Μεραρχίας, ὁ διοικητὴς τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, ἀνέφερεν εἰς τοῦτον τὴν μέχρι τῆς στιγμῆς τακτικὴν κατάστασιν καὶ τὴν πιθανὴν διάταξιν τῶν τμημάτων τοῦ ἀποσπάσματος καὶ τῶν ἀφικνουμένων ἐνισχύσεων.

Ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας, ἀφοῦ ἔλαβε γνῶσιν τῆς ἀναφορᾶς τοῦ διοικητοῦ τοῦ ἀποσπάσματος ἐσχημάτισεν ἐντύπωσιν ἐπὶ τῆς καταστάσεως ἣν καὶ ἐχαρακτήρισεν εἰς ἀποσταλεῖσαν πρὸς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ τηλεφωνικὴν ἀναφορὰν του ὡς λίαν κρίσιμον, ζητήσας συνάμα τὴν λῆψιν συντόνων καὶ ἀποφασιστικῶν μέτρων (2).

Αἱ ἀποφάσεις τοῦ διοικητοῦ τῆς μεραρχίας διετυπώθησαν εἰς διαταγὰς πρὸς τὸ I/51 Τάγμα καὶ πρὸς τὴν ἴλην τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως. Τὸ I/51, ἀνευρεθὲν κατόπιν μακρῶν ἀναζητήσεων περὶ τὴν 2300 πλησίον τοῦ αὐχένος Ζούζουλη διετάχθη νὰ μὴ κινηθῇ πρὸς Ζούζουλη ὡς ἡ διαταγὴ τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, ἀλλὰ νὰ κινηθῇ ἀμέσως πρὸς τὸ ὕψωμα Ρωμηὸς ἵνα ἐξασφαλίσῃ τὴν διάβασιν Βουζίου, καὶ νὰ προωθήσῃ τμῆμα εἰς τὴν τριχάλωσιν τῶν ὁδῶν Ρωμηοῦ καὶ Ζεκίρι, διὰ δὲ τοῦ οὐλαμοῦ ἱππικοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Κονίτσης τοῦ ὁποίου τμήματα εὑρίσκοντο ἐπὶ τῶν διαβάσεων τοῦ Σμόλικα εἰς τὸ ὕψωμα Κλέφτης. Τὰ τμήματα τοῦ τάγματος, κατόπιν τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς, κινηθέντα φθάνουσι τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς 31ης Ὀκτωβρίου εἰς τὴν περιοχὴν Ρωμηοῦ, ὅπου καὶ ἀνενόχλητα ἐγκατεστάθησαν ἀμυντικῶς. Ἡ ἴλη τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως ἔλαβε τὴν ἐντολὴν ὅπως ἅμα τῇ ἕῳ τῆς 31ης Ὀκτωβρίου κινηθῇ ἐπὶ τριῶν κατευθύνσεων, πρὸς λῆψιν τῆς ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ παροχὴν εἰς τὴν μεραρχίαν πληροφοριῶν περὶ αὐτοῦ (3).

119. Ἡ πρωία τῆς 31ης Ὀκτωβρίου, εὑρίσκει ὡς ἑξῆς τὴν κατάστασιν τοῦ Τομέως Πίνδου:

(1) Σχεδιάγραμμα 10.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681Α/Α3.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2 Σελ. 6 καὶ 68 1α /Α/5.

Τὸ Ι/2 Τάγμα ἐπὶ τῆς γραμμῆς Τσοῦκα-Σμάρα. Ἡ διλοχία τοῦ Ι/4 Τάγματος ἐπὶ τῆς γραμμῆς Προφήτης Ἠλίας Ἑπταχωρίου-Γάβρος-Ζούζουλη-Λευκάδια-πρὸς ἀπόφραξιν τῆς διαβάσεως Ζούζουλη. Ἡ ἴλη ἱππικοῦ κινουμένη πρὸς αὐχένα Πρίασπος. Τὸ Ι/51 Τάγμα (μεῖον 3ος Λόχος) εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἐπὶ τοῦ αὐχένος Ρωμηός, μὲ τὸν 10ον Λόχον ἐν προφυλακαῖς εἰς ὕψωμα Ζεκίρι, τὸν 1ον Λόχον εἰς αὐχένα Ρωμηοῦ, τὸν οὐλαμὸν ἱππικοῦ εἰς βορείας ἀντηρίδας Σμόλικα, διμοιρίαν πεζικοῦ καὶ διμοιρίαν πολυβόλων ὡς ἐφεδρείαν τοῦ Τάγματος εἰς ὕψωμα Κύρκουρι (1).

Ὁ 1ος Λόχος Βούρμπιανης εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Σαρανταπόρου καὶ Ζουζουλιώτικου, ἡ δὲ πυροβολαρχία ἔξωθεν τοῦ Ἑπταχωρίου ἐντὸς τοῦ ὁποίου συνετελεῖτο ἡ ἀνασυγκρότησις τῶν 2ου, 7ου, 5ου, 9ου 11ου Λόχων καὶ τῆς ΙΙ πολυβολαρχίας.

Ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς Ταμποῦρι καὶ νοτιανατολικῶς πρὸς Ζεκίρι-Ρωμηός, ἐκινοῦντο ἐχθρικὰ τμήματα μὲ γενικὴν κατεύθυνσιν πρὸς Βούζιον-Σαμαρίνα.

Ἐπὶ τῆς γραμμῆς Κατσίνα (Βορειοανατολικῶς Χρυσῆς)—Γκόλια-Ψηλὸ Καραοῦλι-Τρία Σύνορα, ἦτο ἐγκατεστημένον τὸ Ι/52 Τάγμα τῆς V Ταξιαρχίας, μὲ ὅριον μεταξὺ τῆς Ι Μεραρχίας τὴν γραμμὴν Πρίασπος-ὕψωμα 1120-Παλαιοκρίμνι (1802) εἰς V Ταξιαρχίαν.

Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 31ης Ὀκτωβρίου διετάχθη (2) ὑπὸ τῆς Μεραρχίας ὁ Συνταγματάρχης Δαβάκης ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὸ ὕψωμα Κούτσουρο διὰ λόχου πεζικοῦ καὶ διμοιρίας πολυβόλων μὲ ἀποστολὴν ἄμυναν μέχρις ἐσχάτων, καὶ νὰ προβῇ εἰς τὴν ἄμεσον ἀνασυγκρότησιν τῶν τμημάτων του. Ἡ διλοχία Ι/4 Τάγματος διετάχθη νὰ ἐγκατασταθῇ ἐπὶ τῆς διαβάσεως Προφήτης Ἠλίας-Γάβρος, μὲ ἐντολὴν συνδέσμου μετὰ τοῦ εἰς Βούζιον Ι/51 Τάγματος καὶ τὴν δυνατότητα νὰ κινηθῇ ἀπὸ 1ης Νοεμβρίου ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων Γάβρος-Τσοῦκα -Φοῦρκα-Ταμποῦρι καὶ Γάβρος Βούζιον ὄρος.

Τὴν μεσημβρίαν οἱ 5ος καὶ 9ος Λόχοι τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου εἶχον ἀνασυγκροτηθῆ εἰς Ἑπταχώρι. Οἱ 2ος καὶ 7ος Λόχοι εὑρίσκοντο εἰσέτι ὑπὸ ἀνασυγκρότησιν. Ὁ Οὐλαμὸς τοῦ 11ου Λόχου ἀνασυγκροτηθείς, διετέθη εἰς τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Σαρανταπόρου καὶ Ζουζουλιώτικου, ἐπὶ τοῦ ὑψώματος 884 εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ 1ου Λόχου Βούρμπιανης διατεθέντος ὡς ἐφεδρεία τῆς διλοχίας τοῦ Ι/4 Τάγματος εἰς Ζούζουλη.

Τὸ Ι/51 Τάγμα οὐδόλως σχεδὸν παρηνωχλήθη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Τοῦτο, τὴν 31ην Ὀκτωβρίου λαμβάνει καὶ αὖθις διαταγὴν τῆς μεραρχίας, ὅπως διατηρήσῃ πάσῃ θυσίᾳ τὴν διάβασιν Ρωμηοῦ, δεδομένου ὅτι ἀπὸ 1ης Νοεμβρίου τμήματα τῆς μεραρχίας θὰ ἀντεπετίθεντο πρὸς Φοῦρκα-Ταμποῦρι.

Ὁ διοικητὴς τοῦ οὐλαμοῦ ἱππικοῦ μὴ δυνηθεὶς νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ Τάγματος Κονίτσης, διότι τοῦτο τῇ διαταγῇ VIII Μεραρχίας εἶχε συμπτυχθῆ νοτίως Ἀώου, ἠκολούθησε τὸ Ι/51 Τάγμα. Τὴν 2030 λαμβάνει διαταγὴν τῆς μεραρχίας ὅπως ἀπὸ τῆς ἕω τῆς 1ης Νοεμβρίου ἐπαναλάβῃ τὴν πρὸς Φοῦρκα ἀναγνώρισιν πρὸς λῆψιν τῆς ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Ὁ 3ος Λόχος τοῦ Ι/51 Τάγματος ἠσχολήθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς 31ης Ὀκτωβρίου εἰς τὴν ἀμυντικὴν ὀργάνωσιν τῆς τοποθεσίας του. Μὴ διαθέτων

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Γ/3. Σελ. 4.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α. Σελ. 7.

μέσα διαβιβάσεων οὐδεμίαν πληροφορίαν εἶχε περὶ τῆς πορείας τῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ ἠγνόει ποίαν κατεύθυνσιν ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσῃ κατὰ τὴν σύμπτυξίν του.

Διαπιστώσας κίνησιν ἐχθρικῶν φαλάγγων ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς Ταμποῦρι, ἐκ τῆς ὁποίας ἐκινδύνευε νὰ κυκλωθῇ, ἀπεφάσισε νὰ συμπτυχθῇ τὴν 2200 πρὸς τὰ ἀντερείσματα Σμόλικα, παραπλανηθεὶς ὅμως εἰς τὰς δασώδεις ἐκτάσεις τῆς ὀρεινῆς ταύτης περιοχῆς, φθάνει τελικῶς εἰς Δίστρατον, τὴν 2αν Νοεμβρίου.

Τὴν 1100 αἱ ἀποσταλεῖσαι ἀπὸ πρωΐας ὑπὸ τῆς μεραρχίας ἀναγνωρίσεις τοῦ ἱππικοῦ, ἐπληροφορήθησαν ὅτι δὲν ἐσημειώθη εἰς Φοῦρκα καὶ Λυκορράχην παρουσία ἐχθροῦ κινουμένου πρὸς Σαμαρίναν. Ἐπίσης δὲν ἐσημειώθη παρουσία ἐχθροῦ καὶ εἰς Πρίασπον. Μόνον τὸ ἑσπέρας ἀνεφέρθη ὑπὸ τῆς Ἴλης ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐνεφανίσθη εἰς Κάντζικο ([1]).

120. Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 31ης Ὀκτωβρίου, ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας μετὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου καὶ δύο ἐπιτελῶν ἀξιωματικῶν, μετέβη πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ ἐδάφους ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ διεξήγετο ἡ ἄμυνα τῶν τμημάτων. Κατὰ τὴν ἀναγνώρισιν ταύτην, ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας ἔκρινεν ὅτι τρία εἶναι τὰ κύρια ἐδαφικὰ συγκροτήματα ἅτινα ἐχαρακτήριζον τὴν γενικὴν φυσιογνωμίαν τῆς περιοχῆς, τὸ ὕψωμα Κούτσουρο (ὑψοδ. 1294 δυτικῶς Ἑπταχωρίου), τὰ ὑψώματα Ταμποῦρι (ὑψ. 1877 δυτικῶς Φούρκας) καὶ τὸ Βούζιον ὄρος ὅπου ἡ διάβασις Ρωημοῦ ἀπὸ Φοῦρκα πρὸς Σαμαρίναν. Κατὰ τὴν ἀναγνώρισιν ταύτην ἐκρίθη ἀπαραίτητον ὅπως εἰς τὴν τοποθεσίαν ἀμύνης συμπεριληφθῶσι καὶ τὰ ὑψώματα Κούτσουρο καὶ Προφήτης Ἠλίας Ἑπταχωρίου, διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἄμυναν καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν διαβάσεων τῶν ἀγουσῶν ἐκ τῶν περιοχῶν Κερασόβου, Πυρσόγιαννης καὶ Βούρμπιανης, πρὸς Ἑπταχώρι καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Πεντάλοφον καὶ Μόρφην.

Ἐπίσης, ἐκ τῆς ἀναγνωρίσεως καὶ ἐξ ὅλων ἐν γένει τῶν πληροφοριῶν περὶ μὴ ἐπαφῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἐσχηματίσθη ὑπὸ τῆς μεραρχίας ἡ γνώμη ὅτι ἀμέσως δυτικῶς τῆς ὑπὸ τοῦ ΤΣΔΜ καθορισθείσης γραμμῆς ἀμύνης προσφέρεται καὶ ἑτέρα τοιαύτη, στοιχιζομένη ὑπὸ τῶν ὑψωμάτων Φοῦρκα—Προφήτης Ἠλίας Φούρκας—Σιουμουλάζαρη—Ἐπάνω Ἀρένα. Αὕτη ἦτο ἐπικρατεστέρα τῆς ἤδη κατεχομένης καὶ δεδομένου ὅτι αὕτη δὲν κατείχετο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας ἀπεφάσισε, παρὰ τὴν διαταγὴν ἀμύνης τοῦ ΤΣΔΜ, ὅπως ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς ἑπομένης προωθηθῇ πρὸς κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω γραμμῆς, πρὶν ἢ αὕτη καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐκ τῆς γραμμῆς ταύτης ἠδύνατο νὰ προσβληθῇ κατὰ πλευρὸν σύμφωνα πρὸς τὰς ὑπαρχούσας πληροφορίας, ὁ πρὸς Σαμαρίναν κινούμενος ἐχθρός. Πράγματι· τὸ 8ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων Ταμποῦρι καὶ Φοῦρκα, ἐστράφη πρὸς Σαμαρίναν ἀποκαλύπτον οὕτω τὸ ἀριστερόν του πλευρόν ([2]).

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀντεπιθέσεως ταύτης ἡ μεραρχία διέταξε ([3]) τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Μισύρην, ὅπως διὰ μὲν τῆς τιθεμένης ὑπὸ τὰς διαταγάς του Ἴλης τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως, ἥτις ἀπὸ πρωΐας εἶχε κατευθυνθῇ εἰς τὴν περιοχὴν Πρίασπος, ἐξασφαλίσῃ τὸν αὐχένα Πριάσπου, διὰ δὲ τῆς ὑπ' αὐτὸν διλοχίας πεζικοῦ μετὰ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ καὶ διμοιρίας πολυβόλων ἐκκινῶν ἀμέσως ἐξ Ἑπταχωρίου νὰ κατευθυνθῇ εἰς Πρίασπον καὶ νὰ καταλάβῃ

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2. Σελ. 7.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2. Σελ. 7.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2. Σελ. 7.

τὸ ὕψωμα Ζέρβας διὰ τὴν ἐνέργειαν ἐκεῖθεν ἐπιθέσεως τὴν ἑπομένην κατόπιν νεωτέρας διαταγῆς.

Ἡ ὑπὸ τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Μισύρην διλοχία ἐξεκίνησε τὴν 1600 ὑπὸ ἀκατάσχετον βροχήν, ψῦχος καὶ βαθὺ σκότος. Ἀρκετοὶ ἄνδρες ἦσαν ἀνυπόδητοι καὶ μὲ ἐφθαρμένον ἱματισμόν. Ἡ ὁδὸς πρὸς Πρίασπον ἦτο ἐν ἀθλίᾳ καταστάσει λόγῳ τῶν ἐπὶ ἡμέρας πιπτουσῶν καρταρρακτωδῶν βροχῶν, οὕτω, οἱ ἄνδρες καὶ τὰ κτήνη ἐκινοῦντο βυθιζόμενοι βαθέως εἰς τὴν ἰλύν. Τὸ ἀπόσπασμα φθάνει κατὰ τὰς πρώτας μεταμεσονυκτίους ὥρας εἰς Πρίασπον, ἔνθα συναντᾶται μετὰ τῆς ἴλης τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως τελούσης ἐν ἀναμονῇ διαταγῶν τῆς μεραρχίας. Ὁ οὐλαμὸς πυροβολικοῦ ἠναγκάσθη λόγῳ τῆς κακῆς καταστάσεως τῆς ὁδοῦ νὰ διανυκτερεύσῃ καθ' ὁδόν, φθάσας εἰς Λυκορράχην τὴν 1400 τῆς ἑπομένης διὰ νὰ λάβῃ μόνον τότε μέρος εἰς τὴν διεξαχθεῖσαν ἐπίθεσιν. Ἡ διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τῆς μεραρχίας περὶ ἐπιθετικῆς ἐνεργείας τοῦ ἀποσπάσματος Μισύρη περιέρχεται εἰς τοῦτο τὴν 0400 τῆς 1ης Νοεμβρίου.

Ὁ ἐπὶ τῆς συμβολῆς τοῦ ποταμοῦ Σαρανταπόρου καὶ τοῦ ρεύματος Μαρδίτσα γέφυρα εἶχε καταστραφῆ τῇ διαταγῇ τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου. Προκειμένου νὰ χρησιμοποιηθῇ αὕτη διὰ τὴν ἐπίθεσιν, ἐπεσκευάσθη προχείρως, κατόπιν διαταγῆς τῆς μεραρχίας.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 31ης Ὀκτωβρίου, τὰ τμήματα τῆς Πίνδου κατεῖχον τὴν γραμμὴν Πρίασπος—Τσοῦμα—Σμάρα—Κούτσουρο — Γάβρος — Βούζιον καὶ Κεράσοβον. Οἱ Ἰταλοὶ εἶχον φθάσει μέχρι τῆς γενικῆς γραμμῆς Κάντζικο—Φοῦρκα—Τσοῦκα—Ταμποῦρι—Γύφτισσα—Μόλιστα.

Ἡ ἐγκατάστασις διοικήσεως Μεγάλης Μονάδος εἰς Ἑπταχώριον, ἡ συνεχὴς ἄφιξις ἐνισχύσεων καὶ αἱ ἀκαταπόνητοι προσπάθειαι ἃς κατέβαλον ὁ Διοικητὴς καὶ οἱ Ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου διὰ τὴν ταχίστην ἀνασυγκρότησιν τῶν τμημάτων των, ἀνεπτέρωσαν τὸ ἠθικὸν πάντων.

Οὕτω κατὰ τὰς ἑπομένας ἡμέρας κατωρθώθη ἡ ραγδαία ὑπὲρ τῶν Ἑλληνικῶν ὅπλων ἀνατροπὴ τῆς καταστάσεως εἰς τὸν Τομέα τῆς Πίνδου, καταλήξασα εἰς ἀληθῆ συμφορὰν τῶν διεισδυσασῶν Ἰταλικῶν δυνάμεων.

Αἱ περαιτέρω ἀποφάσεις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

121. Ἡ δημιουργηθεῖσα κρίσιμος εἰς τὸν Τομέα Πίνδου κατάστασις, εἶχε, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Ἕλληνος Ἀρχιστρατήγου διευκρινισθῆ. Πιθανώτατα αἱ προθέσεις τῆς Ἰταλικῆς Ἡγεσίας ἦσαν ὅπως, δι' ἐνεργείας μέσῳ τῶν κοιλάδων τοῦ Κερασοβίτικου, τοῦ Ἀώου ἢ καὶ τοῦ Ζαγορίτικου ποταμοῦ, ἀπειλήσει τὸ πλευρὸν τῆς VIII Μεραρχίας καὶ τὴν κυρίαν συγκοινωνίαν τῆς Ἠπείρου πρὸς τὴν Θεσσαλίαν διὰ τοῦ Ζυγοῦ Μετσόβου. Αἱ πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δημιουργηθείσης ἐν τῷ Τομεῖ Πίνδου καταστάσεως προθέσεις τοῦ ΓΣ ἦσαν αἱ ἑξῆς (1):

1ον. Σταθεροποίησις τῶν χειλέων τοῦ ρήγματος, ἅτινα πρὸς Βορρᾶν μὲν εἶχον ἤδη ἐντοπισθῆ εἰς τὴν περιοχὴν Κιάφα τοῦ Γράμμου, πρὸς Νότον δὲ εἰς τὴν περιοχὴν Βρυσοχώρι Νοτίως Κονίτσης

2ον. Προοδευτικὴ μείωσις καὶ τελικῶς ἀπόφραξις τοῦ ρήγματος μὲ στήριγμα πάντοτε τὰ σταθεροποιημένα χείλη τούτου διὰ τῆς δημιουργίας στερεοῦ μετώπου περιβάλλοντος τὸν σχηματιζόμενον θύλακα.

3ον. Ἐξάλειψις τοῦ θύλακος, δι' ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν ἐκτελεσθησομένων

---

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 622/Α/Ι Σελ. 38.

τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἀναλόγως τῶν διατιθεμένων μέσων.

Πρὸς τοῦτο ἐξέδωκε τὴν ἀπὸ 31ης Ὀκτωβρίου διαταγὴν (1) πρὸς τὸ ΤΣΔΜ, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ καὶ τὴν VIII Μεραρχίαν ἐν ᾗ ἀνελύετο ἡ δημιουργηθεῖσα εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀώου ποταμοῦ μέχρι τῆς 1100 τῆς 31ης Ὀκτωβρίου κατάστασις καὶ αἱ δυνατότητες δημιουργίας ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἀπειλῆς κατὰ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῆς VIII Μεραρχίας καὶ τῶν διὰ Μετσόβου πρὸς Θεσσαλίαν συγκοινωνιῶν. Διὰ ταύτης διετάσσετο τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ὅπως, πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου τούτου, ἐπιδιώξῃ τὴν ἀποκατάστασιν πρῶτον ἑνὸς σταθεροῦ μετώπου μεταξὺ τοῦ ἀριστεροῦ του καὶ τοῦ δεξιοῦ τῆς VIII Μεραρχίας μετὰ τῆς ὁποίας νὰ ἐπιζητήσῃ τὸν σύνδεσμον. Ἐπίσης διετάσσετο ὅπως συγκροτήσῃ εἰς τὸ ἀριστερὸν αὐτοῦ ἰσχυρὰν ταχυκίνητον ἐφεδρείαν, πρὸς ἀπαγόρευσιν τῆς κινήσεως τοῦ ἐχθροῦ πρὸς Γρεβενὰ καὶ Μέτσοβον, καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ προπαρασκευάσῃ καὶ νὰ ἐκτελέσῃ ἐπιθετικὰς ἐνεργείας, πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἀπειλήσῃ τὰς διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Σαρανταπόρου ποταμοῦ συγκοινωνίας τοῦ ἐχθροῦ, καθὼς καὶ τὰ νῶτα τοῦ πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀώου ποταμοῦ ἐνεργοῦντος τοιούτου. Πρὸς τοῦτο ὑπήχθη ὑπὸ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ ἥτις συνεκεντροῦτο εἰς τὴν περιοχὴν Γρεβενῶν.

Ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ (2), συγκεντρουμένη ἀρχικῶς εἰς τὴν περιοχὴν Καλαμπάκας, διετάσσετο ὅπως προωθουμένη εἰς τὴν περιοχὴν Μετσόβου ἐξασφαλίσῃ τὴν κάλυψιν τοῦ ἄξονος Ἰωάννινα–Καλαμπάκα, ἀπὸ τῶν κατευθύνσεων τῆς Ἄνω κοιλάδος τοῦ Ἀώου ποταμοῦ καὶ τῆς κοιλάδος Ζαγορίτικου ποταμοῦ, συνδεομένη μετὰ τῆς VIII Μεραρχίας καὶ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ, ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς της εἰς Καλαμπάκαν, ἐτίθεντο τὸ 4ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (μεῖον Τάγμα), τάγμα τοῦ 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ, καὶ μία πυροβολαρχία τῶν 155.

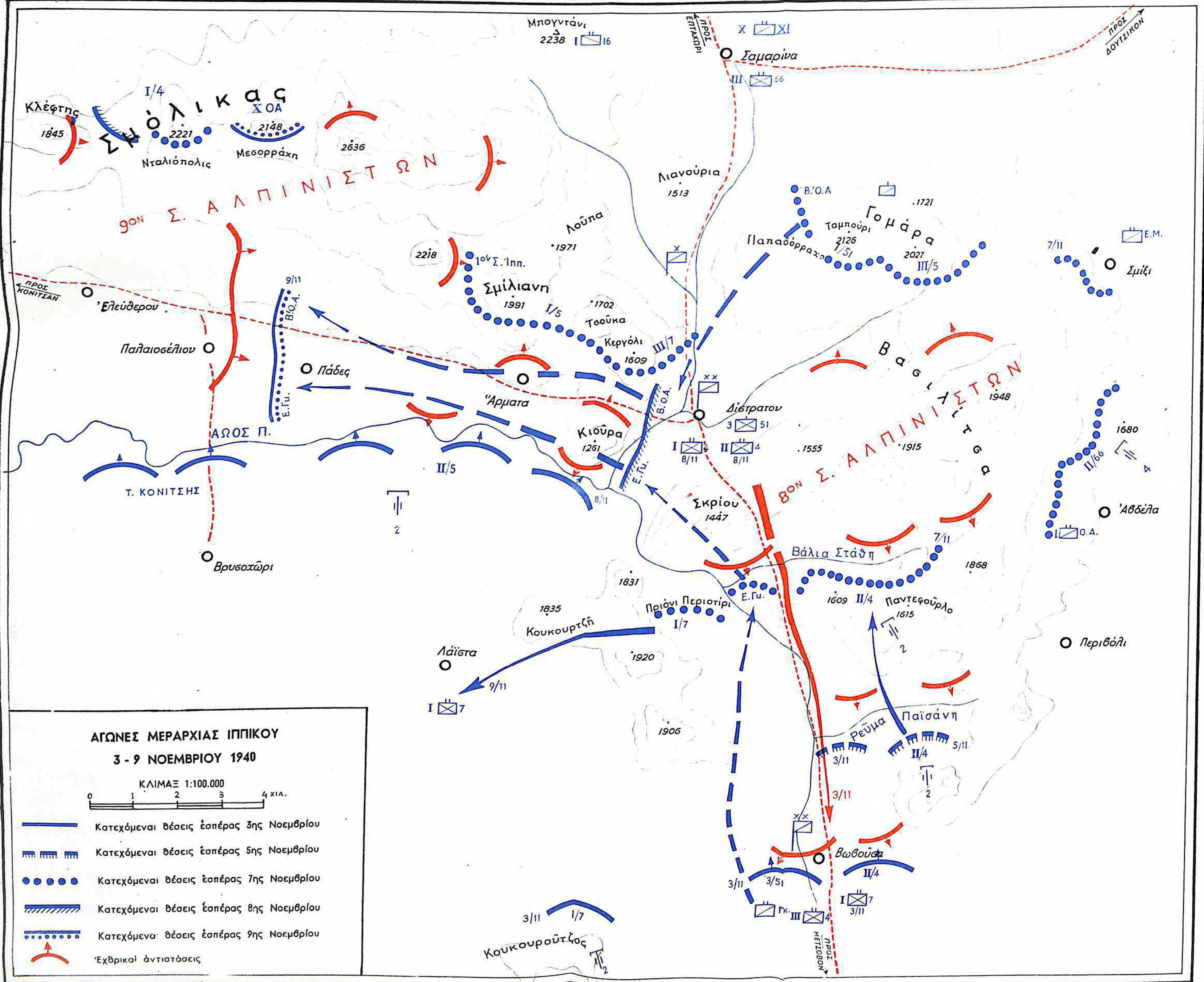
Τὰ ἀνωτέρω μέτρα διὰ τὴν ταχεῖαν συρροὴν πρὸς Πίνδον πάσης διαθεσίμου δυνάμεως, ἀφεώρουν τὴν ἄμεσον ἀντιμετώπισιν παρὰ τοῦ ΓΣ τῆς δημιουργηθείσης ἐν τῷ τομεῖ Πίνδου ἀνωμάλου καταστάσεως, καθόσον τὸ ρῆγμα καὶ ὁ θύλαξ ἐδημιουργήθησαν εἰς τὴν ζώνην τοῦ ὁρίου τῶν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του ὑπαγομένων VIII Μεραρχίας καὶ ΤΣΔΜ, ἀπαιτοῦντα ὡς ἐκ τούτου τὴν ἐπέμβασιν τούτου διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς συνεχείας τοῦ μετώπου.

Τὸ ΤΣΔΜ, βάσει τῆς ἀπὸ 30ῆς Ὀκτωβρίου διαταγῆς τοῦ ΓΣ προγενεστέρας τῆς ἀνωτέρω περὶ τῆς ταχυτέρας ἀναλήψεως τοῦ ἀγῶνος τῆς Πίνδου ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, καθώρισε διὰ τῆς ἀπὸ 31ης Ὀκτωβρίου διαταγῆς του ὅπως ἀπὸ τῆς 2400 τῆς 31ης Ὀκτωβρίου προωθηθῶσιν οἱ Σταθμοὶ Διοικήσεως τῶν Β' καὶ Γ' Σωμάτων Στρατοῦ, καὶ ἀναληφθῇ παρ' αὐτῶν ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀγῶνος εἰς τὰς ἀντιστοίχους ζώνας. Δι' ἑτέρας διαταγῆς τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας παρεῖχεν εἰς τὰ Σώματα Στρατοῦ τὰς ἑπομένας ὁδηγίας (3):

Ἀμφότερα τὰ Σώματα Στρατοῦ, νὰ συντονήσουν καὶ προωθήσουν τὰς ἐργασίας ἐπιστρατεύσεως καὶ συγκεντρώσεως ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχεδίου καὶ τῶν ἐπελθουσῶν ἐκ τῶν γεγονότων μεταβολῶν. Νὰ συμπληρώσουν τὰς εἰς προσωπικὸν καὶ ὑλικὸν ἐλλείψεις τῶν ἐσπευσμένως προωθηθεισῶν μονάδων, καὶ νὰ ὀργανώσουν τὰς διαβιβάσεις, τοὺς ἀνεφοδιασμοὺς καὶ τὰς μεταφορὰς των.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ νὰ μελετήσῃ καὶ προπαρασκευάσῃ εὐρεῖαν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς περιοχῆς τοῦ Γράμμου ἐπὶ τῶν κατευ-

(1) Παράρτημα 17.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/34.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 626/Α/1 Σελ. 8.

ΑΓΩΝΕΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΙΠΠΙΚΟΥ
3 - 9 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1940
ΚΛΙΜΑΞ 1:100.000
0 1 2 3 4 χιλ.
Κατεχόμεναι θέσεις ἑσπέρας 3ης Νοεμβρίου
Κατεχόμεναι θέσεις ἑσπέρας 5ης Νοεμβρίου
Κατεχόμεναι θέσεις ἑσπέρας 7ης Νοεμβρίου
Κατεχόμεναι θέσεις ἑσπέρας 8ης Νοεμβρίου
Κατεχόμεναι θέσεις ἑσπέρας 9ης Νοεμβρίου
Ἐχθρικαὶ ἀντιστάσεις
Σμόλικας
9ον Σ. ΑΛΠΙΝΙΣΤΩΝ
8ον Σ. ΑΛΠΙΝΙΣΤΩΝ
Κλέφτης
1845
Νταλιόπολις
Μεσορράχη
2221
2148
2636
Μπογντάνι
2238
Σαμαρίνα
ΠΡΟΣ ΕΠΤΑΧΩΡΙ
ΠΡΟΣ ΔΟΥΤΣΙΚΟΝ
Λιανούρια
1513
Λούπα
1971
Γομάρα
Ταμπούρι
2126
2027
1721
Παπαδόρραχη
Σμίξι
Σμίλιανη
1991
1ον Σ. Ἱππ.
2218
Τσούκα
1702
Κεργόλι
1609
ΠΡΟΣ ΚΟΝΙΤΣΑΝ
Ἐλεύθερον
Παλαιοσέλλιον
Πάδες
Ἅρματα
Κιοῦρα
1261
Δίστρατον
Βασιλίτσα
1948
1680
1555
1915
ΑΩΟΣ Π.
Τ. ΚΟΝΙΤΣΗΣ
Σκρίου
1447
Ἀβδέλα
Βάλια Στάθη
1868
Βρυσοχώρι
1831
1835
Πριόνι Περιστέρι
1609
Παντεφοῦρλο
1615
Κουκουρτζῆ
Λάϊστα
1920
Περιβόλι
1906
Ρεῦμα Παϊσάνη
Βωβοῦσα
Κουκουροῦτζος
ΠΡΟΣ ΜΕΤΣΟΒΟΝ

θύνσεων Σούφλικας–Μαύρη Πέτρα–Σταυρός καὶ Βούζιον–Ταμποῦρι–Γύφτισσα μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τοποθεσίας Σταυρός—Γύφτισσα—Τσομπάνη, τὴν συντριβὴν τῶν ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ εἰσδυουσῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ τὴν προπαρασκευὴν μελλοντικῶς ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων εὐρυτέρας κλίμακος.

Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ἐπὶ τοῦ μετώπου του διαταχθείσας τοπικὰς ἀντεπιθέσεις, καὶ νὰ εἶναι εἰς θέσιν συγχρόνως νὰ ἐνισχύσῃ ἐνδεχομένως τὴν ΙΧ Μεραρχίαν διὰ δύο ταγμάτων πεζικοῦ καὶ μιᾶς μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ εἰσέρχεται εἰς τὸν ἀγῶνα.

122. Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ διετήρησε τὸν Σταθμὸν Διοικήσεώς του κατὰ τὰς 28ην καὶ 29ην 'Οκτωβρίου εἰς Λάρισαν ἵνα ἐξασφαλίσῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν προώθησιν τῶν ἐπιστρατευομένων ἤδη τμημάτων καὶ μονάδων του, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν Σχεδίων 'Επιστρατεύσεως ὁλοκλήρου τοῦ Σώματος Στρατοῦ. Βάσει προγενεστέρων διαταγῶν τοῦ ΓΣ, ὁ ἀγὼν τοῦ Τομέως Πίνδου καὶ τῆς ΙΧ Μεραρχίας θὰ διεξήγετο ὑπὸ τὴν ἄμεσον διεύθυνσιν τοῦ ΤΣΔΜ μέχρι τῆς εἰσόδου εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ ὄγκου τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Τὴν μεσημβρίαν τῆς 30ῆς 'Οκτωβρίου, τὸ Σῶμα Στρατοῦ μετεκίνησε τὸν Σταθμὸν Διοικήσεώς του ἐκ Λαρίσης εἰς Κοζάνην. Εἰς Λάρισαν παρέμεινεν ὁ Διοικητὴς Πεζικοῦ τῆς Ι Μεραρχίας καὶ τὰ Γραφεῖα μεταφορῶν καὶ ἐπιστρατεύσεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ, διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ τῶν μεταφορῶν σημαντικοῦ ἀριθμοῦ μονάδων καὶ σχηματισμῶν. 'Ο διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἅμα τῇ ἀφίξει του εἰς Κοζάνην ἐνημερώθη ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ ΤΣΔΜ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ μετώπου τῆς Πίνδου, ἥτις παρουσιάζετο ὡς κάτωθι:

Λόγῳ ἀπωλείας τῆς ἐπαφῆς, δὲν ὑπῆρχον εἰς τὸ ΤΣΔΜ σαφεῖς πληροφορίαι περὶ τοῦ βάθους, εἰς ὃ εἰσέδυσεν ὁ ἐχθρὸς εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πίνδου ὡς καὶ περὶ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ. 'Εκ τῶν φιλίων τμημάτων, τὰ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Σούφλικα τμήματα πιθανὸν νὰ κατεῖχον εἰσέτι τοῦτο καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Σταυροῦ τμήματα δεχθέντα ἐπίθεσιν ὑπερτέρων ἐχθρικῶν δυνάμεων διεσκορπίσθησαν. Τὸ Ι/51 Τάγμα τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου εἶχε διαταχθῆ ὑπὸ τῆς Ι Μεραρχίας νὰ συμπτυχθῇ εἰς Βούζιον. Οὕτω, ἐπὶ τῆς Πίνδου, οὐδὲν φίλιον τμῆμα ὑπῆρχεν ἵνα ἀντιτάξῃ ἀντίστασιν εἰς τὸν ἐχθρόν, πλὴν τοῦ μόλις ἀφιχθέντος εἰς 'Επταχώριον Ι/2 Τάγματος. Περὶ τῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῶν κατευθύνσεων αὐτοῦ οὐδεμία ὑπῆρχε πληροφορία.

'Ο διοικητὴς τοῦ ΤΣΔΜ μετὰ τὸν ἀνωτέρω κατατοπισμὸν τοῦ διοικητοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἀνέθεσεν εἰς τοῦτον τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος εἰς τὸν Τομέα Πίνδου, ἣν θὰ ἀνελάμβανεν ἀπὸ τῆς 2400 τῆς 31ης 'Οκτωβρίου. Εἰς τὴν πραγματικότητα ἀνέλαβε ταύτην ἀπὸ τῆς νυκτὸς τῆς 30ῆς 'Οκτωβρίου.

'Ο διοικητὴς τοῦ Σώματος Στρατοῦ, μετὰ τὸν προσανατολισμόν του, ὑπέβαλεν εἰς τὸ ΤΣΔΜ τὰς κάτωθι προτάσεις (1):

α) Νὰ ληφθῇ τὸ ταχύτερον ἡ μετὰ τῶν 'Ιταλῶν ἐπαφή.

β) Νὰ ἐξασφαλισθῶσιν αἱ κύριαι διαβάσεις τῆς Πίνδου 'Επταχωρίου πρὸς Νεάπολιν, καὶ Σαμαρίνας πρὸς Γρεβενά. Διὰ τὴν ἐπίτευξιν τούτων ἐζήτησεν ὅπως τὰ εἰς 'Αμύνταιον ἀποβιβαζόμενα τάγματα τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ, ἀντὶ νὰ κατευθύνωνται διὰ Καστοριᾶς εἰς Νεστόριον, κατευθύνωνται ἐξ 'Αμυν-

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2β. Σελ. 116.

ταίου εἰς Μόρφην καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἑπταχώριον. Διὰ τῆς προτάσεως ταύτης, τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐζήτει ὅπως συγκεντρώσῃ ἀριθμόν τινα ταγμάτων εἰς Ἑπταχώριον ἵνα, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξασφαλίσῃ τὰς δι' Ἑπταχωρίου πρὸς τὴν Νεάπολιν διαβάσεις τῆς Πίνδου, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρακωλύσῃ πᾶσαν ἐχθρικὴν κίνησιν μέσῳ τοῦ Ἑπταχωρίου κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τῶν νώτων τῆς ΙΧ Μεραρχίας. Ἐν δευτέρῳ χρόνῳ, θὰ ἐπεζήτει νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων Ἑπταχώριον–Σαραντάπορος καὶ Ἑπταχώριον—Κεράσοβον. Τὸ ΤΣΔΜ μετὰ μεγίστης δυσκολίας ἐπείσθη νὰ διαθέσῃ εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ τὰ τάγματα ταῦτα, διότι ἤθελε νὰ διαθέσῃ εἰς ἑκάστην μεραρχίαν τὰ ὀργανικά της τάγματα.

Διὰ τὴν διάβασιν Σαμαρίνας, τὸ Σῶμα Στρατοῦ προέτεινε νὰ διατεθῶσι τὰ ταχυκίνητα τμήματα τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, τὰ ὁποῖα ἐκ τῆς περιοχῆς Νεαπόλεως νὰ ὠθηθῶσιν εἰς τὴν κατεύθυνσιν Γρεβενῶν–Σαμαρίνης. Ἡ πρότασις ὅμως αὕτη ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ ΤΣΔΜ τὴν ἑπομένην 31ην Ὀκτωβρίου, ἐπεμβάσει τοῦ ΓΣ.

123. Ἅμα τῇ ἀναλήψει τῆς διευθύνσεως τῶν ἐπιχειρήσεων Πίνδου ἀπὸ τῆς νυκτὸς τῆς 30–31 Ὀκτωβρίου, ὁ Διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἔλαβε τηλεφωνικὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν διοικητῶν ὅλων τῶν ὑπὸ τὰς διαταγάς του τεθεισῶν μονάδων, καθὼς καὶ μετὰ τοῦ εἰς Καστορίαν διοικητοῦ τῆς ΙΧ Μεραρχίας, ἐνημερωθεὶς πλήρως ἐπὶ τῆς γενικῆς καταστάσεως.

Μετὰ τὴν ἐνημέρωσίν του ἐπὶ τῆς καταστάσεως, τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ, διαθέτουσαν μίαν ἐλαφρὰν μηχανοκίνητον ἴλην καὶ πυροβολαρχίαν Σκόντα ἐπ' αὐτοκινήτων, ὅπως ἐντὸς τῆς 31ης Ὀκτωβρίου προωθηθῇ διὰ Γρεβενῶν εἰς Δούτσικον καὶ ἐξασφαλίσῃ τὰς ἀπὸ Σαμαρίνης πρὸς Γρεβενὰ διαβάσεις, δημιουργοῦσα συγχρόνως ἀπειλὴν κατὰ τοῦ πλευροῦ τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἤθελε κατέλθει ἀπὸ Σαμαρίνας εἰς Δίστρατον. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς ταύτης, ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ ἡ Διοίκησις τοῦ 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ μετὰ τοῦ ΙΙΙ/7 Τάγματος καὶ οὐλαμοῦ τοῦ ΙV Συντάγματος Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ. Ὡσαύτως διέταξε τὴν προώθησιν τῆς πυροβολαρχίας τῶν 155 Β' Συντάγματος Βαρέος Πυροβολικοῦ ἀπὸ Λαρίσης εἰς Γρεβενά (1).

124. Δι' ἐκδοθείσης τὴν 31ην Ὀκτωβρίου διαταγῆς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ (2) ἔθεσεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Ι Μεραρχίας πάντα τὰ διαθέσιμα κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τμήματα, ἤτοι:

Τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου (μεῖον δεξιὸς ὑποτομεύς), τὸ Ι/4 Τάγμα (μεῖον λόχος) σὺν δύο διμοιρίαι πολυβόλων, πυροβολαρχίαν τοῦ Ι Συντάγματος Ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τὰ ΙΙ/7 καὶ ΙΙΙ/52 Τάγματα, κινούμενα πρὸς Μόρφην.

Ἡ δοθεῖσα εἰς τὴν μεραρχίαν ἀποστολὴ συνίστατο εἰς τὸ νὰ ἐξασφαλίσῃ ὁπωσδήποτε τὰς διαβάσεις τὰς ἀγούσας ἀπὸ τῶν περιοχῶν Κερασόβου, Πυρσόγιαννης καὶ Βούρμπιανης, πρὸς τὰς περιοχὰς Ἑπταχωρίου. Πενταλόφου καὶ Μόρφης (3).

Ἡ Ι Μεραρχία ἐπιτίθεται.

125. Κατόπιν τῆς ἐνεργηθείσης τὴν πρωΐαν 31 Ὀκτωβρίου ἀναγνωρίσεως

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2β Σελ. 19.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Γ. 643/Α/2α Σελ. 24.
(3) Παράρτημα 18.

τοῦ ἐδάφους, ἡ Ι Μεραρχία συνεκρότησεν ἀπὸ τῆς 2230 τῆς αὐτῆς ([1]) τρία τακτικὰ συγκροτήματα ἅτινα τὴν 1ην Νοερβρίου θὰ ἐπετίθεντο πρὸς Δυσμάς. Ἐκ τῶν τριῶν τακτικῶν συγκροτημάτων, τὸ Βόρειον Συγκρότημα δυνάμεως δύο λόχων πεζικοῦ, ἴλης ἱππικοῦ, δύο διμοιριῶν πολυβόλων καὶ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ ὑπὸ τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Μισύρην, θὰ ἐπετίθετο τὴν 0730 ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Πρίασπος—Λυκορράχη-Ὀξυᾶ ([2]). Τὸ Νότιον Συγκρότημα ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Δαβάκην, θὰ ἐπετίθετο τὴν αὐτὴν ὥραν διὰ διλοχίας πεζικοῦ, διμοιρίας πολυβόλων καὶ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Κούτσουρο–Προφήτης Ἠλίας Φούρκας.

Ἑτέρα διλοχία τοῦ Ι/4 Τάγματος ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ ἐπιτελοῦς συνδέσμου τοῦ ΤΣΔΜ ἀνήκουσα εἰς τὸ Νότιον Συγκρότημα, μετὰ δύο διμοιριῶν πολυβόλων, τοῦ Λόχου Προκαλύψεως Βούρμπιανης καὶ ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας, θὰ ἐπετίθετο συγχρόνως πρὸς Γάβρον–Τσοῦκαν–Ζεκίρη. Οὐλαμὸς ἱππικοῦ θὰ ἀνεγνώριζε πρὸς Φούρκαν. Εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερόν, ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ 1/51 Τάγματος (μεῖον λόχος καὶ δύο διμοιριῶν πολυβόλων, πλέον οὐλαμὸς 11 λόχου) ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ Ι/51 Τάγματος θὰ ἐπετίθετο ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Λιάγκη –Ταμποῦρι–Γύφτισσα. Τὸ Ι/2 Τάγμα συνεκεντρώθη δυτικῶς Ἑπταχωρίου ὡς ἐφεδρεία τῆς μεραρχίας, πλὴν λόχου ὅστις παρέμεινεν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Προφήτου Ἠλία Ἑπταχωρίου ([3]).

Τὴν πρωΐαν τῆς 1ης Νοερβίου αἱ ἐπὶ τῆς Πίνδου Ἰταλικαὶ δυνάμεις ἐκαλύπτοντο εἰς τὸ ἀριστερόν των, εἰς τὴν περιοχὴν Ταμποῦρι–Κάντζικο–Λυκορράχη διὰ τάγματος μετὰ πυροβολαρχίας, αἱ δὲ λοιπαὶ δυνάμεις τῆς Μεραρχίας Ἀλπινιστῶν ἐκινοῦντο διὰ τῶν ἑκατέρωθεν τοῦ Σμόλικα διαβάσεων ἀφ' ἑνὸς πρὸς Σαμαρίναν καὶ Δίστρατον, καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς Παλαιοσέλιον–Ἅρματα–Δίστρατον.

Ἡ Ι Μεραρχία, τὴν πρωΐαν τῆς 1ης Νοεμβρίου καὶ πρὶν ἡ ἐκδηλωθῇ ἡ ἐπιθετική της ἐνέργεια, ἀνέφερεν εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ τὴν ληφθεῖσαν ὑπ' αὐτῆς ἀπόφασιν, ὅπως ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Ἰταλῶν ἀπὸ τῆς 0730.

Τὴν 0730 τῆς 1ης Νοεμβρίου, ἐκδηλοῦται ἡ ἐπίθεσις τῶν τμημάτων τῆς μεραρχίας. Τὰ τμήματα τοῦ Βορείου Συγκροτήματος ἐκκινοῦσι τὴν 0730, προπορευομένου τοῦ ἱππικοῦ. Ὅταν ταῦτα ἀφίκοντο εἰς τὰ ἀνατολικὰ ὑψώματα τοῦ χωρίου Λυκορράχης, ἀντελήφθησαν ἐχθρικὴν φάλαγγα δυνάμεως 300 περίπου ἀνδρῶν μετὰ μεταγωγικῶν, κατευθυνομένην ἐκ τοῦ χωρίου τούτου πρὸς Κάντζικο καὶ ἐπιτίθενται ἐναντίον ταύτης αἰφνιδιαστικῶς. Ἡ ἐχθρικὴ δύναμις καταλαβοῦσα ἐν τάχει τὰ νοτιοανατολικὰ καὶ βορειοανατολικὰ ὑψώματα τοῦ χωρίου Λυκορράχης, ἠμύνετο διὰ τῶν πολυβόλων καὶ τῶν λοιπῶν αὐτομάτων ὅπλων ἄνευ ὑποστηρίξεως πυροβολικοῦ καὶ ὅλμων. Τὸ συγκρότημα, ἐξηνάγκασε τὴν ἰταλικὴν δύναμιν νὰ συμπτυχθῇ πρὸς τὴν Λυκορράχην καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπιτεθὲν κατὰ τοῦ χωρίου συνέτριψε διὰ τῶν χειροβομβίδων τὰς τελευταίας ἰταλικὰς ἀντιστάσεις, αἰχμαλωτήσαν 130 ὁπλίτας καὶ τρεῖς ἀξιωματικούς. Ἑτέρους 80 ὁπλίτας, 120 κτήνη καὶ πολλὰ ἐφόδια περισυνέλεξεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σαρανταπόρου.

Τὴν 1100 τραυματίζεται ὁ διοικητὴς τοῦ συγκροτήματος Ἀντισυνταγματάρχης Μισύρης παραμείνας εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης μέχρι τῆς 1500, ὅτε καὶ μετεφέρθη εἰς Ἑπταχώριον. Αἱ ἀπώλειαι τοῦ συγκροτήματος ἀνῆλθον εἰς 50 ὁπλίτας νεκροὺς καὶ τραυματίας.

(1) Παράρτημα 19.
(2) Σχεδιάγραμμα 11.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2 Σελ. 9.

126. Ἡ ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Συνταγματάρχου Δαβάκη διλοχία ἤρξατο ἐπιτιθεμένη τὴν 1000 λόγῳ βραδύτητος ἀνασυγκροτήσεως τῶν δύο λόχων της. Οἱ λόχοι ἐκκινήσαντες ἐκ τῆς περιοχῆς Προφήτης Ἡλίας Ἑπταχωρίου —Κούτσουρο πρὸς τὸ ὕψωμα Προφήτης Ἠλίας Φούρκας λαμβάνουσι περὶ τὴν μεσημβρίαν τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῆς κατεχούσης τὸ ὕψωμα τοῦτο ἰταλικῆς διλοχίας, καλυπτούσης προφανῶς τὸν ὄγκον τοῦ 8ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν, ὅστις ἐπεχείρει πρὸς Ρωμηὸν καὶ Σαμαρίναν. Τας ἀπογευματινὰς ὥρας, ὁ 2ος Λόχος τοῦ I/51 Τάγματος ἐπιτεθεὶς κατὰ τοῦ ὑψώματος Προφήτου Ἠλία Φούρκας ἄνευ ὑποστηρίξεως τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ μὲ τὴν λόγχην ἐφ' ὅπλου, ἀνατρέπει τὸν ἀντίπαλον καὶ καταλαμβάνει τὰ ἀμέσως ἀνατολικῶς τοῦ ὑψώματος τούτου ἀντερείσματα. Ὁ διοικητὴς τοῦ λόχου Ἀνθυπολοχαγὸς Σπυρόπουλος Δημήτριος, ἡγούμενος τοῦ λόχου του, προσήγγισε τὸν ἀμυνόμενον πεισμόνως ἐχθρὸν μέχρις ἀποστάσεως 50 μέτρων. Ἐκσφενδονίσας χειροβομβίδας ἐναντίον φωλεᾶς πολυβόλων τὰ ὁποῖα ἐθέριζον τὰ τμήματά του, ἐφόνευσε τὴν Ἰταλὸν Ἀνθυπολοχαγὸν διοικητὴν τῆς διμοιρίας πολυβόλων καὶ ἅπαντας τοὺς σκοπευτάς, ἐξουδετερώσας οὕτω τὰ πολυβόλα, συνέχισε τὴν προχώρησίν του, ἐν τέλει ὅμως καθηλώθη ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τοῦ Προφήτου Ἠλία.

Ὁμοίως ὁ ἔφεδρος Ἀνθυπασπιστὴς Κουμπουρλῆς Γεώργιος, διμοιρίτης τοῦ αὐτοῦ λόχου, προχωρῶν πρὸ τῆς διμοιρίας του καὶ παροτρύνων τοὺς στρατιώτας του διὰ τὴν πρὸς τὰ ἐμπρὸς κίνησιν, ὅταν ἔφθασεν εἰς ἐγγυτάτην ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἀπόστασιν ἐκσφενδονίσας χειροβομβίδας, κατορθώνει νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰ ἔναντι αὐτοῦ ἐχθρικὰ πολυβόλα. Τραυματισθεὶς ἅπαξ, συνεχίζει τὴν προχώρησίν του. Τραυματισθεὶς διὰ δευτέραν φοράν, ἐξηκολούθει προτρέπων τοὺς ἄνδρας του νὰ συνεχίσωσι τὴν προχώρησίν των.

Ὁ 7ος Λόχος τοῦ Τάγματος ἐκάλυπτε τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Φούρκας πρὸ τῆς ὁποίας καὶ ἐσταμάτησε λόγῳ ἰσχυρᾶς ἰταλικῆς ἀντιδράσεως. Κατὰ τὴν ἐπίχειρησιν ταύτην συνελήφθησαν ἐννέα αἰχμάλωτοι ὁπλῖται καὶ εἴκοσι ἡμίσνοι πυροβολικοῦ.

N **127.** Τὸ ἕτερον ἀπόσπασμα τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος, ἐξεδήλωσε τὴν ἐπίθεσίν του τὴν 0730. Ὁ 1/4 Λόχος καὶ δύο σωλῆνες ὅλμων ἤχθησαν εἰς τὸ ὕψωμα 1031, ὁ 2/4 Λόχος μετὰ δύο σωλήνων ὅλμων φθάνει περὶ τὴν 1000 μέχρι τοῦ ὑψώματος Τσοῦκα. Τὸ ὕψωμα τοῦτο κατείχετο ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἰσχυρῶς. Ὁ Λόχος, διὰ τῆς λόγχης καταλαμβάνει τὴν Τσούκαν, πρὶν ὅμως προλάβῃ νὰ σταθεροποιηθῇ ἐπ' αὐτῆς δέχεται σφοδρὰν ἀντεπίθεσιν καὶ ἀνατρέπεται. Ἐπανειλημμέναι ἐπιθέσεις τοῦ λόχου πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ ὑψώματος, ἀπέβησαν ἄκαρποι. Κατὰ τὴν τελευταίαν προσπάθειαν, ὁ ἐκ Δωδεκανήσου ἡρωϊκὸς διοικητὴς τοῦ λόχου Ὑπολοχαγὸς Διάκος Ἀλέξανδρος δέχεται ριπὴν πολυβόλου καὶ πίπτει νεκρὸς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Λόχου του (1). Εἶναι ὁ πρῶτος Ἕλλην νεκρὸς ἀξιωματικὸς κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πλεμον.

Κατὰ τὴν φάσιν ταύτην τοῦ ἀγῶνος, ἐκτὸς τοῦ Ὑπολοχαγοῦ Διάκου ἐφονεύθησαν εἷς ἀνθυπολογαγὸς καὶ τέσσαρες στρατιῶται.

Κατόπιν τοῦ θανάτου τοῦ διοικητοῦ τοῦ 2ου Λόχου καὶ ἑνὸς ἀξιωματικοῦ τούτου, καὶ λόγῳ τῆς ἰσχυρᾶς ἰταλικῆς ἀντιστάσεως ὁ λόχος ἠναγκάσθη νὰ συμπτυχθῇ εἰς τὰς θέσεις ἐξορμήσεώς του. Διὰ τῆς συμπτύξεως ὅμως ταύτης τοῦ 2ου Λόχου ἐδημιουργήθη κενὸν τὸ ὁποῖον καὶ ἐκαλύφθη τὴν 1400 διὰ τοῦ λόχου ἐφεδρείας τοῦ ἀποσπάσματος (Λόχου Βούρμπιανης), ὅστις ἀνέλαβε τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ὑψωμάτων δυτικῶς Ζούζουλης.

---

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2 Σελ. 20.

Προσπάθεια τῆς κινήσεως πρὸς Φούρκαν διὰ διμοιρίας συνεχίσεως πεζικοῦ τοῦ Ι/4 Λόχου καὶ διμοιρίας πολυβόλων ἀπέτυχε (1).

Τὴν 1700, ἡ κατάστασις εἰς τὸ Νότιον Συγκρότημα εἶχεν ὡς ἑξῆς: Εἰς τὸ ἀριστερόν, ἡ διλοχία Ι/4 μετὰ τοῦ Λόχου Βούρμπιανης ἄνευ συνδέσμου μετὰ τοῦ διοικητοῦ τοῦ συγκροτήματος εἶχε τὸν ἕνα λόχον εἰς τὸ ὕψωμα 1031 καὶ τὸν ἕτερον εἰς τὴν βάσιν ἐξορμήσεως. Εἰς τὸ δεξιόν, ὁ μὲν 2ος Λόχος καθηλωμένος πρὸ τοῦ Προφήτου Ἠλία Φούρκας, ὁ δὲ 7ος καθηλωμένος ἐπίσης πρὸ Φούρκας. Ἀριστερώτερον, ἐπὶ τῆς πρὸς Φούρκαν ὁδοῦ καὶ 2 χιλιόμετρα νοτίως Φούρκας, διμοιρία πεζικοῦ μετὰ διμοιρίας πολυβόλων καὶ ὅλμων. Οἱ Ἰταλοὶ ἐξακολουθοῦσι νὰ κατέχωσι τὰ ὑψώματα Κάντζικο, τὰ ἀμέσως ἀνατολικῶς τοῦ ὑψώματος Προφήτης Ἠλίας Φούρκας ὑψώματα, καὶ τὸ χωρίον Φούρκα.

Κατὰ τὰς μεταμεσονυκτίους ὥρας, ὁ Ι/4 Λόχος ἀναγκάζεται νὰ συμπτυχθῇ πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ του πλευροῦ εἰς τὰς ἐπὶ τοῦ Γάβρου θέσεις ἐξορμήσεώς του. Μία διμοιρία τοῦ λόχου τούτου ἐτέθη ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Συνταγματάρχου Δαβάκη. Οὕτω ἡ διλοχία Ι/4 Τάγματος ἐπανῆλθεν εἰς τὰς θέσεις ἐξορμήσεώς της. Κατὰ τὴν νύκτα οἱ Ἰταλοὶ ἐνεργήσαντ ς ἐπίθεσιν πρὸ ἐκδίωξιν τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων ἐκ τῶν ἀνατολικῶς τοῦ ὑψώματος Προφήτης Ἠλίας Φούρκας ἀντερεισμάτων ἀποκρούονται. Ὁ Συνταγματάρχης Δαβάκης πρὸ τῆς ἰσχυρᾶς ἀντιστάσεως τῶν Ἰταλῶν καὶ τῆς καθηλώσεως τῶν τμημάτων του εἰς τὴν περιοχὴν Φούρκας, διὰ τηλεφωνικῶν ἀναφορῶν πρὸς τὴν μεραρχίαν ἐζήτει τὴν ἐνίσχυσίν του διὰ τάγματος πεζικοῦ, ὑπολογίζων τὴν ἔναντι αὐτοῦ ἐχθρικὴν δύναμιν εἰς ὁλόκληρον τὸ 8ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν ἐκ τριῶν ταγμάτων καὶ τριῶν πυροβολαρχιῶν (2).

Ἡ μεραρχία πρὶν ἢ περιέλθῃ αὐτῇ ἡ ἀνωτέρω ἀναφορὰ εἶχε διαθέσει ἤδη τὸ ΙΙΙ/52 Τάγμα, (μεῖον λόχος), τεθὲν εἰς κίνησιν τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 1ης Νοεμβρίου, ἵνα δι᾽ αὐτοῦ συνεχισθῇ ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 2ας Νοεμβρίου ἡ ἐπίθεσις πρὸς ὁλοκλήρωσιν τοῦ ὑψώματος Προφήτης Ἠλίας Φούρκας, καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ ὑψώματος Ταμποῦρι. Τὸ τάγμα τοῦτο, ἀνῆκον εἰς τὸ ἐν Τυρνάβῳ ἑδρεῦον 52ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, ἐκκινῆσαν ἐκεῖθεν τὴν 29ην Ὀκτωβρίου, φθάνει τὴν 1700 τῆς αὐτῆς ἡμέρας εἰς Ἀμύνταιον. Ἐκεῖθεν, κινούμενον ἐπ᾽ αὐτοκινήτων, ἀφικνεῖται τὴν 1000 τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου εἰς Δούτσικον, ἄνευ μεταγωγικῶν καὶ τὴν 1700 τῆς 1ης Νοεμβρίου εἰς Ἑπταχώριον. Ὁ διοικητὴς τοῦ ΙΙΙ/52 Τάγματος, λαμβάνει τὴν 1900 διαταγὴν τῆς μεραρχίας ὅπως ἀφοῦ παραδώσῃ τὸ τάγμα του εἰς τὸν ἀρχαιότερον Λοχαγόν, μεταβῇ εἰς Λυκορράχην ἵνα, κατόπιν τοῦ τραυματισμοῦ τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Μυσίρη, ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῶν τμημάτων τοῦ συγκροτήματος τούτου.

128. Τὸ εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὸν τῆς Ι Μεραρχίας Ἀπόσπασμα διοικητοῦ Ι/51, κατέχον τὰ ὑψώματα τοῦ Ρωμηοῦ, ἐξεδήλωσε τὴν ἐπίθεσίν του πρὸς Ταμποῦρι ἀπὸ τῆς 0830. Συγχρόνως μὲ τὴν ἐκδήλωσιν ταύτης, ἐξεδηλώθη καὶ ἰταλικὴ ἐπίθεσις ἐκ τοῦ αὐχένος τῆς Φούρκας πρὸς Ρωμηὸν διὰ δυνάμεως δύο ταγμάτων μετὰ πυροβολικοῦ καὶ ὅλμων. Ἡ μάχη διήρκεσε πεισματώδης μέχρι τῆς 1000, ὁπότε ἕτερα ἰταλικὰ τμήματα κατερχόμενα ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ Σμόλικα προσεπάθουν νὰ κυκλώσωσιν ἐκ τῶν νώτων τοὺς ὑπερασπιστὰς τοῦ Ρωμηοῦ. Κατόπιν τούτου, τὸ τάγμα μετὰ τοῦ οὐλαμοῦ ἱππικοῦ ἀναγκάζεται νὰ συμπτυχθῇ πρὸς Κύρκουρη καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὸν αὐχένα Σκούρτζας. Τὸ ἑσπέρας, τὸ Ἀπόσπασμα συμπτυσσόμενον ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰ εἰς τὸ ὕψωμα Σκούρτζας τμή-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Α/2. Σελ. 3.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 668/Β καὶ Φ. 681/Α/2 Σελ. 11.

ματα τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ καὶ τεθὲν ὑπὸ τὰς διαταγάς της, ἐνετάλη ὅπως ἐγκατασταθῇ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος 1533 νοτίως Σκούρτζας. Ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος, παρὰ τὴν διαταγήν, δὲν ἐγκατεστάθη εἰς τὸ ὕψωμα τοῦτο (1533) ἀλλ' ἐκινήθη πρὸς τὸ χωρίον Φιλιππαίους πρὸς διανυκτέρευσιν (1).

Ὁ Οὐλαμὸς Ἱππικοῦ, λαβὼν τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν Ἰταλῶν, συμφώνως τῇ ἀποστολῇ του, εἰλίσσετο ἐπιβραδυντικῶς πρὸς Ρωμηόν.

Ἐπελθούσης τῆς νυκτός, τὰ τμήματα τῆς Ι Μεραρχίας κατεῖχον ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον τὴν γραμμήν: Λυκορράχη—Ἀνατολικὰ ὑψώματα Προφήτη Ἠλία Φούρκας—Ἀνατολικῶς χωρίου Φούρκας—Διάβασις Γάβρου—ὑψώματα δυτικῶς Ζούζουλης μὲ τὸν 3ον Λόχον τοῦ 51ου Συντάγματος Πεζικοῦ, συμπτυσσόμενον πρὸς Δίστρατον.

Ἡ ἐπιθετικὴ προσπάθεια τῆς Ι Μεραρχίας κατὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου ὑπῆρξεν ἐπιτυχὴς εἰς τὸ δεξιόν, συνεκρατήθη εἰς τὸ κέντρον παρὰ τὴν Φούρκαν καὶ ἀπέτυχεν εἰς τὸ ἀριστερόν, ὅπερ μάλιστα συνεπτύχθη εἴς τινας θέσεις, περὶ τὰ 8 περίπου χιλιόμετρα ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ. Παρὰ ταῦτα, ἡ σθεναρὰ ἐπιθετικὴ στάσις τῆς μεραρχίας ἐβελτίωσε ριζικῶς ἐντὸς 24ώρου τὴν ὅλην ὄψιν τῆς δημιουργηθείσης κρισίμου καταστάσεως, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πίνδου. Τὸ ἠθικὸν ἀνεπτερώθη, καὶ διὰ τῶν ὠθηθέντων ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ τμημάτων, ἐδημιουργήθη μέτωπον κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον σταθερόν, ὄπισθεν τοῦ ὁποίου συνεκεντροῦντο αἱ μετακινούμεναι ἐν σπουδῇ ὑπὸ τοῦ ΓΣ μονάδες.

Οἱ Ἰταλοί, κινηθέντες ἐπιθετικῶς διὰ τοῦ 8ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 1ης Νοεμβρίου ἐκ τῆς περιοχῆς Ταμποῦρι διὰ τοῦ δρομολογίου Ταμποῦρι—Ζεκίρι—Ρωμηὸς πρὸς Σαμαρίναν, μὲ πλαγιοφυλακὴν δυνάμεως τάγματος ἀπὸ Φούρκας πρὸς τὸ ὕψωμα Τσοῦκα, προσέκρουσαν ἐπὶ τοῦ εἰς τὴν διάβασιν Ρωμηοῦ ἐγκατεστημένου Ι/51 Τάγματος διὰ νὰ συνεχίσωσιν τὴν κίνησίν των μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ τάγματος τούτου ἀνενοχλήτως μέχρι τῆς Σαμαρίνας, ἣν καταλαμβάνουσι καλυφθέντες ἀπὸ Ἀνατολῶν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Ρέντα. Ἡ πρὸς Τσοῦκα κατευθυνθεῖσα πλαγιοφυλακή των καταλαμβάνει τὸ ὕψωμα τοῦτο πρὶν ἀπειληθῇ ὑπὸ τοῦ πρὸς αὐτὸ κινηθέντος 2/4 λόχου. Ἡ φάλαγξ τοῦ 9ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν, κινηθεῖσα ἀνενοχλήτως διὰ τῶν δυτικῶν διαβάσεων τοῦ Σμόλικα ὄρους, καταλαμβάνει τὸ ἑσπέρας τῆς 1ης Νοεμβρίου τὸ χωρίον Παλαιοσέλιον εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀώου ποταμοῦ (2).

Ἡ εἴσοδος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ.

129. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 31ης Ὀκτωβρίου, ἤρξατο συγκεντρουμένη εἰς τὴν περιοχὴν Γρεβενῶν ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ μὲ διοικητὴν τὸν Συνταγματάρχην Δημάρατον Σωκράτην. Αἱ πρῶται τεθεῖσαι εἰς τὴν διάθεσιν ταύτης μονάδες ἦσαν μία ἐλαφρὰ ἴλη ἱππικοῦ καὶ μία πυροβολαρχία Σκόντα.

Ἡ Ταξιαρχία τεθεῖσα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, εἶχε τὴν ἐντολὴν ὅπως κινουμένη πρὸς Δούτσικον ἐξασφαλίσῃ τὰς ἀπὸ Σαμαρίνας πρὸς Γρεβενὰ διαβάσεις, καὶ δημιουργήσῃ ἀπειλὴν κατὰ τοῦ πλευροῦ τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις τυχὸν ἤθελε κατέλθει διὰ Σαμαρίνας πρὸς Δίστρατον (3).

Ἀπὸ τῆς 0530 τῆς 1ης Νοεμβρίου, τὰ τμήματα τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, τίθενται εἰς πορείαν ἐκ Γρεβενῶν πρὸς Δούτσικον. Εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Δοξαρᾶ ἡ φάλαγξ ἀναγκάζεται νὰ σταματήσῃ, καθ' ὅσον τὰ αὐτοκίνητα τῆς φά-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 716/Β/1. Σελ. 20.
(2) Παράρτημα 20.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 716/Β/1. Σελ. 12.

λαγγος δὲν ἠδύναντο νὰ διέλθωσι λόγῳ τῆς παχυτάτης ἰλύος καὶ τῆς ἀποτομότητος τῆς ὁδοῦ. Τῇ αὐθορμήτῳ καὶ ἐνεργῷ ἐπεμβάσει ἁπάντων τῶν κατοίκων τοῦ χωρίου Δοξαρᾶ, κατέστη δυνατὴ ἡ περαιτέρω κίνησις τῆς φάλαγγος.

Ἡ διοίκησις τῆς ταξιαρχίας, φοβουμένη ὅτι οἱ Ἰταλοὶ θὰ προηγηθῶσι ταύτης εἰς Σαμαρίναν, ὁπότε ἴσως δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ ἐγκαίρως τὰ ὑψώματα ἀμέσως δυτικῶς Δούτσικου, ἔθεσε τὴν πυροβολαρχίαν ἐν δευτέρῳ κλιμακίῳ καὶ ἐκινήθη μετὰ τῆς ἴλης ἐσπευσμένως πρὸς Δούτσικον, ὅπου ἀφικνεῖται τὴν 1030 (1). Τὸ χωρίον εὑρέθη κενόν. Μόνον εἷς ἐνωμοτάρχης καὶ ἑπτὰ χωροφύλακες εὑρίσκοντο ἐκεῖ, ἡ παρουσία δὲ τούτων ἀπέβη πολύτιμος, διὰ τὴν θεραπείαν τῶν διαφόρων παρουσιασθεισῶν ἀναγκῶν.

Ἡ διοίκησις τῆς ταξιαρχίας μετὰ τῆς ἐλαφρᾶς ἴλης κινηθεῖσα ἐκ Δούτσικου φθάνει τὴν 1400 εἰς τὸν αὐχένα Σκούρτζας, μεταξὺ τῶν ὑψοδεικτῶν 1799,69 καὶ 1533. Τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν της ἦτο ἄριστον. Ἡ Πυροβολαρχία Σκόντα τῶν 75 ἔφθασεν ὀλίγον βραδύτερον, ταχθεῖσα παρὰ τὸ χωρίον Δούτσικο. Περαιτέρω προώθησίς της δὲν ἦτο δυνατὴ λόγῳ τῆς ἐδαφικῆς διαμορφώσεως.

Ἀπὸ τῆς 1430 ἄρχεται ἄνευ πιέσεως τῶν Ἰταλῶν ἡ ἐγκατάστασις τῶν τμημάτων τῆς ταξιαρχίας πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς κυρίας της ἀποστολῆς, δηλαδὴ τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν ἀπὸ Σαμαρίνας πρὸς Γρεβενὰ διαβάσεων. Ἐπὶ τῇ βάσει δεδομένων, τὰ ὁποῖα ὁ διοικητὴς τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ εἶχεν ἀπὸ ἐνεργηθείσας ἀναγνωρίσεις κατὰ τὸ ἔτος 1939, ἐγκατέστησε τὸν Σταθμὸν Διοικήσεώς του, ἐπὶ τοῦ αὐχένος Σκούρτζας καὶ τὴν ἐλαφρὰν ἴλην ἐπὶ τῶν δυτικῶν καὶ βορειοδυτικῶν κλιτύων τοῦ ὑψώματος τούτου, μὲ ἐντολήν, τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν πρὸς Δούτσικον διαβάσεων. Ὁ δεξιὸς οὐλαμὸς τῆς ἴλης ταύτης ἔλαβε τὴν ἐντολὴν ἐπεκτάσεως πρὸς Βορρᾶν, καὶ ἐπιτηρήσεως πρὸς τὸ ὕψωμα 1615 πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Λυκοκρέμασμα. Εἰς τὸ πρὸς νότον ὕψωμα Ἀννίτσα ἐγκατεστάθη φυλάκιον ὑπὸ ἀξιωματικὸν διὰ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς διαβάσεως Σαμαρίνα—Παντεμισιάτι—Φιλιππαῖοι (2).

Αἱ μικραὶ καὶ ἄνευ πολυβόλων δυνάμεις τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, δὲν ἐπέτρεπον τὴν λῆψιν διατάξεως ἐξασφαλιζούσης ἁπάσας τὰς κατευθύνσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἔδη νὰ ἀπαγορευθοῦν σύμφωνα πρὸς τὴν ἀνατεθεῖσαν εἰς αὐτὴν ἀποστολήν. Ἡ ταξιαρχία συνεκέντρωσε τὰ τμήματά της διὰ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς κυρίας κατευθύνσεως Σαμαρίνας—αὐχὴν Σκούρτζας. Τὸ ὕψωμα Σκούρτζα, ἐπικρατοῦν τῆς περιοχῆς, προσεφέρετο ὡς ἔρεισμα, τόσον διὰ τὴν ἄμυναν, ὅσον καὶ δι' ἐπίθεσιν ἀπὸ τοῦ πλευροῦ, εἰς ἣν περίπτωσιν ὁ ἀντίπαλος θὰ ἐκινεῖτο πρὸς Φιλιππαίους. Ἡ ἑτέρα κατεύθυνσις ἀπὸ Σαμαρίνα—Παντεμισιάτι—Φιλιππαῖοι ἦτο ἐπίσης σοβαρωτάτη, πλήν, λόγῳ ἐλλείψεως μέσων, ἡ ταξιαρχία ἠρκέσθη εἰς ἁπλῆν ἐπιτήρησιν ταύτης. Βορειότερον εἰς τὴν παρὰ τὸ ὕψωμα 1309 διάβασιν Λυκοκρεμάσματος, ἥτις καταλαμβανομένη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ἔθετεν εἰς ἄμεσον κίνδυνον τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα τῆς ταξιαρχίας καὶ τὴν ἀπέκοπτεν ἀπὸ τὴν I Μεραρχίαν, ἐγκατεστάθη μόνον εἷς οὐλαμὸς ἱππικοῦ.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 1ης Νοεμβρίου, ἡ ταξιαρχία εὑρίσκετο εἰς τὸ ὕψωμα Σκούρτζα μὲ τοὺς Ἰταλοὺς εἰς Σαμαρίναν καὶ Παλαιοσέλιον. Τὸ ψῦχος κατὰ τὴν νύκτα κατέστη δριμύτατον λόγῳ τοῦ πνέοντος σφοδροῦ ἀνέμου.

Εἰς Δούτσικον παρέμεινεν ὁ ἐπιτελάρχης τῆς ταξιαρχίας, ἐπιφορτισθεὶς μὲ τὴν ὀργάνωσιν τῶν διαβιβάσεων μέσῳ τοῦ τηλεφώνου τῆς Καλλονῆς, ὡς

(1) Σχεδιάγραμμα 12.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 716/Β/1 Σελ. 17.

ἐπίσης καὶ μὲ τὴν φροντίδα τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ καὶ τῆς προωθήσεως τῶν ἀφικνουμένων τμημάτων.

Τὸ ζήτημα τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ ἦτο διὰ τὴν ταξιαρχίαν σοβαρότατον, Αὕτη εὑρίσκετο εἰς λίαν ὀρεινὴν περιοχήν, μακρὰν τῶν κέντρων ἐφοδιασμοῦ, καὶ ἐπὶ πλέον, ἐστερεῖτο παντελῶς μεταγωγικῶν. Ἡ περιφέρεια ἐξ ἄλλου, εἶχε τελικῶς ἀποστραγγισθῆ τῶν κτηνῶν της, κατόπιν τῆς ἐπιστρατεύσεως, καὶ δὲν ἀπέμενεν ἄλλο μέσον παρὰ ἡ μεταφορὰ τῶν ἐφοδίων καὶ τῶν πυρομαχικῶν διὰ τῶν χωρικῶν. Καὶ πάλιν ἐξεδηλώθη τὸ πατριωτικὸν πνεῦμα καὶ τὸ ὑψηλὸν αἴσθημα τοῦ καθήκοντος καὶ χάρις εἰς τὴν προθυμίαν τῶν κατοίκων τῶν πέριξ χωρίων, κατωρθώθη νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ ἀνεφοδιασμὸς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον ἱκανοποιητικός. Γέροντες, γυναῖκες καὶ παιδία, μετέφερον διὰ τῶν χειρῶν καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων των κιβώτια ὑλικῶν καὶ τροφίμων πεζοποροῦντες ἐπὶ μακρόν, ὑπὸ δριμὺ ψῦχος καὶ ἐπὶ δυσβάτων ἀτραπῶν. Οὐχ' ἧττον καὶ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ μετεκίνησε ἀπὸ τῆς 29—30 Ὀκτωβρίου δύο μοίρας αὐτοκινήτων δι' ἀνεφοδιασμοὺς καὶ μεταφορὰς τμημάτων, καὶ ἐνίσχυσε τὴν πατριωτικὴν ἐνέργειαν τῶν κατοίκων.

Τὴν 0300 τῆς 2ας Νοεμβρίου (1) ἡ ταξιαρχία διέταξε τὸ Ι/51 Τάγμα ὅπως ἑτοιμασθῇ δι' ἐπιθετικὴν κίνησιν ἅμα τῇ ἕω. Ἡ ἐκτέλεσις τῆς διαταγῆς ταύτης ἐπεβραδύνθη, διότι τὸ τάγμα εὑρίσκετο εἰς Φιλιππαίους καὶ μόνον μετὰ τὴν λῆψιν τῆς διαταγῆς τῆς ταξιαρχίας ἐκινήθη πρὸς Ἀννίτσαν ἵνα ἑτοιμασθῇ διὰ τὴν ἐπίθεσιν. Κινήσεις ἐχθρικῶν τμημάτων παρετηρήθησαν δι' αὐχένος Ρωμηοῦ πρὸς Σαμαρίναν.

Τὴν 1100 ἤρχισαν καταφθάνοντα ἐπ' αὐτοκινήτων εἰς Δούτσικον τὰ πρῶτα τμήματα τοῦ 1ου Συντάγματος Ἱππικοῦ ἅτινα ἡ ταξιαρχία ἐκίνησεν ἀμέσως πρὸς τὸν αὐχένα Σκούρτζα. Ἐκ τούτων, εἷς οὐλαμὸς διετέθη εἰς τὴν διάβασιν Λυκοκρεμάσματος μὲ ἐντολὴν ἀμύνης ἐπὶ τόπου καὶ τοῦτο διότι ἡ ταξιαρχία ὡς καὶ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐφοβοῦντο ὑπερκέρασιν τῆς τοποθεσίας ἐκ τῆς κατευθύνσεως ταύτης. Τὸ σύνταγμα τοῦτο, ἀναχωρῆσαν ἐκ Λαγκαδᾶ κατόπιν διαταγῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ τὴν νύκτα τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου μετεφέρθη σιδηροδρομικῶς μέχρι Βερροίας καὶ ἐκεῖθεν ἔφθασεν εἰς Δούτσικον τὴν μεσημβρίαν τῆς 2ας Νοεμβρίου, τεθὲν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ. Ἡ Β' Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως, κινηθεῖσα καὶ αὕτη ἐκ Λαρίσης τὴν 1530 τῆς 29ης Ὀκτωβρίου εὑρίσκετο τὸ μεσονύκτιον τῆς 30ῆς εἰς Σέρβια, ὅπου ἡ κυρία δύναμίς της, ἐπιβιβασθεῖσα αὐτοκινήτων, φθάνει τὴν μεσημβρίαν τῆς 2ας Νοεμβρίου εἰς Δούτσικον. Εἰς τὴν ταξιαρχίαν διετέθη ἐπὶ πλέον μία ἐλαφρὰ Ἴλη τοῦ Μηχανοκινήτου Συντάγματος Ἱππικοῦ καὶ μία πυροβολαρχία Σκόντα.

Ἡ ταξιαρχία, ἐνδιαφερομένη πρωτίστως ὅπως ἐκτοξευθῇ ὁπωσδήποτε μία ἐπίθεσις ὄχι τόσον διὰ τὴν ἀπόκτησιν σπουδαίων ὠφελημάτων, ὅσον κυρίως διὰ τὴν ἀναπτέρωσιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἀνδρῶν, ὅπερ ἐφθείρετο διὰ τῆς μέχρι τότε παθητικῆς στάσεως, ἀπεφάσισε νὰ ἐπιτεθῇ διὰ τῆς ἐλαφρᾶς Ἴλης ἐν τῇ κατευθύνσει Μπαλῆ (1532)—Ρέντα (1706) μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ ὕψωμα Ρέντα καὶ διὰ τοῦ Ι/51 Τάγματος, ὅπερ ἔθεσεν ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ 1ου Συντάγματος Ἱππικοῦ, ἐν τῇ κατευθύνσει Ἀννίτσα (1700)—Ρέντα μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ἐπίσης τὸ ὕψωμα Ρέντα (2). Ἐν δευτέρῳ κλιμακίῳ καὶ ἐπὶ τῆς γραμμῆς Σκούρτζα ἐτάχθησαν τὰ καταφθάνοντα τμήματα Ἱππικοῦ ὑπὸ τὴν Διοίκησιν

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 716/Β/1 Σελ. 20.
(2) Σχεδιάγραμμα 12.

τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως. Ἡ Ὁμὰς εἶχεν ἐνισχυθῆ διὰ τῆς ἐπιλαρχίας Μέξα τοῦ 1ου Συντάγματος Ἱππικοῦ (1).

Ἡ ἐπίθεσις ἐξεδηλώθη τὴν 1600 ἄνευ ὑποστηρίξεως πυροβολικοῦ, διότι ἡ πυροβολαρχία Σκόντα δὲν ἠδυνήθη νὰ κινηθῇ πέραν τοῦ Δούτσικου. Εἰς τὸ δεξιόν, ἡ ἐλαφρὰ Ἴλη, ἐκκινήσασα μετὰ δύο οὐλαμῶν ἐν πρώτῳ κλιμακίῳ, φθάνει ἀνενόχλητος μέχρι τοῦ ὑψώματος Μπαλῆ, ὅπου καὶ ἐγκαθιστᾷ βάσιν ἐξορμήσεως. Ἐκεῖθεν, ἐκδηλώσασα ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ὑψώματος Ρέντα, ἐδέχθη ἰσχυρὰ πυρὰ τῶν Ἰταλῶν. Ἡ ἴλη, προχωροῦσα βραδέως, καθηλώθη καὶ ἀναγκάζεται τελικῶς νὰ συμπτυχθῇ εἰς τὴν ἀρχικὴν βάσιν ἐξορμήσεώς της. Εἰς τὸ ἀριστερόν, τὸ Ι/51 Τάγμα ἅμα τῇ ἐξορμήσει του, προχωρεῖ βραδέως παρὰ τὴν ἰσχυρὰν ἀντίδρασιν τῶν Ἰταλῶν μέχρι τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκότους, ὁπότε καὶ τοῦτο ἠναγκάσθη πρὸ τῆς ἰσχυροτάτης ἀμύνης τῶν Ἰταλῶν νὰ συμπτυχθῇ εἰς τὴν βάσιν ἐξορμήσεώς του, εἰς τὸ ὕψωμα Ἀννίτσα. Ἡ εἰς Ρέντα ἰταλικὴ δύναμις ὑπελογίσθη εἰς τάγμα μετὰ πυροβολαρχίας.

Τὰ τμήματα τῆς ἐπιθέσεως παρέμενον κατὰ τὴν νύκτα εἰς τὰς θέσεις των, ὀργανώσαντα τὴν γραμμὴν Σκούρτζα—ὕψωμα 1533. Σύνδεσμος μετὰ τῆς Ι Μεραρχίας δὲν ἐπετεύχθη. Τὸ ψῦχος ἦτο δριμὺ καὶ τὰ τμήματα ὑπέφερον πολὺ ἐκ τῆς κακοκαιρίας.

Τὴν μεσημβρίαν ἔφθασαν εἰς Δούτσικον ἡ Β' Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως καὶ ἡ διοίκησις τοῦ 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ μετὰ τοῦ ΙΙΙ/7 Τάγματος, τεθέντα εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ κατόπιν διαταγῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Τὸ ἐν λόγῳ ἔφεδρον σύνταγμα, ἀνῆκον ἐπιστρατευτικῶς εἰς τὴν ΙΙΙ Ταξιαρχίαν, εἶχε συγκροτηθῆ ἐν Χαλκίδι τὴν 4ην Ὀκτωβρίου προωθηθὲν ἀμέσως εἰς Καλαμπάκαν, μετὰ μιᾶς πυροβολαρχίας τῶν 75 τοῦ ΙV Συντάγματος Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ.

Τὴν νύκτα ἔφθασαν ἐπίσης εἰς Δούτσικον καὶ τὰ κτήνη τοῦ 1ου Συντάγματος Ἱππικοῦ, ἅτινα ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς ἑπομένης 3ης Νοεμβρίου προωθήθησαν πρὸς τὴν γραμμὴν μάχης.

Ἡ ἀπόφασις τῆς ταξιαρχίας διὰ τὴν ἑπομένην 3ην Νοεμβρίου, ἦτο ὅπως ἀπὸ πρωΐας ἐκτοξεύσῃ νέαν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Ἰταλῶν, χρησιμοποιοῦσα τὰ ἀφιχθέντα τμήματα ἱππικοῦ. Ἡ ἐπίθεσις θὰ ἐγίνετο πρὸς Κύρκουρη (μέσω Ρέντας), εἰς δὲ τὸ ἀριστερὸν (Ἀννίτσα) τὸ Ι/51 Τάγμα θὰ ἀπηγόρευε τὴν ἀπὸ Σαμαρίνας πρὸς Φιλιππαίους διάβασιν. Τὸ Τάγμα τοῦτο δὲν θὰ συμμετεῖχεν εἰς τὴν ἐπίθεσιν τῆς ἑπομένης λόγῳ τῶν προηγουμένων δοκιμασιῶν του.

Ἡ πυροβολαρχία Σκόντα καὶ ἡ ἀφιχθεῖσα ἐν τῷ μεταξὺ εἰς Δούτσικον πυροβολαρχία πεδινοῦ πυροβολικοῦ, διετάχθησαν νὰ τεθῶσιν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, δεδομένου ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κινηθῶσιν ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν καὶ δυσβάτων ὁδεύσεων.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 2ας Νοεμβρίου, ἡ μὲν Ταξιαρχία Ἱππικοῦ κατεῖχε τὰ ὑψώματα Λυκοκρέμασμα, Σκούρτζα καὶ Ἀννίτσα, οἱ δὲ Ἰταλοὶ εἶχον τὴν κάτωθι διάταξιν:

Τὸ 8ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν μὲ τὸ Τάγμα Ντολμέτζο σὺν πυροβολαρχία εἰς τὴν περιοχὴν Ἀνατολικῶς Σαμαρίνας, τὸ Τάγμα Τσιβιντάλε σὺν πυροβολαρχία εἰς τὴν περιοχὴν Διστράτου, καὶ τὸ Τάγμα Τσεμόνε σὺν πυροβολαρχία ἀνατολικῶς Σμόλικα εἰς περιοχὴν Μπογντάνι ὡς ὀπισθοφυλακή.

Τὸ 9ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν, μὲ τὸ τάγμα Βιτσέντα σὺν πυροβολαρχία εἰς περιοχὴν Πάδες, καὶ τὸ τάγμα Ἀκουΐλα σὺν πυροβολαρχία εἰς Παλαιοσέλιον.

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Η.

Ἡ διοίκησις τῆς III Μεραρχίας Τζούλια εὑρίσκετο εἰς Δίστρατον.

130. Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 3ης Νοεμβρίου, πυκνὴ ὁμίχλη ἐκάλυπτε τὴν περιοχὴν τῆς ταξιαρχίας, καὶ ἡ ὁρατότης ἦτο μηδαμινή. Ἀπόλυτος ἠρεμία ἐπεκράτει. Ἡ ἐλαφρὰ ἴλη προώθησε τὴν 0650 οὐλαμὸν εἰς τὸ ὕψωμα Ρέντα, ὅπερ εὑρέθη ἐλεύθερον. Κατόπιν τούτου ἐκινήθη ὁλόκληρος πρὸς τὸ ὕψωμα τοῦτο καὶ ἐγκατεστάθη ἐπ' αὐτοῦ περὶ τὴν 1030 ἀφοῦ προώθησεν ἀναγνωρίσεις πρὸς Σαμαρίναν. Εἰς Ρέντα, οἱ Ἰταλοὶ εἶχον ἐγκαταλείψει ἀριθμὸν αὐτομάτων ὅπλων καὶ τέσσαρας ἀσυρμάτους.

Ταυτοχρόνως ἡ Β' Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως συνεκεντροῦτο εἰς τὸ ὕψωμα Μπαλῆ, διὰ τὴν ἐξόρμησίν της πρὸς Κύρκουρη, τὸ ὁποῖον καὶ καταλαμβάνει τὴν 1630 ἄνευ ἰταλικῆς ἀντιστάσεως, τὸ δὲ 1ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ ἀφοῦ ὠργάνωσε βάσιν πυρὸς ἐπὶ τῶν δυτικῶν καὶ βορειοδυτικῶν κλιτύων τοῦ ὑψώματος Σκούρτζα, κινηθὲν πρὸς Κύρκουρη ἐγκαθίσταται καὶ τοῦτο ἐπ' αὐτοῦ μὲ προωθημένον τμῆμα εἰς τὸ Βούζιον ὄρος, τὸ ὁποῖον καὶ καταλαμβάνει, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ σύνδεσμος μετὰ τῶν τμημάτων τῆς I Μεραρχίας.

Ἡ διοίκησις τοῦ 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ μετὰ τοῦ III/7 Τάγματος, δὲν κατώρθωσε νὰ κινηθῇ πέραν τοῦ αὐχένος Σκούρτζας λόγῳ κοπώσεως τῶν ἀνδρῶν. Ὁ κινηθεὶς πρὸς Σαμαρίναν οὐλαμὸς τῆς ἐλαφρᾶς ἴλης συμπλέκεται τὴν 1345 παρὰ τὴν Σαμαρίναν μὲ ἐλαφρὰ ἰταλικὰ τμήματα. Ἐναντίον τούτων ἐκινήθη ἡ ὑπόλοιπος ἐλαφρὰ ἴλη. Μέχρι τῆς 1530 κατελήφθη ἡ Σαμαρίνα ὅπου συνελήφθησαν ἕνδεκα αἰχμάλωτοι, ἀνήκοντες εἰς τὸ 8ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν. Εἰς τὴν Σαμαρίναν, ἥτις εἶχε λεηλατηθῇ ἀπὸ τοὺς Ἰταλούς, εἰσέρχεται καὶ τὸ I/51 τάγμα. Ἡ πρὸς Δίστρατον σταλεῖσα κατόπτευσις δὲν συνήντησεν Ἰταλοὺς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην.

Ἡ ταξιαρχία, τὸ ἑσπέρας τῆς 3ης Νοεμβρίου, εἶχεν ἐπιτύχει τοὺς καθορισθέντας εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς καὶ ἀπέκοψε τὸ δρομολόγιον τοῦ 8ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν διὰ Σαμαρίνας πρὸς Δίστρατον καὶ Βωβοῦσαν. Αἱ δυσχέρειαι ὅμως τοῦ ἐφοδιασμοῦ τῶν τμημάτων της ἦσαν μέγισται, αἱ δὲ μεταφοραὶ ἐξηκολούθησαν ἐνεργούμεναι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς μὲ ἀφοσίωσιν καὶ πατριωτισμόν. Ὑπῆρχε μεγάλη ἔλλειψις τροφίμων καὶ τὸ σιτηρέσιον εἶχε περιορισθῇ εἰς τὸ $^1/_8$ τοῦ κεκανονισμένου ἄρτου καὶ ὀλίγον τυρόν.

Τὸ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ταξιαρχίας τεθὲν I/5 Τάγμα, ἀναχωρῆσαν ἐκ Γρεβενῶν τὴν πρωΐαν τῆς 3ης Νοεμβρίου, εἶχε φθάσει εἰς Δούτσικον τὸ ἑσπέρας τῆς αὐτῆς. Συγχρόνως κατέφθασεν εἰς Δούτσικον καὶ μία πυροβολαρχία τῶν 85 (μεῖον οὐλαμός), ἥτις κατόπιν διαταγῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐκινήθη τὴν 2αν Νοεμβρίου ἐκ τῆς περιοχῆς Ἄνω Φτεριᾶς τῆς IX Μεραρχίας διὰ νὰ τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ (1).

Τὸ ἑσπέρας τῆς 3ης Νοεμβρίου, ἡ ταξιαρχία εἶχε τὴν ἐλαφρὰν ἴλην καὶ τὸ I/51 Τάγμα εἰς Σαμαρίναν, τὴν Β' Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως εἰς τὸ ὕψωμα Κύρκουρη, τὸ I/5 Τάγμα εἰς Δούτσικον, τὸ 1ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ εἰς Κύρκουρη, τὸ 7ον Σύνταγμα Πεζικοῦ εἰς τὸν αὐχένα Σκούρτζα καὶ τὸν Σταθμὸν Διοικήσεώς της εἰς ὕψωμα Κύρκουρη.

Ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία δὲν ἐνεφανίσθη καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν.

Ὁ Διοικητὴς τῆς 3ης Μεραρχίας Ἀλπινιστῶν, τῆς ὁποίας τὰ τμήματα ἦσαν συγκεντρωμένα ἔναντι τοῦ τομέως τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, διέταξε κατὰ τὴν 4ην Νοεμβρίου μιᾶς ἡμέρας ἀνάπαυσιν πρὸς ἀνασύνταξιν, λόγῳ τῆς

(1) Σχεδιάγραμμα 12.

κοπώσεως τῶν ἀνδρῶν αὐτοῦ ἐκ τῶν μακρῶν πορειῶν, τῶν μεγάλων δυσχερειῶν ἀνεφοδιασμοῦ καὶ τῶν ἀντιξόων ἀτμοσφαιρικῶν συνθηκῶν. Τὰ τμήματα ταῦτα ἀπὸ δύο ἡμερῶν εἶχον ἐξαντλήσει τὰ τρόφιμά των καὶ διὰ τὴν ἑπομένην ἡμέραν εἶχεν ἀναγγελθῆ ὁ ἀνεφοδιασμός των ἀπὸ ἀέρος.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην οὐδεμία ἀξιοσημείωτος δρᾶσις ἐξεδηλώθη. Ἡ Μεραρχία Ἀλπινιστῶν προὐτίθετο νὰ προβῆ εἰς τὴν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς βορειοανατολικῶς Λαΐστης ὑπὸ τμήματος τοῦ 8ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς συνενώσεως μετὰ τοῦ 9ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν, τὸ ὁποῖον, εὑρισκόμενον εἰς τὴν περιοχὴν Παλαιοσέλιον–Πάδες, δὲν ἔδρα ἐν συνδέσμῳ μετὰ τοῦ 8ου τοιούτου. Αὕτη δὲν ἐπραγματοποιήθη, μὴ καταστάσης δυνατῆς τῆς διαβάσεως τοῦ Ἀώου ποταμοῦ, λόγῳ τοῦ ἰσχυροῦ ρεύματος καὶ τοῦ δραστικοῦ πυρὸς τῶν πολυβόλων τῶν τεταγμένων ἐκεῖ ἑλληνικῶν τμημάτων (1).

Ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ, μὴ ἔχουσα πληροφορίας περὶ παρουσίας φιλίων τμημάτων εἰς τὴν περιοχὴν Ρωμηοῦ (1751), εἶχε προπαρασκευάσει ἀπὸ τὸ ἑσπέρας τῆς 3ης Νοεμβρίου κίνησιν τῶν τμημάτων της πρὸς τὸν αὐχένα Ρωμηοῦ, μὲ πρόθεσιν περαιτέρω προωθήσεως πρὸς Κεράσοβον ἐπὶ τῷ σκοπῷ καταδιώξεως τοῦ πρὸς τὰ ἐκεῖ, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τῆς ταξιαρχίας, συμπτυχθέντος ἐχθροῦ. Ἡ πρόθεσις αὕτη τῆς ταξιαρχίας ἦτο σύμφωνος καὶ πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ δοθεῖσαν αὐτῇ ἐντολὴν ὅπως συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας της μὲ τὴν Ι Μεραρχίαν πρὸς τὸν αὐχένα Ρωμηοῦ. Συντονισμὸς ὅμως ἐνεργειῶν μετὰ τῆς μεραρχίας, δὲν κατέστη δυνατός, μὴ ἐπιτευχθέντος μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης τοῦ μετ' αὐτῆς συνδέσμου.

131. Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 4ης Νοεμβρίου, ἡ Β' Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως ἀποστείλασα τὴν ἐπιλαρχίαν Μέξα ὡς πρῶτον κλιμάκιον, πρὸς τὸν αὐχένα Ρωμηός, καταλαμβάνει τοῦτον ἀμαχητί, συλλαβοῦσα ἕνδεκα αἰχμαλώτους. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἤρχισαν ἀπὸ τῆς 0800 νὰ ἀνέρχωνται εἰς Βούζιον, προερχόμενα ἐκ τῆς κατευθύνσεως Ζούζουλη, τμήματα τῆς Ι Μεραρχίας, παρὰ τῶν ὁποίων ἡ Ὁμὰς ἐπληροφορήθη ὅτι εἶχον ἐντολὴν νὰ καταλάβουν μόνον τὸ Βούζιον. Πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως ἀνεστάλη ἡ κίνησις τοῦ ὑπολοίπου τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως, μέχρι συνεννοήσεως μετὰ τῆς Ι Μεραρχίας.

Ἀπὸ τοῦ αὐχένος Ρωμηοῦ ἀπεστάλη ταχέως κατόπτευσις δυνάμεως οὐλαμοῦ εἰς Κεράσοβον, ὁ δὲ διοικητὴς τῆς ταξιαρχίας μετὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως προωθήθη πρὸς ἀναγνώρισιν εἰς τὸ ὕψωμα Ζεκίρι, διαπιστώσας ὅτι ἠρεμία ἐπεκράτει εἰς τὰς περιοχὰς Φούρκας καὶ Κερασόβου.

Ἡ κατόπτευσις, εἰσελθοῦσα εἰς Κεράσοβον ἀνενοχλήτως, ἀνέφερε τὴν ἑπομένην ὅτι οὐδαμοῦ συνήντησεν ἐχθρόν, ἀλλὰ καὶ οὔτε ἐχθρικὰ τμήματα ἐκινήθησαν διὰ Κερασόβου. Ἡ κατόπτευσις αὕτη ἦτο τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν τμῆμα μετὰ τὰς πρώτας ἐπὶ τῆς Πίνδου συγκρούσεις, τὸ ὁποῖον εἰσήρχετο εἰς τὸ Κεράσοβον, οὗτινος οἱ κάτοικοι ἐπεφύλαξαν ἐνθουσιώδη ὑποδοχήν.

Τὴν πρωΐαν τῆς 4ης Νοεμβρίου, ἡ ταξιαρχία λαμβάνει τὴν ἀπὸ 3ης Νοεμβρίου διαταγὴν ἐπιχειρήσεων τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, τῆς ὁποίας τὸ ἀφορῶν τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ μέρος περιελάμβανεν ὡς ἀποστολὴν ταύτης, τὴν ἐγκατάστασίν της προσωρινῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς Λιανούρια–Παπαδόρραχος–Γομάρα καὶ τὴν προώθησιν ἰσχυρᾶς ἀναγνωρίσεως πρὸς Δίστρατον (2).

Ἡ ταξιαρχία ὅμως, δοθέντος ὅτι τὸ προκεχωρημένον τῆς ὥρας καὶ ἡ ἀνά-

(1) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 120.
(2) Σχεδιάγραμμα 12.

πτυξις τῶν τμημάτων αὐτῆς ἀπέκλειον τὴν ἐντὸς τῆς ἡμέρας κίνησίν της ἐπὶ τῆς νέας κατευθύνσεως, ἀπεφάσισε τὴν ἄμεσον προώθησιν ταχυκινήτων τμημάτων μὲ σκοπὸν τὴν λῆψιν τῆς ἐπαφῆς μετὰ τῶν Ἰταλῶν καὶ τὴν ἐν συνεχείᾳ ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς ἑπομένης κίνησιν τοῦ ὄγκου της. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, διέταξε τὸ 1ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ ἵνα ἀποστείλῃ μίαν κατόπτευσιν δυνάμεως ἴλης μετὰ οὐλαμοῦ πολυβόλων ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Σαμαρίνα—Γέφυρα Καλογρηᾶς—Δίστρατον πρὸς λῆψιν τῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφῆς καὶ ἑτέραν τοιαύτην δυνάμεως ἡμιλαρχίας μεθ' ὁμάδος πολυβόλων πρὸς κατάληψιν τοῦ αὐχένος Γομάρα (2027,83) καὶ ἐπιτήρησιν πρὸς Δίστρατον. Ἀμφότεραι αἱ κατοπτεύσεις ἐκινήθησαν ἀπὸ τῆς 1600 (1).

Διέταξεν ἐπίσης τὸ 7ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (Διοίκησις καὶ ΙΙΙ/7 Τάγμα), ἵνα κινούμενον πρὸς Δίστρατον καὶ ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τῆς πρώτης κατοπτεύσεως, προωθηθῇ ἐντὸς τῆς ἡμέρας ὅσον τὸ δυνατὸν βαθύτερον καὶ εἰ δυνατὸν μέχρι τοῦ ὕψους Παπαδόρραχο (1809), τὴν δὲ ἑπομένην συνεχίσῃ τὴν κίνησίν του πρὸς Δίστρατον. Τὸ τμῆμα ὅμως τοῦτο, δὲν ἠδυνήθη νὰ κινηθῇ ἐντὸς τῆς ἡμέρας πέραν τῆς δυτικῆς παρυφῆς τῆς Σαμαρίνας (2).

Πρὸς τὸ Ι/51 Τάγμα ἐδόθη ἡ ἐντολὴ ὅπως ἀναλάβῃ τὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς Ι Μεραρχίας διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τμήματος ἐπὶ Κύρκουρι.

Τὴν 1630, ὁ διοικητὴς τῆς ταξιαρχίας συναντᾶται μετὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς Ι Μεραρχίας εἰς τὸ ὕψωμα Βούζιον, ἔνθα ἀμφότεροι κατατοπίζονται ἐπὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν ἐντολῶν αὐτῶν. Κατὰ τὴν ὥραν ταύτην δύο ἐχθρικὰ ἀεροπλάνα ἐβομβάρδισαν τὰ ἐπὶ τοῦ Βουζίου τμήματα τῆς Ι Μεραρχίας καὶ ἀκολούθως ἐκ χαμηλοῦ ὕψους διὰ πολυβολισμῶν ἔβαλον καὶ τὰ εἰς Κύρκουρι καὶ Ρέντα τμήματα τῆς ταξιαρχίας. Ἐκ τῶν πολυβολισμῶν τούτων ἐτραυματίσθησαν δύο ὁπλῖται τοῦ 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ ἵπποι τινὲς τῶν μονάδων ἱππικοῦ. Τὴν αὐτὴν περίπου ὥραν, ἑλληνικὸν ἀεροπλάνον κατέπεσε κατόπιν ἀερομαχίας εἰς περιοχὴν 3 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς Σαμαρίνας. Οἱ ἐπιβαίνοντες δύο ἀεροπόροι ἀρχισμηνίαι Σαβάκης Ἀλέξιος καὶ Κατάσος Φραγκῖσκος, ἐφονεύθησαν.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ διοικητοῦ τῆς ταξιαρχίας εἰς Κύρκουρη, περιέρχεται εἰς τοῦτον τὴν 1800 καὶ ἡ ἀπὸ 4ης Νοεμβρίου διαταγὴ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ριφθεῖσα εἰς Σαμαρίναν δι' ἀεροπλάνου, διὰ τῆς ὁποίας ἡ ταξιαρχία ἐλάμβανε τὴν ἐντολὴν νὰ ἐξασφαλίσῃ σταθερὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς Ι Μεραρχίας εἰς Βούζιον καὶ νὰ κινηθῇ μὲ τὸν ὄγκον της ἐναντίον τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Διστράτου εὑρισκομένων ἰταλικῶν δυνάμεων, αἵτινες πιθανὸν νὰ εἶναι αἱ συμπτυχθεῖσαι ἐκ Σαμαρίνας τοιαῦται, συνίστα δὲ καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ δεξιοῦ της ἀπὸ Δυσμῶν καὶ εἰδικώτερον ἀπὸ τὴν περιοχὴν Ἄρματα καὶ ἀπὸ τῆς διαβάσεως Μπογυντάνι.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω διαταγῶν, περιῆλθον εἰς τὴν ταξιαρχίαν καὶ δύο ἕτεραι τοιαῦται τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων, ἡ μὲν μία μὲ ὥραν ἐκδόσεως τὴν 0935 τῆς 4ης Νοεμβρίου ἔθετεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ταξιαρχίας τὸ 5ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (μεῖον ΙΙ/5 τάγμα) ὅπερ ἐκινεῖτο ἀπὸ Γρεβενῶν πρὸς Δούτσικον καὶ ὑπενθύμιζεν εἰς ταύτην τὴν ἐκτέλεσιν τῆς δοθείσης ἤδη διὰ τῆς ἀπὸ 3ης Νοεμβρίου διαταγῆς ἐπιχειρήσεων ἀποστολῆς, ἤτοι τὴν ἐξασφάλισιν τῶν διαβάσεων Γομάρας καὶ τὴν προώθησιν πρὸς Δίστρατον καὶ Ἄρματα ἰσχυρῶν ἀναγνωρίσεων, ἡ δὲ δευτέρα μὲ ὥραν ἐκδόσεως τὴν 1800 τῆς 4–11–40

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 716/Β/1/Σελ. 29.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 716/Β/1/Σελ 29.

διέτασσε τὴν ταξιαρχίαν ὅπως κινηθῇ δραστηρίως πρὸς Δίστρατον ἵνα διασκορπίσῃ τὰ ἐκεῖ ὑπολείμματα τοῦ ἐχθροῦ (1).

Τὸ ἑσπέρας τῆς 4ης Νοεμβρίου, ἡ ταξιαρχία εἶχε τὴν πρώτην κατόπτευσιν εἰς τὸ ὕψωμα Λιανούρα τρία χιλιόμετρα νοτίως Σαμαρίνας, τὴν διευτέραν κατόπτευσιν εἰς τὴν διάβασιν Παντεμσιάτι, τὸ ἀφιχθὲν τὴν ἑσπέραν Ι/5 Τάγμα εἰς Σαμαρίναν, τὴν διοίκησιν τοῦ 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ τὸ ΙΙΙ/5 Τάγμα ἐν κινήσει ἀπὸ Γρεβενὰ πρὸς Δούτσικον, τὸ Ι/51 Τάγμα ἐν προφυλακαῖς νοτίως Σαμαρίνας, τὸ Ι Σύνταγμα Ἱππικοῦ καὶ τὴν Β' Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως εἰς τὰς περιοχὰς Κύρκουρη καὶ Σαμαρίναν, ἔνθα καὶ ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς ταξιαρχίας.

Τὸ 8ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν κατὰ τὴν 4ην Νοεμβρίου εὑρίσκετο βορειοδυτικῶς καὶ βορειοανατολικῶς Διστράτου (2).

Αἱ ἐνέργειαι τῶν Μεγάλων Μονάδων.

132. Εἶχον παρέλθει ἤδη πέντε ἡμέραι ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰταλικῆς κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπιθέσεως. Εἰς τὴν Ἤπειρον μετὰ τὴν συγκράτησιν τῆς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας—Καλαμᾶ ἡ κατάστασις δὲν ἐνέπνεεν ἀνησυχίας. Πιθανότης ἐπαναλήψεως τῶν Ἰταλικῶν ἐπιθέσεων δὲν ἀνησύχει τὸ ΓΣ, δεδομένου, ὅτι αἱ ἐκεῖ ἑλληνικαὶ δυνάμεις εἶχον ἀρκούντως ἐνισχυθῆ, αἱ δὲ ἀρχικαὶ ἀμυντικαὶ ἐπιτυχίαι εἶχον ἀναπτερώσει τὸ ἠθικὸν καὶ τὴν πεποίθησιν ἐπὶ τὴν νίκην.

Ἡ εἰς τὴν περιοχὴν Πίνδου, ἡ πραγματοποιηθεῖσα εἰς βάθος τριάκοντα χιλιομέτρων καὶ πλάτος εἴκοσι, ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ τολμηρὰ ἰταλικὴ διείσδυσις, ἐδημιούργει σοβαρὰν ἀπειλὴν διὰ τὰς ἐν συγκροτήσει ἀκόμη εὑρισκομένας ἑλληνικὰς δυνάμεις.

Τὸ ἀπόσπασμα Πίνδου, εὑρεθὲν πρὸ ὑπερτέρων δυνάμεων τολμηρῶς ἐνεργουσῶν, ἠναγκάσθη κατόπιν σκληροῦ διημέρου ἀγῶνος νὰ συμπτυχθῇ βαθέως.

Ἡ ἐξ ὅλων τῶν κατευθύνσεων ἄφιξις τῶν πρώτων ἐνισχύσεων, ὠθουμένων ὑπὸ τοῦ ΓΣ, πρὸς τὴν περίμετρον τοῦ δημιουργηθέντος θύλακος, ἡ ἄφιξις τῆς διοικήσεως τῆς Ι Μεραρχίας ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ ἰδίᾳ ἡ ἀπόφασις ὅπως ἀναληφθῇ ἀμέσως ἐπίθεσις, ἤρχισαν νὰ ἰσορροπῶσι τὴν κατάστασιν εἰς τὴν Πίνδον. Ἡ δημιουργία νέου μετώπου συνδέοντος τὰς ἐσωτερικὰς πτέρυγας τῶν δυνάμεων τῆς VIII Μεραρχίας καὶ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἤρχισε νὰ πραγματοποιῆται ἀπὸ τῆς 1ης Νοεμβρίου.

Ἡ ὤθησις τῶν ἰταλικῶν δυνάμεων εἰσβολῆς μέχρι Παλαιοσελίου καὶ Σαμαρίνας καὶ ἡ πρὸς Νότον στροφὴ τῶν δύο ἐμβόλων ἐπιθέσεως αὐτῶν, πιστοποιοῦσιν ὅτι ἡ πρόθεσις τῆς ἰταλικῆς διοικήσεως ἦτο ἡ κατάληψις τῆς περιοχῆς τοῦ Μετσόβου, κόμβου συγκοινωνιῶν καὶ ζωτικοῦ χώρου μεγάλης ἀξίας διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τῶν περιοχῶν Θεσσαλίας καὶ Ἠπείρου. Τὸ Βόρειον σκέλος τοῦ ἰταλικοῦ θύλακος ἀπὸ Φούρκας πρὸς Λυκορράχην καὶ Ἀετομηλίτσαν ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἀσθενῶν ἰταλικῶν δυνάμεων καὶ ἀπετέλει τὸ ἀσθενὲς πλευρὸν τῆς ἰταλικῆς πρὸς Μέτσοβον ἐνεργείας, ἧς ὅμως ἡ ἰσχὺς δὲν ἦτο ἀκόμη γνωστή.

Τὸ ΓΣ, διὰ τῶν ἀποφάσεων ἃς ἔλαβε κατὰ τὴν 29ην Ὀκτωβρίου καὶ τὴν 31ην τοῦ ἰδίου, προέβλεπε τὸν προσανατολισμὸν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὴν Ἤπειρον, αἱ δυνάμεις τοῦ ὁποίου μετὰ τῶν ἐπὶ τόπου δυνάμεων τῆς ἐνισχυμένης

(1) Παράρτημα 21.
(2) Σχεδιάγραμμα 12.

VIII Μεραρχίας θ' ἀνελάμβανον ἐπίθεσιν πρὸς Βορρᾶν τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ. Ἐπίσης προέβλεπε τὸν προσανατολισμὸν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὴν Πίνδον διὰ τὴν ἀπόφραξιν τοῦ ρήγματος καὶ τὴν προοδευτικὴν ἐξάλειψιν τοῦ δημιουργηθέντος θύλακος καὶ τὴν δι' ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν ἐπέμβασιν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ εἰς τὴν Ἄνω κοιλάδα τοῦ Δεβόλη ποταμοῦ βορείως Γράμμου, πρὸς ἄμεσον ἀντιπερισπασμὸν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν εἰς Ἤπειρον καὶ Πίνδον διεξαγομένων ἐπιχειρήσεων. Πρὸς τοῦτο ἐνίσχυσε τὰς ἀνωτέρω δυνάμεις ὡς ἑξῆς (1) :

Διέθεσε εἰς τὸ ΤΣΔΜ τὴν XI Μεραρχίαν, ὑπὸ τὸν περιορισμὸν ὅπως ἡ χρησιμοποίησις ταύτης γίνῃ κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ Ἀρχιστρατήγου, εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ δύο πολυβολαρχίας βαρέων πολυβόλων ἐκ τοῦ Ε' Σώματος Στρατοῦ πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς IX Μεραρχίας, καὶ εἰς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ τὸ 4ον Τάγμα Πολυβόλων θέσεως καὶ τὴν Γ' Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως.

Ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία ἐβομβάρδισε τὴν 1ην Νοεμβρίου τὸ Μέτσοβον δίς. Ἡ Θεσσαλονίκη ἐβομβαρδίσθη τετράκις ὑπὸ σμήνους ἀεροπλάνων μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν κόμητα Τσιάνο. Μία ἐκ τῶν βομβῶν τούτων ἔπεσε πλησίον τοῦ Ἰταλικοῦ σχολείου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶχον συγκεντρωθῆ τὰ μέλη τῆς Ἰταλικῆς παροικίας, φονευθέντος τοῦ φυλάσσοντος τοῦτο ἕλληνος χωροφύλακος.

135. Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ τὰς κρισίμους καταστάσεις τοῦ ἀγῶνος τῆς Πίνδου, προσπαθεῖ διὰ παντὸς μέσου καὶ συμφώνως πρὸς τὰς διαταγὰς τῶν προϊσταμένων του κλιμακίων καὶ τῶν προτάσεων τῶν ὑπ' αὐτὸ μονάδων, νὰ προωθήσῃ πρὸς τὴν περιοχὴν ταύτην πάσας τὰς ὑπὸ τὰς διαταγάς του περιερχομένας μονάδας, συγκροτοῦν διὰ τούτων τακτικὰ συγκροτήματα μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως ἀνακόψῃ τὴν ἐπιθετικὴν κίνησιν τῶν Ἰταλῶν καὶ ἐνεργήσῃ ἐν καιρῷ ἐπιθετικῶς κατ' αὐτῶν. Τὴν 1ην Νοεμβρίου διέθεσεν (2) εἰς τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ τὴν Β' Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως καὶ τὸ 1ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ ἅτινα κινηθέντα ἐκ Λαρίσης εὑρίσκοντο εἰς τὴν περιοχὴν Σερβίων καὶ ἀνατολικῶς Κοζάνης, ὁπόθεν διὰ συντόνων πορειῶν ἤχθησαν εἰς Δούτσικον πρὸς συνάντησιν τῆς ταξιαρχίας.

Διέταξε τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε διαθέσει τὸ συμπτυχθὲν πρὸς Ρωμηὸν I/51 Τάγμα, νὰ προωθηθῇ πρὸς Δούτσικον καὶ ἐκεῖθεν, μετὰ ἐξασφάλισιν τοῦ ὑψώματος Σκούρτζα, νὰ κινηθῇ πρὸς τὸν αὐχένα Ρωμηὸς ἐν συνδυασμῷ μὲ παρομοίαν ἐνέργειαν τῆς I Μεραρχίας.

Διέταξεν ἐπίσης τὴν I Μεραρχίαν ὅπως τὴν 2αν Νοεμβρίου ἐπιτεθῇ ἀπὸ Ζούζουλη πρὸς κατάληψιν τοῦ Ρωμηοῦ, μετὰ συγχρόνου ἐνεργείας ἐκ τοῦ Προφήτου Ἠλία καὶ Φούρκας πρὸς Κεράσοβον, ἐν συνδέσμῳ μετὰ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ. Διὰ τῆς αὐτῆς διαταγῆς ἐπληροφόρει ὅτι διετάχθη ἡ IX Μεραρχία ὅπως προωθήσῃ εἰς Λυκορράχην τὸν διοικητὴν τῆς V Ταξιαρχίας μετὰ δύο ταγμάτων μὲ ἀποστολὴν ὅπως, ἀναλαμβάνων ὑπὸ τὰς διαταγάς του καὶ τὰ ἐπὶ τόπου τμήματα τῆς I Μεραρχίας, ἐξασφαλίσῃ τὰς πρὸς Βορειοανατολὰς καὶ Ἀνατολὰς διαβάσεις, καλύπτων οὕτω τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς μεραρχίας ἵνα αὕτη ἐνεργήσῃ ἐκκαθάρισιν τῆς μέχρι Σμόλικα καὶ δυτικῶς Βουζίου περιοχῆς, ἀπερίσπαστος διὰ τὸ δεξιὸν (βόρειον) πλευρόν της.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ διὰ τῆς τελευταίας ταύτης διαταγῆς, ἀποβλέπον εἰς τὴν κατάληψιν τῆς σπουδαιοτάτης διαβάσεως τοῦ αὐχένος Ρωμηὸς ἐπὶ τοῦ ὄρους Βουζίου, καθορίζει σαφεῖς συγκλινούσας ἐπιθετικὰς ἀποστολάς, εἰς μὲν τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ ἐν τῇ κατευθύνσει Σκούρτζα–Κύρκουρη – Ρωμηός, εἰς

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 628/Α/37 καὶ 41.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2β Σελ. 27.

δὲ τὴν Ι Μεραρχίαν διὰ τοῦ ἀριστεροῦ της ἐν τῇ κατευθύνσει Ζούζουλη–Ρωμηός. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἔχει τὴν γνώμην ὅτι διὰ τῆς κατοχῆς τῆς Σκούρτζας καὶ τοῦ Λυκοκρεμάσματος ἐκαλύπτοντο αἱ πρὸς Γρεβενὰ διαβάσεις καὶ ὅτι θὰ ἦτο εἰς θέσιν ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ὑπερκέρασιν τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Ζούζουλη καὶ Φούρκα φιλίων δυνάμεων ἀφ' ἑτέρου, δὲ νὰ προσβάλῃ ἐκ τῶν νώτων τὸν ἐχθρὸν ἐὰν οὗτος κατηυθύνετο πρὸς Δίστρατον–Μέτσοβον. Αἱ ἀπόψεις αὗται τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, μεταδοθεῖσαι τηλεφωνικῶς εἰς τὸ ΓΣ ἐνεκρίθησαν ὑπὸ τοῦ 'Αρχιστρατήγου, ὅστις, ἐπὶ πλέον, καθώρισεν ὡς γενικὴν κατεύθυνσιν ἐπιθέσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ τὴν κατεύθυνσιν Νεάπολις–Κόνιτσα (1).

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐνίσχυσε κατὰ τὴν 2αν Νοεμβρίου τὴν Ταξιαρχίαν 'Ιππικοῦ δι' οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ τῶν 85 καὶ τῆς διοικήσεως τοῦ 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ μετὰ τοῦ ΙΙΙ/7 Τάγματος. 'Επίσης πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς Ι Μεραρχίας διέθεσε τὸ Ι/16 Τάγμα τῆς ΧΙ Μεραρχίας, τὸ ΙΙ/52 Τάγμα τῆς V Ταξιαρχίας καὶ τὴν ΙΧ 'Ομάδα 'Αναγνωρίσεως. Τὰ τελευταῖα ταῦτα θὰ συνεκεντροῦντο εἰς 'Επταχώριον.

134. Τὸ ΓΣ, ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὰς ἐκδοθείσας κατὰ τὴν 31ην 'Οκτωβρίου ὁδηγίας του, διὰ νεωτέρων τοιούτων ἐκδοθεισῶν τὴν 2αν Νοεμβρίου (2), διετύπωσε κατευθυντηρίους γραμμάς, βάσει τῶν ὁποίων θὰ διεξήγοντο μελλοντικῶς αἱ ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας.

Κατὰ ταύτας, τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, ἐνεργοῦν κατὰ μῆκος τοῦ ἄξονος τῆς 'Εγνατίας ὁδοῦ καὶ λαμβάνον ὑπὸ τὰς διαταγάς του τὴν IV Ταξιαρχίαν καὶ τὰς ΙΧ καὶ Χ Μεραρχίας θὰ ἐπεζήτει νὰ ἀπαγορεύσῃ εἰς τὸν ἀντίπαλον τὴν ἐλευθέραν χρησιμοποίησιν τοῦ κόμβου συγκοινωνιῶν Κορυτσᾶς διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Μόροβας. Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐνεργοῦν ἐπὶ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως Νεάπολις–Κόνιτσα θὰ ἐνήργει κατὰ τῶν συγκοινωνιῶν τῶν εἰς τὸ Θέατρον 'Ηπείρου ἐνεργουσῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ.

Εἰς πᾶσαν περίπτωσιν, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἔδει νὰ ἀποφράξῃ τὰς ἐκ τῶν περιοχῶν 'Ερσέκας καὶ Κονίτσης πρὸς 'Ανατολὰς ἀγούσας κατευθύνσεις. 'Επὶ πλέον, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ διὰ τοῦ δεξιοῦ του θὰ ἐκάλυπτε τὰς πρὸς Μόροβαν ἐπιχειρήσεις τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ. Εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐτίθετο ἡ V Ταξιαρχία, ἡ Ι Μεραρχία, ἡ ΧΙ Μεραρχία συγκεντρουμένη εἰς τὰς περιοχὰς Κοζάνης καὶ Σιατίστης καὶ ἡ Ταξιαρχία 'Ιππικοῦ μετὰ τῆς Β' 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως.

Εἰς τὸ Θέατρον 'Ηπείρου εἰς ὃ ἐνήργουν ἤδη ἡ VIII Μεραρχία καὶ ἡ εἰς περιοχὴν Μετσόβου διατεθεῖσα καὶ συγκεντρουμένη ἤδη Μεραρχία 'Ιππικοῦ, προσανατολίζεται τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ (ΙΙ καὶ IV Μεραρχίαι) ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει Καλαμπάκα–Μέτσοβον–'Ιωάννινα.

'Η μεραρχία ἱππικοῦ εἰς τὴν Πίνδον.

135. 'Απὸ τῆς 1ης Νοεμβρίου, ἡ Μεραρχία 'Ιππικοῦ ἤρξατο συγκεντρουμένη εἰς τὴν μεταξὺ Μετσόβου καὶ Καλαμπάκας περιοχήν, μὲ διοικητὴν τὸν 'Υποστράτηγον Στανωτᾶν Γεώργιον.

Αὕτη, τὴν 28ην 'Οκτωβρίου ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν κάτωθι :

— τοῦ Στρατηγείου της
— τοῦ Στρατηγείου τῆς Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/44.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/44.

— τοῦ 1ου Συντάγματος Ἱππικοῦ Θεσσαλονίκης
— τοῦ 3ου Συντάγματος Ἱππικοῦ Σερρῶν
— τοῦ Μηχανοκινήτου Συντάγματος Ἱππικοῦ
— τῆς Μοίρας Ἐφίππου Πυροβολικοῦ
— τῆς Μηχανοκινήτου Πυροβολαρχίας Σκόντα
— Ἴλης Μηχανικοῦ καὶ Ἴλης Διαβιβάσεων

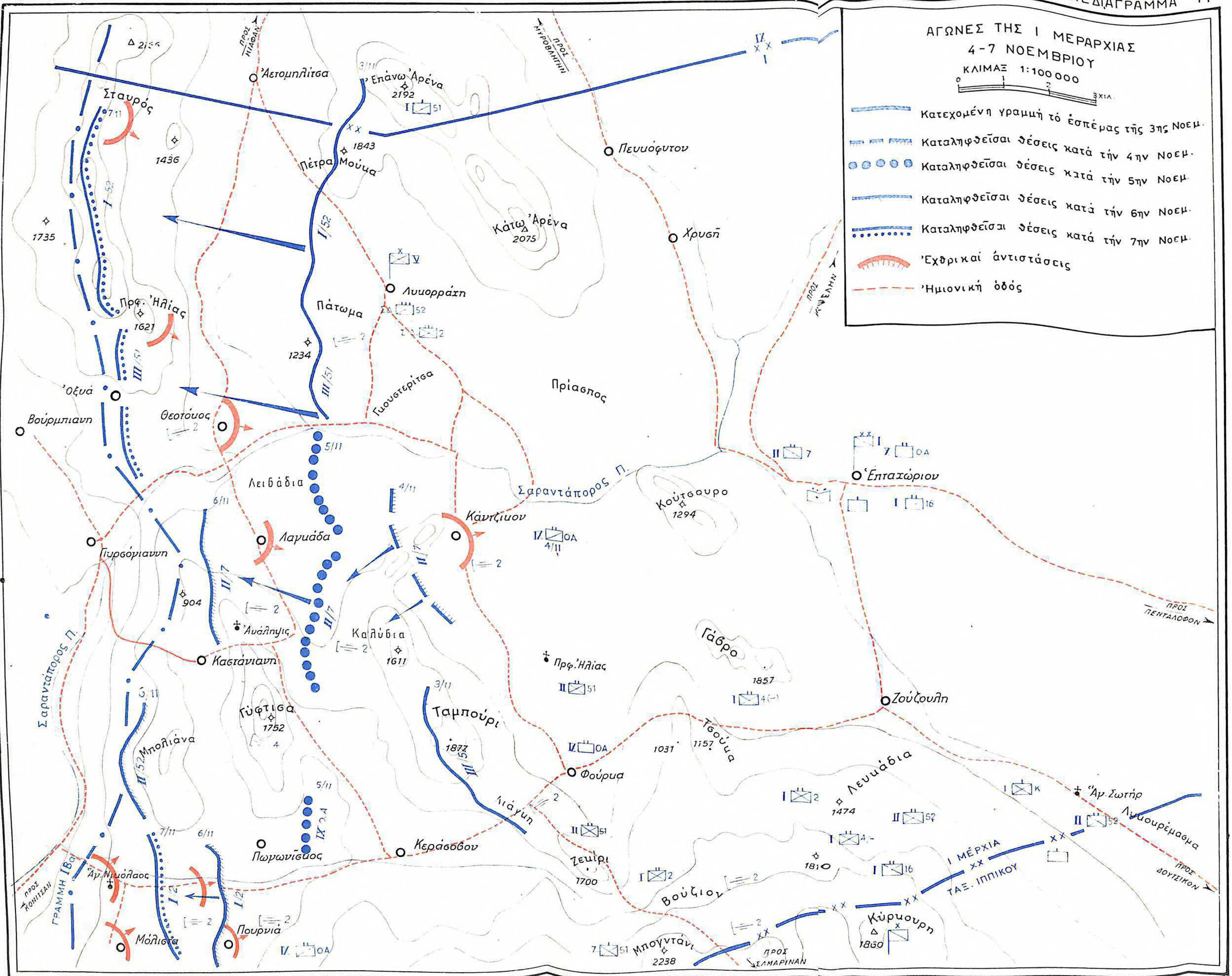
Κατόπιν διαταγῆς τοῦ ΓΣ ὅπως ἡ εἰς τὴν Μεραρχίαν Ἱππικοῦ ἀνήκουσα Ταξιαρχία Ἱππικοῦ ὠθηθῇ πρὸς Κοζάνην, αὕτη τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου ἀναχωρήσασα μετὰ τοῦ στρατηγείου της, μιᾶς ἴλης καὶ μιᾶς πυροβολαρχίας Σκόντα ἐκινήθη διὰ Κοζάνην, τεθεῖσα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ΤΣΔΜ. Ἡ ὑπόλοιπος δύναμις τῆς μεραρχίας διετάχθη ὑπὸ τοῦ ΓΣ ὅπως συγκεντρωθῇ εἰς τὴν περιοχὴν Μετσόβου ἐνισχυομένη διὰ τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ (μεῖον τάγμα), διὰ τάγματος τοῦ 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ μιᾶς πυροβολαρχίας τῶν 155 (1), ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Ἀρχιστρατήγου.

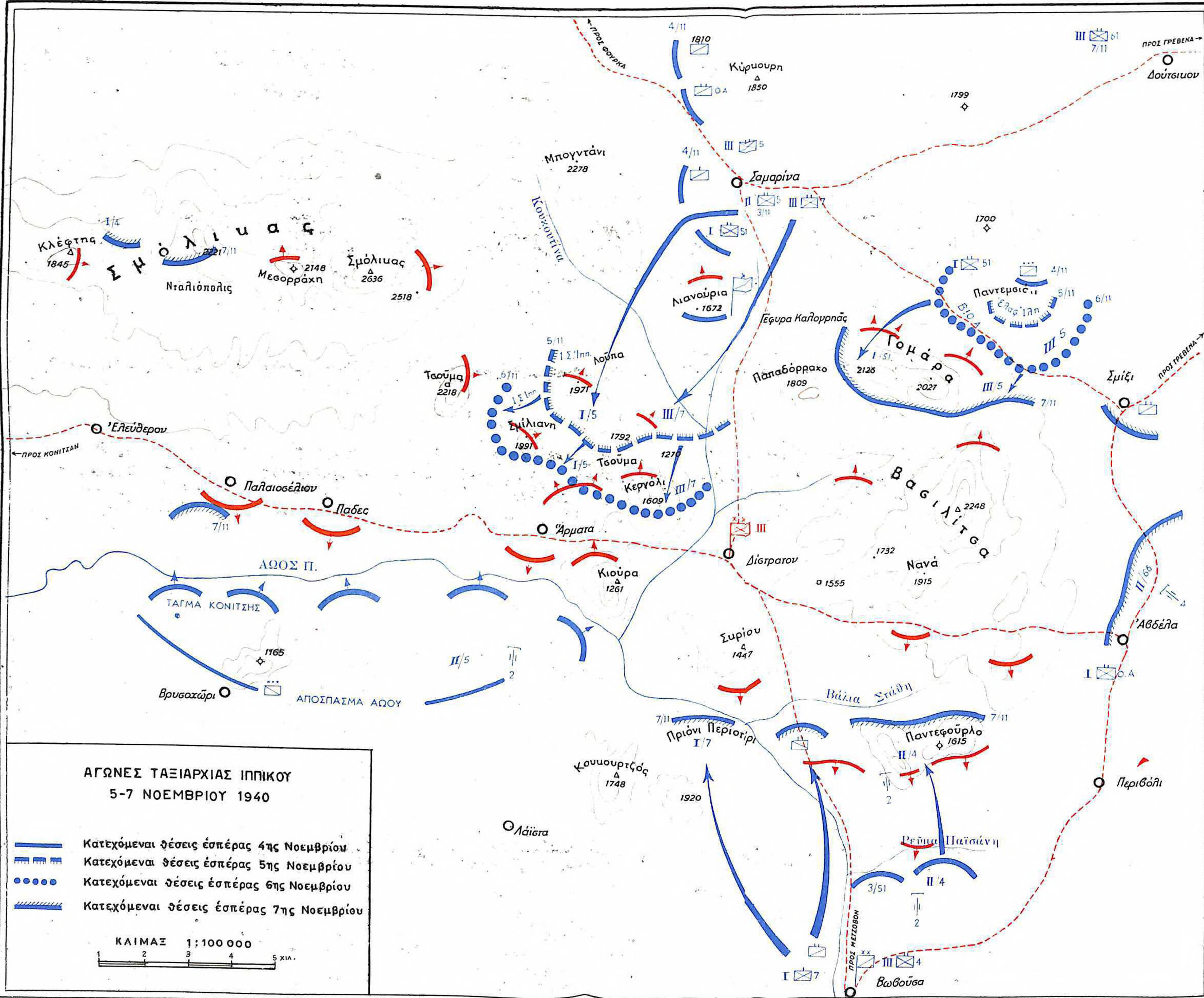
Ἡ Διοίκησις τῆς μεραρχίας, προηγηθεῖσα τῶν ὀργανικῶς εἰς αὐτὴν ἀνηκόντων τμημάτων, εὑρίσκετο τὴν 1ην Νοεμβρίου εἰς Μέτσοβον, ἔχουσα τὸ ΙΙ/4 Τάγμα εἰς Καλαμπάκαν, τὸ Ι/7 Τάγμα (μεῖον λόχος) καὶ οὐλαμὸν πυροβολικοῦ ἐν κινήσει πρὸς Κουκουροῦντζον ὑπὸ συνεχῆ βομβαρδισμὸν ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων, τὴν πυροβολαρχίαν τῶν 155 εἰς Μέτσοβον, Τμῆμα τοῦ Μηχανοκινήτου Συντάγματος Ἱππικοῦ καὶ τὰς Ἴλας διαβιβάσεων καὶ μηχανικοῦ εἰς Λάρισαν. Τὸ 3ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ μετεφέρετο σιδηροδρομικῶς ἐκ Σερρῶν εἰς Λάρισαν.

Τὴν 2αν Νοεμβρίου, ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ μετέφερε δι' αὐτοκινήτων τὸ ΙΙ/4 Τάγμα ἐκ Καλαμπάκας εἰς Μέτσοβον καὶ ὤθησε τοῦτο διὰ νυκτὸς πρὸς Βωβοῦσαν (2). Τὸ Τάγμα τοῦτο, συγκροτούμενον εἰσέτι, ἐκινήθη ἄνευ μεταγωγικῶν τὴν 0100 τῆς 3ης Νοεμβρίου, ὁ δὲ ὁρισθεὶς ὡς διοικητής του κατέφθασε τοῦτο καθ' ὁδόν. Μία διμοιρία τοῦ τάγματος ἔδει νὰ ἐγκατασταθῇ περὶ τὸ ὕψωμα Τόκα (1888) πρὸς ἀπαγόρευσιν ἀπὸ Νότου τῶν ἀπὸ Αὐτιὰ καὶ Φλέγκα ὀρεινῶν διαβάσεων. Ἡ ραγδαία βροχή, τὸ πυκνὸν σκότος καὶ ἡ ἀπειρία τῶν στελεχῶν, συνετέλεσαν ὥστε, τὸ πλεῖστον τοῦ τάγματος νὰ ἀποκοπῇ καθ' ὁδὸν καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκ νέου εἰς τὴν ἀφετηρίαν του εἰς τὸ δάσος δυτικῶς Προφήτου Ἠλία Μετσόβου, ἔνθα ἀνασυνταχθὲν καὶ ὀργανωθὲν ἐτέθη ἐκ νέου εἰς κίνησιν διὰ Βωβοῦσαν, περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 3ης Νοεμβρίου. Ἡ μεραρχία ἔχουσα πληροφορίας ὅτι ἰταλικὰ στρατεύματα κατέρχονται πρὸς Νότον καὶ ἔχουσα ὡς ἀποστολὴν νὰ καλύψῃ εὐρέως τὴν ὁδὸν Ἰωαννίνων—Καλαμπάκας εἰς τὸ ὕψος Κουκουροῦντζος—Βωβοῦσα ἀπεφάσισεν ὅπως διὰ τῶν Ι/7 καὶ ΙΙ/4 Ταγμάτων ἐξασφαλίσῃ ὁλόκληρον τὸ ὀρεινὸν συγκρότημα Κουκουροῦντζος, πρᾶγμα ὅπερ θὰ ἐπέτρεπε τὴν συγκέντρωσιν τῶν ὑπολοίπων δυνάμεων αὐτῆς εἰς Μέτσοβον ἐν σχετικῇ ἀσφαλείᾳ.

Τμήματα τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ, κινούμενα ἐκ Διστράτου, εἰσῆλθον εἰς τὰς πρώτας οἰκίας τοῦ χωρίου Βωβοῦσα, ἔνθα εὑρέθησαν ἀντιμέτωπα τοῦ 3/51 Λόχου τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, ὅστις συμπτυσσόμενος ἀπὸ τῆς 31ης Ὀκτωβρίου διὰ τῶν ὀρεινῶν διαβάσεων τοῦ Σμόλικα καὶ παραπλανηθείς, ἔφθασε τὴν 0900 τῆς 3ης Νοεμβρίου εἰς Βωβοῦσαν. Ὁ διοικητὴς τοῦ λόχου, συνεδέθη τηλεφωνικῶς μετὰ τῆς εἰς Μέτσοβον εὑρισκομένης Μεραρχίας Ἱππικοῦ καὶ μετέδωσεν εἰς ταύτην τὴν πληροφορίαν, ὅτι οἱ Ἰταλοὶ τὸ ἑσπέρας τῆς 2ας Νοεμβρίου εἶχον καταλάβει τὸ Δίστρατον. Ἡ μεραρχία τῷ ἐγνώρισεν ὅτι ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγάς της καὶ διε-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/34.
(2) Σχεδιάγραμμα 13.

ΑΓΩΝΕΣ ΤΗΣ Ι ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ
4-7 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ
ΚΛΙΜΑΞ 1:100 000
Κατεχομένη γραμμή τό έσπέρας τῆς 3ης Νοεμ.
Καταληφθεῖσαι θέσεις κατά τήν 4ην Νοεμ.
Καταληφθεῖσαι θέσεις κατά τήν 5ην Νοεμ.
Καταληφθεῖσαι θέσεις κατά τήν 6ην Νοεμ.
Καταληφθεῖσαι θέσεις κατά τήν 7ην Νοεμ.
Ἐχθρικαί ἀντιστάσεις
Ἡμιονική ὁδός
Ἀετομηλίτσα
Ἐπάνω Ἀρένα
2192
Σταυρός
1436
1843
Πέτρα Μούμα
Πευκόφυτον
Κάτω Ἀρένα
2075
Χρυσή
1735
Λυκορράχη
Πάτωμα
Προφ. Ἠλίας
1621
1234
Γκουστερίτσα
Πρίασπος
Ὀξυά
Βούρμπιανη
Θεοτόκος
Λειβάδια
Σαραντάπορος Π.
Ἐπταχώριον
Κούτσουρο
1294
Κάντζικον
Λαγκάδα
Πυρσόγιαννη
904
Ἀνάληψις
Καλύβια
1611
ΠΡΟΣ ΠΕΝΤΑΛΟΦΟΝ
Γάβρο
Καστάνιανη
Προφ. Ἠλίας
1857
Ζούζουλη
Γύφτισα
1752
Ταμπούρι
1877
Τσούμα
1031
1157
Μπολιάνα
Φούρκα
Λευκάδια
1474
Ἅγ. Σωτήρ
Λιάγκη
Πωγωνίσκος
Κεράσοβον
Ζεκίρι
1700
1810
Λυκουρέμασμα
Ι ΜΕΡΑΡΧΙΑ
ΤΑΞ. ΙΠΠΙΚΟΥ
ΠΡΟΣ ΔΟΥΤΣΙΚΟΝ
ΠΡΟΣ ΚΟΝΙΤΣΑΝ
ΓΡΑΜΜΗ ΙΒα
Ἅγ. Νικόλαος
Μόλιστα
Πουρνιά
Βούζιον
Κύρνουρη
1860
Μπογντάνι
2238
ΠΡΟΣ ΣΑΜΑΡΙΝΑΝ

ΑΓΩΝΕΣ ΤΑΞΙΑΡΧΙΑΣ ΙΠΠΙΚΟΥ
5-7 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1940
Κατεχόμεναι θέσεις έσπέρας 4ης Νοεμβρίου
Κατεχόμεναι θέσεις έσπέρας 5ης Νοεμβρίου
Κατεχόμεναι θέσεις έσπέρας 6ης Νοεμβρίου
Κατεχόμεναι θέσεις έσπέρας 7ης Νοεμβρίου
ΚΛΙΜΑΞ 1:100 000
5 ΧΙΛ.
ΠΡΟΣ ΦΟΥΡΚΑ
Κύρνουρη
1850
ΠΡΟΣ ΓΡΕΒΕΝΑ
Δούτσικον
Μπογντάνι
2278
Σαμαρίνα
Κλέφτης
1845
Σ μ ό λ ι κ α ς
Νταλιόπολις
Μεσορράχη
2148
Σμόλικας
2636
2518
Λιανούρια
1672
Γέφυρα Καλογρηάς
Παντεμοίς
Τ ο μ ά ρ α
2126
2027
Σμίξι
Τσούμα
2218
Λούπα
1971
Παπαδόρραχο
1809
Ἐλεύθερον
ΠΡΟΣ ΚΟΝΙΤΣΑΝ
Σμίλιανη
1991
1792
Τσούμα
1270
Κεργόλι
1609
Παλαιοσέλιον
Πάδες
Ἄρματα
Β α σ ι λ ί τ σ α
2248
Δίστρατον
1732
Νανά
1915
1555
ΑΩΟΣ Π.
Κιούρα
1261
ΤΑΓΜΑ ΚΟΝΙΤΣΗΣ
Συρίου
1447
Ἀβδέλα
1165
Βρυσοχώρι
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΩΟΥ
Βάλια Στάθη
Πριόνι Περιστέρι
Παντεφούρλο
1615
Κουσουρτζός
1748
1920
Περιβόλι
Λάϊστα
Ρεῦμα Παϊσάνη
ΠΡΟΣ ΜΕΤΣΟΒΟΝ
Βωβοῦσα

τάσσετο ὅπως ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς εἰς τὰ ὑψώματα Βωβούσης, διὰ νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν περαιτέρω προχώρησιν τῶν Ἰταλῶν. Ὁ ἐντὸς τῆς Βωβούσης ἀγὼν μεταξὺ τοῦ ὡς ἄνω λόχου καὶ τῶν Ἰταλῶν, ἤρξατο τὴν 1400 τῆς 3ης Νοεμβρίου. Ὁ λόχος καταλαμβάνει τὴν 1700 τὴν μοναδικὴν ἡμιονικὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἐκ Διστράτου πρὸς Βωβοῦσαν καὶ ἀπαγορεύει διὰ τῶν αὐτομάτων ὅπλων του πᾶσαν ἐπικοινωνίαν τῶν Ἰταλῶν μεταξὺ Βωβούσης καὶ Διστράτου (1).

Τὸ ἐν πορείᾳ τμῆμα τοῦ ΙΙ/4 Τάγματος, ὅπερ δὲν εἶχεν ἀποκοπῆ, ἐγκαταλεῖψαν τοὺς γυλιούς του, ἤχθη εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ 3/51 Λόχου εἰς Βωβοῦσαν κατὰ τὴν 1700 (2). Ἀπὸ τῆς 1730 ἤρξατο βολὴ τοῦ Ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ ἐξ ἀποστάσεως 300–400 μέτρων δι' ἀμέσου σκοπεύσεως κατὰ τοῦ τμήματος τούτου. Αἱ δυσμενεῖς ὅμως συνθῆκαι, ὑφ' ἃς τὸ ΙΙ/4 Τάγμα ἤχθη εἰς τὸν ἀγῶνα, ἔσχον ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς μαχητικότητος αὐτοῦ μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑποστῇ σοβαρὸν κλονισμόν. Ἡ ἀνασυγκρότησίς του ἐπετεύχθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς (3).

Τὸ Ι/7 Τάγμα ἐγκατεστάθη κατὰ τὴν 3ην Νοεμβρίου ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Κουκουροῦντζος, πλὴν καὶ τοῦ Τάγματος τούτου τμῆμα, ἐπηρεασθὲν ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῆς Βωβούσης, συμπτύσσεται πρὸς Ἐλατοχώρι.

Ἡ κατάστασις αὕτη τοῦ Ι/7 Τάγματος ὠφείλετο εἰς τὸ ὅτι οἱ συγκροτοῦντες τοῦτο ὁπλῖται ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον ἀγύμναστοι πεζοναῦται, καθὼς καὶ εἰς τὸν ἠθικὸν κλονισμὸν τοῦ διοικητοῦ τοῦ λόχου πολυβόλων ὅστις ἀναφέρει ὅτι προσεβλήθη ὑπὸ ἀλεξιπτωτιστῶν καὶ ἐγκατέλειψε τὸ τμῆμα του. Ἐναντίον του ἐπεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ Στρατοδικείου αὐστηρόταται κυρώσεις. Ἡ δυσμενὴς ἐξέλιξις τοῦ ἀγῶνος τῶν πρώτων ἐμπλακέντων τμημάτων, ἠνάγκασε τὴν Μεραρχίαν Ἱππικοῦ νὰ διατάξῃ τὴν ἄμεσον συγκέντρωσιν τοῦ Μηχανοκινήτου Συντάγματος Ἱππικοῦ ὅπερ εὑρίσκετο ἐν Καλαμπάκᾳ, εἰς τὴν περιοχὴν Σιότοπο–Πλάκα (ἓξ χιλιόμετρα βορειοδυτικῶς Μετσόβου), καὶ τὴν ἄμεσον κίνησιν πρὸς Μέτσοβον παντὸς ἀποβιβαζομένου τμήματος τοῦ μεταφερομένου σιδηροδρομικῶς ἐκ Σερρῶν εἰς Λάρισαν 3ου Συντάγματος Ἱππικοῦ.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς 3ης Νοεμβρίου, ἔφθασεν εἰς τὴν περιοχὴν Μετσόβου μέρος τοῦ Μηχανοκινήτου Συντάγματος Ἱππικοῦ, καὶ τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἡ Ιη Ἐπιλαρχία τούτου (μεῖον ἴλη) ἐπιβιβάζεται τὴν 1800 ἐν Λαρίσῃ πρὸς μεταφορὰν σιδηροδρομικῶς εἰς Καλαμπάκαν.

Ἐπὶ πλέον ἐπλησίασεν εἰς Μέτσοβον καὶ ὁ μεμονωμένος κινηθεὶς τὴν 1300 τῆς 2ας Νοεμβρίου ἐκ Καλαμπάκας λόχος τοῦ ΙΙ/4 Τάγματος μετὰ τῶν μεταγωγικῶν του. Ἡ διοίκησις τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ τὸ ΙΙΙ/4 Τάγμα μετεφέρθησαν σιδηροδρομικῶς εἰς Καλαμπάκαν καὶ ἐκεῖθεν τὴν 5ην Νοεμβρίου δι' αὐτοκινήτων εἰς Μέτσοβον.

136. Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 4ης Νοεμβρίου, ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Βωβοῦσαν (4) συνεχίζεται μέχρι τῆς μεσημβρίας. Πρὸ τῆς πιέσεως τῶν ΙΙ/4 Τάγματος καὶ 3/51 Λόχου, οἱ Ἰταλοὶ ἤρχισαν νὰ συμπτύσσωνται πρὸς Δίστρατον ἐγκαταλείψαντες 35 νεκρούς, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ἕνα ἀξιωματικόν. Ἡ Βωβοῦσα ἀνακατελήφθη. Τὸ Ι/7 Τάγμα, ὅπερ τὴν προηγουμένην ἡμέραν εἶχε διαρρεύσει πρὸς Ἐλατοχώρι, ἀνασυντάχθη καὶ ἐγκατεστάθη πάλιν ἐπὶ τοῦ Κουκουρούντζου.

Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ μηχανοκινήτου Συντάγματος Ἱππικοῦ κινεῖται ἀπὸ Καλαμπάκας πρὸς Μέτσοβον. Ἐπειδὴ ὅμως λόγῳ τῆς πεδινῆς συγκροτήσεώς του

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 715/Α/4 Σελ. 23 καὶ Φ. 668/Γ/5 Σελ. 5.
(2) Σχεδιάγραμμα 13.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 715/Α/4 Σελ. 23.
(4) Σχεδιάγραμμα 13.

δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ, προωθήθη παρὰ τὴν θέσιν Μαυροβοῦνι, δεκαὲξ χιλιόμετρα νοτιανατολικῶς Βωβούσης.

Τὴν ἐνέργειαν ταύτην τὴν ἐπέβαλλε καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ διημέρου ἰταλικὰ ἀεροπλάνα περιίπταντο τῆς περιοχῆς ταύτης, ὑπῆρχον δὲ καὶ πληροφορίαι ὅτι ἰταλικὰ τμήματα ἐκινοῦντο ἀπὸ Περιβόλι πρὸς Νότον.

Τὰ ἀποβιβαζόμενα εἰς Καλαμπάκαν τμήματα τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ, μεταφέρονται διαδοχικῶς ἀμέσως εἰς Μέτσοβον, οἱ μὲν ἄνδρες καὶ τὸ ὑλικὸν δι' αὐτοκινήτων τοῦ Μηχανοκινήτου Συντάγματος Ἱππικοῦ, τὰ δὲ κτήνη ὁδικῶς.

Πυροβολαρχία τοῦ Ι Συντάγματος Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ (μεῖον οὐλαμοῦ ὅστις εἶχεν ἀποσπασθῇ εἰς τὸ 1/7 Τάγμα) εὑρισκομένη εἰς Καλαμπάκαν (1) ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ. Ἡ Ι Ἐπιλαρχία τοῦ 3ου Συντάγματος Ἱππικοῦ φθάνει τὸ ἑσπέρας εἰς Καλαμπάκαν, καὶ εἷς οὐλαμὸς ταύτης προωθεῖται ἀμέσως ἀπὸ Μετσόβου εἰς Βρυσοχώρι ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀποσπάσματος Ἀώου.

Ἡ συγκέντρωσις τῶν μονάδων καὶ σχηματισμῶν τῆς μεραρχίας, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἤχθη, εἰς ἱκανοποιητικὸν σημεῖον. Καθυστέρει μόνον ἡ μερίμνη τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐπιστράτευσις τῆς Ἐφίππου Μοίρας Πολυβόλων.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 4ης Νοεμβρίου, ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ κατέχει σταθερῶς τὴν γραμμὴν Βωβοῦσα –Κουκουροῦντζος. Ἓν ἐχθρικὸν τάγμα εὑρίσκεται βορείως τοῦ ρεύματος Παϊζάνη, 6 χιλιόμετρα βορείως Βωβούσης.

Ἀγῶνες τῆς Ι Μεραρχίας εἰς Ρωμηὸν καὶ Ταμποῦρι.

137. Ἡ Ι Μεραρχία, προκειμένου κατὰ τὴν 2αν Νοεμβρίου νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπίθεσίν της, διέταξε τὸ Ι/2 Τάγμα, ὅπερ εὑρίσκετο εἰς Ἑπταχώριον, ὅπως κινηθῇ πρὸς Ζούζουλην, μὲ ἐντολὴν νὰ καλύψῃ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τοῦ εἰς Γάβρον ἐγκατεστημένου Ι/4 Τάγματος καὶ νὰ ἐπιζητήσῃ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Ι/51 Τάγματος εἰς Βούζιον. Τὴν 1400, ἐκοινοποίησεν εἰς τὸ Ι/4 Τάγμα τὴν πληροφορίαν περὶ τῆς ἀνωτέρω κινήσεως καὶ ἀποστολῆς τοῦ Ι/2 Τάγματος καὶ ἐπληροφόρησεν ὅτι εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ ἐτίθετο καὶ Οὐλαμὸς πυροβολικοῦ.

Τὴν 2400, ἡ μεραρχία ἐπληροφόρησε τὸ Ἀπόσπασμα Λυκορράχης ὅτι κατὰ τὴν 2αν Νοεμβρίου θὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπιθετικήν του ἐνέργειαν ὡς καὶ ὅτι τὸ ἀπόσπασμα ὑπαχθήσεται ὑπὸ τὴν V Ταξιαρχίαν ἅμα τῇ ἀφίξει της εἰς Λυκορράχην, καὶ ἀναλήψει ὑπὸ ταύτης τοῦ τομέως τούτου. Τὴν αὐτὴν ὥραν διέταξε (2) τὸ Συγκρότημα Δαβάκη ὅπως συνεχίσῃ τὴν ἐπιθετικὴν ἐνέργειάν του, πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῶν καθορισθέντων ἀντικειμενικῶν αὐτοῦ σκοπῶν, πρὸς Προφήτην Ἠλίαν Φούρκας, Ταμποῦρι καὶ Φοῦρκαν.

Ἡ μεραρχία, συνεχίζουσα τὴν ἀπὸ 1ης Νοεμβρίου ἐνέργειάν της ἐπιτίθεται διὰ τοῦ Συγκροτήματος Δαβάκη κατὰ τὰς πρώτας πρωϊνὰς ὥρας τῆς 2ας Νοεμβρίου. Τὸ Συγκρότημα τοῦτο καταλαμβάνει τὸ ὕψωμα Προφήτης Ἠλίας Φούρκας. Ὁ διοικητὴς τοῦ ἀποσπάσματος, ἀναφέρων εἰς τὴν μεραρχίαν τὴν κατάληψιν τούτου, ζητεῖ διὰ τὴν συνέχισιν τῆς ἐπιθέσεως πρὸς Ταμποῦρι νὰ τῷ διατεθῶσιν ἓν τάγμα πεζικοῦ καὶ πυρὰ πυροβολικοῦ (3).

Τὸ ἕτερον συγκρότημα τῆς διλοχίας τοῦ Ι/4 Τάγματος προσπαθεῖ ἀπὸ τῆς πρωΐας νὰ συνεχίσῃ τὴν πρὸς τὰ ἐμπρὸς κίνησίν του, ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος. Παραμένει καθηλωμένον εἰς τὴν περιοχὴν Γάβρος.

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/48.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2 Σελ. 11.
(3) Σχεδιάγραμμα 11.

Ἡ διαταχθεῖσα ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἡμέρας ἐνίσχυσις τοῦ Συγκροτήματος Δαβάκη διὰ τοῦ ΙΙΙ/52 Τάγματος (9ος καὶ 11ος Λόχοι) μετὰ δύο διμοιριῶν πολυβόλων ὑπὸ τὸν Ταγματάρχην Καραβίαν κατευθύνεται ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 2ας Νοεμβρίου πρὸς τὸν προφήτην Ἠλίαν Φούρκας, ἀφιχθεῖσα περὶ τὴν μεσημβρίαν λόγῳ τοῦ διακεκομμένου τοῦ ἐδάφους. Ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ τάγματος τούτου, ὠργανώθη ὡς ἑξῆς ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ συγκροτήματος ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῆς γραμμῆς Ταμποῦρι-Φούρκα τῇ ὑποστηρίξει καὶ τῶν λόχων τοῦ ΙΙ/51 Τάγματος :

9/52 Λόχος, διμοιρία πολυβόλων, 2 ὅλμοι πρὸς Ταμποῦρι μὲ ὥραν ἐξορμήσεως τὴν 1500.

11/52 Λόχος, διμοιρία πολυβόλων καὶ 2 ὅλμοι πρὸς Φούρκαν Λιάγκη μὲ ὥραν ἐξορμήσεως τὴν 1500.

Καθ' ἣν ὅμως ὥραν ἡτοιμάζετο ἡ ἐπίθεσις πρὸς Ταμποῦρι, οἱ Ἰταλοὶ οἵτινες ἀπὸ τῆς πρωΐας ἐκινοῦντο ἀπὸ Κάντσικο πρὸς Ταμποῦρι, συγκεντρωθέντες νοτιοδυτικῶς Προφήτου Ἠλία Φούρκας καθηλώνουσι διὰ πλευρικῶν πυρῶν τὰ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Προφήτου Ἠλία τμήματα καὶ προσπαθοῦσι νὰ καταλάβωσι τὸ ὕψωμα. Ἡ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια τῶν Ἰταλῶν ἀποκρούεται ὑπὸ τῶν φιλίων τμημάτων καὶ τελικῶς οἱ Ἰταλοὶ συμπτύσσονται πρὸς Δυσμὰς καὶ Νοτιοδυσμάς, ἐγκαταλείψαντες τραυματίας, αἰχμαλώτους, μεταγωγικὰ καὶ πολλὰ ὑλικά.

Ἀργότερον τραυματίζεται σοβαρῶς εἰς τὸ στῆθος ὁ Συνταγματάρχης Δαβάκης, καθ' ἣν στιγμὴν ἐξετέλει ἀναγνώρισιν, διακομισθεὶς τὴν νύκτα εἰς Ἑπταχώριον.

Ὁ ἕτερος τῶν λόχων τοῦ ΙΙΙ/52 Τάγματος (11ος) ἐπιτεθεὶς πρὸς Φούρκαν καταλαμβάνει τὸ χωρίον τοῦτο καὶ ἐν συνεχείᾳ τὰ ὑψώματα Λιάγκη, συλλαβὼν καὶ αἰχμαλώτους τινάς.

Τὴν διοίκησιν τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος μετὰ τὸν τραυματισμὸν τοῦ Συνταγματάρχου Δαβάκη, ἀναλαμβάνει ὁ Ταγματάρχης Καραβίας.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω γεγονότων, ἡ πρὸς Ταμποῦρι ἐπίθεσις ἀναβάλλεται διὰ τὴν ἑπομένην. Τὸ ἀπόγευμα καταφθάνει εἰς τὸ ἀπόσπασμα καὶ ὁ διατεθεὶς ὑπὸ τῆς μεραρχίας οὐλαμὸς πυροβολικοῦ.

Αἱ κατέχουσαι τὴν περιοχὴν Λυκορράχης δυνάμεις, εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν τῆς μεραρχίας, οὐδὲν ἐνήργησαν κατὰ τὴν 2αν Νοεμβρίου.

Ἡ μεραρχία δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπὸ 1ης Νοεμβρίου διαταγὴν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ὅπως ἐπιτεθῇ πρὸς κατάληψιν τῶν διαβάσεων Ρωμηοῦ (1), ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τοῦ ὅτι οἱ δύο ἐπιτεθέντες πρὸς τὸ ὕψωμα Τσοῦκα λόχοι τοῦ ἀποσπάσματος Δαβάκη, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὑπολοχαγοῦ Διάκου, συνεπτύχθησαν πρὸς Γάβρον, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ πληροφοριῶν τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ ἥτις ἦτο ἐγκατεστημένη εἰς τὸ ὕψωμα Σκούρτζα ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη σφοδρῶς τὴν 1600 ἐναντίον τοῦ ὑψώματος τούτου καὶ παρεκαλεῖτο ἡ μεραρχία νὰ καταλάβῃ τὴν διάβασιν Ἁγία Σωτήρα–Λυκοκρέμασμα.

138. Ἡ Ι Μεραρχία ἀνέθεσεν εἰς τὸ Ι/2 Τάγμα, ὅπως καλύψῃ διὰ λόχου τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος. Τὸ τάγμα τοῦτο κατεῖχε τὴν περιοχὴν Λευκάδια.

Τὴν πρωΐαν τῆς 2ας Νοεμβρίου ἀφίκετο εἰς Ἑπταχώριον ὁ Ἀντισυνταγματάρχης τοῦ Πεζικοῦ Κετσέας Θεμιστοκλῆς, τοποθετηθεὶς ὑπὸ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ ὡς Διοικητὴς τοῦ 51ου Συντάγματος Πεζικοῦ. Εἰς τοῦτον ἡ μεραρχία ἀνέθεσεν ἀπὸ τῆς 1430 τὴν διοίκησιν Μικτοῦ Ἀποσπάσματος ἐκ τῶν Ι/4 Τάγματος, Ι/2 Τάγ-

(1) Παράρτημα 22.

ματος, Λόχου Βούρμπιανης μετὰ διμοιρίας πολυβόλων καὶ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ μὲ ἀποστολὴν τὴν διατήρησιν τῆς τοποθεσίας ἀμέσως νοτιοδυτικῶς 'Επταχωρίου, ἤτοι τῆς γραμμῆς Γάβρος-ἀμέσως βορείως Τσοῦκα (1157)-Λευκάδια(1474) καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ I/51 Τάγματος.

'Ο διοικητὴς τῆς μεραρχίας, ἀποσκοπῶν ὅπως διὰ τῆς παρουσίας του καὶ τῆς προσωπικῆς του ἐπαφῆς μετὰ τοῦ κατὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου δοκιμασθέντος I/4 Τάγματος τονώσῃ τὸ ἠθικὸν τῶν ὁπλιτῶν του, ἐκινήθη τὴν πρωΐαν μετὰ τοῦ 'Επιτελάρχου του καὶ τοῦ 'Αντισυνταγματάρχου Κετσέα εἰς Γάβρον καὶ Λευκάδια, ὅπου καὶ ἐπεκοινώνησε μετὰ τῶν ἐκεῖ ἀξιωματικῶν καὶ ὁπλιτῶν, μεθ' ὃ ἐπέστρεψεν εἰς τὸ παρατηρητήριόν του Προφήτην 'Ηλίαν.

Τὴν 1030, ἡ μεραρχία πληροφορεῖται παρὰ τῆς Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ, ἐγκατεστημένης εἰς τὴν διάβασιν Σκούρτζας, ὅτι ὁ ἐχθρὸς βαδίζει ἀπὸ Κύρκουρη πρὸς τὴν διάβασιν Λυκοκρεμάσματος καὶ παρεκαλεῖτο ὅπως ἀναλάβῃ τὴν κάλυψιν τῆς διαβάσεως ταύτης. Τὴν 1220 διὰ τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ κοινοποιοῦνται εἰς τὸν διοικητὴν τῆς μεραρχίας ὁδηγίαι τοῦ Σώματος Στρατοῦ βάσει τῶν ὁποίων ἡ μεραρχία, ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἰδέαν ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ, θὰ ἔδει νὰ δημιουργήσῃ μέτωπον μεταξὺ Ζούζουλης καὶ Σκούρτζας, νὰ πληροφορῇ συνεχῶς τὸ Σῶμα Στρατοῦ περὶ τῆς καταστάσεως εἰς τὸν αὐχένα Ρωμηοῦ, καὶ νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν της ὅτι διατίθενται εἰς αὐτὴν τὰ II/52 καὶ II/7 Τάγματα.

Βάσει τῶν ἀνωτέρω, ἡ μεραρχία ἀποφασίζει (1) διὰ τὴν ἑπομένην 3ην Νοεμβρίου, τὴν ἐξασφάλισιν τῆς πρὸς Ζούζουλην ἀπὸ Βούζιον ὁδεύσεως διὰ τοῦ εἰς Λευκάδια I/2 Τάγματος, τῆς διαβάσεως Γάβρου διὰ τοῦ I/4 Τάγματος καὶ τῆς διαβάσεως 'Αγία Σωτήρα -Λυκοκρέμασμα δι' ἑνὸς λόχου καὶ τοῦ II/52 Τάγματος. Τὸ τάγμα τοῦτο διετάσσετο νὰ κινηθῇ ἀπὸ 0400 τῆς 3ης Νοεμβρίου ἐξ 'Επταχωρίου πρὸς Λυκοκρέμασμα, μὲ ἀποστολήν, ὅπως λαμβάνον ὑπὸ τὰς διαταγάς του τὸν προμνησθέντα λόχον ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ἐπὶ τῆς διαβάσεως 'Αγία Σωτήρα-Λυκοκρέμασμα, ἵνα ἀπαγορεύσῃ πᾶσαν δίοδον τοῦ ἐχθροῦ πρὸς Ζούζουλην καὶ 'Επταχώριον καὶ συνδεθῇ διὰ τμήματος μετὰ τῆς ἐν Σκούρτζᾳ Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ καὶ ἐξ ὄψεως μετὰ τοῦ εἰς Γάβρον καὶ Λευκάδια 'Αποσπάσματος Κετσέα. Τὸ II/52 Τάγμα, ἀνῆκον εἰς τὴν V Ταξιαρχίαν, εἶχεν ἀφιχθῇ εἰς 'Επταχώριον τὴν μεσημβρίαν τῆς 2ας Νοεμβρίου μετὰ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ κατόπιν διαταγῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐκ τῆς περιοχῆς Χρυσῆς ὅπου ἦτο ἐγκατεστημένον ἀμυντικῶς.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 2ας Νοεμβρίου, ἡ μεραρχία κατεῖχε τὴν γενικὴν γραμμὴν Λυκορράχη-Ζέρμα-Προφήτης 'Ηλίας Φούρκας-χωρίον Φοῦρκα καὶ ὕψωμα Λιάγκι-διάβασις Γάβρου-ὕψωμα ΔυτικῶςΖούζουλη Λευκάδια. Βορείως εἰς τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας, τὸ I/52 Τάγμα ἀνῆκον εἰς τὴν V Ταξιαρχίαν εἶχε καταλάβει τὴν γραμμὴν 'Επάνω 'Αρένα-Πέτρα Μοῦκα Πάτωμα.

139. 'Η ματαιωθεῖσα τὴν 2αν Νοεμβρίου, λόγῳ τῆς ἰταλικῆς πρὸς Φούρκαν ἀντεπιθέσεως ἐπίθεσις τοῦ 9/52 Λόχου πρὸς Ταμπούρι, ὡρίσθη διὰ τὴν ἕω τῆς 3ης Νοεμβρίου, τῇ ὑποστηρίξει τῶν πυρῶν τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἀφιχθέντος οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ. 'Η ἐπίθεσις ἤρξατο ἀπὸ τῆς 0500 μετὰ τόλμης καὶ ἀποφασιστικότητος, καταληφθέντος κατόπιν σκληροῦ ἀγῶνος τοῦ ὑψώματος Ταμπούρι.

Διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ συγκροτήματος Ταμπούρι-Φούρκας, ἡ ὁδὸς

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/I Σελ. 13.

ἐπικοινωνίας τοῦ 8ου Συντάγματος 'Αλπινιστῶν διὰ Κερασόβου πρὸς Κόνιτσαν διεκόπη καὶ μόνον διὰ τῶν ἐπὶ τοῦ Σμόλικα ἀτραπῶν ἦτο αὕτη δυνατή.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 3ης Νοεμβρίου, τὸ 'Απόσπασμα Καραβία κατεῖχε διὰ μὲν τοῦ ΙΙΙ/52 Τάγματος τὰ ὑψώματα Λιάγκι καὶ Ταμποῦρι, μὲ λόχον πεζικοῦ καὶ διμοιρίαν πολυβόλων εἰς ἕκαστον ἐκ τούτων, διὰ δὲ τοῦ ΙΙ/51 τοιούτου, τὰ ὑψώματα Προφήτης 'Ηλίας Φούρκας καὶ τὰ βορειοανατολικῶς τοῦ χωρίου Φούρκας τοιαῦτα.

Βορείως τοῦ ἀνωτέρω ἀποσπάσματος, εἰς τὴν γραμμὴν Πέτρα Μοῦκα–Πάτωμα, εὑρίσκετο ἀπὸ τῆς 2ας Νοεμβρίου τὸ Ι/52 Τάγμα μετὰ τῆς διοικήσεως τοῦ 52ου Συντάγματος Πεζικοῦ, καθὼς καὶ ἡ διοίκησις τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ μετὰ τοῦ ΙΙΙ/51 Τάγματος (μεῖον διλοχία) καὶ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ. Ἅπασαι αἱ ἀνωτέρω δυνάμεις ἀπετέλεσαν τὸ 'Απόσπασμα τοῦ Συνταγματάρχου Καλῆ ὑπαχθὲν τακτικῶς ὑπὸ τὴν Ι Μεραρχίαν.

140. 'Η Ι Μεραρχία ὤθησε (1) τὴν 1300 τῆς 3ης Νοεμβρίου τὴν εἰς τὴν διάθεσίν της τεθεῖσαν ΙΧ 'Ομάδα 'Αναγνωρίσεως (ἀφιχθεῖσαν εἰς 'Επταχώριον ἐκ Χρυσῆς, ἔνθα εὑρίσκετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς ΙΧ Μεραρχίας) πρὸς Κάντζικο καὶ Ταμποῦρι, μὲ ἀποστολήν, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ὑποβοηθήσῃ τὰς ἐνεργείας τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος, καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ ταχείας κινήσεως πρὸς τὸ χωρίον Κάντζικο ἀπασχολήσῃ σοβαρῶς τὸν ἐκεῖ ἐχθρόν, ὅστις διὰ πλευρικῶν πυρῶν παρηνώχλει τὰ πρὸς Ταμποῦρι δρῶντα τμήματα. 'Επίσης, ὅπως διὰ πλευρικῶν κινήσεων ἀπειλήσῃ τὸ πλευρὸν καὶ τὰ νῶτα τῶν ἐπὶ Ταμποῦρι ἀγωνιζομένων 'Ιταλῶν, καὶ ἰδίᾳ νὰ ἀποκόψῃ τὰς πρὸς Κεράσοβον ἀγούσας ὁδεύσεις. 'Η ΙΧ 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως, ἐκκινήσασα τὴν 1515 πρὸς Κάντζικο–Ταμποῦρι, δὲν συνήντησεν ἐχθρὸν καὶ διενυκτέρευσεν εἰς περιοχὴν Κάντζικο, ὁ δὲ διοικητὴς τῆς V Ταξιαρχίας ἀνέφερε τὴν ἐγκατάλειψιν ὑπὸ τῶν 'Ιταλῶν τῆς 'Αετομηλίτσης, τοῦ ὑψώματος Σταυρὸς καὶ τοῦ χωρίου Θεοτόκος.

Κατόπιν τῆς πληροφορίας ταύτης, ἡ μεραρχία διέταξε τὴν V Ταξιαρχίαν ὅπως ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς ἑπομένης εἶναι ἑτοίμη νὰ κινηθῇ πρὸς τὰ ἐμπρός.

'Επίσης, ἡ μεραρχία ἐκίνησε τὴν 1145 τὴν ἀφιχθεῖσαν ἐκ Λυκορράχης εἰς 'Επταχώριον ἴλην τῆς Β' 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως εἰς Λυκοκρέμασμα, διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ συνδέσμου τοῦ ἀριστεροῦ της, μετὰ τῆς εἰς τὸ ὕψωμα Σκούρτζα εὑρισκομένης Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ.

'Εν τῷ μεταξύ, διὰ προφορικῆς διαταγῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ διετάσσετο ἡ μεραρχία, ὅπως διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ αὐχένος Ρωμηοῦ, ἐπιδιώξῃ τὴν ἀποκοπὴν τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Σαμαρίνας 'Ιταλικῶν τμημάτων ἀπὸ τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Φούρκας καὶ Κερασόβου τοιούτων. 'Επειδή, ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἡ μεραρχία εἶχε πληροφορίας ὅτι ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρει ἐκ Σαμαρίνας πρὸς Δυσμάς, διέταξε τὴν 1600 πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς πληροφορίας ταύτης, τὸν 'Αντισυνταγματάρχην Κετσέαν ὅπως κινηθῇ πρὸς τὰ ὑψώματα Ντελιχμὲτ–1810–Κύρκουρη καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ταῦτα δὲν κατείχοντο, νὰ τὰ καταλάβῃ. 'Επιπροσθέτως μετέδιδε αὐτῷ τὴν πληροφορίαν ὅτι φίλια τμήματα ἱππικοῦ προχωροῦσι πρὸς Κύρκουρη καὶ ὅτι ἔδει ὅπως μέχρι τῆς ἑσπέρας συνδεθῇ μετ' αὐτῶν, καταλαμβάνων καὶ τὸ ὕψωμα Βούζιον, πρὸς δὲ ὅτι τὸ Ι/4 Τάγμα συμπληροῦται διὰ τοῦ τρίτου λόχου αὐτοῦ καὶ διμοιρίας πολυβόλων. 'Ο 'Αντισυνταγματάρχης Κετσέας ἀνέφερε τὰς ἑσπερινὰς ὥρας τῆς 3ης Νοεμβρίου, ὅτι ἐπετεύχθη ὁ σύνδεσμος τοῦ ἀριστεροῦ τάγμα-

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/Ζ Σελ. 14.

τος αὐτοῦ μετὰ τῶν τμημάτων τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, ἐπὶ τοῦ ὑψώματος 1810 (Βούζιον) ὅπερ εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ ταύτης, καταλαβούσης καὶ τὸ χωρίον Σαμαρίνα ἀπὸ τῆς 3ης Νοεμβρίου (1).

Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω πληροφορίας, καθὼς καὶ τῆς μεταδοθείσης εἰς τὴν μεραρχίαν ἑτέρας τοιαύτης ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ἐγκατέλειψαν τὸ ὕψωμα Κύρκουρη ὑποχωροῦντες πρὸς Δυσμάς, ἀπέστειλε τὴν 1720 διαταγὴν πρὸς τὸ εἰς τὸ ὕψωμα Ταμποῦρι Ἀπόσπασμα Καραβία ἵνα ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς ἑπομένης 4ης Νοεμβρίου κινηθῇ ἐκ Ταμποῦρι πρὸς τὸ ὕψωμα 1644, καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Ρωμηὸν τὸν ὁποῖον καὶ νὰ καταλάβῃ, θέτουσα εἰς τὴν διάθεσίν του καὶ δεύτερον οὐλαμὸν πυροβολικοῦ (2).

Ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς I Μεραρχίας τὸ II/7 Τάγμα ὅπερ ἀφίκετο ἐκ Μόρφης εἰς Ἑπταχώριον τὸ ἑσπέρας τῆς 3ης Νοεμβρίου, καὶ τὸ I/16 Τάγμα τὸ ὁποῖον διετάχθη ὅπως παραμείνῃ εἰς Μόρφην κατὰ τὴν νύκτα πρὸς ἀνάπαυσιν, τὴν δὲ ἑπομένην νὰ κινηθῇ πρὸς Πεντάλοφον. Τὸ τάγμα τοῦτο, τεθὲν ἐν πορείᾳ τὴν 1ην Νοεμβρίου ἐκ τῆς διαβάσεως Χάδοβα ὅπου εὑρίσκετο, φθάνει εἰς Κοζάνην τὴν πρωΐαν τῆς 2ας Νοεμβρίου, διατεθὲν ἀμέσως εἰς τὴν I Μεραρχίαν καὶ μεταφερθὲν ἐπ' αὐτοκινήτων εἰς Μόρφην τὸ ἑσπέρας τῆς ἰδίας ἡμέρας (3).

Τὸ ἑσπέρας τῆς 3ης Νοεμβρίου, ἡ μὲν προκεχωρημένη γραμμὴ τῆς μεραρχίας εὑρίσκετο ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Σουμουλάζαρι—νοτιοδυτικῶς Λυκορράχης—Κάντζικο—Ταμποῦρι—Λιάγκι, ἡ δὲ κυρία γραμμὴ ἀμύνης ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Πρίασπος—Κούτσουρο—Προφήτης Ἠλίας Ἑπταχωρίου—Γάβρος—Λευκάδια. Οἱ Ἰταλοὶ εὑρίσκοντο ἐν ὑποχωρήσει πρὸ ὁλοκλήρου τῆς ζώνης τῆς μεραρχίας, κατεῖχον ὅμως εἰσέτι τὰς περιοχὰς Βωβούσης καὶ Διστράτου.

141. Κατὰ τὸ ἑσπέρας τῆς 3ης Νοεμβρίου, ἡ III Ἰταλικὴ Μεραρχία Τζούλια εἶχε:

Τὸ 8ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν	Τάγμα Ντολμέτσο: ἐν κινήσει πρὸς κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων Γομάρα—Βασιλίτσα.
	Τάγμα Τσιβεντάλε: εἰς Βωβοῦσαν.
	Τάγμα Τζεμόνε: ἰσχυρῶς πιεζόμενον ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων νοτιοανατολικῶς Σμόλικα.
Τὸ 9ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν	Τάγμα Βιτσέντσα: εἰς τὴν περιοχὴν Παλαιοσέλιον.
	Τάγμα Ἀκουΐλα: εἰς τὴν περιοχὴν Πάδες.

Ἡ διοίκησις τῆς μεραρχίας εὑρίσκετο εἰς Δίστρατον (4).

Ἡ ἀναστολὴ τῆς ἐπιθέσεως

(4 μέχρις 6 Νοεμβρίου).

142. Τὸ ΓΣ παρακολουθοῦν τὴν εἰς τὴν Πίνδον εὐνοϊκῶς ἐξελισσομένην κατάστασιν καὶ κρίνον ὅτι ἐφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς ἤρχισε συμπτυσσόμενος θὰ ἔδει νὰ γίνῃ ἄμεσος ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπιτυχίας διέτασσε διὰ τῶν ἀπὸ 3ης Νοεμβρίου πρὸς τὸ ΤΣΔΜ καὶ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ὁδηγιῶν του (5) τὴν ἔντασιν τῶν προσπαθειῶν διὰ τὴν δίωξιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴν ἀπόφραξιν τοῦ κενοῦ μεταξὺ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ τοῦ δεξιοῦ τῆς VIII Μεραρχίας.

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2 Σελ. 15.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2 Σελ. 16.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/7/2 Σελ. 16.
(4) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 121.
(5) Παράρτημα 23.

Συνίστα δὲ πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν μὴ προωθηθέντων εἰσέτι μεταγωγικῶν σώματος τῶν μονάδων, καὶ τῶν λοιπῶν μεταφορικῶν σχηματισμῶν νὰ χρησιμοποιηθῶσι τὰ ἐν τῇ περιοχῇ ὑπάρχοντα μέσα, καὶ ἐν ἀνεπαρκείᾳ τούτων ἀγγαρεῖαι ἐκ χωρικῶν καὶ γυναικῶν. Δι' ἑτέρας διαταγῆς καθίστατο γνωστὸν εἰς τὸ ΤΣΔΜ ὅτι διετάχθη τὸ ΤΣΑΜ ὅπως ἀποστείλῃ εἰς Ἀμύνταιον πλῆρες σύνταγμα ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ εἰς τὴν διάθεσιν τούτου.

Πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ διέταξε (1) τὴν ἀνάπτυξιν τῆς IV Ταξιαρχίας Πεζικοῦ εἰς Μεραρχίαν ὑπὸ τὸν ἀριθμὸν XV, μὲ τὴν πρόβλεψιν τῆς προοδευτικῆς ἐνισχύσεως ταύτης διὰ τῶν καθοριζομένων ὑπὸ τῆς συνθέσεως τῆς μεραρχίας μονάδων καὶ σχηματισμῶν, καὶ τὴν μεταφορὰν τῆς XIII Μεραρχίας σιδηροδρομικῶς ἐκ τῆς περιοχῆς Ἀλεξανδρουπόλεως εἰς τὴν περιοχὴν Φλωρίνης, ἄνευ τοῦ δικαιώματος τῆς χρησιμοποιήσεως ταύτης ὑπὸ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ.

Διὰ τὸν προσανατολισμὸν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὸ μέτωπον Ἠπείρου, διετάχθη ἡ προώθησις κλιμακίου τοῦ Σταθμοῦ Διοικήσεώς του εἰς Καλαμπάκαν καὶ παρείχοντο εἰς τοῦτο ὁδηγίαι (2) ἐπὶ τῆς μελλοντικῆς ἀποστολῆς του, ἥτις συνίστατο εἰς τὴν ἐνέργειαν κατὰ τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν Καλαμπάκα—Κόνιτσα ἐπὶ σκοπῷ ἀποφράξεως καὶ προοδευτικῆς ἐξαλείψεως τοῦ ρήγματος, ὅπερ ἐδημιούργησαν οἱ Ἰταλοὶ εἰς τὴν περιοχὴν Σμόλικα καὶ τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Ἀώου ποταμοῦ. Διέθετε πρὸς τοῦτο εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ τὴν II Μεραρχίαν, τὴν Μεραρχίαν Ἱππικοῦ καὶ ἐνδεχομένως ἀργότερον καὶ τὴν VIII Μεραρχίαν.

Αἱ πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ μετώπου Ἠπείρου προοριζόμεναι Μεραρχίαι II καὶ III διετάχθησαν ὅπως, ἡ μὲν II συγκεντρώσῃ τὰς εἰς τὴν περιοχὴν Καλαμπάκας ἀποβιβαζομένας δυνάμεις αὐτῆς εἰς τὴν περιοχὴν Κουτσούφλιανης, ἡ δὲ III Μεραρχία ὅπως προωθηθῇ εἰς Ἀμφιλοχίαν μὲ πρόβλεψιν χρησιμοποιήσεώς της διὰ τὸ μέτωπον Ἠπείρου.

Αἱ ὁδηγίαι τοῦ ΓΣ περὶ ἀμέσου ἐκμεταλλεύσεως ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ τῆς δημιουργηθείσης εἰς τὴν Πίνδον εὐνοϊκῆς καταστάσεως δὲν ἐπραγματοποιήθησαν ἀμέσως. Τόσον τὸ ΤΣΔΜ, ὅσον καὶ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ (3), ἐλθόντα εἰς τηλεφωνικὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ ΓΣ, ἐπέτυχον τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐνεργείας διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν, μέχρις ὅτου ἀποκατασταθῶσιν ἀφ' ἑνὸς οἱ ὀργανικοὶ δεσμοὶ τῶν μονάδων καὶ ἐξασφαλισθῇ, ἔν τινι μέτρῳ, ὁ εἰς τρόφιμα καὶ πυρομαχικὰ ἐφοδιασμὸς τούτων καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ νὰ μὴ διακυβευθῶσι τὰ μέχρι τῆς στιγμῆς εὐνοϊκὰ ἀποτελέσματα κατὰ τὴν φάσιν τῆς ἐκμεταλλεύσεως ὑπὸ μὴ ὀργανικῶς συγκεκροτημένων τμημάτων. Τοῦτο διότι ἡ ἀρχικὴ αἰφνιδιαστικὴ ἐπιτυχία τῶν Ἰταλικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν Πίνδον καὶ ἡ βαθεῖα διείσδυσίς των πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Μετσόβου ἠνάγκασαν τὴν Ἑλληνικὴν Διοίκησιν νὰ ρίψῃ διαδοχικῶς διὰ τὴν ἀπόφραξιν τοῦ δημιουργηθέντος θύλακος μονάδας πεζικοῦ, ἱππικοῦ καὶ πυροβολικοῦ ὧν ἡ ἐπιστράτευσις δὲν εἶχεν εἰσέτι συμπληρωθῇ.

Ἐπὶ πλέον, αἱ μονάδες πεζικοῦ προωθοῦντο κατὰ διλοχίας ἢ τάγματα, καὶ ἐνήργουν μεμονωμέναι ἢ συνεκροτοῦντο εἰς πρόχειρα τακτικὰ συγκροτήματα ὑπὸ ἕτερον διοικητήν. Ἦτο συνήθης ἡ περίπτωσις ὁ διοικητὴς ἑνὸς συντάγματος πεζικοῦ νὰ ἔχῃ ὑπὸ τὰς διαταγάς του ἓν μόνον ἐκ τῶν ὀργανικῶν ταγμάτων

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 76.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/46.
Φ. 623/Α/52.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2β Σελ. 39.

του, ἐνῷ τὰ ἄλλα δύο ἐμάχοντο ὑπὸ ἄλλας διοικήσεις εἰς ἀποστάσεις μιᾶς ἢ δύο ἡμερῶν πορείας. Τὰ τάγματα ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἄνευ κτηνῶν, ἰδίᾳ δὲ ἄνευ μεταγωγικῶν σώματος. Οἱ προβλεπόμενοι λόχοι ἡμιονηγῶν δὲν εἶχον εἰσέτι ἐπιστρατευθῆ καὶ προωθηθῆ ἵνα ἐξυπηρετήσωσι μίαν περιοχὴν στερουμένην πλήρως ἁμαξιτῶν ὁδῶν.

Πρὸς τὴν Πίνδον προσήγγιζον δύο μόνον ἁμαξιταὶ ὁδοί, ἡ τῆς Κοζάνης–Νεαπόλεως–Μόρφης καὶ ἡ τῆς Καλαμπάκας–Κατάρας–Ἰωαννίνων. Τὰ πλησιέστερον εὑρισκόμενα τμήματα τούτων προσήγγιζον εἰς τὰς περὶ τὸν Σμόλικα θέσεις τῶν μαχομένων μονάδων εἰς ἀποστάσεις κυμαινομένας μεταξὺ δύο καὶ τεσσάρων ἡμερῶν πορείας. Πᾶσα περαιτέρω προχώρησις θὰ καθίστα ἀδύνατον τὸν ἀνεφοδιασμόν. Ἐπὶ πλέον ἡ ὀρεινὴ αὕτη περιοχὴ εἶχεν ἐλάχιστα ἀποθέματα ἀλλὰ καὶ ταῦτα εἶχον ἤδη διατεθῆ εἰς τὰ μαχόμενα τμήματα, χάρις εἰς τὴν προθυμοτάτην συνδρομὴν τῶν κατοίκων τῆς Πίνδου, ἥτις ἔφθασε μέχρις αὐτοθυσίας. Ἐπὶ πλέον τὸ ψῦχος ἦτο δριμὺ καὶ οἱ ἄνδρες κάκιστα διατρεφόμενοι, ὑπέφερον ἐπὶ τῶν χιονοσκεπῶν κορυφῶν, ὧν οἱ ὑψοδεῖκται ἐκυμαίνοντο ἀπὸ 1500 μέχρι 2000 μέτρων.

143. Τὸ Β′ Σῶμα Στρατοῦ κατόπιν τῆς δοθείσης ἀπὸ τηλεφώνου ἐγκρίσεως τοῦ ΓΣ περὶ σταθεροποιήσεως τῶν ἐπιτευχθέντων ἀποτελεσμάτων, διέταξεν (1) ὅπως αἱ δυνάμεις του ἐπιδιώξωσι κατὰ τὴν 4ην Νοεμβρίου τὴν διατήρησιν τῶν θέσεών των, καὶ τὴν τήρησιν τῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφῆς. Ἡ Ι Μεραρχία θὰ ἐξησφάλιζε τὴν γραμμὴν Κιάφα–Ἀετομηλίτσα–Λυκορράχη –Ταμποῦρι–Λάγκι–Μπογτάνι· τὰς περιοχὰς Ἄνω καὶ Κάτω Ἀρένα, ὡς καὶ τὸ ὄρος Βούζιον ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ.

Ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ θὰ ἐξησφάλιζε τὰς διαβάσεις πρὸς Ἅρματα–Δίστρατον καὶ Φιλιππαίους εἰς τὸ ὕψος τῆς γραμμῆς Λιανούρια–Παπαδόρραχο–Γομάρα.

Τὴν πρωΐαν τῆς 4ης Νοεμβρίου ἐλήφθη ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀναφορὰ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, δι᾿ ἧς αὕτη ἐγνώριζεν ὅτι κατεῖχε διὰ τοῦ 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ τὴν διάβασιν Σκούρτζης, καὶ ὅτι περαιτέρω προχώρησις ἦτο ἀδύνατος λόγῳ ἐξαιρετικῆς κοπώσεως τῶν τμημάτων της. Ἐπίσης ἀνέφερεν ὅτι ὁ ἐφοδιασμός της κατέστη δυσχερέστατος λόγῳ ἐλλείψεως μεταγωγικῶν Σώματος. Τὰ πρὸ τῆς Ταξιαρχίας ἰταλικὰ τμήματα, ἀποτελούμενα ἀπὸ τὸ 8ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν τῆς Μεραρχίας Τζούλια συνεπτύσσοντο πρὸς Δίστρατον (2).

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀντιμετωπίζον τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν μονάδων του εἶχε διατάξει ἤδη ἀπὸ τῆς 31ης Ὀκτωβρίου τὸν Σταθμὸν Ἀνεφοδιασμοῦ Γρεβενῶν ὅπως προβῇ εἰς τὴν συγκέντρωσιν πάντων τῶν μεταφορικῶν μέσων τῆς περιοχῆς καὶ συγκροτήσῃ διὰ τούτων ἐφοδιοπομπὰς ἐπηνδρωμένας διὰ χωρικῶν.

Αἱ ἐφοδιοπομπαὶ αὗται θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν προώθησιν τῶν διὰ τὴν Ι Μεραρχίαν καὶ τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ προοριζομένων ἐφοδίων ἀπὸ Γρεβενῶν εἰς Δούτσικον ἔστω καὶ δι᾿ ἀνδρῶν ἐφ᾿ ὅσον ἡ κατάστασις τῆς ὁδοῦ, λόγῳ τοῦ βροχεροῦ καιροῦ, δὲν θὰ ἐπέτρεπε τὴν κίνησιν εἰς τροχοφόρα.

Ἀνάλογα μέτρα ἐφοδιασμοῦ, ἐλήφθησαν καὶ εἰς Μόρφην, ὅπου κατέληγεν ἡ βατὴ εἰς αὐτοκίνητα ὁδός, ἔνθα ἵδρυσε προχείρους σταθμοὺς ἐφοδιασμοῦ διὰ τὴν Ι Μεραρχίαν καὶ V Ταξιαρχίαν.

(1) Παράρτημα 24.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 717/ΣΤ/24.

Οὕτω τὸ ρεῦμα ἐφοδιασμοῦ διὰ τὰς πρώτας ταύτας ἡμέρας ἐξησφαλίσθη ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ, ἐκ τοῦ κέντρου ἐφοδιασμοῦ Κοζάνης, δι' αὐτοκινήτων μέχρι Γρεβενῶν ἢ Δούτσικον καὶ καιροῦ ἐπιτρέποντος μέχρι Μόρφης. 'Εκεῖθεν δύο εἰσδύοντα δρομολόγια 1) Μόρφη—Πεντάλοφος—'Επταχώριον ἐξυπηρετούμενον ἐκτὸς τῶν ἐφοδιοπομπῶν τῶν χωρικῶν καὶ δι' ἑνὸς προεπιστρατευθέντος λόχου ἡμιονηγῶν καὶ 2) Δούτσικο—Σαμαρίνα ἐξυπηρετούμενον μόνον διὰ τῶν ἐφοδιοπομπῶν τῶν χωρικῶν. Αἱ διακομιδαὶ καὶ ἐκκενώσεις ἠκολούθουν προσωρινῶς τὸ ἴδιον ρεῦμα κατ' ἀντίθετον ἔννοιαν (1).

144. Τὸ ΤΣΔΜ ἐξέδωκε τὴν 4ην Νοεμβρίου διαταγὴν ἐπιχειρήσεων διὰ τὰς ἑπομένας ἡμέρας πρὸς τοὺς διοικητὰς τῶν Β' καὶ Γ' Σωμάτων Στρατοῦ. Διὰ ταύτης, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ διετάσσετο νὰ ἐξασφαλίσῃ (2) στερεὸν καὶ συνεχὲς μέτωπον εἰς ἐπέκτασιν τοῦ μετώπου τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, νὰ ἀνασυντάξῃ καὶ ὀργανώσῃ τὰ ἐμπλακέντα τμήματα καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ τοὺς ὀργανικοὺς δεσμούς, ἐξασφαλίζον πάσῃ θυσίᾳ τακτικὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς VIII Μεραρχίας. 'Επίσης νὰ προωθήσῃ ἰσχυρὰς ἐπιθετικὰς ἀναγνωρίσεις, καὶ νὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν τοποθεσίαν ΙΒα τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου, ἐπίσης δὲ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἰσχυρὰς βάσεις δι' ἐνέργειαν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Κονίτσης.

Τὸ ΤΣΔΜ προωθεῖ κατά τι τὴν διάταξιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ πρὸς δυσμάς, κατὰ μικρὰς ἐδαφικὰς περιοχάς, ἀλλὰ δὲν ὠθεῖ τοῦτο ταχέως πρὸς Κόνιτσαν, διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῆς ὁδοῦ ὑποχωρήσεως τῆς Μεραρχίας Τζούλια καὶ τῶν ἐν 'Ηπείρῳ 'Ιταλικῶν δυνάμεων, καίτοι εἶχε τὴν ἔγκρισιν τοῦ ΓΣ.

145. Κατόπιν τῆς διαταγῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ὅπως αἱ εἰς Πίνδον δρῶσαι μονάδες σταθεροποιήσωσι τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα καὶ ὁλοκληρώσωσι κατὰ τὴν 4ην Νοεμβρίου τὴν κατοχὴν τοῦ Βουζίου, ἡ Ι Μεραρχία ἐξέδωκε τὴν 0200 τῆς 4ης Νοεμβρίου διαταγὴν ἐπιχειρήσεων (3) δι' ἧς διῄρεσε τὸν τομέα της εἰς τρεῖς ὑποτομεῖς καὶ εἰς ἓν κέντρον ἀντιστάσεως ὡς κάτωθι:

Βόρειος 'Υποτομεύς: V Ταξιαρχία σὺν πυροβολαρχία (μεῖον οὐλαμός). Διοικητὴς Συνταγματάρχης Καλῆς.

Κεντρικὸς 'Υποτομεύς: ΙΙ/5 Τάγμα οὐλαμὸς πυροβολικοῦ. Διοικητὴς Ταγ/ρχης Μπελίτσας.

Νότιος 'Υποτομεύς: Ι/4 Τάγμα. ΙΙ/52 Τάγμα. Μία πυροβολαρχία. Διοικητὴς 'Αντισυνταγματάρχης Κετσέας.

Κέντρον 'Αντιστάσεως Βουζίου: Ι/2 Τάγμα. Διοικητὴς Ταγ/ρχης Πατιστής.

'Η ΙΧ 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ ἀχθῇ ἐν τῇ κατευθύνσει Φούρκα—Κεράσοβον—"Αγιος Νικόλαος νὰ καλύψῃ τὴν ἀμυντικὴν ἐγκατάστασιν τῆς μεραρχίας, νὰ πληροφορῇ αὐτὴν περὶ τῆς παρουσίας τοῦ ἐχθροῦ, καὶ νὰ ἐπιβραδύνῃ τοῦτον ἐν ἀνάγκῃ κατὰ τὸν ἀνωτέρω ἄξονα, ἡ δὲ "Ιλη τῆς Β' 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως νὰ ἀχθῇ ἐν τῇ κατευθύνσει Ταμποῦρι—Γύφτισσα πρὸς Καστάνιανην μὲ τὴν αὐτὴν ὡς ἀνωτέρω ἀποστολήν.

'Ως ἐφεδρεία τῆς μεραρχίας παρέμενον τὸ ΙΙΙ/52 Τάγμα εἰς τὸ ὕψωμα Προφήτης 'Ηλίας Φούρκας καὶ ἡ διλοχία τοῦ 51ου Συντάγματος Πεζικοῦ εἰς τὸ ὕψωμα 1031 (Δυτικῶς Τσούκας) λαβοῦσα τὴν ὀνομασίαν ΙΙ/51 Τάγμα.

146. Τὴν πρωΐαν τῆς 4ης Νοεμβρίου, ἡ Μεραρχία ἔλαβε διαταγὴν τοῦ Β' Σώ-

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2α Σελ. 42
(2) Παράρτημα 25.
(3) Παράρτημα 26.

ματος Στρατοῦ (1) δι' ἧς ἀφοῦ ἐγνώριζεν εἰς ταύτην ὅτι εἰς τὸ μέτωπον τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ ὁ ἐχθρὸς δυνάμεως δύο ταγμάτων καὶ τριῶν πυροβολαρχιῶν ἐδιχάσθη, τῶν μὲν ταγμάτων ἀποχωρησάντων ἄνευ μεταγωγικῶν πρὸς Δίστρατον, τῶν δὲ πυροβολαρχιῶν διὰ Ρωμηοῦ πρὸς Κεράσοβον, διέτασσεν ὅπως ἡ μεραρχία, ἐν συνδέσμῳ μετὰ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, ὁλοκληρώσῃ καὶ ἐξασφαλίσῃ τὸ Βούζιον καὶ ἀποκλείσῃ κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν διάβασιν τοῦ Ἁγίου Νικολάου (ἑπτὰ χιλιόμετρα δυτικῶς Κερασόβου). Δι' ἑτέρας διαταγῆς(2) μὲ ὥραν ἐκδόσεως 1100, ἐγνώριζεν εἰς τὴν μεραρχίαν ὅτι ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἠμύνοντο τῆς περιοχῆς Διστράτου, ὅτι ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ θὰ ἐνεργήσῃ δι' ὅλων τῶν δυνάμεών της πρὸς Δίστρατον καὶ ὅτι διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ καὶ τῶν νώτων της ἔδει νὰ καταλάβῃ τὸ Βούζιον καὶ τὸ ὕψωμα Μπογντάνι, μὲ τὴν προσθήκην ὅτι ἡ ἐνέργεια αὕτη λόγῳ τῆς ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος ἔδει νὰ ἐκτελεσθῇ ταχέως καὶ δραστηρίως.

Κατόπιν τούτων, ἡ μεραρχία διέταξε τὴν 1115 τὸν Διοικητὴν τοῦ Νοτίου Ὑποτομέως ὅπως κινηθῇ ἀμέσως διὰ τῶν Ι/2 καὶ Ι/4 Ταγμάτων πρὸς κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων Βουζίου καὶ Μπογντάνι, καθὼς καὶ τῶν διαβάσεων πρὸς Σαμαρίναν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ καὶ τῶν νώτων τῆς πρὸς Δίστρατον ἐνεργούσης Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ.

Τὴν διαταγὴν ὅμως ταύτην δὲν τὴν ἔλαβεν ὁ Διοικητὴς τοῦ Ὑποτομέως καὶ τοῦτο, διότι ἀπὸ τῆς πρωίας εἶχε προωθηθῇ πρὸς Προφήτην Ἠλίαν Φούρκας διὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐπ' αὐτοῦ τὰς δυνάμεις του. Τοῦτο πληροφορηθεὶς ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας ἀποφασίζει νὰ μεταβῇ αὐτοπροσώπως εἰς Γάβρον καὶ τὸ ὕψωμα 1810 ἵνα ρυθμίσῃ, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν κίνησιν τῶν Ι/2 καὶ Ι/4 Ταγμάτων, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἐγκατάστασιν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Βουζίου καὶ Μπογντάνι. Διερχόμενος ἐκ Γάβρου, ἀποστέλλει τὴν 1230 πρὸς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ τηλεφωνικὴν ἀναφοράν, διὰ τῆς ὁποίας ἀνέφερεν ὅτι τὸ Ι/2 Τάγμα εὑρίσκετο ἀπὸ τῆς προηγουμένης εἰς Βούζιον, ὅτι ἐκινήθη ἐπίσης πρὸς Βούζιον—Ρωμηὸν καὶ τὸ Ι/4 Τάγμα μετὰ πυροβολαρχίας καὶ ὅτι καὶ ὁ ἴδιος βαδίζει πρὸς Ρωμηόν. Συνεχίζων τὴν κίνησίν του μετὰ τοῦ ἐπιτελάρχου του καὶ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ ΙΙΙ γραφείου, φθάνει ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Βούζιον καὶ ἐπιμελεῖται ἐκεῖ προσωπικῶς τῆς λήψεως τῆς διατάξεως τῶν δύο ταγμάτων. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην δύο ἰταλικὰ ἀεροπλάνα, λόγῳ τοῦ ἀκαλύπτου τοῦ ὑψώματος τοῦ Βουζίου, ἀντιληφθέντα τὰς ἐπ' αὐτοῦ κινήσεις τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων, προσβάλλουσι ταῦτα διὰ τῶν πολυβόλων των μὲ ἀποτέλεσμα δύο νεκροὺς καὶ δύο τραυματίας ὁπλίτας. Τὰ ἰταλικὰ ἀεροπλάνα ἐπολυβόλησαν καὶ τὰ ὑψώματα Κύρκουρη καὶ Ρέντα εἰς τὸν τομέα τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ.

Ἡ ἐγκατάστασις τῶν δύο ταγμάτων ἤρξατο ἀπὸ τῆς 1730, ἐγκατασταθέντος τοῦ Ι/2 Τάγματος ἐπὶ τῆς διαβάσεως Ρωμηοῦ, τοῦ Ι/4 τάγματος ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων τῆς διαβάσεως 1810 πρὸς Κύρκουρη καὶ λόχου τοῦ ΙΙ/51 Τάγματος ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Μπογντάνι. Ἡ ἐγκατάστασις ὡλοκληρώθη τὴν 1030 τῆς ἑπομένης μὲ Σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ Ὑποτομέως 1000 μέτρα ἀνατολικῶς ὑψώματος 1525.

Τὴν 1630 ἐγένετο ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Ρωμηοῦ συνάντησις τοῦ διοικητοῦ τῆς Ι Μεραρχίας μετὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, ὅστις ἐνημέρωσε τοῦτον ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς ταξιαρχίας του καὶ τῶν πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἐχθροῦ.

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 644/Α/1α/61.
(2) Παράρτημα 27.

Ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας ἀναχωρήσας ἐκ Ρωμηοῦ, μεταβαίνει εἰς Φούρκαν ὅπου καὶ συναντᾶται μετὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς IX Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως ὃν καὶ διέταξεν ὅπως ἀπὸ τῆς ἐπομένης συνεχίσῃ τὴν ἀποστολὴν καλύψεως τοῦ μετώπου τῆς μεραρχίας. Ὁ ὁμὰς αὕτη, ἀναχωρήσασα ἐξ Ἑπταχωρίου ἀπὸ τῆς 0730, ἐκινήθη πρὸς Κάντζικο, ὅπου συνέλαβε δεκαεννέα αἰχμαλώτους, καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς Φούρκαν. Περὶ τὸ μεσονύκτιον, ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας ἐπέστρεψεν εἰς Ἑπταχώριον.

Εἰς Ἑπταχώριον εἶχε ληφθῆ τρίτη διαταγὴ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ (1) μὲ ὥραν ἐκδόσεως 1410 τῆς 4ης Νοεμβρίου, δι' ἧς ἐπανελαμβάνοντο αἱ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ Βουζίου ὄρους ὁδηγίαι καὶ ἐγνωρίζετο ὅτι τὸ II/52 Τάγμα, ὅπερ εὑρίσκετο εἰς Λυκοκρέμασμα, διετάχθη ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὅπως κινηθῇ τὸ ταχύτερον εἰς Κύρκουρη διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν αὐχένα Ρωμηοῦ ἐὰν οὗτος κατελήφθη ὑπὸ φιλίων τμημάτων.

Ὁ Βόρειος Ὑποτομεὺς ἔλαβε μέτρα ἐξασφαλίσεως τῆς ἤδη κατεχομένης γραμμῆς καὶ ἀπέστειλεν ἀναγνώρισιν δυνάμεως λόχου πρὸς Κάντζικο. Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη εἰσῆλθεν εἰς αὐτὸ τὴν 1700, συνέλαβε ὀγδοήκοντα πέντε αἰχμαλώτους καὶ ἐκυρίευσε πολὺ ὑλικόν, ἰδίως πυρομαχικὰ παντὸς τύπου. Ὁ ἀποσταλεὶς πρὸς Κάντζικο λόχος ἐγκατέστησε προφυλακὰς δυτικῶς Κάντζικο.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 4ης Νοεμβρίου, ἡ μεραρχία κατεῖχεν ὡς προκεχωρημένην μὲν γραμμὴν ταύτης τὰ ὑψώματα Λυκορράχη—Κάντζικο-Ταμποῦρι-Λιάγκη, ὡς κυρίαν δὲ γραμμὴν ἀντιστάσεως τὰ ὑψώματα Κούτσουρο—Προφήτης Ἠλίας Ἑπταχωρίου—Γάβρος—Λευκάδια—1810—Ρωμηός—Μπογυντάνι. Ἀπέναντι τῆς διατάξεως ταύτης τῆς μεραρχίας οὐδαμοῦ ἐσημειοῦτο παρουσία Ἰταλικῶν τμημάτων (2).

147. Εἰς τὸν τομέα τῆς I Μεραρχίας ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 5ης Νοεμβρίου τὰ τμήματα ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἀπὸ τῆς 3ης Νοεμβρίου καταληφθεισῶν θέσεων (3). Δὲν ὑπάρχει ἐπαφὴ μετὰ τῶν Ἰταλῶν.

Τὴν μεσημβρίαν τῆς 5ης Νοεμβρίου ἐλήφθη ὑπὸ τῆς μεραρχίας διαταγὴ (4) τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἥτις καθώριζεν ὅτι ἐφ' ὅσον αἱ ἀναγνωρίσεις δὲν διαπιστώσουν ὕπαρξιν ἐχθροῦ ἢ ὕπαρξιν μικρῶν τμημάτων μόνον, ἡ διάταξις Ταμποῦρι—Ρωμηὸς νὰ προωθηθῇ συμπαγὴς καὶ νὰ καταλάβῃ τὰς διαβάσεις Γύφτισσα—Μπιγκιόζι (1576). Ἡ μεραρχία κατὰ τὴν προχώρησιν ταύτην ὤφειλε νὰ ἐξασφαλίζῃ πάντοτε τὰς διαβάσεις ἀπὸ Κερασόβου διὰ Σμόλικα πρὸς περιοχὴν Πάδες—Ἅρματα.

Ἡ διάβασις Ρωμηοῦ ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλισθῇ, διὰ τὸν σύνδεσμον μέσῳ Σαμαρίνας μετὰ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ. Βορειότερον, ἔδει νὰ ἐξασφαλίζωνται σταθερῶς αἱ διαβάσεις ἀπὸ Πυρσόγιαννης πρὸς Ἑπταχώριον, μεταγενεστέρως δὲ νὰ εἶναι δυνατὸν νὰ προωθηθῇ ἡ διάταξις εἰς τὴν κορυφογραμμὴν Σταυρὸς ἐν συνδέσμῳ μετὰ τῶν τμημάτων Ἀετομηλίτσης.

Ἡ μεραρχία, κατόπιν τῆς διαταγῆς ταύτης τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ τῶν συλλεγεισῶν παρ' αὐτῆς πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἐχθροῦ, διέταξε (5) τὴν προώθησιν τῆς διατάξεώς της ἐπὶ τῆς γραμμῆς Σταυρός—Ὀξυά—Γύφτισσα—Μπογυντάνι. Ἡ προώθησις αὕτη θὰ ἐκαλύπτετο ὑπὸ τῆς IX Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως κατὰ τὸν ἄξονα Κεράσοβον—Ἅγιος Νικόλαος.

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 664/Α/1α Σελ. 67.
(2) Σχεδιάγραμμα 14.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2 Σελ. 22.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 644/Α/1α Σελ. 73.
(5) Παράρτημα 28.

Ὡς ἐφεδρεία τῆς μεραρχίας ὡρίζοντο τὸ III/52 Τάγμα εἰς Ταμποῦρι, καὶ λόχος μεθ' ὁμάδος πολυβόλων τῆς διλοχίας τοῦ II/51 Τάγματος εἰς τὴν περιοχὴν Ζεκίρη. Τὸ I/16 Τάγμα προωθήθη ἐκ Πενταλόφου εἰς Ἑπταχώριον.

148. Ἡ διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τῆς I Μεραρχίας διὰ τὴν 5ην Νοεμβρίου, ἐκδοθεῖσα τὴν 1330, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῇ, κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, δεδομένου ὅτι τὸ μὲν βόρειον συγκρότημα λόγῳ διασπορᾶς τῶν τμημάτων του δὲν ἠδυνήθη μέχρι τῶν ἑσπερινῶν ὡρῶν νὰ ὀργανώσῃ τὴν κίνησίν του, τὸ δὲ νότιον τοιοῦτον καὶ τὸ Ἀπόσπασμα Σμόλικα λόγῳ μὴ ἐγκαίρου λήψεως τῆς διαταγῆς.

Ἡ IX Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως καὶ ἡ Ἴλη τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως ἐκινήθησαν πρὸς τὰς καθοριζομένας κατευθύνσεις.

Ἡ II Ὁμὰς ἐπληροφόρησε τὴν μεραρχίαν ὅτι τὰ χωρία Καστάνιανη καὶ Κεράσοβον δὲν κατείχοντο, καὶ ὅτι ἐκ πληροφορίας μαθητοῦ γυμνασίου Κονίτσης ἐχθρικὸν τάγμα ἐκινεῖτο ἀπὸ Λεσκοβίκι πρὸς Κόνιτσαν. Ὁμοίως ἡ Ἴλη τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως ἐπληροφόρησεν ὅτι τὸ ὕψωμα Γύφτισσα καὶ τὰ χωρία Καστάνιανη καὶ Πυρσόγιαννη δὲν κατείχοντο. Κατόπιν τῶν πληροφοριῶν τούτων, ἡ μεραρχία διέταξε τὴν IX Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὸ ὕψωμα Γύφτισσα μέχρις ἀφίξεως τοῦ Ἀποσπάσματος Κετσέα, εἶτα δὲ νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς της. Ἐπίσης διέταξε τὴν Ἴλην τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως, ὅπως ἀγομένη εἰς τὸ χωρίον Θεοτόκος καλύψῃ τὴν κίνησιν τῆς V Ταξιαρχίας ἐκ τῶν κατευθύνσεων Θεοτόκος—Ὀξυά—Βούρμπιανη καὶ Θεοτόκος—Πυρσόγιαννη.

Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 6ης Νοεμβρίου, τὰ τμήματα τῆς μεραρχίας κινοῦνται πρὸς τὰ ἐμπρὸς πλὴν τῆς V Ταξιαρχίας, ἥτις διετάχθη ὑπὸ τοῦ σώματος στρατοῦ νὰ παραμείνῃ εἰς τὰς θέσεις της λόγῳ πληροφορίας περὶ ἰσχυρᾶς κατοχῆς ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν τοῦ ὑψώματος Σταυρός. Ἡ πληροφορία αὕτη ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων ἐξωγκωμένη.

Ἡ περαιτέρω κίνησις τῆς ταξιαρχίας θὰ συνεδυάζετο μὲ ἀντίστοιχον τοιαύτην τῶν βορειότερον δρώντων τμημάτων τῆς IX Μεραρχίας διὰ Χαλίκι—Νιέσκας πρὸς Σταυρόν (1).

Ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας προωθήθη εἰς Ταμποῦρι διὰ τὴν παρακολούθησιν καὶ διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Τὸ ἀπόσπασμα Κετσέα ἐκινήθη διὰ δύο φαλάγγων. Ἡ ἀριστερὰ ἐκ τοῦ I/2 Τάγματος, κινηθεῖσα μὲ κατεύθυνσιν Κεράσοβον—Πωγωνίσκος—Ἅγιος Νικόλαος εὗρε τὸ χωρίον Πουρνιᾶς κατεχόμενον, ἐπιτεθεῖσα δὲ κατὰ τῶν κατεχουσῶν τοῦτο δυνάμεων, δὲν ἠδυνήθη μέχρι τῶν νυκτερινῶν ὡρῶν τῆς 6ης Νοεμβρίου νὰ καταλάβῃ τοῦτο.

Ἡ δεξιὰ φάλαγξ ἐκ τοῦ I/52 Τάγματος καὶ μοίρας πυροβολικοῦ, κινηθεῖσα ἐκ Ταμποῦρι κατέλαβε τὰ ὑψώματα Γύφτισσα, ἀνενοχλήτως. Ὁ διοικητὴς τοῦ ἀποσπάσματος ἀνέφερε τὴν 2100 εἰς τὴν μεραρχίαν τὰ τῆς κινήσεως τῶν φαλάγγων του, ὡς πληροφορίας αἰχμαλώτων ὅτι τὰ εἰς Πουρνιὰ ἀντισταθέντα τμήματα ἀνῆκον εἰς τάγμα τῆς Μεραρχίας Μπάρι, μεταφερθὲν ἐξ Αὐλῶνος εἰς Κόνιτσαν δι' αὐτοκινήτων, καὶ ἐκεῖθεν ὁδικῶς πρὸς τὴν περιοχὴν τοῦ χωρίου Πουρνιὰ καὶ τοῦ ὑψώματος Τσοπάνι (βορειοδυτικῶς ὑψώματος Κλέφτη) καὶ ὅτι συνεδέθη μετὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Σμόλικα καὶ μετὰ τοῦ Βορείου Συγκροτήματος.

Ἡ μεραρχία, κατόπιν τῆς πληροφορίας περὶ ἐμφανίσεως τάγματος πεζι-

(1) Σχεδιάγραμμα 14.

κοῦ τῆς Μεραρχίας Μπάρι εἰς Κόνιτσαν, ἐσχημάτισε τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι οἱ Ἰταλοὶ θὰ ἐπιδιώξουν τὴν δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων κατάληψιν τῶν διαβάσεων τοῦ Σμόλικα, πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς εἰς τὴν περιοχὴν Διστράτου μαχομένης Μεραρχίας Ἀλπινιστῶν. Πρὸς ἀποτροπὴν τοιούτου ἐνδεχομένου, ἐπέσπευσε τὴν κίνησιν τοῦ I/4 Τάγματος ἀπὸ Ταμποῦρι πρὸς τὸ ὕψωμα Κλέφτης καὶ ἐρρύθμισε διὰ σειρᾶς διαταγῶν (1) τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος 1810 (τρία χιλιόμετρα ἀνατολικῶς Ρωμηοῦ) διὰ λόχου καὶ τοῦ ὑψώματος Κλέφτη (ὑψοδ. 1646) διὰ τοῦ I/4 Τάγματος. Τὸ τάγμα τοῦτο κατὰ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας ἔφθασεν εἰς Νταλιάπολιν (ὑψ. 2221). Ἐπίσης διέταξεν (2) ὅπως ἀπὸ τῆς πρωίας τῆς ἑπομένης, ἡ διλοχία τοῦ II/51 Τάγματος κινηθῇ πρὸς Μπογντάνι καὶ τὸ I/16 Τάγμα ἀπὸ τὸ Ἑπταχῶρι εἰς Φούρκαν. Ἡ IX Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως ὠθήθη πρὸς τὴν περιοχὴν Μολίστης μὲ ἀναγνωρίσεις πρὸς Στράτσανην, Ἅγιον Μηνᾶ καὶ ὕψωμα Προφήτης Ἠλίας, (τέσσαρα χιλιόμετρα νοτιοδυτικῶς Μολίστης), μὲ ἀποστολὴν νὰ φράξῃ τὴν διάβασιν τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὴν συμβολὴν τῶν ποταμῶν Κερασοβίτικου καὶ Σαρανταπόρου.

149. Ὁ διοικητὴς τῆς I Μεραρχίας, ἐπανελθὼν εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεώς του εἰς Ἑπταχώριον, λαμβάνει γνῶσιν τῶν κάτωθι διαταγῶν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ χρονολογουμένων ἀπὸ τῆς 6ης Νοεμβρίου.

—Μιᾶς ἀπ' εὐθείας πρὸς τὴν X Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως ὅπως κινηθῇ ἐκ Μόρφης πρὸς τὴν περιοχὴν Ρωμηοῦ, ἵνα μετὰ τῶν ἐκεῖ εὑρισκομένων τμημάτων πεζικοῦ ἐξασφαλίσῃ τὴν περιοχὴν Βουζίου καὶ τὰς διαβάσεις Ρωμηοῦ καὶ Μπογντάνι ὡς καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Σμόλικα διάβασιν 2518 (δύο χιλιόμετρα ἀνατολικῶς κορυφῆς Σμόλικα ὑψοδ. 2637), τιθεμένη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς μεραρχίας ἀπὸ τῆς ἀφίξεώς της εἰς Ρωμηόν. Ἡ X Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως, κινηθεῖσα τὴν 31ην Ὀκτωβρίου μετὰ τὴν ἐπιστράτευσίν της ἐκ Βερροίας κατὰ κλιμάκια, φθάνει εἰς Νεάπολιν εἰς 4ην Νοεμβρίου. Ἐκεῖθεν, κατόπιν συντόνου πορείας ἡμέρας τε καὶ νυκτός, προωθεῖται εἰς Μόρφην καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἑπταχώριον εἰς τὸ ὁποῖον φθάνει τὴν 6ην Νοεμβρίου.

—Ἑτέρας πρὸς τὴν I Μεραρχίαν διὰ τῆς ὁποίας παρείχετο ἡ πληροφορία, ἥτις εἶχε μεταδοθῆ εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ὑπὸ τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ διὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Ἀώου, ὅτι ἐχθρικὸν τμῆμα μετὰ πυροβολαρχίας ἐκινεῖτο τὴν 1400 τῆς 6ης Νοεμβρίου ἐπὶ τῶν νοτίων κλιτύων τοῦ Σμόλικα, μὲ πιθανὴν κατεύθυνσιν τὸν ὑψοδείκτην Σμόλικα (2518), ἢ καὶ πρὸς Σαμαρίναν, καὶ ὅτι κατόπιν τούτου, ἡ μεραρχία θὰ ἔδει νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἀριστερόν της πλευρὸν εἰς τὴν περιοχὴν Ρωμηοῦ—Μπογντάνι, ὡς καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ Σμόλικα διάβασιν 2518.

—Τρίτης ἀπευθυνομένης ἐπίσης πρὸς τὴν I Μεραρχίαν ἀπὸ τῆς 2210, διὰ τῆς ὁποίας, ἀφοῦ μετεδίδοντο εἰς αὐτὴν πληροφορίαι ὅτι ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ κατεῖχε τὴν γραμμὴν Λοῦπα—Τζούμα—Κεργόλι καὶ ὅτι ἡ μεραρχία θὰ ἔπρεπε κατόπιν τούτου νὰ λάβῃ εἰδικὴν μέριμναν διὰ τὴν παρεμπόδισιν τῆς διεισδύσεως ἐχθρικῶν τμημάτων διὰ τῶν διαβάσεων Σμόλικα εἰς τὰ νῶτα τῶν εἰς Μπιγκιόζι καὶ Πωγωνίσκον τμημάτων αὐτῆς, διετάσσετο καὶ πάλιν ὅπως τὸ Συγκρότημα τῆς V Ταξιαρχίας μὴ κινηθῇ πρὸς κατάληψιν τῆς γραμμῆς Σταυρός—Ὀξυά, ἀλλὰ νὰ παραμείνῃ ἐπὶ τῶν θέσεών του, μέχρι τοῦ συντονισμοῦ ἐν τῷ μεταξὺ τῶν ἐνεργειῶν ταύτης μετὰ τῶν τοιούτων τῆς IX Μεραρχίας. Διὰ τῆς αὐτῆς διαταγῆς διετάσσετο ὅπως διὰ τοῦ ἐφεδρικοῦ

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2 Σελ. 24.
(2) Παράρτημα 29.

τάγματος ταύτης καταλάβῃ ἰσχυρῶς τὸ Μπογντάνι, διὰ δὲ τῆς εἰς τὸν αὐχένα Ρωμηοῦ διλοχίας ἐξασφαλίσῃ ἰσχυρῶς τὸν αὐχένα Ρωμηοῦ. Τέλος διετάσσετο ὅπως ἡ Χ Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως, ἅμα τῇ ἀφίξει της εἰς Ρωμηόν, κινηθῇ δυτικῶς Κύρκουρη διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ὕψωμα τοῦτο μετὰ τῆς διαβάσεως Μπογντάνι, διὰ τοῦ Ι/16 Τάγματος καὶ τοῦ λόχου τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ τιθεμένων ὑπὸ τὰς διαταγάς της. Διὰ τὴν ὑπόλοιπον διάταξιν οὐδεμία προεβλέπετο μεταβολὴ καὶ διετάσσετο ἡ μεραρχία ὅπως παραμείνῃ εἰς τὰς καταληφθείσας ἤδη θέσεις τὰς ὁποίας καὶ νὰ κρατήσῃ σταθερῶς.

150. Ἡ μεραρχία κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διέθεσε διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς περιοχῆς Ρωμηοῦ–Μπογντάνι, ὡς καὶ τῆς διαβάσεως 2518, ἕνα λόχον πεζικοῦ μεθ' ὁμάδος πολυβόλων, ἐκ τῆς εἰς τὸ ὕψωμα Λιάγκι ἐφεδρείας της, καὶ τὸ Ι/16 Τάγμα, καὶ οὐχὶ τὸ εἰς Ταμποῦρι τάγμα ὡς διετάσσετο ἀπὸ τὸ σῶμα στρατοῦ (1).

Διὰ τὴν παρεμπόδισιν τῆς διεισδύσεως ἐχθρικῶν τμημάτων διὰ τῶν διαβάσεων Σμόλικα καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν διαβάσεων Ρωμηοῦ–Μπογντάνι, διέταξε τὸ Ι/16 Τάγμα ὅπως μὴ κινηθῇ πρὸς Φούρκαν ὡς εἶχε διαταχθῇ, ἀλλὰ πρὸς τὴν περιοχὴν Κύρκουρη, ἣν νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ ὁπωσδήποτε, ὡς ἐπίσης νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ τὰς διαβάσεις Ρωμηοῦ καὶ Μπογντάνι διὰ τῶν ἐκεῖσε εὑρισκομένων λόχων τοῦ Τάγματος Προκαλύψεως Κονίτσης καὶ ἑνὸς εἰσέτι λόχου ἐνισχυμένων δι' ὁμάδος πολυβόλων ἕκαστον. Ἐπίσης διετάχθη ὁ διοικητὴς τῆς διατεθείσης εἰς τὴν μεραρχίαν Χ Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως ὅπως ἅμα τῇ ἀφίξει του εἰς Βούζιον καὶ Ρωμηὸν ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν ἁπάντων τῶν εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην εὑρισκομένων τμημάτων πεζικοῦ, ἱππικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, μὲ ἀποστολὴν τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ Συγκροτήματος Βουζίου, ἤτοι τοῦ Κύρκουρη, τοῦ ὑψώματος 1810 καὶ τῶν διαβάσεων Ρωμηοῦ καὶ Μπογντάνι.

Παρὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ὅπως ἡ V Ταξιαρχία μὴ κινηθῇ μέχρι νεωτέρας διαταγῆς πρὸς κατάληψιν τῆς γραμμῆς Σταυρός–Ὀξυά, ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας διέταξε ὅπως ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 7ης Νοεμβρίου καταλάβῃ τὴν γραμμὴν ταύτην (2).

Κατόπιν τῆς μεταδοθείσης ὑπὸ τοῦ ἀποσπάσματος Κετσέα πληροφορίας ὅτι ὁ ἐχθρὸς εὑρίσκετο ἀκόμη εἰς Πουρνιά, ἡ μεραρχία διέταξε τὴν 2345 (3) τὴν ΙΧ Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως συμπληρωματικῶς πρὸς τὴν μέχρι τοῦδε ἀποστολήν της νὰ ἐκπέμψῃ ἐπὶ πλέον ἀναγνωρίσεις πρὸς Στράτσανη καὶ Πεκλάρη καὶ νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ι/2 Τάγματος, διατηροῦσα ἐν ταὐτῷ καὶ τὸ χωρίον Μόλιστα.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία ἀναγνωρίσεως καὶ βομβαρδισμοῦ ὑπῆρξεν ἀρκετὰ δραστηρία βομβαρδίσασα τὰς περιοχὰς Φούρκας, Κερασόβου καὶ Λυκορράχης.

Οἱ μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης συλληφθέντες ὑπὸ τῆς Ι Μεραρχίας αἰχμάλωτοι ἀνήρχοντο εἰς 7 ἀξιωματικούς, 5 ὑπαξιωματικοὺς καὶ 293 στρατιώτας, ἐκ τῶν ὁποίων, ἄλλοι μὲν συνελήφθησαν κατὰ τὰς διαφόρους μετὰ τῶν Ἰταλῶν συγκρούσεις, ἄλλοι δὲ περιπλανώμενοι εἰς τὰς περιοχὰς Φούρκας, Ταμποῦρι καὶ Προφήτης Ἠλίας.

Ἡ μεραρχία κατεῖχε τὸ ἑσπέρας τῆς 6ης Νοεμβρίου τὴν γραμμὴν Λαγκάδα–Μπολιάνα–Γύφτισσα, Δυτικῶς Πουρνιᾶς–Νοτίως Νταλιόπολις–Ρωμηὸς καὶ Μπογντάνι (4).

---

(1) Παράρτημα 30.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2 Σελ. 26.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2 Σελ. 26.
(4) Σχεδιάγραμμα 14.

151. Ὁ Στρατηγὸς Πράσκα ἀποφασίζει τὴν νύκτα τῆς 1—2 Νοεμβρίου ([1]) νὰ ρίψῃ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Πίνδου τὴν 47ην Μεραρχίαν Μπάρι μὲ διοικητὴν ταύτης τὸν Στρατηγὸν Jiaccomi (Τζιακόμι). Ἡ μεραρχία αὕτη ἤρξατο ἀποβιβαζομένη εἰς Αὐλῶνα τὴν 1ην Νοεμβρίου μὲ πέρας ἀποβιβάσεως τὴν 3ην Νοεμβρίου καὶ ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὰ 139 καὶ 140 Συντάγματα Πεζικοῦ, τὸ 47ον Σύνταγμα Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, τάγμα ὅλμων καὶ τάγμα πολυβόλων.

Ἡ μεραρχία Μπάρι προωρίζετο ἀρχικῶς διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κερκύρας, λόγῳ ὅμως τῆς δυσμενοῦς τροπῆς τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ ἐπιχειρήσεων μετεφέρθη τελικῶς εἰς Αὐλῶνα πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ ἰταλικῶν δυνάμεων.

Πρῶτον ἀπεβιβάσθη εἰς Αὐλῶνα τὸ 139ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἐκ τριῶν ταγμάτων, μεταφερθὲν εἰς Κόνιτσαν τὴν 3ην Νοεμβρίου. Ἡ ὑπόλοιπος μεραρχία ἤρξατο συγκεντρουμένη εἰς τὴν περιοχὴν Μέρτζανη—Κόνιτσα ἀπὸ τῆς 4ης Νοεμβρίου. Τὴν 5ην Νοεμβρίου τὸ 1/139 τάγμα εἶχε προωθηθῇ εἰς Πουρνιά.

---

(1) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 110—111.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VII

Η ΣΥΝΤΡΙΒΗ ΤΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΤΖΟΥΛΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΙΝΔΟΝ

Οἱ ἀγῶνες περὶ τὸ Δίστρατον.

(5 μέχρις 8 Νοεμβρίου).

152. Κατόπιν τῆς ἀπὸ 4ης Νοεμβρίου διαταγῆς ἐπιχειρήσεων τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, τὰ τμήματα ταύτης ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 5ης Νοεμβρίου ἐκινήθησαν πρὸς συνάντησιν τῶν περὶ τὸ Δίστρατον Ἰταλικῶν δυνάμεων. Ἡ πρώτη κατόπτευσις πρὸς Δίστρατον, ἐπιτεθεῖσα καὶ ἀνατρέψασα τὰς πρώτας ἐχθρικὰς ἀντιστάσεις, εὑρέθη ἀντιμέτωπος ἰσχυρᾶς ἀντιστάσεως ἐπὶ τοῦ ἀντερείσματος δυτικῶς Γαβριὴλ Βρύση καὶ ὕψωμα 1792, πρὸ τῶν ὁποίων καὶ καθηλοῦται.

Ἡ φάλαγξ τῆς ταξιαρχίας προχωρεῖ κανονικῶς καὶ τὴν 1030 ἡ κεφαλὴ ταύτης φθάνει εἰς τὸ ὕψος Λοῦπα (1971) παρὰ τὴν ὁδόν. Τὸ μὲν 7ον Σύνταγμα Πεζικοῦ κινεῖται πρὸς τὸ ὕψωμα Κεργόλι, τὸ δὲ 1ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ πρὸς τὴν διάβασιν 1792 (1000 μέτρα νοτίως Λοῦπα). Τὸ 1ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ εἶχεν ἐντολὴν τὴν διατήρησιν τῆς διαβάσεως ταύτης πάσῃ θυσίᾳ καὶ τὴν ἀπαγόρευσιν τῶν πρὸς Ἅρματα ὁδεύσεων.

Τὸ 7ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἐκδηλώνει τὴν ἐπίθεσίν του καὶ περὶ τὴν 1200 ἐμπλέκεται εἰς τὸν ἀγῶνα ἄνευ ὑποστηρίξεως πυροβολικοῦ, τοῦ οὐλαμοῦ ἀμέσου ὑποστηρίξεως μὴ δυνηθέντος νὰ ἐκτελέσῃ βολήν. Ὁ ἀγὼν συνεχίσθη μέχρι τῆς 1630 ὅτε οἱ Ἰταλοὶ συνεπτύχθησαν πρὸς Κεργόλι (1609). Ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων κατελήφθησαν τὰ ὑψώματα Τσοῦμα καὶ 1270 μὲ ἀπωλείας 2 νεκροὺς ὁπλίτας καὶ 27 τραυματίας ἐξ ὧν εἷς ἀξιωματικός. Τὸ 1ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ καταλαμβάνει τὴν σημαντικὴν διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ταξιαρχίας διάβασιν 1792, ἐξ ἧς ἦτο δυνατὸν νὰ ὑπερκερασθῇ τὸ δεξιόν της. Τὸ 1ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ ἐνισχύεται μὲ τὸν οὐλαμὸν τῶν ὅλμων του καὶ μὲ τὸ I/5 Τάγμα τὸ ὁποῖον καὶ φθάνει εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ὑψώματος 1792 τὴν 1630 (1).

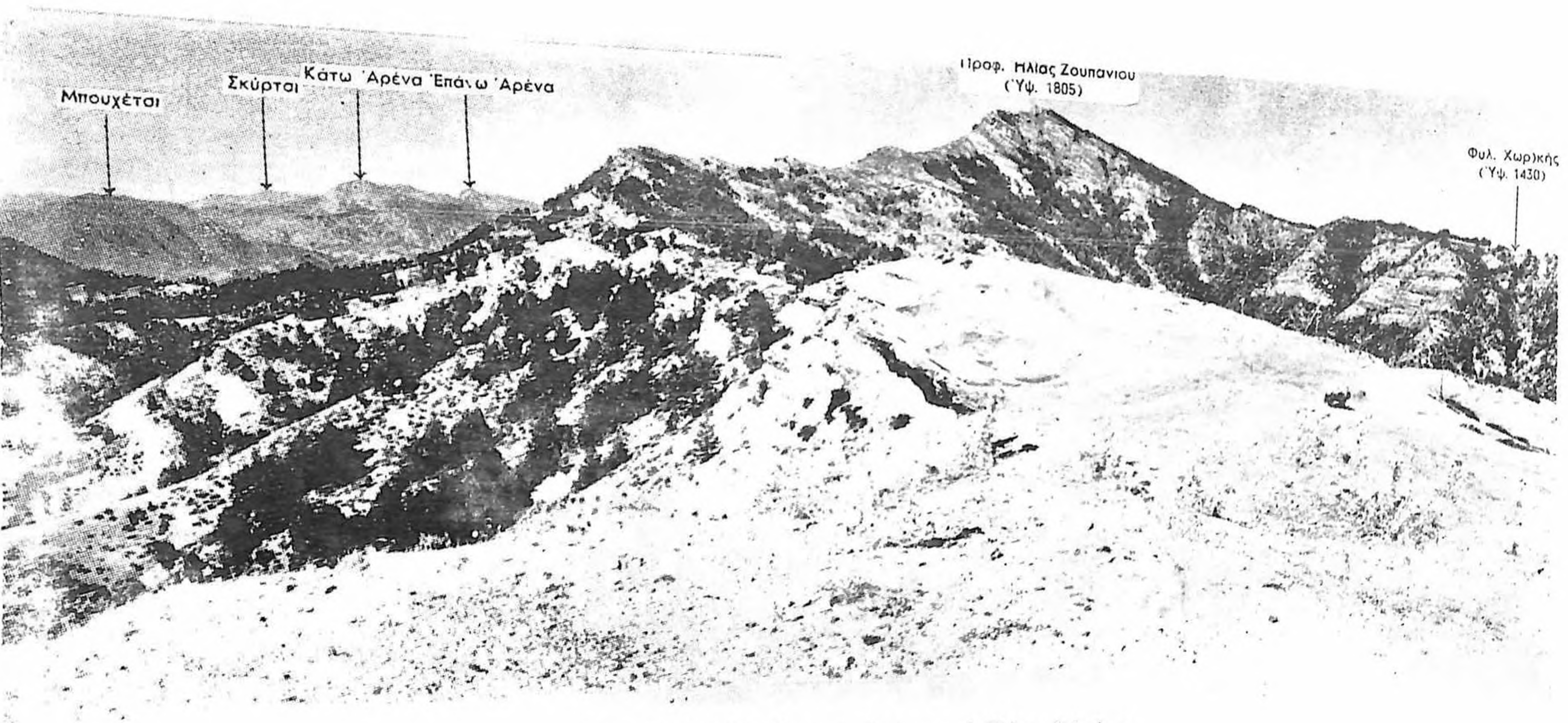
Ἡ Β' Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως ἐτηρεῖτο ἐν ἐφεδρείᾳ.

Ἡ δευτέρα κατόπτευσις πρὸς Γομάραν ἐπιτεθεῖσα πρὸς κατάληψιν τοῦ ἐκεῖ αὐχένος, ἀναγκάζεται νὰ συμπτυχθῇ πρὸς τὸ ὕψωμα 1595 παρὰ τὸ ὕψωμα Ἀννίτσα, εὑρεθεῖσα πρὸ ὑπερτέρων ἐχθρικῶν δυνάμεων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος διεπιστώθη ὅτι οἱ Ἰταλοὶ κατεῖχον τὴν γραμμὴν Γομάρα (2027,83)—Βασιλίτσα (2248,80)—ὕψωμα 1732—ὕψωμα 1555—Κιούρα (1261,65)—Σκριοῦ (1447). Σοβαρώτεραι κινήσεις παρετηροῦντο ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Γομάρας καὶ Βασιλίτσας ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον.

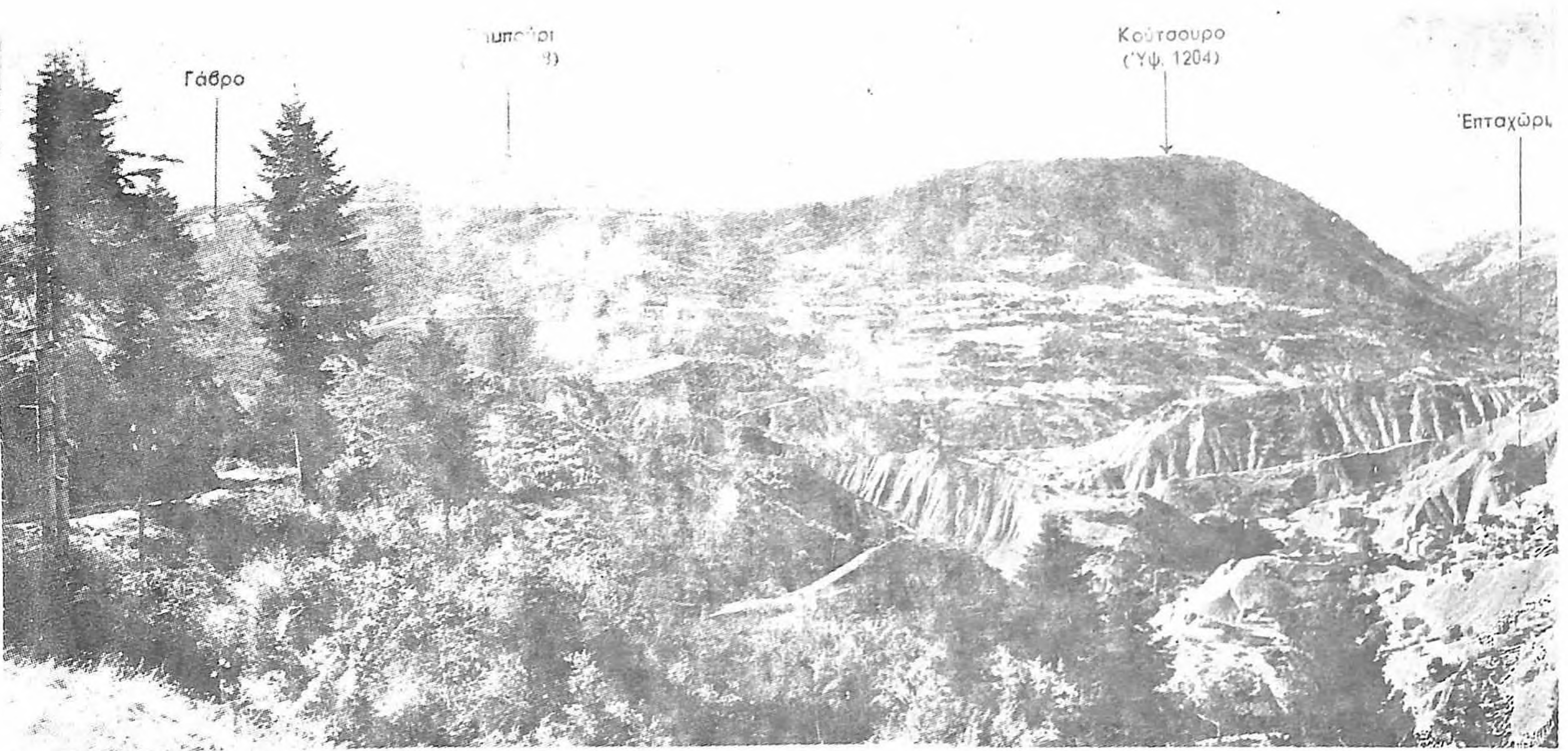
Αἱ ἐπὶ Βασιλίτσας καὶ Γομάρας κινήσεις τῶν Ἰταλῶν ἐνέβαλον εἰς ἀνησυχίαν τὴν διοίκησιν τῆς ταξιαρχίας φοβηθεῖσαν μήπως οἱ Ἰταλοὶ ἐπεχείρουν πρὸς Φιλιππαίους καὶ Γρεβενὰ καὶ πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου τούτου συνεκρότησεν (2) ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ I/51 Τάγματος Πεζικοῦ, τῆς Ἐλαφρᾶς Ἴλης καὶ τῆς 2ας κατοπτεύσεως ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ I/51 Τάγματος Πεζικοῦ, μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ καταλάβῃ ἰσχυρῶς καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διάβασιν Γομάρας. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ἀνεχώρησεν ἐκ Σαμαρίνας τὴν 1600.

---

(1) Σχεδιάγραμμα 15.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ.716/Β/1 Σελ. 33.

16. ΠΙΝΔΟΣ. Περιοχὴ ἐπάνω καὶ Κάτω Ἀρένας

17. ΠΙΝΔΟΣ. Περιοχὴ Ἐπταχωρίου

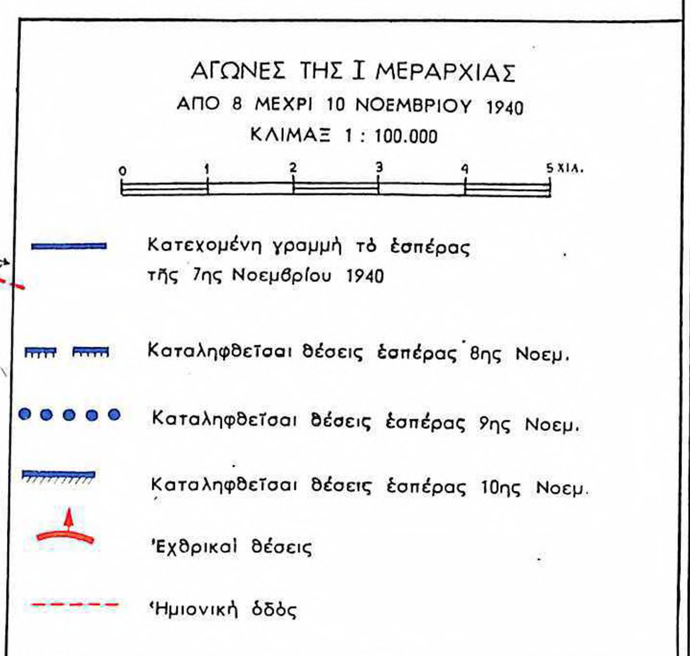

18. Ὁ Πρωθυπουργὸς Ἰωάννης Μεταξᾶς ἐν μέσῳ Ἀξιωματικῶν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου

19. Πυροβολαρχία τεταγμένη

Γοργοπόταμος
Σταυρός
I/52
Πρ. Ἠλίας
1621
ΠΡΟΣ ΑΕΤΟΜΗΛΙΤΣΑΝ
Σ.Δ 2
Σ.Δ. 52
V
Λυκορράχη
ΠΡΟΣ ΧΡΥΣΗΝ
IX
I
ΠΡΟΣ ΚΥΨΕΛΗΝ
Ὀξυά
Βούρμπιανη
III/51
Θεοτόκος
Σαραντάπορος π.
Ἐπταχώριον
X 0A
Πυρσόγιαννη
7/11
1802
Λαγκάδα
II/7
Κάντζικον
Σουζουλιώτικο ποτάμι
ΠΡΟΣ ΠΕΝΤΑΛΟΦΟΝ
Καστάνιανη
ΠΡΟΣ ΓΙΑΝΝΙΟΝ
Πρ. Ἠλίας
1206
Μπολιάνα
II/52
Γύφτισα
1752
Ταμποῦρι
1877
III 52
Πρ. Ἠλίας
1718
Ζούζουλη
Στράτσανη
Φούρκα
Λιάγκα
1651
Κεράσοβον
Πωγωνίσκος
Σαραντάπορος π.
Ἀγ. Νικόλαος
I/2
I/2
Ζευίρι
1700
I K
Ρωμπός
1751
Βούζιον Ὄρ.
ΠΡΟΣ ΣΑΜΑΡΙΝΑΝ
2053
Μόλιστα
7/11
Πουρνιά
IX 0A 7/11
I 51 8/11
Μπιγκιόζι
1576
8/11
8/11
ΠΡΟΣ ΚΟΝΙΤΣΑΝ
10/11
IX 0A
X 0A 8/11
Τσομπάνι
9/11
9/11
Σμόλικας
I/4
Κλέφτης
1843
Νταλιάπολις
2221
Μεσορράχη
2148
2636
2518
Μπογκντάνι
2238
I 16
Τσατσίνα
10/11

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐπληροφόρησε τὴν 1200 τῆς 5ης Νοεμβρίου τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ ὅτι τὸ Ἀπόσπασμα Ἀώου (Φριτζῆ) βάλλεται ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἐκ τῆς περιοχῆς Παλαιοσέλιον–Πάδες δι' ὅλμων καὶ πολυβόλων καὶ ὅτι, ἐπειδὴ ὑποθέτει ὅτι οὗτοι καλύπτουσι τὴν ὑποχώρησιν τῶν εὑρισκομένων εἰς τὴν περιοχὴν Διστράτου δυνάμεων διέταξε τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ὅπως διαβῇ τὸν ποταμὸν Ἀῶον καὶ κινηθῇ πρὸς τὸ χωρίον Ἐλεύθερον.

Τὴν νύκτα τῆς 5ης Νοεμβρίου, ἡ ταξιαρχία εἶχε (1) τὴν διοίκησιν τοῦ 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ τὸ ΙΙΙ/7 Τάγμα εἰς τὰς δυτικὰς κλιτεῖς τῶν ὑψωμάτων Τσούμα καὶ 1270. Τὴν πρώτην κατόπτευσιν εἰς τὸ Ρεῦμα Κουκουμανίρι. Τὸ 1ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ (μεῖον ἴλη) καὶ Λόχον τοῦ Ι/5 Τάγματος εἰς τὴν διάβασιν 1792. Τὸ Ι/5 Τάγμα (μεῖον λόχος) 1500 μέτρα ἀνατολικῶς τοῦ ὑψώματος 1270. Τὸ Ι/51 Τάγμα (μεῖον λόχος) εἰς τὴν διάβασιν Παντεμσιάτι. Τὴν Β' Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως δυτικῶς τοῦ Ρεύματος Κουκουτίνα καὶ τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τῆς ταξιαρχίας εἰς τὴν περιοχὴν νοτιοανατολικῶς Λιανούρια.

153. Οἱ Ἰταλοί, τὸ ἑσπέρας τῆς 5ης Νοεμβρίου, κατεῖχον διὰ μὲν τοῦ 8ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν τὰ ὑψώματα Γομάρα–Βασιλίτσα, τὴν περιοχὴν Παντιφοῦρλο (ὑψοδ. 1615) καὶ δυτικῶς Διστράτου, διὰ δὲ τοῦ 9ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν τὴν περιοχὴν Παλαιοσέλιον καὶ τὰς Νοτιοανατολικὰς κλιτεῖς τοῦ Σμόλικα.

Ὁ Ἰταλὸς Στρατηγὸς Τζιρότι Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας Ἀλπινιστῶν ἀναφέρει εἰς τὴν ἔκθεσίν του (2):

«Τὴν πρωΐαν τῆς 5ης ὁ ἐχθρὸς ηὔξανε τὴν πίεσίν του ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τοῦ Σμόλικα καὶ κατόπιν ἑπταώρου ἀγῶνος κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸ ὕψωμα 1609 προσπαθῶν νὰ προωθήσῃ στοιχεῖα ὡπλισμένα διὰ πολυβόλων ἐν τῇ περιοχῇ Βρυάζας (Δίστρατον). Ἀπεκρούσθη καὶ ἐξεδιώχθη ἐκ τοῦ ἐπὶ τοῦ ὑψ. 1609 χώρου ὑπὸ στοιχείων τοῦ τάγματος «Τζεμόνα» καὶ τῆς 14ης πυροβολαρχίας, ἥτις ἔβαλλε μὲ ἀπόστασιν μηδέν.

Ὁ ἐχθρὸς ἔθεσε τὸ χωρίον τῆς Βρυάζας (Δίστρατον) ὑπὸ τὸ πῦρ ὅλμων τῶν 81, οἵτινες μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔπληξαν τὸ στρατηγεῖον καὶ τὸν σταθμὸν ἀσυρμάτου. Ἦτο ἐμφανὴς ἡ πρόθεσις τοῦ ἐχθροῦ νὰ διεισδύσῃ μεταξὺ τῶν 9 καὶ 8 Συνταγμάτων Ἀλπινιστῶν ἵνα διαχωρήσῃ ταῦτα. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς νέας ταύτης ἀπειλῆς, ἡ διοίκησις τῆς μεραρχίας διέταξε τὸ 9ον Ἀλπινιστῶν νὰ προωθήσῃ τὸ τάγμα «Ἀκουΐλα» διὰ τῶν κορυφῶν εἰς τὰς νοτιοανατολικὰς κλιτεῖς τοῦ Σμόλικα ἵνα ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ ἐξασκοῦντος πίεσιν ἐπὶ τοῦ Τάγματος «Τζεμόνα» ἐχθροῦ καὶ νὰ συμμορφωθῇ συνάμα πρὸς τὴν διαταγὴν τῆς Ἀνωτέρας Διοικήσεως ἥτις καθώριζε : Νὰ συγκρατηθῇ ὁ ἐχθρὸς καὶ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ μετὰ τῆς Κονίτσης ἐπικοινωνοῦσα ὁδός.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξεδηλώθησαν ἐχθρικαὶ ἐπιθέσεις μεταξὺ Γομάρας καὶ Βασιλίτσα καὶ τὸ Τάγμα «Τζιβιντάλε» (ὅπερ κατὰ διαταγὴν τῆς μεραρχίας εἶχεν ὑποχωρήσει ἐκ τῆς Βωβούσης ἐπὶ τῆς ράχεως ὑψ. 1868,97—ὑψ. 1615 Νοτιοανατολικῶς Διστράτου) ἀνέφερε ἀπόπειραν ὑπερφαλαγγίσεως ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ γενομένην ὑφ' ἑνὸς περίπου τάγματος τοῦ ἐχθροῦ.

Αἱ ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἐπετίθεντο κατὰ τῆς μεραρχίας ἐξ ὅλων τῶν κατευθύνσεων.

(1) Σχεδιάγραμμα 15.
(2) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 142.

Ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω συνθήκας, ἡ διοίκησις τῆς μεραρχίας ἀνέφερεν εἰς τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν, ὅτι ἡ κατάστασις τῆς διοικήσεως τῆς μεραρχίας καὶ τοῦ 8ου Ἀλπινιστῶν κατέστη ἀφόρητος καὶ ὅτι μόνον ἡ κατάληψις τῶν νοτιοανατολικῶν κλιτύων τοῦ Σμόλικα ὑπὸ τοῦ 9ου Ἀλπινιστῶν θὰ ἐπέτρεπε τὴν συνένωσιν τῶν δύο τακτικῶν ὁμάδων».

154. Τὴν 1900 τῆς 5ης Νοεμβρίου, ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ διέταξεν (1) ὅπως κατὰ τὴν 6ην Νοεμβρίου συνεχισθῇ ἡ ἐπίθεσις πρὸς τὸ ὕψωμα Κεργόλι ἐν συνδυασμῷ μὲ δευτερεύουσαν τοιαύτην πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐχὴν Γομάρας—Δίστρατον. Ἡ ταξιαρχία θὰ ἐκαλύπτετο ἰσχυρῶς ἐκ τῆς κατευθύνσεως Ἅρματα.

Τὴν νύκτα ἀφίκετο εἰς Σαμαρίναν τὸ ὑπόλοιπον τοῦ 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ (Διοίκησις καὶ ΙΙΙ/5 Τάγμα) διατεθέντος ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ εἰς τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ (2).

155. Ἀπὸ τῆς 0600 τῆς 6ης Νοεμβρίου, συνεχίζεται ἡ ἐπίθεσις τῶν τμημάτων τῆς ταξιαρχίας (3). Τὴν κατὰ τοῦ ὑψώματος Κεργόλι ἐπίθεσιν ἐνήργησε τὸ ΙΙΙ/7 Τάγμα. Τὸ τάγμα τοῦτο, μετὰ βραχὺν ἀγῶνα, καταλαμβάνει τὸ ὕψωμα Κεργόλι (1609). Προσπάθεια τοῦ 9ου Λόχου ὅπως ἐπιτεθῇ ἐν συνεχείᾳ πρὸς Κιούρα, ἀποτυγχάνει λόγῳ ἰσχυρᾶς ἰταλικῆς ἀντιστάσεως. Τελικῶς ὁ λόχος συμπτύσσεται τραυματισθέντος καὶ τοῦ διοικητοῦ του.

Τὸ 1ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ, ὁλοκληρώνει τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Τσοῦμα, τῶν Ἰταλῶν συμπτυχθέντων πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Πάδες. Ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος ἤρχισε νὰ ἐκδηλοῦται σοβαρὰ ἰταλικὴ ἀπειλὴ ἐκ τῆς κατευθύνσεως Πάδες, καθόσον οἱ Ἰταλοὶ ἀντιληφθέντες ἀπὸ τῆς προηγουμένης τὴν δημιουργηθεῖσαν δι' αὐτοὺς σοβαρὰν κατάστασιν ἐκ τῆς διεισδύσεως τῆς ταξιαρχίας πρὸς Κεργόλι, ἐπεζήτησαν νὰ ἀντιδράσωσι δι' ἑνὸς καιρίου πλήγματος καταλαμβάνοντες τὴν διάβασιν 1792, δι' ἧς θὰ ἐπετυγχάνετο ἡ κύκλωσις καὶ ἡ ἀποκοπὴ τῆς Ταξιαρχίας. Πρὸς τοῦτο κινοῦσι τμήματα πρὸς τὸ ὕψωμα Τσοῦμα (2218) καὶ Σμίλιανη (1991) ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐπιτεθῶσι κατὰ τῆς ταξιαρχίας ἀπὸ βορειοδυσμῶν. Πρὸ τῆς ἀπειλῆς ταύτης, τὸ Σύνταγμα Ἱππικοῦ καλύπτεται εἰς τὸ ὕψωμα Λοῦπα (1971), ἀπὸ δὲ τῆς 1430 ἡ ταξιαρχία κινεῖ εἰς τὸ ὕψωμα Τσοῦμα τὸ Ι/5 Τάγμα μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως συνδεθῇ μὲ τὸ 1ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ καὶ ἐνισχύσῃ ἐν ἀνάγκῃ τὸν ἀγῶνα τούτου.

Τὴν 1500, οἱ Ἰταλοὶ λαμβάνουσι τὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων καὶ ἄρχονται τοῦ ἀγῶνος, ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ πυροβολικοῦ καὶ ὅλμων. Κατὰ τὸν ἀγῶνα τοῦτον τμήματα τοῦ 1ου Συντάγματος Ἱππικοῦ ἀναγκάζονται ἀρχικῶς νὰ συμπτυχθῶσι, διὰ νὰ ἀνατρέψωσιν ἐν συνεχείᾳ τὸν ἀντίπαλον δι' ἀντεπιθέσεως. Τὸ 1ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ, ἀντιλαμβανόμενον τὴν σοβαρὰν ἀπειλὴν τοῦ δεξιοῦ του πλευροῦ, ζητεῖ ἀπὸ τὴν ταξιαρχίαν ὅπως τὸ μὲν Ι/5 Τάγμα καταλάβῃ τὸ ὕψωμα Τσοῦμα,τοῦτο δὲ νὰ ἀχθῇ κατὰ τῆς ἀπὸ Σμόλικα ἀπειλῆς. Ἡ νὺξ τῆς 6ης Νοεμβρίου εὗρε τὰ τμήματα τοῦ Συντάγματος Ἱππικοῦ κατέχοντα τὰς θέσεις των. Τὸ Ι/5 Τάγμα ἐκινήθη πρὸς ἐνσχυσιν τοῦ συντάγματος.

Κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 6ης Νοεμβρίου, ἀφίκετο εἰς Σαμαρίναν ὁ διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἵνα ἀντιληφθῇ ἐπὶ τόπου τὴν κατάστασιν καὶ παρα-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 716/Β/1 Σελ. 33.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 682/Β/Ζ Σελ. 3.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 716/Β/1 Σελ. 34.

κολουθήση τὰς ἐπιχειρήσεις. Ἐκεῖ ἐπληροφορήθη ὅτι αἱ διατεθεῖσαι δυνάμεις διὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐν τῇ κατευθύνσει Γομάρα—Δίστρατον ἀπετελοῦντο ἐκ τῆς ἐλαφρᾶς ἴλης, τοῦ I/51 Τάγματος καὶ μιᾶς ἡμιλαρχίας. Θεωρήσας ταύτας ἀνεπαρκεῖς, διέταξεν ὅπως αἱ δυνάμεις αὗται ἐνισχυθῶσι διὰ λόχου καὶ διμοιρίας πολυβόλων τοῦ III/5 Τάγματος. Εἰς τὸ I/51 Τάγμα ἔδωσε τὴν ἐντολὴν ὅπως ἐπιτεθῇ ἀμέσως διὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴν ἀπώθησιν τῶν Ἰταλῶν ἐκ Γομάρας καὶ τὴν διατήρησιν ἐν ταυτῷ πάσῃ θυσίᾳ τοῦ αὐχένος Παντεμσιάτι. Τὸ συγκροτηθὲν οὕτω ἀπόσπασμα ἐπιτίθεται πρὸ μεσημβρίας κατὰ τῶν Ἰταλῶν, διεξάγει δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἀγῶνα χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ κάμψῃ τὰς ἰταλικὰς ἀντιστάσεις, καίτοι τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας ὑπεστηρίχθη ἀπὸ τὰ πυρὰ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ τῶν 85. Τὸ ἑσπέρας ἀναγκάζεται νὰ ἀποσυρθῇ εἰς τὰς θέσεις ἐξορμήσεώς του (1).

Ὁ διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, παρακολουθῶν ἐκ Σαμαρίνας τὸν ἀγῶνα τῆς περιοχῆς Γομάρας, διατάσσει τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ τὴν 1130 ὅπως ἐξασφαλίσῃ τὸν σύνδεσμον ἀντὶ πάσης θυσίας, ἀνεξαρτήτως κοπώσεως τῶν ἀνδρῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν μετὰ τῆς μεραρχίας Ἱππικοῦ, ἥτις ἐκινεῖτο ἀπὸ Βωβούσης πρὸς Δίστρατον, ἀφ' ἑτέρου δὲ μὲ τὰ τμήματα τῆς VIII Μεραρχίας εἰς Λάϊσταν καὶ Βρυσοχώρι καὶ νὰ καταδιώξῃ τὸν ἐχθρὸν πρὸς Πάδες. Κατὰ τὴν ἐνέργειαν ταύτην νὰ καλύπτεται ἀπὸ Βωβούσης ἐξ ἧς ὁ ἐχθρὸς ὑποχωρεῖ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ, καὶ ἀπὸ τὸ χωρίον Περιβόλι, ἔνθα ἐσημειώθη παρουσία ἐχθροῦ. Διὰ τῆς αὐτῆς διαταγῆς διετάσσετο ἡ ταξιαρχία ὅπως θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ ὅσα τμήματα αὕτη ἤθελε ζητήσει. Ὁμοίως διετάσσετο ἡ καταδίωξις τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῶν ὑπολοίπων δυνάμεων τῆς ταξιαρχίας ἐν τῇ κατευθύνσει Δίστρατον—Ἄρματα—Πάδες—Ἐλεύθερον διὰ τῆς διαβάσεως Πεκλάρι πρὸς Κόνιτσαν καὶ συνιστᾶτο ὅπως πραγματοποιηθῇ ἡ μεγίστη δυνατὴ ἐκμετάλλευσις πασῶν τῶν παρουσιαζομένων εὐνοϊκῶν καταστάσεων (2).

Ἡ ταξιαρχία, ἀνησυχοῦσα διὰ τὸν διεξαγόμενον εἰς Γομάρα ἀγῶνα καὶ πρὶν ἢ ληφθῇ ὑπὸ ταύτης ἡ ἀνωτέρω διαταγὴ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἀποφασίζει νὰ ἀποστείλῃ ἐκεῖ ἐνισχύσεις καὶ διοίκησιν ἥτις θὰ ἀνελάμβανε τὸν ἀγῶνα ἐνεργοῦσα ἀνεξαρτήτως καὶ μὲ πρωτοβουλίαν, βάσει μόνον γενικῶν ὁδηγιῶν.

Πρὸς τοῦτο, τὴν 1200 συνεκρότησεν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ διοικητοῦ τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως, συγκείμενον ἐκ τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως ἥτις εὑρίσκετο παρὰ τὴν Σαμαρίναν ὡς ἐφεδρεία τῆς ταξιαρχίας, τῆς I/1 Ἐπιλαρχίας, τοῦ I/51 Τάγματος, τῆς ἐλαφρᾶς ἴλης καὶ τῆς 2ας κατοπτεύσεως, εὑρισκομένων εἰς τὴν περιοχὴν Γομάρας, μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως ἐκβιάσῃ τὴν διάβασιν Γομάρας καὶ ἐπιτεθῇ πρὸς Παπαδόρραχη (1809) διὰ νὰ ἀπαγορεύσῃ τὴν ὁδὸν Δίστρατον—Σαμαρίνα καὶ νὰ συνδεθῇ ἐξ ὄψεως μετὰ τῆς Ταξιαρχίας. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ἐκινήθη ἀμέσως πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ὡς ἄνω ἀποστολῆς καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψωμα Γομάρας τὴν νύκτα 6—7 Νοεμβρίου.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 6ης Νοεμβρίου, ἡ διάταξις ἦτο ἡ τῆς προηγουμένης ἡμέρας περίπου μὲ Σταθμὸν Διοικήσεως μεταξὺ Κεργόλι καὶ ὑψοδείκτου 1270(3).

Ὁ διοικητὴς τῆς Μεραρχίας Ἀλπινιστῶν ἐν τῇ ἐκθέσει του γράφει τὰ ἑξῆς(4) διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς 6ης Νοεμβρίου.

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 716/B/I Σελ. 36.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 716/B/2 Σελ. 29.
(3) Σχεδιάγραμμα 15.
(4) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 143.

«Τὴν πρωΐαν τῆς 6ης ηὐξήθησαν αἱ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῶν ταγμάτων «Τσιβεντάλε», «Τολμέτζο» καὶ «Τζεμόνα» ἐπιθέσεις καὶ ἐσημειοῦτο ἐπίθεσις ἀπὸ τοῦ Σαραντaπόρου πρὸς τὴν ράχην τοῦ ὑψώματος 1874 (ἐπὶ τῶν δυτικῶν κλιτύων τοῦ Σμόλικα), πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ὁποίας ἀπεστάλη τὸ τάγμα «Βιτσέντσα» τοῦ 9ου Ἀλπινιστῶν.

Λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἀνάγκης ἐξασφαλίσεως τῆς ὁδοῦ ἐπικοινωνίας μετὰ τῆς Κονίτσης ὡς καὶ τῶν πενιχρῶν ἐφοδίων ἅτινα ἀπεστάλησαν ἀεροπορικῶς, ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας ἀπεφάσισε νὰ συνενώσῃ τὸ 8ον καὶ 9ον Συντάγματα Ἀλπινιστῶν καὶ ἐξέδωκε διαταγὰς ὅπως κατὰ τὴν νύκτα ἡ τακτικὴ ὁμὰς τοῦ 8ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν ἀπαγκιστρωθῇ καὶ διὰ τοῦ δρομολογίου Βρυάζης (Διστράτου)—Πάδες ἀχθῇ ἐν τῇ περιοχῇ Ἅρματα καὶ ἐκεῖ προετοιμασθῇ πρὸς ἄμυναν λαμβάνουσα τὴν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ τάγματος «Ἀκουΐλα».

Τὴν 1400 τῆς 6ης, ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας μετὰ τοῦ Στρατηγείου καὶ στοιχείων τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς μεραρχίας ἐτέθη εἰς κίνησιν πρὸς Πάδες καὶ Ἐλεύθερον, φθάσας εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο χωρίον τὴν 1300 τῆς 7ης».

Διὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἑπομένης, ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ διέταξε τὴν 2040 τῆς 6ης Νοεμβρίου (1) τὴν συνέχισιν τῆς ἐπιθέσεως πρὸς Κιοῦρα, Πάδες καὶ Γομάραν(2).

Ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῆς 6ης Νοεμβρίου, ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ ἐσχημάτισε τὴν γνώμην, ὅτι οἱ Ἰταλοὶ κινδυνεύοντες νὰ ἐγκλωβισθῶσιν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Σμόλικα πρὸ τῆς διαρκοῦς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων, παρητήθησαν τοῦ σχεδίου των περὶ καταλήψεως τῆς Βωβούσης καὶ τοῦ Μετσόβου. Σκοπός των ἐφεξῆς ἦτο νὰ διαφύγωσι τὴν κύκλωσιν καὶ νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν μοναδικὴν ὁδὸν συμπτύξεώς των πρὸς Κόνιτσαν δι' Ἅρματα—Πάδες—Ἐλεύθερον—Πεκλάρι. Ἡ ταξιαρχία, ἀντιληφθεῖσα τὴν πρόθεσιν ταύτην τῶν Ἰταλῶν καὶ ἐπειδὴ δὲν διέθετε πλέον ἀρκετὰς δυνάμεις διὰ τὴν ἀνατροπὴν τῶν σχεδίων των, λαμβάνει τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐνεργήσῃ διὰ τῶν δυνάμεων Γομάρας πρὸς Δίστρατον καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὴν διάβασιν Ἅρματα—Πάδες.

Οὕτω τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς 7ης Νοεμβρίου, διέταξε τὸ Ἀπόσπασμα Γομάρας ὅπως κινηθῇ ἐσπευσμένως διὰ τῆς ὑπὸ τὰς διαταγάς του δυνάμεως ἱππικοῦ, διὰ Διστράτου πρὸς Ἅρματα—Πάδες—Ἐλεύθερον, πρὸς καταδίωξιν τῶν ὑποχωρούντων Ἰταλῶν. Ἡ ταξιαρχία, ἐμπλακεῖσα ἐν τῇ κυρίᾳ της κατευθύνσει καὶ μὴ διαθέτουσα ἐφεδρείαν δι' ἑλιγμόν, ἐπεδίωξε νὰ ἑλιχθῇ διὰ τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ, πρᾶγμα ὅπερ ἤθελε διευκολύνει τὴν ὅλην ἐνέργειαν. Ἡ ἐνέργεια αὕτη δὲν ἐξεδηλώθη,εἰμὴ τὸ ἀπόγευμα τῆς 8ης Νοεμβρίου, τῆς διαταγῆς περιελθούσης εἰς τὸ Ἀπόσπασμα τὴν 1300 τῆς 8ης Νοεμβρίου.

Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 7ης Νοεμβρίου, ἡ ταξιαρχία ἐπιτίθεται διὰ τοῦ ΙΙΙ/7 Τάγματος πρὸς τὸ ὕψωμα Κιοῦρα, τοῦ ὁποίου οἱ Ἰταλοὶ κατεῖχον τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ νοτιοανατολικὰ ἀντερείσματα, εἰς ἔκτασιν τριῶν χιλιομέτρων περίπου. Πρὸς στιγμὴν λόχος τοῦ τάγματος κατορθώνει καὶ ἀνέρχεται ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Κιοῦρας. Οἱ Ἰταλοὶ ἀντεπιτίθενται ἀποφασιστικῶς καὶ ἀπωθοῦσι τὸν λόχον πρὸς τὸ ὕψωμα Κεργόλι. Ὁ λόχος ἔσχεν ἕνα ὁπλίτην νεκρὸν καὶ δέκα τραυματίας. Τὸ ἑσπέρας τῆς 7ης Νοεμβρίου, τὸ τάγμα κατέχει εὐρέως τὸ ὕψωμα Κεργόλι (3).

Τὸ Ι/5 Τάγμα, ὅπερ εἶχεν ἀποσταλῆ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ὑψώματος

(1) Παράρτημα 31.
(2) Σχεδιάγραμμα 15.
(3) Σχεδιάγραμμα 15.

Τσοῦμα, εἶχε διαθέσει ἕνα λόχον εἰς τὸ 1ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ, ἀνὰ ἕνα οὐλαμὸν πεζικοῦ εἰς τὴν διάβασιν Κιοῦρα καὶ πρὸ τοῦ ὑψώματος Σμίλιανη καὶ μίαν διμοιρίαν πρὸ τῆς Λούπας.

Ἀναγνώρισις δυνάμεως ἡμιλαρχίας ἀποσταλεῖσα εἰς Σμίλιανη πρὸς Πάδες, ἀνετράπη πρὸ τοῦ χωρίου, καταδιωχθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν.

Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας, οἱ Ἰταλοὶ ἐπιτίθενται διὰ τάγματος μετὰ πυροβολικοῦ καὶ ὅλμων κατὰ τοῦ ὑψώματος Σμίλιανη. Τὰ ἐκεῖ τμήματα τοῦ Συντάγματος Ἱππικοῦ περιῆλθον εἰς δύσκολον θέσιν καὶ καθ' ὅλον τὸ ἀπόγευμα ὁ ἀγὼν διεξήχθη σκληρός, ἐναλλασσομένων τῶν ἐπιθέσεων καὶ ἀντεπιθέσεων, μὲ τελικὸν ἀποτέλεσμα τὴν ἐλαφρὰν σύμπτυξιν τοῦ δεξιοῦ τοῦ Συντάγματος Ἱππικοῦ. Τὸ Σύνταγμα ἔσχεν ἀπωλείας 1 ἀξιωματικὸν καὶ 2 ὁπλίτας νεκροὺς καὶ 8 ὁπλίτας τραυματίας (1).

156. Ὁ διοικητὴς τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως, φθάσας συμφώνως τῇ διαταγῇ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ εἰς τὸ ὕψωμα Γομάρα τὴν νύκτα τῆς 6–7 Νοεμβρίου, ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ ἀποσπάσματος, τὸ ὁποῖον ἀπετελέσθη ἀπὸ τὴν Β' Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως μετὰ τῆς Ι Ἐπιλαρχίας τοῦ 1ου Συντάγματος Ἱππικοῦ, τὸ Ι/51 Τάγμα, τὸ ΙΙΙ/5 Τάγμα, τὴν Ἐλαφρὰν Ἴλην καὶ ἡμιλαρχίαν μετὰ ὁμάδος πολυβόλων τοῦ 1ου Συντάγματος Ἱππικοῦ.

Ἡ Ἐπιλαρχία τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως ἐκινήθη τὴν 1015 κατὰ τὸν Ἄξονα Σμίξι—Ἀβδέλα μὲ ἐντολὴν τὴν ἀποκοπὴν ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ συμπτύξεως τῶν ἰταλικῶν δυνάμεων καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ. Ἡ ἐνέργεια αὕτη, ἔκκεντρος ὡς πρὸς τὴν ἀποστολὴν τοῦ ἀποσπάσματος, εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ στερηθῇ τοῦτο σοβαρᾶς ἐφίππου δυνάμεως κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς καταδιώξεως.

Τὸ Ι/51 Τάγμα, ἐξορμῆσαν ἀπὸ τῆς πρωΐας διὰ τὴν κατάληψιν τῆς διαβάσεως Γομάρα, κατέλαβε ταύτην τὴν 0930 ἀμαχητί, δεδομένου ὅτι οἱ Ἰταλοὶ εἶχον συμπτυχθῆ κατὰ τὴν νύκτα χωρὶς νὰ γίνωσιν ἀντιληπτοί, καὶ χωρὶς νὰ ἐξακριβωθῇ ἡ κατεύθυνσις τῆς συμπτύξεώς των λόγῳ τῆς ὁμίχλης. Εἰς χεῖρας τοῦ Τάγματος περιῆλθον 25 αἰχμάλωτοι, 11 ἡμίονοι καὶ πολεμικὸν ὑλικόν.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 7ης Νοεμβρίου, ἡ ταξιαρχία κατεῖχε περίπου τὰς θέσεις τῆς προηγουμένης (2) μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ ἀριστερόν της εἶχε προωθηθῆ ἐπὶ τῆς Γομάρας.

157. Ἡ 3η Μεραρχία Ἀλπινιστῶν μετὰ τὴν 7ην Νοεμβρίου ἐνήργησεν ὡς ἑξῆς (3).

«Ἡ τακτικὴ ὁμὰς τοῦ 8ου Ἀλπινιστῶν, διὰ σειρᾶς αἱματηρῶν συγκρούσεων, κατώρθωσε νὰ ἀπαγκιστρωθῇ ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ χωρίου Ἄρματα ὅπου ἔδει νὰ συγκρατήσῃ τὸν ἐχθρὸν ὅστις τῆς ἐπετίθετο ἐκ τῶν νώτων καὶ τοῦ ἀριστεροῦ, ἐνῷ ἐσημειοῦτο ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ της πλευροῦ σφοδρὸν πῦρ ἐχθρικῶν πολυβόλων. Ἐν τῷ μεταξύ, τὸ 9ον Ἀλπινιστῶν ἐμάχετο ἐπὶ τοῦ Σμόλικα καὶ ἐπὶ τῶν δυτικῶν κλιτύων τούτου. Τὸ ἀπόγευμα τῆς 7ης Νοεμβρίου, ἡ διοίκησις τῆς μεραρχίας ἔλαβεν εἰς Ἐλεύθερον τὴν διαταγὴν τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως ὅπως συγκεντρωθῇ ἡ μεραρχία εἰς Κόνιτσαν καὶ φράξῃ τὴν γραμμὴν Βογιούσα—ὄρος Γκραπε-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 716/Β/1 Σελ. 40.
(2) Σχεδιάγραμμα 15.
(3) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 143.

νίτσα—ράχις Μεσσάρια. Συνεπεία τῶν ἀνωτέρω, ἡ διοίκησις τῆς μεραρχίας διέταξε τὴν τακτικὴν ὁμάδα τοῦ 8ου 'Αλπινιστῶν νὰ διαρρεύσῃ τὸ ταχύτερον διὰ τοῦ δρομολογίου Πάδες—'Ελεύθερον—αὐχὴν Καβάσιλα πρὸς Κόνιτσαν καὶ τὸ 9ον 'Αλπινιστῶν, ὅπερ εἶχεν ὀλιγώτερον δοκιμασθῆ, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἄμυναν τῆς παρὰ τὸν αὐχένα Χριστοβασίλη (1) ράχεως καὶ τὴν κάλυψιν τῆς κινήσεως τοῦ 8ου 'Αλπινιστῶν».

158. Τὸ ἐνεργοῦν ἐπὶ τῆς κυρίας κατευθύνσεως τῆς Ταξιαρχίας III/7 Τάγμα δὲν ἐξεδήλωσεν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν κατὰ τὴν 8ην Νοεμβρίου, λόγῳ τῆς μεγάλης διασπορᾶς τῶν δυνάμεών του, ἀρκεσθὲν εἰς τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ὑψώματος Κέργολι. Δύο διμοιρίαι τοῦ τάγματος τούτου κατέλαβον τὴν 1100 τὸ χωρίον Δίστρατον, ὅπου συνέλαβον ἕνα ἀξιωματικὸν καὶ 29 ὁπλίτας, καθὼς καὶ χειρουργεῖον μὲ 30 νοσηλευομένους ὁπλίτας. Οἱ 'Ιταλοὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς εἶχον συμπτυχθῆ πρὸς Πάδες.

Εἰς τὸν τομέα τοῦ 1ου Συντάγματος 'Ιππικοῦ, οἱ 'Ιταλοὶ συνέχισαν ἀπὸ τῆς πρωΐας τὰς ἐπιθέσεις των κατὰ τοῦ ὑψώματος Σμίλιανη (2). Πρὸς στιγμὴν ἐγένοντο κύριοι τοῦ ὑψώματος, ὅπερ ὅμως ἀνακατελήφθη δι' ἀντεπιθέσεως, παραμεῖναν τελικῶς εἰς χεῖρας τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων.

Τὴν 1200, τὸ σύνταγμα ἀνέφερεν εἰς τὴν Ταξιαρχίαν ὅτι ἰσχυρὰ φάλαγξ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ κατέρχεται ἐκ τῆς διαβάσεως Σμόλικα μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Πέτρα Γκαγκαράντζα καὶ τὴν 1500 ὅτι ὁ ἐχθρός, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ πυροβολικοῦ, ἐπιτίθεται κατὰ τῶν εἰς Λοῦπα (1971) τμημάτων τῆς ταξιαρχίας χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃ τὴν κατάληψιν τούτου. Τὸ Σύνταγμα 'Ιππικοῦ, ἀναφέρον εἰς τὴν ταξιαρχίαν τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος, αἰτεῖται ἐνέργειαν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῆς κατευθύνσεως Μπογντάνι.

'Η ταξιαρχία ἐξ ἄλλου, δι' ἀναφορᾶς πρὸς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, αἰτεῖται τὴν διάθεσιν πυροβολικοῦ, οὗτινος ἐστερεῖτο παντελῶς, καθὼς καὶ τοῦ εἰς Σαμαρίναν εὑρισκομένου III/5 Τάγματος. 'Επίσης ἐζήτει τὴν δημιουργίαν ἀντιπερισπασμοῦ κατὰ τῆς ἐχθρικῆς δυνάμεως τῆς ἐπιτιθεμένης εἰς τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς Ταξιαρχίας, διὰ προωθήσεως ὑπὸ τῆς I Μεραρχίας τμήματος διὰ τῆς διαβάσεως Μπογντάνι νοτίως Σμόλικα.

Τὸ 'Απόσπασμα Γομάρας λαβὸν τὴν 1300 τῆς 8ης Νοεμβρίου τὴν ἀπὸ 7 Νοεμβρίου διαταγὴν τῆς ταξιαρχίας περὶ καταδιώξεως τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῇ κατευθύνσει Δίστρατον—Ἅρματα—Πάδες, ἀφοῦ ἄφησεν ἐπὶ τῆς Γομάρας τὴν 'Ελαφρὰν Ἴλην καὶ τὰ ἐκεῖ τμήματα πεζικοῦ, ἐκινήθη ἀπὸ τῆς 1330 ὑπὸ ραγδαίαν βροχὴν μετὰ τῆς Β' 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως καὶ τῆς ἡμιλαρχίας τοῦ 1ου Συντάγματος 'Ιππικοῦ πρὸς Δίστρατον, ὅπου ἔφθασε τὴν 1800. Συγχρόνως διέταξε τὴν I/1 'Επιλαρχίαν ἵνα κινηθῇ πρὸς Δίστρατον καὶ ἑνωθῇ ἐκεῖ μετ' αὐτοῦ. 'Η ἐπιλαρχία αὕτη διενυκτέρευσεν εἰς χωρίον 'Αβδέλα.

Οὕτω ἡ διάταξις τῆς Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ τὴν νύκτα τῆς 8–9 Νοεμβρίου, εἶχεν ὡς ἑξῆς (3):

— Διοίκησις 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ σὺν III/7 Τάγμα εἰς Κεργόλι.
— 1ον Σύνταγμα 'Ιππικοῦ σὺν I/5 Τάγμα εἰς Σμίλιανη—Λοῦπα.
— Ἴλη τοῦ 1ου Συντάγματος 'Ιππικοῦ εἰς Λιανούρια.
— Λόχος Ὅλμων 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ, 1000 μέτρα Βορείως ὑψοδ. 1270.

(1) Εἶναι ὁ αὐχὴν ἀνατολικῶς Πεκλάρι, μεταξὺ ὑψοδείκτων 1323 καὶ 1385.
(2) Σχεδιάγραμμα 15.
(3) Σχεδιάγραμμα 15.

— Β' Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως (μεῖον I/1 Ἐπιλαρχία) καὶ ἡμιλαρχία τοῦ 1ου Συντάγματος Ἱππικοῦ εἰς Δίστρατον.

— I/1 Ἐπιλαρχία εἰς Ἀβδέλα, τὰ I/51 καὶ III/5 Τάγματα καὶ ἡ ἐλαφρὰ ἴλη εἰς Γομάρα.

Ἡ κόπωσις τοῦ 1ου Συντάγματος Ἱππικοῦ κατόπιν τῶν συνεχῶν ἀγώνων εἰς Σμίλιανη καὶ Λοῦπα ἐπέβαλε τὴν ἀνάπαυσιν τῶν ὁπλιτῶν καὶ τὴν περιποίησιν τῶν ἵππων. Ἡ ταξιαρχία ἀντικατέστησε τὴν πρωΐαν τῆς 9ης Νοεμβρίου τὸ Σύνταγμα τοῦτο διὰ τοῦ I/5 Τάγματος.

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἔπιπτε συνεχῶς βροχὴ καὶ χιὼν καὶ ἐπεκράτει ψῦχος δριμύ. Ὁ ἀνεφοδιασμὸς διεξήγετο πλημμελῶς καὶ ἡ ἔλλειψις τροφίμων καὶ νομῆς καθίστατο αἰσθητή. Ἡ κόπωσις τῶν τμημάτων ἦτο καταφανής, δι' ὃ καὶ ἐζητήθη παρὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἡ ἀνάπαυσις τῆς ταξιαρχίας.

Ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ πρὸς Βωβοῦσαν καὶ Δίστρατον.

(5 μέχρις 8 Νοεμβρίου).

159. Κατὰ τὴν 5ην Νοεμβρίου, ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ ἐξηκολούθει νὰ προωθῇ τὸν ὄγκον της πρὸς τὰς περιοχὰς τοῦ Μετσόβου καὶ τῆς Βωβούσης (1). Τὸ Μηχανοκίνητον Σύνταγμα Ἱππικοῦ κατέλαβε διὰ τμημάτων του τὰς ἐπὶ τοῦ Μαυροβοῦνι διαβάσεις. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ συγκεντροῦται εἰς Μέτσοβον καὶ κινεῖται πρὸς Βωβοῦσαν. Ἡ I/3 Ἐπιλαρχία εὑρίσκεται ἐν πορείᾳ προσεγγίζουσα τὸ Μέτσοβον. Τμήματα τοῦ 3ου Συντάγματος Ἱππικοῦ ἀποβιβάζονται εἰς Λάρισαν καὶ τίθενται ἀμέσως εἰς κίνησιν πρὸς Μέτσοβον. Ἡ ὀρειβατικὴ πυροβολαρχία προωθεῖται πρὸς Βωβοῦσαν.

Ἐκ τῶν προωθημένων εἰς Βωβοῦσαν τμημάτων της (2) ὁ λόχος τοῦ I/51 Τάγματος, ἀνεφοδιασθεὶς εἰς πυρομαχικά, ἐπεχείρισε κατὰ τὴν 5ην Νοεμβρίου, ὁμοῦ μὲ τὰ πρῶτα τμήματα τοῦ II/4 τάγματος, τὴν ἀπώθησιν τῶν ἔναντι Ἰταλικῶν τμημάτων. Λόγῳ ἐλλείψεως ἐπαρκοῦς δυνάμεως καὶ πυροβολικοῦ δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀπωθήσουν τούτους πέραν τοῦ ρεύματος Παϊσάνη, ἤτοι 3 χιλιόμετρα βορείως Βωβούσης, τὰ ἀμέσως βορείως τοῦ ὁποίου ὑψώματα κατείχοντο ἰσχυρῶς. Διὰ τὴν ἐπαύξησιν τῆς πιέσεως κατὰ τῶν ἀμυνομένων εἰσέτι βορείως Βωβούσης, συνεκροτήθη ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ II/4 Τάγματος, συγκείμενον ἐκ τοῦ II/4 Τάγματος, λόχου I/51 Τάγματος, λόχου τοῦ I/7 Τάγματος ἀφιχθέντος εἰς Βωβοῦσαν καὶ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ ἀπεσπασμένου εἰς τὸ I/7 Τάγμα, τεθὲν εἰς κίνησιν ἀπὸ τῆς 2400.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 5ης Νοεμβρίου, τὰ προωθημένα τμήματα τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ εὑρίσκοντο εἰς τὴν περιοχὴν Βωβούσης καὶ Ρεύματος Παϊσάνη, ἀντιμετωπίζοντα τὸ βορείως τοῦ ρεύματος τούτου ἀμυνόμενον τάγμα τοῦ 8ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν (3).

Ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ, κατόπιν τῆς ἀπὸ 3ης Νοεμβρίου διαταγῆς τοῦ ΓΣ, ὑπήχθη ἀπὸ τῆς 6ης Νοεμβρίου ὑπὸ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, οὗτινος τὸ στρατηγεῖον ἔφθασεν εἰς Καλαμπάκαν τὸ ἑσπέρας τῆς 5ης Νοεμβρίου (4). Ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ διοικητοῦ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, ἐλήφθη ἀμέσως τηλεφωνικὴ ἐπαφὴ μετὰ τοῦ διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ, καθ' ἣν ὁ Σωματάρχης, ἀφοῦ προ-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 715/Α/4 Σελ. 26.
(2) Σχεδιάγραμμα 13.
(3) Σχεδιάγραμμα 13.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/52 καὶ Φ. 642/Α/2 Σελ. 9.

σηνατολίσθη ἐπὶ τῆς καταστάσεως, δίδει εἰς τὸν μέραρχον τὴν ἀποστολὴν δραστηρίας ἐνεργείας διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Διστράτου.

Τὸ ἀπόσπασμα τοῦ ΙΙ/4 Τάγματος, παραπλανηθὲν κατὰ τὴν κίνησιν, ἐξέκλινε τῆς κατευθύνσεώς του. Τὸ εἰς τὸ Ρεῦμα Παϊσάνη ἰταλικὸν τμῆμα, αἰφνιδιασθὲν τὴν 0700 ὑπὸ μικροῦ τμήματος, ἐγκαταλείπει τὰς ἀρχικὰς θέσεις του καὶ συσπειροῦται περὶ τὰς θέσεις τοῦ πυροβολικοῦ του, ἔνθα ἠμύνθη πεισμόνως μέχρι τῆς νυκτός, ἀντιμετωπίζον καὶ τὸ ἐν τῷ μεταξὺ ἀφιχθὲν ἀπόσπασμα ΙΙ/4 Τάγματος. Ὁ οὐλαμὸς πυροβολικοῦ τοῦ ἀποσπάσματος, ἀφιχθεὶς περὶ τὴν 1300, δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα. Αἱ ἐκ τοῦ ἀγῶνος τούτου ἀπώλειαι τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων ἀνῆλθον εἰς δύο νεκροὺς καὶ ἐννέα τραυματίας.

Ἐκ τῶν λοιπῶν δυνάμεων τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ, τὸ ὑπόλοιπον τοῦ 3ου Συντάγματος Ἱππικοῦ εὑρίσκετο ἐν κινήσει κατὰ κλιμάκια πρὸς Μέτσοβον. Ἡ 3η Ἴλη φθάσασα εἰς Κορυδαλλόν, διετάχθη ὅπως κινηθῇ μέσῳ Κρανιᾶς πρὸς Δίστρατον. Ὄπισθεν τῆς Ἴλης θὰ ἐκινεῖτο τάγμα Πεζικοῦ τοῦ 36ου Συντάγματος Πεζικοῦ τῆς ΙΙ Μεραρχίας μετὰ ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας.

Τὸ Μηχανοκίνητον Σύνταγμα Ἱππικοῦ, ἐγκαταλεῖψαν ἀπὸ τῆς 5ης Νοεμβρίου τὰ αὐτοκίνητα, ἐγκατεστάθη ἀμυντικῶς εἰς τὸ Μαυροβοῦνι, διότι αἱ πληροφορίαι ἔφερον τοὺς Ἰταλοὺς κινουμένους διὰ Περιβόλι πρὸς Μηλέαν–Κρανιά.

Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ εὑρίσκετο ἐν κινήσει πρὸς Βωβούσαν εἰς τὴν ὁποίαν ἀφίκετο καὶ ἡ Ι Ἐπιλαρχία τοῦ 3ου Συντάγματος Ἱππικοῦ (Ὁμὰς Διοικήσεως, 2α Ἴλη καὶ οὐλαμὸς πολυβόλων). Εἰς τὸ ΙΙ/4 Τάγμα προωθήθη καὶ ὁ ἀφιχθεὶς 3ος λόχος αὐτοῦ. Εἰς τὰς πλείστας τῶν μονάδων παρετηρεῖτο μεγάλη ἔλλειψις τροφίμων, ἡ ὁποία εἶχε σοβαρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν ὁπλιτῶν.

160. Κατὰ τὴν 7ην Νοεμβρίου, εἰσέρχονται εἰς τὸν ἀγῶνα ἡ Ι/3 Ἐπιλαρχία (μεῖον Ἴλη) μετὰ οὐλαμοῦ πολυβόλων καὶ λόχου τοῦ ΙΙ/4 Τάγματος, διὰ τῶν ὁποίων κατορθοῦται ἡ κατάληψις ὁλοκλήρου τοῦ συγκροτήματος Καραοῦλι–Τόσκα (1609) (1) μὲ ἐλαχίστας ἀπωλείας. Βορείως ὅμως τοῦ Ρεύματος Βάλια Στάθη, πέντε χιλιόμετρα νοτιοανατολικῶς Διστράτου, ὁ ἀγὼν συνεχίσθη μέχρι τῆς νυκτός. Τὸ Ι/7 Τάγμα, κινηθὲν πρὸς Βορρᾶν, ἤχθη εἰς τὴν περιοχὴν Καζότα–Κουκουρτζῆ (πέντε χιλιόμετρα νοτιοδυτικῶς Διστράτου). Ἐκ τῶν λοιπῶν τμημάτων τῆς μεραρχίας Ἱππικοῦ, ἡ διοίκησις τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ τὸ ΙΙΙ/4 Τάγμα καθὼς καὶ ἡ ὀρειβατικὴ πυροβολαρχία, εἶχον φθάσει εἰς Βωβούσαν ἔνθα εἶχε προωθηθῇ καὶ ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας.

Διὰ τὴν ἑπομένην 8ην Νοεμβρίου, διετάχθη ὑπὸ τῆς μεραρχίας ἡ ταχεῖα προώθησις τῶν ὡς ἄνω δυνάμεων πρὸς Δίστρατον ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

Τὸ εἰς Μαυροβοῦνι ἐγκατασταθὲν ἀμυντικῶς μηχανοκίνητον σύνταγμα, διετάχθη ὑπὸ τοῦ ΓΣ, ὅπως συγκεντρούμενον εἰς Μέτσοβον, κινηθῇ πρὸς Ἰωάννινα, διατιθέμενον εἰς τὴν VIII Μεραρχίαν.

Ἡ μεραρχία ἀνέφερε τὴν 2400 εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ τὴν κατάστασίν της, κατὰ τὴν ὁποίαν τὰ μὲν εἰς τὸ κέντρον τμήματά της προωθήθησαν μέχρι Πριόνι–Περιοτίρι (τέσσαρα χιλιόμετρα νοτίως Διστράτου), τὰ δὲ εἰς τὸ δεξιόν της μέχρι τῶν ὑψωμάτων Καραοῦλι–Τόσκα ἐπὶ τῶν ὁποίων διεξήχθη τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας σκληρὸς ἀγών, χωρὶς νὰ ἐπιτευχθῇ σύνδεσμος μὲ τὰ πρὸς Περιβόλι τμήματα καὶ ὅτι τὴν 1140 φάλαγξ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ δυνάμεως συντάγματος ἐκινήθη ἀπὸ τὰς νοτίας κλιτεῖς τοῦ Σμόλικα, πρὸς τὸ ὕψωμα 1933 (τρία χιλιόμετρα νοτίως 2518).

(1) Σχεδιάγραμμα 13.

Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς 3ης μέχρις 7ης Νοεμβρίου, ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ ἀντεμετώπισε δυσχερείας, ἰδίᾳ διὰ τὰς ὑπ' αὐτὴν μονάδας πεζικοῦ, αἵτινες, ἐπιστρατευθεῖσαι ἐπειγόντως, δὲν παρουσίαζον τὴν ἀπαιτουμένην συνοχὴν καὶ ἱκανότητα.

Τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν τοῦ Ι/4 Τάγματος εἶχεν ὑποστῆ κλονισμὸν εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς κατατάξεώς των εἰς Λάρισαν ἐξ ἀεροπορικοῦ βομβαρδισμοῦ, ἐξ οὗ διεμελίσθησαν περὶ τοὺς δεκαπέντε ὁπλῖται. Τό τάγμα τοῦτο ἐκινήθη ἐσπευσμένως ἐκ Λαρίσης εἰς Καλαμπάκαν πρὶν ἢ συμπληρώσῃ τὴν συγκρότησιν καὶ ἐφοδιασμόν του. Ὁ εἷς ἐκ τῶν λόχων του συνεκροτήθη μετὰ τριήμερον. Ἀρχικῶς, ἐπὶ κεφαλῆς τούτου ἦτο εἷς ὑπολοχαγός. Ὁ ὁριστικὸς διοικητὴς συνήντησε τὸ τάγμα του τὴν νύκτα 2 πρὸς 3 Νοεμβρίου καὶ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς του χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τοὺς ἀξιωματικούς του, οὔτε ἐξ ὄψεως. Ἦτο ἄνευ μεταγωγικῶν μάχης.

Εὐθὺς ὡς ἀπεβιβάσθη τὴν 2αν τοῦ μηνὸς εἰς Καλαμπάκαν, ἤχθη εἰς Μέτσοβον δι' αὐτοκινήτων τοῦ Μηχανοκινήτου Συντάγματος Ἱππικοῦ, ὅπου ἔφθασε τὴν ἑσπέραν, διαταχθὲν νὰ κινηθῆ ἀμέσως. Ἡ κίνησις ἐξετελέσθη διὰ νυκτὸς ὑπὸ ραγδαίαν βροχήν, συνεχισθεῖσα καθ' ὅλην τὴν ἑπομένην ἡμέραν, περὶ τὸ τέρμα τῆς ὁποίας τὸ τάγμα ἐνεπλάκη εἰς ἀγῶνα.

Τὸ Ι/7 Τάγμα ἐπίσης ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς μετρίας ἱκανότητος, ὡς ἀπαρτιζόμενον κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ πεζοναύτας, ἔχοντας ἀνεπαρκῆ ἐκπαίδευσιν.

Ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ ἀντεμετώπισεν ἐπὶ πλέον μεγάλας δυσχερείας μεταφορᾶς τροφίμων καὶ πυρομαχικῶν ἀπὸ Μετσόβου μέχρι Βωβούσης, λόγῳ ἐλλείψεως μεταγωγικῶν.

161. Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 8ης Νοεμβρίου, τὸ πρῶτον κλιμάκιον τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ, ἐκινήθη πρὸς τὰ ἐμπρός, μετὰ σχετικῆς ὅμως βραδύτητος, παρὰ τὴν μικρὰν ἀντίστασιν τῶν Ἰταλῶν. Περὶ τὴν μεσημβρίαν, τὰ πρῶτα τμήματα ἀφίκοντο εἰς Δίστρατον (1) τὸ ὁποῖον περὶ τὴν 1100 εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ 11ου Λόχου τοῦ ΙΙΙ/7 Τάγματος τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ. Τὰ ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ τμήματα παρέμειναν εἰς τὸ Δίστρατον. Τμῆμα τοῦ Ι/7 Τάγματος ἐγκατεστάθη ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Σκρίου (1447) δύο χιλιόμετρα νοτίως Διστράτου (2).

Τὴν 1800, φθάνει εἰς Δίστρατον καὶ ἡ Β' Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, κινηθεῖσα ἐκ περιοχῆς Γομάρα.

Τὰ ἀφικνούμενα εἰς Μέτσοβον τμήματα τοῦ 3ου Συντάγματος Ἱππικοῦ προωθοῦντο εἰς Βρυσοχώρι διὰ τὴν ἀποκοπὴν τῆς ὑποχωρήσεως τῶν Ἰταλῶν πρὸς Κόνιτσαν.

Εἰς τὴν περιοχὴν Μετσόβου ἐγκατεστάθη ὑπὸ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἀντιαεροπορικὴ πυροβολαρχία τῶν 37, ἥτις ἐπροστάτευσε τὴν εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην κίνησιν τῶν τμημάτων τῆς μεραρχίας Ἱππικοῦ.

Τὴν ἡμέραν τῆς 8ης Νοεμβρίου, ἡ μεραρχία διατάσσεται (3) ὑπὸ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ὅπως ἐνεργήσῃ μετὰ μεγίστης δραστηριότητος τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Σμόλικα, ὑπερνικωμένων ἁπασῶν τῶν δυσχερειῶν ἀνεφοδιασμοῦ τῶν τμημάτων της καὶ ὅτι τὸ Σῶμα Στρατοῦ κινεῖ πρὸς τὴν ζώνην της Λόχον ἡμιονηγῶν μεταφέροντα τρόφιμα.

(1) Σχεδιάγραμμα 13.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 715/Α/4. Σελ. 29.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 715/Α)1. Σελ. 29 καὶ 642/Α/2 Σελ. 10.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 8ης Νοεμβρίου, ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ εὑρίσκετο συγκεντρωμένη εἰς τὴν περιοχὴν Δίστρατον–Βωβοῦσα μὲ τὸ Ἀπόσπασμα Ἀώου εἰς τὴν βορείαν ὄχθην τοῦ Ἀώου ποταμοῦ.

Τὸ ἀπόσπασμα Ἀώου.

162. Τὸ Τάγμα Προκαλύψεως Κονίτσης ἀπετέλει κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως τὸν συνδετικὸν κρῖκον μεταξὺ τοῦ δεξιοῦ τῆς VIII Μεραρχίας, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὑπήγετο, καὶ τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου. Τοῦτο ἐκάλυπτεν εὐρέως τὴν συνοριακὴν περιοχὴν βορείως καὶ βορειοδυτικῶς Κονίτσης. Τὴν 28ην Ὀκτωβρίου, τὸ τάγμα τοῦτο, πιεσθὲν ὑπὸ ἰσχυρῶν τμημάτων τοῦ Ἰταλικοῦ Σώματος Στρατοῦ Τσαμουριᾶς, συνεπτύχθη, καὶ ἐντὸς τῆς νυκτὸς τῆς 28ης Ὀκτωβρίου κατέλαβε τὴν γραμμὴν ὕψωμα Κλέφτης–Αὐχὴν Σουσνίτσης (Πεκλάρι)–Τραπεζίτσα. Κατὰ τὴν 29ην καὶ 30ὴν παραμένει εἰς τὰς θέσεις του, μὴ δεχθὲν ἐχθρικὴν πίεσιν. Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 31ης Ὀκτωβρίου συνεπτύχθη κατόπιν διαταγῆς τῆς VIII Μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν βορείως Βρυσοχώρι. Τὴν 1ην Νοεμβρίου ἀφίκετο εἰς Βρυσοχώρι τὸ Ἀπόσπασμα Μετσόβου ἐκ τοῦ II/5 Τάγματος,οὐλαμοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ ὁμάδος ὅλμων τοῦ 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ, συγκροτηθέντος οὕτω τοῦ Ἀποσπάσματος Ἀώου ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Φριζῆ Μαρδοχαίου.

Οἱ Ἰταλοί, ἀποπειραθέντες κατὰ τὴν 2αν καὶ 3ην Νοεμβρίου νὰ διαβῶσι τὸν Ἀῶον ποταμὸν Νοτίως Ἅρματα καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Ἁγίας Τριάδος, ἀποκρούονται. Κατὰ τὴν 4ην καὶ 5ην, οὐδεμία ἐσημειώθη μεταβολή. Ἀπὸ τῆς 6ης Νοεμβρίου τὸ ἀπόσπασμα ὑπήχθη εἰς τὴν Μεραρχίαν Ἱππικοῦ, ἥτις διέθεσεν εἰς τοῦτο καὶ μίαν ἡμιλαρχίαν.

Τὴν 7ην Νοεμβρίου, διαβὰν τὸν ποταμόν, καταλαμβάνει δι' ἐλαφρῶν τμημάτων τὸ χωρίον Παλαιοσέλιον καὶ ἐπιδίδεται εἰς τὴν κατασκευὴν γεφύρας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ παρὰ τὴν θέσιν Μικρὴ Βωβοῦσα. Τὴν ἑπομένην, τὰ προωθημένα ταῦτα τμήματα συμπτύσσονται, διὰ λόγους ἀσφαλείας, νοτιώτερον τῆς περιοχῆς Παλαιοσέλιον, παρὰ τὴν βορείαν ὄχθην τοῦ Ἀώου ποταμοῦ.

Τὴν 10ην, τὸ ἀπόσπασμα καταλαμβάνει διὰ τοῦ Τάγματος Κονίτσης τὸ Παλαιοσέλιον, καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς τίθεται κατόπιν διαταγῆς τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀποσπάσματος τοῦ Διοικητοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

Ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀγῶνος τῆς Πίνδου εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

163. Κατὰ τὴν 5ην Νοεμβρίου, τὸ ΓΣ ἀνέθεσεν (1) εἰς τὴν Μεραρχίαν Ἱππικοῦ τὴν πρὸς Δίστρατον ἐνέργειαν πρὸς ὃ κατηυθύνετο ἀπὸ Βορρᾶ καὶ ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ. Μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως εἰς Δίστρατον, ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ, συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας τοῦ ΓΣ, λαμβάνουσα ὑπὸ τὰς διαταγάς της τὸ Ἀπόσπασμα Ἀώου, καθὼς καὶ τὰς ἀπαραιτήτους κατὰ τὴν κρίσιν της ἀναγκαίας δυνάμεις ἐκ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, θὰ ἐστρέφετο πρὸς Ἐλεύθερον–Κόνιτσαν ἵνα διευκολύνῃ τὴν πρὸς Κόνιτσαν ἐνέργειαν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Ἡ κορυφογραμμὴ τοῦ Σμόλικα ἀνῆκεν εἰς τὴν ζώνην ἐνεργείας τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ, εὐθὺς ὡς ἤθελε συγκροτήσῃ τὴν ἐπιθετικήν της

(1) Παράρτημα 32.

διάταξιν πρὸς 'Ελεύθερον, θὰ κατηύθυνε τὸ Μηχανοκίνητον Σύνταγμά της εἰς Μέτσοβον πρὸς διάθεσιν τούτου ἀλλαχοῦ. Διὰ τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς 'Εφίππου Μοίρας Πυροβολικοῦ τῆς Μεραρχίας 'Ιππικοῦ,τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ θὰ κατηύθυνεν εἰς Μέτσοβον τὴν 'Ελαφρὰν Μηχανοκίνητον Ἴλην καὶ τὴν Μηχανοκίνητον Πυροβολαρχίαν Σκόντα καὶ θὰ ἔθετε τὴν ἔφιππον πυροβολαρχίαν τῆς Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μεραρχίας 'Ιππικοῦ.

'Ο 'Αρχιστράτηγος, διὰ τῶν γενικῶν ὁδηγιῶν τῆς 7ης Νοεμβρίου (1), διέταξε τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ νὰ ἐπιταχύνῃ τὰς ἐπιθετικάς του ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν Πίνδον.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διαταγῶν καὶ τῆς ἀπὸ 6ης Νοεμβρίου ὑπαγωγῆς τῆς XI Μεραρχίας εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, τοῦτο ἀπεφάσισε τὴν προώθησιν τῆς Ι Μεραρχίας μέχρι Μολίστης, τὴν συγκέντρωσιν τῆς XI Μεραρχίας εἰς τὸν χῶρον Σαμαρίνα–Ζούζουλη–'Επταχώριον, καὶ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Πάδες–'Ελεύθερον ὑπὸ τῆς Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ, ὁπόθεν θὰ συνεδέετο μετὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς VIII Μεραρχίας (2). 'Η XI Μεραρχία, λόγῳ τοῦ ἐσπευσμένου ρυθμοῦ τῆς ἐπιστρατεύσεώς της καὶ τῆς τμηματικῆς ἀναχωρήσεως τῶν ἐπιστρατευομένων μονάδων της παρουσίαζε πλείστας ἐλλείψεις (ὅπως ἄλλωστε καὶ αἱ πλεῖσται τῶν ἐπιστρατευθεισῶν ἀπὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου μονάδων), τῶν ὁποίων ἡ σπουδαιοτέρα ἦτο ἡ ἔλλειψις μεταγωγικῶν, δι' ὃ καὶ ὁ ἀνεφοδιασμός της εἰς τρόφιμα καὶ πυρομαχικὰ θὰ ἦτο προβληματικὸς ἂν οὐχὶ ἀδύνατος.

Δι' ἑτέρων διαταγῶν τοῦ Σώματος Στρατοῦ, διετάσσετο τὸ ΙΙ/66 Τάγμα τῆς XI Μεραρχίας ὅπως κινηθῇ ἀπὸ Γρεβενῶν εἰς Μέγαρον καὶ ἡ Χ 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως ὅπως κινηθῇ διὰ συντόνου πορείας εἰς 'Επταχώριον εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ι Μεραρχίας.

164. Κατὰ τὴν 6ην Νοεμβρίου, τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐνίσχυσε τὴν Ταξιαρχίαν 'Ιππικοῦ διὰ τοῦ 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ. Τὸ Σύνταγμα τοῦτο ἐκινήθη τὴν 1640 μέσῳ Γομάρας πρὸς Δίστρατον. Κατὰ τὴν διὰ Γομάρας κίνησίν του, θὰ ἐλάμβανεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του τὰ τυχὸν ὑπάρχοντα ἐκεῖ τμήματα τοῦ Ι/51 Τάγματος. 'Ο διοικητὴς τοῦ συντάγματος ἀφίκετο εἰς Σαμαρίναν τὸ ἑσπέρας τῆς 6ης Νοεμβρίου (3). 'Επίσης τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε τὴν κίνησιν τῆς XI 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως πρὸς Δούτσικον, ὅπου αὕτη θὰ ἔδει νὰ εὑρίσκεται πρὸ τῆς ἕω τῆς 7ης Νοεμβρίου.

Κατόπιν τῶν πληροφοριῶν, ὅτι περὶ τὴν 'Αβδέλλαν ἐσημειώθη ἐχθρὸς καὶ ὅτι, ἐχθρικὸν τμῆμα δυνάμεως λόχου ἐπλησίαζε πρὸς Περιβόλι, τὸ Σῶμα Στρατοῦ συνεκρότησεν (4) ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ΙΙ/66 Τάγματος μετὰ μιᾶς πυροβολαρχίας τῆς XI Μοίρας 'Ορειβατικοῦ πυροβολικοῦ ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ τάγματος, μὲ ἀποστολὴν νὰ παραμείνῃ μέχρι νεωτέρας διαταγῆς εἰς τὴν περιοχὴν Πολυνέρι καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς ἀπὸ Περιβόλι–'Αβδέλλας καὶ Γομάρας διαβάσεις πρὸς Γρεβενά. 'Επὶ πλέον ἐκίνησε μίαν ἴλην τῆς Ι 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως εὑρισκομένης εἰς Γρεβενά, πρὸς Πολυνέρι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ 'Αποσπάσματος τοῦ ΙΙ/66 Τάγματος.

Τὸ Σῶμα ἐγνώρισε (5) τὴν 2400 τῆς 6ης Νοεμβρίου εἰς τὴν Ταξιαρχίαν 'Ιππικοῦ, ὅτι ἐχθρικὴ φάλαγξ δυνάμεως τάγματος ἐθεάθη τὸ ἑσπέρας τῆς 6ης Νοεμβρίου δύο χιλιόμετρα ἀνατολικῶς Σμόλικα, καὶ ὅτι θὰ ἔδει νὰ συνδεθῇ μετὰ

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Λ/68.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Λ/2α Σελ. 48.
(3) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 682/Β/2. Σελ. 3.
(4) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 644/Λ/1α. Σελ. 90.
(5) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 644/Λ/1α. Σελ. 94.

τῆς Ι Μεραρχίας εἰς Μπογντάνι ἢ Ρωμηὸν ἵνα ἀποφύγῃ ἐνδεχομένην ὑπερκέρασιν τοῦ δεξιοῦ της καὶ ἐπιδιώξῃ τὴν κατοχὴν τῆς κορυφογραμμῆς Γκουρκούλιος (1967) τρία χιλιόμετρα δυτικῶς Σαμαρίνης, ἵνα εἰς περίπτωσιν προσβολῆς της ὑπὸ ὑπερτέρων ἐχθρικῶν δυνάμεων, καλύψῃ τὴν Σαμαρίναν καὶ συμπτυχθῇ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην. Ἐπίσης ἐγνώρισεν εἰς ταύτην, ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν Κύρκουρη, τὴν πρωΐαν τῆς 7ης θὰ εὑρίσκετο τὸ Ι/16 τάγμα καὶ ἡ Χ Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως, εἰς Πολυνέρι τὸ ΙΙ/66 Τάγμα μετὰ πυροβολαρχίας, καὶ τὸ ΙΙΙ/66 Τάγμα εἰς τὴν διάβασιν Σκούρτζας.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ, τὸ ἑσπέρας τῆς 6ης Νοεμβρίου, βάσει τῶν περὶ τοῦ ἐχθροῦ πληροφοριῶν, αἵτινες ἐλαμβάνοντο μόνον ἐκ τῶν τμημάτων ἐπαφῆς, δεδομένου ὅτι οὐδὲν ἕτερον μέσον πληροφοριῶν διετίθετο ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, συνεπέρανεν, ὅτι, οἱ Ἰταλοί, πρὸ μὲν τοῦ μετώπου τῆς Ι Μεραρχίας ἀπὸ τοῦ Γράμμου μέχρι Σμόλικα συνεπτύσσοντο, πρὸ δὲ τοῦ μετώπου τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ ἀνθίσταντο εἰσέτι βορειοδυτικῶς Διστράτου. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ δὲν εἶχε μέχρι τῆς 2100 σαφεῖς πληροφορίας περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν κατὰ τὴν 6ην Νοεμβρίου ἐνεργειῶν τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, λόγῳ πλημμελοῦς συνδέσμου μετ' αὐτῆς.

Εἰς τὸν ἀφιχθέντα τὴν 6ην Νοεμβρίου εἰς Σαμαρίναν διοικητὴν τοῦ 66ου Συντάγματος Πεζικοῦ Συνταγματάρχην Γιαννακόπουλον Ἀθανάσιον, ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἡ διοίκησις τοῦ Ἀποσπάσματος τοῦ ΙΙ/66 Τάγματος εὑρισκομένου εἰς Πολυνέρι, καὶ ἀποτελουμένου ἐκ τῶν ΙΙ/66 Τάγματος, πυροβολαρχίας τῆς ΧΙβ Μοίρας ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ καὶ ἴλης ἱππικοῦ τῆς Ι Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως. Ἡ ἀποστολὴ τούτου ἦτο νὰ προωθηθῇ ἐν τῇ κατευθύνσει Πολυνέρι—Βασιλίτσα διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ εἰς Βασιλίτσαν εὑρισκομένου ἐχθροῦ, νὰ συνδεθῇ εἰς τὴν διάβασιν Σμίξι μετὰ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως καὶ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ Διστράτου (1).

Ὁ ἀνωτέρω Συνταγματάρχης ἀφίκετο εἰς Πανόραμα τὴν 1600, ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τοῦ ἀποσπάσματος.

165. Εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ εἶχον περιέλθει μέχρι τῆς 1000 τῆς 8ης Νοεμβρίου ὀλίγαι μόνον πληροφορίαι περὶ τῶν ἀγώνων τῶν μονάδων του, ἤτοι ὅτι τὰ τμήματα τῆς Ι Μεραρχίας εἶχον καταλάβει τὴν διάβασιν Κλέφτης, ὅτι κατὰ τὸν διεξαχθέντα περὶ τὸ χωρίον Πουρνιᾶ τὴν 7ην Νοεμβρίου ἀγῶνα, συνελήφθησαν ἑβδομήκοντα αἰχμάλωτοι Ἰταλοί, ἐξ ὧν τέσσαρες ἀξιωματικοὶ καὶ ὅτι τὰ τμήματα τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Γομάρας, ἐκινοῦντο πρὸς Δίστρατον. Κατόπιν τῶν πληροφοριῶν τούτων, τὸ Σῶμα Στρατοῦ διατάσσει τὴν 1200 τῆς 8ης Νοεμβρίου τὸν Διοικητὴν τοῦ 66 Συντάγματος, ὅστις εὑρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν Ἀβδέλλας ὅπως, ἐν συνδέσμῳ μετὰ τῶν τμημάτων τοῦ Ἀποσπάσματος Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως, κατευθυνθῇ πρὸς Δίστρατον καλυπτόμενος ἐκ τῆς κατευθύνσεως Ἀβδέλλα—Περιβόλι. Τὸ ΙΙ/66 Τάγμα (μεῖον λόχος Ἀβδέλλας), κινηθὲν φθάνει βορειοανατολικῶς Βασιλίτσας, ὅπου καὶ ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὁ ἐχθρὸς εἶχε συμπτυχθῇ πρὸς Δίστρατον (2).

Τὴν 1245, τὸ Σῶμα Στρατοῦ λαμβάνει ἀπὸ τὸν εἰς Σαμαρίναν εὑρισκόμενον σύνδεσμόν του ἀναφορὰν ὅτι ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ, ὠθήσασα ἰσχυρὰς δυνάμεις πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ συνδέσμου μετὰ τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ καὶ τῆς VIII Μεραρχίας, καὶ πρὸς καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ πρὸς Πάδες, οὐδὲν κατώρθωσε,

---

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2α. Σελ. 57—58.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2α. Σελ. 62.

διότι ἰσχυραὶ ἐχθρικαὶ δυνάμεις κατέχουσιν εἰσέτι τὰς πρὸς Δίστρατον ἀντηρίδας τοῦ ὑψώματος Βασιλίτσα, τὰ νοτίως καὶ νοτιοδυτικῶς Διστράτου ὑψώματα, καὶ τὰ Ἅρματα καὶ ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐκ τῶν διαβάσεων Σμόλικα πιέζει τὸ δεξιὸν τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων μετὰ πυροβολικοῦ, ὡς ἐπίσης καὶ ὅτι ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ μάχεται ἄνευ πυροβολικοῦ. Ὁ σύνδεσμος τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐζήτησεν ὅπως προωθηθῇ ἡ μὲν Μεραρχία Ἱππικοῦ ἀπὸ Βωβούσης εἰς Δίστρατον, ἡ δὲ I Μεραρχία ἐκ τῶν διαβάσεων Μπογντάνι κατὰ μῆκος τῶν δυτικῶν κλιτύων τοῦ Σμόλικα, ἵνα ἀπειλήσῃ τὰ νῶτα τῶν ἐκ τῶν διαβάσεων Σμόλικα ἐνεργούντων ἐχθρικῶν τμημάτων καὶ ἀπαλάξῃ οὕτω τῆς πιέσεως τὸ δεξιὸν τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ. Κατόπιν τῶν πληροφοριῶν τούτων, τὸ Σῶμα Στρατοῦ προώθησε τὸ I/16 Τάγμα ἀπὸ Μπογντάνι πρὸς ὕψωμα 2518. Ἐπίσης ἐκίνησε πρὸς Σαμαρίναν τὴν XI Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως (1).

Ἐν συνεχείᾳ, τὸ Σῶμα Στρατοῦ συνεκρότησε (2) τὴν 1340 διὰ τῆς XI Μεραρχίας ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Πυροβολικοῦ Δρούγκαν Νικόλαον ἐκ τοῦ III/66 Τάγματος καὶ πυροβολαρχίας τῆς XIβ Μ.Ο.Π. ὅπως τοῦτο καταλάβῃ ἐντὸς τῆς 8ης Νοεμβρίου τὰς διαβάσεις Μπογντάνι καὶ τὴν κορυφογραμμὴν Γκουρκούλιος. Τὴν 2130 διέθεσεν εἰς τὸ Ἀπόσπασμα τοῦτο καὶ τὴν XI Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς διαβάσεως Γομάρας, ἐν συνδέσμῳ μὲ τὰ τμήματα τοῦ Ἀποσπάσματος Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως (3).

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀπεφάσισε (4) τὴν 2400 ὅπως ἡ διοίκησις τῆς XI Μεραρχίας ἀχθῇ ἐντὸς τῆς 9ης Νοεμβρίου εἰς Δούτσικον ἵνα ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Διστράτου καὶ Σαμαρίνας δρώντων τμημάτων, ἤτοι τῶν τριῶν ὡς ἄνω ἀποσπασμάτων καὶ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ.

Οἱ ἀγῶνες ἐπὶ τῶν διαβάσεων τοῦ Σμόλικα
(7 μέχρι 10 Νοεμβρίου).

166. Τὸ συγκροτηθὲν ὑπὸ τῆς I Μεραρχίας Ἀπόσπασμα Σμόλικα ἐκ τοῦ I/4 Τάγματος, κινηθὲν πρὸς τὴν περιοχὴν Κλέφτης κατὰ τὴν νύκτα τῆς 6ης πρὸς τὴν 7 Νοεμβρίου φθάνει ἐκεῖ τὴν πρωΐαν τῆς 7ης Νοεμβρίου, ἐγκατασταθὲν δι' ἑνὸς λόχου μετὰ διμοιρίας πολυβόλων καὶ στοιχείου ὅλμων εἰς τὴν διάβασιν Νταλιάπολις (5) καὶ δι' ἑτέρου λόχου μετὰ δύο διμοιριῶν πολυβόλων καὶ στοιχείου ὅλμων εἰς τὴν περιοχὴν ἀνατολικῶς Κλέφτη. Ὁ τρίτος λόχος τούτου παρέμεινεν εἰς Μπογντάνι. Ὁ διοικητὴς τοῦ τάγματος, ἅμα τῇ ἀφίξει του εἰς τὴν περιοχὴν Κλέφτης ἀνέφερεν εἰς τὴν μεραρχίαν ὅτι κινήσεις τῶν Ἰταλῶν παρετηροῦντο ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Σμόλικα (2637) μὲ πρόθεσιν καταλήψεως τῶν ἀπὸ Νταλιαπόλεως καὶ Μεσορράχης πρὸς Μπιγκιόζι καὶ πρὸς Κεράσοβον διαβάσεων (6).

Τὰς μεσημβρινὰς ὥρας, οἱ Ἰταλοὶ κινηθέντες πρὸς τὰς ἀνωτέρω διαβάσεις, ἐνεπλάκησαν εἰς ἀγῶνα πρὸς τὸν εἰς Νταλιόπολιν ἐγκατασταθέντα λόχον ὅστις ἠμύνετο σθεναρῶς τῶν θέσεών του. Τὴν 1630, ὁ λόχος πιεζόμενος ἰσχυρῶς, ἐζήτησε ἐπειγόντως ἐνισχύσεις καὶ πυρομαχικά. Παρὰ ταῦτα, κατώρθωσε νὰ ἀντιστῇ καθ' ὅλον τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας καὶ ὁλόκληρον τὴν ἑπομένην 8ην Νοεμβρίου.

Πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ I/4 Τάγματος, ἡ I Μεραρχία ἀπὸ τῆς 1125 καὶ πρὶν ἢ ζητηθῇ παρ' αὐτοῦ ἐνίσχυσις, εἶχε διατάξει τὴν ταχεῖαν μετακίνησιν τοῦ 3ου

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2β. Σελ. 63 καὶ Φ. 644/Α/1α/103.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2β. Σελ. 64 καὶ Φ. 644/Α/1α/107.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2β Σελ. 66 καὶ Φ. 644/Α/1α/112.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 644/Α/1α. Σελ. 118α.
(5) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2. Σελ. 28.
(6) Σχεδιάγραμμα 15.

Λόχου τοῦ τάγματος τούτου, πρὸς τὴν περιοχὴν Νταλιοπόλεως, ὅπου ἀφίκετο τὸ ἑσπέρας τῆς 9ης Νοεμβρίου.

Ὁ εἰς τὸ Σημεῖον Στηρίγματος Ρωμηοῦ λόχος ἀνέφερεν, ὅτι ἀναγνώρισις σταλεῖσα ἐκ Ρωμηοῦ πρὸς Σαμαρίναν, συνεδέθη ἐκεῖ μετὰ ἐπιλαρχίας τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ παρ' ἧς ἐπληροφορήθη ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ὑπεχώρησαν ἐκ Γομάρας πρὸς Δίστρατον καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Ἅρματα, ὅτι ἑτέρα ἰταλικὴ φάλαγξ ἀπεκλείσθη εἰς τὰ στενὰ τοῦ Σμόλικα καὶ ὅτι ἡ ἐπιλαρχία εἶχε διαταγὴν νὰ κινηθῇ ἐκ Σαμαρίνας πρὸς Πεκλάρι.

Τὸ συγκρότημα Κετσέα ἐμπλέκεται ἀπὸ τῆς 0730 τῆς 7ης Νοεμβρίου εἰς ἀγῶνα εἰς Πουρνιᾶν, ἔνθα οἱ Ἰταλοί, δυνάμεως δύο περίπου λόχων, ἀνθίσταντο πεισμόνως (1). Τὸ φίλιον πυροβολικὸν δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑποστηρίξῃ τοὺς δύο ἐπιτιθεμένους λόχους τοῦ I/2 Τάγματος λόγῳ διακοπῆς τοῦ συνδέσμου μετὰ τοῦ παρατηρητηρίου του καὶ τῆς πυκνῆς ὁμίχλης.

Τὴν ἐνέργειαν τοῦ I/2 Τάγματος ὑπεστήριζε καὶ ἡ IX Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως, ἥτις, ἐκκινήσασα ἀπὸ τῆς 0400 ἐκ Κερασόβου, φθάνει τὴν μεσημβρίαν εἰς Πουρνιᾶν. Ἡ Ὁμάς, εὐθὺς ἅμα τῇ ἀφίξει της, διέθεσε πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγωνιζομένου τάγματος μίαν ἴλην, ἥτις ἐνήργησεν ἀπὸ Βορρᾶ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῶν ἀμυνομένων Ἰταλῶν διὰ δραστικῶν πυρῶν πολυβόλων καὶ ὅλμων.

Ὁ ἀγὼν συνεχίσθη μέχρι τῶν ἀπογευματινῶν ὡρῶν, ὅτε οἱ Ἰταλοὶ ἤρχισαν νὰ ὑποχωροῦν ἀτάκτως ἐκ τοῦ χωρίου Πουρνιᾶς, πρὸς τὰ δυτικῶς τούτου ὑψώματα. Συνελήφθησαν ἑβδομήκοντα αἰχμάλωτοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων τέσσαρες ἀξιωματικοί, καὶ ἐκυριεύθη πολεμικὸν ὑλικόν. Ἡ IX Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως, ἐμπλακεῖσα εἰς τὸν ἀγῶνα περὶ τὸ χωρίον Πουρνιᾶς, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀποστείλῃ ἀναγνωρίσεις πρὸς Στράτσανην καὶ προφήτην Ἠλίαν (Πύργου) συμφώνως πρὸς τὴν ἐντολὴν τῆς Μεραρχίας.

167. Ἡ κίνησις τοῦ Συγκροτήματος τῆς V Ταξιαρχίας ἤρξατο ἀπὸ τῆς 0630 τῆς 7ης Νοεμβρίου καταληφθέντων μέχρι τῆς ἑσπέρας τῶν ἀντικειμενικῶν του σκοπῶν ἄνευ ἐχθρικῆς ἀντιδράσεως, διότι αἱ ἰταλικαὶ πρὸ τοῦ μετώπου τούτου δυνάμεις εἶχον ἀπὸ τῆς νυκτὸς ἀποσυρθῆ πρὸς τὴν ὁροθετικὴν γραμμὴν περὶ τὸ φυλάκιον Κουκούλη. Τὴν 1230, τὸ I/52 Τάγμα εἶχε καταλάβει τὴν γραμμὴν Σταυρός—Λιόκου Λιανούρια. Τὴν 1230, τὸ II/7 Τάγμα εἶχε καταλάβει καὶ ἐξασφαλίσει τὴν γραμμὴν Ἀνάληψις—1202—Σαραντάπορος. Τὴν 1230, ἡ ἴλη τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως εἶχε καταλάβει τὴν Βούρμπιανην καὶ ἐξέπεμπεν ἀναγνωρίσεις πρὸς Χιονάδες καὶ Πληκάτη. Πληροφορίαι τῆς ἴλης ταύτης περὶ τὸ ἑσπέρας, ἔφερον ὅτι τὰ χωρία Ἀσημοχώρι, Γοργοπόταμος καὶ Χιονάδες, δὲν κατείχοντο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Διὰ τὸ III/51 Τάγμα λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως δὲν ὑπῆρχον πληροφορίαι. Τὸ ἑσπέρας ὅμως ἐγνώσθη ὅτι καὶ τοῦτο κατέλαβε τὰ ἑκατέρωθεν τοῦ χωρίου Ὀξυὰ ὑψώματα (1) (2).

Ὁ διοικητὴς τοῦ II/7 Τάγματος ἀνέφερε τὴν οὐχὶ εὐχάριστον κατάστασιν τοῦ τάγματός του. Τοῦτο ἦτο ἐφωδιασμένον διὰ τυφεκίων Μάουζερ μετὰ 40 μόνον φυσιγγίων κατ' ἄνδρα, ἐστερεῖτο ἀτομικῶν ἐπιδέσμων, μέσων διαβιβάσεων (διέθετε μόνον ἓν τηλέφωνον καὶ μίαν ἄτρακτον καλωδίου), καὶ μηχανημάτων ἐπισημάνσεως τῶν ὁπλοπολυβόλων, ἡ δὲ δύναμίς του εἶχε συμπληρωθῆ διὰ 235 πεζοναυτῶν ἀνεπαρκῶς ἐκπαιδευμένων.

168. Ἡ I Μεραρχία παρακολουθοῦσα μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὰ εἰς τὸ ἀριστερὸν αὐτῆς ἐξελισσόμενα γεγονότα καὶ ἐνδιαφερομένη κυρίως διὰ τὴν περιοχὴν

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2 Σελ. 29.
(2) Σχεδιάγραμμα 15.

τοῦ 'Αποσπάσματος Κετσέα καὶ τὴν ἀσφαλῆ κατοχὴν τοῦ Βουζίου ὄρους, λαμβάνει μέτρα ἐνισχύσεως τούτων. Ἡ ἐνίσχυσις αὕτη ἀπεφασίσθη κατόπιν καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ παρασχεθείσης πληροφορίας, ὅτι ἐχθρικὸν τμῆμα ἀνήρχετο πρὸς τὰς κορυφὰς τοῦ Σμόλικα. Ἐξ ἄλλου, ἡ μεραρχία ἤρξατο νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῆς ὁδοῦ ὑποχωρήσεως τῆς Μεραρχίας Τζούλια διὰ τῆς καταλήψεως τῆς διαβάσεως Πεκλάρι, ἥτις ἀπέμεινεν ὡς ἡ μόνη ὁδὸς ὑποχωρήσεως ταύτης.

Τὴν 1015, διέταξε τηλεφωνικῶς τὸ ΙΙΙ/52 Τάγμα, ὅπερ ἦτο ἐφεδρεία τῆς μεραρχίας, νὰ εἶναι ἕτοιμον νὰ κινηθῇ διὰ Κερασόβου πρὸς Στράτσανην ἅμα ὡς ἡ ΙΧ Ὁμὰς 'Αναγνωρίσεως ἀναφέρῃ ὅτι ἡ Στράτσανη δὲν κατέχεται, τὸ Ι/2 Τάγμα νὰ κινηθῇ πρὸς τὸ ὕψωμα Προφήτης 'Ηλίας (ἓξ χιλιόμετρα Δυτικῶς Πουρνιᾶς) ἄνευ ἑτέρας διαταγῆς τῆς μεραρχίας, εὐθὺς ὡς ἡ ΙΧ Ὁμὰς 'Αναγνωρίσεως πληροφορήσῃ ὅτι τὸ ὕψωμα τοῦτο δὲν κατέχεται ὑπὸ τῶν 'Ιταλῶν, νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ Ι/4 Τάγματος καὶ τῆς ΙΧ Ὁμάδος 'Αναγνωρίσεως καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν διάβασιν Πεκλάρι, εἰς ἣν περίπτωσιν αὕτη δὲν κατέχεται ὑπὸ τῶν 'Ιταλῶν, πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ὑποχωρήσεως τούτων (1).

Τὴν 1125 διέταξε τὸ Ι/16 Τάγμα ὅπως διατηρήσῃ καλῶς τὸ ὕψωμα Κύρκουρη μὲ προωθημένον τμῆμα εἰς τὸ ὕψωμα Ρέντα, νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ εἰς Ρωμηὸν καὶ ὕψωμα 1810 λόχου, διὰ δὲ τοῦ λόχου τοῦ ΙΙ/51 Τάγματος νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διάβασιν Μπογντάνι καὶ νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ Λόχου Ρωμηοῦ (2).

'Εκ παραλλήλου, ἐζήτησε τὴν ἔγκρισιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ διὰ τὴν ὀργάνωσιν συγκροτήματος ἱππικοῦ διὰ τῶν ΙΧ καὶ Χ Ὁμάδων 'Αναγνωρίσεως καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τούτου πρὸς Πεκλάρι.

Τὴν 1900, ἡ μεραρχία λαμβάνει τηλεφωνικὴν διαταγὴν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ διὰ τῆς ὁποίας ἐκοινοποιεῖτο εἰς ταύτην διαταγή του ἀπ' εὐθείας πρὸς τὸ Ι/16 Τάγμα δι' ἧς διετάσσετο τοῦτο ὅπως, ἀφοῦ ἐξασφαλίσῃ τὴν διάβασιν Μπογντάνι (2238,52), ὠθήσῃ ἰσχυρὸν τμῆμα πρὸς τὸ ὕψωμα 2556 (τρία χιλιόμετρα νοτιοδυτικῶς Μπογντάνι) καὶ καταλάβῃ τὴν διχάλωσιν τῶν ἡμιονικῶν ὁδεύσεων πρὸς Πάδες καὶ Ἅρματα, λαμβάνον ὑπὸ τὰς διαταγάς του καὶ τὸν εἰς τὴν διάβασιν Μπογντάνι εὑρισκόμενον λόχον τοῦ Ι/4 Τάγματος. 'Επίσης, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐνέκρινε μὲν ὅπως ἡ Χ Ὁμὰς 'Αναγνωρίσεως χρησιμοποιηθῇ μετὰ τῆς ΙΧ τοιαύτης πρὸς κατάληψιν τῆς διαβάσεως Πεκλάρι, ὄχι ὅμως καὶ τὴν μετακίνησιν τοῦ ΙΙΙ/52 Τάγματος ἐκ τῆς περιοχῆς Ταμποῦρι πρὸς κατάληψιν τοῦ Πύργου Στράτσανης, ἔστω καὶ ἂν οὗτος δὲν κατείχετο ὑπὸ τῶν 'Ιταλῶν. Μέχρι τῆς ἐκκαθαρίσεως τῶν διαβάσεων τοῦ Σμόλικα ἐκ τῶν ἐκεῖ ἰταλικῶν τμημάτων, ἡ μεραρχία ἔδει κατὰ τὴν προχωρητικὴν κίνησιν πρὸς Δυσμὰς νὰ μὴ διακινδυνεύσῃ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ της πλευροῦ. Νὰ εὑρίσκεται ἐν συνδέσμῳ μὲ τὸ ἐν Μπογντάνι τάγμα καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν διάβασιν Κλέφτης ὠθοῦσα ἀναγνωρίσεις πρὸς Πεκλάρι καὶ Κόνιτσαν (3).

Τὴν κατάληψιν τῶν διαβάσεων ἐπὶ τοῦ Κλέφτη εἶχεν ἤδη πραγματοποιήσει ἡ μεραρχία διὰ τοῦ Ι/4 Τάγματος.

Εἰς τὴν μεραρχίαν περιέρχεται βραδύτερον καὶ ἑτέρα διαταγὴ (4) τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ δι' ἧς ἐπληροφορεῖτο, ὅτι ἰταλικαὶ δυνάμεις ὑπεχώρουν καταδιωκόμεναι πρὸς Δίστρατον, ὅτι τμήματα τοῦ 'Αποσπάσματος 'Αώου διέβησαν τὸν 'Αῶον ποταμὸν καὶ ἐβάδιζον πρὸς Πάδες καὶ Παλαιοσέλιον καὶ ὅτι δυνάμεις ἱππικοῦ ἐκινοῦντο ἀπὸ Βωβούσης πρὸς Δίστρατον. Ὑπενθυμίζοντο

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2. Σελ. 27.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2. Σελ. 27—28.
(3) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2. Σελ. 30.
(4) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2. Σελ. 30 καὶ Φ. 644/Α/1α. Σελ. 98.

εἰς τὴν μεραρχίαν αἱ προηγούμεναι διαταγαὶ τοῦ σώματος στρατοῦ ὅπως ὠθήσῃ τὸ Τάγμα Μπογντάνι εἰς τὸ ὕψωμα 2518 καὶ ἐπιδιώξῃ τὴν κατάληψιν τῆς διαβάσεως Κλέφτης ὠθοῦσα ἀναγνωρίσεις πρὸς Πεκλάρι.

Ἡ μεραρχία, τὸ ἑσπέρας τῆς 7ης Νοεμβρίου, κατεῖχε τὴν γραμμὴν Σταυρός —1809—Προφήτης Ἠλίας (1521)—Ὀξυά—Ἀνάληψις—Ἅγιος Σωτήρ—Γύφτισσα—Μπολιάνα—ἀνατολικῶς Ἁγίου Νικολάου—Μόλιστα Τσομπάνι—διαβάσεις Σμόλικα—Βούζιον, μὲ προωθημένα τμήματα εἰς Μπογντάνι (2248) (1).

Ἡ μεραρχία, βάσει τῶν ἀνωτέρω διαταγῶν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, τῶν ἰδίων πληροφοριῶν της καὶ τῆς τακτικῆς καταστάσεως, ἐξέδωκε τὴν 1900 τῆς 7ης Νοεμβρίου διαταγὴν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν ἑπομένην (2) δι' ἧς προυτίθετο ὅπως καλυπτομένη ἐκ τῆς κατευθύνσεως Δίστρατον—Παλαιοσέλιον, νὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν κατάληψιν τοῦ συγκροτήματος Κλέφτη, καὶ νὰ προωθήσῃ ταχυκινήτους δυνάμεις πρὸς κατάληψιν τῆς διαβάσεως Πεκλάρι, ἵνα ἀποκόψῃ τὰ διὰ τῆς διαβάσεως ταύτης διαρρέοντα ἐχθρικὰ τμήματα.

Εἰς τὸν παρουσιασθέντα κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην εἰς τὴν Μεραρχίαν Ἀντισυνταγματάρχην Βαβυλόπουλον Γεώργιον, ἀνέθεσε τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀποσπάσματος Σμόλικα.

169. Αἱ ἀπὸ τῆς πρωίας μέχρι τῆς ἑσπέρας τῆς 7ης Νοεμβρίου συγκεντρωθεῖσαι πληροφορίαι εἰς τὸν σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, συνοψίζοντο εἰς τὰ ἑξῆς:

Τὸ Δίστρατον δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀνακαταληφθῆ, ἡ Β' Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως, ἥτις ἀπὸ τῆς πρωίας ἔδει νὰ εἶχε καταλάβει τὴν Γομάρα, εὑρίσκετο ἀκόμη εἰς Ἀννίτσαν καὶ ὅτι ἡ I Μεραρχία κατέλαβε τὴν γραμμὴν Μόλιστα—Μπολιάνα.

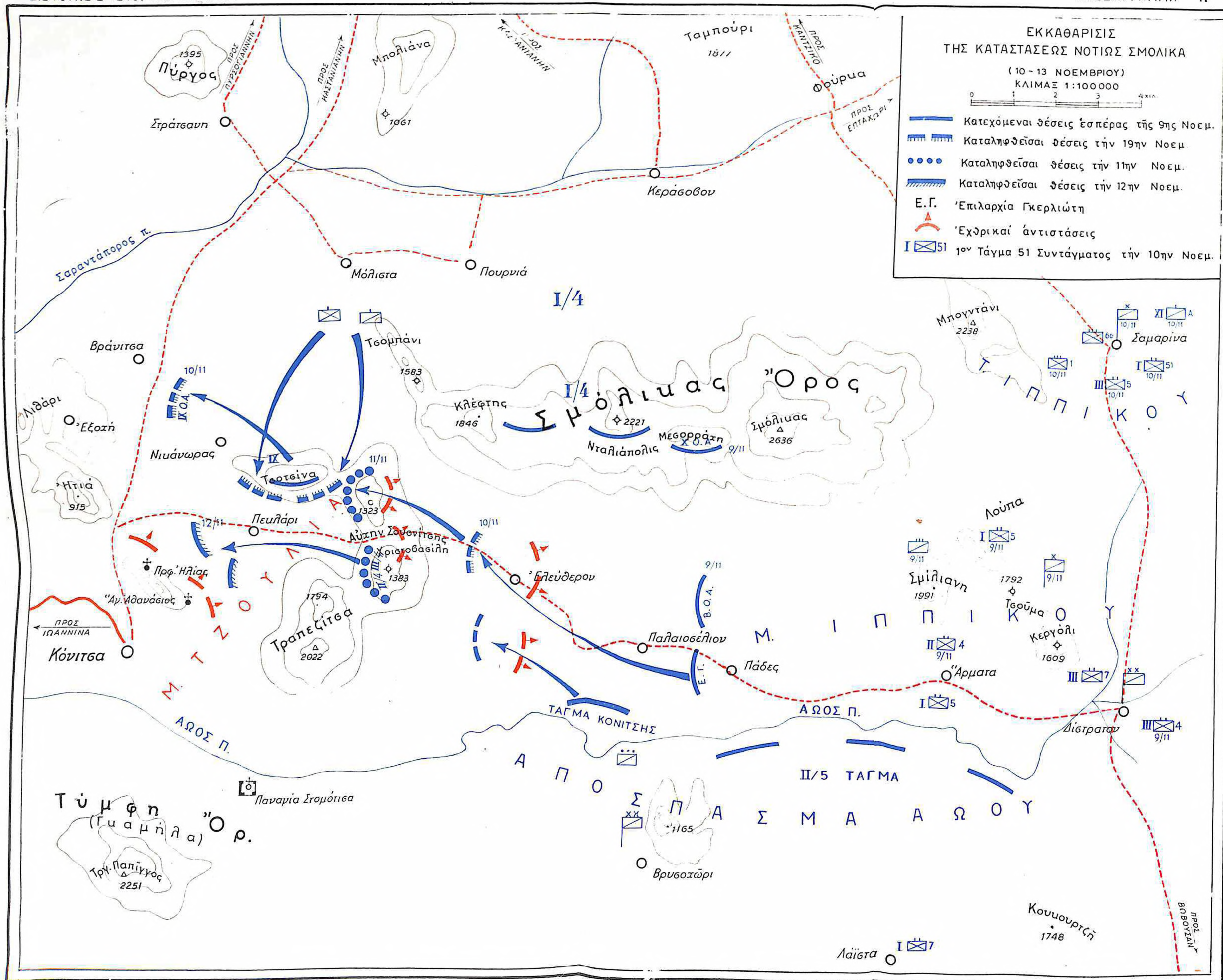
Τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἐκτὸς τῶν πληροφοριῶν του ἐκ τῶν μονάδων ἐπαφῆς, οὐδεμίαν ἄλλην πληροφορίαν εἶχεν ἄλλοθεν περὶ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ Ἀεροπορία παρατηρήσεως δὲν κατώρθωνε νὰ εἰσδύσῃ εἰς βάθος καὶ αἱ πληροφορίαι ἦσαν πενιχραί. Ὑπὸ τῆς φιλίας Ἀεροπορίας ἐβομβαρδίσθησαν αἱ εἰς Δίστρατον ἐχθρικαὶ δυνάμεις αἵτινες ἐπίεζον τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ (3). Πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως ἀποκόψῃ τὴν πρὸς Κόνιτσαν ὁδὸν ὑποχωρήσεως τῶν Ἰταλῶν καὶ κυκλώσῃ τὰς περὶ τὸ Δίστρατον—Ἅρματα-Πάδες ἰταλικὰς δυνάμεις, διέταξε τὴν I Μεραρχίαν ἵνα ἐνεργήσῃ διὰ τοῦ Συγκροτήματος Ἱππικοῦ πρὸς Πεκλάρι, διὰ τάγματος πεζικοῦ πρὸς τὴν διάβασιν Κλέφτης καὶ διὰ τοῦ I/16 Τάγματος πρὸς κατάληψιν τῆς διχαλώσεως τῶν ἡμιονικῶν ὁδεύσεων πρὸς Πάδες καὶ Ἅρματα, προωθουμένου μέχρι τοῦ ὑψοδ. 2556.

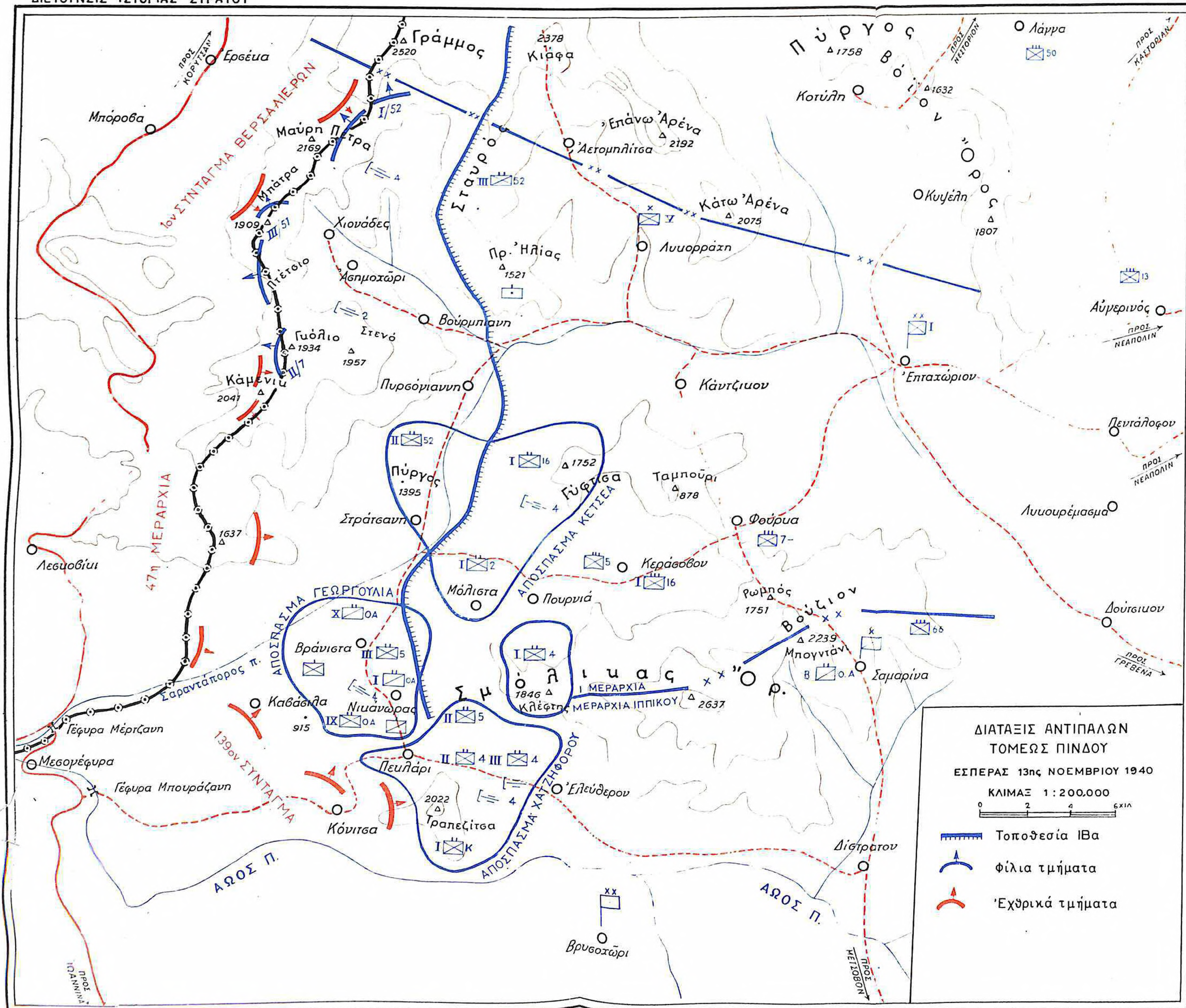
Κατὰ τὴν 8ην Νοεμβρίου, τὸ Συγκρότημα V Ταξιαρχίας ἀπέστειλεν ἀναγνωρίσεις πρὸς Γοργοπόταμον, Βούρμπιανην καὶ Πυρσόγιαννην καὶ ἔλαβε προπαρασκευαστικὰ μέτρα διὰ ἐνδεχομένην κίνησιν πρὸς τὰς κατευθύνσεις ὕψωμα 1809—Γοργοπόταμος—Χιονάδες, Βούρμπιανη—Ἀσημοχώρι καὶ Πυρσόγιαννη—ὕψωμα Στενοῦ (4).

Ἐκ τοῦ Ἀποσπάσματος Κετσέα, τὸ μὲν I/2 τάγμα, συνεχίζον τὴν κίνησίν του πρὸς Ἅγιον Νικόλαον συναντᾷ τὴν 1130 ἰταλικὴν ἀντίστασιν εἰς τὴν περιοχὴν ἀμέσως βορείως Μόλιστα, τὴν ὁποίαν περὶ τὴν 1330 ἐξουδετερώνει καὶ τὴν ὑποχρεώνει νὰ συμπτυχθῇ, συλλαβὸν ἕνδεκα αἰχμαλώτους. Τὸ II/52 Τάγμα ἐξετέλεσε ἀναγνωρίσεις πρὸς τὸ χωρίον Στράτσανη χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἐχθρόν.

Τὸ I/4 Τάγμα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἠσχολήθη μόνον μὲ ἀνταλ-

(1) Σχεδιάγραμμα 16.
(2) Παράρτημα 33.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2β. Σελ. 60.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 666/Α/1α. Σελ. 21.

ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΙΣ
ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΝΟΤΙΩΣ ΣΜΟΛΙΚΑ
(10 - 13 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ)
ΚΛΙΜΑΞ 1:100000
Κατεχόμεναι θέσεις έσπέρας τῆς 9ης Νοεμ.
Καταληφθεῖσαι θέσεις τὴν 10ην Νοεμ.
Καταληφθεῖσαι θέσεις τὴν 11ην Νοεμ.
Καταληφθεῖσαι θέσεις τὴν 12ην Νοεμ.
Ε.Γ. Ἐπιλαρχία Γκερλιώτη
Ἐχθρικαί ἀντιστάσεις
1ον Τάγμα 51 Συντάγματος τὴν 10ην Νοεμ.
Πύργος
1395
ΠΡΟΣ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗΝ
ΠΡΟΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗΝ
Μπολιάνα
1061
Ταμπούρι
1877
ΠΡΟΣ ΚΑΝΤΣΙΚΟ
Φούρκα
ΠΡΟΣ ΕΠΤΑΧΩΡΙ
Στράτσανη
Κεράσοβον
Σαραντάπορος π.
Μόλιστα
Πουρνιά
I/4
Βράνιτσα
Τσομπάνι
1583
Μπογντάνι
2238
Σαμαρίνα
Λιθάρι
Ἐξοχή
Νικάνωρας
Κλέφτης
1846
Σμόλικας Ὄρος
2221
Νταλιάπολις
Μεσορράχη
Σμόλικας
2636
Τσοτσίνα
1323
Ἠτιά
915
Πευλάρι
Χριστοβασίλη
1383
Προφ. Ἠλίας
Ἅγ. Ἀθανάσιος
ΠΡΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΑ
Κόνιτσα
1794
Τραπεζίτσα
2022
Ἐλεύθερον
Λούπα
Σμίλιανη
1991
1792
Τσοῦμα
Κεργόλι
1609
Παλαιοσέλιον
Πάδες
Ἄρματα
Δίστρατον
ΤΑΓΜΑ ΚΟΝΙΤΣΗΣ
ΑΩΟΣ Π.
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΩΟΥ
ΙΙ/5 ΤΑΓΜΑ
ΤΙΠΠΙΚΟΥ
Παναγία Στομότισα
Τύμφη (Γκαμήλα) Ὄρ.
Τρύγ. Παπίγγος
2251
1165
Βρυσοχώρι
Κουσουρτζῆ
1748
Λάϊστα
ΠΡΟΣ ΒΟΒΟΥΣΑΝ

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ
ΤΟΜΕΩΣ ΠΙΝΔΟΥ
ΕΣΠΕΡΑΣ 13ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1940
ΚΛΙΜΑΞ 1:200.000
Τοποθεσία ΙΒα
Φίλια τμήματα
Ἐχθρικὰ τμήματα
Γράμμος
Σταυρός
Πύργος Βόϊον Ὄρος
Σμόλικας Ὄρ.
1ον ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΒΕΡΣΑΛΙΕΡΩΝ
47η ΜΕΡΑΡΧΙΑ
139ον ΣΥΝΤΑΓΜΑ
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΓΕΩΡΓΟΥΛΙΑ
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΚΕΤΣΕΑ
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΧΑΤΖΗΦΟΡΟΥ
Ι ΜΕΡΑΡΧΙΑ
ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΙΠΠΙΚΟΥ
Σαραντάπορος π.
ΑΩΟΣ Π.
Κόνιτσα
Βρυσοχῶρι
Σαμαρίνα
Ἐπταχώριον

λαγὴν πυροβολισμῶν μετὰ τῶν εἰς τὴν περιοχὴν τούτου Ἰταλῶν, οἵτινες συνεκέντρωνον δυνάμεις διὰ νέαν κροῦσιν.

Ἡ IX Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως ἐτέθη ἐν πορείᾳ ἀπὸ τῆς 0900 μὲ τοὺς ἵππους ρυταγωγουμένους λόγῳ τοῦ δυσβάτου τῆς ὁδοῦ ἐν τῇ κατευθύνσει Πουρνιᾶ—Μόλιστα—Νικάνωρ. Εἰς Νικάνορα συνέλαβε δέκα αἰχμαλώτους. Τὸ ἑσπέρας ἐγκαθίσταται εἰς τὸ ὕψωμα Τσατσίνα μὲ τοὺς Ἰταλοὺς κατέχοντας τὸ χωρίον Πεκλάρι καὶ τὴν διάβασιν τούτου.

Ἡ Χ Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως, κινηθεῖσα τὴν 0730, φθάνει εἰς Φούρκαν τὴν τὴν μεσημβρίαν τῆς 8ης Νοεμβρίου.

Ἡ μεραρχία πρὶν ἢ τὰ τμήματα κινηθῶσιν, ἔλαβε τὴν 0400 τῆς 8ης Νοεμβρίου διαταγὴν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ διὰ τῆς ὁποίας διετάσσετο, ὅπως διὰ τοῦ Ι/16 Τάγματος καταλάβῃ τὸ ταχύτερον τὴν διάβασιν Μπογντάνι, μεθ' ὃ νὰ προωθήσῃ τοῦτο πρὸς τὴν διασταύρωσιν 2518 ([1]).

Ἡ μεραρχία δὲν ἦτο βεβαία περὶ τῆς λήψεως ὑπὸ τοῦ Ι/16 Τάγματος τῆς ἀπὸ 7ης Νοεμβρίου διαταγῆς ἐπιχειρήσεων, διὰ τῆς ὁποίας καθωρίζετο ὡς ἀποστολὴ ἡ κάλυψις τῆς διαβάσεως Μπογντάνι. Κατόπιν τούτου διέταξε τὸν ἐγκατεστημένον ἐπὶ τῆς διαβάσεως Μπογντάνι λόχον, ὅπως παραμείνῃ καὶ εἰδοποιήσῃ τὸν διοικητὴν τοῦ Ι/16 Τάγματος νὰ κινηθῇ καὶ ἐγκατασταθῇ τὸ ταχύτερον εἰς τὸ ὕψωμα Μπογντάνι. Ἡ διάβασις Μπογντάνι ἐνδιέφερε ὄχι μόνον τὴν μεραρχίαν ἀλλὰ καὶ τὸ Σῶμα Στρατοῦ καθ' ὅσον ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ μαχομένη εἰς τὴν περιοχὴν Λοῦπα (ὑψοδ.1431) εἶχε σχεδὸν ἀκάλυπτον τὸ δεξιόν της ἐκ τῶν διαβάσεων Μπογντάνι — Σαμαρίνα ([2]).

Διὰ τὴν κίνησιν τοῦ Ι/16 Τάγματος πρὸς Μπογντάνι ἐπηκολούθησαν κατὰ τὴν 8ην καὶ 9ην Νοεμβρίου καὶ ἕτεραι διαταγαί, τόσον τῆς Ι Μεραρχίας, ὅσον καὶ ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ πρὸς τὸ Τάγμα, μετὰ τοῦ ὁποίου ἡ Ι Μεραρχία ἐπέτυχε νὰ συνδεθῇ μόλις τὴν 1400 τῆς 9ης Νοεμβρίου. Ἐπληροφορήθη τότε ὅτι τὸ Τάγμα εὑρίσκετο ὁλόκληρον ἐπὶ τῆς διαβάσεως Μπογντάνι ἀπὸ τῆς 8ης Νοεμβρίου, ἀλλὰ λόγῳ τῆς πιπτούσης χιόνος καὶ τῶν δυσκολιῶν ἀνεφοδιασμοῦ δὲν ἐκινήθη ἀκόμη πρὸς Μάσια (2518) ἵνα καλύψῃ τὸ δεξιὸν τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ καὶ ὅτι εἶχε διαταχθῇ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ὅπως κινηθῇ ἐκ Μπογντάνι εἰς 2518 καὶ προσβάλῃ τὰ νῶτα τοῦ ἐπιτιθεμένου ἐχθροῦ, κατὰ τοῦ εἰς Λοῦπα δεξιοῦ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ ([3]).

Πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐπὶ τοῦ Κλέφτη Ι/4 Τάγματος ἐκινήθη λόχος τοῦ ΙΙ/51 Τάγματος ἐκ τοῦ ὑψώματος Ζεκίρι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ι/4 Τάγματος.

Τὴν 1300, εἰς τηλεφωνικὴν ἐπικοινωνίαν τῆς μεραρχίας μετὰ τοῦ Σώματος Στρατοῦ κοινοποιοῦνται εἰς ταύτην ἅπασαι αἱ σχετικαὶ πληροφορίαι περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ καὶ αἱ διαταγαὶ αἱ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ καὶ Μεραρχίαν Ἱππικοῦ, καὶ δίδεται πρὸς τὴν Μεραρχίαν ἡ ἐντολὴ ὅπως διὰ τῆς Χ Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως ἐξασφαλίσῃ τὰς διαβάσεις Μεσορράχης ἐπὶ τοῦ Σμόλικα ὄρους, συνδεθῇ ἐκεῖ μὲ τὰ φίλια τμήματα καὶ ὠθήσῃ ἀναγνωρίσεις πρὸς Πάδες.

Ἡ μεραρχία, ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας ([4]), ὤθησε τὴν 1330 τὴν Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως ἀπὸ Φούρκας διὰ Κερασόβου πρὸς τὴν διάβασιν Μεσορράχης ἐπὶ τοῦ Σμόλικα μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ καταλάβῃ ταύτην καὶ ἐκπέμψῃ ἀναγνωρίσεις πρὸς τὸ ὕψωμα 1933 ἀμέσως δυτικῶς Τζούμας, τρία χιλιόμετρα νοτίως Σμόλικα (2637) καὶ πρὸς Πάδες, συνδεομένη μετὰ τῶν ἑκατέρωθεν φιλίων τμημάτων.

---

(1) Σχεδιάγραμμα 16.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2. Σελ. 32 καὶ 643/Α/2β. Σελ. 61.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 644/Α/1α. Σελ. 103.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681α/Α/91, 97.

'Από τῆς 6ης 'Οκτωβρίου ἡ μεραρχία εἶχε διατάξει τὴν διλοχίαν τοῦ Ι/4 Τάγματος νὰ καταλάβῃ τὰς ὀρεινὰς διαβάσεις τοῦ Σμόλικα πρὸς ἀποκοπὴν τῶν ἐκ τῆς κοιλάδος 'Αώου πρὸς τὴν περιοχὴν Κερασόβου διαρρεόντων 'Ιταλῶν.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἡ πρὸς τὴν Χ 'Ομάδα 'Αναγνωρίσεως διαταγὴ ἐπληροφόρει ὅτι ὁ ἐχθρὸς μάχεται εἰς τὸ ὕψωμα Λοῦπα (πέντε χιλιόμετρα νοτιοδυτικῶς Σαμαρίνας) καὶ ὅτι τὸ Ι/16 Τάγμα διετάχθη νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν νώτων τῶν εἰς Λοῦπα ἀμυνομένων ἰταλῶν.

'Η Χ 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως ἔδει νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ καὶ ἡ ὅλη ἐνέργεια ἔδει νὰ ἦτο δραστηρία, ταχεῖα καὶ θαρραλέα.

'Η Χ 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως ὤθησε τὴν μίαν Ἴλην της εἰς Μεσορράχην πρὸς τὸ ἐκεῖ εἰκονοστάσιον, ἐνῷ ὁ ὄγκος τῆς 'Ομάδος συνεκεντρώθη εἰς Κεράσοβον. Τὴν ἑπομένην 9ην Νοεμβρίου, ἡ Ἴλη ἐγκατεστάθη ἐπὶ τῆς Μεσορράχης, συνδεθεῖσα μετὰ τῶν εἰς Νταλιόπολιν τμημάτων τοῦ Ι/4 Τάγματος. 'Ο ὄγκος τῆς 'Ομάδος ἐκινήθη τὴν 9ην Νοεμβρίου ἐκ Κερασόβου καὶ ἀφίκετο περὶ τὴν μεσημβρίαν εἰς Μεσορράχην. 'Ο διοικητὴς τῆς 'Ομάδος ἔλαβεν ὑπὸ τὰς διαταγάς του καὶ τὰ ἐπὶ Νταλιαπόλεως τμήματα τοῦ Ι/4 Τάγματος.

Τὴν 1030 τῆς 9ης, τὸ Ι/4 Τάγμα δέχεται ἐπίθεσιν, ὑποστηριζομένην καὶ διὰ πυροβολικοῦ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ του. 'Ο ἀγὼν συνεχίσθη ἄνευ ὑποστηρίξεως πυροβολικοῦ, καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς ἐπὶ τῆς Μεσορράχης Ἴλης τῆς Χ 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ τηρηθῶσιν αἱ θέσεις τῶν δύο τούτων μονάδων. Εἰς τὸν ἀγῶνα συμμετέσχεν ἀπὸ τῆς μεσημβρίας καὶ ὁ ὄγκος τῆς Χ 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως, ἐνεργήσας κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως.

Τὸ ἑσπέρας, τὸ Ι/4 Τάγμα κατεῖχε δι' ἑνὸς λόχου τὴν διάβασιν Νταλιοπόλεως καὶ δι' ἑτέρου τὸ ὕψωμα Κλέφτης. 'Ο τρίτος λόχος μόλις τὸ ἑσπέρας ἀφίκετο εἰς τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως τοῦ τάγματος. Τὴν 2100 καὶ 2200, ἐκδηλωθεῖσαι ἰταλικαὶ ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς Χ 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως, ἀποκρούονται.

Τὴν 2000, ὁ διοικητὴς τῆς μεραρχίας, εἰς τηλεφωνικὴν ἀναφοράν του πρὸς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ζητεῖ ὁδηγίας καὶ προτείνει τὴν προώθησιν τῆς γραμμῆς μάχης τῆς μεραρχίας. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὅμως λόγῳ ἀνεπαρκείας δυνάμεων καὶ λόγῳ τῆς μὴ εἰσέτι ἐκκαθαρίσεως τῆς καταστάσεως εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ 'Αώου ποταμοῦ ὡς καὶ τῆς ἐμφανίσεως νέων ἐχθρικῶν μονάδων (139ον 'Ιταλικὸν Σύνταγμα), ἀνέστειλε προσωρινῶς τὴν εἰς βάθος προώθησιν τῆς μεραρχίας. Τοῦτο ἐπεβεβαιώθη διὰ τῆς ἀπὸ 8ης Νοεμβρίου (2100) διαταγῆς του (1) πρὸς τὴν Ι Μεραρχίαν, ἥτις καθώριζεν ὅτι:

Λόγῳ ὑπάρξεως ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς τὴν περιοχὴν Διστράτου καὶ τῆς ἐμφανίσεως νέων τοιούτων εἰς τὴν περιοχὴν Τσομπάνι, ἀπαγορεύω μέχρι νεωτέρας διαταγῆς πᾶσαν προχωρητικὴν κίνησιν τῆς μεραρχίας πρὸς Δυσμάς.

'Η μεραρχία στηριζομένη ἰσχυρῶς εἰς Μπογιτάνι, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν γραμμὴν Μπογιτάνι—Ζεκίρι—Γόφτισσα καὶ βορειότερον πρὸς Σταυρόν, καταλαμβάνουσα ταύτην διὰ τοῦ ὄγκου τῶν δυνάμεών της.

Διὰ τῆς 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως τῆς Χ Μεραρχίας καὶ τοῦ Ι/16 Τάγματος νὰ ἀπειλήσῃ τὰ νῶτα τοῦ εἰς τὸ δεξιὸν τῆς Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ ἐπιτιθεμένου ἐχθροῦ καὶ νὰ ἀποστείλῃ ἰσχυρὰς ἀναγνωρίσεις πρὸς Παλαιο-

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2β. Σελ. 66.

σέλιον—Πάδες ἵνα οὕτω δώσῃ χεῖρα βοηθείας εἰς τὴν σκληρῶς ἀγωνιζομένην ταξιαρχίαν.

Ἡ μεραρχία δύναται πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς της νὰ ἀποσύρῃ ἂν κρίνῃ σκόπιμον καὶ δυνάμεις ἐκ τοῦ δεξιοῦ της.

Ἡ μεραρχία δὲν ἀπέσυρε δυνάμεις ἐκ τοῦ δεξιοῦ της, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι αἱ ἐπὶ τοῦ Σμόλικα καὶ ἀμέσως βορείως τούτου δυνάμεις ἦσαν κατὰ τὴν γνώμην της ἀρκεταὶ καὶ ἀφ' ἑτέρου διότι προσέβλεπε πρὸς τὴν ταχεῖαν πρὸς Δυσμὰς προώθησιν τῆς διατάξεώς της, ἰδίᾳ πρὸς Πεκλάρι, πρὸς ἀποκοπὴν τῆς διαφυγῆς τῆς Μεραρχίας Τζούλια.

Ἡ μεραρχία, ἐκ τῶν μέχρι τότε πληροφοριῶν της, εἶχε λάβει ἅπαντα τὰ κατὰ τὴν κρίσιν της μέτρα εἰς τρόπον ὥστε καὶ ἡ διάβασις Μεσορράχης νὰ καταληφθῇ τὸ δυνατὸν ταχύτερον ὑπὸ τῆς Χ Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως καὶ τὸ Ι/16 Τάγμα νὰ ὠθηθῇ πρὸς Μασιά—Λούπα (1).

Τὴν 8ην Νοεμβρίου, ἡ Ι Μεραρχία διέθετεν ἐννέα τάγματα πεζικοῦ ἀνήκοντα εἰς ἓξ διάφορα συντάγματα, δύο ὁμάδας ἀναγνωρίσεως καὶ τρεῖς ὀρειβατικὰς πυροβολαρχίας. Τὸ παρ' αὐτῆς κατεχόμενον μέτωπον εἶχε δύο σκέλη καμπτόμενα κατ' ὀρθὴν γωνίαν ἔναντι Πεκλάρι. Τὸ πρὸς Δυσμὰς ἐστραμμένον σκέλος, εἶχε μῆκος ἐν εὐθείᾳ γραμμῇ εἴκοσι πέντε χιλιομέτρων, τὸ δὲ πρὸς Νότον τοιοῦτον εἶχεν ὑπὸ τὰς αὐτὰς συνθήκας μῆκος δεκαπέντε χιλιομέτρων. Ἔναντι τοῦ πρὸς Δυσμὰς σκέλους, κατεχομένου ὑπὸ πέντε ταγμάτων, δὲν ὑπῆρχεν ἐπαφή. Πληροφορίαι ἔφερον ὅτι οἱ Ἰταλοὶ κατεῖχον τὴν γραμμὴν τῶν συνόρων δι' ἐλαφρῶν τμημάτων. Ἔναντι τοῦ νοτίου σκέλους, κατεχομένου ὑπὸ τεσσάρων ταγμάτων, ἠγωνίζοντο ἰταλικαὶ δυνάμεις πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ ὄχι μόνον κατὰ τμημάτων τῆς Ι Μεραρχίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν δυνάμεων τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ καὶ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, ἐνισχυμένων διὰ σοβαρῶν δυνάμεων πεζικοῦ.

170. Ἡ Ι Μεραρχία, κατόπιν τῆς ἀπὸ 8ης Νοεμβρίου διαταγῆς τοῦ Σώματος Στρατοῦ ὅπως ἀναστείλῃ τὴν πρὸς Δυσμὰς κίνησιν, ἀνέθεσεν εἰς τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Βαβυλόπουλον ὅπως διὰ λόχου τοῦ ΙΙΙ/51 Τάγματος ἀποφράξῃ τὰς διὰ Μπιγκιόζι πρὸς Κεράσοβον ὁδεύσεις καὶ ἐξασφαλίσῃ τὸν σύνδεσμον τούτου μετὰ τοῦ ἐπὶ τοῦ Ὑψώματος Κλέφτη Ι/4 Τάγματος. Ἐτροποποίησε (1) τὴν διάταξίν της μόνον εἰς ὅ,τι ἀφεώρα τὸ ἀριστερὸν τοῦ ἀποσπάσματος Κετσέα ὁρίσασα ὅπως τὸ Ι/2 Τάγμα ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ὑπὸ τὴν κάλυψιν τῆς ΙΧ Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως εἰς τὰ ἀντερείσματα δυτικῶς Πουρνιᾶ μὲ τὸ ἀριστερόν του δύο χιλιόμετρα βορείως Τσομπάνι. Μία Ἴλη τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως θὰ ἐκάλυπτε τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τοῦ Ι/2 Τάγματος καὶ θὰ ἔφρασσε τὴν ἀπὸ Τσομπάνι πρὸς Πουρνιᾶ ὅδευσιν.

Τὸ ἑσπέρας, ἡ μεραρχία ἐπληροφορήθη ὅτι τὰ χωρία τὰ εὑρισκόμενα νοτίως Σμόλικα ἐλεηλατήθησαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὅτι ὁ ἀνεφοδιασμὸς εἰς τρόφιμα τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Πάδες ἰταλικῶν δυνάμεων ἐγένετο δι' ἀεροπλάνων, ὅτι διμοιρία τοῦ Ι/2 Τάγματος, ἀποσταλεῖσα πρὸς τὸ ὕψωμα Κλέφτης διὰ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ Ι/4 Τάγματος ἐδέχθη ἰσχυρὰ πυρὰ ἐχθρικοῦ πεζικοῦ ἀναγκασθεῖσα νὰ συμπτυχθῇ πρὸς Πουρνιᾶ καὶ ὅτι τὸ ὕψωμα Τσομπάνι κατέχεται ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. Τὰ χωρία Ἀσημοχώρι, Γοργοπόταμος καὶ Χιονάδες δὲν κατείχοντο, ἐξαιρέσει Ἀλβανῶν τινῶν ἀνταρτῶν οἵτινες ἠνώχλουν τὰ χωρία Γοργοπόταμος καὶ Χιονάδες καὶ ὅτι μικραὶ κινήσεις τῶν Ἰταλῶν παρετηρήθησαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς μεθορίου παρὰ τὰ 23 καὶ 24 φυλάκια.

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2. Σελ. 34.

Τὸ ἑσπέρας, ἡ μεραρχία εἶχε καταλάβει τὴν τοποθεσίαν ΙΒα ἀπὸ τοῦ ὑψώματος Σταυρὸς μέχρι Μολίστης (1).

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ραγδαῖαι βροχαὶ εἶχον πλημμυρίσει τοὺς χειμάρρους καὶ εἶχον καταστήσει ἀδιαβάτους τὰς ὁδεύσεις, εἰς δὲ τὰ ὑψηλότερα σημεῖα εἶχεν ἀρχίσει νὰ πίπτῃ χιών. Πυκνὴ ὁμίχλη ἐμείωνε τὴν ὁρατότητα, δυσχεραίνουσα τὴν κίνησιν ἐπὶ τῶν ἡμιονικῶν ὁδεύσεων.

Κατόπιν τῆς πληροφορίας ὅτι τὸ ὕψωμα Τσομπάνι κατείχετο ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν καὶ ἐφ' ὅσον δὲν εἶχεν ἐπιτευχθῆ ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Ι/4 Τάγματος καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Ἀποσπάσματος Κετσέα, ἡ μεραρχία ἀποφασίζει τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Τσομπάνι δι' ἀποσπάσματος ἀποτελεσθέντος ἐξ Ἴλης τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως, λόχου πεζικοῦ, διμοιρίας πολυβόλων τοῦ Ι/2 Τάγματος καὶ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ, ὑπὸ τὸν διοικητὴν τῆς Ἴλης.

Ἡ ΙΧ Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως θὰ ἐτήρει τὰς ἐπὶ Τσατσίνα θέσεις της, τὸ δὲ Ι/4 Τάγμα θὰ ἐκίνει διμοιρίαν πεζικοῦ ἀπὸ Κλέφτη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Τσομπάνι ἵνα ὑποβοηθήσῃ τὴν ἀνωτέρω ἐνέργειαν τοῦ Ἀποσπάσματος Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως.

Ἡ Ἴλη, κινηθεῖσα τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 9ης Νοεμβρίου ἵνα καταλάβῃ τὸ ὕψωμα Τσομπάνι, ἐβλήθη ὑπὸ ἰταλικοῦ τμήματος κατέχοντος τὸ ὕψωμα τοῦτο. Ὁ διοικητὴς τῆς Ἴλης, καίτοι ἀκόμη δὲν εἶχεν ἐνισχυθῆ διὰ τῶν διαταχθεισῶν μονάδων, ἐπιτίθεται ἀμέσως κατὰ τῶν Ἰταλῶν καὶ ἐπιτυγχάνει τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Τσομπάνι, τὸ ὁποῖον ὁλοκληρώνει διὰ τῶν κατὰ τὴν 2000 ἀφιχθεισῶν ἐνισχύσεων, συλλαβὼν ἑξήκοντα αἰχμαλώτους.

Ἡ ΙΧ Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως παρέμεινε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας εἰς τὸ ὕψωμα Τσατσίνα, πληροφοροῦσα τὴν μεραρχίαν περὶ τῆς καταστάσεως.

Ἡ μεραρχία ἀνέθεσεν εἰς τὸν εἰς Φοῦρκα ἀφιχθέντα ἀπὸ τῆς προηγουμένης Διοικητὴν Πεζικοῦ Συνταγματάρχην Σπηλιωτόπουλον Παναγιώτην τὴν διοίκησιν τοῦ Κεντρικοῦ Ἀποσπάσματος (Κετσέα) καὶ τοῦ Ἀποσπάσματος Σμόλικα μὲ Σταθμὸν Διοικήσεως τὸ Κεράσοβον. Οὗτος ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν δύο τούτων ἀποσπασμάτων ἀπὸ τῆς 1800 τῆς 9ης Νοεμβρίου.

Τὸ ἑσπέρας, ἡ μεραρχία κατεῖχε τὰ ὑψώματα Σταυρός—Καστάνια—Μπολιάνα καὶ Γύφτισσα—Μόλιστα—Τσομπάνι—Κλέφτης—διάβασις Σμόλικα—νοτίως Μπογντάνι καὶ ὕψωμα Τσατσίνα (1).

171. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς τῆς 9ης πρὸς 10ην Νοεμβρίου, τὰ ἐπὶ τοῦ Σμόλικα τμήματα τῆς Ι Μεραρχίας διεξήγαγον σκληρόν, ἀλλὰ καρποφόρον ἀγῶνα.

Τὸ Ι/4 Τάγμα, δεχθὲν ἀπὸ τῆς 2000 τῆς 9ης Νοεμβρίου ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν εἰς Κλέφτην, ἀπέκρουσε ταύτην καὶ ἐτήρησε τὰς θέσεις του (1).

Εἰς τὴν περιοχὴν Νταλιοπόλεως ὁ ἀγὼν τῆς Χ Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως συνεχίσθη καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός, τῶν Ἰταλῶν ἐκδηλωσάντων δύο σφοδρὰς ἐπιθέσεις αἵτινες καὶ ἀπεκρούσθησαν. Οἱ Ἰταλοὶ ἀποτυχόντες εἰς τὰς προσπαθείας των ὅπως διασπάσωσι τὰς ἐκεῖ θέσεις τῆς ὁμάδος ταύτης ἤρχισαν, ἐπωφελούμενοι τῆς καιρικῆς καταστάσεως, νὰ ἀποσύρωνται ἀπὸ τῶν πρωϊνῶν ὡρῶν τῆς 10ης Νοεμβρίου πρὸς Νότον, ἐγκαταλείψαντες ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης παντοειδὲς πολεμικὸν ὑλικόν, δύο πυροβόλα, ὅλμους, ἀσύρματον, μέγαν ἀριθμὸν ἡμιόνων, τὴν σημαίαν τοῦ ΙΙΙ/9 Τάγματος Ἀλπινιστῶν, τέσσαρας νεκροὺς ἀξιωματικοὺς καὶ πολλοὺς ὁπλίτας. Ἡ Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως ἔσχε δύο

(1) Σχεδιάγραμμα 16.

ἀξιωματικοὺς καὶ πέντε ὁπλίτας τραυματίας καὶ ἑπτὰ ὁπλίτας νεκρούς. Αἱ ἐν τῇ περιοχῇ Κλέφτη—Νταλιοπόλεως—Μεσορράχης μάχαι τῆς Χ Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως καὶ τοῦ I/4 Τάγματος ἔσχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν καταστροφὴν ὁλοκλήρου σχεδὸν τάγματος τοῦ 9ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν, φονευθέντος καὶ τοῦ διοικητοῦ τοῦ συντάγματος. Οἱ διασκορπισθέντες Ἀλπινισταὶ παρεδόθησαν τὸ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας εἰς τὰ ἐνεργοῦντα πρὸς Πάδες—Ἐλεύθερον τμήματα τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ.

Τὸ Ἀπόσπασμα Συνταγματάρχου Σπηλιωτοπούλου ἐξεκαθάρισε διὰ τοῦ I/2 Τάγματος τὴν ζώνην ἐκ τῶν φυγάδων τῶν μαχῶν Πουρνιᾶς καὶ Κλέφτης, συλληφθέντων κατόπιν συμπλοκῆς εἰς τὰ ὑψώματα νοτιοδυτικῶς Πουρνιᾶς ἑξήκοντα αἰχμαλώτων. Ἰταλικὴ δύναμις οὐλαμοῦ περίπου, ἐπιτίθεται αἰφνιδιαστικῶς διὰ χειροβομβίδων καὶ πυρῶν πολυβόλων ἐναντίον τοῦ εἰς τὸ χωρίον Πουρνιᾶ τμήματος τοῦ I/2 Τάγματος καὶ κατορθώνει νὰ καταλάβῃ πρὸς στιγμὴν τὰς πρώτας οἰκίας τοῦ χωρίου, ἐκδιώκεται ὅμως δι' ἀντεπιθέσεως.

Τὰ I/2 καὶ II/52 Τάγματα συνεπλήρωσαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας τὴν ἐγκατάστασίν των εἰς τὴν τοποθεσίαν Ἅγιος Νικόλαος Μπολιάνα—Γύφτισσα.

Ἡ Ἴλη τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως, εὑρισκομένη τὴν 1030 ἐπὶ τοῦ ὑψώματος 1583 νοτιοανατολικῶς Τσομπάνι, ἀνέφερεν εἰς τὴν μεραρχίαν ὅτι οἱ Ἰταλοὶ κατελθόντες ἐξ Ἀνατολῶν τοῦ Κλέφτη εὑρίσκονται περὶ τὸ ὕψωμα 1174 νοτίως Πουρνιᾶς καὶ ὅτι ἡ ἴλη κατέχουσα τὸ Τσομπάνι, προσπαθεῖ νὰ συνδεθῇ μὲ τὸ I/4 Τάγμα εἰς Κλέφτην.

Ἡ ΙΧ Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως, λόγῳ τῆς μὴ ἀφίξεως τῶν ἀναμενομένων ἐνισχύσεων, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκατασταθῇ 500 μέτρα βορείως Νικάνορος μὲ ἴλην εἰς τὸ ὕψωμα Τσατσίνα.

Ἡ μεραρχία τὸ ἑσπέρας τῆς 10ης Νοεμβρίου κατεῖχε (1):

Διὰ τοῦ Βορείου Συγκροτήματος V Ταξιαρχίας (I/52, III/51, II/7 Τάγματα καὶ μία ὀρειβατικὴ πυροβολαρχία) τὰ ὑψώματα Σταυρός—Λαγκάδα.

Διὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Κετσέα (I/2 καὶ II/52 Τάγματα καὶ πυροβολαρχία) τὰ ὑψώματα Μπολιάνα—Γύφτισσα—Μόλιστα.

Διὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Σμόλικα (I/4 Τάγμα καὶ Λόχος I/51 Τάγματος) τὰ ὑψώματα Κλέφτη, Νταλιοπόλεως καὶ Μπιγκιόζι.

Διὰ τοῦ Συγκροτήματος Ἱππικοῦ (ΙΧ, Χ Ὁμάδες Ἀναγνωρίσεως, Ἴλη Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως καὶ πυροβολαρχία) τὰ ὑψώματα Τσατσίνα, Νικάνορος καὶ περιοχὴ Μεσορράχης.

Ἡ ἐκκαθάρισις τῆς καταστάσεως νοτίως Σμόλικα

(ἀπὸ 9ης μέχρι 13ης Νοεμβρίου).

172. Τὸ πρῶτον κλιμάκιον τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ, κινούμενον βραδέως ἐκ Βωβούσης πρὸς Δίστρατον, παρὰ τὴν μικρὰν ἰταλικὴν ἀντίστασιν, εἰσῆλθεν εἰς Δίστρατον τὴν μεσημβρίαν τῆς 8ης Νοεμβρίου ὀλίγον μετὰ τὴν εἴσοδον εἰς αὐτὸ τμημάτων τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ (2). Τὸ κλιμάκιον τοῦτο ἰσχύος δύο καὶ ἡμίσεων περίπου ταγμάτων πεζικοῦ καὶ μιᾶς ἐπιλαρχίας, παρέμεινεν κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην περὶ τὸ Δίστρατον εἰς ὃ ἀφίχθη καὶ ἡ Β' Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως.

Ἡ βραδύτης τῆς πρὸς Βορρᾶν προωθήσεως τοῦ πρώτου κλιμακίου τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ, προεκάλεσε τὴν ἐπέμβασιν (3) τοῦ ΓΣ πρὸς τὸ Α' Σῶμα

(1) Σχεδιάγραμμα 16.
(2) Σχεδιάγραμμα 17.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/74.

Στρατοῦ, ἐπιτάσσον τοῦτο νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὸ ταχύτερον τὴν νοτίως Σμόλικα κατάστασιν, ἐνισχύον ἐν ἀνάγκῃ τὴν Μεραρχίαν Ἱππικοῦ.

Τὸ 8ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν καὶ τμήματα τοῦ 9ου τοιούτου, συμπιεζόμενα ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Νότου ὑπὸ ὑπερτέρων ἑλληνικῶν δυνάμεων εἰς τὴν στενὴν ἐπιμήκη καὶ λίαν ὀρεινὴν περιοχὴν τὴν περιλαμβανομένην μεταξὺ τῆς κορυφογραμμῆς Σμόλικα καὶ τοῦ Ἀώου ποταμοῦ, ἐμάχοντο σκληρῶς πρὸς ἁπάσας τὰς κατευθύνσεις ἵνα διατηρήσωσι ἀνοικτὴν τὴν πρὸς Πεκλάρι—Κόνιτσαν ὁδὸν διαφυγῆς των. Πολυήμεροι ἀγῶνες ἐντὸς ὀρεινοῦ ἐδάφους, ἡ χιών, τὸ δριμύτατον ψῦχος καὶ ἡ πλημμελεστάτη διατροφή των, εἶχον μειώσει σοβαρῶς τὴν δύναμιν τῶν ταγμάτων τῆς Μεραρχίας Τζούλια καὶ ἐπέδρασαν δυσμενῶς ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν ἀνδρῶν της. Παρὰ τὴν ἀρίστην συγκρότησιν, ἐκπαίδευσιν καὶ τὸ ὑψηλὸν ἠθικὸν μὲ τὸ ὁποῖον εἰσῆλθον εἰς τὸν ἀγῶνα τὰ τάγματα ταῦτα, εἶχον ἀπολέσει μετὰ δέκα ἡμέρας ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς, κατὰ μέγα μέρος τὴν μαχητικότητα καὶ τὸ ἠθικόν των.

173. Τὴν 9ην Νοεμβρίου, ἡ I/3 Ἐπιλαρχία ἐκινήθη ἀπὸ τῆς πρωΐας πρὸς Ἄρματα, ἐνῷ τὸ τάγμα τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ μετὰ πυροβολαρχίας ἐκινήθη πρὸς τὴν αὐτὴν κατεύθυνσιν μόλις τὴν 1400. Τὰ λοιπὰ τμήματα τοῦ πρώτου κλιμακίου τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ παρέμειναν εἰς Δίστρατον. Ἡ βραδύτης τῆς προχωρήσεως τοῦ κλιμακίου τούτου ἠνάγκασε τὴν μεραρχίαν νὰ τὸ ὠθήσῃ (1) εἰς δραστηριωτέραν καταδίωξιν τῶν ὑποχωρούντων ἰταλικῶν τμημάτων. Τὸ ἀπόσπασμα Ἀώου παρέμεινεν εἰς τὰς θέσεις του ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀώου ποταμοῦ καὶ βορειοανατολικῶς Βρυσοχώρι, ἀνταλλάσσον πυρὰ μετὰ τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Παλαιοσέλιον καὶ Πάδες Ἰταλῶν, καὶ προσπαθοῦν νὰ κατασκευάσῃ πρόχειρον γέφυραν ἐπὶ τοῦ Ἀώου, παρὰ τὴν θέσιν Μικρᾶς Βωβούσης. Τὸ ἑσπέρας τῆς 9ης Νοεμβρίου, ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ εἶχε τὸ μὲν Συγκρότημα τοῦ 4ου Συντάγματος μετὰ διμοιρίας πολυβόλων καὶ μιᾶς πυροβολαρχίας εἰς τὰς περιοχὰς Δίστρατον, Ἄρματα καὶ Πάδες, τὸ δὲ Ἀπόσπασμα Ἀώου, ἐκ τῶν II/5 Τάγματος μεθ' ὁμάδος ὅλμων, οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ, ἡμιλαρχίας καὶ διλοχίας τοῦ Τάγματος Κονίτσης εἰς τὴν περιοχὴν βορειοανατολικῶς Βρυσοχώρι καὶ τὴν βορείαν ὄχθην τοῦ Ἀώου ποταμοῦ.

Ἐκ τῶν λοιπῶν τμημάτων τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ τὸ I/7 Τάγμα ἐκινήθη εἰς Λάϊσταν, τὸ 3ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ (μεῖον I Ἐπιλαρχίας καὶ ἡμιλαρχίας), εὑρίσκετο καὶ τοῦτο ἐν κινήσει ἀπὸ Μετσόβου πρὸς Λάϊσταν—Βρυσοχώρι, πλὴν τῆς 3ης ἴλης κινουμένης ἀπὸ Περιβόλι πρὸς Δίστρατον, τμήματα δὲ τῆς II Μεραρχίας ἐκ τοῦ II/36 Τάγματος καὶ τῆς 4ης πυροβολαρχίας τοῦ II Συντάγματος Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ ἐκινοῦντο πρὸς συνάντησιν τῆς μεραρχίας.

Καθ' ὃν χρόνον τὸ ἀπόσπασμα τοῦ 4ου Συντάγματος ἐκινεῖτο κατὰ τὴν 10ην Νοεμβρίου πρὸς Δυσμάς, ἡ εἰς περιοχὴν Παλαιοσέλιον καταφθάσασα I/3 Ἐπιλαρχία, διατάσσεται ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Ἀποσπάσματος Ἀώου ὅπως, διὰ μιᾶς ἡμιλαρχίας κινηθῇ καὶ καταδιώξῃ τὸν ἐχθρὸν πρὸς Κόνιτσαν, ὁ δὲ 2ος Λόχος τοῦ Τάγματος Κονίτσης ὅπως κινηθῇ πρὸς κατάληψιν τοῦ αὐχένος Σουσνίτης πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ὁδοῦ ὑποχωρήσεως τῶν Ἰταλῶν.

Ἡ κίνησις τῶν δύο τούτων τμημάτων ὑπῆρξε ταχεῖα, ἡ δὲ ἐπαφὴ αὐτῶν μετὰ τῶν Ἰταλῶν ἐλήφθη παρὰ τὸ χωρίον Ἐλεύθερον, εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο τὸ 8ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν. Ἐπηκολούθησεν ἀμέσως ἐπίθεσις τὴν ὁποίαν ἐχαρακτήρισε ταχύτης καὶ τόλμη, ἀναπτυχθείσης ἐπαινετῆς ἁμίλλης μεταξὺ τῶν μονάδων, μὲ ἀποτέλεσμα τὸν αἰφνιδιασμὸν καὶ τὴν διάλυσιν τῶν ἰταλικῶν τμη-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 715/Α/4. Σελ. 29.

μάτων. Συνελήφθησαν 15 ἀξιωματικοὶ καὶ 700 ὁπλῖται καὶ ἄνω τῶν 300 νεκρῶν κατεμετρήθησαν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Τὸ ἐγκαταλειφθὲν πολεμικὸν ὑλικὸν ὑπῆρξεν ἐπίσης ἄφθονον, μεταξὺ τοῦ ὁποίου 100 ἡμίονοι καὶ 5 ὄλμοι. Αἱ ἀπώλειαι τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων ἐπιθέσεως ὑπῆρξαν πολὺ μικραί, κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς ἡμιλαρχίας, ὁ διοικητὴς τῆς ὁποίας, ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ τμήματός του κατὰ τὴν ὁρμητικὴν ταύτην προέλασιν, ἐτραυματίσθη λίαν σοβαρῶς. Ἅπαντα τὰ τμήματα τῶν περιοχῶν Ἐλεύθερον καὶ Βρυσοχώρι ὑπήχθησαν ὑπὸ τὸ Ἀπόσπασμα τοῦ 4ου Συντάγματος πεζικοῦ, ὅπερ διετάχθη νὰ κινηθῇ δραστηρίως πρὸς Κόνιτσαν. Τμήματα τοῦ 3ου Συντάγματος Ἱππικοῦ ἀφιχθέντα εἰς Λαΐσταν προωθήθησαν ἀμέσως εἰς Ἐλεύθερον.

174. Ἡ δρᾶσις τῶν Ἰταλῶν κατὰ τὴν περίοδον ἀπὸ 8ης μέχρις 10ης Νοεμβρίου καὶ ἡ προσπάθεια αὐτῶν ὅπως ἀποφύγωσι τὴν πλήρη καταστροφήν, συνεπείᾳ τῆς πιέσεως τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων ἀπὸ Ἅρματα μέχρι Κονίτσης, ἐμφαίνεται εἰς τὸ κατωτέρω ἀπόσπασμα τῆς ἐκθέσεως τοῦ Στρατηγοῦ Τζιρότι, Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας Τζούλια ([1]).

Τὸ τακτικὸν συγκρότημα τοῦ 8ου Ἀλπινιστῶν ἐξετέλεσε κατὰ τὰς ἡμέρας 8, 9 καὶ 10 τὰς διαταχθείσας κινήσεις, ἐνῷ τὸ 9ον Ἀλπινιστῶν κατεῖχε τὸν αὐχένα Χριστοβασίλη ([2]) πιεζόμενον ἰσχυρῶς παρὰ τοῦ ἐκ Μεσσαρίων ἐχθροῦ καὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος 1847 εὑρισκομένου τοιούτου.

Ἡ κίνησις τοῦ τακτικοῦ συγκροτήματος τοῦ 8ου Ἀλπινιστῶν, ἀπὸ τῆς ζώνης τοῦ χωρίου Ἅρματα εἰς Κόνιτσαν ἐγένετο διὰ τῶν διαφόρων ἀτραπῶν αἵτινες ὁδηγοῦσι ἀπὸ Ἅρματα εἰς τὸν αὐχένα Χριστοβασίλη, ὑπὸ τὸ ἰσχυρὸν πῦρ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν πολυβόλων.

Κατὰ τὴν διάβασιν τῆς στενωποῦ παρὰ τὸ Ἐλεύθερον, τὸ ἐχθρικὸν πεζικόν, μετὰ τοῦ ὁποίου ἡνώθη ὁ πληθυσμός, ἐπετέθη κατὰ τῶν ἡμετέρων φαλάγγων. Τὰ τμήματα, καίτοι ἐξηντλημένα λόγῳ τῆς ἀπὸ 8ημέρου ἐξαντλήσεως τῶν τροφίμων καὶ στερούμενα δυνάμεων, ἀντέδρασαν μὲ ἀκατάβλητον ἐνεργητικότητα καὶ ἐπέτυχον νὰ διανοίξωσι διαφόρους διαβάσεις, δι' ἀγώνων οἵτινες διήρκεσαν ἐπὶ ἑπτάωρον καὶ διὰ σφοδρᾶς δράσεως τῶν πυροβολαρχιῶν τῆς Μοίρας «Κανελιάνο» αἵτινες ἔβαλλον μὲ ἀπόστασιν μηδὲν μέχρι τῆς τελευταίας βολῆς.

Κατὰ τὴν τραγικὴν ταύτην περιπέτειαν, ἀξιωματικοὶ καὶ ὁπλῖται ἐπλήγησαν σκληρῶς καὶ μέγα μέρος τῶν κτηνῶν ἐφονεύθη.

Τὸ τακτικὸν συγκρότημα τοῦ 8ου Ἀλπινιστῶν μετὰ τῆς διοικήσεως τῆς μεραρχίας ὑπέστη τὸ μεγαλύτερον βάρος τοῦ ἀγῶνος. Ἀπὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου μέχρι τῆς 10ης Νοεμβρίου, ἐμάχετο καὶ ἐπορεύετο κατὰ τὴν πρώτην χρονικὴν περίοδον ἵνα διανοίξῃ τὴν δίοδον καὶ φθάσῃ εἰς Βωβοῦσαν, κατὰ δὲ τὴν δευτέραν χρονικὴν περίοδον διὰ νὰ φθάσῃ εἰς Κόνιτσαν προσβαλλόμενον ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα. Ἐὰν τὰ τρόφιμα μετὰ τὴν πέμπτην ἡμέραν τοῦ ἀγῶνος δὲν ἔλειπον, ὁ ἀγὼν θὰ ἠδύνατο νὰ συνεχισθῇ, καθ' ὅσον παρὰ τὰς μεγάλας ἀπωλείας, οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ τὸ στράτευμα ἐπέδειξαν μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς ἀξιοθαύμαστον σταθερότητα.

Κατὰ τοὺς διεξαχθέντας συνεχεῖς ἀγῶνας, ὁ ἐχθρὸς ὑπέστη σημαντικὰς ἀπωλείας καὶ πολλάκις τὰ τμήματα τοῦ τακτικοῦ συγκροτήματος, κατέ-

(1) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 143.
(2) Πρόκειται περὶ αὐχένος ἀνατολικῶς Πεκλάρι μεταξὺ τῶν ὑψοδεικτῶν 1323 καὶ 1383.

λαβον τὰς κατασκηνώσεις, τὰς ἐφοδιοπομπὰς καὶ πάσης φύσεως ὑλικὸν τοῦ ἐχθροῦ, ἀποκρούσαντα τοῦτον μετ' ἀκαταβλήτου ὁρμῆς.

Τὸ τακτικὸν συγκρότημα τοῦ 9ου 'Αλπινιστῶν ἐδοκιμάσθη ὀλιγώτερον τοῦ τακτικοῦ συγκροτήματος τοῦ 8ου, καθόσον μέχρι τῆς Βογιούσας('Αώου) μόνον μικρὰν ἐχθρικὴν ἀντίστασιν ἠναγκάσθη νὰ καταβάλῃ. Τὰς περισσοτέρας ἀπωλείας ὑπέστη κατὰ τὴν ἄμυναν τοῦ αὐχένος Χριστοβασίλη, τὸν ὁποῖον ἐπέτυχε νὰ διατηρήσῃ παρὰ τὴν ἰσχυρὰν πίεσιν τοῦ ἀντιπάλου, μὲ 'Αλπινικὴν ἐπιμονήν, ἐπιμονὴν ἣν ἐπέδειξε διαρκῶς, εἰς ὑπέρτατον σημεῖον κατὰ τὴν ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Μεραρχίας Μπάρι, κάλυψιν τῆς Κονίτσης.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 10ης Νοεμβρίου, ἡ μεραρχία συνεκεντρώθη εἰς Κόνιτσαν μὲ τὴν διοίκησιν τῆς μεραρχίας εἰς Περάτι.

Τὴν 11ην Νοεμβρίου ἐλήφθη διαταγὴ τῆς 'Ανωτάτης Διοικήσεως ἐντελλομένης ὅπως τὸ 9ον 'Αλπινιστῶν παραμείνῃ μέχρι τῆς λήψεως νεωτέρας διαταγῆς εἰς Κόνιτσαν, καὶ ὅπως ἡ διοίκησις τῆς μεραρχίας μετὰ τῶν σχηματισμῶν της μεταφερθῇ εἰς Πρεμετήν.

'Η μεταφορὰ αὕτη ἐκτελεῖται ὡς πρὸς τὰς παραμενούσας εἰς 'Ερσέκαν ὑπηρεσίας.

175. Κατὰ τὴν 11ην Νοεμβρίου, ἡ Ι/3 'Επιλαρχία, προηγουμένη ἄνευ ἵππων, τοῦ ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ ἀποσπάσματος, ἐμπλέκεται ἀπὸ τῆς πρωΐας εἰς σκληρὸν ἀγῶνα μετὰ τῶν Ἰταλικῶν τμημάτων τοῦ 9ου 'Αλπινιστῶν περὶ τὸν αὐχένα ἀμέσως βορείως τοῦ ὑψώματος 1383 καὶ εἰς τὸ ὕψωμα 1323 (αὐχὴν Χρηστοβασίλη κατὰ τοὺς 'Ιταλούς) καὶ κατόπιν πολυώρου συμπλοκῆς ἀνατρέπει τούτους καὶ τοὺς καταδιώκει πρὸςΚόνιτσαν.Τὰ Ἰταλικὰ τμήματα ἐγκατέλειψαν τὸ πλεῖστον τοῦ ὑλικοῦ των κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ πρὸς Κόνιτσαν. 'Επὶ τοῦ ὑψώματος 1383 ἔφθασαν καὶ τὰ τμήματα τοῦ 'Αποσπάσματος τοῦ 4ου Συν/τος Πεζικοῦ. 'Ο Σταθμὸς διοικήσεως τῆς μεραρχίας μετεκινήθη εἰς Βρυσοχῶρι.

176. Κατὰ τὴν 12ην Νοεμβρίου, ἡ κίνησις τῆς Μεραρχίας 'Ιππικοῦ συνεχίζεται πρὸς Δυσμάς. Τὸ 'Απόσπασμα τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ ἐκ τῶν ΙΙ/4 καὶ ΙΙΙ/4 Ταγμάτων φθάνει τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας εἰς Πεκλάρι καὶ λαμβάνει στενὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν 'Ιταλῶν, ἀμυνομένων ἐπὶ τῆς γραμμῆς "Αγιος 'Αθανάσιος—Προφήτης 'Ηλίας (1072).

Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Νικάνορος—'Ητιά, κατηυθύνοντο ἰσχυραὶ δυνάμεις τῆς Ι Μεραρχίας, μετὰ τῶν ὁποίων ὁ σύνδεσμος εἶχεν ἐπιτευχθῇ εἰς τὸ ὕψωμα 1323.

'Η Ι/3 'Επιλαρχία μετὰ τὴν ὑπέρβασίν της ἀπὸ τὰ τμήματα τοῦ 'Αποσπάσματος τοῦ 4ου Συντάγματος, ἐπανῆλθεν εἰς 'Ελεύθερον, πρός ἀνασυγκρότησιν.

'Επὶ τοῦ 'Αώου ποταμοῦ καὶ εἰς τὸ ὕψωμα Βρυσοχώρι ἤρξατο κατασκευαζομένη γέφυρα ὑπὸ τῆς "Ιλης Μηχανικοῦ.

'Απὸ τῆς πρωΐας τῆς 13ης Νοεμβρίου, τὰ τμήματα τοῦ 'Αποσπάσματος τοῦ 4ου Συντάγματος ἐπιτίθενται, τῇ ὑποστηρίξει καὶ τῶν πυρῶν δύο πυροβολαρχιῶν, κατὰ τῶν ἀμυνομένων εἰς τὴν γραμμὴν "Αγιος 'Αθανάσιος—Προφήτης 'Ηλίας Κονίτσης 'Ιταλῶν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δυνηθῶσι νὰ ἀνατρέψωσι τούτους. Περὶ τὴν μεσημβρίαν, οἱ 'Ιταλοὶ κατόπιν ἀντεπιθέσεως ἀπωθοῦσι τὰ τμήματα τοῦ ἀποσπάσματος. Τὸ ΙΙΙ/4 Τάγμα, πιεσθὲν ἰσχυρῶς, συμπτύσσεται, ἀντικατασταθὲν ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ΙΙ/5 Τάγματος. 'Εν τῷ μεταξύ, ἐπιχειρηθεῖσα κίνησις ἀπὸ Παναγίας Στομότιστας, ὑπὸ τμημάτων τοῦ Τάγματος Κονίτσης, διεπίστωσε τὴν παρουσίαν σοβαρῶν Ἰταλικῶν δυνάμεων εἰς τὴν περιοχὴν Κονίτσης, καλυ-

πτομένων εἰς χαράδρας. Ὀγδοήκοντα περίπου ὁπλῖται καὶ τέσσαρες ἀξιωματικοὶ ἐτέθησαν ἐκτὸς μάχης, ἐν οἷς καὶ ὁ διοικητὴς τοῦ ΙΙ/4 Τάγματος.

Ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ, κατὰ τὴν 13ην Νοεμβρίου, δὲν ἠδυνήθη νὰ προωθηθῇ πέραν τῆς βάσεως ἐξορμήσεώς της. Τὰ ἐπιτεθέντα τάγματα ὑπέστησαν σοβαρὰς ἀπωλείας καὶ ἡ συνοχή των διεσπάσθη. Οἱ διοικηταὶ τῶν μαχομένων δύο ταγμάτων τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ οὐδένα μετὰ τοῦ διοικητοῦ των σύνδεσμον εἶχον μέχρι τοῦ ἀπογεύματος. Ἡ ἰταλικὴ ἀντίστασις ἤρχισε νὰ ἰσχυροποιῆται πάλιν εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 13ης Νοεμβρίου, ἡ μεραρχία κατεῖχε (1) τὰ δυτικῶς καὶ βορειοανατολικῶς τοῦ Πεκλάρι ὑψώματα μὲ λόχον πεζικοῦ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Τραπεζίτσα καὶ μὲ τοὺς Ἰταλοὺς κατέχοντας τὰ ὑψώματα δυτικῶς Κονίτσης, τὸν προφήτην Ἠλίαν Κονίτσης καὶ ἐν συνεχείᾳ τὰ ὑψώματα μεταξὺ Ἠτιᾶς καὶ Λιθάρι.

Ὑπὸ τῆς μεραρχίας ἐζητήθη ἡ ἐνίσχυσις εἰς τρόφιμα τῶν χωρίων Παλαιοσέλιον καὶ Ἐλεύθερον, οἱ κάτοικοι τῶν ὁποίων ἐκινδύνευον νὰ ἀποθάνωσιν ἐξ ἀσιτίας λόγῳ τῆς τελείας καταστροφῆς καὶ διαρπαγῆς τῶν τροφίμων των ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν.

177. Ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ, ἀγωνιζομένη ἀπὸ 8ημέρου κατὰ τοῦ 8ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν, εἶχεν ἐπιτύχει διὰ σκληρῶν ἀγώνων τὴν ἀπώθησιν τούτου ἐκ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Βουζίου καὶ τῆς Γομάρας καὶ ἐκ τῶν περιοχῶν Σαμαρίνας καὶ Διστράτου, ὅπου εἶχε συγκεντρωθῇ ὁ ὄγκος αὐτῆς κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 8ης Νοεμβρίου. Ἡ ἐπαφὴ μετὰ τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ εἶχε ληφθῆ εἰς Δίστρατον.

Τὰ τμήματα τῆς ταξιαρχίας παρέμειναν κατὰ τὴν 9ην Νοεμβρίου εἰς τὰς θέσεις των ἀναπαυόμενα. Τὰ προσωρινῶς εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς τεθέντα 5ον καὶ 7ον Συντάγματα Πεζικοῦ ἔδει συμφώνως τῇ διαταγῇ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ νὰ παραμείνωσιν εἰς τὰς θέσεις των εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Σώματος Στρατοῦ. Ἡ ταξιαρχία κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην περιωρίσθη εἰς τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ πρὸς Παλαιοσέλιον διὰ τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως, ἥτις ἀπὸ τῆς πρωίας ἐκινήθη ἐκ Διστράτου πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Ἅρματα—Πάδες.

Τὴν 0930, κατόπτευσις τῆς ὁμάδος ταύτης καταλαμβάνει τὸ χωρίον Ἅρματα καὶ συλλαμβάνει πεντήκοντα πέντε αἰχμαλώτους. Ἐν συνεχείᾳ αὕτη, συνεχίζουσα τὴν πρὸς τὰ πρόσω κίνησίν της, ἀνατρέπει τοὺς εἰς τὰ ὑψώματα Πάδες ἀμυνομένους Ἰταλοὺς καὶ συλλαμβάνει ἑτέρους 80 αἰχμαλώτους.

Ἡ Β' Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως συνέχισε καὶ κατὰ τὴν 10ην Νοεμβρίου τὴν ἐνέργειάν της κατὰ τῶν ἰταλικῶν ὀπισθοφυλακῶν εἰς τὴν περιοχὴν Πάδες, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Ἀώου, συλλαβοῦσα 19 ἀξιωματικοὺς καὶ περὶ τοὺς 100 ὁπλίτας αἰχμαλώτους.

Τὴν πρωίαν τῆς 10ης Νοεμβρίου, ἡ ταξιαρχία πληροφορεῖται διὰ τηλεφώνου παρὰ τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ὅτι διὰ διαταγῆς αὐτοῦ καθωρίζετο ὅπως ἡ ταξιαρχία Ἱππικοῦ μετὰ τῶν μονάδων ἱππικοῦ ταύτης συγκεντρωθῇ εἰς Σαμαρίναν, ἐκ δὲ τῶν τμημάτων πεζικοῦ ἀχθῶσιν ἡ μὲν διοίκησις τοῦ 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ τὸ ΙΙΙ/7 Τάγμα εἰς Δίστρατον, τὸ δὲ Ι/5 τοιοῦτον εἰς Ἅρματα εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Σώματος Στρατοῦ. Ἐκ τῶν λοιπῶν τμημάτων τῆς ταξιαρχίας διετάσσετο ὅπως, ἡ μὲν Β' Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως ἐπανέλθῃ εἰς Σαμαρίναν, ἡ δὲ ἐλαφρὰ μηχανοκίνητος ἴλη κινηθῇ πρὸς Μέτσοβον (2). Κατό-

(1) Σχεδιάγραμμα 18.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 716/Β/1. Σελ. 47.

πιν τούτου, ἡ ταξιαρχία ἐτέθη εἰς κίνησιν τὴν 1200 ἀχθεῖσα εἰς Σαμαρίναν τὴν 1700.

Κατὰ τὴν 11ην, ἡ Β' 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως καὶ ἡ Ι/1 'Επιλαρχία συνεκεντρώθησαν εἰς Δίστρατον καὶ τὴν ἑπομένην ἤχθησαν εἰς Σαμαρίναν.

'Η 10η Νοεμβρίου σημειώνει τὸ τέλος τῶν ἀγώνων τῆς Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ εἰς τὸν Τομέα Πίνδου καὶ τὴν ἐπισφράγισιν τῆς ἐκεῖ νίκης τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων.

'Η Ταξιαρχία 'Ιππικοῦ κατὰ τὴν 11ην Νοεμβρίου παρέμεινεν ἐν ἀναπαύσει εἰς Σαμαρίναν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἀσχοληθεῖσα εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν τμημάτων της. 'Η ἐλαφρὰ μηχανοκίνητος ἴλη ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μεραρχίας 'Ιππικοῦ.

Κατὰ τὴν 12ην Νοεμβρίου, ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς ταξιαρχίας ἡ Β' 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως, τὸ 66ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (μεῖον Ι/66 τάγμα), ἡ διοίκησις τοῦ 16ου Συντάγματος Πεζικοῦ μετὰ τοῦ ΙΙΙ/16 Τάγματος, καὶ ἡ ΧΙβ Μοῖρα 'Ορειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως πάντα τὰ ὡς ἄνω τμήματα ἅτινα εἶχον φθάσει ἤδη εἰς Σαμαρίναν, ὦσιν ἕτοιμα πρὸς κίνησιν ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει κατόπιν διαταγῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

'Εν συνεχείᾳ, ἡ διοίκησις τοῦ 16ου Συντάγματος Πεζικοῦ, ἥτις εἶχε φθάσει εἰς Σαμαρίναν μετὰ τοῦ ΙΙΙ/16 Τάγματος, διατάσσεται ὅπως κινηθῇ πρὸς Κεράσοβον, ἡ δὲ διοίκησις τοῦ 66ου Συντάγματος πεζικοῦ μετὰ τοῦ ΙΙΙ/66 Τάγματος, ὅπως κινηθῇ πρὸς τὴν περιοχὴν Πουρνιά.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ προωθεῖται ἐπὶ τῶν συνόρων.

178. Τὸ ΤΣΔΜ, ἔχον ὡς ἀποστολὴν τὴν κατάληψιν τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τῆς Μόροβας, ἀπεφάσισε (1) τὴν 9ην Νοεμβρίου ὅπως, πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἑλιγμοῦ τῶν πρὸς Μόροβαν δυνάμεων, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς Σταυρός—Τσομπάνι, τηροῦν δι' ἐλαφρῶν προκεχωρημένων τμημάτων, στενὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρὸν καὶ συνδεόμενον μὲ τὴν Μεραρχίαν 'Ιππικοῦ. Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, προβαῖνον εἰς τὴν ἀνασύνταξιν καὶ ἀνάπαυσιν τῶν ἐμπλακέντων τμημάτων του, θὰ προπαρεσκεύαζεν ἐπειγόντως ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν ἐπιβοηθητικὴν τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Μόροβας διὰ τῆς καταλήψεως τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Γράμμου τῆς περιλαμβανομένης ἐντὸς τῆς ζώνης ἐνεργείας του καὶ τῆς διακοπῆς τῆς ὁδικῆς ἀρτηρίας Κορυτσά—Μέρτζανη. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ θὰ διέθετε διὰ τὴν ἐνέργειαν ταύτην 3—4 τάγματα πεζικοῦ, δύο μοίρας ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ μίαν 'Ομάδα 'Αναγνωρίσεως.

'Η διαταγὴ αὕτη τοῦ ΤΣΔΜ ἦτο σύμφωνος πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς 8ης Νοεμβρίου διαταγὴν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ περὶ ἀναστολῆς τῆς πρὸς Δυσμὰς κινήσεως τῆς Ι Μεραρχίας, ἧς ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ πρὸς Κόνιτσαν διαφυγὴ τοῦ μείζονος μέρους τῆς Μεραρχίας 'Αλπινιστῶν.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ λαμβάνει τὴν 0230 τῆς 9ης Νοεμβρίου τηλεφωνικὴν ἀναφορὰν τοῦ Διοικητοῦ τοῦ 66ου Συντάγματος Πεζικοῦ, ὅστις εἶχε διαταχθῇ ἀπὸ τῆς προτεραίας ὅπως ἀχθῇ εἰς Δίστρατον, δι' ἧς ἐγνώριζεν ὅτι τοῦτο κατελήφθη ὑπὸ τμημάτων τῆς Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ καὶ ἐζήτη ὁδηγίας διὰ τὴν περαιτέρω ἐνέργειαν. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ διατάσσει καὶ αὖθις τοῦτον προφορικῶς δι' ἐπιτελοῦς, ὅπως ἀχθῇ εἰς Δίστρατον καὶ καταλάβῃ τὸ ὕψωμα Νανὰ (5 χιλιόμετρα ἀνατολικῶς Διστράτου). Τὴν 1330, ὁ ὡς εἴρηται Συνταγματάρχης ἀνέφερεν εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὅτι τὰ τμήματα αὐτοῦ τὰ ὁποῖα εἶχον ἀνέλθει ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Βασιλίτσα, προκειμένου νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τοῦ Διστρά-

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 626/Α. Σελ. 12.

του, διετάχθησαν νὰ κατέλθωσιν εἰς Πανόραμα κατόπιν τῆς καταλήψεως τοῦ Διστράτου.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν, τὸ Σῶμα Στρατοῦ διαλύει τὰ ὑπὸ τὸν Διοικητὴν τοῦ 66ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ τὸν Διοικητὴν τῆς ΧΙβ Μοίρας 'Ορειβατικοῦ Πυροβολικοῦ ἀπόσπασματα, τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὰ τμημάτων διαταχθέντων ὅπως ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς μεραρχίας των.

Τὴν 1915 τῆς 9ης Νοεμβρίου, τὸ Σῶμα Στρατοῦ, κατόπιν τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς καταστάσεωςΝοτίως Σμόλικα, διέταξε τὴν παῦσιν τῆς ὑπαγωγῆς τῆς Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ εἰς τὴν ΧΙ Μεραρχίαν καὶ ἐξουσιοδότησε τὴν Μεραρχίαν 'Ιππικοῦ ὅπως λάβῃ ἀπὸ τὴν Ταξιαρχίαν 'Ιππικοῦ τὰς ἀναγκαιούσας δυνάμεις προκειμένου αὕτη νὰ ἐνεργήσῃ ἐν τῇ κατευθύνσει 'Ελεύθερον–Κόνιτσα (1).

Πρὸς τούτοις, τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐν ὄψει τοῦ ἑλιγμοῦ του πρὸς Κόνιτσαν, ὑπολογίζον ὅτι δὲν ἔχει ἐπαρκεῖς πρὸς τοῦτο δυνάμεις, ᾐτήσατο παρὰ τοῦ ΤΣΔΜ τὴν διάθεσιν τοῦ 13ου Συντάγματος Πεζικοῦ ὅπερ παρέμενεν ὡς ἐφεδρεία τῆς Στρατιᾶς περὶ τὸ 'Αλωνάκι Κοζάνης. Δοθείσης τῆς ἐγκρίσεως, τὸ σύνταγμα ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ΧΙ Μεραρχίας,ἥτις συνεκεντροῦτο περὶ τὸν χῶρον Σαμαρίνα–'Επταχώριον (2).

Λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης ἀπὸ 9ης Νοεμβρίου κακοκαιρίας, ὁ διὰ Γρεβενῶν –Δούτσικον ἐφοδιασμὸς τῆς Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ ἤρχισε νὰ καθίσταται προβληματικός. Κατόπιν αἰτήσεως τοῦ Σώματος, τὸ ΓΣ ὠργάνωσε τὸν ἐφοδιασμὸν ταύτης δι' ἀεροπλάνων.

179. Μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐξέλιξιν τῶν ἐπὶ τοῦ Σμόλικα ἀπὸ 6ης μέχρι 10ης Νοεμβρίου, ἀγώνων τῶν μονάδων τῆς Ι Μεραρχίας, αὕτη ἀπεφάσισεν (3) ὅπως, κατὰ τὴν 11ην Νοεμβρίου κινήσῃ τὴν ἐνισχυμένην ΙΧ 'Ομάδα 'Αναγνωρίσεως πρὸς Πεκλάρι διὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐκεῖ διαβάσεως, καὶ ἐν συνεχείᾳ τοῦ ὑψώματος 'Ητιὰ (915) πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῶν τμημάτων τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἅτινα θὰ ἐκινοῦντο διὰ Κονίτσης πρὸς Μέρτζανην. Εἰς τὴν ἐνέργειάν της ταύτην θὰ ἐνισχύετο ὑπὸ τῆς Χ 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως, ἥτις θὰ ἐκινεῖτο ἐκ Μεσορράχης πρὸς Τσατσίνα. Τὸ 'Απόσπασμα Σμόλικα θὰ ὑπεβοήθει ἐπίσης τὴν ἐνέργειαν τῆς ΙΧ 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως διὰ λόχου του δυτικῶς τοῦ ὑψώματος 1280.

Μετὰ τὴν ἄφιξιν τῶν προοριζομένων διὰ τὴν ΙΧ 'Ομάδα 'Αναγνωρίσεως ἐνισχύσεων, ἤρχισεν αὕτη νὰ προπαρασκευάζῃ ἐπίθεσιν διὰ τὴν πρωΐαν τῆς 12ης Νοεμβρίου πρὸς κατάληψιν τῆς διαβάσεως Πεκλάρι. Τὸν ἀφιχθέντα κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην λόχον πεζικοῦ τοῦ Ι/2 Τάγματος, ἐκίνησεν ἀμέσως πρὸς κατάληψιν τοῦ Πεκλάρι. 'Ο λόχος, μετὰ διαδρομὴν 500 μέτρων, ἀνέκοψε τὴν κίνησίν του λόγῳ ἀντιδράσεως τῶν 'Ιταλῶν ἐκ τοῦ ὑψώματος Προφήτης 'Ηλίας Κονίτσης (4).

Τὸ Συγκρότημα Σπηλιωτοπούλου, συνεχίσαν διὰ τοῦ Ι/2 Τάγματος τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν ὑψωμάτων τοῦ χωρίου Πουρνιᾶ, συνέλαβε τριάκοντα αἰχμαλώτους ἀνήκοντας εἰς τὸ 8ον Σύνταγμα 'Αλπινιστῶν. Λόχος τοῦ Ι/4 Τάγματος προωθήθη εἰς τὸ ὕψωμα 1323. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ 'Αποσπάσματος Κετσέα, τὸ ὁποῖον κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐνισχύθη καὶ δι' ἀφιχθείσης εἰς τὸ ὕψωμα Γύφτισσα πυροβολαρχίας, ἐσημειώθησαν ἀπὸ τῆς 0930 μέχρι τῆς 1630 τέσσαρες

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2. Σελ. 68.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2. Σελ. 69.
(3) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2. Σελ. 44.
(4) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 696/ΣΤ. Σελ. 4.

ἐχθρικαὶ ἀεροπορικαὶ ἐπιδρομαί, βομβαρδισθεισῶν τῶν περιοχῶν Κερασόβου, Πουρνιᾶς, Πεκλάρι καὶ Καστάνιανης.

Εἰς τὸν Τομέα τῆς X 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως, ἥτις τὴν 0800 τῆς 10ης Νοεμβρίου εὑρίσκετο ὁλόκληρος ἐπὶ τῆς Μεσορράχης, οὐδεμία δρᾶσις ἐσημειώθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, τῶν 'Ιταλῶν ἀποσυρθέντων τελείως ἐκ τῶν διαβάσεων Μεσορράχης καὶ Νταλιαπόλεως. Μόλις τὴν 1030 τῆς 11ης Νοεμβρίου, ἡ ὁμὰς λαμβάνει τὴν ἀπὸ 10ης Νοεμβρίου διαταγὴν τῆς Ι Μεραρχίας διὰ κίνησίν της πρὸς τὸ ὕψωμα Τσατσίνα. Κατόπιν τῆς διαταγῆς ταύτης, ἡ ὁμὰς ἐκινήθη μέσῳ Κερασόβου εἰς Πουρνιὰν ἔνθα ἔφθασε τὴν 2400. Κατὰ τὴν ἐκ Κερασόβου διέλευσίν της λαμβάνει συμπληρωματικὴν διαταγὴν τῆς μεραρχίας ὅπως σὺν τῇ πρώτῃ ἀποστολῇ καταλάβῃ καὶ ἐξασφαλίσῃ συγχρόνως τὸ χωρίον Βράνιστα μετὰ τῶν ὑψωμάτων τούτου πρὸς κάλυψιν φιλίων δυνάμεων, αἵτινες θὰ ἐκινοῦντο πρὸς Στράτσανη (1).

Κατὰ τὴν πρωΐαν τῆς 11ης Νοεμβρίου, ἀφοῦ μετεδόθησαν εἰς τὴν μεραρχίαν διὰ τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ὅλαι αἱ σχετικαὶ πληροφορίαι περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν κινήσεων τῆς ταξιαρχίας καὶ τῆς Μεραρχίας 'Ιππικοῦ, διεβιβάσθη εἰς ταύτην ἡ ἐπιθυμία τοῦ ΓΣ ὅπως, ἡ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Τσατσίνα IX 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως ἐνισχυθῇ διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῶν πρὸς Πεκλάρι κινουμένων τμημάτων τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, τῶν ὁποίων τὸν ἀγῶνα ἡ μεραρχία ἔδει νὰ συντρέξῃ ὁπωσδήποτε.

Εἰς τὴν μεραρχίαν περιέρχονται τρεῖς ἀπὸ 11ης Νοεμβρίου διαταγαὶ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. 'Η πρώτη ἐκ τούτων καθώριζεν ὅτι ἡ XI Μεραρχία δὲν θὰ ἐνταχθῇ εἰς τὸν τομέα Πίνδου, ἀλλὰ θὰ συγκεντρωθῇ εἰς περιοχὴν καθορισθησομένην προφορικῶς ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὸν διοικητὴν τῆς XI Μεραρχίας καὶ ὅτι κατόπιν τούτου τὸν Τομέα τῆς Πίνδου ἤθελον ἀναλάβει ἐξ ὁλοκλήρου ἡ Ι Μεραρχία μετὰ τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ (2).

Διὰ τῆς δευτέρας διαταγῆς ἐδίδετο εἰς ταύτην ὡς ἀποστολὴ ἡ ἰσχυρὰ ἐξασφάλισις τῆς τοποθεσίας Τσομπάνι—Σταυρὸς καὶ ἡ ἀνάληψις ἐπιθετικῆς ἐνεργείας ἐν τῇ κατευθύνσει Λυκορράχης—'Ερσέκα διὰ τῆς καταλήψεως ἀρχικῶς τῆς κορυφογραμμῆς τῆς μεθορίου Μπάτρα, Ροσντὸλ πρὸς τὸν σκοπὸν ὅπως τεθῇ ὑπὸ τὰ πυρά της ἡ ἁμαξιτὴ Μέρτζανη—Κορυτσά (3).

Διὰ τῆς τρίτης διαταγῆς, ἡ μεραρχία ἐλάμβανεν ὡς ἀποστολὴν νὰ καλύπτῃ σταθερῶς διὰ τοῦ ἀριστεροῦ της τὴν πρὸς τὴν περιοχὴν Μελισσόπετρα, Μεσογέφυρα καὶ Μέρτζανην ἐνέργειαν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, νὰ ἀποκόψῃ τὴν ἀρτηρίαν Μέρτζανης—Κορυτσᾶς καὶ νὰ εἶναι ἑτοίμη νὰ κινηθῇ πρὸς Λεσκοβίκι. 'Η διατεθησομένη διὰ τὴν ὡς ἄνω ἐπιχείρησιν δύναμις θὰ ἀνήρχετο εἰς 3—4 τάγματα, μοῖραν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἴλην ἱππικοῦ. 'Η ἐκδήλωσις τῆς ἐνεργείας ταύτης θὰ ἐξηρτᾶτο ἐκ τῆς ἐκ Μελισσόπετρας ἐνεργείας τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ μετὰ τῶν τμημάτων τοῦ ὁποίου ἤθελεν συνδεθῇ εἰς τὴν περιοχὴν Πεκλάρι (4).

Βάσει τῆς ὡς ἀνωτέρω δευτέρας διαταγῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἡ μεραρχία ἐρρύθμισε (5) ὅπως κατὰ τὴν 12ην Νοεμβρίου ἡ V Ταξιαρχία καταλάβῃ τὰς ἐπὶ τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς διαβάσεις Ροσντὸλ Πτέτσιο—Γκόλιο—Καμενίκ, ἐξασφαλίζουσα ὅμως ἐν ταὐτῷ καὶ τὴν ἤδη κατεχομένην ὑπὸ ταύτης τοποθεσίαν τοῦ Σταυροῦ. Τὸ II/7 Τάγμα τῆς ταξιαρχίας μετὰ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ θὰ

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 697/Ζ/1. Σελ. 13.
(2) Παράρτημα 34.
(3) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2. Σελ. 47.
(4) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 644/Α/1α. Σελ. 137.
(5) Παράρτημα 35.

ἐνήργει πρὸς κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Στενό, (ὑψοδ. 1956) ἓξ χιλιόμετρα δυτικῶς Πυρσόγιαννης.

Τὸ 'Απόσπασμα Κετσέα θὰ ἐξησφάλιζεν ἰσχυρῶς τὴν ἤδη κατεχομένην ὑπὸ τούτου τοποθεσίαν ἐπὶ Γύφτισσας καὶ Μπολιάνας καὶ θὰ προώθει ἀνάλογον τμῆμα πεζικοῦ μετὰ πολυβόλων πρὸς κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Πῦργος (βορείως Στράτσανης) πρὸς κάλυψιν τῆς ἐνεργείας τοῦ II/7 Τάγματος πρὸς ὕψωμα Στενό.

Κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας, ἀφίχθη εἰς 'Επταχώριον ἡ I 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως.

'Η ἐχθρικὴ 'Αεροπορία ὑπῆρξε δραστηριοτάτη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, βομβαρδίσασα τὰ χωρία Κεράσοβον, Στράτσανη, Πουρνιᾶ καὶ Μόλιστα.

'Η πτῶσις τῆς χιόνος συνεχίσθη καὶ ἐπεκράτει ψῦχος δριμύ. Παντοῦ ἡ ὁμίχλη παρημπόδιζε τὴν παρατήρησιν.

180. 'Από τῆς πρωΐας τῆς 12ης Νοεμβρίου, τὸ Συγκρότημα V Ταξιαρχίας πεζικοῦ καὶ 'Απόσπασμα Κετσέα ἐκινήθησαν πρὸς κατάληψιν τῶν καθορισθέντων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν. 'Εκ τοῦ Συγκροτήματος V Ταξιαρχίας, τὸ 'Απόσπασμα τοῦ 52 Συντάγματος Πεζικοῦ κινηθὲν ἀπὸ τῆς 0700 φθάνει μέχρι τῆς γραμμῆς Πλυκάτη—Γοργόποταμος—'Ασημοχώρι ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιδράσεως. 'Εκεῖθεν ὅμως τῆς γραμμῆς ταύτης, οἱ 'Ιταλοὶ ἤρχισαν νὰ ἀντιδρῶσι διὰ πυρῶν πολυβόλων καὶ ὅλμων καὶ δὴ ἐκ τοῦ αὐχένος Κουκοῦλι καὶ Μπάτρας, βραδύτερον δὲ καὶ ἐκ Πτέτσιου. 'Η προχώρησις τῶν τμημάτων καὶ λόγῳ τῆς ἀντιδράσεως τῶν 'Ιταλῶν καὶ λόγῳ τῶν ἀνωμαλιῶν τοῦ ἐδάφους κατέστη βραδεῖα, δι' ὃ καὶ τὸ ἑσπέρας τὸ πρὸ τῆς κατευθύνσεως Κουκοῦλι δρῶν τμῆμα ἐσταμάτησε περὶ τὰ 600 μέτρα νοτιοανατολικῶς τῆς κορυφογραμμῆς.

Τὸ 'Απόσπασμα τοῦ 2ου Συντάγματος Πεζικοῦ κινηθὲν καὶ τοῦτο ἀρχικῶς ἄνευ ἀντιδράσεως, εὑρίσκετο τὸ ἑσπέρας μὲ λόχον 150 μέτρα ἐντεῦθεν τοῦ 22ου ἑλληνικοῦ φυλακίου ἐν ἐπαφῇ μὲ τοὺς 'Ιταλοὺς καὶ μὲ ἕτερον λόχον 800 μέτρα ἐντεῦθεν τοῦ φυλακίου Μπάτρας. 'Ο λόχος ὅμως οὗτος, λόγῳ ἰσχυρᾶς ἀντιδράσεως τῶν 'Ιταλῶν, ἠναγκάσθη τὸ ἑσπέρας νὰ συμπτυχθῇ εἰς Προφήτην 'Ηλίαν Χιονάδων, ἔνθα καὶ ἐγκατεστάθη ἀμυντικῶς.

Τὸ 'Απόσπασμα Κετσέα προώθησε λόχον πεζικοῦ μετὰ διμοιρίας πολυβόλων τοῦ II/52 Τάγματος εἰς Πύργον Στράτσανης (ὕψ. 1935) ὃν καὶ κατέλαβε πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς V Ταξιαρχίας, οὐλαμὸς δὲ πυροβολικοῦ προωθήθη εἰς Λαγκάδα εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ II/7 Τάγματος. Εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ 'Αποσπάσματος ἔφθασεν εἰς Γύφτισσα τὸ I/16 Τάγμα.

'Εκ τοῦ 'Αποσπάσματος Σμόλικα, τὸ I/14 Τάγμα ἐγκατεστάθη ἀμυντικῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς 1323—Κλέφτης—Τσομπάνι, συνδεθὲν νοτίως μετὰ τῶν τμημάτων τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ (τῆς Μεραρχίας 'Ιππικοῦ) εἰς θέσιν τέσσαρα χιλιόμετρα νοτιοδυτικῶς Κλέφτη. 'Ο Λόχος 7/51 ἐγκατεστάθη ἀπὸ τῆς 0800 ἐπὶ τοῦ βορείως Τσομπάνι ἀντερείσματος.

'Η IX 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως, ἐνεργήσασα ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Πεκλάρι διὰ τοῦ λόχου πεζικοῦ, καταλαμβάνει τὸ χωρίον καὶ τὴν διάβασιν τούτου, συλλαβοῦσα 17 αἰχμαλώτους. Οἱ ὑπόλοιποι εἶχον ἤδη διαφύγει καὶ ἐγκατασταθῆ εἰς τὰ ὑψώματα ἀμέσως βορείως καὶ βορειοδυτικῶς Κονίτσης.

Τὴν 1400 τῆς 12ης Νοεμβρίου καταφθάνει εἰς τὸ ὕψωμα Τσατσίνα καὶ ἡ X 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως. 'Ο διοικητὴς ταύτης ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν ὅλων τῶν εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην εὑρισκομένων τμημάτων πεζικοῦ, πυροβολικοῦ καὶ ἱππικοῦ (1).

---

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 697/Ζ/2, Σελ. 34.

Τὴν 1800 ἀφίχθη εἰς Πεκλάρι τάγμα τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ, ὅπερ ἐγκατεστάθη εἰς τὸ χωρίον Πεκλάρι.

Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς 12ης Νοεμβρίου, ἡ Ι Μεραρχία ἐκίνησε (1) τὴν Ι Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως πρὸς Κεράσοβον–Πουρνιά–ὕψωμα Τσατσίνας, ἵνα ἑνωθῇ μετὰ τῶν ἐκεῖ τμημάτων Ἱππικοῦ. Ἡ ἀποστολὴ τῶν τμημάτων τούτων συνίστατο, ὡς προεξετέθη, εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Ἡτιᾶ πρὸς κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ. Ἡ ὁμὰς αὕτη ἀφίχθη εἰς τὴν περιοχὴν Νικάνορος τὸ ἑσπέρας τῆς 13ης Νοεμβρίου.

Τὰς ἑσπερινὰς ὥρας περιέρχεται εἰς τὴν μεραρχίαν διαταγὴ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ διὰ τῆς ὁποίας ὡρίζετο ὅτι ἡ ἀποστολὴ τοῦ συγκροτήματος τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ πέραν τῶν συνόρων, θὰ ἀρχίσῃ τὴν 14ην Νοεμβρίου ἐπειδὴ αἱ κατὰ τῆς Μόροβας ἐπιχειρήσεις τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ θὰ ἤρχιζον ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας ταύτης,συνεπῶς θὰ ἔδει μέχρι τῆς ἡμερομηνίας ταύτης νὰ εἶχε καταληφθῇ ἡ ὁροθετικὴ γραμμή.

Τὴν 12ην Νοεμβρίου, ἀφίχθησαν εἰς Κεράσοβον ἐκ τῆς περιοχῆς Σαμαρίνας ἡ διοίκησις τοῦ 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ μετὰ τοῦ ΙΙΙ/5 τάγματος. Τὸ Ι/5 Τάγμα εὑρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν Ρωμηὸς κινούμενον πρὸς Κεράσοβον πρὸς συνάντησιν τοῦ Συντάγματός του.

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν παρετηρήθη ζωηρὰ δρᾶσις τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας ἥτις ἐβομβάρδισε τὰ χωρία Στράτσανη, Κεράσοβον καὶ Πουρνιά. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἀεροπορία ἐβομβάρδισε τὴν Κόνιτσαν καὶ τὸ Πεκλάρι.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 12ης Νοεμβρίου, οἱ Ἰταλοὶ κατεῖχον τὴν γραμμὴν τῶν συνόρων καὶ τὰς περιοχὰς Λιθάρι—Τζουρνόκο—Προφήτης Ἠλίας (Κονίτσης) καὶ Ἅγιος Ἀθανάσιος.

181. Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 13ης Νοεμβρίου, ἤρξατο ἡ προχωρητικὴ κίνησις τῶν Ἀποσπασμάτων V Ταξιαρχίας καὶ Κετσέα διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῶν καθορισθέντων ὑπὸ τῆς μεραρχίας ἀντικειμενικῶν σκοπῶν.

Τὸ Ἀπόσπασμα τοῦ 52ου Συντάγματος τὴν 1030 καταλαμβάνει διὰ τοῦ Ι/52 Τάγματος, κατόπιν ἀγῶνος, τὸ 24ον φυλάκιον Κουκούλη, ἔνθα συνέλαβε καὶ δεκαὲξ αἰχμαλώτους ἐξ ὧν πέντε τραυματίας, καὶ τὴν 1130 τὸ ὕψωμα Μαύρη Πέτρα μὲ ἀπωλείας τρεῖς ὁπλίτας νεκροὺς καὶ ἓξ τραυματίας καὶ ἕνα Ἀνθυπασπιστὴν τραυματίαν.

Τὸ Ἀπόσπασμα τοῦ 2ου Συντάγματος Πεζικοῦ καταλαμβάνει τὴν 0900 τὸ Γκόλιο καὶ τὴν 1330 τὸ ὕψωμα Πέτσιο μετὰ πείσμονα ἀγῶνα καὶ κατόπιν τραυματισμοῦ ὀκτὼ ὁπλιτῶν. Ὁ αὐχὴν ὅμως τῆς Μπάτρας δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ καταληφθῇ ὑπὸ τοῦ Ι/52 Τάγματος, πρᾶγμα ὅπερ προεκάλεσε διαταγὰς τῆς ταξιαρχίας καὶ τῆς Ι Μεραρχίας, μὲ τὴν ἐντολὴν ὅπως τὸ ὕψωμα τοῦτο καταληφθῇ μέχρι τῆς 0800 τῆς 14ης Νοεμβρίου (2).

Τὸ Ἀπόσπασμα Κετσέα, διὰ τοῦ ΙΙ/52 Τάγματος ἐκινήθη πρὸς Πύργον Στράτσανης ἐφ' οὗ ἐγκατεστάθη πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἡμέρας εὑρισκομένου ἐκεῖ λόχου του. Τὰ ἐπὶ Γύφτισσας τμήματα τοῦ ΙΙ/52 Τάγματος ἀντικατεστάθησαν διὰ τοιούτων τοῦ Ι/16 Τάγματος.

Τὸ Συγκρότημα Ἱππικοῦ ἐκ τῶν ΙΧ καὶ Χ Ὁμάδων Ἀναγνωρίσεως διεξήγαγεν εἰς τὴν περιοχὴν Πεκλάρι ἀγῶνα πυροβολικοῦ μετὰ τῶν κινουμένων πρὸς τὴν στενωπὸν Κονίστης Ἰταλῶν. Ἡ μεραρχία, ἀποδίδουσα ἰδιάζουσαν σημασίαν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς στενωποῦ τῆς Κονίτσης καὶ θεωροῦσα ἐνδεχομένην τὴν κατάληψιν ταύτης ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, διέταξε τὸ ἀνωτέρω συγκρότημα ὅπως διατη-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2. Σελ. 50.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 666/Α/1. Σελ. 27–28.

ροῦν τὸ ὕψωμα 770 μέχρις ἀφίξεως ἐνισχύσεως, ὠθήσῃ ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 4ης Νοεμβρίου τὸ δεξιόν του πρὸς ταχεῖαν κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων Ἠτιὰ πρὸς Καβάσιλα. Πρὸς τούτοις καθίστατο εἰς τοῦτο γνωστὸν ὅτι πρὸς ἐνίσχυσίν του ἐκινεῖτο ἡ Ι Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως καὶ ὅτι ἀνεστέλλετο ἡ κίνησις τῆς Χ Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως πρὸς Ἐπταχώριον.

Κατόπιν τῆς ἀφίξεως τμημάτων τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ εἰς τὴν διάβασιν Πεκλάρι, τὸ Συγκρότημα Ἱππικοῦ ἀπέσυρε τὰ εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τμήματά του πρὸς τὴν Ἐξοχήν, πλὴν μιᾶς ἴλης ἣν ἐτήρησεν εἰς τὰς περὶ τὴν Τσατσίναν θέσεις της. Ἡ Χ Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως, μετὰ τὴν ἀναχώρησίν της ἐκ Πεκλάρι, ἤχθη εἰς Βράνισταν, ὁπόθεν ἐπιχειρήσασα ὅπως καταλάβῃ τὴν Ἠτιά, καὶ ἀποτυχοῦσα, παρέμεινε εἰς Βράνισταν, μὲ τὸν λόχον πεζικοῦ εἰς τὴν περιοχὴν Ἐξοχῆς.

Τὸ Ι/4 Τάγμα παρέμεινεν ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων 1323, Κλέφτης καὶ Τσομπάνι.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 13ης Νοεμβρίου, ἡ μεραρχία κατεῖχε (1): Διὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Σμόλικα τὰ ὑψώματα Τσομπάνι, Κλέφτη, Σουσνίτσα. Οἱ Ἰταλοὶ κατεῖχον τὸν αὐχένα Μπάτρας ἐπὶ τῆς μεθορίου καὶ τὴν γραμμὴν τῶν ὑψωμάτων Λιθάρι—Ἠτιά—Προφήτης Ἠλίας Κονίτσης. Κατεῖχον ἐπίσης τὴν Κόνιτσαν καὶ τὴν περιοχὴν τῶν τριῶν γεφυρῶν Μέρτζανης—Μεσογέφυρα—Μπουραζάνι.

Διὰ τοῦ Ἀποσπάσματος 5ου Συντάγματος πεζικοῦ τὰ ὑψώματα Βράνιστα, Νικάνορος καὶ Τσατσίνα.

Διὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Κετσέα τὸ ὀρεινὸν Συγκρότημα Πύργος Στράτσανη—Μπολιάνα—Γύφτισσα—Μόλιστα.

Διὰ τοῦ Συγκροτήματος V Ταξιαρχίας τὴν ὀροθετικὴν γραμμὴν ἀπὸ τοῦ φυλακίου Κουκούλη μέχρι Γκόλιο, ὡς καὶ τὴν τοποθεσίαν ΙΒα μεταξὺ Σταυροῦ καὶ Ὀξυᾶς.

182. Ἀπὸ τῆς 1900 τῆς 12ης Νοεμβρίου, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ προώθησε τὸν Σταθμὸν Διοικήσεώς του ἐκ Κοζάνης εἰς Σιάτισταν (2).

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν διέθεσεν εἰς τὴν Ι Μεραρχίαν τὴν διοίκησιν τοῦ 66ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ τὸ ΙΙΙ/66 Τάγμα.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 13ης Νοεμβρίου, τὸ Σῶμα Στρατοῦ κατέχει διὰ τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ τὰς ἐπὶ τῶν συνόρων διαβάσεις μεταξὺ Γκόλιο καὶ Ροσντόλ, καὶ διὰ τῆς Ι Μεραρχίας τὰ ὑψώματα Σούσνιτσα (1325), Τσατσίνα, βορείως Πεκλάρι καὶ τὰ ὑψώματα Βράνιστας, μὲ σύνδεσμον μετὰ τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ εἰς τὸ ὕψωμα Σούσνιτσα.

Τὰ Ἰταλικὰ τμήματα κατεῖχον τὴν γραμμὴν Λιθάρι—Ἠτιά—Προφήτης Ἠλίας Κονίτσης—Ἅγιος Ἀθανάσιος.

(1) Σχεδιάγραμμα 17.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2. Σελ. 82.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ VIII

ΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΟΡΕΙΟΔΥΤΙΚΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ

(28 Ὀκτωβρίου μέχρι 13 Νοεμβρίου).

Αἱ ἀντίπαλοι δυνάμεις.

183. Αἱ εἰς τὸ μέτωπον τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἦσαν τεταγμέναι τὸ ἑσπέρας τῆς 27ης Ὀκτωβρίου ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒα καὶ ἀπετελοῦντο ἀπὸ τὰς κατωτέρω Μεγάλας Μονάδας ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον (1).

Τὴν IV Ταξιαρχίαν Πεζικοῦ μετὰ τοῦ IX Συνοριακοῦ Τομέως καὶ τοῦ Τάγματος Προκαλύψεως Βεύης, καὶ τὴν IX Μεραρχίαν μετὰ τοῦ IXα Συνοριακοῦ Τομέως.

Ἐκ τῶν μονάδων τούτων, βάσει τοῦ σχεδίου ΙΒα, ἡ μὲν IX Μεραρχία μετὰ τοῦ IXα Συνοριακοῦ Τομέως ὑπήγετο εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἡ δὲ IV Ταξιαρχία Πεζικοῦ μετὰ τοῦ IX Συνοριακοῦ Τομέως καὶ τοῦ Ὑποτομέως Βεύης εἰς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ. Τὰ δύο Σώματα Στρατοῦ ὑπήγοντο ὑπὸ τὸ ΤΣΔΜ.

Ἡ τοποθεσία ΙΒα ἐστοιχίζετο ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον διὰ τῆς γραμμῆς Ὕψωμα Γκορίτσα παρὰ τὴν λίμνην τῆς Μεγάλης Πρέσπας—Βατοχώρι—Καρυαί—Κρυσταλλοπηγή—Ἱεροπηγή— Κομνηνάδες—Καλὴ Βρύση—Ὀτορίτσε.

Ἡ τοποθεσία αὕτη εἶχεν ἐνισχυθῆ διὰ σκυροδέτων πολυβολείων καὶ τοιούτων ἐκ προχείρων ὑλικῶν, χαρακωμάτων, συρματοπλεγμάτων καὶ ἀντιαρματικῶν κωλυμάτων.

184. Ἡ ἐμπόλεμος σύνθεσις τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, περιελάμβανε, βάσει τοῦ σχεδίου ΙΒα, τὴν IV Ταξιαρχίαν Πεζικοῦ, προεπιστρατευθεῖσαν καὶ ἐνισχυμένην μὲ μονάδας πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ καὶ τὴν Χ Μεραρχίαν Πεζικοῦ μὲ σύνθεσιν τὸ 30ὸν Σύνταγμα (ἐνεργὸν Ἐδέσσης), τὸ 65ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (ἐνεργὸν Γιαννιτσῶν), καὶ τὸ 68ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (ἔφεδρον Ἀρδέας).

Ἡ XI Μεραρχία, ἥτις κατὰ τὴν εἰρηνικὴν περίοδον ὑπήγετο ὑπὸ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, εἶχεν ὑπαχθῆ βάσει τοῦ σχεδίου ΙΒα, εἰς τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ ΤΣΔΜ ὡς ἐφεδρεία τούτου, μὲ συντάγματα τὸ 16ον, ἐνεργὸν Βερροίας, ὑπαγόμενον κατὰ τὴν εἰρηνικὴν περίοδον ὑπὸ τὴν Χ Μεραρχίαν, τὸ 60όν, ἐνεργὸν Θεσσαλονίκης καὶ τὸ 66ον, ἔφεδρον Θεσσαλονίκης.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἐπωφελούμενον τῆς περιοδικῶς γενομένης προσκλήσεως ἡλικιῶν πρὸς μετεκπαίδευσιν, συνεκρότησεν ἐκ τῶν δυνάμεων τῶν συνταγμάτων πεζικοῦ τῶν Χ καὶ XI Μεραρχιῶν, δέκα τάγματα πεζικοῦ μειωμένης συνθέσεως (ὁμὰς μάχης 8—9 ἄνδρες καὶ μὲ ἠλαττωμένα μεταγωγικὰ μάχης καὶ σώματος), ἐξ ὧν τὰ μὲν 6 προωθήθησαν εἰς τὴν τοποθεσίαν ΙΒα πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς IV Ταξιαρχίας Πεζικοῦ, τὰ δὲ ὑπόλοιπα τέσσαρα εἰς τὴν τοποθεσίαν ΙΒ ὑπαγόμενα εἰς τὰς οἰκείας μεραρχίας. Αἱ δυνάμεις αὗται μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου ἠσχολοῦντο, ἐκτὸς τῆς ἐκπαιδεύσεώς των καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ὀχυρώσεως τῶν τοποθεσιῶν ἀμύνης.

---

(1) Σχεδιάγραμμα I.

20. Ἀντιστρ. Γεώργιος Τσολάκογλου
Διοικητὴς Γ' Σώματος Στρατοῦ

21. Ἀντιστρ. Ἰωάννης Πιτσίκας
Διοικητὴς ΤΣΑΜ

22. Ἀντιστρ. Παναγ. Δέδες
Διοικητὴς Ὁμάδος Μεραρχιῶν ΤΣΑΜ

23. Ὑποστρ. Γεώργιος Λάβδας
Διοικητὴς ΙΙ Μεραρχίας

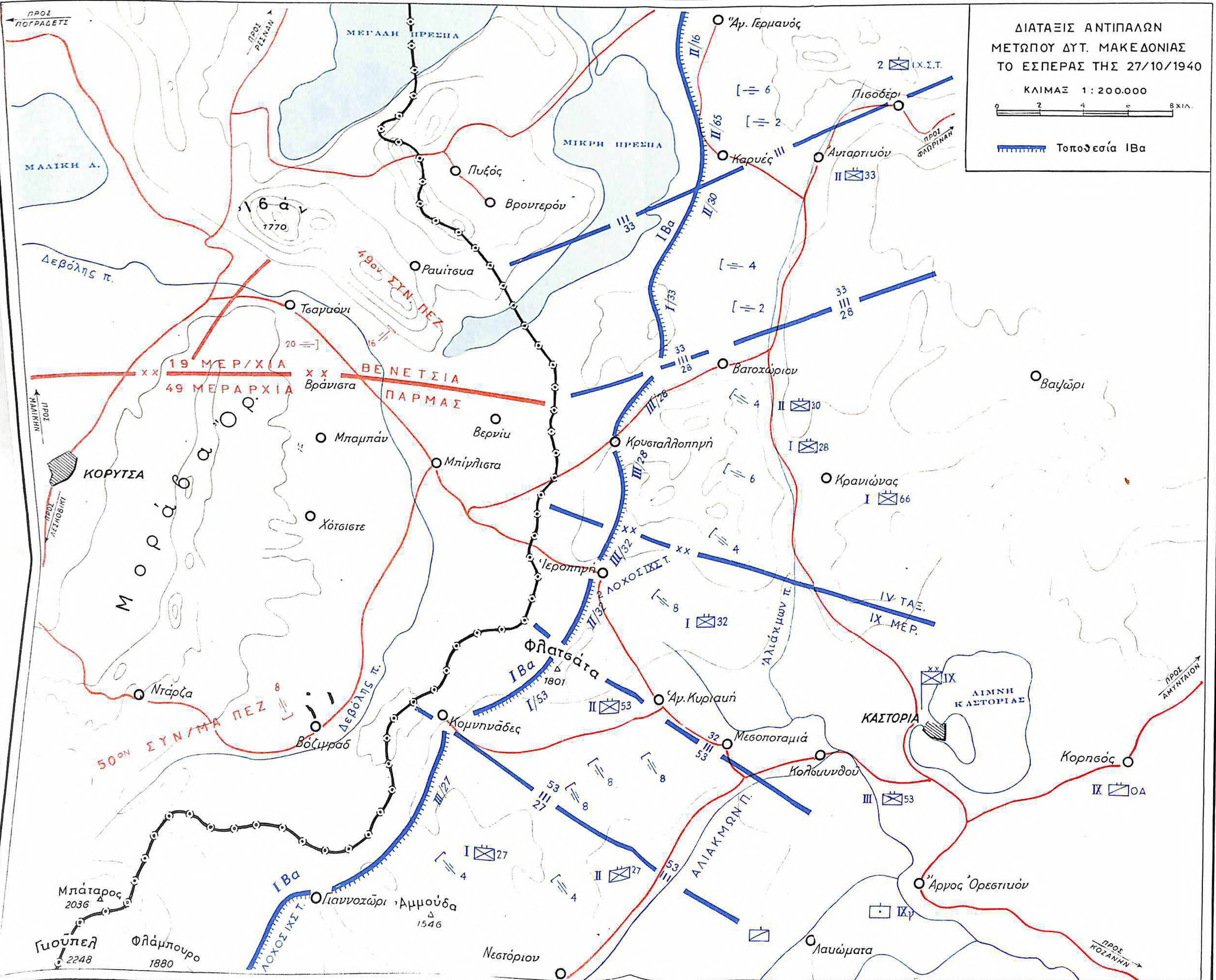
24. Ὑποστρ. Χαρ. Κατσιμῆτρος
Διοικητὴς VIII Μεραρχίας

25. Ὑποστρ. Χρῆστος Κίτσος
Διοικητὴς X Μεραρχίας

26. Ὑποστρ. Ἀγαμέμνων Μεταξᾶς
Διοικητὴς XV Μεραρχίας

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ
ΜΕΤΩΠΟΥ ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΟ ΕΣΠΕΡΑΣ ΤΗΣ 27/10/1940
ΚΛΙΜΑΞ 1:200.000
Τοποθεσία ΙΒα
ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΕΣΠΑ
ΜΙΚΡΗ ΠΡΕΣΠΑ
ΜΑΛΙΚΗ Λ.
ΠΡΟΣ ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ
ΠΡΟΣ ΡΕΣΝΑΝ
ΠΡΟΣ ΦΛΩΡΙΝΑΝ
ΠΡΟΣ ΜΑΛΙΚΗΝ
ΠΡΟΣ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ
ΠΡΟΣ ΑΜΥΝΤΑΙΟΝ
ΠΡΟΣ ΚΟΖΑΝΗΝ
Άγ. Γερμανός
Πισοδέρι
Καρυές
Ανταρτικόν
Πυξός
Βρουτερόν
Ραίτσια
Τσαρνόνι
Βατοχώριον
Βαψώρι
Κρυσταλλοπηγή
Κρανιώνας
Βράνιστα
Βερνίκ
Μπαμπάν
Μπίρλιστα
ΚΟΡΥΤΣΑ
Χότσιστε
Ιεροπηγή
Φλατσάτα
1801
Άγ. Κυριακή
Μεσοποταμιά
Κολοκυνθού
ΚΑΣΤΟΡΙΑ
ΛΙΜΝΗ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ
Κορησός
Κομνηνάδες
Νταρζα
Βόζιγραδ
Άργος Ορεστικόν
Γιαννοχώρι
Αμμούδα
1546
Μπάταρος
2036
Γκιούπελ
2248
Φλάμπουρο
1880
Νεστόριον
Λακώματα
Μοράβα Όρ.
Ι6άν
1770
Δεβόλης π.
Αλιάκμων π.
ΑΛΙΑΚΜΩΝ Π.
19 ΜΕΡ/ΧΙΑ
49 ΜΕΡΑΡΧΙΑ
ΒΕΝΕΤΣΙΑ
ΠΑΡΜΑΣ
49ον ΣΥΝ. ΠΕΖ
50ον ΣΥΝ/ΜΑ ΠΕΖ
IV ΤΑΞ.
IX ΜΕΡ.
ΛΟΧΟΣ ΙΧ Σ.Τ.
ΛΟΧΟΣ ΙΧ Σ.Τ.
2 ΙΧ Σ.Τ.
ΙΒα
II/16
II/65
II/30
I/33
III/28
III/32
II/32
I/53
III/27
II 33
II 30
I 28
I 66
I 32
II 53
III 53
I 27
II 27
IX ΟΔ
IXγ

Διὰ τὴν περίπτωσιν ἐχθρικῆς προσβολῆς προεβλέποντο διὰ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, βάσει τοῦ σχεδίου ΙΒ, δύο τοποθεσίαι ἀντιστάσεως.

Ἡ τοποθεσία ΙΒα (προωθημένη) ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς Λαιμός–Βάρμπα –Μάλι Μάδι καί

Ἡ τοποθεσία ΙΒ ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς Καϊματσακλάν–Βέρμιον–διάβασις Πολυμήλου (Χάδοβας), ἥτις καὶ ἀπετέλει τὸ ἔσχατον ὅριον ἐπιτρεπομένης ἐκχωρήσεως ἐθνικοῦ ἐδάφους.

Ἐκ τῶν δυνάμεων τούτων εὑρίσκοντο κατὰ τὴν 27ην Ὀκτωβρίου:

Ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒα, ἡ IV Ταξιαρχία Πεζικοῦ ἀπὸ Λαιμοῦ (Πρέσπας) μέχρι Μάλι Μάδι, περιλαμβάνουσα τὸ 28ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (ἐμπολέμου συνθέσεως), τὸ 33ον Σύνταγμα (ἐμπολέμου συνθέσεως) τὸν ΙΧ Συνοριακὸν Τομέα (δυνάμεως τάγματος ἐμπολέμου συνθέσεως), τὸν Ὑποτομέα Βεύης, τὰ ΙΙ/30, ΙΙ/65, Ι/66, ΙΙ/16 Τάγματα τῆς Χ Μεραρχίας καὶ τὰ ΙΙ/50 καὶ ΙΙ/68 Τάγματα τῆς ΧΙ Μεραρχίας. Τὸ πυροβολικὸν τῆς ταξιαρχίας ἀπετελεῖτο ἐκ μιᾶς καὶ ἡμισείας πυροβολαρχίας πεδινοῦ πυροβολικοῦ, δύο καὶ ἡμισείας πυροβολαρχιῶν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τριῶν πυροβολαρχιῶν βαρέος πυροβολικοῦ.

Ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒ ἦσαν ἐγκατεστημένα τὰ Ι/30 καὶ ΙΙΙ/65 Τάγματα μετὰ οὐλαμοῦ ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν οὐλαμῶν συνοδείας τῶν 30οῦ καὶ 65ου Συνταγμάτων Πεζικοῦ εἰς τὴν περιοχὴν Ἀρνίσσης, τὸ Ι/16 Τάγμα μετὰ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ καὶ οὐλαμοῦ συνοδείας τοῦ 16ου Συντάγματος Πεζικοῦ εἰς τὴν διάβασιν Πολυμήλου, καὶ τὸ Ι/50 Τάγμα μετὰ οὐλαμοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν οὐλαμῶν συνοδείας τῶν 50οῦ καὶ 66ου Συνταγμάτων Πεζικοῦ εἰς τὴν διάβασιν Κομνηνῶν (1).

Αἱ ἀνωτέρω μονάδες ὑπήγοντο ἀπὸ τακτικῆς ἀπόψεως ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ ΤΣΔΜ μέχρι τῆς εἰσόδου εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, δεδομένου ὅτι, τό τε Γ' Σῶμα Στρατοῦ, ὡς καὶ τὸ Β' τοιοῦτον, θὰ παρέμενον εἰς τὰς ἕδρας των κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐπιστρατεύσεως, διὰ τὴν διεξαγωγὴν ταύτης καὶ διὰ τὴν προώθησιν καὶ τὴν συγκέντρωσιν τῶν μονάδων των εἰς τοὺς χώρους προορισμοῦ των. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐπιστρατεύσεως, αἱ διοικήσεις τῶν Β' καὶ Γ' Σωμάτων Στρατοῦ θὰ προωθοῦντο κατόπιν νεωτέρας διαταγῆς διὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀγῶνος εἰς τὰς οἰκείας ζώνας των.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, βάσει τοῦ σχεδίου ΙΒα, διὰ τὴν περίπτωσιν ἐχθρικῆς προσβολῆς, συνίστατο εἰς τὴν ἄμυναν εἴτε ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒα—ἥτις καὶ ἐτίθετο ὡς κυρία ἀποστολὴ τούτου—εἴτε ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒ κατόπιν ἐπιβραδυντικῆς ἐνεργείας τῶν προωθημένων ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒα μονάδων του (2).

185. Τὸ ἑσπέρας τῆς 27ης Ὀκτωβρίου, ἡ διάταξις τῶν προωθημένων ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒα μονάδων ἐν τῷ μετώπῳ τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας ἦτο ἡ ἀκόλουθος ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον: Ἡ ΙV Ταξιαρχία Πεζικοῦ, μὲ διοικητὴν τὸν Ὑποστράτηγον Μεταξᾶν Ἀγαμέμνωνα, πλήρως προεπιστρατευθεῖσα μὲ Σταθμὸν Διοικήσεως τὴν Φλώριναν, κατεῖχε τὸ τμῆμα τῆς Τοποθεσίας ΙΒα (3) ἀπὸ Λαιμοῦ Πρεσπῶν μέχρι Μάλι Μάδι μὲ σημεῖον ἐπαφῆς μετὰ τῆς ΙΧ Μεραρχίας τὸ ὕψωμα 1318. Προωθημένα σημεῖα ἀπετέλουν τὰ ὑψώματα Καραμπέτσι καὶ Σκάρκατα.

Ἡ τοποθεσία ἀσφαλείας τῆς ταξιαρχίας διήρχετο ὀλίγον ἀνατολικώτερον τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς εἰς τὴν χερσόνησον Πυξοῦ μεταξὺ τῶν δύο λιμνῶν Μεγάλης καὶ Μικρᾶς Πρέσπας καὶ ἐστοιχίζετο διὰ τῶν ὑψοδεικτῶν Γκόλιο

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 647/7/3. Σελ. 9-10.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 647/Α/3. Σελ. 5.
(3) Σχεδιάγραμμα ΙΙ.

(1360), Ντέσα (1373), Ρομνίτσι (1332) καὶ Τσουτσούνι (1441). Ἀπὸ τῆς βορείας ὄχθης τῆς Μικρᾶς Πρέσπας ἐστοιχίζετο διὰ τοῦ ὑψώματος 934 (νοτιοδυτικῶς Κρανιά), ὁρόσημον Παπαδήμα, ὑψώματος Ρουσελίτσα καὶ δυτικῆς παρυφῆς χωρίου Κρυσταλλοπηγῆς.

Δεξιὸν ὅριον τῆς ταξιαρχίας ἦτο ἡ πρὸς Γιουγκοσλαυΐαν ὁροθετικὴ γραμμὴ καὶ ἀριστερὸν ὅριον τὸ δεξιὸν τῆς ΙΧ Μεραρχίας.

Ἡ ἀποστολὴ τῆς ταξιαρχίας ἦτο ἡ ἄμυνα τῆς τοποθεσίας ΙΒα ἄνευ ἰδέας συμπτύξεως.

Ἡ ταξιαρχία εἶχεν ὀργανώσει τρεῖς Ὑποτομεῖς: Τὸν Ὑποτομέα Πρεσπῶν (Βόρειον) ὑπὸ τὸν Ὑποδιοικητὴν τοῦ ΙΧ Συνοριακοῦ Τομέως, ἀπὸ τῶν Γιουγκοσλαυϊκῶν συνόρων μέχρι τῆς Βάρμπας (ὄχι). Οὗτος περιελάμβανε τὰ ΙΙ/16 καὶ ΙΙ/65 Τάγματα μειωμένης συνθέσεως, Λόχον Πεζικοῦ καὶ Λόχον Πολυβόλων τοῦ ΙΧ Συνοριακοῦ Τομέως, τὸν 33ον Οὐλαμὸν συνοδείας, οὐλαμὸν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ τῶν 75, οὐλαμὸν πεδινοῦ πυροβολικοῦ καὶ τὰ ἐν τῇ ζώνῃ του σκυρόδετα πολυβολεῖα.

Τὸν Ὑποτομέα Βάρμπος (Κεντρικόν) ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ 33ου Συντάγματος Πεζικοῦ, ἐπὶ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Βάρμπας ἐκ τοῦ 33ου Συντάγματος Πεζικοῦ (μεῖον Τάγμα), τοῦ ΙΙ/30 Τάγματος καὶ δύο οὐλαμῶν Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ τῶν 75.

Τὸν Ὑποτομέα Βατοχωρίου—Μάλι Μάδι, ἀπὸ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Κρυσταλλοπηγῆς Φλωρίνης (ναί) μέχρι τοῦ ἀριστεροῦ ὁρίου τῆς ταξιαρχίας, ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ 28ου Συντάγματος Πεζικοῦ, ἐκ τοῦ 28ου Συντάγματος Πεζικοῦ, λόχον τοῦ ΙΧ Συνοριακοῦ Τομέως, δύο οὐλαμῶν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ τῶν 75, μιᾶς πεδινῆς πυροβολαρχίας καὶ τῶν ἐν τῇ ζώνῃ των σκυροδέτων πυροβολείων καὶ πολυβολείων.

Γενικὴ ἀποστολὴ τῶν ὑποτομέων ἦτο ἡ ἄμυνα ἐπὶ τῆς γραμμῆς ΙΒα ἄνευ ἰδέας ὑποχωρήσεως.

Τὸ πυροβολικὸν συνόλου τῆς ταξιαρχίας ἀπετελεῖτο ἐκ δύο βαρέων πυροβολαρχιῶν τῶν 85 καὶ μιᾶς τῶν 155 τοῦ 21 Συντάγματος Βαρέος Πυροβολικοῦ. Ἐφεδρεῖαι τὸ ΙΙΙ/33 Τάγμα μετὰ ὀκτὼ ἀντιαρματικῶν τυφεκίων εἰς Ἀνταρτικόν, τὸ ΙΙ/50 Τάγμα ἀνατολικῶς Γάβρος, καὶ τὸ Ι/66 Τάγμα νοτίως Κρανιῶν.

Ἡ ὀχύρωσις τοῦ τομέως τῆς ταξιαρχίας δι' ἔργων ἐκστρατείας εἶχε σημαντικῶς προωθηθῆ, ἦτο δὲ ἐνισχυμένη καὶ μὲ σκυρόδετα ἔργα μονίμου ὀχυρώσεως. Εἶχον κατασκευασθῆ ἓξ διπλᾶ πολυβολεῖα ἀπὸ τοῦ ὑψώματος Γκορίτσα μέχρι Μικρολίμνης, δύο ἁπλᾶ πολυβολεῖα ἀνατολικῶς γεφύρας Κούλας, πέντε πολυβολεῖα εἰς τὴν περιοχὴν Βατοχωρίου, δύο πολυβολεῖα εἰς τὴν περιοχὴν Κρυσταλλοπηγῆς, τέσσαρα πολυβολεῖα ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Γκράϊτσε—Κοσέριτσο—αὐχὴν Πρεβόλ καὶ ἐπὶ τῆς νησῖδος Ἁγίου Ἀχιλλείου καὶ δύο παρατηρητήρια νοτιοανατολικῶς Λαιμοῦ καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Βατοχωρίου, ἅπαντα ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος ἀντοχῆς εἰς βολὴν πυροβολικοῦ τῶν 220.

186. Ἡ ΙΧ Μεραρχία, ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Ζυγούρην Χρῆστον, προεπιστρατευθεῖσα πλήρως, μὲ σταθμὸν διοικήσεως εἰς Καστοριάν, κατεῖχε τὸ τμῆμα τῆς τοποθεσίας ΙΒα τὸ στοιχιζόμενον ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον διὰ τῶν ἐδαφικῶν σημείων Κωστονέτσι καὶ Ἱεροπηγή, Φλατσάτα, Ποτάμι, Κομνηνάδες, Καλὴ Βρύση, Ὀτορίτσε, Ἅγιος Ζαχαρίας.

Ὡς τοποθεσία ἀσφαλείας εἶχεν ὁρισθῆ ἡ τοιαύτη τῶν φυλακίων τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς κατεχομένη ὑπὸ τοῦ ΙΧα Συνοριακοῦ Τομέως.

Ὁ ΙΧα Συνοριακὸς Τομεύς, ἐπιστρατευθεὶς πλήρως, τηρῶν τὴν γραμμὴν τῶν φυλακίων, κατεῖχε διὰ μὲν τῶν 1ου καὶ 3ου Λόχων τὸν αὐχένα Φραγοβίτσα

–Κουκουβίτσενα καὶ ὕψωμα Μάλι Μάδι, διὰ δὲ τοῦ 2ου Λόχου του τὴν περιοχὴν Γιαννοχώρι–Ὀτορίτσε–Ἅγιος Ζαχαρίας ἐν συνδυασμῷ ἀριστερὰ μετὰ τοῦ δεξιοῦ ὑποτομέως τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου.

Ὁ Τομεὺς τῆς IX Μεραρχίας περιελάμβανε τρεῖς ὑποτομεῖς:

Ὁ Βόρειος Ὑποτομεὺς ὑπὸ τὸν Διοικητὴν τοῦ 32ου Συντάγματος Πεζικοῦ κατείχετο παρὰ τοῦ 32ου Συντάγματος Πεζικοῦ (μεῖον I/32 Τάγμα) ἐκ τῶν ὁποίων τὸ II/32 εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Φλατσάτα, τὸ III/32 εἰς τὴν περιοχὴν Ἱεροπηγῆς καὶ διλοχία τοῦ IXα Συνοριακοῦ τομέως εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ αὐχένος Φλαγκοβίτσα–Κουκουβίτσενα καὶ δυτικῶς Δέρβενον μὲ ζώνην ἐνεργείας ἀπὸ Φλατσάτα (ναί) μέχρι Κωστονέτσι–Κουκουβίτσενα (ναί) καὶ μὲ ἀποστολὴν τὴν ἄμυναν τῆς ζώνης τούτου ἐπὶ τῆς τοποθεσίας IΒα.

Ὁ Κεντρικὸς Ὑποτομεύς, ὑπὸ τὸν Διοικητὴν τοῦ 53ου Συντάγματος Πεζικοῦ, διέθετε τὸ I/53 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Κομνηνάδες καὶ τὸ II/53 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Οἰνόη.

Ὁ νότιος ὑποτομεύς, ὑπὸ τὸν Διοικητὴν τοῦ 27ου Συντάγματος Πεζικοῦ. διέθετε τὸ III/27 Τάγμα ἀπὸ τῆς Ἀετοφωλῆας (ναί) μέχρις Ἀλεβίτσας (ναί), τὸ I/27 εἰς Νικολέρι καὶ τὸ II/27 Τάγμα εἰς Κρανοχώρι.

Ὡς πυροβολικόν, ἡ μεραρχία διέθετεν, ἐκτὸς τῶν διατεθεισῶν ἀνὰ μιᾶς ὀρειβατικῆς πυροβολαρχίας τῆς IXβ Μοίρας εἰς τοὺς Κεντρικὸν καὶ Ἀριστερὸν ὑποτομεῖς, μίαν πυροβολαρχίαν τῆς IXα Μοίρας Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, τὴν IXγ Μοῖραν Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, τὴν Β1 Μοῖραν Βαρέος Πυροβολικοῦ (δύο πυροβολαρχίαι τῶν 85), τὴν Β2 Μοῖραν Βαρέος Πυροβολικοῦ καὶ τὴν Β1 Μοῖραν Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ.

Ὡς ἐφεδρείαν, διέθετε τὸ I/32 εἰς Δέρβενον, τὸ III/53 Τάγμα εἰς Μανιάκι καὶ τὴν εἰς Κορησσὸν IX Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως, μεῖον Ἴλης ἥτις εὑρίσκετο εἰς Λακκώματα.

Ἡ ὀχύρωσις εἰς τὸν τομέα τῆς μεραρχίας εἶχε λίαν ἐπαρκῶς προωθηθῆ. Οὕτω εἰς τὰ σπουδαιότερα σημεῖα τῆς τοποθεσίας IΒα εἶχον κατασκευασθῆ ἐκ σιδηροπαγοῦς σκυροδέματος 28 πολυβολεῖα, δύο ἀντιαρματικὰ πυροβολεῖα τῶν 37 (1 εἰς τὴν διάβασιν Δερβένου καὶ 1 εἰς τὴν διάβασιν Κομνηνάδων) καὶ τρία παρατηρητήρια. Ἐπίσης εἶχον κατασκευασθῆ δύο σκυρόδετα ἀντιαρματικὰ κωλύματα εὑρισκόμενα εἰς ἀπόστασιν 100 μέτρων μεταξύ των εἰς τὴν διάβασιν Δέρβενον, ἐνισχυμένα μὲ ναρκοπέδιον ἐξ ὀβίδων πυροβολικοῦ. Ἐπὶ τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ Νοβοσέλο περὶ τὴν Κάτω Φτεριὰν ὑπῆρχον τρία ἀντιαρματικὰ διαδοχικὰ κωλύματα ἐκ σιδηροπασσάλων, ἔργα δὲ ἐκστρατείας εἶχον κατασκευασθῆ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ἀλεβίτσα, Διποταμιά, Κομνηνάδες, Ἱεροπηγὴ καὶ Μάλι Μάδι. Εἰς τὰ κέντρα ταῦτα ἀντιστάσεως κατεσκευάσθησαν χαρακώματα συνεχῆ ὀρθίως βάλλοντος, ἐνισχυμένα διὰ συρματοπλέγματος τριῶν πασσάλων μετ' ἐξωτερικῆς ποδιᾶς.

Ἐπίσης ἅπαντα τὰ μηχανήματα πυρὸς τῶν ταγμάτων καὶ αἱ θέσεις τῶν μοιρῶν πυροβολικοῦ καὶ τῶν κέντρων διαβιβάσεων ἦσαν ὑπὸ σκέπαστρα ἀντοχῆς εἰς πυροβόλα τῶν 75. Ἐπὶ τῶν ἁμαξιτῶν ὁδῶν εἶχον προπαρασκευασθῆ ὑπονομεύσεις πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἀντιαρματικῶν κωλυμάτων.

187. Ἔναντι τοῦ μετώπου τῆς βορειοδυτικῆς Μακεδονίας εὑρίσκετο τὸ XXVI Σῶμα Στρατοῦ ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Gabriele Nasci (Γαβριὴλ Νάσσι).

Πρὸ τῶν τομέων τῆς IV Ταξιαρχίας καὶ τῆς IX Μεραρχίας Πεζικοῦ εὑρίσκετο τὸ ἑσπέρας τῆς 27ης Ὀκτωβρίου ἐν ἀναπτύξει ἡ ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Attilio Grattarola (Ἀττίλας Γκραταρόλα) 49η Μεραρχία Πάρμας, δυνάμεως 10

ταγμάτων, 16 πυροβολαρχιῶν ἐξ ὧν 5 βαρεῖαι, 10 ἁρμάτων μάχης, ἑνὸς τάγματος ὅλμων, μιᾶς ἴλης ἱππικοῦ καὶ ἑνὸς τάγματος πολυβόλων (1).

Ἐκ τῶν δυνάμεων τούτων, τὸ 49ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, ἦτο τεταγμένον ἐγγὺς τῶν συνόρων (1) ἀπὸ τῆς λίμνης Μεγάλης Πρέσπας μέχρι νοτίως Καπέτιστας, τὸ δὲ 50ὸν Σύνταγμα Πεζικοῦ ἀπὸ Βόζιγραδ καὶ δυτικῶς. Ἡ κυρία γραμμὴ ἀντιστάσεως εὑρίσκετο εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτεῖς τοῦ ὄρους Μόροβα καὶ ἐστοιχίζετο κατὰ μῆκος τῆς γραμμῆς Τσερνόβσκα—Γκολομπέρδα—Βράνιστα—Μπαμπάνι—Χότσιστε.

Ἑτέρα μεραρχία, ἡ 29η Πιεμόντε, ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Narli (Νάρλη) δυνάμεως ἑπτὰ ταγμάτων, ὀκτὼ πυροβολαρχιῶν καὶ ἑνὸς τάγματος ὅλμων, ἦτο συγκεντρωμένη ἀμέσως δυτικῶς Κορυτσᾶς.

Τρίτη μεραρχία ὑπὸ τὸν Στρατηγὸν Bonini (Μπονίνι), ἡ 19η Βενέτσια δυνάμεως 7 ταγμάτων, 12 πυροβολαρχιῶν, 1 τάγματος ὅλμων καὶ 1 συντάγματος ἱππικοῦ, εὑρίσκετο μεταξὺ Ἐλμπασὰν καὶ λίμνης Ἀχρίδος ἑτοίμη νὰ κινηθῇ πρὸς Νότον διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὸν Τομέα Κορυτσᾶς.

Οἱ Ἰταλοὶ ἀπρακτοῦσιν εἰς τὴν Βορειοδυτικὴν Μακεδονίαν

(28 καὶ 29 Ὀκτωβρίου).

188. Τὴν 0430 τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, οἱ διοικηταὶ Β' καὶ Γ' Σωμάτων Στρατοῦ ἀνεκοίνωσαν τηλεφωνικῶς εἰς τοὺς διοικητὰς IX Μεραρχίας καὶ IV Ταξιαρχίας τὰ τῆς ἐπιδόσεως τοῦ Ἰταλικοῦ τελεσιγράφου καὶ διέταξαν τὸν συναγερμὸν τῶν μονάδων καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Σχεδίου ἐνεργείας ΙΒα.

Ἀμέσως τὰ τμήματα ἐτέθησαν εἰς συναγερμὸν καὶ ἐπήνδρωσαν τὴν κατὰ τὸ Σχέδιον ΙΒα ἀμυντικὴν τοποθεσίαν. Ἀλλ' ἐνῷ εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Πίνδου ὁ Ἰταλικὸς Στρατὸς διέβη τὴν μεθόριον ἀπὸ τῆς 0500 καὶ 0530 δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων καὶ ἐκινήθη ἐπιθετικῶς, εἰς τὴν μεταξὺ Γράμμου καὶ Πρέσπας περιοχὴν περιωρίσθη εἰς βολὰς πυροβολικοῦ κατὰ διαφόρων σημείων τῆς ἑλληνικῆς ἀμυντικῆς τοποθεσίας καὶ ἐξετέλεσεν ἐγχειρήματά τινα. Αἱ ἐνέργειαι αὗται προεκάλεσαν ἀντίστοιχον δρᾶσιν τῶν ἑλληνικῶν μονάδων.

189. Ἡ IX Μεραρχία συνήγειρεν ἀπὸ τῆς 0430 τὰς μονάδας της, ἐξ ὧν αἱ ἐγγὺς τῶν κέντρων ἀντιστάσεως ἐργαζόμεναι κατέλαβον τὰς θέσεις συναγερμοῦ. Αἱ ὑπόλοιποι μονάδες, εὑρισκόμεναι λόγῳ ἐργασιῶν ὀχυρώσεως μακρὰν τῶν ἀμυντικῶν των θέσεων, διετάχθησαν νὰ μετακινηθῶσιν ἀμέσως (2). Μεγαλυτέρας ἐκτάσεως μετακινήσεις ἐγένοντο εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς διατάξεως τῆς μεραρχίας ταύτης.

Ἐντὸς τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, μετεκινήθησαν ἐκ Καστοριᾶς ὁ Διοικητὴς Πεζικοῦ τῆς μεραρχίας εἰς Νεστόριον διὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς διοικήσεως τοῦ ἀριστεροῦ συγκροτήματος τῆς μεραρχίας τὸ ὁποῖον ἐφεξῆς μετωνομάζετο εἰς Συγκρότημα Νεστορίου. Ἐπίσης μετεκινήθησαν τὸ I/27 Τάγμα ἀπὸ Νικολέρι εἰς τὴν περιοχὴν Κόκκινη Ράχη, τὸ II/27 Τάγμα ἐκ Κρανοχώρι εἰς Βρυζαριὲς μὲ λόχον εἰς τὸ ὕψωμα Ὀτορίτσε, τὸ II/52 Τάγμα ἀπὸ Οἰνόης εἰς τὴν περιοχὴν Φλατσάτα, τὸ III/53 Τάγμα ἐκ Μανιάκη εἰς Ἁγίαν Κυριακήν, ἡ IXγ Μοῖρα Ὀρειβατικοῦ Πυρβολικοῦ τῶν 105 ἐξ Ἄργους Ὀρεστικοῦ εἰς Κουκουβίτσενα, πυροβολαρχία τῆς IXα Μοίρας Ὀρειβατικοῦ Πυρβολικοῦ ἐξ Ἁγίας Ἄννης εἰς Νικολέρι, ἡ 1/IX

(1) Σχεδιάγραμμα I.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 669/Q/1 Σελ. 12.

Ἴλη ἐκ Λακκώματος εἰς Νεστόριον καὶ ἡ ΙΧ Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως (μεῖον 1/ΙΧ Ἴλη) ἐκ Κορησσοῦ εἰς Λακκώματα. Ἡ κίνησις τῆς Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως διετάχθη συμφώνως τῷ Σχεδίῳ Ἐνεργείας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Νεστόριον—Πεῦκο, διότι πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην προεβλέπετο ἡ χρησιμοποίησίς της καὶ διότι πρὸς τὴν περιοχὴν ταύτην προεβλέπετο καὶ ἡ συγκέντρωσις τῆς V Ταξιαρχίας ἥτις θὰ ἀνελάμβανε τὸν Ὑποτομέα Ἀλεβίτσης, τοῦ 27ου Συντάγματος Πεζικοῦ περιοριζομένου ἀνατολικώτερον.

Καθ' ὃν χρόνον ἐξετελοῦντο αἱ ἀνωτέρω μετακινήσεις, οἱ Ἰταλοὶ ἐπετέθησαν διὰ δυνάμεως δύο διμοιριῶν περίπου κατὰ τοῦ 29ου φυλακίου εἰς θέσιν Γκίνκοβα βορείως Γιαννοχώρι, ὅπερ καὶ κατέλαβον. Οἱ ἄνδρες τοῦ φυλακίου συνεπτύχθησαν κατόπιν βραχείας ἀμύνης πρὸς τὴν χειμερινὴν θέσιν, 1000 μέτρα βορείως Γιαννοχώρι. Οἱ Ἰταλοὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ φυλακίου τούτου, ἀνέστειλαν τὴν προχώρησίν των πρὸς Ἀνατολάς. Τὸ ἰταλικὸν πυροβολικὸν ἔβαλεν ἀραιῶς κατὰ τῶν ὑψωμάτων Ἀλεβίτσα, Κόκκινη Ράχη καὶ Ἅγιος Ἀθανάσιος.

Τὸ νεοσυγκροτηθὲν Συγκρότημα Νεστορίου διέθετε τὸ ἑσπέρας τῆς 28ης Ὀκτωβρίου :

Τὸ 27ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ Ι/27 Τάγμα εὑρίσκετο εἰς τὸ κέντρον ἀντιστάσεως Διποταμιά, Κόκκινη Ράχη καὶ Σπηλιά, τὸ ΙΙΙ/27 Τάγμα εἰς τὸ κέντρον ἀντιστάσεως Ἀλεβίτσα καὶ Ἀετοφωληὰ καὶ τὸ ΙΙ/27 (μεῖον λόχος) εἰς Βρυζαριὲς ὡς ἐφεδρεία τοῦ συγκροτήματος.

Τὸν 7/27 Λόχον καὶ τὸν 2ον Λόχον τοῦ ΙΧ Συνοριακοῦ Τομέως εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ὑψωμάτων Ὀτορίτσε καί

Τὴν Ι Μοῖραν τῶν 75/19 τοῦ ΙΧ Συντάγματος Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ διέθεσεν εἰς τὴν μεραρχίαν τὰ ΙΙ/2 καὶ ΙΙ/52 Τάγματα τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ, ἅτινα προεπιστρατευθέντα εὑρίσκοντο εἰς Ἀμύνταιον. Ἐκ τούτων, τὸ μὲν ΙΙ/2 Τάγμα φθάνει ὑπὸ ραγδαίαν βροχὴν εἰς Νεστόριον τὸ μεσονύκτιον τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ἄνευ μεταγωγικῶν, τὸ δὲ ΙΙ/52 Τάγμα φθάνει ἐπίσης ὑπὸ ραγδαίαν βροχὴν εἰς Καστοριάν.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ἡ ΙΧ Μεραρχία εἶχε καταλάβει διὰ τοῦ συνόλου σχεδὸν τοῦ ὄγκου της τὴν τοποθεσίαν ΙΒα.

190. Τὴν πρωΐαν τῆς 29ης Ὀκτωβρίου, προσβάλλεται ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν διὰ δυνάμεως λόχου πεζικοῦ τὸ 33ον ἑλληνικὸν φυλάκιον. Οἱ ἄνδρες τούτου, μετὰ βραχεῖαν ἄμυναν, συνεπτύχθησαν ἐγκαταλείψαντες τὸ φυλάκιον, ὅπερ ἀνακατελήφθη μετ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ Ι/27 λόχου. Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου οὐδεμία ἑτέρα δρᾶσις ἐσημειώθη, ἐκτὸς μεμονωμένων τινῶν βολῶν πυροβολικοῦ ἐπὶ τῶν θέσεων τῆς κυρίας τοποθεσίας.

Κατὰ τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, τὰ τμήματα τοῦ δεξιοῦ (βορείου) ὑποτομέως τούτου εἶχον διχασθῆ. Τὰ ἐπὶ τῆς κυρίας τοποθεσίας Σκάλα–Φαρμάκη–Κιάφα τμήματα τοῦ ΙΙ/51, ἤτοι 6/51 Λόχος, διμοιρία πεζικοῦ, δύο διμοιρίαι πολυβόλων καὶ οὐλαμὸς συνοδείας τῶν 65, εἶχον τηρήσει τὰς θέσεις των, ἐνῷ τὰ πρὸς Νότον τμήματα συνεπτύχθησαν ἀνατολικῶς Ἀετομηλίτσας ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ἐπάνω Ἀρένα–Πέτρα Μούκα–Πάτωμα. Ἡ σύμπτυξις αὕτη ἀπεκάλυψε τὰς εἰς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς ΙΧ Μεραρχίας ὀρεινὰς ὁδεύσεις πρὸς Νεστόριον.

Ἡ μεραρχία, πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν διὰ Κοτύλης καὶ Μυροβλήτη διαβάσεων, προώθησεν εἰς τὴν κατεύθυνσιν Νεστόριον–Κοτύλη, τὴν ΙΧ Ὁμάδα

'Αναγνωρίσεως καὶ πρὸς Νεστόριον–Πεῦκον–Μυροβλήτη τὰς ἀφικνουμένας μονάδας τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ (1).

'Η πρόθεσις τῆς μεραρχίας ἦτο ὅπως μετὰ τὴν ἀπόφραξιν τῶν διαβάσεων καὶ συγκέντρωσιν τῶν δυνάμεων γίνῃ ἐνέργεια ἐκεῖθεν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Γράμμου, ἀναλόγως τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων.

'Εκ τῶν προωθηθεισῶν μονάδων τῆς μεραρχίας πρὸς τὸν Γράμμον, ἡ ΙΧ 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως (μεῖον "Ιλη καὶ Οὐλαμὸς Πολυβόλων), λόγῳ τοῦ δυσβάτου τοῦ ἐδάφους καὶ τοῦ δασώδους τούτου, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Λακκώματα.

'Η 1/ΙΧ "Ιλη ἐκινήθη τὴν 0400 μετὰ οὐλαμοῦ πολυβόλων ἐκ Νεστορίου πρὸς Πεῦκον–Μυροβλήτη μὲ ἀποστολὴν τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ συνδέσμου μετὰ τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου, κατόπιν διαταγῆς τοῦ ΤΣΔΜ. 'Εκ τοῦ ἀφιχθέντος εἰς Νεστόριον ΙΙ/2 Τάγματος, λόχος μετὰ διμοιρίας πολυβόλων διετέθη εἰς τὸ ὕψωμα 'Αλεβίτσα πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐκεῖ τμημάτων. 'Απὸ δὲ τῆς μεσημβρίας τῆς αὐτῆς ἡμέρας διετάχθη ὅπως καὶ τὸ ΙΙ/2 Τάγμα μετὰ τοῦ προαποσταλέντος λόχου εἰς 'Αλεβίτσαν, κινηθῇ ἐκ Νεστορίου πρὸς Πεῦκον–Μυροβλήτην μὲ ἀποστολὴν ὅπως, τηροῦν συνεχῶς τὸν σύνδεσμον μετὰ τῶν τμημάτων 'Οτορίτσε καὶ τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου, καλύπτῃ συνεχῶς τὸ ἀριστερὸν τῆς ΙΧ Μεραρχίας, ἀπαγορεῦον τὰς ὁδεύσεις τὰς ἀγούσας ἀπὸ τῆς περιοχῆς Μυροβλήτη πρὸς Πεῦκον καὶ Πύργον.

'Η μεραρχία ἐνισχύθη διὰ τοῦ ΙΙ/52 Τάγματος τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ, τὸ ὁποῖον μετακινηθὲν ἐκ Καστοριᾶς ἀφίχθη τὰς πρωϊνὰς ὥρας τῆς 30ῆς 'Οκτωβρίου εἰς Νεστόριον, σχεδὸν ἐν διαλύσει, λόγῳ τῆς συνεχοῦς βροχῆς καὶ τῆς ἐξαντλητικῆς πορείας. Τὸ Ι/52 Τάγμα τῆς αὐτῆς ταξιαρχίας, μετεκινήθη ἀπὸ τῆς 2300 τῆς 28ης 'Οκτωβρίου ἐκ Σμίξι, διὰ νὰ καλύψῃ τὸ δεξιὸν τοῦ τομέως Πίνδου καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν σύνδεσμον μετὰ τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ, ὑφ' ἣν καὶ θὰ ὑπήγετο, καὶ ἔφθασεν εἰς Νεστόριον τὴν νύκτα τῆς 29ης 'Οκτωβρίου. Τὴν 1700 τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἀφικνεῖται εἰς Νεστόριον καὶ ἡ διοίκησις καὶ τὸ ἐπιτελεῖον τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ (2). Αὕτη ἀπετελεῖτο ἐκ τοῦ 2ου Συντάγματος Πεζικοῦ (ἐνεργὸν Βόλου) καὶ τοῦ 52ου Συντάγματος Πεζικοῦ (ἔφεδρον Τυρνάβου). Τὰ προεπιστρατευθέντα ἀπὸ τῆς 29ης Αὐγούστου 1940, δύο τάγματα ἐξ ἑκάστου τῶν ὡς ἀνωτέρω συνταγμάτων πεζικοῦ, εἶχον προωθηθῆ εἰς τὴν τοποθεσίαν ΙΒ,τὸ Ι/2 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Σερβίων,τὰ ΙΙ/2 καὶ ΙΙΙ/52 εἰς τὴν περιοχὴν 'Αμυνταίου, καὶ τὸ Ι/52 εἰς τὴν περιοχὴν Σμίξι.

Τὴν νύκτα τῆς 29ης 'Οκτωβρίου, ἡ μεραρχία πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως εἰς τὸ ἀριστερὸν πλευρόν της, συνεκρότησε (3), κατόπιν τῆς ταχείας συμπτύξεως τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου, Μικτὸν 'Απόσπασμα ἐκ τῶν Ι/52, ΙΙ/52 καὶ ΙΙ/2 Ταγμάτων, τῆς ΙΧ 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως καὶ τῆς ΙΧβ Μοίρας 'Ορειβατικοῦ Πυροβολικοῦ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ μὲ ἀποστολὴν τὴν ἀπόφραξιν τοῦ δημιουργηθέντος ρήγματος μεταξὺ Κάτω 'Αρένας καὶ Σούφλικα.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 29ης 'Οκτωβρίου, ἡ μεραρχία κατεῖχε τὰς ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒα θέσεις της (4).

191. Εἰς τὴν ζώνην τῆς ΙV Ταξιαρχίας, οἱ 'Ιταλοὶ ἀπὸ τῆς 0630 τῆς 28ης 'Οκτωβρίου ἤρξαντο βομβαρδίζοντες διὰ βαρέος καὶ ἐλαφροῦ πυροβολικοῦ τὰς ἐπὶ

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 696/Ι/1. Σελ. 14.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 666/Α/1. Σελ. 6.
(3) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 696/Α/1. Σελ. 14 καὶ 15 καὶ Φ. 666/Α/1. Σελ. 7.
(4) Σχεδιάγραμμα Ι.

τῶν ὑψωμάτων Μάλι Μάδι, Σαμοβίτσα, Γκρέκα, Ρουσελίτσα καὶ Μοσχοχώριον θέσεις τοῦ Ὑποτομέως Βατοχωρίου.

Ὁ βομβαρδισμὸς συνεχίσθη κατ' ἀραιὰ χρονικὰ διαστήματα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας, ἰταλικὴ περίπολος δυνάμεως διμοιρίας πεζικοῦ μετὰ πολυβόλων, ἀνῆλθε καὶ ἐγκατεστάθη ἐπὶ τῶν παρὰ τὰ ὁρόσημα Σμαρδέσι καὶ Παπαδήμα παρατηρητηρίων, ἅτινα πρὸ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου εἶχον ἐγκαταλειφθῆ ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων. Τὰ ἀνατολικῶς τῶν παρατηρητηρίων τμήματα τοῦ λόχου προκαλύψεως τοῦ ΙΧ Συνοριακοῦ Τομέως συνεπτύχθησαν τὴν νύκτα νοτιώτερον. Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου ἅπαντα τὰ φυλάκια παρέμειναν εἰς τὰς θέσεις των. Περὶ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας, κατόπιν ἐπιτυχοῦς βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ, ὁ ἐχθρὸς ἐξηναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ ὕψωμα Σμαρδέσι. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω γεγονότων καὶ παρενοχλήσεων, οὐδεμία ἑτέρα ἔνδειξις σοβαρωτέρας ἐνεργείας ἐκ μέρους τῶν Ἰταλῶν ἐσημειώθη ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου. Ἀεροπορικαὶ ἀναγνωρίσεις ἐσημειώθησαν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ τομέως τῆς ταξιαρχίας καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τῶν συγκοινωνιῶν καὶ τῶν αὐχένων Πρεβὸλ καὶ Πισοδερίου (1).

Ὁ Σταθμὸς Διοικήσεως τῆς ταξιαρχίας, μετακινηθεὶς ἐκ Φλωρίνης, φθάνει τὴν 1600 τῆς 28ης Ὀκτωβρίου εἰς τὸ χωρίον Ἀνταρτικόν.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, ἡ ταξιαρχία κατεῖχε διὰ τοῦ ὄγκου της τὴν τοποθεσίαν ΙΒα (2).

192. Κατὰ τὴν 29ην Ὀκτωβρίου, ἡ ταξιαρχία, κατόπιν δραστικῆς καὶ ἐπιτυχοῦς βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ της, ἀνακαταλαμβάνει τὴν 1400 διὰ λόχου τοῦ 33ου Συντάγματος Πεζικοῦ τὸ ὕψωμα Ὁρόσημον Παπαδήμα, συλληφθέντων τεσσάρων αἰχμαλώτων, διὰ τμήματος δὲ τοῦ 28ου Συντάγματος Πεζικοῦ ἀνακαταλαμβάνεται τὸ κατὰ τὴν προηγουμένην ἐγκαταλειφθὲν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ὕψωμα Σμαρδέσι.

Οἱ Ἰταλοὶ κατὰ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας περιωρίσθησαν εἰς βομβαρδισμὸν διὰ πυροβολικοῦ τῶν καταληφθεισῶν ὡς ἀνωτέρω θέσεων, καθὼς καὶ τῆς διαβάσεως Μοσχοχώρι.

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν διεκρίνοντο κινήσεις ἰταλικῶν ὀχημάτων ἐπὶ τῆς ἁμαξιτῆς ἀπὸ Τσαγκόνι πρὸς Μπίγλιστα, ὡς καὶ κινήσεις τμημάτων κατὰ μῆκος τῶν χωρίων τῶν εὑρισκομένων εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτεῖς τῆς Μόροβας. Ἡ ἀεροπορικὴ δρᾶσις ὑπῆρξε μετρία (2).

Ἡ ταξιαρχία, κατόπιν διαταγῆς τοῦ ΤΣΔΜ, συνεκρότησεν ἀπόσπασμα ἐκ τῶν ΙΙ/50 καὶ Ι/66 Ταγμάτων, ὅπερ κινηθὲν δι' αὐτοκινήτων ἀπὸ 1900 τῆς 29ης Ὀκτωβρίου, συνεκεντρώθη εἰς Ἄργος Ὀρεστικὸν τὴν 0100 τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ΤΣΔΜ (3).

Ἡ εἴσοδος τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα.

193. Τὸ ΓΣ πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ μετὰ τῆς Ἰταλίας πολέμου, εἶχε καθορίσει διὰ τῶν ἀπὸ τῆς 16ης Σεπτεμβρίου 1940 ὁδηγιῶν του (4), ποία θὰ ἦτο εἰς τὴν περίπτωσιν ἰταλικῆς ἐπιθέσεως ἡ τηρητέα στάσις τοῦ ΤΣΔΜ καὶ τῶν Β' καὶ Γ' Σωμάτων Στρατοῦ. Διὰ τούτων καθωρίζετο, ἐκτὸς τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς παρὰ τὰ σύνορα τοποθεσίας ΙΒα, καὶ ἡ παρ' αὐτῶν ἐκτέλεσις ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 48.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 50—52.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 53.
(4) Παράρτημα 6.

διὰ τὴν κατοχὴν ἐπικρατούντων ἐπὶ τῶν συνόρων ἐδαφικῶν περιοχῶν, κειμένων ἀνατολικῶς καὶ βορειανατολικῶς Κορυτσᾶς. Ἡ κατάληψις τούτων θὰ ὑπεβοήθει τὰς πρὸς Δυσμὰς ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων πρὸς Κορυτσᾶν.

Αἱ κατὰ τὰς τρεῖς πρώτας ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ἐνέργειαι τῆς IX Μεραρχίας καὶ IV Ταξιαρχίας δὲν ἱκανοποίησαν τὸ ΓΣ (1), ὅπερ ἐξ ἄλλου ἀνησύχει διὰ τὰ γεγονότα εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Πίνδον, ἔνθα ἰσχυραὶ Ἰταλικαὶ δυνάμεις ἐπετίθεντο κατὰ τῶν ἐν σπουδῇ ἐπιστρατευομένων καὶ σπευδουσῶν πρὸς τὰ σύνορα ἑλληνικῶν δυνάμεων. Τὸ ΓΣ ἐπεθύμει ὅπως αἱ δυνάμεις τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας ἐπιδείξωσι ἐπιθετικὴν δραστηριότητα εἰς τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Δεβόλη ὥστε νὰ συγκρατήσωσι δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῆς ἀπειλῆς τοῦ κόμβου Τσαγκόνι κειμένου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς Κορυτσᾶν. Ἡ δραστηριότης αὕτη ἔδει νὰ ἦτο συνεχής, ἡμέρας τε καὶ νυκτός, μὲ τοπικὰς ἐπιχειρήσεις, σημειούσας διαρκῶς προχώρησιν τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς συνοριακῆς γραμμῆς τῆς ἐκτεινομένης νοτίως τῶν λιμνῶν. Σχετικῶς, διετάχθη (2) τὸ ΤΣΔΜ καὶ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου.

Ἡ διοίκησις τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ εἶχε παραμείνει εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ἐπιβλέπουσα τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ τὴν προώθησιν τῶν μονάδων της καὶ ἡ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐν Λαρίσῃ. Ὡς ἐκ τούτου, τὸ ΤΣΔΜ, εὑρισκόμενον εἰς Κοζάνην, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου, εἶχεν ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγάς της τακτικῶς τὴν IX Μεραρχίαν καὶ τὴν IV Ταξιαρχίαν.

Τὸ ΓΣ, κατόπιν τηλεφωνικῆς συνεννοήσεως μετὰ τοῦ ΤΣΔΜ καὶ τῶν Β' καὶ Γ' Σωμάτων Στρατοῦ, διέταξε (3) τὴν προώθησιν τῶν Σταθμῶν Διοικήσεως καὶ τὴν ἀνάληψιν ὑπὸ τῶν Σωμάτου Στρατοῦ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀγῶνος εἰς τὰς ζώνας ἐνεργείας των. Εἰδικῶς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἔλαβε τὴν ἐντολὴν (3) ὅπως αἱ προσωρινῶς ἀναβληθεῖσαι τοπικαὶ ἐνέργειαι ἐκτοξευθῶσι τὸ ταχύτερον.

Ὁ σταθμὸς διοικήσεως τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἐλειτούργησεν ἀπὸ τῆς 2400 τῆς 31ης Ὀκτωβρίου εἰς Φλώριναν, ὁ δὲ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἀπὸ τῆς αὐτῆς εἰς τὴν Κοζάνην.

Τὸ ΓΣ, ἐπιθυμοῦν νὰ δημιουργήσῃ ἓν κέντρον βάρους εἰς τὴν βορειοδυτικῶς Καστοριᾶς περιοχήν, ἥτις λόγῳ τοῦ διασχίζοντος ταύτην καλοῦ ὁδικοῦ δικτύου προσεφέρετο διὰ τὴν κίνησιν καὶ τὸν ἐφοδιασμὸν σημαντικῶν δυνάμεων καθ' οἱανδήποτε ἐποχὴν τοῦ ἔτους, ἤρχισε νὰ προσανατολίζῃ ἰσχυρὰς δυνάμεις πρὸς τὸν βορειοδυτικῶς Καστοριᾶς χῶρον. Διὰ τῶν δυνάμεων τούτων προὐτίθετο νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν ἐπὶ τοῦ ὀρεινοῦ συγκροτήματος Μόροβας—Ἰβὰν συγκεντρουμένων Ἰταλικῶν δυνάμεων, νὰ ἀνατρέψῃ ταύτας καὶ νὰ καταλάβῃ τὸν κόμβον τῆς Κορυτσᾶς, ἐνέργεια, ἥτις ἐκτὸς τῆς στρατηγικῆς της σημασίας, θὰ ἐξύψωνεν ὡς γεγονὸς τὸ ἠθικὸν τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Λαοῦ.

Ἡ Κορυτσὰ καὶ ἡ περιοχή της ἀποτελοῦσα μέρος τῆς Βορείου Ἠπείρου, ἀπελευθερωθεῖσα δὶς καὶ δὶς ἀπολεσθεῖσα διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀπετέλει ἀπὸ αἰώνων πνευματικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον τῆς Βορειοηπειρωτικῆς περιοχῆς καὶ ἦτο πόλις κατοικουμένη κατὰ πλειοψηφίαν ὑπὸ Ἑλλήνων.

Αἱ πρῶται ἐνέργειαι τοῦ ΓΣ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην, ἦσαν ἡ ἀπὸ 1ης Νοεμβρίου διάθεσις τῆς XI Μεραρχίας εἰς τὸ ΤΣΔΜ ὑπὸ τὸν περιορισμὸν τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς μεραρχίας ταύτης κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ Ἀρχι-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 622/Α/1. Σελ. 36 καὶ 37.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/25.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 626/Α. Σελ. 8—9.

στρατήγου, ἡ παραμονὴ τῆς Χ Μεραρχίας ὑπὸ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ (1) ὡς εὑρισκομένης ὑπὸ συγκέντρωσιν εἰς τὰς περιοχὰς 'Αμυνταίου, Πτολεμαΐδος καὶ Κλεισούρας καὶ ἡ προώθησις εἰς τὴν περιοχὴν Βερροίας τῆς XVII Μεραρχίας—ἥτις βάσει τοῦ σχεδίου ΙΒα προωρίζετο διὰ τὸ Βουλγαρικὸν Θέατρον—καὶ ἣν ὁ 'Αρχιστράτηγος προσηνατόλιζεν ἤδη πρὸς τὸ 'Αλβανικὸν Θέατρον (2).

194. Τὸ ΤΣΔΜ, συμφώνως μὲ τὰς προθέσεις τοῦ 'Αρχιστρατήγου ἀπὸ τῆς πρώτης ἤδη ἡμέρας τῆς παρὰ τῆς 'Ιταλίας κηρύξεως τοῦ πολέμου διέταξε (3) τὴν μὲν IX Μεραρχίαν ὅπως μελετήσῃ ἐνέργειαν πρὸς κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων Τρέστενικ καὶ Ποντσάρα (Νταλίπες Τσούκα), τὴν δὲ IV Ταξιαρχίαν τῶν ὑψωμάτων Κρέντα—Ταλὶκ (νοτίως τῆς στενωποῦ) καὶ τῶν ὑψωμάμων Βερνὶκ (βορείως τῆς στενωποῦ)· ἐπὶ δὲ τῆς χερσονήσου Πυξοῦ τῶν δεσποζόντων σημείων τῆς μεθορίου.

Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς διαταγῆς ταύτης τοῦ ΤΣΔΜ, ἡ IV Ταξιαρχία ἐξέδωσε διαταγὴν ἐπιχειρήσεων δι' ἧς τὸ 28ον Σύνταγμα Πεζικοῦ θὰ κατελάμβανε τὰ ὑψώματα Κρέντα καὶ Ταλίκ, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰς ἀντιστοίχους ἐνεργείας τῆς IX Μεραρχίας, τὸ 33ον Σύνταγμα Πεζικοῦ τὰ ὑψώματα Βερνὶκ—Μπιγλίστας καὶ Μπιτίνσκας, μέχρι τῶν παρυφῶν τῆς κοιλάδος τοῦ Δεβόλη, καὶ τὸ 90ὸν Σύνταγμα Πεζικοῦ (ΙΧβ Συνοριακὸς Τομεύς) τὰ ὑψώματα Λόκβατ καὶ Γκολίνα.

'Η ἀποφασισθεῖσα ὑπὸ τῆς ταξιαρχίας βαθεῖα προώθησις εἰς τὸ κέντρον, ἀνησύχησε τὸ ΤΣΔΜ ὅπερ διέταξε τὸν περιορισμὸν τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν μόνον εἰς τὰ ὑψώματα Βερνίκ, ἀπέστειλε δὲ εἰς τὸν σταθμὸν διοικήσεως τῆς ταξιαρχίας τὸν διευθυντὴν III Γραφείου τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἵνα προσωπικῶς ἐπιβλέψῃ εἰς τὴν τροποποίησιν τῆς διαταγῆς ἐπιχειρήσεών της, παρὰ τὰς ἀντιρρήσεις τῆς ταξιαρχίας, ἥτις ἐθεώρει ὅτι ἐπεβάλλετο ὁλοκλήρωσις τῶν ὑψωμάτων Μπιγλίστης καὶ Μπιτίνσκας ἵνα ἀποστερηθῇ ὁ ἐχθρὸς εὐνοϊκῶν βάσεων ἐξορμήσεως.

'Η IX Μεραρχία καλύπτει ἰσχυρῶς τὸ ἀριστερόν της
(30 'Οκτωβρίου μέχρι 5 Νοεμβρίου).

195. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς 30ῆς 'Οκτωβρίου, οἱ 'Ιταλοὶ εἰς οὐδεμίαν ἐκδήλωσιν προέβησαν εἰς τὸν τομέα τῆς IX Μεραρχίας, περιορισθέντες μόνον εἰς τὴν ἐκτέλεσιν ἀραιῶν τινῶν βολῶν πυροβολικοῦ.

Τὴν πρωΐαν τῆς 30ῆς 'Οκτωβρίου καὶ πρὶν ἢ ἐκτελεσθῇ ἡ ἐκδοθεῖσα ὑπὸ ταύτης διαταγὴ τῆς συγκροτήσεως μικτοῦ ἀποσπάσματος τῆς V Ταξιαρχίας πρὸς ἀπόφραξιν τοῦ δημιουργηθέντος εἰς τὸ ἀριστερόν της κενοῦ καὶ ἀποκατάστασιν τῆς γραμμῆς Σούφλικα—Τσιούμα—'Επάνω 'Αρένα—Κάτω 'Αρένα, ἐλήφθη ὑπὸ τῆς μεραρχίας ἡ ἀπὸ 30 'Οκτωβρίου διαταγὴ τοῦ ΤΣΔΜ, δι' ἧς καθίστατο γνωστόν, ὅτι ὁ 'Αρχιστράτηγος, ἀποδίδων ἐξαιρετικὴν σημασίαν εἰς τὴν κατοχὴν τῶν ὀρεινῶν ὄγκων Σκάλα—Κιάφα—Τσιούμα καὶ Σούφλικα, διατάσσει τὴν ἐπέκτασιν τοῦ ἀριστεροῦ (νοτίου) ὁρίου τῆς μεραρχίας καὶ θέτει τὸ εἰς τὰ ἀνωτέρω ὑψώματα ἐγκατεστημένον τμῆμα τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου ὑπὸ τὰς διαταγάς της. 'Επὶ πλέον, ἡ μεραρχία ὤφειλε νὰ ἔχῃ ἕτοιμα δύο ἐκ τῶν ἐφεδρικῶν της ταγμάτων μετὰ πυροβολαρχίας πρὸς μελλοντικὴν ἐνέργειαν διὰ τῆς δυνάμεως ταύτης.

---

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/41 καὶ Φ. 623/Α/44.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/43.
(3) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 626/Α/1. Σελ. 8.

Ἐν τῷ μεταξὺ περιέρχεται εἰς τὴν μεραρχίαν καὶ ἡ ἀπὸ 30ῆς Ὀκτωβρίου νέα διαταγὴ ΤΣΔΜ, διὰ τῆς ὁποίας διετάσσετο ὅπως ἐξασφαλισθῇ ὑπὸ τοῦ ἀποσπάσματος V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ καὶ τῆς Ι Μεραρχίας ἡ τοποθεσία Σούφλικα—Σκάλα—Μυροβλήτης—Τρία Σύνορα—Γάβρος—Τσούκα—Βούζιον—Σμόλικα μὲ ὅριον μεταξὺ V ταξιαρχίας καὶ Ι Μεραρχίας τὴν γραμμὴν ὕψωμα Σφηνέγιο (1120), Παληοκρίμινι (ἅπαντα εἰς V ταξιαρχίαν, μὲ τὴν προσθήκην ὅτι εἰς τὴν διάθεσιν τῆςΤαξιαρχίας ἐτίθεντο καὶ ἅπαντα τὰ ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας ταύτης τμήματα τοῦ Τομέως Πίνδου (1).

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διαταγῶν, συνεκροτήθησαν (2) ὑπὸ τῆς μεραρχίας καὶ ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ διοικητοῦ τῆς V Ταξιαρχίας:

Ὁ Ὑποτομεὺς Πεύκου, ὑπὸ τὸν ὑποδιοικητὴν τοῦ 52 Συντάγματος, μὲ δυνάμεις τμῆμα τοῦ ΙΙ/51 τάγματος συγκείμενον ἀπὸ τὸν 6/51 Λόχον, πλέον διμοιρίας πεζικοῦ, δύο διμοιριῶν πολυβόλων καὶ οὐλαμοῦ συνοδείας τῶν 65. Τὸ ΙΙ/2 Τάγμα, ὅπερ εὑρίσκετο εἰς Πεῦκον. Τὸ ΙΙ/27 Τάγμα, ὅπερ τὴν 1500 ἐκινήθη ἐκ Βρυζαριὲς εἰς Σταθμὸν Χωροφυλακῆς, βορειοδυτικῶς Πεύκου, ταχθὲν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὑποτομέως ἀπὸ 31ης Ὀκτωβρίου. Τὸ ΙΙΙ/53 Τάγμα, (μεῖον λόχος), ὅπερ μετεκινήθη ἐξ Ἁγίας Κυριακῆς εἰς Νεστόριον.

Μίαν Ἴλην τῆς ΙΧ Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως, ἥτις ἀπὸ 29ης Ὀκτωβρίου εὑρίσκετο εἰς Μυροβλήτην. Τὴν διοίκησιν τῆς ΙΧβ Μοίρας Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ μετὰ πυροβολαρχίας καὶ οὐλαμὸν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ σταθμεύοντα εἰς Πεῦκον.

Ἀποστολὴ τοῦ ὑποτομέως τούτου ἦτο ἡ ἐξασφάλισις ὁπωσδήποτε τῆς γραμμῆς Σκάλα—Σούφλικα—Τρία Σύνορα.

Τὸ Συγκρότημα Κοτύλη ὑπὸ τὴν ἄμεσον διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ καὶ μὲ δυνάμεις τὸ Ι/52 καὶ ΙΙ/52 Τάγματα, τὴν ΙΧ Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως (μεῖον 1/ΙΧ Ἴλη) καὶ οὐλαμὸν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ καὶ μὲ ἀποστολὴν τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τοποθεσίας ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν ὑψωμάτων Τρία Σύνορα—Γκόλιο—Κασίνα, κειμένων ἀμέσως ἀνατολικῶς τοῦ ἄνω κλάδου τοῦ Σαρανταπόρου.

Ὁ διοικητὴς τῆς V Ταξιαρχίας ἔθεσεν εἰς κίνησιν (3) τὸ Ι/52 Τάγμα (μεῖον λόχος καὶ διμοιρία πολυβόλων) ἐκ Νεστορίου πρὸς Κοτύλην, ὅπως ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ψηλὸ Καραοῦλι—Γκόλιο—Κασίνα. Τὸν λόχον τοῦ Ι/52 Τάγματος, σὺν διμοιρία πολυβόλων, ἐκίνησε πρὸς Κυψέλην μὲ ἐντολὴν τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς κατευθύνσεως Χρυσῆ—Ὕψ. 1120. Ἐπίσης τὴν ΙΧ Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως ἐκ Κοτύλης πρὸς Γκόλιο—Πριόνι—Ἀράπηδες—αὐχὴν Ἐπάνω Ἀρένα, μὲ ἐντολὴν τὴν ἀναζήτησιν τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῇ ἀνωτέρω κατευθύνσει καὶ τὴν ἐκπομπὴν ἀναγνωρίσεων πρὸς τὰς κατευθύνσεις Κοτύλη—Πευκόφυτον—Χρυσῆ Πρίασπος, καὶ Πευκόφυτον—ὕψωμα 1686—Λυκορράχη πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν κινήσεων τῶν Ἰταλῶν. Τὸ ΙΙ/52 Τάγμα ἐκίνησεν ἐκ Νεστορίου πρὸς Προφήτην Ἠλίαν (ὑψοδ. 1678), ἔνθα τὸ ἑσπέρας θὰ ἀφικνεῖτο καὶ οὐλαμὸς πυροβολικοῦ τῶν 75.

Ἡ διοίκησις καὶ τὸ ἐπιτελεῖον τῆς V Ταξιαρχίας ἔφθασαν τὴν 2100 εἰς Σταθμὸν Χωροφυλακῆς νοτίως τοῦ αὐχένος Τσάρνου (ὑψοδ. 1672). Τὸ ἑσπέρας, τὸ Ι/52 Τάγμα κατέλαβε τὴν γραμμὴν Γκόλιο—Κασσίνα μὲ τὴν ΙΧ Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως εἰς Μυροβλήτην καὶ λόχον εἰς Κυψέλην. Τὸ Ἀπόσπασμα Πεύκων κατέλαβε πρὸ μεσημβρίας διὰ τῆς 1/ΙΧ Ἴλης τὸν αὐχένα Ντουρμπάλας καὶ τὸ

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 666/Α/1. Σελ. 7.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 696/Α/1. Σελ. 17.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 666/Α/1. Σελ. 8.

ὕψωμα Γκρόπα Τσὰπ μὲ προέκτασιν μέχρι Τσούμας (ὑψοδ. 2171) καὶ τὸν αὐχένα Ἐπάνω Ἀρένας, ἔνθα καὶ συνεδέθη μετὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου. Διὰ τοῦ ΙΙ/2 Τάγματος κατέλαβε τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τὰ ὑψώματα τρία Σύνορα, Προφήτης Ἠλίας Μυροβλήτη (ὑψοδ. 1875) καὶ Ψηλὸ Καραοῦλι. Μέρος τῆς δυνάμεώς του διετέθη εἰς τὸν αὐχένα Ντουρμπάλας.

Ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου, ὁ Ὑποτομεὺς Πεύκων ὑπήχθη εἰς τὸν Διοικητὴν Πεζικοῦ τῆς ΙΧ Μεραρχίας λόγῳ τῆς ἰδιαζούσης σημασίας τὴν ὁποίαν αὕτη ἀπέδιδεν εἰς τὸ ὀρεινὸν συγκρότημα Σκάλα—Σούφλικα καὶ Κιάφα. Ὁ Διοικητὴς Πεζικοῦ, διατηρῶν καὶ τὴν διοίκησιν τοῦ Ὑποτομέως Ἀλεβίτσα—Σπηλιά, ἐπεξέτεινε τὸ ἀριστερόν του μέχρι τῆς γραμμῆς Ἀετομηλίτσας—1464—Μπαΐρια.

196. Κατὰ τὴν 31ην Ὀκτωβρίου, εἰς τὸν Τομέα τῆς ΙΧ Μεραρχίας συνεχίζεται ἡ ἀνταλλαγὴ ἀραιῶν πυρῶν πυροβολικοῦ.

Ἡ διοίκησις τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ, συνεχίσασα τὴν κίνησίν της, ἤχθη τὴν 0900 εἰς τὸ χωρίον Κοτύλη, ὁρισθὲν ὡς σταθμὸς διοικήσεως ταύτης. Αὕτη ἐπελήφθη ἀμέσως τῆς ὀργανώσεως τῆς τοποθεσίας ἀμύνης, ἐν τῇ ζώνῃ της. Εὑρέθη ὅμως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς δυσχερεστάτην θέσιν καὶ πρὸ ἀνυπερβλήτων ἐμποδίων καὶ τοῦτο διότι οὐδὲν μέσον ἐπικοινωνίας καὶ ἐνασκήσεως τῆς διοικήσεως διέθετεν. Ὁ V Λόχος Διαβιβάσεων δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐπιστρατευθῆ, μόνον δὲ ὀπτικοί τινες σταθμοὶ τῶν ταγμάτων καὶ ἐλάχιστον καλῴδιον, ἄνευ τηλεφώνων, διετίθεντο. Ὁ Οὐλαμὸς Στρατηγείου τῆς ταξιαρχίας εὑρίσκετο ἀκόμη εἰς Λάρισαν καὶ ἑπομένως οὔτε καὶ ἔφιππα μέσα κινήσεως διέθετεν αὕτη. Πλὴν τῶν σταθμῶν ἐπιδέσεως τῶν ταγμάτων οὐδὲν μέσον νοσηλείας καὶ διακομιδῆς ὑπῆρχε. Τὰ τάγματα ἐστεροῦντο ἐπαρκοῦς ἀριθμοῦ τραυματιοφορέων, κλιμάκια τῶν Μεταγωγικῶν Σώματος δὲν ὑπῆρχον (1). Μέχρι τῆς μεσημβρίας ἀποκατεστάθη διὰ τοῦ ὑπάρχοντος ἐπαρχιακοῦ τηλεφωνικοῦ δικτύου, ὁ τηλεφωνικὸς σύνδεσμος μεταξὺ Νεστορίου καὶ Κοτύλης ὁ ὁποῖος προηγουμένως εἶχε διακοπῆ.

Ἡ ταξιαρχία ἐνίσχυσε τὸ εἰς Κοτύλην Ι/52 Τάγμα διὰ λόχου καὶ διμοιρίας πολυβόλων τοῦ ΙΙ/52 Τάγματος, τὸ ὑπόλοιπον δὲ ΙΙ/52 Τάγμα προώθησεν εἰς θέσιν Καλύβια δυτικῶς Προφήτου Ἠλία, δι' ἐνδεχομένην ἀμυντικὴν ἐγκατάστασίν του πρὸς ἀπαγόρευσιν τῶν ἀπὸ Κοτύλης καὶ Κυψέλης πρὸς τὰ ὑψώματα 1545 καὶ 1651 διαβάσεων (2).

Τὸ ΙΙ/2 Τάγμα ἀντικατέστησε τὰ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Κιάφας, Φαρμάκι καὶ Σούφλικα τμήματα τοῦ ΙΙ/51 Τάγματος, ἅτινα συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν περιοχὴν Μυροβλήτη πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ ἀνασυγκρότησιν. Τὸ ΙΙ/2 διέθεσε τὸν 5ον Λόχον του εἰς Κιάφα μὲ ἀποστολὴν καλύψεως ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Ἀετομηλίτσα—Ἀρένα—Σταυρὸς καὶ τὸν 7ον Λόχον εἰς Φαρμάκι μὲ ἀποστολὴν καλύψεως ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Γράμμου.

Τὸ ἑσπέρας, ἡ ΙΧ Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως (μεῖον 1/ΙΧ Ἴλη) κατέλαβε τὴν διάβασιν Ἐπάνω Ἀρένα—Κάτω Ἀρένα μέχρις ἀφίξεως τμημάτων πεζικοῦ.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην συνεκροτήθη εἰς Νεστόριον λόχος ἡμιονηγῶν μὲ δύναμιν 320 ἀνδρῶν, ὅστις ἀνέλαβε τὸν ἀνεφοδιασμὸν τοῦ Ἀποσπάσματος Πεύκων, τοῦ σημείου στηρίγματος Ὀτορίτσε καὶ τῶν ἐν τῇ περιοχῇ Κοτύλη τμημάτων τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ. Τὰ τμήματα τῆς ταξιαρχίας, στερούμενα κτηνῶν, ἐκινήθησαν προσωρινῶς διὰ κτηνῶν τοῦ 27ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

197. Κατὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου, τὸ ἰταλικὸν πυροβολικὸν καὶ ἡ Ἀεροπορία ἔβαλον κατὰ τῆς ἑλληνικῆς διατάξεως ἄνευ ὅμως ἀποτελεσμάτων. Τὸ ὕψωμα

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 666/Α/1. Σελ. 9.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 666/Α/1. Σελ. 10.

Γκίνκοβα, ἐκκενωθὲν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 31 Ὀκτωβρίου, ἀνακατελήφθη ἀπὸ τῆς πρωίας ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων.

Τὸ ΙΙ/32 Τάγμα κατέλαβε, κατόπιν ἐντόνου προπαρασκευῆς πυροβολικοῦ, τὸ ὕψωμα Κρέντα, κείμενον ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους, ἄνευ ἀντιδράσεως τῶν Ἰταλῶν.

Τὸ ΙΙ/27 Τάγμα ἀντικατέστησε καὶ τὰ ὑπόλοιπα τμήματα τοῦ ΙΙ/51 Τάγματος τὰ κατέχοντα τὴν γραμμὴν Σκάλα—Καταφύκη—Ἅγιος Ζαχαρίας, τὸ δὲ ΙΙ/52 Τάγμα ἐγκατεστάθη ἐπὶ τῆς γραμμῆς Γκόλια—Κασσίνα. Εἰς Νεστόριον ἀφίχθη ἐξ Ἁγίας Κυριακῆς τὸ ΙΙΙ/53 Τάγμα.

Ἡ V Ταξιαρχία, κατόπιν διαταγῶν (1) τῶν προϊσταμένων κλιμακίων της περὶ ὁλοκληρώσεως τῆς καταλήψεως τῆς κορυφογραμμῆς τοῦ Γράμμου, ἐκίνησε (1) τὸ Ι/52 Τάγμα πρὸς κατάληψιν τῆς γραμμῆς Ἀρένα—Ἐπάνω Ἀρένα—Κάτω Ἀρένα, ἐν συνδέσμῳ ἀριστερὰ (νοτίως) μετὰ τῆς Ι Μεραρχίας εἰς Πρίασπον καὶ δεξιὰ μετὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Πεύκων εἰς Τσούμαν. Τὸ Ι/52 Τάγμα κατέλαβε τὴν γραμμὴν ταύτην μέχρι τῆς 2100 καλυπτόμενον ὑπὸ τῆς ΙΧ Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως. Ἡ τελευταία, μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ αὐχένος Ἀρένα ὑπὸ τμημάτων πεζικοῦ, συνεκεντρώθη εἰς Μυροβλήτην. Ἀναγνωρίσεις τῆς ὁμάδος ταύτης ἐσημείωσαν παρουσίαν Ἰταλικῶν τμημάτων εἰς Ἀετομηλίτσαν. Ἡ 1/ΙΧ Ἴλη ἀποστείλασα ἀναγνώρισιν δυνάμεως οὐλαμοῦ πρὸς Ἀετομηλίτσαν, συνεπλάκη μετὰ τῶν Ἰταλῶν κατεχόντων τὸ χωρίον τοῦτο. Ἡ Ἴλη, ἀντικατασταθεῖσα ὑπὸ τμημάτων πεζικοῦ, ἐκινήθη εἰς Μυροβλήτην πρὸς συνάντησιν τῆς ὁμάδος της.

198. Κατὰ τὴν 2αν Νοεμβρίου, ἡ μεραρχία ἐξετέλεσε διὰ τοῦ Ι/27 Τάγματος ἐπιθετικὰ ἐγχειρήματα ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων Καλὴ Βρύση—Βίτοβα, Βρυζαριὲς—Κούμπιλε καὶ Τσούκα Νταλίπες πρὸς κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων 1083, 1024 καὶ 952, μὲ ἀποστολὴν τὴν ἐπιτήρησιν τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Σίνιτσα—Μέγκουλα—Βισότσιστα καὶ τὴν δημιουργίαν εὐνοϊκῶν συνθηκῶν διὰ τυχὸν μελλοντικὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας. Τὸ Ι/27 Τάγμα, κατόπιν εὐστόχου βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ, κατέλαβε τὰ ὑψώματα Κόμπιλε, 1147, Τσούκα, Νταλίπε καὶ 1024, ἄνευ σοβαρᾶς ἀντιδράσεως τῶν Ἰταλῶν. Ἐπὶ τῶν ὡς ἀνωτέρω σημείων ὠργανώθη ἡ γραμμὴ μάχης τῶν προφυλακῶν, προωθηθέντος λόχου τοῦ Ι/27 Τάγματος εἰς τὰ ὑψώματα Κόμπιλε. Ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Κρέντα ὠργανώθη προωθημένον σημεῖον στηρίγματος.

Κατόπιν διαταγῆς τοῦ Β΄ Σώματος Στρατοῦ, ἡ ΙΧ Μεραρχία εἶχε διατάξει κατὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου τὴν V Ταξιαρχίαν ὅπως προωθηθῇ εἰς τὴν Λυκορράχην, ἀναλαμβάνουσα ὑπὸ τὰς διαταγάς της καὶ τὰ ἐκεῖ τμήματα τῆς Ι Μεραρχίας, πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν ἀπὸ Δυσμῶν διαβάσεων πρὸς Λυκορράχην καὶ Ἑπταχώριον (2). Ἡ διοίκησις τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ καὶ τὰ τμήματα ταύτης κινοῦνται ἀπὸ τῆς πρωίας τῆς 2ας Νοεμβρίου πρὸς τὴν Λυκορράχην. Καθ' ὁδὸν καὶ κατόπιν νεωτέρων διαταγῶν (3), λόγῳ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἀγωνιζομένης εἰς τὴν Πίνδον Ι Μεραρχίας, ἡ ταξιαρχία κατηύθυνε τὸ ΙΙ/52 Τάγμα μετὰ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ πρὸς τὴν Ι Μεραρχίαν εἰς Ἑπταχώριον. Διὰ τοῦ Ι/52 Τάγματος κατέλαβε τὸ ἑσπέρας τὴν γραμμὴν Μούκα—Πάτωμα ἐν συνδέσμῳ δεξιὰ μετὰ τοῦ ἐπὶ τῆς Ἀρένας λόχου.

Κατόπιν τῆς διαθέσεως τοῦ ΙΙ/52 Τάγματος εἰς τὴν Ι Μεραρχίαν, ἡ V Ταξιαρχία διέθετε τὸ Ι/52 Τάγμα (μεῖον λόχου) Ἀρένας καὶ διμοιρίας πολυβόλων, τὰ εἰς

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 666/Α/1. Σελ. 11—12.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 666/Α/1. Σελ. 12.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 666/Α/1. Σελ. 13.

τὴν περιοχὴν Λυκορράχης τμήματα τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, ἤτοι τὸ ΙΙΙ/51 Τάγμα μὲ τοὺς 5 καὶ 9 λόχους ἠλαττωμένης δυνάμεως καὶ μὲ παντοειδεῖς ἐλλείψεις καὶ οὐλαμὸν πυροβολικοῦ. Τὸ ΙΙΙ/51 Τάγμα εἶχε καταλάβει τὴν γραμμὴν ἀμέσως ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου Λυκορράχη.

Ἡ 1η Ἴλη τῆς Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως, ἥτις ἕδρα εἰς τὴν περιοχὴν Λυκορράχης, διετάχθη ὑπὸ τῆς Ι Μεραρχίας, ὅπως κινηθῇ δι' Ἑπταχώριον, ἡ δὲ ΙΧ Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως διατεθεῖσα εἰς τὴν Ι Μεραρχίαν κατόπιν διαταγῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἀνεχώρησε τὴν 1600 ἐκ Μυροβλήτη δι' Ἑπταχώριον (1).

Τὸ ΙΙ/50 Τάγμα, εὑρισκόμενον εἰς Ἄργος Ὀρεστικόν, συμπληρωθὲν διὰ δυνάμεως 297 ἀνδρῶν, ἐκινήθη τῇ διαταγῇ τῆς ΙΧ Μεραρχίας πρὸς Λεύκην. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 2ας Νοεμβρίου, οἱ Ἰταλοὶ ἀπησχόλησαν τὸ μέτωπον τῆς μεραρχίας μὲ ἀραιὰ πυρὰ πυροβολικοῦ καὶ μὲ ἔντονον ἀεροπορικὴν δρᾶσιν. Εἰς τὸ χωρίον Ἀμπελόκηποι προσεγειώθη ἀναγκαστικῶς ἰταλικὸν βομβαρδιστικὸν ἀεροπλάνον, τὸ ἐκ πέντε ἀνδρῶν πλήρωμα τοῦ ὁποίου ᾐχμαλωτίσθη.

199. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς 3ης Νοεμβρίου οὐδεμία μεταβολὴ ἐσημειώθη καὶ οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτον συνέβη εἰς τὴν περιοχὴν τῆς μεραρχίας. Ἀναγνωρίσεις, γενόμεναι πρὸς Βίντοβα, Βόζιγκραδ καὶ Μέγκολα καὶ πρὸς Δυσμὰς τοῦ ὑψώματος Κιάφα, δὲν ἐσημείωσαν παρουσίαν ἰταλικῶν τμημάτων.

Ἀπὸ τῆς πρωίας τῆς 3ης Νοεμβρίου ἐνηργήθη ἐπιθετικὴ ἀναγνώρισις δυνάμεως λόχου μετὰ διμοιρίας πολυβόλων πρὸς Ἀετομηλίτσαν—Σταυρός, ἥτις εὗρε τὴν Ἀετομηλίτσαν ἐκκενωθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, οἵτινες καὶ ἐγκατέλειψαν ἐκεῖ ἀρκετὸν πολεμικὸν ὑλικόν. Εἰς τὸν τομέα τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ ἐκινήθησαν ἀπὸ πρωίας ἀναγνωρίσεις πρὸς Θεοτόκον καὶ Κάντζικο.

Τὸ ΙΙΙ/51 Τάγμα διετάχθη ὅπως ἐγκαταστήσῃ προφυλακὰς ἐπὶ τῆς γραμμῆς Γκουστερίτσα—977 ἐν συνδέσμῳ πρὸς Ι/52 Τάγμα πρὸς ἀπαγόρευσιν τῶν ἀπὸ Νότου διαβάσεων πρὸς Λυκορράχην.

Τὴν πρωίαν ἀφίχθη εἰς Λυκορράχην ἡ διοίκησις τοῦ 52ου Συντάγματος Πεζικοῦ μετὰ τοῦ Λόχου Διοικήσεως καὶ τοῦ Λόχου Μηχανημάτων, ἄνευ πυρομαχικῶν ὅλμων. Εἰς ταύτην, ὑπήχθησαν τὰ Ι/52 καὶ ΙΙΙ/51 Τάγματα.

Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας, ἡ V Ταξιαρχία ὑπήχθη τακτικῶς εἰς τὴν Ι Μεραρχίαν.

Τὸ ΙΙΙ/53 Τάγμα ἐκινήθη ἐντὸς τῆς νυκτὸς ἐκ Νεστορίου πρὸς Κοτύλην, τὸ δὲ Ι/66 Τάγμα ἐξ Ἁγίας Κυριακῆς πρὸς Νεστόριον.

200. Καὶ κατὰ τὴν 4ην Νοεμβρίου δὲν ἐσημειώθησαν σημαντικὰ γεγονότα εἰς τὸν τομέα τῆς μεραρχίας. Ἡ δρᾶσις τῆς ἰταλικῆς Ἀεροπορίας ὑπῆρξε λίαν ἔντονος, βομβαρδισθείσης ἐπὶ 8ωρον τῆς κωμοπόλεως Νεστόριον, μὲ ἀποτέλεσμα τὸν φόνον ἑνὸς ἀξιωματικοῦ καὶ ἑνὸς ὁπλίτου καὶ τὸν τραυματισμὸν ἑπτὰ ἰδιωτῶν.

Ἀναγνωριστικὴ ἐνέργεια τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων ἀπὸ τῆς πρωίας τῆς 4ης Νοεμβρίου πρὸς Τρέστενικ—Βόζιγκραδ καὶ Κουγκιουβίτσα, ὑποστηριζομένη καὶ ὑπὸ πυροβολικοῦ, ἐσημείωσεν εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα παρουσίαν ἰταλικοῦ πεζικοῦ, ἐνῷ ἑτέρα τοιαύτη ἐκ τοῦ χωρίου Γράμμος πρὸς Φλάμπουρο δὲν ἐσημείωσε παρουσίαν ἰταλικῶν τμημάτων.

Τὴν 1300, κατελήφθη ὑπὸ τοῦ 2ου Λόχου τοῦ ΙΧα Συνοριακοῦ Τομέως ἡ Κουγκιουβίτσα, τὴν δὲ ἐξασφάλισιν τοῦ σημείου στηρίγματος Κόντρας, ἀνέλαβεν ὁ 6/27 Λόχος.

---

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/2, Σελ. 13.

201. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς 5ης Νοεμβρίου, εἰς τὸν τομέα τῆς μεραρχίας ἐπεκράτησεν ἠρεμία. Ἡ δρᾶσις ὅμως τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας βομβαρδισμοῦ ὑπῆρξεν ἀρκετὰ ἔντονος καὶ δὴ ἐναντίον τῶν κατῳκημένων τόπων. Ἐκ τῶν βομβαρδισμῶν, κατεστράφη καὶ ἡ γέφυρα τοῦ Ἀλιάκμονος παρὰ τὸ Νεστόριον.

Ἡ μεραρχία, διὰ μέρους τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ, προωθηθέντος εἰς τὴν περιοχὴν δυτικῶς Δέρβενον, ὑπεστήριξε τὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας τῆς βορείως ταύτης ἐνεργούσης IV Ταξιαρχίας Πεζικοῦ πρὸς κατάληψιν τῶν βορειοδυτικῶς Μπιγλίτσης ὑψωμάτων.

Ὁ λόχος τοῦ ὑψώματος Ἀρένα τοῦ I/51 Τάγματος, κινηθεὶς πρὸς Ἀετομηλίτσαν, ἀνατρέπει τὸ ἐκεῖ Ἰταλικὸν τμῆμα. Ἐν συνεχείᾳ, κινηθεὶς κατὰ τοῦ ὑψώματος Σταυρός, εὗρε τοῦτο ἰσχυρῶς κατεχόμενον ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν.

Τὸ III/53 Τάγμα ἐκινήθη ἐκ Κοτύλης πρὸς Μυροβλήτην, ὑπαχθὲν εἰς τὸ Ἀπόσπασμα Πεύκων.

Αἱ ἐπιθετικαὶ ἐπιτυχίαι τῆς IV Ταξιαρχίας

(30 Ὀκτωβρίου μέχρι 5 Νοεμβρίου) (1).

202. Βορειότερον, ἐπὶ τοῦ Τομέως τῆς IV Ταξιαρχίας οἱ Ἰταλοὶ ἔδρασαν κατὰ τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου διὰ τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῆς Ἀεροπορίας. Ἡ δραστηριότης τοῦ πυροβολικοῦ των, ἐλαφροῦ καὶ βαρέος, ὑπῆρξε λίαν ἔντονος ἐπὶ τῶν ἐδαφικῶν σημείων Πυξός, Βροντερόν, ὁρόσημον Παπαδήμα, Σμαρδέσι, Ρουσελίτσα, Μάλι Μάδι καὶ Κρυσταλλοπηγή, ἡ δὲ ἀεροπορικὴ δρᾶσις, ἥτις ὑπῆρξεν ἐξ ἴσου ἔντονος, ἐξεδηλώθη διὰ τοῦ βομβαρδισμοῦ τοῦ Κατοχωρίου, τῆς περιοχῆς βορειοανατολικῶς Ἀνταρτικοῦ, τῆς διαβάσεως Πισοδερίου καὶ τοῦ τμήματος τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ μεταξὺ Κρυσταλλοπηγῆς καὶ Βατοχωρίου, ἄνευ ὅμως ἀπωλειῶν.

Ἡ ταξιαρχία εἶχεν εἰσηγηθῆ (2) εἰς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ τὴν 29ην Ὀκτωβρίου ὅπως ἐγκρίνῃ τὴν ἐκτέλεσιν ἐπιθετικῶν ἐγχειρημάτων ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ταλὶκ ἐν συνδυασμῷ μὲ ἐνέργειαν τῆς IX Μεραρχίας πρὸς κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων Κρέντα καὶ Τρέστενικ. Ὁμοίως, ὅπως ἐγκρίνῃ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς καταλήψεως τῶν ὑψωμάτων Γκολίνα 1410,94 καὶ Λόκβατ ἐπὶ τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς τῆς χερσονήσου Πυξοῦ. Τὴν 30ήν, τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐνέκρινε τὰς προτάσεις τῆς ταξιαρχίας καὶ ὥρισεν ἡμέραν ἐκτελέσεως τῆς ἐπιθέσεως τὴν 31ην Ὀκτωβρίου. Αὕτη ὅμως δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐκτοξευθῇ τὴν ἡμέραν ταύτην, πραγματοποιηθεῖσα τὴν ἑπομένην (3).

Παρὰ τὴν γέφυραν Κούλας, ἐπὶ τῆς διαβάσεως Λαιμοῦ, ἐγκατεστάθη διμοιρία σκαπανέων μὲ ἀποστολὴν τὴν φρούρησιν τῆς γεφύρας καὶ τὴν ἀποκατάστασιν ταύτης ἐν περιπτώσει καταστροφῆς της ὑπὸ τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας.

203. Κατὰ τὴν 31ην Ὀκτωβρίου, οἱ Ἰταλοὶ εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν προέβησαν, περιορισθέντες εἰς ἀραιὰς βολὰς πυροβολικοῦ ἐπὶ διαφόρων ἐδαφικῶν σημείων. Περιωρισμένη ὑπῆρξε καὶ ἡ δραστηριότης τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας.

Βάσει τῶν ἀπὸ τῆς προηγουμένης ἡμέρας κοινοποιηθεισῶν ὁδηγιῶν τῆς ταξιαρχίας πρὸς τοὺς ὑποτομεῖς της περὶ τῶν ἐπικειμένων ἐπιθετικῶν ἐγχειρημάτων, οἱ διοικηταὶ τούτων ἐξετέλεσαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς 31ης Ὀκτωβρίου

(1) Σχεδιάγραμμα 19.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 52.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 647/Α/3. Σελ. 20, Φ. 647/Α/1. Σελ. 3 καὶ Φ. 707/Α/1. Σελ. 56.

τὰς ἐπὶ τόπου ἀναγνωρίσεις καὶ προέβησαν εἰς τὰς ἀναγκαίας μετακινήσεις τῶν τμημάτων των διὰ τὴν ἐξόρμησιν τῆς ἑπομένης.

Τὴν 1000 τῆς 31ης Ὀκτωβρίου, ἐξεδόθη ὑπὸ τῆς ταξιαρχίας ἡ γενικὴ διαταγὴ ἐπιχειρήσεων ταύτης τῆς ὁποίας τὰ κύρια σημεῖα εἶχον ὡς ἑξῆς (1):

I) Ἡ ἐπίθεσις ἁπάντων τῶν συγκροτημάτων ἐπιθέσεως θὰ ἦτο σύγχρονος μὲ ὥραν ἐξορμήσεως τὴν 0700 κατόπιν βραχυτάτης προπαρασκευῆς πυροβολικοῦ.

II) Τὸ Βόρειον Συγκρότημα, μὲ δύναμιν τάγματος ὑποστηριζομένου ὑπὸ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ τῶν 75, θὰ ἐπετίθετο πρὸς Ἰβὰν ἵνα δι' αἰφνιδιαστικῆς ἐνεργείας ὁλοκληρώσῃ τὴν κατάληψιν τῆς ὁροθετικῆς, γραμμῆς ἤτοι τῶν ὑψωμάτων 1321, 1327 Γκολίνα, ὕψωμα 1410,95 (Βραστέρια) καὶ Λόκβατ (ὑψοδεῖκται 1456,00 καὶ 1434), μεθ' ὃ θὰ προώθει ἀναγνωρίσεις ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων Λόκβατ—αὐχὴν νοτίως Τσερνόβσκα καὶ πρὸς χωρίον Ράκιστα.

III) Τὸ Κεντρικὸν Συγκρότημα, μὲ δύναμιν δύο ταγμάτων καὶ δύο πυροβολαρχιῶν, θὰ ἐπετίθετο πρὸς κατάληψιν τῆς γραμμῆς 1271,50 (Στράνη) 1289,00 (Βέρνικ), 1278, 1276,60–Ζαγρόντες καὶ β) τῆς γραμμῆς 1085, 137,00, 1165, 1154, Τρὲν καὶ 1180. Εἰς τοῦτο διετέθη καὶ τὸ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ταξιαρχίας εὑρισκόμενον ΙΙΙ/33 Τάγμα, τὸ ὁποῖον καὶ διετάχθη ὅπως κινηθῇ τὴν νύκτα τῆς 30—31 Ὀκτωβρίου ἐξ Ἀνταρτικοῦ πρὸς τὴν τοποθεσίαν Βάρμπας.

IV) Τὸ Νότιον Συγκρότημα, μὲ δύναμιν τάγματος πεζικοῦ, ὑποστηριζόμενον ὑπὸ δύο οὐλαμῶν πυροβολικοῦ τῶν 75 καὶ τῶν 105, θὰ ἐπετίθετο πρὸς κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Ταλὶκ καὶ τῶν δυτικῶν ἀντερεισμάτων τούτου, ὡς καὶ τῶν βορείως τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ ὑψωμάτων, ἐν συνδέσμῳ μετὰ τοῦ Κεντρικοῦ Συγκροτήματος ἐνεργοῦντος πρὸς Βέρνικ. Ἡ ἐπιχείρησις θὰ συνεδυάζετο μὲ παρομοίαν τῆς ΙΧ Μεραρχίας ἐνεργούσης νοτιώτερον πρὸς κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Κρέντας (ὑψοδείκτης 1130 καὶ Τρέστενικ—Κούνια Κορίλα).

V) Ἅπαν τὸ ὑπὸ τῆς ταξιαρχίας διατιθέμενον βαρὺ πυροβολικὸν θὰ ἔδρα ἐπ' ὠφελείᾳ κατὰ πρῶτον λόγον ὑπὲρ τοῦ Κεντρικοῦ καὶ κατὰ δεύτερον λόγον ὑπὲρ τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος.

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 31ης Ὀκτωβρίου, ἐκινήθη ἐκ τῆς περιοχῆς Λαιμοῦ τὸ ΙΙ/16 Τάγμα καὶ ὁ οὐλαμὸς ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ τῶν 75 διὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ διαταχθέντος τοπικοῦ ἐγχειρήματος, παραμεινάντων ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒα Πρέσπας τοῦ ΙΙ/65 Τάγματος, τοῦ οὐλαμοῦ πεδινοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῶν ἐπηνδρωμένων σκυροδέτων πολυβολείων.

204. Ἀπὸ τῆς 0700 τῆς 1ης Νοεμβρίου, ἤρξατο ἡ ἐξόρμησις τῶν τμημάτων τῶν τριῶν συγκροτημάτων τῆς ταξιαρχίας πρὸς κατάληψιν τῶν ὁρισθέντων πέραν τῆς ἀλβανικῆς μεθορίου ἀντικειμενικῶν σκοπῶν. Ἡ ἐπίθεσις ὅμως δὲν ὑπῆρξε σύγχρονος συνεπείᾳ τῆς ὁμίχλης, τῆς κακῆς ὁρατότητος, τῶν παρουσιασθεισῶν διὰ τὴν κατάληψιν τῆς βάσεως ἐξορμήσεως δυσχερειῶν καὶ τοῦ μὴ ἀκριβοῦς κανονισμοῦ τῆς βολῆς τοῦ πυροβολικοῦ λόγῳ τῆς κακῆς ὁρατότητος.

Τὸ Βόρειον Συγκρότημα ἐξώρμησε διὰ τοῦ ΙΙ/16 Τάγματος οὐχὶ τὴν 0700, λόγῳ τῶν παρουσιασθεισῶν μεγίστων δυσχερειῶν κατὰ τὴν κίνησιν τοῦ τάγματος τούτου κατὰ τὴν νύκτα τῆς 31ης πρὸς 1ην Νοεμβρίου καὶ τῆς πυκνοτάτης ὁμίχλης, ἀλλὰ βραδύτερον. Μέχρι τῆς 1000 εἶχε καταλάβει τὰ ὑψώματα 1327, Γκολίνα καὶ Λόκβατ. Οἱ Ἰταλοί, ἂν καὶ ἀντέστησαν ἰσχυρῶς, ἠναγκάσθησαν νὰ συμπτυχθῶσι πρὸς τὰ ὑψώματα δυτικῶς Λόκβατ, τὰ χωρία Τσέρε καὶ Σλύβε,

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 60—61.

καὶ τὸ ὕψωμα Πρίγκνα (1245). Ἡ πρὸς Δυσμὰς προχώρησις τοῦ τάγματος διὰ τὸν δεύτερον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τοῦ συγκροτήματος παρημποδίσθη σταθερῶς ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν διὰ πυκνοτάτου πυρὸς αὐτομάτων ὅπλων, πολυβόλων, ὅλμων καὶ ὀλμιδίων, καὶ διὰ τῶν πυρῶν πυροβολαρχιῶν ἐκ πιθανῶν θέσεων βορειοανατολικῶς Μπίγλιτσα, ἀνατολικῶς Μπιτίνσκα καὶ δυτικῶς Τρέν (1):

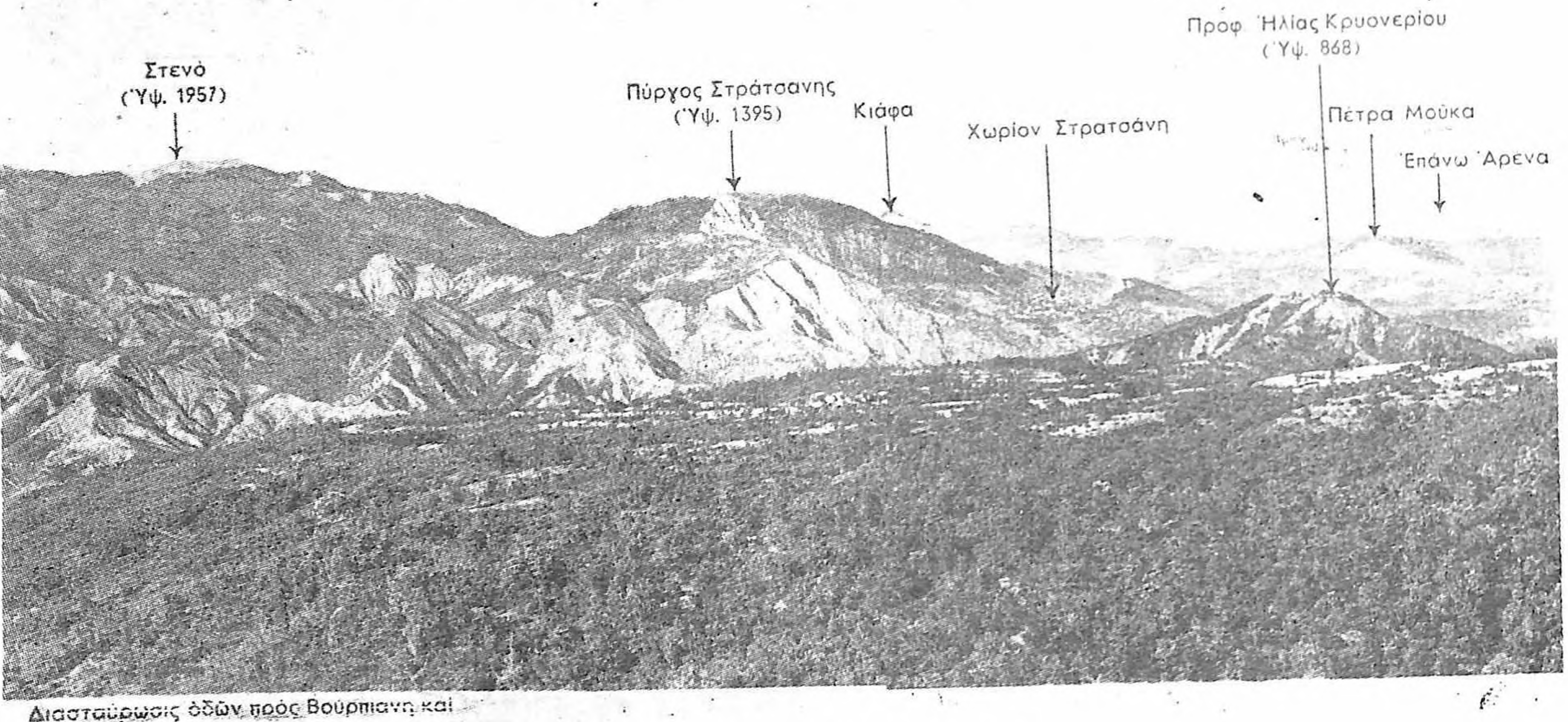
Τὸ Κεντρικὸν Συγκρότημα, ἐξορμῆσαν τὴν 0700 διὰ τῶν ΙΙ/33 καὶ ΙΙΙ/33 Ταγμάτων, κατέλαβε τὴν 1000 διὰ τοῦ ΙΙ/33 Τάγματος, μετὰ προηγηθεῖσαν προπαρασκευὴν πυροβολικοῦ καὶ κατόπιν λίαν πεισμόνου ἀντιστάσεως τῶν Ἰταλῶν, τὸ χωρίον Μοσχοχώρι καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ χωρίον Βέρνικ καὶ τὸ ὕψωμα Λιζιτσίνα. Ἐντὸς τοῦ χωρίου Βέρνικ διεξήχθη ἀγὼν μὲ ἀποτέλεσμα τὴν σύλληψιν ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων ἐξ ἀξιωματικῶν καὶ 50 ὁπλιτῶν αἰχμαλώτων. Τὸ ΙΙΙ/33 Τάγμα, μὴ ὑποστηριζόμενον καλῶς ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ ἕνεκα τῆς λίαν κακῆς ὁρατότητος, μόλις τὴν 1300 κατορθώνει νὰ καταλάβῃ διὰ τῆς λόγχης, κατόπιν πεισμόνου ἀντιστάσεως τῶν Ἰταλῶν, τὸ ὕψωμα Κούριε νοτιοανατολικῶς Ζαγραντέτς καὶ τὴν Γκρέμνια,χωρὶς ὅμως νὰ δυνηθῇ νὰ προχωρήσῃ δυτικώτερον πρὸς κατάληψιν καὶ τῶν ὑψωμάτων ταύτης. Κατόπιν ὅμως λίαν ἐπιτυχοῦς ἀναπροσαρμογῆς τῶν πυρῶν πυροβολικοῦ ἀμέσου ὑποστηρίξεως καὶ τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ, καταλαμβάνονται τὴν 1600, τὰ ὑψώματα δυτικῶς Βέρνικ (1289), τὸ ὕψωμα Γκρέμνια καὶ ἀργὰ τὴν νύκτα τὸ ὕψωμα Στράνα (1271,50), τῶν Ἰταλῶν συμπτυχθέντων καὶ ἐγκατασταθέντων ἐπὶ τῶν βορειοδυτικῶν ἀντερεισμάτων τοῦ ὑψώματος Γκρέμνια καὶ τοῦ χωρίου Τρέν. Κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην συνελήφθησαν πεντήκοντα Ἀλβανοὶ καὶ Ἰταλοὶ αἰχμάλωτοι ἀνήκοντες εἰς τὰ 83 καὶ 84 Συντάγματα Πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας Βενέτσια (2).

Τὸ Νότιον Συγκρότημα, ἐξορμῆσαν τὴν 0700 διὰ τοῦ Ι/28 Τάγματος καὶ τοῦ 5/28 Λόχου, εἶχε καταλάβει μέχρι τῆς 1000 διὰ τοῦ Ι/28 Τάγματος τὸ ὕψωμα Ταλίκ, μέχρι δὲ τῆς 1400 διὰ τοῦ 5/28 Λόχου τὰ ὑψώματα 1249 καὶ 1219 (βορείως Ταλίκ). Ἂν καὶ ἡ ἀντίστασις τῶν Ἰταλῶν εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα ὑπῆρξεν ἰσχυρά, ἐν τούτοις, τελικῶς, οὗτοι ἠναγκάσθησαν νὰ συμπτυχθῶσι πρὸς τὰ βορείως καὶ νοτίως Καπετίτσης ὑψώματα καὶ πρὸς τὰ χωρία Βισότσιστα Κιούτς, Πολόσκα καὶ ἀνατολικῶς Μπίγλιστας. Κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην συνελήφθησαν δύο ἀξιωματικοὶ καὶ 79 ὁπλῖται αἰχμάλωτοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καί τινες Ἀλβανοί. Ἐκ τούτων,οἱ μὲν Ἰταλοὶ ἀνῆκον εἰς τὸ 83ον Σύνταγμα Πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας Βενέτσια, οἱ δὲ Ἀλβανοὶ εἰς τὸ Τάγμα Προκαλύψεως (3).

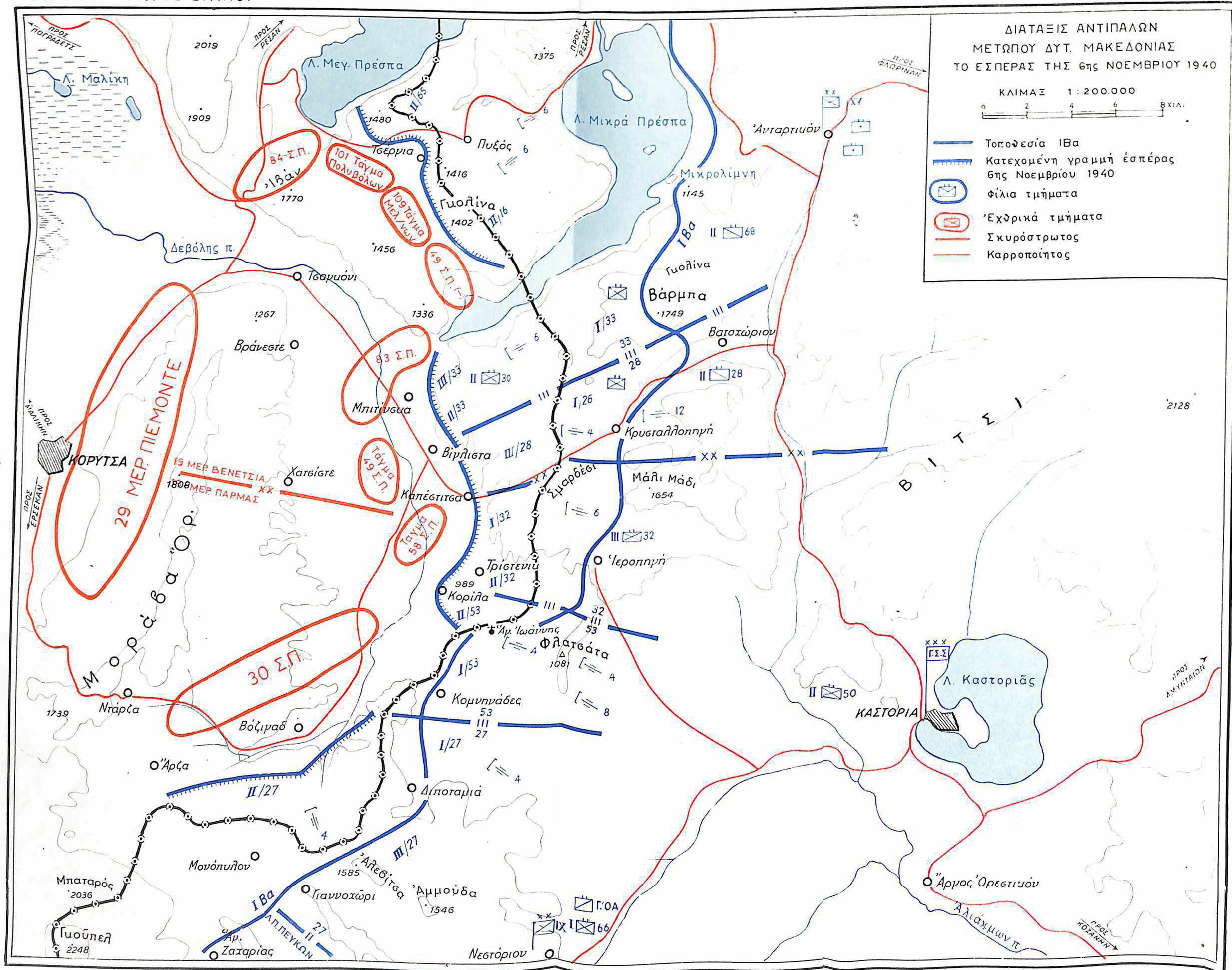
Ἡ προχώρησις τῶν ταγμάτων τῆς ταξιαρχίας ἐπεβραδύνθη λόγῳ τοῦ λίαν διακεκομμένου ἐδάφους, τῆς δραστηρίας ἐπεμβάσεως τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας, ἥτις ἐπανειλημμένως ἐβομβάρδισε καὶ ἐπολυβόλησεν ἐκ χαμηλοῦ ὕψους τὰς θέσεις τῶν τμημάτων, τὰς γραμμὰς ἀνεφοδιασμοῦ των καὶ τὰ παρατηρητήρια διοικήσεως, ὡς καὶ τοῦ πυκνοῦ πυρὸς τῶν ὅπλων πεζικοῦ, ἰδίᾳ τῶν ὀλμιδίων, ἅτινα διὰ πρώτην φορὰν ἀντιμετώπισαν οἱ Ἕλληνες στρατιῶται.

Μετὰ τὴν σύμπτυξίν των, οἱ Ἰταλοί, κατεῖχον δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων τὸ ὕψωμα 1180 καὶ τὰ βορειοδυτικῶς τῆς Γκρέμνια ἀντερείσματα, τὸ χωρίον Τρὲν καὶ τὰ ὑψώματα 1032, 1154, 1165, 1137 καὶ 1085. Κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην αἱ ἀπώλειαι τῆς ταξιαρχίας ἐν τῷ συνόλῳ ἀνῆλθον: εἰς 1 νεκρὸν καὶ 2 τραυματίας ἀξιωματικοὺς καὶ 11 νεκρούς, 57 τραυματίας καὶ 6 ἐξαφανισθέντας ὁπλίτας. Πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ταξιαρχίας διὰ διοικήσεως πρὸς πλαισίωσιν τῶν εἰς ταύτην διατεθέντων ταγμάτων τῶν Χ καὶ ΧΙ Μεραρχιῶν, τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 68.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 66.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 65.

27. *ΠΙΝΔΟΣ. Περιοχὴ Πύργου Στράτσανης*

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ
ΜΕΤΩΠΟΥ ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΤΟ ΕΣΠΕΡΑΣ ΤΗΣ 6ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1940
ΚΛΙΜΑΞ 1:200.000
0 2 4 6 8 ΧΙΛ.
Τοποθεσία ΙΒα
Κατεχομένη γραμμή έσπέρας 6ης Νοεμβρίου 1940
Φίλια τμήματα
Έχθρικά τμήματα
Σκυρόστρωτος
Καρροποίητος
Λ. Μεγ. Πρέσπα
Λ. Μικρά Πρέσπα
Λ. Μαλίκη
Λ. Καστοριάς
ΚΟΡΥΤΣΑ
ΚΑΣΤΟΡΙΑ
29 ΜΕΡ. ΠΙΕΜΟΝΤΕ
19 ΜΕΡ. ΒΕΝΕΤΣΙΑ
ΜΕΡ. ΠΑΡΜΑΣ
84 Σ.Π.
101 Τάγμα Πολυβόλων
109 Τάγμα Μελ/νων
49 Σ.Π.
83 Σ.Π.
Τάγμα 49 Σ.Π.
Τάγμα 58 Σ.Π.
30 Σ.Π.
Μοράβα Όρ.
ΒΙΤΣΙ
Βάρμπα
Δεβόλης π.
Αλιάκμων π.
Πυξός
Τσέρμια
Γυολίνα
Μικρολίμνη
Άνταρτικόν
Τσαγκόνι
Βράνεστε
Μπιτίνσκα
Βίρλιστα
Καπέστιτσα
Χατσίστε
Σμαρδέσι
Κρυσταλλοπηγή
Βατοχώριον
Μάλι Μάδι
Ίεροπηγή
Τρίστενικ
Κορίλα
Άγ. Ιωάννης
Φλατσάτα
Κομνηνάδες
Ντάρζα
Βόζιραδ
Άρζα
Διποταμιά
Μονόπυλον
Μπαταρός
Γιουπέλ
Αλεβίτσα
Γιαννοχώρι
Άμμουδα
Άγ. Ζαχαρίας
Νεστόριον
Άργος Όρεστικόν
Ίβάν
ΠΡΟΣ ΠΟΓΡΑΔΕΤΣ
ΠΡΟΣ ΡΕΣΑΝ
ΠΡΟΣ ΦΛΩΡΙΝΑΝ
ΠΡΟΣ ΛΙΑΣΚΙΝΗΝ
ΠΡΟΣ ΕΡΣΕΚΑΝ
ΠΡΟΣ ΑΜΥΝΤΑΙΟΝ
ΠΡΟΣ ΚΟΖΑΝΗΝ
ΙΒα
II/65
II/16
III/33
II/33
III/28
I/33
I/26
I/32
II/32
II/53
I/53
I/27
II/27
III/27
II 30
II 68
II 28
III 32
II 50
I 66
IX
Γ.ΟΑ
XV
Γ.Σ.Σ.
33 III 28
32 III 53
53 III 27
27 II ΑΠ. ΠΕΥΚΩΝ
2019
1909
1770
1480
1416
1402
1456
1336
1267
1375
1145
1749
2128
1654
1808
989
1081
1739
2036
2248
1585
1546

ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσίν της τὸν διοικητὴν τοῦ IX Συνοριακοῦ Τομέως μετὰ τμήματος τοῦ ἐπιτελείου του.

205. Καθ' ὅλην τὴν νύκτα τῆς 1—2 Νοεμβρίου, οἱ 'Ιταλοὶ ἐβομβάρδισαν διὰ πυροβολικοῦ τὰς νεοκαταληφθείσας θέσεις τῆς ταξιαρχίας καὶ ἰδίᾳ τὰς περιοχὰς Ταλίκ, Βερνίκ, Μοσχοχώρι καὶ Κρυσταλλοπηγῆς.

'Η δραστηριότης τοῦ ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ καὶ 'Αεροπορίας συνεχίσθη τὴν 2αν Νοεμβρίου καθ' ἣν ἐβομβαρδίσθησαν δὶς αἱ περιοχαὶ Βατοχώρι, Κατοχώρι, 'Ανταρτικοῦ, αὐχὴν Πρεβὺλ καὶ ἡ γέφυρα Κούλας ἄνευ ἀπωλειῶν. 'Απόπειραι τῶν 'Ιταλῶν ἀπὸ τῆς πρωίας ὅπως ἀνακαταλάβωσι σημεῖα τινὰ ἐπὶ τοῦ κεντρικοῦ μετώπου πρὸς Βέρνικ, Γκρέμνια καὶ Βραστέρια, ἀπέτυχον.

Αἱ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην προσπάθειαι τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων ὅπως συνεχίσωσι τὴν πρὸς Δυσμὰς τοῦ Βέρνικ προώθησίν των ἀπέτυχε, πρὸ τοῦ καταιγιστικοῦ πυρὸς αὐτομάτων ὅπλων καὶ τοῦ πυροβολικοῦ τῆς ἰταλικῆς ἀμύνης. Παρ' ὅλην ὅμως τὴν ἰταλικὴν ἀντίδρασιν, συνεπληρώθη ἡ ὁλοκληρωτικὴ κατάληψις τοῦ Λόκβατ (1456 καὶ 1434), συλληφθέντων καί τινων αἰχμαλώτων νοτιοδυτικῶς Γκολίνα καὶ ἐξεκαθαρίσθη τὸ ὕψωμα Γκρέμνια (1).

Εἰς τὸν Νότιον 'Υποτομέα ἀντικατεστάθησαν ἀμοιβαίως τὸ εἰς Ταλὶκ I/28 Τάγμα καὶ τὸ εἰς Μάλι Μάδι III/28. Τὸ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ταξιαρχίας τεθὲν II/68 Τάγμα μετεκινήθη ἐκ Πισοδερίου πρὸς τὴν περιοχὴν Σφῆκα διατεθὲν προσωρινῶς ὡς ἐφεδρεία ταύτης (2). 'Η πεδινὴ πυροβολαρχία ἡ ὑποστηρίζουσα τὸ 28ον Σύνταγμα Πεζικοῦ μετεκινήθη εἰς περιοχὴν δύο χιλιόμετρα νοτιοδυτικῶς Κρυσταλλοπηγῆς ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς πυροβολικὸν ἀμέσου ὑποστηρίξεως τοῦ 28ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ ὡς ἀντιαρματικὸν ὅπλον. Εἰς Πισοδέρι ἀφίχθη ἡ διοίκησις τῆς 6ης πυροβολαρχίας τοῦ X Συντάγματος 'Ορειβατικοῦ Πυροβολικοῦ μετὰ οὐλαμοῦ τῶν 105 κινηθεῖσα ἐν συνεχείᾳ πρὸς Πύλην. 'Εκ τῶν δύο ἀντιαρματικῶν πυροβόλων τῶν 37 τῶν τοποθετηθέντων εἰς τὴν περιοχὴν Βατοχωρίου, τὸ ἓν διετέθη εἰς τὴν περιοχὴν Κρυσταλλοπηγῆς πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς ἐκεῖ ἀντιαρματικῆς ἀμύνης.

'Αποκατεστάθησαν ὑπὸ τοῦ μηχανικοῦ δύο ἀντιαρματικαὶ γέφυραι 500 μέτρα βορειοανατολικῶς καὶ 1000 μέτρα δυτικῶς Κρυσταλλοπηγῆς ἐπὶ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ, ἥτις καὶ ὑπενομεύθη ἐκ νέου.

206. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς 3ης Νοεμβρίου οὐδὲν ἀξιοσημείωτον συνέβη εἰς τὸν τομέα τῆς ταξιαρχίας. Τὸ ἰταλικὸν πυροβολικὸν παρηνώχλει δι' ἀραιῶν πυρῶν τὴν τοποθεσίαν ἀντιστάσεως ταύτης, ἡ δὲ 'Αεροπορία βομβαρδισμοῦ ἱπταμένη συνεχῶς ὕπερθεν τοῦ τομέως τῆς ταξιαρχίας ἐβομβάρδισε διάφορα σημεῖα, μὲ ἐλαχίστας ἀπωλείας. Τὴν 1900, ἐκδηλωθεῖσα ἰταλικὴ ἐνέργεια κατὰ τοῦ ὑποτομέως τοῦ 33ου Συντάγματος Πεζικοῦ ἀπεκρούσθη (3).

Εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ταξιαρχίας ἐτέθη ἡ Γ1 Μοῖρα Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ, τῆς ὁποίας μία πυροβολαρχία ἦτο ἤδη τεταγμένη εἰς τὴν περιοχὴν Κρυσταλλοπηγῆς μὲ ἕνα οὐλαμὸν εἰς τὴν περιοχὴν Μηλιῶνες. Τῆς μοίρας ταύτης, ἡ μὲν 2α πυροβολαρχία (μεῖον οὐλαμὸς) ἐκινήθη πρὸς Μηλιῶνα πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐκεῖ οὐλαμοῦ, ἡ δὲ 3η πυροβολαρχία πρὸς Βατοχώρι—Κρυσταλλοπηγή, ἔνθα καὶ ἡ 1η πυροβολαρχία της.

207. Τὴν 4ην Νοεμβρίου, κατόπιν προτάσεως τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἡ IV Ταξιαρχία ἀναπτύσσεται εἰς μεραρχίαν, μετονομαζομένη εἰς XV Μεραρχίαν.

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 71—72.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 72—73.
(3) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 75—77.

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἡ τοποθεσία τῆς μεραρχίας ἐβλήθη ὑπὸ τοῦ ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἰδίᾳ εἰς τὰς περιοχὰς Πυξός, ορόσημον Παπαδήμα, Ρουσελίτσα, Κρυσταλλοπηγή, Σαμοβίτσα καὶ Ταλίκ. Ἡ ἰταλικὴ Ἀεροπορία ὑπῆρξεν ἐπίσης ἀρκετὰ δραστηρία, βομβαρδισθέντων ὑπ' αὐτῆς τῶν κατῳκημένων χώρων Πυξός, Πύλη, Γέφυρα Κούλας, Καρυαί, Ἀνταρτικόν, Τύρναβον, Κατωχώρι, τὰ ὑψώματα Βάρμπας, Μάλι Μάδι καὶ Ταλὶκ μὲ ἐλαχίστας ἀπωλείας. Πρὸς τούτοις, οἱ Ἰταλοὶ ἀποπειραθέντες ἐπανειλημμένως νὰ καταλάβωσι τὰ ὑψώματα Γκρέμνια καὶ Στράνα, ἀπέτυχον εἰς τὸ ὠργανωμένον σχέδιον πυρὸς τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων. Ἐλαφρὰ τινα ἅρματα ἐνεφανίσθησαν κατὰ μῆκος τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ, χωρὶς ὅμως νὰ κατέλθωσιν ἐντεῦθεν τοῦ ὑψοδείκτου 866, ἔνθα ἡ ἐπὶ τοῦ Δεβόλη ποταμοῦ γέφυρα βορειοδυτικῶς Μπιτίνσκα (1).

Τὸ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒα εἰς τὴν περιοχὴν Λαιμοῦ ΙΙ/65 Τάγμα προωθήθη εἰς Πύλην ὡς ἐφεδρεία τοῦ Βορείου Συγκροτήματος. Ἐπὶ τῆς ΙΒα παρέμενον μόνον τὰ εἰς τὰ μόνιμα πολυβολεῖα τμήματα καὶ τὰ τοιαῦτα προκαλύψεως.

Τὸ ἑσπέρας ἡ μεραρχία διέταξε τὴν διὰ τὴν ἑπομένην ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν τοῦ 33 Συντάγματος διὰ τὴν κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων 1154, 1165 καὶ 1137 τῆς περιοχῆς Μπίγλιστα—Μπετίνσκα. Ἡ ἐνέργεια αὕτη θὰ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ τοῦ πυρὸς ὁλοκλήρου τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ τῆς μεραρχίας.

208. Κατόπιν σφοδροῦ βομβαρδισμοῦ τῶν ἰταλικῶν θέσεων ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ, τὸ 33 Σύνταγμα ἐπιτίθεται ἀπὸ τῆς 6000 τῆς 5ης Νοεμβρίου, μὲ δύο τάγματα. Τὴν ἐπίθεσιν ὑποστηρίζουσι πλὴν τοῦ μεραρχιακοῦ πυροβολικοῦ καὶ μοῖρα βαρέος πυροβολικοῦ τῆς ΙΧ Μεραρχίας.

Κατόπιν πείσμονος ἀγῶνος καταλαμβάνεται τὸ ὕψωμα 1137 καὶ τὴν 1300 τὸ ὕψωμα 1165. Αἱ ἰταλικαὶ ἀμυντικαὶ δυνάμεις ἀνήρχοντο εἰς δύο περίπου τάγματα τοῦ 83ου Συντάγματος τῆς Μεραρχίας Βενέτσια, ὑποστηριζόμενα ὑπὸ δέκα ὅλμων καὶ τεσσάρων πυροβόλων συνοδείας. Ἡ ἀντιταχθεῖσα παρ' αὐτῶν ἄμυνα ὑπῆρξε σκληρά. Ἅπαντες οἱ ἀξιωματικοὶ καὶ ὁπλῖται τῶν πυροβόλων συνοδείας ἔπεσαν πλησίον τῶν πυροβόλων των. Συνελήφθησαν 13 αἰχμάλωτοι, ἐξ ὧν δύο ἀξιωματικοί, καὶ ἐκυριεύθησαν τέσσαρα πυροβόλα συνοδείας, ἓξ ὅλμοι, ἑπτὰ βαρέα καὶ 25 ἐλαφρὰ πολυβόλα (2).

Αἱ ἀπώλειαι τῶν τμημάτων ἐπιθέσεως ἀνῆλθον εἰς 13 ὁπλίτας νεκρούς, καὶ ἓξ ἀξιωματικοὺς καὶ 71 ὁπλίτας τραυματίας.

Τὸ 28ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, ἐπιτεθὲν συγχρόνως διὰ διλοχίας, κατέλαβε τὸ ὕψωμα 1085, ὅπου συνελήφθησαν εἷς ἀξιωματικὸς καὶ 17 ὁπλῖται τοῦ 49ου Συντάγματος τῆς Μεραρχίας Πάρμα.

Τὰς ἑσπερινὰς ὥρας παρετηρήθησαν ἅρματα τινὰ μάχης μετὰ πολλῶν μοτοσυκλεττιστῶν, κινούμενα ἀπὸ στενωποῦ Τσαγκόνι πρὸς ἀνατολάς. Ἐγκλωβισθέντα ὑπὸ τῶν πυρῶν τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, διεσκορπίσθησαν καὶ τελικῶς συνεπτύχθησαν πρὸς τὴν στενωπόν.

Οἱ Ἰταλοί, μετὰ τὴν συντριπτικὴν ταύτην ἧτταν, συνεπτύχθησαν πρὸς τὴν τοποθεσίαν τὴν στοιχιζομένην ὑπὸ τῶν χωρίων Τσαγκόνι, Βράνεστε, Μπαμπάν, Χότσιστε, ἅτινα ἐστοίχιζον καὶ τὴν κυρίαν γραμμὴν ἀντιστάσεως τούτων, μὲ προωθημένα ἐλαφρὰ τμήματα ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ ποταμοῦ Δεβόλη παρὰ τὸν ὑψοδείκτην 866 καὶ ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶς τοῦ Δεβόλη ὑψωμάτων 935 καὶ 964 (3).

---

(1) Σχεδιάγραμμα 20.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 708/Β/2. Σελ. 21—23.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 708/Α/1. Σελ. 11 καὶ 707/Α/1. Σελ. 78.

209. Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, κατόπιν τῶν ἐπιτυχῶν ἐπιθετικῶν ἐγχειρημάτων τὰ ὁποῖα ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τῶν IX Μεραρχίας καὶ IV Ταξιαρχίας Πεζικοῦ διὰ τῶν ὁποίων κατελήφθησαν τὰ ὑψώματα Ταλίκ, Γκρέμνια, Βέρνικ καὶ Λόκβατ ἐκοινοποίησε, τὴν 1ην Νοεμβρίου, εἰς τὰς μονάδας του τὰς ἑξῆς παρατηρήσεις του (1).

...Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ πρῶτον συνεκρούετο Βαλκανικὸς Στρατὸς ἐξωπλισμένος μὲ γλίσχρα μέσα πρὸς Εὐρωπαϊκὸν Στρατὸν ὡπλισμένον μὲ σύγχρονα μέσα καὶ διαθέτοντα καταπληκτικὴν ἀεροπορικὴν ὑπεροχήν. Τούτου ἕνεκεν κατ' ἀρχὰς γενικῶς ἐπεκράτει ἀμφιβολία καὶ δύναταί τις εἰπεῖν ὅτι μὲ κάποιον δέος προσέβλεπον οἱ πλεῖστοι πρὸς τοιοῦτον πόλεμον. Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας τὸ Σῶμα Στρατοῦ διεπίστωσεν ἐμπράκτως τὸ ὑπέροχον ἐπιθετικὸν πνεῦμα τοῦ ἡμετέρου Στρατοῦ καὶ τὴν ἠθικὴν ἐπιβολὴν ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς. Πρὸς τούτοις διεπίστωσε τὰ μηδαμινὰ ἀποτελέσματα τῆς πολυπληθοῦς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας. Ἐπίσης τὸ Σῶμα Στρατοῦ διεπίστωσεν ὅτι αἱ διοικήσεις τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων δὲν ἠδυνήθησαν νὰ εὕρωσι λόγους πείθοντας τοὺς ἄνδρας των περὶ τοῦ δικαίου τοῦ ἀγωνος των......

Διαφωνίαι διὰ τὴν κατὰ τῆς Κορυτσᾶς ἐπίθεσιν καὶ ἡ ἐπέμβασις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

210. Τὸ ΓΣ διὰ τῶν ἀπὸ 2ας Νοεμβρίου ὁδηγιῶν του πρὸς τὸ ΤΣΔΜ καὶ τὰ Β' καὶ Γ' Σώματα Στρατοῦ, καθώριζε τὰς γενικὰς κατευθύνσεις, βάσει τῶν ὁποίων θὰ συνεχίζοντο αἱ ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ μέτωπον τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας.

Αἱ ὁδηγίαι αὗται συνετάγησαν βάσει τῶν γενικῶν προθέσεων τοῦ ΓΣ, τῆς διαμορφωθείσης ἐπικινδύνου καταστάσεως εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ Πίνδον καὶ τῆς ἀνάγκης ἐπιχειρήσεων ἀντιπερισπασμοῦ πρὸς κατάληψιν τοῦ ὄγκου Μόροβας, δι' ὧν θὰ ἀνεκουφίζοντο αἱ εἰς Ἤπειρον καὶ Πίνδον δρῶσαι δυνάμεις. Συμφώνως πρὸς ταύτας, τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ εἰς ὃ διετίθετο ἡ IX Μεραρχία, ἡ IV Ταξιαρχία Πεζικοῦ καὶ ἡ X Μεραρχία, ἐνεργοῦν κατὰ μῆκος τοῦ ἄξονος τῆς Ἐγνατίας, θὰ ἐπεζήτει τὴν ἀπαγόρευσιν εἰς τὸν ἀντίπαλον τῆς ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως τοῦ κόμβου συγκοινωνιῶν Κορυτσᾶς διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Μόροβας. Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἔχον ὑπὸ τὰς διαταγάς του τὴν V Ταξιαρχίαν, τὰς I καὶ XI Μεραρχίας καὶ τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ, ἐνεργοῦν ἐπὶ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως Νεάπολις—Κόνιτσα, θὰ ἐπεζήτει εὐρεῖαν ἐνέργειαν κατὰ τῶν εἰς τὸ Θέατρον Ἠπείρου ἐνεργουσῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ, τὴν ἀπόφραξιν τῶν ἐκ τῆς περιοχῆς Ἐρσέκας—Κονίτσης πρὸς Ἀνατολὰς ἀγουσῶν ὁδεύσεων, ὡς καὶ τὴν κάλυψιν τῶν πρὸς Μόροβαν ἐπιχειρήσεων τοῦ Γ'Σώματος Στρατοῦ (2).

Δι' ἑτέρας ἀπὸ 3ης Νοεμβρίου διαταγῆς, τὸ ΓΣ διέτασσε τὴν ἀνάπτυξιν τῆς IV Ταξιαρχίας Πεζικοῦ εἰς XV Μεραρχίαν καὶ τὴν προοδευτικὴν ἐνίσχυσιν ταύτης διὰ τῶν καθοριζομένων, ὑπὸ τῶν πινάκων συνθέσεως τῶν μεραρχιῶν, μονάδων καὶ σχηματισμῶν.

211. Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, βάσει τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς τοῦ ΓΣ, ἀνεκοίνωσε τὴν 4ην Νοεμβρίου εἰς τὴν XV Μεραρχίαν τὰς μελλούσας προθέσεις του σχετικῶς μὲ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Μόροβας καὶ τοῦ Ἰβὰν

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 647/Α/1β. Σελ. 4.
(2) Παράρτημα 36.

ἐπὶ σκοπῷ ἀπαγορεύσεως τοῦ κόμβου συγκοινωνιῶν Κορυτσᾶς. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἡ XV Μεραρχία, μετὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς βάσεως ἐξορμήσεώς της ἐπὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Πυξοῦ, θὰ ἐπεδίωκεν ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ἀνακουφίσῃ τὴν κυρίαν προσπάθειαν τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐκδηλωθησομένην διὰ τῆς IX Μεραρχίας πρὸς Μόροβαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ προσελκύσῃ πρὸς ἑαυτὴν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρας ἐχθρικὰς δυνάμεις. Ἐπιπροσθέτως διετάσσετο ἡ XV Μεραρχία ὅπως προβῇ εἰς τὰς ἀναγκαίας μετακινήσεις, ἐπὶ σκοπῷ ὅπως μέχρι τῆς 9ης Νοεμβρίου ἡ διάταξίς της εἰς τὸν τομέα μεταξὺ Μεγάλης καὶ Μικρᾶς Πρέσπας περιλαμβάνῃ δύο συντάγματα πεζικοῦ, δύο ὀρειβατικάς, μίαν πεδινὴν πυροβολαρχίαν καὶ τρεῖς βαρείας, τηροῦσα εἰς τὸ νοτίως τῆς λίμνης Μικρᾶς Πρέσπας ὑπόλοιπον τοῦ τομέως της ἓν σύνταγμα πεζικοῦ, μίαν μοῖραν ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, μία πεδινήν, καὶ δύο βαρείας πυροβολαρχίας.

Ἐπίσης τὴν αὐτὴν ἡμέραν τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν XV Μεραρχίαν τὴν διάθεσιν εἰς ταύτην καὶ τρίτου συντάγματος πεζικοῦ μὲ πυρῆνα τὰ ἤδη εὑρισκόμενα εἰς τὴν διάθεσίν της τρία τάγματα πεζικοῦ τῆς X Μεραρχίας, ἤτοι τὰ II/16, II/65 καὶ II/68, ἅτινα καὶ θὰ συνεπληροῦντο ὑπὸ τῆς X Μεραρχίας εἰς τὴν ἐμπόλεμον σύνθεσίν των. Ὡς διοικητὴς τοῦ νέου τούτου συντάγματος ὡρίζετο ὁ Διοικητὴς τοῦ IX Συνοριακοῦ Τομέως. Αἱ διατιθέμεναι ἤδη εἰς τὴν μεραρχίαν μονάδες πυροβολικοῦ τῶν X καὶ XI Μεραρχιῶν θὰ ἀπετέλουν τὸ XV Σύνταγμα Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ ἐκ δύο μοιρῶν ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν μία θὰ ἀπετελεῖτο ἀπὸ στοιχεῖα τῆς X Μεραρχίας, ἡ δὲ ἄλλη ἀπὸ στοιχεῖα τῆς XI Μεραρχίας. Μερίμνῃ τῆς X Μεραρχίας, θὰ ἐνισχύετο καὶ μὲ τρίτην μοῖραν.

212. Τὸ ΤΣΔΜ, ἐξέδωκε (1) τὴν 4ην Νοεμβρίου πρὸς τοὺς διοικητὰς τῶν Β' καὶ Γ' Σωμάτων Στρατοῦ διαταγήν, φέρουσαν τὸν χαρακτῆρα ὁδηγιῶν, διὰ τῆς ὁποίας διετάσσετο τὸ μὲν Γ' Σῶμα Στρατοῦ ὅπως διὰ τοπικῶν ἐνεργειῶν, προοδευτικῶς ἐπεκτεινομένων, καταλάβῃ ἐδαφικὰ σημεῖα εὐνοοῦντα βάσεις ἐξορμήσεως διὰ μελλοντικὰς πρὸς δυσμὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς κατάληψιν τῆς Μόροβας καὶ ὅπως προωθήσῃ τὴν X Μεραρχίαν εἰς τὴν περιοχὴν Καστοριά—Ἄργος Ὀρεστικόν, τὸ δὲ Β' Σῶμα Στρατοῦ ὅπως, ἀφοῦ ἐξασφαλίσῃ στερεὸν καὶ συνεχὲς μέτωπον εἰς ἐπέκτασιν τοῦ μετώπου τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἀποκτήσῃ ἰσχυρὰς βάσεις ἐξορμήσεως δι' ἐπιθετικὰς ἐνεργείας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Κονίτσης.

Ἡ ἰδέα ἐνεργείας τοῦ ΤΣΔΜ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Μόροβας βάσει τοῦ προσχεδίου ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, ὅπερ εἶχε συνταχθῇ ὑπὸ τούτου ἀπὸ τῆς 9ης Σεπτεμβρίου 1940 καὶ ὅπερ εἶχεν ἀνασυνταχθῇ τὴν 11ην ἰδίου μηνὸς εἰς εἰδικὴν συγκέντρωσιν ἐν Καστοριᾷ, ἦτο ἡ κάτωθι:

α) Εἰς μίαν πρώτην φάσιν, περίσχεσις τῆς Μόροβας ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Νότου καὶ διακοπὴ τῶν περιβαλλουσῶν ταύτην συγκοινωνιῶν διὰ δύο ταυτοχρόνων ἰσχυρῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν, ὁρμωμένων ἐκ τῆς χερσονήσου Πυξὸς καὶ τοῦ Γράμμου.

β) Εἰς δευτέραν φάσιν, ἐκμετάλλευσις δι' ἐξακολουθήσεως τῆς ἐπιθέσεως ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς μεταξὺ τῶν δύο ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν ζώνης, πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς Μόροβας μὲ ἄξονα ἐπιθέσεως Μπαμπάν—Κορυτσά.

Τὴν 5ην Νοεμβρίου, τὸ ΓΣ διέτασσε (2) τὸ ΤΣΔΜ ὅπως τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἐξασκήσῃ τὴν μεγίστην δυνατὴν πίεσιν ταχέως καὶ ἀσφαλῶς μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῶν ἐπιχειρήσεων τὴν κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς. Κατόπιν ταύτης, τὸ

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 626/Α. Σελ. 10.
(2) Παράρτημα 37.

ΤΣΔΜ ἐγνώρισε (1) τὴν 6ην Νοεμβρίου εἰς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ τὰ τῆς νέας ἀποστολῆς του καὶ τὴν ἀνάγκην ταχυτέρας ἀναλήψεως ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς Σούχα Γκόρα (χερσονήσου Πυξοῦ) καὶ τῆς Μόροβας. Ἐν συνεχείᾳ ἐζήτει ἀπὸ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ νὰ καθορίσῃ τοὺς χρόνους ἐπιθέσεως κατὰ Σούχα Γκόρας καὶ κατὰ Μόροβας καὶ νὰ μελετήσῃ τὰ ἐξηρτημένα ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων προβλήματα ἀπαιτουμένων πυρομαχικῶν καὶ ὀργανώσεως τοῦ ὁδικοῦ δικτύου καὶ ἀντιαεροπορικῆς ἀμύνης.

Κατὰ τὴν 7ην καὶ 8ην Νοεμβρίου διεξήχθησαν συνεχεῖς τηλεφωνικαὶ συνεννοήσεις μεταξὺ τοῦ ΤΣΔΜ, τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ καὶ τοῦ ΓΣ ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνωτέρω ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων.

213. Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, κατόπιν τῆς ἀνατεθείσης αὐτῷ ἐντολῆς περὶ ἐνεργείας ἐπιθετικῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς κατάληψιν τοῦ κόμβου Κορυτσᾶς, ἀπεφάσισε (2) νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν κυρίαν του προσπάθειαν πρὸς κατάληψιν τῆς τοποθεσίας Μόροβα—Ἰβὰν ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ του. Κατόπιν τούτου, διέταξεν ἀπὸ τῆς 4ης Νοεμβρίου ἵνα τὰ πρὸς Φλώριναν προσηνατολισμένα τμήματα τῆς Χ Μεραρχίας, Γ' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως καὶ τοῦ 4ου Τάγματος Πολυβόλων Κινήσεως, ἀλλάσσοντα κατεύθυνσιν, ἀχθῶσι δι' Ἀμυνταίου καὶ Καστοριᾶς πρὸς τὴν περιοχὴν Νεστορίου. Ἐπίσης διέταξεν ὅπως τὰ σιδηροδρομικῶς μεταφερόμενα τμήματα ἀποβιβασθῶσιν εἰς Ἀμύνταιον ἀντὶ τῆς Φλωρίνης, ἐπανεπιβιβάσαν τὰ εἰς Φλώριναν ἀποβιβασθέντα τοιαῦτα τοῦ 30οῦ Συντάγματος Πεζικοῦ. Τὰ ὑπόλοιπα τμήματα τοῦ Σ' Συντάγματος Βαρέος Πυροβολικοῦ καὶ μίαν μοῖραν πεδινοῦ πυροβολικοῦ κατηύθυνε πρὸς Καστοριάν—Ἱεροπηγήν, διαθέσαν τὴν ἀπομένουσαν πυροβολαρχίαν μετὰ τῆς διοικήσεως τῆς μοίρας εἰς τὴν XV Μεραρχίαν (2).

Τὸ ἀφιχθὲν 2ον Τάγμα Πολυβόλων Θέσεως, διετέθη ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ εἰς τὴν XV Μεραρχίαν ἵνα χρησιμοποιήσῃ τοῦτο διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς τοποθεσίας ΙΒα. Αὕτη ἐξασφαλιζομένη διὰ τοῦ ἄνω τάγματος, τῶν σκυροδέτων πολυβολείων καὶ τῆς συνδρομῆς τοῦ 4ου Τάγματος Πολυβόλων Θέσεως, ἐπέτρεψε τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν κατεχόντων ταύτην ταγμάτων πεζικοῦ, ἅτινα κατέστησαν οὕτω διαθέσιμα (3).

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ διοικητὴς τοῦ Σώματος Στρατοῦ, μελετήσας τὰ πλεονεκτήματα τῆς συγχρόνου ἢ διαδοχικῆς ἐπιθέσεως ἐκ τῶν δύο κεράτων τῆς διατάξεώς του, ἀπεφάσισεν ὅπως ἐπιτεθῇ ταυτοχρόνως, τὴν 11ην Νοεμβρίου, ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου του.

Τὸν σταθμὸν διοικήσεώς του μετεκίνησεν εἰς τὸ παρὰ τὴν Καστοριὰν χωρίον Βασιλειάδα.

214. Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, ἐξέδωκε τὴν 7ην Νοεμβρίου τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 1 διαταγὴν ἐπιχειρήσεων, τῆς ὁποίας αἱ κύριαι γραμμαὶ εἶχον ὡς ἑξῆς (4) :

> *«Ἰδέα ἐνεργείας: Μὲ ἀρχικὴν διάταξιν εὐνοοῦσαν τὸν αἰφνιδιασμὸν καὶ ἐπιτρέπουσαν νὰ θραυσθῇ ἢ ὑπερκερασθῇ πᾶσα ἐχθρικὴ ἀντίστασις, ἐπίθεσις ἄνευ προπαρασκευῆς πυροβολικοῦ πρὸς περίσχεσιν ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Νότου τοῦ ὀρεινοῦ κόμβου Μόροβας καὶ κατάληψιν τοῦ κόμβου συγκοινωνιῶν Κορυτσᾶς καὶ Τσαγκόνι ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων :*
> *1) Νεστόριον—Ντάρζα—Κορυτσὰ ὑπὸ τῆς Χ Μεραρχίας.*
> *2) Σάλλ—Σβέτι Ἀτανὰς—Κορυτσὰ ὑπὸ τῆς ΙΧ Μεραρχίας.*

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 626/Α. Σελ. 11.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 647/Α/Β Σελ. 28.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 647/Α/Β Σελ. 25.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 647/Α/3. Σελ. 31—36.

3) Πυξός—Ἰβάν—Κορυτσά ὑπὸ τῆς XV Μεραρχίας.

ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ

X Μεραρχία: Ἐνεργοῦσα αἰφνιδιαστικῶς καὶ μετὰ μεγάλης τόλμης καὶ ταχύτητος καὶ ἄνευ προπαρασκευῆς πυροβολικοῦ ἐν τῇ κατευθύνσει Νεστορίου—Ντάρζα—Δρένοβα, νὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ταχίστην κατάληψιν τῶν δυτικῶς Ντάρζα διαβάσεων τῆς κορυφογραμμῆς, ἐξασφαλιζομένων τῶν κόμβων Πρόπας — Λόττο — 1878 καὶ τῶν νοτίως τούτων διαβάσεων. Τούτου, ἐπιτευχθησομένου, ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ ὠθήσῃ ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα πρὸς Μπομπόστιτσαν ἐπὶ τῷ σκοπῷ καταλήψεως ταύτης, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ συγχρόνως νὰ ὠθήσῃ ἀπόσπασμα καὶ πρὸς Βορρᾶν κατὰ τὸν ἄξονα τῆς κορυφογραμμῆς Μόροβας, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς κοιλάδος τοῦ Δεβόλη ποταμοῦ. Καθ' ὅλην τὴν ἐνέργειαν ταύτην θὰ κατέχῃ σταθερῶς τὸν ὄγκον Κιάφα—Σούφλικας καὶ τὰς διαβάσεις νοτίως Γκούμπελ.

Δεξιὸν ὅριον ἐνεργείας: Κορυτσὰ (εἰς τὴν IX Μεραρχίαν)—Σάλλ—Κομνηνάδες—Πεντάβρυσος.

Ἀριστερὸν ὅριον: Κοτύλη (X Μεραρχία)—Ἀετομηλίτσα—Γράμμος—Κοπέτσι.

IX Μεραρχία: Αὕτη, ἐπιτιθεμένη διὰ δυνάμεως τεσσάρων ταγμάτων ἐν τῇ κατευθύνσει 1024—Σάλλ—Σβέτι Ἀτανὰς ἄνευ προπαρασκευῆς πυροβολικοῦ καὶ προωθοῦσα τὸ ἀριστερόν της πρὸς ὑποβοήθησιν τῆς X Μεραρχίας καὶ ἐν διαρκεῖ συνδέσμῳ μετ' αὐτῆς, νὰ καταλάβῃ τὴν κορυφογραμμὴν Μόροβας, ὑποβοηθοῦσα τὴν ἐνέργειαν τῆς X Μεραρχίας πρὸς κατάληψιν ὑπὸ ταύτης τῶν ὑψωμάτων 1259-Πρόπας, κλιμακοῦσα τὸ δεξιόν της κατὰ βάθος εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἀναγκάσῃ τὸν ἐχθρὸν νὰ ἀλλάξῃ μέτωπον πρὸς νοτιοδυσμάς.

XV Μεραρχία: Ἡ μεραρχία, ἐπιτιθεμένη αἰφνιδιαστικῶς καὶ ἄνευ προπαρασκευῆς πυροβολικοῦ μετὰ μεγάλης τόλμης καὶ ταχύτητος ἐν τῇ κατευθύνσει Πυξός—Ἰβάν—Ζεμλάκ—Κορυτσὰ νὰ καταλάβῃ τὴν γραμμὴν Τσέρνικ—Λέσκα—Ἰβάν. Αὕτη δέον νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν της ὅτι θὰ ἀντιμετωπίσῃ ἐχθρικὰ ἅρματα ἐκ τῆς κατευθύνσεως τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Δεβόλη ποταμοῦ καὶ ἐκ τῆς κατευθύνσεως Τσενόφσκα.

Ὅρια ζωνῶν μεταξὺ IX καὶ XV Μεραρχιῶν: Μοῦτσι—Σαμοβίτσα Γκρέκα (εἰς τὴν XV Μεραρχίαν) — Τριγωνομετρικὸν Σμαρδέσι — Βισότσιστα —Κιούτς (IX Μεραρχία)—Κράτσε 1402—Πλιάσα (IX Μεραρχία).

Ὥρα ἐπιθέσεως ἡ 0630.

215. Αἱ ἀνωτέρω ἀποφάσεις τοῦ σώματος στρατοῦ, ἐνῷ ἐγένοντο ἀποδεκταὶ ὑπὸ τοῦ ΓΣ, δὲν εὗρον τὴν αὐτὴν ἀπήχησιν καὶ παρὰ τῷ ΤΣΔΜ.

Τὸ ΤΣΔΜ ἔκρινε παρακεκινδυνευμένην τὴν ὑπὸ τοῦ σώματος στρατοῦ ἀνάληψιν τῆς ἐπιθέσεως, καὶ ἐπεμβάν, διέταξε νὰ μὴ ἐκδοθῶσι διαταγαὶ διὰ τὴν ἐπιχείρησιν ἐν ἀναμονῇ διαταγῶν του. Εἰς τὸν σταθμὸν διοικήσεως τοῦ σώματος στρατοῦ ἀπεστάλη ἐπιτελὴς τοῦ ΤΣΔΜ, ὅστις ἔθεσεν ὑπὸ μελέτην τὸ ζήτημα τῆς δυνατότητος τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐπιθέσεως καὶ ὑπέμνησε τὴν εὐθύνην ἐκπληρώσεως τῆς κυρίας ἀποστολῆς τοῦ σώματος στρατοῦ, συνισταμένης εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἀκεραιότητος τῆς τοποθεσίας ΙΒα καὶ τῆς ἀνάγκης διατηρήσεως ἀθίκτων δυνάμεων ἐπαρκῶν διὰ τὴν ἄμυνάν της καὶ ἐγκατεστημένων ἐπὶ ταύτης, μὲ προσηρ-

μοσμένον πλῆρες σχέδιον τοὐλάχιστον πυρῶν Πεζικοῦ. Προέβαλεν ἐν τῇ συζητήσει τὸ ἀνέτοιμον τῆς προπαρασκευῆς καθ' ὅσον δὲν εἶχε μεταφερθῆ εἰς τὰς προωθημένας ἀποθήκας καὶ ὄρχους τὸ σύνολον τῶν τριῶν μονάδων πυρὸς πυρομαχικῶν, ἃς τὸ σῶμα στρατοῦ ἐζήτησε διὰ τὴν ἐπίθεσίν του.

Τὸ σῶμα στρατοῦ ἀνέπτυξε τὰς ἀντιλήψεις του καὶ ἐτόνισεν ὅτι ἡ κατοχὴ τῆς τοποθεσίας ΙΒα ἐξασφαλίζεται εἰς μὲν τὸν τομέα τῆς XV Μεραρχίας διὰ τῶν δύο ταγμάτων πολυβόλων θέσεως, εἰς δὲ τὸν τομέα τῆς ΙΧ Μεραρχίας διὰ τῆς ἐπὶ τόπου παραμονῆς μεγάλου μέρους τῆς δυνάμεώς της, διότι ἡ ἐπίθεσις ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ προεβλέπετο νὰ γίνῃ διὰ συμμετοχῆς μέρους μόνον τῶν δυνάμεων πεζικοῦ τῆς ΙΧ Μεραρχίας, διατιθεμένης πρὸς τοῦτο τῆς Χ Μεραρχίας ἐνισχυομένης. Ὑπέμνησεν ἐπίσης τὴν ἀνάγκην τῆς ταχείας ἐκδηλώσεως, ἵνα προληφθῇ ἐνίσχυσις τοῦ ἐχθροῦ καὶ τελικῶς ἐξέφρασε τὴν πεποίθησιν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως, μὴ θεωροῦν σοβαρὰν ἔλλειψιν τὴν μὴ προσυγκέντρωσιν τοῦ συνόλου τῶν προϋπολογισθέντων διὰ τὴν ἐπίθεσιν πυρομαχικῶν, ἀφοῦ ταῦτα δὲν ἐπρόκειτο νὰ καταναλωθῶσιν εἰς μίαν ἡμέραν, ἀλλὰ διαδοχικῶς. Ἐν τῷ μεταξύ, μὲ τὴν ὑπάρχουσαν ἐπάρκειαν, διὰ τὴν περίοδον ταύτην, μεταφορικῶν μέσων θὰ συνετελεῖτο ἐγκαίρως καὶ ἀσφαλῶς ἡ συγκέντρωσις τούτων (1). Ἀλλὰ τὸ ΤΣΔΜ δὲν ἐπείσθη.

Ἡ ἐπέμβασις τοῦ ΤΣΔΜ ἐπέφερε τὴν ἀναβολὴν τῆς ἐπιθέσεως. Ἐπὶ τῇ προόψει ὅτι βραδύτερον θὰ ἐξεδηλοῦτο ἡ ἐπίθεσις, τὸ σῶμα στρατοῦ προέβη εἰς τὴν ἐνημέρωσιν τῶν διοικήσεων τῶν Χ καὶ ΙΧ Μεραρχιῶν καὶ τῶν προβλεπομένων διοικήσεων τῶν συγκροτημάτων ἐπιθέσεως, περὶ τοῦ ἑλιγμοῦ τούτου καὶ τῶν ἐνεργειῶν ἑκάστου συγκροτήματος πρὸς ἐπίτευξιν τῶν προθέσεών του.

Τὸ ΤΣΔΜ ἐζήτησεν ἀκολούθως ἔγγραφον πρότασιν τοῦ σώματος στρατοῦ περὶ τῆς δυνατότητος, καὶ τοῦ χρόνου ἀναλήψεως ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν ὑπὸ τούτου (2).

216. Τὴν 8ην Νοεμβρίου, τὸ ΓΣ διὰ διαταγῆς του (3) ἐπαφίεται εἰς τὴν κρίσιν τοῦ ΤΣΔΜ ὅπως καθορίσῃ τὴν ἡμερομηνίαν ἐκδηλώσεως τῆς κατὰ τῆς Μόροβας ἐπιθετικῆς ἐνεργείας. Συνιστᾶτο δὲ ὅπως αὕτη ἐκδηλωθῇ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον, δεδομένου ὅτι κατὰ τὰς ὑπαρχούσας πληροφορίας ὁ ἐχθρὸς ἠδύνατο ἐν τῷ μεταξὺ νὰ ἐνισχυθῇ.

Τὸ ΤΣΔΜ κοινοποιεῖ (4) τὴν 10ην Νοεμβρίου διὰ διαταγῆς του πρὸς τὰ Β' καὶ Γ' Σώματα Στρατοῦ τὴν κατὰ τὴν γνώμην του ἐκτίμησιν τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως τοῦ τομέως του.

Ἐκ τῆς ἐκτιμήσεως ταύτης, ἐξήγετο τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ εἶχε μὲν τὴν δυνατότητα νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν τοποθεσίαν ΙΒα ἀπὸ τοῦ Γράμμου μέχρι τοῦ Σμόλικα καὶ νὰ ἀναλάβῃ ἐπιθετικὰς ἀποστολὰς τοπικῆς σημασίας, οὐχὶ ὅμως καὶ τοιαύτην διὰ τὴν ἀνάληψιν ἐπιθετικῶν ἀποστολῶν εὐρυτέρας κλίμακος. Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, δεδομένου ὅτι δὲν εἶχον συγκεντρωθῆ ἀκόμη τὰ αἰτηθέντα ὑπὸ τούτου συμπληρωματικὰ μέσα, δὲν ἦτο καὶ τοῦτο εἰς θέσιν νὰ ἀναλάβῃ ἐπιθετικὴν δρᾶσιν εὐρείας κλίμακος. Συνεπῶς, λόγῳ τῶν ἀνωτέρω, τὸ ΤΣΔΜ δὲν ἦτο ἀκόμη εἰς θέσιν νὰ ὁρίσῃ τὴν ἡμερομηνίαν τῆς κατὰ τῆς Μόροβας ἐπιθέσεως, ἀποκλεῖον τὴν δυνατότητα ἀναλήψεως ἐντὸς τῶν προσεχῶν ἡμερῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν εὐρείας κλίμακος, φρονοῦν ὅτι ἄνευ ἐπαρκῶν

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 647/Α/3. Σελ. 29—30.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 647/Α/3. Σελ. 30.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/72.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 626/Α. Σελ. 13.

μέσων ἡ ἐπιχείρησις δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐξελιχθῇ καὶ εἰς ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιτυχίας, ὁπότε θὰ ἐλάμβανε τὸν χαρακτῆρα εὑρέος τοπικοῦ ἐγχειρήματος.

Τὴν 11ην Νοεμβρίου, τὸ ΤΣΔΜ ἀπέσπασε τὴν ΧΙ Μεραρχίαν ἐκ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ ἤρξατο νὰ συγκεντρώνῃ ταύτην, προκειμένου καὶ αὕτη νὰ συμμετάσχῃ τῶν κατὰ τῆς Μόροβας ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν περιοχὴν Νεστόριον—Δαμασκηνιά. Τρία τάγματα καὶ δύο μοῖραι ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ τῆς μεραρχίας παρέμειναν εἰς Σαμαρίναν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ (1).

217. Τὸ ΓΣ, ἐπειγόμενον νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ πρὸς Κορυτσάν, παρὰ τὴν ἐπὶ τούτου ἀντίθετον γνώμην τοῦ ΤΣΔΜ, ἀπέστειλεν εἰς τὸ ΤΣΔΜ καὶ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἐπιτελῆ τοῦ ΙΙΙ Γραφείου του διὰ νὰ πληροφορηθῇ λεπτομερέστερον τὰς ἀντιλήψεις, τόσον τοῦ ΤΣΔΜ, ὅσον καὶ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἅς καὶ νὰ μεταβιβάσῃ εἰς τὸ ΓΣ.

Εἰς τὸν ἐπιτελῆ τοῦτον, ἀφιχθέντα τὴν 10ην Νοεμβρίου εἰς τὸν ἐν Κοζάνῃ σταθμὸν διοικήσεως τοῦ ΤΣΔΜ, ἀνεπτύχθησαν ὑπὸ τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς αἱ κάτωθι ἀπόψεις σχετικῶς μὲ τὴν ἡμερομηνίαν ἐκδηλώσεως τῆς κατὰ Μόροβας ἐπιθετικῆς ἐνεργείας (1).

1ον. Διὰ τοῦ σχεδίου ἐνεργείας τῆς 8ης Ὀκτωβρίου εἶχε προβλεφθῆ ὅτι ἡ ἐπιχείρησις κατὰ τῆς Μόροβας καὶ τῆς Κορυτσᾶς θὰ ἐνηργεῖτο μὲ δύο σώματα στρατοῦ τὰ Β' καὶ Γ'. Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἐμπλακὲν εἰς Πίνδον δὲν ἦτο δυνατὸν πλέον νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν ἐπιχείρησιν τῆς Κορυτσᾶς.

2ον. Ὁ ἐχθρὸς διέθετεν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τῆς Μόροβας τὰς μεραρχίας Πάρμα, Βενέτσια καὶ Πιεμόντε.

3ον. Ἡ ἐπίθεσις τῶν τριῶν μεραρχιῶν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ἐναντίον ἰσαρίθμων ἐχθρικῶν μεραρχιῶν πιθανὸν νὰ ἀπεκόμιζε μίαν τακτικὴν ἐπιτυχίαν, δὲν θὰ ἦγεν ὅμως εἰς στρατηγικὰ ἀποτελέσματα.

4ον. Ἡ ἡμερομηνία τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας πρὸς Μόροβαν, δέον νὰ ὁρισθῇ διὰ τὴν 18ην ἢ 19ην Νοεμβρίου, ἵνα καταστῇ δυνατὸν νὰ μετάσχουν εἰς ταύτην ἡ ΧΙΙΙ Μεραρχία μετακινουμένη ἐξ Ἀλεξανδρουπόλεως ἀπὸ 3 Νοεμβρίου, ἡ XVII σχηματιζομένη εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ἡ ΧΙ δυναμένη ἐντὸς τῆς ἀνωτέρω προθεσμίας νὰ ἀποσυρθῇ ἐκ τοῦ Τομέως τῆς Πίνδου.

5ον. Μὲ τὰς ἀνωτέρω δυνάμεις, ἡ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια θὰ εἶχεν ἱκανὴν ἰσχὺν ὅπως ἀποκομίσῃ ἀμέσως τὴν τακτικὴν ἐπιτυχίαν καὶ διαθέσῃ συγχρόνως μέσα πρὸς στρατηγικὴν ἐκμετάλλευσιν.

Μετὰ τὴν ἔκθεσιν ταύτην τῶν ἀπόψεων τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ ΤΣΔΜ, ὁ ἐπιτελὴς τοῦ ΓΣ μετέβη εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ διὰ νὰ γνωρίσῃ καὶ τούτου τὰς ἀντιλήψεις. Κατὰ τὴν ἐπαφὴν ταύτην, τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἐγνώρισεν εἰς αὐτὸν ὅτι τοῦτο ἦτο ἕτοιμον πρὸς ἄμεσον ἀνάληψιν τῶν ἐν λόγῳ ἐπιχειρήσεων.

Ἐπανελθὼν εἰς τὸν σταθμὸν διοικήσεως τοῦ ΤΣΔΜ ἀνεκοίνωσεν εἰς τοῦτο τὰς ἀντιλήψεις τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ. Κατόπιν κοινῆς συμφωνίας τοῦ διοικητοῦ τοῦ ΤΣΔΜ καὶ τοῦ διοικητοῦ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, καθωρίσθη ὡς ἡμερομηνία ἐνάρξεως τῆς ἐπιθέσεως ἡ 14 Νοεμβρίου, παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ ΤΣΔΜ, προτείνοντος ὡς τοιαύτην μετὰ τὴν 20ὴν Νοεμβρίου. Ὅμως, ὁ διοικητὴς τοῦ ΤΣΔΜ, ἔθεσεν ὡς ὅρον τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ διὰ δύο εἰσέτι μεραρχιῶν, τῶν ΧΙ καὶ ΧΙΙΙ, ἵνα χρησιμοποιηθῶσιν ὡς δεύτερον κλιμάκιον τούτου.

---

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 643/Α/2β. Σελ. 79.

Ὁ ἐπιτελὴς τοῦ ΓΣ, ἐπιστρέψας εἰς τοῦτο τὸ ἑσπέρας τῆς 11ης Νοεμβρίου, ἀνέφερε τὰς ἀντιλήψεις τῶν διοικητῶν τοῦ ΤΣΔΜ καὶ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ καὶ τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ ΤΣΔΜ.

Τὸ ΓΣ, μετὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ ὡς ἄνω ἐπιτελοῦς, ἀποδεχθὲν τὰς προτάσεις τῶν διοικητῶν τοῦ ΤΣΔΜ καὶ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ὥρισεν (1) ὡς ἡμερομηνίαν ἐνάρξεως τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τῆς ἀπὸ 11ης Νοεμβρίου διαταγῆς του τὴν 14ην Νοεμβρίου καὶ ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς τὴν XIII Μεραρχίαν, μὲ τὸν περιορισμὸν ὅτι ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ μόνον τὸ πυροβολικὸν οὐχὶ δὲ καὶ τὸ πεζικὸν ταύτης, τὸ ὁποῖον θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ Ἀρχιστρατήγου (2).

Τὸν καθορισμὸν ὑπὸ τοῦ ΓΣ ὡς ἡμερομηνίας ἐπιθέσεως τῆς 14ης Νοεμβρίου, ἐπέβαλλον καὶ αἱ πληροφορίαι τὰς ὁποίας εἶχε περὶ προωθήσεως εἰς τὸν Τομέα Κορυτσᾶς ἰταλικῶν ἐνισχύσεων ὡς καὶ αἱ ἐν γένει δυνατότητες τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ ΓΣ εἶχε τὴν ἀντίληψιν ὅτι ἡ ταχύτης ἐν τῇ ἐκδηλώσει τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας ἦτο εἷς ἐκ τῶν κυρίων ὅρων τῆς ἐπιτυχίας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἦτο τῆς γνώμης νὰ ἐκδηλωθῇ ἡ ἐπίθεσις τὸ ταχύτερον δυνατόν, ὅταν αἱ ἀπολύτως ἀπαραίτητοι δυνάμεις καὶ τὰ λοιπὰ μέσα θὰ ἦσαν ἐπὶ τόπου καὶ πρὶν ἢ ὁ ἀντίπαλος κατὰ τὸ διάστημα ἀπὸ 14 μέχρις 20 Νοεμβρίου, ἐνισχύετο, ὅπως ὑπῆρχον καὶ σχετικαὶ ἐπίμονοι πληροφορίαι.

Τὸ ΓΣ, εἰς τὰς ἀπὸ 12ης Νοεμβρίου ὁδηγίας του, καθώριζεν ὡς ἑξῆς τὴν ἀποστολὴν τοῦ ΤΣΔΜ διὰ τὰς κατὰ τῆς Μόροβας ἐπιχειρήσεις (3).

«.... Ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ΤΣΔΜ αἱ δημιουργούμεναι συνθῆκαι ἤθελον κριθῆ εὐνοϊκαί, θὰ ἐπιδιωχθῆ βαθυτέρα προχώρησις μὲ σκοπὸν τὴν ἀπόφραξιν τῶν ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Δυσμῶν πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Κορυτσᾶς ὁδεύσεων, ὅσον τὸ δυνατὸν βαθύτερον, τοὐλάχιστον εἰς τὸ ὕψος τῆς λίμνης Μαλίκη καὶ ἐν συνεχείᾳ (νοτιοδυτικῶς) εἰς τὸ ὕψος τῶν ἐκ τῶν ὀρέων ἐξόδων των...

Τὴν 13ην Νοεμβρίου, διὰ διαταγῆς τοῦ ΓΣ ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ΤΣΔΜ ἡ XIII Μεραρχία ἄνευ περιορισμῶν (4).

218. Κατὰ τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου, κατόπιν τῆς εὐνοϊκῆς τροπῆς ἣν ἤρχισαν νὰ λαμβάνουν αἱ ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Πίνδον καὶ ἡ ἐπιτυχὴς διεξαγωγὴ τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ τῆς στρατηγικῆς συγκεντρώσεως, ἐτέθη ἐν τῷ Γενικῷ Στρατηγείῳ καὶ ἐξητάζετο, ἐν ὄψει καὶ τῶν δυσχερειῶν ἐφοδιασμοῦ κατὰ τὴν χειμερινὴν περίοδον, τὸ πρόβλημα τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς καταλληλοτέρας γραμμῆς, ἡ κατάληψις τῆς ὁποίας θὰ ἐπέτρεπε τὴν διαχείμανσιν τῶν στρατευμάτων καὶ τὸν εὐχερέστερον ἐφοδιασμόν των.

Εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γραφείου Ἐπιχειρήσεων τοῦ ΓΣ. ἀναγράφεται ἐπὶ λέξει ὅτι οἱ κατωτέρω ἠθικοὶ καὶ ὑλικοὶ παράγοντες ηὔρυνον τὰς βλέψεις τοῦ ΓΣ διὰ τὴν διαχείμανσιν (5).

«Αἱ ἐπιτυχίαι τῆς πρώτης περιόδου τοῦ πολέμου, τόσον ἐν Ἠπείρῳ, ἔνθα οὐδὲν οὐσιαστικῶς ἐπέτυχεν ὁ ἀντίπαλος, ὅσον καὶ ἐν τῇ Πίνδῳ, ἔνθα οὐ μόνον ἀνεχαιτίσθη ἡ εἰσβολή του, ἀλλὰ καὶ συνετρίβησαν αἱ δυνάμεις του, ὅσον τέλος καὶ ἐν τῇ Βορειοδυτικῇ Μακεδονίᾳ, ἔνθα αἱ ἀναληφθεῖσαι τοπικαὶ ἐπιθετικαὶ ἐνέρ-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/83.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/83.
(3) Παράρτημα 38.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/97.
(5) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 622/Α/1. Σελ. 48—50.

γειαι ἐστέφθησαν ὑπὸ ἐπιτυχίας. Τὸ ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων ἀναπτερωμένον ἠθικὸν τῶν στρατευμάτων μας, ἡ κατ' οὐσίαν μηδαμινὴ ἐπίδρασις τῆς ἀεροπορικῆς δράσεως ἐπὶ τῶν μεταφορῶν μας καὶ τῆς συγκεντρώσεώς μας, ἡ περιωρισμένη ἐπίδρασις τῶν ἀεροπορικῶν βομβαρδισμῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ ἡ μὴ κάμψις τοῦ ἠθικοῦ τῶν ὁπλιτῶν τοῦ μετώπου ἐκ τῶν βομβαρδισμῶν τούτων καὶ τέλος τὰ μηδαμινὰ ἀποτελέσματα τῶν μηχανοκινήτων μέσων τοῦ ἐχθροῦ ηὔρυναν τὰς βλέψεις τοῦ ΓΣ.

Ἐν τῷ Γενικῷ Στατηγείῳ ἐξητάσθησαν αἱ κάτωθι λύσεις:

Ὡς πρώτη λύσις ἐτέθη ὅπως τὰ στρατεύματα παραμείνωσι προσωρινῶς ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒα, εὐθὺς δὲ ὡς αἱ καιρικαὶ συνθῆκαι δὲν θὰ ἐπέτρεπον τὴν ἐπ' αὐτῆς παραμονήν των, περιωρισμένον μέρος τούτων θὰ ἐγκαθίστατο εἰς τὰ ἀνατολικῶς τῆς τοποθεσίας ταύτης χωρία, εἰς ἃ ἐγκαίρως θὰ εἶχον σχηματισθῆ ἀποθέματα τροφίμων, μὲ ἀποστολὴν τὴν ἀπόφραξιν τῶν διαβάσεων. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν δυνάμεων θὰ ἀπεσύρετο ἀνατολικῶς τῶν μεγάλων ὀρεινῶν ὄγκων πρὸς διαχείμανσιν. Ἡ λύσις αὕτη εἶχε τὸ μειονέκτημα ὅτι ἐγκατέλειπε τὴν τοποθεσίαν ΙΒα εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἀλπινισταὶ ἠδύναντο νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἐπ' αὐτῆς ἀνεφοδιαζόμενοι. Ὅταν αἱ καιρικαὶ συνθῆκαι θὰ ἐπέτρεπον τὴν ἐπανάληψιν τῶν ἐπιχειρήσεων, θὰ ἔδει νὰ καταβληθῶσι νέαι προσπάθειαι διὰ τὴν ἀνακατάληψίν της. Ἡ λύσις αὕτη ἀπερρίφθη ἀμέσως.

Δευτέρα λύσις προετάθη ἡ ἀποκατάστασις τῆς παλαιᾶς γραμμῆς ΙΒα, ἐξασφάλισις ταύτης διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν ἀναγκαιουσῶν δυνάμεων εἰς τὰ δυτικῶς ταύτης χωρία τῆς κοιλάδος Σαρανταπόρου, ἐφοδιασμὸς τούτων κατὰ τὸν χειμῶνα, ἀφ' ἑνὸς μὲν δι' ἀποθεμάτων συγκροτουμένων ἐγκαίρως, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἐὰν καθίστατο τοῦτο ἐφικτόν, διὰ τῆς ὁδοῦ Μπουραζάνι—Κόνιτσα. Ἀποχώρησις τῶν λοιπῶν δυνάμεων ἀνατολικῶς τοῦ ὅλου ὀρεινοῦ ὄγκου διὰ τὴν διαχείμανσιν. Ἡ λύσις αὕτη προϋπέθετεν ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις ἐν Ἠπείρῳ ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐλευθέρα χρησιμοποίησις τῆς ὁδοῦ Μπουραζάνι—Κονίτσης, αἵτινες ἐπιχειρήσεις περιελαμβάνοντο εἰς τὰς προθέσεις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

Τρίτη λύσις ἐτέθη ἡ προώθησις τῆς διατάξεως τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων ἔτι δυτικώτερον, ὑπέρβασις πρὸς Δυσμὰς τοῦ ὅλου ὀρεινοῦ ὄγκου καὶ ἐξασφάλισις τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν δυνάμεων τούτων διὰ τῆς ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως τῆς ἐγκαρσίας ἁμαξιτῆς Κορυτσά—Ἐρσέκα—Μέρτζανη—Ἰωάννινα. Ἡ λύσις αὕτη παρουσίασε τὰς μεγαλυτέρας εὐκολίας ἀπὸ ἀπόψεως ἀνεφοδιασμοῦ τῶν δυνάμεων, ἐξ ἄλλου δὲ ἡ ἀπόκτησις τῆς ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως τῆς ἐγκαρσίας ταύτης ἐξετιμᾶτο ὡς σημαντικὸν πλεονέκτημα διὰ τὴν μετακίνησιν δυνάμεων ἐκ τοῦ ἑνὸς τμήματος τοῦ μετώπου εἰς τὸ ἄλλο, μέχρι τῆς ἐπιτεύξεως τοῦ ὁποίου τὸ ΓΣ θὰ διέθετεν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον τὴν μακρὰν ὁδὸν Κορυτσά—Καστοριά—Γρεβενά—Μούργκανι—Μέτσοβον—Ἰωάννινα—Ἐλαία.

Οἱ λόγοι οἱ ἀναφερόμενοι εἰς τὸ πρῶτον ἐδάφιον τῆς παρούσης παραγράφου προὐκάλεσαν τὴν προτίμησιν τῆς τελευταίας ταύτης λύσεως ὡς ἐπιδιωκτέου μεγίστου ὁρίου. Αἱ ὁδηγίαι (1) τοῦ ΓΣ τῆς 12ης Νοεμβρίου πρὸς τὸ ΤΣΔΜ καὶ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ καθώριζον ὡς σκοπὸν ὅτι αἱ ἀναληφθησόμεναι ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις δέον νὰ τείνουν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως (μέγιστον ὅριον) τῆς ἀρτηρίας Κορυτσᾶς—Ἐρσέκα—Μέρτζανη ἢ τοὐλάχιστον τῆς ἀπαγορεύσεως (ἐλάχιστον ὅριον) τῆς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως ταύτης, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἐλευθέραν ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων χρησιμοποίησιν τῆς ὁδοῦ Μπουραζάνι—Κόνιτσα. Πρὸς τοῦτο:

(1) Παράρτημα 38.

α) Τὸ ΤΣΔΜ, εὐθὺς μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὄγκου τῆς Μόροβας καὶ μόνον ἐφ' ὅσον, κατὰ τὴν κρίσιν του, αἱ δημιουργηθησόμεναι συνθῆκαι ἤθελον κριθῆ εὐνοϊκαὶ (δηλαδὴ ἐφ' ὅσον θὰ ἐπρόκειτο περὶ ἁπλῆς ἐκμεταλλεύσεως) καὶ κατόπιν διαταγῆς τοῦ ΓΣ, θὰ ἐπεδίωκε βαθυτέραν προχώρησιν, μὲ σκοπὸν τὴν ἀπόφραξιν τῶν ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Δυσμῶν πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Κορυτσᾶς ὁδεύσεων ὅσον τὸ δυνατὸν βαθύτερον, τοὐλάχιστον εἰς τὸ ὕψος Μαλίκι καὶ ἐν συνεχείᾳ (πρὸς νοτιοδυσμὰς) εἰς τὸ ὕψος τῆς ἐκ τῶν ὀρέων ἐξόδου των. Νοτιώτερον, τὸ ΤΣΔΜ θὰ ἐπεδίωκε νὰ φθάσῃ τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν παρὰ τὴν Ἐρσέκαν ἢ τοὐλάχιστον νὰ θέσῃ ταύτην ὑπὸ τὰ πυρά του. Βαθυτέρα ὤθησις δυνάμεων πρὸς δυσμὰς θὰ διετάσσετο ἐφ' ὅσον αἱ δημιουργηθησόμεναι συνθῆκαι ἐκρίνοντο εὐνοϊκαί. Ἔτι νοτιώτερον, τὸ ΤΣΔΜ θὰ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ Λεσκοβικίου, ἐφ' ὅσον θὰ εὐωδοῦντο αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ δεξιοῦ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ.

β) Τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, ἐνεργοῦν ἐν τῇ κατευθύνσει Ἰωάννινα—Τεπελένι, θὰ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν εὐρεῖαν κάλυψιν τῆς περιοχῆς Μέρτζανη, ἐν ἀδυναμίᾳ δὲ θὰ περιωρίζετο εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως τῆς ὁδοῦ Χάνι Μπουραζάνι—Κόνιτσα.

Καθ'ὅσον ἀφορᾷ τὸ πρὸς Βουλγαρίαν Θέατρον, κατόπιν τῆς μειώσεως τῶν εἰς τοῦτο διὰ τοῦ ἀρχικοῦ Σχεδίου ΙΒα διατιθεμένων δυνάμεων, διετάχθη (1) ἡ ἀναπροσαρμογὴ τῆς διατάξεως, βραδύτερον δὲ εἰδοποιήθη τὸ ΤΣΑΜ περὶ ἐνδεχομένης περαιτέρω μείζονος ἔτι μειώσεως τῶν δυνάμεών του.

Ἡ εἴσοδος τῆς Χ Μεραρχίας εἰς τὸν ἀγῶνα

(8 Νοεμβρίου μέχρι 13 Νοεμβρίου).

219. Τὴν 8ην Νοεμβρίου ἀφίχθη εἰς Νεστόριον τὸ στρατηγεῖον τῆς Χ Μεραρχίας, τῆς ὁποίας αἱ μονάδες ἤρχισαν ἀπὸ τῆς 4ης Νοεμβρίου νὰ συγκεντρώνωνται εἰς τὴν περιοχὴν τούτου, προκειμένου αὕτη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὰς ἐπικειμένας ἐπιθετικὰς ἐνεργείας τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Κορυτσᾶς.

Ἀπὸ τῆς πρωΐας τῆς 10ης Νοεμβρίου, ἡ μεραρχία, μὲ διοικητὴν τὸν Ὑποστράτηγον Κίτσον Χρῆστον, ἀναλαμβάνει ὑπευθύνως τὸν τομέα ταύτης εἰς τὴν ἀριστερὰν (νοτίαν) πτέρυγα ἐπιθέσεως τῶν δυνάμεων τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ.

Ἡ ζώνη τῆς μεραρχίας εἶχεν ὡς βόρειον (δεξιόν) ὅριον τὴν γραμμήν, Πεντάβρυσον, Κομνηνάδες, Σάλ, ὕψωμα 1700 καὶ Κορυτσὰ (ἅπαντα εἰς τὴν ΙΧ Μεραρχίαν) καὶ ὡς νότιον (ἀριστερόν) τὴν γραμμὴν Δαμασκηνιά, Κοτύλη, Ἀετομηλίτσα καὶ Γράμμος (ἅπαντα εἰς τὴν Χ Μεραρχίαν).

Ἅπαντα τὰ τμήματα τῆς ΙΧ Μεραρχίας, ἅτινα ἐστάθμευον ἢ ἦσαν ἐγκατεστημένα εἰς τὴν ζώνην ταύτης, ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Χ Μεραρχίας, ἤτοι τὸ 27ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (μεῖον Ι/27 Τάγμα), τὸ ΙΙ/51 Τάγμα τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, τὰ ΙΙ/2 καὶ ΙΙΙ/53 Τάγματα, ὁ 2ος Λόχος τοῦ ΙΧα Συνοριακοῦ Τομέως καὶ ἡ ΙΧβ Μοῖρα Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ.

Ἡ μεραρχία συνεκρότησεν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην τοῦ Ἱππικοῦ Ζουμπουλάκην Ἡρακλῆν ἐκ τῆς Γ' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως, ἐκ τῶν ταγμάτων ΙΙΙ/51, ΙΙ/2 καὶ ΙΙΙ/53, ἑνὸς οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ τῶν 65 καὶ τῆς ΙΧβ Μοίρας Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ (μεῖον οὐλαμός).

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/70.

Ἡ Γ' Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως ἀφίχθη εἰς Νεστόριον τὴν 6ην Νοεμβρίου. Αὕτη ἀνεχώρησεν ἐκ Κιλκὶς τὴν 2αν Νοεμβρίου, διανύσασα ἀπόστασιν μήκους 190 χιλιομέτρων διὰ συντόνων πορειῶν.

Ἡ συγκέντρωσις τῶν μαχίμων μονάδων τῆς Χ Μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν Νεστορίου συνεχίζεται καὶ τὴν 11ην. Ἡ διάταξις ταύτης, τὸ ἑσπέρας τῆς 11ης, εἶχεν ὡς ἑξῆς :

Σταθμὸς διοικήσεως εἰς Νεστόριον.

30ὸν Σύνταγμα (μεῖον ΙΙ/30 Τάγμα) πλέον Ι/66 Τάγμα, ὅπερ διετέθη εἰς τὸ σύνταγμα ἀντὶ τοῦ ΙΙ/30 Τάγματος, εἰς τὴν περιοχὴν Λειβαδότοπος.

65ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (μεῖον ΙΙ/65 Τάγμα) εἰς τὴν περιοχὴν Στενά, Νικολέρι καὶ Διποταμιά.

68ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (μεῖον ΙΙ/68 Τάγμα) εἰς Γιαννοχώρι.

Χον Σύνταγμα Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ (μεῖον ΙΙας Μοίρας) εἰς τὴν περιοχὴν νοτιοδυτικῶς Γιαννοχώρι.

Γ' Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως (μονὰς ἐνισχύσεως) εἰς τὴν περιοχὴν Φούσια.

ΙΙ/50 Τάγμα (μονὰς ἐνισχύσεως) εἰς τὴν περιοχὴν Λειβαδοτόπου.

Μία ἀντιαεροπορικὴ πυροβολαρχία τῶν 20 καὶ ἡ ΙΧα Μοῖρα Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ διετέθησαν ἐπίσης εἰς τὴν μεραρχίαν ταύτην.

Ἡ διοίκησις τῶν τμημάτων τῆς προκαλύψεως ἐν τῷ καθορισθέντι τομεῖ τῆς μεραρχίας, ἀνετέθη ἀπὸ 11ης Νοεμβρίου εἰς τὸν Διοικητὴν Πεζικοῦ της. Τὰ τμήματα ταῦτα ἦσαν :

Τὸ ΙΙ/27 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Ἀλεβίτσα μὲ λόχον ἐπὶ Κουγιουβίτσα.

Ὁ 2ος Λόχος ΙΧα Συνοριακοῦ τομέως εἰς τὴν περιοχὴν Ὀτορίτσε.

Τὸ ἀπόσπασμα Ζουμπουλάκη.

Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Διοικητοῦ Πεζικοῦ κατὰ τὴν ἀνάληψιν τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν τῆς μεραρχίας, συνίστατο εἰς τὸν συντονισμὸν καὶ τὴν παρακολούθησιν τῆς δράσεως τῶν δύο ἀριστερῶν συγκροτημάτων ἐκ τῶν τεσσάρων τοιούτων τῆς μεραρχίας.

Τὴν 12ην Νοεμβρίου, ἡ μεραρχία προπαρασκευάζεται διὰ τὴν διαταχθεῖσαν ἐπίθεσιν τῆς 14ης Νοεμβρίου, προωθοῦσα τὰς δυνάμεις της, λαμβάνουσα τὴ ἐπιθετικήν της διάταξιν καὶ προβαίνουσα εἰς τὰς ἀναγκαίας ἀναγνωρίσεις τῆς ἔναντι τοῦ τομέως της ἐχθρικῆς τοποθεσίας. Αἱ ἀναγνωρίσεις ὅμως αὗται, ἐκτελεσθεῖσαι ἐκ τοῦ παρατηρητηρίου Ἀλεβίτσα καὶ ὑπὸ δυσμενεῖς καιρικὰς συνθήκας, ὑπὸ χιόνα καὶ βροχὴν καὶ μὲ ὁρατότητα μικράν, δὲν ἐβοήθησαν τὴν διοίκησιν εἰς τὴν λῆψιν τῶν ἀποφάσεών της (1).

Ἡ προώθησις τοῦ πυροβολικοῦ διὰ τῶν ὀχημάτων του, δὲν κατέστη δυνατὴ πέραν τοῦ Νεστορίου, ὅπου ἀφέθησαν ἅπαντα τὰ ὀχήματα τοῦ πυροβολικοῦ καὶ γενικῶς τὰ τροχοφόρα τῶν μονάδων. Ἐκεῖθεν τοῦ Νεστορίου ἡ πορεία ἐγένετο μέσῳ χαραδρῶν ἐντὸς χιόνος καὶ ἰλύος διὰ δυσδιακρίτων ἀτραπῶν καὶ ἐδυσχεραίνετο ἔτι μᾶλλον ἐκ τῶν δυσκολιῶν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν μονάδων, ὧν ἡ σύνθεσις ἦτο μικτή.

Εἰς τὴν διάταξιν τῆς μεραρχίας ἐγένοντο μεταβολαί τινες. Τὸ ΙΙ/50 Τάγμα, ἀφιχθὲν εἰς Ἅγιον Ζαχαρίαν, ὑπήχθη ὑπὸ τὸ Ἀπόσπασμα Ζουμπουλάκη.

Τὸ ΙΙΙ/53 Τάγμα μετεκινήθη ἐκ Σταθμοῦ Χωροφυλακῆς εἰς Σκάλαν.

Τὰ ΙΙ/51 καὶ ΙΙ/2 Τάγματα ἔπαυσαν ἐξαρτώμενα ἀπὸ τὸ Ἀπόσπασμα Ζουμπουλάκη καὶ ὑπήχθησαν εἰς τὴν μεραρχίαν.

Ἡ μεραρχία, βάσει τῆς διαταγῆς ἐπιχειρήσεων τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ,

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 697/Α/2. Σελ. 5.

ἐξέδωκεν ἀπὸ 9ης Νοεμβρίου τὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεών της, ἧς αἱ γενικαὶ γραμμαὶ εἶχον ὡς ἑξῆς (1):

Τὸ 1ον Συγκρότημα ἐκ τῶν 65ου Συντάγματος Πεζικοῦ (μεῖον ΙΙ/65 Τάγμα) καὶ τῆς ΙΧ Μοίρας 'Ορειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, ἐπιτιθέμενον ἐν τῇ κατευθύνσει Βόζιγκραδ, 1259, Πρόπα καὶ Σβέτι 'Ατανάς, θὰ καταλάβῃ ἀρχικῶς μὲν τὸ ὕψωμα 1259, ἀκολούθως δὲ τὸ ὕψωμα Πρόπας. Μεθ' ὅ, ἀγκιστρούμενον ἰσχυρῶς πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ὑψώματος Πρόπας, θὰ κινηθῇ ἐν τῇ κατευθύνσει Πρόπας, Σβέτι 'Ατανάς, κορυφὴ Μόροβας καὶ θὰ ἐπιζητήσῃ τὴν ταχεῖαν προώθησίν του πρὸς ὑπερκέρασιν τῶν πρὸ τοῦ μετώπου τῆς ΙΧ Μεραρχίας ἐχθρικῶν δυνάμεων.

Τὸ 2ον Συγκρότημα ἐκ τοῦ 30οῦ Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ τριῶν πυροβολαρχιῶν τοῦ Χ Συντάγματος 'Ορειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, ἤτοι τὰ Ι/30, ΙΙΙ/30, Ι/66 Τάγματα καὶ 1η, 2α, 5η πυροβολαρχίαι, ἐπιτιθέμενον ἐν τῇ κατευθύνσει Γκλαμπάτσι, Ἄρζα, Λότο, 1570, 1250 καὶ 1142 θὰ γίνῃ κύριον ἀρχικῶς μὲν τῶν ὑψωμάτων νοτίως καὶ νοτιοδυτικῶς Ντάρζας, ἀκολούθως δὲ τοῦ ὑψώματος Λότο καὶ τοῦ αὐχένος Δ. Ντάρζας, τὰ ὁποῖα καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ, ἐγκαθιστάμενον ἐπ' αὐτῶν ἰσχυρῶς καὶ συνδεόμενον μετὰ τῶν ἐπὶ Πρόπας δυνάμεων. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐγκαταστάσεως ταύτης, νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν ἐπιτυχίαν του πρὸς τὰ ὑψώματα τὰ ἑκατέρωθεν τοῦ χωρίου Μπομπόστιτσα, ὥστε θὰ θέσῃ ὑπὸ τὰ πυρά του τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν Κορυτσᾶς—'Ερσέκας καὶ νὰ λάβῃ πᾶν μέτρον ἀντιαρματικῆς ἀμύνης, δημιουργοῦν πρὸς τούτοις καὶ ἀντιαρματικὰ κωλύματα.

Τὸ 3ον Συγκρότημα ἐκ τῶν 68ου Συντάγματος Πεζικοῦ (μεῖον ΙΙ/68 Τάγμα) καὶ μιᾶς πυροβολαρχίας τῆς Χγ Μοίρας 'Ορειβατικοῦ Πυροβολικοῦ ἐπιτιθέμενον ἐν τῇ κατευθύνσει Κούρια, Νικολίτσε, 1827 καὶ Καμένιτσα θὰ καταλάβῃ τὰ ὑψώματα Νικολίτσε καὶ ἀκολούθως τὸ ὕψωμα 1827, συνδέον συνεχῶς τὰς ἑκατέρωθεν τούτου δρώσας δυνάμεις, μεθ' ὃ νὰ ὠθηθῇ πρὸς Καμένιτσαν, ἐπιζητοῦν ἐν ταυτῷ τὴν ἀπὸ Νότου ὑπερκέρασιν τοῦ ὑψώματος Λότο καὶ τὴν διαρκῆ κάλυψιν ἐκ Νότου τῶν πρὸς 1142 δυνάμεων τοῦ 30οῦ Συντάγματος Πεζικοῦ.

Τὸ Συγκρότημα Ζουμπουλάκη, συγκείμενον ἐκ τῶν ΙΙ/50, ΙΙΙ/53 Ταγμάτων τῆς Γ' 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως, τῆς ΙΧβ Μοίρας 'Ορειβατικοῦ Πυροβολικοῦ (μεῖον οὐλαμός), ἑνὸς οὐλαμοῦ συνοδείας καὶ διμοιρίας μηχανικοῦ, ἐπιτιθέμενον ἐν τῇ κατευθύνσει Φλάμπουρα, Γκοῦμπελ, Καζὰν καὶ Σταυροειδὴς λόφος (ἀμέσως ἀνατολικῶς 1878) θὰ γίνῃ κύριον δι' ἑνὸς ἐπιθετικοῦ ἅλματος τοῦ κόμβου Καζάν, Μπαταρός, μεθ' ὃ συνεχίζον τὴν ἐνέργειάν του ἐν τῇ κατευθύνσει Καζάν, δυτικῶς Μπαταρός, Σταυροειδὴς λόφος καὶ 1878, νὰ προσπαθήσῃ νὰ ὑπερκεράσῃ τὴν τοποθεσίαν Μόροβας. Κατὰ τὴν ἐκ Καζὰν πρὸς Βορρᾶν ἐνέργειάν του, νὰ καλύπτῃ διαρκῶς τὸ ἀριστερόν του πλευρὸν διὰ τῆς δημιουργίας διαδοχικῶν σημείων στηρίγματος πρὸς ἀντιμετώπισιν πάσης ἐκ Δυσμῶν ἀπειλῆς. 'Επίσης νὰ ἐκμεταλλευθῇ πᾶσαν εὐνοϊκὴν περίπτωσιν ἵνα ὠθήσῃ τὴν 'Ομάδα 'Αναγνωρίσεως τούτου θαρραλέως πρὸς τὸ πλευρὸν τοῦ ἐχθροῦ δυτικῶς Ντάρτζας.

Πυροβολικὸν συνόλου τῆς μεραρχίας διετίθετο: Δύο Μοῖραι Βαρέος Πυροβολικοῦ.

'Εφεδρεῖα μεραρχίας τὸ 27ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (μεῖον Ι/27 Τάγμα) εἰς Ζέλεγραδ καὶ 'Αλεβίτσα πρὸ τήρησιν τῆς βάσεως ἐξορμήσεως κατὰ τὴν 14ην Νοεμβρίου καὶ ἡ ΧΙ 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως εἰς τὴν περιοχὴν Μονόπυλον. Τὸ 27ον Σύνταγμα θὰ ὑπήγετο προσωρινῶς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς μεραρχίας ταύτης, εἶτα θὰ ὑπήγετο ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν διοίκησιν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ὡς ἐφεδρεῖα τούτου.

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 697/Α/1α. Σελ. 10.
697/Α/2. Σελ. 2

Ὥρα ἐξορμήσεως ἡ 0630 τῆς 14ης Νοεμβρίου.

Βάσις ἐξορμήσεως τὰ ἐδαφικὰ σημεῖα Κούμπιλε, Βίντοβα, βορείως Κόντρα, Γκλαμάτσι, Κορομηλιὲς καὶ Πόρτα 'Οσμάν.

Ἡ παρακολούθησις τῆς δράσεως τῶν συγκροτημάτων τοῦ 68ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ τοῦ 'Αποσπάσματος Ζουμπουλάκη, ἀνετίθετο εἰς τὸν Διοικητὴν Πεζικοῦ τῆς μεραρχίας.

Ἡ ΙΧ Μεραρχία προπαρασκευάζεται διὰ τὴν κατὰ τῆς Μόροβας ἐπίθεσιν (6 Νοεμβρίου μέχρι 13 Νοεμβρίου).

220. Ἡ ΙΧ Μεραρχία, ὑπαχθεῖσα ἀπὸ τῆς 0600 τῆς 6ης Νοεμβρίου εἰς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ, συνεχίζει τὰ ἀπὸ τῶν προηγουμένων ἡμερῶν ἀρξάμενα ἐπιθετικά της ἐγχειρήματα διὰ τὴν κατάκτησιν εὐνοϊκῶν βάσεων ἐπιθέσεως, προσφερομένων διὰ τὴν κατὰ τῆς ὀροσειρᾶς τῆς Μόροβας ἐπίθεσιν.

'Απὸ τῆς πρωΐας τῆς 6ης Νοεμβρίου, τὸ 32ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἐξετέλεσε διὰ τοῦ ΙΙ/32 Τάγματος ἐπιθετικὸν ἐγχείρημα πρὸς Κούνια Κορίλα μὲ ἀποτέλεσμα τὴν κατάληψιν ὑπὸ τούτου τῶν ὑψωμάτων Τρέστενικ καὶ Κούνια Κορίλα ἄνευ ἰταλικῆς ἀντιδράσεως.

Ὑπὸ τοῦ 2ου Λόχου τοῦ ΙΧα Συνοριακοῦ Τομέως κατελήφθη τὸ παρὰ τὸ Κορομηλιὲς ἰταλικὸν φυλάκιον Νικολίτσα.

Διὰ διαταγῆς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἡ ζώνη ἐνεργείας τῆς μεραρχίας ἐπεξετάθη πρὸς Βορρᾶν μέχρι τῆς γραμμῆς τριγωνομετρικὸν Σμαρδέσι, Βισότιστα (ἅπαντα εἰς τὴν ΙΧ Μεραρχίαν). Κατόπιν τούτου, τὸ 32ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἀντικατέστησεν ἐντὸς τῆς νυκτὸς τῆς 6–7 Νοεμβρίου, τὰ ἐν τῇ νέᾳ ζώνῃ τούτου τμήματα τοῦ 28ου Συντάγματος Πεζικοῦ τῆς XV Μεραρχίας (1).

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας τῆς 6ης Νοεμβρίου, τὸ ΙΙΙ/53 Τάγμα μετεκινήθη ἐκ Μυροβλήτη εἰς τὴν θέσιν Σταθμὸς Χωροφυλακῆς ὡς ἐφεδρεῖα τοῦ 'Αποσπάσματος Πεύκων. Τὸ ΙΙ/27 Τάγμα, ἀντικατασταθὲν ὑπὸ τοῦ ΙΙ/51 Τάγματος, ἐκινήθη πρὸς Μονόπυλον ἔνθα ἀφίχθη τὴν ἐπομένην, ἀποτελέσαν τμῆμα τοῦ 'Αποσπάσματος Μονοπύλου. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο μὲ σταθμὸν διοικήσεως τὸ Μονόπυλον, περιέλαβε τὸν Λόχον Προκαλύψεως 'Οτορίτσε καὶ τὸ ΙΙ/27 Τάγμα τοῦ ὁποίου τμῆμα κατεῖχε τὴν γραμμὴν Κουγιουβίτσα—Σλήμνιτσα—Κορομηλιές. 'Εκτὸς τῶν ἀνωτέρω, οὐλαμὸς τῆς ΙΧγ Μοίρας 'Ορειβατικοῦ Πυροβολικοῦ προωθήθη κατὰ τὴν νύκτα εἰς τὴν περιοχὴν Κρέντας (2).

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 6ης Νοεμβρίου, ἡ δρᾶσις τοῦ ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῆς 'Αεροπορίας ἐπὶ τῆς τοποθεσίας ΙΒα ὑπῆρξεν ἀρκετὰ ἔντονος. Λόγῳ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν, ἡ μεραρχία ἐζήτησε τὴν ἀποστολὴν ἀντιαεροπορικοῦ πυροβολικοῦ πρὸς προστασίαν τῆς Καστοριᾶς καὶ πρὸς κάλυψιν τῶν σχηματισμῶν της. Κατόπιν τούτου ἐκινήθησαν ἐξ 'Αμυνταίου καὶ ἀφίχθησαν ἐντὸς τῆς νυκτὸς δι' αὐτοκινήτων εἰς Καστοριὰν ὁ 3ος καὶ 6ος λόχοι βαρέων πολυβόλων τῶν 13,2, οἵτινες εἶχον διατεθῇ ὑπὸ τοῦ ΤΣΔΜ εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ. Οὗτοι διετέθησαν διὰ τὴν ἀντιαεροπορικὴν ἄμυναν τῆς Καστοριᾶς, τῆς γεφύρας τοῦ 'Αλιάκμονος ποταμοῦ καὶ τοῦ ὑψώματος Φλατσάτα (1).

Τὸ ἑσπέρας τῆς 6ης Νοεμβρίου, ἡ μεραρχία κατεῖχε διὰ μὲν τοῦ ὄγκου

---

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 696/Α/1 Σελ. 21.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 696/Α/1 Σελ. 22.

της τὴν τοποθεσίαν ΙΒα, διὰ προωθημένων δὲ τριῶν ταγμάτων της τὰ πέραν τῆς ἀλβανικῆς μεθορίου ὑψώματα Ταλίκ, Κρέντα, Τρέστενικ, Κούνια, Κορίλα, Κούμπιλε, Βίτοβα, Κόντρα καὶ Κουγκουβίτσα (1).

221. Τὴν πρωΐαν τῆς 7ης Νοεμβρίου, κατόπιν ἐπιθετικῆς ἐνεργείας ἐκ Κιάφας—'Αρένας ὑπὸ τμημάτων τῆς μεραρχίας, ἀνοκατελήφθη ἡ γραμμὴ Σταυρὸς (ὄχι)—Ντέσκα—Κορυφογραμμὴ Κιάφας—Γράμμος μέχρι τοῦ αὐχένος ἔνθα ἡ διάβασις Πληκάτι—χωρίον Γράμμος, τῶν 'Ιταλῶν συμπτυχθέντων δυτικῶς Πληκάτι. 'Επίσης κατελήφθη καὶ τὸ ὕψωμα Κορομηλιές.

'Η τοποθεσία ἀντιστάσεως εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς μεραρχίας εἶχεν ὡς κυρίαν γραμμὴν ἀντιστάσεως τὰ σημεῖα 'Αλεβίτσα, 'Οτορίτσε, Ἅγιος Ζαχαρίας, Καταφύκη, Κιάφα, 'Αρένα καὶ 'Επάνω 'Αρένα. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας, ἡ δρᾶσις τῆς ἰταλικῆς 'Αεροπορίας ὑπῆρξε λίαν ἔντονος, ἰδίως ἐπὶ τῶν κατῳκημένων τόπων. Κατόπιν διαταγῆς τοῦ ΤΣΔΜ διετάχθη ἡ ἀναχώρησις τὴν 7ην Νοεμβρίου, τῶν Ι/66 καὶ ΙΙ/50 Ταγμάτων διὰ τὴν Χ Μεραρχίαν, εἰς ἣν διετέθησαν.

222. Κατὰ τὴν 8ην Νοεμβρίου, οὐδεμία μεταβολὴ εἰς τὴν διάταξιν τῆς μεραρχίας ἐσημειώθη. 'Αναγνωρίσεις αὐτῆς διεπίστωσαν ὅτι οἱ 'Ιταλοὶ κατεῖχον τὸ χωρίον Μέγκολας καὶ τὰς περιοχὰς Καζάν, Νικολίτσι καὶ Ντάρζα.

'Η μεραρχία, προκειμένου νὰ προετοιμασθῇ διὰ τὰς κατὰ τῆς Μόροβας ἐπιχειρήσεις ἀνέστειλε τὴν ἐκδήλωσιν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν, τῶν τμημάτων περιορισθέντων εἰς τὴν ἐκπομπὴν ἀναγνωρίσεων.

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 9ης Νοεμβρίου, εἰς τὸν τομέα τῆς μεραρχίας ἐπεκράτησεν ἠρεμία, ἐξαιρέσει μιᾶς ἀποτυχούσης μικρᾶς ἐνεργείας τῶν 'Ιταλῶν πρὸς τὸ ὕψωμα Κορομηλιές. Οὐδεμία μετακίνησις τῶν μονάδων της ἔλαβε χώραν. Μόνον οἱ 3ος καὶ 6ος Λόχοι βαρέων πολυβόλων, μετεστάθμευσαν ἐντὸς τῆς νυκτὸς εἰς τὴν περιοχὴν Κομνηνάδων—Ἅγιος 'Ιωάννης δι' ἀντιαεροπορικὴν ἀποστολήν, ὅπως ἐπίσης καὶ μία ἀντιαεροπορικὴ πυροβολαρχία τῶν 20 εἰς τὸ χωρίον Ἅγιος 'Ιωάννης (πέντε χιλιόμετρα Β.Α. Κομνηνάδων) κατὰ τὴν νύκτα τῆς 9ης πρὸς 10ην Νοεμβρίου.

Καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 10ης Νοεμβρίου ἐπεκράτησεν ἠρεμία εἰς τὸν τομέα τῆς μεραρχίας. Κατόπιν τῆς συγκεντρώσεως τῆς Χ Μεραρχίας παρεδόθη ἡ ζώνη τοῦ νοτίου (ἀριστεροῦ) Συγκροτήματος τῆς ΙΧ Μεραρχίας, τέως συγκροτήματος τοῦ Διοικητοῦ Πεζικοῦ της, εἰς τὴν Χ Μεραρχίαν, ἥτις ἀνελάμβανε τὸν τομέα ἀπὸ Πεύκων μέχρι Βόζιγκραδ—'Αλεβίτσα (ὄχι). Τὸ ΙΙ/50 Τάγμα τῆς ΧΙ Μεραρχίας, διατεθὲν καὶ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ εἰς τὴν Χ Μεραρχίαν, ἐκινήθη ἐξ 'Αγίας Ἄννης εἰς Νεστόριον. Τὸ ἑσπέρας ἀφίχθη εἰς Πεῦκον ἡ Γ' 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως.

223. Κατὰ τὴν 12ην Νοεμβρίου, ἡ μεραρχία προπαρασκευάζεται διὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 14ης Νοεμβρίου.

Οἱ 1ος καὶ 3ος Λόχοι προκαλύψεως τοῦ ΙΧα Συνοριακοῦ Τομέως μετεστάθμευσαν ὁ μὲν 1ος Λόχος εἰς τὴν περιοχὴν Δέρβενον, ὁ δὲ 3ος τοιοῦτος εἰς τὴν περιοχὴν ὑψοδείκτου 947, προκειμένου νὰ ἐγκατασταθῶσιν ἀμυντικῶς ἀπὸ Διποταμιᾶς μέχρι Δέρβενον διὰ τὴν κατοχὴν τῆς τοποθεσίας ΙΒα, ἅμα τῇ ἐξορμήσει τῆς μεραρχίας.

'Υπὸ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ διετέθησαν εἰς τὴν μεραρχίαν τὸ Γ' Σύνταγμα Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ (μεῖον δύο μοῖραι) καὶ δύο ἀντιαρματικὰ πυρο-

(1) Σχεδιάγραμμα 20.

βόλα τῶν 37 μετὰ τῆς Β1 ἀντιαρματικῆς πολυβολαρχίας, ἅτινα καὶ ἐδόθησαν εἰς τὸ 32ον Σύνταγμα. Ὁμοίως ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς μεραρχίας καὶ ἡ XIIIγ Μοῖρα Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, ἥτις ἐκινήθη ἐκ Πισοδερίου τὸ ἀπόγευμα τῆς 12ης Νοεμβρίου.

Τὴν 13ην Νοεμβρίου, ἡ IX Μεραρχία ἐκδίδει τὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 14ης Νοεμβρίου, τῆς ὁποίας τὰ κύρια σημεῖα εἶχον ὡς ἑξῆς:

Τὸ Ἀριστερὸν Συγκρότημα, ὑπὸ τὸν Διοικητὴν Πεζικοῦ τῆς μεραρχίας, συγκείμενον ἐκ τοῦ 53ου Συντάγματος Πεζικοῦ, (μεῖον III/53 Τάγμα), τοῦ I/27 Τάγματος τῆς Β1 Μοίρας Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ καὶ τῆς IXγ Μοίρας Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, θὰ ἐπετίθετο ἄνευ προπαρασκευῆς πυροβολικοῦ ἐν τῇ κατευθύνσει 1024, 1217, Σβέτι Ἀτανὰς καὶ Κορυτσά. Αἱ δύο μοῖραι πυροβολικοῦ συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν περιοχὴν Κομνηνάδων. Εἰς τὸ συγκρότημα ἀνετίθετο ἐπὶ πλέον ἡ ἀποστολὴ ὅπως καλύπτῃ τὸ δεξιὸν τῆς X Μεραρχίας, μεθ' ἧς καὶ εὑρίσκεται ἐν διαρκεῖ συνδέσμῳ μὲ προωθημένον τὸ ἀριστερὸν καὶ μὲ κλιμάκωσιν δεξιὰ ἐν συνδέσμῳ μετὰ τοῦ 32ου Συντάγματος Πεζικοῦ. Οἱ διαδοχικοὶ ἀντικειμενικοί του σκοποὶ ἦσαν: 1) Σάλ Ρέσνιτσε, 2) ὕψωμα 1271—1221, 3) πρὸς κορυφογραμμὴν Μόροβα.

Τὸ Δεξιὸν Συγκρότημα ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ 32ου Συντάγματος Πεζικοῦ, συγκείμενον ἐκ τοῦ 32ου Συντάγματος Πεζικοῦ (μεῖον III/32 Τάγμα), τοῦ Γ' Συντάγματος Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ (μεῖον δύο μοῖραι), τῆς Β1 πολυβολαρχίας βαρέων πολυβόλων τῶν 13,2 καὶ ἑνὸς οὐλαμοῦ ἀντιαρματικοῦ τῶν 37, ἐλάμβανε τὴν ἀποστολὴν ὅπως κλιμακούμενον κατὰ βάθος καὶ πρὸς τὸ δεξιὸν πλευρόν, ἐνεργῇ ἀκολουθοῦν στενῶς τὸ δεξιὸν τοῦ ἀποσπάσματος τοῦ Διοικητοῦ Πεζικοῦ τῆς μεραρχίας.

Ὡς ἐφεδρεῖα τῆς μεραρχίας διετίθετο τὸ III/32 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Τσιφλίκι.

Ἡ τεθεῖσα εἰς τὴν διάθεσιν τῆς μεραρχίας XIIIγ Μοῖρα Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, ἥτις ἀφίκετο ἐξ Ἀλεξανδρουπόλεως εἰς Φλώριναν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὴν περιοχὴν Βατοχώρι μέσῳ Ἀνταρτικοῦ, ἐκινήθη δυτικῶς Κρυσταλλοπηγῆς πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ 32ου Συντάγματος Πεζικοῦ (1).

Ὡς πυροβολικὸν συνόλου διετίθετο ἡ μικτὴ Β2 Μοῖρα Βαρέος Πυροβολικοῦ (μία πυροβολαρχία τῶν 105 καὶ ἑτέρα τῶν 155). Πρὸς τούτοις καὶ τὰ πυρὰ μέρους τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ τῆς X Μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν Διποταμιᾶς.

Ἡ XV Μεραρχία προπαρασκευάζεται διὰ τὴν κατὰ τοῦ Ἰβὰν ἐπίθεσιν
(6 Νοεμβρίου μέχρι 13 Νοεμβρίου).

224. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς 6ης Νοεμβρίου εἰς τὸν τομέα τῆς μεραρχίας ἐπεκράτησεν ἠρεμία, κατόπιν τῆς ἥττης τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν αἱ ἔναντι ταύτης Ἰταλικαὶ δυνάμεις κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν προηγουμένων ἡμερῶν. Μόνον αἱ βολαὶ τοῦ Ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ διετάρασσον τὴν ἠρεμίαν τῆς ἡμέρας, σμήνη δὲ τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας, ἱπτάμενα ἀπὸ τῆς πρωΐας μέχρις ἑσπέρας, ἐβομβάρδιζον τὴν γραμμὴν μάχης τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως, καθὼς καὶ τὰ μετόπισθεν ταύτης.

Ἑλληνικαὶ περίπολοι, ἐκπεμφθεῖσαι κατὰ τὴν νύκτα τῆς 5ης πρὸς 6ην Νοεμβρίου πρὸς τὰ χωρία Βισόστιτσα, Μπίγλιστα καὶ Μπιτίνσκα, εὗρον ταῦτα κενὰ Ἰταλικῶν τμημάτων, τὰ δὲ καταστήματα τοῦ χωρίου Καπέστιτσα καὶ ἰδίως

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 696/Α/1 Σελ. 26—28.

τοῦ χωρίου Μπίγλιστα διερρηγμένα καὶ κατεστραμμένα ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς βολῆς τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐκ τῶν διαρπαγῶν τῶν ὑποχωρούντων Ἰταλῶν καὶ Ἀλβανῶν. Ἡ μεραρχία ἀντικατέστησε τὰ μᾶλλον καταπονηθέντα τάγματα τοῦ 33ου Συντάγματος Πεζικοῦ, ἤτοι τὸ μὲν ΙΙΙ/33 Τάγμα διὰ τοῦ Ι/33, τὸ δὲ ΙΙ/33 Τάγμα, διὰ τοῦ ΙΙ/30.

Τὸ ΙΙ/65 Τάγμα, προωθηθὲν εἰς τὸ ὕψωμα Γκράντο, 5 χιλιόμετρα βορειοδυτικῶς Πύλης, ἀνέλαβε τὸ βόρειον τμῆμα τοῦ βορείου συγκροτήματος μὲ ἕνα λόχον εἰς τὸ ὕψωμα Λόκβατ, τὸ δὲ ΙΙ/16 Τάγμα ἀνέλαβε τὸ νότιον τμῆμα τοῦ ἀνωτέρω συγκροτήματος. Τὰ δύο ταῦτα τάγματα ἐνισχύθησαν δι' ἀνδρῶν καὶ κτηνῶν πρὸς συμπλήρωσιν τῆς δυνάμεώς των μερίμνῃ τῆς Χ Μεραρχίας. Τὴν παραλίμνιον ἐπιτήρησιν τῆς Μεγάλης Πρέσπας καὶ τὴν τοιαύτην τῆς Μικρᾶς Πρέσπας ἐξακολουθοῦν νὰ τὴν ἐξασφαλίζουν τὰ φυλάκια τοῦ ΙΧ Συνοριακοῦ Τομέως καὶ ἐξωπλισμέναι λέμβοι (1).

Εἰς τὴν περιοχὴν Λαιμοῦ, ἀφίχθη ἡ 2α πυροβολαρχία τῆς Γ2 Μοίρας Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ. Εἰς τὴν περιοχὴν νοτίως Ἀνταρτικοῦ ἔφθασε τὴν 6ην Νοεμβρίου εἰς τὴν διάθεσιν τῆς μεραρχίας ἡ διοίκησις τοῦ Σ' Συντάγματος Βαρέος Πυροβολικοῦ μετὰ τῆς ὁμάδος διοικήσεως τοῦ συντάγματος καὶ μοίρας ἐκ δύο πυροβολαρχιῶν, μιᾶς τῶν 85 καὶ μιᾶς τῶν 155. Ἐπίσης εἰς τὴν μεραρχίαν διετέθη καὶ μία πλήρης ἀντιαεροπορικὴ πυροβολαρχία τῶν 88, ταχθεῖσα παρὰ τὸν αὐχένα Πρεβόλ (νοτιανατολικῶς Καρυῶν), εἰς δὲ τὴν περιοχὴν Κρυσταλλοπηγῆς—Καπέστιτσα, προωθήθη ἀντιαρματικὸν πυροβόλον τῶν 37 (1).

Ἀπὸ τῆς 6ης Νοεμβρίου, ἤρξατο ἡ συγκρότησις τοῦ τρίτου συντάγματος τῆς ἀναπτυχθείσης XV Μεραρχίας, τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ ΙΧ Συνοριακοῦ Τομέως καὶ μὲ σταθμὸν διοικήσεως τὴν Πύλην, ἀπετελέσθη ἐκ τοῦ ἐπιτελείου τοῦ τομέως καὶ τῆς ὁμάδος διοικήσεως τούτου, ὡς καὶ ἐκ τῶν ἠλαττωμένης συνθέσεως τριῶν ταγμάτων τῆς Χ Μεραρχίας, ἅτινα προσωρινῶς εἶχον διατεθῆ εἰς τὸν τομέα τῆς μεραρχίας, ἤτοι τῶν ΙΙ/16, ΙΙ/65 καὶ ΙΙ/68. Ὁ διοικητὴς τοῦ συντάγματος κατὰ τὴν παρουσίασίν του εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, εἰς ὃν καὶ ἀνέφερε τὰς παρουσιαζομένας δυσχερείας καὶ τὰς ἐλλείψεις εἰς κτήνη, ἄνδρας καὶ ὑλικὰ διαβιβάσεων διὰ τὴν συγκρότησιν τοῦ συντάγματός του, διετάχθη παρ' αὐτοῦ ὅπως προβῇ εἰς τὴν ταχυτάτην ὀργάνωσιν τοῦ συντάγματός του διὰ νὰ δυνηθῇ καὶ λάβῃ μέρος εἰς τὰς κατὰ τοῦ Ἰβὰν ἐπιχειρήσεις (2).

Ὁ διοικητὴς τοῦ συντάγματος, ὅπερ ὠνομάσθη Σύνταγμα τοῦ ΙΧ Συνοριακοῦ Τομέως καὶ βραδύτερον 90ὸν Σύνταγμα Πεζικοῦ, ἠσχολήθη καθ' ὅλας τὰς ἑπομένας ἡμέρας ἐντατικῶς μὲ τὴν συγκρότησιν τοῦ συντάγματός του ἵνα τοῦτο ᾖ ἕτοιμον διὰ τὰς μελλούσας ἐπιχειρήσεις.

Τὸν σταθμὸν διοικήσεως τῆς μεραρχίας ἐπεσκέφθη εἰς Ἀνταρτικὸν ὁ διοικητὴς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ὅστις ἀκολούθως μετέβη καὶ εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ τομέως τῆς μεραρχίας διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὰ συγχαρητήριά του διὰ τὰς μέχρι τοῦδε ἐπιτυχίας τῆς μεραρχίας διὰ τῶν ὁποίων ἐπετεύχθησαν οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ τοῦ ἀρχικοῦ ἑλιγμοῦ τῆς Στρατιᾶς καὶ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ καὶ ἡ ἀπασχόλησις σημαντικῶν ἰταλικῶν δυνάμεων ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς εἰς Πίνδον γενομένης προσπαθείας. Πρὸς τούτοις, ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τοῦ σώματος στρατοῦ ἀνεπτύχθησαν εἰς τὸν διοικητὴν τῆς μεραρχίας καὶ αἱ ἐγγράφως κοινοποιηθεῖσαι ὁδηγίαι

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 82.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 83.

τοῦ σώματος στρατοῦ, σχετικῶς μὲ τὰς μελλούσας ἐπιχειρήσεις πρὸς Μόροβαν καὶ Ἰβάν (1).

Τὸ ἑσπέρας τῆς 6ης Νοεμβρίου, ἡ μεραρχία κατεῖχε διὰ τοῦ ὄγκου της εἰς μὲν τὴν περιοχὴν Πυξοῦ τὰ ὑψώματα Λόκβατ καὶ Γκολίνα διὰ δύο ταγμάτων, εἰς δὲ τὴν περιοχὴν νοτίως τῆς λίμνης Μικρᾶς Πρέσπας, διὰ δυνάμεως τριῶν ταγμάτων, τὰ ὑψώματα τὰ ἀμέσως ἀνατολικῶς τοῦ Δεβόλη ποταμοῦ, ἤτοι τὰ ὑψώματα Γκρέμνια, 1154, 1137, 1085 καὶ Στράνα (2).

225. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς 7ης Νοεμβρίου, ἡ δραστηριότης τοῦ Ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ ηὐξήθη, βομβαρδισθεισῶν ὑπὸ τούτου διαφόρων θέσεων τῆς ἑλληνικῆς διατάξεως. Ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία ἐβομβάρδισε τὴν γέφυραν Κούλας, τὸ χωρίον Πύλη, τὸ Ἀνταρτικόν, τὴν στενωπὸν Βατοχωρίου, τὸν αὐχένα Πρεσβὸλ καὶ τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν ἀπὸ Κατοχώρι πρὸς Πισοδέρι. Αἱ παρατηρήσεις τῆς μεραρχίας διεπίστωσαν ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ὀργανοῦνται ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν κλιτύων τῆς Μόροβας, εἰς τὰς περιοχὰς Τσαγκόνι, Ζεμλάκ, Ἰβὰν καὶ Ξηροβοῦνι (3).

Κατόπιν τῆς ἐπεκτάσεως βορειότερον τῶν ὁρίων τῆς ΙΧ Μεραρχίας, ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ τμημάτων τοῦ 32ου Συντάγματος Πεζικοῦ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 6 πρὸς 7 Νοεμβρίου τὰ τμήματα τοῦ 28ου Συντάγματος Πεζικοῦ, τὰ εὑρισκόμενα ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Ταλίκ. Τὴν νύκτα τῆς 7ης πρὸς 8ην Νοεμβρίου, μετακινοῦνται τὰ τμήματα τοῦ αὐτοῦ συντάγματος τὰ εὑρισκόμενα ἐπὶ τοῦ ὑψώματος ὁρόσημον Σμαρδέσι. Ἀπὸ τῆς 1800 τίθενται ἐν πορείᾳ ἐκ Ταλίκ καὶ Μάλι Μάδι πρὸς Πυξόν, ἡ ὁμὰς διοικήσεως τοῦ 28ου Συντάγματος, τὸ Ι/28 Τάγμα, τὸ ΙΙΙ/28 Τάγμα, ὁ λόχος ὅλμων καὶ μία πυροβολαρχία. Ἡ ὑπόλοιπος δύναμις τοῦ συντάγματος, ἤτοι τὸ ΙΙ/28 Τάγμα, ὁ 2ος Λόχος τοῦ ΙΧ Συνοριακοῦ Τομέως καὶ ὁ οὐλαμὸς τῶν 65, ὑπὸ τὸν ὑποδιοικητὴν τοῦ συντάγματος, παρέμεινεν εἰς τὸν ὑποτομέα Κρυσταλλοπηγῆς, Μάλι Μάδι καὶ Βατοχώρι, μὲ ἀποστολὴν τὴν ἄμυναν τῆς στενωποῦ Βατοχωρίου (4).

Ἀπὸ τῆς 1800, μετακινεῖται ἐκ τῆς περιοχῆς Λαιμοῦ πρὸς Πύλην ἡ ὁμὰς διοικήσεως τῆς 1ης Μοίρας Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ μετὰ τῆς 2ας πυροβολαρχίας. Αἱ ἕτεραι δύο πυροβολαρχίαι τῆς μοίρας ταύτης διετέθησαν ὡς πυροβολικὸν ἀμέσου ὑποστηρίξεως καὶ διὰ τὴν ἀντιαρματικὴν ἄμυναν τῆς περιοχῆς Κρυσταλλοπηγῆς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ διοικητοῦ τοῦ ἐκεῖ ὑποτομέως. Τὰς ἑσπερινὰς ὥρας ἐκινήθη ἐκ τῆς περιοχῆς Σφήκας πρὸς τὴν περιοχὴν Βάρμπας τὸ ΙΙ/68 Τάγμα (Τάγμα ἐφεδρείας τῆς μεραρχίας) ἵνα ἀντικαταστήσῃ ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Βάρμπας τὸ Ι/33 Τάγμα, ὅπερ ἀπὸ διημέρου κατεῖχε τὴν γραμμὴν ἑκατέρωθεν τοῦ ὁροσήμου Παπαδήμα ἐπὶ τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς (5)

Τὸ ἑσπέρας τῆς ἡμέρας, ἡ κατεχομένη ὑπὸ τῆς μεραρχίας γενικὴ γραμμὴ ἀμύνης ἐστοιχίζετο, ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον, διὰ τῶν σημείων ὕψ. Λόκβατ, ὕψ. Βραστέρια, ὕψ. Γκολίνα, χωρίον Τρέν, καὶ τὰ ὑψώματα 1154, 1165, 1137, 1085 καὶ Ταλίκ (6).

226. Ὁλόκληρος ἡ ἡμέρα τῆς 8ης Νοεμβρίου διῆλθεν ἐν ἠρεμίᾳ, πλὴν τῶν συνήθων ἀεροπορικῶν βομβαρδισμῶν καὶ τῶν βολῶν τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 81.
(2) Σχεδιάγραμμα ΙΙΙ
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 87—88.
(4) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 85—86.
(5) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 86—87.
(6) Σχεδιάγραμμα ΙΙΙ.

τῶν Ἰταλῶν. Ἀναγνωρίσεις τῆς μεραρχίας προωθηθεῖσαι μέχρι τῆς ἀνατολικῆς ὄχθης τοῦ Δεβόλη ποταμοῦ καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Βέρνικ, εὗρον τὴν γέφυραν τοῦ ποταμοῦ τούτου δυτικῶς τοῦ χωρίου Μπίγλιστα κατεχομένην ὑπὸ Ἰταλικοῦ τμήματος. Εἰς τὸν τομέα Πυξοῦ οἱ Ἰταλοὶ ἐξακολουθοῦσι νὰ κατέχωσι τὸ χωρίον Ρακίστα καὶ τὰ νοτίως καὶ βορείως τούτου ὑψώματα, ὅπως ἐπίσης καὶ τὰς νοτιοδυτικὰς προσβάσεις τοῦ ὑψώματος Λόκβατ.

Τὰ ΙΙ/33 καὶ ΙΙΙ/33 τάγματα τῆς μεραρχίας ἀντικατασταθέντα συνεκεντρώθησαν, τὸ μὲν εἰς τὴν περιοχὴν Βάρμπας, τὸ δὲ εἰς Σφήκα, ὁρισθὲν ὡς ἐφεδρεῖα τοῦ 33ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

Τὴν πρωΐαν τῆς 8ης Νοεμβρίου, τὸ ΙΙΙ/28 Τάγμα καὶ ὁ λόχος ὅλμων τοῦ 28ου Συντάγματος, σταθμεύουσιν εἰς τὸ χωρίον Βατοχώρι, ἡ ὑπόλοιπος δὲ δύναμις τούτου, ἤτοι ἡ Ὁμὰς διοικήσεως τοῦ Συντάγματος, τὸ Ι/28 Τάγμα, τὰ μεταγωγικὰ Σώματος καὶ πυροβολαρχία, εἰς τὸ χωρίον Τύρνοβον. Ὁ διοικητὴς τοῦ 28ου Συντάγματος Πεζικοῦ, διερχόμενος ἐξ Ἀνταρτικοῦ, διανυκτερεύει αὐτόθι παρὰ τῷ διοικητῇ τῆς μεραρχίας ἵνα προσανατολισθῇ πρὸς τὰς μελλούσας ἀποστολάς του διὰ τὴν μάχην τοῦ Ἰβάν. Ἀπὸ τῆς 1900 τὰ εἰς τὴν περιοχὴν Βατοχωρίου καὶ Τυρνόβου τμήματα τοῦ 28ου Συντάγματος Πεζικοῦ, τίθενται ἐν πορείᾳ πρὸς τὴν περιοχὴν Λαιμός–Πύλη. Ἡ 2α πεδινὴ πυροβολαρχία μετακινηθεῖσα ἀπὸ τῆς 0800 τῆς 8ης Νοεμβρίου φθάνει εἰς Πύλην ἑτοίμη ὅπως ἀχθῇ τὸ ἑσπέρας ἀνατολικῶς τοῦ ὑψοδείκτου 1155 ὡς πυροβολικὸν ἀμέσου ὑποστηρίξεως τοῦ Βορείου Συγκροτήματος.

Τὴν πρωΐαν, αἱ 1η καὶ 3η πεδιναὶ πυροβολαρχίαι τῆς Γ2 Μοίρας Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ, εἶναι τεταγμέναι κατὰ μῆκος τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Καπέτιστα—Κρυσταλλοπηγὴ πλησίον τῆς Κρυσταλλοπηγῆς ὡς πυροβολικὸν ἀμέσου ὑποστηρίξεως τοῦ ΙΙ/28 Τάγματος καὶ ὡς ἀντιαρματικὴ ἄμυνα τῆς στενωποῦ ὡς ἐπίσης καὶ δύο πυροβόλα τῶν 37 μετὰ 10 ἀντιαρματικῶν τυφεκίων (1).

227. Ἡ ἡμέρα τῆς 9ης Νοεμβρίου διῆλθεν ἐν σχετικῇ ἠρεμίᾳ λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης χιονοθυέλλης καὶ τοῦ δριμυτάτου ψύχους. Ἡ τοποθεσία τῆς μεραρχίας ἐβάλλετο κατ' ἀραιὰ διαστήματα ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ τῶν Ἰταλῶν καὶ ἰδίως αἱ περιοχαὶ Βέρνικ, Γκολίνα, Λόκβατ καὶ ὁ αὐχὴν 1155, μετρία δὲ δρᾶσις ἀναγνωριστικῶν περιπόλων τῆς μεραρχίας ἐσημειώθη ἑκατέρωθεν τῆς κοιλάδος τοῦ Δεβόλη ποταμοῦ καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Πυξοῦ. Ὁμὰς ἁρμάτων μάχης, κινουμένη ἀπὸ Τσαγκόνι πρὸς τὴν γέφυραν 866 καὶ βληθεῖσα ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ, ἐστράφη πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἡ δρᾶσις τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας ὑπῆρξεν ἐπίσης μικρὰ λόγῳ τῆς κακῆς ὁρατότητος.

Τὸ 28ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (μεῖον ΙΙ/28 Τάγμα), ἡ Ι/XVα πυροβολαρχία, ὁ λόχος ὅλμων τοῦ συντάγματος, ἡ ὁμὰς διοικήσεώς του μετὰ τῶν μεταγωγικῶν σώματος, κινηθέντα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς ὑπὸ συνεχῆ βροχὴν φθάνουσι τὴν πρωΐαν τῆς 9ης Νοεμβρίου εἰς Καρυές. Τὴν 1000 τῆς αὐτῆς ἡμέρας, τὸ ἀνωτέρω συγκρότημα, ἀναχωρῆσαν ἐκ Καρυῶν φθάνει εἰς Πύλην τὴν 0600 τῆς 10ης Νοεμβρίου ὑπὸ συνεχῆ καὶ πάλιν βροχήν.

Ἡ κατὰ βάθος διάταξις τοῦ ΙΙ/28 Τάγματος εἰς τὴν περιοχὴν Κρυσταλλοπηγῆς—Βατοχωρίου, προωθεῖται πρὸς τὴν γραμμὴν ἐπαφῆς τῆς περιοχῆς Κρυσταλλοπηγῆς. Εἰς Βατοχώρι παραμένει μόνον ἡ δύναμις τῶν ἐπηνδρωμένων μονίμων πολυβολείων τοῦ ΙΧ Συνοριακοῦ Τομέως, εἰς δὲ τὴν Κρυσταλλοπηγὴν τὸν αὐχένα δυτικῶς ταύτης καὶ εἰς Ρουσελίτσαν, παραμένει λόχος τοῦ ΙΧ Συνοριακοῦ Τομέως, τὰ ἐπηνδρωμένα πολυβολεῖα καὶ ὁ 28ος Οὐλαμὸς Συνοδείας.

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 89—90.

Αἱ τρεῖς πυροβολαρχίαι βαρέος πυροβολικοῦ, ἀνὰ μία τῶν 85, 105, 155 αἵτινες εἶχον διαταχθῆ τὴν 7ην Δεκεμβρίου ὑπὸ τῆς μεραρχίας ὅπως ταχθῶσι νοτιοανατολικῶς Γκράντο τῆς βορείως Πυξοῦ περιοχῆς, ἤρχισαν νὰ προωθοῦνται διὰ τὰς ἀνωτέρω νέας θέσεις. Ὁμοίως καὶ αἱ δύο πυροβολαρχίαι βαρέος πυροβολικοῦ ἤρχισαν καὶ αὗται νὰ προωθοῦνται εἰς τὸν νέον χῶρον τάξεώς των νοτιοανατολικῶς Μοσχοχώρι.

Τὸ ΙΙ/33 Τάγμα διετέθη ὡς ἐφεδρεῖα τῆς μεραρχίας. Ἀπὸ τῆς 9ης Νοεμβρίου, τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς μεραρχίας ὑπὸ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, τὸ εἰς Ἀνταρτικὸν ἀφιχθὲν ἐξ Ἄγρας, ἔνθα εἶχεν ἐπιστρατευθῆ 2ον Τάγμα Πολυβόλων Θέσεως. Τὸ τάγμα τοῦτο, ἐντολῇ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, διετέθη εἰς τὴν τοποθεσίαν Βάρμπας (πολυβολαρχία καὶ οὐλαμὸς πεζικοῦ) καὶ εἰς Μάλι Μάδι—Σαμοβίτσα (πολυβολαρχία καὶ οὐλαμὸς πεζικοῦ) διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τοποθεσίας ΙΒα.

228. Κατὰ τὴν 10ην Νοεμβρίου, ἐφ' ὁλοκλήρου τοῦ μετώπου τῆς μεραρχίας οὐδεμία ἐπαφὴ ἐσημειώθη μετὰ τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ ὁποίου ἡ μὲν δρᾶσις τοῦ πυροβολικοῦ ὑπῆρξε μετρία, ἡ δὲ τοιαύτη τῆς Ἀεροπορίας μετριωτάτη, λόγῳ τῆς κακῆς καιρικῆς καταστάσεως.

Τὸ 28ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (μεῖον ΙΙ/28 Τάγμα) μετὰ τῆς Ι/XVα πυροβολαρχίας φθάνει τὴν 0600 τῆς 10ης Νοεμβρίου εἰς Πύλην. Ἐκεῖθεν, τεθὲν τὴν 1800 εἰς κίνησιν, ἀφικνεῖται τὴν 2200 μὲ τὴν ὁμάδα διοικήσεως τοῦ συντάγματος, τὸ ΙΙΙ/28 Τάγμα καὶ τὴν πυροβολαρχίαν, εἰς τὴν περιοχὴν Βροντερὸν καὶ μὲ τὸ Ι/28 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Πυξοῦ.

Τὸ ΙΙΙ/90 Τάγμα (πρώην ΙΙ/68), ἀφοῦ παρέδωσε τὴν τοποθεσίαν Βάρμπας εἰς τὸ 2ον Τάγμα Πολυβόλων Θέσεως, ἤρξατο κινούμενον ἀπὸ τῆς νυκτὸς πρὸς τὴν Πύλην ἵνα ἐνταχθῇ εἰς τὸ σύνταγμά του.

Εἰς τὴν διάθεσιν τῆς μεραρχίας ἐτέθη ὑπὸ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ καὶ τὸ 4ον Τάγμα Πολυβόλων Θέσεως, ὅπερ καὶ προωθήθη ἐκ Πισοδερίου πρὸς Πυξὸν ἵνα πλαισιώσῃ τὴν ἐπὶ τῆς ὁροθετικῆς γραμμῆς βάσιν ἐξορμήσεως τοῦ Βορείου Συγκροτήματος τῆς μεραρχίας διὰ τὴν ἐναντίον τοῦ Ἰβὰν ἐπίθεσιν.

229. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 11ης Νοεμβρίου, τὸ ἰταλικὸν πυροβολικὸν ἔβαλλεν ἐναντίον διαφόρων σημείων τοῦ τομέως τῆς μεραρχίας μὲ ἀφθονίαν πυρομαχικῶν, ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος (1). Ἡ ἰταλικὴ Ἀεροπορία ἐπίσης ὑπῆρξε δραστηρία βομβαρδίσασα τὴν γέφυραν Κούλας (δὶς) ἄνευ ἀποτελέσματος, τὴν στενωπὸν Βατοχωρίου, τὸ Ἀνταρτικόν, τὴν Πύλην, τὸ Πισοδέριον καὶ τὸ Βέρνικ.

Τὸ 28ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, (μεῖον ΙΙ/28 Τάγμα), παρέμεινε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας εἰς Βροντερὸν καὶ Πυξόν, ἐνῷ αἱ διοικήσεις τοῦ συντάγματος καὶ τῶν ταγμάτων προβαίνουσιν εἰς τὰς σχετικὰς ἀναγνωρίσεις διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῶν τμημάτων τοῦ συνοριακοῦ τομέως εἰς τὴν περιοχὴν Γκολΐνας. Συγχρόνως ὅλαι αἱ διοικήσεις τῶν συνταγμάτων, ταγμάτων καὶ πυροβολικοῦ τῆς XV Μεραρχίας προβαίνουσιν εἰς τὰς ἀναγκαίας ἀναγνωρίσεις καὶ προετοιμασίας διὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 14ης Νοεμβρίου (1).

Κατὰ τὴν 12ην Νοεμβρίου, οὐδὲν τὸ ἀξιοσημείωτον συνέβη εἰς τὸν τομέα τῆς μεραρχίας καὶ οὔτε ἐπαφή τις ἐσημειώθη μετὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ δραστηριότης τοῦ ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ ἀκολουθεῖ τὴν τακτικὴν τῶν προηγουμένων ἡμερῶν, ἤτοι βολὰς ἐκ τῶν αὐτῶν κατευθύνσεων ἐναντίον τῶν αὐτῶν στόχων. Ἡ ἐπι-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1 Σελ. 96.

κρατοῦσα παρατήρησις ἐκ τοῦ ὑψώματος τοῦ Ἰβὰν (1766.45) κατεχομένου παρὰ τῶν Ἰταλῶν, ἐπιτρέπει εἰς τούτους εὐχερῆ καὶ καλὴν παρακολούθησιν τῶν ἑλληνικῶν κινήσεων εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Πυξοῦ καὶ τὴν τοποθεσίαν ΙΒα, ἀνατολικῶς Μικρᾶς Πρέσπας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τοιαύτην τῆς κοιλάδος τοῦ Δεβόλη ποταμοῦ. Ἡ δρᾶσις τῆς ἰταλικῆς Ἀεροπορίας ὑπῆρξε λίαν σημαντική, βομβαρδισθεισῶν ἰδιαιτέρως τῶν περιοχῶν Πυξοῦ, Βροντεροῦ, Πύλης καὶ τῆς γεφύρας Κούλας ἄνευ ἀποτελεσμάτων.

Κατὰ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας, συμπληροῦται ἡ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Βραστέρια καὶ Γκολίνα ἀντικατάστασις τῶν τμημάτων τοῦ IX Συνοριακοῦ Τομέως ὑπὸ τῶν τοιούτων τοῦ 28ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ τοῦ 4ου Τάγματος Πολυβόλων Κινήσεως. Τὸ 28ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (μεῖον II/28 Τάγμα) ἀντικαθιστᾷ τὰ I καὶ II Τάγματα τοῦ 90οῦ Συντάγματος, διατεθέντος τοῦ μὲν I/28 Τάγματος εἰς τὸ ὕψωμα Βραστέρια, τοῦ δὲ III/28 εἰς τὸ ὕψωμα Γκολίνα. Τὰ ἀντικατασταθέντα τάγματα τοῦ IX Συνοριακοῦ Τομέως ἤχθησαν νοτιοανατολικῶς Γκράντο (1).

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν, προωθήθησαν πρὸς Λαιμὸν ἐπὶ ἁραμπάδων ρυμουλκουμένων ὑπὸ ἀγροτικῶν ἑλκυστήρων (τρακτέρ) σταλεῖσαι ἐκ Θεσσαλονίκης δύο μεγάλαι ἁλιευτικαὶ λέμβοι ἐφωδιασμέναι διὰ κινητήρων Ντῆζελ μετὰ εἰδικοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ναυτικοῦ. Ἡ ἀποστολὴ τούτων συνίστατο εἰς τὴν κάλυψιν τῆς ὑδατίνης περιοχῆς τῆς Μεγάλης Πρέσπας καὶ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῆς μεραρχίας, τὴν ἐπιτήρησιν διὰ περιπολιῶν τῶν νοτίων καὶ νοτιοανατολικῶν ἀκτῶν τῆς Μικρᾶς Πρέσπας καὶ τὴν χρησιμοποίησιν ἐν ἀνάγκῃ τῶν ἀκατίων διὰ τὴν μεταφορὰν μικρῶν τμημάτων πεζικοῦ μετὰ πολυβόλων πρὸς ἀπόβασιν εἰς Πουστέτς, εἰς Σούλιν ἢ καὶ βορειότερον εἰς Γκόριτσα πρὸς ἀπειλὴν ἢ ἀποκοπὴν τμημάτων τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῶν Ἰταλῶν. Ἑκάστη τῶν λέμβων τούτων ἐπηνδρώθη διὰ δύο ὁμάδων μάχης καὶ ἐξωπλίσθη δι' ἑνὸς πολυβόλου (2).

Τὸ ἑσπέρας, προωθοῦνται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ διοικητοῦ τοῦ συντάγματος IX Συνοριακοῦ Τομέως, τὰ διατεθέντα ὑπὸ τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ τμήματα, ἤτοι διμοιρία σκαπανέων διαθέτουσα ἀντιαρματικὰς ὀβίδας, οὐλαμὸς πυροβόλων Δαγκλῆ τῶν 75 (τρία πυροβόλα) δι' ἀντιαρματικὴν βολήν, τέσσαρα ἀντιαρματικὰ τυφέκια τῶν 13,2 καὶ εἷς οὐλαμὸς ἱππικοῦ. Τὰ κτήνη μεταφορᾶς τοῦ οὐλαμοῦ πυροβόλων ἦσαν ὄχι μόνον ἐλλειπῆ ἀλλὰ καὶ εἰς κακὴν κατάστασιν, δι' ὃ καὶ τὰ πυροβόλα μετεφέρθησαν μέχρι Πυξοῦ δι' αὐτοκινήτων.

Τὴν 12ην Νοεμβρίου, διῆλθεν ἐξ Ἀνταρτικοῦ ἡ φάλαγξ τοῦ 23ου συντάγματος Πεζικοῦ τῆς XIII Μεραρχίας καὶ ὄπισθεν αὐτῆς αἱ λοιπαὶ μονάδες τῆς μεραρχίας ταύτης (3). Αὕτη εἶχε μεταφερθῆ σιδηροδρομικῶς ἐξ Ἀλεξανδρουπόλεως εἰς Φλώριναν καὶ συνεκεντροῦτο εἰς τὴν περιοχὴν Βατοχωρίου, ἔνθα καὶ ὁ σταθμὸς διοικήσεώς της. Ἡ ἐν λόγῳ μεραρχία εἶχε τεθῆ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, αἱ δὲ μονάδες εἶχον σταθμεύσει τὴν νύκτα τῆς 13ης Νοεμβρίου εἰς τὴν περιοχὴν Ἀνταρτικοῦ—Βατοχώρι.

Ἡ 13η Νοεμβρίου, παραμονὴ τῆς κατὰ τῆς Μόροβας καὶ Ἰβὰν ἐπιθέσεως, διῆλθεν ἐν ἠρεμίᾳ, ἐξαιρέσει τοῦ ἰταλικοῦ πυροβολικοῦ καὶ τῆς Ἀεροπορίας, ἅτινα ἐπέδειξαν μεγάλην δραστηριότητα. Ἡ γέφυρα τῆς Κούλας ὡς καὶ ἡ ὁδὸς ἡ ἄγουσα ἀπὸ τῆς Πύλης πρὸς τὴν γέφυραν Κούλας καὶ ἀπὸ Κούλας πρὸς Λαιμὸν καὶ ἡ στενωπὸς τοῦ Βατοχωρίου, ὑπῆρξεν ὁ διηνεκὴς στόχος τούτων ἄνευ ὅμως ἀποτελέσματος. Τὴν μεσημβρίαν ὁλόκληρον τὸ II/90 Τάγμα εἶχε συγκεντρωθῆ

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 100—101.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 102.
(3) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 104.

εἰς τὴν περιοχὴν νοτίως τοῦ ὑψώματος Γκράντο καταλαβὸν θέσιν τὴν νύκτα παρὰ τὸ ὕψωμα Λόκβατ (1).

Τὰς πρωϊνὰς ὥρας, ἀποστέλλεται ὑπὸ τῆς μεραρχίας πρὸς τοὺς διοικητὰς τῶν μονάδων ἡ διαταγὴ ἐπιχειρήσεων της, διὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 14ης Νοεμβρίου, τῆς ὁποίας αἱ γενικαὶ γραμμαὶ εἶχον ὡς ἑξῆς (2).

Ἡ μεραρχία ἐν πρώτῃ φάσει, θὰ ἐφαρμόσῃ τὴν κυρίαν προσπάθειαν κατὰ τὸν ἄξονα Γκολίνα—Πρίγκνα—Ρακίσκα—Λέσκα καὶ ὕψωμα 1480 πρὸς κατάληψιν τῆς κυρίας κορυφογραμμῆς 1421 Λέσκα—1480.

Ἐν δευτέρᾳ φάσει, θὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τρόπον ὥστε νὰ περισχέσῃ ἀπὸ Βορρᾶ καὶ ἀπὸ Νότου τὴν κορυφὴν τοῦ Ἰβὰν καὶ καταλάβῃ τὴν στενωπὸν τοῦ Τσαγκόνι. Ὥρα ἐξορμήσεως ἡ 0630 τῆς 14ης Νοεμβρίου, ἄνευ προπαρασκευῆς πυροβολικοῦ.

Τὸ Βόρειον Συγκρότημα ὑπὸ τὸν Δ/τὴν τοῦ 90οῦ Συντάγματος μὲ σταθμὸν διοικήσεως τὸ ὕψωμα Γκράντο, ἀπετελέσθη ἐκ τῆς διοικήσεως τοῦ 90οῦ Συντάγματος Πεζικοῦ, ἐκ τῶν I καὶ III Ταγμάτων τοῦ 90οῦ Συντάγματος, τοῦ 3ου Λόχου προκαλύψεως τοῦ IX Συνοριακοῦ Τομέως, ἓξ ἀντιαρματικῶν τυφεκίων τῶν 13,2, διμοιρίας σκαπανέων διαθετούσης ἀντιαρματικὰς ὀβίδας, οὐλαμοῦ πυροβόλων τῶν 75 Δαγκλῆ (3 πυροβόλα) δι'ἀντιαρματικὴν ἀποστολὴν καὶ οὐλαμοῦ ἱππικοῦ. Ὡς πυροβολικὸν ἀμέσου ὑποστηρίξεως, τὸ συγκρότημα διέθετεν ἀνὰ μίαν πεδινὴν πυροβολαρχίαν τῶν 75 καὶ ἀνὰ μίαν ὀρειβατικὴν πυροβολαρχίαν τῶν 105. Ὁ 33ος Οὐλαμὸς Συνοδείας εὑρίσκετο ἐν κινήσει βορειοανατολικῶς Πύλης. Ὁ ἄξων ἐνεργείας τοῦ Βορείου Συγκροτήματος ἐστοιχίσθη διὰ τῶν σημείων Γκράντο—Λόκβατ—Ἰβὰν (1766—45)—Σβέντζι.

Τὸ Κεντρικὸν Συγκρότημα, ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ 28ου Συντάγματος Πεζικοῦ, μὲ σταθμὸν διοικήσεως νοτιοανατολικῶς Πυξοῦ, περιέλαβε τὸ 28ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (μεῖον τοῦ II Τάγματός του καὶ τοῦ οὐλαμοῦ συνοδείας του). Ὡς πυροβολικὸν ἀμέσου ὑποστηρίξεως τοῦ Κεντρικοῦ Συγκροτήματος διετέθη μικτὴ πυροβολαρχία ἐκ δύο οὐλαμῶν τῶν 75 καὶ 105. Ἄξων ἐπιθέσεως: Γκολίνα—Πρίγκνα—Ρακίτσκα—1421—Λεύκα—1480.

Τὸ Νότιον Συγκρότημα, ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ 33ου Συν/τος Πεζικοῦ, μὲ σταθμὸν διοικήσεως τὸ ὀρόσημον Παπαδήμα, ἀπετελέσθη ἀπὸ τὸ 33ον Σύνταγμα, (μεῖον II/33 Τάγματος καὶ 33ου Οὐλαμοῦ Συνοδείας). Τὸ πυροβολικὸν ἀμέσου ὑποστηρίξεως τοῦ συγκροτήματος τούτου περιέλαβε μίαν ὀρειβατικὴν μοῖραν τῶν 75 ἐξ ἑπτὰ πυροβόλων καὶ τὸν 28ον Οὐλαμὸν Συνοδείας. Ὡς ἀποστολὴ τούτου ὡρίσθη:

—Κάλυψις καὶ προστασία τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας τοῦ πρὸς Βορρᾶν ἐν τῇ χερσονήσῳ Πυξοῦ δρῶντος 28ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

—Κάλυψις τοῦ πρὸς Νότον δρῶντος 32ου Συντάγματος Πεζικοῦ IX Μεραρχίας.

—Ἐξασφάλισις πάσῃ θυσίᾳ τῆς τοποθεσίας Γκρέμνια—Βερνὶκ—Μπίγλιστα.

Συνδετικὸν συγκρότημα μεταξὺ τοῦ Νοτίου Συγκροτήματος τῆς XV Μεραρχίας καὶ τῆς IX Μεραρχίας περιελάμβανε τὸ II/28 Τάγμα ἀρθρωτῶς διατεταγμένον δυτικῶς τῆς στενωποῦ Κρυσταλλοπηγῆς, καὶ ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων 904, 1219, 1249 καὶ Πρίσο. Ἐπίσης περιελάμβανε καὶ τὸν 1ον Λόχον Προκαλύψεως τοῦ IX Συνοριακοῦ Τομέως τεταγμένον ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων Ρουσελίτσας, Κρυσταλλοπηγῆς καὶ Σαμοβίτσας. Τὸ συνδετικὸν τοῦτο συγκρότημα διέθετε δύο πυροβόλα τῶν 37 ὡς ἀντιαρματικά, τεταγμένα παρὰ τὸ ἰταλικὸν τελωνεῖον εἰς τὴν δημοσίαν

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 106.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 707/Α/1. Σελ. 107—124.

ὁδόν, ὀκτὼ τυφέκια ἀντιαρματικὰ τῶν 13,2 κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ Κρυσταλλοπηγῆς μέχρι Καπετίστης καὶ ὡς πυροβολικὸν δύο πεδινὰς πυροβολαρχίας τεταγμένας νοτίως τῆς Κρυσταλλοπηγῆς ὡς πυροβολικὸν ἀμέσου ὑποστηρίξεως τοῦ συγκροτήματος καὶ ὡς ἀντιαρματικὸν τοιοῦτον.

Τὸ πυροβολικὸν συνόλου τῆς μεραρχίας εἶχεν ὑποδιαιρεθῆ εἰς δύο ὁμάδας. Τὴν Α' 'Ομάδα ὑπὸ τὸν διοικητ.ιν τοῦ Συντάγματος Βαρέος Πυροβολικοῦ ἐκ δύο πυροβολαρχιῶν, μιᾶς τῶν 85 καὶ μιᾶς τῶν 155, ἥτις θὰ ἕδρα ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ Νοτίου καὶ Συνδετικοῦ Συγκροτήματος καὶ Β' 'Ομάδα ὑπὸ τὸν διοικητὴν τοῦ XV 'Ορ. Πυροβολικοῦ ἐκ μιᾶς πυροβολαρχίας τῶν 85, μιᾶς τῶν 105 καὶ μιᾶς τῶν 155 ἥτις θὰ ἕδρα ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ Βορείου καὶ τοῦ Κεντρικοῦ Συγκροτήματος.

'Ως ἐφεδρεῖα τῆς μεραρχίας διετίθεντο τὸ ΙΙ/90 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Γκράντο, τὸ ΙΙ/33 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Βέρνικ καὶ ἐπὶ τῶν δυτικῶς τούτου ὑψωμάτων καὶ τὸ ΙΙ/28 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν δυτικῶς Μοσχοχώρι καὶ Κρυσταλλοπηγῆς. Τὰ δύο τελευταῖα τάγματα προεβλέπετο, μετὰ τὴν ἀντικατάστασίν των ὑπὸ τμημάτων τῆς εἰσερχομένης εἰς τὸν τομέα XIII Μεραρχίας, νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Βορείου Συγκροτήματος, τὸ μὲν ΙΙ/28 μετὰ τοῦ 28ου Οὐλαμοῦ Συνοδείας εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ συντάγματός των, τὸ δὲ ΙΙ/33 εἰς τὴν περιοχὴν Ρακίτσκας εἰς τὴν διάθεσιν τῆς μεραρχίας του.

Τὴν νύκτα τῆς 13ης Νοεμβρίου ἐκινήθη ἐξ 'Ανταρτικοῦ εἰς Πύλην ὁ σταθμὸς διοικήσεως τῆς μεραρχίας, ὅστις ἤρξατο λειτουργῶν ἀπὸ τῆς 0500 τῆς 14ης Νοεμβρίου. Προκεχωρημένον κέντρον πληροφοριῶν τῆς μεραρχίας ὠργανώθη καὶ ἐλειτούργησεν ἀπὸ τοῦ μεσονυκτίου τῆς 13 πρὸς 14 Νοεμβρίου παρὰ τὸ χωρίον Πυξός.

230. Διὰ τῆς καταλήψεως τῶν ὑψωμάτων 1137, 1165 καὶ 1219, ὡς καὶ ἐκείνων ἅτινα εἶχον καταληφθῆ ἐκ προηγουμένων ἐπιθετικῶν ἐγχειρημάτων, τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ ἔθεσεν ὑπὸ τὴν κατοχήν του εὐνοϊκὰς βάσεις ἐξορμήσεως διὰ τὰς κατὰ τῆς Μόροβας καὶ τοῦ 'Ιβὰν προσεχεῖς ἐπιθέσεις του. 'Επὶ πλέον, τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα ἀπέκτησαν ἠθικὴν ὑπεροχὴν ἔναντι τοῦ ἀντιπάλου, καίτοι οὗτος διέθετεν ἄφθονα ὑλικὰ μέσα καὶ μεγάλην ἀεροπορικὴν δύναμιν. Τὰ ἐμφανισθέντα ἰταλικὰ ἅρματα μάχης ἔδρασαν μετὰ δισταγμοῦ, καθηλωθέντα καὶ ἀπωθηθέντα διὰ τῆς βολῆς τοῦ ἑλληνικοῦ πυροβολικοῦ καὶ ἡ δρᾶσις των ἐξεδηλώθη κυρίως κατὰ συμπτυσσομένων ἰταλικῶν τμημάτων, τὰ ὁποῖα ἐπολυβόλουν, ὡς καὶ κατὰ στοιχείων ἀλβανικοῦ τάγματος ἅτινα ὑποχωροῦντα λόγῳ τῆς πιέσεως τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων, δὲν ἐσταμάτησαν, παρὰ κατόπιν τοῦ κατὰ τούτων ἐκτοξευθέντος πυρὸς τῶν ἰταλικῶν ἁρμάτων.

Κατόπιν τῆς ὑπαγωγῆς τῆς ΙΧ Μεραρχίας εἰς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ καὶ τῆς ΧΙ τοιαύτης εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, τὸ Γ' ΣῶμαΣτρατοῦ ἀπετελέσθη ἀπὸ τῆς 6ης Νοεμβρίου ἐκ τῶν Χ, ΙΧ καὶ XV Μεραρχιῶν ἀνεπτυγμένων ἐν πρώτῃ γραμμῇ καὶ ἐκ τῆς μόλις ἀφιχθείσης XIII Μεραρχίας ἐν 2ῳ κλιμακίῳ.

Τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ διέθετεν ἐπὶ πλέον δύο συντάγματα βαρέος πυροβολικοῦ καὶ τρία τάγματα πολυβόλων.

Τὸ ἑσπέρας τῆς 13ης Νοεμβρίου εἶχον τερματισθῆ αἱ ἀναγνωρίσεις καὶ αἱ προπαρασκευαὶ καὶ αἱ μεραρχίαι εἶχον λάβει τὴν διαταγὴν ἐπιθέσεως.

Ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ πολέμου.

231. Τὰ μέχρι τοῦδε ἐκτεθέντα εἰς τὸν παρόντα τόμον γεγονότα ἀφορῶσι τὴν πρώτην περίοδον τοῦ Ἑλληνο—Ἰταλικοῦ πολέμου ἀρξαμένην τὴν 28ην Ὀκτωβρίου καὶ λήξασαν τὴν 13ην Νοεμβρίου. Εἶναι ἡ περίοδος καθ' ἣν ἀφοῦ ἀρχικῶς ἀντιμετωπίσθη ἡ κρίσιμος περίοδος τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς Ἰταλικῆς εἰσβολῆς, ἐπετεύχθη ἡ ἀπόκρουσις ταύτης καὶ ἡ ἐξάλειψις τοῦ δημιουργηθέντος ἐν Πίνδῳ βαθέος καὶ εὐρέος θύλακος.

Βραχεῖα ἀνασκόπησις τῶν γεγονότων δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπος. Οἱ Ἰταλοί, ἐξασκήσαντες ἰσχυρὰν πίεσιν κατὰ τῶν ἐν Ἠπείρῳ καὶ Πίνδῳ ἑλληνικῶν δυνάμεων, ἐτήρησαν ἀμυντικὴν στάσιν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας.

Εἰς τὸν τομέα τῆς Ἠπείρου, ἡ VIII Μεραρχία ἐπιτυγχάνει νὰ συγκρατήσῃ τὸν ἀντίπαλον καὶ νὰ συντρίψῃ πρὸ τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας—Καλαμᾶ τὰς ἐπανειλημμένας ἰσχυρὰς δι' ἁρμάτων μάχης ἐπιθέσεις αὐτοῦ, ἐξαιρέσει τοῦ τομέως Θεσπρωτίας, ἔνθα αἱ ἐκεῖ μικραὶ ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἐξηναγκάσθησαν πρὸ τῆς μεγάλης ὑπεροχῆς τῶν Ἰταλῶν νὰ συμπτυχθῶσι μέχρι τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ. Ἐνισχυθεῖσαι, ἀποκατέστησαν τὴν τοποθεσίαν τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ μέχρι τῆς Ἡγουμενίτσης. Εἰς τὸν τομέα τῆς Πίνδου ἡ συντριπτικὴ ὑπεροχὴ τῶν Ἰταλῶν ἔναντι τῶν ὀλιγαρίθμων ἐκεῖ ἑλληνικῶν δυνάμεων, ἀναγκάζει ταύτας νὰ συμπτυχθῶσιν εἰς μέγα βάθος μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν διείσδυσιν τῶν Ἰταλῶν μέχρι τῆς Βωβούσης, ἀπειλούντων νὰ ὑπερκεράσωσιν ἐξ Ἀνατολῶν τὰς ἐν Ἠπείρῳ δυνάμεις.

Διὰ ταχυτάτης συγκεντρώσεως τῶν ἐγγὺς τῆς Πίνδου διαθεσίμων δυνάμεων καὶ τοῦ ἐπιτυχοῦς ἀμυντικοῦ ἀγῶνος εἰς τὴν Ἤπειρον, ἐφράχθη τὸ ρῆγμα, ἡ τοποθεσία Ἐλαία–Καλαμᾶς, δὲν παρεβιάσθη καὶ ἐπὶ πλέον αἱ ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἐκινήθησαν ἐπιθετικῶς. Ἡ 13η Νοεμβρίου, εὑρίσκει τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα εἰς τὸ δεξιὸν τῆς παρατάξεως, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας ἔνθα ἔχουσι καταλάβει σπουδαῖα ἐδαφικὰ σημεῖα πέραν τῶν ἀλβανικῶν συνόρων, ἕτοιμα πρὸς ἐπίθεσιν διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τῆς Μόροβας καὶ τοῦ κόμβου συγκοινωνιῶν Κορυτσᾶς. Εἰς τὴν Πίνδον καὶ Ἤπειρον ἔχουν ἀνακαταλάβει τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους (1).

Τὸ Ἰταλικὸν σχέδιον ἐπιχειρήσεων ἀνετράπη. Ἡ πρὸς τὴν Πίνδον διείσδυσις τῶν Ἰταλικῶν μονάδων, μὴ τροφοδοτηθεῖσα δι' ἐπαρκῶν δυνάμεων κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς εἰσβολῆς, ἀλλὰ καὶ ἐν συνεχείᾳ μετὰ τὰς πρώτας αὐτῆς ἐπιτυχίας, ἀνεκόπη καὶ ἐματαιώθη ἡ ἀπειλὴ τῆς ἀποκοπῆς καὶ ὑπερκεράσεως τῶν δυνάμεων Ἠπείρου. Παντοῦ ὁ Ἰταλικὸς Στρατὸς μετέπεσεν εἰς τὴν ἄμυναν.

Ἐπὶ πλέον, τὸ μαχητικὸν πνεῦμα τῶν ἀγωνισθέντων ἐπὶ τόπου ἑλληνικῶν τμημάτων, ὡς καὶ τῶν διὰ συντόνων πορειῶν κινουμένων πρὸς τὸ μέτωπον μονάδων ἐξυψώθη, ἐνῷ τῶν Ἰταλῶν κατέπεσε.

232. Οἱ κατὰ τὴν περίοδον ἀπὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου μέχρι 13ης Νοεμβρίου διεξαχθέντες ἀγῶνες παρουσιάζουν τὰ κατωτέρω οὐσιώδη χαρακτηριστικὰ διὰ τοὺς Ἕλληνας μαχητάς:

α) Διὰ πρώτην φορὰν ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἀντιμετώπισε Στρατὸν μεγάλης

---

(1) Σχεδιάγραμμα 18.

Εὐρωπαϊκῆς Δυνάμεως, ἐφωδιασμένον μὲ σύγχρονα μέσα, καὶ ἰδιαιτέρως ἅρματα μάχης καὶ ἰσχυρὰν Ἀεροπορίαν, διὰ τὴν ἐναντίον τῶν ὁποίων ἄμυναν διέθετεν ἐντελῶς περιωρισμένα μέσα.

β) Εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους ἔλαβον μέρος ἐκτὸς τῶν ὀλίγων πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου ἐπιστρατευθεισῶν μονάδων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, σημαντικὸς ἀριθμὸς ἑτέρων μονάδων, αἵτινες ἐπεστρατεύθησαν μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου καὶ μετεφέρθησαν ἐσπευσμένως εἰς τὸ μέτωπον, κατόπιν μεγάλων νυκτερινῶν πορειῶν, μήκους 250 μέχρι 400 χιλιομέτρων. Αἱ Ἰταλικαὶ μεραρχίαι ἦσαν ἀπὸ μακροῦ χρόνου ἐπιστρατευμέναι καὶ συγκεκροτημέναι.

γ) Τὰ ἑλληνικὰ τμήματα ἀντιμετώπισαν κατὰ τοὺς ἀγῶνας των εἰς τὸν Τομέα Πίνδου ἐξαιρετικὰς δυσχερείας ἀνεφοδιασμοῦ εἰς πυρομαχικὰ καὶ τρόφιμα. Τὰ ὠθούμενα ταχέως ἅμα τῇ ἐπιστρατεύσει των τοιαῦτα,ἐστεροῦντο τῶν προβλεπομένων κτηνῶν, ἕνια δὲ τούτων μετεφέρθησαν δι' αὐτοκινήτων καὶ ἐστερήθησαν τῶν ζωϊκῶν μέσων μεταφορᾶς κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τοῦ πολέμου.

Αὐτοκίνητα διὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν τμημάτων ἠδύναντο νὰ προωθηθῶσι μόνον μέχρι Νεστορίου, Μόρφης, Δούτσικου καὶ Μετσόβου. Αἱ ὁδοὶ πρὸς Νεστόριον καὶ Δούτσικον κατέστησαν εὐθὺς μετὰ τὰς πρώτας βροχὰς τοῦ Νοεμβρίου σχεδὸν ἄβατοι εἰς τροχόν. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐντελῶς πτωχὴ εἰς πόρους ὀρεινὴ περιοχὴ τῆς Πίνδου, δοκιμασθεῖσα σκληρῶς ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, εἶχεν ἐξαντλήσει τοὺς ὀλίγους διατιθεμένους ἐπιτοπίους πόρους εἰς βαθμὸν τοιοῦτον, ὥστε μετὰ τὴν ἀνακατάληψιν ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων τῆς περιοχῆς ταύτης, νὰ γεννηθῇ ζήτημα διατροφῆς καὶ ἀνεφοδιασμοῦ καὶ αὐτῶν τούτων τῶν κατοίκων.

Πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν μαχομένων τμημάτων, ἐχρησιμοποιήθησαν σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ ὁμάδες ἐκ χωρικῶν, γυναικῶν καὶ παιδίων προσερχομένων αὐθορμήτως, καὶ κινουμένων πεζῇ μὲ τοὺς φόρτους ἐπ' ὤμου, ὑπὸ λίαν δυσμενεῖς καιρικὰς καὶ ἐδαφικὰς συνθήκας. Οἱ κάτοικοι τῆς Πίνδου παρουσίασαν οὕτω λαμπρὸν παράδειγμα πατριωτισμοῦ καὶ ὑψηλὸν δεῖγμα καθήκοντος διὰ τοὺς μαχητὰς τῆς πατρίδος των. Ἡ χορήγησις ἐντελῶς περιωρισμένης μερίδος τροφῆς εἰς τοὺς ἄνδρας τῶν ἑλληνικῶν τμημάτων τῆς περιοχῆς ταύτης, ἀπετέλεσε σχεδὸν τὸν κανόνα καὶ εἰς πλείστας περιπτώσεις οὐδεμία κἂν χορήγησις ἐγίνετο.

δ) Ἡ ἐπιτυχὴς διεξαγωγὴ τῶν πρώτων τούτων ἐπιχειρήσεων, ἐτόνωσεν εἰς σημαντικώτατον βαθμὸν τὸ ἠθικὸν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τῆς χώρας.

Κατὰ τὸ διάστημα τῶν 17 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου μέχρι 13ης Νοεμβρίου, ἡ μεταφορὰ καὶ ἡ συγκέντρωσις τῶν ἐπιστρατευομένων ἑλληνικῶν δυνάμεων ἐξετελέσθησαν κανονικῶς εἰς χρόνον καὶ τόπον χωρὶς ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία νὰ διακόψῃ ἢ παρακωλύσῃ τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἑλληνικῶν μονάδων.

233. Ἡ πραγματοποιηθεῖσα συγκέντρωσις τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ Σχεδίου ἐκστρατείας ΙΒα καὶ προσηρμόζετο πρὸς τὴν ἐν τῷ μετώπῳ δημιουργουμένην ἑκάστοτε κατάστασιν. Μετὰ τὴν ἀρχικῶς ἐπιτυχῆ ἀντιμετώπισιν τῆς ἰταλικῆς ἐπιθέσεως εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ τὴν Πίνδον, ἡ Ἀνωτάτη Στρατιωτικὴ Ἡγεσία, ἀναπροσαρμόζουσα τὸ σχέδιον ἐπιχειρήσεων, ἀπεφάσισεν, ὅπως εἰς τὸ μέτωπον τῆς Βορειοδυτικῆς Μακεδονίας ἀναλάβῃ ἀπὸ τῆς 14ης Νοεμβρίου ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις εὐρείας κλίμακος πρὸς κατάληψιν τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Μόροβας καὶ τοῦ κόμβου συγκοινωνιῶν Κορυτσᾶς. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, ἐκτὸς τῶν ὑφισταμένων ἤδη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ ΙΧ Μεραρχίας Πεζικοῦ καὶ IV Ταξιαρχίας Πεζικοῦ συμπληρωθείσης ἐν μέρει καὶ μετονομασθείσης εἰς XV Μεραρχίαν Πεζικοῦ, αἱ ὁποῖαι ἐτήρουν τὸ μέτωπον καὶ

διεξῆγον τὰς μέχρι τοῦδε ἐπιχειρήσεις, προωθήθησαν αἱ Χ, ΧΙ καὶ ΧΙΙΙ Μεραρχίαι Πεζικοῦ. Ἐκ τούτων, ἡ μὲν Χ Μεραρχία εἶχεν ἤδη λάβει τὴν ἐπὶ τοῦ μετώπου διάταξιν διὰ τὰς κατὰ τῆς Μόροβας ἐπιχειρήσεις, αἱ δὲ ΧΙ καὶ ΧΙΙΙ Μεραρχίαι εὑρίσκοντο ἐγγὺς τοῦ μετώπου ὡς ἐφεδρεῖαι τοῦ ΤΣΔΜ.

Εἰς τὸ μέτωπον τῆς Πίνδου, ἡ Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Ἡγεσία εἶχεν ἀποφασίσει νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας διὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐκ τῶν Ι Μεραρχίας, V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ καὶ τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ διὰ τὴν ἀνακατάληψιν τοῦ ὑπολοίπου ἐθνικοῦ ἐδάφους τοῦ τομέως τούτου καὶ διὰ τὴν προώθησιν δυνάμεων δυτικώτερον διὰ τὴν εἰ δυνατὸν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως τῆς ὁδοῦ Μέρτζανη—Κορυτσά.

Ἐκ παραλλήλου, εἰς τὸ μέτωπον Ἠπείρου θὰ ἀνελαμβάνοντο ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι πρὸς ἀπόρριψιν τῶν Ἰταλικῶν δυνάμεων ἐκτὸς τοῦ ἐθνικοῦ ἐδάφους. Πρὸς τοῦτο, ἐκτὸς τῆς ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ εὑρισκομένης μέχρι τοῦδε VIII Μεραρχίας Πεζικοῦ, ἐνισχυμένης διὰ τῶν 42ου καὶ 39ου Συνταγμάτων Εὐζώνων καὶ δύο ταγμάτων τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας, προωθήθη διὰ Μετσόβου πρὸς τὸν Τομέα Ἐλαίας ἡ ΙΙ Μεραρχία Πεζικοῦ, ἥτις τὴν 13ην Νοεμβρίου ἐπλησίαζε μὲ τὰ πρῶτα της στοιχεῖα τὸ μέτωπον καὶ ἡ ΙΙΙ Μεραρχία Πεζικοῦ ἀπὸ Πελοποννήσου δι' Αἰτωλοακαρνανίας, ἥτις τὴν 13ην Νοεμβρίου συνεκεντροῦτο εἰς Ἀμφιλοχίαν. Ἅπασαι αἱ δυνάμεις τοῦ Θεάτρου Ἠπείρου ὑπήγοντο εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, ὑπαγόμενον εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον.

Τὴν 13ην Νοεμβρίου, μία μεραρχία πεζικοῦ ἡ IV, καὶ μία ταξιαρχία πεζικοῦ ἡ XVI, συνεκεντροῦντο ἡ μὲν πρώτη εἰς τὴν περιοχὴν Κρανιά—Κουτσούφλιανη βορειοδυτικῶς Καλαμπάκας, ἡ δὲ δευτέρα εἰς τὴν περιοχὴν δυτικῶς Λαρίσης. Ἑτέρα μεραρχία, ἡ XVII, εὑρίσκετο συγκεντρωμένη εἰς τὴν περιοχὴν Κοζάνης. Αἱ δυνάμεις αὗται προωρίζοντο ὡς ἐφεδρεῖα τοῦ Ἀρχιστρατήγου.

Ἐν τῷ συνόλῳ, τὴν 13ην Νοεμβρίου προσανατολίζονται εἰς τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον 11 μεραρχίαι πεζικοῦ, 1 μεραρχία ἱππικοῦ καὶ 2 ταξιαρχίαι πεζικοῦ, τινὲς τῶν ὁποίων ἀπεσπάσθησαν ἐκ τοῦ Βουλγαρικοῦ Θεάτρου Ἐπιχειρήσεων, εἰς ὃ ἡ γενικὴ κατάστασις ἐπέτρεψε τὴν μείωσιν τῶν δυνάμεών του (1) ἤτοι :

(1) Σχεδιάγραμμα 18.

Μέτωπα ἐπιχειρήσεων.	Μ. Μονάδες	Ὑπαγωγὴ εἰς Σώμ. Στρατοῦ	Δύναμις περίπου		
			εἰς ἄνδρ.	εἰς πυρ/λα	εἰς κτήνη
Διὰ τὸ μέτωπον Β. Δ. Μακεδονίας	X Μεραρχία IX Μεραρχία XV Μεραρχία Μ. Μ. Μ.	Ὑπὸ τὸ Γ'. Σ. Στρατοῦ	11.000 17.000 15.000 14.000	22 30 22 72	4.000 7.000 5.000 4.000
		Σύνολον	57.000	146	20.000
Διὰ τὸ μέτωπον Πίνδου	V Ταξιαρχία I Μεραρχία Ταξιαρχ. Ἱππικοῦ Μ.Μ.Μ.	Ὑπὸ τὸ Β'. Σ. Στρατοῦ	5.000 12.000 2.000 13.000	30 84	1.500 7.000 2.000 8.000
		Σύνολον	32.000	114	18.500
Ἐφεδρεῖα ΤΣΔΜ	XI Μεραρχία XIII Μεραρχία		13.000 10.000	22 30	5.000 6.500
		Σύνολον	23.000	52	11.500
Διὰ τὸ μέτωπον Ἠπείρου	VIII Μεραρχία II Μεραρχία III Μεραρχία Μεραρχ. Ἱππικοῦ Μ.Μ.Μ.	Ὑπὸ τὸ Α'. Σ. Στρατοῦ	35.000 13.000 13.000 7.000 12.000	48 30 30 12 84	12.000 5.600 5.600 4.800 7.000
		Σύνολον	80.000	184	35.000
Γενικαὶ ἐφεδρεῖαι Ἀρχιστρατήγου	XVII Μεραρχία IV Μεραρχία XVI Ταξιαρχία		17.000 16.000 7.000	30 30	7.000 6.000 2.000
		Σύνολον	40.000	60	15.000
Σύνολον δυνάμεων Ἀλβανικοῦ Θεάτρου Ἐπιχειρήσεων			232.000	556	100.000

Ἡ V Μεραρχία (Κρήτης) δυνάμεως 13.000 περίπου ἀνδρῶν καὶ 4.500 κτηνῶν εἶχεν ἤδη διαταχθῆ ὅπως, μεταφερομένη ἀτμοπλοϊκῶς, ἀποβιβασθῇ εἰς Θεσσαλονίκην ὡς ἐφεδρεῖα καὶ αὐτὴ τοῦ Ἀρχιστρατήγου.

Ἡ συγκέντρωσις τῶν πρὸς Ἀλβανίαν ἑλληνικῶν δυνάμεων δὲν παρεκωλύθη ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας, ἀντιμετωπίσθησαν ὅμως δυσχέρειαι κινήσεως καὶ μεταφορῶν, ὀφειλόμεναι εἰς τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ σιδηροδρομικοῦ δικτύου, εἰς ἔλλειψιν διαθεσίμων μεταφορικῶν αὐτοκινήτων καὶ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν τῶν ἀκραίων σιδηροδρομικῶν σταθμῶν ἀπὸ τοῦ μετώπου, ἔνθα ὑπῆρχον κυρίως ἡμιονικαὶ ὁδεύσεις καὶ ἐλάχισται ὁδοὶ βαταὶ εἰς τροχὸν εἰς πᾶσαν ἐποχήν.

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ἐπραγματοποιήθη καὶ ἐπερατώθη καὶ ἡ συγκέντρωσις τῶν ὑπολειπομένων δυνάμεων εἰς τὸ πρὸς Βουλγαρίαν Θέατρον Ἐπιχειρήσεων, ἤτοι τῶν VI, VII, XIV καὶ XII Μεραρχιῶν, συνολικῆς δυνάμεως περὶ τὰς 57.000 ὁπλιτῶν καὶ 20.000 κτηνῶν.

Ἅπασαι αἱ ἀνωτέρω μονάδες τοῦ τε πρὸς Ἀλβανίαν καὶ Βουλγαρίαν Θεάτρου Ἐπιχειρήσεων μετὰ τῶν μὴ μεραρχιακῶν τοιούτων, καὶ τῶν ἐν γένει ὑπηρεσιῶν, ἀνήρχοντο περίπου εἰς 300.000 ἄνδρας καὶ 125.000 κτήνη.

Ἡ διάταξις ἐξ ἄλλου τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ ἔναντι τῆς ἑλληνικῆς παρατάξεως εἶχεν ὡς ἑξῆς τὸ ἑσπέρας τῆς 13ης Νοεμβρίου 1940 (1). Διοικητὴς Ὁμάδος Στρατιῶν Στρατηγὸς Σοντοῦ.

Μέτωπα Ἐπιχειρήσεων	Ἰταλικαὶ δυνάμεις		Ἑλληνικαὶ δυνάμεις	
	Μ. Μονάδες	Ὑπαγωγή	Μ. Μονάδες	Ὑπαγωγή
Διὰ τὸ μέτωπον Β. Δ. Μακεδονίας	29η Μεραρχία 19η Μεραρχία 49η Μεραρχία 53η Μεραρχία 2α Μεραρχία Ἀλπινιστῶν Τριεντίνο. 4ον Σύν/μα Βερσαλλιέρων 8ον δὶς Σύν/μα Ἀλπινιστῶν.	9η Στρατιὰ (Στρατηγὸς Νάσσι).	XV Μεραρχία IX Μεραρχία X Μεραρχία	Ὑπὸ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ
Διὰ τὸ μέτωπον Πίνδου.	47η Μεραρχία Μπάρι. IIIη Μεραρχία Ἀλπινιστῶν. 1ον Σύν/μα Βερσαλλιέρων	9η Στρατιὰ (Στρατηγὸς Νάσσι)	V Ταξιαρχία I Μεραρχία Ταξιαρχία Ἱππικοῦ	Ὑπὸ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ
Ἐφεδρεία ΤΣΔΜ			XI Μεραρχία XIII Μεραρχία	
Διὰ τὸ μέτωπον Ἠπείρου	23η Μεραρχία Φερράρα 51η Μεραρχία Σιέννα 131η Μεραρχία Κενταύρων Παραλιακὸν συγκρότημα 2ον Σύν/μα Βερσαλλιέρων	11η Στρατιὰ (Στρατηγὸς Τζελόζο)	VIII Μεραρχία II Μεραρχία III Μεραρχία Μεραρχία Ἱππικοῦ	Ὑπὸ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ
Γενικαὶ ἐφεδρεῖαι Ἀρχιστρατήγου	37η Μεραρχία Μοδένα		XVII Μεραρχία IV Μεραρχία XVI Ταξιαρχία	
Σύνολον	240–250.000 περίπου		230.000 περίπου	
Σύνολον Μονάδων	10 Μεραρχίαι Πεζικοῦ 1 Τεθωρακισμένη Μεραρχία 4 Συντάγματα Πεζικοῦ		11 Μεραρχίαι Πεζικοῦ 1 Μεραρχία Ἱππικοῦ 2 Ταξιαρχίαι Πεζικοῦ	

Αἱ ὑπάρχουσαι τὴν 28ην Ὀκτωβρίου ἐν Ἀλβανίᾳ ἰταλικαὶ στρατιωτικαὶ δυνάμεις ἐνισχύθησαν διὰ τῶν κάτωθι μονάδων μεταξὺ 1ης καὶ 13ης Νοεμβρίου.

Τῆς 47ης Μεραρχίας Μπάρι μὲ διοικητὴν τὴν Στρατηγὸν Ζακόμι ἐκ τῶν 49ου καὶ 50οῦ Συνταγμάτων Πεζικοῦ καὶ τοῦ 49ου Συντάγματος Πυροβολικοῦ. Αὕτη, ἀποβιβασθεῖσα εἰς Αὐλῶνα ἀπὸ 1—3 Νοεμβρίου, ἤρχισεν ἀπὸ 3 Νοεμβρίου νὰ μεταφέρεται ἐπ' αὐτοκινήτων εἰς τὴν περιοχὴν Κορυτσᾶς.

Τῆς 37ης Μεραρχίας Μοδένα μὲ διοικητὴν τὸν Στρατηγὸν Μάκλι Τζιοβάνι ἐκ τῶν 41ου καὶ 42ου Συνταγμάτων Πεζικοῦ καὶ τοῦ 29ου Συντάγματος Πυροβολικοῦ. Αὕτη, ἀποβιβασθεῖσα εἰς Αὐλῶνα μέχρι τῆς 11ης Νοεμβρίου, συνεκεντρώθη εἰς τὴν περιοχὴν Πρεμετῆς.

(1) Σχεδιάγραμμα 18.

Τῆς 2ας Μεραρχίας 'Αλπινιστῶν Τριεντίνο μὲ διοικητὴν τὸν Στρατηγὸν Οὔγκο Σαντοβίτο ἐκ τῶν 5ου καὶ 6ου Συνταγμάτων 'Αλπινιστῶν καὶ τοῦ 2ου Συντάγματος Πυροβολικοῦ.Αὕτη,ἀποβιβασθεῖσα εἰς Αὐλῶνα τὴν 8ην Νοεμβρίου, ἐκινήθη ἀμέσως εἰς τὴν περιοχὴν Ντάρζας, Κορυτσᾶς.

Τοῦ 1ου Συντάγματος Βερσαλλιέρων, ἀποτελουμένου ἐκ τῶν 1ου, 7ου, 9ου καὶ 81ου Ταγμάτων. Τοῦτο, ἀποβιβασθὲν εἰς Αὐλῶνα τὴν 2αν Νοεμβρίου, μετεφέρθη εἰς τὸν Τομέα Πίνδου.

Τοῦ 2ου Συντάγματος Βερσαλλιέρων ἀποτελουμένου ἐκ τῶν 2ου, 4ου, 17ου, καὶ 82ου Ταγμάτων. Τοῦτο, ἀποβιβασθὲν κατὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου, μετεφέρθη εἰς τὴν περιοχὴν 'Ελαίας ἀπὸ τῆς 13ης Νοεμβρίου.

Τοῦ 8ου δὶς Συντάγματος 'Αλπινιστῶν ἐκ τριῶν ταγμάτων. Τοῦτο, μεταφερθὲν τὴν 12ην Νοεμβρίου ἀεροπορικῶς (τὰ δύο τάγματα), προωθήθη εἰς τὴν περιοχὴν Κορυτσᾶς.

Τοῦ 4ου Συντάγματος Βερσαλλιέρων, ἀποτελουμένου ἐκ τῶν 26ου, 29ου καὶ 31ου Ταγμάτων. Τοῦτο, μετεφέρθη εἰς τὴν περιοχὴν Κορυτσᾶς κατὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου.

Πρὸ τῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ πληροφορίαι ἔφερον ὅτι ὑπῆρχον ἐν 'Αλβανίᾳ εἰς χεῖρας τῶν Ἰταλικῶν δυνάμεων ἀποθέματα πυρομαχικῶν ἀνερχόμενα εἰς 30.000 τόννους. Περὶ τῶν ἀποθεμάτων τροφίμων δὲν ὑπῆρχον συγκεκριμέναι πληροφορίαι καὶ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ βέβαιον ὅτι τὰ ἀποθέματα τροφίμων ἐν 'Αλβανίᾳ δὲν ἦσαν μεγάλα, δεδομένου ὅτι αἱ ἡμερήσιαι ἀνάγκαι ἀνήρχοντο εἰς 700 τόννους τροφίμων. Διὰ τὴν ἀναπλήρωσιν τῶν πυρομαχικῶν καὶ καυσίμων ἀπητοῦντο τριακόσιοι τόννοι ἡμερησίως καὶ συνολικῶς αἱ ἡμερήσιαι ἀνάγκαι τοῦ ἐν 'Αλβανίᾳ Στρατοῦ ἀνήρχοντο εἰς 1000 τόννους περίπου, ἐφοδίων πάσης φύσεως. Ἡ μεταφορὰ τῶν ἀνωτέρω ἐφοδίων εἰς 'Αλβανίαν ἐγίνετο ἐλευθέρως ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν ἀκτῶν τῆς Ἰταλίας πρὸς τοὺς ἀλβανικοὺς λιμένας Ἁγίου Ἰωάννου Μεδούης, Δυρραχίου, Αὐλῶνος καὶ Ἁγίων Σαράντα.

Αἱ δυνατότητες μεταφορῶν ἐκ τῶν Ἰταλικῶν λιμένων ἦσαν ἀπεριόριστοι καὶ ὁ ἐξοπλισμὸς τῶν δύο κυριωτέρων λιμένων τῆς 'Αλβανίας, τοῦ Δυρραχίου καὶ τῆς Αὐλῶνος, ἐξυπηρέτει πλήρως τὰς ἀνάγκας, δεδομένου ὅτι εἰς μὲν τὸν πρῶτον ἠδύναντο νὰ ἐκφορτώνωνται ταυτοχρόνως ἓξ πλοῖα χωρητικότητος 800 τόννων ἕκαστον, εἰς δὲ τὸν τῆς Αὐλῶνος ἠδύναντο νὰ ἐκφορτώνωνται ταυτοχρόνως δύο πλοῖα χωρητικότητος 500 τόννων ἕκαστον.

Αἱ δι' αὐτοκινήτων μεταφοραὶ καὶ αἱ διὰ ζωϊκῆς ἕλξεως τοιαῦται ἐκ τῶν λιμένων πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας καὶ πρὸς τὰς εἰς τὸ μέτωπον μονάδας, ἐξυπηρετοῦντο καλῶς ὑπὸ τοῦ ὑφισταμένου ὁδικοῦ δικτύου.

'Εκ τῶν λιμένων ἦγον πρὸς τὸ μέτωπον αἱ ἑξῆς ἀρτηρίαι:

Α) 1) Δυρράχιον—Καβάγια—Κοιλὰς Σκοῦμπι—'Ελβασάν—Λιμπράσδι— Λὶν —Πόγραδετς—Κορυτσά.

2) Δυρράχιον—Τίρανα—'Ελβασάν—Λιμπράσδι—Λίν—Πόγραδετς—Κορυτσά.

3) Δυρράχιον—Καβάγια—Λούσνια—Βεράτι—Κλεισοῦρα—Πρεμετή—Μέρτζανη.

4) Διακλάδωσις ἀπὸ Λούσνια πρὸς Αὐλῶνα.

Β) Αὐλών—Τεπελένι—Κλεισοῦρα—Πρεμετή—Μέρτζανη—Αὐλών—Τεπελένι—'Αργυρόκαστρον—Γεωργουτσάδες—Κακαβιά—Αὐλών—Ἅγιοι Σαράντα—Κονίσπολις.

Γ) Ἅγιοι Σαράντα—Δέλβινον——Γεωργουτσάδες—Κακαβιά—Ἅγιοι Σαράντα—Κονίσπολις.

Δ) Ἡ ἐγκαρσία ἥτις εἶναι καὶ παράλληλος πρὸς τὸ μέτωπον Κορυτσά—Ἐρσέκα—Λεσκοβίκι—Μέρτζανη.

Ε) Ἡ ἀπὸ Ἐλβασὰν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Δεβόλη πρὸς Μαλίκι καὶ Κορυτσά διακοπτομένη ἐπὶ μήκους ἄνω τῶν εἴκοσι χιλιομέτρων μεταξὺ Γκράμσι καὶ Νικολάρα.

Ἀπὸ τῶν βάσεων ἐφοδιασμοῦ μέχρι τῆς ἑλληνικῆς μεθορίου, ἠδύναντο νὰ ἐξυπηρετηθῶσι τέσσαρα σώματα στρατοῦ τῶν τριῶν μεραρχιῶν, ἤτοι ἐν συνόλῳ δώδεκα μεραρχίαι. Ἡ διάταξις τοῦ ὁδικοῦ δικτύου καὶ τὸ μικρὸν πλάτος τῆς χώρας ἀπὸ τῶν ἀκτῶν πρὸς ἀνατολάς, ἐπέτρεπον τὴν ἐξυπηρέτησιν ἑτέρων δύο σωμάτων στρατοῦ κλιμακωμένων τοῦ ἑνὸς εἰς τὴν περιοχὴν Αὐλὼν—Τεπελένι—Λούσνια καὶ τοῦ ἑτέρου εἰς τὴν περιοχὴν Ἐλβασάν—Γκράμσι—Λιμπράσδι.

Ἡ περιοχὴ βορείως τῆς ὁδικῆς ἀρτηρίας Δυρραχίου—Τίρανα—Ἐλβασάν—Λιμπράσδι, ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ ἕτερα δύο σώματα στρατοῦ, ἐξυπηρετούμενα ὑπὸ τοῦ λιμένος Ἁγίου Ἰωάννου τῆς Μεδούης καὶ τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῶν περιοχῶν Τίρανα—Κρόϊα καὶ Μάτι.

Ἐν συνόλῳ, ἡ Ἀλβανία ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ ὀκτὼ σώματα στρατοῦ, ἤτοι εἴκοσι τέσσαρας μεραρχίας καλῶς ἐξυπηρετουμένας ἀνεφοδιαστικῶς. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω δυνάμεων, τρεῖς μεραρχίαι θὰ ἀπητοῦντο διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῶν μετόπισθεν καὶ ἐν γένει τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἀλβανίας.

Γεγονότα εἰς πρὸς Βουλγαρίαν Θέατρον Ἐπιχειρήσεων.

234. Εἰς τὸ πρὸς Βουλγαρίαν Θέατρον ἐπιχειρήσεων εὑρίσκοντο τεταγμέναι ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς εἰρήνης αἱ κάτωθι μονάδες:

Ἐν τῷ πρώτῳ κλιμακίῳ, αἱ φρουραὶ τῶν Ὀχυρῶν, ἡμιεπιστρατευμέναι, καὶ αἱ δυνάμεις προκαλύψεως ἐκ τῶν συνοριακῶν τομέων Ἕβρου, Σουφλίου, XII, XIV, VIIβ, VIIα, VIβ καὶ VIα ἀπὸ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμάς.

Ἐν δευτέρῳ κλιμακίῳ:

—**Τὸ Ε' Σῶμα Στρατοῦ**, ὑπὸ τὸν Ἀντιστράτηγον Μπακόπουλον Κωνσταντῖνον μὲ ἕδραν τὴν Ἀλεξανδρούπολιν. Τοῦτο περιελάμβανε τὰς XIII Μεραρχίαν ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Ραζῆν Γεώργιον, πλήρως ἐπιστρατευθεῖσαν εἰς τὰς νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους ἀπὸ τῆς 31ης Αὐγούστου καὶ μεταφερθεῖσαν εἰς τὴν περιοχὴν Ἀλεξανδρουπόλεως, καὶ τὴν XII Μεραρχίαν ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Ρουσσόπουλον Ἀναστάσιον μὲ ἕδραν τὴν Κομοτινήν, ἐκ δύο συνταγμάτων πεζικοῦ καὶ ἑνὸς συντάγματος ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ.

—**Τὸ Δ' Σῶμα Σρατοῦ**, ὑπὸ τὸν Ἀντιστράτηγον Κοσμᾶν Γεώργιον μὲ ἕδραν τὴν Καβάλαν. Τοῦτο περιελάμβανε τὴν XIV Μεραρχίαν ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Παπακωνσταντίνου Κωνσταντῖνον μὲ ἕδραν τὴν Ξάνθην, καὶ δύναμιν ἑνὸς συντάγματος πεζικοῦ καὶ ἑνὸς συντάγματος ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, καὶ τὴν VII Μεραρχίαν ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Ζωϊόπουλον Χρῆστον μὲ ἕδραν τὴν Δράμαν καὶ δύναμιν δύο συνταγμάτων πεζικοῦ καὶ ἑνὸς συντάγματος ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ.

Ἀμφότερα τὰ σώματα στρατοῦ διέθετον μὴ μεραρχιακάς τινας μονάδας εἰρήνης τῶν διαφόρων ὅπλων.

235. Ἡ ὑπὸ τοῦ Σχεδίου Ἐπιστρατεύσεως προβλεπομένη καὶ πραγματοποιηθεῖσα νέα συγκρότησις καὶ ὀργάνωσις τῆς διοικήσεως ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ ἐπιχειρήσεων περιελάμβανε δύο ἀνωτέρας διοικήσεις ὑπαγομένας ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον.

—**Τὸ τμῆμα Στρατιᾶς Καβάλας,** μετονομασθὲν ἀπὸ τῆς 4ης Νοεμβρίου εἰς Τμῆμα Στρατιᾶς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας (ΤΣΑΜ) οὗτινος τὴν διοίκησιν ἀνέλαβεν ἅμα τῇ ἐπιστρατεύσει, ὁ Ἀντιστράτηγος Δράκος Μάρκος, μέχρι τότε γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τοῦ Στρατοῦ. Τοῦτο περιελάμβανε τὸ **Δ' Σῶμα Στρατοῦ** εἰς ὃ προσετέθη καὶ ἡ νεοσυγκροτηθεῖσα VII Ταξιαρχία Πεζικοῦ ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Πεζικοῦ Σαλβάνον Γεώργιον, μὲ ἕδραν τὴν Κάτω Βροντοῦ καὶ τὴν **Ὁμάδα Μεραρχιῶν** ὑπὸ τὸν Ἀντιστράτηγον Δέδεν Παναγιώτην, περιλαμβάνουσαν τὴν ἐν Σέρραις ἑδρεύουσαν VI Μεραρχίαν ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Μάρκου Νικόλαον, τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ νεοσυγκροτηθεῖσαν XVII Μεραρχίαν ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Μπασακίδην Παναγιώτην καὶ τὴν προβλεπομένην νὰ συγκροτηθῇ ἐν ἐπιστρατεύσει XVI Ταξιαρχίαν Πεζικοῦ.

—**Τὸ Ε' Σῶμα Στρατοῦ** μὲ τὰς XII καὶ XIII Μεραρχίας.

236. Ἡ ἐπίθεσις τῶν Ἰταλῶν δὲν ἔσχεν ἄμεσον ἀντίκτυπον ἐπὶ τοῦ πρὸς Βουλγαρίαν Θεάτρου Ἐπιχειρήσεων, ἡ δὲ στάσις τῆς Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας ἐπέτρεψαν τὴν μεταφορὰν σημαντικῶν δυνάμεων ἐκ τούτου εἰς τὸ πρὸς Ἀλβανίαν Πολεμικὸν Θέατρον.

Οὕτω, αἱ ὑπὸ τοῦ Σχεδίου Ἐπιστρατεύσεως προβλεπόμεναι Μεραρχίαι Ἱππικοῦ (ἐφεδρεῖα τοῦ Ἀρχιστρατήγου) καὶ αἱ νεοσυγκροτηθεῖσαι κατὰ τὴν ἐπιστράτευσιν XVII Μεραρχία καὶ XVI Ταξιαρχία Πεζικοῦ, ἀπεστάλησαν εὐθὺς ἅμα τῇ ἐπιστρατεύσει των εἰς τὸ πρὸς Ἀλβανίαν Θέατρον Ἐπιχειρήσεων. Πρὸς τούτοις, κατὰ τὴν ἐξιστορουμένην χρονικὴν περίοδον, μέχρι τῆς 13ης Νοεμβρίου 1940, ἀπεστάλησαν ἐκ Μακεδονίας καὶ Θράκης πρὸς Ἀλβανίαν:

—Ἡ XIII Μεραρχία, ἥτις κινηθεῖσα ἀπὸ τῆς 4ης Νοεμβρίου καὶ συγκεντρωθεῖσα εἰς τὴν περιοχὴν Φλωρίνης, διετέθη εἰς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ.

—Τρεῖς μοῖραι ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ, ληφθεῖσαι ἀνὰ μία ἐκ τῶν VI, VII καὶ VIV Μεραρχιῶν ἐκινήθησαν ἀπὸ τῆς 3ης Νοεμβρίου πρὸς Ἀμύνταιον ἔνθα συνεκρότησαν τὸ XVI Σύνταγμα Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

—Ἐν συνεχείᾳ, πέραν τῆς 13ης Νοεμβρίου, μετεφέρθησαν ἕτεραι σημαντικαὶ δυνάμεις, ὡς ἐκτίθεται ἐν τῷ ἑπομένῳ Τόμῳ.

237. Ἡ ἐν γένει δρᾶσις τῶν δυνάμεων τοῦ πρὸς Βουλγαρίαν Θεάτρου ἐπιχειρήσεων, τόσον διὰ τὴν ἐξεταζομένην ἐν τῷ παρόντι Τόμῳ περίοδον, ὅσον καὶ διὰ τὸ μετέπειτα χρονικὸν διάστημα μέχρι τῆς γερμανικῆς ἐπιθέσεως τῆς 6ης Ἀπριλίου 1941, περιορισθεῖσα εἰς τὴν ὀργάνωσιν, ἐκπαίδευσιν καὶ βελτίωσιν τῆς ἀμυντικῆς των διατάξεως, ἐκτίθεται ἐν τῷ Τόμῳ «ΑΓΩΝΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ ΚΑΙ ΔΥΤΙΚΗΝ ΘΡΑΚΗΝ».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ IX

ΔΡΑΣΙΣ ΑΝΤΙΠΑΛΩΝ ΑΕΡΟΠΟΡΙΩΝ

(28 'Οκτωβρίου – 13 Νοεμβρίου 1940).

Γενικότητες.

238. Κατὰ τὴν ἐξεταζομένην περίοδον τοῦ 'Ελληνοϊταλικοῦ πολέμου, ἤτοι κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἰταλικῆς εἰσβολῆς, ἡ δρᾶσις τῆς ἰταλικῆς 'Αεροπορίας περιορίζεται εἰς ἀναγνωρίσεις καὶ προσβολὰς διαφόρων περιοχῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὡς καὶ εὐπαθῶν σημείων τῆς χώρας.

'Η προσπάθειά της, ὅπως ἐπιτύχῃ τὴν παρεμπόδισιν ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ ἐπιστρατεύσεως, καὶ τῶν μεταφορῶν διὰ τὴν στρατηγικὴν συγκέντρωσιν τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων προβλεπομένους χώρους, δὲν ἐπέφερεν. εἰ μὴ ἀσήμαντα ἐντελῶς ἀποτελέσματα.

'Η ἑλληνικὴ Βασιλικὴ 'Αεροπορία διοικουμένη ὑπὸ τῆς 'Ανωτέρας Διοικήσεως 'Αεροπορίας Στρατοῦ (ΑΔΑΣ), ὀργάνου τοῦ 'Αρχιστρατήγου, ἠγωνίσθη σκληρῶς. 'Ο μικρὸς ὄγκος της εἰς ἀριθμὸν ἀεροσκαφῶν καὶ ἡ ἔτι μικροτέρα ἱκανότης τῶν ἀεροσκαφῶν της ἰσοφαρίζοντο ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ ἐκ τῆς ἱκανότητος, τῆς τόλμης καὶ τῆς ἀνδρείας τῶν πληρωμάτων [1].

'Η ἑλληνικὴ 'Αεροπορία Βομβαρδισμοῦ καὶ 'Αναγνωρίσεως ἐξετέλεσεν ἀναγνωρίσεις στρατηγικὰς εἰς βάθος ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ 'Αρχιστρατήγου, ὡς καὶ φωτογραφικὰς ἀναγνωρίσεις καὶ βομβαρδισμοὺς τῶν ἀεροδρομίων τῆς 'Αλβανίας καὶ τῶν λιμένων ταύτης.'Επίσης ἐξετέλεσε βομβαρδισμοὺς κέντρων ἐφοδιασμοῦ καὶ ἀποθηκῶν πυρομαχικῶν.

Αἱ στρατηγικαὶ ἀποστολαὶ τῆς ἑλληνικῆς 'Αεροπορίας δὲν ἐπροστατεύοντο ὑπὸ τῆς 'Αεροπορίας διώξεως, λόγῳ τῆς μικρᾶς αὐτονομίας τῶν ἀεροπλάνων διώξεως, τοῦ περιωρισμένου ἀριθμοῦ των καὶ τῶν πολλλαπλῶν ἀνατιθεμένων ἀποστολῶν.

'Απὸ τῆς 6ης Νοεμβρίου ἀναλαμβάνει τὴν ἐκτέλεσιν στρατηγικῶν ἀποστολῶν καὶ ἡ βρεττανικὴ 'Αεροπορία διὰ τοῦ ἐν 'Ελλάδι κλιμακίου της,ὅπερ ἤρξατο ἀφικνούμενον ἀπὸ τῆς 3ης Νοεμβρίου εἰς τὸ ἀεροδρόμιον 'Ελευσῖνος.

239. 'Υπὸ τῆς ἰταλικῆς 'Αεροπορίας δὲν ἐσημειώθη ἀναγνωριστικὴ κίνησις κατὰ τὴν 28ην 'Οκτωβρίου, ἐσημειώθη ὅμως σημαντικὴ δρᾶσις τῆς 'Αεροπορίας βομβαρδισμοῦ. 'Ιταλικὸν σμῆνος ἔπληξε τὰς Πάτρας ἀπὸ ὕψους 300 μέτρων. Κατὰ τὸν βομβαρδισμὸν τοῦτον ἐφονεύθησαν πεντήκοντα καὶ ἐτραυματίσθησαν ὑπὲρ τοὺς ἑκατὸν ἐκ τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ, διότι λόγῳ τῆς ταυτότητος τοῦ χρώματος τῶν σημάτων τῶν ἀεροσκαφῶν, ὑπέθεσαν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἑλληνικῶν ἀεροπλάνων καὶ ἐξεχύθησαν ζητωγραυγάζοντες εἰς τὰς ὁδούς.

Τὴν 0930 προσεβλήθησαν ὁ λιμὴν τοῦ Πειραιῶς καὶ τὸ ἀεροδρόμιον Τατοΐου ἀνεπιτυχῶς. 'Επίσης ἀνεπιτυχῶς ἐβομβαρδίσθησαν ἡ διώρυξ τῆς Κορίνθου, τὰ ἔργα Φασίδερι, ἡ Κιννέτα 'Αττικῆς, ἡ περιοχὴ 'Ιστιαίας, ἡ Ναυτικὴ βάσις Πρεβέζης καὶ ἡ Γέφυρα Σίμου (παρὰ τὴν Ζίτσαν 'Ηπείρου).

'Η ἑλληνικὴ 'Αεροπορία δὲν ἔσχε δρᾶσιν τινά.

---

(1) 'Υποπτεράρχου D'ALBIAC Διοικητοῦ τῆς ἐν 'Ελλάδι Βρεττανικῆς 'Αεροπορικῆς Δυνάμεως δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ «Supplement of the London Gazette» No 37846 Τρίτη 7-1-1957. 'Έκθεσις ΑΔΑΣ Σελ. 12.

240. Τὴν 29ην Ὀκτωβρίου ἐβομβαρδίσθησαν ὑπὸ ἰταλικῶν ἀεροπλάνων ἀνεπιτυχῶς τὰ Ἰωάννινα. Ὁμοίως ἐβομβαρδίσθη τὸ Μέτσοβον, ἔνθα τέσσαρες στρατιῶται ἐφονεύθησαν καὶ τρεῖς ἐτραυματίσθησαν. Ἡ ἐπικρατοῦσα εἰς τὰς περιοχὰς τῶν ἑλληνικῶν ἀεροδρομίων κακοκαιρία δὲν ἐπέτρεψε δρᾶσιν τῆς ἑλληνικῆς Ἀεροπορίας.

241. Τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου, ἡ ἰταλικὴ Ἀεροπορία ἐβομβάρδισεν ἐκ νέου τὰς Πάτρας μὲ ἀποτέλεσμα τὸν τραυματισμὸν ἑνὸς πολίτου καὶ τὴν κατάρρευσιν οἰκιῶν τινῶν. Βόμβαι ἐρρίφθησαν εἰς Ναύπακτον, ἔνθα ἐκ τῶν πολιτῶν εἷς ἐφονεύθη καὶ ἕτερος ἐτραυματίσθη, εἰς τὸ Τσακνοχώρι (Τσοτυλίου), εἰς τὴν διάβασιν Πισοδερίου καὶ τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀνταρτικοῦ (1).

Ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς Ἀεροπορίας ἐξεπέμφθησαν ἀναγνωρίσεις διὰ τῆς 3ης Μοίρας Παρατηρήσεως, ἀλλ' αὗται δὲν ἠδυνήθησαν νὰ φέρωσι τὸ ἔργον των εἰς πέρας λόγῳ τῆς κακοκαιρίας. Δύο ἐκ τῶν ἀεροπλάνων τῆς μοίρας ταύτης, κατ' ἐπακολουθήσασαν ἀερομαχίαν, κατερρίφθησαν. Αἱ ἀπώλειαι ὑπῆρξαν δύο νεκροὶ καὶ δύο τραυματίαι.

242. Τὴν 31ην Ὀκτωβρίου, ἐνηργήθησαν ἀναγνωριστικαὶ πτήσεις ὑπὸ μεμονωμένων ἰταλικῶν ἀεροπλάνων ἄνωθεν Κερκύρας, Κορίνθου, Μεγάρων, Θηβῶν, Πύλου, Λυγκᾶ Μεσσηνίας, Σπάρτης, Μολάων καὶ ὄπισθεν τοῦ μετώπου εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ΤΣΔΜ.

Βομβαρδιστικὰ ἰταλικὰ ἔρριψαν βόμβας εἰς Τσακνοχώρι (Τσοτυλίου), ἐνῷ, ὑπὸ ἑτέρων, ἐπολυβολήθη ὁ ἀσύρματος Πρεβέζης (1).

Ἡ ἑλληνικὴ Ἀεροπορία ἐξέπεμψεν ἀναγνωρίσεις πρὸς τοὺς Ἁγίους Σαράντα, Αὐλῶνα, Λούσνια, Δυρράχιον, Ἐλβασάν, Ρονικόνιζα, Λούσια, Βεράτιον, Πρεμετήν, Μεσογέφυραν καὶ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Δεβόλη ποταμοῦ.

243. Κατὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου ἡ ἰταλικὴ Ἀεροπορία προσέβαλε τὴν Κέρκυραν δὶς μὲ ἀποτέλεσμα τὴν κατάρρευσιν δέκα ἑπτὰ κτιρίων ὧν ἓν σχολεῖον καὶ δύο κλινικαί. Τὸ ἐκεῖσε κτίριον τοῦ ἀσυρμάτου κατέστη ἀκατοίκητον, ὁ δὲ ἀσύρματος ἠχρηστεύθη προσωρινῶς. Ἐβομβαρδίσθησαν ὁμοίως τὸ Μέτσοβον (δὶς), ἡ Μηλιὰ (Ἠπείρου), ἡ Καστοριά, ἡ Λάρισα, αἱ Θῆβαι (δίς), ὁ Πειραιεὺς καὶ προσεβλήθη ὁ Ναύσταθμος κυρίως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Βάσεως Ὑποβρυχίων καὶ ἐλλιμενισμένων πλοίων, ἔνθα μία ἐκ τῶν ριφθεισῶν βομβῶν ἔπληξε καὶ τὸ ὑπὸ διάλυσιν θωρηκτὸν *Λῆμνος*. Ἐβομβαρδίσθησαν ἐπίσης ὁ Λουτρόπυργος, τὸ Νεράκι Μεγάρων, ὁ Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου, τμῆμα τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς μεταξὺ Μεγάρων—Κορίνθου, εἰς τὸ ὁποῖον σιδηροτροχιαὶ καὶ τηλεφωνικαὶ γραμμαὶ ὑπέστησαν βλάβας, τὸ Ἡράκλειον, τὸ Ρέθυμνον καὶ ἡ Σούδα (1).

Διὰ πρώτην φορὰν ἐβομβαρδίσθη καὶ ἡ Θεσσαλονίκη, τετράκις ὑπὸ σμήνους ἀεροπλάνων μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν κόμητα Τσιάνο. Κατά τινα τῶν βομβαρδισμῶν τούτων μία ἐκ τῶν βομβῶν ἔπεσε πλησίον τοῦ ἰταλικοῦ σχολείου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἶχον συγκεντρωθῆ τὰ μέλη τῆς ἰταλικῆς παροικίας (2).

Κατὰ τοὺς ἐπανειλημμένους βομβαρδισμοὺς τῆς ἡμέρας ταύτης συμμετέσχον 169 ἀεροσκάφη καὶ τὰ ἐκ τῶν βομβαρδισμῶν θύματα ἀνῆλθον εἰς 81 νεκρούς, ἐξ ὧν 15 στρατιωτικοὶ καὶ 150 τραυματίας, ὧν 13 στρατιωτικοί (1).

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 680/Α/3
Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 679/Α/1.
(2) Κόμητος Τσιάνο. Ἡμερολόγιον, 1ης Νοεμβρίου.

Ἓν ἰταλικὸν ἀεροπλάνον κατερρίφθη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς Ἀεροπορίας διώξεως καὶ ἕτερον ὑπὸ πυρῶν πεζικοῦ εἰς Καστοριάν.

Ἡ ἑλληνικὴ Ἀεροπορία ἐξέπεμψεν ἀναγνωρίσεις εἰς τὰ ἀεροδρόμια Αὐλῶνος, Τιράνων, Δυρραχίου, Κορυτσᾶς ὡς καὶ ἐπὶ δρομολογίων ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους μέχρι Δυρραχίου καὶ Τιράνων.

Βομβαρδιστικὰ ἀεροπλάνα προσέβαλον ἐπιτυχῶς τὸ ἀεροδρόμιον Κορυτσᾶς, φάλαγγας ἰταλικῶν αὐτοκινήτων πλησίον τῆς λίμνης Τσεραβίνας καὶ συγκεντρώσεις παρὰ τὴν γέφυραν Ἁγίων (Ἠπείρου) (1).

244. Κατὰ τὴν 2αν Νοεμβρίου, ἡ ἰταλικὴ Ἀεροπορία ἐσημείωσε ζωηρὰν ἀναγνωριστικὴν δρᾶσιν ἄνωθεν τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων Φλώρινα—Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ἀγρίνιον—Βόνιτσα, ἄνωθεν τοῦ Εὐβοϊκοῦ, ὡς καὶ εἰς Σῦρον, Τῆνον καὶ Μῆλον.

Ἐβομβαρδίσθησαν τὸ ἀεροδρόμιον Κατσικᾶ Ἰωαννίνων, ἡ ὁδὸς Ἰωαννίνων —Ἀσπράγγελοι, ἡ σιδηροδρομικὴ γέφυρα Σοφαδίτικου, ὁ Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου, οἱ σιδηροδρομικοὶ σταθμοὶ Λαρίσης καὶ Γιδᾶ, οἱ στρατῶνες Πατρῶν καὶ Σούδας, τὰ Ἰώαννινα καὶ οἱ στρατῶνες των, τὸ Μέτσοβον, ἡ ἀγροτικὴ περιοχὴ Φλαμουριᾶς, ἡ Καστοριά, ἡ Δεσκάτη, ὁ Ἅγιος Νικάνωρ Σιατίστης, ἡ Καρδίτσα, ἡ Πύλος, τὸ Αἰτωλικόν, τὸ Ρέθυμνον, τὰ Χανιά, αἱ Πάτραι (τρίς), ἡ περιοχὴ Κερκύρας (τρίς), ἔνθα πολλαὶ οἰκίαι κατέρρευσαν, καὶ ἡ Θεσσαλονίκη (δίς), εἰς τὴν ὁποίαν κατέρρευσαν 42 οἰκίαι καὶ δύο καπναποθῆκαι καὶ ἐσημειώθησαν δύο πυρκαϊαί (1).

Καθ' ὅλην τὴν χώραν ἔδρασαν περὶ τὰ 170 ἰταλικὰ ἀεροσκάφη. Αἱ ἀπώλειαι ἦσαν 86 νεκροὶ ἐξ ὧν πέντε στρατιωτικοὶ καὶ 165 τραυματίαι ἐκ τῶν ὁποίων 25 στρατιωτικοί.

Κατὰ τὸν βομβαρδισμὸν τοῦ ἀεροδρομίου Κατσικᾶ, ἓν ἑλληνικὸν ἀεροπλάνον παρατηρήσεως καὶ ἓν συνδέσμου, ἐπλήγησαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

Κατὰ τὰς ἐπιδρομὰς ταύτας, τρία ἰταλικὰ βομβαρδιστικὰ κατερρίφθησαν ὑπὸ τῶν ἑλληνικῶν ἀεροπλάνων διώξεως εἰς τὴν περιοχὴν Θεσσαλονίκης καὶ ἕτερα δύο ἄνωθεν τῶν Ἰωαννίνων καὶ Καστοριᾶς ὡς καὶ τρία ἀεροπλάνα διώξεως(1).

Κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν προσεβλήθη ὑπὸ τεσσάρων ἑλληνικῶν βομβαρδιστικῶν περὶ τὴν 0930 τὸ ἀεροδρόμιον καὶ αἱ στρατιωτικαὶ ἀποθῆκαι Ἀργυροκάστρου ἀπὸ ὕψους 1000 μέτρων.

Τὴν 1320, προσεβλήθη δι' ἑπτὰ βορβαρδιστικῶν ἀεροπλάνων τὸ ἀεροδρόμιον Κορυτσᾶς εἰς τὸ ὁποῖον ἐσημειώθησαν τρεῖς πυρκαϊαὶ καὶ δύο ἐκρήξεις, τῶν ἐν αὐτῷ ἀεροσκαφῶν περιβληθέντων ὑπὸ τῶν ἐκρήξεων. Ἓν ἰταλικὸν ἀεροπλάνον διώξεως, ἐπιχειρῆσαν νὰ ἀπογειωθῇ, ἀνετινάχθη. Δύο ἑλληνικὰ βομβαρδιστικὰ ὑπέστησαν βλάβας (1).

245. Ὑπὸ τῆς ἰταλικῆς Ἀεροπορίας Ἀναγνωρίσεως ἐνηργήθησαν κατὰ τὴν 3ην Νοεμβρίου ἀναγνωριστικαὶ πτήσεις, εἰς Ὀθωνοὺς Κερκύρας (δίς), ὡς καὶ κατὰ τοὺς ἄξονας Μῆλος—Ἴος—Ἀμοργός, Πρέβεζα—Ἄραξος πρὸς Ἡγουμενίτσαν, ἄνωθεν Λευκάδος, καὶ κατὰ τὸν ἄξονα Κυπαρισσία—Πύλος. Ἕτερα ἰταλικὰ ἀεροπλάνα ἐβομβάρδισαν τὴν Ἱεροπηγὴν Καστοριᾶς, τὴν περιοχὴν Νεστορίου, τὸ Μέτσοβον, τὴν Μεθώνην, τὰ περίχωρα τῆς Πύλου, τὴν περιοχὴν Καρδίτσης καὶ τὴν Θεσσαλονίκην, ἔνθα εἰκοσιτέσσαρες οἰκίαι κατέρρευσαν καὶ ἐσημειώθη μία πυρκαϊά.

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 680/Α/3.
Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ.679/Α/1.

Ἡ ἑλληνικὴ Ἀεροπορία Ἀναγνωρίσεως καὶ Βομβαρδισμοῦ εἰς οὐδεμίαν ἐνέργειαν προέβη λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης κακοκαιρίας.

Περίπολοι Ἀεροπορίας διώξεως, ἐξορμήσασαι πρὸς προστασίαν τῆς Θεσσαλονίκης, κατέρριψαν ἓν ἰταλικὸν βομβαρδιστικόν, ὅπερ κατέπεσεν ἐπὶ Γιουγκοσλαυϊκοῦ ἐδάφους, ἕτερα δὲ τρία τοιαῦτα κατερρίφθησαν ὑπὸ ἀντιαεροπορικοῦ πυροβολικοῦ τῆς περιοχῆς Θεσσαλονίκης (1).

246. Τὴν 4ην Νοεμβρίου, ἡ ἰταλικὴ Ἀεροπορία προέβη εἰς δραστηρίας ἀναγνωριστικὰς ἐνεργείας μὲ κέντρον τὸ Μέτσοβον καὶ κατὰ τὸν ἄξονα Κέρκυρα—Πρέβεζα—Πάτραι μετὰ σποραδικῶν ρίψεων βομβῶν ὑπὸ τῶν ἀναγνωρίσεων τούτων. Ἐβομβαρδίσθησαν αἱ γέφυραι Μανιάκι, Κούλας καὶ Μπαλντούμας, ὧν ἡ τελευταία δι' 160 βομβῶν ἁπασῶν ἀνεπιτυχῶς, ὡς καὶ ἡ Καστοριά, ἡ Κορισσὸς (Καστοριᾶς), τὸ Καλπάκι τὸ παρὰ τὴν Μεγάλην Πρέσπαν χωρίον Δούπενι (Γιουγκοσλαυΐας), ἡ κοιλὰς τοῦ Ἀλιάκμονος, ἡ Δαμασκηνιὰ (Κοζάνης), τὸ Μέτσοβον, ἡ Πρέβεζα, τὸ Βελεστῖνον, τὸ Μπελίνι, ἡ Πεντάλοφος, ἡ Ξηρολίμνη Πρεβέζης, αἱ Πάτραι (δὶς) καὶ ὁ Πειραιεύς. Ὁ Βόλος ἐβομβαρδίσθη ὑπὸ ἑπτὰ ἀεροπλάνων, τὸ δὲ εὑρισκόμενον ἐν τῷ λιμένι πολεμικὸν *Λέων* ὑπέστη προσβολὴν ἀνεπιτυχῶς ὑπὸ δύο ἀεροπλάνων.

Ἐκ τῶν ἐπιδραμόντων κατὰ τοῦ Βόλου ἰταλικῶν βομβαρδιστικῶν, τρία κατερρίφθησαν ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς Ἀεροπορίας διώξεως, κατὰ γενομένην ἀερομαχίαν, τέταρτον κατερρίφθη ὑπὸ τοῦ ἀντιαεροπορικοῦ πυροβολικοῦ εἰς Ἰωάννινα, ἕτερον εὑρέθη κατεστραμμένον παρὰ τὴν γέφυραν Ἀράχθου, καὶ ἕκτον κατέπεσεν εἰς Καπέτισταν.

Αἱ ἀπώλειαι τοῦ ἀμάχου πληθυσμοῦ ἐκ τῶν βομβαρδισμῶν τούτων ἀνῆλθον εἰς ἑπτὰ νεκροὺς καὶ δέκα ὀκτὼ τραυματίας, στρατιωτικῶν δέ, εἰς δύο νεκροὺς καὶ πέντε τραυματίας.

Ἡ ἑλληνικὴ Ἀεροπορία παρατηρήσεως ἐξετέλεσεν ἀναγνωρίσεις ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ ΤΣΔΜ κατὰ τὰς ὁποίας ἓν ἀεροπλάνον ἐβλάβη καὶ ἓν κατερρίφθη ὑπὸ ἰταλικῶν καταδιωκτικῶν μὲ ἀπωλείας ἕνα ἀξιωματικὸν καὶ ἕνα ὑπαξιωματικὸν νεκροὺς καὶ ἕνα ἀξιωματικὸν καὶ ἕνα ὑπαξιωματικὸν τραυματίας.

247. Τὴν 5ην Νοεμβρίου, ἡ ἰταλικὴ Ἀεροπορία προέβη δὶς εἰς ἀναγνώρισιν ἄνωθεν τῆς Κερκύρας ὡς καὶ εἰς τοιαύτην κατὰ τὸν ἄξονα Κέρκυρα—Ἰωάννινα, ἰταλικὰ δὲ βομβαρδιστικὰ προσέβαλον τὴν ὁδὸν Κούλας—Κρυσταλλοπηγῆς, τὰς γεφύρας Κούλας καὶ Ἀλιάκμονος παρὰ τὸ Νεστόριον, τῆς τελευταίας ταύτης ὑποστάσης σοβαρὰς βλάβας, τὴν γέφυραν Ἄργους Ὀρεστικοῦ καὶ τὴν σιδηροδρομικὴν γέφυραν Ξυνοῦ Νεροῦ. Ἐπίσης ἐβομβαρδίσθησαν ἡ Καστοριὰ (δὶς), τὸ Ἀνταρκτικόν, τὸ Τσοτύλιον, τὸ Νεστόριον, τὸ Ἄργος Ὀρεστικόν, ἡ Κοζάνη, ἡ Πεντάλοφος, ἡ Βεύη, τὸ Ἀνήλιον (Μετσόβου), τὸ Μοναστήριον (Κουτσούφλιανης), ἡ Σαμαρίνα, τὸ Πεντάβρυσον, τὸ Μαυρονέρι (Ἰωαννίνων) τὰ Γρεβενὰ καὶ τὰ περίχωρα τούτων, τὰ Ἰωάννινα (δὶς) καὶ δὶς τὸ Μοναστήριον (Γιουγκοσλαυΐας) (1).

Ἕτερα ἰταλικὰ βομβαρδιστικὰ ἐβομβάρδισαν τὸ Παλαιὸν Φάληρον, τὸ Ποντικονῆσι Βάρης, τὸν Πειραιᾶ, τὴν Κέρκυραν, τὴν Πῦλον καὶ τὴν Μεθώνην. Ἐξ ὅλων τῶν βομβαρδισμῶν τούτων κατέρρευσαν 33 οἰκίαι. Ἐφονεύθησαν εἴκοσι ἰδιῶται καὶ δέκα ἓξ στρατιωτικοὶ καὶ ἐτραυματίσθησαν 37 ὧν εἰς στρατιωτικός. Ἐκ τῶν κατὰ τοῦ Πειραιῶς ἐπιτεθέντων ἀεροπλάνων, δύο ἰταλικὰ βομβαρ-

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 680/Α/3.
Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 679/Α/1.

διστικὰ κατερρίφθησαν, ἐξ ὧν τὸ ἓν ὑπὸ τῆς βρεττανικῆς 'Αεροπορίας. 'Η 5η Νοεμβρίου σημειώνει τὴν πρώτην ἐπέμβασιν τῆς βρεττανικῆς 'Αεροπορίας, τῆς ὁποίας κλιμάκιον ἀνεπτύσσετο ἐν 'Ελευσῖνι ἀπὸ τῆς 3ης Νοεμβρίου διὰ νὰ ἐπακολουθήσῃ ἀπὸ τῆς 6ης Νοεμβρίου ἡ κανονικὴ ἐπέμβασις ταύτης εἰς τὸν ἀγῶνα, ὡς εἶχε καθορισθῆ.

'Η ἑλληνικὴ 'Αεροπορία βομβαρδισμοῦ ἔπληξε διὰ τριῶν ἀεροπλάνων τὸ ἀεροδρόμιον Κορυτσᾶς δι' 24 βομβῶν ἐξ ὕψους 300 μέτρων· τρία Ιταλικὰ ἀεροπλάνα διώξεως κατεστράφησαν. 'Επίσης δι' ἓξ βομβαρδιστικῶν ἐπλήγη ἀποτελεσματικῶς καὶ τὸ ἀεροδρόμιον 'Αργυροκάστρου διὰ βομβῶν τῶν 100 χιλιογράμμων ([1]).

"Εν ἑλληνικὸν ἀεροπλάνον διώξεως ἀνεφλέγη ἐξ ἀτυχήματος κατὰ τὴν ἀπογείωσιν.

248. Τὴν 6ην Νοεμβρίου, ἡ Ιταλικὴ 'Αεροπορία ἐξετέλεσεν ἀναγνωριστικὰς πτήσεις ἀπὸ Κερκύρας πρὸς Νότον καὶ Νοτιοανατολάς, ἡ δὲ 'Αεροπορία βομβαρδισμοῦ προσέβαλεν ἀνεπιτυχῶς τὴν ὁδὸν 'Ιωαννίνων—Μετσόβου, τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Βόλου—Βελεστίνου, τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν 'Αμυνταίου καὶ ἐπολυβόλησεν ἀνεπιτυχῶς καταυλισμοὺς τῶν 1ου καὶ 2ου Συνταγμάτων Πεζικοῦ εἰς Βόλον.

'Εβομβαρδίσθησαν ἐπίσης τὰ 'Ιωάννινα, αἱ Καρυαὶ (Σουδενὰ 'Ηπείρου), τὸ Μπισδοῦνι ('Ηπείρου), τὸ Νεστόριον, ἡ Νεάπολις, τὸ Πετσάλι ('Ηπείρου), ἡ Φλώρινα, ἡ Λάρισα, ὁ Βόλος ἔνθα κατέρρευσαν οἰκίαι τινὲς καὶ ὁ ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως, ἡ "Αρτα, ὁ Δομοκός, τὸ Μεσολόγγιον, αἱ Πάτραι (δίς), ἡ Μεθώνη, ἡ Κέρκυρα καὶ ἡ Ζάκυνθος. 'Απώλειαι ἐκ τῶν βομβαρδισμῶν τούτων ἦσαν νεκροὶ ἑπτὰ ἰδιῶται καὶ πέντε στρατιωτικοί, τραυματίαι δὲ δέκα ὀκτὼ ἰδιῶται καὶ δέκα στρατιωτικοί.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, διεπιστώθη ἡ ἐμφάνισις νέου τύπου Ιταλικῶν ἀεροπλάνων βομβαρδισμοῦ, ταχύτητος ἀνωτέρας τῆς τῶν ἑλληνικῶν διώξεως ὡς καὶ μονοπτερύγων ἀεροπλάνων διώξεως καὶ ἀερακάτων βαρέος βομβαρδισμοῦ ([1]).

'Η ἑλληνικὴ 'Αεροπορία ἀναγνωρίσεως ἐξετέλεσε δύο ἐξόδους ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Στρατιᾶς, ὡς καὶ ἀποστολὰς βομβαρδισμοῦ εἰς τὸ μέτωπον καὶ κατὰ τοῦ ἀεροδρομίου 'Αργυροκάστρου. 'Υπὸ τῆς 'Αεροπορίας κατεστράφη καὶ ἡ εἰς τὴν περιοχὴν Παραποτάμου παρὰ τὸν ποταμὸν Καλαμᾶ, κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τῶν 'Ιταλῶν γέφυρα.

'Η βρεττανικὴ 'Αεροπορία ἐβομβάρδισε διὰ τριῶν ἀεροπλάνων τὸ ἀεροδρόμιον τῆς Αὐλῶνος, ἔνθα τέσσαρα Ιταλικὰ βομβαρδιστικὰ κατεστράφησαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ ἄλλα ἐβλάβησαν ([2]).

249. Τὴν 7ην Νοεμβρίου ἐνηργήθησαν ἀναγνωρίσεις ὑπὸ τῆς Ιταλικῆς 'Αεροπορίας εἰς Κέρκυραν, Νεγράδες, Γαβρίλι, Δίστομον, Καστοριάν, "Εδεσσαν, Φλώριναν, Γιαννιτσᾶ, ἀεροδρόμιον 'Ιωαννίνων καὶ νοτιοανατολικῶς Κερκύρας Ιταλικὰ βομβαρδιστικὰ προσέβαλον παρὰ τὸ Βογατσικὸν φάλαγγα πυροβολικοῦ ὡς καὶ τὴν ὁδικὴν γέφυραν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Θεσσαλονίκης—Βερροίας. 'Ομοίως ἐβομβαρδίσθησαν τὸ Βογατσικόν, ἔνθα κατέρρευσαν ἐννέα οἰκοδομαί, τὸ Μέγα

(1) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 680/Α/3.
'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 679/Α/1.
(2) 'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 680/Α/2.

Μπισδοῦνι (δίς), τὸ Ἄργος Ὀρεστικόν, Ἀλῶνας (Φλωρίνης), ἡ Κυψέλη (Νεστορίου), αἱ περιοχαὶ Βερροίας καὶ Ναούσης, ἡ Κέρκυρα καὶ ἡ Ζίτσα. Ἐκ τῶν βομβαρδισμῶν τούτων ἓξ ἐφονεύθησαν καὶ ἓξ ἐτραυματίσθησαν.

Ἡ ἑλληνικὴ Ἀεροπορία οὐδεμίαν δρᾶσιν ἐσημείωσε λόγῳ ἀκαταλληλότητος τοῦ καιροῦ.

Ὑπὸ τῆς βρεττανικῆς Ἀεροπορίας ἐβομβαρδίσθη ὁ λιμὴν καὶ τὸ ἀεροδρόμιον Αὐλῶνος, σημειωθεισῶν πυρκαϊῶν ἐν τῷ λιμένι καὶ καταστροφῶν ἀεροπλάνων ἐν τῷ ἀεροδρομίῳ. Ἡ ἀντίδρασις τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας διώξεως ὑπῆρξε ζωηρά, κατὰ δὲ τὰς γενομένας ἀερομαχίας κατερρίφθησαν δύο Ἰταλικὰ καὶ δύο βρεττανικὰ ἀεροσκάφη (1).

250. Τὴν 8ην Νοεμβρίου, ἡ Ἰταλικὴ ἀναγνωριστικὴ δρᾶσις περιωρίσθη μόνον εἰς πτῆσιν ἄνωθεν Κερκύρας.

Ὑπὸ τῆς Ἀεροπορίας βομβαρδισμοῦ ἐβομβαρδίσθησαν τὸ χωρίον Πρωτοπαπᾶ τῆς Ἠπείρου καὶ τὸ Μοναστήριον (Γιουγκοσλαυΐας). Ὑπὸ τοῦ ἀντιαεροπορικοῦ πυροβολικοῦ κατερρίφθη ἓν Ἰταλικὸν ἀεροπλάνον εἰς τὴν περιοχὴν Μικρᾶς Πρέσπας (2).

Κατὰ τὴν 9ην Νοεμβρίου, ἐκτὸς τῆς ἐμφανίσεως τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας ὕπερθεν τῆς Ζακύνθου, Πύλου, Κυθήρων καὶ Ἀντικυθήρων, οὐδεμία ἑτέρα δρᾶσις τῶν ἀντιπάλων Ἀεροποριῶν ἐσημειώθη λόγῳ τῆς κακοκαιρίας.

251. Τὴν 10ην Νοεμβρίου ἐσημειώθησαν ἀναγνωριστικαὶ πτήσεις τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας εἰς Σούδαν, Χανιὰ ὡς καὶ ἀπὸ Ζακύνθου πρὸς Κατάκωλον καὶ Πύργον, εἰς δυτικὴν παραλίαν Ζακύνθου, Ἰωάννινα, Ἄρταν καὶ Λαμίαν. Ὑπὸ τεσσάρων Ἰταλικῶν βομβαρδιστικῶν ἐβομβαρδίσθη καταυλισμὸς παρὰ τὴν Ἁγίαν Βαρβάραν Ἡρακλείου Κρήτης, ἐξ οὗ δύο στρατιῶται ἐτραυματίσθησαν. Ὁμοίως ἐβομβαρδίσθησαν ἡ Ἁγία Βαρβάρα Ἡρακλείου, ὁ Ἅγιος Ἰωάννης Σφακίων, τὸ Ἡράκλειον, ἡ Σούδα, τὰ Χανιὰ καὶ ἡ Πρέβεζα.

Ἡ φιλία Ἀεροπορία δὲν ἐσημείωσεν δρᾶσιν.

252. Τὴν 11ην Νοεμβρίου, ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία ἐνήργησεν ἀναγνωριστικῶς εἰς Ἀνταρτικόν, Καστοριάν, Μέτσοβον, Πτολεμαΐδα, Ξηρολίμνην, Δεσκάτην, Βατόλακκον (Γρεβενῶν), Ἀμάραντον (Κονίτσης), Ζίτσαν, Μανωλιάσαν, γέφυραν Μπουραζάνι, Τύρναβον, Καλπάκι, Ἁγίαν Θέκλαν, Βολιμὲς (Ζακύνθου), Πύλον, Ταίναρον, Καλάμας, περιοχὴν Γιαννιτσῶν μέχρι Βερροίας καὶ Κιλκίς, ὡς καὶ εἰς Ἀμύνταιον, Ἄρνισαν, Πολυδένδρι, Ἐλευθεροχώρι (Λαρίσης) καὶ Καταφύγι (Τρικκάλων).

Ἰταλικὰ βομβαρδιστικὰ προσέβαλον τὴν μεταξὺ τῶν λιμνῶν Πρέσπας γέφυραν Κούλας, τὴν στενωπὸν Βατοχωρίου, τὸν Πουρνιά, τὸ Πεκλάρι (εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Τομέως Πίνδου), τὴν παρὰ τὸν Τύρναβον ὁδικὴν γέφυραν, τὸν ἀερολιμένα Κερκύρας, τὸ παλαιὸν φρούριον Κερκύρας καὶ τὸ χωρίον Ποταμοί, τῆς Κερκύρας. Προσεβλήθησαν ἐπίσης διὰ βομβῶν ἡ Βρουσίνα (Ἠπείρου), τὸ Μέτσοβον, ἡ Καστάνιανη, τὰ Ἰωάννινα (δίς), ὁ Τύρναβος, τὸ Πολύκαστρον, ἡ Καστοριά, τὸ Δίλοφον, τὸ Κιλκίς, ἡ Πύλος καὶ ἐπολυβολήθη τὸ Ἡράκλειον Κρήτης. Ἐκ τῆς ὅλης ταύτης δράσεως ἐφονεύθησαν εἴκοσι ἰδιῶται καὶ τέσσαρες στρατιωτικοὶ καὶ ἐτραυματίσθησαν τεσσαράκοντα ἰδιῶται καὶ ἑπτὰ στρατιωτικοί.

---

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 680/Α/3.
Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 679/Α/2.

(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 680/Α/3.

Ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς Ἀεροπορίας ἐξεπέμφθησαν ἀναγνωρίσεις ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς Στρατιᾶς, μὴ ἀχθεῖσαι εἰς πέρας λόγῳ νεφώσεως τῶν πρὸς ἀναγνώρισιν περιοχῶν.

Ἡ ἑλληνικὴ Ἀεροπορία βομβαρδισμοῦ προσέβαλε διὰ τριῶν ἀεροπλάνων τὸν λιμένα τῆς Αὐλῶνος. Ἐντὸς τοῦ λιμένος εὑρίσκοντο δέκα ἓξ φορτηγὰ πλοῖα ἠραιωμένα, ἐνῷ εἰς τὸν ὅρμον εἰσήρχετο νηοπομπὴ ἐκ τριῶν πλοίων. Κατὰ τὴν προσβολὴν ταύτην ἐσημειώθησαν ἐκρήξεις ἐπὶ ἐγκαταστάσεων εἰς τὴν ξηράν, ἐπὶ τῆς προκυμαίας ὡς καὶ ἐπὶ μικρῶν πλοίων. Δέσμη βομβῶν περιέβαλε μέγα πλοῖον καλυφθὲν ὑπὸ καπνῶν. Ἓν ἑλληνικὸν βομβαρδιστικὸν κατερρίφθη (1).

253. Κατὰ τὴν 12ην Νοεμβρίου, ἡ ἰταλικὴ Ἀεροπορία ἐνήργησεν ἀναγνωριστικὰς πτήσεις εἰς τὰς περιοχὰς Ἄρτης, Φιλιππιάδος, Λούρου, Ἀμυνταίου, Φλωρίνης, Ἀμαλιάδος, Κατακώλου, Πύλου, Κυθήρων, Ἀντικυθήρων καὶ Χανίων, καὶ ἐβομβάρδισε τὴν ὁδὸν Λούρου—Φιλιππιάδος ὑποστᾶσαν καταστροφάς, τὸ Ἀνταρτικόν, τὴν Πύλην, τὴν γέφυραν τῆς Κούλας, κατῳκημένους τόπους τῆς περιοχῆς Πρεβέζης, τὰ Γρεβενὰ καὶ τὸ Ἀγρίνιον.

Ἐπὶ τῆς δράσεως τῆς ἑλληνικῆς Ἀεροπορίας οὐδὲν ἐσημειώθη.

254. Τὴν ἑπομένην 13ην Νοεμβρίου, ἡ ἰταλικὴ Ἀεροπορία ἐπετήρει συνεχῶς τὴν θαλασσίαν περιοχὴν Κερκύρας καὶ ἐνήργησεν ἀναγνωρίσεις πρὸς Λευκάδα, Ζάκυνθον, Κεφαλληνίαν καὶ Πάτρας. Ἐπίσης κατὰ τοὺς ἄξονας Ζίτσα—Ἰωάννινα—Φιλιππιάς—Πρέβεζα, Ἄρτα—Βόνιτσα—Μύτικα—Αἰτωλικόν—Μεσολόγγι—Ἄραξος καὶ Ἀμαλιάς—Γαστούνη—Πάτραι—Ρίον, Αἴγιον.

Εἰς Κρήτην ἐβομβαρδίσθησαν τὸ Ἡράκλειον καὶ τὰ Χανιά. Ἐπίσης βόμβαι ἐρρίφθησαν εἰς περιοχὴν Ἀποκορῶνα καὶ Βατόλακκον.

Ἡ ἑλληνικὴ Ἀεροπορία ἐβομβάρδισε δὶς τὸ ἀεροδρόμιον Κορυτσᾶς διὰ δύο ἑκάστοτε ἀεροπλάνων.

Ἡ βρεττανικὴ Ἀεροπορία κατὰ τὴν νύκτα 12ης πρὸς 13ην Νοεμβρίου ἐβομβάρδισε διὰ τεσσάρων ἀεροπλάνων στρατιωτικὰς ἀποθήκας, ὄρχον αὐτοκινήτων καὶ τὸ ἀεροδρόμιον εἰς Αὐλῶνα. Ὁμοίως τοὺς λιμένας Δυρραχίου καὶ Μπάρι ἐντὸς τοῦ ὁποίου εὑρίσκοντο 24 πλοῖα. Πυρκαϊαὶ ἐθεάθησαν ἐπὶ μεγάλων διϋλιστηρίων (2).

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 680/Α/3.
Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 679/Α/1.
(2) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 680/Α/3.
Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 680/Α/2.
Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 679/Α/1.

Πίναξ δράσεως ἑλληνικῆς, βρεττανικῆς καὶ ἰταλικῆς 'Αεροπορίας ἀπὸ 28ης 'Οκτωβρίου μέχρι 13ης Νοεμβρίου 1940.

'Ημέρα	ΕΛΛΗΝΙΚΗ					ΒΡΕΤΤΑΝΙΚΗ					ΙΤΑΛΙΚΗ				
	Σημεῖα προσβολῆς (ἀριθμητικῶς) (1)	Καταρρίψεις		'Απώλειαι		Σημεῖα προσβολῆς (ἀριθμητικῶς)	Καταρρίψεις		'Απώλειαι		Σημεῖα προσβολῆς (ἀριθμητικῶς)	Καταρρίψεις		'Απώλειαι	
		'Ελληνικῶν	'Ιταλικῶν	Στρατοῦ	Πληθυσμοῦ		Βρεττανικῶν	'Ιταλικῶν	Στρατοῦ	Πληθυσμοῦ		'Ιταλικῶν	Βρεττανικῶν	Στρατοῦ	Πληθυσμοῦ
28 'Οκτωβρίου	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	15
29 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	7	—
30 »	—	2	—	4	—	—	—	—	—	—	2	—	—	3	
31 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—
1 Νοεμβρίου	3	—	1	—	—	—	—	—	—	—	22	1	—	28	203
2 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	5	3	30	221
3 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	4	—	—	—
4 »	—	1	—	4	—	—	—	—	—	—	19	6	—	11	53
5 »	2	1	3	—	—	—	—	—	—	—	31	2	—	17	56
6 »	2	—	—	—	—	1	—	—	1	—	22	—	—	15	25
7 »	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	12	—	—	—	12
8 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—
9 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	2	—
11 »	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	19	—	—	1	60
12 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—
13 »	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	4	—	—	—	—
Σύνολον	10	5	4	8	—	8	2	2	1	—	196	20	3	124	645

(1) Οἱ ἀναγραφόμενοι ἀριθμοὶ ὡς σημεῖα προσβολῆς σημειοῦν ἀριθμὸν ἐπιδρομῶν ἐπὶ διαφόρων στόχων ἅπαξ ἢ καὶ πολλάκις βληθέντος ἑκάστου στόχου ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἡμέρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ X

ΤΑ ΠΑΡΑΣΚΗΝΙΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ

255. Κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ πολέμου 1940–1941, τὰ σχέδια πολέμου τῆς Ἀνωτάτης Ἰταλικῆς Πολιτικῆς καὶ Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας ἀπέτυχον. Ἡ ἀποτυχία τῆς Ἰταλικῆς κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπιθέσεως, ἐξέπληξε τοὺς ἰθύνοντας, τὴν Ἀνωτάτην Ἰταλικὴν Στρατιωτικὴν Ἡγεσίαν καὶ περισσότερον αὐτὸν τοῦτον τὸν Μουσσολίνι, ὅστις εἶχε λάβει τόσον ἐνθαρρυντικὰς διαβεβαιώσεις παρὰ τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ ἀρχηγοῦ τῶν Ἰταλικῶν στρατευμάτων Στρατηγοῦ Πράσκα, κατὰ τὴν σύσκεψιν τῆς 15ης Ὀκτωβρίου 1940.

Εἶναι ἐνδιαφέρουσαι αἱ σκέψεις καὶ αἱ ἀντιδράσεις τῶν προσωπικοτήτων τῆς Ἰταλίας, αἵτινες ἐπρωτοστάτησαν εἰς τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν. Αὗται ἀναπτύσσονται εἰς τὰ παρ' αὐτῶν ἐκδοθέντα μετὰ τὸ τέλος τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου βιβλία ἢ εἰς τὰ παρ' αὐτῶν τηρηθέντα ἡμερολόγια κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς διεξαγωγῆς τοῦ πολέμου καὶ διὰ τῶν ὁποίων ἕκαστος ἐκ τούτων ἐπιδιώκει νὰ δικαιολογήσῃ ἑαυτὸν καὶ νὰ ἐπιρρίψῃ τὰς εὐθύνας εἰς τὸν ἄλλον.

256. Ὁ Στρατηγὸς Πράσκα, διὰ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἀποτυχίαν του, ἀποδίδει ταύτην εἰς τὴν πλημμελῆ προπαρασκευὴν τοῦ πολέμου, εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκῶν μέσων καὶ εἰς ἄλλα αἴτια καὶ δὴ εἰς τὴν ἀνεπαρκῆ ἐπέμβασιν τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας. Εἰς τὸ βιβλίον του «Ἐγὼ ἐπετέθην κατὰ τῆς Ἑλλάδος» (Io ho aggredito la Grecia) ἐν σελίδι 57 γράφει:

«Τὰ τμήματά μας τοῦ πεζικοῦ διέθετον μέσα πυρὸς οὐχὶ κατὰ πολὺ ἀνώτερα τῶν ἑλληνικῶν. Διεθέτομεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν μία μονάδα λεγομένην Τεθωρακισμένην, ἐφωδιασμένην δι' ἁρμάτων μικροτάτου τύπου, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα, ἐν πάσῃ περιπτώσει παρουσίαζον ἓν ὄργανον πυρὸς ἰσχυρὸν ἔναντι τῶν Ἑλλήνων οἵτινες οὐδὲν διέθετον.

Οἱ Ἕλληνες διέθετον μερικὰς μονάδας νέου πυροβολικοῦ βεληνεκοῦς μεγαλυτέρου τῶν ἰδικῶν μας πυροβόλων. Οἱ Ἕλληνες καὶ ἡμεῖς ἐχρησιμοποιοῦμεν πολὺ ὀρειβατικὸν πυροβολικὸν καὶ τοὺς αὐτοὺς ὅλμους τῶν 81 χιλιοστῶν.

Οἱ Ἕλληνες ἐχρησιμοποίουν τοὺς ὅλμους τῶν 81 χιλιοστῶν μὲ τὸν αὐτὸν καθ' ὃν καὶ ἡμεῖς τρόπον, μὲ μεγάλην ἀποδοτικότητα, ὀφειλομένην, εἴτε εἰς ἐξαιρετικὴν ἐκπαίδευσιν τὴν ὁποίαν εἶχον ὑποστῆ, εἴτε εἰς τὴν ἀρίστην ποιότητα τῶν πυρομαχικῶν των πρὸς τὰ ὁποῖα τὰ ἰδικά μας δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συγκριθῶσι.

Ὑπῆρχεν ἡ γνώμη ὅτι ἡ ἐκστρατεία ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναβληθῇ διὰ μίαν ἐποχὴν πλέον εὐνοϊκήν, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ μεταφέρωμεν περισσοτέρους ἄνδρας καὶ μέσα. Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζῃ τις ὅτι ὁ Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως εἶχεν ἀποφασίσει τὴν ἔναρξιν τῆς ἐκστρατείας ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος τὸν Ὀκτώβριον, διὰ λόγους πολιτικοὺς τοὺς ὁποίους δὲν ἀνεκοίνωσεν εἰς τὰς Στρατιωτικὰς Ἀρχὰς καὶ οὐδεὶς Πρόεδρος Κυβερνήσεως εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ πράξῃ τοῦτο. Ἐξ ἄλλου, δὲν ἦτο βέβαιον ὅτι ἡ πάροδος τοῦ χρόνου θὰ ἦτο εὐνοϊκὴ δι' ἡμᾶς.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χρόνου τούτου, οἱ Ἕλληνες, ἠδύναντο νὰ λάβωσιν

μεγάλας ἐνισχύσεις παρὰ τῶν Συμμάχων. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἡμεῖς, θὰ ἔπρεπε νὰ εὑρισκόμεθα ἐν ἀμύνῃ.

Ἡ δρᾶσις τῶν ἐπιγείων δυνάμεων εἰς τὸ ἑλληνοαλβανικὸν μέτωπον ἔπρεπε νὰ ἐνισχυθῇ κατὰ τὸν μέγιστον βαθμὸν ὑπὸ ἀεροπορικῶν δυνάμεων τῆς Ἀλβανίας καὶ Ἰταλίας».

Εἰς τὴν σελίδα 66 τοῦ βιβλίου γράφει:

«Ὁ πλέον αἰσιόδοξος ὅλων ὡς πρὸς τὴν ἔλλειψιν μαχητικότητος τῶν Ἑλλήνων ἀπεδείχθη ὁ Ροάτα εἰς τὴν ἐπιστολήν του ὑπ' ἀριθμὸν 4100 τῆς 20ῆς Ὀκτωβρίου ἔχουσαν οὕτω : «εἶναι φανερόν, ὅτι παρουσιαζομένης μιᾶς ἐξαιρετικῶς εὐνοϊκῆς καταστάσεως, ἡ προέλασις ἐκ τῆς Ἠπείρου πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Τομέως Κορυτσᾶς, θὰ ἠδύναντο νὰ ἀρχίσωσιν ἄνευ τῆς ἀναμονῆς τῶν προβλεπομένων ἐνισχύσεων»...

Ἐν συνεχείᾳ, εἰς τὰς σελίδας 166 καὶ 167 τοῦ βιβλίου του, γράφει τὰ ἑξῆς:

«Ἐκ τοῦ ἐφαρμοσθέντος σχεδίου εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ εἰς οἱονδήποτε ἄλλο σχέδιον, προεβλέποντο τέσσαρες βασικαὶ ἐνέργειαι:

1) Ἐπιχειρήσεις εἰς τὰ ἑλληνικὰ σύνορα.

2) Κατάληψις τῆς Κερκύρας.

3) Ἐπέμβασις κατὰ μάζας τῆς Ἀεροπορίας.

4) Συγκέντρωσις τῶν ἐνισχύσεων.

Ἡ πρώτη ἐνέργεια—ἐκτελεστική—ἦτο τῆς ἁρμοδιότητός μου, αἱ ἄλλαι ἦσαν ἁρμοδιότητος τῶν διαφόρων ἐπιτελείων τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων καὶ ἡ εὐθύνη τῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ συντονισμοῦ των ἀνῆκεν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου.

Τὴν 28ην Ὀκτωβρίου ἐπετέθην κατὰ τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων μὲ ἀρχικὰς ἐπιτυχίας καὶ μὲ προέλασιν εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς λοιπὰς ἐνεργείας :

α) Ἡ Κέρκυρα δὲν κατελήφθη.

β) Ἡ ἐπέμβασις τῆς Ἀεροπορίας ἀπεδείχθη ἀνεπαρκής.

γ) Ἡ συγκέντρωσις τῶν ἐνισχύσεων δὲν ἔλαβε χώραν.

Διὰ τὴν ἀνεπαρκῆ ἐπέμβασιν τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας κατὰ τὰς ἐν Ἀλβανίᾳ ἐπιχειρήσεις, ὁ Στρατηγὸς Πράσκα ἀναφέρει τὰ κάτωθι εἰς τὸ βιβλίον αὐτοῦ καὶ ἐν σελίδι 147:

«Ἅπαντες οἱ διοικηταὶ εἶχον σημειώσει ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκστρατείας τὴν ἀνεπαρκῆ ἐπέμβασιν τῆς Ἀεροπορίας τακτικοῦ βομβαρδισμοῦ.

Οὕτω, ἡ Ἀεροπορία διώξεως σπανίως ἐνεφανίζετο οὕτως ὥστε ἡ μικρὰ ἑλληνικὴ Ἀεροπορία ἠδύνατο νὰ ἐνεργῇ βομβαρδίζουσα τὰ ἡμέτερα τμήματα εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης καὶ τὰ μετόπισθεν.»

Καὶ εἰς τὴν σελίδα 148 γράφει:

«Εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῆς 15ης Ὀκτωβρίου εἰς τὸ Παλάτσο Βενέτσια, ὁ Μουσσολίνι καὶ ὁ Μπαντόλιο εἶχον ἐκφρασθῇ κατηγορηματικῶς ἐπὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἀεροπορίας εἰς τὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον. Ἡ ἐπέμβασις τῆς Ἀεροπορίας ἐτονίσθη τότε σαφῶς. Τὰ γεγονότα ὅμως ἀπέδειξαν ὅτι οὐδὲν προητοιμάσθη ὑπὸ τῶν ἁρμοδίων ὑπευθύνων διὰ τὸν συντονισμὸν καὶ τὴν τακτικὴν χρησιμοποίησιν μεταξὺ τῶν ἐπιγείων καὶ ἀεροπορικῶν δυνάμεων. Καὶ δὲν δύναται νὰ ὑποτεθῇ ὅτι τὸ Ὑπουργεῖον Ἀεροπορίας δὲν ἐγνώριζε τὰς προθέσεις τοῦ Μουσσολίνι, διότι ἐκτὸς ἀπὸ τὰς ἐπαφὰς τοῦ Πρίκολο μετὰ τοῦ Μουσσολίνι, ἡ Ἀεροπορία εἶχεν εἰς τὴν Ἀλβα-

νίαν ἕνα σημαίνοντα ἀντιπρόσωπόν της τὸν Στρατηγὸν Ράντσα, ὅστις ἦτο ἐν γνώσει τῶν προπαρασκευῶν ἐναντίον τῆς 'Ελλάδος».

'Ο Πράσκα,κατέβαλεν, ὡς ἐκθέτει, μεγάλας προσπαθείας διὰ τὴν ἀναφερομένην ὡς ἀνωτέρω ἐπέμβασιν τῆς Ἰταλικῆς 'Αεροπορίας εἰς τὰς κατὰ τῶν 'Ελλήνων ἐπιχειρήσεις. Κατόπιν δὲ τῶν ἀλλεπαλλήλων τούτων ἐνεργειῶν, ὁ Μπαντόλιο,'Αρχηγὸς τοῦ Γενικοῦ 'Επιτελείου τοῦ Στρατοῦ, ἀπέστειλε τὴν 3ην Νοεμβρίου εἰς τὴν 'Ανωτάτην Διοίκησιν 'Αεροπορίας καὶ τὴν 'Ανωτάτην Διοίκησιν 'Ενόπλων Δυνάμεων ἐν 'Αλβανίᾳ, ἔγγραφον διὰ τοῦ ὁποίου συνίστα ὅπως ἡ 'Αεροπορία συνδράμῃ τὰς ἐπιχειρήσεις διὰ τῆς διαθέσεως ἁπάντων τῶν ἀεροσκαφῶν καὶ ὅτι, ἡ ἐν 'Ιταλίᾳ 'Αεροπορία θὰ ἐπενέβαινε καὶ αὔτη εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ δὴ ἐναντίον τῶν στόχων ἐκείνων οἵτινες εἶχον ὑποδειχθῆ ὑπὸ τῆς 'Ανωτάτης Στρατιωτικῆς Διοικήσεως 'Αλβανίας. 'Αλλὰ καὶ μετὰ τὴν διαταγὴν ταύτην, ἡ 'Αεροπορία συνέχισε τὴν δρᾶσιν της ἄνευ συντονισμοῦ.

Τὴν 5ην Νοεμβρίου, ὁ Πράσκα ἀπέστειλεν ἐπιστολὴν εἰς τὸν Ράντσα, διοικητὴν τῶν ἀεροπορικῶν δυνάμεων 'Αλβανίας, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεκοίνωσεν εἰς τοῦτον πίνακα τῶν βλητέων ὑπὸ τῆς 'Αεροπορίας στόχων εἰς τὸν τομέα τῆς 'Ηπείρου κατὰ τὴν 6ην Νοεμβρίου. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἔγραφεν :

«Οἱ στόχοι ἔχουν περιορισθῆ εἰς τὸ ἐλάχιστον δι' ὃ οὗτοι πρέπει νὰ βομβαρδισθῶσι μὲ τὸν μέγιστον δυνατὸν ἀριθμὸν ἀεροσκαφῶν καθ' ὅσον μέχρι σήμερον, ἴσως διότι οἱ στόχοι ἦσαν πολυάριθμοι, ἡ 'Αεροπορία βομβαρδισμοῦ ὑπῆρξεν εἰς τὸν τομέα Καλπακίου τῆς Μεραρχίας Φερράρα λίαν ἀσθενής».

'Εν συνεχείᾳ, γράφει τὰ ἑξῆς εἰς τὴν σελίδα 149 σχετικῶς μὲ τὸ θέμα τοῦτο:

«Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἡ ἔλλειψις ἐπεμβάσεως τῆς 'Αεροπορίας ἐδικαιολογήθη λόγῳ τῶν κακῶν καιρικῶν συνθηκῶν, ἀλλ' ὅταν ἐπῆλθεν ἡ ἀλλαγὴ τοῦ καιροῦ, ἡ κατάστασις δὲν ἤλλαξε.

'Η ἐπέμβασις τῆς ἡμετέρας 'Αεροπορίας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἀπεγοήτευσε τὰ τμήματά μας».

Διὰ τῆς ἀναφερθείσης αἰτιάσεως τοῦ 'Αρχιστρατήγου τῶν ἐν 'Αλβανίᾳ Ἰταλικῶν δυνάμεων Στρατηγοῦ Πράσκα καὶ διὰ τὴν πλημμελῆ ἐπέμβασιν τῆς Ἰταλικῆς 'Αεροπορίας εἰς τὰς ἐν 'Ηπείρῳ ἐπιχειρήσεις, ὁ 'Αρχηγὸς τῆς Ἰταλικῆς 'Αεροπορίας Στρατηγὸς Πρίκολο, δικαιολογούμενος, γράφει τὰ ἑξῆς εἰς τὸ βιβλίον του «'Αδράνεια ἔναντι ἡρωϊσμοῦ» (Ignacia Contro Eroismo).

«Κηρυχθέντος τοῦ πολέμου ὑπὸ τῆς 'Ιταλίας κατὰ τῆς 'Ελλάδος, αἱ πρῶται ἀεροπορικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐνηργήθησαν φυσικὰ εἰς στρατηγικὰς περιοχάς, ἤτοι ἀεροδρόμια, λιμένας, σιδηροδρομικὰς γραμμάς, ὁδικοὺς κόμβους καὶ κέντρα.

'Η Θεσσαλονίκη, ὁ Πειραιεύς, τὸ Τατόϊ, ἡ Κέρκυρα, ἡ Πρέβεζα, τὰ 'Ιωάννινα ἦσαν οἱ πρῶτοι προσβληθέντες στόχοι κατά τε τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα. 'Εν τούτοις, αἱ δυσμενεῖς καιρικαὶ συνθῆκαι καὶ ἡ μὴ δυνατὴ διάθεσις ὡρισμένων μονάδων, αἵτινες δὲν ἦσαν εἰσέτι εἰς θέσιν νὰ ἀναλάβωσι δρᾶσιν, δὲν ἐπέτρεψαν ὅπως δοθῇ εἰς τὰς ἀεροπορικὰς ταύτας ἐπιθέσεις, ὁ ἐπιθυμητὸς χαρακτὴρ τῆς συνεχείας καὶ τοῦ βάρους, παραγόντων ἀπολύτως ἀναγκαίων διὰ τὴν ἐπίτευξιν καλῶν ἀποτελεσμάτων. 'Εξ ἄλλου, αἱ πρῶται ἐνέργειαι ἔπρεπε νὰ εἶχον χαρακτῆρα ἐξερευνήσεως καὶ δοκιμῆς.

Μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων ἡμερῶν ἤρχισαν αἱ ἀπεγνωσμέναι αἰτήσεις ἐκ μέρους τῶν διοικητῶν δυνάμεων ξηρᾶς, διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς 'Αεροπορίας εἰς τὸ τακτικὸν πεδίον.

Οὕτως, ἡ δρᾶσις τῆς Ἀεροπορίας εἰς στρατηγικὰς περιοχὰς διεκόπη, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀρχίσει».

257. Εἰς δημοσιευθὲν ἄρθρον εἰς τὴν «Rivista Aeronautica» τοῦ μηνὸς Νοεμβρίου 1946, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντος βιβλίου τοῦ Ἰταλοῦ Στρατηγοῦ Πράσκα σχετικῶς μὲ τὴν συμβολὴν τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας εἰς τὰς κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπιχειρήσεις ἀπὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου μέχρι τῆς 9ης Νοεμβρίου 1941, ἀναγράφονται τὰ κάτωθι στοιχεῖα:

«Ὁ Στρατηγὸς Ρόσσι, διοικητὴς τοῦ XXV Σώματος Στρατοῦ Τσαμουριᾶς, εἰς ἀναφοράν του σχετικῶς μὲ τὴν ἐπίθεσίν του κατὰ τοῦ ἐχθρικοῦ τομέως Καλπακίου (ἐπίθεσιν, ἥτις ἀπετέλει τὴν κυρίαν προσπάθειαν τῶν Ἰταλῶν) γράφει :

«31 Ὀκτωβρίου. Παρὰ τὴν μὴ ἐπέμβασιν τῶν ἀεροπλάνων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, ἡ Μεραρχία Φερράρα ἀρχίζει τὴν ἐπίθεσιν....

Ἡ στερεότης τῆς ἐχθρικῆς ἀμυντικῆς ὀργανώσεως ἐπιβάλλει τὴν διεύρυνσιν τοῦ μετώπου ἐπιθέσεως καὶ τὴν ἀκτῖνα τῆς κυκλωτικῆς κινήσεως.

«3 Νοεμβρίου. Ἡ ἐπίθεσις δὲν προοδεύει αἰσθητῶς καὶ εἰς τοῦτο συντείνει ἡ μὴ ἐπέμβασις τῆς Ἀεροπορίας, ἣν καθ' ἡμέραν ὑπέσχοντο καὶ ἀνήγγειλαν ὡς τεραστίαν καὶ ἰσχυράν, ἀλλ' ἡ ὁποία ὅμως δὲν ἔλαβε ποτὲ χώραν. Ἡ ἔλλειψις αὕτη καθίστατο τοσούτῳ μᾶλλον αἰσθητή, καθ' ὅσον, ἡ ἐχθρικὴ Ἀεροπορία διὰ τῆς ἀποτελεσματικῆς της παρουσίας ἐδυσχέραινε τὰς ἐπιθέσεις μας.

«6 Νοεμβρίου. Ἡ Ἀεροπορία βομβαρδισμοῦ, τῆς ὁποίας ἡ ἐπέμβασις ἐπιμόνως ἐζητήθη, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν μάχην ἀλλ' οὐχὶ ὁμαδικῶς καὶ εἰς τὴν καθωρισμένην ὥραν, ἀλλὰ πολὺ βραδύτερον καὶ κατὰ πολὺ ἀραιὰ διαστήματα. Οὕτω ἐνῷ οἱ διοικηταὶ τῶν δυνάμεων ξηρᾶς ἐζήτουν πάγιον ἀεροπορικὸν βομβαρδισμὸν εἰς τὸ τακτικὸν πεδίον πρὸς ἄμεσον ἐνίσχυσιν αὐτῶν τούτων τῶν δυνάμεων, ἡ Ἀεροπορία ἐβομβάρδιζε στρατηγικὰ ἰδίως σημεῖα μὴ ἔχοντα αἰσθητὴν καὶ ἄμεσον σχέσιν μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐδάφους. Οἱ τοιοῦτοι στρατηγικοὶ βομβαρδισμοὶ ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον πολυάριθμοι μὲ συνέπειαν τὴν κατανομὴν τῶν μέσων καὶ ἑπομένως μὲ ἐλάχιστα ἀποτελέσματα.

....

....

Δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅθεν, ὅτι αἱ δυνατότητες τῆς Ἀεροπορίας μας βομβαρδισμοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (100 τοὐλάχιστον βομβαρδιστικὰ ἀεροπλάνα, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν καταδιωκτικῶν βομβαρδιστικῶν) ἐὰν αὕτη ἐχρησιμοποιεῖτο κατὰ μάζας θὰ ἦσαν τοιαῦται, ὥστε νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ διάσπασις ἢ τοὐλάχιστον ἡ ἰσχυρὰ ἐξουδετέρωσις τῆς ὀχυρωθείσης διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ Καλπακίου περιοχῆς.

Διὰ ταύτης θὰ ἦτο δυνατὴ καὶ πλέον ἀποδοτικὴ ἡ προέλασις πρὸς Ἰωάννινα καὶ Ἄρταν διότι θὰ διεχωρίζοντο τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα τῆς Ἠπείρου ἀπὸ τὰ συγκεντρωθέντα πρὸς Ἀνατολὰς τῆς ὀροσειρᾶς Γράμμος—Πίνδος (Μακεδονίας—Θεσσαλίας).

Θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ ἀπώθησις τοὐλάχιστον μέρους τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων τῆς Ἠπείρου πρὸς τὴν θάλασσαν, ὅπου ἐκυριάρχει ὁ στόλος μας, καὶ θὰ ἐπραγματοποιεῖτο ἡ κάθοδος μέχρις Ἄρτης ἐπιτηρουμένου τοῦ λιμένος Πρεβέζης, ὅπου θὰ ἀπεβιβάζοντο τρεῖς μεραρχίαι ὅπως εἶχεν ὁρισθῇ.

....

....

Δεδομένου ὅτι δὲν ἀνεπτύχθη μαζικὴ δρᾶσις τῆς 'Αεροπορίας ἐν τῷ τακτικῷ πεδίῳ, αἱ δυνατότητες ἐπιχειρήσεως τῆς Τεθωρακισμένης Μεραρχίας Κενταύρων εἶχον ἐκμηδενισθῆ, διότι ἡ μεραρχία αὕτη δὲν ἐπροστατεύετο ἀρκούντως ὑπὸ τῆς 'Αεροπορίας καὶ τοῦ πυροβολικοῦ».

'Ο Στρατηγὸς Κάρλο Ρόσσι ἐδήλου τὴν 7ην Νοεμβρίου ὅτι ἐθεώρει ἀνεπαρκῆ τὰ εἰς τὴν διάθεσίν του στρατεύματα διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας Καλπακίου καὶ ἐζήτει ὅπως «ἡ 'Αεροπορία βομβαρδισμοῦ δράσῃ ὁμαδικῶς καὶ οὐχὶ τμηματικῶς, εἰς χρόνον εὔθετον καὶ κατὰ τρόπον ἀνάλογον μὲ τὰς κινήσεις τῶν στρατευμάτων».

258. 'Ο Στρατηγὸς Πρίκολο, ὅστις ἦτο ἐπιφορτισμένος προσωπικῶς ὑπὸ τοῦ Μουσσολίνι νὰ παρακολουθῇ ἐκ τοῦ πλησίον τὰς ἐπιχειρήσεις διὰ τὴν πλήρη ἐνημέρωσίν του καὶ ὑποβολὴν ἐπακριβῶν πληροφοριῶν εἰς αὐτὸν καὶ ὅστις ἀπελάμβανε τῆς ἰδιαιτέρας εὐνοίας καὶ ἐκτιμήσεως αὐτοῦ, ἀναγράφει εἰς τὸ βιβλίον του (Ignacia Contro Eroismo) «'Αδράνεια ἔναντι ἡρωϊσμοῦ» τὰ κάτωθι σχετικῶς με τὰ διαδραματισθέντα εἰς τὰ παρασκήνια τῆς Στρατιωτκῆς καὶ Πολιτικῆς 'Ηγεσίας ἐν 'Ιταλίᾳ κατὰ τὴν πρώτην φάσιν τῶν ἐπιχειρήσεων τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων ἐν 'Αλβανίᾳ :

«Τὴν 1ην Νοεμβρίου ὁ Μουσσολίνι μετέβη εἰς Γκροτάλιε μετὰ τοῦ Στρατηγοῦ Σοντοῦ 'Υφυπουργοῦ τοῦ 'Υπουργείου Στρατιωτικῶν καὶ τοῦ ὑποφαινομένου. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξιδίου τούτου, ὁ Μουσσολίνι ἐζήτει διαρκῶς ἐξηγήσεις παρὰ τοῦ Στρατηγοῦ Σοντοῦ ὡς πρὸς τὴν ἔκβασιν τοῦ σχεδίου ἐπιχειρήσεων καὶ ἐφαίνετο λίαν σκεπτικὸς ὡς πρὸς τὴν κατάστασιν εἰς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς μεραρχίας τῆς προελαυνούσης εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κορυτσᾶς, ὅπου εἴχομεν παρατάξει ὀλίγον τι περισσότερον τῆς μιᾶς μεραρχίας.

'Ο Στρατηγὸς Σοντοῦ ἐξήγησεν ὅτι ἐν πρώτοις ὁ Δεβόλης καὶ τὸ συγκρότημα τῆς Μόροβας, ἀνατολικῶς Κορυτσᾶς, ἀπετέλουν μίαν σταθερὰν ἄμυναν καὶ ὅτι εἶχεν ἤδη δοθῆ ἡ διαταγὴ ὅπως αἱ μεραρχίαι 'Αρέτσο καὶ Βενέτσια μετακινηθῶσι πρὸς τὴν περιοχὴν ταύτην. 'Επίσης οὗτος ἐβεβαίωσε τὸν Μουσσολίνι ὅτι κατὰ τὰς προβλέψεις του ὑπῆρχε μεγάλη πιθανότης ὅτι ἡ κατάληψις τῶν 'Ιωαννίνων θὰ ἐγίνετο ἐντὸς μιᾶς ἑβδομάδος, καὶ τῆς Πρεβέζης μετὰ δεκαπέντε ἢ εἴκοσι τὸ πολὺ ἡμέρας».

Τὴν 1ην Νοεμβρίου, ὁ Μουσσολίνι μοῦ ἀνέθεσε νὰ ἐγχειρήσω αὐτόγραφον ἐπιστολήν του πρὸς τὸν ἐν 'Αλβανίᾳ Στρατηγὸν Βισκόντι Πράσκα, ἥτις εἶχεν ὡς ἑξῆς :

«Εἶμαι εὐχαριστημένος ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὴν πρώτην ταύτην φάσιν. 'Ο Στρατηγὸς Ράντσα μοῦ ἔδωκε προφορικῶς ἱκανοποιητικὰς ἐντυπώσεις. Μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως ἐνισχυθῇ ἡ διάταξίς σας, ἡ Μεραρχία Μπάρι, ἥτις ἐπρόκειτο νὰ καταλάβῃ τὴν Κέρκυραν, θὰ ἀποβιβασθῇ εἰς Αὐλῶνα αὔριον 1ην Νοεμβρίου. Λόγῳ τῆς στάσεως τοῦ Βελιγραδίου δύνασθε νὰ μετακινήσητε πρὸς Νότον ἢ πρὸς τὸν Τομέα τῆς Κορυτσᾶς τὴν Βενέτσια.

'Εν τῷ μεταξὺ ἔστειλα ἀμέσως εἰς Ρώμην τὸν Στρατηγὸν Σοντοῦ διὰ νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν ἀποστολὴν τῶν τριῶν αἰτηθεισῶν τὴν 16ην 'Οκτωβρίου μεραρχιῶν, καὶ ἅπαντα τὰ ὀχήματα. Εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ συνεχίσητε τὴν ἐφαρμογὴν εἰς τὸ σύνολον τῶν ἐπιχειρήσεων, μετὰ τοῦ ταχέος ἐκείνου ρυθμοῦ, τὸν ὁποῖον τὰ γεγονότα ἐπιβάλλουσι. Μουσσολίνι».

«'Ο Πράσκα, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, ἐστενοχωρήθη

μὲν διὰ τὴν ματαίωσιν τῆς καταλήψεως τῆς Κερκύρας, πλὴν γενικῶς ἐφάνη ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Μουσσολίνι καὶ μὲ παρεκάλεσε νὰ διαβιβάσω εἰς τὸνΜουσσολίνι ὅτι μετὰ ἢ καὶ ἄνευ τῶν τριῶν τούτων μεραρχιῶν, ὑπελόγιζεν ὅτι ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν θὰ εὑρίσκετο εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ ἐντὸς μιᾶς ἑβδομάδος εἰς τὴν Πρέβεζαν καὶ τοῦτο διότι οἱ Ἕλληνες ἐτράπησαν εἰς φυγὴν προβάλλοντες μικρὰν ἀντίστασιν. Ἐπίσης μὲ παρεκάλεσε διὰ διαβιβάσω εἰς τὸν Μουσσολίνι (λόγῳ τῶν ἀνησυχιῶν του ὡς πρὸς τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῶν στρατευμάτων τὰς ὁποίας διεβίβασα ἐκ μέρους του) ὅτι συντόμως θὰ γίνῃ ἡ μετακίνησις τῶν δύο μεραρχιῶν ἐκ τοῦ Γιουγκοσλαυϊκοῦ μετώπου διὰ νὰ καλυφθῇ ἀρκούντως τὸ ἀριστερὸν πλευρόν. Δεδομένου δὲ ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἐπετέθησαν ἀκόμη κατὰ τοῦ πλευροῦ τούτου, ἂν καὶ παρῆλθον πέντε ἡμέραι, οὐδεὶς πλέον ὑφίσταται κίνδυνος εἰς τὸ πλευρὸν τοῦτο.

Ἐπίσης μὲ διεβεβαίωσεν ὅτι εἶχε πίστιν εἰς τὸν ἀγῶνα, ὅτι τὸ ἠθικὸν τῶν στρατευμάτων του εἶναι λίαν ἐξυψωμένον καὶ ὅτι ὅλοι ἔχουν διαταγὴν νὰ ἐπιτίθενται πάντοτε χωρὶς νὰ σκέπτωνται τὰ πλευρά των. Ἑκάστη φάλαγξ καὶ μὲ ἕνα ἀκόμη ἄνδρα πρέπει νὰ ἐπιτίθεται.

Ὅταν ὁ Πράσκα ἠρωτήθη ἐκ μέρους μου ἐὰν ἔχῃ εἰδήσεις διὰ τὴν Μεραρχίαν Τζούλια οὗτος ἀπήντησε «ὄχι ἀκόμη, ἀλλὰ ὁπωσδήποτε προελαύνει πρὸς τὴν διάβασιν Μετσόβου». Ἡ ἔλλειψις εἰδήσεων ὀφείλεται, λέγει, εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐπικοινωνίας διὰ τοῦ ἀσυρμάτου ἐφ' ὅσον αἱ πολλαὶ καὶ σφοδραὶ καταιγίδες ἐπροξένησαν ζημίας εἰς τὰς κεραίας».

Ὁ Πρίκολο δὲν ἔμεινεν εὐχαριστημένος ἐκ τῶν ἀνακοινώσεων τούτων τοῦ Πράσκα καὶ ἐσχημάτισεν οὐχὶ ἐνθαρρυντικὰς ἀντιλήψεις ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἰδέας καὶ τὰς ἱκανότητας τοῦ Πράσκα καὶ μὲ αἴσθημα ὀδυνηρὸν εἰς τὴν καρδίαν, ἐπιστρέφει δι' ἀεροπλάνου εἰς τὴν Ρώμην. Φθάσας εἰς τὴν Ρώμην αὐθημερόν, ἐπεσκέφθη τὸν Στρατηγὸν Σοντοῦ εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἀνέφερε τὴν δυσμενῆ ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν οὗτος ἐσχημάτισε περὶ τοῦ Πράσκα κατὰ τὴν μετάβασίν του εἰς τὴν Ἀλβανίαν, διὰ νὰ λάβῃ παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπάντησιν ὅτι «ὁ Πράσκα εἶναι εἷς ἐκ τῶν καλλιτέρων Στρατηγῶν μας».

Τὴν 3ην Νοεμβρίου, ὁ Πρίκολο προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Μουσσολίνι ἵνα τῷ ἐκθέσῃ τὰς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν εἰς Ἀλβανίαν καὶ εἰς τὸν ὁποῖον ἀνέφερεν ὅτι ὁ Πράσκα τῷ ἐφάνη ἄνθρωπος ὑπερβολικὰ βέβαιος διὰ τὸν ἑαυτόν του.

Τὸ ἀπόγευμα τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ὁ Μουσσολίνι ἀπὸ ἐπιστολὴν τοῦ κόμητος Τσιάνο, ἀποσταλεῖσαν ἀεροπορικῶς πρὸς τοῦτον ἐκ Τιράνων (ὁ Τσιάνο ὡς ἀντισμήναρχος καὶ διοικητὴς μοίρας ἀεροπλάνων εἶχε λάβει μέρος εἰς μίαν ἀεροπορικὴν κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἐπιχείρησιν τὴν 1ην Νοεμβρίου), ἐπληροφορεῖτο ὅτι αἱ τρεῖς μεραρχίαι δὲν εἶχον ἀκόμη ἀναχωρήσει ἐξ Ἰταλίας διὰ τὴν Ἀλβανίαν. Ἡ ἐπιστολὴ ἔλεγε:

«Ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις ἔβαινον καλῶς καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀντίστασις παρουσιάζετο ἀσθενής, πλήν, διὰ νὰ ἐπιταχυνθῇ ἡ ἐπιχείρησις καὶ καταληφθῶσιν οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ ἐντὸς τοῦ προσδιορισθέντος χρόνου, θὰ ἦτο απαραίτητος ἡ ἄμεσος διάθεσις τῶν τριῶν μεραρχιῶν λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς βραδύτητος μετακινήσεως μονάδων ἀπὸ τὰ γιουγκοσλαυϊκὰ σύνορα πρὸς τὸ μέτωπον τῆς Κορυτσᾶς».

Ὁ Μουσσολίνι, ἀναγιγνώσκων τὴν ἐπιστολὴν τοῦ κόμητος Τσιάνο, συνωφρυώθη καὶ ἐπέρριψε τὴν εὐθύνην εἰς τὸν Στρατηγὸν Σοντοῦ λέγων:

«Ἔχομεν καὶ πάλιν τὰ ἴδια. Αἱ ὑποσχέσεις δὲν τηροῦνται. Αἱ τρεῖς

μεραρχίαι δὲν ἔχουν εἰσέτι ἀναχωρήσει καὶ φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ἀκόμη ἕτοιμαι».

Ὁ Στρατηγὸς Σοντοῦ ἐδικαιολογήθη λέγων ὅτι εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ὁ ἴδιος δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναμιχθῇ καὶ νὰ πράξῃ τίποτε, ἐφ' ὅσον αἱ ἐκτελεστικαὶ διαταγαὶ διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν μεραρχιῶν τούτων ἐξεδίδοντο ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ καὶ μὲ πρόδηλον τὴν πρόθεσιν ὅπως ἐπωφεληθῇ τῆς εὐκαιρίας, εἶπεν εἰς τὸν Μουσσολίνι:

«Ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχω μίαν διοίκησιν, θὰ ἠδυνάμην νὰ ἀπαντήσω διὰ τὰ μέτρα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ ληφθοῦν. Σᾶς ζητῶ, Ντοῦτσε, ὅπως ἀναλάβω τὴν διοίκησιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς Ἀλβανίας».

Ὁ Μουσσολίνι ἐφάνη πρὸς στιγμὴν ὅτι δὲν ἤθελε νὰ ἀποδεχθῇ τὴν πρότασιν ἥτις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Σοντοῦ καὶ πιστεύων ἴσως ἐπὶ τῆς δυνατότητος ἑνὸς περιπάτου πρὸς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Πρέβεζαν, εἶπε:

«Πάντως θὰ ἔπρεπε νὰ δυνηθῶμεν ὅπως διαθέσωμεν ἀμέσως μίαν μεραρχίαν τοὐλάχιστον διὰ νὰ τὴν ἀποστείλωμεν διὰ τοῦ Αὐλῶνος εἰς Κορυτσᾶν»

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὁ Στρατηγὸς Πρίκολο, ὑπέβαλε τὴν γνώμην, ὅτι ἦτο ἑτοίμη ἡ Μεραρχία Μπάρι, ἡ ὁποία μόλις εἶχεν ἐπιβιβασθῆ καὶ κατηυθύνετο πρὸς Κέρκυραν, ἀρκεῖ μόνον νὰ τὴν σταματήσωμεν, δεδομένου ἄλλωστε ὅτι ἡ κατάληψις τῆς νήσου ταύτης δὲν θεωρεῖται ἀπαραίτητος διότι θὰ πέσῃ αὐτομάτως μόλις ἡ προέλασις εἰς τὴν Ἤπειρον θὰ ἔχῃ μεγαλυτέραν πρόοδον.

Ἡ πρότασις αὕτη τοῦ Πρίκολο δὲν ἐγένετο δεκτή, πλήν, τὸ αὐτὸ ἑσπέρας ὁ Μουσσολίνι, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ρώμην μετὰ τοῦ Στρατηγοῦ Σοντοῦ, λαμβάνει τὴν ἀπόφασιν, ὅπως· ὁ μὲν Σοντοῦ ἀναλάβῃ τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατευμάτων, ἡ δὲ Μεραρχία Μπάρι μὴ ἐνεργήσῃ κατὰ τῆς Κερκύρας, ἀλλὰ νὰ σταλῇ εἰς τὸν Αὐλῶνα.

Τὴν 4ην Νοεμβρίου, ὁ Πράσκα λαμβάνει τηλεγράφημα τοῦ Στρατηγοῦ Μπαντόλιο, διὰ τοῦ ὁποίου τοῦ συνίστα ὅτι πρέπει νὰ εὑρίσκεται σταθερῶς εἰς ἓν σημεῖον κατὰ τὰς διεξαγομένας ἐπιχειρήσεις, καὶ ὅτι τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι ὁ τομεὺς Κορυτσᾶς, ὅπου εὑρίσκονται αἱ δύο μεραρχίαι Πάρμα καὶ Πιεμόντε, ὅτι ἀφικνεῖται ἐκεῖ καὶ ἡ Βενέτσια καὶ ὅτι μὲ τὰς μεραρχίας ταύτας, ὡς ἐπίσης καὶ μὲ τὰς μεραρχίας Ἀρέτσο καὶ Μπάρι, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ἀντισταθῇ ἐπὶ τόπου.

Ὁ Πράσκα ἀπήντησεν αὐθημερὸν εἰς τὸν Μπαντόλιο ὅτι ἡ κατάστασις εἰς τὸν τομέα Κορυτσᾶς παρουσιάζεται λεπτή, ἰδίως κατὰ τὴν πρώτην φάσιν κατὰ τὴν ὁποίαν συνεκεντρώθησαν σημαντικαὶ ἑλληνικαὶ δυνάμεις. Ἡ ἄμυνα ἐβασίζετο μόνον εἰς τὴν Μεραρχίαν Πάρμας, ἤδη μετὰ τὴν διάθεσιν εἰς τὸ μέτωπον τοῦτο τῶν μεραρχιῶν Βενέτσια καὶ Πιεμόντε, κατόπιν πορείας ὁδικῶς ἐπὶ δύο ἕως τρεῖς ἑβδομάδας καὶ μὲ τὴν ἀποβιβαζομένην Μεραρχίαν Μπάρι ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν προσεχῆ χρησιμοποίησιν τῆς Ἀρέτσο, ἡ κατάστασις ἐβελτιώθη κατὰ πολύ. Ἐν συνεχείᾳ, προσέθεσεν, ὅτι ἡ ἐπιτευχθεῖσα γενικὴ ἐπιστράτευσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐπιβάλλει τὴν ἄφιξιν νέων δυνάμεων ἐξ Ἰταλίας, τὴν διάθεσιν ἁρμάτων μάχης, εἴτε δι' ἐπίθεσιν, εἴτε δι' ἄμυναν καὶ ἀπαραιτήτως τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀεροπορίας ἐναντίον τακτικῶν στόχων, ἐπανελάμβανε δὲ τὴν πίστιν του εἰς τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα (1).

Ὁ Μουσσολίνι ὅμως κατέστη ἐν τῷ μεταξὺ νευρικὸς καὶ περίλυπος διότι θὰ ἐπεθύμει μίαν θυελλώδη προέλασιν ὡς ἐκείνην τῶν Γερμανῶν εἰς τὴν Πολωνίαν

(1) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 124—125.

καὶ τὴν Γαλλίαν διὰ νὰ μιμηθῇ τοὺς θριάμβους τοῦ Χίτλερ. Ὁ Τσιάνο κατείχετο καὶ αὐτὸς ὑπὸ ἀνυπομονησίας, ἀναμένων τὰς εἰδήσεις τῆς προελάσεως τῶν Ἰταλικῶν στατευμάτων εἰς τὴν Ἤπειρον.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν 4ην Νοεμβρίου, ὁ Πράσκα λαμβάνει διαταγὴν τοῦ Ὑπαρχηγοῦ τοῦ ΓΕΣ Ροάτα διὰ τῆς ὁποίας τῷ ἀνεκοινοῦντο:

«Ὅτι ἡ ἐπιχείρησις διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κερκύρας ἀναβάλλεται, ὅτι ἡ Μεραρχία Μπάρι ὑπαγομένη ὑπὸ τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν τῆς Ἀλβανίας δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸ τῆς ἀποβιβάσεως εἰς Αὐλῶνα καὶ τοῦ τρίτου κλιμακίου της (2.000 ἄνδρες, 1.500 κτήνη, 200 ὀχήματα) πρᾶγμα ὅπερ ὑπελογίζετο ὅτι θὰ ἐλάμβανε χώραν μέχρι τῆς 12ης Νοεμβρίου, ὅτι ἡ Μεραρχία Τριέστε ὑπελογίζετο ὅτι θὰ ἀποβιβασθῇ εἰς Αὐλῶνα μέχρι 14ης Νοεμβρίου καὶ ὅτι ἡ μεταφορὰ τῶν ἄλλων μεραρχιῶν θὰ ἐγίνετο μὲ ρυθμὸν ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύν».

Τὸ ἀπόγευμα τῆς 5ης Νοεμβρίου, ὁ Στρατηγὸς Πράσκα, δεχθεὶς τὴν ἀπροσδόκητον ἐπίσκεψιν τοῦ Στρατηγοῦ Σοντοῦ, γράφει τὰ ἑξῆς εἰς τὸ βιβλίον του ἐν σελίδι 155 :

«Εἶχα ἐμπιστοσύνην πρὸς αὐτόν. Μὲ ἐνηγκαλίσθη ὡς πάντοτε καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι εἶχεν ἔλθει νὰ μὲ βοηθήσῃ ἰδίως εἰς τὴν ἐπίσπευσιν τῶν μεταφορῶν.

Τὴν ἄλλην ἡμέραν ὁ Σοντοῦ μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὅτι δὲν εἶχεν ἔλθει μόνον διὰ τὰς μεταφορὰς ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπιφορτισμένος ὑπὸ τοῦ Μουσσολίνι, ὅπως μελετήσῃ ἓν σχέδιον σχετικῶς μὲ τὴν κατάστασιν ἀπὸ στρατηγικῆς ἀπόψεως.

Οὕτω αἱ εἰς Ἀλβανίαν δυνάμεις ἔπρεπε νὰ αὐξηθοῦν σχηματιζομένης μιᾶς ὁμάδος ἐκ δύο Στρατιῶν, μιᾶς εἰς τὴν Ἤπειρον καὶ ἑτέρας εἰς τὸν τομέα Κορυτσᾶς. Αὐτὸς θὰ ἀνελάμβανε τὴν διοίκησιν τῆς ὁμάδος, ἐγὼ δὲ ἂν ἐδεχόμην θὰ ἀνελάμβανον τὴν Διοίκησιν τῆς Στρατιᾶς Ἠπείρου. Μὲ παρεκάλεσε νὰ δεχθῶ. Ἐγὼ δὲν εἶχα ἀντίρρησιν. Θὰ ἴδῃς τὶ ὡραία θὰ ἐργασθοῦμε μαζύ, μοῦ εἶπε. Θὰ γίνωμε καὶ οἱ δυὸ Στρατηγοὶ Στρατιᾶς καὶ κατόπιν Στρατάρχαι τῆς Ἰταλίας. Μοῦ εἶπε, ὅτι θὰ ἀνελάμβανε τὴν διοίκησιν ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν, μᾶλλον τὴν 9ην Νοεμβρίου, διότι ἔπρεπε νὰ ἐπικυρωθῇ ὁ διορισμός του ἀπὸ τὸν Μουσσολίνι.

Τὸ τοιοῦτον ὅμως ἦτο ψευδὲς διότι εἶχεν ὀνομασθῇ διοικητὴς τῆς Ὁμάδος Στρατιῶν ἀπὸ τῆς 4ης Νοεμβρίου ὅπως ἀπεκάλυψεν ἓν ἐπίσημον δελτίον πληροφοριῶν. Ὥρισεν ὡς ἕδραν τῆς διοικήσεώς του τὰ Τίρανα καὶ προέβη ἀμέσως εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν τηλεφωνικῶν ἐπικοινωνιῶν μεταξὺ Τιράνων καὶ Ρώμης εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναται νὰ ὁμιλῇ ἀπ' εὐθείας μὲ τὸν Μουσσολίνι. Εἶπα εἰς τὸν Σοντοῦ ὅτι δὲν θὰ μποροῦσε νὰ διευθύνῃ τὰς ἐπιχειρήσεις ἀπὸ τὰ Τίρανα, ἀπὸ θέσεως δηλαδὴ πολὺ μεμακρυσμένης ἐν σχέσει μὲ τὸ μέτωπον. Μοῦ ἐπανέλαβε ὅτι ἐθεώρει ὡς ἀπόλυτον ἀνάγκην τὴν ἀπ' εὐθείας ἐπαφὴν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Μουσσολίνι καὶ ὅτι ἦτο βέβαιος διὰ τὴν προσεχῆ ἄφιξιν πολλῶν στρατευμάτων».

Ἐν τῷ μεταξὺ ἤρχισαν νὰ καταφθάνουν εἰς τὴν Ρώμην εἰδήσεις διαφορετικαὶ ἀπὸ τὰς προβλέψεις καὶ τὰς προσδοκίας, καθ' ἅς, ἀντὶ προελάσεως πρὸς τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν Πρέβεζαν, τὰ Ἰταλικὰ στρατεύματα εὑρίσκοντο ἀκόμη καθηλωμένα εἰς τὸν Καλαμᾶν.

Ἡ σοβαρωτέρα εἴδησις ἥτις ἐλήφθη ἐξ Ἀλβανίας ἦτο ὁ κίνδυνος κυκλώσεως τῆς Μεραρχίας Τζούλια ὑπὸ τριῶν ἑλληνικῶν μονάδων, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Σοντοῦ τὴν 8ην Νοεμβρίου εἶχε στείλει τὴν κάτωθι διαταγὴν πρὸς τὸν Πράσκα,

«Ἀναφερόμενος εἰς τὰς ἡμετέρας ἀναφορὰς 025.790 καὶ 025.798 παρέχομεν τὰς κάτωθι ὁδηγίας
Εἰς τὸν Τομέα Ἠπείρου, ἐνισχυθῆτε ἐπὶ τῶν καταληφθεισῶν θέσεων καὶ διευκολύνατε τὴν συγκέντρωσιν τῆς Μεραρχίας Τζούλια ἐν τῇ ζώνῃ Κονίτσης, τὴν ὁποίαν δέον νὰ κρατήσῃ σταθερῶς. Διὰ κεντρικὸν τομέα ἐπιβεβαιῶ τὴν ἐνίσχυσιν διὰ τοῦ 2ου Συντάγματος Βερσαλλιέρων. Ἐπισπεύσατε τὴν συγκέντρωσιν τῆς Μεραρχίας Μπάρι. Διὰ τὴν ζώνην τοῦ Βερατίου ἀναμείνατε ἔκδοσιν νεωτέρας διαταγῆς.
Ἀναλαμβάνω διοίκησιν ἀπὸ 00.00 τῆς 9ης Νοεμβρίου. Διὰ τὴν Μεραρχίαν Τζούλια, ὁ Ράντζα, διοικητὴς τῶν ἀεροπορικῶν μονάδων τῆς Ἀλβανίας εἶχε ζητήσει ἀπὸ τὸν Πρίκολο τὴν διάθεσιν μεταγωγικῶν ἀεροπλάνων πρὸς ἐφοδιασμὸν τῶν τμημάτων της εἰς τρόφιμα διὰ ρίψεως ἐκ τοῦ ἀέρος».

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ἐλήφθη ἀπὸ τὸν Πράσκα διαταγὴ τοῦ γραφείου ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἰταλικοῦ ΓΕΣ διὰ τῆς ὁποίας οὗτος διετάσσετο νὰ ἀναστείλῃ τὰς ἐπιθετικάς του ἐπιχειρήσεις, ἔχουσα ὡς ἑξῆς (1).

«Κατόπιν ἀνωτέρας διαταγῆς, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς παρούσης καταστάσεως, ἀναστείλατε τὴν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν εἰς τὴν Ἤπειρον ἐν ὄψει ἀναλήψεως νέας δράσεως μελλοντικῶς. Διατηρήσατε καταληφθείσας θέσεις καὶ ἐξασφαλίσατε τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν εἰς τὴν περιοχὴν Κονίτσης.
Ἀκολουθεῖ ἔγγραφος διαταγή».

Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου αὐτοῦ καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν (8 Νοεμβρίου) ὁ Στρατηγὸς Σορίτσε (Ὑφυπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ εἰς Ἀλβανίαν μεταβάντος Σοντοῦ), ἐτηλεγράφει πρὸς τὸν Σοντοῦ, ὡς Ἀνώτατον Διοικητὴν τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικῶν στρατευμάτων, τὰ ἑξῆς (2) :

«Ὁ Ντοῦτσε ἐκφράζει τὴν γνώμην μήπως συμφέρει νὰ ἐνισχυθῇ μὲ ἄλλας δυνάμεις ἡ ἐπιχείρησις τοῦ Κάτω Καλαμᾶ, ἡ ὁποία ἀπεδείχθη ἀποδοτική».

Τοῦ τηλεγραφήματος τούτου ἔλαβε γνῶσιν ὁ Πράσκα ἀπὸ τὰς διαβιβάσεις τῆς διοικήσεώς του αἵτινες συνέλαβον τοῦτο.

259. Ἀπὸ τῆς 00.00 τῆς 9ης Νοεμβρίου, τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν τῶν ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικῶν δυνάμεων ἀνέλαβεν ὁ Στρατηγὸς Σοντοῦ, ὅστις ἦτο εἷς ἐκ τῶν πλέον ἐμπίστων συνεργατῶν τοῦ Μουσσολίνι.

Οὗτος, μόλις ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του, ἐξέδωκε πρὸς τὰ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικὰ στρατεύματα ἡμερησίαν διαταγήν, διὰ τῆς ὁποίας, μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἔλεγε :

«Ἡ ἀποστολή μας εἶναι σαφεστάτη. Ὀφείλομεν νὰ δώσωμεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν τὸ μάθημα τὸ ὁποῖον τοῦ ἀξίζει. Ὀφείλομεν νὰ καταδείξωμεν εἰς αὐτὸν ὅτι παρὰ τὸ θάρρος του εἶναι προωρισμένος νὰ ὑποκύψῃ ἐνώπιον τῆς ἀδυσωπήτου θελήσεως καὶ ἰσχύος τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τῆς φασιστικῆς Ἰταλίας».

Ὁ Σοντοῦ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐξέδωκε καὶ ἐγκύκλιον, περιέχουσαν τὰς ὑπ' ἀριθ. 1 κατευθυντηρίους γραμμὰς διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τῆς Ἑλλάδος, διὰ

(1) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggreditto la Grecia». Σελ. 158.
(2) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggreditto la Grecia». Σελ. 159.

τῶν ὁποίων καθώριζεν ὅτι ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις ἐπέβαλλεν ἀρχικῶς τὴν σταθεροποίησιν τῶν κατακτηθεισῶν θέσεων, μέχρις ὅτου, κατόπιν τῶν ἀναμενομένων ἐνισχύσεων, ἀναληφθῶσιν αἱ ἐπιχειρήσεις μὲ σκοπὸν τὴν διεύρυνσιν τῆς καταλήψεως τῆς Τσαμουριᾶς καὶ τὴν ἀνακατάληψιν τῆς ἐγκαταλειφθείσης ζώνης ἀσφαλείας εἰς τὸν Τομέα Κορυτσᾶς.

Ὁ Πράσκα ἔγραψε τὴν 10ην Νοεμβρίου πρὸς τὸν Σοντοῦ, σχετικῶς μὲ τὴν ἀναφερθεῖσαν γνώμην τοῦ Ντοῦτσε, ὅτι ἴσως συνέφερεν ἡ ἐνίσχυσις τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Κάτω Καλαμᾶ, ὑποστηρίζων τὴν ἄποψιν, ὅτι συνέφερεν ἀπολύτως ἡ ἐκμετάλλευσις τῶν ἐπιτυχίας πρὸς τὸν Κάτω Καλαμᾶν. Ἐπίσης προέτεινεν ἐνίσχυσιν τοῦ Τομέως Ἠπείρου διὰ νέων δυνάμεων καὶ συνέχειαν τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς τοποθεσίας τοῦ Καλαμᾶ.

Ὁ Σοντοῦ ἀπήντησε τὴν ἑπομένην 11ην Νοεμβρίου διὰ μακροσκελοῦς ἐγγράφου ὅτι δὲν συμμερίζεται τὰς ἀπόψεις του (1), διότι αἱ προτάσεις του, εἶναι προτάσεις αὐτοσχέδιοι, ὅτι αὗται δὲν συμβιβάζονται μὲ τὴν πραγματικότητα καὶ ὅτι τέλος δὲν βλέπει διατὶ ὁ ἐχθρὸς εὑρίσκεται εἰς κρίσιμον σημεῖον, ἐν ᾧ ἐπιτίθεται. Κατέληγε δὲ ὡς ἑξῆς:

«Σημειῶ ἐν συνόψει βασικὴν διαφορὰν ἀντιλήψεων ἐν σχέσει μὲ τὰς προθέσεις μου καὶ σᾶς παρακαλῶ, Ἐξοχώτατε, νὰ μοῦ δηλώσητε σαφῶς ἂν εἶσθε διατεθειμένος νὰ συνεργασθῆτε μὲ ταυτότητα ἀντιλήψεων. Ἡ παροῦσα στιγμὴ εἶναι τοιαύτη ὥστε νὰ ἀποκλείῃ τὰς διαφωνίας καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ ἀντιθέτως ὑπακοὴν καὶ προσαρμογὴν μὲ τὸν ἔχοντα τὴν εὐθύνην τῶν ἐπιχειρήσεων».

Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω δριμυτάτης καὶ ἐντονωτάτης ἐπιστολῆς τοῦ Σοντοῦ, ὁ Πράσκα ἀπεχώρησε τῆς διοικήσεως τῶν ἐν Ἠπείρῳ δυνάμεων, ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἰταλίαν.

260. Τὴν 10ην Νοεμβρίου, ὁ Μουσσολίνι ἐκάλεσεν εἰς τὸ γραφεῖον του εἰς σύσκεψιν τὸν Μπαντόλιο, τὸν Καβανιάρι, τὸν Πρίκολο, τὸν Ροάτα καὶ τὸν Συνταγματάρχην Σορίτσε μὲ γραμματέα τὸν Ταγματάρχην Τρομπέτα.

Τὰ διαμειφθέντα κατὰ τὴν σύσκεψιν ταύτην περιγράφονται ὡς ἑξῆς (2):

«Οὗτος (Μουσσολίνι) ἤρχισε μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι, τόσον αἱ στρατιωτικαὶ προβλέψεις τοῦ Στρατηγοῦ Βισκόντι Πράσκα, ὅσον καὶ αἱ πολιτικαὶ τοῦ Τζιακομίνι, ἀπεδείχθησαν ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν γεγονότων ἀβάσιμοι. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον μᾶς παρεκάλεσε ὅπως ἐξετάσωμεν μετὰ ψυχραιμίας τὴν κατάστασιν.

Ἐπειδὴ ᾐσθανόμην ὅτι εἶχον τὰς ὀλιγωτέρας εὐθύνας ἀπήντησα εἰς τὸν Μουσσολίνι: Τὴν 14ην Ὀκτωβρίου, ἐκαλέσατε ἐδῶ τὸν ὑποφαινόμενον καὶ τὸν Στρατηγὸν Ροάτα καὶ ἐθέσατε τὸ ἐρώτημα πόσαι δυνάμεις θὰ ἐχρειάζοντο ἵνα ἐπιτεθῶμεν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Ροάτα, βάσει τῆς μελέτης τῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ ἐπιτελείου, ἐδήλωσεν ὅτι ἐὰν ἐξασφαλισθῇ ἡ συμμετοχὴ τῆς Βουλγαρίας θὰ ἀπῃτοῦντο εἴκοσι μεραρχίαι. Ἔδει συνεπῶς νὰ ἀποσταλῶσιν ἕτεραι δέκα μεραρχίαι καὶ ἐλέχθη ἐπίσης περὶ ἀποστολῆς μιᾶς ἀνωτέρας διοικήσεως καὶ ἑνὸς διοικητοῦ Σώματος Στρατοῦ. Τὴν 15ην Ὀκτωβρίου συνεκεντρώθησαν ἐδῶ ἐκ νέου, ὁ κόμης Τσιάνο, ὁ Στρατηγὸς Σοντοῦ, ὁ ἀντιβασιλεὺς Τζιακομίνι καὶ ὁ Στρατηγὸς Βισκόντι Πράσκα. Μετὰ τὰς γενομένας ἐκθέσεις ὑπὸ τοῦ κόμητος Τσιάνο,

(1) Στρατηγοῦ Πράσκα. «Io ho Aggreditto la Grecia». Σελ. 244—245.
(2) Στρατάρχου Badoglio «L' Italia nella seconda Guerra Mondiale». Σελ. 54.

τοῦ ἀντιβασιλέως Τζιακομίνι καὶ τοῦ Στρατηγοῦ Πράσκα, ἡ Αὐτοῦ Ἐξοχότης ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὴν 26ην Ὀκτωβρίου, ἡμερομηνίαν, ἥτις ὡς γνωστόν, μετεφέρθη εἰς τὴν 28ην Ὀκτωβρίου.

Ἐξέθεσα τὰ ἀνωτέρω ἵνα ἀποδείξω ὅτι, τόσον τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον, ὅσον καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Στρατοῦ ἦσαν ἀντίθετα πρὸς τὰς ληφθείσας ἀποφάσεις διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐκστρατείας καὶ ἀντίθετα πρὸς τὴν ἀκολουθουμένην παρ' ἡμῶν ἀρχὴν τοῦ νὰ προπαρασκευασθῶμεν καλῶς καὶ κατόπιν νὰ ἐνεργήσωμεν. Ἡ δήλωσίς μου αὕτη δὲν ἀνεγράφη εἰς τὰ πρακτικὰ ὑπὸ τοῦ Ταγματάρχου Τρομπέτα, ταύτης ὅμως, ἐγώ, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ΓΕΣ, ἐκράτησα ἀντίγραφον.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐλήφθη ἀπόφασις ἐνισχύσεως καὶ δι' ἀεροπλάνων. Ἀλλὰ καὶ παρ' ὅλας τὰς ἐσπευσμένας ἀποστολὰς ἐνισχύσεων, ἡ κατάστασις παρέμεινε λίαν ἐπικίνδυνος».

Περὶ τὸ τέλος τοῦ μηνός, γράφει ὁ Μπαντόλιο (1), ὁ Μουσσολίνι μὲ ἐκάλεσε καθὼς καὶ τὸν Στρατηγὸν Ροάτα καὶ μὲ ἔκφρασιν παραπόνου ὡμίλησε διὰ τὰς ἀτυχίας, ὡς ἐὰν τὸ σχέδιον τοῦ Στρατηγοῦ Βισκόντι Πράσκα νὰ εἶχεν ἐγκριθῇ παρὰ τοῦ Ἐπιτελείου.

«Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ δὲν ἐκρατήθην καὶ εἶπα. Σεῖς εἴσθε ὁ Κυβερνήτης. Εἰς ὑμᾶς ὑπεβλήθησαν τὰ δύο σχέδια, τὸ ἓν ὑπὸ τοῦ Στρατηγοῦ Πράσκα προπαρασκευασθὲν βάσει πολιτικῶν ἀντιλήψεων τοῦ Τσιάνο καὶ τοῦ Τζιακομίνι, τὸ δὲ ἕτερον προπαρασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Στρατοῦ, τὸ ὁποῖον ἐβασίζετο εἰς τὴν συμμετοχὴν καὶ τῆς Βουλγαρίας εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Σεῖς προυτιμήσατε τὸ πρῶτον, κατὰ συνέπειαν οὐδεμίαν μομφὴν δέχεται τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ ἐπὶ τῶν ἀτυχημάτων».

»Ὁ Μουσσολίνι εἰς τὴν παρατήρησιν ταύτην οὐδόλως ἀπήντησε. Κατὰ τὴν ἔξοδόν μας ὁ Ροάτα μὲ συνεχάρη θερμῶς διὰ τὴν πρὸς τὸν Μουσσολίνι ἀπάντησίν μου.

»Τὴν ἐπομένην, ὁ Συνταγματάρχης Σορίτσε, μοῦ διεβίβασε τὴν πληροφορίαν ὅτι, ὁ Μουσσολίνι ἦτο σφόδρα ἠγανακτησμένος ἐναντίον μου δι' ὅσα ἐδήλωσα ἐνώπιον τοῦ Στρατηγοῦ Ροάτα».

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐδημοσιεύθη εἰς ἐφημερίδα τῆς Κρεμόντα διευθυνομένην ὑπὸ τοῦ Φαρινάτσι, βιαία ἐπίθεσις κατὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Μετέβην ἀμέσως παρὰ τῷ Μουσσολίνι καὶ παρεκάλεσα αὐτὸν ὅπως ὁ ἴδιος διαψεύσῃ τὰ ὅσα ὁ Φαρινάτσι ἔγραψεν ἐναντίον τοῦ Ἐπιτελείου. Ὁ Μουσσολίνι μὲ ἐβεβαίωσεν ὅτι ὁ Φαρινάτσι ὅσα ἔγραψε τὰ ἔγραψεν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας. Πάντως μοῦ ἀπήντησε ὅτι θὰ τὸν καλέσῃ εἰς Ρώμην ἵνα δώσῃ ἐξηγήσεις».

Ἀντελήφθην ἀμέσως ὅτι ὁ Μουσσολίνι ἐνώπιον ὡρισμένων εὐθυνῶν ἦτο περίτρομος. Ἐζήτει ἤδη νὰ ἐπιρρίψῃ τὰ λάθη εἰς ἄλλους. Ἐζήτησα τότε τετραήμερον ἄδειαν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγὼ καὶ αὐτὸς θὰ ἐλαμβάνομεν τὰς ἀποφάσεις μας.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν μου, ὁ Μουσσολίνι μὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι ἀπεφάσισε νὰ μὲ ἀντικαταστήσῃ διὰ τοῦ Στρατηγοῦ Καβαλλέρο. Ἔλαβε χώραν βιαία σκηνή. Ἐπειδὴ οὗτος προσεπάθει νὰ ρίψῃ ἐπάνω μου τὴν εὐθύνην τῆς ἀποδοχῆς τοῦ σχεδίου Πράσκα, τοῦ ἀπήντησα ὅτι αὕτη βαρύνει πάντοτε τοὺς διοικοῦντας καὶ εἰδικῶς αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ ἤδη ὅτε δὲν εἶχε

(1) **Στρατάρχου Badoglio «L' Italia nella seconda Guerra Mondiale». Σελ. 55–56.**

τὸ θάρρος νὰ ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην τῆς ἰδικῆς του ἀποφάσεως, ἐζήτει τὸ ἐξιλαστήριον θῦμα.

Τοῦ ἐδήλωσα ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἐννοοῦσα νὰ συνεργασθῶ μαζύ του καὶ ἀπεχώρησα.

Μετά τινας ἡμέρας ἐδημοσιεύθη εἰς ὅλην τὴν Ἰταλίαν διὰ τοῦ Γραμματέως Φεντεράλι μία βιαία ἐκστρατεία ἐναντίον μου, αἱ δὲ προσβολαὶ διὰ τὸ πρόσωπόν μου δὲν εἶχον ὅρια.

Ἐζήτησα ἀκρόασιν ἀπὸ τὸν Δικτάτορα καὶ τοῦ ἐζήτησα ἐξηγήσεις διὰ τὴν τοιαύτην δυσφήμησίν μου. Οὗτος ἀπήντησεν ὅτι τὰ ἐναντίον μου γραφόμενα ὀφείλονται εἰς πρωτοβουλίαν τοῦ κόμητος Σερόνα καὶ ὅτι οὗτος τὰ ἀπεδοκίμαζε καὶ ὅτι ἔδωσεν ἐντολὴν νὰ σταματήσῃ ἡ ἐναντίον μου πολιτική.

Ἦτο ἡ συνήθης του τακτική.

Ἀπήντησα ὅτι ἐθεώρουν τὸν Σερόνα πολὺ ἠλίθιον νὰ ἀναλάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν τοιαύτης σοβαρᾶς ὑποθέσεως, ὅτι οὐδόλως μὲ ἐνδιέφερεν ἡ ἐπίθεσις ἑνὸς προσώπου, γνωρίζων καλῶς ὅτι οὗτος δὲν ἠδύνατο οὔτε μίαν λέξιν νὰ γράψῃ ἄνευ τῆς ἰδικῆς του ἐκ τῶν προτέρων ἐγκρίσεως.

Ἀφοῦ ἐλέχθησαν τὰ ἀνωτέρω, ἠγέρθην καὶ ἀνεχώρησα.

Ἔκτοτε, δὲν ξαναεῖδα τὸν Μουσσολίνι.

Κατὰ μῆνα Νοέμβριον μετέβην εἰς Ἴνσμπουργκ πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γερμανικοῦ Ἐπιτελείου Στρατηγοῦ Κάϊτελ.

Ἀμέσως οὗτος μὲ παρετήρησε διότι ἀνελάβομεν τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος χωρὶς κἂν νὰ εἰδοποιήσωμεν τὸν Φύρερ, ὅστις ἐπεθύμει νὰ μὴ διαταράξῃ τὴν κατάστασιν εἰς τὰ Βαλκάνια. Ἐκ τῆς Ἑλλάδος, ἡ Γερμανία, ἐλάμβανεν οὐχὶ ὀλίγας προμηθείας, αἵτινες ἴσως θὰ ἔλειπον ἀργότερον.

Ἐάν, εἶπεν ὁ Κάϊτελ, εἶχον εἰδοποιηθῆ, θὰ μετέβαινον ἀεροπορικῶς εἰς Ρώμην ἵνα ἐμποδίσω τὴν ἐκστρατείαν ταύτην.

Ὤφειλον νὰ εἴπω τὴν ἀλήθειαν, ὅτι δηλαδὴ εἴχομεν λάβει ἐντολὴν ἀπὸ τὸν Ντοῦτσε ὅπως μὴ ἀνακοινώσωμεν σχετικῶς τίποτε εἰς τοὺς Γερμανούς. Ὄντως, τοιαύτη διαταγὴ εἶχε δοθῆ καὶ ὅταν ἔκαμον ὑπαινιγμὸν ὅτι ἐξ ὑποχρεώσεως πρὸς τὴν σύμμαχον ἔδει νὰ ἀνακοινώσωμεν τὴν ἀπόφασίν μας, ὁ Μουσσολίνι χολωθεὶς μοῦ ἀπήντησε: «Μᾶς εἰδοποίησαν μήπως οἱ Γερμανοὶ ὅτε οὗτοι ἐπετέθησαν ἐναντίον τῆς Νορβηγίας» ἢ καὶ δι' ἄλλας ἐπιχειρήσεις ἃς ἐξετέλεσαν; Μᾶς ἠγνόησαν τελείως. Καὶ τώρα καὶ ἐγὼ τοὺς πληρώνω μὲ τὸ ἴδιον νόμισμα».

Τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα διὰ τὰ παρασκήνια τῆς Ἰταλικῆς πολιτικῆς καὶ τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα, καταδεικνύουσι τὸν ἐπιπόλαιον τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἡ ὑπερφίαλος πολιτικὴ ἡγεσία τοῦ Φασισμοῦ ἀντεμετώπισε τὸ ζωτικὸν πρόβλημα τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ πολέμου εἰς τὰ Βαλκάνια, καθὼς καὶ τὸν ἀσυντόνιστον καὶ πλήρη προχειρολογιῶν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἡ ὑποτεταγμένη εἰς τὸν φασισμὸν στρατιωτικὴ ἡγεσία, ἀνέλαβε τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΙΣ

261. Μὲ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν ἐκτεθέντων ἐν τοῖς προηγουμένοις γεγονότων, τερματίζεται τὴν 13ην Νοεμβρίου ἡ πρώτη φάσις τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ Πολέμου.

Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, ἀποδυθεὶς μετ' ἐνθουσιασμοῦ εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ πατρίου ἐδάφους, εἶχε κατορθώσει νὰ συγκρατήσῃ τὸν εἰσβολέα, παρὰ τὴν ἰσχυρὰν αὐτοῦ ὑπεροχὴν εἰς πολεμικὰ μέσα, ἰδίᾳ εἰς Ἀεροπορίαν καὶ ἅρματα καὶ νὰ ἐξαναγκάσῃ τοῦτον ἀπὸ τῆς 9ης Νοεμβρίου ὅπως ἐγκαταλείψῃ πᾶσαν περαιτέρω ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν καὶ μεταπέσῃ εἰς ἀμυντικὴν διάταξιν, ἐν ἀναμονῇ συγκεντρώσεως νέων δυνάμεων. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ εἰσβολεὺς δὲν εἶχεν ἐκτιμήσει ἀρκούντως τὰς ψυχικὰς ἱκανότητας τοῦ Ἕλληνος στρατιώτου, φανταζόμενος ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ διατηρήσῃ τὰ καταληφθέντα ἐδάφη μέχρι τῆς συγκεντρώσεως συντριπτικῶς ὑπερτέρων δυνάμεων διὰ τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἀδίκου ἐπιθέσεώς του.

Αἱ εἰς τὰς ἐν εἰρήνῃ ἕδρας των μονάδες τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ἐπιστρατευόμεναι ἀπὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, ἤρχισαν συρρέουσαι διὰ παντὸς δυνατοῦ μέσου καὶ μετὰ πάσης δυνατῆς ταχύτητος εἰς τὸν πολεμικὸν στῖβον, ὑπερνικῶσαι παντοειδεῖς δυσχερείας καὶ οὕτω, τὸ ἑσπέρας τῆς 13ης Νοεμβρίου, ἦσαν ἐπαρκεῖς ὥστε νὰ δυνηθῶσιν ἀπὸ τῆς ἑπομένης νὰ ἀναλάβωσιν ἀντεπίθεσιν πρὸς ἐκδίωξιν τοῦ ἐπιδρομέως. Ἡ ἀντεπίθεσις αὕτη ἔμελλε νὰ ἀποκομίσῃ ἀποτελέσματα δι' ὧν οἱ ἡρωϊκοὶ οὗτοι πολεμισταὶ ἐπέσυραν τὸν θαυμασμὸν ὁλοκλήρου τοῦ ἐλευθέρου κόσμου.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.

('Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ.660/ΚΑ/Ι)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ
ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤ. ΣΤΡΑΤΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ
ΤΜΗΜΑ Α'.
'Αριθμ. Πρωτ. 101287

ΟΔΗΓΙΑΙ

'Επὶ ἐνδεχομένων περιπτώσεων ἐφαρμογῆς τῶν Σχεδίων ΙΒ, ΙΒα, ΙΒβ, ἐν τῷ πρὸς 'Αλβανίαν Θεάτρῳ.

Ι.—Κρίνω σκόπιμον νὰ κοινοποιήσω ὑμῖν γενικάς τινας κατευθύνσεις ἐπὶ τοῦ πῶς ἀντιμετωπίζω νῦν ὑπὸ ὡρισμένας προϋποθέσεις, τὴν ἐφαρμογὴν τῶν Σχεδίων ΙΒ-ΙΒα-ΙΒβ (ἐὰν παραστῇ τοιαύτη ἀνάγκη κατὰ τὴν τρέχουσαν περίοδον) ἐν τῷ πρὸς 'Αλβανίαν Θεάτρῳ, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως πραγματοποιήσεως τῆς ἀρχικῆς διατάξεως, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως διεξαγωγῆς τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τὴν πρώτην περίοδον.

ΙΙ.—Τονίζω ὑμῖν καὶ τοῦτο παρακαλῶ ἔχητε ὑπ' ὄψιν σας ὅτι αἱ παροῦσαι ὁδηγίαι στηρίζονται εἰς σημερινὰ δεδομένα (ἀντιπάλου, ἡμέτερα) πᾶσα οὐσιώδης μεταβολὴ αὐτῶν θὰ ἔχῃ ἀναγκαστικῶς ἀντίκτυπον, συνεπάγοντα τὴν ἔκδοσιν νέων ὁδηγιῶν ἢ τὴν ἐφαρμογὴν παλαιοτέρων ἐκδοθεισῶν τοιούτων.

ΙΙΙ.—Αἱ μέχρι τοῦδε πληροφορίαι ἐπὶ τῶν ἀμέσων ἐν 'Αλβανίᾳ δυνατοτήτων τοῦ ἐνδεχομένου ἀντιπάλου, καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ τὰ ἡμέτερα σύνορα συγκεντρωθεισῶν δυνάμεών του φέρουσιν ὅτι :

α) 'Ο ὄγκος του, περιλαμβάνων μεγάλην ἀναλογίαν πυροβολικοῦ καὶ ἁρμάτων, ἔχει συγκεντρωθῆ ἔναντι τῆς 'Ηπείρου. Εἰς τὰς δυνάμεις ταύτας φαίνεται ἐπικρατοῦν τὸ πεδινὸν στοιχεῖον τοῦθ' ὅπερ καθιστᾷ ταύτας κατὰ τὸ πλεῖστον δεσμίας τῶν ἁμαξιτῶν ὁδῶν, ἐν τῇ ἑκατέρωθεν τῶν ὁποίων ζώνῃ θὰ ἀναπτύξωσι τὴν κυρίαν των ἐνέργειαν.

β) 'Εν τῇ γενικῇ περιοχῇ Κορυτσᾶς ὑπάρχουσιν ἐντελῶς περιωρισμέναι δυνάμεις μὲ τελευταίως σημειουμένην ἔναρξιν αὐξήσεως αὐτῶν, ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως οὐχὶ εἰς σημαντικὸν βαθμόν· αἱ ὡς ἐκ τούτου δυνατότητες τοῦ ἐνδεχομένου ἀντιπάλου φαίνονται ἐντελῶς περιωρισμέναι, κατὰ βάσιν ἀμυντικαί.

γ) 'Εν τῇ περιοχῇ 'Ερσέκας ἔχουσι συγκεντρωθῆ δυνάμεις ἀξίας περίπου συντάγματος πεζικοῦ ὀρεινῆς συνθέσεως μετὰ ἁρμάτων,μοτοσυκλεττιστῶν καὶ πυροβολικοῦ, μὴ ἔχουσαι δυνατότητας βαθείας προχωρήσεως καὶ πιθανῶς ἀποσκοποῦσαι εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐγκαρσίας 'Ερσέκας-Λεσκοβίκι διὰ καταλήψεως ἐνδεχομένως τῆς κορυφογραμμῆς ἐφ' ἧς ἡ μεθόριος.
Μέρος τῶν δυνάμεων τούτων δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν τοιούτων, εἴτε τῆς κοιλάδος 'Αώου, εἴτε τῆς γενικῆς περιοχῆς Κορυτσᾶς.

δ) 'Ο ἐνδεχόμενος ἀντίπαλος ἡμῶν ἔχει πάντοτε τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἑπομένως ἔχει πάντοτε τὸ πλεονέκτημα τοῦ αἰφνιδιασμοῦ, περιορισθὲν ὅμως ἤδη σημαντικῶς.
'Η εἰς 'Αεροπορίαν ὑπεροχή του τυγχάνει γνωστή· ἡ ἀντιμετωπιζομένη ἐνέργειά της ἀναφέρεται εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμ. Α.Π. 101136–2.9.40 διαταγὴν Υ.Σ.

IV.—'Εφ' ὅσον καὶ μόνον παραμένουν τὰ σημερινὰ δεδομένα καὶ συνεπῶς ὁ ἀντίπαλος ἔχει τὰς ἀνωτέρω περιγραφομένας δυνατότητας ἢ ἔστω κατά τι ηὐξημένας, μὴ ἀλλοιούσας ὅμως οὐσιωδῶς τὴν ἑκατέρωθεν ἀναλογίαν, ἀντιμετωπίζω τὸν ἑξῆς γενικὸν τρόπον ἐνεργείας :
'Αποδοχὴ τῆς ἀμύνης ἐν τῷ Θεάτρῳ τῆς 'Ηπείρου καὶ προσπάθεια νὰ ἀναχαιτισθῇ ὁ ἀντίπαλος ὅπου θὰ εἶναι δυνατόν.
Διατήρησις ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ τῆς τοποθεσίας ΙΒα καὶ ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, δυνατὸν ἐκτέλεσις ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ σκοπῷ βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν ἀμύνης ἡμῶν, καὶ ἐξασκήσεως πιέσεως ἐπὶ τοῦ ἀντιπάλου πρὸς ἀνακούφισιν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ ἀγῶνος τῆς VIIIης Μεραρχίας.
'Ισχυρὰ κάλυψις τοῦ Θεάτρου Δ. Μακεδονίας ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως 'Ιωάννινα-Μέτσοβον.

Α) 'Η VIII Μεραρχία λαβοῦσα ἀποστολὴν καλύψεως τοῦ Θεάτρου Δ. Μακεδονίας ἀπὸ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως 'Ιωάννινα-Ζυγὸς ἀποφράξεως τῶν πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν ἐξ 'Ηπείρου ἀγουσῶν ὁδεύσεων ἔχει ἐλευθερίαν νὰ ἐπιδιώξῃ ταύτην :

—εἴτε ἐπὶ τῆς γραμμῆς 'Ελαία—Καλαμᾶς ποταμός, μὲ τὸ δεξιόν της στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ ὄρους Σμόλικας (γραμμὴ ΙΒα).

—εἴτε ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ 'Αράχθου ποταμοῦ (γραμμὴ ΙΒ) μὲ τὸ δεξιόν της πρὸς Ζυγὸν Μετσόβου ἢ ἐπὶ γραμμῆς ἀκόμη νοτιανατολικωτέρας τοῦ 'Αράχθου ἐν 'Ακαρνανίᾳ.

—εἴτε ἐπὶ ἐνδιαμέσου τινὸς μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω ὁρίων γραμμῆς,τοῦ δεξιοῦ της στηριζομένου ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὡς ἄνω περιοχῶν (Σμόλικας ὄρος, Ζυγὸς Μετσόβου) ἢ ἐπὶ περιοχῆς μεταξὺ τούτων.

Εἰδικαὶ ὁδηγίαι μὴ ἐνδιαφέρουσαι τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἔχουσι δοθῆ εἰς τὴν VIII Μεραρχίαν σχετικῶς μὲ τὰ λοιπὰ σημεῖα τοῦ ἑλιγμοῦ της.

Μέχρι τοῦδε οὐδεὶς περιορισμὸς ἐτέθη εἰς τὴν VIII Μεραρχίαν ὑπὸ τοῦ Υ.Σ. καθορίζων ὡρισμένην γραμμὴν ἐφ' ἧς πάσῃ θυσίᾳ θὰ τηρηθῇ· ἔχει ἐλευθερίαν ἐκλογῆς ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν ἀνωτέρω ὁρίων καὶ βάσει τῆς τότε καταστάσεως.

Β) Τὸ Τ.Σ.Δ.Μ.

α) Θὰ ἐπιδιώξῃ ἀρχικῶς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του (κάλυψις τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας) ἐξασφαλίζον τὴν τοποθεσίαν ΙΒα ἐφ' ἧς θὰ πραγματοποιήσῃ τὴν συγκέντρωσίν του· θὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς VIII Μεραρχίας ὁπουδήποτε καὶ ἂν τοῦτο εὑρίσκεται μεταξὺ Σμόλικα ὄρους καὶ Ζυγοῦ Μετσόβου.

β) Θὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἐκμετάλλευσιν πάσης εὐνοϊκῆς εὐκαιρίας (μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων) διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τοῦ ὅλου ἢ μέρους τῆς ἐν τῇ ζώνῃ του μεθοριακῆς περιοχῆς (προωθουμένης ἀναλόγως τῶν ἀποτελεσμάτων, ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει, καὶ τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως) ἐπὶ σκοπῷ:

1) 'Εν μὲν τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ Δεβόλη ποταμοῦ ἀποστερήσῃ τὸν ἀντίπαλον εὐνοϊκῶν βάσεων ἐπιθετικῆς ἐξορμήσεως, θέσῃ ὑπὸ τὰ ἄμεσα πυρά μας αὐτὴν ταύτην τὴν κοιλάδα, καὶ προπαρασκευάσῃ εὐνοϊκὰς συνθήκας διὰ τὴν περαιτέρω (ὅρα κατωτέρω ἐδάφιον γ) ἐνέργειαν.

2) 'Εν δὲ τῇ περιοχῇ 'Ερσέκα-Λεσκοβίκι, ἀπαγορεύσῃ καὶ εἰ δυνατὸν διακόψῃ τὴν ἀντίστοιχον ἁμαξιτὴν ἀρτηρίαν.

Διὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν ἀνωτέρω ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν, νοουμένην βεβαίως μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀντιπάλου ἔναρξιν πολεμικῶν ἐνεργειῶν καὶ πάντοτε κατόπιν διαταγῆς ἡμῶν, τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀναμείνῃ τὴν πλήρη συγκέντρωσιν τῶν δυνάμεών του, ἀλλὰ θὰ πρέπει νὰ ἐπιχειρήσῃ ταύτας ἅμα ὡς ἀντιληφθῇ εὐνοϊκὰς συνθήκας, τὰς ὁποίας θὰ εἶναι ἕτοιμον νὰ ἐκμεταλλευθῇ, ἀφοῦ ἐξουσιοδοτηθῇ ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας δι' εἰδικῆς διαταγῆς περὶ ἐνάρξεως ἐπιχειρήσεων.

Αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται δύνανται νὰ εἶναι ἀρχικῶς τοπικοῦ χαρακτῆρος κατὰ κυρίων ἐδαφικῶν σημείων, ἀναλόγως τῶν παρουσιαζομένων εὐνοϊκῶν τοπικῶν συνθηκῶν, τόσον ἀπὸ ἀπόψεως διατιθεμένων ἡμετέρων δυνάμεων, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐχθρικῶν δυνάμεων.

γ) Μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἀντιστοίχων ἐπιχειρήσεων τοῦ ἀνωτέρω ἐδαφίου β, τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. δυνατὸν νὰ κληθῇ καὶ ἐφ' ὅσον αἱ συνθῆκαι ἐξακολουθοῦσι παραμένουσαι αἱ αὐταί, νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὴν ἀνάληψιν ἰσχυρῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπὶ σκοπῷ ὁλοκληρώσεως τοῦ ὄγκου τῆς Μοράβας καὶ τοῦ κόμβου τῆς Κορυτσᾶς.

δ) Κατὰ τὸ ἀριστερὸν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἡ ἐνέργειά του θὰ ἐξαρτηθῇ ἐκ τῆς καταστάσεως εἰς ἣν θὰ εὑρεθῇ ἡ VIII Μεραρχία.

1) Εἴτε νὰ φράξῃ τὸ κενὸν ὅπερ δύναται νὰ δημιουργηθῇ μεταξὺ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ ἀποσπάσματος Πίνδου καὶ τοῦ δεξιοῦ τῆς VIII Μεραρχίας (ἀφ' ἧς αὕτη ἀναγκασθῇ εἰς σύμπτυξιν). 'Η ἀπόφραξις αὕτη δύναται νὰ γίνῃ εἴτε ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς Σμόλικας ὄρος ΓκαμήλαΚουκουρούτζος ὑψ. 1750-1785, 35—Μέτσοβον (τουτέστιν ἐπὶ τῆς δυτικῶς τῆς ἄνω κοιλάδο ς τοῦ 'Αώου ποταμοῦ κορυφογραμμῆς, εἴτε ἐπὶ τῆς γενικῆς Σμόλικας ὄρος— Βασιλίτσα ὄρος — Βόλια Κάντα ὄρος-Μέτσοβον (τουτέστιν ἐπὶ τῆς ἀνατολικῶς τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ 'Αώου ποταμοῦ κορυφογραμμῆς).

2) Εἴτε νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τοῦ πλευροῦ τοῦ ἐπὶ τοῦ ἄξονος Περμετί—Μεσογέφυρα—'Ελαία-'Ιωάννινα—Φιλιππιὰς ἐνεργοῦντος ἀντιπάλου, ἐπὶ σκοπῷ προσβολῆς ἐπὶ ἀποκοπῆς τῶν συγκοινωνιῶν του· ἡ πλευρικὴ αὕτη ἐνέργεια δύναται νὰ ἐκδηλωθῇ:

—εἴτε ἐκ τῆς περιοχῆς δυτικῶς Κερασόβου πρὸς τὴν περιοχὴν Λεσκοβίκι καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ 'Αώου ποταμοῦ ἐν συνδυασμῷ πρὸς βορειότερον ἐκδηλωθείσας ἐνεργείας τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου (ὅρα κατωτέρω ἐδάφιον IV-Β-β-2).

—εἴτε ἐκ τῆς αὐτῆς ὡς ἄνω περιοχῆς δυτικῶς Κερασόβου πρὸς Μεσογέφυραν (νοτίως κάτω ροῦ Σαρανταπόρου ποταμοῦ).

—εἴτε ἐκ γενικῆς περιοχῆς Λαΐστα—'Ελατοχώρι πρὸς περιοχὴν 'Ελάτη, 'Ασπραγγέλου,

Βρύση Πασᾶ (περὶ τὰ 18 χιλιμ. Β.Δ. Ἰωαννίνων ἐπὶ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Ἐλαίαν) ἢ ἀκόμη διὰ τὴν κατάληψιν τῶν διαβάσεων Δικόρφου (13 χιλμ. Β.Δ. Ἰωαννίνων).

—εἴτε ἐπὶ τῆς γενικῆς περιοχῆς Μετσόβου διὰ τὴν κατάληψιν τῶν διαβάσεων τοῦ Δρίσκου.

Αἱ δύο τελευταῖαι ὡς ἄνω ἐνέργειαι μὲ ταὐτόχρονον ἐξασφάλισιν τοῦ συνδέσμου πρὸς τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου καὶ ἀπόφραξιν τοῦ ἐνδιαμέσου κενοῦ.

ε) Διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἐνδεχομένων ἀνωτέρω ἀποστολῶν ὑπὸ στοιχεῖον δ (ἐδάφιον 1-2) δηλαδὴ τῶν ἐνεργειῶν ἐν τῷ ἀριστερῷ, ἡ κεντρικὴ ὑπηρεσία προβλέπει τὸ ἐνδεχόμενον ἀρχικῆς συγκεντρώσεως τῆς Ι Μεραρχίας (συνθέσεως κανονικῆς μεραρχίας μεῖον αἱ δυνάμεις τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου. Ἐνδεχομένως ἡ μεραρχία αὕτη ἐνισχυθήσεται μερίμνη τοῦ Ἀρχιστρατήγου) εἰς τὴν περιοχὴν Μετσόβου μὲ τμῆμα της προωθούμενον ἀπ' εὐθείας εἰς περιοχὴν Δίστρατον ἢ περιοχὴν Λάϊστα ἢ καὶ ἀκόμη βορειότερον εἰς περιοχὴν Κερασόβου. Ἐπὶ τῇ βάσει ἑνὸς τοιούτου ἐνδεχομένου, τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. νὰ μελετήσῃ τὴν ὡς ἄνω διάθεσιν δυνάμεών του εἰς τὸ ἀριστερόν του.

Ἡ τοιαύτη μετατόπισις μέρους τῶν δυνάμεων τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐκ τοῦ δεξιοῦ της κατὰ τὸ ΙΒα διατάξεώς του εἰς τὸ ἀριστερόν του, καθίσταται ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις τῆς παρούσης ἐφικτή, διότι αἱ ἔναντι τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. σημεριναὶ δυνάμεις τοῦ ἐνδεχομένου ἀντιπάλου ἐπιτρέπουσι τοῦτο. Αἱ λοιπαὶ ἀφιέμενα εἰς τὸ Τ.ΣΔ.Μ. δυνάμεις εἶναι ἐπαρκεῖς διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν λοιπῶν ἀποστολῶν του (χερσαῖον παράλιον μέτωπον).

Αἱ ἐν τῷ ἀριστερῷ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. τοιαῦται ἐνέργειαι ἐπεδιώχθησαν ἐπὶ μιᾶς ἢ καὶ περισσοτέρων κατευθύνσεων διὰ τῆς συγκροτήσεως ἀποσπασμάτων ἀναλόγου δυνάμεως· αἱ ἐνέργειαι αὗται δύνανται νὰ ἀποβλέπωσι καὶ εἰς ἁπλᾶς ἐπιδρομάς, ἐὰν ἡ κατάστασις τὸ ἐπιβάλλει.

V.—Βάσει τῶν διὰ τῆς παρούσης παρεχομένων ὁδηγιῶν, στηριζομένων, ἐπαναλαμβάνω, εἰς τὰ σημερινὰ ἑκατέρωθεν δεδομένα, τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. νὰ μελετήσῃ ταχέως τὰ τιθέμενα προβλήματα (μεταξὺ τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται καὶ τὰ ἀντίστοιχα τοιαῦτα ἀνεφοδιασμοῦ καὶ διακομιδῶν), νὰ ἐπιλέξῃ τὰ κατάλληλα πρόσωπα ἅτινα θὰ ἀναλάβωσι τὰς διοικήσεις τῶν συγκροτηθησομένων ἀποσπασμάτων καὶ νὰ διατάξῃ τὰς ἀναγκαιούσας ἀναγνωρίσεις καὶ μελέτας. Τὸ ἀπόρρητον νὰ φυλαχθῇ ἀπολύτως.

Θὰ ὑποβάλῃ ἡμῖν ἀντίγραφα τῶν ἐκδοθησομένων διαταγῶν καὶ ὁδηγιῶν, ὡς καὶ σύντομον ἔκθεσιν ἐπὶ τοῦ προβλεπομένου χρόνου διὰ τὴν ἐκδήλωσιν μιᾶς ἑκάστης τῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν σκέψεων πῶς ἀντιμετωπίζει τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν.

VI.—Ἐκτέλεσις τῶν προβλεπομένων τῆς παρούσης, κατόπιν εἰδικῶν διαταγῶν.

VII.—Τὸ Τ.Σ.Δ.Μ., Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ ν' ἀναφέρωσι τηλεγραφικῶς τὴν λῆψιν τῆς παρούσης.

Ἀθῆναι 16 Σεπτεμβρίου 1940

Ἐντολῇ Ὑπουργοῦ
Ὁ
Ἀρχηγός

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.

(Στρατηγοῦ V. PRASCA «Io ho Aggredito la Grecia». Σελ. 196 - 199)

ΑΝΩΤΕΡΑ Δ/ΣΙΣ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΠΙΤΕΛΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

16 Σεπτεμβρίου 1940

'Απόρρητον *'Αριθμ. 024240*

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΝ «EMMERGENZZA G»

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΠΡΟΒΛΕΨΙΣ

'Η πολιτικοστρατιωτική πρόβλεψις εἶναι:

—Μία ἐπιθετική μας ἐνέργεια διὰ νὰ καταληφθῆ ἡ Ἤπειρος.

—Προκαταρκτικὴ ἢ σύγχρονος κατάληψις τῶν νήσων Κερκύρας, Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου ἐκτελεστέα ἀπὸ δυνάμεις προερχομένας ἀπὸ τὴν Μητρόπολιν.

—Γιουγκοσλαυΐα οὐδετέρα

ΜΕΡΟΣ 1ον

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΝ ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΙΣ G

Πρόλογος. Αἱ παροῦσαι κατευθύνσεις ἀφοροῦν μίαν ἐνδεχομένην ἐπιχείρησίν μας ἐναντίον τῆς 'Ελλάδος διὰ τὴν κατάληψιν τῆς 'Ηπείρου.

Κατευθύνσεις διὰ τὴν ἐπιχείρησιν «Κατάληψις τῆς 'Ηπείρου».

Σκοπὸς τῆς 'Επιχειρήσεως.

Κατοχὴ τῆς 'Ηπείρου, δηλαδὴ τοῦ χώρου τοῦ περιλαμβανομένου μεταξὺ τῆς Πίνδου, Ποταμοῦ Ἄρτης καὶ τῆς θαλάσσης.

Π ι θ α ν α ὶ π ρ ο θ έ σ ε ι ς τ ο ῦ 'Α ν τ ι π ά λ ο υ : 'Αμυντικὴ διάταξις εἰς Ἤπειρον μὲ ἀρχικὴν ἀντίστασιν πλησίον τῶν συνόρων καὶ μεγαλυτέραν ἀντίστασιν ἐπὶ τῆς γραμμῆς τοῦ Καλαμᾶ ποταμοῦ.

Κόμβος τοῦ Καλπακίου Β.Δ. τοῦ ὄρους Γκαμήλα—κόμβος Κονίτσης—Γράμμος.

Πιθανὴ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια ἐκ Μακεδονίας μὲ σκοπὸν τὴν ἐνέργειαν κατὰ τῶν νώτων τῶν ἰταλικῶν δυνάμεων τῶν δρώντων εἰς τὸ Τμῆμα τῆς 'Ηπείρου.

Γ ε ω σ τ ρ α τ ι ω τ ι κ ὰ σ τ ο ι χ ε ῖ α π ε ρ ὶ 'Η π ε ί ρ ο υ: 'Η ζώνη τῆς 'Ηπείρου παρουσιάζεται ὑπὸ μορφὴν μεγάλου τριγώνου, περιλαμβανομένου μεταξὺ τῆς γραμμῆς :

Πίνδου, ποταμοῦ Ἄρτης, θαλάσσης καὶ τῆς ἀλβανικῆς συνοριακῆς γραμμῆς καὶ διασχίζεται μὲ κατεύθυνσιν ἐκ ΒΔ πρὸς Ν. ἀπὸ μίαν μόνον ἁμαξιτὴν ὁδὸν Μπόργκο Τελλίνι, γέφυρα Περάτι, Καλπάκι, 'Ιωάννινα, Φιλιππιάς.

'Η τελευταία ἀναγραφομένη τοποθεσία εἶναι τὸ σημεῖον συναντήσεως τῶν ὁδῶν τῶν προερχομένων ἐξ 'Ιωαννίνων, ἐκ Πρεβέζης καὶ ἐκ τῆς Ἄρτης.

'Η συγκέντρωσις καὶ ἡ διοχέτευσις τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων δύναται νὰ γίνῃ μόνον ἀπὸ δύο διόδους :

—'Απὸ 'Ανατολῶν, ἀπὸ τὴν διάβασιν τοῦ Μετσόβου (προερχόμεναι ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν).

—'Απὸ Νότου, ἀπὸ τὴν Ἄρταν-Μεσολόγγιον (προερχόμεναι ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὰς 'Αθήνας).

'Η δ ι ά τ α ξ ί ς μ α ς :
'Επιθετικὴ εἰς Ἤπειρον
'Αμυντικὴ εἰς Μακεδονίαν.

Σ χ έ δ ι ο ν ἐ π ι χ ε ι ρ ή σ ε ω ν δ ι ὰ τ ὴ ν ἐ ν έ ρ γ ε ι α ν ε ἰ ς Ἤ π ε ι ρ ο ν.

α) Προχώρησις μὲ τὴν κυρίαν μᾶζαν ἐπὶ τοῦ ἄξονος Καλπάκι—'Ιωάννινα—Ἄρτα.

β) 'Απαγόρευσις δι' ἄλλων δυνάμεων τῆς διαβάσεως Μετσόβου καὶ τῆς διόδου νοτίως τῆς 'Ηπείρου.

Ἀποστολαὶ τῶν Μ.Μ. καὶ τακτικῶν συγκροτημάτων ἐνεργούντων εἰς τὸν Τομέα Ἠπείρου.

α) Σῶμα Στρατοῦ Τσαμουριᾶς: Εἰσβολὴ μὲ τὰς μεραρχίας Φερράρα καὶ Κένταυρος διὰ τῆς συνοριακῆς γραμμῆς μεταξὺ Γεφύρας Περάτι (1) καὶ Μπόργκο Τελλίνι (2) συμπεριλαμβανομένων, μὲ σκοπὸν τὴν προέλασιν κατὰ μῆκος τῆς διευθύνσεως Καλπάκι-Ἰωάννινα-Ἄρτα.

Εἰσβολὴ μὲ τὴν Μεραρχίαν Σιέννα ἀπὸ τῶν συνόρων μεταξὺ τοῦ ὄρους Τσουγκάρα καὶ τοῦ ὄρους Σαρακίνα μὲ τὸν σκοπὸν ὅπως ἀγομένη νοτίως τοῦ Καλαμᾶ, γίνῃ κυρία τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης (Ἡγουμενίτσα-Ἰωάννινα).

Ἐκεῖθεν στρεφομένη πρὸς Ἰωάννινα θὰ ἐνεργήσῃ ἐν συνδέσμῳ μετὰ τῆς Μεραρχίας Φερράρα καὶ Κένταυρος.

β) Μεραρχία Ἀλπινιστῶν Τζούλια. Ἐκκινοῦσα ἀπὸ τὴν ζώνην Ἐρσέκα-Λεσκοβίκι θὰ ἀπαγορεύσῃ τὰς διαβάσεις διὰ Μετσόβου καὶ διὰ Δρίσκου.

γ) Παραλιακὸν Συγκρότημα: Μὲ ζώνην ἐνεργείας ἀπὸ τῶν συνόρων μεταξὺ τοῦ ὄρους Σαρακίνα καὶ τῆς Θαλάσσης, θὰ τείνῃ πρὸς τοὺς ἀκολούθους ἀντικειμενικοὺς σκοπούς:

—Σύνταγμα Ἀόστης (κινούμενον κατὰ μῆκος τῆς θαλάσσης) πρὸς Πρέβεζαν.
—Σύνταγμα Γρεναδιέρων: Φιλιππιάς.
—Σύνταγμα Μιλάνο: Ἄρτα.

δ) Ἐφεδρεία (Μεραρχία Πιεμόντε) ἐν τῇ ζώνῃ Κορυτσᾶ-Κιάφε Κιάριτ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Στρατιᾶς.

Πυροβολικόν.

α) Τὸ πυροβολικὸν τοῦ Σ.Σ. θὰ δράσῃ σύμφωνα μὲ τὰς ἐντολὰς τῶν Μ.Μ. ὑπὸ τὰς ὁποίας ὑπάγεται.

β) Ὁλόκληρος ὁ ὄγκος τοῦ πυροβολικοῦ πρέπει νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν ἀγῶνα ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐπιθέσεως διὰ πυκνῶν, σφοδρῶν καὶ βραχείας διαρκείας συγκεντρώσεων πυρῶν κατὰ τῶν γραμμῶν τῆς ἐχθρικῆς ἀμυντικῆς ὀργανώσεως, ὑποβοηθῶν τὴν προέλασιν τοῦ πεζικοῦ.

γ) Διὰ τὴν κίνησιν τοῦ πυροβολικοῦ ἐπὶ τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ Μπόργκο Τελλίνι-Καλπάκι δέον νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει αἱ ἐνδεχόμεναι ἀνάγκαι ἀμέσου ἐπεμβάσεως τῆς Τεθωρακισμένης Μεραρχίας.

Μηχανικόν.

α) Ὀργάνωσις τῶν διαβάσεων.

β) Διὰ τῶν μέσων τῶν ἐξαρτωμένων ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὴν διοίκησιν ταύτην:

—Νὰ παρασκευάσῃ τὴν ταχεῖαν ἐπισκευὴν τῶν ἐνδεχομένων διακοπῶν κατὰ μῆκος τῶν δρομολογίων: Περάτι-Κακαβιᾶ-Μπόργκο Τελλίνι-Καλπάκι-Ἰωάννινα-Ἄρτα.
—Νὰ κατασκευάσῃ τὰς κάτωθι γεφύρας διὰ τοῦ ὑλικοῦ γεφυροποιῶν. Ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ, δύο μικρὰς γεφύρας εἰς τὸν τομέα τοῦ παραλιακοῦ συγκροτήματος. Μίαν γέφυραν ὑλικοῦ γεφυροσκευῆς εἰς ζώνην Βρυσοῦλα διὰ τὴν Μεραρχίαν Σιέννα καὶ τὰ τροχοφόρα τοῦ παραλιακοῦ συγκροτήματος. Μίαν μικρὰν γέφυραν εἰς τὸν τομέα τῆς Μεραρχίας Σιέννα.
—Νὰ συνδέσῃ τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν Δέλβινον-Κονίσπολις μετὰ τῆς τοιαύτης Ἡγουμενίτσης-Ἰωαννίνων.
—Νὰ συντρέξῃ εἰς τὴν ἐπισκευὴν τῶν διακοπῶν κατὰ μῆκος τῆς τελευταίας ταύτης κατευθύνσεως.

Ἀεροπορία.

Κύριοι ἀντικειμενικοὶ σκοποί: Ἡ Ἀεροπορία βομβαρδισμοῦ θὰ πλήξῃ ἐπὶ πλέον τῶν εἰδικῶν στόχων τῶν ἀνατεθέντων εἰς τὴν Ἀεροπορίαν τῆς Στρατιᾶς καὶ τοὺς ἑπομένους τοιούτους:

α) Ἀμέσως πρὸ τῆς ἐπιθέσεως: Ἀμυντικὰς ὀργανώσεις, συγκεντρώσεις στρατευμάτων καὶ τεταγμένας πυροβολαρχίας ἐγγὺς τῆς γραμμῆς τῶν συνόρων, μὲ τὴν ἑξῆς σειρὰν ἐπείγοντος:

1ον. Ἀμυντικαὶ τοποθεσίαι τῶν διαβάσεων Κακαβιᾶς καὶ τῆς γεφύρας Περάτι συνδεουσῶν τὰ σύνορα ἔναντι τῆς Κονισπόλεως, μετὰ τοῦ αὐχένος τῆς Καπέτιστα.

---

(1) Γέφυρα Μέρτζανης (δυτικῶς Κονίτσης).
(2) Μπόργκο Τελλίνι. Εὑρίσκεται εἰς θέσιν Ζέπι παρὰ τὸ 53ον χλμ. τῆς ὁδοῦ Ἰωάννινα—Ἀργυρόκαστρον πλησίον Κακαβιᾶς παρὰ τὰ Ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα ὅπου τὴν 27ην Αὐγούστου 1923 ἐφονεύθη ὁ Ἰταλὸς στρατηγὸς Tellini.

2ον. Ἀμυντικαὶ τοποθεσίαι μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω διαβάσεων προστατεύουσαι αὐτάς.

3ον. Ἀμυντικαὶ τοποθεσίαι τῶν περιοχῶν Δελβινάκι, Φιλιατῶν, Ἰωαννίνων, Μετσόβου, Καστοριᾶς, Φλωρίνης.

β) Μετὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἐπιθέσεως :

1ον. Στρατεύματα ἐν κινήσει ἢ ἱστάμενα ἐπὶ τῶν δι' ἐρυθροῦ χρώματος σημειουμένων εἰς τὸ διαφανὲς ὁδῶν (1).

Ἡ ὥρα τῆς ἐνάρξεως τοῦ βομβαρδισμοῦ τῶν ὑπ' ἀριθ. 1 ἀναφερομένων στόχων εἰς τὰ στοιχεῖα α καὶ β θὰ ὁρισθῇ ὑπὸ τῆς διοικήσεως ὑμῶν.

Ἀπὸ τὰς ἀνωτέρω ἐνεργείας θὰ ἀνακοινωθῇ εἰς κατάλληλον στιγμὴν ποῖαι πρέπει νὰ ἐκτελεσθοῦν ἀποτελεσματικῶς. Δι' ἄλλας ἐνδεχομένας ἐνεργείας ἀμέσου ἐπεμβάσεως δι' ὑποστήριξιν δρώντων στρατευμάτων νὰ ἐπακολουθῇ αἴτησις ὑπὸ τῶν διοικητῶν τῶν ἐξηρτημένων Μ. Μονάδων.

Ὑ π η ρ ε σ ί α ι.

Ἡ διάταξις καὶ ἡ λειτουργία τῶν ὑπηρεσιῶν θὰ καθορισθῶσι καὶ θὰ ὀργανωθῶσι βάσει τῶν κατωτέρω:

α) Εὐρεῖα αὐτονομία διοικητικῆς μερίμνης (3—4 ἡμερῶν τρόφιμα) εἰς ὅλας τὰς μονάδας Πεζικοῦ, Ἱππικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ.

β) Προσφυγὴ κατὰ μέγα μέρος εἰς τὰ κατὰ τόπους ὑπάρχοντα φορτηγὰ κτήνη διὰ νὰ δυνηθοῦν αἱ μονάδες νὰ ἀπαλλαγοῦν ἐντελῶς ἀπὸ τὰς ἁμαξιτὰς ὁδοὺς καὶ ἀπὸ τὰ τροχοφόρα μέσα.

γ) Σ υ γ κ έ ν τ ρ ω σ ι ς π υ ρ ο μ α χ ι κ ῶ ν.

—Τοὐλάχιστον μιᾶς μονάδος πυρὸς διὰ τὸ μεραρχιακὸν πυροβολικὸν καὶ δύο μονάδων διὰ τὸ πυροβολικὸν σώματος στρατοῦ.

—Ἐκ μιᾶς μονάδος πυρὸς διὰ τὸ πεζικόν.

δ) Μετὰ κατάληψιν τῆς νήσου Κερκύρας νὰ προβλεφθῇ ὁ ἀνεφοδιασμὸς τοῦ παραλιακοῦ συγκροτήματος διὰ θαλάσσης.

Ἕ δ ρ α Δ ι ο ι κ ή σ ε ω ς : Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων προκεχωρημένον τακτικὸν Στρατηγεῖον τῆς Ἀνωτέρας Στρατιωτικῆς Διοικήσεως Στρατιᾶς θὰ λειτουργήσῃ εἰς Λιμπόχοβον καὶ εἶτα εἰς Δελβινάκι.

Κατευθύνσεις διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Μακεδονικοῦ Τομέως (Κορυτσᾶς) :

Εἰς τὸν Μακεδονικὸν Τομέα, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιθετικῆς ἐνεργείας τῆς Ἠπείρου, θὰ τηρηθῇ καθαρῶς ἐνεργὸς ἀμυντικὴ στάσις διὰ τῆς Μεραρχίας Πάρμα καὶ τῶν μεραρχιῶν ἐνισχύσεως (αἵτινες ἀποτελοῦν τὸ XXVI Σῶμα Στρατοῦ. Νὰ πραγματοποιηθῇ πλήρης ἐξασφάλισις τοῦ τομέως Κορυτσᾶς καὶ ἡ ἀσφάλεια τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς τῆς διατάξεως τῆς προβλεφθείσης διὰ τὴν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν τῆς Ἠπείρου.

Τ ο μ ε ὺ ς ἐ ν ε ρ γ ε ί α ς

Ὅρια :

Βόρειον : ἀπὸ τὴν στενὴν γραμμὴν τοῦ Πόγραδετς (ὄχι - Κορυφὴν Σκούμπι (ναί)-ὄρος Γκούρι ι Τσε (ναί).

Νότιον : ἀπὸ τὴν γραμμὴν Κιάφε Φοῦσες, Κιάφε Κάριτ, Κιάφε Ντοαριντόλ-Κιάφε Μάρτες (Ὀστραβίτσα)-Κιάφε Γκοστάνκα (συμπεριλαμβανομένων).

Σ τ ο ι χ ε ῖ α δ ι ὰ τ ὴ ν μ έ θ ο δ ο ν τ ῆ ς ἀ μ ύ ν η ς :

α) Πυκνὰ φράγματα πυρὸς ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν συνόρων ἐπὶ τῶν ὁδικῶν κατευθύνσεων αἵτινες ὁδηγοῦν εἰς τὸν Μακεδονικὸν Τομέα.

β) Ἄμυνα μέχρις ἐσχάτων ἐπὶ τῆς γραμμῆς Μάλι ι Δατ-Μόροβα-Γράμμος.

γ) Συγκρότησις μιᾶς κινητῆς ἐφεδρείας ταχέων στοιχείων εὑρισκομένης εἰς κεντρικὴν θέσιν εἰς χεῖρας τοῦ διοικητοῦ διὰ τὴν κίνησιν καὶ ἀντεπίθεσιν.

Π υ ρ ο β ο λ ι κ ό ν.

Ταὐτοχρόνως μὲ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸν τομέα Ἠπείρου θὰ ἐκτελεσθοῦν βολαὶ παρενοχλήσεως ἐπὶ τῶν ἁμαξιτῶν ὁδῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἀναγνωρισθέντων στόχων πέραν τῶν συνόρων. Αἱ διαταγαὶ ἐπιχειρήσεων τῶν διοικητῶν τῶν ἐξαρτημένων Μ.Μ., αἱ σχετικαὶ μὲ τὰς ἐνεργείας τὰς προβλεπομένας διὰ τῶν ὡς ἄνω ὁδηγιῶν, ὀφείλουν νὰ περιέλθουν εἰς τὸν ὑποφαινόμενον τὴν 2400/25-9-40.

Ὁ Διοικητὴς Σώματος Στρατοῦ
Στρατηγὸς Β ι σ κ ό ν τ ι Π ρ ά σ κ α

(1) Ἐν τῷ συγγράμματι δὲν ἐπισυνάπτεται ἀντίτυπον τοιούτου διαφανοῦς.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3.

(Στρατηγοῦ : V. PRASCA «Io ho Aggredito la Grecia» Σελὶς 194)

ΑΝΩΤΕΡΑ Δ/ΣΙΣ ΤΩΝ ΕΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ (XXVI Σ.Σ.)
ΕΠΙΤΕΛΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

Σ.Τ. 22/Α 27 Σεπτεμβρίου 1940

'Αριθμ. Πρωτ. 024487

ΘΕΜΑ : Κατευθύνσεις διὰ τὴν ἐπιθετικὴν περίπτωσιν εἰς Ἤπειρον.

ΠΡΟΣ : Τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ.
Γραφεῖον Ἐπιχειρήσεων II (ὑπερπόντιον)
Σχετικὸν ἔγγραφον 2101/5 τῆς 4 τρέχοντος μηνός.

Ἐν σχέσει μὲ τὰ αἰτηθέντα παρὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου διὰ τοῦ σχετικοῦ ἐγγράφου διαβιβάζω τὰς συνταχθείσας ὁδηγίας διὰ τὴν ἐπιθετικὴν περίπτωσιν (G).

Πρὸς διευκρίνισιν τοῦ περιεχομένου τῶν ὁδηγιῶν ἀναφέρω :

1ον) Ἡ Ἐφεδρικὴ (Μεραρχία Πιεμόντε) μετετωπίσθη εἰς τὴν ζώνην τοῦ Πόγραδετς-Τσεράβας διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὰς διαφόρους ἀνάγκας τὰς ἐπιβαλλομένας ἀπὸ μίαν πολιτικοστρατιωτικὴν κατάστασιν, ἀκαθόριστον καὶ δὴ τὰς ἑξῆς :

- *—ἀνάγκας ἐγκαίρου ἐπεμβάσεως εἰς τὴν ζώνην τῆς Κορυτσᾶς ἢ ὁπουδήποτε ὁ ἐχθρὸς ἀπεπειρᾶτο νὰ ἐπιτεθῇ ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν διὰ νὰ προσβάλῃ κατὰ πλευρὸν τὴν ἐπιθετικήν μας διάταξιν τοῦ τομέως Ἠπείρου.*
- *—ἀνάγκας σχηματισμοῦ μετώπου εἰς περίπτωσιν ἀπροβλέπτων Γιουγκοσλαυϊκῶν ἐνεργειῶν δι' ἐγκαίρου κινήσεως ταύτης πρὸς τὰς πλέον ἐπικινδύνους κατευθύνσεις : Ντιμπρόνο καὶ Ἀλάγκι.*
- *—Νὰ μὴ ἀμεληθῶσιν ἐνδεχόμεναι μεταγενέστεραι ἀνάγκαι εἰς τὸν ἐπιθετικὸν τομέα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς μάχης καὶ διὰ τὸν αἰφνιδιασμόν. Διὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην ἔχει προβλεφθῇ ἡ μεταφορὰ τῆς Μεραρχίας Πιεμόντε δι' αὐτοκινήτων.*

2ον) Ἡ κατανομὴ τοῦ ἱππικοῦ τὸ ὁποῖον ἔχει προσανατολισθῇ πλήρως πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἐπιδεκτικὴ αἰσθητῶν μεταβολῶν ἀναλόγως τῶν ἀτμοσφαιρικῶν συνθηκῶν αἵτινες θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ δημιουργηθοῦν κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ αἵτινες θὰ ἐπέβαλλον μίαν νέαν ἀνακατανομήν.

3ον) Διὰ τὴν αἰσίαν ἔκβασιν τῆς προβλεπομένης κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς ἐνεργείας θὰ ἦτο μεγίστης σπουδαιότητος καὶ χρησιμότητος ἡ πραγματοποίησις τῶν ἑξῆς :

α) Σύγχρονος κατάληψις τῆς νήσου Κερκύρας. Ἡ κατάληψις τῆς Κερκύρας θὰ συνεπιφέρῃ τὴν πλήρη ἐκμετάλλευσιν τοῦ λιμένος Ἔντα (1) καὶ μίαν μέσῳ θαλάσσης βοήθειαν εἰς τὸ δύσκολον ἔργον τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ.

β) Ὑποστήριξις διὰ τοῦ πυρὸς τοῦ Β. Ναυτικοῦ τῶν δυνάμεων τῶν δρωσῶν κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς.

Τὸ Β. Ναυτικὸν νὰ τηρῆται ἐγκαίρως ἐνήμερον τῶν κινήσεων τούτων, κατόπιν κοινῶν ἐπαφῶν καὶ κοινῆς συμφωνίας.

Εἰς ἣν περίπτωσιν δὲν δοθοῦν διαφορετικαὶ διαταγαὶ παρὰ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου αἱ παροῦσαι ὁδηγίαι θὰ διανεμηθοῦν εἰς τὰς ἐξηρτημένας Μ. Μονάδας.

Ὁ Γενικὸς Διοικητὴς
Στρατηγὸς Βισκόντι Πράσκα

---

(1) Εἶναι ὁ λιμὴν τῶν Ἁγίων Σαράντα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4.

'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 626/Α/58

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΜΟΝΑΣ 734 (Τ.Σ.Δ.Μ.)
ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ—ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ

ΠΡΟΣΧΕΔΙΟΝ ΕΠΙΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α'.

Ι.—Σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων.

—Ἡ ὁλοκλήρωσις τῆς κατοχῆς τοῦ ὄγκου τῆς Μόροβας καὶ τοῦ κόμβου τῆς Κορυτσᾶς.
—Αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται θὰ ἀναληφθοῦν ὑπὸ τὰς ἑπομένας προϋποθέσεις :

ΕΧΘΡΟΣ : Συνθέσεις καὶ δυνάμεις ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐμφαινομένας εἰς τὸ Δελτίον τῆς 30ῆς Σεπτεμβρίου, τηρῶν στάσιν ἀμύνης ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ ΤΣΔΜ καὶ ἐπιτιθέμενος ἐν τῷ θεάτρῳ ἐπιχειρήσεων 'Ηπείρου.

ΗΜΕΤΕΡΑ ΜΕΣΑ : Β' καὶ Γ' Σώματα Στρατοῦ, περατώσαντα τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ συγκέντρωσιν τῶν δυνάμεων αὐτῶν εἰς τοὺς ὑπὸ τοῦ Σχεδίου ΙΒα προβλεπομένους χώρους.

ΙΙ.—Τακτικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπός.

—Συντριβὴ τῶν μεταξὺ Ξηροβοῦνι καὶ Γράμμου ἐχθρικῶν δυνάμεων.
—Κατάληψις καὶ διατήρησις τῆς γενικῆς γραμμῆς : Λέζιτσα-'Ιβὰν-Δυτικαὶ προσβάσεις Μόραβας μέχρι τοῦ αὐχένος Κιάρι (ὑψ. 1450) Στίγκα-Κρέσοβε-Γράμμος (ὑψ. 2520,36).
—Τήρησις τῆς ἐπαφῆς πρὸς τὰς κατευθύνσεις : Ποντκορίγιε-Βλότσιστα-Μοσχόπολις.

ΙΙΙ. 'Ιδέα ἐνεργείας.

α) Εἰς μίαν πρώτην φάσιν περίσχεσις τῆς Μόραβας ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Νότου καὶ διακοπὴ τῶν περιβαλλουσῶν ταύτην συγκοινωνιῶν διὰ δύο ταυτοχρόνως ἰσχυρῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν, ὁρμωμένων ἐκ τῆς Χερσονήσου Πυξὸς καὶ τοῦ Γράμμου.

β) Κατὰ τὴν δευτέραν φάσιν, ἐκμετάλλευσις δι' ἐπακολουθούσης ἐξορμήσεως ἐφ' ὁλοκλήρου τῆς μεταξὺ τῶν δύο ἐπιθέσεων ζώνης, πρὸς ὁλοκλήρωσιν τῆς κατοχῆς τῆς Μόροβας.

IV.—Διάταξις.

—Γ' Σῶμα Στρατοῦ δεξιὰ
—Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀριστερὰ
—Γραμμὴ διαχωρίσεως μεταξὺ τῶν Σ. Στρατοῦ : Κορυτσᾶ-Πολόσκα-Κρούμνιτσα (πάντα τὰ σημεῖα εἰς τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ.)
—'Εφεδρεία Τ.Σ.Δ.Μ. —Ταξιαρχία 'Ιππικοῦ.
—Αἱ ἐνδεχομένως τεθησόμεναι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ΤΣΜΜ Μονάδες.

V.—'Αποστολαί.

—Γ' Σ. Στρατοῦ : — Ἄξονες ἐπιθέσεως : Πυξὸς ὑψ. 976 καὶ Βράμπα Βέρνια-ὑψ. 1137,60.
—Γραμμὴ πρὸς κατάληψιν : ὑψ. 947 ἀμέσως ἀνατολικῶς Λέζιτσας- ὑψ. 1131.- 'Ιβὰν (ὑψ. 1766,45-ὑψ. 976-Τσέρντα (ὑψ. 1338)—ὑψ. 1154 ὑψ. 1137, 60-ὑψ. 1086.
—Β' Σ. Στρατοῦ : Ἄξων ἐπιθέσεως : Μπάταρος-ὑψ. 1450 (1500 μ.) Β.Δ. Χωρίου Μπεγγελάσι.
—Γραμμὴ πρὸς κατάληψιν : Κορομηλιὲς—ὑψ. 1827-ὑψ. ·1878-ὑψ. 1450- ὑψ. 1160-Σκοροβὸτ-Κρέσοβε-Γράμμος 12520,36).
—Κατὰ τὴν β'. φάσιν
—Γ' Σ. Στρατοῦ : Ἄξων ἐπιθέσεως: Βέρνικ-Μπαμπὰν-Κορυτσᾶ - Γραμμὴ πρὸς κατάληψιν : Ζεμλὰκ-Κορυτσᾶ.
—Β'. Σ. Στρατοῦ : Ἄξων ἐπιθέσεως : Βογιγκραδ-Ντρένοβο.
—Γραμμὴ πρὸς κατάληψιν : Κορυτσᾶ (μὴ συμπεριλαμβαν.) ὑψ. 1450.

VI. Δευτερεύουσαι ἐνέργειαι.

—Ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς α'. φάσεως τῶν ἐπιθέσεων, πρὸς ὑποβοήθησιν τούτων καὶ προπαρασκευὴν τῆς β'. φάσεως, θὰ ἐκτοξευθοῦν ἐν τῇ ζώνῃ ἐνεργείας τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ καὶ τοῦ 'Αποσπάσματος Πίνδου αἱ ἑπόμεναι ἐπιθέσεις :

—Β' Σ. Στρατοῦ } αἱ ἐν τῇ ὑπ' ἀριθμ. Α.Π. 5015/27/9/40 διαταγῇ μου ὁριοθεῖσαι.
—'Απόσ. Πίνδου }

VII. Συνθῆκαι ἐκτελέσεως.

—Προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι καὶ προσαγωγὴ τῶν μέσων θὰ συντελεσθῶσι διὰ νυκτερινῶν πορειῶν. Ἀποπεράτωσις τῶν προπαρασκευαστικῶν ἐργασιῶν 24 ὥρας πρὸ τῆς ὥρας Ω.

—Κατάληψις τῶν βάσεων ἐξορμήσεως διὰ τὰς ἐπιθέσεις τὴν Ω-30.

—Ὥρα ἐξορμήσεως : Διὰ τὰς κυρίας καὶ δευτερευούσας ἐπιθέσεις τῆς α'. φάσεως : Ἡ ὥρα Ω (ἅμα τῇ ἕω) τῆς ἡμέρας Η, ὁρισθήσονται ἀμφότεραι διὰ μεταγενεστέρας διαταγῆς.

(Μετάβασις ἀπὸ τῆς α'. φάσεως εἰς τὴν β'. πρωτοβουλίᾳ τῶν Διοικητῶν τῶν Σ. Στρατοῦ.).

VIII.—Σύνδεσμος κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐνεργείας.

α'. φάσις : Τροχιαὶ ἐλαφροῦ καὶ βαρέος πυρ/κοῦ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, κατόπιν συνεννοήσεως ἀπ' εὐθείας μεταξὺ τῶν Σ. Στρατοῦ.

β'. φάσις: Μικτὸν ἀπόσπασμα συνδέσμου :

—Λόχος Πεζικοῦ (Γ' Σ. Στρατοῦ.)

—Διμοιρία πολυβόλων
Ὁμὰς ἐφίππων ἀνιχνευτῶν } *Β' Σ. Στρατοῦ*

—Ἄξων ἐνεργείας: Ἡ γραμμὴ διαχωρίσεως μεταξὺ τῶν Σ. Στρατοῦ.

—Ἀποστολή : Κίνησις κατὰ τὸν ἄξονα ἐνεργείας καὶ ἐξασφάλισις τοῦ συνδέσμου μεταξὺ τῶν Σ. Στρατοῦ.

IX. Ἀεροπορία.

1) Ἀεροπορία Παρατηρήσεως: Εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ : Ἡ 2α Μοῖρα. Εἰς τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ : Τὸ 3/2 σμῆνος.

2) Ἀεροπορία Ἀναγνωρίσεως: Εἰς τὸ ΤΣΔΜ : Τὸ 3/1 σμῆνος.

3) Ἀεροροπία Διώξεως: Θὰ διατεθῇ ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τῇ αἰτήσει τοῦ ΤΣΔΜ.

—Ἀποστολὴ ταύτης θὰ εἶναι ἡ προστασία τῆς Ἀεροπορίας Παρατηρήσεως τῶν Σωμάτων Στρατοῦ καὶ ἡ παρεμπόδισις τῆς δράσεως τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

4) Ἀεροπορία Βομβαρδισμοῦ: Θὰ διατεθῇ παρὰ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τῇ αἰτήσει τοῦ ΤΣΔΜ.

—Ἀποστολὴ ταύτης θὰ εἶναι ἡ προσβολὴ διαφόρων στόχων σταθερῶν εἰς τὴν περιοχὴν Κορυτσᾶς καὶ ἡ προσβολὴ συγκεντρώσεων τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν ζώνην τῶν Σωμάτων Στρατοῦ.

Ἡ διάταξις τῆς Ἀεροπορίας Παρατηρήσεως τῶν Σωμάτων Στρατοῦ καὶ τῆς Ἀεροπορίας Ἀναγνωρίσεως τοῦ ΤΣΔΜ θὰ καθορισθῇ δι' εἰδικῆς διαταγῆς.

X.— Ἀντιαεροπορικὴ καὶ ἀντιαρματικὴ ἄμυνα.

—Θὰ ἐξασφαλισθοῦν διὰ τῶν ὑπὸ τῶν Σ. Στρατοῦ διατιθεμένων μέσων.

—Ὑπὸ τῶν Σ. Στρατοῦ θὰ μελετηθῇ καὶ θὰ ὑποβληθῇ, ὑπὸ τύπον προτάσεων, ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ εἶδος τῶν συμπληρωματικῶν μέσων τῆς ἀνωτέρω κατηγορίας τῶν ἀπαιτουμένων κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ὑπὸ μελέτην ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν.

XI.—Σύνδεσμοι - Διαβιβάσεις.

I. Σταθμοὶ Διοικήσεως:

	ΤΣΔΜ	Γ' ΣΩΜΑΤΟΣ	Β' ΣΩΜΑΤΟΣ	ΤΟΜΕΥΣ ΠΙΝΔΟΥ
α) Πρὸ τῆς ἐπιθέσεως.	ΚΑΣΤΟΡΙΑ	ΠΙΣΟΔΕΡΙ	ΑΡΓΟΣ ΟΡΕΣΤΙΚΟΝ	ΕΠΤΑΧΩΡΙΟΝ
β) Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιθέσεως.	ΚΑΣΤΟΡΙΑ	ΠΙΣΟΔΕΡΙ	ΑΡΓΟΣ ΟΡΕΣΤΙΚΟΝ	ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗ
γ) Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς γενικῆς γραμμῆς ΛΕΖΙΤΣΑ-ΙΒΑΝ-Δυτικαὶ προσβάσεις Μόροβας μέχρι τοῦ αὐχένος Κιάρι (ὑψ. 1450)	»	ΜΠΙΓΛΙΤΣΑ	ΒΟΖΙΓΡΑΔ	ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗ

2. *Ἄξονες Διαβιβάσεων:*

α) Τ.Σ.Δ.Μ.:	ΚΟΖΑΝΗ-ΚΑΣΤΟΡΙΑ-ΒΟΖΙΓΡΑΔ
β) Γ' Σώματος:	ΠΙΣΟΔΕΡΙ-ΑΝΤΑΡΤΙΚΟΝ-ΚΡΥΣΤΑΛΛΟΠΗΓΗ-ΜΠΙΓΛΙΤΣΑ
γ) Β' Σώματος:	ΑΡΓΟΣ ΟΡΕΣΤΙΚΟΝ-ΚΑΣΤΟΡΙΑ-ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ-ΒΟΖΙΓΡΑΔ
δ) Τομ. Πίνδου:	ΚΑΣΤΟΡΙΑ-ΝΕΑΠΟΛΙΣ-ΕΠΤΑΧΩΡΙΟΝ-ΧΡΥΣΗ-ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗ

3. —*Τηλεγραφικαὶ καὶ τηλεφωνικαὶ διαβιβάσεις:*

—Θὰ χρησιμοποιηθῶσιν αἱ ὑπάρχουσαι Στρατιωτικαί, Κρατικαὶ καὶ Κοινοτικαὶ γραμμαί.
—Νὰ μελετηθῶσι ὑπὸ τῶν Σωμάτων Στρατοῦ :

α) Ἡ ἐπέκτασις τῶν τηλ. γραμμῶν καὶ ἡ συμπλήρωσις τούτων μέχρι τῶν τελικῶν σταθμῶν διοικήσεως αὐτῶν.

β) Τὸ Β' Σ. Στρατοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ 1) Τὸν ἀριστερὸν παράπλευρον τηλεφωνικὸν σύνδεσμον, Βόζιγραδ, Βούρμπιανης διὰ δύο κυκλωμάτων, 2) Δώδεκα (12), εἰ δυνατόν, τηλεφωνικὰ κυκλώματα κατὰ τὸν ἄξονα Καστοριὰ-Βόζιγραδ.

γ) Τὸ Γ' Σ. Στρατοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν ἀριστερὸν παράπλευρον τηλεφωνικὸν σύνδεσμον αὐτοῦ Μπίγλιτσα-Βόζιγραδ διὰ πέντε (5), εἰ δυνατόν, κυκλωμάτων.

4.—*Ραδιοτηλεγραφικαὶ Διαβιβάσεις:*

—Θὰ ἰσχύσωσιν οἱ πίνακες τῶν ΙΒ, ΙΒα, ΙΒβ Σχεδίων Διαβιβάσεων.

5.—*Ὀπτικαὶ διαβιβάσεις:*

—Μεταξὺ τοῦ ΤΣΔΜ καὶ ὑφισταμένων τούτου μονάδων δὲν θὰ λειτουργήσῃ ὀπτικὸν δίκτυον.

—Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν σωμάτων στρατοῦ καὶ τοῦ τομέως θὰ ἰσχύσουν οἱ πίνακες τῶν ΙΒ, ΙΒα ΙΒβ Σχεδίων Διαβιβάσεων.

6. —*Ἀγγελιαφόροι Περιστεραί:*

Νὰ μελετηθῶσι ὑπὸ τῶν σωμάτων στρατοῦ.

7. *Πυροτεχνήματα:*

Θὰ ἰσχύσῃ ὁ κῶδιξ πυροτεχνημάτων τῶν Σχεδίων ΙΒ, ΙΒα, ΙΒβ Διαβιβάσεων.

ΜΕΡΟΣ Β'.

Πᾶσαι αἱ σχετικαὶ λεπτομέρειαι μελετηθήσονται ὑπὸ τῶν Σ. Στρατοῦ.

Τ.Τ. 520 τῇ 9 Ὀκτωβρίου 1940

Ὁ
Διοικητὴς
Ι. Πιτσίκας
Ἀντιστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.

ΠΙΝΑΞ

Συγκριτικὸς τῆς ἰσχύος πυρὸς μεταξὺ Ἰταλικῆς καὶ ἑλληνικῆς μεραρχίας.

Ἰταλικὴ Μεραρχία Πεζικοῦ	Ἑλληνικὴ Μεραρχία Πεζικοῦ
Πεζικόν : Δύο συντάγματα πεζικοῦ καὶ 1-2 Τάγματα Μελανοχιτώνων ἢ Ἀλβανῶν.	Τρία συντάγματα πεζικοῦ
Τὸ σύνταγμα : Τρία τάγματα πεζικοῦ καὶ λόχος μηχανημάτων συνοδείας	Τὸ σύνταγμα : τρία τάγματα καὶ λόχος μηχανημάτων.
Τὸ τάγμα : 3 λόχοι καὶ 1 λόχος μηχανημάτων συνοδείας	Τὸ τάγμα: 3 λόχοι πεζικοῦ καὶ λόχος πολυβόλων
Ὁ λόχος : 3 διμοιρίαι τῶν 2 ὁμάδων ἑκάστη	Ὁ λόχος : 4 διμοιρίαι τῶν 3 ὁμάδων ἑκάστη.
Ἡ ὁμάς : 2 ὁπλοπολυβόλα ἑκάστη	Ἡ ὁμάς : 1 ὁπλοπολυβόλον καὶ 1 Υ.Β.
Ὁ λόχος μηχανημάτων συνοδείας συντάγματος εἶχε : 3 διμοιρίας ὅλμων τῶν 81 χιλ. = 6 ὅλμοι	Ὁ λόχος μηχανημάτων συντάγματος πεζικοῦ εἶχε : 1 οὐλαμὸν πυροβόλων τῶν 65 καὶ 4 ὅλμους τῶν 81 χιλ.
Λόχος μηχανημάτων συνοδείας τάγματος εἶχε : 2 διμοιρίας ὅλμων τῶν 45 = 18 ὅλμοι 1 διμοιρία πολυβόλων = 8 πολυβόλα	Ὁ λόχος πολυβόλων τάγματος εἶχε : 3 διμοιρίας τῶν 4 πολυβόλων ἑκάστη ἤτοι 12 πολυβόλα.
Ὅπλα εὐθυτενοῦς τροχιᾶς	**Ὅπλα εὐθυτενοῦς τροχιᾶς**
Κατὰ τάγμα: ὁπλοπολυβόλα 36, πολυβόλα 8 Κατὰ σύνταγμα: ὁπλοπολυβόλα 108, πολυβόλα 24	Κατὰ τάγμα: ὁπλοπολυβόλα 36, πολυβόλα 12 Κατὰ σύνταγμα: ὁπλοπολυβόλα 108, πολυβόλα 36
Ὅπλα καμπύλης τροχιᾶς	**Ὅπλα καμπύλης τροχιᾶς**
Κατα τάγμα: ὅλμοι τῶν 81 χιλ. Ø, ὅλμοι τῶν 45 χιλ. 18 Κατὰ σύνταγμα: ὅλμοι τῶν 81 χιλ.=6, ὅλμοι τῶν 45χιλ.=54	Κατὰ τάγμα: ὅλμοι τῶν 81 χιλ. Ø, ὅλμοι τῶν 45 χιλ.Ø Κατὰ σύνταγμα: ὅλμοι τῶν 81 χιλ.=4, πυροβόλ. τῶν 65 χ.=2
Πυροβολικὸν	**Πυροβολικὸν**
Σύνταγμα μεραρχίας Πεδ. Πυροβολικοῦ 3 μοιρῶν (ἐξ ὧν 2 μοῖραι τῶν 75 καὶ μία μοῖρα τῶν 100 χιλ.)	Τὸ σύνταγμα πυροβολικοῦ 3 μοῖραι ἐξ ὧν 2 μοῖραι τῶν 75, 1 Μοῖρα τῶν 105.
Ἡ μοῖρα=3 πυροβολαρχίαι	Ἡ μοῖρα=2 πυροβολαρχίαι
Ἡ πυροβολαρχία=4 πυροβόλα	Ἡ πυροβολρχία=4 πυροβόλα

ἤτοι ὑπῆρχον

Κατὰ μοῖραν	Κατὰ σύνταγμα	Κατὰ μοῖραν	Κατὰ σύνταγμα
12 πυροβόλα	36 πυροβόλα	8 πυροβόλα	24 πυροβόλα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6.

(Στρατηγοῦ Πράσκα: «Io ho Aggredito la Grecia»)
Σελ. 100, 102, 216, 217).

Στάθμευσις κατὰ τὴν 27ην Ὀκτωβρίου 1940 τῶν ἰταλικῶν ἐν Ἀλβανίᾳ μαχίμων δυνάμεων.

ΗΠΕΙΡΟΣ

XXV ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΤΣΑΜΟΥΡΙΑΣ — Στρατηγὸς Κάρλο Ρόσσι

1) 23η Μεραρχία Φερράρας Στρατηγὸς Τζανίνι Λυκοῦργος

(α) Περιοχὴ Μεσογέφυρα-Μέρτζανη-Περάτι-	*Πρεμετὴ*
XIV Τάγμα Βερσαλλιέρων ἐπ' αὐτοκινήτων (131 Τεθ. Μεραρχίας)	*Περάτι*
II Τάγμα Ἀλβανῶν ἐθελοντῶν (900 ἄνδρες)	*Τσαρίσοβο*
Λόχος XXXII Τάγματος Βερσαλιέρων Μοτοσυκλεττιστῶν	*Τσαρίσοβο*
3 Πυρ/χίαι ὀρ. πυρ/κοῦ μεραρχίας	*Σεράνι*
Πυρ/χία βαρ. πυρ/κοῦ τῶν 149/35	*Τσαρίσοβο*
268 Πυρ/χία θέσεως τοῦ 13 Σ. Πυροβολικοῦ	*Τσαρίσοβο*
III Τάγμα ἁρμάτων μάχης 31 Συν/τος ἁρμάτων	*Πρεμετὴ*
2 πυροβόλα τῶν 75	*Πρεμετὴ*
1 Μοῖρα τῶν 20 Μ/Μ	*Πρεμετὴ*

(β) Περιοχὴ Σωπικοῦ (Β.Δ. Δρυμάδων)

47 Σύν/μα Πεζικοῦ (μεῖον III τάγμα)	*Σωπικὸν*
2 Λόχοι ὅλμων τῶν 81 χ.	
Μοῖρα ὀρ. πυρ/κοῦ μερ/χίας (μεῖον πυρ/χία)	*Σωπικὸν*
Πυροβολαρχία 65/17	*Σωπικὸν*
Μικτὴ διμοιρία μηχανικοῦ	*Σωπικὸν*

(γ) Περιοχὴ Κακαβιᾶς-Γεωργουτσάδες (Β. Δρίνου ποταμοῦ)

Διοίκησις 23 Μεραρχίας Φερράρα	*Γνάψη (Ἀψὰς)*
1 Τάγμα Ἀλβανῶν ἐθελοντῶν	*Κλίνε*
III Τάγμα 48 Συν/τος Πεζικοῦ	*Ἐπισκοπὴ*
III Τάγμα 47 Συν/τος Πεζικοῦ	*Ἐπισκοπὴ*
Λόχος XXXII Τάγματος Βερσαλλιέρων Μοτοσυκλεττιστῶν	*Ἐπισκοπὴ*
Ἐπιλαρχία Ἱππικοῦ (19ου Συν/τος Γκουΐντε) σὺν 2 διμοιρίαι πολυβόλων	*Γράψη (Ἀψὰς)*
Τάγμα ὅλμων 81 χ. (μεῖον 2 λόχοι)	*Γράψη (Ἀψὰς)*
9 πυρ/χίαι ἐλαφροῦ πυρ/κοῦ	*Περιοχὴ Ἐπισκοπῆς*
8 Βαρ. Πυρ/χίαι τῶν 149/13 τοῦ 26ου Συν/τος Πυροβολικοῦ τοῦ σώματος στρατοῦ	*Δ. Λιμπόχοβον*
2 πυρ/χίαι τοῦ 13 Συν/τος Πυροβολικοῦ	*Δ. Λιμπόχοβον*
2 πυροβόλα τῶν 47	*Ἐπισκοπὴ*
50 αὐτοκίνητα γεφυροσκεπῆς	

(δ) Περιοχὴ Κακαβιᾶς (Ν. Δρίνου ποταμοῦ)

48 Σύν/μα Πεζικοῦ (μεῖον III Τάγμα)	*Κακαβιᾶ*
Πυρ/χία μερ/κοῦ πυροβολικοῦ	
Πυροβολαρχία 65/17	
Συνολικὴ δύναμις μεραρχίας 21.000	

2) 51η Μεραρχία Σιέννα Στρατηγὸς Γκομοῦτι

(α) Περιοχὴ Περδικάρι - Πόβλας:

Διοίκησις Μεραρχίας Σιέννα	*Βαγγαλάτες*
31 Σύνταγμα Πεζικοῦ	*Περδικάρι*
Μοῖρα 51 Συν/τος Ὀρ. Πυρ/κοῦ	*Περδικάρι*
Λόχος ὅλμων μεραρχιακοῦ τάγματος	*Περδικάρι*
2 πυροβόλα τῶν 47	*Περδικάρι*
Πυροβολαρχία 65/17	*Περδικάρι*

(β) Περιοχὴ Κότσικας-Κονίσπολις

32 Σύνταγμα Πεζικοῦ
19 Σύν/μα Ἱππικοῦ «Γκουΐντε» (μεῖον Ἐπιλαρχία Ἀντ/ρχου Σκάρπα)

Πυροβολαρχία 66/17
Λόχος ὅλμων τῶν 81 χ.
2 πυροβόλα τῶν 47
Τμῆμα Γεφυροποιῶν
Τάγμα Ἀλβανῶν (300-400)

(γ) Μονάδας ἑλιγμοῦ μεραρχίας:

6 πυρ/χίαι Ὀρ. 51 Συν/τος Πυρ/κοῦ	*Β. Κονισπόλεως ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐπισκευῆς τῆς ὁδοῦ Κονίσπολις—Σαγιάς.*
6 πυρ/χίαι τοῦ 26 Σ. Πυρ. Σ. Στρατοῦ.	
141 Τάγμα Μελανοχιτώνων	
8 πυροβόλα τῶν 20 Μ/Μ	

Συνολικὴ δύναμις 12.500

3) 131η Τεθωρακισμένη Μεραρχία Κενταύρων: Στρατηγὸς Μαγκλ

(α) 31 Σύν/μα ἁρμάτων (μεῖον Τάγματα Πρεμετῆς καὶ Ἐρσέκας)
Ὑπὸ τὸν Συν/ρχην Kosta Agelo .... Τεπελένι

(β) 5ον Σύν/μα Βαρσαλλιέρων (μεῖον 2 τάγματα) .... Πρεμετὴ

(γ) 131 Σύν/μα Πυρ/κοῦ (6 Πυρ/χίαι) .... Τεπελένι
λόχος μοτοσυκλεττιστῶν .... Τεπελένι

(δ) 8 πυροβόλα τῶν 47

(ε) 16 πυροβόλα τῶν 20 Μ/Μ

Τὸ 31 Σύνταγμα ἁρμάτων ἀπετελεῖτο ἀπὸ 4 τάγματα δυνάμεως ἑκάστου 35-40 ἁρμάτων μὲ τὸ I/31 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Τεπελενίου, τὸ II/31 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Ἀργυροκάστρου, τὸ III/31 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Πρεμετῆς καὶ τὸ IV/31 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Ἐρσέκας. Τὰ ἅρματα ταῦτα ἦσαν κατασκευῆς 1935. Βάρος 3,5 τόννων. Ἦσαν ὡπλισμένα μὲ δύο πολυβόλα μὲ ὁριζόντιον πεδίον 180 μοιρῶν. Ταχύτης ἐπὶ τῆς ὁδοῦ 45 χιλιόμετρα καὶ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης 10-12. Θωράκισις ἔμπροσθεν 15 χιλ. ὄπισθεν 10-12. Ἱκανότης διαβάσεως τάφρου 2 μέτρων.
Συνολικὴ δύναμις μεραρχίας 2.200
Συνολικὴ δύναμις XXV Σώματος Στρατοῦ Τσαμουριᾶς περὶ τὰς 36.000.

4) Παραλιακαὶ δυνάμεις (Μεραρχία Ἱππικοῦ ἐνισχυμένη διὰ μονάδων πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ: Στρατηγὸς Ριβόλτε.

(α) 3ον Συν/μα Γρεναδιέρων:

1 πυρ/χία 65 (ἀνῆκον εἰς τὴν 21 Μεραρχίαν Γρεναδιέρων Σαρδηνίας)	*Δ. Κονισπόλεως.*
Μοῖρα πυροβολικοῦ 75 (τοῦ 29 Συν/τος Πυρ/κοῦ Μεραρχίας Πάρμας)	
(β) Σύν/μα Ἱππικοῦ Μιλάνο	
Πυροβολαρχία 65	

(γ) 6 Σύν/μα Ἱππικοῦ Ἀόστα
Πυροβολαρχία 65 17 .... Τσαλιάνι

(δ) Τάγμα Ἀλβανῶν 300-400. .... Τσαλιάνι

Συνολικὴ δύναμις μεραρχίας 5.500

5) 3 Μεραρχία Ἀλπινιστῶν Τζούλια: Στρατηγὸς Τζιρότι (1)

α) —8 Σύν/μα Ἀλπινιστῶν (3 τάγματα)
Διοίκησις καὶ μοῖρα 3 Συν/τος Πυρ/κοῦ ἐκ τριῶν πυρ/χιῶν.... Α. Ἐρσέκας παρὰ τὰς διαβάσεις Μαύρη Πέτρα Μπάτρα-Πτέτσιο

Ἴλη Ἱππικοῦ
Λόχος Ἀλβανῶν

(β) -9 Σύν/μα Ἀλπινιστῶν (2 τάγματα)	*Γκερμένι Β.Α. Λεσκοβικίου*
Μοῖραι 3 Σ Ο Π (3 Πυρ/χίαι)	

Συνολικὴ δύναμις μεραρχίας 10.800
Γενικὸν σύνολον ἰταλικῶν δυνάμεων ἐν Ἠπείρῳ περὶ τὰς 52.800.

(1) «Ἐγὼ ἐπετέθην κατὰ τῆς Ἑλλάδος», σελίδες 216, 217, 223.

XXVI ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΟΡΥΤΣΑΣ: Στρατηγός Νάσσι (1)

6) 49η Μεραρχία Πάρμας. Α. Κορυτσάς Στρατηγός Γκραταρόλλα

Διοίκησις Μεραρχίας Πάρμας	Κορυτσά
49 Σύνταγμα Πεζικού	Μπίγλιτσα-Ραχίστα
50 Σύνταγμα Πεζικού	Σεγκούλα-Σινίτσα
49 Σύνταγμα 'Ορ. Πυρ/κού (μεῖον Μοῖρα	Μπίγλιτσα-Σένκολα
2 'Ορ. πυρ/χίαι 65/17	
4 Πυροβόλα τῶν 47	
3 βαρεῖαι πυρ/χίαι 26 Σ.Β.Π.	Πολόσκα-Μπίγλιτσα
2 πυρ/χίαι θέσεως τοῦ 13 Σ. Πυρ/κοῦ) (ὑπ' ἀριθμ. 269,270)	Πολόσκα-Μπίγλιτσα
Μοῖρα 19 Σ Ο Π (Μεραρχίας Βενέτσια)	Μέγκολα-Σίνιτσα
101 Τάγμα Πολυβόλων ἐπ' αὐτοκινήτων	Κορυτσά
93 Τάγμα Μελανοχιτώνων	Κορυτσά
109 Τάγμα Μελανοχιτώνων	Δερβάνι
166 Τάγμα Μελανοχιτώνων	
Τάγμα 'Αλβανῶν	
8 Λόχος Μοτοσυκλεττιστῶν τοῦ 5 Συν/τος Βερσαλιέρων	Κορυτσά
Ἴλη Ἱππικοῦ (6 Συντος Ἱππικοῦ)	Κορυτσά
Τμῆμα ἁρμάτων (10 ἅρματα)	Κορυτσά
Τάγμα ὅλμων	
8 πυροβόλα τῶν 20 Μ/Μ	
Τάγμα ὑπονομευτῶν τοῦ Σώματος Στρατοῦ Κορυτσᾶς.	

Συνολική δύναμις μεραρχίας 12.500.

7) 29η Μεραρχία Πιεμόντε : Στρατηγός Ναλτί

Διοίκησις μεραρχίας Πιεμόντε	Κορυτσά
3ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Π.Δ. Μοσχοπόλεως
4ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Ν.Δ. Κορυτσᾶς
Τάγμα 'Αλβανῶν	Ν.Α. Μοσχοπόλεως
24ον Σύνταγμα 'Ορ. Πυρ/κοῦ (μεῖον μοῖρα)	Δ.Δοβράνι (Δρένοβο)
4 πυροβόλα τῶν 47	Δ.Δοβράνι (Δρένοβο)
2 πυρ/χίαι 65/17	
Τάγμα ὅλμων	
6 πυροβόλα τῶν 20 Μ/Μ	

Συνολική δύναμις μεραρχίας 9.300.

8) 19η Μεραρχία Βενέτσια : Στρατηγός Μπονίνι.

83 Σύνταγμα Πεζικοῦ	'Ελβασὰν-Λίμνη 'Οχρίδος
84 Σύνταγμα Πεζικοῦ	'Ελβασὰν
Τάγμα 'Αλβανῶν	
19 Σύνταγμα Πυρ/κοῦ (μεῖον Μοῖρα)	'Ελβασὰν
IV Μοῖρα τῶν 100/17 τῆς Μεραρχίας Βενέτσια (2 Πυρ/χίαι)	
2 πυρ/χίαι 65/17	
2 πυρ/χίαι ἐλαφραὶ τοῦ 100/17	
13 Σύνταγμα Ἱππικοῦ	
Τάγμα ὅλμων	

Συνολική δύναμις μεραρχίας 10.000.

9) 53η Μεραρχία 'Αρέτσο : Στρατηγός Φερόνε.

225 Σύνταγμα Πεζικοῦ	Περιοχὴ Σκόδρας
226 Σύνταγμα Πεζικοῦ	Περιοχὴ Σκόδρας
1 Τάγμα 'Αλβανῶν	Περιοχὴ Σκόδρας
53 Σύνταγμα Πυρ/κοῦ	Περιοχὴ Σκόδρας
2 πυρ/χίαι 65/17	
Τάγμα ὅλμων	

Συνολική δύναμις μεραρχίας 12.000

(1) «'Εγὼ ἐπετέθην κατὰ τῆς 'Ελλάδος» Σελ; 216, 217, 223.

10) Ἐφεδρεία Σώματος Στρατοῦ:

Τμῆμα ἁρμάτων μάχης (50 ἅρματα) .... Περιοχὴ Ἐρσέκας
Τάγμα Βερσαλλιέρων 131 Μεραρχίας Κενταύρων. .... Περιοχὴ Ἐρσέκας
Συνολικὴ δύναμις τοῦ XXVI Σώματος Στρατοῦ Κορυτσᾶς περὶ τὰς 44.000.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΑΘΕΣΙΝ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΑΣ

3 Τάγματα Τελωνοφυλάκων
21 πυροβολαρχίαι 13 Συν/τος Πυροβολικοῦ
26 Λόχος Χημικοῦ Πολέμου
Γενικὸν σύνολον τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ περὶ τὰς 95.100.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7.

Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/14

Α.Π. 101774

Β'. ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ

Λάρισαν

—1η Μεραρχία μετὰ 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ πυροβολαρχίας 4ου Ὀρειβατικοῦ τίθεται διάθεσιν Τ.Σ.Δ.Μ. διὰ Τομέα Πίνδου καὶ ἐξασφάλισιν συνδέσμου μετὰ δεξιοῦ 8ης Μεραρχίας. Στόπ.

—Ἐξαιροῦνται μία πυροβολαρχία 1ου Συν/τος Ὀρειβατικοῦ καὶ τάγμα 7ου διατεθὲν δι' ὑπ' Α.Π. 101764 Διαταγῆς Ὑπουργείου Μέτσοβον καὶ 4ον Συν/μα Πεζικοῦ μεῖον τὸ Τάγμα Ἐλευθεροχωρίου ἅτινα παραμένουσι διάθεσιν Ἀρχιστρατήγου. Στόπ.

— Πυροβολαρχία 1ου Συντάγματος Ὀρειβατικοῦ καὶ 4ον Σύνταγμα μεῖον τάγμα συγκεντρωθήσονται εἰς περιοχὴν Καλαμπάκας. Στόπ.

— Προωθήσεις δυνάμεων 1ης Μεραρχίας διαταγῇ Τ.Σ.Δ.Μ. ὅπερ δύναται κατὰ τὴν κρίσιν του προωθήση ἀπὸ τοῦδε Δ/σιν μεραρχίας ἢ Ἀρχηγὸν Πεζικοῦ.

20-8-40

Ἀρχηγὸς Στρατοῦ
Α. Παπάγος
Αντιστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8.

(Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ.618/ΣΤ/1)

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ Ι. ΜΕΤΑΞΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΑΣ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΤΥΠΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ. (ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ ΜΕΓ. ΒΡΕΤΤΑΝΙΑΣ) ΕΙΣ ΤΑΣ 30 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

Κύριοι

Ἔχω λογοκρισίαν καὶ ἠμπορῶ νὰ σᾶς ὑποχρεώσω νὰ γράφετε μόνον ὅ,τι θέλω. Αὐτὴν τὴν ὥραν ὅμως δὲν θέλω μόνον τὴν πέννα σας. Θέλω καὶ τὴν ψυχήν σας. Γι' αὐτὸ σᾶς ἐκάλεσα σήμερα γιὰ νὰ σᾶς μιλήσω μὲ χαρτιὰ ἀνοιχτά. Θὰ σᾶς εἰπῶ τὰ πάντα. Θὰ σᾶς εἰπῶ ἀκόμη καὶ τὰ μεγάλα μου πολιτικὰ μυστικά. Θέλω νὰ ξέρετε καὶ σεῖς ὅλα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἐθνικήν μας περιπέτειαν

ὥστε νὰ γράφετε, ὄχι συμμορφούμενοι πρὸς τὰς ὁδηγίας μου, ἀλλὰ ἐμπνεόμενοι εἰς τὴν προσωπικήν σας πίστιν ἀπὸ τὴν γνῶσιν τῶν πραγμάτων.

Σᾶς ἀπαγορεύω νὰ ἀνακοινώσητε σχετικὰ τὸ παραμικρὸν σ' ὁποιονδήποτε ἀπολύτως καὶ γιὰ οἱονδήποτε λόγον. Κάθε παράβασις αὐτῆς τῆς ἐντολῆς μου θὰ ἔχῃ διὰ τὸν ὑπεύθυνον—καὶ νὰ εἶσθε βέβαιοι ὅτι θὰ εὑρεθῇ ὁ ὑπεύθυνος—τὰς συνεπείας τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἔχῃ σὲ πόλεμο ζωῆς ἢ θανάτου τοῦ Ἔθνους, ἡ προδοσία ἑνὸς μεγάλου μυστικοῦ, ἔστω καὶ αὐτὸ ἂν ἔγινε ἀπὸ ἀφέλεια, χωρὶς τὴν παραμικρὴ κακὴ πρόθεσι. Φυσικὰ ἔχω τὴν λόγον σας.....

Μὴ νομίσητε ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ ΟΧΙ πάρθηκε ἔτσι, σὲ μιὰ στιγμή. Μὴ φαντασθῆτε ὅτι ἐμπήκαμε στὸν πόλεμο αἰφνιδιαστικά. Ἢ ὅτι δὲν ἔγινε πᾶν ὅ,τι ἐπετρέπετο καὶ μποροῦσε νὰ γίνῃ διὰ νὰ τὸν ἀποφύγωμε.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς καταλήψεως τῆς Ἀλβανίας τὸ Πάσχα πέρυσι τὸ πρᾶγμα ἄρχισε νὰ φαίνεται. Ἀπὸ τὸν περασμένο Μάϊο εἶπα καθαρὰ στὸν κ. Γκράτσι ὅτι ἂν προσεβαλλόμεθα εἰς τὰ ἐθνικὰ κυριαρχικά μας δικαιώματα, θὰ ἀνθιστάμεθα ἀντὶ πάσης θυσίας καὶ δι' ὅλων τῶν μέσων. Συγχρόνως ὅμως μοῦ ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Ρώμην, ἀπὸ τὴν Βουδαπέστην, ἀπὸ τὰ Τίρανα, ἀπὸ παντοῦ πληροφορίαι ἀντίθετοι.

Εἰς τὰς 15 Αὐγούστου ἔγινεν ὁ τορπιλλισμὸς τῆς «ΕΛΛΗΣ». Γνωρίζετε ὅτι ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν διεπιστώθη ὅτι τὸ ἔγκλημα ἦτο Ἰταλικόν. Ἐν τούτοις δὲν ἐπετρέψαμεν νὰ γνωσθῇ ὅτι εἴχομεν καὶ τὰς ὑλικὰς πλέον ἀποδείξεις περὶ τῆς ἐθνικότητος τοῦ ἐγκληματίου. Συγχρόνως ὅμως διέταξα τὰ ἀντιτορπιλλικὰ τὰ ὁποῖα συνώδευον τὰ πλοῖα ποὺ μετέφερον τοὺς προσκηνυτὰς ἀπὸ τὴν Τῆνον μετὰ τὸ ἔγκλημα, ἂν προσβληθοῦν ἀπὸ ἀεροπλάνα ἢ ὁπωσδήποτε ἄλλως τε νὰ κάμουν ἀμέσως χρῆσιν τῶν ὅπλων των.

Θὰ σᾶς ἀποκαλύψω τώρα, ὅτι τότε διέταξα νὰ βολιδοσκοπηθῇ καταλλήλως τὸ Βερολῖνον. Μοῦ διεμηνύθη ἐκ μέρους τοῦ Χίτλερ, ἡ σύστασις νὰ ἀποφύγω οἱονδήποτε μέτρον δυνάμενον νὰ θεωρηθῇ ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν πρόκλησις. Ἔκαμα τὸ πᾶν διὰ νὰ μὴ μποροῦν οἱ Ἰταλοὶ νὰ ἐμφανισθοῦν ὡς δυνάμενοι νὰ ἔχουν ὄχι ἀφορμὰς εὐλόγους, ἀλλ' οὔτε εὐλογοφανὲς παράπονον ἐκ μέρους μας, ἂν καὶ ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν ἀντελήφθην τί πράγματι ἐσήμαινεν ἡ ὅλως ἀόριστος σύστασις τοῦ Βερολίνου. Σεῖς καλύτερον παντὸς ἄλλου γνωρίζετε ὅτι ἔκαμα τὸ πᾶν διὰ νὰ μὴ δώσωμεν ἀφορμὴν ἐμφανίσεως τῆς Ἰταλίας ὡς δυναμένης νὰ ἔχῃ εὐλογοφανεῖς κἂν ἀφορμὰς αἰτιάσεων. Λόγῳ τοῦ ἐπαγγέλματός σας ἔχετε παρακολουθήσει εἰς ὅλες τὶς λεπτομέρειες τὴν ἱστορίαν τῶν ἀτελειώτων ἰταλικῶν προκλήσεων δημοσιογραφικῶν καὶ ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τὴν χριστιανικὴν ὑπομονὴν τὴν ὁποίαν ἐτηρήσαμεν, προσποιούμενοι ὅτι δὲν τὶς καταλαβαίνουμαι, περιοριζόμενοι μόνον σὲ δημοσιογραφικὰς ἀνασκευὰς τῶν ἰταλικῶν ἐναντίον μας κατηγοριῶν.

Ὁμολογῶ ὅτι ἐμπρὸς εἰς τὴν φοβερὰν εὐθύνην τῆς ἀναμίξεως τῆς Ἑλλάδος εἰς τέτοιον μάλιστα πόλεμον, ἔκρινα πῶς καθῆκον μου ἦτο νὰ δῶ ἐὰν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προφυλάξω τὸν τόπον ἀπὸ αὐτὸν ἔστω καὶ διὰ παντὸς τρόπου, ὁ ὁποῖος ὅμως θὰ συμβιβάζετο μὲ τὰ γενικώτερα συμφέροντα τοῦ Ἔθνους. Εἰς σχετικὰς βολιδοσκοπήσεις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Ἄξονος μοῦ ἐδόθη νὰ ἐννοήσω σαφῶς ὅτι μόνη λύσις θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι μία ἑκουσία προσχώρησις τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν «Νέαν Τάξιν». Προσχώρησις ποὺ θὰ ἐγένετο λίαν εὐχαρίστως δεκτὴ ἀπὸ τὸν Χίτλερ ὡς «ἐραστὴν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος».Συγχρόνως ὅμως μοῦ ἐδόθη νὰ ἐννοήσω ὅτι ἡ ἔνταξις εἰς τὴν Νέαν Τάξιν προϋποθέτει προκαταρκτικὴν ἄρσιν ὅλων τῶν παλαιῶν διαφορῶν μὲ τοὺς γείτονάς μας, καὶ ναὶ μὲν αὐτὸ θὰ συνεπήγετο φυσικὰ θυσίας τινὰς διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ αἱ θυσίαι θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθοῦν ἀπολύτως «ἀσήμαντοι» ἐμπρὸς εἰς τὰ «οἰκονομικὰ καὶ ἄλλα πλεονεκτήματα» τὰ ὁποῖα θὰ εἶχεν διὰ τὴν Ἑλλάδα ἡ Νέα Τάξις εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν Βαλκανικήν. Φυσικά, μὲ πᾶσαν περίσκεψιν καὶ ἀνεπισήμως ἐπεδίωξα δι' ὅλων τῶν μέσων νὰ κατατοπισθῶ συγκεκριμένως ποῖαι θὰ ἦσαν αἱ θυσίαι αὗται, μὲ τὰς ὁποίας ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔπρεπε νὰ πληρώσῃ τὴν ἀτίμωσίν της ἐξ ἰδίας θελήσεως προσφορᾶς της, νὰ ὑπαχθῇ ὑπὸ τὴν Νέαν Τάξιν. Μὲ καταφανῆ προσπάθειαν ἀποφυγῆς σαφοῦς καθορισμοῦ μοῦ ἐδόθη νὰ καταλάβω ὅτι ἡ πρὸς τοὺς Ἕλληνας στοργὴ τοῦ Χίτλερ ἦτο ἡ ἐγγύησις ὅτι αἱ θυσίαι αὗται θὰ περιορίζοντο εἰς τὸ ἐλάχιστον δυνατόν. Ὅταν ἐπέμεινα νὰ κατατοπισθῶ, πόσον ἐπὶ τέλους θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι αὐτὸ τὸ«ἐλάχιστον» τελικῶς, μᾶς ἐδόθη νὰ καταλάβωμεν ὅτι τοῦτο συνίστατο εἰς μερικὰς ἱκανοποιήσεις πρὸς τὴν Ἰταλίαν δυτικῶς μέχρι Πρεβέζης, ἴσως καὶ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἀνατολικῶς μέχρι Δεδεαγάτς.

Δηλαδὴ θὰ ἔπρεπε διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὸν πόλεμον, νὰ γίνωμεν ἐθελονταὶ δοῦλοι καὶ νὰ πληρώσωμεν αὐτὴν τὴν τιμήν...(!) μὲ τὸ ἅπλωμα τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ τῆς Ἑλλάδος πρὸς ἀκρωτηριασμὸν ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν καὶ τοῦ ἀριστεροῦ πρὸς ἀκρωτηριασμὸν ἀπὸ τὴν Βουλγαρίαν. Φυσικὰ δὲν ἦτο δύσκολον νὰ προβλέψῃ κανεὶς ὅτι εἰς μίαν τοιαύτην περίπτωσιν οἱ Ἄγγλοι θὰ ἔκοβαν καὶ αὐτοὶ τὰ πόδια τῆς Ἑλλάδος. Καὶ μὲ τὸ δίκαιόν των. Κυρίαρχοι πάντοτε τῆς θαλάσσης δὲν θὰ παρέλειπον, ὑπερασπίζοντες πλέον τὸν ἑαυτόν των, ἔπειτα ἀπὸ μίαν τοιαύτην αὐτοδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς ἐχθρούς των νὰ καταλάβουν τὴν Κρήτην καὶ τὰς ἄλλας νήσους μας τοὐλάχιστον. Τὸ συμπέρασμα αὐτὸ δὲν προέκυπτεν μόνον ἀπὸ τὴν πλέον ἁπλῆν λογικήν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀσφαλεῖς καὶ βεβαίας πληροφορίας ἐξ Αἰγύπτου, καθ' ἃς εἶχεν ἤδη προμελετηθῇ καὶ ἀντιμετωπισθῇ ἡ ἐνέργεια

πού θὰ ἔπρεπε νὰ γίνη ὡς φυσικὸν ἐπακόλουθον πάσης τυχὸν ἑκουσίας ἢ ἀκουσίας συνεργασίας τῆς Ἑλλάδος μὲ τὸν Ἄξονα, εἰς τὰς ἑλληνικὰς νήσους καὶ πρὸς παρεμπόδισιν ἐν περιπτώσει τῆς δυνατότητος διὰ τὸν ἄξονα νὰ τὰς χρησιμοποιήση.

Δὲν δύναμαι ἀφ' ἑτέρου νὰ μὴ παραδεχθῶ ὅτι εἰς μίαν τοιαύτην περίπτωσιν τὸ δίκαιον δὲν θὰ εὑρίσκετο μὲ τὸ μέρος τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν καὶ νὰ μὴ ἀναγνωρίσω, ὅτι ὅταν ἕνας λαός, ὅπως ὁ ἀγγλικός, ἀμύνεται διὰ τὴν ζωήν του, θὰ ἦτο πλήρως δικαιολογημένος νὰ κάνη τὰ ἀνωτέρω. Ἀλλὰ τότε ὁ ἑλληνικὸς λαὸς δικαίως θὰ ἐτάσσετο ἐναντίον τῆς κυβερνήσεως ἡ ὁποία διὰ νὰ τὸν προφυλάξη ἀπὸ τὸν πόλεμον θὰ τὸν κατεδίκαζε εἰς ἐθελουσίαν ὑποδούλωσιν μετ' ἐθνικοῦ ἀκρωτηριασμοῦ.

Αὐτὴ ἡ δῆθεν προφύλαξις θὰ ἦτο διὰ τὴν τύχην τῆς εἰς τὸ μέλλον ἑλληνικῆς φυλῆς, πλέον ὀλεθρία καὶ ἀπὸ τὰς χειροτέρας ἔστω συνεπείας ὁποιουδήποτε πολέμου. Τὸ δίκαιον λοιπόν, δὲν θὰ ἦτο μὲ τὸ μέρος τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ἀθηνῶν, ἐὰν ἡ τελευταία ἐνήργει κατὰ τὰς ὑποδείξεις τοῦ Βερολίνου πού ἀνέφερα. Τὸ δίκαιον θὰ ἦτο μὲ τὸ μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ κατεδίκαζεν αὐτήν, καὶ τῶν Ἄγγλων οἱ ὁποῖοι ὑπερασπίζοντες τὴν ὕπαρξίν των, ἐπίσης δικαίως θὰ ἐλάμβανον τὰ μέτρα πού ἐφέροντο ἔχοντες μελετήσει,εἰσακούοντες ἄλλωστε τὰς δικαίας αἰτιάσεις τῶν Ἑλλήνων, οἷαι θὰ προέκυπτον ἐν καιρῷ ἂν ἐδίδετο ἡ εὔλογος αὐτὴ ἀφορμή.

Θὰ ἐδημιουργοῦντο ἔτσι ὄχι δύο,ὅπως τὸ 1916, ἀλλὰ τρεῖς αὐτὴν τὴν φορὰν Ἑλλάδες. Πρώτη θὰ ἦτο ἡ ἐπίσημος τῶν Ἀθηνῶν ἡ ὁποία εἶχε φθάσει εἰς τὴν πόρωσιν καὶ τὸ κατάντημα διὰ νὰ ἀποφύγη τὸν πόλεμον, νὰ δεχθῇ νὰ γίνη ἐθελοντὴς δοῦλος,πληρώνουσα μάλιστα τὴν τιμὴν αὐτὴν καὶ μὲ τὴν συγκατάθεσίν της νὰ αὐτοακρωτηριασθῇ τραγικώτατα, παραδίδουσα εἰς τὴν δουλείαν πληθυσμοὺς ἀμιγῶς ἑλληνικοὺς καὶ μάλιστα δύναμαι νὰ εἴπω τοὺς ἑλληνικώτερους τῶν ἑλληνικῶν τοιούτους. Δευτέρα θὰ ἦτο ἡ πραγματικὴ Ἑλλάς. Δηλαδὴ ἡ παμψηφία τῆς κοινῆς γνώμης τοῦ Ἔθνους, τὸ ὁποῖον ποτὲ δὲν θὰ ἀπεδέχετο τὴν ἑκουσίαν του ὑποδούλωσιν πληρωνομένην μάλιστα μὲ ἐθνικὸν ἀκρωτηριασμὸν ἀφόρητον καὶ ἰσοδυναμοῦσαν μὲ ὁριστικὴν ἀτίμωσιν καὶ μελλοντικὴν βεβαίαν ἐκμηδένισιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὡς ἐννοίας καὶ ὀντότητος, ἐκμηδένισιν πρῶτον ἠθικήν, καὶ δεύτερον ἐν συνεχείᾳ τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικήν.

Τὸ Ἔθνος οὐδέποτε θὰ συνεχώρει εἰς τὸν Βασιλέα καὶ τὴν Ἐθνικὴν Κυβέρνησιν τῆς 4ης Αὐγούστου, τοιαύτην πολιτικήν. Τρίτη τέλος θὰ προέκυπτε μία ἀκόμη Ἑλλάς, ἡ Ἑλλὰς τὴν ὁποίαν δὲν θὰ παρέλειπον νὰ δημιουργήσουν, φυσικὰ μὲ τὴν ἐπίλησιν τοῦ δημοκρατισμοῦ, οἱ δημοκρατικοὶ Ἕλληνες ὑπὸ τὴν κάλυψιν τοῦ βρεττανικοῦ Στόλου εἰς τὰς νήσους, Κρήτην καὶ εἰς τὰς ἄλλας. Ἡ τρίτη αὐτὴ Ἑλλάς, ἡ «Δημοκρατικὴ» θὰ εἶχε μὲ τὸ μέρος της ὄχι μόνον τὴν πρόθυμον ὑποστήριξιν τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἔδιδε τὸ δικαίωμα νὰ καλύψη τὰς νήσους μας, καλυπτομένη καὶ ἡ ἰδία εἰς τὴν Βόρειον Ἀφρικήν, ἀλλὰ θὰ εἶχε μὲ τὸ μέρος της καὶ τὸ Ἐθνικὸν δίκαιον. Ἡ ἠθική της δύναμις λοιπὸν θὰ ἀπερρόφα μοιραίως τὴν ἐπίσημον Ἑλλάδα, διότι θὰ διέθετεν ἡ τρίτη αὐτὴ Ἑλλάς, τὴν ἀνεπιφύλακτον ἔγκρισιν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς ἀνεπισήμου τῆς «Δευτέρας» Ἑλλάδος, τῆς Ἐθνικῆς Δημοσίας γνώμης ἐν τῇ παμψηφίᾳ της.

Ἔζησα κύριοι τὴν περίοδον τοῦ Ἐθνικοῦ Διχασμοῦ, ποῦ ἐδημιουργήθη τὸ 1916 ὅταν ἀπὸ τὴν κατάστασιν ἐκείνην προέκυψαν δύο Ἑλλάδες, ἡ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Θεσσαλονίκης. Τὸν κίνδυνον ἀπὸ μίαν νέαν διαίρεσιν τῆς Ἑλλάδος προκύπτουσαν συνεπείᾳ τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, ὅπως ἡ διαίρεσις τοῦ 1916 προέκυψε συνεπείᾳ τοῦ Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, μίαν νέαν διαίρεσιν μάλιστα πολὺ τραγικωτέραν, διότι ὅπως τὴν ἐσκιαγράφησα δὲν θὰ εἶναι κἂν διχασμός, ἀλλὰ τριχοτομισμός.

Τὸν κίνδυνον αὐτὸν τὸν θεωρῶ κύριοι, διὰ τὸ Ἔθνος καὶ τὸ μέλλον του ἀσυγκρίτως χειρότερον ἀπὸ τὸν πόλεμον, ἔστω καὶ αὐτὸν τὸν πόλεμον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶναι δυνατὸν καὶ δουλωμένη ἀκόμη νὰ βγῇ προσωρινῶς ἡ Ἑλλάς. Λέγω προσωρινῶς, διότι πιστεύω ἀκράδαντα ὅτι τελικῶς ἡ νίκη θὰ εἶναι μὲ τὸ μέρος μας.

Γιατὶ οἱ Γερμανοὶ δὲν θὰ νικήσουν. Δὲν μπορεῖ νὰ νικήσουν.

Ὑπάρχουν πολλὰ ἐμπόδια.

Ἡ Ἑλλὰς εἶναι ἀποφασισμένη νὰ μὴ προκαλέση μέν, μὲ κανένα τρόπο κανένα, ἀλλὰ καὶ μὲ κανένα τρόπο νὰ μὴ ὑποκύψη. Πρὸ παντὸς εἶναι ἀποφασισμένη νὰ ὑπερασπίση τὰ ἐδάφη της, ἔστω καὶ ἂν πρόκειται νὰ πέση. Ἤδη δέ, ἡ ἀπόφασίς της αὐτὴ καὶ ἡ πολιτική της αὐτή, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ἀπρόκλητα προσεβλήθη, χάρισαν στὸν τόπο καὶ στὸν λαό μας τὸ πλέον ἀνεκτίμητον τῶν ἀγαθῶν καὶ τὸ μεγαλύτερον στοιχεῖον τῆς δυνάμεώς του: Αὐτὴ ἡ πολιτικὴ ἔδωσεν εἰς τὸν λαὸν τὴν ἀπόλυτη ψυχική, καὶ πανεθνικὴ ἕνωσί του.

Σήμερα ὅμως ἐπὶ πλέον ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ ἄλλοι παράγοντες πού προδικάζουν τὴν τελική μας νίκη. Ἡ Τουρκία δὲν εἶναι ὅπως τὸ 1916 σύμμαχος τῶν Γερμανῶν. Εἶναι σύμμαχος τῶν Ἄγγλων. Ἡ Βουλγαρία βέβαια ἐνεδρεύει καὶ τώρα ὅπως καὶ τότε, ἀλλ' ἐν πάση περιπτώσει αὐτὴν τὴν ἐποχὴν τοὐλάχιστον πρὸς τὸ παρὸν δὲν τολμᾷ. Ὁ καιρὸς ὅμως δὲν δουλεύει γιὰ τὸν ἄξονα. Δουλεύει γιὰ τοὺς ἀντιπάλους του.Τέλος διὰ τὴν Γερμανίαν ἡ νίκη θὰ ἦτο ἐν πάσῃ περιπτώσει δυνατὴ μόνον μὲ κοσμοκρατορίαν.

Ἀλλ' ἡ κοσμοκρατορία διὰ τὴν Γερμανίαν κατέστη ὁριστικὰ ἀδύνατος στὴ Δουνκέρκη. Ὁ πόλεμος διὰ τὸν ἄξονα ἔχει χαθῆ, ἀπὸ τὴν στιγμὴν πού ἡ Ἀγγλία διεκήρυξε : Θὰ πολεμήσωμεν ἔστω καὶ μόνον εἰς τὸ νησί μας καὶ πέραν τῶν θαλασσῶν, θὰ πολεμήσωμεν μέχρι τῆς νίκης.

'Αλλὰ ἐπὶ πλέον καὶ ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ γνωρίζωμεν ὅτι δὲν πολεμοῦμεν μόνον διὰ τὴν νίκην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν δόξαν.

Δὲν ξέρω ἂν κανεὶς ἀντιβενιζελικὸς ἀπὸ σᾶς εἶναι πάντοτε καὶ ἀδιάλλακτος.

—Εἶμαι ἐγώ, κύριε Πρόεδρε, ἀπήντησεν ὁ παριστάμενος παλαίμαχος καὶ ἀδιάλλακτος ἀρθρογράφος τοῦ ἀντιβελιζελικοῦ τύπου κ. Κρανιωτάκης.

Λοιπὸν ἀκοῦτε γιὰ νὰ συνεννοηθοῦμε. 'Εγώ, κύριοι, ὅπως ἐπαρκῶς σᾶς ἐξήγησα, ἐτήρησα μέχρι σήμερον τὴν πολιτικὴν τοῦ ἀειμνήστου Βασιλέως Κωνσταντίνου, δηλαδὴ τὴν πολιτικὴν τῆς αὐστηρᾶς οὐδετερότητος. Ἔκαμα τὸ πᾶν διὰ νὰ κρατήσω τὴν 'Ελλάδα μακρὰν τῆς συγκρούσεως τῶν μεγάλων κολοσσῶν.

Ἤδη μετὰ τὴν ἄδικον ἐπίθεσιν τῆς 'Ιταλίας, ἡ πολιτικὴ τὴν ὁποίαν ἀκολουθῶ εἶναι ἡ πολιτικὴ τοῦ ἀειμνήστου Βενιζέλου.Διότι εἶναι ἡ πολιτικὴ τοῦ συνταυτισμοῦ τῆς 'Ελλάδος μὲ τὴν τύχην τῆς δυνάμεως, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ θάλασσα εἶναι ἀνέκαθεν ὅπως εἶναι καὶ διὰ τὴν 'Ελλάδα,ὄχι τὸ ἐμπόδιον ποὺ χωρίζει,ἀλλὰ ἡ ὑγρὰ λεωφόρος ποὺ συνδέει. Βέβαια εἰς τὴν ἱστορίαν μας τὴν νεωτέραν δὲν εἴχομεν μόνον εὐγνωμοσύνης λόγους καὶ ἀφορμὰς διὰ τὴν 'Αγγλίαν, τῆς ὁποίας ἄλλως τε ἡ μεταπολεμική, πολιτικὴ τῶν τελευταίων ἰδίως ἐτῶν, εἶναι π ο λ ι τ ι κ ὴ μ ε γ ί σ τ ω ν κ α ὶ ἱ σ τ ο ρ ι κ ῶ ν ἀγγλικῶν εὐθυνῶν. 'Αλλὰ τὰς εὐθύνας της αὐτὰς ἡ 'Αγγλία τὰς ἀποδίδει σήμερον μὲ τὴν ὑπερήφανον ἀποφασιστικότητα λαοῦ μεγάλου, σώζοντος τὴν ἐλευθερίαν τοῦ κόσμου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Διὰ τὴν 'Ελλάδα ἡ 'Αγγλία εἶναι ἡ φυσικὴ φίλη καὶ ἐπανειλημμένως ἐδείχθη προστάτρια, ἐνίοτε δὲ ἡ μόνη προστάτρια. 'Η νίκη θὰ εἶναι καὶ δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι δική μας. Θὰ εἶναι νίκη τοῦ 'Αγγλοσαξωνικοῦ κόσμου, ἀπέναντι τοῦ ὁποίου ἡ Γερμανία ἡ ὁποία ἀφοῦ ἕως τώρα δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ ὁριστικὸν ἀποτέλεσμα, εἶναι καταδικασμένη νὰ συντριβῇ.Διότι ἀπὸ τώρα καὶ πέρα ὁ ὁρίζων δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται διὰ τὸν ἄξονα ἀνέφελος οὔτε πρὸς 'Ανατολὰς καὶ ἡ 'Ανατολὴ εἶναι πάντοτε μυστηριώδης. Πάντοτε ἦτο,ἀλλὰ σήμερον εἰπέρποτε εἶναι γεμάτη ἀπρόοπτα καὶ μυστήριο. Τελικῶς λοιπὸν θὰ νικήσωμεν. Καὶ θέλω φεύγοντες ἀπὸ τὴν αἴθουσαν αὐτὴν νὰ πάρετε μαζί σας ὅλην τὴν δική μου ἀπόλυτη βεβαιότητα, ὅτι θὰ νικήσωμεν. 'Εν τούτοις πρέπει νὰ σᾶς ἐπαναλάβω ὅ,τι ἐπισημότερον διεκήρυξα ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν. 'Η 'Ελλὰς δὲν πολεμᾷ διὰ τὴν νίκην. Πολεμᾷ διὰ τὴν Δόξαν. Καὶ διὰ τὴν τιμήν της. Ἔχει ὑποχρέωσιν πρὸς τὸν ἑαυτόν της νὰ μείνῃ ἀξία τῆς ἱστορίας της.

'Η 'Ιταλία εἶναι μεγάλη δύναμις, ὅταν δὲ προχθὲς ἔγινεν ἡ πρώτη ἀεροπορικὴ ἐπιδρομή, ὁμολογῶ ὅτι μὲ ἔκπληξιν ἤκουσα εἰς σχετικὴν ἐρώτησίν μου τὴν ἀπάντησιν, ὅτι τὰ ἐπιδραμόντα ἀεροπλάνα ἦσαν μόνον ἰταλικά. Αὐτὸ φθάνει νὰ σᾶς δώσῃ νὰ καταλάβετε μὲ ποιὲς ἰδέες μπῆκα στὸν πόλεμο.

'Αλλὰ ὑπάρχουν στιγμὲς κατὰ τὶς ὁποῖες ἕνας λαὸς ὀφείλει, ἂν θέλῃ νὰ μείνῃ μεγάλος, νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ πολεμήσῃ, ἔστω καὶ χωρὶς καμμίαν ἐλπίδα νίκης. Μόνον διότι π ρ έ π ε ι. Γνωρίζω ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ δεχθῇ ἄλλο τι αὐτὴν τὴν στιγμήν. Διότι εἶναι ἐλεύθερος καὶ ἀπερίσπαστος εἰς τὴν φυσικὴν εὐθυκρισίαν καὶ ὑπερηφάνειαν, ἐφ' ὅσον δὲν ἐδόθη εὐκαιρία νὰ θολωθῇ ἡ κρίσις του δι' ἀγοραίων θορύβων καὶ παραπλανητικῶν ἐκστρατειῶν. 'Εκάμαμεν ὅ,τι ἦτο δυνατὸν διὰ νὰ μὴ ἔχωμεν τὸ παραμικρὸν ἄδικον. Καὶ θὰ ἐξακολουθήσωμεν τὴν ἰδίαν τακτικὴν μέχρι τέλους. Σᾶς ἔχω στὸ τραπέζι μερικὰ ἔγγραφα. Εἶναι ὅλαι αἱ ἀποδείξεις τῆς ἰταλικῆς ἐνέδρας ἐκ προμελέτης. Ὅταν τελειώσω μπορεῖτε νὰ τὰ δῆτε. Περιττὸν νὰ πάρετε σημειώσεις. Συντομώτατα θὰ δημοσιευθοῦν εἰς τὴν λευκὴν βίβλον, ἡ ὁποία διέταξα νὰ ἐκδοθῇ τὸ ταχύτερον.

Δὲν σᾶς κρύβω κύριοι, ὅτι ἡ κατάστασις εἶναι ἐξαιρετικὰ δύσκολη. Μᾶς περιμένουν μάλιστα δοκιμασίαι μεγάλαι. Διὰ νὰ μὴ δώσω εὐκαιρίαν πρὸς τὴν ἐπιζητουμένην διὰ παντὸς τρόπου ἀφορμὴν κατασυκοφαντήσεώς μας εὑρέθην ὑποχρεωμένος νὰ πάρω μίαν ἀπόφασιν ἐξόχως σοβαράν.

Νὰ μὴ κάμω τὴν ἐπιστράτευσιν ὅταν ἀπὸ καιροῦ τὴν ἐζήτησε καὶ ἐξηκολούθησεν ἐπανειλημμένως νὰ μοῦ τὴν ζητᾶ τὸ 'Επιτελεῖον...'Ο ἰταλικὸς ὄγκος λοιπὸν εὑρῆκεν ἀπέναντί του δυνάμεις πάρα πολὺ ἀσθενεῖς, τοὐλάχιστον διὰ τὴν κροῦσιν τῶν πρώτων ἡμερῶν. 'Ο ρόλος σας εἶναι σήμερον μεγάλος καὶ ἐπισημότατος. Μὴ χάνετε τὸ θάρρος σας, ὁτιδήποτε καὶ ἂν γίνῃ, διότι ἄλλως ἀδύνατον νὰ φανῆτε ἄξιοι τοῦ λαοῦ σας καὶ τοῦ καθήκοντός σας, τὸ ὁποῖον εἶναι νὰ συντηρήσητε τὴν ἱερὴ φλόγα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, νὰ βοηθήσητε τὸν μαχόμενον Στρατόν, νὰ ὑπάρξητε συνεργάται τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι καὶ ἂν αἰσθάνεσθε δι' αὐτήν.Πρέπει νὰ πιστεύσητε σεῖς γιὰ νὰ μπορέσετε νὰ μεταδώσητε τὴν πίστιν εἰς τὸ κοινόν σας, μολονότι αὐτὴν τὴν φορὰν ἔχομεν ὅλοι μας νὰ πάρωμεν ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸν λαόν, καὶ ἀπὸ τὸ ἀπερίγραπτον θάρρος του καὶ ὄχι νὰ τοῦ δώσωμεν.

Θέλω ἀκόμη νὰ σᾶς εἰπῶ κάτι. Ξέρω μὲ βεβαιότητα, ὅτι ἀπὸ τὴν φοβερὰν αὐτὴν δοκιμασίαν ἡ 'Ελλὰς θὰ ὑποφέρῃ. Ξέρω ὅμως ἐπίσης μὲ βεβαιότητα, ὅτι τελικῶς θὰ ἐξέλθῃ ὄχι μόνον ἔνδοξος, ἀλλὰ καὶ μεγαλύτερη. Θὰ προσέξατε τὸ τηλεγράφημα τοῦ κ. Τσῶρτσιλ τὸ ὁποῖον ἐδημοσιεύθη σήμερον στὰς ἐφημερίδας, ἀνακοινωθὲν ἀπὸ τὸ 'Υπουργεῖον 'Εξωτερικῶν. Λοιπὸν ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς τονίσω τοῦτο: 'Εκεῖνοι οἱ ὁποῖοι εἰς τὸ τηλεγράφημα αὐτὸ δὲν βλέπουν γραπτὴν τὴν ἐπιβεβαίωσιν ἀγράφου συμφωνίας διὰ τὰ Δωδεκάνησα,δὲν ξέρουν νὰ διαβάζουν μέσα ἀπὸ τὶς γραμμές...Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη. Τὰ Δωδεκάνησα προδικάζουν.......

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9.

'Αρχεῖον ΔΙΣ/Φ.760/ΙΘ/2)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ
ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ.ΤΜΗΜΑ Α.
'Αριθμ. Πρωτ. ΑΠ 100699

ΑΠΟΡΡΗΤΟΣ
Μεταφορὰ δι' ἀξιωματικοῦ

VIII Μεραρχίαν

'Ιωάννινα

'Επὶ Α.Π. 6390/15.7.40 ἀναφορᾷ ὑμῶν :

Ι. Σχέδιον ΙΒβ τῆς Μεραρχίας

α) 'Η προώθησις τάγματος (μεῖον λόχον) τοῦ 15 Σ.Π. εἰς τὸν τομέα 'Ηγουμενίτσης δὲν θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς πάντοτε ἀναγκαία. Εἰδικῶς ἐὰν ἡ μεραρχία διαταχθῇ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν κατὰ τὸ ΙΒ ἀποστολήν της, ἀπόφασις τῆς κατευθύνσεως 'Ηγουμενίτσα-'Ιωάννινα, διὰ τὴν κάλυψιν τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ διὰ τὴν μετέπειτα διεξαγωγὴν τοῦ ἑλιγμοῦ ΙΒ, δύναται νὰ γίνῃ πλεονεκτικώτερον ἐπὶ γραμμῆς πλέον ἀνατολικῆς, ὥστε νὰ ἀποφευχθῇ διασπορὰ τῶν δυνάμεων δυναμένη νὰ ἀπολήξῃ εἰς ἀποκοπήν κ.λ.π.

β) Αἱ δυνάμεις τοῦ ὑποτομέως 'Ηγουμενίτσης σκόπιμον εἶναι διοικητικῶς νὰ ὑπαχθῶσιν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπὸ τὸν τομέα Φιλιατῶν, ὥστε νὰ συντονισθῇ δι' ἐπὶ τόπου εὑρισκομένης διοικήσεως ὁ ἀγὼν καὶ ὁ ἑλιγμὸς τῶν δύο τούτων περιοχῶν ἀσκουσῶν ἀλληλεπίδρασιν.

γ) 'Η διδομένη εἰς τὸν ὑποτομέα Καναλίων ἀποστολὴ ἀπαγορεύσεως τῆς ἀποβάσεως εἰς τὸ τμῆμα Πρέβεζα—Καστροσυκιὰ εἶναι δυσανάλογος πρὸς τὴν διατιθεμένην δύναμιν· θὰ ἦτο προτιμώτερον νὰ διατυπωθῇ «ἐπιτήρησις, τήρησις ἐφεδρείας, ὥστε νὰ ἐπέμβῃ εἰς σημεῖον, εἰς ὃ ὁ ἐχθρὸς ἀποπειρᾶται ἀπόβασιν· ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίας τῆς ἐχθρικῆς ἀποβάσεως...» 'Ομοίως τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς γραμμῆς Κασταγόπουλο—'Ερείπια παλαιοῦ ἀλευρομύλου· θὰ ἦτο προτιμώτερον νὰ περιωρίζετο εἰς τὴν ἀπόφραξιν τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ.

δ) 'Η διδομένη εἰς τὸν ὑποτομέα 'Ηγουμενίτσης ἀποστολὴ καλύψεως τῶν πρὸς Μαζαράκια καὶ Παραμυθιὰν ὁδεύσεων ὑποθέτομεν ὅτι θὰ ἐννοῇ ἐπιτήρησιν τούτων· διότι διατιθέμεναι δυνάμεις δὲν φαίνονται ἐπαρκεῖς ἄλλως.

ε) Κατὰ τὰ λοιπὰ δὲν ἔχω νὰ σημειώσω τι, εἰμὴ μόνον τὸ ὅτι, λόγῳ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν Σχεδίου ΙΒβ διὰ τὴν μεραρχίαν (πρόβλεψις διαθέσεως σημαντικῶν ἀναλογικῶν δυνάμεων διὰ τὴν παράκτιον ἄμυναν εἰς βάρος τοῦ χερσαίου μετώπου), εἶναι σκόπιμον ὅπως συμπληρωθῇ τὸ Σχέδιον ΙΒβ τῆς μεραρχίας διὰ προβλέψεων (διάταξις, ἀποστολαὶ ἐπὶ τοῦ χερσαίου μετώπου). Διὰ τὰς συμπληρώσεις ταύτας θὰ ἔχητε ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς κατωτέρω (παραγρ. ΙΙΙ) παρεχομένας συμπληρωματικὰς ὁδηγίας. 'Αντίγραφον τούτων ὑποβληθήσεται καὶ ἡμῖν.

ΙΙ. 'Απόφραξις τοῦ 'Αμβρακικοῦ.

Εὑρισκόμεθα εἰς συνεννοήσεις μετὰ τοῦ Γεν. 'Επιτελείου Ναυτικοῦ· θὰ γνωρίσωμεν ὑμῖν προσεχῶς τὰς τελικὰς ἀποφάσεις.

ΙΙΙ. 'Ελιγμὸς τῆς VIII Μεραρχίας κατὰ τὸ ΙΒβ.

1) Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 99707 20.4.40 Δ Υ Σ (Σχέδιον ΙΒβ) καθορίζεται διὰ τὴν μεραρχίαν προσπάθεια καλύψεως τῆς ἐπιστρατεύσεως, μεθ' ὃ ἐνέργεια, βάσει εἴτε τῆς ἀποστολῆς ΙΒ εἴτε τῆς τοιαύτης ΙΒα, ἀναλόγως τῶν τότε διαταγῶν τοῦ Υ.Σ. ἐλλείψει τῶν ὁποίων θὰ ἰσχύσῃ ἡ ἀποστολὴ ΙΒ.

'Επεξηγῶν τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς δύναται νὰ δοθῇ διαταγὴ καθορίζουσα ὡς ἰσχύουσα τὴν ἀποστολὴν ΙΒα, γνωρίζω ὑμῖν ὅτι τοῦτο ἀφορᾷ καὶ μόνον τὰς περιπτώσεις ἐκείνας καθ' ἃς αἱ δυνατότητες τοῦ ἐχθροῦ, τόσον κατὰ ξηρὰν ὅσον καὶ κατὰ θάλασσαν, εἶναι τοσοῦτον περιωρισμέναι ὥστε ἡ ἐκτίμησίς των ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς τῆς VIII Μεραρχίας τοιαύτας, νὰ δίδῃ πλείστας πιθανότητας δυνατότητος ἐκπληρώσεως τῆς ἀποστολῆς ΙΒα.

Εἰς πάσας τὰς λοιπὰς περιπτώσεις, αἵτινες εἶναι καὶ αἱ πλέον πιθαναὶ σήμερον, θὰ ἰσχύῃ ἡ ἀποστολὴ ΙΒ.

Σημειῶ ἐπὶ πλέον ὅτι, ὡς καὶ ἐν τῇ παραγράφῳ 14 τῆς Α.Π. 99707/20.4.40 Δ.Υ.Σ. καθορίζεται, ἡ τοιαύτη ἀποστολὴ ἀφορᾷ τὴν λῆψιν τῶν πρώτων ἐπιβαλλομένων μέτρων μέχρι τῆς λήψεως διαταγῶν ἡμῶν.

2) Ἀπὸ ἀπόψεως ἐνεργείας τοῦ ἀντιπάλου καὶ καθ' ὅ,τι ἀφορᾷ μερικώτερον τὸ θέατρον τῆς Ἠπείρου, εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκδηλωθῇ τοιαύτη καὶ ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ ΙΒβ :

— εἴτε, ἐν ἀρχῇ κατὰ παρακτίου τινὸς περιοχῆς καί, ἐν συνεχείᾳ, καὶ κατὰ τοῦ χερσαίου μετώπου.

— εἴτε ἀντιστρόφως.

— εἴτε ταὐτοχρόνως κατὰ τῶν δύο μετώπων (παρακτίου καὶ χερσαίου).

Καθ' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰδικώτερον τὸ παράκτιον μέτωπον, ἐνέργεια τοῦ ἀντιπάλου ἐν τῇ περιοχῇ Ἡγουμενίτσης, ἀνεξαρτήτως τοῦ τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος δὲν παρουσιάζει ἐπίδρασιν διάφορον τῆς προβλεφθείσης ἐπὶ τῶν γενικῶν γραμμῶν τοῦ ἑλιγμοῦ τοῦ θεάτρου τῆς Ἠπείρου, διότι οὐσιαστικῶς ἡ διανοιγομένη κατεύθυνσις (Ἡγουμενίτσα—Ἰωάννινα) δὲν εἶναι νέα τοιαύτη, διότι ὑπάρχει ἤδη ἡ τοιαύτη γενικὴ κατεύθυνσις μὲ ἀρχικὴν ἀφετηρίαν τὴν περιοχὴν Φιλιατῶν (χερσαῖον μέτωπον). Ἁπλῶς συνεπῶς πρόκειται περὶ αὐξήσεως τῆς σημασίας τῆς κατευθύνσεως ταύτης, διότι τὰ μέσα τὰ ὁποῖα πιθανὸν νὰ διαθέσῃ ὁ ἀντίπαλος ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ δύνανται νὰ εἶναι σημαντικώτερα ἐν σχέσει μὲ τὴν περίπτωσιν ΙΒ.

Διαφέρει ὅμως τελείως τὸ ζήτημα προκειμένου περὶ ἐχθρικῆς ἀποβάσεως εἰς τὴν περιοχὴν Πρεβέζης· διανοίγεται διὰ τῆς τοιαύτης ἐνεργείας νέα κατεύθυνσις διὰ τὸν ἀντίπαλον, ἀπειλοῦσα ἀμέσως τὸν ὅλον ἑλιγμὸν τοῦ θεάτρου τούτου.

3) Εἶναι ἄδηλος ἡ ἰσχὺς ἣν θὰ δώσῃ ὁ ἀντίπαλος εἰς τὰς ἐνεργείας του ἐπὶ τῶν διαφόρων ὡς ἄνω κατευθύνσεων.

Εἶναι δυνατόν :

α) Ἰσχυρὰ προσπάθεια νὰ κατευθύνεται κατὰ τοῦ χερσαίου μετώπου (κατεύθυνσις Ἐλαία—Ἰωάννινα) μὲ συνδυασμὸν ἢ μὴ ἀποβάσεως εἰς Ἡγουμενίτσαν. Καθ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν περιοχὴν Πρεβέζης, ἐνέργεια ἁπλῶς ἀντιπερισπασμοῦ, σκοποῦσα νὰ ἀπορροφήσῃ δυνάμεις μας ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς προηγουμένης προσπαθείας του.

β) Ἰσχυρὰ προσπάθεια ἐν τῇ περιοχῇ Πρεβέζης, σκοποῦσα τὴν ἀποκοπὴν τῶν μεταξὺ τῆς νοτίου Ἑλλάδος συγκοινωνιῶν τῆς Ἠπείρου ἐνέργεια καθηλώσεως ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Ἐλαίας. Συνέχεια τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ὡς κατωτέρω.

γ) Ἰσχυρὰ προσπάθεια τόσον κατὰ τοῦ χερσαίου μετώπου ὅσον καὶ τῆς περιοχῆς Πρεβέζης, σκοποῦσα τὴν ταχεῖαν ἐξουδετέρωσιν τοῦ θεάτρου τῆς Ἠπείρου.

4) Ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω συνθήκας ἐχθρικῶν δυνατοτήτων ἐκ τῶν ὁποίων οὐδεμία δύναται ν' ἀποκλεισθῇ ἀπὸ τοῦδε, αἱ περιωρισμέναι δυνατότητες τῆς μεραρχίας δὲν ἐπιτρέπουσι τὴν πραγματοποίησιν διατάξεως διαθετούσης ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀναγκαιοῦσαν ἰσχὺν εἰς τὸ βόρειον καὶ εἰς τὸ νότιον μέτωπον ὥστε νὰ ἀποκοπῇ πᾶσα προσπάθεια τοῦ ἐχθροῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐφεδρείας διὰ τὴν ἐν συνεχείᾳ τροφοδότησιν τοῦ ἀγῶνος.

Ἐὰν ἡ μεραρχία διέθετε τὸν ὄγκον τῶν δυνάμεών της πρὸς τὸ βόρειον μέτωπον, θὰ ἐκινδύνευε νὰ ἀποκοπῇ ἀπὸ τῆς Ἄρτης καὶ Αἰτωλοακαρνανίας ἐκ μιᾶς ἰσχυρᾶς ἐχθρικῆς ἐνεργείας ἐκ Πρεβέζης· συνεπῶς θὰ ἐκινδύνευε νὰ μὴ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολήν της.

Ἐὰν διέθετε σημαντικὰς δυνάμεις πρὸς Πρέβεζαν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν ἐνδεχομένου κινδύνου ἐκ τῆς περιοχῆς ταύτης θὰ διέτρεχε τὸν κίνδυνον ταχίστης εἰσβολῆς τοῦ ἀντιπάλου πρὸς Ἰωάννινα διὰ τῆς χερσαίας εἰσόδου, ἥτις εἰσβολὴ θὰ ἠδύνατο, ἐν περιπτώσει δυσμενῶν συνθηκῶν, νὰ διακυβεύσῃ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐπιστρατεύσεως τῆς περιοχῆς Ἰωαννίνων καὶ τὴν περισυλλογὴν τῶν Β.Δ. Ἰωαννίνων δυνάμεων.

Τὸ πρόβλημα συνεπῶς διὰ τὴν μεραρχίαν ἐν τῇ πράξει εἰς τὴν ἐπιτυχίαν ἑκάστοτε μιᾶς ἰσορροπίας ἰσχύος(ἐν σχέσει μὲ τὸν ἑκάστοτε κίνδυνον)μεταξὺ τόσον τοῦ βορείου ὅσον καὶ τοῦ νοτίου μετώπου της, ὥστε νὰ μὴ καταρρεύσῃ τὸ ἓν πρὸ τῆς ὥρας μέχρι τῆς ὁποίας πρέπει νὰ διαφυλαχθῇ λόγῳ τοῦ ρόλου του ἐν τῇ ἐνεργείᾳ τῆς μεραρχίας, ἐνῷ ταυτοχρόνως εἰς τὸ ἕτερον θὰ ἔχουσι διαφυλαχθῆ δυνατότητες περιτταὶ τὴν στιγμὴν ἐκείνην· ἐκ τῆς καταρρεύσεως ταύτης δύναται νὰ διακυβευθῇ ὁ ὅλος ἑλιγμὸς τοῦ θεάτρου τούτου, νὰ ἀποκοποῦν δυνάμεις κ.λ.π. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἰσορροπίας ταύτης ἡ μεραρχία θὰ διαθέτῃ οὐ μόνον τὰς δυνάμεις της ἀλλὰ καὶ τὸ ἔδαφος ὅπερ δύναται ἐφ' ἑκάστης κατευθύνσεως νὰ ἐκχωρήσῃ.

5) Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω, καὶ ὅταν διαταχθῇ ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου ΙΒβ (ἀδιαφόρως ἐὰν ἐν Ἠπείρῳ ἐξεδηλώθη ἢ μὴ ἐνέργεια ἀπὸ θαλάσσης κ.λ.π.), ἡ ἀρχικὴ προσπάθεια τῆς μεραρχίας θὰ ἀποβλέπῃ:

— εἰς τὴν κάλυψιν τῆς ἐπιστρατεύσεώς της.

— εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ὑφ' οἱασδήποτε συνθήκης ἐλευθερίαν χρησιμοποιήσεως τῶν κόμβων Ἐλαίας, Ἰωαννίνων, Φιλιππιάδος καὶ τῆς ἀντιστοίχου ὁδικῆς ἀρτηρίας ἐπὶ τὸν ἀπαιτούμενον δι' ἕκαστον κόμβον καὶ ἕκαστον τμῆμα χρόνον, εἰ δυνατὸν δὲ τὴν ἀπόφραξιν τοῦ Ἀμβρακικοῦ.

— εἰς τὴν πραγματοποίησιν μιᾶς ἀρχικῆς διατάξεως περιλαμβανούσης ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀναγκαιοῦσαν προκάλυψιν τόσον εἰς τὸ βόρειον μέτωπον, ὅσον καὶ εἰς τὸ νότιον τοιοῦτον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἰσχυρὰς ἐφεδρείας κλιμακωμένας κατὰ μῆκος τῆς ἀρτηρίας 'Ελαία-'Ιωάννινα-Φιλιππιάς.

Μὲ μίαν τοιαύτην διάταξιν ἡ μεραρχία θὰ δυνηθῇ, ἀναλόγως τῆς τότε καταστάσεως, νὰ ρυθμίσῃ τὸν ἀγῶνα τῶν δύο μετώπων της ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τῶν ἐφεδρειῶν της, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς ἐκχωρήσεως ἐδάφους εἰς τὸν ἀντίπαλον (ὑποχωρητικὸς ἑλιγμὸς δυνάμεων βορείου μετώπου)· ἐν τῇ τοιαύτῃ ρυθμίσει τοῦ ἀγῶνος τῶν δύο μετώπων ἡ μεραρχία δέον νὰ ἔχῃ πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὴν βασικὴν ἀποστολήν της, ἤτοι :

— κάλυψις τοῦ θεάτρου Δυτ. Μακεδονίας ἀπὸ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως 'Ιωάννινα—Ζυγός.

— ἀπόφραξις (κυρία προσπάθεια) τῶν πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν ἐξ 'Ηπείρου ἀγουσῶν ὁδεύσεων.

6) Διὰ τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἤθελε διαταχθῇ ὑπὸ τῆς κεντρικῆς ὑπηρεσίας ἐπιδίωξις πραγματοποιήσεως ἐν τῷ χερσαίῳ μετώπῳ τῆς ἀποστολῆς ΙΒα πάλιν ἡ αὐτὴ ὡς ἀνωτέρω παράγρ. 5 προσπάθεια ἀφορᾷ τὴν μεραρχίαν· ἡ διαφορὰ ἐν σχέσει μὲ τὴν προηγουμένην περίπτωσιν εἶναι ὅτι αἱ τηρούμεναι ἐφεδρικαὶ δυνάμεις δύνανται νὰ εἶναι πλέον περιωρισμέναι, διότι κατὰ βάσιν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην (ὅρα καὶ ἀνωτέρω παραγρ. III/1) αἱ δυνατότητες τοῦ ἀντιπάλου ἀντιμετωπίζονται περιωρισμέναι καὶ συνεπῶς αἱ διακυμάνσεις καὶ ἀνάγκαι τοῦ ἀγῶνος θὰ εἶναι ἀνάλογοι.

7) 'Ως καὶ προηγουμένως ἐλέχθη, πάντα τὰ ἀνωτέρω ἀφορῶσι μίαν ἐντελῶς πρώτην περίοδον τῶν ἐπιχειρήσεων.

Διὰ τὴν ἐν συνεχείᾳ ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων, παρέχω κατωτέρω ὅλως ἀπορρήτως γενικάς τινας ὁδηγίας : αὗται ἁπλῶς χρησιμεύουσι διὰ νὰ προσανατολίσωσιν ὑμᾶς ἐπὶ περιπτώσεών τινων ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ θεάτρου ὑμῶν.

α) 'Αφ' ἧς καθορισθῇ ὑμῖν διὰ τὸ χερσαῖον μέτωπον ἀποστολὴ ΙΒ ἡ ἐν συνεχείᾳ τῶν ἀνωτέρω (παραγρ. 6) ἐνεργειῶν προσπάθεια ὑμῶν θὰ ἀφορᾷ :

— τὴν πρὸς τὸν ἀντίπαλον διαφιλονίκησιν τοῦ ἐδάφους ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ, χωρὶς ὅμως τοῦτο νὰ ἀγάγῃ εἰς διασπορὰν ἢ σημαντικὴν φθορὰν τῶν δυνάμεών σας καὶ πρὸ παντὸς χωρὶς τοῦτο νὰ ἀγάγῃ εἰς διακύβευσιν τῆς ἀποστολῆς σας. Εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις καθ' ὅτι ἀφορᾷ τὸ βόρειον μέτωπον, ἡ διαφιλονίκησις αὕτη τοῦ ἐδάφους δύναται νὰ ἐπιδιωχθῇ διὰ τῶν ἐν προκαλύψει δυνάμεων ἐνισχυομένων κατά τι.

— τὴν προοδευτικὴν σύμπτυξιν τοῦ ὄγκου σας διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς βασικῆς ἀποστολῆς σας (ὅρα ἀνωτέρω παράγρ. 5 τελευταῖον ἐδάφιον).

β) Παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπορριφθῇ περίπτωσις καθ' ἣν ἰσχυρὰ ἐνέργεια τοῦ ἀντιπάλου ἀπὸ Νότου, ἐπιτυγχάνουσα τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου Λούρου-Φιλιππιάδος, ἀπαγορεύει τὴν περαιτέρω σύμπτυξιν τῶν βορείως εὑρισκομένων δυνάμεών σας πρὸς "Αρταν. Διὰ τὴν περίπτωσιν ταύτην εἰς ὑμᾶς ἐναπόκειται ἡ ἐκτίμησις τῆς τότε καταστάσεως βάσει τῆς ὁποίας θὰ ἀποφασίσητε, εἴτε διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ καταληφθέντος κόμβου Φιλιππιάδος καὶ συνέχισιν τῆς συμπτύξεως πρὸς "Αρταν, εἴτε παραίτησιν ἀπὸ πάσης πλέον συμπτύξεως πρὸς "Αρταν καὶ ἑπομένως συμπτύξεως ἐξ 'Ιωαννίνων πρὸς Μέτσοβον, ὁπότε, ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ περιπτώσει θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἐξησφαλισμένος ὁ κόμβος 'Ιωαννίνων διὰ τὴν διοχέτευσιν τῶν δυνάμεων τοῦ νοτίου μετώπου (Φιλιππιὰς) πρὸς Μέτσοβον.

'Οπωσδήποτε δέον νὰ ἀποφευχθῇ ἀπολύτως ὁ ἀποκλεισμὸς μεταξὺ 'Ιωαννίνων καὶ Φιλιππιάδος, ὅστις θὰ ἔχῃ ὡς συνέπειαν τὴν αἰχμαλωσίαν των ἢ τὴν διάλυσίν των διὰ τῆς ἀπορρίψεώς των πρὸς τὴν ἀνατολικῶς ὀρεινὴν περιοχήν.

'Η αὐτὴ ἐνέργεια (σύμπτυξις πρὸς Μέτσοβον) δύναται νὰ προβλεφθῇ καὶ διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ὁ ἀντίπαλος παραβιάσῃ ἐνωρὶς τὸν 'Αμβρακικόν, ἀπειλεῖ ἢ διακόπτει κατὰ τρόπον ἀνεπανόρθωτον τὰς πρὸς τὴν Αἰτωλοακαρνανίαν παραθαλασσίας συγκοινωνίας ἐξ "Αρτης· ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ αἱ ἐν "Αρτῃ καὶ νοτίως ταύτης δυνάμεις ὑμῶν θὰ συμπτυχθῶσι πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν (ὅρα καὶ ἀμέσως κατωτέρω).

γ) 'Αφ' ἧς ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν ἐπιχειρήσεων ἐπιτευχθῇ συγκέντρωσις τοῦ ὄγκου ὑμῶν ἐν τῷ Κάτω 'Αράχθῳ, ὁ δὲ ἀντίπαλος ἐπὶ πλέον τῆς ἀπὸ ξηρᾶς (ἐκ περιοχῆς Φιλιππιάδος—Λούρου) ἐνεργείας του παραβιάσῃ τὸν 'Αμβρακικὸν ἀπειλεῖ ἀμέσως τὰς πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν συγκοινωνίας, πιθανὸν νὰ κριθῇ τότε ὡς περιττὴ πλέον ἡ παραμονὴ ὑμῶν εἰς τὴν περιοχὴν Κάτω 'Αράχθου. Αἱ ἐν αὐτῇ δυνάμεις ὑμῶν νὰ συμπτυχθῶσιν ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρὸς τὴν Αἰτωλοακαρνανίαν, ἐν ἀνάγκῃ διὰ τῶν ὀρεινῶν ὁδεύσεων.

Εἰς τὴν μεραρχίαν ἐναπόκειται ἡ ἐκτίμησις τῆς τότε καταστάσεως διὰ τὴν ρύθμισιν τόσον τῶν δυνάμεων, ὅσον καὶ τοῦ χρόνου καθ' ὃν δέον νὰ συμπτυχθῶσιν :

—ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς κάλυψιν τοῦ θεάτρου Δυτ. Μακεδονίας ἀπὸ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως 'Ιωάννινα—Ζυγός.

—ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς ἀπόφραξιν (κυρία προσπάθεια) τῶν πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν ἐξ 'Ηπείρου ὁδεύσεων.

'Η διὰ τῶν δυνάμεων τοῦ Κάτω 'Αράχθου τῆς μεραρχίας ἀπόφραξις τῶν πρὸς Αἰτωλοακαρνανίαν ὁδεύσεων δύναται νὰ ἐπιζητηθῇ εἴτε εἰς τὸ ὕψος τῆς 'Αμφιλοχίας ἢ ἀκόμη καὶ νοτιώτερον, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως καὶ ἐν συνδέσμῳ πρὸς τὰς ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ δυνάμεις τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ. (Δύνασθε νὰ διατάξητε σχετικὴν ἀναγνώρισιν τῆς περιοχῆς ταύτης—δρομολόγια—γραμμαὶ τῶν δυνάμεων ἀμύνης,στήριξις τοῦ δεξιοῦ, σύνδεσμος μετὰ Α' Σ. Στρατοῦ—ἧς τὸ πόρισμα θὰ ὑποβάλητε καὶ ἡμῖν).

'Επίσης θὰ μελετήσητε καὶ ὑποβάλητε προτάσεις διὰ τὸν σύνδεσμον μεταξὺ δεξιοῦ ὑμῶν καὶ τῶν ἐν Μετσόβῳ τμημάτων.

IV. Βάσει τῶν ἀνωτέρω παρακαλῶ ὅπως:

α) συμπληρώσητε τὸ Σχέδιον ΙΒβ ὑμῶν· τοῦτο θὰ ἀφορᾷ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀρχικῆς διατάξεως ὑμῶν καὶ τὰς ἀρχικὰς ἀποστολάς, ὅπερ θὰ ὑποβάλητε καὶ ἡμῖν.

β) ὑποβάλητε ἡμῖν τὰς γενικὰς σκέψεις καὶ ἀποφάσεις σας ἐπὶ τῆς ἐν συνεχείᾳ ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων διὰ τὰς διαφόρους ὑποθέσεις (γραμμαὶ ἐδάφους, διάθεσις δυνάμεων, ἀποστολαί).

V. Παρακαλῶ ἀναφέρατε λῆψιν παρούσης.

'Εν 'Αθήναις τῇ 9 Αὐγούστου 1940

'Εντολῇ 'Υπουργοῦ
'Ο 'Αρχηγὸς
Α. Π α π ά γ ο ς

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 10.

'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 760/ΙΘ 6)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ
ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ.ΤΜΗΜΑ Α.
'Αριθμ. Πρωτ. Α. Π. 101164

ΑΠΟΡΡΗΤΟΣ-ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ

Δ ι ο ι κ η τ ὴ ν VIII Μ ε ρ α ρ χ ί α ς

'Ι ω ά ν ν ι ν α

'Επὶ τοῦ ἀπὸ 24 Αὐγούστου ἐ.ἔ. σημειώματός σας τοῦ ὑποβληθέντος διὰ τοῦ Ταγματάρχου Πεζικοῦ Γρίβα γνωρίζω τὰ ἑξῆς :

Ι. 'Η ἀ π ό φ ρ α ξ ι ς τ ο ῦ δ ι α ύ λ ο υ τ ῆ ς Π ρ ε β έ ζ η ς ἔχει ἤδη προωθηθῆ ἀπὸ τῆς ναυτικῆς πλευρᾶς· ὑπολείπεται νὰ συμπληρωθῇ διὰ τῆς ἀπὸ ξηρᾶς ἀμύνης, ὡς ἡ Α.Π. 100958/ 23-8-40 (παράγρ. ΙΙ) Διαταγὴ Υ.Σ.

'Η μεραρχία νὰ ἐξετάσῃ τὸ σύνολον τῆς οὕτω ἐπιτυγχανομένης ἀποφράξεως καὶ ἀμύνης τοῦ διαύλου καὶ νὰ ἀναφέρῃ ἡμῖν ἐὰν νομίζῃ ὅτι ἀπαιτεῖται συμπλήρωσίς τις, ἐφ' ὅσον αὕτη ἐξέρχεται τῆς ἁρμοδιότητός της καὶ ποία.

ΙΙ. Σ χ ε τ ι κ ῶ ς μ ὲ τ ὴ ν ἀ π ό κ ρ ο υ σ ι ν ἀ π ο β α τ ι κ ῶ ν ἐ π ι χ ε ι ρ ή σ ε ω ν ἐ π ὶ τ ῆ ς 'Α κ α ρ ν α ν ι κ ῆ ς ἀ κ τ ῆ ς, ἡ τοιαύτη ἀποστολὴ ἀνήκει (καὶ ἐδόθη ἤδη, ὡς ἡ Α.Π. 99707/20-4-40 (παράγρ. 9) καὶ Α.Π. 100020/27.5.40 (παράγρ. Ι/β) διαταγὴ Υ.Σ.) εἰς τὸ Α'. Στρατοῦ.

Διὰ τὰς νοτίας ἀκτὰς τοῦ ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΥ ἡ VIII Μεραρχία θὰ ἐνδιαφερθῇ νὰ ἐξασφαλίσῃ (ὡς ἡ παράγραφος Ι/α τῆς Α.Π. 100020/27.5.40 Διαταγὴ Υ.Σ.) μόνον τὴν εἴσοδον τοῦ ΑΜΒΡΑ-

ΚΙΚΟΥ. συνεπῶς σκόπιμον εἶναι νὰ διαθέσῃ περιωρισμένας τινὰς δυνάμεις ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ΑΚΤΙΟΥ ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ συμβάλουν διὰ τῶν πυρῶν των εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ διαύλου, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἀπαγορεύσουν ἀπόβασιν εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην, ἔνθα, ὡς τὸ Α' Σ. Στρατοῦ ἀνέφερεν ἡμῖν, ὑπάρχει δυνατότης προσγειώσεως καὶ ἀεροπλάνων ἐχθρικῶν.

III. Σχετικῶς μὲ τὴν ἀπόκρουσιν ἀποβάσεως ἐν τῇ ζώνῃ ἀπὸ ΠΡΕΒΕΖΗΣ μέχρι ΚΑΣΤΡΟΣΥΚΙΑΣ οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἐδόθη εἰς τὴν μεραρχίαν τοιαύτῃ πάσῃ θυσίᾳ ἀποστολή. Περὶ τούτου ὅρα Α.Π. 99707|20.4.40 (παράγρ. 8) καὶ Α.Π. 100699|9.8.40 (παράγρ. Ι|γ καὶ παράγρ. ΙΙΙ ὁλόκληρος).

Σχετικῶς μέ, δι' ἐνεργείας μας ἀπὸ θαλάσσης καὶ ἀπὸ ἀέρος, ἀπόκρουσιν τοιούτων ἀποπειρῶν ἀποβάσεως, παρακαλῶ ὅπως ἔχητε ὑπ' ὄψιν σας ὅτι ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας:

— αἱ ἀπὸ θαλάσσης δυνατότητές μας ἐνεργείας εἰς τὴν περὶ ἧς πρόκειται περιοχὴν εἶναι μηδαμιναί.

— αἱ ἀπὸ ἀέρος δὲ προβλεπόμεναι τοιαῦται (ὅρα Α.Π. 100974|22.8.40 παράγρ. Ι|β) δέον νὰ θεωρῶνται λίαν περιωρισμέναι λόγῳ τῆς μεγίστης πενιχρότητος τῶν μέσων μας ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἀναγκῶν μας.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω (ἀδυναμία νὰ ἀποκρούσωμεν ἰσχυρὰς ἀποβατικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν περιοχὴν ΠΡΕΒΕΖΗΣ-ΚΑΣΤΡΟΣΥΚΙΑΣ) διανοίγεται βεβαίως ἀπειλητικὴ ἡ κατεύθυνσις ΠΡΕΒΕΖΑ-ΦΙΛΙΠΠΙΑΣ· ἡ ἐκ τούτου ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς συλλήψεως, διευθύνσεως καὶ διεξαγωγῆς τοῦ ὅλου ἑλιγμοῦ ὑμῶν ἐν τῷ Θεάτρῳ ΗΠΕΙΡΟΥ εἶναι καταφανής, παρέχονται δὲ ἐπὶ τούτου σαφεῖς ὁδηγίαι καὶ κατευθύνσεις διὰ τῆς παραγρ. ΙΙΙ τῆς Α.Π. 100699 9.8.40 Διαταγῆς Υ.Σ.

IV. Σχετικῶς μὲ τὴν αἰτουμένην ἐπέμβασιν τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας ὑπὲρ ὑμῶν, παρακαλῶ ὅπως ἔχητε ὑπ' ὄψιν σας ὅτι ὡς ἔχει νῦν ἡ κατάστασις ἡ μεραρχία αὕτη δὲν δύναται νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ζώνην της, ἥτις δύναται καὶ αὐτὴ νὰ ἀπειληθῇ ἀπὸ θαλάσσης.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει μερικώτερον καὶ διὰ τὸ Σύνταγμα Μεσολογγίου ὅπερ καλύπτει τὴν 'Ακαρνανίαν τοῦθ' ὅπερ ἄλλως τε ἡ μεραρχία ζητεῖ νὰ ἐξασφαλισθῇ (παράγραφος 2 τοῦ σημειώματος).

'Επομένως ἡ ἀναμενομένη βοήθειά σας παρὰ τῆς ΙΙΙ Μεραρχίας καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ Συντάγματος Μεσολογγίου δὲν δύναται νὰ εἶναι εἰμὴ ἔμμεσος, τουτέστι κάλυψις τῶν νοτίως 'Αμβρακικοῦ συγκοινωνιῶν τῆς VIII Μεραρχίας μετὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ.

V. Διετέθη ἤδη μία μοῖρα βαρέος πυροβολικοῦ ὑμῖν.

VI. Διατίθεται μία μοῖρα διώξεως εἰς ἀεροδρόμιον τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδος μὲ ἀποστολὴν τὴν ἐπέμβασιν ὑπὲρ ὑμῶν (περὶ τούτου ἐξεδόθη διαταγή)· διατίθεται δὲ προσεχέστατα ὑμῖν μία ἀντιαεροπορικὴ πυρ|χία (1 οὐλαμὸς 37, 2 οὐλαμοὶ 20).

Πάντως καθ' ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀεροπορίαν διώξεως, παρακαλῶ ὅπως ἔχητε ὑπ' ὄψιν σας ὅτι τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ὠφέλιμόν της ἔργον δὲν δύναται νὰ εἶναι εἰμὴ περιωρισμένον· ἡ κατάστασίς μας δὲν ἐπιτρέπει μείζονας δυνατότητας.

VII. Σχετικῶς μὲ τὴν αἴτησίν σας ὅπως ἡ ἐπιστράτευσις τῆς μεραρχίας διενεργηθῇ πρὸ πάσης ἐνάρξεως εἰσβολῆς, ἡ πραγματοποίησις τούτου θὰ εἶναι βεβαίως ἡ εὐνοϊκωτέρα δι' ἡμᾶς περίπτωσις. Δὲν δύναται οὐδὲ πρέπει νὰ θεωρηθῇ βεβαία.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἀμύνης τῆς Χώρας δὲν εἶναι μόνον στρατιωτικόν, ἀλλὰ πρωτίστως πολιτικόν, ὅπερ μάλιστα προηγεῖται τόσον κατὰ τὸν χρόνον, ὅσον καὶ κατὰ τὴν σημασίαν του, ἡ δὲ κήρυξις τῆς ἐπιστρατεύσεως ἐν 'Ηπείρῳ δὲν εἶναι στρατιωτικὸν μέτρον ἄνευ ἀμέσου πολιτικῆς σημασίας. 'Η διάθεσις ἄλλως τε ἀπὸ τοῦδε ἐνισχύσεων ὑμῖν ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἔν τινι βαθμῷ καλύπτει τὸ ὡς ἄνω μειονέκτημα.

VIII. 'Η ἀναφερομένη εἰς τὴν παράγρ. 6 τοῦ σημειώματός σας περίπτωσις καθ' ἣν ἡ μεραρχία ὑπὸ πίεσιν ἐγκαθίσταται εἰς τὴν τοποθεσίαν Μπιζανίου ἀποκαλύπτουσα τὴν κατεύθυνσιν 'Ιωάννινα —Μέτσοβον, ἐνῷ τότε διακόπτεται ἡ πρὸς "Αρταν κατεύθυνσις λόγῳ ἐχθρικῶν ἐνεργειῶν ἀπὸ Πρεβέζης πρὸς Φιλιππιάδα, θὰ πρέπῃ ὁπωσδήποτε νὰ ἀποφευχθῇ· ἡ μεραρχία θὰ προβλέπῃ εὐρέως καὶ θὰ λάβῃ ἐγκαίρως τὰ μέτρα της ὥστε νὰ μὴ ἀποκλεισθῇ ἐντὸς τοῦ τμήματος μεταξὺ 'Ιωαννίνων καὶ Φιλιππιάδος. Περὶ τούτου παραπέμπω ὑμᾶς εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμ. Α.Π. 100699|9.8.40 (παράγρ. ΙΙΙ καὶ ἰδιαιτέρως ἐδάφ. 7|β). Δὲν πρέπει νὰ ὑπολογίζετε ἐπὶ ἐπεμβάσεως τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ ἐκτὸς τῆς περιοχῆς Ζυγοῦ.

IX. Σχετικῶς μὲ τοὺς 'Οθωμανοὺς τῆς Τσαμουριᾶς: 'Εγκρίνομεν τὴν αἴτησίν σας ὅπως κληθῶσιν οὗτοι ἐν ἐπιστρατεύσει, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ διοχε-

τευθῶσιν εἰς περιοχὴν Ἄρτης· ἐκεῖθεν ἐνδεχομένως θὰ διοχετευθῶσιν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Εἰς τούτους θὰ χορηγηθῶσιν ἀτομικὰ εἴδη. Θὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὡς ἐργάται συγκροτούμενοι εἰς λόχον ἐργατῶν.

X. Διαπιστώνω μετὰ πλείστης ἱκανοποιήσεως τὴν κανονικὴν καὶ ὁμαλὴν πραγματοποίησιν τῶν διαταχθέντων ἤδη μέτρων, τὸ ἀκμαῖον ἠθικὸν τῶν προσερχεομένων ἐφέδρων καὶ γενικῶς τῶν ἐνόπλων δυνάμεών μας καὶ τὰς καταβαλλομένας ὑφ' ὑμῶν προσπαθείας.

Ἡ προσπάθεια αὕτη νὰ συνεχισθῇ εἰς ὅλα τὰ κλιμάκια τῆς διοικήσεως καὶ θὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς μαχητικῆς ἀξίας τῶν τμημάτων σας (καλὴ ἐπανάληψις τῆς τακτικῆς ἐκπαιδεύσεως) καὶ κυρίως εἰς τὴν διατήρησιν καὶ αὔξησιν τοῦ ἠθικοῦ.

Ἡ κεντρικὴ διοίκησις ἔχει σταθερῶς καὶ συνεχῶς ἐν νῷ τὸ θέατρον τῆς Ἠπείρου καὶ λαμβάνει προοδευτικῶς ὑπὲρ τούτου μέτρα, ὅσα ἡ πολιτικὴ κατάστασις καὶ αἱ λοιπαὶ στρατιωτικαὶ ἀνάγκαι ἡμῶν ἐπιτρέπουν· τὰ μέτρα ταῦτα ἔχουσιν ἤδη ὑπερβῇ τὰ κανονικῶς προβλεπόμενα ὑπὸ τῶν Σχεδίων ἐπιχειρήσεων διὰ τὸ θέατρον τῆς Ἠπείρου. Ἐν συνεχείᾳ τούτων διετάχθη ἡ προπαρασκευὴ μιᾶς διοικήσεως ταξιαρχίας, ἑνὸς συντάγματος πεζικοῦ, ἑνὸς συντάγματος ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ τῶν 2 μοιρῶν κ.λ.π. στοιχεῖα ἅτινα διατίθενται ἤδη ὑμῖν. Καὶ μὲ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὅτι παύει ἡ μέριμνα ἡμῶν. Μελετῶμεν καὶ ἄλλα μέτρα καὶ πᾶν τὸ δυνατὸν γενέσθαι θὰ γίνῃ.

XI. Συμπληρῶν τέλος τὰς μέχρι τοῦδε ὁδηγίας μου καὶ ἰδαιτέρως τὰς τοιαύτας ὑπ' ἀριθ. Α.Π. 100699/9-8-40 παρακαλῶ ὅπως ἔχητε ὑπ' ὄψιν σας τὰ ἑξῆς :

Κατὰ τὴν σημερινὴν περίοδον ἣν διατρέχομεν τὸ ἀπὸ στρατιωτικῆς πλευρᾶς πρόβλημα τοῦ ἑλιγμοῦ ἐν τῷ θεάτρῳ Ἠπείρου παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν ἑξῆς μορφήν:

α) Ἀντίπαλος: περατώσας τὴν ἔναντι ὑμῶν ἐν τῇ περιοχῇ Ἀργυροκάστρου κ.λ.π. συγκέντρωσίν του ἔχει τὴν ἀπὸ στρατιωτικῆς πλευρᾶς δυνατότητα νὰ ἀρχίσῃ ἐπιχειρήσεις ὅταν αὐτὸς θελήσῃ· μολονότι δὲν ἔχουν περιέλθει ἡμῖν πληροφορίαι περὶ συγκεντρώσεων εἰς λιμένας τῆς νοτίου Ἰταλίας δυνάμεων, ἐν τούτοις δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποκλείσωμεν τὰς ἀποβατικὰς κατὰ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἠπείρου ἐπιχειρήσεις του, διότι ἀπὸ ναυτικῆς καὶ ἀεροπορικῆς πλευρᾶς ὑπεισέρχονται πλήρως εἰς τὴν δυνατότητά του.

β) Δυνάμεις ὑμῶν : σήμερον ἔχετε ὡρισμένας περιωρισμένας δυνατότητας· αἱ δυνάμεις αὗται προοδευτικῶς θὰ αὐξάνωσιν :

— εἴτε ἐκ τῶν πόρων τῆς περιοχῆς σας,

— εἴτε ἐξ ἐνισχύσεων ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ, ὡς αἱ περὶ τούτου εἰδικαὶ διαταγαί.

γ) Ἐφ' ὅσον συνεπῶς ὁ παράγων μέσα δὲν εἶναι σταθερός, ὁ ἑλιγμὸς ὑμῶν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς γενικῆς ἀποστολῆς ὑμῶν δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄκαμπτος καὶ ὁ αὐτὸς διὰ πάσας τὰς περιπτώσεις, ἀλλ' ὅτι τοὐναντίον θὰ πρέπῃ προοδευτικῶς νὰ προσαρμοσθῇ ἐφ' ὅσον τὰ μέσα αὐξάνουσι, θὰ πρέπῃ συνεπῶς νὰ ἀρχίσητε ἀπὸ μίαν μεγάλην ἐπιφύλαξιν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις σας (τοῦθ' ὅπερ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν σημερινὴν κατάστασιν) καὶ θὰ αὐξάνετε τὰς βλέψεις σας μόνον ἐφ' ὅσον ἐπραγματοποιήθη (καὶ ὄχι μόνον προβλέπεται νὰ πραγματοποιηθῇ ἀνάλογος αὔξησις τῶν μέσων σας).

Τὰ μέχρι τοῦδε καταρτισθέντα σχέδια ἐπιχειρήσεων δὲν δύνανται νὰ ἔχουν εἰμὴ περιωρισμένην ἀξίαν· ἐφ' ὅσον ὑπεισέρχεται συγκεκριμένη κατάστασις τοῦ ἀντιπάλου καὶ συγκεκριμένη κατάστασις τῶν μέσων μας θὰ πρέπῃ νὰ προσαρμοσθοῦν πρὸς τὰ πραγματικὰ ταῦτα δεδομένα.

Αἱ μέχρι τοῦδε κοινοποιηθεῖσαι ὑμῖν ὁδηγίαι ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διαφόρων σχεδίων ἀμύνης τῆς Ἠπείρου ἀφήνουσιν ὑμῖν εὐρεῖαν πρωτοβουλίαν ἐν τῷ καθορισμῷ ἑκάστοτε τοῦ μᾶλλον προσφερομένου καὶ προσαρμοζομένου ἑλιγμοῦ.

XII. Παρακαλῶ ἀναφέρατε τὴν λῆψιν τῆς παρούσης.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 3 Σεπτεμβρίου 1940

Ἐντολῇ Ὑπουργοῦ
Ὁ Ἀρχηγὸς
Α. Παπάγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 11.

('Αρχεῖον ΔΙΣ Φ.760/ΚΑ)

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ
ΓΕΝΙΚΟΝ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ. ΤΜΗΜΑ Α'.
'Αριθμ. Πρωτ. Α.Π. 101428

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ
Μεταφορὰ δι' ἀξιωματικοῦ

Συμπληρωματικαὶ ὁδηγίαι ἐπὶ ἐνδεχομένων περιπτώσεων ἐφαρμογῆς τῶν Σχεδίων ΙΒ-ΙΒα-ΙΒβ ἐν τῷ Θεάτρῳ 'Ηπείρου.

(Χάρτης 1:100.000)

Ι.- 'Εν συνεχείᾳ πρὸς τὰς ὑπ' ἀριθμ. Α.Π. 100699/9.8.40 καὶ 101154/3.9.40 διαταγὰς Υ.Σ. κρίνω ἀναγκαῖον νὰ σᾶς δώσω συμπληρωματικάς τινας ὁδηγίας:

— τὸ μὲν κατόπιν τῆς διαθέσεως εἰς τὸ Θέατρον 'Ηπείρου ἐνισχυτικῶν δυνάμεων, ἐπὶ πλέον τῶν διὰ τῶν Σχεδίων ΙΒ-ΙΒα-ΙΒβ προβλεπομένων.

—τὸ δὲ ἵνα σᾶς προσανατολίσω ἐπὶ ἐνδεχομένων τινῶν ἐντολῶν αἵτινες ἐδόθησαν εἰς τὸ ΤΣΔΜ καὶ αἵτινες ἐνδιαφέρουσι καὶ τὸ θέατρον 'Ηπείρου.

ΙΙ.- Καὶ μὲ τὰς παρούσας ὁδηγίας οὐδεὶς περιορισμὸς τίθεται εἰς τὴν VIII Μεραρχίαν ἐπὶ τῆς ἐκλογῆς τῆς διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς δοθείσης ἀποστολῆς τοποθεσίας της ἀντιστάσεως, ἐκλογῆς νοουμένης πάντοτε ἐντὸς τῶν τεθέντων ὁρίων (πρόσω, ὀπίσω). "Εχετε ἐλευθερίαν ἀποφάσεως ἀναλόγως τῶν τότε συνθηκῶν (δυνατοτήτων ἀντιπάλου, ἡμετέρων) νὰ ἐκλέξητε τὴν ἐπιβαλλομένην τοποθεσίαν ἀπὸ τῆς τοιαύτης 'Ελαίας—Καλαμᾶ καὶ νοτίως.

'Εν τούτοις ὅμως, καὶ μετὰ τοῦτο τροποποιοῦνται, αἱ ἐπιβληθεῖσαι εἰς τὴν μεραρχίαν δουλεῖαι, διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἠθέλετε.ἐγκαταλείψει τὴν περιοχὴν 'Ιωαννίνων καὶ ἐπομένως ἀποκαλύψει τοιουτοτρόπως τὴν κατεύθυνσιν 'Ιωάννινα—Ζυγὸς Μετσόβου, θὰ πρέπῃ νὰ καλύψητε τὴν τελευταίαν ταύτην κατεύθυνσιν διὰ δυνάμεως τοὐλάχιστον συντάγματος πεζικοῦ μετὰ δύο μοιρῶν πυροβολικοῦ, καὶ οὐχὶ τάγματος κ.λ.π. ὡς ἦτο μέχρι τοῦδε καθωρισμένον. Αἱ δυνάμεις αὗται .θὰ ὑπαχθῶσι τότε ὑπὸ τὸ ΤΣΔΜ.

Δέον νὰ ἔχητε ὑπ' ὄψιν σας ὅτι τὸ ΤΣΔΜ ἀντιμετωπίζον νῦν περιωρισμένας δυνατότητας τοῦ ἀντιπάλου, ἔχει λάβει ἐπὶ τοῦ παρόντος πρώτην ἀποστολὴν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν τοποθεσίαν του ΙΒα· τοιουτοτρόπως, ἐν περιπτώσει συμπτύξεώς σας νοτίως 'Ελαίας, θὰ ἀρχίσῃ δημιουργούμενον κενὸν μεταξὺ τοῦ δεξιοῦ σας καὶ τοῦ ἐπὶ Σμόλικα ὄρους ἀριστεροῦ τοῦ ΤΣΔΜ (τομεὺς Πίνδου)· τὸ κενὸν τοῦτο διετάχθη νὰ καλύψῃ τὸ ΤΣΔΜ διὰ δυνάμεών του· ἐν τούτοις ὅμως καὶ ἡ VIII Μεραρχία, διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῆς συνεχείας τοῦ συνδέσμου, θὰ πρέπῃ νὰ κατευθύνῃ πρὸς τὰς περιοχὰς Λάϊστα, 'Ελατοχώρι συνδετικὰ τμήματα. 'Ισόποσον δύναμιν δύνασθε νὰ ἐκπέσητε ἐκ τῶν διὰ τὴν κατεύθυνσιν 'Ιωάννινα-Ζυγὸς ὡς ἀνωτέρω καθωρισμένων.

ΙΙΙ.— Τὸ ΤΣΔΜ, ἀντιμετωπίζον νῦν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, περιωρισμένας δυνατότητας τοῦ ἀντιπάλου, ἔλαβεν ὡς ἐνδεχομένην ἀποστολὴν τὴν ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, εἰ δυνατὸν ἀνάληψιν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ σκοπῷ ἐπὶ πλέον τῆς ἀνακουφίσεως καὶ ἐνισχύσεως τοῦ ἀγῶνος τῆς VIII Μεραρχίας.

Τονίζω ὑμῖν, καὶ τοῦτο παρακαλῶ ὅπως ἔχητε σταθερῶς ἐν νῷ ἵνα μὴ δημιουργηθῶσι πεπλανημέναι ἐντυπώσεις, ὅτι οὔτε ἡ ἀνάληψις τῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν εἶναι βεβαία καὶ ὅτι ἡ ἐκδήλωσις τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποτελέσματος τῶν ἐπιθετικῶν τούτων ἐνεργειῶν δὲν δύναται νὰ εἶναι εἰμὴ βραδεῖα, λόγῳ τοῦ ἀπαιτουμένου χρόνου (μακρὰ δρομολόγια, καὶ δὴ ὀρεινὰ τοιαῦτα) συγκεντρώσεως τῶν πρὸς τοῦτο δυνάμεων.

Αἱ ἐπιθετικαὶ αὗται ἐνέργειαι τοῦ ΤΣΔΜ προβλέπονται :

—ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν Κορυτσᾶς, ἐπὶ σκοπῷ καθ' ὅτι ἀφορᾷ τὸ Θέατρον 'Ηπείρου, τῆς δημιουργίας ἀντιπερισπασμοῦ, ἠθικοῦ καὶ ὑλικοῦ, καὶ τῆς ἀπορροφήσεως δυνάμεων τοῦ ἀντιπάλου, αἵτινες ἄλλως θὰ ἦσαν ἐλεύθεραι νὰ ἐνεργήσωσιν ἐν 'Ηπείρῳ.

— ἀφ' ἑτέρου κατὰ τῆς περιοχῆς 'Ερσέκας κ.λ.π. διὰ τὴν ἀπαγόρευσιν καὶ εἰ δυνατὸν διακοπὴν τῆς ἀντιστοίχου ἁμαξιτῆς ἀρτηρίας ὥστε νὰ παρεμποδισθῇ διοχέτευσις δυνάμεων τοῦ ἀντιπάλου.

— τέλος δὲ ἐκ τοῦ ἄκρου ἀριστεροῦ τοῦ ΤΣΔΜ κατὰ τοῦ πλευροῦ τοῦ ἐπὶ τοῦ ἄξονος Πρεμετὶ-Μεσογέφυρα—'Ελαία-'Ιωάννινα—Φιλιππιὰς ἐνεργοῦντος ἀντιπάλου, ἐπὶ σκοπῷ ἀμέσου ἐπεμβάσεως ὑπὲρ ὑμῶν διὰ τῆς προσβολῆς καὶ ἀποκοπῆς τῶν ἀντιστοίχων συγκοινωνιῶν τοῦ ἀντιπάλου.

IV.- Αἱ τελευταῖαι τῶν ὡς ἄνω ἐνεργειῶν, αἱ ἀμέσως ἐνδιαφέρουσαι τὸ θέατρον Ἠπείρου, προβλέπονται, ἐφ' ὅσον θὰ καταστῇ τοῦτο δυνατὸν νὰ ἐκδηλωθῶσιν ὡς ἑξῆς, ἀναλόγως τῆς καταστάσεως εἰς τὴν ὁποίαν τότε, τὴν στιγμὴν τῆς ἐκδηλώσεως θὰ εὑρεθῇ ἡ VIII Μεραρχία:

α) Εἴτε ἐκ τῆς περιοχῆς δυτικῶς Κερασόβου πρὸς τὴν περιοχὴν Λεσκοβίκι καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀώου ποταμοῦ, ἐν συνδυασμῷ πρὸς βορειότερον ἐκδηλωθείσας ἐνεργείας τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου.

β) Εἴτε ἐκ τῆς αὐτῆς ὡς ἄνω περιοχῆς δυτικῶς Κερασόβου πρὸς Μεσογέφυρα (νοτίως κάτω τοῦ Σαρανταπόρου ποταμοῦ).

γ) Εἴτε ἐκ τῆς γενικῆς περιοχῆς Λάϊστα-Ἐλατοχώρι πρὸς περιοχὴν Ἐλάτη, Ἀσπράγγελοι, Βρύση Πασᾶ, ἢ ἀκόμη διὰ τὴν κατάληψιν τῶν διαβάσεων Λικόρφου καὶ ἀπειλὴν τῆς ἁμαξιτῆς ὁδοῦ.

δ) Εἴτε τέλος ἐκ τῆς γενικῆς περιοχῆς Μετσόβου διὰ τὴν κατάληψιν τῶν διαβάσεων Δρίσκου.

Αἱ ὡς ἄνω ἐνέργειαι ἐπιδιωχθήσονται ἐπὶ μιᾶς ἢ καὶ περισσοτέρων τῶν ὡς ἄνω κατευθύνσεων διὰ τῆς συγκροτήσεως ἀποσπασμάτων ἀναλόγου δυνάμεως, αἱ ἐνέργειαι αὗται δύνανται νὰ ἀποβλέπωσι καὶ εἰς ἁπλᾶς ἐπιδρομάς, ἐὰν ἡ κατάστασις τὸ ἐπιβάλῃ.

Διὰ τὰς ὡς ἄνω ἐνεργείας, τόσον τὰς ἀμυντικὰς (ἀποφράξεως τοῦ κενοῦ τοῦ μεταξὺ τοῦ Τομέως Πίνδου καὶ τοῦ δεξιοῦ τῆς VIII Μεραρχίας κατὰ τὴν περίπτωσιν τῆς συμπτύξεώς της) ὅσον καὶ τὰς ἐπιθετικὰς διατεθήσεται ἐνδεχομένως μία μεραρχία.

V.- Πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεως σχετικῶς μὲ τὴν παράγραφον 6 τοῦ ἀπὸ 24 Αὐγούστου ἐ.ἔ. σημειώματός σας, ἐφ' ἧς ἡ παράγραφος VIII τῆς ὑπ' ἀριθμ. Α.Π. 101154/3.9.40 διαταγῆς Υ.Σ. σημειοῦμεν ἰδιαιτέρως διὰ τὴν ὡς ἄνω ἐδάφ. IV/δ προβλεπομένην ὡς ἐνδεχομένην ἐνέργειαν ἐκ Μετσόβου πρὸς Δρίσκον ὅτι :

α) Ἡ ἐνέργεια αὕτη, λόγῳ τῶν περιωρισμένων δυνάμεων αἵτινες θὰ εἶναι δυνατὸν ἐνδεχομένως νὰ διατεθῶσιν εἰς αὐτήν, δὲν δύναται νὰ ἔχῃ ἀξιώσεις ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ διανοίξῃ ὑπὲρ τῆς VIII Μεραρχίας τὴν κατεύθυνσιν Μετσόβου κατὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἡ VIII Μεραρχία ὑπὸ πίεσιν ἐγκαθίσταται εἰς τὴν τοποθεσίαν Μπιζανίου, ἐνῷ τότε διακόπτεται ἡ πρὸς Ἄρταν κατεύθυνσις λόγῳ ἐχθρικῶν ἐνεργειῶν ἀπὸ Πρεβέζης πρὸς Φιλιππιάδα.

Ἡ δυσχερὴς τοιαύτη κατάστασις πρέπει ὁπωσδήποτε νὰ ἀποφευχθῇ, ὡς καὶ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. Α.Π. 101154/3.9.40 διαταγῆς Υ.Σ. σαφῶς τονίζεται, λαμβανομένου μάλιστα ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἐν παραγράφῳ IV/δ ὡς ἄνω ἀναφερομένη ἐνέργεια πρὸς Δρίσκον δὲν εἶναι κἂν βέβαιον ὅτι θὰ ἐκδηλωθῇ καὶ ἂν ἀκόμη ἐκδηλωθῇ δὲν εἶναι βέβαια τὰ ἀποτελέσματά της.

β) Ἡ ἐνέργεια αὕτη ἐκ Μετσόβου πρὸς τὰς διαβάσεις τοῦ Δρίσκου ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν ἑνὸς προωθημένου (ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Ζυγός-Ἰωάννινα) ἀμυντικοῦ μετώπου πρὸς ἐκεῖθεν παρενόχλησιν τοῦ ἀντιπάλου.

Τὸ ἀμυντικὸν τοῦτο μέτωπον δύναται, ἐὰν ἀποδειχθῇ τοῦτο ἀναγκαῖον ἐκ τῶν ἀναγνωρίσεων, νὰ περιλάβῃ τὸ Ν. τμῆμα τοῦ ὄρους Μιτσικέλι καὶ τὸ δεξιὸν τοῦ μετώπου τούτου θὰ συνεχίζεται εἴτε διὰ τῆς περιοχῆς Λεπτοκαρυά-Φραγγάδες, διὰ τοῦ κόμβου Κουκουροῦντζος, πρὸς Γκαμήλαν, Σμόλικα ὄρος.

— εἴτε ἐν δυσμενεστέρᾳ περιπτώσει ἔτι ἀνατολικώτερον ἀπὸ τῆς συμβολῆς τῶν Μετσοβίτικου καὶ Ζαγορίτικου ποταμῶν (Μπάτζα ὑψ. 598,79) διὰ Φυλ. Χωρ. ὑψ. 1457, Κουκουροῦντζος κ.λ.π.

— εἴτε τέλος, ἐν περιπτώσει εὐνοϊκῆς ἐξελίξεως τῶν εἰς τὴν παράγρ. IV ἀναφερομένων ἐπιχειρήσεων, ἔτι δυτικώτερον διὰ τῆς κορυφογραμμῆς Μιτσικέλι ὄρους καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Βορρᾶν πρὸς Γκαμήλα, Σμόλικας ὄρη.

Ἀριστερὰ δὲ (νοτίως) τὸ ἀμυντικὸν τοῦτο μέτωπον τῆς περιοχῆς Δρίσκου θὰ κλείσῃ πρὸς τὸ Περιστέρι ὄρος.

Εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ἀμυντικοῦ τούτου μετώπου τῆς περιοχῆς Δρίσκου κ.λ.π. θὰ συνεισφέρωσι καὶ αἱ, συμφώνως τῇ παρ. II ἐδάφιον δεύτερον τῆς παρούσης, διατεθησόμεναι δυνάμεις τῆς VIII Μεραρχίας (Σύνταγμα Πεζικοῦ κ.λ.π.).

Ὁ σκοπὸς τοῦ προωθημένου τούτου μετώπου θὰ εἶναι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ βαθυτέρα κάλυψις τοῦ θεάτρου Δυτ. Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας ἀπὸ τῶν ἐξ Ἠπείρου ἀγουσῶν κατευθύνσεων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῆς VIII Μεραρχίας τὸ μὲν ἔμμεσος διὰ τῆς ἀπορροφήσεως δυνάμεων, τὸ δὲ ἄμεσος διὰ τῆς ἐξασφαλίσεως ἐδαφικῶν δυνατοτήτων παρενοχλήσεως καὶ προσβολῆς τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ ἐχθροῦ· τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα δύναται νὰ εἶναι οὐσιαστικώτατον ἐὰν ἐπιτύχωσιν ἐνέργειαί τινες, π.χ. ἐξασφάλισις τῶν διαβάσεων Δικόρφου, Ἀσπραγγέλων.

γ) Ἡ ἐνέργεια τέλος ἐκ Μετσόβου πρὸς Δρίσκον καὶ τὸ καταρτισθησόμενον ἀμυντικὸν μέτωπον δυνατὸν νὰ ἀποβλέψῃ, ὑπὸ εὐνοϊκὰς συνθήκας ἑκατέρωθεν δυνάμεων, εἰς τὴν ἐξασφάλισιν

κατὰ τὸ ἀριστερὸν συνεχείας μετώπου μετὰ τῆς VIII Μεραρχίας, ἀντὶ δηλαδὴ τὸ ἀριστερὸν τοῦ μετώπου Δρίσκου νὰ στραφῇ πρὸς Περιστέρι, θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ συνδεθῇ πρὸς τὴν τοποθεσίαν Μπιζανίου, ἐφ' ὅσον ταύτην διατηρεῖ ἡ VIII Μεραρχία.

VI. Παρέσχον ἀνωτέρω γενικάς τινας πληροφορίας ἐπὶ ἐνδεχομένων ἐνεργειῶν ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ ἀγῶνος τοῦ Θεάτρου Ἠπείρου.

Αἱ πληροφορίαι καὶ ὁδηγίαι αὗται δίδονται ὑμῖν ἁπλῶς πρὸς προσανατολισμὸν ἐπὶ περιπτώσεων τινων ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ δεξιὸν πλευρόν σας.

Ἐν καιρῷ ἐφαρμογῆς, θὰ ἐνημερώνεσθε ἐγκαίρως ἐπὶ τῶν προετοιμαζομένων τοιούτων ἐνεργειῶν, τῆς ἰσχύος αὐτῶν καὶ τοῦ χρόνου ἐκδηλώσεώς των, ἵνα συντονίζετε τὰς ἐνεργείας σας ἀναλόγως πρὸς διευκόλυνσιν τῶν πλευρικῶν τούτων ἐνεργειῶν.

Τονίζω ὅμως καὶ πάλιν δύο τινά :

α) πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω πλευρικαὶ ἐνέργειαι ἀποτελοῦσι προβλέψεις, συνεπῶς εἰς τὰς πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς λεπτῆς ἀποστολῆς σας ἀποφάσεις σας θὰ λαμβάνετε ὑπ' ὄψιν μὲ ὅσην ἀξίαν θὰ κέκτηνται αὗται ὅταν θὰ ἐκδηλώνωνται τόσον ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ χρόνου, ὅσον καὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ χώρου.

β) ὁ κίνδυνος ἐχθρικῆς ἀπειλῆς, καὶ δὴ σοβαρᾶς τοιαύτης, ἀπὸ τῆς περιοχῆς Πρεβέζης ὑφίσταται πάντοτε διότι, βάσει τῶν μέχρι τοῦδε δεδομένων, ὑπεισέρχεται πλήρως εἰς τὰς δυνατότητας τοῦ ἀντιπάλου, συνεπῶς πρέπει νὰ ἐξασφαλίζητε ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπὶ τόπου πρώτας τινὰς ἐπαρκεῖς δυνατότητας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοιαύτας ἐγκαίρου ἐνισχύσεως, ὥστε νὰ μὴ ἀπειληθῶσι τὰ νῶτα σας σοβαρῶς. Τέλος δὲ διὰ τὴν περίπτωσιν καθ' ἣν ἰσχυρὰ ἀπὸ Πρεβέζης ἐνέργεια τοῦ ἀντιπάλου ἐπιτυγχάνουσα τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου Φιλιππιάδος—Λούρου (ὅρα ἐδάφ. ΙΙΙ/7/β τῆς ὑπ' ἀριθμ. Α.Π. 100699/9.8.40 διαταγῆς Υ.Σ.) ἤθελεν ἀπαγορεύσῃ ὁριστικῶς πλέον τὴν πρὸς Ἄρταν κ.λ.π. σύμπτυξιν τῶν βορείως Φιλιππιάδος εὑρισκομένων δυνάμεων τῆς VIII Μεραρχίας, περίπτωσιν καθ' ἣν αἱ τελευταῖαι αὗται δυνάμεις θὰ στραφῶσιν ἐγκαίρως πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Ἰωάννινα-Μέτσοβον, πάλιν καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην θὰ πρέπῃ νὰ ἔχωσιν ἐξασφαλισθῇ ἐν τῇ νοτιοανατολικῇ Ἠπείρῳ δυνάμεις τοὐλάχιστον 4-5 ταγμάτων μετὰ 3-4 πυροβολαρχιῶν καὶ ἀναλόγου διοικήσεως, ὥστε αἱ δυνάμεις αὗται μετὰ τοῦ 39ου Συντάγματος Εὐζώνων νὰ ἀναλάβωσι τὴν κάλυψιν τῆς Αἰτωλοακαρνανίας ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης.

Τὰ ἀνωτέρω δὲν σημαίνουσι τὴν ἐξ ὁλοκλήρου καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς διάθεσιν ἁπασῶν τῶν δυνάμεων τούτων εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην, τὸ τοιοῦτον (διάθεσις τῶν ἀναγκαιουσῶν συμπληρωματικῶν δυνάμεων) θὰ πρέπῃ νὰ λάβῃ χώραν εἰς χρόνον κατὰ τὴν κρίσιν ὑμῶν βάσει τῶν τότε εἰδικῶν συνθηκῶν τοῦ ἀγῶνος τῆς μεραρχίας.

VII. Τόσον ἡ VIII Μεραρχία, ὅσον καὶ τὸ ΤΣΔΜ καὶ τὸ Β' Σ. Στρατοῦ νὰ ἀναφέρωσι τηλεγραφικῶς τὴν λῆψιν τῆς παρούσης.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Σεπτεμβρίου 1940

Ἐντολῇ Ὑπουργοῦ
Ὁ ἀρχηγὸς
Α. Παπάγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 12.

(Στρατηγός Πράσκα : «Io ho Aggredito la Grecia»).
Σελίδες 100, 102, 103, 121, 133

Φάλαγγες καὶ κατευθύνσεις εἰσβολῆς τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ κατὰ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940 ἐξ ἀριστερῶν πρὸς δεξιά (1).

Α' ΘΕΑΤΡΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ι.- Παραλιακαὶ δυνάμεις:

Μεραρχία Ἱππικοῦ, ἐνισχυμένη διὰ μονάδων πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ, διοικητὴς Στρατηγὸς Ριβόλτα.

Γενικὴ ἀποστολὴ τούτων : Ἡ διὰ τῆς παρακτίου περιοχῆς ἔναρξις κυκλώσεως τῆς Ἠπείρου, ἤτοι :

Φάλαγξ Συνταγματάρχου Ἀντρεΐνι : Κατεύθυνσις ἐπιθέσεως : Ἡγουμενίτσα-Πάργα-Λοῦρος.
- *3ον Σύνταγμα Γρεναδιέρων.*
- *Τάγμα Ἀλβανῶν.*
- *1 Πυροβολαρχία τῶν 65.*
- *Μοῖρα 29 Συντάγματος Πυροβολικοῦ (Μεραρχία Πάρμας).*

Φάλαγξ Συνταγματάρχου Μορίτζι: Κατεύθυνσις ἐπιθέσεως : Μαζαρακιά—Μαργαρίτη—Ἄρτα.
7ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ (Μιλάνο).
Πυροβολαρχία τῶν 65/17

Φάλαγξ Συνταγματάρχου Ἰμπεριάλι : Κατεύθυνσις ἐπιθέσεως : Κατὰ μῆκος τῆς παραλίας πρὸς Πρέβεζαν.
6ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ (Ἀόστης).
Πυροβολαρχία τῶν 65/17.

(Μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ ὑπὸ τῆς φάλαγγος Ἀντρεΐνι)

ΙΙ.- Μεραρχία Σιέννα. Διοικητὴς Στρατηγὸς Γκαμούτι.

Φάλαγξ Συνταγματάρχου Τζανίνι : Κατεύθυνσις ἐπιθέσεως : Κάτσικα — Φιλιάτες Βρυσέλλα
Διοίκησις Μεραρχίας Σιέννα
- *19ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ Γκουΐντε (μεῖον ἐπιλαρχία)*
- *32ον Σύνταγμα Πεζικοῦ*
- *Λόχος ὅλμων τῶν 81 χ. μεραρχιακοῦ τάγματος*
- *Μοῖρα 24 Συντάγματος Πυροβολικοῦ (τῆς Μεραρχίας Πιεμόντε)*
- *Πυροβολαρχία τῶν 65/17*
- *Πυροβόλα τῶν 45*
- *Τμῆμα Γεφυροποιῶν*
- *Τάγμα Ἀλβανῶν 300-400 ἄνδρες*

Φάλαγξ Συνταγματάρχου Καρλόνι : Κατεύθυνσις ἐπιθέσεως: Πόβλα-Κεραμίτσα-Βρουσίνα.
- *31ον Σύνταγμα Πεζικοῦ*
- *Μοῖρα 51ου Συντάγματος Μεραρχιακοῦ Πυροβολικοῦ*
- *Λόχος ὅλμων τῶν 81 χ. μεραρχιακοῦ τάγματος*
- *2 πυροβόλα τῶν 47*
- *Πυροβολαρχία τῶν 65/17*

Μονάδες ἑλιγμοῦ μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν Κονισπόλεως ἐν ἀναμονῇ ἐπισκευῆς τῆς ὁδοῦ Κονισπόλεως — Σαγιάδες:
- *141 Τάγμα Μελανοχιτώνων*
- *6 Πυροβολαρχίαι Μεραρχιακοῦ Πυροβολικοῦ (51 Σ. Πυροβολικοῦ)*
- *6 Πυροβολαρχίαι τοῦ 26 Συντάγματος Πυροβολικοῦ Σωμ. Στρατοῦ*
- *8 Πυροβόλα τῶν 20 Μ/Μ*

ΙΙΙ.- 23η Μεραρχία Φερράρα: Ὑποστράτηγος Τζανίνι

Φάλαγξ Συνταγματάρχου Σαπιέντζα : Κατεύθυνσις ἐπιθέσεως : Κακαβιὰ-Κρυονέρι—Παλαιόκαστρον.
- *48ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (μεῖον ΙΙΙ Τάγμα)*
- *Πυροβολαρχία ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ μεραρχίας*
- *Πυροβολαρχία τῶν 65/17*

---

(1) Σχεδιάγραμμα ΙΙ ἐκτὸς κειμένου.

Κεντρική Φάλαγξ : 'Υπό τήν Διοίκησιν τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας. Κατεύθυνσις ἐπιθέσεως : Κοιλάς Δρίνου — Δελφινάκι — Καλπάκι.
Διοίκησις Μεραρχίας Φερράρα :
— Τάγμα 'Αλβανῶν ἐθελοντῶν
— III Τάγμα 48ου Συντάγματος Πεζικοῦ
— III Τάγμα 47ου Συντάγματος Πεζικοῦ
— 'Επιλαρχία 'Ιππικοῦ (τοῦ Συντάγματος Γκουΐντε) ἐνισχυμένη διά δύο διμοιριῶν πολυβόλων.
— Λόχος XXXII Τάγματος Βερσαλλιέρων Μοτοσυκλεττιστῶν
— Τάγμα ὅλμων τῶν 81 χιλιοστῶν (μεῖον 2 Λόχοι).
— 2 Πυροβόλα τῶν 47
Τμῆμα Μηχανικοῦ Γεφυροσκευῶν :
— 9 Πυροβολαρχίαι ἐλαφροῦ πυροβολικοῦ τῆς μεραρχίας
— 2 Πυροβολαρχίαι τοῦ 13ου Συντάγματος Πυροβολικοῦ
— 8 Πυροβολαρχίαι τῶν 149/13 τοῦ 26ου Συντάγματος Πυρ/κοῦ Σ. Στρατοῦ.

Φάλαγξ Συνταγματάρχου Τρίτσιο : Κατεύθυνσις ἐπιθέσεως : Δρυμάδες-Λαχανόκαστρον- Γεροπλάτανος-Μεσοβοῦνι.
— 47ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (μεῖον III Τάγμα)
— 2 Λόχοι Τάγματος ὅλμων
— Μοῖρα ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ τῆς μεραρχίας (μεῖον Πυροβολαρχία)
— Μικτή διμοιρία μηχανικοῦ
— Πυροβολαρχία τῶν 65.

Φάλαγξ Συνταγματάρχου Σολίνα : Κατεύθυνσις ἐπιθέσεως : Κοιλάς Βογιοῦσα - γέφυρα Περάτι (Μέρτζανι)—Καλπάκι
— II Τάγμα 'Αλβανῶν ἐθελοντῶν
— XIV Τάγμα Βερσαλλιέρων ἐπ' αὐτοκινήτων (τῆς Μεραρχίας Κενταύρων).
— Λόχος XXXII Τάγματος Βερσαλλιέρων Μοτοσυκλεττιστῶν.
— Τρεῖς Πυροβολαρχίαι πυροβολικοῦ τῆς μεραρχίας
— Πυροβολαρχία βαρέως πυροβολικοῦ τῶν 149/35
— III Τάγμα ἁρμάτων μάχης Μεραρχίας Κενταύρων
— 2 Πυροβόλα τῶν 37
— 1 Μοῖρα τῶν 20
— 268η Πυροβολαρχία τῶν 149/35

Β' ΘΕΑΤΡΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΠΙΝΔΟΥ

3η Μεραρχία 'Αλπινιστῶν Τζούλια Διοικητής Στρατηγός Τζιρότο.

Νότιον Συγκρότημα τοῦ Συντάγματος 'Αλπινιστῶν: Διοικητής Συνταγματάρχης Ταβάνι.

Γενική κατεύθυνσις : Γκόλιο - Δ. Σμόλικα- Δίστρατον.

Φάλαγξ 'Ακουΐλα : Κατεύθυνσις : Γκόλιο-Στράτσιανη-Μόλιστα.
Δυνάμεις : Τάγμα 9ου Συντάγματος 'Αλπινιστῶν, Πυροβολαρχία 3ου Συντάγματος Μεραρχιακοῦ Πυροβολικοῦ.

Φάλαγξ Βιντσέντσα : Κατεύθυνσις : ὑψώματα Γκόλιο - Καστάνιανι.
Δυνάμεις : Τάγμα 9ου Συντάγματος 'Αλπινιστῶν, πυροβολαρχία 3ου Συντάγματος Μεραρχιακοῦ Πυροβολικοῦ.

Βόρειον Συγκρότημα 8ου Συντάγματος 'Αλπινιστῶν : διοικητής Συνταγματάρχης Δεσπίνο.
Γενική κατεύθυνσις : Σταυρός - Φοῦρκα - Σαμαρίνα - Βωβοῦσα - Μέτσοβον

Φάλαγξ Τζιβεντάλε: Κατεύθυνσις : ὑψώματα Πτέτσιος - Βούρμπιανη.
Δυνάμεις : Τάγμα 8ου Συντάγματος 'Αλπινιστῶν, πυροβολαρχία 3ου Συντάγματος Μεραρχιακοῦ Πυροβολικοῦ

Φάλαγξ Τζεμόντε: Κατεύθυνσις : ὑψώματα Μπάτρας - 'Οξυᾶς.
Δυνάμεις : Τάγμα 8ου Συντάγματος 'Αλπινιστῶν, πυροβολαρχία 3ου Συντάγματος Μεραρχιακοῦ Πυροβολικοῦ.

Φάλαγξ Τολμέτσο : Διά τήν κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τῆς μεραρχίας. Κατεύθυνσις : Περιοχή ὑψώματα Ροσντόλ-Σταυρός-'Αετομηλίτσα.
Δυνάμεις : Τάγμα 8ου Συντάγματος 'Αλπινιστῶν. Πυροβολαρχία 3ου Συντάγματος Μεραρχιακοῦ Πυροβολικοῦ

Μία πυροβολαρχία μετά μικροῦ τμήματος πεζικοῦ εἰς τήν διάθεσιν τοῦ διοικητοῦ τῆς μεραρχίας ὅστις θά ἐκεῖνεῖτο μετά τοῦ Βορείου Συγκροτήματος.

Γ'. ΘΕΑΤΡΟΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

49η Μεραρχία Πάρμας. 'Αποστολή: 'Η κατάληψις τῆς πρὸς τὴν 'Ελλάδα μεθορίου ἐν πρώτῳ χρόνῳ ἐνισχυμένη ἀκολούθως διὰ τῶν μεραρχιῶν, Πιεμόντε Βενέτσια καὶ 'Αρέτζο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 13.

(Στρατηγοῦ Πράσκα : «Io ho Aggredito la Grecia». Σελὶς 227-228)

ΑΝΩΤΕΡΑ Δ/ΣΙΣ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΩΝ ΑΛΒΑΝΙΑΣ
ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ — *Ταχ. Τομεὺς 202 δὶς*
Α.Π. 025630 — *Τὴν 4.11.40-XIX*

ΘΕΜΑ : 'Οδηγίαι διὰ τὸν συντονισμὸν τῶν ἐνεργειῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς 5ης τρέχοντος.

Π α ρ α λ ή π τ α ι
Δ/τὴς Σ. Στρατοῦ Τσαμουριὰ (XXV)
Δ/τὴς XXVI Σ. Στρατοῦ
Δ/τὴς Παρακτίου 'Ομάδος
Δ/τὴς Μηχανικοῦ Στρατιᾶς
Δ/τὴς 78ης Μοίρας Β.Π.
Δ/τὴς Πυροβολικοῦ Στρατιᾶς
Δ/τὴς 'Υπηρεσιῶν Στρατιᾶς
Κ ο ι ν ο π ο ι ε ῖ τ α ι
Δ/ντὴν Εἰδικῆς Ναυτικῆς Δυνάμεως
Δ/τὴν Μεραρχίας Τζούλια
'Ανώτερον Δ/ντὴν 'Αεροπορίας 'Αλβανίας

'Ε π ι θ ε τ ι κ ὸ ς Τ ο μ ε ὺ ς 'Η π ε ί ρ ο υ

Αὔριον 5ην Νοεμβρίου τὰ στρατεύματα τοῦ Τομέως 'Ηπείρου θὰ ἀναλάβουν τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν.

(Α)Ι) Τ ὸ Σ ῶ μ α Σ τ ρ α τ ο ῦ Τ σ α μ ο υ ρ ι ᾶ ς

α) Θὰ ἐξορμήσῃ διὰ τῶν μεραρχιῶν Τσεντάορο καὶ Φερράρα ἀπὸ τῆς ζώνης Δελβινάκι —Καλπάκι πρὸς 'Ιωάννινα.

β) 'Η Μεραρχία Σιέννα θὰ διέλθῃ τὸν Καλαμᾶν πλησίον Βρυσέλας καὶ Ραβένη, μὲ σημεῖον κατευθύνσεως Βαλτσίστα.

ΙΙ. 'Η Π α ρ ά κ τ ι ο ς 'Ο μ ὰ ς

Θὰ διέλθῃ τὸν Καλαμᾶν εἰς τὸν χῶρον μεταξὺ Βρυσέλας(ὄχι) καὶ θαλάσσης κατευθυνομένη πρὸς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς καθορισθέντας εἰς τὰς ἀρχικὰς διαταγάς.

ΙΙΙ.- 'Η Μ ε ρ α ρ χ ί α 'Α λ π ι ν ι σ τ ῶ ν Τ ζ ο ύ λ ι α

Θέλει συνεχίσῃ τὴν κίνησίν της πρὸς τοὺς προκαθορισθέντας ἀντικειμενικοὺς σκοπούς.

(Β) Σ υ ν δ ρ ο μ ὴ τ ο ῦ ὅ π λ ο υ τ ῆ ς 'Α ε ρ ο π ο ρ ί α ς

'Η 'Αεροπορία βομβαρδισμοῦ θέλει ἐπέμβῃ διὰ συνεχοῦς καὶ μαζικῆς δράσεως εἰς ὄφελος τοῦ Σ.Σ. Τσαμουριᾶς καὶ Παρακτίου 'Ομάδος.

— *'Απὸ τῆς 9ης μέχρι τῆς 10ης ἐπὶ τῶν ἐγγυττέρων στόχων.*
— *'Απὸ τῆς 10ης μέχρι τῆς 13ης ἐπὶ τῶν ἀπομεμακρυσμένων στόχων.*
— *'Ο διοικητὴς τοῦ 78ου Σμήνους 'Αναγνωρίσεως θὰ ἔλθῃ εἰς ἀπ' εὐθείας ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἀνωτέρου Δ/τοῦ 'Αεροπορίας 'Αλβανίας πρὸς καθορισμὸν τῶν λεπτομερειῶν, ἐξαγομένων ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐξ ὄψεως ἀναγνωρίσεων καὶ τῶν διὰ φωτογραφιῶν τοιούτων, αἵτινες ἐλήφθησαν μέχρι τοῦδε.*

(Γ) Συνδρομή τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ

Μονάδες τοῦ Βασιλικοῦ Ναυτικοῦ θέλουσιν ἐπέμβει εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ πυρῶν πυροβολικοῦ εἰς ὄφελος τῆς Παρακτίου Ὁμάδος.

— Ἀπὸ τῆς 11ης μέχρι τῆς 13ης ὥρας ἐναντίον τῶν ἀμυντικῶν ὀργανώσεων τοῦ ἐχθροῦ, ἀμέσως ἀνατολικῶς Ἡγουμενίτσης καὶ ἐπὶ τῶν σημείων ἀντιστάσεως ἐπὶ τῶν ὑψωμάτων 374 καὶ 810.

— Ἐν συνεχείᾳ, εἰ δυνατὸν ἐπὶ στόχων πλέον ἀπομεμακρυσμένων εἰς περιοχὴν Παραμυθιᾶς καὶ πιθανῶς ἐπὶ ἄλλων ὁρατῶν στόχων.

— Πιθαναὶ ἄλλαι αἰτήσεις θὰ ὑποβληθῶσιν ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς Παρακτίου Ὁμάδος διὰ κρυπτογραφικοῦ κώδικος «Ἀζόλο» καὶ θὰ μεταβιβασθῶσιν εἰς τὸν δ/τὴν τῶν Ναυτικῶν Εἰδικῶν Μονάδων.

(Δ) Ὥρα ἐνάρξεως ἐπιθέσεως

— Ἡ ἐξόρμησις τῶν στοιχείων τοῦ πρώτου κλιμακίου ἁπασῶν τῶν μονάδων τῆς πρώτης γραμμῆς γενήσεται τὴν 10ην ὥραν.

Ἀμυντικὸς τομεὺς Μακεδονίας.

I.- Εἰς τὸ XXVI Σ.Σ. (Μεραρχίαι Πάρμα, Βενέτσια, Πιεμόντε καὶ μέσα ἐνισχύσεως) ἀνατίθεται ἡ μέχρις ἐσχάτων ἄμυνα τοῦ Κορτσιανοῦ Τομέως, συμφώνως πρὸς προηγουμένας διαταγάς μου.

II.- Ἡ Ἀεροπορία βομβαρδισμοῦ νὰ ἐνεργήσῃ διὰ μαζικῶν ἐπιθέσεων ἐναντίον τῶν στόχων τοῦ σχεδίου I.

Ἡ ἐνέργειά της νὰ στραφῇ ἰσχυρῶς καὶ συνεχῶς κατὰ τῶν ἐχθρικῶν συγκεντρώσεων αἵτινες ἀνεγνωρίσθησαν ἔναντι τῶν συνόρων.

Σταθμὸς Διοικήσεως
Δερβίσιανη
SUPERALBA

Στρατηγὸς
Βισκόντι Πράσκα

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 14.

Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 632/Α/62

Ἀπόφασις ὑπ' ἀριθμ. 6 τοῦ Ἀρχιστρατήγου (1)

I.- Κατόπιν τῆς εὐνοϊκῆς τροπῆς τῆς καταστάσεως εἰς περιοχὴν Σμόλικα.

α) Ἡ VIII Μεραρχία θὰ ἀναλάβῃ ἐντολὴν σταθερᾶς ἀμύνης ἐπὶ τῆς τοποθεσίας Ἐλαίας.

Ἐλαστικὴ ἄμυνα μόνον εἰς τὸν τομέα Θεσπρωτίας κατὰ τὴν κρίσιν τῆς μεραρχίας καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἀνάγκη τὸ ἐπιβάλλει.

β) Τὸ Α' Σ.Σ. νὰ ὠθήσῃ τὴν II Μεραρχίαν μετὰ τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ του εἰς τὴν περιοχὴν Μέτσοβον-Μαυροβοῦνι-Χρυσοβίτσα. Κυρία προσπάθεια αὐτοῦ ἡ κάλυψις τῆς κατευθύνσεως Ἰωάννινα-Ζυγός.

γ) Νὰ ἐπιτευχθῶσιν αἱ ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι τῶν Β' καὶ Γ' Σ.Σ.

II. Κατόπιν τῆς ἀσκουμένης πιέσεως εἰς τὸν τομέα Θεσπρωτίας.

α) Ἐπανειλημμέναι ἐπεμβάσεις τῆς Ἀεροπορίας βομβαρδισμοῦ ἐπὶ τῶν γεφυρῶν Καλαμᾶ.

β) Ἐνίσχυσις τῆς VIII Μεραρχίας δι' ὁλοκλήρου τῆς μηχανοκινήτου δυνάμεως τῆς Μ. Ἱππικοῦ, τῆς πυροβολαρχίας τῶν 155, τῆς μοίρας τῶν 85 καὶ διὰ τάγματος III Μεραρχίας μεταφερομένου δι' αὐτοκινήτων.

---

(1) Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/68. Ἔκθεσις Γεν. Στρατηγείου.

γ) Νὰ ἐρωτηθῶσιν ὁ Δ/τὴς VIII Μεραρχίας καὶ ὁ Ὑποστράτηγος Λιούμπας Ν. περὶ τῆς ἱκανότητος ἀντιστάσεως τοῦ Τομέως Θεσπρωτίας εἰς τὴν περιοχὴν Ἀχέροντος. Ἐκ τῆς ἀπαντήσεώς των ἐξαρτηθήσεται ἡ διάθεσις πρὸς Ἀχέροντα καὶ δευτέρου τάγματος τῆς III Μεραρχίας, ὅπερ ἐν τῷ μεταξὺ νὰ προωθηθῇ εἰς Ἄρταν δι' αὐτ/των.

III.- Ἡ IV Μεραρχία νὰ προωθηθῇ εἰς Κουτσούφλιανην, ἡ XVI Ταξιαρχία εἰς Καλαμπάκαν καὶ ἡ III Μεραρχία εἰς περιοχὴν Ἄρτης-Καρβασαρᾶ, ἅπασαι εἰς τὴν διάθεσιν μου.

IV.- Νὰ προσανατολισθῶσι τὰ ΤΣΑΜ καὶ Ε' Σ.Σ. περὶ τῶν λόγων οἵτινες ἐπέβαλλον καὶ ἐπέτρεψαν τὴν ἀνάληψιν δυνάμεων ἐκ τῆς Α. Μακεδονίας καὶ Θράκης ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ ἐνεργοῦ θεάτρου τῆς Ἀλβανίας καὶ νὰ προσαρμοσθῇ προοδευτικῶς ἡ διάταξις τῶν ἀπομενουσῶν δυνάμεων πρὸς τὰς δυνατότητάς των καὶ μὲ ἀπολύτως ἐπικρατοῦσαν προσπάθειαν τὴν διαφύλαξιν τῆς τοποθεσίας Ὀχυρά-Νέστος.

V.- Ἡ V Μεραρχία νὰ μεταφερθῇ εἰς Ἠπειρωτικὴν Ἑλλάδα. Περὶ τοῦ πρώτου προορισμοῦ της θέλω ἀποφασίσει ἐν καιρῷ. Εἰς ὁλόκληρον τὴν νῆσον θὰ μείνωσι 3 τάγματα ἐν συνόλῳ. Νὰ συγκροτηθῇ ἑτέρα μεραρχία ἐν Κρήτῃ μὲ ὑλικὸν αἰτούμενον ἀπὸ τοὺς Ἄγγλους.

VI.- Τὸ 34 Σ.Π. ἅμα ὡς συμπληρώσῃ τὰς ἐλλείψεις του νὰ σταλῇ εἰς III Μεραρχίαν ὡς ὀργανικὸν τρίτον σύνταγμα αὐτῆς.

Ἀντὶ αὐτοῦ παρὰ τῷ Ἐμπέδῳ Ἀθηνῶν νὰ συγκροτηθῇ δύναμις 2-3 ταγμάτων ἐπιλεγομένων καταλλήλως. Ὁπλοπολυβόλα ἐκ τῆς παλαιᾶς XV Μεραρχίας. Πολυβόλα ἐκ τῶν μὴ χρησιμοποιηθέντων τῆς ὀχυρώσεως.

Ἀθῆναι 7-11-1940
Ὁ Ἀρχιστράτηγος
Α. Παπάγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 15.

Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/23

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ
ΑΡΙΘΜ. Α.Π. 13006

Τ.Σ.Δ.Μ.

Κοζάνην

Ὡς ἐμφανίζεται κατάστασις ἐν τῷ Τομεῖ Πίνδου ἐγκυμονεῖ κινδύνους. Ἐπιδίωξις ἐξασφαλίσεως προωθημένων γραμμῶν διὰ δυνάμεων διατιθεμένων καὶ καταπεπονημένων δὲν ἐπιφέρει ἐπιδιωκόμενα ἀποτελέσματα. Ἐπιζητήσατε διὰ τῶν κινουμένων πρὸς ἐνίσχυσιν τμημάτων κατάληψιν καὶ ἐξασφάλισιν γενικῆς γραμμῆς ὀρεινοῦ ὄγκου Σούφλικας-Σκάλα-Πύργος-Γούπατα μὲ στήριξιν ἐπὶ ὄρους Σμόλικα, ἐφ' ἧς τελικῶς συνεπτύχθησαν καὶ ἤδη αἱ δυνάμεις Ἀποσπάσματος Πίνδου.

Διοίκησις I Μεραρχίας ἀναλάβῃ ὑπὸ ἀμέσους διαταγάς της ἁπάσας δυνάμεις ἐνεργούσας Τομέα Πίνδου καὶ διατεθησομένας εἰσέτι τοιαύτας ἀναγκαίας πρὸς ἀντιμετώπισιν καταστάσεως.

Γεν. Στρατηγεῖον 30 Ὀκτωβρίου 1940
Ὁ Ἀρχιστράτηγος
Α. Παπάγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 16.

'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/33

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ III
Α.Π. 13042

1) Τ.Σ.Δ.Μ.
2) Β' Σ.Σ.- Μερίμνη Τ.Σ.Δ.Μ.
3) VIII Μεραρχία

I.- 'Η κατάστασις εἰς κοιλάδα 'Αώου παρουσιάζεται ὡς κάτωθι μέχρι τῆς 11ης ὥρας σήμερον. Τὸ Τάγμα Κονίτσης συνεπτύχθη κανονικῶς ἀπὸ 'Αώου νοτίως Παλιοσελίνου.
'Ανατολικώτερον τὸ 'Απόσπασμα Μετσόβου ἐσημειώθη ἀπὸ τῆς αὐγῆς τῆς 31ης 'Οκτωβρίου κινούμενον ἀπὸ Καραοῦλι πρὸς Λάϊσταν ὑπήχθη ἤδη ὑπὸ τὴν VIII Μεραρχίαν. Βορειοανατολικώτερον μέχρι περιοχῆς ἀνατολικῶς Φούρκας ὑπάρχουν μόνον ἐλαφρὰ φίλια τμήματα.
'Εφ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς θὰ διέθετε μέσα ἐντὸς τοῦ σχηματισθέντος θύλακος τοῦ Τομέως Πίνδου θὰ ἠδύνατο νὰ δημιουργήσῃ ἀπειλὴν κατὰ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῆς VIII Μεραρχίας καὶ τῶν διὰ 'Ιωαννίνων πρὸς Ζυγὸν συγκοινωνιῶν αὐτῆς.

II.- Πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου τούτου τὸ Β' Σ. Στρατοῦ

1) Νὰ ἐπιδιώξῃ νὰ ἀποκαταστήσῃ σταθερὸν μέτωπον ἐντὸς τοῦ κενοῦ μεταξὺ τοῦ ἀριστεροῦ του καὶ τοῦ δεξιοῦ τῆς VIII Μεραρχίας.
2) Νὰ ἐπιζητήσῃ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς VIII Μεραρχίας εἰς Δίστρατον.
3) Νὰ συγκροτήσῃ εἰς ἀριστερόν του ἰσχυρὰν ταχυκίνητον ἐφεδρείαν πρὸς ἀπαγόρευσιν κινήσεως ἐχθροῦ πρὸς Γρεβενὰ καὶ πρὸς Μέτσοβον.
4) Νὰ προπαρασκευάσῃ καὶ ἐκτελέσῃ ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις ἐκτάσεως ἀναλόγου τῶν διατιθεμένων διαθεσίμων μέσων τῶν ὁποίων σκοπὸς θὰ εἶναι ἡ ἀπειλὴ τῶν διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Σαρανταπόρου συγκοινωνιῶν, καθὼς καὶ τῶν νώτων πρὸς τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ 'Αώου ποταμοῦ ἐνεργοῦντος τυχὸν τοῦ ἐχθροῦ. Αἱ ἐπιθετικαὶ αὗται ἐνέργειαι νὰ ἐκτελεσθῶσι πρωτοβουλίᾳ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐν χρόνῳ καθοριζομένῳ ὑπ' αὐτοῦ ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον.

'Αθῆναι τῇ 31-10-40
'Αρχιστράτηγος
Α. Παπάγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 17.

'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ.623/Α/24

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ III
'Αριθμ. Πρωτ. Α.Π. 13.007

Τ.Σ.Δ.Μ. Β' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ

— Ζώνη Β' Σώματος ἐπεκτείνεται νοτίως μέχρις ὁρίου VIII Μεραρχίας, Ι Μεραρχίας ὑπαγομένας ὑπὸ διαταγάς του.
— Σταθμὸς διοικήσεως Β' Σώματος Κοζάνη.
— 'Ανάληψις διοικήσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ τὸ ταχύτερον δυνατόν.
— Διὰ τὴν ἐξασφάλισιν περισσοτέρων δυνατοτήτων ἐγκαταστάσεως ἑνὸς σταθεροῦ μετώπου ἐν ζώνῃ Πίνδου Β' Σῶμα διαθέσῃ μεῖζον δυνατὸν ποσὸν δυνάμεων ἐξ ΙΧ Μεραρχίας.
— Τ.Σ.Δ.Μ. νὰ ἐνισχύσῃ ταχέως ΙΧ Μεραρχίαν διὰ δυνάμεων πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ λαμβανομένων ἐκ ζώνης Γ' Σώματος Στρατοῦ.
— Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀναφέρῃ ἡμῖν ἐγκατάστασιν Κοζάνην καὶ ἀνάληψιν διοικήσεως.

'Αθῆναι τῇ 30-10-40
'Αρχιστράτηγος
Παπάγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 18.

'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 644/Α/1α/32

Β' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ. ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ
'Αριθμ. Πρωτ. Α.Π. 22089

Π ρ ὸ ς
τ ὴ ν Ι η ν Μ ε ρ α ρ χ ί α ν

Ι.- Διὰ τῶν εἰς διάθεσίν σας τμημάτων ἤτοι :

1. 'Αποσπάσματος Πίνδου (τάγμα ὑπαχθὲν ὑπὸ ΙΧ Μεραρχίαν)

2. 1/4 Τάγματος (λόχος σὺν διμοιρία πολυβόλων)

3. Πυρ/χία 1ου Συντάγματος Πυροβολικοῦ

4. Τάγματος 7ου Συντάγματος (ΙΙ/7 προωθηθέντος εἰς Μόρφην)

5. ΙΙΙ/52 Τάγματος κινούμενον ὁμοίως εἰς Μόρφην.
'Αναλαμβάνετε τὸν Τομέα Πίνδου.

ΙΙ. 'Αποστολὴ ὑμῶν ἔσεται :

α) 'Εξασφάλισις ὁπωσδήποτε τῶν διαβάσεων τῶν ἀγουσῶν ἀπὸ περιοχῆς Κερασόβου-Πυρσόγιαννης-Νούρμπιανης πρὸς 'Επταχώρι-Πεντάλοφον-Μόρφην.
'Η ἐξασφάλισις αὕτη δύναται πραγματοποιηθῇ διὰ τῆς καταλήψεως τῆς γραμμῆς Σμόλικα-Βούζιον-Προφήτης 'Ηλίας-Κατσίνα (ἐλαχίστης) ἢ καὶ δυτικώτερον ταύτης ἐξαρτηθησομένης ἐκ τῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφῆς· ἣν δέον ὁπωσδήποτε νὰ ἐπιτύχητε.

ΙΙΙ.- Νὰ συνδέησθε δεξιὰ μετὰ ΙΧ Μεραρχίας εἰς περιοχὴν Κατσίνα ἢ καὶ δυτικώτερον, ἐφ' ὅσον προωθηθῇ ἡ διάταξίς της πρὸς 'Επάνω 'Αρένα ἐχούσης ἐντολὴν πρὸς τοῦτο.

Τ.Τ. 152 31 'Οκτωβρίου 1940
Δ. Π α π α δ ό π ο υ λ ο ς
'Αντιστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 19.

'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681/Α/15

Ι ΜΕΡΑΡΧΙΑ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ
'Αριθμ. 23

Σ.Δ. 31 'Οκτωβρίου 1940
'Ωρα 22.30

Δ ι α τ α γ ὴ 'Ε π ι χ ε ι ρ ή σ ε ω ν δ ι ὰ τ ὴ ν 1 Ν ο ε μ β ρ ί ο υ 1 9 4 0
Χ ά ρ τ η ς Κ ό ν ι τ σ α - Ν ε σ τ ό ρ ι ο ν

Ι. Π λ η ρ ο φ ο ρ ί α ι ἐ χ θ ρ ο ῦ. 'Ο ἐχθρὸς φαίνεται ὅτι κατέχει δι' ἐλαφρῶν τμημάτων τὴν περιοχὴν Κάντζικου. 'Ημέτερα τμήματα κατέλαβον σήμερον τὴν γραμμὴν 'Αρένα-Πρίασπος. 'Αναγνώρισις πρὸς Φούρκαν ἀνέφερεν ὅτι δὲν κατέχεται, ὡς καὶ ἡ Λυκορράχη.

ΙΙ. 'Α π ο σ τ ο λ ὴ μ ε ρ α ρ χ ί α ς. 'Η μεραρχία θὰ κινηθῇ αὔριον πρὸς τὰς κατευθύνσεις.

α) Φούρκα-Ταμπούρι-Γύφτισσα.

β) Πρίασπος -Λυκορράχη-'Οξυά, πρὸς κατάληψιν τῶν κάτωθι ἀντικειμενικῶν σκοπῶν.

1) Φούρκα - Προφήτης 'Ηλίας - Σιουμαλάζαρη-'Επάνω 'Αρένα.

2) Λιάγκη - Ταμπούρι - Καλύβια - Προφήτης 'Ηλίας-Σταυρός.

3) Μπολιάνα-Γύφτισσα.

III.- Ἰδέα ἐνεργείας, ταυτόχρονος ἐπίθεσις ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω κατευθύνσεων διὰ δύο συγκροτημάτων, μὲ κυρίαν προσπάθειαν ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Φούρκα-Γύφτισσα.

IV.- Διάταξις-Ἀποστολαί.

1) Ἀπόσπασμα Μισύρη, κινούμενον ἐν τῇ κατευθύνσει Πρίασπες-Λυκορράχη-Ὀξυά, νὰ καταλάβῃ τοὺς κάτωθι ἀντικειμενικοὺς σκοπούς :

— Ἐπάνω Ἀρένα-Μούκα-Σιουμαλάζαρη

— Σταυρός-Προφήτης Ἠλίας-Ὀξυά.

Εἰς τὴν διάθεσίν του τὰ ἄνω τμήματα Ἱππικοῦ (Ἴλη Γεωργιάδη), ἅτινα θὰ κινηθοῦν δραστηρίως καὶ θαρραλέως πρὸς Λυκορράχην - Ὀξυάν, πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἐχθροῦ.

Εἰς οὐλαμὸς νὰ κινηθῇ ἀπὸ Λυκορράχης πρὸς Ἀετομηλίτσαν καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ τὸν σύνδεσμον μετὰ τῶν τμημάτων IX Μεραρχίας εἰς τὴν κορυφογραμμὴν Ἀρένα.

Τὸ ἀπόσπασμα δὲν θὰ κινηθῇ πρὸς τὸν 2ον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν ἐὰν δὲν λάβῃ πληροφορίας ἀπὸ τὸ Ἱππικὸν ὅτι δὲν κατέχεται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἡ Ὀξυά-Λιόκου, ἄλλως κίνησις τῇ διαταγῇ μου.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ 2ου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, θὰ προωθηθῇ ἰσχυρὰ περίπολος Ἱππικοῦ πρὸς Πυρσόγιαννην, ταύτης δὲ μὴ κατεχομένης, θὰ προωθήσῃ τὸ σύνολον τοῦ Ἱππικοῦ ἐντὸς τῆς ἡμέρας.

Ὥρα ἐκκινήσεως Ἱππικοῦ 07,00'.

Ὥρα ἐκκινήσεως Πεζικοῦ 07·30''

Εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀποσπάσματος, Οὐλαμὸς Πυροβολικοῦ Μπούκουρη καὶ τὰ αὐτόθι τμήματα Ἱππικοῦ.

2) Ἀπόσπασμα Συνταγματάρχου Δαβάκη

Ἀπόσπασμα Πίνδου + Βασιλοπούλου + Οὐλαμὸς Ἱππικοῦ + Πυροβολαρχία Ἀδρίμη + οὐλαμὸς πυροβολαρχίας Μπούκουρη, κινούμενον ἐν τῇ κατευθύνσει, Φούρκα-Ταμπούρι-Γύφτισσα, νὰ καταλάβῃ τοὺς κάτωθι ἀντικειμενικοὺς σκοπούς :

— Φούρκα-Προφήτης Ἠλίας

— Λιάγκη-Ταμπούρι-Καλύβια

— Μπολιάνα—Γύφτισσα-Ὕψωμα 1202

Ὥρα ἐξορμήσεως ἡ 07,30'

3) Τάγμα Πανταζῆ

Θὰ κινηθῇ ἐν τῇ κατευθύνσει Λιάγκι-Ταμπούρι-Γύφτισσα. Μετὰ τὴν κατάληψιν Γύφτισσα θὰ τεθῇ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Συν/ρχου Δαβάκη.

Ὥρα ἐξορμήσεως ἡ 09.00

V. Ἡ κατάληψις ἑκάστου ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ θὰ γνωστοποιῆται διὰ μεγάλης πυρᾶς ἐπὶ καταφανοῦς σημείου, τὸ ὁποῖον νὰ φαίνεται ἀπὸ Προφήτην Ἠλίαν, Ἑπταχωρίου.

VI.- Σ.Δ. Μεραρχίας. Προφήτης Ἠλίας Ἑπταχωρίου

VII.- Ἄξων διαβιβάσεων

—Συνταγματάρχου Δαβάκη. Προφήτης Ἠλίας Φούρκας-Ταμπούρι

—Ἀντισυνταγματάρχου Μισύρη.

Σῆμα ὅτι κατέχεται ὁ 2ος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς Ἀποσπάσματος Μισύρη. Δύο μεγάλαι πυραὶ ἀναπτόμεναι εἰς καταφανῆ σημεῖα ὁρατὰ ἐκ Σ.Δ. Μεραρχίας.

Σῆμα διὰ τὴν προχώρησιν Ἀποσπάσματος Μισύρη ἐκ τοῦ πρώτου πρὸς τὸν δεύτερον ἀντικειμενικὸν σκοπόν. Μεγάλη πυρὰ ἀναφθησομένη εἰς τὸν σταθμὸν διοικήσεως μεραρχίας.

Ὁ Μέραρχος
Β. Βραχνός
Ὑποστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 20.

'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 644/Α/Ια/24

Β' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ, ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ
'Αριθμ. Πρωτ. Α.Π. 22063

ΔΙΑΤΑΓΗ

Ι.- 'Η Ταξιαρχία 'Ιππικοῦ ('Ελαφρὰ 'Ίλη μετὰ πυροβολαρχίας ἐπ' αὐτοκινήτων 75 Σκόντα) τοῦ Μηχανοκινήτου Συντάγματος 'Ιππικοῦ ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Δημάρατον νὰ ἀχθῇ ἐκ Νεαπόλεως διὰ Γρεβενῶν πρὸς Δούτσικον ἐντὸς τῆς 31ης τ.μ. μὲ ἀποστολήν :

— Νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς ἀπὸ Σαμαρίνας πρὸς Γρεβενὰ διαβάσεις, συγχρόνως δὲ δημιουργήσῃ ἐπαφὴν τοῦ πλευροῦ τοῦ ἐχθροῦ ὅστις τυχὸν ἤθελε κατέλθει διὰ Σαμαρίνας πρὸς Δίστρατον.

ΙΙ.- Διοίκησις 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ τάγμα τούτου μετὰ οὐλαμοῦ πυροβολικοῦ 75/119 τῆς μεραρχίας IV Σ.Ο.Π. τίθενται ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Συνταγματάρχου Δημαράτου πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς του.

ΙΙΙ.- Σύνδεσμος μετὰ Συνταγματάρχου Δημαράτου εἰς χωρίον Καλλονὴ τηλεφωνικῶς.

Λάρισα 31 'Οκτωβρίου 1941
Δ. Π α π α δ ό π ο υ λ ο ς
'Αντιστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 21.

'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 644/Α/Ια/68

Β' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ
'Αριθμ. 22181

Τ α ξ ι α ρ χ ί α ν Δ η μ α ρ ά τ ο υ

Μεραρχία 'Ιππικοῦ πληροφορεῖ ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατόπιν ἀγῶνος εἰς Βωβοῦσαν ὑποχωρεῖ καταδιωκόμενος πρὸς Δίστρατον.

Κινηθῆτε δραστηρίως κατὰ τοῦ Διστράτου καὶ διασκορπίσητε τὰ ὑπολείμματα τοῦ ἐχθροῦ. 'Αναφέρατε συνεχῶς ἀπὸ Σαμαρίναν, ἐξέλιξιν καταστάσεως καὶ ἐνεργείας σας, ἐν πάσῃ περιπτώσει δεξιὸν ὑμῶν νὰ συνδέηται μὲ ἀριστερὸν Ι Μεραρχίας ἐπὶ τῆς διαβάσεως Βογδάνης (2238,52) 5 χιλ. Δυτικῶς Σαμαρίνης.

Τὴν διάβασιν ταύτην διετάχθη νὰ ἐξασφαλίσῃ συνεχῶς ἡ Ι Μεραρχία.

Μετὰ τὴν ἄφιξίν σας εἰς Δίστρατον προσπαθήσατε νὰ συνδεθῆτε μετὰ ἡμετέρων εἰς περιοχὴν Λαΐστης. Κατὰ τὴν ἄφιξίν σας εἰς Δίστρατον λάβετε μέριμναν ἐκ τῆς κατευθύνσεως Περιβόλι. 'Η κατοχὴ ὑφ' ὑμῶν κατ' ἀρχὰς δυτικῶν ἀντερεισμάτων Γομάρας καὶ Βασιλίτσης σᾶς ἐξασφαλίζει πλήρως.

"Εχετε ὑπ' ὄψιν σας ὅπως διαθέσητε καὶ τμήματα ὑμῶν πρὸς "Αρματα (4 χιλ. δυτικῶς Διστράτου).

'Ανεφοδιασμὸς ὑμῶν ἐκτελεσθῇ δραστηρίως ἐπιταχθέντων χωρικῶν καὶ ἡμιόνων.

4-11 "Ωρα 18
Π α π α δ ό π ο υ λ ο ς
Στρατηγός

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 22.

('Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 644/Α/Ια/43)

Β' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ. ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙον — *Σ.Δ. 1—11—40*
'Αριθμ. Πρωτ. Α.Π. 22114 — *"Ωρα 20.15'*

Ιη ΜΕΡΑΡΧΙΑ ("Ωρα 23 'Ανθ/γὸς Καλύτας).

Ι.—Συμφώνως πρὸς δοθεῖσαν προφορικὴν ὑμῶν ἀναφοράν, αὔριον πρωῒαν ἐνεργήσατε ἐπίθεσιν ἀπὸ Ζούζουλην πρὸς κατεύθυνσιν Ρωμηοῦ μετὰ συγχρόνου ἐνεργείας τῶν τμημάτων ὑμῶν Προφήτου 'Ηλία καὶ Φούρκας πρὸς Κεράσοβον.
Νὰ ἐξασφαλίζητε πάντοτε τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῶν ἀπὸ Προφήτου 'Ηλία πρὸς Κεράσοβον, τμημάτων διὰ κατοχῆς Προφήτου 'Ηλία καὶ Ταμποῦρι.

ΙΙ.—Συνδεθῆτε μετὰ Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ εἰς Σκούρτζαν (1799,69) 6 χ. Β.Α. Σαμαρίνας.

ΙΙΙ.—Ταξιαρχία 'Ιππικοῦ διετάχθη ὅπως συνδεθῇ μεθ' ὑμῶν εἰς Ζούζουλην καὶ συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας της μὲ ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν ὑμῶν ἀπὸ Ζούζουλη πρὸς Ρωμηόν.

ΙV.—'Η ΙΧ Μεραρχία θὰ ἀποστείλῃ πρὸς Λυκορράχην Συν/ρχην Καλῆν μὲ 2 (δύο) τάγματα. Συντ/ρχης Καλῆς ἅμα ἀφίξει του εἰς Λυκορράχην ἀναλάβῃ ὑπὸ τὰς διαταγάς του καὶ τὰ εἰς Λυκορράχην τμήματα ὑμῶν καὶ θὰ ἐξασφαλίσῃ οὕτω τὰς ἀπὸ Δυσμῶν πρὸς Β.Α. καὶ πρὸς Α. Διαβάσεις.

V.—Οὕτω ἡ μεραρχία, ἔχουσα ἐξησφαλισμένον τὸ δεξιὸν πλευρόν, θὰ δυνηθῇ νὰ ἐνεργήσῃ καὶ ἐκκαθαρίσῃ τὴν μέχρι Σμόλικα καὶ δυτικ. Βούζιον περιοχήν.
'Η μεραρχία νὰ ἐξασφαλίσῃ πάντοτε τὰς ἀπὸ Δυσμῶν πρὸς 'Επταχώριον διαβάσεις.

Δ. Παπαδόπουλος
'Αντιστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 23.

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ
Α.Π. 13080

Τ.Σ.Δ.Μ.

Β.Σ. (Μερίμνῃ Τ.Σ.Δ.Μ.)

'Επιτυχῆ ἀποτελέσματα σημερινῶν ἐπιχειρήσεων ἀριστεροῦ σας δημιουργοῦσιν εὐνοϊκὰς συνθήκας δι' ἐπιτυχίαν ἀποφράξεως κενοῦ καὶ ἀποκαταστάσεως συνδέσμου μετὰ VIII Μεραρχίας.
Εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη ὅπως ἐντείνητε προσπαθείας πάντων ἵνα μὴ διαφύγῃ εὐνοϊκὴ αὕτη περίπτωσις.
Λάβετε μέτρα μειώσεως κοπώσεως ὁπλιτῶν διὰ χρησιμοποιήσεως τυχὸν ἐν τῷ τόπῳ ὑπαρχόντων μεταφορικῶν μέσων. 'Εν ἀνεπαρκείᾳ τοιούτων, χρησιμοποιήσατε ἐπαρκεῖς ἀγγαρείας ἐκ χωρικῶν, μηδὲ τῶν γυναικῶν ἐξαιρουμένων, διὰ μεταφορὰν ὄχι μόνον ἐφοδίων ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ φόρτου ἀνδρῶν.

'Αθῆναι τῇ 3.11.40

'Αρχιστράτηγος
Α. Παπάγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 24.

('Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 640/Α/Ια/57)

Β' Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ
ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ. ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙον
'Αριθμ. Πρωτ. Α.Π. 22)4β

Σ.Δ.Τ.Τ. 152 τῇ 3 Νοεμβρίου 1940

ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡ. 1

Ι.—'Ο ἐχθρὸς κινούμενος ἐπιθετικῶς ἤρξατο ὑφιστάμενος ἀπὸ 31 'Οκτωβρίου, ἀφ' ἧς τὸ Σ.Σ. ἀνέλαβεν ἐπιθετικὰς ἐνεργείας ἐναντίον του, ἐξάρθρωσιν τῆς ἐπιθετικῆς του διατάξεως συλληφθέντων πολλῶν αἰχμαλώτων καὶ ὑλικοῦ, μετὰ δὲ τὴν ἀπόκρουσιν τῆς ὑπερκερωτικῆς του προσπαθείας ἀπὸ Σαμαρίνης πρὸς Σκούρτζαν ὑπεχώρησε ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τοῦ Σ.Σ. διατηρῶν μόνον σποραδικὴν ἐπαφήν.

ΙΙ.—Τὸ Σ. Στρατοῦ διὰ τὴν αὔριον θὰ σταθεροποιήσῃ τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα.

ΙΙΙ.—Πρὸς τοῦτο.

—Θὰ ἐπιδιώξῃ νὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν κατοχὴν τοῦ Βουζίου, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς ἀπὸ Δίστρατον πρὸς Σαμαρίναν διαβάσεις καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς Μπογντάνι (ὑψ. 2238,32) Διάγκη (1651), Ταμπούρι (1877,52) ὑψ. 1642 (2 χιλ. Β.Δ. Ταμπούρι), Γκουστερίτσα -Λυκορράχη-'Αετομηλίτσα—Κιάφα καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ τῆς τοποθεσίας τῆς ΙΧης Μ.Π.

ΙV.—Διάταξις.

—ΙΧ Μεραρχία μὲ ἀριστερὸν ὅριον 'Αετομηλίτσα—Διάβασις μεταξὺ 'Αρένας καὶ 'Επάνω 'Αρένας (ναί).

—Ι Μεραρχία, ἀριστερὸν ὅριον Βουζίου (ναί) Ζουζούλη (ναί)

—Ταξιαρχία 'Ιππικοῦ.

V.—ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ

—ΙΧ Μεραρχίας. 'Η γνωστὴ γενικὴ ἀποστολὴ αὐτῆς. Τήρησις πάντοτε τῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφῆς.

—Ι Μεραρχίας. Νὰ προβῇ εἰς τὴν κάτωθι ὀργάνωσιν τῆς Διοικήσεως εἰς τὸν Ταξίαρχον Καλῆν νὰ ἀναθέσῃ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς διαβάσεως μεταξὺ 'Επάνω 'Αρένας καὶ Κάτω 'Αρένας καὶ τῶν διαβάσεων πρὸς Πρίασπον καὶ 'Επταχώριον.

'Η Ι Μεραρχία θ' ἀναλάβῃ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ὑπολοίπου μετώπου. Προηγουμένως θὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν κατάληψιν τοῦ Βουζίου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ. Νὰ προωθήσῃ ἀναγνωρίσεις α) Κεράσοβον—"Αγιον Νικόλαον, β) Ταμπούρι—Γύφτισσα, γ) Κάντζικον—Λαγκαδᾶ, δ) Λυκορράχη—Βούρμπιανη.

'Η Ταξιαρχία 'Ιππικοῦ: Θὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς διαβάσεις πρὸς "Αρματα—Δίστρατον καὶ Φιλιππαίους εἰς τὸ ὕψος τῆς γραμμῆς Λιάνουρα (1732) Παπαδόραχο (1709) Γομάρα. Θὰ προωθήσῃ ἰσχυρὰς ἀναγνωρίσεις πρὸς Δίστρατον.

VΙ.—Εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Σ.Σ.

1) Τὸ 5ον Σ.Π. μεῖον τάγμα εἰς Δούτσικον.

2) Πυρ/χία Σκόντα καὶ ἔφιππος πυρ/χία εἰς Δούτσικον.

3) Πυρ/χία 155 εἰς Γρεβενά.

4) Οὐλαμὸς 85 Δούτσικον καὶ εἰ δυνατὸν εἰς Σαμαρίναν χρησιμοποιηθῇ ὑπὸ τῆς ταξιαρχίας.

5) Τάγμα Πανταζῆ εἰς Μέγαρον.

VΙΙ.—Ιης Μεραρχίας. 'Επταχώρι. Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ—Σαμαρίνα.

VΙΙΙ.—ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ

1ον "Αξονες Διαβάσεων.
ΙΧ Μεραρχίας, Κοζάνη—Νεάπολις—Καστοριά.
Ιης Μεραρχίας, Κοζάνη—Νεάπολις—'Επταχώρι.
Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ, Κοζάνη—Γρεβενά—Σαμαρίνα.
2ον.—Σταθμοὶ διοικήσεως

IX Μεραρχίας. Καστοριά.
Ιης Μεραρχίας, 'Επταχώρι.
Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ, Σαμαρίνα.
V Ταξιαρχίας. Καθορισθέντα ὑπὸ τῆς Ιης Μεραρχίας

Δ. Παπαδόπουλος
'Αντιστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 25.

('Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 644/Α/Ια/71)

Τ.Σ.Δ.Μ.
ΑΡ. Α.Π. 5441

Πρὸς
τοὺς Δ/τὰς Β' καὶ Γ' Σ. Στρατοῦ

'Οδηγίαι διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς Α.Π. 13065 Διαταγῆς Γ.Σ.

Ι.—Τὸ ὅριον τῶν ζωνῶν ἐνεργείας μεταξὺ Β' καὶ Γ' Σ.Σ. τροποποιῶ ὡς ἑξῆς :
Κορυφὴ Τσιουκοπέτσι Γράμμος (2520,36)—'Αετομιλίτσα—'Επάνω 'Αρένα—Κοτύλη—Δαμασκηνιά—Βογατσικὸν—Σιανίτσικο, ἅπαντα εἰς Γ' Σ.Σ.

ΙΙ.—'Η Ι Μεραρχία καὶ τὸ ἐν τῇ περιοχῇ Κιάφα—Σούφλικας τμῆμα 'Αντωνοπούλου καὶ τὸ ἐν τῇ Ζώνῃ τῆς ΙΧ Μερ. τεταγμένον πυροβολικὸν ὑπάγονται εἰς Γ' Σ.Σ.

ΙΙΙ.—"Ωραν καθ' ἣν ἡ ὑπαγωγὴ αὐτὴ καὶ ἡ δ/σις τοῦ ἀγῶνος εἰς τὸν νέον του τομέα τοῦ Γ' Σ.Σ. ἄρχεται ὁρίζω τὴν 6ην ὥραν τῆς 6/11. Τὸ Γ' Σ.Σ., εἰδοποιηθὲν ἤδη, νὰ προβῇ εἰς τὰς ἀπαιτουμένας προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας ἐγκαίρως ὥστε νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀναλάβῃ τὴν Δ/σιν εἰς τὸν νέον τομέα ἀπὸ τῆς ἀνωτέρω ὥρας.

IV.—....Αἱ ἀρξάμεναι τοπικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ Γ' Σ.Σ., νὰ διεξάγωνται κατὰ τρόπον εὐνοοῦντα τὴν προπαρασκευὴν τῶν εὐρυτέρων ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς κατάληψιν τῆς Μόροβας. 'Η προπαρασκευὴ αὕτη δέον ὅπως προσλάβῃ τὴν κάτωθι μορφήν.

α) 'Εξακολούθησις καὶ προοδευτικὴ ἐπέκτασις τῶν τοπικῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν, πρὸς ἀπόκτησιν ἰδίως βάσεων ἐνεργείας ἐπὶ τῆς Χερσονήσου Πυξὸς καὶ

β) Προώθησις τῆς συγκεντρώσεως τῆς Χ.Μ. εἰς περιοχὴν Καστοριᾶς "Αργους 'Ορεστικοῦ.

V.—......Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του τὸ Β' Σ.Σ. νὰ ἐπιδιώξῃ :

α) Τὴν ἐξασφάλισιν ἑνὸς στερεοῦ καὶ συνεχοῦς μετώπου εἰς ἐπέκτασιν τοῦ μετώπου τοῦ Γ' Σ.Σ.

β) Τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἀνασύνταξιν τῶν ἐμπλακέντων τμημάτων καὶ ἀποκατάστασιν τῶν ὀργανικῶν δεσμῶν τάχιστα.

γ) Τὴν πάσῃ θυσίᾳ ἐπίτευξιν τακτικοῦ συνδέσμου μετὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς VIII Μεραρχίας.

δ) Τὴν προώθησιν ἰσχυρῶν ἐπιθετικῶν ἀναγνωρίσεων πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ τηρηθῇ στενὴ ἐπαφὴ πρὸς τὸν ἐχθρόν, νὰ ὁλοκληρωθῇ ἡ τοποθεσία ΙΒα' τοῦ 'Απ. Πίνδου (Κιάφα—Σταυρὸς—Γύφτισσα—Τσομπάνη) καὶ νὰ ἀποκτηθοῦν ἰσχυραὶ βάσεις ἐνεργείας πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Κονίτσης.

VI.—Τὰ Β, ΣΒΠ. (—πυρ/χία) καὶ τὸ Β.Σ.Π.Π. διαθέτω εἰς Γ' Σ.Σ. 'Εκ τοῦ πυρ/κοῦ τούτου τὸ Γ' Σ.Σ. νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ θέσῃ ἐνδεχομένως εἰς τὴν διάθεσιν Β' Σ.Σ. μίαν μοῖραν βαρέως καὶ Ι Μ.Π.Π.

Τ.Τ. 152 τῇ 4—11—1940

Ι. Πιτσίκας
'Αντιστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 26.

'Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681α/Α/56)

'Αριθμ.. 93

Σ.Δ. 4-11-40 Ὥρα 2α πρωϊνή

ΔΙΑΤΑΓΗ

I.—Πληροφορίαι περὶ ἐχθροῦ: Ὁ ἐχθρός, κατόπιν πιέσεως ὑπὸ ἡμετέρων τμημάτων συμπτύσσεται πρὸς Δυσμὰς καὶ Ν.Δ. Ἡμέτερα τμήματα κατέλαβον ὑψ. Ταμποῦρι καὶ Βουζίου.

II.—Ἰδέα ἐνεργείας: (ἰδὲ εἰς τὸ τέλος).

III.—Ἀποστολή. Ἡ μεραρχία εἰς ἣν ὑπήχθη ἡ V Ταξιαρχία (Συνταγματάρχου Καλῆ) θὰ ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς Βουζίου—Λιάγγι—Ταμποῦρι—ὑψ. 1642—Γκουστερίτσα—Λυκορράχη προωθοῦσα ἀναγνωρίσεις πρὸς τὰς κατευθύνσεις:

1) Κεράσοβον—Ἅγιος Νικόλαος

2) Ταμποῦρι—Γύφτισσα

3) Κάντζικον—Λαγκάδα

4) Λυκορράχη—Βούρμπιανη, καὶ ἐξασφαλίσῃ τὰς διαβάσεις ἀπὸ Λυκορράχης πρὸς Γράμμον (νοτίως Ἐπάνω Ἀρένας) ὡς καὶ τὰς διαβάσεις ἀπὸ Κάντζικον πρὸς Ἑπταχώρι ἀπὸ Φούρκας πρὸς Ἑπταχώρι καὶ ἀπὸ Βουζίου πρὸς Ζούζουλην.

Διάταξις—ἀποστολαί. Τρεῖς ὑποτομεῖς καὶ ἓν κέντρον ἀντιστάσεως Βουζίου.

Ὅρια. Μεταξὺ βορείου καὶ κεντρικοῦ:

Σαραντάπορος Ποταμός—Ὀξυὰ εἰς τὸν Βόρειον Ὑποτομέα μεταξὺ κεντρικοῦ καὶ νοτίου. Προφήτης Ἠλίας (Φούρκας)+ὑψ. Γύφτισσα ἅπαντα εἰς τὸ νότιον. Μεταξὺ ἀριστεροῦ καὶ Κ. ἀντιστάσεως Σεκίρι εἰς τὸ ἀριστερόν.

1.—Βόρειος Ὑποτομεύς. Δύναμις Vης Ταξιαρχίας Πεζικοῦ πλέον πυροβολαρχία Μπούκουρη (μεῖον οὐλαμὸς) Διοικητὴς Συν/ρχης Πεζικοῦ Καλῆς.

Ἀποστολή. Ἄμυνα τοῦ μετώπου του ἐξασφαλίζων τὰς διαβάσεις ἀπὸ Λυκορράχη πρὸς Γράμμον (Ν. Ἐπάνω Ἀρένα).
Νὰ ἐκπέμψῃ ἀναγνωρίσεις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Λυκορράχη—Βούρμπιανη.

2.—Κεντρικὸς Ὑποτομεύς. Δύναμις II/7 Τάγμα πλέον οὐλαμὸς πυρ/κοῦ 175 Ἀνθ/γοῦ Μπρούντζου—Διοικητὴς Ταγματάρχης Μπείτσας.

Ἀποστολή. Νὰ ἀμυνθῇ τοῦ μετώπου του καὶ νὰ ἀπαγορεύσῃ τὰς πρὸς Κάντζικον διαβάσεις ἀπὸ Λαγκάδας καὶ Καλύβια.
Νὰ ἐκπέμψῃ ἀναγνωρίσεις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Κάντζικον—Λαγκάδα.

3.—Νότιος Ὑποτομεύς. Δύναμις 1/4 (Λοχαγοῦ Βασιλοπούλου σὺν II)52 Ταγματάρχης Δημητριάδης πλέον Πυρ/κοῦ Ἀδρίμη.
Διοικητὴς ὁ Ἀντ/ρχης Κετσέας.

Ἀποστολή. Νὰ ἀμυνθῇ τοῦ μετώπου του καὶ νὰ ἀπαγορεύσῃ τὰς ἀπὸ Κεράσοβον καὶ Γύφτισσα πρὸς Φούρκαν ὁδεύσεις.

4.—Κέντρον ἀντιστάσεως Βουζίου. Δύναμις 1/2 Τάγμα, Διοικητὴς ὁ Ταγματάρχης Πατιστής. Ἀποστολή. Νὰ ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ἐπὶ τοῦ Βουζίου καὶ νὰ φράξῃ τὰς ἀπὸ Σαμαρίνας πρὸς Ζούζουλην πρὸς Φούρκαν ὁδεύσεις.
Νὰ συνδεθῇ μετὰ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Κυρκοῦρι.

Πυροβολικόν. Ὡς διετέθη εἰς τοὺς ὑποτομεῖς.

Γενικὴ ἀποστολή. Ὁλόκληρον πρὸ τῆς πρώτης τοποθεσίας. Ἐκτέλεσις μεμακρυσμένων βολῶν εἰς τὰς ὡς ἄνω κατευθύνσεις καὶ ἰδίως Φούρκα—Κεράσοβον—Ταμποῦρι—Γύφτισσα.

Ἱππικόν. IXη Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως Ἐπιλάρχου Φαληρέα.

Ἀποστολή. Νὰ ἀχθῇ διὰ τοῦ δρομολογίου Φούρκα—Κεράσοβον—Ἅγιος Νικόλαος—Κεράσοβον καὶ νὰ καλύψῃ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς μεραρχίας.

Νὰ πληροφορήσῃ περὶ παρουσίας τοῦ ἐχθροῦ, ἐν τῇ περιπτώσει δὲ πιέσεώς του, νὰ ἐπιβραδύνῃ τοῦτον κατὰ τὸν ἄξονα.

Β'. Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως Ἰλάρχου Γεωργιάδου.

Ἀ π ο σ τ ο λ ή. Νὰ ἀχθῇ ἐν τῇ κατευθύνσει Ταμπούρι-Γύφτισσα πρὸς Καστάνιανη μὲ τὴν αὐτὴν ὡς ἄνω ἐντολήν.

Ἐ φ ε δ ρ ε ί α. Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν τμημάτων, τὸ ἤδη ἀπόσπασμα Καραβία ὡς κάτωθι ΙΙΙ/52 εἰς Προφήτην Ἠλίαν (Φούρκας).
Διλοχία ὑψ. 1031 (Δ. Τσούπας).

Ἀ π ο σ τ ο λ ή. Ἑτοιμότης κινήσεως πρὸς τὰς κατευθύνσεις Ταμπούρι-Γύφτισσα, Φούρκα —Κεράσοβον—Φούρκα—Βούζιον.

Ἐ κ τ έ λ ε σ ι ς. Τὸ ἤδη ἀπόσπασμα Καραβία θὰ παραμείνῃ εἰς ἃς ἤδη θέσεις κατέχει μέχρις ἀφίξεως καὶ ἐγκαταστάσεως τῶν ταγμάτων Δημητριάδη καὶ Βασιλοπούλου.
Τὸ Τάγμα Πατιστῆ θὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἄμυνάν του ἐπὶ τῆς ὁρισθείσης ζώνης.
Ἅπαντα τὰ λοιπὰ τμήματα θὰ κινηθῶσι πρὸς τὰς νέας θέσεις τὸ βραδύτερον μέχρις τῆς 7ης ὥρας τῆς σήμερον (4 Νοεμβρίου).
Ἡ ΙΧ Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως θὰ καλύψῃ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Κεντρικοῦ Ὑποτομέως καὶ ἀριστεροῦ Ταγματάρχου Καραβία (Ταγματάρχου Πατιστῆ) μέχρις ἐγκαταστάσεώς του ἀμυντικῶς.

Σ.Δ. μ ε ρ α ρ χ ί α ς Ἐ π τ α χ ώ ρ ι. Ἰ δ έ α ἐ ν ε ρ γ ε ί α ς. Ἄμυνα τοῦ μετώπου μου καὶ φράξις ἁπασῶν τῶν πρὸς Φούρκαν—Σαμαρίναν καὶ Ἐπταχώριον ἀγουσῶν ὁδεύσεων ὡς κυρίαν προσπάθειαν ἐπὶ τῶν ὑψ. Ταμπούρι—Προφήτης Ἠλίας.

Β. Β ρ α χ ν ό ς
Ὑποστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 27.

(Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 644/Α/Ια/64)

ΤΗΛ)ΚΗ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΙΣ

Β' Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ
ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ. ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ
Ἀριθμ. Πρωτ. Α.Π. 22160

Ιην ΜΕΡΑΡΧΙΑΝ

Ι.—Ἡμετέρα ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις 9ης πρωϊνῆς ἀναφέρει ὅτι ἐχθρικαὶ δυνάμεις περιοχῆς Δίστρατον μάχονται πρὸς ἡμετέρας δυνάμεις Λαΐστης.

ΙΙ.—Ταξιαρχία Ἱππικοῦ διετάχθη ὅπως ἐνεργήσῃ μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις της πρὸς Δίστρατον.

ΙΙΙ.—Ἐξασφαλίσατε δεξιὸν πλευρόν της καὶ νῶτα της ἐπὶ Βουζίου καὶ ὑψώματος Μπογδάνη (ὑψ. 2238,52) 3 χμ. δυτικῶς Σαμαρίνης.
Ἡ ἀπόλυτος ἐξασφάλισις Βουζίου καὶ Μπογδάνη θὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἄνω ἐνέργειαν τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ κατὰ τῶν νώτων τῶν εἰς περιοχὴν Δίστρατον ἐνεργουσῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων.
Τονίζομεν τὴν ἐξαιρετικὴν σπουδαιότητα τῆς ταχείας καὶ ἀπολύτου ἐξασφαλίσεως ὑφ' ὑμῶν τοῦ Βουζίου καὶ Μπογδάνη.
Ὠθήσατε πρὸς τοῦτο ταχέως καὶ δραστηρίως τὰ τμήματά σας.

4—11—40

Δ. Π α π α δ ό π ο υ λ ο ς
Ἀντιστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 28.

(Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681α/Α/58)

Ἀριθμ. 95

Σ.Δ. 6—11—40 *Ὥρα 13,30'*

Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν 6ην Νοεμβρίου

I.—Πληροφορίαι ἐχθροῦ. Ὁ ἐχθρὸς κατὰ πληροφορίας πρὸ τοῦ μετώπου τῆς μεραρχίας ὑπεχώρησε. Ὁμοίως τὰ διὰ τῆς στενωποῦ Πεκλάρι πρὸς τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Ἀώου εἰσχωρήσαντα τμήματα τοῦ ἐχθροῦ συμπτύσσονται πιεζόμενα ὑπὸ ἡμετέρων μονάδων πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ. Ὁμοίως ἀναγνωρίσεις πρὸς Ὀξυὰν καὶ Βούρμπιανην διεπίστωσαν τὴν μὴ κατοχὴν τούτων ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

II.—Ἀποστολὴ μεραρχίας. Ἡ μεραρχία σήμερον θὰ κινηθῇ πρὸς Δυσμὰς ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων:

1) Κοιλὰς Σαρανταπόρου—Βούρμπιανην.

2) Ταμποῦρι—Γύφτισσα—Πύργος (ὑψ. 1395) ἵνα καταλάβῃ τὴν γραμμὴν Μπιγκίοζι (1576)—Γύφτισσα—Ὀξυὰ—Σταυρός.

III.—Ἰδέα ἐνεργείας. Καλυπτόμενος ἐκ διαβάσεων Σμόλικα καὶ διὰ ταχυκινήτων μέσων ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων

1) Ταρποῦρι—Ἅγιος Νικόλαος—Σαραντάπορος.

ν 2) Ταμποῦρι—Γύφτισσα—Καστάνιανη

μὰ ὠθήσω τὴν διάταξίν μου διὰ τακτικῶν συγκροτημάτων πρὸς κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω γραμμῆς ὲ κυρίαν προσπάθειαν ἐν τῇ κατευθύνσει Ταμποῦρι-Γύφτισσα-Μπολιάνα. Ἐξασφάλισις σταθερὰ τῆς διαβάσεως Ρωμηός.

IV.—Διάταξις—Ἀποστολαί. Δύο συγκροτήματα ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον Ἀπόσπασμα Σμόλικα—σημεῖον στηρίγματος Ρωμηόν.

1) *Βόρειον Συγκρότημα.* Διοικητὴς Συνταγματάρχης Καλῆς Α.

Δύναμις. Τάγμα Κουβελᾶ
Τάγμα Κουρμπούζου
Τάγμα Μπελίτσα
Πυρ/χία 75 Μπούκουρη
Ἴλη Γεωργιάδη.

Ἀποστολή. Προωθῶν τὸ ἱππικὸν νὰ κινηθῇ ἐν τῇ κατευθύνσει Πρίασπος—Ὀξυὰ—Βούρμπιανη καὶ νὰ καταλάβῃ καὶ ἐξασφαλίσῃ ὁπωσδήποτε τὴν γραμμὴν Σταυρός—Ὀξυά—Ὑψώματα ἀνατολικῶς Πυρσόγιαννης (1202).

Νὰ συνδεθῇ βορείως μετὰ τῆς IX Μεραρχίας ἐπὶ τῆς γραμμῆς 2166 (Σταυροῦ) Ἀετομηλίτσα καὶ νοτίως τοῦ ἀποσπάσματος Κετσέα Β. Ἀνάληψις.

2) *Νότιον Συγκρότημα.* Διοικητ. Ἀντ)ρχης Κετσέας Θ.

Δύναμις Τάγμα Δημητριάδη
Τάγμα Πατιστῆ
Μοῖρα Ὀρ. Πυρ/κοῦ 75 (μεῖον οὐλαμοῦ)
Ταγ)ρχης Παπαϊωάννου (Πυρ/χία Ἀδρίμη, Οὐλαμὸς Μάϊνου).

Ἀποστολή. Κινούμενος ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει Ταμποῦρι—Γύφτισσα—Στράτσανη—Ἀμάραντος, νὰ καταλάβῃ τὸ συγκρότημα Γύφτισσα Μπολιάνα καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ ὁπωσδήποτε τὴν διάβασιν Κεράσοβον—Ἅγιος Νικόλαος.

Νὰ συνδεθῇ ἀριστερὰ (νοτίως μετὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Σμόλικα (Λόχου Βασιλοπούλου) ὑψ. 1165.

3) *Ἀπόσπασμα Σμόλικα.* Διοικητὴς Λοχαγὸς Βασιλόπουλος

Δύναμις. Τάγμα Βασιλοπούλου πλέον διμ. ὅλμων

Ἀποστολή. Κινούμενον ἐν τῇ κατευθύνσει Ζεκίρι—Λιάγκι—Κεράσοβον—Μπιγκιόζι (ὑψ. 1576) νὰ καταλάβῃ καὶ ἐξασφαλίσῃ τὰ ὑψώματα Μπιγκιόζι καὶ νὰ φράξῃ τὰς ἀπὸ Πάδες—Ἄρματα διὰ Σμόλικα πρὸς Κεράσοβον διαβάσεις.

Ὅρια:

Μεταξὺ Βορείου καὶ Νοτίου Συγκροτήματος Κόντζικου Ὑψ. 1526—Ἀνάληψις, ἅπαντα ναὶ εἰς Συγκρότημα Καλῆ—Καστάνιανη εἰς Συγκρότημα Κετσέα.

Μεταξύ Συγκροτήματος Κετσέα καὶ 'Αποσπάσματος Σμόλικα (Λοχαγὸς Βασιλόπουλος) Λιάγκι—Μπιγκιόζι (1576) ἅπαντα ναὶ εἰς ἀπόσπασμα Σμόλικα.

4) Σημεῖον στηρίγματος διαβάσεως Ρωμηοῦ. Διοικητὴς Λοχαγὸς Καντάρας

Δύναμις. λόχος πεζικοῦ πλέον ὁμὰς πολυβόλων.

'Αποστολή. 'Εξασφάλισις διαβάσεως Ρωμηοῦ σύνδεσμος μέσῳ Σαμαρίνας μετὰ Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ. Εἰς περίπτωσιν δι' οἱονδήποτε λόγον πιεσθῇ ὑπὸ ἐχθροῦ ἐκ τῆς κατευθύνσεως Σαμαρίνης ἢ καὶ νοτιώτερον ἀμυνῃ μέχρις ἐσχάτων.

V.—'Εφεδρεῖαι. 1) Τάγμα Κυριακίδη μεῖον ὁμὰς πολυβόλων, θέσις περιοχὴ Ταμποῦρι.

'Αποστολή. Νὰ ὀργανώσῃ ἀμυντικῶς τὸ συγκρότημα ὑψ. Ταμποῦρι καὶ νὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα νὰ κινηθῇ:

α) Πρὸς Γύφτισσαν, β) πρὸς "Αγιον Δημήτριον, γ) πρὸς Μπιγκιόζι.

2) Λόχος Θεοδωροπούλου, πλέον ὁμὰς πολυβόλων (Τάγματος Κυριακίδη). 'Αγόμενος εἰς περιοχὴν Ζεκίρι (ὑψ. 1700) νὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα κινήσεώς του κατὰ πρῶτον λόγον πρὸς ἐνίσχυσιν διαβάσεως Ρωμηοῦ, κατὰ δεύτερον πρὸς Μπιγκιόζι καὶ κατὰ τρίτον πρὸς διάβασιν Κεράσοβου.

3) ΓΧη 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως ὡς κατωτέρω καθορίζεται.

VI.—'Ιππικόν. "Ιλη Γεωργιάδου (ὡς διετέθη εἰς τὸ Συγκρότημα Καλῆ).

ΓΧη 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως ('Επιλάρχου Φαληρέα).

'Αποστολή. Κινουμένη διὰ τοῦ δρομολογίου Κεράσοβον—"Αγιος Νικόλαος:

1) Νὰ καλύψῃ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Συγκροτήματος Κετσέα καὶ 'Αποσπάσματος Σμόλικα (Λοχαγὸς Βασιλόπουλος).

2) Νὰ ἀναζητήσῃ πληροφορίας περὶ τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῶν κατευθύνσεων Πεκλάρι (εἰ δυνατὸν καὶ ἐκ Κονίτσης) καὶ ἐξ 'Αμαράντου.

Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν ἀνωτέρω συγκροτημάτων συγκέντρωσις εἰς Κεράσοβον ὡς ἐφεδρεία τῆς μεραρχίας

VII.—Πυροβολικόν. Ὡς διετέθη εἰς τὰ συγκροτήματα μὲ ἀποστολὴν ὁλόκληρον διὰ τὴν ἄμυναν τῆς τοποθεσίας, καὶ μὲ δυνατότητα διὰ τοῦ ἡμίσεος ἐκτελέσεως μεμακρυσμένων βολῶν μέχρι τῆς γραμμῆς δυτικῶς ποταμοῦ Σαρανταπόρου.

Σ.Δ. Μεραρχίας, 'Επταχώρι
 Β'. Συγκροτήματος, Λυκορράχη
 Ν'. Συγκροτήματος, 'Οξυὰς (β. ὑψ. 1700)
 'Απόσπασμα Σμόλικα, Μπιγκιόζι
'Αναφέρατε ἐγκατάστασίν σας ἐπὶ τῆς νέας τοποθεσίας.

Β. Βραχνὸς
'Υποστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 29.

('Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 644/Α/Ια/92)

ΤΗΛ/ΚΗ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΙΣ

Β' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ. ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ
'Αριθμ. Πρωτ. Α.Π. 22225)324

Την Μεραρχίαν

'Επταχώριον

'Επὶ σκοπῷ ἐξασφαλίσεως ἀπὸ πάσης ἀπειλῆς τῆς Σαμαρίνας καὶ μεταγενεστέρας προωθήσεως ἀπὸ περιοχῆς Σαμαρίνας διὰ Μπογδάνι ὑψ. 2220, ὑψ. 2556, 2518 φιλίων δυνάμεων πρὸς ὑπερφαλάγγισιν τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων αἵτινες δρῶσι κατὰ τῆς Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ κατεχούσης καὶ γραμμὴν Λούπα—Τσοῦμα—Κέργουλη (Β.Δ. Δίστρατου) ἐντέλλομαι τὰ κάτωθι:

I.—Τὸ εἰς Προφ. Ἠλίαν Ἐπταχωρίου ἐφεδρικὸν τάγμα ὑμῶν νὰ κινηθῇ ἅμα λήψει παρούσης εἰς Κυρκοῦρι (1859, 98) 2 χιλ. Β. Σαμαρίνας) ὅπερ ἀφοῦ καταλάβῃ καὶ προσπαθήσῃ νὰ κινηθῇ πρὸς Μπογδάνι 2238,52 ὅπερ νὰ ἐξασφαλίσῃ σταθερῶς.

II.—Ἡ διλοχία τὴν ὁποίαν ἔχετε εἰς αὐχένα Ρωμηὸς νὰ ἐξασφαλίσῃ σταθερῶς τοῦτο, νὰ συνδεθῇ μὲ τὰ εἰς Ζεκίρι Τμήματα ὑμῶν ὡς καὶ μὲ τὸ Τάγμα, ὅπερ νὰ καταλάβῃ κατ' ἀρχὰς τὸ Κιρκοῦρι καὶ εἶτα τὴν διάβασιν Μπογδάνι.

III.—Ἡ Ο.Α. τῆς Χ Μεραρχίας (Ἐπίλαρχος Νικολόπουλος) ἡ ὁποία κατευθύνεται εἰς Ρωμηόν, ἅμα τῇ ἀφίξει της εἰς Ρωμηὸν καὶ εἰδοποιηθῇ ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Τμημάτων σας, νὰ κατέλθῃ Δυτικῶς Κυρκοῦρι ὁ Ἐπίλαρχος Νικολόπουλος λαμβάνων ὑπὸ τὰς διαταγάς του καὶ τὸ Τάγμα Σταμνᾶ κατὰ πρῶτον λόγον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ Κυρκοῦρι, εἶτα δὲ τὴν διάβασιν Μπογδάνι, τὴν ὁποίαν καὶ νὰ ἐπιτεθῇ καὶ νὰ ἀνακαταλάβῃ ἐν ἧ περιπτώσει τὴν ἔχει καταλάβει ὁ ἐχθρός.
Ὁ Ἐπίλαρχος Νικολόπουλος νὰ λάβῃ ὑπὸ τὰς διαταγάς του καὶ τὸν Λόχον Πανουργιᾶ, τοῦ 4 Σ. Πεζικοῦ ὅστις σήμερον τὸ ἀπόγευμα διετάχθη νὰ ἐκκινήσῃ ἐκ Σαμαρίνας πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς διαβάσεως Μπογδάνι.

IV.—Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ Μεραρχία νὰ παραμείνῃ εἰς τὰς ἤδη καταληφθείσας θέσεις ἃς καὶ νὰ κρατήσῃ σταθερῶς. Νὰ λάβῃ εἰδικὴν μέριμναν παρεμποδίσεως διεισδύσεως ἐχθρικῶν τμημάτων ἀπὸ νοτίως Σμόλικα πρὸς Κεράσοβον εἰς νῶτα τῶν εἰς Μπιγκιόζι καὶ Μαγωμέκον Τμημάτων σας.

V.—Τὸ Συγκρότημα Λυκορράχης νὰ μὴ κινηθῇ πρὸς κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς Σταυροῦ —Ὀξυὰ μέχρι νεωτέρας διαταγῆς, λόγῳ συννενοήσεως πρὸς συντονισμὸν τῶν ἐνεργειῶν μετὰ τῆς IX Μ.Π.

VI.—Ἡ μεραρχία νὰ παρακολουθήσῃ ἰδιαιτέρως τὴν ἄφιξιν εἰς Κυρκοῦρι καὶ Μπογδάνι τῶν ὡς ἄνω καθορισθέντων τμημάτων καὶ δύναται νὰ ὁρίσῃ ἕνα διοικητὴν ὅστις νὰ συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας ὅλων.

Τ.Τ. 152 τῇ 6—11—40
Ὥρα 22.10

Δ. Παπαδόπουλος
Ἀντιστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 30.

(Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681α/Α/73)

Ἀριθμ. 122 *Σ.Δ. 6—11—40 23,30'*

ΔΙΑΤΑΓΗ

I.—Πληροφορίαι τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ κατέχει τὴν γραμμὴν ὑψωμάτων Λούπα Τσούμα—Κεργόλι (ὑψ. 1609) καὶ μάχεται πρὸς ὑπερκέρασιν τῶν ἐν τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ Ἀώου ποταμοῦ ἐχθρικῶν δυνάμεων.

II.—Κατόπιν ἐπειγούσης τηλεφωνικῆς διαταγῆς Β' Σ. Στρατοῦ ἅμα λήψει παρούσης τὸ τάγμα ὑμῶν I/16 νὰ κινηθῇ εἰς ὕψωμα Κυρκοῦρι (ὑψ. 1859, 98 2 χιλ. Β. Σαμαρίνης) τὸ ὁποῖον θὰ καταλάβητε καὶ ἐξασφαλίσητε ὁπωσδήποτε.
Ἐπὶ τοῦ ὑψ. 1810 καὶ διαβάσεων Ρωμηοῦ εὑρίσκονται ἡμέτερα τμήματα (2 λόχοι πεζικοῦ μετὰ 2 ὁμ. πολυβόλων). Διὰ τῶν τμημάτων τούτων θὰ ἐξασφαλίσητε διὰ τοῦ ἑνὸς λόχου μετὰ ὁμάδος πολυβόλων τὴν διάβασιν Ρωμηοῦ καὶ διὰ τοῦ ἑτέρου μετὰ ὁμάδος πολυβόλων τὴν διάβασιν Μπογδάνι (ὑψ. 2238,52 δυτικῶς Σαμαρίνης περὶ τὰ 3 χιλ.) ἐκτὸς τοῦ ὑψώματος Κυρκοῦρι (1859, 98) θὰ καταλάβητε καὶ ἐξασφαλίσητε καὶ τὸ ὕψωμα 1810.
Γνωρίζω ὑμῖν ὅτι Ρωμηὸν θέλει ἀφιχθῇ ἡ Χη Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως ὑπὸ τοῦ Ἐπιλάρχου Νικολοπούλου, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου τίθεσθε ὡς καὶ ἡ αὐτόθι διλοχία.
Ὁ Ἐπίλαρχος Νικολόπουλος θέλει ἐξασφαλίσει τὸ συγκρότημα Βουζίου (Κυρκοῦρι ὑψ. 1810—Διάβασις Ρωμηοῦ—Διάβασις Μπογδάνι).
Οὗτος θὰ ἐγκατασταθῇ δυτικῶς Κυρκοῦρι.
Ἀναφέρατε ἐκτέλεσιν τῶν ἀνωτέρω τηλεφωνικῶς, διὰ τοῦ εἰς Ρωμηὸν τηλεφωνικοῦ κέντρου τῆς μεραρχίας.

'Ο Ἐπίλαρχος Νικολόπουλος ἅμα τῇ ἀφίξει του καὶ ἐγκαταστάσει ὡς ἀνωτέρω τῶν τμημάτων νὰ ἀναφέρῃ ὁμοίως εἰς τὴν μεραρχίαν τηλεφωνικῶς.

III.—Τρόπος κινήσεως.

Τὸ τάγμα ὑμῶν θὰ κινηθῇ ἄνευ γυλιῶν μετὰ μόνης τῆς χλαίνης καὶ ἑνὸς κλινοσκεπάσματος χιαστί.

Μεθ' ὑμῶν θὰ παραληφθῶσι τὰ μεταγωγικὰ πολυβόλων (κλιμάκιον βολῆς-πυρομαχικῶν) καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἀποσκευῶν τῶν ἀξιωματικῶν καὶ τῶν συντετηρημένων τροφῶν μόνον καὶ πυρομαχικά.

Ἅπαντα τὰ λοιπὰ ὑλικὰ καὶ κτήνη θὰ παραμείνωσιν εἰς τὸν καταυλισμὸν μετὰ 2—3 ἀνδρῶν κατὰ διμοιρίαν διὰ τὴν φύλαξιν, ἡ προώθησις τῶν ὁποίων θὰ γίνῃ διὰ διαταγῆς τῆς μεραρχίας καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ἐκεῖ παραμονὴ ὑμῶν θέλει παραταθῇ πέραν τῶν δύο ἡμερῶν.

Β. Βραχνὸς
'Υποστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 31.

('Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 716/Β/Ιβ/Σελὶς 30)

ΤΑΞΙΑΡΧΙΑ ΙΠΠΙΚΟΥ
'Αριθμ. Α.Π. 35 *Σ. Δ)σεως 5—11—40 'Ωρα 20,40'*

Γενικὴ διαταγὴ 'Επιχειρήσεων
'Υπ' ἀριθμ. 7

Χάρται. Κόνιτσα-Νεστόριον 'Ιωάννινα 1/100.000

I.—Γενικὴ κατάστασις. 'Η Μεραρχία 'Ιππικοῦ καταδιώκει ἐχθρικὰ τμήματα ὑποχωροῦντα πρὸς Δίστρατον Βασιλίτσα καὶ Περιβόλι ὡς καὶ Δυτικὰς κλιτεῖς Σμόλικα ὑπάρχοντα ἐχθρικὰ τμήματα.

Δυνάμεις VIII Μεραρχίας, κατέχουσι Λάϊστα καὶ Βρυσοχώρι.

II.—'Αποστολὴ τῆς ταξιαρχίας. Νὰ συνδεθῇ ἀντὶ πάσης θυσίας κοπώσεως τῶν μονάδων της, μετὰ τῆς Μεραρχίας 'Ιππικοῦ καὶ μὲ τὰ τμήματα τῆς VIII Μεραρχίας εἰς Λάϊσταν ἢ Βρυσοχώρι, καὶ νὰ καταδιώξῃ πρὸς Πάδες.

III.—'Ιδέα ἐνεργείας. Κρατῶν ἰσχυρῶς τὰ καταληφθέντα ὑψώματα Κεργόλι (1609) Τσούμα (1261,25) νὰ καταλάβω κατὰ πρῶτον τὸ ὕψ. Κιούρα (1261 25) καὶ νὰ ὠθήσω ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα πρὸς Πάδες διὰ τὴν καταδίωξιν τῶν ἐκεῖσε εὑρισκομένων ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ εἰς Βρυσοχώρι τμήματος τῆς VIII Μεραρχίας. 'Ομοίως νὰ ὠθήσω ἰσχυρὸν ἀπόσπασμα κατοπτεύσεως πρὸς Λάϊσταν—Βωβοῦσαν διὰ τὸν σύνδεσμον μετὰ τῶν εἰς Λάϊσταν εὑρισκομένων τμημάτων τῆς VIII Μεραρχίας. καὶ τῆς ἐκ Βωβούσης κινουμένης Μεραρχίας 'Ιππικοῦ.

Νὰ προωθήσω καὶ ἐπεκτείνω κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν ἐπὶ τῆς διαβάσεως Γομάρας διάταξίν μου καὶ πρὸς Βασιλίτσαν.

Διάταξις. Τάγμα 5ου Συντάγματος (μεῖον λόχος) καὶ Τάγμα 7ου Συντάγματος (ὑπὸ ἑνιαίαν διοίκησιν) ὑπὸ τὸν 'Αντισυνταγματάρχην Πεζικοῦ Σωτηρίου διὰ τὴν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν πρὸς Κιούρα.

1ον Σύνταγμα 'Ιππικοῦ (μεῖον 'Ιλη) σὺν λόχος πεζικοῦ τοῦ τάγματος 5 Συν/τος ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Δ/τοῦ τοῦ Ιου Συν/τος 'Ιππικοῦ.

'Απόσπασμα 'Αντισυνταγματάρχου Κοκκίνου ἐπὶ τῆς διαβάσεως Γομάρα.

IV.—'Αποστολαί. 1) τάγμα 7ου καὶ τάγμα 5ου ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ 'Αντισυνταγματάρχου Σωτηρίου, ἀφοῦ κρατήσῃ ἰσχυρῶς τὸ ὕψωμα Κέργκολι καὶ Τσιούμα νὰ ὠθηθῇ πρὸς κατάληψιν Κιούρας ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἐκεῖθεν ἐπιζητήσῃ τὸν σύνδεσμον μετὰ τῶν ἐν Λάϊστα ἢ Βρυσοχώρι τμημάτων τῆς VIII Μεραρχίας.

2) 1ον Σύνταγμα 'Ιππικοῦ σὺν Λόχος Πεζικοῦ, κρατοῦν ἰσχυρῶς τὸ ὕψωμα Τσούμας νὰ ὠθηθῇ πρὸς καταδίωξιν πρὸς Πάδες.

3) 'Απόσπασμα 'Αντ/ρχου Κοκκίνου νὰ συνεχίσῃ τὴν προσπάθειαν πρὸς κατάληψιν τῆς διαβάσεως Γομάρα καλυπτόμενον ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Περιβόλι.

V.—'Εκτέλεσις. 'Εναρξις ἐπιθετικῆς ἐνεργείας πρὸς κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Κιούρα ἅμα τῇ ἕω. Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος τούτου συνέχισις τῆς προωθήσεώς του διὰ τὸν σύνδεσμον μετὰ τῶν εἰς Λάϊσταν τμημάτων τῆς VIII Μεραρχίας καὶ ταὐτοχρόνως ἐξόρμησις 1ου Συντάγματος 'Ιππικοῦ εἰς καταδίωξιν πρὸς Πάδες. 'Εν ὄψει τῆς καταστάσεως, εἰς ἣν περιῆλθεν ὁ ἐχθρός, οἱ διοικηταὶ τῶν μονάδων, ἄνευ οὐδεμιᾶς φειδοῦς κόπου ἀνδρῶν, νὰ ἐπιληφθῶσι κατὰ τὸ δυνατὸν βαθυτέρας διεισδύσεως ἵνα κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἐπιτευχθῇ ὁ σύνδεσμος μετὰ τμημάτων VIII Μεραρχίας.

VI.—Σύνδεσμοι καὶ διαβάσεις, δι' ἀγγελιαφόρων ἐλλείψει ἑτέρων μέσων διαβιβάσεων.

Σ.Δ. Θέσις παρὰ τὸν ὑδροπρίονα ξύλινον παράπηγμα. 'Αναφέρατε λῆψιν.

'Ο Ταξίαρχος
Δημάρατος Σ.
Συνταγματάρχης 'Ιππικ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 32.

('Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/60)

Α.Π. 13097

Μεραρχίαν 'Ιππικοῦ

Κοινοποίησις: Τ.Σ.Δ.Μ.
Β'. Σ.Σ.
Α'.Σ.Σ.
VIII Μ.

'Αποστολὴ μεραρχίας κάτωθι:

'Ενέργεια πρὸς Δίστρατον ἔνθα κατευθύνεται ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Ταξιαρχία Δημαράτου στόπ. Μετὰ ἐκκαθάρισιν καταστάσεως Δίστρατον ἀναλάβατε ὑπὸ διαταγὰς 'Απόσπασμα Φραζῆ καλύπτον δεξιὸν VIII Μ. ἐπὶ 'Αώου ποταμοῦ στόπ. 'Ομοίως ἀναλάβατε τὰς κατὰ κρίσιν σας ἀπαραιτήτους δυνάμεις Ταξιαρχίας Δημαράτου στόπ. Δι' ὅλου τούτου συγκροτήματος καλύπτοντος πάντοτε τὸ δεξιὸν τῆς VIII Μ. συνδεόμενοι μετ' αὐτῆς στρέψατε προσπαθείας σας πρὸς 'Ελεύθερον—Κονίτσης, ἵνα διευκολύνητε ἐνέργειαν Β' Σ.Σ. πρὸς Κόνιτσαν.

Διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην ἐνέργειαν κορυφογραμμὴ Σμόλικα ἀνήκει εἰς Β' Σ.Σ. στόπ. 'Υπολοίπους δυνάμεις Δημαράτου Β'Σ.Σ. νὰ χρησιμοποιήσῃ κατὰ κρίσιν του στόπ.

Εὐθὺς ὡς συγκροτήσητε ἐπιθετικήν σας διάταξιν πρὸς 'Ελεύθερον Μηχανοκίνητον Σύνταγμα κατευθύνεται Μέτσοβον ἔνθα ἀνασυγκροτηθῇ πρὸς διάθεσιν ἀλλαχοῦ, στόπ.

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ 6—11—40

'Αρχιστράτηγος
Παπάγος Α.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 33.

('Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681α/Α/83)

'Αριθμ. 148 — Σ.Δ. 7—11—40 'Ωρα 1900

Διαταγὴ 'Επιχειρήσεων
διὰ τὴν 8ην Νοεμβρίου

Ι.—Πληροφορίαι περὶ ἐχθροῦ. 'Ο ἐχθρὸς ἐν τῇ ἄνω κοιλάδι τοῦ 'Αώου ποταμοῦ μεταξὺ Γομάρας, Διστράτου, Παλαιοσέλιον καταδιώκεται ἀπηνῶς ὑπὸ μονάδων 'Ιππικοῦ καὶ Πεζικοῦ. Πρὸ τοῦ μετώπου τῆς μεραρχίας ἀντέδρασε ἐν τῇ περιοχῇ Πουρνιᾶς, ἀποκλεισθεὶς τελικῶς μετὰ ἀπωλειῶν. 'Ομοίως ὁλοκληρώθη ἡ κατάληψις τοῦ συγκροτήματος Σταυροῦ.

ΙΙ.—Ἀποστολὴ τῆς μεραρχίας. Ἡ μεραρχία καλυπτομένη ἐκ τῶν κατευθύνσεων Δίστρατον—Παλαιοσέλιον—Σαμαρίνας θὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν κατάληψιν τοῦ συγκροτήματος Κλέφτη καὶ θὰ προσπαθήσῃ διὰ ταχυκινήτων μέσων Ἱππικοῦ νὰ καταλάβῃ τὴν διάβασιν Πεκλάρι ἵνα ἐμποδίσῃ καὶ αἰχμαλωτίσῃ τὰ διὰ τῆς διαβάσεως ταύτης διαρρέοντα ἐχθρικὰ τμήματα.

ΙΙΙ.—Διάταξις—Ἀποστολαὶ

1) Τάγμα Σταμνᾶ Ι/16.

Ἀπαραιτήτως ἀπὸ τῆς ἕω τῆς αὔριον (8ης Νοεμβρίου) νὰ κινηθῇ ταχέως διὰ Βούζιον καὶ Μπογδάνι ἔνθα, ἐγκαθιστὸν τμῆμα δυνάμεως περίπου οὐλαμοῦ διὰ τὸν σύνδεσμον μετὰ Λόχου Καντάρα, νὰ συνεχίσῃ τὴν κίνησίν του πρὸς Μασιὰ (ὑψοδ. 2518) ἔνθα θὰ ἐγκατασταθῇ πρὸς φρᾶξιν τῶν ἀπὸ Παλαιοσελίου—Πάδων πρὸς Σαμαρίναν ἀγουσῶν ὁδεύσεων.

Μετέπειτα νὰ ὠθήσῃ ἰσχυρὰς ἀναγνωρίσεις πρὸς ὑψοδ. Τσοῦμα (ὑψοδ. 2218) καὶ Μουγκουρίδαν (3 χιλ. βορείως Παλαιοσελίου) ἵνα ἀφ' ἑνὸς συλλέξωσι πληροφορίας περὶ ἐχθροῦ καὶ ἀφ' ἑτέρου συνδεθῶσι μὲ τυχὸν περιοχὴν ταύτην δρῶντα φίλια τμήματα.

Ἐγκατάστασίν σας καὶ πληροφορίας νὰ ὑποβάλητε διὰ Κέντρου Ρωμηοῦ.

2) Λόχος Καντάρα. Παραμένων εἰς διάβασιν Ρωμηοῦ νὰ ἐξασφαλίσῃ ταύτην ἐκ τῆς κατευθύνσεως Σαμαρίνας καὶ νὰ συνδέεται μετὰ τοῦ εἰς διάβασιν Μπογδάνι τμήματος Ταγματάρχου Σταμνᾶ.

3) Λόχος Κονδύλη μεθ' ὁμάδος πολυβόλων.

Ἅμα τῇ ἐγκαταστάσει εἰς Μπογδάνι τοῦ τμήματος τοῦ Ταγματάρχου Σταμνᾶ, ὁ ἐκεῖ μέχρι τοῦδε Λόχος Κονδύλη νὰ κινηθῇ τὸ ταχύτερον διὰ Ρωμηοῦ—Σέκερι πρὸς Λιάγκι πρὸς συνάντησιν τοῦ ἐκεῖ Λόχου Βασιλικοῦ, (μετὰ ὁμάδος πολυβόλων).

Ὁ Λόχος Βασιλικοῦ (μετὰ ὁμάδος πολυβόλων) ἅμα τῇ διελεύσει τοῦ Λόχου Κονδύλη ἐκ Λιάγκι νὰ ᾖ ἕτοιμος ἵνα τιθέμενος ἐπὶ κεφαλῆς ἀμφοτέρων τῶν λόχων συνεχίσῃ ταχέως τὴν κίνησίν του πρὸς Κεράσοβον πρὸς συνάντησιν τοῦ Ἀντ)ρχου Βασιλοπούλου ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου τίθεται.

Οὕτω τὸ μέχρι τοῦδε Τάγμα Βασιλοπούλου μετὰ δύο ὁμάδων ὅλμων (4 σωλῆνες) καὶ οἱ δύο ἀνωτέρω λόχοι θὰ ἀποτελέσωσι τὸ Ἀπόσπασμα Σμόλικα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Βασιλοπούλου, τοῦ Λοχαγοῦ Βασιλικοῦ περιοριζομένου εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ διοικητοῦ Ι/4 Τάγματος.

4) Ἀπόσπασμα Σμόλικα (Τάγμα Βασιλοπούλου).

Μέχρις ἀναλήψεως τῶνκ αθηκόντων ὑπὸ τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Βασιλοπούλου θὰ ἐκτελέσῃ τὰ κάτωθι:

α) Νὰ ὁλοκληρώσῃ τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Κλέφτη δ νὰ διατηρήσῃ ὁπωσδήποτε, ἔστω καὶ ἐὰν ἤθελε κυκλωθῇ, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν, ὅτι κινοῦνται ὄπισθέν του ἕτερα τμήματα.

β) Νὰ ἀποστείλῃ ἰσχυρὰς ἀναγνωρίσεις πρὸς Μεσορράχην ὑψ.1209 (νοτίως Κλέφτη) καὶ πρὸς ἀντέρεισμα 1000 μέτρα δυτικῶς Κλέφτη πρὸς συλλογὴν πληροφοριῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ ὑποχωροῦντος ἐχθροῦ διὰ τῆς διαβάσεως ἀπὸ Ἐλεύθερον πρὸς Πεκλάρι ἀφ' ἑτέρου.

γ) Νὰ εὑρίσκεται ἐν στενῷ συνδέσμῳ μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ ἀποσπάσματος Κετσέα εἰς Τσομπάνην, καὶ νὰ συνδεθῇ ἐὰν εἶναι δυνατὸν δι' ὀπτικοῦ.

δ) Νὰ ἀποστέλλῃ ἀνελλιπῶς πληροφορίας μέσῳ Κερασόβου (ἔνθα λειτουργεῖ τηλεφωνικὸν κέντρον).

5) Ἀπόσπασμα Κετσέα. α) Νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διάβασιν Κεράσοβον εἰς τὸ ὕψος Ἁγίου Νικολάου (διασταύρωσις Σαρανταπόρου) καὶ νὰ εὑρίσκεται ἐν στενῷ συνδέσμῳ μετὰ τοῦ ἀποσπάσματος Σμόλικα ἐν τῇ περιοχῇ Τσομπάνη.

β) Νὰ ἰσχυροποιήσῃ τὰς ἤδη κατεχομένας θέσεις Μπολιάνας, νὰ εὑρίσκεται ἐν στενῷ συνδέσμῳ μετὰ τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ ἀποσπάσματος Καλῆ καὶ νὰ ὠθῇ ἀναγνωρίσεις δυτικῶς τοῦ ποταμοῦ πρὸς συλλογὴν πληροφοριῶν, αἵτινες νὰ διαβιβάζωνται ἀμέσως τῇ μεραρχίᾳ.

γ) Νὰ ἔχῃ πάντοτε τὴν δυνατότητα, τῇ διαταγῇ τῆς μεραρχίας, νὰ κινηθῇ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Πύργου (ὑψ. 1395) (Στράτσανη).

6) Ἀπόσπασμα Καλῆ.

α) Νὰ ἰσχυροποιήσῃ τὰς ἤδη κατεχομένας θέσεις, νὰ συνδεθῇ δεξιὰ (βορείως) μετὰ τῆς ΙΧ Μεραρχίας καὶ νὰ εὑρίσκεται ἐν διηνεκῇ συνδέσμῳ μετὰ τοῦ ἀποσπάσματος Κετσέα.

β) Νὰ ὠθήσῃ βαθέως ἀναγνωρίσεις πρὸς συλλογὴν πληροφοριῶν καὶ νὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα, τῇ διαταγῇ τῆς μεραρχίας, νὰ κινηθῇ πρὸς τὰς κατευθύνσεις:

1) Χιονάδων 2) Πυρσόγιαννης—Στενὸ (1856,55).

7) Ἱ π π ι κ ό ν. (ΙΧη Ο. Ἀναγνωρίσεως μετὰ Β' Ο. Ἀναγνωρίσεως) :

Ἡ Β' Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως (Ἴλαρχος Γεωργιάδης) ἅμα λήψει παρούσης νὰ κινηθῇ ταχέως εἰς περιοχὴν Μολίστης πρὸς συνάντησιν τῆς ΙΧ Ὁμ. Ἀναγνωρίσεως Ἐπιλάρχου Φαληρέα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ὁποίου τίθεται μὲ ἀποστολὴν τὴν κάτωθι :

α) Τὸ οὕτω σχηματισθησόμενον συγκρότημα Ἱππικοῦ ὑπὸ τὸν Ἐπίλαρχον Φαληρέα καλυπτόμενον ἐκ τῶν κατευθύνσεων:

1) Στράτσανη—Ἀμάραντον

2) Ἐξοχὴ –Κόνιτσα

Νὰ κινηθῇ ταχέως πρὸς Πεκλάρι, ἵνα καταλαμβάνον τὴν ἐκεῖ διάβασιν ἀπαγορεύσῃ καὶ αἰχμαλωτίσῃ τὸν ὑποχωροῦντα ἐχθρὸν ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀώου δι' Ἐλεύθερον πρὸς Πεκλάρι.

Νὰ συλλέξῃ πληροφορίας ἐκ τῶν ἀνωτέρω κατευθύνσεων, ἃς νὰ διαβιβάσῃ τὸ ταχύτερον τῇ μεραρχίᾳ καὶ ἰδίᾳ ἐὰν κατέχηται ἡ Στράτσανη καὶ τὰ βορείως ταύτης ὑψώματα ὡς καὶ ἡ Ἐξοχὴ καὶ Κόνιτσα.

8) Χη Ὁ μ ὰ ς Ἀ ν α γ ν ω ρ ί σ ε ω ς (Ἐ π ί λ α ρ χ ο ς Ν ι κ ο λ ό π ο υ λ ο ς).

Τιθέμενος εἰς κίνησιν ἀπὸ τῆς ἑω τῆς 8ης Νοεμβρίου διὰ δρομολογίου :

Φούρκα—Λιάγκη νὰ ἀχθῇ εἰς Κεράσοβον.

Ἐκεῖ ἀναλαμβάνων ὑπὸ τὰς διαταγάς του καὶ τὴν ΙΧην Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως (Ἐπιλάρχου Φαληρέα), ἐφ' ὅσον αὕτη εὑρίσκεται ἐκεῖ, θὰ ἀποτελέσῃ τὸ Συγκρότημα Ἱππικοῦ.

Ἐφ' ὅσον ἡ ΙΧ Ὁμ. Ἀναγνωρίσεως δὲν εὑρίσκεται εἰς περιοχὴν Κεράσοβον, ἀλλὰ εἰς περιοχὴν Πεκλάρι, νὰ συνδεθῇ μετὰ ταύτης πρὸς συνέχισιν τῆς ἀνωτέρω ἀποστολῆς.

Μετὰ τὴν ἕνωσιν τῶν δύο ἀνωτέρω ὁμάδων ἡ Β' Ὁμὰς Ἀναγνωρίσεως (Ἰλάρχου Γεωργιάδη) νὰ ἐπανέλθῃ καὶ πάλιν εἰς περιοχὴν Λαγκάδας εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀποσπάσματος Καλῆ μέχρι νεωτέρας διαταγῆς.

Β. Β ρ α χ ν ὸ ς
Ὑποστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 34.

(Ἀρχεῖον ΔΙΣ Φ. 644/Α/Ια/136)

Β' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ. ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ
Ἀριθμ. Πρωτ. Α.Π. 22345

ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΗ ΕΠΙΒΕΒΑΙΩΣΙΣ

Ι καὶ ΧΙ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

Ι.—Ἡ ΧΙη Μεραρχία δὲν θὰ ἐνταχθῇ εἰς τὸν Τομέα Πίνδου ὡς ἡ ὑπ' ἀριθμ. 2 Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων Α.Π. 22332/10—11—40) τοῦ Σώματος.

ΙΙ.—Τὸν Τομέα τῆς Πίνδου ὁλόκληρον θέλει ἀναλάβει ἡ Ιη Μεραρχία μετὰ τῆς Vης Ταξιαρχίας ἐξακολουθούσης ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Ιης Μεραρχίας.

ΙΙΙ.—Ἡ μεραρχία θὰ ἐκτελέσῃ τὴν διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. Α.Π. 22331)10—11—40 διαταγῆς μου διαταχθεῖσαν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν ὡς καὶ τὴν κάλυψιν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ ἐνεργοῦντος ἀπὸ Κονίτσης πρὸς Δυσμάς.

Διὰ τὴν κάλυψιν ταύτην ἐδόθησαν τηλ/κῶς ὁδηγίαι εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Ι Μεραρχίας καὶ θὰ ἐπακολουθήσῃ ἔγγραφος διαταγή.

ΙV.—Ἡ ΧΙ Μεραρχία θὰ συγκεντρωθῇ εἰς περιοχὴν καθορισθησομένην προφορικῶς εἰς τὸν διοικητὴν τῆς μεραρχίας, ὅστις ἅμα λήψει παρούσης νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Σώματος Στρατοῦ πρὸς λῆψιν ὁδηγιῶν.

V.—Τὸ Στρατηγεῖον ΧΙης Μεραρχίας νὰ κινηθῇ διὰ Κοζάνης ἔνθα θὰ λάβῃ διαταγὴν περὶ τοῦ χώρου σταθμοῦ διοικήσεώς του.

11—11—40

Δ. Π α π α δ ό π ο υ λ ο ς
Ἀντιστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 35.

('Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 681α/Α/124)

'Αριθμ. 209

Σ.Δ. 11—11—40 "Ωρα. 1820

Μερικὴ Διαταγὴ 'Επιχειρήσεων
Διὰ τὴν 12ην Νοεμβρίου

I.—'Η μεραρχία κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. Α.Π. 22331/10—11—40 Διαταγῆς Β' Σ. Στρατοῦ ἔχει ἐντολὴν α) Νὰ ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς Σταυρός-Τσομπάνη τηροῦσα δι' ἐλαφρῶν προκεχωρημένων τμημάτων στενὴν ἐπαφὴν πρὸς τὸν ἐχθρὸν καὶ συνδυασμένην σταθερῶς μὲ τὴν Μεραρχίαν 'Ιππικοῦ ἐπὶ Κλέφτη. β) Νὰ ἐνεργήσῃ ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν ἐπιβοηθητικὴν τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ Μόρσβας.

II.—'Αποστολὴ μεραρχίας. 'Η ἀποστολὴ τῆς μεραρχίας, διὰ τὴν ἐνέργειαν ταύτην εἶναι ἡ κάτωθι: 'Εξασφαλίζουσα ἰσχυρῶς τὴν τοποθεσίαν τοῦ Σώματος Στρατοῦ Τσομπάνη-Σταυρὸς νὰ ἐκτελέσῃ ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν ἐν τῇ κατευθύνσει Λυκορράχη—'Ερσέκα ὠθοῦσα πρὸς τοῦτο ἰσχυρὰ ἀποσπάσματα ἐκ τῆς περιοχῆς Βούρμπιανη—Σταυρὸς μὲ σκοπὸν νὰ καταλάβῃ κατ' ἀρχὰς τὴν κορυφογραμμὴν τῆς μεθορίου, ἰδίᾳ τῶν διαβάσεων Μπάτρα καὶ Ροσντὸλ καὶ εἶτα νὰ διακόψῃ τὴν ὁδὸν Μεσογέφυρα—Κορυτσά.

III.—'Ιδέα ἐνεργείας. 'Εξασφαλίζων ἰσχυρῶς τὴν ἤδη κατεχομένην τοποθεσίαν Σταυρός—Τσομπάνη νὰ κινηθῶ ἐν τῇ κατευθύνσει Λυκορράχη—Προφήτης 'Ηλίας—'Ερσέκα καὶ νὰ καταλάβω τὰς διαβάσεις Ροσντὸλ—Μπάτρα—Πέτσιο ἃς καὶ νὰ ἐξασφαλίσω. Κάλυψις ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ διὰ καταλήψεως τοῦ ὑψώματος Στενό.

Τὸ δεξιὸν πλευρὸν καλύπτεται ἤδη μερίμνῃ τῆς IX Μεραρχίας, ἥτις κατέχει τὰς διαβάσεις 3 χιλ. βορείως Σκάλα (3 χιλ. ἀνατολικῶς ὑψώματος Γράμμος 2520,60) 'Επὶ τῶν λοιπῶν μετώπων τῆς μεραρχίας ἀπὸ ὑψώματος Στενὸ καὶ νοτίως μέχρι Τσομπάνη προώθησις ἐλαφρῶν τμημάτων διὰ τὴν τήρησιν στενῆς ἐπαφῆς πρὸς τὸν ἐχθρὸν ἐν τῇ γραμμῇ Προφήτης 'Ηλίας (ὑψ. 867,76) Πύργος (1935) Πετρίτης.

IV.—Διάταξις—'Αποσταλαί. 1) Vη Ταξιαρχία διοικητὴς Συνταγματάρχης Καλῆς.

Μέσα. Διὰ τῶν εἰς τὴν διάθεσίν της μέσων (3 τάγματα πλέον πυρ/χία), πλέον Τάγμα Πολίτη, πλέον Οὐλαμὸς Πυρ/κοῦ Παπαδοπούλου θὰ ἐνεργήσῃ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν διαβάσεων Ροσντὸλ-Μπάτρα καὶ Πέτσιο, ἐξασφαλίζουσα ἐν ταὐτῷ καὶ τὴν τοποθεσίαν Σταυρός.

Τὸ Τάγμα Μπελίτσα μετὰ Οὐλαμοῦ Πυρ/κοῦ Παπαδοπούλου θὰ ἐνεργήσῃ διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Στενὸ συμφώνως πρὸς τὰς ὑφ' ὑμῶν ἐκδοθησομένας διαταγάς.

2) 'Απόσπασμα 'Αντισυνταγματάρχου Κετσέα. 'Εξασφαλίζον τὴν γραμμὴν Γύφτισσα-Μπολιάνα νὰ προωθήσῃ τμῆμα μετὰ πολυβόλων πρὸς κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Πύργος διὰ τὴν κάλυψιν τῆς ἐνεργείας τοῦ Τάγματος Μπελίτσα πρὸς Στενό, τὴν ἐνέργειαν ταύτην θὰ ὑποστηρίξῃ δι' οὐλαμοῦ πυρ/κοῦ προωθουμένου πρὸς τοῦτο.

'Εκτέλεσις. 'Η ὥρα καθορισθήσεται ὑπὸ τοῦ διοικητοῦ τῆς ταξιαρχίας μεταξὺ ἑβδόμης καὶ ἐννάτης πρωϊνῆς.

'Ο 'Αντισυνταγματάρχης Κετσέας νὰ ὠθήσῃ τὰ πρὸς Πύργον τμήματα ἀπὸ 08.00.

Β. Βραχνὸς
'Υποστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 36.

('Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/44)

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ
'Αριθμ. Α.Π. 13065

—Διοικητὴν Τ.Σ.Δ.Μ.
—Διοικητὰς Β' καὶ Γ' Σωμάτων Στρατοῦ

Ι.—Αἱ ἀρξάμεναι ἐπιχειρήσεις ἀναπτύσσονται ἐν τῷ χώρῳ ὡς ἀκολούθως :

—Κυρίως μὲν ἐπὶ τοῦ Θεάτρου τῆς 'Ηπείρου εἰς ὃ ὑποτάσσεται καὶ ἡ κατεύθυνσις τῆς Πίνδου, ὡς ὑπερκερῶσα τοῦτο ἀπὸ Βορρᾶ.

—Δευτερευόντως δὲ ἐπὶ τοῦ ἄξονος τῆς 'Εγνατίας.

ΙΙ.—Αἱ ἐν τῇ Δυτικῇ Μακεδονίᾳ ἐπιχειρήσεις θὰ διευθύνωνται ὑπὸ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀκολούθων κατευθυντηρίων γραμμῶν :

1ον) Διὰ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ, ἐνεργοῦντος κατὰ μῆκος τοῦ ἄξονος τῆς 'Εγνατίας καὶ λαμβάνοντος ὑπὸ τὰς διαταγάς του καὶ τὴν ζώνην τῆς ΙΧ Μεραρχίας, θὰ ἐπιζητηθῇ ἡ ἀπαγόρευσις εἰς τὸν ἀντίπαλον τῆς ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως τοῦ κόμβου συγκοινωνιῶν Κορυτσᾶς διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Μόροβα. 'Ο σκοπὸς οὗτος δέον νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς ταχείας αναπτύξεως τῶν ἀρξαμένων ἤδη τοπικῶν ἐπιχειρήσεων μὲ ἰσχὺν καὶ ἔκτασιν ἀνάλογον ἑκάστοτε τῶν διατιθεμένων διαθεσίμων μέσων.

Εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ τίθενται τὰ κάτωθι μέσα :

—XV Μεραρχία (τέως IV Ταξιαρχία).
—ΙΧ Μεραρχία.
—Χ Μεραρχία, πραγματοποιοῦσα ἤδη τὴν συγκέντρωσίν της εἰς τὴν περιοχὴν 'Αμύνταιον-Πτολεμαΐς—Στενὰ Κλεισούρας.
—Σ' Σύνταγμα Βαρέος Πυροβολικοῦ.
—Γ' Σύνταγμα Βαρέος Πυροβολικοῦ (μεῖον μοίρας 85).
—Γ' Σύνταγμα Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ (μεῖον μοίρας).
—Γ' 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως.
—Λοιπὰ Μ.Μ.Σ. τοῦ Σ. Στρατοῦ συγκροτήσεως ΙΒα.

2ον) Διὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, ἐνεργοῦντος ἐπὶ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως Νεάπολις—Κόνιτσα, θὰ ἐπιζητηθῇ εὐρεῖα ἐνέργεια κατὰ τῶν συγκοινινῶν τῶν εἰς τὸ Θέατρον 'Ηπείρου ἐνεργουσῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ.

Κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν τὸ Β' Σ. Στρατοῦ θὰ ἀποφράττῃ τὰς ἐκ τῆς γενικῆς περιοχῆς 'Ερσέκας—Κονίτσης πρὸς Α. ἀγούσας κατευθύνσεις.

'Επὶ πλέον τὸ Β' Σ. Στρατοῦ διὰ τοῦ δεξιοῦ του θὰ καλύπτῃ τὰς πρὸς Μόροβαν ἐπιχειρήσεις τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ.

Εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ τίθενται τὰ κάτωθι μέσα :

—V Ταξιαρχία.
—Ι Μεραρχία.
—ΧΙ Μεραρχία, πραγματοποιοῦσα ἤδη τὴν συγκέντρωσίν της εἰς τὴν περιοχὴν Κοζάνης—Σιάτιστα.
—Ταξιαρχία 'Ιππικοῦ (τὸ ἤδη 'Απόσπασμα Δημαράτου).
—Β' 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως.
—Λοιπὰ Μ.Μ.Σ. τοῦ Σ. Στρατοῦ συγκροτήσεως ΙΒα. Εἰδικῶς διὰ τὸ Β' Σύν)γμα Βαρέος Πυροβολικοῦ (μεῖον πυρ)χίας), σταλείσης εἰς Ἤπειρον καὶ τὸ Β' Σύντ)μα Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. δύναται νὰ λάβῃ οἱανδήποτε ὡς πρὸς τὴν διάθεσίν των ἀπόφασιν βάσει τῶν δυνατοτήτων τοῦ ὑλικοῦ τούτου ἐν σχέσει μὲ τὴν βατότητα τῆς ζώνης τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ.

ΙΙΙ.—'Επὶ τοῦ θεάτρου 'Ηπείρου, εἰς ὃ ἐνεργοῦσιν ἤδη ἡ VIII Μεραρχία καὶ ἡ εἰς περιοχὴν Μετσόβου διατεθεῖσα καὶ συγκεντρουμένη ἤδη Μεραρχία 'Ιππικοῦ, προσανατολίζεται τὸ Α' Σ. Στρατοῦ (ΙΙ καὶ IV Μεραρχίαι) ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει Καλαμπάκα—Μέτσοβον—'Ιωάννινα.

'Αθῆναι τῇ 2 Νοεμβρίου 1940

Α. Παπάγος
'Αρχιστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 37.

('Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/59)

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ
ΑΡ. Α.Π. 13095

Τ.Σ.Δ.Μ.

Κοζάνην

'Επὶ τῷ σκοπῷ ἐνασκήσεως τῆς μεγίστης δυνατῆς πιέσεως εἰς τὴν ζώνην τοῦ Γ' Σ.Σ. εἰς ὄφελος τοῦ συνόλου ἐπιχειρήσεως παρίσταται ἀνάγκη ὅπως αἱ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ Γ'Σ.Σ. ἐνταθῶσιν εἰς τὸ μέγιστον δυνατόν. 'Αντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων Κορυτσά.

Παρακαλῶ ἀναφέρατε ἡμῖν τηλ/κῶς κρυπτογραφικῶς πότε ὑπολογίζετε νὰ ἀναλάβετε τοιαύτην τόσον διὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν Σουχαγκόρα, ὅσον καὶ διὰ τὸν ὄγκον Μόροβας. Αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται δέον νὰ ὦσι ταχεῖαι, τολμηραί, ἀλλὰ καὶ ἀσφαλεῖς. Δέον νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν ὅτι κατὰ πληροφορίας 29η 'Ιταλ. Μερ. φέρεται μετακινουμένη ἐκ Κορυτσᾶς πρὸς Νότον. Συνεπῶς ἀνωτέρω ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις εὐχεραίνονται, ἐνῷ συγχρόνως εὐνοοῦσι τὰς ἐπὶ τοῦ μετώπου Β' Σ.Σ. ἐπιχειρήσεις τούτου.

'Αθῆναι τῇ 5—11—1940
Α. Παπάγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 38.

('Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/86)

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ. ΤΜΗΜΑ Α.
'Αριθμ. Πρωτ. Α.Π. 13175

ΟΔΗΓΙΑΙ

Ι.—Διὰ τῆς Α.Π. 13065/2—ΧΙ—1940 διαταγῆς μου καθωρίσθη μία πρώτη ἐντολὴ εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ., συνιστωμένη ἀφ' ἑνὸς εἰς τὴν διὰ τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ κατάληψιν τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου τῆς Μόροβας, πρὸς ἀπαγόρευσιν τῆς ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ τοῦ κόμβου τῆς Κορυτσᾶς, ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν διὰ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ εὐρεῖαν κάλυψιν τοῦ δεξιοῦ τῆς VIII Μεραρχίας καὶ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Σμόλικα δι' ἐνεργείας κατὰ τὸν ἄξονα Νεάπολις—Κόνιτσα.

Διὰ τῶν Α.Π. 13078)3—ΧΙ—40 καὶ 13119)7—ΧΙ—40 διαταγῶν μου, συμπληρωθεισῶν καὶ διὰ τῆς Α.Π. 13145)10—ΧΙ—40 τοιαύτης, καθωρίσθη ἡ ἀποστολὴ τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ.

ΙΙ.—'Η εὐνοϊκὴ ἐξέλιξις τῆς καταστάσεως εἰς τὴν περιοχὴν Σμόλικα, αἱ ἐνδείξεις περὶ ἐξασθενήσεως τῆς πρὸ τοῦ κυρίου μετώπου τῆς VIII Μεραρχίας ἐχθρικῆς πιέσεως, ὁ κλονισμὸς ὃν ἀναμφισβητήτως ὑπέστη ὁ ἐχθρὸς ἐκ τῆς ἀποτυχίας τοῦ ἀρχικοῦ του σχεδίου καὶ ἡ ἀνάγκη ὅπως ἐπιτύχωμεν διὰ τὸν χειμῶνα ἀσφαλεῖς καὶ μὴ διακοπτομένας ὑπὸ τῶν χιόνων συγκοινωνίας, ἅπαντες οἱ παράγοντες οὗτοι ἐνδεικνύουσιν ὅπως ἡ συνέχεια τῶν διεξαγομένων ἐπιχειρήσεων ἀποβλέψῃ εἰς τὸ ἑξῆς:

1ον) Κατὰ μέγιστον ὅριον εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως παρ' ἡμῶν τῆς μεγάλης ἀρτηρίας Κορυτσά—'Ερσέκα—Μέρτζανη.

2ον) Κατ' ἐλάχιστον ὅριον εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐλευθέρας χρησιμοποιήσεως τῆς ἀρτηρίας ταύτης ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἐλευθέραν χρησιμοποίησιν παρ' ἡμῶν τῆς ἀπὸ Μπουραζάνη Χάνι πρὸς Κόνιτσαν ἐγκαρσίας.

ΙΙΙ.—'Εκ τῶν προθέσεών μου τούτων ἀπορρέουσι κατὰ συνέπειαν αἱ κάτωθι γενικαὶ ἐντολαὶ τῶν δύο στρατηγικῶν συγκροτημάτων, τουτέστι τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ.

1ον) Τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

Εὐθὺς μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὄγκου τῆς Μόροβας καὶ μόνον, ἐφ' ὅσον κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. αἱ δημιουργηθησόμεναι συνθῆκαι ἤθελον κριθῆ εὐνοϊκαὶ (δηλαδὴ ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἁπλῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ προχωρήσεως τῶν ἡμετέρων δυνάμεων ἄνευ σοβαρᾶς ἀντιδράσεως τοῦ ἐχθροῦ) καὶ κατόπιν διαταγῆς μου θὰ ἐπιδιωχθῇ βαθυτέρα προχώρησις μὲ σκοπὸν τὴν ἀπό-

φραξιν τῶν ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Δυσμῶν πρὸς τὴν πεδιάδα τῆς Κορυτσᾶς ὁδεύσεων ὅσον τὸ δυνατὸν βαθύτερον, τοὐλάχιστον εἰς τὸ ὕψος τῆς λίμνης Μαλίκη, καὶ ἐν συνεχείᾳ (Ν.Δ.) εἰς τὸ ὕψος τῶν ἐκ τῶν ὀρέων ἐξόδων των.

Νοτιώτερον τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. θὰ ἐπιδιώξῃ νὰ φθάσῃ τὴν ἁμαξιτὴν ὁδὸν παρὰ τὴν Κρέσναν ἢ τοὐλάχιστον νὰ θέσῃ αὐτὴν ὑπὸ τὰ πυρά του .

Λαμβανομένου ὑπ' ὄψει τῶν δυσχερειῶν ἀνεφοδιασμοῦ τῶν ἐν τῇ ὀρεινῇ ταύτῃ ζώνῃ μελλόντων νὰ ἐνεργήσωσι τμημάτων, ἡ δύναμις τούτων θὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰς τοιαύτας δυνατότητας, ἡ ἰσχὺς ἐν τῇ ἐκδηλώσει τῆς τοιαύτης ἐνεργείας θὰ ἐπιδιωχθῇ οὐχὶ διὰ μεγάλης ἀριθμητικῆς δυνάμεως ἀτελῶς ἀνεφοδιαζομένης καὶ ἑπομένως μειωμένης μαχητικῆς ἀξίας. Βαθυτέρα ὤθησις δυνάμεων πρὸς Δ. θὰ διαταχθῇ μόνον ἐφ' ὅσον αἱ δημιουργηθησόμεναι συνθῆκαι κριθῶσιν εὐνοϊκαί.

Εἰδικώτερον τὸ ἀριστερὸν τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ ἐπιβοηθοῦν τὴν ἐνέργειαν τοῦ δεξιοῦ τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ, θὰ ἐνεργήσῃ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Λιασκοβίκι, τὸ ὁποῖον καὶ θὰ ὁρισθῇ ὡς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἐὰν αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ δυνηθῶσι νὰ ἀποκόψωσιν εἰς τὴν εὐρεῖαν ἀπὸ Β.Δ. κάλυψιν τῆς περιοχῆς Μέρτζανη. Κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην σύνδεσμος μὲ Α' Σ. Στρατοῦ θὰ ἐξασφαλίζεται μερίμνῃ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, συγχρονισμὸν τῶν ἐνεργειῶν Α' Σ. Στρατοῦ καὶ ἀριστεροῦ Β' Σ. Στρατοῦ, κατόπιν ἀπ' εὐθείας μεταξὺ τῶν δύο Σωμάτων Στρατοῦ συνεννοήσεων.

2ον) Τοῦ Α' Σ. Στρατοῦ.

'Ενέργεια ἐν τῇ κατευθύνσει 'Ιωάννινα—Τεπελένι θὰ ἀποβλέψῃ μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν εὐρεῖαν πρὸς Β.Δ. κάλυψιν τῆς περιοχῆς Μέρτζανη ὥστε ἀφ' ἑνὸς μὲν νὰ διακοπῇ ἡ ἀπ' εὐθείας διὰ τῆς ἁμαξιτῆς ἐπικοινωνία τῆς κοιλάδος τοῦ 'Αώου μὲ τὴν περιοχὴν Κορυτσᾶς ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ δυνηθῶμεν ἡμεῖς νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὴν ἁμαξιτὴν Λεσκοβίκι—'Ερσέκα—Κορυτσὰ ἐὰν καὶ ἐφ' ὅσον αἱ βορειότερον πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἐπιχειρήσεις μας ἤθελον ἐπίσης εὐοδωθῇ.

Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν τὸ Σ. Στρατοῦ ἤθελεν ἐκ τῶν πραγμάτων πεισθῇ ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἐπιχείρησις δὲν εἶναι δυνατή, θὰ περιορισθῇ εἰς ἐνέργειαν ἥτις θὰ ἔχῃ ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθέρας παρ' ἡμῶν χρησιμοποιήσεως τῆς ὁδοῦ Χάνι Μπουραζάνι—Κόνιτσα.

IV.—Συμφέρει ὅπως αἱ ἐν χρόνῳ συνδεδυασμέναι ἐπιχειρήσεις Α' Σ. Στρατοῦ καὶ ἀριστεροῦ Β' Σ. Στρατοῦ μὴ καθυστερήσωσι σημαντικῶς ἐκείνων τοῦ Γ' Σ. Στρατοῦ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ Α' Σ. Στρατοῦ νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν προετοιμασίαν του, ἀναφέρον πότε ὑπολογίζει ὅτι θὰ δυνηθῇ νὰ ἀρχίσῃ.

V.—Καθ' ἁπάσας τὰς ἀνωτέρω ἐνεργείας δὲν θὰ πρέπει νὰ παραμελῆται ἡ ἔννοια τῆς ἀσφαλείας τῶν πλευρῶν καὶ συγκοινωνιῶν, δεδομένου ὅτι τὸ ὀρεινὸν ἔδαφος εὐνοεῖ εἰς εἰδικῶς ἠσκημένα τμήματα, ὡς ἐκεῖνα ἅτινα δύναται νὰ διαθέσῃ ὁ ἀντίπαλος, τὰς βαθείας διεισδύσεις.

Γενικὸν Στρατηγεῖον 12 Νοεμβρίου 1940. Ὥρα 22

Α. Παπάγος
'Αρχιστράτηγος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 39.

('Αρχεῖον ΔΙΣ Φ. 623/Α/71)
'Αριθμ. Α.Π. 13124

Τ.Σ.Δ.Μ.

Καβάλαν

'Επὶ ὑπ' ἀριθμ. Α.Π. 80)5—11—40 ἀναφορᾷ ὑμῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθμ. Α.Π. 13123)8—11—40 διαταγήν μου γνωρίζομεν τὰ κάτωθι :

1) Δυνάμεις προωθησόμεναι πέραν τῆς τοποθεσίας ἀντιστάσεως.

Δεδομένου ὅτι ἡ ἐπιστράτευσις τῶν μονάδων τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς ἔχει ἤδη συντελεσθῇ, δὲν πρέπει διὰ τὴν ἐπιβραδυντικὴν ἐνέργειαν πέραν τῆς Τ.Α. νὰ διατεθῶσι κατ' ἀρχὴν ἄλλαι δυνάμεις πλὴν τῶν τοιούτων τῶν Σ. Τομέων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς διὰ τὴν περιοχὴν Ξάνθης καὶ τὰς ἐν τῇ ζώνῃ τοῦ XIV Σ. Τομέως διατεθησομένας δυνάμεις παραπέμπω εἰς τὴν ἄνω διαταγήν μου.

2) Ἀπαγόρευσις τῆς κατευθύνσεως πρὸς Θεσσαλονίκην.

α) Ἡ περίπτωσις παραβιάσεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τοῦ Γιουγκοσλαυϊκοῦ ἐδάφους καὶ συνεπῶς φράξεως τῆς διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀξιοῦ πρὸς Θεσσαλονίκην κατευθύνσεως, ἀποστολὴ ἥτις διὰ τοῦ Σχεδίου ΙΒ ἀνετίθετο εἰς τὴν Μεραρχίαν Ἱππικοῦ, πρὸς τὸ παρὸν τοὐλάχιστον, δὲν θὰ ἀντιμετωπισθῇ παρ' ἡμῶν καὶ δὲν θὰ διατεθῶσιν ὑφ' ἡμῶν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην δυνάμεις.

Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν τοιαύτη ἀπειλὴ ἤθελε διαφανῆ, θὰ προσανατολισθῆτε ἐγκαίρως ὑφ' ἡμῶν καὶ θὰ διατεθῶσιν ὑμῖν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον καὶ αἱ ἀναγκαῖαι δυνάμεις.

β) Διὰ τῆς διαθέσεως ὑμῖν ἐκ τοῦ Ε' Σ. Στρατοῦ, ὡς ἡ ἄνω διαταγή μου, θὰ ἔχητε τὴν δυνατότητα νὰ διαθέσητε μέρος τῶν δυνάμεών σας εἰς περιοχὴν Κρουσίων τόσον διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τούτων ἐν περιπτώσει διασπάσεως τῆς τοποθεσίας Μπέλες, ὅσον καὶ διὰ τὴν λῆψιν τῶν πρώτων μέτρων διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς ἐπιζητήσεως ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῆς ὑπερκεράσεως τῆς τοποθεσίας ταύτης διὰ τοῦ Γιουγκοσλαυϊκοῦ ἐδάφους.

3) Ἐνίσχυσις Μπέλες.

Δύνασθε νὰ διατάξητε κατὰ τὴν κρίσιν σας τὴν ἐνίσχυσιν σημείων τινῶν ἐπὶ Μπέλες.

Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν ἤθελε διαφανῆ κίνδυνος καθ' ἡμῶν ἐνεργείας τῶν Βουλγάρων, θὰ προσανατολισθῆτε ἐγκαίρως ὥστε νὰ ἐνισχύσητε περισσότερον τὰς ἐπὶ τοῦ Μπέλες δυνάμεις μας, τὸ τοιοῦτον δύνασθε νὰ διατάξητε καὶ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας ἐφ' ὅσον ἠθέλατε ἀντιληφθῆ τοιοῦτον κίνδυνον. Πάντως πρὸς ἀποφυγὴν παρεξηγήσεων αἱ διατεθησόμεναι τυχὸν ἐνισχύσεις νὰ τηρηθῶσιν εἰς θέσεις ὀπίσω τῆς μεθορίου.

4) Ὡς πρὸς τὸ Ὀχυρὸν Ἐχῖνος, ὅπερ παραμένει ἐκτὸς τῆς τοποθεσίας, διὰ μὲν τὰ ἔργα Μ. καὶ Σ. θὰ ἰσχύσωσιν αἱ μέχρι τοῦδε ἐντολαί των, ἤτοι «ἄμυνα μέχρις ἐσχάτων», διὰ δὲ τὰ λοιπὰ ἡμιτελῆ εἰσέτι ἔργα ὁ καθορισμὸς τῆς ἐντολῆς των ἐπαφίεται εἰς τὴν ὑμετέραν ἐκτίμησιν.

Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον τῇ 9 Νοεμβρίου 1940

Α. Παπάγος

ΠΙΝΑΞ
ΔΙΟΙΚΗΤΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΚΛΙΜΑΚΙΟΥ ΤΑΓΜΑΤΟΣ
ΤΩΝ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΩ ΠΑΡΟΝΤΙ ΤΟΜΩ

ΠΙΝΑΞ
ΔΙΟΙΚΗΤΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΚΛΙΜΑΚΙΟΥ ΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΩ ΠΑΡΟΝΤΙ ΤΟΜΩ

Μονάδες	Ἰδιότης	Ὀνοματεπώνυμον	Παρατηρήσεις
Τμῆμα Στρατιᾶς Δυτ. Μακεδονίας	Διοικητὴς	Ἀντ/γος Πιτσίκας Ἰωάννης	
	Ἐπιτ/ρχης	Συν/ρχης Γεωργούλης Σπυρίδων	
	Διοικ. Μηχ.	Ἀντ/ρχης Δασκαλόπουλος Δημήτριος	
	Διοικ. Διαβ.	Ἀντ/ρχης Τσονάκας Εὐάγγελος	
Τμῆμα Στρατιᾶς Ἀν. Μακεδονίας	Διοικητὴς	Ἀντ/γος Δράκος Μᾶρκος	
	Ἐπιτ/ρχης	Συν/ρχης Πεζ. Μπουλαλᾶς Κλεάνθης	
	Διοικ. Πυρ.	Συν/ρχης Κούβελας Δημήτριος	
	Διοικ. Μηχ.	Συν/ρχης Παχούλης Ἀναστάσιος	
	Διοικ. Διαβ	Συν/ρχης Σύρρος Σπυρίδων	
Α' Σῶμα Στρατοῦ	Διοικητὴς	Ἀντ/γος Δεμέστιχας Παναγιώτης	
	Ἐπιτ/ρχης	Συν/ρχης Πεζ. Πεντζόπουλος Θωμᾶς	
	Διοικ. Πυρ.	Ἐφ. Ὑποσ/γος Κονδύλης Γεώργιος	
	Διοικ. Μηχ.	Συν/ρχης Πετρουλάκης Δημήτριος	
Β' Σῶμα Στρατοῦ	Διοικητὴς	Ἀντ/γος Παπαδόπουλος Δημήτριος	
	Ἐπιτ/ρχης	Συν/ρχης Πεζ. Μαχᾶς Δημήτριος.	
	Διοικ. Πυρ.	Ὑποσ/γος Κόττας Σωτήριος	
	Διοικ. Διαβ.	Τάγμ/ρχης Σύρμας Σπυρίδων	
Γ' Σῶμα Στρατοῦ	Διοικητὴς	Ἀντ/γος Τσολάκογλου Γεώργιος	
	Ἐπιτ/ρχης	Συν/ρχης Ἱππ. Χρυσοχόου Ἀθανάσιος	
	Διοικ. Πυρ.	Ὑποσ/γος Μουτούσης Σωτήριος	
	Διοικ. Μηχ.	Συν/ρχης Κορωναῖος Νικόλαος	
	Διοικ. Διαβ.	Ἀντ/ρχης Τρύφωνος Παναγιώτης	
Ι Μεραρχία	Διοικητὴς	Ὑποσ/γος Βραχνὸς Βασίλειος	
	Ἐπιτ/ρχης	Ἀντ/ρχης Πυρ. Σπυρόπουλος Μιχαὴλ	
	Διοικ. Πεζ.	Συν/ρχης Σπηλιωτόπουλος Παναγιώτης	
	Διοικ. Πυρ.	Συν/ρχης Δικαῖος Γεώργιος	
	Διοικ. Μηχ.	Ἀντ/ρχης Παπαπαναγιώτου Κων/νος	
	Διοικ. Διαβ.	Λοχαγὸς Οὐσγούρογλου Ἡρακλῆς	
VIII Μεραρχία	Διοικητὴς	Ὑποσ/γος Κατσιμῆτρος Χαράλαμπος	
	Ἐπιτ/ρχης	Ἀντ/ρχης Πεζ. Δρίβας Χαράλαμπος	
	Διοικ. Πεζ.	Συν/ρχης Ντρὲς Γεώργιος	
	Διοικ. Πυρ.	Συν/ρχης Μαυρογιάννης Παναγιώτης	
	Διοικ. Μηχ.	Ταγ/ρχης Βενιέρης Δημήτριος	
	Διοικ. Διαβ.	Ταγ/ρχης Βενιέρης Δημήτριος	
ΙΧ Μεραρχία	Διοικητὴς	Ὑποσ/γος Ζυγούρης Χρῆστος	
	Ἐπιτ/ρχης	Ἐφ. Ταγμ/ρχης Πεζ. Μπουρδάρας Ἀλκ.	
	Διοικ. Πεζ.	Συν/ρχης Μπεγιέτης Ἰωάννης.	
	Διοικ. Πυρ.	Συν/ρχης Παπαγεωργίου Γεώργιος	
	Διοικ. Μηχ.	Ἀντ/ρχης Κουδούνας Ἀνδρέας	
	Διοικ. Διαβ.	Λοχαγὸς Ζαγορίσιος Χρῆστος	
Χ Μεραρχία	Διοικητὴς	Ὑποσ/γος Κίτσος Χρῆστος	
	Ἐπιτ/ρχης	Ἀντ/ρχης Πυρ. Νικολαΐδης Μιχαὴλ	
	Διοικ. Πεζ.	Συν/ρχης Παπακωνσταντίνου Μιλτιάδης	
	Διοικ. Πυρ.	Συν/ρχης Κιτσικόπουλος Πελοπίδας	
	Διοικ. Μηχ.	Ταγ/ρχης Τσόντζος Σωτήριος	
	Διοικ. Διαβ.	Ταγ/ρχης Χριστόπουλος Εὐάγγελος	
XV Μεραρχία	Διοικητὴς	Ὑποσ/γος Μεταξᾶς Ἀγαμέμνων	
	Ἐπιτ/ρχης	Ἀντ/ρχης Μηχ. Ἀργυρόπουλος Ἀρχιμ.	
	Διοικ. Πεζ.	Συν/ρχης Κρητικὸς Παναγιώτης	
	Διοικ. Πυρ.	Συν/ρχης Μούντριχας Ἀθανάσιος	
	Διοικ. Μηχ.	Λοχαγὸς Πικουλάκης Διονύσιος	
	Διοικ. Διαβ.	Λοχαγὸς Γιαννόπουλος Ἰωάννης	

Μονάδες	Ἰδιότης	Ὀνοματεπώνυμον	Παρατηρήσεις
Μεραρχία Ἱππικοῦ	Διοικητής	Ὑποσ/γος Σταυατᾶς Γεώργιος	
	Ἐπιτ/ρχης	Ἀντ/ρχης Ἱπ. Γκίκος Σόλων	
III Ταξιαρχία Πεζικοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Πεζ. Γιατζῆς Δημ.	
V Ταξιαρχία Πεζικοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Πεζ. Καλῆς Ἀναστάσιος	
Ταξ. Ἱππικοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Ἱππ. Δημάρατος Σωκράτης	
Ἀπόσπ. Λιούμπα	Διοικητής	Ὑποσ/γος Λιούμπας Νικόλαος	
2ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητής	Ἀντ/ρχης Χλωρὸς Νικόλαος	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Πατιστής Γεώργιος	
II Τάγμα	»	Ταγμ. Μαντοῦκος Νικόλαος	
III Τάγμα	»	Ταγμ/ρχης Στρατιώτης Γεράσιμος	
4ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Χατζηφόρος Εὐάγγελος	
I Τάγμα	»	Λοχαγὸς Βασιλόπουλος Σωτήριος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Χατζηδάκης Δημοσθένης	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Κολώνιας Γεώργιος	
5ον Σύνταγμα Πεζικοῦ.	Διοικητής	Συν/ρχης Γεωργούλας Νικόλαος	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Γούλας Ἀντώνιος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Παπαβασιλείου Πέτρος	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Χειμαρριώτης Σπυρίδων	
6ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Ζαλαχώρης Παναγιώτης	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Μπουσμπουρέλης Ἰωάννης	
II Τάγμα	»	Ἐφ. Ταγ/ρχης Πρατικάκης Ἐμμανουήλ	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Ταρσούλης Γεώργιος	
7ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητής	Ἀντ/ρχης Σωτηρίου Ἰωάννης	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Παπαδημητρίου Δημήτριος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Μπελίτσας Παναγιώτης	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Ἀθανασίου Κων/νος	
12ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Διαμαντόπουλος Νικόλαος	μέχρι 7-11-1940
		Συν/ρχης Ζησιμόπουλος Ἐπαμεινώνδας	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Παπαδόπουλος Γεώργιος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Χατζησταματίου Ἀντώνιος	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Καραλῆς Ἀθανάσιος	
15ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Ρήγας Βασίλειος	
		Ἀντ/ρχης Κυριαζῆς Γεώργιος	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Ἀποστολίδης Κων/νος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Καραμαλέγκος Μᾶρκος	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Πανταζῆς Κων/νος	
16ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Ἰωάννου Χρῆστος	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Σταμνᾶς Κων/νος	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Βλαχάκης Ἰωάννης	
24ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Παπαδόπουλος Κων/νος	
I Τάγμα	»	Ἐφ. Ταγ/ρχης Τζήμας Παῦλος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Προεστάκης Ἰωάννης	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Λεπενός Ἰωάννης	
27ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Μπομπορίδης Ἠλίας	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Σακκαβάρας Δημήτριος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Παπαζήσης Μιχαήλ	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Στολιόπουλος Ἠλίας	
28ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητής	Ἀντ/ρχης Παπαδόπουλος Νικόλαος	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Μπουλοῦκος Γεώργιος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Σῶκος Δημήτριος	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Καρανικολός Γεώργιος	
30ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Γούλας Παναγιώτης	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Σακελλαρίου Διονύσιος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Θεοδωράκης Ἐμμανουήλ	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Βεζονιαράκης Γεώργιος	
32ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Χατζηαναγνώστου Γεώργιος	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Καραστάθης Ἠλίας	

Μονάδες	Ἰδιότης	Ὀνοματεπώνυμον	Παρατηρήσεις
II Τάγμα	Διοικητὴς	Ταγ/ρχης Πυρόπουλος Θωμᾶς	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Μορφέσης Γεράσιμος	
33ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητὴς	Συν/ρχης Παπαγεωργίου Παντελῆς	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Θερμὸς Ἰωάννης	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Γραμματίκας Παναγιώτης	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Σιαπέρας Ἀθανάσιος	
39ον Σύνταγμα Εὐζώνων	Διοικητὴς	Συν/ρχης Τζουμέρκας Γεώργιος	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Παπαβασιλείου Κων/νος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Καλφέλης Στυλιανὸς	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Τσουκαλᾶς Ἰωάννης	
40ον Σύνταγμα Εὐζώνων	Διοικητὴς	Συν/ρχης Τσακαλῶτος Θρασύβουλος	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Χρυσοχόου Ἀλέξανδρος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Ματζούκης Γεώργιος	
III Τάγμα	»	Ἐφ. Ταγ/ρχης Πολίτης Ἀθανάσιος	
42ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητὴς	Συν/ρχης Παπαδημητρόπουλος Ἱππ.	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Καραμέρης Ἀνδρέας	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Ἀσημακόπουλος Γεώργιος	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Μπόντζος Νικόλαος	
50ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητὴς	Συν/ρχης Παπαπέτρου Ἰωάννης	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Γαργαρόπουλος Δημήτριος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Μαντούβαλος Παναγιώτης	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Σερεμέτης Γεώργιος	
51ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητὴς	Συν/ρχης Δαβάκης Κων/νος	μέχρι 2-11-40
	»	Συν/ρχης Κετσέας Θεμιστοκλῆς. (α)	(α) ἀπὸ 3-11-40 ὡς μικτὸν ἀπόσπασμα Κετσέα
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Πανταζῆς Ἀθανάσιος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Ἀντωνόπουλος Κων/νος	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Νικήτας Θωμᾶς	
52ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητὴς	Ἐφ. Ἀντ/ρχης Κουρκουλάκος Νικόλ.	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Κουβελᾶς Περικλῆς	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Δημητριάδης Παναγιώτης	
III Τάγμα	»	Λοχαγὸς Πολίτης Ἀναστάσιος	
53ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητὴς	Ἀντ/ρχης Τζαναβάρας Μιχαὴλ	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Παλαιοδημόπουλος Ἀθανάσ.	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Οἰκονόμου Γεώργιος	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Δρακωτὸς Ἀντώνιος	
65ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητὴς	Ἀντ/ρχης Παπαργύρης Ἀργύριος	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Πηλιχὸς Κων/νος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Κόντος Νικόλαος	
66ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητὴς	Συν/ρχης Γιαννακόπουλος Ἀθανάσιος	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Μαντοῦκος Νικόλαος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Τριανταφυλλόπουλος Χαράλ.	
III Τάγμα	»	Λοχαγὸς Καρλῆς Γεώργιος	μέχρι 10-11-40
		Ταγ/ρχης Κώνστας Ἰωάννης	
68ον Σύνταγμα Πεζικοῦ	Διοικητὴς	Συν/ρχης Μπιζάνης Νικόλαος	
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Γερογιάννης Στέφανος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Σούμπασης Θεόδωρος	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Γκουμᾶς Παναγιώτης	
85ον Σύνταγμα Πεζικοῦ(α)	Διοικητὴς	Συν/ρχης Ραυτόπουλος Παναγιώτης	(α) τέως VIII Συνορ. Τομεὺς
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Παπαγεωργίου Ἀλέξανδρος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Ἀλιβιζάτος Τζανῆς	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Γίγας Νικόλαος	
90ον Σύνταγμα Πεζικοῦ(β)	Διοικητὴς	Συν/ρχης Γερακίνης Χρῆστος	(β) τέως IX Συνορ. Τομεὺς
I Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Χονδρόπουλος Κων/νος	
II Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Ψαρομηλῖγκος Δημήτριος	
III Τάγμα	»	Ταγ/ρχης Παπακυριαζῆς Δημήτριος	
1ον Τάγμα Πολυβόλων Κινήσεως.	Διοικητὴς	Ἀντ/ρχης Τριβυζᾶς Σπυρίδων	

Μονάδες	'Ιδιότης	'Ονοματεπώνυμον	Παρατηρήσεις
2ον Τάγμα Πολυβόλων Κινήσεως.	Διοικητής	'Αντ/ρχης Ζωΐδης Χρῆστος	
4ον Τάγμα Πολυβόλων Κινήσεως.	Διοικητής	'Εφ. Ταγ/ρχης Χατζηπαναγιώτου 'Αλ.	
2ον Τάγμα Πολυβόλων Θέσεως.	Διοικητής	Ταγ/ρχης Μανιατάκης 'Εμμανουήλ	
4ον Τάγμα Πολυβόλων Θέσεως.	Διοικητής	Ταγ/ρχης Κατσαρός 'Αθανάσιος	
I Σύνταγμα 'Ορ. Πυρ/κοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης 'Ολύμπιος Δημήτριος	
Ια Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Παπαϊωάννου Γεώργιος	
Ιβ Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Βουλόδημος 'Αθανάσιος	
Ιγ Μοῖρα	»	Λοχαγός Μπαμπίλης Μιλτιάδης	
IX Σύνταγμα 'Ορ. Πυρ/κοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Δελαγραμμάτικας Κων/νος	
IXα Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Παναγιωτόπουλος Κων/νος	
IXβ Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Σάββας Γεώργιος	
IXγ Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Μποντσικάρης Βασίλειος	
X Σύνταγμα 'Ορ. Πυρ/κοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Ταβουλάρης Κων/νος	
Xα Μοῖρα	»	Λοχαγός Στεφανάκος 'Ιωάννης	
Xβ Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Τζαλονίκος Νικόλαος	
Xγ Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Στυλιανίδης Στυλιανός	
XI Σύνταγμα 'Ορ. Πυρ/κοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Νίκας Δημήτριος	
XIα Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Σάββας Γεώργιος	
XIβ Μοῖρα	»	'Αντ/ρχης Δρούγκας Νικόλαος	
XIγ Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Δημάρατος Δημήτριος	
XV Σύνταγμα 'Ορ. Πυρ/κοῦ	Διοικητής	'Αντ/ρχης 'Αβδελᾶς Βασίλειος	
XVα Μοῖρα	»		
XVβ Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Καλιγέρης Μιχαήλ	
XVγ Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Κουκουριτάκης Γεώργιος	
21ον Σύνταγμα 'Ορ. Πυρ/κοῦ	Διοικητής	'Αντ/ρχης Τσάμης Κων/νος	
21α Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Τασώνης Νικόλαος	
21β Μοῖρα	»	Λοχαγός Παπαβασιλόπουλος Δημήτριος	
Α' Σύνταγμα Πεδ. Πυρ/κοῦ	Διοικητής	'Αντ/ρχης Φιντικάκης Γεωργιος	
Α1 Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Λειβαδίτης Δημήτριος	
Α2 Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Φούντης 'Αναστάσιος	
Α3 Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Σαμίου 'Αντώνιος	
Β' Σύνταγμα Πεδ. Πυρ/κοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Κουρτίδης 'Αθανάσιος	
Β1 Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Τσῶκος 'Ανδρέας	
Β2 Μοῖρα	»	Λοχαγός Σταματόπουλος Χρῆστος	
Β3 Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Σαμίου 'Αντώνιος	
Γ' Σύνταγμα Πεδ. Πυρ/κοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Κοτρῶτσος Γεώργιος	
Γ1 Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Γρίσπος Θεμιστοκλῆς	
Γ2 Μοῖρα	»	Λοχαγός Βαλλίδης Μιχαήλ	
VIII Μοῖρα Πεδ. Πυρ/κοῦ	Διοικητής	Ταγ/ρχης 'Ανδρουλακάκης Γεώργιος	
Α' Σύνταγμα Βαρ. Πυρ/κοῦ	Διοικητής	'Αντ/ρχης 'Ιατροῦ Κων/νος	
Α1 Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Τσιγκρᾶς Χρῆστος	
Α2 Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Μουρκανᾶτος Δημήτριος	
Β' Σύνταγμα Βαρ. Πυρ/κοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Βλαχάβας Εὐθύμιος	
Β1 Μοῖρα	»	Λοχαγός Βαρβαρίτης Βλάσιος	
Β2 Μοῖρα	»	'Αντ/ρχης Οἰκονομόπουλος Χρῆστος	
Β3 Μοῖρα	»	Λοχαγός Βλασόπουλος Παναγιώτης	
Γ' Σύνταγμα Βαρ. Πυρ/κοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης 'Αποστολόπουλος Κων/νος	
Γ1 Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Μελᾶς Λεωνίδας	
Γ2 Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Τσουκλίδης 'Ιωάννης	
Γ3 Μοῖρα	»	'Αντ/ρχης Κομπόκης 'Αθανάσιος	
Σ. Σύνταγμα Βαρ. Πυρ/κοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Καζάνης Γεώργιος	
Σ1 Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Ταβουλάρης Στυλιανός	
Σ2 Μοῖρα	»	Λοχαγός 'Αναστόπουλος 'Ηλίας	
Σ3 Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Κυβέλος Μιχαήλ	

Μονάδες	'Ιδιότης	'Ονοματεπώνυμον	Παρατηρήσεις
Σύνταγμα 'Οβιδοβόλων Σκόντα 150	Διοικητής	'Αντ/ρχης Στερεὸς Γεώργιος	
Α'. Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Καρσάκης 'Αναστάσιος	
Β'. Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Τζήμας Σπυρίδων	
Α'. Σύνταγμα Α/Α Πυρ/κοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Μουκανάκης Κων/νος	
15η Μοῖρα	»	Ταγ/ρχης Μπρουμίδης Θεόδωρος	
16η Μοῖρα	»	Λοχαγὸς Μακρῆς Χρῆστος	
17η Μοῖρα	»	'Αντ/ρχης Κουρούσης Μιχαήλ	
Α'. 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως	Διοικητής	'Αντ/ρχης 'Ασημάκης Κων/νος	
Β'. 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως	Διοικητής	'Αντ/ρχης Κόκκινος Φιλοποίμην	
Γ'. 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως	Διοικητής	'Επίλαρχος Χούνδρας 'Αθανάσιος	
VIII 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως	Διοικητής	'Επίλαρχος Λαλαούνης Βασίλειος	
IX 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως	Διοικητής	'Επίλαρχος Φαληρέας Εὐάγγελος	
X 'Ομὰς 'Αναγνωρίσεως	Διοικητής	'Επίλαρχος Νικολόπουλος Πέτρος	
1ον Σύνταγμα 'Ιππικοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Παπαθανασίου Σωτήριος	
I 'Επιλαρχία	»	'Επίλαρχος Μέξας 'Ιωάννης	
3ον Σύνταγμα 'Ιππικοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης Νομικὸς 'Ιάσων	
I 'Επιλαρχία	»	'Επίλαρχος Γκερλιώτης 'Ηρακλῆς	
Μηχ. Σύντ. 'Ιππικοῦ	Διοικητής	Συν/ρχης 'Ασημακόπουλος 'Επαμεινών.	
I 'Επιλαρχία	»	'Επίλαρχος 'Αλέστας Λουκᾶς	
II 'Επιλαρχία	»	'Επίλαρχος Μορφονιὸς Φραγκῖσκος	
Α'. Τάγμα Μηχανικοῦ	Διοικητής	'Αντ/ρχης Κοντόσης 'Αναστάσιος	
Β'. Τάγμα Μηχανικοῦ	Διοικητής	Λοχαγὸς Παπαθεοδώρου Γεώργιος	
Γ'. Τάγμα Μηχανικοῦ	Διοικητής	Ταγ/ρχης Διακάκης Μιχαήλ	
'Ανωτέρα Διοίκησις 'Αεροπορίας Στρατιᾶς	Διοικητής	Σμήναρχος Τήλιος Στέργιος	
	'Επι/ρχης	'Αντ/σμήναρχος Δαμασκηνὸς Σπυρίδων	
Διοικ. 'Αεροπορίας Βομβαρδισμοῦ.	Διοικητής	Σμήναρχος Καζάκος Κων/νος	
	'Επι/ρχης	'Επ/ναγὸς Λαζαρόπουλος Φ.	
31 Μοῖρα	Διοικητής	Σμηναγὸς Καρναβίας Γεώργιος	
32 Μοῖρα	»	'Επισμην. Ποταμιᾶνος Χαράλαμπος	
33 Μοῖρα	»	Σμηναγὸς Κουδούνης 'Αργύριος	
Διοικ. 'Αεροπορίας Διώξ.	Διοικητής	'Αντ/ναρχος Κελαϊδῆς 'Εμμανουήλ	
21 Μοῖρα	»	Σμηναγὸς Κέλλας 'Ιωάννης	
22 Μοῖρα	»	Σμηναγὸς 'Αντωνίου 'Ανδρέας	
23 Μοῖρα	»	'Επισ/γὸς Θεοδωρόπουλος Γρηγόριος	
24 Μοῖρα	»	'Υποσ/γὸς Δούκας Γεώργιος	
Διοίκησις 'Αερ.Μ. Μονάδων			
Τ.Σ.Δ.Μ.	Διοικητής	'Επισ/γὸς Τζουβάλας Σπήλιος	
Τ.Σ.Α.Μ.	»	'Αντ/χης Σταματιάδης Νικόλαος	
Ο. Μερ/χιῶν	»	Ἔφ. 'Επισ/γὸς Γρηγοριάδης Βασ.	
Α' Σ. Στρατοῦ	»	'Αντ/ρχος Μυτιληναῖος Χαράλαμπος	
Β' Σ. Στρατοῦ	»	'Αντ/ρχος 'Ισμαηλάκος Χαράλαμπος	
Γ' Σ. Στρατοῦ	»	'Επισ/γὸς Φιλιππίδης Κων/νος	
Δ' Σ. Στρατοῦ	»	'Αντ/ρχος Παπαθεοδώρου Θεόδωρος	
Ε' Σ. Στρατοῦ	»	'Επισ/γὸς Μαυρομάτης 'Αναστάσιος	
Διοικήσεις 'Αερ. Βάσεων			
Σούδας	Διοικητής	'Επισ/γὸς 'Αναγνωστόπουλος Εὐάγ.	
Λαρίσης	»	Σμήναρχος Φίλιππας Στέφανος	
Διοικήσεις Μοιρῶν Στρ/κῆς Συνεργασίας			
1η Μοῖρα	Διοικητής	'Επισ/γὸς Γιάνναρης Λάμπρος	
2α Μοῖρα	»	Σμηναγὸς Κουτσοῦκος 'Ηλίας	
3η Μοῖρα	»	Σμηναγὸς Μανούκας Στέφανος	
		Σμηναγὸς Παναναστασίου Θ.	
4η Μοῖρα	»	Σμηναγὸς Ματζουράνης Παναγιώτης	
		Σμηναγὸς Παπαθωμόπουλος 'Ιωάννης	
'Ανεξάρτητον Σμῆνος	Διοικητής	Σμηναγὸς Γεωργακόπουλος Γεώργιος	

Μονάδες	Ἰδιότης	Ὀνοματεπώνυμον	Παρατηρήσεις
Διοικήσεις Α/Α Ἀμύνης Περιοχῆς			
Ἀθηνῶν	Διοικητής	Ἐφ. Ἀντ/ρχος Χωρέμης Βλάσιος	
Λαρίσης	»	Σμηναγὸς Χριστόπουλος Ἰωμ.	
Θεσ/νίκης	»	Ἀντ/ρχος Θέμελης Γεώργιος	
Καβάλας	»	Ἐπισ/γὸς Γιαννακόπουλος Σταμάτιος	
Ἰωαννίνων	»	Ἐπισ/γὸς Κόλλας Ἰωάννης	
Ἀλεξ/πόλεως	»	Ἀντ/ρχος Βῆλος Παναγιώτης	

ΠΙΝΑΞ
ΣΥΝΤΕΤΜΗΜΕΝΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

ΓΕΣ	Γενικὸν 'Επιτελεῖον Στρατοῦ
ΓΕΝ	Γενικὸν 'Επιτελεῖον Ναυτικοῦ
ΓΕΑ	Γενικὸν 'Επιτελεῖον 'Αεροπορίας
ΔΙΣ	Διεύθυνσις 'Ιστορίας Στρατοῦ
ΣΔ	Σταθμὸς Διοικήσεως
ΤΣΑΜ	Τμῆμα Στρατιᾶς 'Ανατολικῆς Μακεδονίας
ΤΣΔΜ	Τμῆμα Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας
ΤΣΚ	Τμῆμα Στρατιᾶς Καβάλας
ΑΔΑΝ	'Ανωτέρα Διοίκησις 'Αεροπορίας Ναυτικοῦ
ΔΑΒ	Διοίκησις 'Αεροπορίας Βομβαρδισμοῦ
ΑΔΑΣ	'Ανωτέρα Διοίκησις 'Αεροπορίας Στρατοῦ

ΒΑΣΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΜΑΤΙΚΑΙ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ

ΜΟΝΑΔΕΣ–ΟΠΛΑ–ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΑ–ΣΗΜΕΙΑ ΕΦΟΔΙΑΣΜΟΥ

Τὸ τετράγωνον εἶναι ἡ βασικὴ συνθηματικὴ παράστασις μιᾶς μονάδος, τὸ τρίγωνον ἑνὸς παρατηρητηρίου καὶ ὁ κύκλος ἑνὸς σημείου ἐφοδιασμοῦ. Τὸ ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω σχημάτων σύμβολον δεικνύει τὸ Ὅπλον ἢ Σῶμα εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἡ μονάς, τὸ παρατηρητήριον ἢ τὸ σημεῖον ἐφοδιασμοῦ.

 Πεζικὸν

 Ἱππικὸν

 Τεθωρακισμένον

 Ἱππικὸν Μηχανοκίνητον (Μονὰς ἀναγνωρίσεως)

 Τεθωρακισμένον Σύνταγμα Μεταφορῶν

 Πυροβολικὸν

 Ἀντιαεροπορικὸν Πυροβολικὸν

 Ἀντιαρματικὸν Πυροβολικὸν

 Ἐπάκτιον Πυροβολικὸν

 Μηχανικὸν

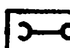
 Διαβιβάσεις

 Ἀεραγήματα

 Σῶμα Ἐφοδιασμοῦ καὶ Μεταφορῶν

 Ὑγειονομικὸν Σῶμα

 Σῶμα Ὑλικοῦ Πολέμου

 Τεχνικὸν Σῶμα

 Κτηνιατρικὸν Σῶμα

M.P.	Μονὰς Στρατιωτικῆς Ἀστυνομίας
⚓	Ναυτικὸν
∞	Ἀεροπορία
	Στρατιωτικὴ Διοίκησις
△	Παρατηρητήριον
○	Σημεῖον Ἀνεφοδιασμοῦ

ΚΑΤΑΔΕΙΞΙΣ ΜΕΓΕΘΟΥΣ ΜΟΝΑΔΟΣ

Τὰ κατωτέρω σύμβολα τίθενται ὑπεράνω ἢ ἐντὸς τῆς βασικῆς συνθηματικῆς παραστάσεως τῆς μονάδος, παρατηρητηρίου, ἢ σημείου ἐφοδιασμοῦ καὶ δεικνύουν τὸ μέγεθος αὐτῆς.

.	Στοιχεῖον
..	Ὁμὰς
...	Διμοιρία
I	Λόχος, Ἴλη, πυροβολαρχία ἢ ἀντίστοιχος μονὰς
II	Τάγμα ἢ ἀντίστοιχος μονὰς
III	Σύνταγμα ἢ συγκρότημα διοικουμένων ὑπὸ Συν/ρχου
X	Ταξιαρχία ἢ συγκρότημα διοικουμένων ὑπὸ Ταξιάρχου
XX	Μεραρχία
XXX	Σῶμα Στρατοῦ
XXXX	Στρατιὰ

ΠΡΟΣΚΟΛΛΗΣΕΙΣ–ΑΠΟΣΠΑΣΕΙΣ

(+)	Μονὰς ἐνισχυμένη οὐσιαστικῶς
(–)	Μονὰς ἔχουσα ἀπεσπασμένον σημαντικὸν αὐτῆς τμῆμα.

ΟΡΙΑ ΜΟΝΑΔΩΝ

——— ——— Μία γραμμή, εἰς τὸ διάκενον τῆς ὁποίας τίθενται ἡ συνθηματικὴ παράστασις τοῦ μεγέθους τῆς μονάδος καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτῆς. Ὁσάκις τὸ ὅριον χωρίζει μονάδας ἀνίσου μεγέθους, τότε χρησιμοποιεῖται τὸ ὅριον τῆς μεγαλυτέρας μονάδος.

ΕΙΔΗ ΟΠΛΩΝ

Πολυβόλον ἐλαφρόν, μέσον, βαρὺ

Ὅλμος ἐλαφρός, μέσος, βαρὺς

Ἀντιαερ. πολυβ. ἐλαφρόν, μέσον, βαρὺ

Ἀντιαρματικὸν ὅπλον πεζικοῦ

Πυροβόλον ἐλαφρόν, μέσον, βαρὺ

Πυροβόλον μὲ ἀντιαρματικὴν ἀποστολὴν ἐλαφρόν, μέσον, βαρὺ

Ἀριθμὸς ὅπλων μεγαλυτέρας τοῦ ἑνός, τεταγμένων πρὸς βολήν.

ΧΡΩΜΑΤΙΣΜΟΣ

Οἱ κατωτέρω χρωματισμοὶ χρησιμοποιοῦνται πρὸς κατάδειξιν εἰδικῶν λεπτομερειῶν, ὡς ἀκολούθως:

	Περιγραφὴ	*Χρωματισμὸς*
α)	Ἡμέτερα ἢ συμμαχικὰ τμήματα, αἱ ἐγκαταστάσεις καὶ τὰ πυρά των, ἀλλὰ ΟΥΧΙ καταστροφαὶ προπαρασκευασθεῖσαι ἀπὸ ἡμέτερα, συμμαχικὰ ἢ ἐχθρικὰ τμήματα	Κυανοῦς
β)	Ἐχθρικὰ τμήματα, αἱ ἐγκαταστάσεις καὶ τὰ πυρά των...	Ἐρυθρὸς
γ)	Περιοχαὶ καλυφθεῖσαι ἢ μολυνθεῖσαι ὑπὸ ἀερίων (ἡμετέρων ἢ ἐχθρικῶν)	Κίτρινος
δ)	Καταστροφαί, ναρκοπέδια καὶ κωλύματα προπαρασκευασθέντα ὑφ' ὅλων τῶν στρατευμάτων (ἐχθρικῶν καὶ φιλίων)	Πράσινος

ε) Ὅταν εἰς ἓν σχεδιάγραμμα ἢ διάγραμμα χρησιμοποιῆται εἷς μόνον χρωματισμός, αἱ συνθηματικαὶ παραστάσεις, αἱ ἀφορῶσαι τὸν ἐχθρόν, σχεδιά-

ζονται διὰ διπλῆς γραμμῆς, ἐνῷ αἱ ἀφορῶσαι ἡμέτερα ἢ συμμαχικὰ τμήματα δι' ἁπλῆς γραμμῆς π.χ.

 'Εχθρικὸς λόχος πεζικοῦ.

 'Ημέτερος λόχος πεζικοῦ.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

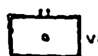
Δεύτερος Λόχος τοῦ 25ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

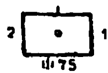
Τρίτον Τάγμα τοῦ 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ.

Πρώτη 'Επιλαρχία τοῦ 3ου Συντάγματος 'Ιππικοῦ.

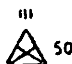

Μοῖρα ὀρειβατικοῦ πυροβολικοῦ τῆς "Εκτης Μεραρχίας.

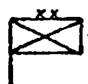

Δευτέρα πυροβολαρχία τοῦ 1ου Συντάγματος Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ τῶν 75.

25ον Σύνταγμα Πεζικοῦ ἔχον ἀπεσπασμένον σημαντικὸν τμῆμά του.

Παρατηρητήριον τοῦ 50οῦ Συντάγματος Πεζικοῦ.

Θέσεις Στρατηγείου τῆς "Εκτης Μεραρχίας.

"Οριον μεταξὺ 5ου καὶ 34ου Συνταγμάτων Πεζικοῦ.

"Οριον μεταξὺ "Εκτης καὶ Τρίτης Μεραρχιῶν

Σημεῖον ἀνεφοδιασμοῦ Τεχνικοῦ Σώματος.

Παρατηρήσεις : 'Εφ' ὅσον εἰς τὰ σχεδιαγράμματα χρησιμοποιοῦνται συνθηματικαὶ παραστάσεις, εἴτε μὴ συμπεριλαμβανόμεναι εἰς τὸ παρόν, εἴτε αὐτοσχέδιοι, αὗται ἐπεξηγοῦνται εἰς τὸ «'Υπόμνημα» τοῦ σχεδιαγράμματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

α) ΕΠΙΣΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΕΚ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΤΗΣ Δ.Ι.Σ.

'Εκθέσεις καὶ διαταγαὶ τοῦ ΓΕΣ καὶ ΓΣ .... Φ. 622, Φ. 623, Φ. 722, Φ. 758, Φ. 760, Φ. 762, Φ. 764, Φ. 771
Ἔκθεσις 'Αρχιστρατήγου .... Φ. 601
Ἔκθεσις Τ Σ Δ Μ .... Φ. 626
Ἔκθεσις Α' Β' καὶ Γ' Σωμάτων Στρατοῦ .... Φ. 641–647
'Εκθέσεις Ι, ΙΙ, VIII, ΙΧ, Χ, XV Μεραρχιῶν, Μεραρχίας 'Ιππικοῦ, Ταξιαρχίας 'Ιππικοῦ καὶ V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ ὡς οἱ οἰκεῖοι φάκελοι.
'Ελληνικὴ Βίβλος 1940.
Γερμανικὴ Βίβλος 1941.

β) ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

'Αντιστρατήγου 'Αλ. Παπάγου: «**Ὁ πόλεμος τῆς 'Ελλάδος 1940—41**».
'Αντιναυάρχου Π. Κώνστα: «**Ἡ 'Ελλὰς δεκαετίας 1940—1950**».
Β. Παπαδάκη: «**Διπλωματικὴ 'Ιστορία τοῦ 'Ελληνικοῦ πολέμου 1940—45**».
Π. Πιπινέλη: «**Ἡ ἱστορία τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς τῆς 'Ελλάδος**».
Διον. Κοκκίνου: «**Οἱ δύο πόλεμοι 1940—41**».
Γεωργ. Γουδῆ: «**Ἡ 'Ελλὰς κατὰ τὸν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον**».
'Αχ. Κύρου: «**'Ιστορικὴ μελέτη εἰς Τόμον Ζ τοῦ Λεξικοῦ Ἥλιος**».
Πρακτικὰ δίκης Νυρεμβέργης.
'Αχ. Κύρου: «**Ἡ 'Ελλὰς ἔδωσε τὴν νίκην**».
Χ. Κατσιμήτρου: «**Ἡ Ἤπειρος προμαχοῦσα**».
Βερνάρδου Ε. «**Δαβάκης—Πίνδος**».
Μαρτυρίαι καὶ ἔγγραφα τῆς 'Ανακριτικῆς 'Επιτροπῆς τῆς Γαλλίας. Τόμος Α'.
Emmanuelle Grazzi. Il principo della fine ('Η ἀρχὴ τοῦ τέλους).
Galeazzo Ciano. Diario ('Ημερολόγιον).
Visconti Prasca. Io ho aggredito la Grecia ('Εγὼ ἐπετέθην κατὰ τῆς 'Ελλάδος).
Pietro Badoglio. L' Italia nella Seconda Guerra ('Η 'Ιταλία κατὰ τὸν Δεύτερον Πόλεμον).
Franzesco Pricolo. Ignacia contro eroismo ('Αδράνεια καὶ ἡρωϊσμός).
Leonardo Simoni. Berlin–Ambassade d' Italie (Βερολῖνον–'Ιταλικὴ πρεσβεία).
Enno von Ridelen—Mussolini als bundesgenosse ('Ο Μουσσολίνι ὡς σύμμαχος).
Giussepe Santoro. L' aeronautica Italiana nella II G. Mondiale ('Η 'Ιταλικὴ 'Αεροπορία κατὰ τὸν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον).
'Επίσημος Βρεττανικὴ 'Ιστορία. Grand Strategie Vol. II (Μεγάλη Στρατηγική).
Mediterranean and Middle East (Μεσόγειος καὶ Μέση 'Ανατολή).

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

Ε

Ζ

Η

Θ

Ι

Κ

Ρ

Σ

Τ

Φ

ΟΥΣΙΩΔΗ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελὶς 7 Στίχος 11 **ἀντὶ** ἀνεργείας **γράφε** ἐνεργείας

» 17 Ὑποσημείωσις (2) **ἀντὶ** MOVIDIALE **γράφε** MONDIALE

»	37	Στίχος	27	**ἀντὶ**	Κινέτα	**γράφε**	Κινέτταν
»	45	»	31	»	μὲ	»	μὲν
»	56	»	8	»	Γραμοῦτι	»	Γκαμποῦτι
»	70	»	28	»	Σαγιάδες	»	Σαγιάδα
»	76	»	43	»	Σωνίνου	»	Σωσσίνου
»	77	»	27	»	Λόχον	»	Λόφον
»	77	»	34	»	31ης Νοεμβρίου	»	3ης Νοεμβρίου
»	79	»	12	»	II/4	»	II/42
»	112	»	12	»	Τουσίστα	»	Σουτίστα
»	117	»	40	»	τὰ II καὶ II	»	τὰ I καὶ II
»	118	»	31	»	τοῦ II/51	»	τῶν I καὶ II/51
»	125	»	5	»	συμβουλὴν	»	συμβολὴν
»	190	»	1	»	Ὀκτωβρίου	»	Νοεμβρίου
»	206	»	1	»	Ντέσα Ρομνίτσι, Τσουτσούνι **γράφε** Ντέβα, Ρούμνιτσι, Τσουτσούλι		
»	208	»	9	»	NARLI (Νάρλη) **γράφε** NALDI (Νάλντι)		
»	221	»	8	»	Πρεβύλ	»	Πρεβόλ

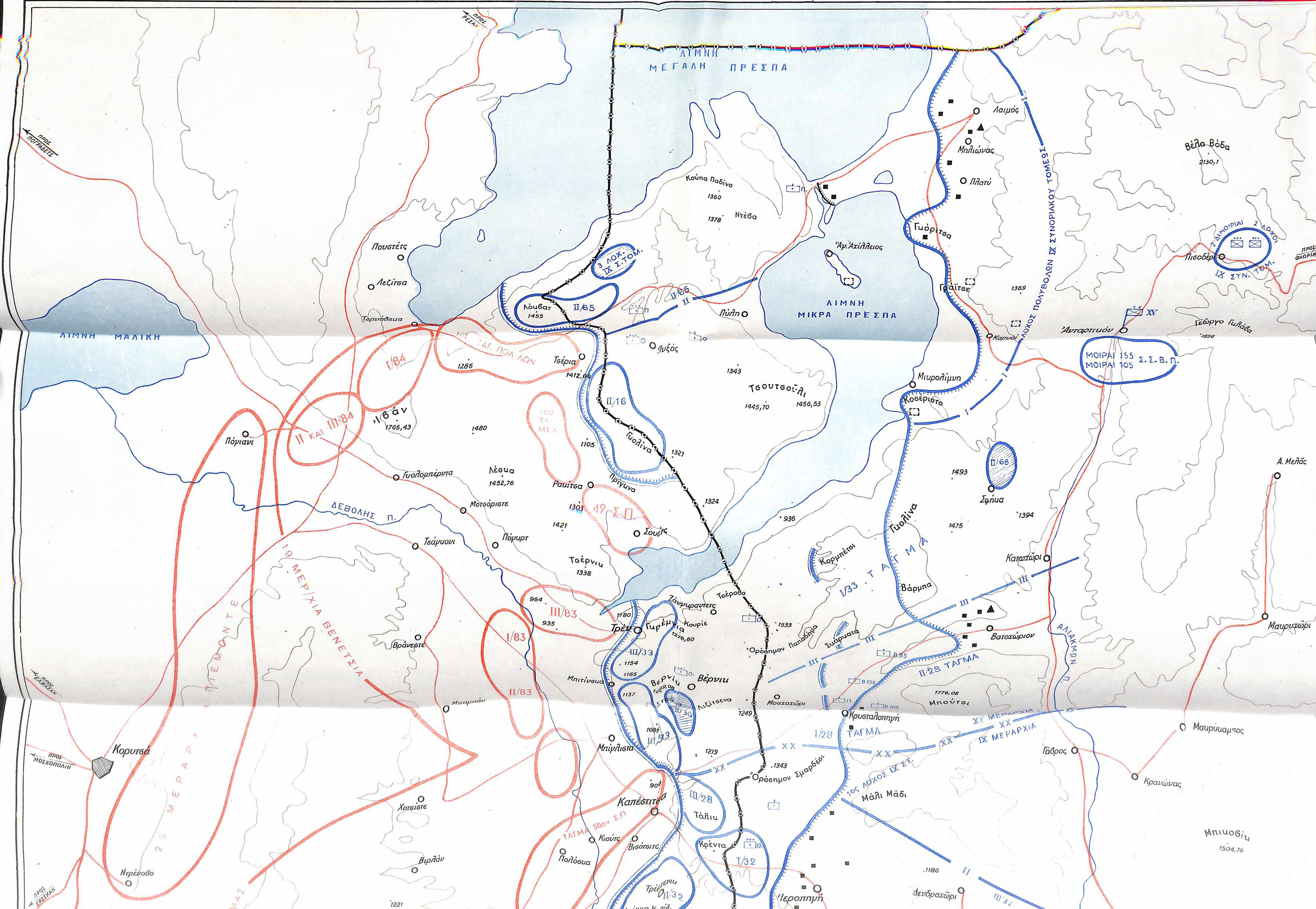
» 246 Ὑποσημείωσις α (1) Σχεδιάγραμμα 18 νὰ **διαγραφῇ**

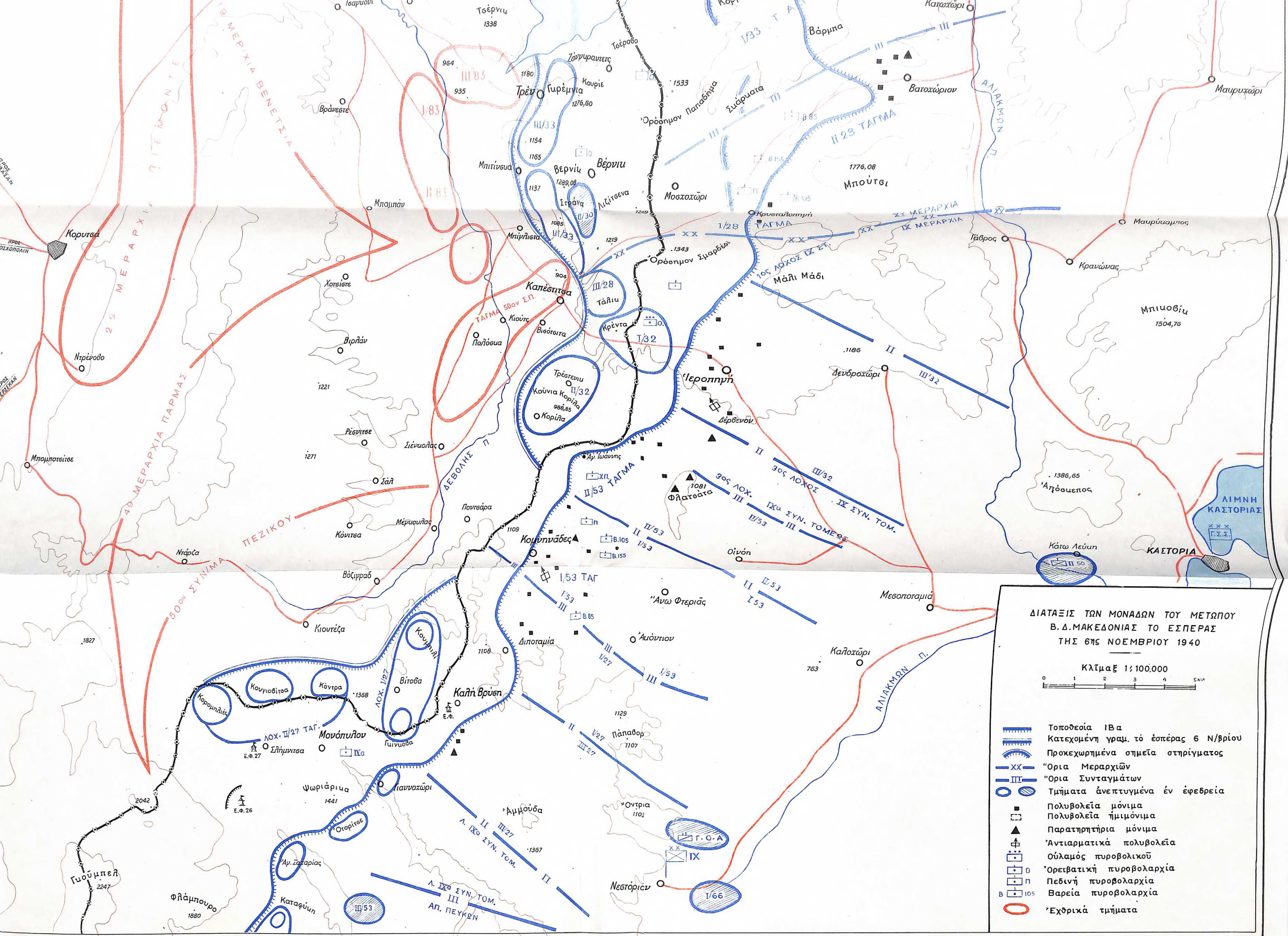
» 248 στίχος 10 **ἀντὶ** Μάκλι **γράφε** Μάλι

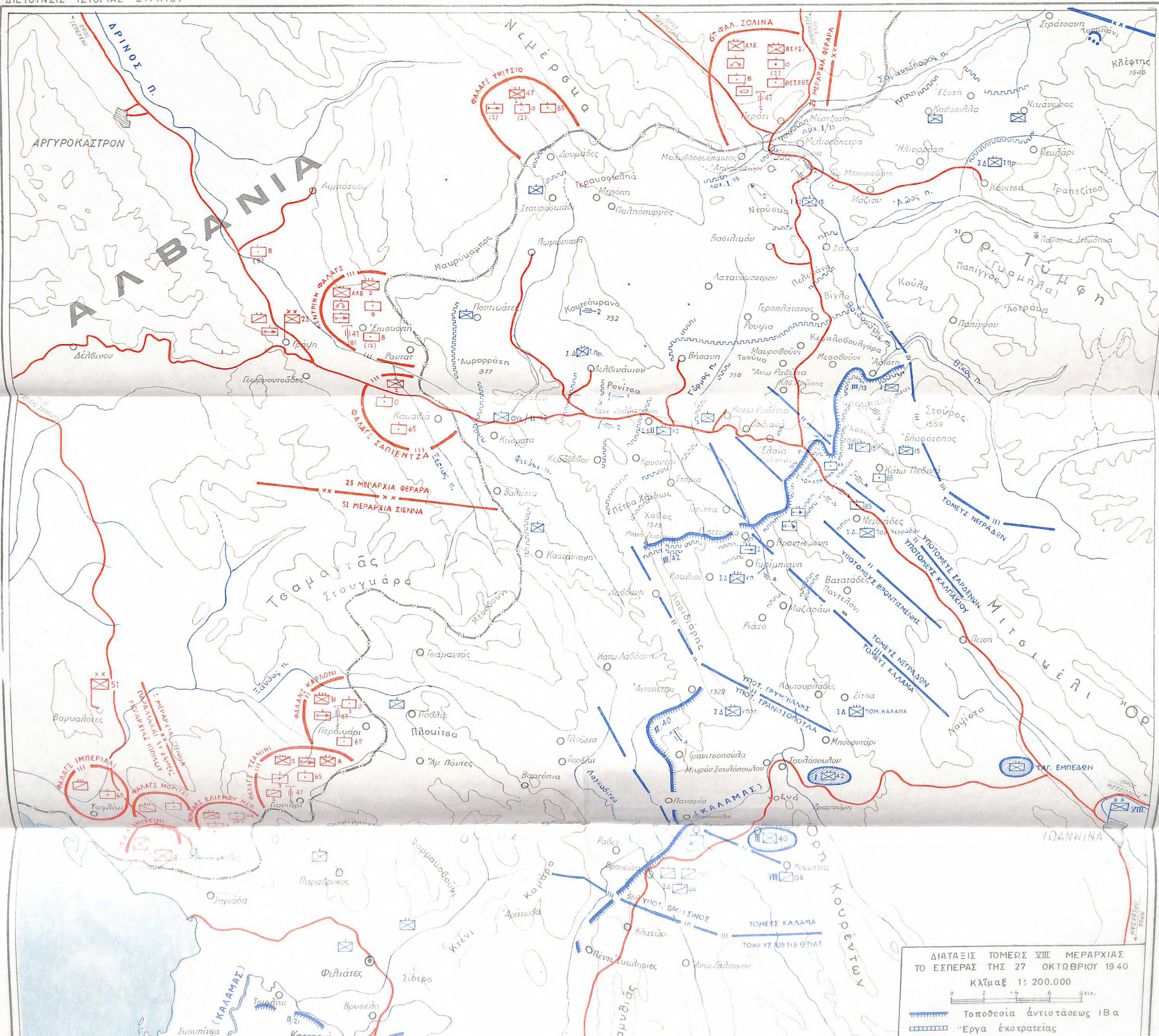
» 257 1ος στίχος τελευταίας παραγράφου **ἀντὶ** Πρέσπας **γράφε** Μεγάλης καὶ Μικρᾶς Πρέσπας.

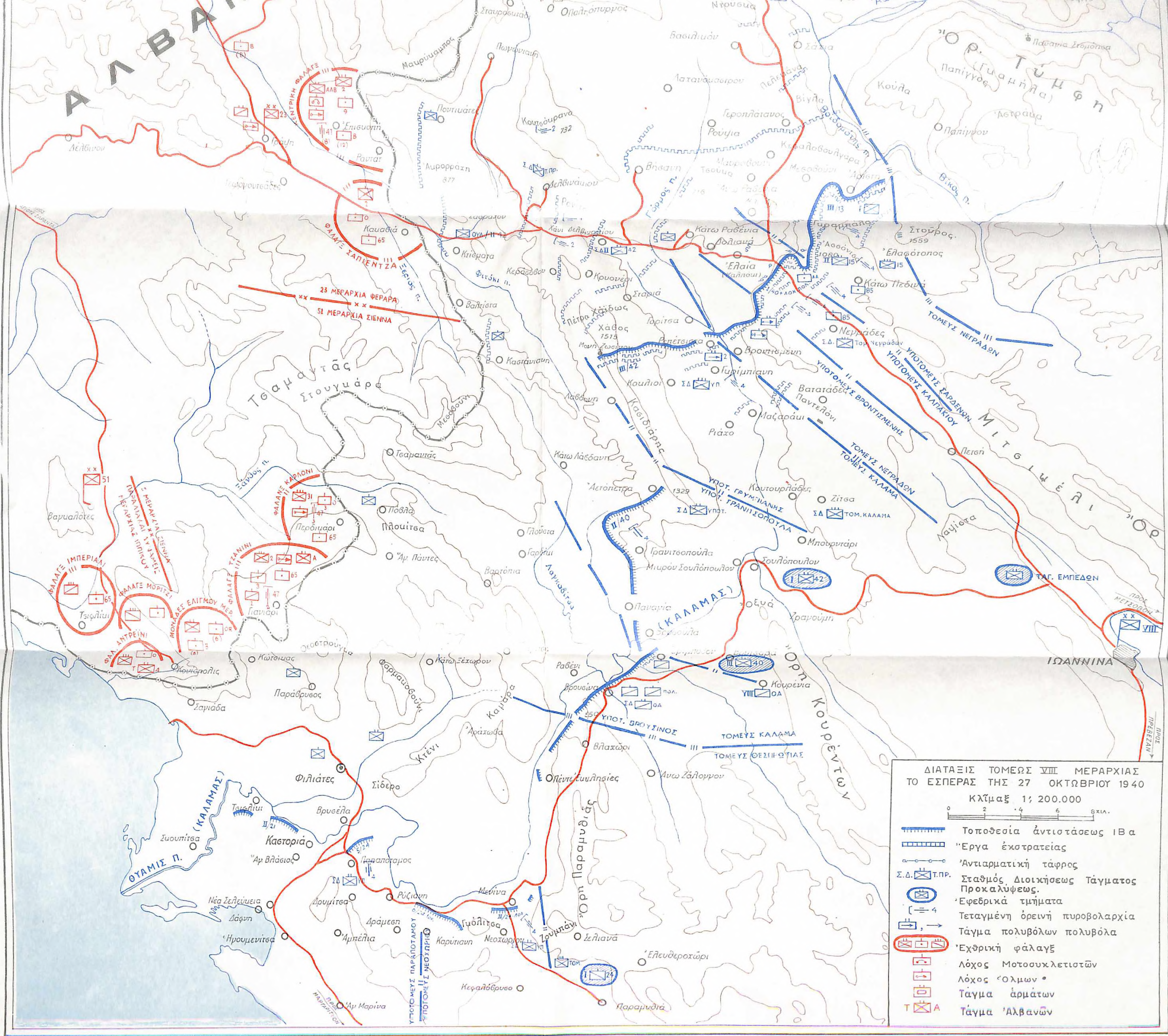
» 333 Μετὰ τὸν στίχον 11 καὶ πρὸ τοῦ Ταγ/ρχου Χρυσοχόου, νὰ προστεθῇ: I/40 Τάγμα, Ταγματάρχης Στεφανάκος Σταμάτιος μέχρι 5/11/40.

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ III

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΤΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ
Β. Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΤΟ ΕΣΠΕΡΑΣ
ΤΗΣ 6ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1940
Κλῖμαξ 1: 100.000
0 1 2 3 4 5χιλ
Τοποθεσία ΙΒα
Κατεχομένη γραμ. τό ἑσπέρας 6 Ν/βρίου
Προκεχωρημένα σημεῖα στηρίγματος
Ὅρια Μεραρχιῶν
Ὅρια Συνταγμάτων
Τμήματα ἀνεπτυγμένα ἐν ἐφεδρεία
Πολυβολεῖα μόνιμα
Πολυβολεῖα ἡμιμόνιμα
Παρατηρητήρια μόνιμα
Ἀντιαρματικά πολυβολεῖα
Οὐλαμός πυροβολικοῦ
Ὀρειβατική πυροβολαρχία
Πεδινή πυροβολαρχία
Βαρεία πυροβολαρχία
Ἐχθρικά τμήματα
Κορυτσά
Καπέστιτσα
Βέρνιτ
Ιεροπηγή
Κομνηνάδες
Καλή Βρύση
Μονόπυλον
ΚΑΣΤΟΡΙΑ
ΛΙΜΝΗ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ
Κάτω Λεύκη
Μεσοποταμία
Νεστόριον
Βατοχώριον
Μαυροχώρι
Μπούτσι
Δενδροχώρι
Ἀπόσκεπος
Κρανώνας
Φλατεάτα
Ἄνω Φτεριάς
Διποταμία
Καλοχώρι
Ἀμμούδα
Ψωριάριτσα
Φλάμπουρο
Γκιούμπελ
Μάλι Μάδι
Δέρβενον
Οἰνόη
Τρέν
Γυρέμνια
Μπιτίνσκα
Μοσχοχώρι
Ταλιου
Κρέντα
Κουίνα Κορίλα
Κορίλα
Τρέσενιτς
Ζέλνιτσα
Βάρμπα
ΑΛΙΑΚΜΩΝ Π.
ΔΕΒΟΛΗΣ Π.
2α ΜΕΡΑΡΧΙΑ
4η ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΠΑΡΜΑΣ
19 ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΒΕΝΕΤΙΑ
50ον ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΠΕΖΙΚΟΥ
ΙΧ ΜΕΡΑΡΧΙΑ
ΧΧ ΜΕΡΑΡΧΙΑ
ΙΙ/28 ΤΑΓΜΑ
Ι/28 ΤΑΓΜΑ
ΙΙ/53 ΤΑΓΜΑ
Ι/53 ΤΑΓ
ΙΙ/32
Ι/32
ΙΙΙ/32
ΙΙΙ/28
ΙΙΙ/33
ΙΙ/30
Ι/33
ΙΙΙ/83
Ι/83
ΙΙ/83
3ος ΛΟΧΟΣ
ΙΧ ΣΥΝ. ΤΟΜ.
ΙΧα ΣΥΝ. ΤΟΜΕΥΣ
1ος ΛΟΧΟΣ ΙΧ ΣΤ.
ΛΟΧ. ΙΙ/27 ΤΑΓ.
ΛΟΧ. Ι/27
Λ. ΙΧα ΣΥΝ. ΤΟΜ.
ΑΠ. ΠΕΥΚΩΝ
Γ.Ο.Α
Γ.Σ.Σ.
Ι/66
ΙΙΙ/53
ΙΙ 50

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΤΟΜΕΩΣ VIII ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ
ΤΟ ΕΣΠΕΡΑΣ ΤΗΣ 27 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940
Κλῖμαξ 1: 200.000
0 2 4 6 8 χιλ.
Τοποθεσία ἀντιστάσεως ΙΒ α
Ἔργα ἐκστρατείας
ΑΛΒΑΝΙΑ
ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ
ΔΡΙΝΟΣ π.
Νεμέρτσικα
6ο ΦΑΛ. ΣΟΛΙΝΑ
23 ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΦΕΡΑΡΑ
51 ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΣΙΕΝΝΑ
ΦΑΛΑΓΞ ΤΡΙΤΣΙΟ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΦΑΛΑΓΞ
ΦΑΛΑΓΞ ΣΑΠΙΕΝΤΖΑ
ΦΑΛΑΓΞ ΚΑΡΛΟΝΙ
ΦΑΛΑΓΞ ΤΖΑΝΙΝΙ
ΦΑΛΑΓΞ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙ
ΦΑΛΑΓΞ ΜΟΡΙΤΣΙ
Τσαμαντᾶς
Στουγγάρα
Δέλβινον
Κακαβιά
Δελβινάκιον
Ἀωός π.
Σαραντάπορος π.
Γόρμος π.
Κόνιτσα
Στράτσανη
Κλέφτης 1646
Ὄρ. Τύμφη
Γκαμήλα
Μιτσικέλι
Στοῦρος 1559
Ἐλαφότοπος
ΤΟΜΕΥΣ ΝΕΓΡΑΔΩΝ
ΥΠΟΤΟΜΕΥΣ ΣΑΡΔΕΝΩΝ
ΥΠΟΤΟΜΕΥΣ ΚΑΛΠΑΚΙΟΥ
ΥΠΟΤΟΜΕΥΣ ΒΡΟΝΤΙΣΜΕΝΗΣ
ΤΟΜΕΥΣ ΝΕΓΡΑΔΩΝ
ΤΟΜΕΥΣ ΚΑΛΑΜΑ
ΥΠΟΤ. ΓΡΥΜΠΙΑΝΗΣ
ΥΠΟΤ. ΓΡΑΝΙΤΣΟΠΟΥΛΑ
ΥΠΟΤ. ΒΡΟΣΙΝΟΥ
ΤΟΜΕΥΣ ΚΑΛΑΜΑ
ΤΟΜΕΥΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ
ΤΑΓ. ΕΜΠΕΔΩΝ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ
ΚΑΛΑΜΑΣ
Ὄρη Κουρένδων
Φιλιάτες
Κασιδιάρης
Ζίτσα
Μπουραζάνι
Καλπάκι
Δολιανά
Βροντισμένη
Παρακάλαμος
Ραβένι
Ζαραβούνι
Χάος 1515
Ἀετόπετρα 1329
ΠΡΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΝ

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΤΟΜΕΩΣ VIII ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ
ΤΟ ΕΣΠΕΡΑΣ ΤΗΣ 27 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940
Κλῖμαξ 1; 200.000
0 2 4 6 8 χιλ.
Τοποθεσία ἀντιστάσεως ΙΒα
Ἔργα ἐκστρατείας
Ἀντιαρματική τάφρος
Σ.Δ. Τ.ΠΡ. Σταθμός Διοικήσεως Τάγματος Προκαλύψεως.
Ἐφεδρικά τμήματα
Τεταγμένη ὀρεινή πυροβολαρχία
Τάγμα πολυβόλων πολυβόλα
Ἐχθρική φάλαγξ
Λόχος Μοτοσυκλετιστῶν
Λόχος Ὅλμων
Τάγμα ἁρμάτων
Τάγμα Ἀλβανῶν
ΑΛΒΑΝΙΑ
23 ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΦΕΡΑΡΑ
51 ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΣΙΕΝΝΑ
ΦΑΛΑΓΞ ΣΑΠΙΕΝΤΖΑ
ΦΑΛΑΓΞ ΚΑΡΛΟΝΙ
ΦΑΛΑΓΞ ΤΖΑΝΙΝΙ
ΦΑΛΑΓΞ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙ
ΦΑΛΑΓΞ ΜΟΡΙΤΣΙ
ΦΑΛ. ΑΝΤΡΕΪΝΙ
ΜΟΝΑΔΕΣ ΕΛΙΓΜΟΥ ΜΕΡ.
ΤΟΜΕΥΣ ΝΕΓΡΑΔΩΝ
ΥΠΟΤΟΜΕΥΣ ΣΑΡΔΕΝΩΝ
ΥΠΟΤΟΜΕΥΣ ΚΑΛΠΑΚΙΟΥ
ΥΠΟΤΟΜΕΥΣ ΒΡΟΝΤΙΣΜΕΝΗΣ
ΤΟΜΕΥΣ ΚΑΛΑΜΑ
ΥΠΟΤ. ΓΡΥΜΠΙΑΝΗΣ
ΥΠΟΤ. ΓΡΑΝΙΤΣΟΠΟΥΛΑ
ΥΠΟΤ. ΒΡΟΥΣΙΝΟΣ
ΤΟΜΕΥΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ
ΥΠΟΤΟΜΕΥΣ ΠΑΡΑΠΟΤΑΜΟΥ
ΥΠΟΤΟΜΕΥΣ ΝΕΟΧΩΡΙΟΥ
ΤΑΓ. ΕΜΠΕΔΩΝ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ
ΠΡΟΣ ΜΕΤΣΟΒΟΝ
ΠΡΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΝ
(ΚΑΛΑΜΑΣ)
ΘΥΑΜΙΣ Π.
Ὄρ. Τύμφη (Γκαμήλα)
Μιτσικέλι Ὄρ.
Ὄρη Κουρέντων
Ὄρη Παραμυθιᾶς
Τσαμαντᾶς Στουγγάρα
Καλπάκι
Φιλιάτες
Παραμυθιά
Κόνισπολις
Σαγιάδα
Δελβινάκιον
Κόνιτσα
Μαυρόπουλον
Μεσοβούνι
Πλουίτσα
Σίδερο
Καστοριά
Ἡγουμενίτσα
Μενίνα
Ζουμπάνι
Ἐλευθεροχώρι
Δαφνοῦ
Βρουσίνα
Βλαχώρι
Ζίτσα
Λαψίστα

Ο ΠΑΡΩΝ ΤΟΜΟΣ ΕΞΕΤΥΠΩΘΗ
ΚΑΙ ΕΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗ ΥΠΟ ΤΟΥ
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΑ ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ ΕΞΕΤΥ-
ΠΩΘΗΣΑΝ ΥΠΟ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑ-
ΦΙΚΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΣΤΡΑΤΟΥ